

סימן א בדין אם התפלל מהלך או מינושב אם צריך לחזור ולהתפלל מעומד תשובה בס"ד בשו"ע או"ח סי' צ"ד ס"ט כתב וז"ל מי שהוכרח להתפלל מינושב כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד ואינו צריך להוסיף בה שום דבר.

ומקור הדברים הוא בב"י וז"ל גרסינו בפ' תפה"ש רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מינושב פי הנה אתי לביתך הדר ומצלי מעומד, ופרש"י כו', למדנו מפאן שמי שהי' מוכרח להתפלל מינושב כשיוכל יחזור להתפלל מעומד, מיהו אפ"ל דה"ד פגון רב אשי שהי' מכונן בתפלתו אבל אנו שאין אנו מכוננין בתפלתנו לא יחזור להתפלל דקרינו בי' ל"ל רוב נבחיכם וכמ"ש רבינו בסי' ק"ז בשם הרא"ש, אלא שהתוס' פתבו שם גבי אפנה דשמואל ולוי כו' דמשמע די"ח ברכות מותר להתפלל בדרך במהלך וא"צ לעמוד וא"ת מ"ש מהבינו דמסקינן לעיל דמעומד דוקא וי"ל דשאני הבינו שהיא קצרה ואין בה ביטול דרך כ"כ כמו בי"ח ברכות ועוד פי' הר"ם דהקא פי' הדר לביתך מצלי מעומד כדאמרינן בסמוך רב אשי כו' כדי לקרות ק"ש בעונתה כו' והדר מצלי מעומד.

נראה מדבריהם שמי שמתפלל מינושב מדינא חייב לחזור ולהתפלל מעומד ומשמע מהא דר"א שמי שהתפלל מינושב כשחוזר להתפלל מעומד א"צ לחדש דבר בתפלתו דהא סתמא קאמר הדר ומצלי מעומד משמע תפלה הנהוגה בלא תוספות ובלא מגרעת עכ"ל הב"י: והנה דבריו מבוארין הנה שמתחלה כ' דמדבר אשי אין ראי' שצריך לחזור ולהתפלל מעומד דאפשר דר"א התפלל בתורת גזבה ולפיכך ה"ד ר"א שהי' מכונן בתפלתו הי' מתפלל בתורת גזבה אבל אנו שאין אנו מכוננין בתפלתנו א"צ להתפלל גזבה, אולם כ' דמדברי התוס' נראה דמדינא צריך לחזור ולהתפלל מעומד ולפ"ז אפי' אנו שאין אנו מכוננין ג"כ צריך לחזור ולהתפלל מעומד מדינא וכ"כ המעיו"ט בד"ח ס"ע דאע"פ שאין אנו מכוננין בתפלתנו מ"מ פיון דמדינא מחוייבים להתפלל שנית גם אנו צריכין להתפלל אף שאין אנו חוזרין בשביל חסרון כננה ע"ש אולם המג"א בסי' צ"ד ס"ק י"א כ' בשם תשו' רמ"ע מפאנו דרב אשי התפלל שנית בתורת גזבה וכ"כ הט"ז סק"ה דאין למדין מחידושו של ר"א להלכה פי' ר"א עשה פן דרך גזבה משא"כ אנחנו שאין אנו מכוננין וכמ"ש הטור בסי' ק"ז: ולכאורה יש לתמוה דהא הרשב"א הביא בשם רבינו האי גאון דעובדא דרב אשי הי' בשבתא דרגלא ולפ"ז איך אפשר לומר דר"א התפלל שנית בתורת גזבה והרי בשבת ויו"ט אסור להתפלל תפלת גזבה וכמבואר בשו"ע סי' ק"ז, אולם אפ"ל דר"ה גאון לטעמיה' אזיל דס"ל באמת דאף בשבת ויו"ט יש להתפלל תפלת גזבה וכמו שהביא הרא"ש והטור משמו אבל להפ"ז דס"ל דאין להתפלל גזבה בשבת ויו"ט ע"כ צ"ל דעובדא דר"א הי' בחול והתפלל שנית בתורת גזבה, והנה אי אמרינן דר"א התפלל שנית בתורת גזבה ע"כ צ"ל אף דנראה מדברי הגמ' דר"א מצלי מעומד בלא חידוש וכמ"ש הב"י דסתמא קאמר הדר מצלי משמע תפלה הנהוגה בלי תוספות ובלי מגרעת והרי אנו קי"ל דאין להתפלל תפלת גזבה בלא חידוש מ"מ פיון שר"א התפלל שנית בתורת גזבה כדי לכונן את לבו א"צ חידוש דאין לה חידוש גדול מזה וכמ"ש"כ הפוס' בדין ספק אם התפלל דחוזר ומתפלל אח"כ בלא חידוש דאין לה חידוש גדול מזה, אולם לדעת הב"י דמדינא צריך לחזור ולהתפלל אח"כ מעומד בתורת חובה א"כ הוי כמו אם לא אמר משיב הרוח או טל ומטר שצריך לחזור ולהתפלל אח"כ בתורת חובה ולפ"ז דבריו צריכין ביאור במה שמוכיח דכשחוזר אח"כ להתפלל

מעומד א"צ חידוש מהא דרב אשי פשיטא הוא פיון דלא יצא יד"ח וצריף אח"כ לחזור ולהתפלל מדינא איף אפשר לומר פלל דצריף חידוש שאינה רק בתפלת נדבה.

אולם איתא בירושלמי פ' תפה"ש גבי תפלת מוספין של ר"ח רב אמר צריף לחדש בה דבר שמואל אמר א"צ לחדש בה דבר והינינו שהי' מנהגם להתפלל במוסף ר"ח תפלת י"ח כמו בשחרית ועי' בתוס' ברכות כ"א ד"ה עד הרי דגם בתפלת חובה פליגי אי צריף לחדש בה דבר ויש לחלק: אולם באמת בלא"ה צריף ביאור אי נימא דמדינא צריף לחזור ולהתפלל אח"כ מעומד א"כ התפלה הראשונה אינה תפלה פלל וקוי כמו ששכח לומר טל ומטר דמתזירין אותו וקוי תפלה הראשונה לבטלה א"כ איף כתבו דרב אשי משום סמיכת גאולה לתפלה התפלל מיושב וכן להתוס' כל ההולך בדרך מתפלל מהלך פיון שצריף אח"כ מדינא להתפלל שנית מעומד א"כ תפלה הראשונה אינה תפלה פלל ולכאורה קוי לבטלה וא"א פלל להתפלל מהלך או מיושב לפ"ז.

(ועיין ברמ"ע מפאנו שהוכיח באמת דא"צ לחזור מדינא דאל"ה לא הי' ר"א מצלי מיושב פלל). ובע"כ צ"ל בנדאי דגם תפלה מיושב קוי תפלה מדינא ולא קוי לבטלה אלא דמ"מ פיון דמיושב א"א לכונן צריף מדינא לחזור ולהתפלל אח"כ מעומד לכונן את לבו ובתורת חובה, והנה הרא"ש כ' דאם לא פיון באבות צריף לחזור ולהתפלל והביא ראיה מהא דאמרינו בשלהי תפה"ש א"ר יוחנן אנא ראיתי לר' ינאי דצלי וקדר צלי א"ל ר' ירמ' לר' זירא ודילמא מעיקרא לא פיון דעתו ולבסוף פיון דעתו קרי דאם לא פיון לכה"פ באבות צריף לחזור ולהתפלל, וכ"כ הר"י ז"ל דבאבות אף בדיעבד בעי פננה ופסק פן הטור ושו"ע סי' ק"א אלא דמ"מ כתבו דהאידיד אין חוזרין בשביל חסרון פננה שגם בחזרה קרוב הוא שלא יכונן ולמה יחזור, עכ"פ נראה דבכ"ז תפלה בלא פננה לא קוי בפרכות לבטלה לגמרי ואף דמדינא צריף לחזור ולהתפלל אח"כ ובזה נ"ל לישב הסוגיא שם דהנה שם אמרינו ר"ח ב"א צלי וקדר צלי א"ל ר' זירא מ"ט עבד מר קרי אלימא משום דלא פיון מר דעת' והאמר ר' אלעזר לעולם ימוד אדם א"ע אם יכול לכונן את לבו ותפלל ואם לאו אל תפלל כו' והקשה שם במוהרש"א דלפ"ז אמאי צריף ר' זירא להשיב לר' ירמ' לעיל גבי ר' ינאי חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עלי' תיפוק לי' דלא אפשר לומר דר' ינאי מעיקרא לא פיון דעתו מדר"א דאמר לעולם ימוד אדם א"ע וכמו שאמר ר"ז גופי' לרחב"א, אולם לפ"ז ניחא דנדאי מי שרואה שיעבור זמן תפלה או שצריף לסמוך גאולה לתפלה יוכל להתפלל אף שלא פיון את לבו והינינו ממש כמו שפסק הב"י דאם התפלל מיושב צריף אח"כ לחזור ולהתפלל מעומד מדינא ומ"מ התפלל רב אשי מיושב פדי לסמוך גאולה לתפלה אף שמדינא צריף לחזור ולהתפלל מעומד ולפ"ז הכ"נ משום סמיכת גאולה לתפלה יוכל להתפלל אף שרואה שלא יכונן את לבו ויצטרף אח"כ לחזור ולהתפלל לכונן את לבו ולפ"ז ניחא דא"ל ר' ירמ' לר"ז ודילמא מעיקרא לא פיון דעתו ולא השיב לו ר"ז הא דר"א דעובדא דר' ינאי הי' בשחרית ולכן אפ"ל שהתפלל מתחלה אף שלא פיון דעתו ומשום שהי' צריף לסמוך גאולה"ת וכמו שאפשר להתפלל מיושב משו"ה וע"כ אמר לו רק חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עלי' אבל עובדא דרחב"א אפשר שהי' בתפלת ערבית שאין חובה כ"כ לסמוך גאולה"ת ועיין צל"ח.

או דמיירי בתפלת שחרית רק שיודע הי' לר"ז דר"ח ב"א לא התפלל בסמיכת גאול"ת ועיין רמב"ן במלחמות דגדולי החכמים לא היו שם כב לתפלה יכנון שלא התפלל בסמיכת אמונה ההפלב מהנהגה בנא פינה, עכיפ הינצא מזה דהפנה ניישב נהביי יכן אם נא פיין את נבי אף דמדינא צריף נהזור ונהתפלג אס"פ מעימד או לכי גבו מ מ תפנות הן ולא היי כברכה נכסלה ימשום סמיכת נאונה נתפנה ים נהתפננ אף במיישב וכן אנחנו שאין אני מפייגין כנל בהפנהנו מ"מ נא היי כברכות להתפלל נבמנה נהפנה נמורה היא אלא שצריף את כ נחזור בחירת היבה: והנה בנה שכ הרא"ש להביא רא"י דאם לא פיין את לבו צריף לחזור ולהתפלל נראה דהיינו בתורת חובה לא בתורת נדבה ואף בשבת ויו"ט שאין מתפללין נדבה מ"מ אם לא פיין את לבו צריף מדינא לחזור, ולכאירה קשה באמת מנ"ל להרא"ש דאם לא פיין את לבו צריף לחזור ולהתפלל דלמא מדינא א"צ לחזור ולהתפלל והא דא"ר ירמ' לר"ז דלהכי צלי ר' ינאי ונהדר צלי משום דמעיקרא לא פיין דעת' היינו דלמא ר' ינאי התפלל באמת אס"פ בתורת נדבה ומשום שמתחלה לא פיין דעת' רצה להתפלל אס"פ בתורת נדבה, ואין לומר דשפיר הוכיח הרא"ש דצריף לחזור מדינא דאי אמרינן דבתורת נדבה קאמר ר' ירמ' דצלי ונהדר צלי א"כ ל"ל לומר קלל מעיקרא לא פיין דעת' ולבסוף פיין הו"ל לומר בפשוטו דלמא התפלל אס"פ בתורת נדבה והא דצלי ונהדר צלי לא הי' תפלת מוסף רק תפלת נדבה, אבל באמת ליתא דהא סוף סוף אפי' אי נימא דהא דקאמר דלמא מעיקרא לא פיין דעת' ולבסוף פיין דעת' היינו שמחויב מדינא להתפלל בכונה מ"מ על ר' ירמ' גופי' תיקשי ל"ל לר' ירמ' לומר דמעיקרא לא פיין דעתו אמאי לא קאמר באמת דהתפלל אס"פ בתורת נדבה ובשניהם פיין דעתו, ובע"כ צ"ל משום דתפלת נדבה אין להתפלל בלא חידוש וכמ"ש פל הפוס' והנה הרא"ש כ' דהו' אם יכול לחדש בו דבר פירושו אם נתחדש אצלו דבר שלא הי' צריף עלי' לבקש רחמים קודם, והנה ר' ינאי דצלי ונהדר צלי מבואר בירושלמי דהו' ד' אמות בינתיים והתפלל שנית ולפ"ז פיין שהתפלל תומ"י שנית קשה הדבר שהתפלל שנית תפלת נדבה בחידוש דלא אפשר פלל דבשיעור הגיוף ד' אמות ששהה בין תפלה לתפלה נתחדש דבר שלא הי' צריף לבקש רחמים עלי' מקודם ובע"כ שהתפלל בלא חידוש ולפיכך קאמר נהי דאין סברא לומר שהתפלל נדבה בחידוש פנ"ל מ"מ דלמא מעיקרא לא פיין דעת' ומדינא צריף לחזור ולהתפלל ולפ"ז שפיר ניחא דלא קאמר ר' ירמ' בפשוטו דלמא התפלל ר' ינאי שנית בתורת נדבה, דזה לא יתכן בלא חידוש, אולם בכ"ז קשה דהא בודאי אפי' אי אמרינן דאם לא פיין אין צריף לחזור ולהתפלל מדינא מ"מ בודאי דאם רוצה להתפלל שנית בתורת נדבה א"צ לחדש בו דבר דאין לה חידוש גדול מזה וכמ"ש הפוס' לעגנן ספק התפלל דחוזר ומתפלל בלא חידוש דאין לה חידוש גדול מזה, ולפ"ז אפתי קשה טובא דאיך מוכח מזה דאם לא פיין צריף לחזור ולהתפלל מדינא דלמא הא דקאמר ר' ירמ' דלמא מעיקרא לא פיין דעת' ולבסוף פיין דעתו היינו שרצה להתפלל בתורת נדבה שנית ואף דלא מסתבר שיתפלל ר' ינאי שנית בתורת נדבה משום דבעי חידוש ובתו' שיעור ד' אמות לא מסתבר שנתחדש אצלו דבר שצריף לבקש רחמים עלי' בחידוש וע"ז קאמר דלמא מעיקרא לא פיין דעת' ולבסוף פיין ולפיכך התפלל שנית בתורת נדבה בלא חידוש משום שאין לה חידוש גדול מזה.

ובאמת משמע מהרא"ש דמדינא צריף להתפלל שנית ולפ"ז אפי' בתורת חובה יכול להתפלל דאל"ה הו"ל להרא"ש לומר שמתפלל שנית בתורת נדבה דנ"מ לשבת ויו"ט גם לעגנו מ"ש הרא"ש בתשובה דאין להתפלל תפלת נדבה אא"כ מפיר א"ע שיהי' בדעתו שיוכל לכנון מראש עד סוף ולפ"ז קשה פנ"ל, והנה לכאורה אפשר לישב דברי הרא"ש דס"ל דהא דר' ינאי צלי וקדר צלי היינו בתפלת המוספין של שבת ולפי דעת הגאונים אין להתפלל בשבת תפלת נדבה אף תפלת יוצר ועי' ברא"ש פ' מ"ש גבי הא דאם יכול לחדש בה דבר ולפ"ז פיון דבשבת אין מתפללין נדבה בע"כ אי אפשר לומר דר' ינאי התפלל שנית בתורת נדבה ומטעם דאין לה חידוש גדול מזה דהרי בשבת אין מתפללין נדבה ובע"כ צ"ל דאם לא פיון לבו צריף להתפלל מדינא, ובזה ניחא נמי הא דלא אמר ר' ירמ' דר"י התפלל בכונה תפלת נדבה משום דבשבת ויו"ט אין להתפלל נדבה אפי' בחידוש אולם יקשה לפ"ז דלדין דפסקינן בשו"ע סי' ק"ז דאין להתפלל נדבה בשבת ויו"ט היינו רק כמ"ש הב"י דאף דר"ה גאון ס"ל דמותר להתפלל נדבה בשבת ויו"ט וגם הרי"ף בתשו' פתב פן מ"מ פיון שיש גאונים שסוברים דאין להתפלל נדבה בשבת ויו"ט הכי נקטינן דלמעט מלהתפלל נדבה במקום ספק עדיף טפי, אבל פיון דלדעת ר"ה גאון מותר להתפלל נדבה בשבת ויו"ט א"כ בע"כ אין ראי' מגמ' דאם לא פיון לבו צריף לחזור ולהתפלל מדינא דאפשר ר' ינאי הי' מתפלל בתורת נדבה ואמאי פסק בשו"ע דאם לא פיון צריף לחזור ולהתפלל מדינא וצע"ג, עכ"פ נראה דבין מי שהוכרח להתפלל מיושב או שלא בכונה אף דחזור ומתפלל אח"כ מדינא מ"מ גם תפלה הראשונה תפלה היא דאל"ה הי' אסור להתפלל מיושב אלא דמ"מ אשמעינן שחזור ומתפלל אח"כ בלא חידוש והיינו אפשר באמת מטעם הנ"ל פיון דצריף להתפלל אח"כ מדינא א"כ אין מקום להצריף חידוש וכ"ז הוא דלא כמ"ש הב"ח בסי' צ"ד ונ"ל פתב הב"י מי שהוא אנוס דמתפלל מיושב דצריף אח"כ לחזור ולהתפלל מעומד וא"צ לחדש בה דבר ופשוט הוא דלא גרע מספק התפלל דמתפלל בלא חידוש דאין לה חידוש גדול מזה וכן פסק בשו"ע ונהא נמי אין לה חידוש גדול מזה שמתפלל בכונה, והוא תמוה דאם אמרינן דלפיכך מתפלל בלא חידוש דאין חידוש גדול מזה א"כ בע"כ זהו תפלת נדבה ואין זה מה שכ' השו"ע דמדינא צריף לחזור ולהתפלל מעומד ובנדאי פיון דמדינא הוא א"צ חידוש וזהו פונת הב"י, אבל דברי הב"ח נכונים הן לדעת הרמ"ע מפאנו דרב אשי התפלל בתורת נדבה שנית ומ"מ לא בעי חידוש כמ"ש הב"ח דאין לה חידוש גדול מזה אבל להב"י בלא"ה לא בעי חידוש וכנ"ל והנה הרא"ש כ' בפ' תפלה שגבי אבנה דשמואל ולוי ונ"ל ר"ח פסק פאבונה דשמואל ולוי דאפי' רב אשי דבסמוך לא פליג עלייהו כו' וה"ט דמהלך בדרך אינו יכול לכנון הלכך טוב יותר שיקדים ויתפלל מעומד אבל רב אשי הי' מתפלל מיושב לכך לא הי' רוצה להקדים, ועוד דעיקר תפלתו היתה מעומד אלא שרצה להתפלל עם הצבור מיושב ע"ש.

והנה מתירוף השני של הרא"ש שכ' דעיקר תפלתו היתה מעומד משמע ודאי דר"א התפלל אח"כ מעומד בתורת חובה והיינו דלא התפלל ר"א מעומד קודם ק"ש משום דהתפלל אח"כ מעומד וזה הי' עיקר תפלתו ולפ"ז יש לדקדק לכאורה על רבינו הב"י שלא הביא פל' ראי' מדברי הרא"ש דסובר פן לחד שטיא וכ"כ המעיו"ט להדיא בד"ח על דברי הרא"ש אלו דנראה מזה שמי שמתפלל מיושב מדינא חייב לחזור ולהתפלל

מְעוֹמֵד וְלִכּוֹן נִרְאָה דְאִין מְדַבְּרֵי הָרָא"ש אֵלּוּ רֵאִי לְדִין הַב"י דְּמִי שְׁמַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב שְׁצַרְיָהּ
מְדִינָא לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד דְּהָא שִׁכ' הָרָא"ש דְּעֵיקָר תְּפִלְתּוֹ הֵימָּה מְעוֹמֵד אֵלּא שְׁרַצָּה
לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר מִיּוֹשֵׁב הֵינּוּ דְּהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר מִיּוֹשֵׁב בְּתוֹרַת גְּדָה וְאַח"כּ חִזּוֹר
לְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד מִתּוֹרַת חוֹבָה וְזֵהוּ שִׁכ' אֵלּא שְׁרַצָּה לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר מִיּוֹשֵׁב הֵינּוּ
שְׁרַצָּה לְהַתְפַּלֵּל תַּחֲלָה בְּתוֹרַת גְּדָה וּלְקַדָּה חִזּוֹר לְהַתְפַּלֵּל אַח"כּ מְעוֹמֵד בְּתוֹרַת חוֹבָה וְזֵהוּ
עֵיקָר תְּפִלְתּוֹ וּבִכְה"ג וְדֵאִי דְּצַרְיָהּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל כִּינּוּן שְׁמַתְחֵלָה הַתְפַּלֵּל רַק מִתּוֹרַת
גְּדָה אֲבָל מִי שְׁמַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב בְּתוֹרַת חוֹבָה תְּפִלְתּוֹ תְּפִלָּה וְא"צ לְהַתְפַּלֵּל אַח"כּ בְּתוֹרַת
חוֹבָה וְאֶפְשָׁר דְּגַם אִיסוּרָא אִיפָּא לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת חוֹבָה, אוּלָם הַב"י רוּצָה לְהוֹכִיחַ
שְׁפָל מִי שְׁמַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב צַרְיָהּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד וְהֵינּוּ אִפִּי' שְׁהַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב
בְּתוֹרַת חוֹבָה וְכֵן מִי שְׁלֵא כִּינּוּן לְבוֹ שְׁצַרְיָהּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת חוֹבָה בַּע"כּ הֵינּוּ
אִפִּי' הַתְפַּלֵּל גַּם מִתְחֵלָה בְּתוֹרַת חוֹבָה וּמִשּׁוּם זֶה לֹא הִבִּיא מְדַבְּרֵי הָרָא"ש רֵאִי לְדִין זֶה
כ"א מ"מ ש"הר"ם בְּתוֹס' דְּהָא דְקָאָמַר רִשְׁבִּי"א בִּין כָּף וּבִין כָּף קוּרָא ק"ש וּמִתְפַּלֵּל דְּצַרְיָהּ
אַח"כּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד וְהֵימָּה הַכְּרִיבִימָא דְקָאָמַר קוּרָא ק"ש וּמִתְפַּלֵּל הֵינּוּ בְּנִדְאִי
בְּסִתְמָא בְּתוֹרַת חוֹבָה וּמ"מ פ"ה ה"ר"ם דְּצַרְיָהּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְדִינָא שְׁפִיר הִבִּיא הַב"י
רֵאִי דְּמִי שְׁמִוּכְרַח לְהַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב צַרְיָהּ אַח"כּ מְדִינָא לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד וְהֵינּוּ
דְּהָרָא"ש לֹא הִבִּיא כָּל דְּבָרֵי הַר"ם שְׁבַתוֹס' מִשּׁוּם דְּלֹא ס"ל כָּל הָךְ דְּמִתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב
צַרְיָהּ לְחִזּוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל מְעוֹמֵד וְהָךְ דְּרַב אֲשֵׁי הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּהַתְפַּלֵּל מִתְחֵלָה בְּתוֹרַת גְּדָה
מִיּוֹשֵׁב עִם הַצְּבוּר, וּלפ"ז אִין דְּבָרֵי הַמַּעֲוִי"ט מְכּוּוֹנִים שְׁהִבִּיא עַל דְּבָרֵי הָרָא"ש אֵלּוּ לְשׁוֹן
הַב"י מִמַּשׁ רוּצָה לְהוֹכִיחַ שְׁגַם דַּעַת רַבִּינוּ הָרָא"ש כֵּן וּלְפִי מַה שְׁבִאָרְנוּ הֵימָּה הָרָא"ש לֹא
ס"ל הִכִּי וְגַם הַב"י לֹא הִבִּיא כָּל דְּבָרֵי הָרָא"ש לְהִבִּיא רֵאִי לְדִינוּ כ"א מְדַבְּרֵי הַר"ם
שְׁבַתוֹס': אוּלָם מַה שְׁיֵשׁ לַעֲיִין בְּזֵה הוּא אִיךָ אֶפְשָׁר לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת גְּדָה קוּדָם תְּפִלַּת
חוֹבָה וְהָרִי מְבּוֹאָר בְּשׁו"ע ס"ה ק"ח גְּבִי טַעְמָה וְלֹא הַתְפַּלֵּל שְׁחֵרִית שְׁמַתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתִּים
אַחַת לְחוֹבָה וְאַחַת לְתַשְׁלוּמִין דְּצַרְיָהּ לְהַתְפַּלֵּל מִנְחָה תַּחֲלָה וְהַשְּׁנִי' לְתַשְׁלוּמִין וְאִם הִיפָּךְ
לֹא יֵצֵא יוֹד"ח וְהַטַּעַם כ' הַלְבוּשׁ דְּלִפְיָךְ מְקַדִּימִין חוֹבַת שְׁעֵתוֹ בְּרִישָׁא מִשּׁוּם דְּחוֹבַת שְׁעָה
הִנּוּ תְּדִיר וְתַשְׁלוּמִין אִינוּ תְּדִיר וְתְּדִיר קוּדָם, וְעֵיקָר תְּדִיר וְאִינוּ תְּדִיר שְׁתְּדִיר קוּדָם יִלְפִינּוּ
בְּזַבְחִים פ' כָּל הַתְּדִיר מְהָא דְתַמִּידִין קוּדָמִין לְמוֹסְפִין וְהָרִי גַם גְּדָרִים וּגְדָבוֹת אֲסוּר
לְהַקְרִיב קוּדָם תְּמִיד שְׁל שְׁחַר וְכַדְאָמְרִינוּ אָךְ שְׁלֵא יְהֵא דְבַר קוּדָם לְתַמִּיד שְׁל שְׁחַר שְׁנֵא'
וְעַרְךָ עַלִּי הַעוֹלָה עוֹלָה רֵאשׁוּנָה וּלפ"ז נְהִי דְתַפְלַת גְּדָה הִנּוּ כְּמוֹ עוֹלַת גְּדָה וְכַמ"ש
הָרִי"ף ב'פ' מִי שְׁמַתּוֹ מ"מ יְהִי אֲסוּר לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת רְשׁוּת קוּדָם תְּפִלַּת חוֹבָה מִשּׁוּם
תְּדִיר וְשְׂאִינוּ תְּדִיר תְּדִיר קוּדָם וְעִי' בְּתוֹס' רִישׁ פ' כָּל הַתְּדִיר וּבְכַפְסָחִים דָּף ג' ח' ד"ה
הַעוֹלָה.

וְהֵימָּה הַטּוֹר ס' רל"ד הִבִּיא דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּתַשְׁבוּבָה כָּל ד' ס' ט' שִׁכ' וְז"ל מִי שְׁהַתְפַּלֵּל
מִנְחָה גְּדוּלָה וְרוּצָה לְהַתְפַּלֵּל מִנְחָה קַטְנָה גְּדוּלָה אִינָה מְהֵם חוֹבָה גְּדוּלָה אוּ קַטְנָה
וְהַרְמַב"ם ז"ל כ' נְהָגוּ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה לְהַתְפַּלֵּל מִנְחָה גְּדוּלָה וּקַטְנָה וְהָאֲחַת רְשׁוּת וְהָאֲחַת
קַצַּת הַגְּאוּנִים שְׂאִין רֵאוּי לְהַתְפַּלֵּל רְשׁוּת אֵלּא הַגְּדוּלָה וְאִם הַתְפַּלֵּל הַגְּדוּלָה חוֹבָה לֹא
תְּפִלֵּל הַקַּטְנָה כ"א רְשׁוּת, וְהַשִּׁיב לְדְבָרֵי רַבְּנֵי צַרְפַּת אִין לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת גְּדָה אֲבָל רַב
אַלְפָס כ' שְׁיָכוֹל אָדָם לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת גְּדָה וְאַתָּם שְׂאֲתָם נוֹהֲגִין כְּמוֹתוֹ מְסַתְּבַר כִּינּוּן
שְׁהִגִיעַ שֵׁשׁ שְׁעוֹת וּמְחַצָּה שְׁהוּא זְמַן מִנְחָה הָרֵאשׁוּנָה חוֹבָה וְהַשְּׁנִי' גְּדָה, הָרִי מְבּוֹאָר

דס"ל להרא"ש דאין להקדים תפלת נדבה קודם חובה: אולם הנה ראיתי להרא"ש ז"ל בריש ברכות שהביא דברי רבינו האי גאון לענן צבור שמקדימין להתפלל קודם צה"כ ולא מצי אינש לעפבינהו, וז"ל בא"י עושין פן ומתפללין של ערביה ואח"כ קורין ק"ש בזמנה ולא איכפת להו לסמוך גאולה לתפלה של ערבית כו' ואי צלי ראשונה דבהדי צבורא רשות ושנ' חובה שפיר דמי, ותשובה זו הביאה הרא"ש והרשב"א והטור ובכולם הגירסא ואי צלי ראשונה דבהדי צבורא רשות ושנ' חובה וכן מצאתי בשו"ת הגאונים הנדפס מחדש ג"כ הראשונה רשות ושנ' חובה הרי דיכול להתפלל תפלת רשות קודם תפלת חובה.

אולם הר"י ז"ל כ' ג"כ דברי רב הבי גאון ז"ל בארנפה בריש ברכות ומי שינצה להחמיר על עצמו יקרא בבהכ"נ הק"ש והברכות בלא חתימה ופתיחה ויתפלל בצבור ואותה התפלה יתפלל לשם חובה שהרי אברים ופדרים של עולת נדבה נמי קרבים פל הלילה ואחר יציאת הפוכבים יקרא ק"ש ויתפלל לשם נדבה כו' ומה שמתפלל אותה בנדבה פדי לסמוך גאולה לתפלה הוי כמו שמחדש דבר בתפלתו וא"צ לחדש בה דבר.

משמע לכאורה דהראשונה לשם חובה והשנ' לשם נדבה. אולם פל הראשונים שהעתיקו דברי רב האי גאון כתבו הראשונה רשות והשנ' חובה וזה נראה עיקר דאל"ה קשה באמת דהא רה"ג כ' זה לתמן שיתפלל בצבור וגם שישמוך גאול"ת ולפ"ז אי נימא דהראשונה חובה והשנ' רשות א"כ עדיין לא תיקון פלום דהא בשחרית שצריך לסמוך גאולה לתפלה אסור להתפלל קודם ק"ש וכמו שמבואר בסוגין גבי אבנה דשמואל ולוי והיינו משום שצריך לסמוך גאולה קודם תפלה ועיי' ברש"י ד"ה לא ולפ"ז כשמתפלל לשם חובה בלא סמיכת גאול"ת איסורא קא עביד ומאי מהני שישמוך אח"כ גאולה לתפלה, וע"כ נראה דהעיקר הוא דצלי הראשונה לבהדי צבורא רשות והשנ' חובה ולפ"ז שפיר דצלי מתחלה רשות בלא סמיכת גאול"ת דהנה התוס' הביאו באמת בשם רב עמרם גאון דמה שאנו אומרין קדיש בין גאולה לתפלה של ערבית לאשמענו דלא בעינו מיסמוך גאולה דערבית לתפלה משום דתפלת ערבית רשות ע"י תוס' ברכות ד"ד ד"ה דאמר והתוס' דחו דבריו דהא אנו קיי"ל דתפלת ערבית רשות ומ"מ ס"ל דצריך לסמוך גאול"ת והנה אפי' לדין דס"ל דצריך לסמוך גם גאולה של ערבית לתפלה מ"מ קילא סמיכת גאול"ת של ערבית מסמיכת גאולה לתפלה של שחרית ועי' ב"י סי' קי"א ובסי' רל"ו דבתפלת שחרית מסמוך גאול"ת עדיף מתפלת הצבור ובערבית תפלת הצבור עדיף ממסמוך גאולה לתפלה משום שאינה אלא רשות וכ"כ הרשב"א בחידושו לברכות ע"ש בב"י ולפ"ז נראה דאף דאנו פסקינן דגם בתפלת ערבית יש לסמוך גאול"ת היינו משום דבאמת אף דתפלת ערבית רשות מ"מ אין לבטלה בחנם עי' תוס' ברכות ד"ל ע"ב וביומא דפ"ז ע"ב בתוס' שם, אולם במי שמתפלל נדבה נראה דכו"ע מודים בזה דלא שייך הךא למיסמוך גאול"ת וכן נראה דנדבה מותר להתפלל פל היום כר"י ומ"מ בנדאי דאין צורך לסמוך גאולה אלי' והיינו משום דנדבה בנדאי רשות גמור הוא א"צ לסמוך גאולה לתפלה ואין מצוה לסמוך אלי' גאולה ולפ"ז שפיר כ' רב האי גאון ז"ל דשפיר דמי להתפלל ראשונה בהדי צבורא רשות וכיון שמתפלל רשות א"צ לסמוך גאולה אלי' ואח"כ מתפלל שני חובה וסומך גאול"ת אכל לענן תפלת הצבור גם בתפלת ערבית שהיא רשות מצוה להתפלל בצבור וכן גם תפלת נדבה אם מתפלל עם הצבור מצוה

קעביד ובברכות כ"א נכנס לבהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בו דבר תפלל פירשו הראשונים (עי' באו"ז ובהג"א) דמצנה איפא להתפלל שנית נדבה עם הצבור הרי דגם בנדבה איפא מצנה להתפלל בצבור אבל סמיכת גאול"ת בנדבה אינה מצנה פלל.

ובנה נ"ל לישב דברי הרא"ש במש"כ גבי אבנה דשמואל ולוי דרב אשי עיקר תפלתו היתה מעומד אלא שרצה להתפלל עם הצבור מןושב ולכ' קשה ל"ל לומר שרצה להתפלל מןושב עם הצבור פ' משום תפלת הצבור תיפוק לי' שרצה להתפלל מןושב כדי לסמוך תפלה אחר גאולה וכן פרש"י באמת ונ"ל לא חזינא להו לרבנן קשישי כו' ולפיכך פיון דמתין מתפלה עד זמן ק"ש מצנה לסמוך תפלה אחר גאולה לפיכך מתפלל מןושב במקומו כו' ולפ"ז ל"ל להרא"ש לומר שרצה להתפלל מןושב משום תפלת הצבור.

ולפי מ"ש ניקח דכבר נתבאר דלהרא"ש שכ' דעיקר תפלתו היתה מעומד אלא שרצה להתפלל עם הצבור מןושב היינו שהתפלל מתחלה בתורת נדבה ולפ"ז ליפא למימר דלפיכך התפלל מתחלה נדבה כדי לסמוך גאולה לתפלה פיון דתפלת נדבה אין מצנה לסמוך גאול"ת א"כ לא מהגי מידי ול"ל להתפלל נדבה הרי תפלת חובה בלא"ה אינו סומך גאול"ת וע"כ פ' הרא"ש דלפיכך התפלל מתחלה מןושב נדבה כדי להתפלל בצבור ומשום דלא ח"כ לא התפלל בצבור והיינו כמ"ש רב האי גאון דאי צלי ראשונה בהדי צבורא רשות ושנ' חובה שפיר דמי ולפיכך התפלל תחלה ר"א מןושב כדי להתפלל עם הצבור ומשום דנדבה נמי מצנה להתפלל בצבור ואח"כ הי' מתפלל בתורת חובה.

ואין להקשות דלפ"ז הרי לא סמוך גאולה לתפלה דבמה שסמוך תפלת נדבה לגאולה לא יצא פלל דלק"מ דהרא"ש בא לומר דבאמת ס"ל לר"א כאבנה דשמואל דתפלה מעומד עדיף מסמיכת גאול"ת ולפיכך הי' מתפלל אח"כ מעומד בלא סמיכת גאול"ת בתורת חובה מןושב בתורת חובה בסמיכת גאול"ת ומשום דמעומד עדיף ובאמת לא מיקרי סמיכת גאול"ת והיינו כאבנה דשמואל ולוי והא שהתפלל מןושב נדבה היינו רק כדי להתפלל עם הצבור ומשום דתפלה מעומד עדיף לפיכך רצה להתפלל מעומד בתורת חובה, עכ"פ הדרן לנידון דידן הרי נתבאר גם מרבנינו האי גאון דמצ' להתפלל תפלת רשות קודם חובה וקשה פנ"ל דאיך אפשר להתפלל נדבה קודם חובה והרי א"א להתפלל תשלומין קודם חובה: אמנם נראה דאף דתפלת חובה תדירה לגבי נדבה מ"מ מותר להקדים בתפלת נדבה לחובה בשביל להתפלל עם הצבור וגדולה מזו פתב הגאון הג' בה"מ ס' באר יצחק בסי' כ' דאם לא התפלל שחרית ובא לבהכ"נ ומצא שהצבור מתפללין תפלת מוספין תפלל עמהן מוספין ואח"כ תפלל שחרית ואף דלכתחלה אין להתפלל מוסף קודם שחרית מ"מ בכדי להתפלל עם הצבור יכול להתפלל מוסף קודם ואף דשחרית תדיר ע"ש ולפיכך הכ"נ בגונןא דמייירי רה"ג והרא"ש שמתפלל תפלתנדבה קודם חובה כדי להתפלל עם הצבור שפיר דמי אף דתפלת חובה תדירה, אולם הרא"ש בתשו' ששאלו ממנו לענין מי שמתפלל מנחה גדולה וקטנה אינה מהן תפלל נדבה מנחה גדולה או קטנה וע"ז השיב שפיר דכיון שהגיע זמן מנחה הראשונה

חֹבֶה וְהַשְׁנִי נִדְבָה וּמִשׁוּם דְתַפְלַת חֹבֶה תְדִירָא, אֲבָל מִשׁוּם לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר יָכוֹל לְהַקְדִים תְּפִלַּת הַרְשׁוּת קוֹדֵם חֹבֶה, וְאִם שְׁבַמ"א דְנָתִי בְדַבְרֵי בְעַל שׁו"ת בָּאָר יִצְחָק הִי"ו דס"ל דְיָכוֹל לְהַקְדִים תְּפִלַּת מוֹסָף לְשַׁחֲרִית פְּדִי לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר ע"פ טַעְמֵי וְנִמְוָקֵי מ"מ בְּהָא בְּנֻדָּי אֲפָשֶׁר לֹאמַר דְמַקְדִּימִין תְּפִלַּת הַרְשׁוּת לְתַפְלַת חֹבֶה מִשׁוּם לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר וְעוֹד הֵגָה הַב"ח ס' רל"ה כ' עַל דְבַרֵי הָרָא"ש בְּתַשׁוּ' דִּיתְפַּלֵּל הָרָאשׁוֹנָה חֹבֶה דְטַעְמוֹ שֶׁל הָרָא"ש הוּא דְמִשְׁהִיֵּעַ מְנַחֵה גְדוּלָה חַל עָלָיו לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מְנַחֵה מִיַּד דָּאִין מְעַבְרִין עַל הַמַּצּוֹת וְעוֹד שְׁמָא יְהֵא נֶאֱמַר אַח"כ ע"ש וְדַבְרֵי צְרִיכִין בִּיאוּר דְאִמְרֵי לָא קֵאָמַר מִשׁוּם דְתַפְלַת חֹבֶה תְדִירָה נֶגְדַתְפִּלַת נִדְבָה, וְהִי נ"ל סְבָרָא אַחַת דְהָא דְקִי"ל תְדִיר וְשְׂאִינוּ תְדִיר קוֹדֵם הֵינְנוּ בְּשִׁנֵי מַצּוֹת שֶׁהֵן חַיִּיבִית אֲבָל וְדָאִי מַצְנָה שְׁהִיא רְשׁוּת יָכוֹל לְהַקְדִים לְמַצּוֹת חֹבֶה אִם שֶׁהַחֹבֶה הִיא תְדִירִית וְהֵינְנוּ דְנֻדָּאִי מְוֹתֵר לְאֲדָם לְעִשׂוֹת דְבַר הַרְשׁוּת קוֹדֵם מַצּוֹת וְרַק בְּשִׁנֵי מַצּוֹת הַחֹבֶה לְהַקְדִים תְדִיר לְשְׂאִינוּ תְדִיר.

וּלפ"ז דְנוֹקָא תְשַׁלּוּמִין שְׁהִיא ג"כ חֹבֶה יֵשׁ לְאַחֲרָה אַחַר תְּפִלַּת חֹבֶה מִשׁוּם תְדִיר קוֹדֵם אֲבָל תְּפִלַּת הַרְשׁוּת לְגַמְרֵי מְוֹתֵר לְהַקְדִים לְחֹבֶה וְלֹא שְׁיִיף בְּזַה תְדִיר וְאִינוּ תְדִיר דְתְדִיר קוֹדֵם כְּמוֹ שְׁאָר דְבַר הַרְשׁוּת שְׂאִינוּ מַצְנָה כָּלָל, וְהָא דְכ' הַתּוֹס' פ' כָּל הַתְּדִיר דְהָא דְאִיִּצְטְרִיף הָעוֹלָה עוֹלָה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֹא יְהֵא דְבַר קוֹדֵם לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר אִם דְמַקְרָא דְמַלְבַּד עוֹלַת הַבּוֹקֵר אֲשֶׁר לְעוֹלַת הַתְּמִיד נִפְקָא דְתַמִּידִין קוֹדֵם לְמוֹסָפִין וְתִי דְהִיא קֵאִי לְגַדְרִים וְנִדְבוֹת שֶׁהֵן רְגִילִים וּמַצּוֹיִם יוֹתֵר וְכ"כ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים דְנ"ט ע"ב ד"ה הָעוֹלָה הֵרִי דְנִדְרִים וְנִדְבוֹת גְּמִי בְכָלֵל תְדִיר הוּא, וְנִרְאֶה דְל"ק דְנִדְרִים וְנִדְבוֹת שֶׁל קַרְבָּנוֹת אַחֲרֵי שְׁנֵדֵר אוֹ גִּב הֵרִי הַקְּרָבָנוֹת עָלָיו חֹבֶה לְהַקְרִיבֵם בְּתוֹרַת נִדְבָה וּלְפִיכָף הוּי בְכָלֵל תְדִיר וְאִינוּ תְדִיר אֲבָל בְּתַפְלַת נִדְבָה שְׂאִין עָלָיו שׁוּם חַיִּיב לְהַתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נִדְבָה מְוֹתֵר לְהַקְדִים תְּפִלַּת נִדְבָה לְתַפְלַת חֹבֶה וְכַמ"ש דְמַצְנָה שְׁהִיא רְשׁוּת מְוֹתֵר לְהַקְדִים לְמַצְנָה שְׁהִיא חֹבֶה כְּמוֹ שְׁאָר דְבַר הַרְשׁוּת וְאִינוּ נִכְנָס בְכָלֵל תְדִיר קוֹדֵם וְהֵינְנוּ שְׁכ' הַב"ח דְלְפִיכָף כ' הָרָא"ש דְהָרָאשׁוֹנָה חֹבֶה מִשׁוּם דְלְמָא יֶאֱמַר: עכ"פ הֵרִי נִתְבָּאָר הֵיטֵב דְבַרֵי הָרָא"ש דְהָא שְׁכַתֵּב דְרַצָּה לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר מִיּוֹשֵׁב הֵינְנוּ בְּתוֹרַת נִדְבָה וּלְפִיכָף הַתְּפַלֵּל אַח"כ מְעוֹמֵד בְּתוֹרַת חֹבֶה אֲבָל מִי שְׁמַתְפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב בְּתוֹרַת חֹבֶה אִין לְהַתְפַּלֵּל אַח"כ מְעוֹמֵד וְעִי' בְּאו"ז הַל' תְּפִלָּה ס' צ"ה דְמִשְׁמַע ג"כ דְמְוֹתֵר לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת רְשׁוּת קוֹדֵם תְּפִלַּת חֹבֶה: וְהֵגָה הַט"ז בְּס' צ"ד הָאָרִיף לְדַחוֹת דַּעַת הַר"ם בְּתוֹס' שְׁכ' דְהָא דְאָמַר רַשְׁב"א בֵּין כָּף וּבֵין כָּף קוֹרָא ק"ש וּמִתְפַּלֵּל דְכִי הֵדֵר לְבֵיתִי מְצַלִּי מְעוֹמֵד, וְא"כ רַב אֲשִׁי עֲשֵׂה מִמֶּשׁ כְּרַשְׁב"א א"כ מֵאִי פְרִיף תְּלַמּוּדָא עַל ר"א וְלִיעָבֵד מֵר כְּאָבוּהָ דְשְׁמוּאֵל וְלוֹי כִּיּוֹן דְרַשְׁב"א סָבַר כְּנוֹתִי וְכָבֵר פְּלִיגִי בְּזַה תְּנָאִי, עֵי"ש שְׁהָאָרִיף לְדַחוֹת דַּעַת הַר"ם מְפַנֵּי זַה.

וּבְאֲמַת לְק"מ דְהָא דְפְרִיף תְּלַמּוּדָא לְר"א וְלִיעָבֵד מֵר כְּאָבוּהָ דְשׁו"ל מִשׁוּם דְס"ל וְעָבְדִי עוֹבְדָא כְּנוֹתִי דַת"ק דְרַשְׁב"א וּמִעֲשֵׂה רַב, וְכַה"ג טוֹבָא אִיכָא בְּגַמ' דְפְרִיף מְאֻמּוֹרָא עַל אֻמּוֹרָא אִם הָאֲחַד עוֹשֵׂה מִעֲשֵׂה כְּסִבְרָתוֹ מִשׁוּם דְמִעֲשֵׂה רַב וּז"ב: אוּלָם הַפּוֹר"ח בְּס' צ"ד הַשִּׁיב עַל דְבַרֵי הַר"ם בְּרַאֲיוֹת נְכוּחוֹת וְע"ש שְׁהִבִיא דְבַרֵי הַתּוֹס' דְמִשְׁמַע דִּי"ח בְּרַכּוֹת מְוֹתֵר לְהַתְפַּלֵּל בְּמַהֲלָף וְא"צ לְעַמּוּד וְהַקְשׁוּ מ"ש מְהִבִּינְנוּ דְמִסְקִינּוּ לְעִיל מְעוֹמֵד דְנוֹקָא וִי"ל דְשְׂאִנֵי הִבִּינְנוּ שְׁהִיא קִצְרָה וְאִין כָּאִן בִּיטוּל דְרָף כ"כ כְּמוֹ בִי"ח בְּרַכּוֹת וְכ' הַפּוֹר"ח

עוד תירצו בתוס' בשם הר"ם דהכא פי הדר לביתי' מצלי מעומד אבל בהבינו דכי הדר לביתי' לא פעי למיהדר ולצלוי' ולהכי פעינו מעומד.

וגם תיריץ זה אינו מחנור דלימרו רבנן שיתפלל הבינו אפי' מהלך דומיא דתפלת י"ח ולכי מטא לביתי' ניהדר ולצלוי' ועוד שעיקר דינם ליתא דלא אשכחן לחזור ולהתפלל אלא גבי תפלה קצרה לפי שאין בה לא ג' קמיינתא ולא ג' בתריינתא הא תפלת י"ח דומיא דתפלה קצרה לא פעי למיהדר ולצלוי' והא דאמרנו דרב אשי דהוי מצלי מיושב וכי הדר לביתי' מצלי מעומד שאני התם לפי שהי' מתפלל מיושב ולא דמי למהלך או לרפוב דכמהלך דמי, ובעיקר הקושיא תירץ הפר"ח דהא דקאמר הבינו מעומד היינו בעיר דכל השנה מתפלל אדם הבינו, ותדע דאל"כ פי פעי מאי אכא בין הבינו לתפלה קצרה אמאי לא קאמר דא"ב דת"ק בין מעומד בין מהלך והבינו מעומד אלא משמע דבדרה בין הבינו בין ת"ק בין מעומד בין מהלך ע"ש: והנה מ"ש הפר"ח לחלק בין מיושב למהלך דהא דרב אשי הדר ומצלי מעומד שאני התם שהי' מתפלל מיושב אבל מהלך או רכוב דכמהלך דמי לא צריף למיהדר ולצלוי', תמוה טובא דהא הטעם דתפלה מעומד עדיף אפי' ממסמך גאול"ת היינו משום דבמהלך אינו יכול לכונן את לבו וכן פרש"י בהדיא בסוגיא שם ולפ"ז בודאי מיושב עדיף ממהלך דמיושב יכול לכונן שפיר את לבו וכ"כ המג"א בס"י פ"ט סק"ו וז"ל ומשמע מדברי רש"י דאם יוכל להתפלל מיושב בדרה מוטב שייסמך גאול"ת שיתפלל בביתו מעומד דגם במיושב יכול לכונן וכן משמע ברא"ש לחד שינויא ע"ש ועי' בס' מתצית השקל שפי' דברי המג"א במ"ש דמפרש"י משמע דגם במיושב יכול לכונן ולכאורה מפרש"י לא מוכח מידי וקמו שהק' בס' חמד משה אלא דלולי דברי רש"י היינו אומרים דהטעם הוא משום הכנעה א"כ גם במיושב אינו נראה דרף הכנעה אבל לפמ"ש רש"י הטעם דעמידה הוא משום פונה א"כ ממילא גם במיושב יכול לכונן ומה שכ' המג"א דגם במיושב יכול לכונן הוא מסבך דנפשי' ע"ש עכ"פ בודאי דמיושב יכול לכונן יותר ממהלך וכיון שצריף להתפלל שנית אם התפלל מיושב כ"ש במהלך וכן נ"ל מדברי השו"ע שכ' דמי שמוכרח להתפלל מיושב פשיכול צריף לחזור ולהתפלל מעומד ולכאורה יש לתמוה דאמאי לא כ' באמת הדין במתפלל מהלך דצריף אס"כ לחזור ולהתפלל מעומד ונהרי עיקר הדין הוציא הב"י מדברי הר"מ שבתוס' והתוס' מייירי לענין מהלך דע"ז קאמר הר"מ דצריף לחזור ולהתפלל מעומד וכ"כ הב"י בהדיא בס"י זה לעיל וז"ל ואם התפלל והוא מהלך יתבאר בסמוך שפשיגיע למקום תחנונו צריף לחזור ולהתפלל מעומד כו', וע"כ משום דיש ללמוד זה מפסח כ"ש בודאי מיושב יכול לכונן את לבו יותר ממהלך פנ"ל וכיון דפסקינו דמי שהתפלל מיושב צריף לחזור ולהתפלל מעומד א"כ מכ"ש דמי שהתפלל מהלך צריף לחזור ולהתפלל מעומד (וכ"כ המג"א ס"י ק"י סק"ח ובאלי' רבה) ולכן לא פתבו דין מהלך דנלמד מכ"ש ממיושב, ובזה יש לתמוה על הפרמ"ג שכ' במשפצות דדוקא במיושב פסק המסבר דצריף לחזור ולהתפלל אבל מהלך א"צ לחזור ולהתפלל והטעם דתפלה פעינו דומיא דקרבו ולכן יושב גרע דיושב פסול בעבודה ע"ש ובאש"ל אברהם ס"ק י"ד ובמחכ"ת הרי הב"י כ' להדיא דמי שמתפלל פשהוא מהלך צריף לחזור ולהתפלל מעומד פשיכול וקמו ביושב ובע"כ משום דנלמד זה מפסח כ"ש וכנ"ל ועוד דהא עיקר הדין הוא ממ"ש הר"ם בתוס' והר"מ מייירי בהדיא במהלך פנ"ל, עכ"פ דברי

הפר"ח אֶפְשָׁר לוֹמַר כַּמ"ש הַפְּרַמ"ג וְהִינּוּ דָבָא לְחִלּוֹק עַל דְּבָרֵי הַר"מ וּס"ל דְּדוֹקָא בְּמִינוּשְׁב הַתְּפִלָּה רַב אִשֵּׁי שְׁנִית וּמִשּׁוּם דְּמִינוּשְׁב פְּסוּל לְקַרְבָּן וַתְּפִלָּה דְּמִי לְקַרְבָּן מִשְׁא"כ בְּמַהֲלָף אִו רְכוּב דְּכַמְהַלָּף דְּמִי, אֲבָל בְּאַמַּת מִשּׁוּם דְּרַב אִשֵּׁי גּוֹפְלִי לֹא צְרִיף לְחִלְק בֵּין יוֹשֵׁב לְמַהֲלָף דַּמְדַּר"א בְּלֹא"ה אֵין רֵאִי דְּהָא אֶפְשָׁר שְׁהַתְּפִלָּה בְּתוֹרַת נְדָבָה שְׁנִית וּכַמ"ש הַב"י: וּמָה שְׁהַקְּשָׁה הַפְּרַח עַל תִּי הַר"מ דְּלִמְרוּ רַבְּנָן שְׁיִתְּפִלָּל גַּם הִבִּינּוּ מַהֲלָף וְהַדַּר יִצְלִי מְעֻנְמָד הִנֵּה מְלַבֵּד דִּי"ל דַּהַר"מ לֹא בָּא לְתַרְזֵן קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' מְהִבִּינּוּ וְגַם הַר"מ מְחַלֵּק כַּמ"ש"כ הַתּוֹס' דְּהִבִּינּוּ דְּלִיפָּא עֵיפּוּב הַדְּרָף הַרְבֵּה מְתַפְּלֵל מְעֻנְמָד וְרַק דִּינָא אִתִּי לְאַשְׁמַעִינּוּ דָּאָם מְתַפְּלֵל י"ח פֶּשְׁהוּא מַהֲלָף צְרִיף לְצִלוּנִי שְׁנִית כִּי אֲתָא לְבֵיתִי אִוְלָם בְּיוֹתֵר בְּיָאוּר אַפ"ל דְּדְבָרֵי הַר"מ הוּא לְחִזְק אֵת דְּבָרֵי הַתּוֹס' שְׁכ' לְחִלְק דְּשִׁאֲנֵי הִבִּינּוּ שְׁהִיא קְצָרָה וְאֵין פָּאָן בְּיָטוּל דְּרָף כ"כ לְכָף מְתַפְּלֵל מְעֻנְמָד וִי"ח בְּרִכּוֹת שִׁיש בָּהּ בְּיָטוּל דְּרָף וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּין יִתְּפִלָּל בְּמַהֲלָף וּלפ"ז יְקַשָּׁה לְכַאוּרָה מְתִי יִתְּפִלָּל י"ח בְּרִכּוֹת בְּמַהֲלָף לְעוֹלָם יִתְּפִלָּל הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד וְאִף דְּוִדָּאֵי בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים שְׁאֵין מְתַפְּלִין הִבִּינּוּ וְאִז צְרִיף לְהַתְּפִלָּל י"ח שְׁלִמּוֹת יוּכַל לְהַתְּפִלָּל בְּמַהֲלָף מ"מ בְּפִרְיִיתָא סְתָמָא קְתַנִּי הַשְּׁפִים לְצִאת לְדְרָף וּלפ"ז אִיזָה גְבוּל יֵשׁ בְּדְבָר מְתִי יִתְּפִלָּל הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד אִו י"ח בְּרִכּוֹת בְּמַהֲלָף וְכִינּוּ דַתְּפִלָּה מְעֻנְמָד עֲדִיף לְחַד מ"ד מְסַמִּיכַת גְּאוּל"ת לְעוֹלָם יִתְּפִלָּל הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד, וְע"ז פְּתַבּוּ דְּעוֹד אוֹמַר הַר"ם דְּכִי מְטִי לְבֵיתִי בְּעֵי לְמַהֲדַר וּלְצִלוּנִי וְהִינּוּ דְּנָהִי דִּי"ח בְּרִכּוֹת מְתַפְּלֵל בְּדְרָף בְּמַהֲלָף מ"מ צְרִיף אַח"כ לְחִזּוֹר וּלְהַתְּפִלָּל כִּי מְטִי לְבֵיתִי וּלפ"ז גִּיחָא דְּהִיכִי דִּיּוֹדַע שְׁיִגִיעַ לְבֵיתוֹ בְּתוֹף זְמַן תְּפִלָּה וְיוּכַל לְהַתְּפִלָּל אַח"כ מְעֻנְמָד יִתְּפִלָּל בְּדְרָף י"ח שְׁלִמּוֹת בְּמַהֲלָף אֲבָל אִם לֹא יִגִיעַ לְבֵיתוֹ בְּתוֹף זְמַן תְּפִלָּה אִז צְרִיף לְהַתְּפִלָּל הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד, וְעוֹד י"ל דַּהַר"ם בְּאַמַּת אֲתָא לְשִׁנוּנִי קוֹשְׁיַי הַתּוֹס' שְׁהָק' מ"ש בֵּין תְּפִלַּת י"ח לְהִבִּינּוּ וְע"ז תִּי הַר"מ דְּבְּאַמַּת אִם מְתַפְּלֵל י"ח שְׁלִמּוֹת בְּמַהֲלָף צְרִיף אַח"כ מְדִינָא לְחִזּוֹר וּלְהַתְּפִלָּל מְעֻנְמָד כְּמוֹ שְׁכ' הַב"י וּלפ"ז אֵין חִילּוֹק כָּלל בֵּין הִבִּינּוּ לְתְּפִלַּת י"ח דְּמָה דְּמִשְׁמַע הִכָּא דִּי"ח מוֹתֵר לְהַתְּפִלָּל בְּמַהֲלָף הִינּוּ לְפִי שְׁיִתְּפִלָּל אַח"כ מְעֻנְמָד וְכֵן אִם יָרָא שְׁיִפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים בְּשַׁעַת הַדְּחַק וְיוּכַל בְּבֵיתוֹ לְחִזּוֹר וּלְהַתְּפִלָּל ג"כ יְכוּל לְהַתְּפִלָּל הִבִּינּוּ בְּמַהֲלָף אֲלֹא דְּהַגְּמִי דִּינָא אִתִּי לְאַשְׁמַעִינּוּ דְּהִבִּינּוּ תְּפִלָּה מְעֻנְמָד הִיא וּמִשּׁוּם דָּאִית בָּהּ ג' רֵאוּשׁוֹנוֹת וּלְפִיכָף הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד וְהִינּוּ בְּאַמַּת כְּשִׁלָּא יוּכַל לְהַתְּפִלָּל אַח"כ בְּבֵיתוֹ מְעֻנְמָד שְׁיִעֲבֹר הַזְּמַן אֲבָל אִי מְצִלִי אַח"כ מְעֻנְמָד יוּכַל לְהַתְּפִלָּל גַּם הִבִּינּוּ בְּמַהֲלָף כֵּן נ"ל לְיֹשֵׁב דְּבָרֵי הַתּוֹס': וְהִנֵּה הַפְּרַח חוֹלֵק בְּאַמַּת עַל עֵיקַר מ"ש הַתּוֹס' דְּהִבִּינּוּ צְרִיף לְהַתְּפִלָּל מְעֻנְמָד וְכ' דְּהָא דְּמִסְקִינּוּ הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד הִינּוּ בְּעִיר דְּגַם בְּעִיר יְכוּל לְהַתְּפִלָּל הִבִּינּוּ בְּשַׁעַת הַדְּחַק אֲבָל בְּדְרָף יוּכַל לְהַתְּפִלָּל גַּם הִבִּינּוּ בְּמַהֲלָף, וּמָה שְׁהִבִּיא רֵאִי מָהָא דְּאִמְרִינּוּ מֵאִי אִיכָּא בֵּין הִבִּינּוּ לְתְּפִלָּה קְצָרָה אִמְאִי לֹא קְאָמַר נְמִי אִיכָּא בִּינְיָהוּ דְּהִבִּינּוּ מְעֻנְמָד וְת"ק בֵּין מְעֻנְמָד בֵּין מַהֲלָף אֲלֹא מִשְׁמַע דְּבְּדְרָף בֵּין הִבִּינּוּ בֵּין ת"ק בֵּין מְעֻנְמָד בֵּין מַהֲלָף, לֹא קְשָׁה דִּו"ל הַגְּמ' מֵאִי אִיכָּא בֵּין הִבִּינּוּ לְת"ק הִבִּינּוּ בְּעֵי לְצִלוּנִי ג' קְמִיִּיתָא כו' וְכִי מְטִי לְבֵיתִי לֹא בְּעֵי לְמַהֲדַר וּלְצִלוּנִי ת"ק כו' וְכִי מְטִי לְבֵיתִי בְּעֵי לְמַהֲדַר וּלְצִלוּנִי וְהִלְכְּתָא הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד ת"ק בֵּין מְעֻנְמָד בֵּין מַהֲלָף וְהִנֵּה הַרִי"ף וְהִרָא"ש הַשְּׁמִיטוּ תִּיבַת "וְהִלְכְּתָא" אֲלֹא מֵאִי אִיכָּא בֵּין הִבִּינּוּ לְת"ק הִבִּינּוּ כו' ת"ק כו' וְכִי מְטִי לְבֵיתִי בְּעֵי לְמַהֲדַר וּלְצִלוּנִי הִבִּינּוּ מְעֻנְמָד ת"ק בֵּין מְעֻנְמָד בֵּין מַהֲלָף, וְהַנְּרָאָה דְּלֹא הִי תִּיבַת וְהִלְכְּתָא כָּלל בְּגִירְסַתָּם שׁוּב מְצִאתִי בַּס' בֵּית נֶתַן שְׁהַעֲתִיק שְׁיִנוּי גְּוִסְחָאוֹת מְש"ס שְׁעַל קֶלֶף יִשּׁוּן

שכ' בְּהִדְיָא דְלִיפָא שָׁם תִּיבַת וְהִלְכְתָא וּבְרוּר שְׁפִן הִי גִירְסַת הָרִי"ף וְהָרָא"ש וּלפ"ז קָאֵי בְּאַמַּת עַל מַאי אֵיפָא בֵּין הִבְיַנְנוּ לַת"ק דְּאֵיפָא ג"כ נ"מ דְּהִבְיַנְנוּ מְעֻמָּד וַת"ק אפ"י מְהֵלֵף וּלפ"ז לֹא קָשָׁה שׁוּב קִוְשִׁית הַפּר"ח דְּהָרִי הַגַּמ' אֹמֵר בְּאַמַּת דְּאֵיפָא בֵּין ת"ק לְהִבְיַנְנוּ גַם נ"מ זו, וּלפּמ"ש כְּהַדְבָּרִים מְבֻנְאֲרִין יָפָה וְאַפְשָׁר דְּגַם הַתּוֹס' אֵינִם גּוֹרְסִים תִּיבַת וְהִלְכְתָא וּלפ"ז שְׁפִיר כ' הַר"מ לִישָׁב דָּאִין חִילּוּק בֵּין הִבְיַנְנוּ לַת"ח וּבַתְּפִלַּת י"ח בְּאַמַּת פִּי מְטִי לְבֵיתִי הָדָר וּמְצַלִּי מְעֻמָּד וּבַכַּה"ג יָכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בְּמַהֲלָף, אָבֵל לַעֲנִן הִבְיַנְנוּ שָׁם קָאֵי בְּזָה דְרוּצָה לְחַלֵּק בֵּין הִבְיַנְנוּ לַת"ק וּע"ז קָאֵמֵר דְּהִבְיַנְנוּ מִפִּינָן שְׁמַתְּפַלֵּל ג' קַמְיִיתָא וּג' בְּתַרְיִיתָא תְּפִלָּה גְמוּרָה הִיא וְלֹא בְּעִי לְמַהֲדָר וּלְצִלּוּי וְכֵן הִבְיַנְנוּ מְעֻמָּד וּבְאִנְפֵּן דְּלֹא בְּעִי לְמַהֲדָר וּמְצַלִּי לְכֵן צָרִיף מְעֻמָּד וַת"ק דְּלַעֲוֹלָם צָרִיף לְחַזֹּר וּלְהַתְּפַלֵּל בֵּין מְעֻמָּד בֵּין מְהֵלֵף אָבֵל בְּאַמַּת בַּשַּׁע"ד שְׁנֻצְרָף לְהַתְּפַלֵּל הִבְיַנְנוּ גַם הִבְיַנְנוּ הוּא בְּמַהֲלָף וְהַגַּמ' ר"ל בַּכַּה"ג דְּלֹא בְּעִי לְמַהֲדָר וּמְצַלִּי וְלְכֵן קָאֵמֵר דְּהִבְיַנְנוּ מְעֻמָּד וְהַבְּרִייתָא בַתְּפִלַּת י"ח בְּאַמַּת פִּי מְטִי לְבֵיתִי יִתְּפַלֵּל מְעֻמָּד וּלְכָף מְתַפַּלֵּל בְּמַהֲלָף וְזֶה נ"ל בְּרוּר בְּכּוֹנוֹת הַר"מ: עכ"פ סְלִקְנוּ אֶת כָּל קוֹ הַפּר"ח מְעַל הַר"מ אֹוֹלָם עכ"ז לַעֲנִן מַה דְּפָסֵק הַשּׁו"ע דָּאִם הַתְּפִלָּה מִיּוֹשֵׁב צָרִיף לְחַזֹּר וּלְהַתְּפַלֵּל יֵשׁ לַעֲנִין בְּאַמַּת פִּינָן דְּמַהֲשׁו"ע מְשַׁמַּע דְּהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם פְּנֻנָה וְכַמוֹ שְׁכ' בַּב"י זֶה הַדִּין גַּם לַעֲנִן מְהֵלֵף וְהָרִי מִיּוֹשֵׁב בְּנֻדָּא יָכוֹל לְכַוֵּן וְכַמ"ש הַמַּג"א וְהָרָא"ש לְחַד שְׁיֻנּוּיָא וְכֵן מְצַאֲתִי לְהִדְיָא לְהַר"י ז"ל שְׁכ' פֶּן לַעֲנִן רוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה שְׁנֹסְתַּפֵּק אִם צָרִיף לַעֲפֹב הַבְּהֵמָה וְנ"ל בַּתו"ד ה"נ פְּשָׁרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה יַעֲפֹב אוֹתָהּ וְיֹושֵׁב בְּמַקּוּמוֹ שֶׁהִיִּשְׁיבָה לֹא גָרַע מְעֻמָּד דְּהִכִּי מְשַׁמַּע מְדַאֲמְרִין גַּבִּי ק"ש שְׁאִם הִי מְהֵלֵף בְּדַרְךָ עֹמֵד וְאֵינוֹ ר"ל שְׁאִם הִי יוֹשֵׁב עֹמֵד אֲלֵא שְׁאִם הִי מְהֵלֵף דִּי לוֹ בַּעֲמִידָה וְכ"ש שְׁאִם יוֹשֵׁב שֶׁהוּא יוֹתֵר טוֹב ע"ש הָרִי שְׁכ' לְהִדְיָא דְּהִיִּשְׁיבָה לֹא גָרַע מְעֻמָּד וּמְשׁוּם דְּמִיּוֹשֵׁב יָכוֹל לְכַוֵּן שְׁפִיר, וְכֵן יֵשׁ לַה"ר דְּעֵיקָר פְּנֻנָה הוּא בִּישִׁיבָה מְדַאֲמְרִין בְּעִירוֹבִין ד' ס"ד דָּאִין מְתִירִין גְּדָרִים לֹא מְהֵלֵף וְלֹא רוֹכֵב וְלֹא עֹמֵד אֲלֵא מִיּוֹשֵׁב וּמְשׁוּם דְּהַתְּרַת גְּדָרִים צָרִיף יֹושֵׁב הַדַּעַת וְאֵיף אפ"ל דָּאִם הַתְּפִלָּה מִיּוֹשֵׁב צָרִיף לְחַזֹּר וּלְהַתְּפַלֵּל, וְעוֹד מַנ"ל בְּאַמַּת לְהַב"י בְּמִיּוֹשֵׁב שְׁצָרִיף לְחַזֹּר וּלְהַתְּפַלֵּל הֲלֹא מְקוּרוֹ הוּא מְדַבְּרִי הַר"ם שְׁבַתּוֹס' וְהַר"מ מִיְיָרִי בְּמַהֲלָף פְּדַאֲיִתָא בַּתּוֹס' שָׁם וּמַנ"ל לְמִילָף מִיְיָנָה לְמִיּוֹשֵׁב וְאֵף שְׁכ' הַר"ם וְנ"ל דְּהֵכָא פִּי הָדָר לְבֵיתִי מְצַלִּי מְעֻמָּד פְּדַאֲמְרִין בְּסַמּוּף רַב אֲשִׁי מְצַלִּי מִיּוֹשֵׁב וְכִי אֲתִי לְבֵיתִי כו', מ"מ אֵין רֵאִי מְזָה דַס"ל דְּגַם בְּמִיּוֹשֵׁב שֶׁהַתְּפִלָּה ר"א שְׁנִית בְּשׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ הוּא מְדִינָא אֲלֵא דְאַפְשָׁר דַּר"א הָא דְהָדָר וְצִלִּי מְעֻמָּד הִיָּינוּ תְּפִלַּת גְּדָבָה וְכַמ"ש הַב"י בַּתְּחִלָּה וְלֹא הִבִּיא הַר"מ דְּבָרֵי רַב אֲשִׁי אֲלֵא לְדוּגְמָא כְּמוֹ דְּאֲמְרִין בַּר"א שֶׁהַתְּפִלָּה מְעֻמָּד אַח"כ ה"נ הַמְתַּפַּלֵּל מְהֵלֵף צָרִיף לְחַזֹּר וּלְהַתְּפַלֵּל אָבֵל בְּאַמַּת הָא כְּדַאֲיִתָא וְהָא כְּדַאֲיִתָא וַר"א שֶׁהַתְּפִלָּה מְתַחֲלָה מִיּוֹשֵׁב הַתְּפִלָּה שְׁנִית בַּתּוֹרַת גְּדָבָה וְרַק מִי שְׁמַתְּפַלֵּל מְהֵלֵף צָרִיף אַח"כ לְחַזֹּר לְהַתְּפַלֵּל מְעֻמָּד מְדִינָא: וְנ"ל דַּעַת הַב"י דְּלַהַר"מ דַס"ל בְּמַהֲלָף דְּכִי אֲתָא לְבֵיתִי הָדָר וּמְצַלִּי מְעֻמָּד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְהַבְּרִייתָא גּוּפָא דְּגַם בְּמִיּוֹשֵׁב הַדִּין כּוּ, דְּהִנֵּה הַטּוֹר כ' בַּסִּי צ"ד וְנ"ל וְכֵן אִם הִי בְּסַפִּינָה אוֹ ע"ג קְרוֹן יוֹשֵׁב וּמְתַפַּלֵּל וְכ' הַב"י שְׁלֵמַד כּוּן מְדַתְּנִיא בַּפ' תַּפְה"ש הַשְּׁכִיִם לִישָׁב בְּקְרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה מְתַפַּלֵּל וְלְכַשְׁיַגִּיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא רְשָׁב"א אֹמֵר בֵּין כּוּן וּבֵין כּוּן קוֹרָא ק"ש וּמְתַפַּלֵּל וְאֲמְרִי בְּמַאי קַמְפַּלְגִי מ"ס תְּפִלָּה מְעֻמָּד עָדִיף וּמ"ס מְסַמָּה גְאוּל"ת עָדִיף אֲלֵמָא דְּכַשְׁיּוֹשֵׁב בְּקְרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה מְתַפַּלֵּל מִיּוֹשֵׁב וְטַעְמָא דְּקְרוֹן א"א לַעֲמֹד מְפַנִּי שְׁמַתְּנַעֲנַע לְכָאן וּלְכָאן ע"ש, הָרִי דְהַב"י ס"ל

דְּהָא דְּפְלִיגִי בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה אִי מְתַפְלֵל קִוְדָם ק"ש אִו קוֹרָא ק"ש וּמְתַפְלֵל דַּע"ז קָאִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף אִי מְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת עֲדִיף הֵיִינוּ מְשׁוּם דְּבְקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה מְתַפְלֵל מִינְשָׁב וְלָכֵן ס"ל לַת"ק דְּמְתַפְלֵל קִוְדָם ק"ש פְּדִי שְׁלֵא יִצְטַרְךָ לְהַתְּפַלֵּל בְּקֶרוֹן וּבְסַפִּינָה כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב הָרִי מְבֹנָאָר בְּבְרִייתָא ג"כ דִּין דְּמִינְשָׁב וּלפ"ז פִּינּוּ דַס"ל לְהַר"ם דְּבַמְהֵלָּךְ כִּי אֲתִי לְבֵיתִי הָדָר וּמְצַלִּי מְעֻמָּד א"כ ה"ה יוֹשֵׁב דְּהָא בְּבְרִייתָא מְבֹנָאָר שְׁנֵיהֶם בְּלֵא חִילּוּק וּכְמוֹ שְׁאַבְאָר.

וְהִנֵּה לְפִי דְּבְרִי הַב"י צ"ל דְּהַטּוֹר לְשִׁיטְתּוֹ דְּגָרִיס בְּרִישָׁא דְּבְרִייתָא הַשְּׁפִים לְצֵאת לְדֶרֶךְ מְבִיאִין לוֹ שׁוֹפֵר וְתוֹקֵעַ לְוֵלֵב וּמְנַעֲנַע מְגִילָה וְקוֹרָא בָּהּ וּמְתַפְלֵל וְלִכְשִׁיגִיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא רַשְׁבֵּי"א אוֹמֵר בֵּין כֶּף וּבֵין קוֹרָא ק"ש וּמְתַפְלֵל דְּלִפִּי גִירְסָא דִּידֵן הוּא מְגִילָה וְקוֹרָא בָּהּ וּכְשִׁיגִיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא וְלֹא נִזְכָּר "וּמְתַפְלֵל" הַשְּׁפִים לְיֹשֵׁב בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה מְתַפְלֵל וְלִכְשִׁיגִיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא רַשְׁבֵּי"א אוֹמֵר בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף כּו' וּלפ"ז עֵינָךְ הַפְּלוּגְתָּא הוּא בְּסִיפָא דְּבְרִייתָא בְּהַשְּׁפִים לְיֹשֵׁב בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה וַע"ז קָאָמַר דְּפְלִיגִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף אִו מְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת עֲדִיף וְהֵאִי מְעֻמָּד הֵיִינוּ לְאַפּוֹקִי מִינְשָׁב דְּבְקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה מְתַפְלֵל מִינְשָׁב, וּלפ"ז קְשָׁה טוֹבָא לְגִירְסָא דִּידֵן מִנ"ל לְהַגְמ' דְּתַנָּאי פְּלִיגִי בְּאַבּוּהָ דְּשְׁמוּאֵל וְהָרִי אִינוּ עֹנִין כָּלֵל דְּאַבּוּהָ דְּשְׁמוּאֵל הֵיּוּ מְתַפְלֵלִין מְעֻמָּד שְׁלֵא יִצְטַרְכוּ לְהַתְּפַלֵּל בְּדֶרֶךְ בְּמַהֲלָךְ וּלְפִיכָךְ תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף מְשׁוּם שְׁאִינוּ יָכוּל לְכוּנֵן אֲבָל בְּבְרִייתָא דְּפְלִיגִי בְּהַשְּׁפִים לְיֹשֵׁב בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה הֵיִינוּ אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף מְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת אִו יְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת וְיִתְּפַלֵּל מִינְשָׁב וּלְפִיכָךְ ס"ל לְחַד תַּנָּא דְּמְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת עֲדִיף וּמְתַפְלֵל מִינְשָׁב דְּגַם בְּמִינְשָׁב יָכוּל לְכוּנֵן אֲבָל לְעֹנֵן מְהֵלָּךְ אַפ"ל דְּלִכּוּ"ע תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף מְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת וּלְהַתְּפַלֵּל בְּדֶרֶךְ בְּמַהֲלָךְ וּל"ל לְהַגְמ' לומר כְּמֵאן כִּי הֵאִי תַנָּא, וּבַע"כ דְּלִפִּי זֶה הִגְרִיסָא הָא דְּפְלִיגִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף לֹא מְשׁוּם שְׁמְתַפְלֵל בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב אֲלֵא דְאַפִּי אִי יַעֲמֹד בְּקֶרוֹן וּבְסַפִּינָה נְהִי דְּמַקְרִי עוֹמֵד מְצַד עֲצָמוּ מ"מ פִּינּוּ שְׁהַקְרוֹן וְהַסַּפִּינָה הוֹלְכִים מִקְרִי מְהֵלָּךְ וּלפ"ז מְשֵׁ הַפְּלוּגְתָּא כְּאַבּוּהָ דְּשְׁמוּאֵל וְלוֹי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף הֵיִינוּ נֶגֶד מְהֵלָּךְ לֹא נֶגֶד יוֹשֵׁב וּלפ"ז אִין רֵאִי מְכָאן לְדְּבְרִי הַטּוֹר דְּמְתַפְלֵל בְּסַפִּינָה אִו בְּקֶרוֹן כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב כְּמוֹכֵן, וּבַע"כ צ"ל דְּלְגִירְסַת הַטּוֹר בְּרִישָׁא הַשְּׁפִים לְצֵאת לְדֶרֶךְ מְבִיאִין לוֹ לְוֵלֵב כּו' וּמְתַפְלֵל וְלִכְשִׁיגִיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא רַשְׁבֵּי"א אוֹמֵר כּו' הָרִי בְּאַמַּת בְּרִישָׁא פְּלִיגִי בְּאַבּוּהָ דְּשְׁמוּאֵל וְלוֹי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף הֵיִינוּ נֶגֶד מְהֵלָּךְ אִו מְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת עֲדִיף וּלפ"ז בְּסִיפָא שְׁפִיר אֲפֵל דְּפִנְיִי אֲכִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף הֵיִינוּ נֶגֶד מִינְשָׁב וּמְשׁוּם דְּבְקֶרוֹן וּבְסַפִּינָה בַע"כ מְתַפְלֵל מִינְשָׁב, וּלפ"ז בְּתַרְתִּי פְּלִיגִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף נֶגֶד מְהֵלָּךְ בְּמְסַמָּךְ גֵּאוּל"ת וְגַם אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף נֶגֶד מִינְשָׁב וְשְׁפִיר לְמַד הַמָּוֵר דְּבְקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה מְתַפְלֵל מִינְשָׁב: אוֹלָם עֲדִיין קְשָׁה מִנ"ל לְהַטּוֹר בְּאַמַּת דְּהָא דְּפְלִיגִי בְּסִיפָא אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף הֵיִינוּ מְשׁוּם דְּמְתַפְלֵל בְּקֶרוֹן כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב וּכְמ"ש הַב"י דְּלִמָּא הָא דְּפְלִיגִי אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף הֵיִינוּ מְשׁוּם הִילּוּף הַסַּפִּינָה וְהַקְרוֹן דְּדָמִי כְּמַהֲלָךְ בְּעֲצָמוּ וּבְזֶה פְּלִיגִי מְשֵׁ אִי תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף מְשִׁיִּסְמוּךְ גֵּאוּל"ת וְיִתְּפַלֵּל מְהֵלָּךְ כְּמוֹ בְּרִישָׁא: וּבְאַמַּת בְּלֵא"ה אִי אֲפֹשֶׁר לומר דְּהַטּוֹר לְמַד דִּין זֶה מְכָאן דְּהִנֵּה הַטּוֹר בְּסִי פ"ט לֹא הֶעֱתִיק כָּלֵל סִיפָא דְּבְרִייתָא דְּהִי יוֹשֵׁב בְּקֶרוֹן אִו בְּסַפִּינָה כ"א הַשְּׁפִים לְצֵאת לְדֶרֶךְ מְבִיאִין לוֹ שׁוֹפֵר וְתוֹקֵעַ לְוֵלֵב וּמְנַעֲנַע וּמְתַפְלֵל וְלִכְשִׁיגִיעַ זְמַן ק"ש קוֹרָא רַשְׁבֵּי"א אוֹמֵר בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף קוֹרָא ק"ש וּמְתַפְלֵל כְּמֵאִי קְמַפְלִי מ"ס תַפְלָה מְעֻמָּד עֲדִיף כּו' וְלֹא הִבִּיא

פָּלַל הָּ בָּבָא דְּהַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה וּכְלִשׁוֹן הַזֶּה מִמֶּשׁ כ' הָרָא"שׁ וְהַנְרָאָה דְּאִינָם גּוֹרְסִים פָּלַל בְּבְרִייתָא הָּ בָּבָא דְּהִי יוֹשֵׁב בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה דַּאל"ה לָא הוּ"ל לְהַשְׁמִיטִי, וְהֵנָּה הַב"י הוֹסִיף לְהַבִּיא גַם הָּ בָּבָא דְּהַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן וּכ' הַפְּרִישָׁה דַּאע"ג דְּמִקְלָתָא דְּתַמְיָה הוּא לְפִי גִירְסַת הַב"י דְּמָה יֵשׁ לָנוּ לְחַלְקָא בֵּין יוֹשֵׁב בְּקָרוֹן לְהוֹלֵף בְּרַגְלִיו מ"מ צ"ל הַגִּירְסָא כְּמוֹ שֶׁכ' הַב"י וְאָף דְּרַבִּינוּ וְהָרָא"שׁ לָא הַבִּיאוּ מִשׁוּם דְּאִין נִפְקוּתָא מִינָּה הָכָא מ"מ צ"ל שְׂרַבִּינוּ גְרִיס הָכִי בְּבְרִייתָא מִדְּכ' רַבִּינוּ בְּסִי' צ"ד וְכֵן אַם הִי בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וְאִין לוֹ סְמָךְ לְאוּתוֹ הַדִּין אֱלָא מִזֹּאת הַבְּרִייתָא וּכְמ"ש הַב"י שֶׁם שְׂרַבִּינוּ לְמָדוּ מִכָּאן מִדְּפִלְגִי רַשְׁבַּ"א וְאָמַר בֵּין פֶּה כו' וְאָמְרִינוּ בְּמַאי קָמְפִּלְגִי מ"ס תְּפִלָּה מְעֻנָּד עֲדִיף וּמ"ס מְסָמָךְ גְּאוּל"ת עֲדִיף ש"מ שְׁמִתְפַּלֵּל בְּקָרוֹן כְּשֶׁהוּא מְיוֹשֵׁב וַא"כ ע"כ צָרִיף לְגָרוֹס אוֹתוֹ בְּבְרִייתָא אֶף שְׁלֵא הַבִּיאוּ עַכ"ד, אוּלָם הַעֲיָקָר דְּהָרָא"שׁ וְהַטוֹר אִינָם גּוֹרְסִים בְּבְרִייתָא הַבָּבָא דְּהִי יוֹשֵׁב בְּקָרוֹן כו' דַּאל"ה הוּ"ל לְהַבִּיא הַבְּרִייתָא כְּצוּרְתָהּ וּכ"כ הַשְׁגָּא בְּתַשׁוּבָה (סִי' ט"ו) דְּהָרָא"שׁ לָא גְרִיס סִיפָא דְּבְרִייתָא וּלְפ"ז צ"ל שְׁגַם הַטוֹר לָא גְרִיס זֹאת מְדָלָא הַבִּיאָה פָּלַל: אוּלָם מָה שֶׁכ' הַטוֹר דְּהִי בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל הֵנָּה בְּאֵמַת מְבֻנָּאָר כֵּן בְּרַמְבַּ"ם פ"ה מֵהַל' תְּפִלָּה וְנ"ל אִין מִתְפַּלֵּל אֱלָא מְעֻנָּד הִי יוֹשֵׁב בְּסַפִּינָה אוֹ בְּעֻגְלָה אַם יָכוֹל לְעַמּוּד יַעֲמוּד וְאִם לָאו יוֹשֵׁב בְּמִקוּמֵי וּמִתְפַּלֵּל וְעִי' בַּלח"מ שֶׁכ' דְּמִסְנֵגִיא בַּפ' תַּפְּה"ש דְּהַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן וּבְסַפִּינָה מ"ס תְּפִלָּה מְעֻנָּד עֲדִיף מִשְׁמַע כְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ וְנ"ל דַּא"צ לְעַמּוּד ע"ש וּכְבָר כְּתַבְנוּ דְּאִין מְסוּגִית הַגַּמ' רַאִי לְדִין זֶה לָא מְבַעֵי לְהָרָא"שׁ וְהַטוֹר דְּלָא גְרִיס פָּלַל הָּ סִיפָא דְּהַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן אֱלָא אִפִּי' אִי נִימָא דְּהַרְמַב"ם גּוֹרְס בְּבְרִייתָא הַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה מ"מ אִין רַאִי פָּלַל לְזֶה כְּמ"ש דְּהָא דְּאָמְרִינוּ דְּפִלְגִי אִי תְּפִלָּה מְעֻנָּד עֲדִיף הֵינּוּ מִשׁוּם שְׁהַקְרוֹן אוֹ הַסַּפִּינָה מְהֵלָּף וּלְפ"ז אֶף שֶׁהוּא עוֹמֵד מ"מ חָשִׁיב כְּמֵהֵלָּף, וְלִיכָא לְמִימַר דְּמִסְבָּרָא יַדְעִינוּ דְּכִינוּ דְּהַקְרוֹן וְהַסַּפִּינָה מְהֵלְכִים וְאִם אָמְרִינוּ דְּכְמֵהֵלָּף דְּמִי א"כ אִין נ"מ כְּמָה שֶׁיַּעֲמוּד דְּסוּף סוּף הָרִי הַקְרוֹן וְהַסַּפִּינָה הוֹלְכִים, לִיתָא דַּא"כ אֲמַאי כ' הַרְמַב"ם אַם יָכוֹל לְעַמּוּד עוֹמֵד וְהָרִי הַקְרוֹן אוֹ הַסַּפִּינָה מְהֵלְכִים וּבַע"כ אֶף דְּהַקְרוֹן וְהַסַּפִּינָה הוֹלְכִים וְהָיִי כְּמֵהֵלָּף מ"מ אַם יָכוֹל לְעַמּוּד עוֹמֵד שְׁלֵא יְהִי יוֹשֵׁב וּמְהֵלָּף דְּתַרִּי עֲנִינָא נִינְהוּ וְאֶף אַם הוּא מְהֵלָּף מ"מ צָרִיף שְׁלֵא יְהִי ג"כ יוֹשֵׁב, וַא"כ מִנ"ל לְהַרְמַב"ם דְּאִם לָאו יוֹשֵׁב בְּמִקוּמוֹ וּמִתְפַּלֵּל וְהַב"י כְּתַב דְּנִרְאָה דְּהַטוֹר לְמַד אֵת זֶה מִגַּמ' בְּרַכּוֹת ל' אֱלָמָא דְּבַעֵי לְיָמוּד: לְכֵן נִרְאָה דְּדִין זֶה שֶׁכ' הַרְמַב"ם דְּהִי יוֹשֵׁב בְּקָרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה דְּיוֹשֵׁב כְּדָרְכוֹ וּמִתְפַּלֵּל אִינוּ נִלְמַד מִהַגַּמ' שֶׁכ' הַב"י וְאֶפְשָׁר דְּגַם הַרְמַב"ם לָא גְרִיס הָּ בָּבָא דְּהַשְׁפִּים לְיֻשְׁבֵי בְּקָרוֹן, אוּלָם מְקוּרוֹ הוּא מְמַשְׁנֶה עֲרוּכָה בְּבְרַכּוֹת כ"ח ע"ב וְנ"ל הַמַּשְׁנָה הִי רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר יֵרַד וַיִּתְפַּלֵּל וְאִם אִינוּ יָכוֹל לְיָרֵד יַחְזִיר אֵת פָּנָיו וְאִם אִינוּ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֵת פָּנָיו יְכוּיִן אֵת לְבוֹ כְּנֻגַד בֵּית קוה"ק, וְגִירְסַת הַרְמַב"ם בְּפִי הַמַּשְׁנָה הִי יוֹשֵׁב בְּסַפִּינָה אוֹ בְּקָרוֹן אוֹ בְּאֶסְדָּא וּפִי קָרוֹן מִיֵּן מִמִּינֵי הַעֲגָלוֹת ע"כ וְכ"ה הַגִּירְסָא בְּמַשְׁנָה שְׁבַמְשַׁנְיֹת סַפִּינָה אוֹ קָרוֹן אוֹ אֶסְדָּא וְהֵנָּה עַכ"פ בְּמַשְׁנָה זֹו מְבֻנָּאָר בְּהַדְיָא דְּאִם יוֹשֵׁב בְּסַפִּינָה אוֹ בְּקָרוֹן דְּמִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב דְּאִם אָמְרִינוּ דְּצָרִיף לְעַמּוּד אֲמַאי יְכוּיִן אֵת לְבוֹ כְּנֻגַד בֵּית קוה"ק יַחְזִיר אֵת פָּנָיו וּכ"ה בְּהִי רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר דְּאִם אִינוּ יָכוֹל לְיָרֵד וְלֹא לְהַחְזִיר אֵת פָּנָיו יְכוּיִן אֵת לְבוֹ כְּנֻגַד בֵּית קוה"ק וְש"מ דְּבְסַפִּינָה אוֹ בְּקָרוֹן דְּתַנָּא יְכוּיִן אֵת לְבוֹ כְּנֻגַד בֵּית ק"ק הֵינּוּ מִשׁוּם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב

ומתפלל וזה ברור בעזה"ש שמפאן הוציא הרמב"ם דין זה, ודברי הטור הן הנה דברי הרמב"ם, שוב מצאתי בתו"ט שכ' הי' יושב ולא תנו יחזיר את פניו דאפילו לעמוד אינו צריך אלא יושב ומתפלל, ותימה רבה על הב"י שלא הזכיר כלל המשנה וכן הפרישה שכ' שע"כ אין להטור סמך לדינו כ"א מהברייתא ודברי כתבנו דלענ"ד משנה מפורשת היא אלא דהטור השמיט הא דכ' הרמב"ם ואם יכול לעמוד עומד וצריך טעם למה.

עכ"פ הרי בארנו דהרא"ש והטור אינם גורסים כלל בגמ' הך בבא דהי' יושב בקרון או בספינה ואפשר דגם הר"ם לא גרים לה ולפ"ז לא נזכר כלל בברייתא דין זה דמתפלל מיושב והא שכ' הר"ם בתוס' דחוזר ומתפלל מעומד היינו רק אם התפלל כשהוא מהלך אבל יושב שפיר יכול לכונן.

והא שכ' הרמב"ם דאם יכול לעמוד עומד בקרון או בספינה היינו דלכתחלה בודאי בעי מעומד לא מיושב דומיא דקרנן אבל לענן בדיעבד אין ראי' מדברי הר"ם שבתוס' שאם התפלל מיושב שצריך לחזור ולהתפלל מעומד: והנה מכל מ"ש יתבאר לנו עוד, דבר אחד לענן הבינו במהלך, הו' אמנם שהתוס' כתבו לחלק בין תפלת י"ח להבינו דהבינו מתפלל מעומד משא"כ בתפלת י"ח וכ"כ הרא"ש והרשב"א, ועפ"ז כ' ג"כ בשו"ע סי' ק"י דהבינו מעומד ובסי' צ"ד כ' דתפלת י"ח מתפלל דרך הילוכו ואפי' שלא במקום ספנה ע"ש אולם כבר כתבנו דלפי' הר"ם בתוס' אין חילוק בין הבינו לתפלת י"ח ובשניהם יוכל להתפלל מהלך אף כי מטא לבית' בעי למהדר ולצלו' ואם רצה שלא יצטרך לחזור ולהתפלל בשניהם בעי מעומד ועתה עמדת על דברי רבינו הרמב"ם ז"ל בדינים אלו וראיתי שגם דעתו הוא כן דתפלת י"ח ונהבינו שוים הם דהנה הרמב"ם בפ"ב מהל' תפלה כ' פלשון הנה בכל תפלה שבכל יום מתפלל אדם תשעה עשר ברכות אלו על הסדר בד"א כשמצא דעתו מכוננת ולשונו תמהר לקרות אבל אם הי' טרוד ודחוק או שקצרה לשונו מהתפלל יתפלל ג' ראשונות וברכה אחת מעין פל האמצעיות וג' אחרונות ויציא יד"ח וע"ש שכ' נוסח הברכה, וכן דאין מתפללין הבינו בימות הגשמים אולם השמיט מ"ש בגמ' דהבינו מעומד, ובפ"ד מהל' תפלה הי"ט כ' לענן מהלך במקום גדודי חיות ולסטים דמתפלל תפלה קצרה דמתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך והוא כמ"ש בגמ' הבינו מעומד ת"ק בין מעומד בין מהלך, ולפ"ז קשה טובא אמאי השמיט הלכה ערוכה דהבינו צריך להתפלל מעומד ותימה שלא הרגישו בזה כל נושאי פליו.

דהנה החלוקה השני' שאמרו בגמ' דת"ק כי מטי לבית' בעי למהדר ולצלו' ונהבינו, לא בעי למהדר ולצלו' מביא הרמב"ם דגבי תפלה קצרה כ' הרמב"ם הי' מהלך ספנה כו' מתפלל ברכה אחת כו' ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך כו' וכשהוא מגיע לישוב ונתקרב דעתו חוזר ומתפלל כתיקונה י"ט ברכות ואלו גבי הבינו כ' דמתפלל ג' ראשונות כו' ויציא יד"ח והך יוצא יד"ח היינו דלא בעי למהדר ולצלו' אבל מדין הבינו מעומד לא הזכיר כלל: וע"כ י"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאין חילוק כלל בין הבינו לתפלת י"ח ושניהם דין אחד להם ומ"ש בגמ' דהבינו מעומד ות"ק מהלך היינו דת"ק פיון שאין בה ג' ראשונות וכי מטי לבית' בעי למהדר ולצלו' לאו תפלה גמורה היא כלל ולכן גם לכתחלה היא במהלך אבל הבינו דמתפלל ג' ראשונות וג' אחרונות ולא בעי למהדר ולצלו' תפלה גמורה היא כתפלת י"ח וז"ש דהבינו מעומד היינו דלכתחלה הוא מעומד

כתפלת י"ח ממש וכיון שכ' הרמב"ם בפ"ה מהל' תפלה הלכה א' שמונה דברים צריף המתפלל להזהר בהן ואם הי' דחוק או נאנס כו' אין מעפבין ואלו הן עמידה כו' עמידה כיצד אין מתפלל אלא מעומד כו' וכיון שכ' הרמב"ם בכאן דתפלה לכתחלה בעי עמידה ואם הי' דחוק או נאנס אין מעפבין וגם בהבינונו כ' דיוצא יד"ח וא"כ תפלה גמורה היא ודינו כתפלת י"ח ולכן לא כ' דהבינונו מעומד דסמך ע"ז שכ' דיוצא יד"ח ממילא דינה כתפלת י"ח, עכ"פ נתבאר מזה דהרמב"ם לא ס"ל לחלק בין הבינונו לתפלת י"ח: אלא דלכאז' צריף ביאור מה נ"מ להרמב"ם בין תפלה קצרה לתפלת י"ח ובהבינונו דהא לענון ת"ק כ' הרמב"ם דמתפלל אותה פשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד.

וגבי תפלת י"ח כ' נמי הי' יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב ומתפלל וא"כ אין שום חילוק ביניהם והרי בגמ' מחלק בין הבינונו לתפלה קצרה דהבינונו מעומד ות"ק מהלך, ונראה דשאני ושני דודאי הבינונו מדינא בעי לכתחלה עמידה כמו תפלת י"ח שכ' הרמב"ם אין מתפלל אלא מעומד אבל ת"ק מדינא יכול להתפלל פשהוא מהלך אלא שמ"מ כ' ואם יכול לעמוד עומד והוא כמ"ש הכס"מ מדאמרינן התם רב חסדא ורב ששת הוי אזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי וקם נמי ר"ש ואמר מהיות טוב אל תיקרי רע והאי צלותא תפלה קצרה היא דאלו הבינונו לאו מהיות טוב נפקא דמדינא צריף לעמוד, ולפ"ז מ"ש ואם יכול לעמוד עומד היינו למצנה מן הפוכח משום מהיות טוב אבל הבינונו ותפלת י"ח מדינא צריף לעמוד אלא דאם אינו יכול לעמוד יושב במקומו, וזהו שדק הרמב"ם בלשונו הנהב וכ' לענון תפלה קצרה מתחלה דמתפלל אותה בדרך פשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד והיינו דמדינא מתפלל אותה פשהוא מהלך אלא משום מהיות טוב אם יכול לעמוד עומד ואלו לענון תפלת י"ח כ' להיפך הי' יושב בספינה אם יכול לעמוד עומד ואח"כ כ' דאם לאו יושב ומתפלל ומשום דמדינא צריף לעמוד אלא דאם הי' דחוק או נאנס יושב ומתפלל: ובדין זה תמוה לי דברי השו"ע בסי' ק"י שכ' ג"כ בדיברי הרמב"ם ז"ל דת"ק מתפלל אותה בדרך פשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד, והנה כבר כתבנו דברי הכס"מ שמהרמב"ם הוציא זה ממ"ש בגמ' דקם נמי רב ששת ואמר מהיות טוב והי' צלותא ת"ק היא דאלו הבינונו לאו מהיות טוב נפקא, והנה דברי הכס"מ צע"ג שכ' בפשיטות דהי' צלותא היא ת"ק אם אמנם דהי' צלותא לא הוי הבינונו מ"מ לפי פשיטות הסוגיא קאי על תפלת הדרך דמזירי התם מקודם דקאמר היכי מצלי ר"ח אמר מעומד ר"ש אמר מהלך וע"ז קאמר ר"ח ור"ש הוי קאזלי באורחא קם ר"ח וקא מצלי וא"ל ר"ש אוקמן נמי לדידי ואצלי מהיות טוב כו' וכ"ז קאי על תפה"ד וכ"כ התוס' שם והרי"ף והרא"ש ואיף כ' בפשיטות דזה קאי על ת"ק, ואין לומר דאף דקאי על תפלת הדרך מ"מ ילפינו מינה נמי לתפלה קצרה דזה אינו והחילוק רב ביניהם דתפה"ד עיקרה נתקן לכל היוצא בדרך שלא במקום סכנה ולכן אמר ר"ש אוקמן נמי לדידי מהיות טוב אבל ת"ק שעיקרה במקום סכנה א"צ לעמוד פלל אפי' אם יכול לעמוד.

שוב מצאתי בס' אלי' רבא בסי' ק"י שכ' על דברי השו"ע ז"ל הטעם כ' בנ"צ דרמב"ם גריס בש"ס תפלה קצרה אפי' מהלך משמע דלכתחלה טוב מעומד ולא דק דכבר כ' הכס"מ דהרמב"ם למד זה מדאמרי' ר"ח ור"ש הוי אזלי באורחא כו' ואף קשה על מ"ש

האי צלוחתא ת"ק הוא וקא מפשטות הש"ס קאי על תפה"ד ונראה דלאו דוקא תפלה קצרה קאמר הכס"מ אלא דומיא דת"ק דמשמע דחד דינא אית להו ע"ש.

והוא תמוה דאיך אפשר ללמוד ת"ק דעיקרה נתקן בהולך במקום גדידי חיות ולסטים מתפה"ד והוא בכל הינצא לדורה: אבל באמת להרמב"ם ו"ל דברי הכס"מ נכונים בטעמם ומ"ש דהא דקמצלי הוא תפלה קצרה בדוקא הוא ולא משום דנלמד מתפה"ד, דברי להרמב"ם ו"ל יש לו שיטה אחרת בתפה"ד שלא הזכיר כלל תפה"ד אלא שכ' בפ"י מה' ברכות שפשינצא מן העיר יאמר מודה אני לפניך שהוצאתני מן הכרה הזה לשלוחי וכשם כו' ולא הזכיר בה חתימה וגם דמצלי בדורה עד פרסה וכבר תמה ע"ז רבינו הב"י בסי' ק"י, ועי' בפר"ח מ"ש לישב דברי הרמב"ם ו"ל דס"ל דהא דאמרין שם הינצא לדורה מתפלל תפה"ד היינו תפלה קצרה וסוגיא מיידי בהולך במקום ספנה ע"ש היטב, עכ"פ הרי דלהרמב"ם שיטה אחרת בדינים אלו ותפה"ד לא הזכיר כלל בחיבורו ואיך אפ"ל דהרמב"ם למד דין זה דת"ק אם יכול לעמוד עומד מתפה"ד שלא הזכיר כלל, ובע"כ דצדקו דברי הכס"מ דהרמב"ם ו"ל ס"ל דהא דקם ר"ש וקא מצלי היינו תפלה קצרה ולפ"ז גם הא דפליג ר"ח ור"ש אי בעי מעומד היינו נמי בת"ק, ובאמת דלפ"ז מיושב הגירסא והלכתא הבינו מעומד ות"ק בין מעומד בין מהלך ולכאורה מאי שייך והלכתא וקא לא פליגי כלל בזה אבל לפ"ד ר"ח ור"ש פליגי באמת בת"ק והיינו דפסקינן דת"ק מהלך וכן ניחא בזה מה שהקשה הפר"ח אמאי לא קאמר מעיקרא דאיכא בין הבינו לת"ק דהבינו מעומד ות"ק מהלך משום דבת"ק איכא פלוגתא באמת, והרי"ף ו"ל דס"ל דמיידי סוגין בתפה"ד וכן הפלוגתא דר"ח ור"ש הוא בתפה"ד באמת לא גריס והלכתא רק מאי איכא כמ"ש לעיל.

עכ"פ הרמב"ם לפי שיטתו ס"ל דהא דאמרין שם קם ר"ש וקא מצלי אומר מהיות טוב הוא בת"ק ולהכי פסק דאם יכול לעמוד עומד, אולם לפי דעת כל הראשונים דהסוגיא מיידי לענין תפה"ד וכן הפלוגתא דר"ח ור"ש נראה ברור דבתפלה קצרה דפסקינן אפי' מהלך א"צ כלל לעמוד אפי' אם יכול ומשום דעיקרה נתקן במקום ספנה וראי' ברורה דהא ר"ח ס"ל דתפה"ד הוא מעומד ומ"מ בנדאי לא פליג על הא דפסקינן דת"ק אפי' מהלך, א"כ כ"ש אנו דקיי"ל כר"ש אלא דמ"מ משום מהיות טוב צריף לעמוד ק"ו הוא דת"ק אין צריף לעמוד כלל והיינו דהטור כתב סתם דת"ק אפי' מהלך ובתפה"ד כ' דצ"ל מעומד וכן הראשונים והרי"ף והרא"ש כתבו לענין תפה"ד דמעומד טפי עדיף ולענין ת"ק כתבו בסתם דאפי' מהלך ובתוס' פסקו כר"ח דתפה"ד דוקא מעומד ובע"כ לא פליגי ע"ז דפסקינן ת"ק אפי' מהלך ובע"כ פנ"ל.

ולפ"ז יש לתמוה על השו"ע בסי' ק"י שכ' ג"כ דברי הרמב"ם ו"ל דאם יכול לעמוד עומד והרמב"ם לשיטתו שפיר אבל לדין א"צ לעמוד כלל וכו'ל, שוב מצאתי בחי' הרשב"א שכ' דקיי"ל כר"ש וכדאסקינא בסמוך ת"ק בין מעומד בין מהלך הרי דמשונה תפה"ד לת"ק ולא זכיתי להבין ד"ק דנדאי גם ר"ח לא פליג אהא דפסקינן דת"ק הוא במהלך ומשום דהוא במקום ספנה וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש דכתבו מתחלה דר"ח עדיפא לי' טפי ואח"כ כתבו דתפלה קצרה במהלך וע"כ פנ"ל: עכ"פ נראה ברור דלהרמב"ם ו"ל אין חילוק בין הבינו לתפלת י"ח, והנה גם מדברי הר"י ו"ל מבואר

דאין חילוק אלא דדעתו להיפך בשניהם לחומרא דבין הבינו ובין תפלת י"ח אין להתפלל מהלך בשום ענין, דהנה הרר"י ז"ל כתב לענין יושב על הבהמה דיש לו לעפב הבהמה דבקדושין אמרינו רכוב במהלך דמי וכי היכי דמהלך ברגליו אינו יכול להתפלל כשהוא מהלך אלא יש לו לעמוד ה"נ כשרוכב אין להתפלל בשעת הילוכו אלא צריך לעפב הבהמה תדע דהא אמרי' הבינו מעומד ולא התירו במהלך, ואין לדחות דהתם מייירי פשאין השו"תא הולכת דמאי פסקא כו', מיהו אפי"ל דאע"פ שאמרו רכוב במהלך ומהלך ברגליו אין לו להתפלל בעוד שמהלך בשום ענין אפי"ה בדיעבד אם השו"תא הולכת ותפלל בלא עיכוב הבהמה שמהלך כיון שתלוי בכונה ובישיבת האברים בנחת אין לדמות ההליכה ברגליו שיש לו עמל בהליכתו ולא יוכל לכונן כלל להליכת הבהמה שיושב עלי' בנחת ובלבד שיעפב אותה באבות מפני שבאבות אפי' בדיעבד צריך כונה ואם לא כיון צריך לחזור ולהתפלל עכ"ל הרר"י ז"ל בקיצור: והנה הב"י בס"ד הביא דברי הרר"י וכו' ע"ז ולענין הלכה נראה שאם אפשר לעפב הבהמה באבות יעפב ואם הוא במקום ספנה אפי' באבות לא יעפב, ולא עמדתי על דבריו ז"ל דלפי המתבאר מדברי הרר"י הרי ס"ל דמהלך ברגליו אין להתפלל במהלך בשום אופן אפי' השו"תא הולכת והוכחתו ברורה מהא דפסקינו דהבינו מעומד ובע"כ לא ס"ל כמ"ש התוס' ורא"ש ורשב"א לחלק בין הבינו לתפלת י"ח שמתפלל אפי' מהלך, ומסופק רק ברוכב אם צריך ג"כ לעפב הבהמה משום רכוב במהלך או דלענין זה לא הוי במהלך דיכול לכונן יותר ממהלך ומשום ספיקא הכריע דאם השו"תא הולכת לא יעפברק באבות דצריך כונה אפי' בדיעבד אבל מהלך ברגליו אין לי להתפלל בשו"א ומחויב לעמוד בכל י"ח ברכות, ולפ"ז נפלאו דברי הב"י חז"ל במ"ש אבל הרר"י כ' דצריך לעפב הבהמה ולא הזכיר כלל דלהרר"י תפלת י"ח מעומד דוקא ואינו יכול להתפלל במהלך ברגליו, ועוד מ"ש אש"כ ולענין הלכה אם אפשר לעפב הבהמה באבות יעפב דהוי פעין פשרה בין תוס' ורא"ש להרר"י דלתוס' ורא"ש דס"ל שמתפלל במהלך ברגליו א"כ כ"ש שא"צ לעפב הבהמה כלל דהא רוכב קיל ממהלך ברגליו ובשו"ע כ' דיש מחמירין לעמוד באבות ותימה שלא הביא כלל דברי הרר"י דצריך לעמוד בכל הי"ח ברכות ובאמת לא ידעתי מי הוא ה"ש מחמירין, וענין בב"ח שכ' דיש מחמירין אכולהו קאי גם על מהלך ברגליו מפני שבאבות צריך כונה כו' וכ"כ הרר"י, ולפמ"ש אין ענין דברי הרר"י לכאן דהוא ס"ל דמהלך אין להתפלל בשום ענין וברוכב משום ספיקא פסק לעמוד באבות אם השו"תא הולכת.

עכ"פ המורם מדברי הרר"י ז"ל דאין חילוק בין הבינו לתפלת י"ח כלל ושניהם לחומרא שאין להתפלל במהלך ברגליו לא הבינו ולא תפלת י"ח: אולם באמת קשה לדעת הרר"י מהא דאמרי' שם מ"ס תפלה מעומד עדיף ומ"ס מסמך גאול"ת עדיף הרי דמתפלל בדרך במהלך, ואין לומר דלדידך פליגי בהשפכים לישב בקרון ובספינה דמתפלל כשהוא יושב דהא להרר"י ז"ל גם במין שיש יכול לכונן וכמ"ש כ' בעצמו דיישיבה לא גרע מעמידה, וכן אין לומר דהפלוגתא הוא במה שהקרון והספינה הולכים וכמהלך דמי מצד תנועת העגלה א"כ תיפשוט מנייה דגם לענין תפלה רכוב במהלך דמי וצ"ע פעת: סימן ב אם מותר להתמין לכתחלה מלקרות ק"ש של ערבית עד סמוך לע"ה או דלכתחלה צריך לקרות קודם חצות הלילה תשובה בס"ד.

הנה בשו"ת שאג"א סי' ד' האריף בזה ומסיק להלכה דאפי' לכתחלה רשאי להמתין מלקרות עד קודם עה"ש ודלא פהאחרונים באו"ח סי' רל"ה שגמ'שכו אחר דעת הרמב"ם בזה דלכתחלה אין לקרות רק עד חצות הלילה אלא דאם רצה שלא לקרות עד סמוך לע"ה הרשות בידו וע"ש היטב, ולפי שראיתי שדעת גדולי הפוסקים אשר כל ב"י נשען עליהם הוא להקפיד דאין לקרות ק"ש לכתחלה אלא עד לכו אמרתי להאריף בזה קצת: והנה הטור כ' דאפי' לכתחלה יכול להמתין לקרות עד שייעלה ע"ה ומשום דאיפסקא הלכתא בגמ' כר"ג ועי' ב"י שכ"כ הרא"ש דלר"ג דס"ל עד שייעלה ע"ה א"צ להחמיר ולהרחיק עד חצות דהא חכמים לא פליגי עלי' דר"ג אלא בסניג פדי להרחיק את האדם מן העבירה ור"ג לא מצריף להרחיק וגם הרשב"א דקדק דאפי' לכתח' יכול להתעכב מלקרות עד שעה הסמוכה לעה"ש, אבל הרמב"ם כ' בפ"א מהל' ק"ש אי זהו זמן ק"ש בלילה מצותה משעת יציאת הפוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה ע"ה יצא יד"ח שלא אמרו עד חצות אלא להרחיק אדם מן הפשיעה, וכ"כ הסמ"ג מאימתי קורין שמע בערבין משעת צה"כ עד חצי הלילה פדברי חכמים ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה ע"ה יצא יד"ח דהלכה כר"ג שסובר כה' ולא אמרו חכמים עד חצות אלא לכתחלה פדי להרחיק אדם מן העבירה עכ"ל, ומשמע שהן מפרשים דהא דאיפסקא בגמ' הלכה כר"ג היינו לאפוקי מר"א דאמר עד אשמורה ראשונה אבל במאי דאמרו חכמים עד חצות פדי להרחיק מן העבירה הלכה כנותייהו דיחיד ורבים הלכה כרבים כו'.

עכ"ל הב"י ע"ש, וכבר תמה ע"ז הב"ח דא"כ הו"ל לתלמודא לפסוק הלכה כחכמים דהא פולה הלכתא היא פחכמים ובחנם פסק הלכה כר"ג, וע"ש שפי' דבריהם כמ"ש הר"ר יונה בריש ברכות דחכמים ור"ג לא פליגי בתחלת מצוותה ומתרונייהו ס"ל דאין להמתין לכתחלה עד אחר חצות ופליגי רק בדיעבד בעבר ולא קרא קודם חצות דלחכמים פנין דעבדו סניג עד חצות שוב אינו קורא אח"כ ואם קרא לא יצא יד"ח אבל לר"ג אף שעבר במזיד ולא קרא קודם חצות קורא אח"כ ויציא יד"ח ע"ש: ובאמת מצאנו כי דעת הרי"ף ז"ל הוא ג"כ פהרמב"ם ז"ל הרי"ף בריש ברכות והני פולה הלכתא נינהו מיהו הא דאמר ר"ג ודאמר רשב"י עד שייעלה ע"ה בדיעבד הוא ואפי' אי עבד הכי במזיד וקרא ק"ש קודם שייעלה עה"ש נפיק די חובתו ואע"פ שאינו רשאי לעשות פן דתניא חכמים עשו סיג לדבריהן כו' והא דר"ש דאמר פעמים שאדם קורא ק"ש של ערבית קודם ג' החמה דוקא בשעת הדחק כגון מי שהי' שיכור או חולה אבל אי עשה פן במזיד או בפשיעה לא יצא יד"ח דאמרינו כו' הני זוגי דרבנן דאשתכור בהלולא כו' ולא קרו ק"ש אתו לקמ' דריב"ל א"ל פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד ע"ש המתבאר מדברי הרי"ף דהוא סובר ג"כ דהלכה כר"ג אלא דס"ל דלא אמר ר"ג אלא בדיעבד אבל לכתחלה גם לר"ג אינו רשאי להמתין עד אחר חצות, ולפ"ז ברור מאד דגם הרמב"ם ז"ל ההולך תמיד בעקבות רבו הרי"ף ז"ל הכי ס"ל דלכתחלה גם לר"ג צריף לקרות קודם חצות.

ולפ"ז אני תמה מאד על הב"י שלא הביא פלל דעת הרי"ף שגם הוא ס"ל פהרמב"ם וביותר תמוה מה שדחק בדעת הרמב"ם דס"ל באמת הלכה פחכמים ופשוט הוא כי דבריו עולים בקנה אחד עם מ"ש הרי"ף דר"ג גופי' לא אמר אלא בדיעבד והיינו כמ"ש

רבינו יונה ז"ל דלרבנן אם לא קרא עד תצות אינו קורא אח"כ שהעמידו חכמים דבריהם במקום שוא"ת ולר"ג אף אם עבר ולא קרא קודם תצות קורא אח"כ אבל לכתחלה גם ר"ג מודה.

וכ"ה דעת הרמב"ן ז"ל שכ' במלקמות פ"ק דברכות וז"ל וכו' עיקרון של דברים שזמן ק"ש לקיים מצות חכמים עד תצות ואם עבר עליו תצות לילה בשינה או בפשיעה אחרת חייב מיתה אבל קורא הוא עד שיעלה ע"ה כו' הרי דגם הרמב"ן ז"ל ס"ל פהרמב"ם והרי"ף והר"ם ז"ל ר"ג אף אם עבר עליו תצות לילה בפשיעה חייב מיתה וכן נראה מדברי הרוקח בסי' שכ"ו שכ' זמן ק"ש ש"ע מציאת הפוכבים עד עה"ש וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כו' ע"ש ומשמע דס"ל דגם ר"ג לכתחלה פרבנן ס"ל: וע"כ צריכין אנו למשפוני נפשו לישב קו' השג"א אשר הקשה על הרמב"ם ז"ל בזה, והנה תורה דבריו הוא דלפי דעת הרמב"ם והר"ם ז"ל ע"כ צ"ל דפליגי רק לענין דיעבד ולפ"ז לרבנן גם בדיעבד אם לא קרא קודם חצו' שוב אינו קורא לאחר תצות וע"ז הרבה להקשות שם ע"ש שכ' דמצד הסברא א"א לומר פן דמפני הסייג שלא יאמר אדם עדיין יש לי שהות ובתורה פה יעלה עה"ש ויעבור זמן ק"ש מה"ט בטלו חכמים את זה שלא קרא קודם תצות ממצות ק"ש ואינו רשאי לקרות עוד ועוד איך אפשר לבטל מצות ק"ש עכשיו בנדאי ממאן דלא קרי קודם תצות מפני סייג של ספק ק"ש אחרת ע"ש: אולם באמת איני יודע מאי קשיא לי יותר בזה שאינו קורא לרבנן אחר תצות ממה דמבואר דלאחר שיעלה ע"ה אינו יוצא בק"ש ש"ע כ"א חולה או אנוס וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכל הפוסקים והרי הרא"ש והטור ס"ל היפה דעת הפוס' שכ' למעלה אלא גם לכתחלה יוכל להמתין מלקרות ק"ש עד סמוך לעה"ש ולדבריהם ר"ג ורבנן פליגי בלכתחלה ומ"מ ס"ל דדוקא אנוס שלא הי' יכול לקרות בלילה קורא ק"ש לאחר ע"ה אבל מי שאינו אנוס שאיחר במזיד עד שיעלה ע"ה שוב אינו קורא ולפ"ז קשה מי שעבר במזיד ושקה עד לאחר עה"ש דס"ל לכל הפוסקים דשוב אינו קורא והאיך אפשר לבטל ממנו מ"ע של ק"ש והא פינון דאיכא אינשי דגני בההיא שעמא ומה"ת עדיין זמן שכיבה הוא ויוצא יד"ח ק"ש של לילה והאיך בטלו חכמים את זה ממצות ק"ש.

והנה זה ברור דהא דשקה עד לאחר שיעלה ע"ה במזיד דאינו יוצא יד"ח ק"ש של לילה אח"כ אע"ג דאיכא אינשי דגני בההיא שעמא זהו רק מדרבנן אבל מה"ת בנדאי יוצא יד"ח ק"ש אע"ג ששקה במזיד וכ"כ הרשב"א בחידושו לברכות ד"ט וז"ל דכינן שזה נתעכב ושקה עד השתא דהוי ימא לכל מילי איכא למיגזר בה טפי בההיא שעמא בשל יום דלמא פשוטאחר עד שתגזר החמה ואי נמי שעה דקיימי רובא דאינשי כו' ע"ש הרי הא דאינו יוצא יד"ח ק"ש לאחר ע"ה אם שקה במזיד אינו רק מדרבנן משום גזירה דלמא פשוטאחר עד לאחר הגז' ולפ"ז ק' פינון דמה"ת יוצא יד"ח ק"ש של לילה איך בטלו ממנו מצות ק"ש משום גזירה.

והכס"מ כ' בפ"א מה' ק"ש על דברי הרמב"ם ז"ל שכ' דהקורא ק"ש של ערבית אחר שיעלה ע"ה קודם גז' החמה לא יצא יד"ח דטעמן של דברים הוא שהתורה אמרה בשכבה בשעה שדורב' בנ"א שוכבין מסרה הדבר לחכמים כו' והם פירשו דעיקר זמן שכיבה הוי עד שיעלה ע"ה כו' ולפי שאחר שיעלה ע"ה קודם שתגזר החמה איכא אינשי דגני בההיא

שעתא אָמרו דאפתי זמן שכיבה לגבי אָנוסין אָבל למזידין אָמרו דכיון דרוב בני א קמו באותה שעה לא מקרי תו זמן שכיבה, ומשמע מדבריו לכאורה דמה"ת הוא דאינו יוצא אם שיהיה במזיד עד לאחר שיעלה ע"ה, אָבל לענ"ד הוא דחוק ונהרי ברשב"א משמע להדיא דרק מדברנו הוא משום גזירה שלא תגזיר החמה ואיך אפשר לחלק מה"ת ולומר דמקרי זמן שכיבה אָנוס ולא לגבי מזיד, ועוד דעיקר דבריו תמוהים לי במה שכתב דלמזידין אָמרו כיון דרוב בני א קמו באותה שעה לא מקרי תו זמן שכיבה ונהרי בנדאי מ"ש הרמב"ם ונהרי"ף דהקורא ק"ש של ערבית אחר שיעלה ע"ה לא יצא יד"ח היינו אפי' תומ"י אחר שיעלה ע"ה בטורם יפיר איש את רעהו וכן משמע בהדיא מלשון הרמב"ם ויותר מזה נראה מבואר ממ"ש הרי"ף דהא דאר"ג ודאמר רשב"י עד שיעלה ע"ה דיעבד הוא וקא דר"ש דאמר פעמים שאדם קורא ק"ש של ערבית קודם הגז דוקא בשעת הדחק הרי דדוקא עד שיעלה ע"ה הוא בדיעבד אָבל לאחר שיעלה ע"ה תיקף אינו יוצא אלא אם ה' שעה"ד וכן כ' הרא"ש דר"ג דקאמר במתניתין דק"ש ש"ע דוקא עד שיעלה ע"ה היכי דלא אָנוס אָבל אי אָנוס יכול לקרות עד שתגזיר החמה ובניו של ר"ג לא היו אָנוסין אלא נמשך לבם אחר המשתה, הרי דלפי שלא היו אָנוסין לפיכך אָמר להם אם לא עלה ע"ה חייבין לקרות משמע דלאחר שיעלה ע"ה תיקף אינו יוצא יד"ח אלא א"כ ה' אָנוס.

(וכן מפורש להדיא ברשב"א), וקא אָמרינו שם בגמ' ד"ט דרשב"י אומר פעמים שאדם קורא ק"ש של שחרית אחר שיעלה ע"ה ויוצא יד"ח ומשום דאיכא אינשי דקמו בההיא שעתא הרי דלאחר שיעלה ע"ה רובא גני ורק מיעוטא קמי ודוקא קודם הגז אָז רובם קמי ומיעוטם גני אָבל לאחר שיעלה ע"ה תיקף עוד רובא גני, ולפ"ז איך אפ"ל דלמזידין אָמרו כיון דרוב בני א קמי באותה שעה לא מקרי זמן שכיבה א"כ בדין דמיזיד לאחר שיעלה ע"ה זמן שכיבה הוא אפי' למזידין, אע"כ דכולא מילתא מדברנו הוא וכמ"ש הרשב"א ז"ל והם אָמרו דתיקף לאחר שיעלה ע"ה שוב אינו יוצא יד"ח אא"כ ה' אָנוס ומשום דגזרינו דלמא פשע ויתאחר עד שתגזיר החמה: אלא דמדברי הרמב"ן במלחמות נראה דעיקר הטעם במה שאינו יוצא ק"ש של לילה אחר שיעלה ע"ה אא"כ ה' אָנוס היינו משום דבאמת רובא כָּבֵר קמו ורק מיעוטא דגני בההיא שעתא אלא דכיון דאפקי רחמנא בלשון יחיד משמע ובשכבך דידך וכיון דאיכא אינשי דגני ואיהו גמי לא קרי עדיון מצי קרי עד הגז והיינו דלא יצא אא"כ ה' אָנוס משום דלכתחלה צריך לקרות בזמן שכיבה לרובא וכל לכתחלה בזמנה דרובא קרינו בין בשכיבה בין בקימה ע"ש.

ולכ', קשה פנ"ל דהא תינח קודם הגז דאז איכא רק מיעוטא דגני ולכן אינו יוצא אא"כ ה' אָנוס אָבל מיזיד לאחר ע"ה דעדיין זמן שכיבה לרובא למה אינו יוצא בדיעבד: אולם אפ"ל בזה כמ"ש הרמב"ן ז"ל על ה' דאינו יוצא של לילה אחר הגז ואף דאיכא בני מלכים דגני עד ג' שעות דמה"ט ס"ל לר"י דק"ש של שחרית הוא עד ג' שעות משום דבאמת בני מלכים נעורים הם במטתן ואינם רוצים לעמוד עד ג' שעות ע"ש, ולפ"ז אפ"ל.

דס"ל להרמב"ן דהא דאמרין דאחר שיעלה ע"ה איכא דקמי בההיא שעמא דמשמע רק מיעוטא לאו משום דרובא גני דתיכף משיעלה ע"ה אז הרוב פבר געורין אלא דעדיין הו בנטמן.

וכן משמע בהדיא מהא דאמרו בבבבכות ד"ג תניא ר"א אומר ג' משמרות הוי הלילה כו' משמרה ראשונה חמור נוער כו' שלישית תינוק יונק כו' ואשה מספרת עם בעלה ופרש"י פבר הגיע קרוב ליום ובנ"א מתעוררין משנינתן והשוכבין יחד מספרין זע"ז הרי דקרוב לאור היום בנ"א מתעוררין משנינתן.

ולפ"ז אפ"ל דנדאי לאחר ע"ה תיכף רוב בנ"א מתעוררין בנטמן אלא דרק מיעוטא קמים מנטמן מיד אחר ע"ה אבל אותם שהו ישנים ממש על מטתן לאחר שיעלה ע"ה לא הוי רק מיעוטא, ולפ"ז הא דאמרין דיוצאין בק"ש של ערבית קודם גז החמה משום דאיכא דגני בההיא שעמא היינו אפי' תיכף לאחר שיעלה ע"ה איכא רק מיעוטא דגני ממש ולפיכך אינו יוצא בק"ש של ערבית אא"כ הי' אנוס וכמ"ש הרמב"ן ז"ל דבשכבך היינו שניה ממש ולאחר ע"ה הרוב הם פבר געורים משנתם: עכ"פ מה"ת פנדאי יוצא בדיעבד אפי' הי' מזיד פיון דמ"מ איכא דגני בההיא שעמא ומכ"ש למה שכ' הרשב"א ז"ל בטעם דאינו יוצא אחר ע"ה במזיד משום שפא יבוא לידי פשיעה, ולפ"ז איך עקרו חכמים ממנו מצנת ק"ש במזיד.

ובע"כ משום דיש פח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת בשוא"ת ולפ"ז אף אתה אל תתמה אם לאחר חצות לרבנן עקרו ממנו מ"ע דק"ש ונאמרו שאינו יוצא יד"ח ק"ש אם איחר אחר חצות: ובאמת נראה שגם דעת רש"י ז"ל הוא דלרבנן אינו יוצא יד"ח אם איחר במזיד לקרותה לאחר חצות דהא בגמ' ד"ט קאמר דהכי א"ל בנ"ו של ר"ג לר"ג רבנן פליגי עליונה ויחיד ורבים הלכה פרבים או דלמא רבנן פותהו ס"ל והאי דקאמרי עד חצות פדי להרחיק מן העבירה ופרש"י או דלמא פותהו ס"ל ומשמע להו ובשכבך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חצות הרחקה הוא פדי לזרז ומיהו היכי דאיתנס ולא קרא קודם חצות עדיין זמן חיובא הוא ומחייבי ונפקי ידי ק"ש בזמנה, ולשיטת הרא"ש והרשב"א דפליגי בכתחלה אבל בדיעבד גם לרבנן חייבים לקרות אחר חצות לפ"ז לא הי' צריך רש"י לומר דמשום היכי דאיתנס ולא קרא קודם חצות עדיין זמן חיובא הוא ובפשוטו הו"ל לומר דכיון הא דאמרו חכמים עד חצות פדי להרחיק מן העבירה היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם לא קרא קודם חצות קורא אח"כ, אלא ודאי דס"ל לרש"י ז"ל דלרבנן העמידו חכמים דבריהן שאינו יוצא יד"ח אחר חצות אם עבר במזיד ואינו יכול לקרות אח"כ אלא דבנ"ו של ר"ג הואיל ואנוסין היו מודים רבנן דחייבים לקרות אח"כ, ובאמת רש"י לשיטתו במתני' ס"ל גם בהנאכלין ליום א' דאמרו חכמים עד חצות היינו שאסור באכילה אחר חצות וכן בק"ש שוב אינו קורא אחר חצות אפי' בדיעבד, ולפ"ז אפ"ל שפיר דלר"ג דאמר עד שיעלה ע"ה היינו רק לענין דיעבד אבל לכתחלה מודה ר"ג (ועיין במעיו"ט שכ' ג"כ דמפרש"י נראה דר"ג לא פליג בסניג): והנה בטעם הרי"ף דס"ל דר"ג דוקא בדיעבד אמר אפ"ל דהוכיח פן מסוגין דהנה רשב"י אמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה ע"ה ואחת לאחר שיעלה ע"ה ויוצא בה יד"ח של לילה ושל יום וכן אמר התם רשב"י משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש

ב"פ ביום אמת קונדם גן הסמה ואמת לאחר נה"ח ניוצא בה יד"ח אמת של יום ואמת של לילה.

והנה רש"י מדקאמר פ'עמים בשניהם משמע ודאי דדוקא בדיעבד הוא ולא לכתחלה ולכן פירש הרי"ף באמת דהא דאמר רש"י פ'עמים שקורא ק"ש של שחרית לאחר שיעלה ע"ה בדיעבד הוא, והא דאר"ש פ'עמים שאדם קורא ק"ש של לילה לאחר שיעלה ע"ה וכן נמי ק"ש של יום אחר גן הסמה נמי בדיעבד הוא לכתחלה ק"ש של יום הוא קונדם גן הסמה וכמו שהאר"ף בזה הרב רבינו יונה בד' ט' וכ"כ הרמב"ן במלחמות דאפי' לר"י עיקר זמנה של ק"ש הוא קונדם הגן ע"ש ונמצא דלפ"ז דכל הני תרי מימרא דרש"י פ'נלהו בדיעבד הוא והיינו דקאמר ר"ש בשניהם לשון פ'עמים, ולפ"ז מוכרח הוא דהא דקאמר ר"ש פ'עמים שאדם קורא ב"פ בלילה אמת קונדם שיעלה ע"ה ע"כ נמי בדיעבד הוא, וס"ל להרי"ף דר"ג ור"ש בשיטה חדא קאי ולפ"ז גם לר"ג הא דאמר עד שיעלה ע"ה בדיעבד הוא.

וכן מתבאר להדיא בירושלמי דפירקין ר"ג אומר עד שיעלה ע"ה אתיא דר"ג כר"ש דתני בשם ר"ש פ'עמים שאדם קורא את שמע אמת לפני ע"ה ואמת לאחר ע"ה ונמצא יוצא יד"ח אמת של יום ואמת של לילה ע"כ, הרי מבואר בהדיא דר"ג אתי כר"ש ושניהם דבר אחד אמרו ולפ"ז פ'נן דלר"ש דוקא בדיעבד הוא דקורא ק"ש של לילה לאחר חצות ה"ה לר"ג נמי בדיעבד הוא והיינו דסמכיהו הרי"ף אהדדי וכ' ו"ל מיהו הא דאמר ר"ג ודאמר רש"י עד שיעלה ע"ה בדיעבד הוא כו' ע"ש ומשום דר"ג ור"ש בחדא שיטתא קיימי וכמבואר בירושלמי: ועוד מנה גופא ראי' ברוכה דר"ג דוקא בדיעבד אומר עד שיעלה ע"ה אבל לרבנן גם בדיעבד אינו יוצא, דאי ס"ד דגם לרבנן אם לא קרא קונדם חצות סייב לקרות אחר חצות וכמ"ש השאג"א ופ'לוגתיהו רק לכתחלה איך אמרו בירושלמי דר"ג אתיא כר"ש מנ"ל דר"ש אמר אפי' לכתחלה כר"ג אדרבה דברי ר"ש מתפרש שפיר כרבנן דאם לא קרא קונדם חצות יוצא בדיעבד אט"פ קונדם ע"ה וכמו בק"ש של שחרית דודאי דיעבד הוא דיוצא לאחר ע"ה והיינו דקאמר פ'עמים ולפ"ז הרי פשוט דברי ר"ש כרבנן ואיך אמרי אתיא דר"ג כר"ש אע"כ דפ'לוגתיהו הוא בדיעבד אבל לכתחלה גם לר"ג אסור אלא דבדיעבד ס"ל לר"ג דיוצא ולרבנן גם בדיעבד לא יצא ולפ"ז פ'נן דר"ש קאמר דיוצא בדיעבד ידי ק"ש של ערבית קונדם ע"ה ש"מ דכר"ג ס"ל והיינו דאמרי אתיא דר"ג כר"ש, והוא ברור: ומסוף דברי הירושלמי הנ"ל נ"ל ג"כ להביא ראי' ברוכה דר"ג דוקא בדיעבד אומר ו"ל הירושלמי שם הא דר"ג כר"ש בערבית אף בשחרית פן או יתא בה פני דמר ר' זעירא תנאי אחוי דרוב"א ודרכ אפא בר חנה הקורא עם אנשי משמר לא יצא פי משפמינ היו ופירושו הא ר"ג ס"ל כר"ש בק"ש של ערבית מי ס"ל אף בשחרית כר"ש דיוצא יד"ח ק"ש של שחרית לאחר שיעלה ע"ה או ס"ל כהא דאמר ר' זעירא הקורא עם אנשי משמר לא יצא יד"ח מפני שהם היו קורין לאחר שיעלה ע"ה ופליג אר"ש.

והנה המאור הקשה על הרי"ף שפסק כר"ש דבדיעבד יוצא ק"ש של שחרית משעלה ע"ה מהא דתנאי הקורא עם אנשי משמר לא יצא וכן הקשה הרש"י א בחידושו ומירץ דמירי במי שקורא שלא בשעת הדחק שאפי' בדיעבד לא יצא וצריך לתזנר ולקרותה

בעונתה ולפ"ז לא פליגי אהדדי דר"ש קאמר דוקא בשעה"ד והברייטא מיירי בדיעבד שלא בשעה"ד, אולם להרי"ף והרמב"ם דס"ל דגם לר"ש יוצא בדיעבד מע"ה אף שלא בשעה"ד א"כ קשיא אהדדי, וראיתי לרבינו הגר"א באו"ח סי' נ"ח שכ' דבאמת פליגי אהדדי והברייטא דיומא ס"ל דאינו יוצא בדיעבד ק"ש של שחרית לאחר שעלה ע"ה ופליג על ר"ש והרי"ף פסק פרשב"י דריב"ל פסק הילקתא פנותי, והביא ראי' מזה הירושלמי דמבעי לי' אי ס"ל לר"ג כר"ש או פברייטא דהקורא עם אנשי משמר ש"מ דפליגי אהדדי ועי' במלחמות להרמב"ן שטרח להשוותם, והנה באמת צ"ל דבשעת הדחק פגון מי שצריך להחזיק בדרך מודה הברייטא דקורא לאחר שעלה ע"ה דאל"ה קשה האיך בטלו אנשי משמר מצות ק"ש ועי' היטב ברמב"ן, ולפ"ז הדברים מבוארין שפיר דלהברייטא אינו יוצא בק"ש של שחרית לאחר ע"ה כ"א בשעה"ד כמו אנשי משמר שיצאו יד"ח לאחר ע"ה שאין לה שעה"ד גדול מזה אבל אחר הקורא עם אנשי משמר אף בדיעבד לא יצא ופליג על ר"ש דס"ל דיוצא בדיעבד והיינו דמבעי לי' להירושלמי אי ס"ל לר"ג כר"ש בק"ש של שחרית או פהברייטא, ומזה יש להביא ראי' לשיטת הרי"ף דר"ג ור"ש דוקא בדיעבד אמרו דלשיטת הרא"ש והטור דר"ג נחכמים פליגי בלכתחלה ולר"ג מותר לכתחלה להמתין עד סמוך לע"ה צ"ע על הירושלמי מאי דתלי לה אהדדי דמשום דאתיא דר"ג כר"ש בערבית אי ס"ל גם בשחרית פן ומאי תלי זה בזה אף אם נדחוק דפשיטא לי להירושלמי מאיזה טעם שיהי' דר"ש אף לכתחלה אמר ולפיכך אמר אתיא דר"ג כר"ש מ"מ נהי דבק"ש של לילה ס"ל כר"ש דמותר לכתחלה לקרותה עד שיעלה ע"ה ומשום דלית פלל האי סניג אבל בק"ש של שחרית לאחר שיעלה ע"ה דעדיין זמן שכיבה הוא ורק מיעוטא דקמי אפשר דס"ל ל פהברייטא יוכף לזה הספק אי ס"ל ר"ג כר"ש בשחרית אף אם לא הי' ס"ל פנותי בערבית, אבל לפי דעת הרי"ף דר"ג ור"ש מודים לרבנן וס"ל ג"כ הסניג אלא דס"ל דמפני הסניג לא גזרו אלא לכתחלה שאינו רשאי להמתין עד אחר חצות אבל בדיעבד אפ"ל במזיד יצא יד"ח הדברים מבוארים שפיר דהנה שני דינים מישף שייכי אהדדי דהנה הא דס"ל לר"ש דאין לקרות לכתחלה ק"ש של שחרית משיעלה ע"ה הוא מדרבנן משום דרנבא גני בההיא שעטא או כמ"ש הרמב"ן משום שלא הגיע עדיין זמן ציצית ולכן ס"ל לר"ש דרבנן לא אמרו אלא לכתחלה אבל בדיעבד יוצא יד"ח לאחר שעלה ע"ה והברייטא ס"ל דגם בדיעבד אינו יוצא ולכך מבעי לי' להירושלמי הא ר"ג כר"ש בערבית והיינו דפליגי ארבנן ולא מסתברא להו שיגזרו חכמים משום סניג שלא יהא יוצא בדיעבד בק"ש של ערבית פיון שהוא לילה אי אף בשחרית ס"ל כר"ש דיוצא יד"ח ק"ש של שחרית בדיעבד אחר ע"ה משום דלא מסתברא שיאמרו חכמים שלא יהא יוצא בדיעבד פיון דיום גמור הוא ומיעוטא קמי או דיש לחלק ואף דלענן סניג ס"ל לר"ג דיוצא בדיעבד מ"מ בק"ש של שחרית דהטעם הוא משום דרנבא גני ס"ל פהברייטא דאינו יוצא בדיעבד והיינו דתלא להו אהדדי, והדברים מבוארין והנה עפ"י זה הירושלמי יוכן לנו הטעם מ"ש הרי"ף דהא דרשב"י דאמר פעמים שאדם קורא ק"ש של שחרית לאחר שעלה ע"ה בדיעבד הוא א"נ בשעה"ד ולכ' קשה דמנ"ל להרי"ף דר"ש קאמר אפ"ל בדיעבד דלמא דוקא בשעה"ד הוא אבל אי קרא בדיעבד שלא בשעה"ד מנ"ל דיצא והלא להרי"ף הגי כולהו הלכתא ניהו ולא פליגי ב' ברייתות אהדדי ולפ"ז כמו דס"ל לר"ש בק"ש של ערבית

דיןצא יד"ח לאחר ע"ה משום מיעוט דגני היינו דוקא בשעה"ד אכל אי שקה במזיד וקרא ק"ש לאחר ע"ה לא יצא יד"ח דלמא הקא גמי הא דאר"ש דיןצא יד"ח ק"ש של שחרית לאחר ע"ה משום מיעוט דקמי היינו דוקא גמי בשעה"ד אכל שלא בשעה"ד לא יצא בדיעבד ובאמת פן ס"ל לרשב"א ו"ל בחידושו ע"ש, אכל לפ"ז ניקח דהכי מוכח בהדיא מהירושלמי דהא גם להברייתא דהקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ע"כ צ"ל דזהו רק בדיעבד אם קרא שלא בשעה"ד דאל"ה אנשי משמר איך היו יוצאין יד"ח ק"ש וע"כ דבשעה"ד יוצא כמו אנשי משמר ואי נימא דר"ש ג"כ דוקא בשעה"ד אומר דיןצא ידי חובת ק"ש של שחרית לאחר ע"ה א"כ מאי איכא בין ר"ש להך ברייתא ומה זה שנסתפק הירושלמי אי ס"ל לר"ג כר"ש או פהך ברייתא הא שניהם דבר אחד אמרו דבדיעבד לא יצא יד"ח אלא דוקא בשעה"ד אע"כ ש"מ דלר"ש בדיעבד אף שלא בשעה"ד יצא, עכ"פ מהירושלמי ה"ל ראי' ברורה להרי"ף והרמב"ם ו"ל.

והרמב"ן במלחמותיו הביא ג"כ דברי הירושלמי ולא נתחננו לי דבריו ו"ל ע"ש: אלא שרשב"א ו"ל הביא סיוע לסברתו ג"כ מירושלמי פ"ק דברכות דאמר התם ר' יוסי מפקד לחברייה אן בעיתון מתעסקא באורייתא תהנון קריין שמע קודם לחצות ומתעסקין מילתא אמרה שהלכה פתכמים, אלמא דלר"ג יכול להתעכב לכתחלה עד שיעלה ע"ה דאל"ה מאי קאמר זאת אומרת הלכה פתכמים דלמא כר"ג ובהא כו"ע מודים שצריף לקרות לכתחלה קודם חצות ע"ש.

אולם באמת הנה הב"י כ' בטעם הרמב"ם דפסק פתכמים דק"ש הוא עד חצות והא דפסק שמואל כר"ג היינו רק לאפוקי מדר"א דס"ל בשכבף כ"ז שבני אדם הולכים לישכב אבל באמת הלכה פתכמים וכבר תמה עליו הב"ח דא"כ פולא מילתא פתכמים הוא הו"ל לומר הלכה פתכמים, וגם בפ"י המשניות כ' הרמב"ם להדיא דהלכה כר"ג, וכבר כתבנו דעיקר טעם הרמב"ם הוא ע"פ רבו הרי"ף ו"ל אכל עכ"פ דברי הירושלמי בנדאי מתפרשין שפיר דלעולם גם לר"ג אין לו לקרות לכתחלה אחר חצות והא דקאמר מילתא אמרה שהלכה פתכמים לאו לאפוקי דאין הלכה כר"ג אלא לאפוקי מר"א דאמר דוקא עד אשמורה הראשונה ובתר הכי לא מקרי ובשכבף ומדקאמר ר"י אין בעיתון מתעסקין באורייתא תהנון קריין שמע קודם חצות אלמא דעד חצות יכול לעכב ש"מ דהלכה פתכמים נגד ר"א והא דלא קאמר כר"ג היינו משום דס"ל פתכמים (כדמוכח להדיא בירושלמי שם) ואנן קי"ל כר"ג בתלמודא דידן.

ועוד אפ"ל דהא דר"י מפקד לחברייה היינו שיפסקו מד"ת כדי לקרות ק"ש קודם חצות והנה תנן בשבת ד"י מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה וס"ל להירושלמי דהא דמפסיקין לק"ש בדליכא שהותואפ"ה אין מפסיקין לתפלה וכ"כ הר"ן ו"ל בשבת ולפ"ז בנדאי לר"ג דס"ל דבדיעבד יוצא ידי ק"ש אף לאחר חצות ורק לכתחלה אין להמתין משום סיג א"כ בנדאי דאינו צריף להפסיק מד"ת לק"ש דהא מה"ת זמנה פל הלילה א"כ כמו דאין מפסיקין לתפלה שהוא מדרבנן פן אין מפסיקין לק"ש פנין דמה"ת איכא שהות, אבל לרבנן דמחצות עבר זמנה מדבריהם ופתכמים העמידו דבריהן בשוא"ת וא"כ גם מה"ת לא יצא אם קרא אחר חצות ומדאמר ר' יוסי להפסיק מד"ת לק"ש קודם חצות לכן אמר מילתא אמרה שהלכה פתכמים]: עוד הביא השאג"א ראי' לדבריו מירושלמי

פ"ק דברכות וע"ז פנה פל יסודו וז"ל הירושלמי אהא דאמר להו ר"ג לבניו אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרות ומקשי בירושלמי ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא פנותי פלומר בתמיה וקא ר"מ פליג על רבנן ולא עבד עובדא פנותי וקא רשב"י פליג על רבנן ולא עבד עובדא פנותי וקא ר"ע פליג כו' ומשני שאני הקא ושהיא לשינון מעתה אף משיעלה ע"ה ואית דבצי מימר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים ברם הקא קא פבר עבר תצות ולא היו יכולין לקיים דברי חכמים אמר לון עבדין עובדא פנותי, וכ' השג"א דלכאורה יש להביא ראי' לדברי הרר"י והרמב"ם דא"ב דלרבנן אינו רשאי לקרות אחר תצות היינו דפריה אמאי עבד ר"ג עובדא פנותי והורה להם לקרות אחר תצות פינו דרבנן פליגי עלי' אבל אי אמרינו דלרבנן נמי אם לא קרא קודם תצות מותר וחיוב לקרות לאחר תצות א"כ ר"ג דאמר לבניו לקרות לאחר תצות ככ"ע אורי, אלא דמ"מ כ' השג"א שאינו ראי' דהירושלמי אינו מפרש טעמא דחכמים משום סיגי אלא ס"ל דחכמים נמי מפרשי ובשכב דקרא כר"א כ"ז שבנ"א עוסקים לילה ולקשפב אלא דלר"א אין עסק זה נמשך רק עד אשמורה ראשונה ולחכמים עד תצות ועד אותה שעה קרינו בשכב ומפאן ואילה עבר זמנה מה"ת ולפ"ז ניחא דפריה בירושלמי על ר"ג איף עביד עובדא פנותי פינו דלרבנן עבר זמנה לאחר תצות מה"ת, ואדרבה למסקנת הירושלמי יש להביא ראי' דל"פ ר"ג וחכמים אלא בלכתחלה לחוד מדמשני תמן היו יכולין לקיים ד"ח פלומר אפי' ר"ט דמחמיר לא עביד עובדא פנותי לחומרא דא"כ הי' מבטל דברי חכמים החולקין עליו ומקילין ברם הקא פבר עבר תצות דנדאי אם הי' פא אדם קודם תצות לשאול מר"ג אם יקרא ק"ש קודם תצות לכתחלה הי' מורה לו פחכמים ולא הני עבד עובדא פנותי אלא מפני שפבר עבר תצות ולא היו יכולין לקיים ד"ח וש"מ דאפי' לרבנן רשאין וחיבין לקרות אחר תצות דאל"כ אמאי א"ל אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרות פינו דרבנן אין רשאי לקרות אחר תצות וע"כ דרבנן ס"ל עד תצות לכתחלה וש"מ דר"ג לית לי האי סיגי אפי' לכתחלה אלו תורף דברי השג"א: והנה באמת דבריו תמוהין דהא מקושית הירוש' מוכח להדיא דרבנן אין לקרות אחר תצות דאל"כ ל"ק פלל וע"כ צ"ל כמ"ש דס"ל להירושלמי דרבנן מה"ת הוא עד תצות ולפ"ז צ"ל דאח"כ חזר בו הירושלמי מסברתו וס"ל דגם לרבנן רשאין וחיבין לקרות אחר תצות, וזה דוחק גדול ולא נזכר פלל בירושלמי שום דבר מזה ולא הול"ל בפשוטו פבר עבר תצות ולא הי' יכול לקיים ד"ת דהא ס"ל לירושלמי דעד תצות הוא מה"ת ואיף נימא דהירושלמי הדר בי' מפל וכל.

ועוד דמסיק הירושלמי עבר תצות וא"ל עבדין עובדא פנותי ולפ"ד הרי למסקנת הירושלמי ככ"ע אורי ולא שייך עבדין עובדא פנותי, אלא דמ"מ הי' אפשר לקיים דבריו ולא מטעמין אלא דהירושלמי גופי' נסתפק בזה אי לרבנן הסיגי הוא לכתחלה או אפי' בדיעבד ולא משום דס"ל לרבנן כר"א (וכ"מ קצת מחי' הרשב"א ריש ברכות) אלא דלשון עבדין עובדא פנותי לא אתי שפיר וכנ"ל: ואמרתי לבאר מתחלה דלרבנן דס"ל לפי דעת הרר"י דאף בדיעבד אינו קורא אחר תצות ומשום דחכמים העמידו דבריהם בשווא"ת שאינו יוצא יד"ח אחר תצות אי ג"כ איסורא איפא לקרות אחר תצות או רק שאינו יוצא יד"ח בקריאה זו, והנה בשג"א כ' בהדיא דלחכמים איסורא איפא לקרות לאחר תצות ע"ש ובאמת נ"מ אפי' לדידן אם עבר ושהה במזיד עד שעלה ע"ה דלא יצא

יד"ח לכו"ע אח"פ אם גם איסורא איפא לקרות או רק דאינו יוצא יד"ח אכל מ"מ יוכל לקרות ואינו מקבל שכר אלא פקורא בתורה, והנה הבהמ"א כ' בריש ברכות וז"ל והא דתנו במתני' אמר להם אם לא עלה ע"ה מותרין אתם לקרות דשמעת מינה הא אם עלה ע"ה אסורין לקרות ואע"פ שלא הגיע עדיין נץ החמה לא קיי"ל פנותי' ואע"ג דפסק שמואל כר"ג אנו אדרשב"י סמכינן כו', הרי משמע בהדיא דלר"ג גם איסורא איפא לקרות אחר שעלה ע"ה אלא דהוא ס"ל דלרשב"י גם במזיד אם שקה יכול לקרות לאחר שעלה ע"ה דמנין לנו לבטל ק"ש למי ששקה אף במזיד וזהו כמ"ש השג"א דאין סברא לומר שלא יהי' יוצא דיעבד ושיבטלו ממנו חכמים מצות ק"ש מיהו בזה כל הפוסקים חלוקים עליו וס"ל דבמזיד אין לקרות לאחר שיעלה ע"ה, עכ"פ מדבריו מוכח דלר"ג אסורין הן לקרות לאחר שיעלה ע"ה, וכ"נ מדברי הרשב"א וז"ל שכ' בחידושי' וילענון פסק הלכה קיי"ל בפל' לילה כר"ע ובשעה"ד דוקא וכדאמר ריב"ל פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד אכל מי שעבר במזיד ונשתקה לא נאפי' בפושע נמי ולא דוקא סמוך להגז' אלא כל לאחר שעלה ע"ה אסור וכמעשה דר"ג כו' ע"ש הרי דבמזיד גם איסורא איפא לקרות לאחר שעלה ע"ה ועפ"ז הי' אפשר לתרץ מה שהקשינו במ"א (ענין בפר"י ח"א סי' א' ד"ה וע"פ) בסוגין דברכות ד"ט בהג"י זוגי דרבנן דאשתכור בהלולא כו' אתו לקמי' דריב"ל אמר להו פדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד ע"ש, ולכ' צע"ג דמה זו סמיכה שאנו סומכין עליו דרק היכי שיש חשש איסור שייך לומר פדאי הוא לסמוך עליו בשעה"ד אכל הקא איזה חשש איסור יש בדבר אם יקרא ק"ש ש"ע לאחר שעלה ע"ה דאם הלכה כר"ש הרי טוב דיוצא בזה יד"ח ק"ש ואף אם אין הלכה כמותו מה הפסידו הרי הוא פקורא בתורה ומה נסתפקו להו זוגי דרבנן הו"ל לקרות בפשיטות לחוש לדעת ר"ש אכל אי נימא דיש איסור לקרות גיחא שפיר אולם, בלא"ה כבר תירצנו שם הסוגיא בטו"ט ע"ש: אולם רש"י בגמ' ד"ט כ' פנותי' ס"ל וחיובים אתם לקרות גרסינן ולא גרסינן מותרים דאפי' שלא בזמנה תנו הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה הרי דס"ל לרש"י וז"ל דאף דלאחר שיעלה ע"ה לא יצא יד"ח ק"ש מ"מ אי אפ"ל שיהי' אסור לקרות את שמע ומשנה שלמה היא הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כו' וה"נ אף שלא יצא יד"ח ק"ש מותר לקרות ויקבל שכר פקורא בתורה, ולפ"ז אין ראי' מבהמ"א דגרסי בהדיא מותרים אתם וכמו שהעמקתי לעיל לשונו ולפיכך צ"ל דלאחר ע"ה אסורין הן לר"ג אכל גירסת הפוסקים נראה דעד שלא עלה ע"ה חייבין אתם לא מותרין אלא דהרשב"א אע"ג דגרסי במשנה חייבין מ"מ נראה דס"ל דלאחר ע"ה אסור.

והנה לכאורה אפשר לומר דמרש"י וז"ל אין ראי' דהא רש"י ס"ל ע"כ כמ"ש לעיל דלרבנן אם שקה במזיד אינו קורא לאחר חצות אלא דבניו של ר"ג אנוסין היו ולפיכך מודו רבנן דקורא אח"כ, והנה הפו' שכ' דר"ג לא פליג ארשב"י היינו משום דס"ל דבניו של ר"ג לא היו אנוסין שנמשך לבם אחר היינו אכל לרש"י דס"ל דבניו של ר"ג אנוסין הן א"כ צ"ל דר"ג פליג ארשב"י וס"ל דאף באונס ובשעה"ד אינו יוצא אחר שיעלה ע"ה וע"כ מה"ת הוא דלא חיישינן למיעוט דגני, וכיון דמה"ת אינו יוצא יד"ח הני ממש כמו שקורא ק"ש של שחרית לאחר ג' שעות דלא הפסיד פקורא בתורה, אכל לדידן לרבנן שאמרו דאינו יוצא יד"ח לאחר חצות ומשום שהעמידו דברייהם בשוא"ת אפשר

דאיסורא נמי איפא לקרות אח"כ דאל"ה פל אַחַד יאמר בלבבו שיקרא אח"כ ויוצא מה"ת:
אַלָּא דמ"מ מצד הסבָּרָא נראָה דבּוּדאי א"א לומר שיש אַסור לקרות ק"ש לאַחר ע"ה
וכן לאַחר חצות לרבֵּנן ואַף אַם אינו יוצא יד"ח מ"מ יקבל שְׂכָר פְּקוּרָא בתורה, וכן
מַצְאֵתִי לְהִדְיָא לְהִרְאַב"ד ז"ל בְּהַשְׁגוּתֵי ש"כ' עַל דְּבָרֵי הַרְבַּ הַמְּאֹר וז"ל ומ"ש הַמְּאֹר
דְּמַנִּין לְנוּ לְבַטֵּל ק"ש לְמִי שֶׁשָּׁהָה בְּמִזִּיד מִי אָמַר לְבַטֵּל מִמֶּנּוּ וְהָלֵא שִׁינּוּן הוּא וְעוֹד שְׁלֵא
הַפְּסִיד הַבְּרָכוֹת אֲבָל יִקְרָא ויִבְרַךְ לְפָנָי וילאַחֲרֵי ויִתְפַּלֵּל אַם לֹא הִתְפַּלֵּל אֲלָא שְׁלֵא יֵצֵא
יֵצֵא יד"ח ק"ש וְאֵלּוּ הֵם דְּבָרֵי אַמַּת וכו'.

[אַמְנֵם דְּבָרֵי הַרְאַב"ד צע"ג במ"ש ויִתְפַּלֵּל כּו' מַנִּין לְנוּ זְמַן תְּפִלַּת עֲרֵבִית לְאַחַר ע"ה, וכן
תְּמוּזָה מ"ש כ' שֶׁם לְהֵלֵן דְּזְמַן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אַף קוֹדֵם ע"ה וְנִרְאָה דְּדַעְתּוֹ פְּדַעַת ר"ש"י
בְּרָכוֹת ל' וְהַתּוֹס' שֶׁם הִקְשׁוּ בְּאַמַּת עַל ר"ש"י בְּזוֹהַ, וְלִכ' תְּמוּזָה ג"כ מ"ש כ' דְּקוּרָא לְאַחַר
ע"ה בְּבִרְכוּתֵי אַף שְׁלֵא יֵצֵא יד"ח וּמִדְּבָרֵי הַפּוֹס' מִשְׁמַע דְּכִינּוּ דְּאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי ק"ש א"א
לוֹמַר הַבְּרָכוֹת וְעֵינָן בְּטוֹר וְאַף דְּבִשְׁל שַׁחֲרִית קִי"ל דְּקוּרָא מִפְּאֵן וְאֵילָף לֹא הַפְּסִיד
הַבְּרָכוֹת אַף פְּכָר כ' הַפּוֹס' דְּזוֹהוּ דְּנֹקָא עַד ד' שְׁעוֹת שְׁעֵדִינּוּ הוּא זְמַן תְּפִלָּה אֲבָל אַח"כ
שְׁעֵבֵר גַּם זְמַן תְּפִלָּה אֵינן לוֹמַר הַבְּרָכוֹת אֲבָל לְהִרְאַב"ד לְשִׁיטְתּוֹ ש"כ' בְּאַמַּת וּמִתְפַּלֵּל וְהוּי
עֲדִינּוּ זְמַן תְּפִלָּה מִמִּילָא יוֹכַל לְקָרוֹת הַבְּרָכוֹת ג"כ] עכ"פ הָרִי דס"ל לְהִרְאַב"ד דְּאַף שְׁאִינוּ
יוֹצֵא יד"ח ק"ש אַם שָׁהָה בְּמִזִּיד עַד אַחַר ע"ה מ"מ יוֹכַל לְקָרוֹתָהּ פְּקוּרָא בַּתּוֹרָה וְאַף
בְּבִרְכוּתֵי וּכְמ"ש ר"ש"י ז"ל דֵּא"א לוֹמַר שִׁיְהֵי אַסוּר לְקָרוֹת אַחַר ע"ה, וּמ"ש הַר"ר
יוֹנָה דְּלִרְבֵּנן אִינוּ קוּרָא אוֹתָהּ אַחַר חֲצוֹת אַף שְׁמַה"ת זְמַנָּה פֶּל הַלְיָלָה שִׁיְכוּלִין חֲכָמִים
לְפָטְרוּ מ"מ ע"כ"ז שְׁעוֹשִׁין כֵּן מִשׁוּם סִיגָּה הֵינּוּ שְׁחֲכָמִים הַפְּקִיעוּ מִמֶּנּוּ מ"ע שְׁל ק"ש
וּמִמִּילָא א"צ לְקָרוֹת דְּאַף אַם קוּרָא אִינוּ יוֹצֵא יד"ח אֲבָל מ"מ יוֹכַל לְקָרוֹת וּמִקְבֵּל שְׂכָר
פְּקוּרָא בַּתּוֹרָה וְכֵן לְאַחַר ע"ה אַם לֹא הִי אָנוּס יְכוּל לְקָרוֹת ק"ש וּמִקְבֵּל שְׂכָר פְּקוּרָא
בַּתּוֹרָה, וּבְאַמַּת הָלֵא כֵן מִתְבָּאָר בְּהִדְיָא מִדְּבָרֵי הַיְרוּשְׁלֵמִי שֶׁהִק' ור"ג עֲבִיד עוֹבְדָא פְּנוּתִי
כו' וּמִשְׁנֵי שְׁאֵנִי הֵכָא שְׁהִיא לְשִׁינּוּן מַעֲתָה אַף מִשְׁיַעֲלָה ע"ה מִשְׁמַע דְּרוּצָה לְתַרְז דר"ג
לֹא עֲבִיד עוֹבְדָא פְּנוּתִי וְשְׁאֵנִי הֵכָא שְׁהִיא לְשִׁינּוּן פִּי הָא דֵּא"ל ר"ג לְבָנִי חֵיבִים אַתֶּם
לְקָרוֹת הֵינּוּ שִׁיְקִרָאוּ פְּקוּרָא בַּתּוֹרָה וְלֹא יְכוּנּוּ לְצִאת יד"ח הָרִי דְּמוֹתֵר לְקָרוֹת פְּקוּרָא
בַּתּוֹרָה, וְאַף דְּלִפְמ"ש הָרִי בּוּדַי גַּם לְצִאת יד"ח מוֹתֵר לְקָרוֹת פִּינּוּ דְּמ"מ אִינוּ יוֹצֵא
יד"ח מ"מ הֵכָא פִּינּוּ דר"ג ס"ל דִּיּוֹצֵא יד"ח קוֹדֵם שְׁיַעֲלָה ע"ה א"כ אַם יְכוּנּוּ לְצִאת יְדֵי
חוּבָה הָרִי עֲבִיד עוֹבְדָא פְּנוּתִי וְהִלְכָה פְּרָבִים אֲבָל לְרַבֵּנן גּוֹפְנִי בּוּדַי פִּינּוּ דְּלֹא יֵצֵא יד"ח
לְאַחַר חֲצוֹת מוֹתֵר לְקָרוֹת וְאַף שִׁיְכוּנּוּ לְצִאת יד"ח פִּינּוּ שְׁחֲכָמִים הַפְּקִיעוּ מִמֶּנּוּ מַצּוֹת
ק"ש וּלְפ"ז יִתְבָּאָר ג"כ סוּף דְּבָרֵי הַיְרוּשְׁלֵמִי בְּמ"ש תְּפִן הָיוּ יְכוּלִים לְקַיֵּם ד"ח בְּרַם
הֵכָא פְּכָר עֲבֵר חֲצוֹת וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְקַיֵּם ד"ח אָמַר לוֹן עֲבָדִין עוֹבְדֵי פְּנוּתִי וְהֵינּוּ
דְּבָאַמַּת ר"ג אָמַר לְבָנִי שִׁיְקִרָאוּ לְצִאת יְדֵי חוּבָה וּמ"מ לֹא דְּמִי לְהִנָּךְ עוֹבְדֵי דְּמִבִּיא הֵתֵם
דְּר"מ ור"ש ור"ע לֹא עֲבָדִי עוֹבְדֵי פְּנוּתִי וְהוּא וּמִשׁוּם דְּהֵתֵם יְכוּלִין לְקַיֵּם ד"ח דְּהָא אִפִּי
ר"ע דְּמַחְמִיר וּמִטְמֵא פְּשִׁטִּיהֵר הָרִי קַיֵּים ד"ח וְכֵן הֵכָא אַם הִי בָּא אַחַד לְשִׁאוּל קוֹדֵם
חֲצוֹת בּוּדַי הִי מוֹרָה לוֹ שִׁיְקִרָא קוֹדֵם חֲצוֹת אֲבָל פִּינּוּ שְׁפָכֵר עֲבֵר חֲצוֹת וְלֹא הִי יְכוּל
לְקַיֵּים ד"ח דְּהָא אִפִּי לְחֲכָמִים נְהִי דְּאִינוּ יוֹצֵא יד"ח מ"מ מוֹתֵר לְקָרוֹת ק"ש וּמִקְבֵּל שְׂכָר
פְּקוּרָא בַּתּוֹרָה וְאַף אַם מְכוּנּוּ לְצִאת יד"ח א"כ בְּמָה שְׁלֵא יִקְרָאוּ ק"ש לְאַחַר חֲצוֹת הָרִי
אִינוּ מְקַיֵּים ד"ח דְּבִשְׁלָמָא אַם לְחֲכָמִים הִי אַסוּר לְקָרוֹת ק"ש לְאַחַר חֲצוֹת מִמִּילָא לֹא

הו"ל לקרות פדי לקיים ד"ה אבל פינון שגם לחכמים מותר לקרות ומקבל שְכר פקורא בתורה הרי אינו מקיים ד"ח אם לא יקרא וע"כ אמר לון עבדין עובדא פנותי ויקראו לצאת ידי חובה ואין זה נגד חכמים דהא אפי' לחכמים מותרין הן לקרות ק"ש ולכונן לצאת אלא שאינם יוצאים ולר"ג יוצאים, זה ביאור דברי הירושלמי ולפ"ז אדרבה מהירושלמי ראי' להיפך דלרבנן אינו יוצא יד"ח לאחר חצות דאל"ה הרי ככו"ע אורי ולא עביד עובדא פנותי פלל וממילא לר"ג בדיעבד הוא דיוצא אבל לכתחלה מודה דאין לקרות לאחר חצות, וכמו שנגרעה מהירושלמי דקאמר אתיא ר"ג כר"ש וכנ"ל: ומצאתי לרבינו הגר"א ז"ל בפ"י למשניות בברכות שכ"ג כ"כ שעיקר ראית הרמב"ם הוא מירושלמי זה והיינו דמהירושלמי משמע דר"ג לא עביד עובדא פנותי ורק לאחר חצות שלא הי' אפשר לקיים ד"ח אבל קודם חצות דאפשר לקיים ד"ח לא הוי עביד עובדא פנותי וממילא דגם לר"ג אין לקרות לכתחלה לאחר חצות דהא לא עביד עובדא פנותי, ולפ"ז אפשר דר"ג בעצמו ס"ל דאף לכתחלה מותר לקרות אחר חצות ומ"מ ס"ל להרמב"ם דאין לקרות לכתחלה לאחר חצות משום דמשמע מירושלמי דר"ג גופי' לא עביד עובדא פנותי אלא דמשמע שם מפ"י הגר"א דכיון דר"ג לא עביד עובדא פנותי ממילא לא פליגי בלכתחלה פלל אלא בדיעבד וצע"ק דונדאי לפי הירושלמי משמע דבכ"מ דהיחיד פליג על הרבים לא עביד עובדא פנותי ונהרי מ"מ בכ"מ פסקינן פדברי היחיד במקום רבים וה"נ הרי שמואל פסק כר"ג, אולם לפמ"ש לא פליג ר"ג פלל בלכתחלה ולא משום דלא עביד עובדא פנותי אלא מעיקרא דדינא לא פליג ארבנן וכו' משמע מדברי הרי"ף.

[והנה פל הני דמביא הירושלמי דלא עבדי עובדי פנותין בגמ' דידן הוא בשנינוי קצת ועיין במ"מ פ"ב מהל' שבת שכ' דהרמב"ם ס"ל כר"מ דטורפין יין ושמן לחולה ולכ' קשה ונהרי הירושלמי הביא ראי' דלא עביד ר"מ עובדא פנותי, אלא דבגמ' דידן אמרינן דדוקא לעצמו הי' ר"מ מחמיר פדברי חכמים אבל לאחרים הי' מקיל פהוראתו ולכן פסק הרמב"ם כר"מ אבל לפי הירושלמי ע"כ צ"ל דר"מ מחמיר גם לאחרים דאל"ה לא קשה אר"ג דר"מ לא עביד עובדא פנותי לעצמו ואלו ר"ג הורה לבניו, אלא דהרמב"ם פסק פתלמודא דידן), והנה גם מדברי הר"א ד נראה דס"ל דר"ש דאמר דפעמים שאדם קורא ק"ש של ערבית קודם שיעלה ע"ה בדיעבד הוא, דהר"א ד בהשגותיו על הרי"ף הקשה דלמה לא אמר ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש שני פעמים קודם הנץ ויוצא יד"ח של יום ושל לילה, ותירץ דלא דמי להדדי דהאי דיעבד והאי לכתחלה של לילה בדיעבד ונקרא פושע ושל יום אפי' לכתחלה והיינו פמצותה אבל השתא דאמר אחר הנץ הו' נמי שלא פמצותה ולפ"ז גם בדר"ש קמייטא ע"כ צ"ל דמייירי בגוונא חנא והנה הא דאמר אחת לאחר ע"ה היינו בדיעבד וע"כ הא דקודם ע"ה של לילה נמי בדיעבד הוא, ובירושלמי אמרו דר"ג אתיא כר"ע ולפ"ז גם ר"ג בדיעבד הוא: עכ"פ פבר חוקנו דעת הרי"ף והרמב"ם מירושלמי דמשמע פדבריהם אלא דמתלמודא דידן לכאורה משמע שלא פדברי הירושלמי אלא דר"ג ככו"ע אורי ובדיעבד גם רבנן מודי דקורא לאחר חצות דהא בגמ' מפרש דאמרו לי' בניו לר"ג רבנן פליגי עלך ויחיד ורבים הלכה פרבים או רבנן פנותי ס"ל והא דקאמרי עד חצות פדי להרחיק מן העבירה ומשמע דלפ"ז דרבנן ס"ל פדרשא דבשכבך כר"ג והא דקאמרי עד חצות פדי להרחיק מן העבירה ממילא גם

רַבָּנָן מוֹדִים לר"ג בְּדִיעֵבֶד דְּאִי נִימָא דְּפְלִיגִי אַף בְּדִיעֵבֶד א"כ סוֹף סוֹף יַחֲד וְרַבִּים הִלְכָה פְּרָבִים (וְעֵינֵין בַּחֲזִי הֶרְשָׁב"א שְׁמֵזָה הוֹכִיחַ דְּפְלִיגִי רַק לְכַתְּחִלָּה): אוּלַם אַפ"ל דְּלִדְעַת הֶרִי"ף וְהֶרְמַב"ם צ"ל בְּאַמַּת דְּבָנִיו שֶׁל ר"ג מִקְרִי אָנוּסִין דְּהָא בָּאוּ מִבֵּית הַמְּשֻׁתָּה וְעִי' בַּפּה"מ ש"ש לְהֶרְמַב"ם ו"ל בֵּית מְשֻׁתָּה הֵינן, וּכְטוֹב לָבָם בְּיַיִן נִתְעַכְּבוּ מִק"ש עַד סְמוּךְ לַע"ה וְאִין לְחִלְק בֵּין זֹו לְשִׁיכּוֹר, וְהִנֵּה אַף לַפּ"מ ש"ש דְּר"ג וְרַבָּנָן בְּדִיעֵבֶד פְּלִיגִי וְלַרְבָּנָן גַּם בְּדִיעֵבֶד לֹא יֵצֵא מ"מ בְּאָנוּס אוֹ שִׁיכּוֹר גַּם רַבָּנָן מוֹדִי דִּינֵצֵא יד"ח לְאַחַר חֲצוֹת דְּהָא אַפ"י לְאַחַר ע"ה דְּאִיכָּא מִיעוּטָא דְּגַנְי וְאִינוּ יוֹצֵא יד"ח בְּדִיעֵבֶד מ"מ בְּאָנוּס אוֹ שִׁיכּוֹר יוֹצֵא יד"ח וּמכ"ש בְּלְאַחַר חֲצוֹת דְּבִזָּה כו"ע מוֹדִי דְּאָנוּס אוֹ שִׁיכּוֹר יוֹצֵא יד"ח וּכְדַפְרֵש"י בְּאַמַּת דְּהִיכִי דְּאִיתַּגֵּס מוֹדִי חֲכָמִים.

וּלפ"ז בְּנִיו שֶׁל ר"ג דְּאָנוּסִין הָיוּ ע"י מְשֻׁתָּה הֵינן גַּם לַרְבָּנָן יוֹכֵל לְקָרוֹת לְאַחַר חֲצוֹת וְהֵינן דְּשֻׁאלוּ בְּנִיו רַבָּנָן פְּלִיגִי עֲלֵהּ בְּדְרָשָׁא דְּבִשְׁכָּבָה וּס"ל דְּמָה"ת עֵבֶר זְמַן ק"ש מִחֲצוֹת וְא"כ אַף לְאָנוּסִין עֵבֶר זְמַנָּה, אוֹ פְּנוּתָהּ ס"ל וְהִיא דְּקֶאֱמְרִי עַד חֲצוֹת פְּדִי לְהֶרְחִיק אָדָם מִן הָעֵבְרָה וּלפ"ז בְּנִיו שֶׁל ר"ג פִּינֵן דְּאָנוּסִין הֵן גַּם לַרְבָּנָן חֲיִיבִין לְקָרוֹת פְּנ"ל אֲבָל בְּאִינוּ אָנוּס אִם שָׁהָה בְּמִזִּיד לַרְבָּנָן אִינוּ קוֹרָא פְּלִל לְאַחַר חֲצוֹת וְהֵינן דְּדִינִיק הֶרְמַב"ם בֵּית מְשֻׁתָּה הֵינן פְּלוּמֵר דַּע"י הֵינן נִמְשָׁכוּ לְאַחַר חֲצוֹת וְאָנוּסִין הֵן, לַפ"ז הוּא מְמַשׁ כַּפְרֵש"י וּכְמ"ש לְעִיל.

וְהִיא"ש וְהֶרְשָׁב"א שְׁכ' דְּבָנִיו שֶׁל ר"ג לֹא מִקְרִי אָנוּסִין אֲלֵא שְׁנִמְשָׁכוּ לָבָם אַחַר הַמְּשֻׁתָּה הֵינן לְהַשׁוּוֹת ר"ג לר"ש דְּאִי אֲמַרִי דְּבָנִיו שֶׁל ר"ג אָנוּסִין הָיוּ א"כ אַפ"י לְאַחַר שְׁעָלָה ע"ה נְמִי יוֹצֵא יד"ח וּכְדַס"ל לר"ש מְשָׁמִי דְּר"ע וְלִדְיָדָהוּ אַף דְּבָנִיו לֹא הָיוּ אָנוּסִין מ"מ שְׁפִיר קֶאֱמְרִי רַבָּנָן פְּנוּתָהּ ס"ל וּמִמִּילָא בְּדִיעֵבֶד חֲיִיבִין לְקָרוֹת אַחַר חֲצוֹת וּלְטַעַמֵייהוּ אֲזִילִי דְּפְלִיגִי רַק בְּלְכַתְּחִלָּה, אוּלַם לְפִי הֶרִי"ף וְהֶרְמַב"ם וּכְפִי מ"ש ע"כ צ"ל דְּר"ג פְּלִיגִי בְּאַמַּת אַר"ש וּס"ל דְּאִי אָנוּס אִינוּ יוֹצֵא יד"ח אַחַר שְׁעָלָה ע"ה וּכ"כ הַמְּאֹר ו"ל דְּר"ג פְּלִיגִי אַר"ש.

וּבִזָּה נִיחָא נְמִי דְּקֶאֱמֵר רִיב"ל הִלְכָה פְּרָשָׁב"י וּלְכ' הִלְכָה מְפָלֵל דְּפְלִיגִי וּמֵאן פְּלִיגִי עֲלִי וְכוּ הָא דְּקֶאֱמֵר הִלְכָה פְּרָשָׁב"י בְּשַׁע"ד וּמכ"ש לְפִי הֶרִי"ף דְּרָשָׁב"י גּוּפְלִי קֶאֱמֵר רַק בְּשַׁע"ד וְע"ז קֶאֱמֵר הִלְכָה פְּרָשָׁב"י וּמֵאן פְּלִיגִי עֲלִי וּבַע"כ דְּר"ג דְּקֶאֱמֵר אִם לֹא עָלָה ע"ה פְּלִיגִי עֲלִי, וּמכ"ש אִם נִימָא פְּדַעַת הַמְּפָרְשִׁים דְּמִדְּקֶאֱמֵר פְּדִאי הוּא ר"ש לְסְמוּךְ עָלִיו בְּשַׁע"ד ש"מ דְּרָשָׁב"י גּוּפְלִי אַפ"י שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַדְּחָק אֲמַר א"כ ר"ג לֹא ס"ל פְּרָשָׁב"י דְּהָא בְּדִיעֵבֶד שְׁלֵא בְּשַׁע"ד בְּנִדְּאִי לֹא יֵצֵא לר"ג אַחַר שְׁעָלָה ע"ה וְא"כ אַפ"ל דְּלר"ג גַּם בְּאָנוּס לֹא יֵצֵא יד"ח אַחַר שְׁעָלָה ע"ה, וְדַעַת הֶרִי"ף וְהֶרְמַב"ם וְרָש"י ו"ל עוֹלִים בְּקִנְיָה אַחַד, וְעוֹד אַפ"ל דְּהִכִּי קֶאֱמְרִי לִי אִי רַבָּנָן פְּלִיגִי עֲלֵהּ וּמָה"ת אִינוּ יוֹצֵא לְאַחַר חֲצוֹת מִמִּילָא יַחֲד וְרַבִּים הִלְכָה פְּרָבִים אוֹ דְּלָמָּא רַבָּנָן פְּנוּתָהּ ס"ל וְרַק מְדַרְבָּנָן אִינוּ יוֹצֵא פְּדִי לְהֶרְחִיק כו' וּלפ"ז בְּמִידִי דְּרַבָּנָן פְּדִאי הוּא ר"ג לְסְמוּךְ עָלִיו לְמִיעֵבֶד עוֹבְדָא פְּנוּתִי, (וְכַעֲיִן זֶה כ' גַּם הַב"ח) וְהֶרְאֵשׁוֹן נ"ל עֵיקָר: עַכ"פ נִתְפָּרֵר הֵיטֵב שִׁיטַת הֶרְמַב"ם ו"ל דְּאִי ר"ג אִין לְהַמְתִּין לְכַתְּחִלָּה לְאַחַר חֲצוֹת וּמֵאחַר דְּגַם דַּעַת רַבִּינוּ הֶרִי"ף ו"ל הִכִּי וּכ"כ הַסְּמ"ג וּכ"ה דַּעַת הֶרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת וּכְמ"ש וְהֶרַב רַבִּינוּ יוֹנָה ו"ל הִכִּי ס"ל וְכוּ נִרְאֵה מְדַבְּרִי רָש"י וְהֶרְאֵב"ד כְּמ"ש אִין לְזוּז מְפָסֵק הַשׁו"ע דְּלְכַתְּחִלָּה אִין לְהַמְתִּין

מלקרות עד אחר תצות שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג והרמב"ן והרר"י וכ"נ מדעת רש"י והראב"ד וכ"ה בפלבו, ומכ"ש דהרמב"ן ז"ל כ' דאם עבר עליו תצות לילה בשינה או בפשיעה אחרת חייב מיתה בנודאי דאין להקל בדבר נגד פל הפו' שפתי, וראיות השג"א פבר פתבנו דאין מןכרחות וכנ"ל: בענין הנ"ל בבואור שיטות הרא"ש והרמב"ם בדיני סייג בק"ש ובמצה עוד נשאר לנו לבאר דבר אחד.

דהנה לפמ"ש גבי ק"ש דעת הרמב"ם דלכתחלה צריף לקרותה קודם תצות הלילה ומשום דגם ר"ג מודה בסייג לכתחלה ודעת הרא"ש דמותר לכתחלה להמתין מלקרותה עד סמוך לע"ה ומשום דר"ג לית לי' הסייג פלל, אולם בפסחים ק"כ ע"ב בהא דאמר רבא אכל מצה בזה"ז לאחר תצות לדברי ר"א פן עזר' לא יצא יד"ח כ' הרא"ש לכאורה נראה דהלכה כר"א דסתם מתני' פנותי' ומיהו במגילה בפ' הקורא למפרע איפא סתמא כר"ע דזמן אכילת פסחים פל הלילה ומיהו נכון להחמיר כר"א דאפשר דר"ע מודה להרחיק האדם מן העבירה באיסור דאורייתא וכן הי' נוהג ר"ת לאכול אפי' אפיקומן קודם תצות ע"ש, הרי דס"ל דצריף לאכול מצה קודם תצות משום סייג פדי להרחיק מן העבירה וגם ר"ע מודה בזה ואלו לענין ק"ש פסק הרא"ש כר"ג דלית לי' סייג פלל אפי' לכתחלה.

אולם הרמב"ם ז"ל אף דס"ל לענין ק"ש דלכתחלה אסור להמתין מלקרות עד לאחר תצות משום סייג מ"מ לענין אכילת מצה פסק בפ"י מה' חמץ ומצה דזמן אכילת מצה פל הלילה ולא הנפיר פלל שיהי' צריף משום סייג לכתחלה לאכול קודם תצות ולגבי פסח פסק הרמב"ם דזמן אכילת פסח פל הלילה ומ"מ אינו נאכל אלא עד תצות פדי להרחיק מן העבירה, הרי דסברות הרמב"ם והרא"ש גבי מצה הוא להקפיד ממה דס"ל לענין ק"ש ונדבר צריף תלמוד: ומיהו באמת הרא"ש בפסחים לא כ' אלא בלשון ואפשר דר"ע מודה להרחיק מן העבירה משמע דספוקי מספקא לי' וראי' לזה דהרא"ש בבבבכות ד"ט כ' ג"כ לענין פלוגתא דר"א ור"ע ז"ל ומשום דמספקא לן פמאן הילכתא צריף להחמיר לאכול מצה של אפיקומן קודם תצות פדאיתא בפסחים דלראב"ע צריף לאכול מצה של חובה קודם תצות ע"כ ולא הנפיר פלל מ"ש בפסחים דאפשר דר"ע מודה להרחיק מן העבירה באיסורא דאורייתא ונראה מזה דרפיא בידי' אי ר"ע מודה דמדברבן הוא עד תצות.

והנה מלשון הרא"ש משמע דגם לענין פסח גופי' מספקא לי' דאפשר דס"ל לר"ט דמדברבן אינו נאכל רק עד תצות פדי להרחיק מן העבירה כשאר קדשים הנאכלין ליום אחד, או דס"ל לר"ע דגם מדברבן נאכל פל הלילה ולא עשו חכמים סייג לענין אכילת פסח דהא ר"ע לא מיירי פלל באכילת מצה, ולפ"ז אפ"ל אף דמצה לא עדיף מק"ש דשניהם מ"ע הן והרי בק"ש ס"ל להרא"ש כר"ג דלא עשו חכמים סייג פלל אף לכתחלה מ"מ לענין מצה דיילפינן מפסח מג"ש גם חכמים השוו מצה לפסח וכיון דעשו חכמים סייג לענין פסח (דאיפא פרת) ה"ה באכילת מצה עשו הך סייג: והנה זה ברור דמה שכ' הרא"ש דאפשר דגם ר"ע מודה להרחיק מן העבירה קאי על פסח גופי' וכמ"ש דר"ע לא מיירי רק מפסח והנינו דספוקי מספקא לי' דבאמת הוא מחלוקת הראשונים דהרמב"ם ז"ל כ' בפ"ח מה' קרבן פסח דאף דמה"ת זמן אכילת פסח הוא פל הלילה מ"מ

אינו נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה אבל הרשב"א ז"ל כ' בחדושויו על
הא דאיתא בגמ' ד"ט דפריה התם ואלו אכילת פסחים לא קתני ורמינהו ק"ש ערבית
והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה ע"ה ואמר רב יוסף לא קשיא הא
ר"א בן עזרני וקא ר"ע פי' דהברייתא אתי כר"ע דס"ל דאכילת פסח כל הלילה וכו'
הרשב"א מדלא קתני בברייתא ולמה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק מן העבירה
כמו ששינונו במשנתנו משמע דהא ברייתא אפי' מדרבנן קאמר ומדאוקומנא פלוגתיהו
כראב"ע ור"ע משמע דלר"ע אפי' מדרבנן אכילת פסחים עד שיעלה ע"ה ע"כ, אבל
הרמב"ם פסק כסתמא דתלמודא דנבחים דאמרינן התם אהא דתנן במתניתין הפסח אינו
נאכל אלא עד חצות ואוקומנא מדאורייתא וכראב"ע ואקשינן ודלמא מדרבנן הוא פלומר
דאפי' לר"ע דאמר מדאורייתא אכילת פסחים כל הלילה מ"מ מדרבנן אינו נאכל אלא
עד חצות כדי להרחיק מן העבירה אלמא אפי' לר"ע אינו נאכל אלא עד חצות ועי' שם
ברשב"א שיהקשה באמת מהו סוגיא ומיישב שפיר, אולם הרא"ש נראה דספוקי מספקא
לי בזה וכנ"ל: ולכאורה אפשר להביא ראיה לדעת הרשב"א ז"ל דהא בגמ' רמי מתניתין
וברייתא אהדדי דבברייתא תני גם אכילת פסחים כל הלילה ובמשנה לא תני אכילת
פסחים ומשני דמתניתין אתי כר"א ב"ע דאכילת פסחים עד חצות וקשה טובא נהי דהא
דלא קשיב במשנה אכילת פסחים משני שפיר מ"מ יקשה להיפך על הברייתא דלא
קחשיב הקטר חלבים ואברים וכל הנאכלין ליום א' דקחשיב במשנה דהא הברייתא
צריה לפרש דבריו יותר מהמשנה וליכא למימר תני ושייר דא"כ גם על המשנה לא
קשיא למה לא קחשיב אכילת פסחים.

וכן אין לומר דהתנא דברייתא לא קחשיב אלא מה דלא תני במשנה דהא קחשיב נמי
ק"ש ערבית, אבל לפמ"ש הרשב"א ז"ל ניחא שפיר דבברייתא לא קחשיב אלא הנהו
דמצותן עד שיעלה ע"ה ולא עשו חכמים בו סייג כלל וגם ק"ש של ערבית ס"ל להו
תנא כר"ג דעד שיעלה ע"ה ולא עשו חכמים סייג כלל לשיטת הרשב"א וקרא"ש.

אולם עדיין לא ניחא שפיר דהא באמת קשה להיפך על הגמ' דפריה דאילו אכילת פסחים
לא תני במשנה ודלמא במשנה לא קחשיב אלא הדברים דעשו חכמים בו סייג עד חצות
אבל אכילת פסחים דלדעת הרשב"א ז"ל לא עשו חכמים בו סייג כלל וגם מדרבנן נאכל
כל הלילה לכה לא קחשיב במשנה וכבר הקשה פן בצל"ח ותירץ דלרש"י דס"ל דגם
בהקטר חלבים לא עשו חכמים סייג א"כ מקשה שפיר דמ"ט לא תני אכילת פסחים
ולהרמב"ם ז"ל דס"ל דבהקטר חלבים נמי עשו חכמים סייג ס"ל באמת דגם באכילת
פסחים איכא סייג כדי להרחיק מן העבירה ע"ש, עכ"פ להרשב"א ז"ל ע"כ צ"ל דס"ל
פרש"י דבה"ח לא עשו חכמים סייג ולכה פריה דליתני אכילת פסחים ולפ"ז שוב קשיא
על הברייתא דמ"ט לא תני הקטר חלבים דלא עשו חכמים סייג ועיין ת' הרשב"א סי'
תמ"ה) וכן קשה לרש"י ז"ל מדוע לא קחשיב הברייתא הקטר חלבים וכל הנאכלין ליום
א' וצ"ע: נחזור לענייננו דלפיכך כ' הרא"ש דאפשר דר"ע מודה להרחיק את האדם מן
העבירה באיסורא דאורייתא היינו לגבי פסח משום סייג ולכן גם מצה דמי לפסח ואין
לאכול אלא עד חצות משום סייג, ולכאורה הי' אפ"ל עפ"י מ"ש השג"א בסי' ד' דר"ג
וחכמים פליגי בזה דר"ג ס"ל לפרשב"י דזמן ק"ש של ערבית נמשך עד גץ החמה וקא
דקאמר עד שיעלה ע"ה הוא משום סייג ורבנן ס"ל דזמן ק"ש אינו אלא עד שיעלה ע"ה

לפיקוד צריף לזרו מקנודם חצות ע"ש, ולפ"ז ניקא נמי דלהרא"ש אין לאכול מצה אחר חצות משום סיניג אף דלגבי ק"ש ס"ל כר"ג דגם לכתחלה מותר לאחר חצות ומשום דבק"ש זמנה עד הנץ מה"ת לכה לא עשו בו סיניג בחצות אבל במצה דזמנה הוא רק עד עלות השחר לפיקוד איפא סיניג.

אלא דבעיקר דברי השאג"א יש לתמונה דאי נימא דלפיקוד ס"ל לר"ג דעד שיעלה ע"ה משום דזמנה מה"ת עד הנץ ולפיקוד לא עשו חכמים סיניג קודם ע"ה נמצא דלפ"ז לענין הזכרת יציאת מצרים דאין זמנה בנודאי אלא עד סוף הלילה בדין היא שיעשו חכמים סיניג שלא יזכיר אלא עד חצי הלילה ובגמ' לא משמע כן.

והנה התוס' בנבחים ד' נ"ז ע"ב פתבו דהא דלא עשו סיניג ג"כ בנאכלין לשני ימים ולילה אחד עד חצות היום דניכר הוא מתי יהי שקה"ח אבל בלילה אינו ניכר, ולפ"ז איך אפ"ל דלפיקוד קאמר ר"ג דזמן ק"ש עד שיעלה ע"ה דמה"ת הוא עד הנץ ומשום סיניג הוא עד ע"ה והא בנאכלין לשני ימים ולילה לא עשו חכמים סיניג ומשום דניכר הוא מתי יהי שקה"ח א"כ ה"ה דניכר הוא מתי יהי נץ החמה ול"צ סיניג לזה: ובעיקר דברי התוס' קשה לכאורה נהי דבנאכלין לשני ימים לא עשו סיניג משום דשקה"ח ניכר הוא מ"מ קשה בק"ש של שחרית דמה"ת זמנה עד ג' שעות למה לא עשו חכמים סיניג ודחוק לומר משום דהזמן קצר לכה לא עשו חכמים סיניג להקדים הזמן, וכן קשה טובא בתפלת שחרית וגם בהקרבת התמיד של שחר גופי' למה לא עשו חכמים סיניג ונהרי בהקטר חלבים ואברים לדעת הרמב"ם עשו חכמים סיניג אף דכהנים זריזין הו, והנה הכס"מ כ' בפ"א מה' ק"ש דבאמת זמן ק"ש של שחרית הוא מה"ת כל היום ולכן לא הפסיד הברכות וכ"כ בס' תנמת ישירים סי' י"ג ורק משום סיניג קבעו חכמים עד ג' שעות כמו בק"ש ערבית ע"ש, ולפמ"ש ק' דל"ל לעשות סיניג בק"ש של שחרית אי נימא דמה"ת זמנה כל היום עד שקה"ח ונהרי שקה"ח ניכר הוא וכמו בנאכלין לשני ימים שלא עשו חכמים סיניג וכמ"ש התו'.

ובעיקר קו' התוס' דלמה לא עשו חכמים סיניג בנאכלין לשני ימים ולילה שלא יהי נאכל אלא עד חצות היום הי' נ"ל דעיקר מה שהצריכו חכמים לעשות סיניג היינו דוקא בלילה ומשום דאיפא אונס שינה ולכה חששו שפא ישן עד שיעלה ע"ה וכמו שאמר לגבי ק"ש שפא יאמר אוכל קימעה ואישן קימעה כו' אבל ביום לא עשו חכמים סיניג כלל דנודאי כ"א יזהר שלא יעבור הזמן והיינו דלא מציינו ענין סיניג אלא בדברים שזמנם בלילה אבל בדברים שזמנם כל היום לא עשו חכמים סיניג והוא נכון.

אלא דיקשה מהא דאמרינן בפסחים י"א במשנה שם ר"מ אומר אוכלים כל חמש ור"י אומר אוכלין כל ד' ומבואר התם דאף מה"ת נאכל עד שעה שביעית מ"מ גזור רבנן עלה דלמא טעי וסבור על השביעית שהיא ששית או גזירה משום יום המעונן הרי דבחמץ גם ביום גזרו משום סיניג שפא יעבור הזמן ולפ"ז קשה על הרבה דברים דמזנתן ביום ולא עשו חכמים סיניג כלל, אמנם אפ"ל דבנודאי איפא לפלוגי בין דבר הרשות לדבר מצוה דמצוה שיש לו לאדם לקיים ביום לא חיישינן שפא יעבור הזמן דכ"א יקדים א"ע לדבר מצוה וכן אכילת קדשים והקרבת קרבנות מ"ע הוא ובנודאי כ"א ימהר א"ע לקיים המצוה אבל בדבר הרשות שמוותר לו לאכול עד זמן ידוע ולא יותר חיישינן שפא יטעה

בְּשֵׁעוֹת וְרַק בְּלִילָה גַם בְּדָבָר מִצְוָה כְּמוֹ ק"ש וְאֲכִילַת קִדְשִׁים חֲזִיזִישׁוֹן שְׁמָא יִמְשֹׁךְ וְיַעֲבֹר הַזְּמַן מִשּׁוּם דְּאִיכָא אֲוֹנָס שְׁיִנְה אָבֵל בְּיוֹם לֹא חֲשָׁשׁוּ וּל"צ סִיג וְהִינּוּ דְבִדְבָר מִצְוָה אִיכָא נ"מ בֵּין יוֹם לְלִילָה: נְחֹזֵר לְעִנְיָנֵנוּ לִישָׁב דַּעַת הֶרְמֵב"ם ז"ל וְהִנֵּה ע"ד מ"ש דְּאֲכִילַת פְּסָחִים הוּא רַק עַד חֲצוֹת מִשּׁוּם סִיג וּבְאֲכִילַת מִצְה פָּסֵק דְּזַמְנָה כָּל הַלִּילָה בְּזֵה כְּבָר פָּתַח הַצַּל"ח לְתַרְזַן מִשּׁוּם דְּבִפְסָח אִיכָא פֶּרֶת וְע"ש מַה שְׁתִּירֵץ עוֹד, אוֹלָם עֲדִינּוּ קִשָּׁה מ"ש דְּגַבֵּי ק"ש ס"ל לְהֶרְמֵב"ם ז"ל דְּלַכְתַּחְלָה אִין לְאַחַר יוֹתֵר מִחֲצוֹת הַלִּילָה וּמִשּׁוּם דְּלַכְתַּחְלָה גַם ר"ע מוֹדָה בְּהָךְ סִיג וְלְעִנְיָן אֲכִילַת מִצְה מִשְׁמַע דְּגַם לַכְתַּחְלָה זַמְנָה כָּל הַלִּילָה, וְהִנֵּה לְהֶרְמֵב"ם ז"ל לְכֹאֲרָה מְבֹאֵר כֵּן לְהִדְיָא בְּבִרְכוֹת ד"ט דְּמִבִּיא שְׁם הַבְּרִייתָא ק"ש עֲרַבִּית וְהִלֵּל בְּלִילֵי פְסָחִים וְאֲכִילַת פְּסָח מִצְוֹנָתוֹן עַד שְׁיַעֲלָה ע"ה וּבְאַמַּת קִשָּׁה טוֹבָא דְלָמָּה לֹא תִנִּי אֲכִילַת מִצְה בְּלִילֵי פְסָח וּמ"ש דְּשִׁבְיָק אֲכִילַת מִצְה דְּהוּי דְּאוֹרֵייתָא וְתִנִּי הִלֵּל בְּלִילֵי פְסָחִים דְּלֹא הוּי אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן וּבַע"כ צ"ל דְּהַבְּרִייתָא לֹא תִנִּי אֲלֵא דְבָרִים דְּמַה"ת זַמְנָה כָּל הַלִּילָה וְנַחְמִים עָשׂוּ בְּהֵם סִיג עַד חֲצוֹת דְּהָא פְּסָח בְּנוֹדְאִי אִינוּ נֹאכְל אֲלֵא עַד חֲצוֹת וְכֵן ק"ש ס"ל כְּרַבְּנֵן א"נ לַכְתַּחְלָה גַם ר"ג מוֹדָה וּכְשִׁיטְתוֹ וְכֵן הִלֵּל בְּלִילֵי פְסָחִים אָבֵל אֲכִילַת מִצְה דְּגַם מְדַרְבְּנֵן זַמְנָה כָּל הַלִּילָה לֹא תִנִּי בְּבִרֵייתָא אֲלֵא דְבְּאַמַּת טַעֲמָא בְּעֵי מ"ש אֲכִילַת מִצְה מִק"ש וְהִלֵּל דְּמְדַרְבְּנֵן הוּא עַד חֲצוֹת: וְע"כ נִרְאָה לְוֹמַר בְּזֵה דְבָר נְכוֹן וּמִתַּחְלָה אֲבֹאֵר בְּקִצְרָה בְּהָא דְקֹאֲמְרוּ שְׁם בְּסוּגִיָּא ד"ד וְהָא דְקֹא אֲמַרִי עַד חֲצוֹת כְּדִי לְהַרְחִיק אֲדָם מִן הָעֵבְרִיָּה כְּדִתְנִיָּא חֲכָמִים עָשׂוּ סִיג לְדַבְרֵיהֶם כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא אֲדָם בָּא מִן הַשְּׂדֵה בְּעָרְב וְאוֹמַר אֵלֶיךָ לְבִיתִי אוֹכֵל קִימְעָא וְאַשְׁתָּה קִימְעָא וְאִישׁוֹן קִימְעָא וְאַח"כ אֲקֹרָא ק"ש וְאַתְּפִלֵּל וְחוֹטְפִתּוּ שְׁיִנְה וְנִמְצָא יִשְׁן כָּל הַלִּילָה אָבֵל אֲדָם בָּא מִן הַשְּׂדֵה בְּעָרְב נִכְנָס לְבֵיהֶם כ"נ אִם רְגִיל לְקִרוֹת קוֹרָא כו' וְקוֹרָא ק"ש וּמִתְפַּלֵּל וְאוֹכֵל פִּתּוֹ וּמְבָרַךְ וְכָל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים חֲזִיב מֵימָה ע"כ, וְהִנֵּה רְאִיתִי לְהַרְשָׁב"א ז"ל בְּחִידוּשָׁיו שְׁפִי דְבָרֵי הַגַּמ' דְּהָא דְתִנִּיָּא חֲכָמִים עָשׂוּ סִיג לְדַבְרֵיהֶם קֹאִי עַל הָא דְלֹא יֵאכֵל וְלֹא יִשְׁן לְפָנֵי ק"ש וְהוּא מִשּׁוּם סִיג אֲלֵא כְּשֵׁם דְּמִצְוֵנוּ דְּחֲכָמִים עָשׂוּ סִיג זֵה כֵּן עָשׂוּ סִיג לְמַטָּה מִחֲצוֹת ע"ש נִמְצָא דְהַגַּמ' אִינוּ מְבִיא רֹאִי רַק כְּמוֹ דְּמִצְוֵנוּ זֵה הַסִּיג כֵּן עָשׂוּ סִיג שְׁלֵא יִקְרָא אֲלֵא עַד חֲצוֹת, אוֹלָם מְדַבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים ז"ל לֹא מִשְׁמַע הִכִּי וְכֵן פְּשָׁטוֹת הַסְּוֹגִיָּא מוֹדָה דְּהָא דְתִנִּי בְּבִרֵייתָא חֲכָמִים עָשׂוּ סִיג לְדַבְרֵיהֶם שְׁלֵא יֵאמַר אֲדָם אוֹכֵל קִימְעָא כו' קֹאִי ע"ז שְׁעָשׂוּ סִיג שְׁלֵא יִקְרָא אֲלֵא עַד חֲצוֹת וְהִינּוּ שְׁחָשְׁשׁוּ שְׁלֵא יֵאמַר אֲדָם אֵלֶיךָ לְבִיתִי וְאִישׁוֹן קִימְעָא וְנִמְצָא יִשְׁן כָּל הַלִּילָה לְכָךְ אֲמָרוּ שְׁלֵא יִקְרָא ק"ש אֲלֵא עַד חֲצוֹת וּמִמִּילָא נִכְנָס לְבֵיהֶם כ"נ וְאִם רְגִיל לְקִרוֹת קוֹרָא כו', וְהִרְבַּ ר' יוֹנָה כ' דְּלַכְתַּחְלָה בֵּין ר"ג וְנַחְמִים ס"ל דְּצָרִיךְ לְקִרוֹתָהּ מִיָּד בְּצַה"כ ע"ש וְעֵי לְהֶרְמֵב"ם ז"ל שְׁכ' דָּאִם עָבַר עָלָיו חֲצוֹת לִילָה בְּשִׁנְהָה אוּ בְּפִשְׁעָה אַחֲרַת חֲזִיב מֵימָה וּלְפָנֵי הַרְשָׁב"א הָא דְתִנִּי בְּבִרֵייתָא וְכָל הָעוֹבֵר עַל ד"ח ח"מ קֹאִי אֵהָא דְלֹא יֵאכֵל וְלֹא יִשְׁן אָבֵל עַל מַה שְׁאַמְרוּ חֲכָמִים שְׁלֵא יִקְרָא אֲלֵא עַד חֲצוֹת מִנ"ל דְּחֲזִיב מֵימָה (וְעֵינּוּן בְּשִׁטְמ"ק שְׁכ' לְהִדְיָא דְּחֲזִיב מֵימָה קֹאִי רַק עַל הַקוֹרָא אַחַר חֲצוֹת וְלֹא עַל הָאוֹכֵל קוֹדֵם ק"ש) וְעוֹד אִי הָא דְעוֹבֵר עַל ד"ח ח"מ קֹאִי אֵהָא דְלֹא יֵאכֵל וְלֹא יִשְׁתָּה וְלֹא יִשְׁן א"כ הָא דְקֹאֲמַר מ"ש הִכָּא דְתִנִּי חֲזִיב מֵימָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא אֲוֹנָס שְׁיִנְה וְקִשָּׁה הָא בְּבִרֵייתָא קֹאֲמַר גַּם שְׁלֵא יֵאכֵל וְלֹא יִשְׁתָּה וְכָל הָעוֹבֵר עַל ד"ח ח"מ מִשְׁמַע דְּקֹאִי אֲפֻלְהוּ גַם אֲאֲכִילָה וְשִׁתִּי, וְעוֹד קִשָּׁה טוֹבָא דְּמִפְּנֵי מַה אֲמַר הִכָּא דְּחֲכָמִים עָשׂוּ סִיג לְדַבְרֵיהֶן שְׁלֵא יֵאכֵל וְלֹא יִשְׁתָּה וְלֹא יִשְׁן קוֹדֵם ק"ש הָא

מדינא אסור וכן הוא לכל הדברים דמפסיקין אפי' מאכילה למ"ע שיש ביד האדם לקנין וכ"ה בפסוקה וכ"ה לענין נטילת לולב וכ"ה לענין ק"ש של שחרית ובדוכתי טובא ולא הזכירו כלל דמשום סניג הוא: אבל פי' הסוגיא נראה דכמ"ש דחקמים עשו סניג לדבריהם קאי על הא דק"ש אינה אלא עד חצות וכמו שנראה מפי' הרמב"ן ו"ל אלא דלכ' קשה פיון דהסניג הוא פדי שלא יאמר האדם אוכל קומעא ועיקר החששא הוא שע"י אכילה שתי' ושינה יעבור זמן ק"ש וכיון דבאמת אסור לאכול ולשתות ולישן קודם ק"ש א"כ ל"ל למימר דלא יקרא אלא עד חצות הלא מפיון דלא יאכל ולא ישן קודם ק"ש א"כ ממילא לא יאחר מלקרות ק"ש.

ונראה בזה עפ"י מה שכתב המג"א סי' רל"ה סק"ד דטעימה מותר קודם ק"ש ונדוןא סעודה קבוע אסור וכן משמע מטור שכ' סעודה קבוע ע"ש אוכלם בעל תרומת הדשן בתשו' (סי' ק"ט) כתב דגם טעימה אסור והביא ראיה מדתנן' לא יאכל קומעא משמע דאפי' טעימה אסורא, אוכלם לדעת הפו' דטעימה מותר נ"ל דבר נכון דהא דתני בבבביתא שלא יאמר האדם אוכל קומעא כו' והנה לפי' הרשב"א ו"ל קאי ע"ז דחקמים עשו סניג שלא יאכל קומעא ומוכח דגם טעימה אסור אבל לפמ"ש דהא דחקמים עשו סניג לדבריהם קאי על הא דק"ש הוא עד חצות הלילה ותבאר שפיר והיינו דעיקר מה דהצריכו לעשות סניג היינו משום דחיישינן דע"י אכילה ושתיה' ושינה' ומשום שישן כל הלילה אלא דהא לא צריף לחוש דהא באמת אסור לאכול סעודה קבוע ולישן שינת קבוע עד שיקרא ק"ש דהא תנן מפסיקין לק"ש ולכל דבר שהוא דאורייתא פוסק אלא דמ"מ הצריכו לעשות סניג שלא יקרא אלא עד חצות משום שלא יאמר האדם נהי דסעודה קבועה אסור מ"מ אלא לביתי ואוכל ואשתה קומעא ואישן קומעא היינו שינת עראי דזה מותר באמת אבל מתוך שייאכל וישתה קומעא וישן קומעא חיישינן שפא ירדם וישן כל הלילה לכה עשו חכמים סניג שלא יקרא ק"ש אלא עד חצות ולכתחלה צריף לקרות מיד בצה"כ וכיון דצריף לכתחלה לקרות מיד ממילא לא ילך לביתו לאכול ולשתות ולישן כ"א ילך לבהמ"ד אם רגיל לקרות כו' פן נ"ל סוגיא דשמעתא: עכ"פ לפי המתבאר עיקר מה דעשו חכמים סניג לענין ק"ש היינו משום שע"י אכילה ושתיה' ושינה' ישן כל הלילה ולפ"ז זהו החילוק שבין אכילת מצה לק"ש דהא בודאי כל אדם צריף לאכול בפוקר ובערב ומתוך אכילה ושתיה' חיישינן שפא ימשון ג"כ בשינה ויעבור זמן ק"ש אבל לענין אכילת מצה גופי' ליפא למיחש למידי דהא פיון שהחמץ אסור לו לאכול א"כ ממילא אף אם ירצה לאכול יאכל מצה וא"כ לענין אכילה גופי' ליפא למיחש למידי פיון דיוצא בכזית יכ"א הוא אוכל בלילה א"כ אין לחוש שפא יאמר אוכל קומעא ואשתה קומעא ומה בכך שייאכל וישתה הרי יאכל מצה וממילא יוצא יד"ח וכנ"ל: סימן ד בדין אם מותר לפנות בתפילין של יד גרסינן בשבת דס"א ע"ב אפעי להו קמיעין אי יש בהן משום קדושה למאי נ"מ ליכנס בהן לביה"כ ת"ש ולא בקמיע כו' הא מן הפומחה נפיק וא"א יש בהן קדושה זמנין דמצטרף לבה"כ ואתי לאתויינהו ד' אמות בר"ה הב"ע במחנפה עור ונהרי תפילין דמחנפה עור ותנן' הנכנס לבה"כ חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות התם משום שין כו'.

ושם בע"א גבי ולא בתפילין אמר רב ספרא ל"ת אלקבא דמ"ד שבת לאו זמן תפילין אלא אפי' למ"ד זמן תפילין הוא לא יצא דלמא אתי לאתוי ברה"ר ופרש"י דלמא שקיל

להו מראשו אי בא לפנות וממטי להו ד' אמות, וגירסת התוס' דלמא מפסקא ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר והק' באמת אפי' לא תיזישין דלמא מפסקא אסור משום דזימנין דמצטרף לבה"כ ואתי לאתויי ד"א ברה"ר ומתוך פי' הקונט' משמע דלא גריס דלמא מפסקי ופי' דלמא שקיל להו מראשו אי בעי לפנות, והקדוש מקורביל אומר דגריסינן לי שפיר ואיצטרף טעמא דמפסקא לתפילה של יד דאין צריף לחלוץ כשצריף לבה"כ אלא של ראש משום שין ע"כ.

והנה התוס' במנחות דף ל"ה פתבו שהר"י מאורליינש מסופק אם צריף לחלוץ תפילין של יד כשנכנס לבה"כ דשמא פנין דמחנפות עור ל"צ דלא אסרו אלא תפילין של ראש שכ' שין בעור, וכן הרא"ש בהלק"ט הביא ג"כ ספיקו של הר"י מאורליינש והרשב"א בחידו' הביא פן בשם התוס' ומשמע דהכי ס"ל: והנה אם אמנם פי' הנה הביאו רק שהר"י מאורליינש נסתפק בזה ובנדאי דחלילה להקל בקדושת תפילין מ"מ הא נ"מ לדינא דהא מנהגינו לברך על התפילין מי שחולצן ליכנס לבה"כ ואף דבדעתו להחזירם מיד ומשום דכיין דבבה"כ אסור לילף בתפילין אדחי לי' וכמ"ש הד"מ והב"ח בסי' ח' וסי' כ"ה ולזה הספימו פל האחרונים, ולפ"ז פנין דהר"י מאורליינש נסתפק בשל יד אי צריף לחלוץ כשנכנס לבה"כ בדין הוא שלא לברך על של יד כשחולצן לכנס בהן לבה"כ ולחשש ברכה לבטלה ראוי לחוש בנדאי לספיקו של הר"י שלא לברך על של יד אם חלצן לילף לבה"כ, וצ"ע על האחרונים שלא העירו בזה, והנה הטור בסי' מ"ג פתב אסור לכנס לבה"כ בתפילין שפראשו להשתין גזירה שפא יעשה בהן צרכיו וכן פרש"י בהא דמבעי להו בפ' מ"ש מהו שיכנס בתפילין כשהו בראשו קאמר והמעיו"ט כ' דהפונה לאפוקי תפילין של יד וכמו שנסתפק הר"י מאורליינש, אבל באמת פשוט הוא דהא דכ' רש"י כשהו בראשו היינו לאפוקי אם אוחזן בידו דאז בנדאי אסור משום ניצוצות וכן גם הטור לא בא למעט אלא אם אוחזן בידו וכדמסיק בהד"ל ע"ש וכן כ' המג"א בסי' מ"ג סק"א: אולם בעיקר דברי הר"י מאורליינש יש להתפלל דהנה ביומא דס"ח גבי לא היו יושנים בבגדי קדש פרש"י שפא יפית בהן וכן פי' המפרש בתמיד ע"ש דאסור להפית בבגדי קדש דגנאי הוא להן אף דאין עליהם שום שם וא"כ מכ"ש דאסור להפית ומכ"ש כ לפנות בתפילין של יד ולא יהי' תפילין של יד קילי מבגדי פהונה, ועוד דבמכילתא דריש מן ושמת שצריף לשמור תפילין שלא יפית בהן א"כ ה"ה לשל יד דילפי' מושמרת.

ועוד דלפ"ז לדידן דקי"ל לילה זמן תפילין ורק חכמים גזרו שאין מורין פן משום שפא ישן בהם ולפ"ז בתפילין של יד דמותר לפנות בהם ומכ"ש כ להפית ממילא אינו אסור ג"כ לישן בהם דהא היסח הדעת ליכא בשינה לדעת הרא"ש והר"י והרשב"א ולכאוו' בדין הוא דבתפילה של יד יהי' הלכה ומורין פן שפותר להניח תפילין בלילה ולא משמע פן בכולא תלמודא ובמנחות דל"ו ע"ש.

ועוד קשה לדעת הר"י מאורליינש דמותר לכנס לבה"כ בתפילין ש"י לפנות בהן ורק ש"ר אסור משום שין א"כ קו' הגמ' בשבת ונהרי תפילין דמחנפה עור ותנן הנכנס לבה"כ חולץ תפיליו ברחוק ד"א הוא שיהי' מותר לפנות בתפילין של ראש ואמאי צריף כלל לחלוץ ומשני דאסור לפנות משום שין, והוא תמוה מאד דמאי דמיון הוא קמיע לתפילין דתפילין אף דמחנפה עור מ"מ פנין דכף דרף מצנתו והוא נושאם לשם מצנה לאות

וילטוטפות גנאי הוא לתפילין אבל משום גוף הדבר שמכניס קדושה במקום הטיונת לזה מהני חפוי עור ומאי מדמה לתפילין ונהרי אף למאי דמסיק משום שין ע"כ צ"ל הכי דהא אף דקיי"ל אוחזן בבגדו ובגדו ונכנס ומ"מ בנדאי אם יכסה התפילין בסודר פשהו בראשו לא מהני ורק בגדו מהני פסוי דאל"ה למה צריה פלל לחלוץ יכסה השין בסודר על ראשו והא על ראשו משונמרין באמת טפי ולכן כ' רב אחאי גאון בשאלות דבבבנס להשתין בבה"כ עראי לא מהני מה שיאחזו בבגדו ובגדו משום פיון דמותר להשתין פשהו בראשו הכי עדיף טפי ע"ש ומ"מ לא התירו לפנות פשהו על ראשו אף שיכסה אותו בסודר ובע"כ דחמור טפי היכא שנושא התפילין פדרה מצותו שאז גנאי הדבר יותר לגוף הלובש המצנה שיפנה בהו ול"ד לאוחז תפילין בגדו דאז ליכא רק משום זה שמכניס תפילין במקום הטיונת ומהני פסוי, וא"כ ה"נ מאי מדמה קמיע לתפילין שנושא עליו דאף דמשום שמכניס למקום טיונת ליכא מ"מ זהו שמפנה בהו גנאי גדול הוא למצות תפילין: ועוד קשה טובא דהא קיי"ל דחייב אדם למשמש בתפילין שלא יסיח דעתו מהם פדאמר רבה בר רב הונא וכן ס"ל לתנא דבי ר"י בשבת א"כ מאי קשיא לי' שיהי' מותר לפנות בתפילין הא אסור להסיח דעת מהם ואפ"י אי נימא דעיקר הסה"ד הוא שחוק וק"ר מ"מ אין לה ק"ר גדול מזה שמפנה בהו אבל פשוטא קמיע דאין איסור מק"ר לכה מותר לפנות בהם ואין לדחוק ולומר דהרי התוס' הקשה באמת גם אהיסח הדעת דיליף בק"ו מציץ שאני ציץ שהשם מגולה ובתפילין מחופה עור ע"ש א"כ המקשה שהק' אי ס"ד דמחופה עור מותר א"כ יהי' מותר בתפילין לפנות שמחופין עור וגם בהיסח הדעת יהי' מותר באמת מטעם זה, אבל באמת ז"א דהא גם לפי המסקנא משום שין ג"כ ליכא למילף מציץ שיש בו שם של ד' אותיות ובע"כ כמ"ש התוס' דמ"מ רבנן אסרו משום שיש בו הזכרות הרבה א"כ גם לא מקשי מידי דלפיכה אסור לפנות בהו משום שאסור להסיח דעתו מהו מדרבנן ואין לה היסח הדעת של ק"ר גדול מזה, ועוד דכמו שגזרו חכמים שאסור בהיסח הדעת כמו ציץ משום שיש בהם הזכרות הרבה א"כ מכ"ש דאפ"ל דכשהו בראשו אסור מדרבנן לפנות בהו: ולכן נ"ל דקו' הגמ' בנדאי אינו שיהי' מותר לפנות בהו דאף דבקמיע מותר לפנות מ"מ שאני תפילין שהוא לבוש בהו למצוה אולם קו' הגמ' מהא דהצריכו לחלוץ תפילין ברחוק ד' אמות ומשום דאסור לפנס לבה"כ בתפילין פשהו בראשו וכן ס"ל לרב האי גאון דאסור לכנס בתפילין לבה"כ אפי' שלא לפנות ובגמ' דמבעי להו מהו לכנס בתפילין לבה"כ קבוע להשתין אינו גורם קבוע כ"א צנוע כמו שהביא הרא"ש משמו ועי' בב"י סי' מ"ג ובמג"א, ולפ"ז שפיר מקשה נהי דלפנות בתפילין בנדאי אף דמחופה עור מ"מ פיון שלבוש בהו למצוה הרי הוא ק"ר מ"מ הכניסה לחוד אין זה ק"ר לתפילין ואין חשש כ"א משום שמכניס קדושה למקום טיונת וכמו קמיע ולפיכה מקשה שפיר ונהרי תפילין דמחופה עור.

ולפ"ז אפ"ל דזהו שאמר הגמ' גבי קמיע דלמא מצטרף לבה"כ ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר היינו משום שאסור להכניס אותו לבה"כ וצריה לחלצו קודם שיכנס וכן גבי תפילין אי אמרי' דאסור לכנס בהו וצריה לחלצו מקודם לפיכה חיישינו דאתי לאתויי ברה"ר ושפיר אומר הר"י מקורביל דנ"מ לתפילה של יד דא"צ לחלוץ פשצריה לבה"כ ר"ל שאינו צריה לחלוץ מקודם משום דמחופה עור ולפיכה אף דאסור לפנות בהו מ"מ לא חיישינו דלמא אתי לאתויי ברה"ר דכיון דיכול להכניס לבה"כ הרי חולץ ונפנה

לאלתר וכמו דאמרינון בברכות גבי בה"כ עראי ע"ש, ואף דמ"מ אמרינון ה"מ וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן זהו מפני שעשאו בה"כ קבוע אבל בשל יד דמחופה עור א"צ להרחיק א"ח"כ פלל אלא מניח תיקף ולפ"ז אין ראי' מפאן דדעת הר"י מקורביל שמוטר לפנות בתפילה של יד דדוקא לענין זה שמכניס קדושה במקום טינפות מהני חיפוי עור אבל לא לזה שפשוטובש תפילין צריף שלא יסיח דעתו מהן וכשהוא בעצמו מפנה ב"הו אין ל"ה ק"ר גדול מזה שמא דמרא עליו והוא מפנה ב"הו וכו"ל: ובזה ניחא ג"כ קו' התוס' ביומא על ה"ה דאמר חייב אדם למשמש בתפילין ק"ו מציץ שהקשו שאני תפילין דמחופה עור ולפ"מ"ש ל"ק פלל דעיקר ה"סח הדעת הוא שלא יסיח דעתו מהשם אשר עליו והיינו דוקא אם הוא דרף מצותו ויליף ק"ו ומה ציץ שאין בו אלא אנפיה אחת מ"מ פשיטתה השם לישא אותו על מצחו אמרה תורה שלא יסיח דעתו ממנו ומכ"ש תפילין שיש בהן אנפרות הרבה אינו דין שלא יסיח דעתו מהן כשנושא התפילין עליו וא"כ מה נ"מ אם האנפרות מגולים או מכוסים ה"ה ה"סח הדעת אינו בזיון מבחויץ להשם אלא בזיון פנימי להמצוה אשר עליו ואין נ"מ אם הוא מגולה או מכוסה וז"ב, וכן לפנות בתפילין גופי' פשהם עליו אין נ"מ בין מגולים למכוסים, ורק שם פריף לכנס בהם לבה"כ והוי כמו שנושא אותם בידו דמכניס הקדושה למקום הטינפות וע"ז אין נ"מ מה שנושא התפילין עליו ובלבד שיהי' מחופין עור: אולם בדעת הר"א"ש ז"ל ל"ל הכי דהנה דעת הר"א"ש ב"פ"מ"ש ובהלק"ט דבבב"ה"כ בתפילין ליכא איסורא פלל וק"ה דתנ"י הנכנס לבה"כ חולץ תפילין ברחוק ד' אמות ונכנס לאו משום הפניסה צריף לחלוץ אלא משום שרוצה לעשות צרכיו, וה"ר באמת מהא דמבעי אי מותר לכנס לבה"כ קבוע להשתין מים מי חיישינון שמא יפנה ב"הו הרי דבבב"ה"כ לחוד ליכא איסורא כשאינו רוצה לעשות צרכיו ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דפריף הגמ' נהרי תפילין דמחופה עור ויתנו הנכנס לבה"כ חולץ תפילין ברחוק ד"א היינו שיהי' מותר באמת לפנות בהם פיון דמה דחולץ הוא רק משום שצריף לעשות צרכיו ולא משום הפניסה וע"ז משני שאני תפילין משום שין ולפ"ז ה"ה דהביא הר"א"ש שהר"י מאורלינש נסתפק אם צריף לחלוץ תש"י כשנכנס לבה"כ היינו דמותר אפי' לפנות ב"הו וקשה טובא פל מה שהקשינו ומאי מדמה תפילין שהן בראשו למצותו דאסור אפי' להסיח דעת מהן לקמיע התלוי בצנארו פנ"ל, והנה הרי"ף דגרס ג"כ מהו להשתין בבה"כ קבוע נראה לכא' דס"ל פה"ה"ש דבבב"ה"כ לחודא ליכא איסורא דאל"ה תיפוק לי' דהא אסור לכנס בבה"כ בתפילין: ובזה נראה לתת טעם על השמטת הרי"ף וה"ה"ש גמ' ערוכה על ה"ה דתנ"י הנכנס לבה"כ חולץ תפילין ברחוק ד' ונכנס אמר רב ששת ל"ש אלא בבה"כ קבוע אבל בה"כ עראי חולץ ונפנה לאלתר וכשיצא מרחיק ד"א ומניח מפני שעשאו בה"כ קבוע והרי"ף וה"ה"ש השמיטו וכבר תמה ע"ז בב"י סי' מ"ג ע"ש, ואני תמה על הב"י שתמה רק מה שהשמיטו והלא דעת הר"א"ש מבואר בהד"ה להקפד דגם בבה"כ עראי חולץ תפילין ברחוק ד' אמות ונ"ל בהלק"ט הנכנס לבה"כ חולץ תפילין ברחוק ד"א פ"ה הנכנס לעשות צרכיו כו' ולהכי לא תני בבב"ה"כ קבוע דאפי' אינו קבוע אם נכנס לעשות צרכיו צריף לחלוץ ברחוק ד' אמות כו' ע"ש והוא נגד סוגית הגמ', ולכן נלע"ד דהנה באמת בגוף הטעם שכ' הר"א"ש דהא דצריף לחלוץ ד"א קודם הוא בשביל שנקנס לעשות צרכיו ולכא' פיון דבבב"ה"כ לחוד ליכא איסורא א"כ ליכא משום והי' מחופה קדוש ולפ"ז אמאי צריף

לחלוץ ברחוק ד"א בשלמא לר"ה גאון דכניסה לחוד אסור בתפילין ממילא גם לתוך ד' אמות של בה"כ אסור לכנס אבל לדעת הר"א ש הדבר טעמא בעי, אולם נראה דהטעם הוא משום דחיישינן שמא יפנה בהם ולכך גזרי שיתחלוץ תפיליו ברחוק ד' אמות כדי להרחיק שלא ישפח ויפנה בהן, וראי' לזה דהא הטור פתב בסי' מ"ג דגם פשנכנס להשתין לבה"כ קבוע בתפילין שבראשו דצריה ג"כ לחלוץ ברחוק ד"א והיינו משום דכינן דחיישינן שמא יפנה צריה לחלוץ ברחוק ד"א, ולפ"ז דברי הר"א ש נכונים מאד דא"א לומר כר"ש דבה"כ צראי חולץ ונפנה לאלתר דהא פינן דאמרין התם דאסור ליכנס לבה"כ קבוע אפי' להשתין גזירה שמא יפנה בהן והיינו משום דבה"כ קבוע הוא שדרה לפנות שם חיישינן שמא ישפח ויפנה בתפיליו ולהכי צריה לחלוץ ד"א קודם ובבה"כ צראי ה"ט דשרי משום שאין דרה לפנות שם ולפ"ז עכ"פ מי שרוצה לפנות האיה אפ"ל שיתחלוץ ויפנה לאלתר פשיטא דצריה למיחש שמא יפנה בתפיליו ומה הנכנס למקום שדרה לפנות שם צריה לחלוץ ברחוק ד"א ומשום שמא ישפח ויפנה א"כ מכ"ש מי שרוצה לפנות אפי' בבה"כ צראי לדידך' פקבוע הוא פינן שרוצה לישב ולפנות וה"ט שכ' הר"א ש באמת דגם בעראי צריה להרחיק ד' אמות והיינו פינן שרוצה לעשות צרכיו צריה לחלוץ מקודם דחיישינן שמא יפנה בהן ולפיכך נדחו דברי ר"ש דמפינן דאמרין שם בגמ' דחיישינן שמא יפנה אפי' פשנכנס להשתין א"כ מכ"ש פשרוזה לפנות דחיישינן שמא יפנה בתפילין אם יפנה לאלתר וזהו טעם הרי"ף והר"א ש שהשמיטוהו: והנה לכאור' קשה טובא על הר"א ש דהא אפי' בקמיעין אמרינן דאסור לכנס בהן בבה"כ אם אין מחנפה עור ונהרי קמיע אף שהוא לבוש מ"מ אין בו איסור אלא משום הכנסת דברי קדושה למקום טינפות דהא אין מצנה בלבישתן ומ"מ אסור א"כ מכ"ש תפילין דאסור להכניסן לבה"כ, אולם ע"ז יש להשיב ולומר דבאמת גם להרא"ש אינו אסור להכניס קמיע למקום הטינפות כ"א לפנות בהן שהוא גנאי גדול והיינו דקאמר זימנין דמצטרף לבה"כ ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר היינו שצטרף להסירם פשרוזה לפנות ולכן צריה להסירם באמת קודם שיכנס לבה"כ, עכ"פ לדעת הר"א ש דבכניסה ליכא איסורא ע"כ הא דמקשי ונהרי תפילין דמחנפה עור הוא שיהי מותר לפנות בהם וקשה כל מה שהקשינו לעיל וכן מקמיע קשה פנ"ל: ולכן נראה דבדאי אסור להכניס דברי תורה וקדושה למקום הטינפות וראי' דהא אפי' פשחולצן מראשו ורוצה לפנות צריה לאוחזן בבגדו ובידו פנגד לבו והנה הא דצריה לאוחזן בבגדו היינו כדי לכסות התפילין ומשום דאסור להכניס דברי קדושה למקום מטונף וכ"נ מדברי הר"ן פ' במה אשה ע"ש, ובאמת נראה דכל שאין מונחין על ראשו אין נ"מ במה שאוחזן בידו או לא ועיקר הדבר דאפי' בלא אחיזה בידו אסור להכניס תפילין למקום טונמאה ולכן צריה לכסותן בבגדו, אולם מש"כ הר"א ש גבי אי מותר להשתין מים בתפילין שבראשו בבה"כ קבוע דמשום פניסה לחודא ליכא איסורא רק משום שרוצה לעשות צרכיו היינו דוקא פשהתפילין על ראשו אין מחויב לבטל מצות תפילין ולסלקם משום פניסה לבה"כ ועוד אפ"ל להיפך דאף לענין לפנות בהן ביזון גדול הוא בתפילין אבל לענין פניסה לבה"כ אף דבידו אסור להכניס פשהו בגלוי מ"מ פשהו בראשו דרה מצותו הרי מונחים במקומם הראוי וליכא גנאי וכן נראה מדברי השאלות דכשהו בראשו עדיף טפי מאם אוחזן בידו, עכ"פ מש"כ הר"א ש דבכניסה ליכא איסורא הוא דוקא פשהו מונחין על ראשו למצות תפילין אבל אמאוחזן

בְּיָדוֹ בְּנֹדָאֵי אָסוּר לְהַכְנִיסֵן בְּבַה"כ אִם לֹא בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ שְׂיֵהָנִי מְכֻסִּין וְהֵינּוּ דְּנֹקָא לְצִנְרָהּ וְכִמוֹ שְׁנֹתָבְאָר שָׁם, וְכֵן ה"ט דְּקָמִיעַ בְּנֹדָאֵי אָסוּר לְהַכְנִיסָהּ בְּבַה"כ אִי יֵשׁ בָּהּ מְשׁוּם קְדוּשָׁה דְּהָא אִפִּי כְּשִׁנּוּשָׂא עַל צִנְאָרוֹ פְּאוּחוֹ בְּיָדוֹ דְּמִי.

וְהָא דְּמִקְשָׁה וְהָרִי תְּפִילִין דְּמַחְנֹפָה עוֹר נִרְאָה דְּבִאָמַת הָא דְּצָרִיף לְחַלּוֹץ מְרַחוּק ד' אַמּוֹת הוּא מְשׁוּם שְׁאָסוּר לְהַכְנִיסֵן בְּבַה"כ בְּהַדְּנָה"כ לְאַחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ וּלְפִיכָהּ אִפִּי לְדַעַת הָרֵא"ש מִפִּינּוֹן שְׁזָקוּק לְחַלּוֹץ מְשׁוּם עֲשִׂיַת צָרְכֵי לְכֵן חוֹלֵץ בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת אָבֵל אִי הִי מוֹתֵר לְהַכְנִיס אֹתָם לְבַה"כ בְּהַדְּנָה"כ לֹא הִי צָרִיף גַּם לְחַלּוֹץ מְרַחוּק ד' אַמּוֹת וּלְפִיכָהּ שְׁפִיר מִקְשָׁה גַּם לְהָרֵא"ש אִמְאֵי חוֹלְצֵן מְרַחוּק ד' אַמּוֹת הָא פִּינּוֹן דְּמַחְנֹפָה עוֹר א"כ א"צ לְאַחוּז פְּלֵל בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ וְסָגִי שְׂיִחְלּוֹץ קוֹדֵם שְׂפִיפָנָה, וְנִרְאָה דְּבִאָמַת עֵיקַר הַקְּוֹשְׂיָא סְמִיף אַהָא דְּאוּחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ וְנִכְנָס אַף דְּבִבְרִיַתָא קְתָנִי סְתָמָא חוֹלְצֵן מְרַחוּק ד' אַמּוֹת וְלֹא הִבִּיא פְּלֵל הָא דְּאוּחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ הֵינּוּ מְשׁוּם דְּאֵתְלִי כַּב"ש דְּבִאָמַת צָרִיף לְחַלּוֹץ בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת וְלִהְיֵיח שָׁם אָבֵל עַכ"פ מִתְּבָאָר בְּבְרִיַתָא דְּאָסוּר לְהַכְנִיסֵן בְּבַה"כ וּמִקְשָׁה שְׁפִיר וְהָרִי תְּפִילִין דְּמַחְנֹפָה עוֹר, אֵת כ"ז טְרַחְתִּי לִישָׁב דַּעַת הָרֵא"ש דְּקוֹ"ה גַּמ' אֵינּוּ שְׂיֵהָנִי מוֹתֵר לְפָנוֹת בְּהֵן רַק מְשׁוּם הַכְּנִיסָהּ וְכַ"ל וּלְפ"ז אַף דְּמִשְׁנֵי הַגַּמ' מְשׁוּם שִׁין הֵינּוּ דְּלִפִּיכָהּ אָסוּר לְהַכְנִיס אֹתָן בְּבַה"כ אָבֵל לְפָנוֹת בְּהֵן גַּם בְּתַש"י דְּלִיפָא שִׁין אָסוּר כַּנ"ל: וְכ"נ בְּהַדְּנָה"כ מְלִשׁוֹן הָרִי"ף שְׁכ' וְנ"ל וּפְשָׁטֵינּוּ אִם הִיּוּ מְחֻפִּין עוֹר שְׁרִי לְכַנֵּס בְּהֵן לְבַה"כ וּתְּפִילִין ה"ט דְּאֵין נִכְנָס אֲלָא חוֹלְצֵן בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת וְאוּחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ וְנִכְנָס מְשׁוּם שִׁין שְׁלֵהֶם נִרְאָה בְּרוּר דְּנוֹתָן טַעַם עַל הַכְּנִיסָהּ דְּאֵין נִכְנָס בְּהֵן לְבַה"כ, דְּהָא כ' אוּחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ וְנִכְנָס הָרִי דְּקוֹדֵם שְׁנִכְנָס מְחֻיָּב לְכַסּוֹתָן וְלִכֵּן צָרִיף לְחַלּוֹץ בְּרַחוּק ד"א פְּדִי שְׁלֵא יִכְנָס בְּהֵן בְּהַדְּנָה"כ וְצָרִיף הַכְּנָה לְאוּחוּז בְּבִגְדוֹ וּבְיָדוֹ, וְכ"כ הָר"ן שָׁם וְכ"נ מְלִשׁוֹן הָרֵא"ש גּוּפִי בְּשִׁבְתִּי שְׁכ' וּתְּפִילִין ה"ט דְּאֵין נִכְנָסִין עֲמָהֵן לְבַה"כ אֲלָא חוֹלֵץ תְּפִילִין בְּרַחוּק ד"א מְשׁוּם שִׁין הָרִי דְּנִתְּן טַעַם לְמָה חוֹלְצֵן בְּרַחוּק ד"א וּלְפ"ז נִרְאָה דְּלְפָנוֹת בְּהֵן אָסוּר אִפִּי בְּשָׁל יָד דְּלִיפָא שִׁין וְכַ"ל, וְהָא שְׁכ' הָרֵא"ש דְּהָר"י מְאוּרְלִינְשׁ נִסְתַּפֵּק אִם צָרִיף לְחַלּוֹץ תְּפִילִין ש"י כְּשִׁנּוּשָׂא לְבַה"כ הֵינּוּ אִי צָרִיף לְחַלּוֹץ בְּרַחוּק ד"א, וְאַף דְּדַחוּק קִצַּת בַּע"כ מוּקִי אֲנַפְשֵׁי וְכֵן הָא שְׁכ' הַתּוֹס' בְּשֵׁם הָר"י מְקוּרְבִיל דְּאִצְטְרִיף טַעַמָא דְּלִמָּא מִפְּסָקִי לְשָׁל יָד דָּא"צ לְחַלּוֹץ אוּתָן כְּשִׁנּוּשָׂא לְבַה"כ הֵינּוּ כַּמ"ש לְעֵיל דְּכִינּוֹן דָּא"צ לְחַלּוֹץ בְּרַחוּק ד"א אֲלָא מוֹתֵר לְכַנֵּס בְּהֵן לְבַה"כ וְלְחַלּוֹץ שָׁם א"כ אִין חֲשַׁשׁ שְׁמָא אֲתִי לְאַתּוּיָנְהוּ בְּרַה"ר, וְעֵינֵין בְּרִי"ף וְרֵא"ש דְּלָא גָרְסִי דְּלִמָּא מִפְּסָקִי וְהָרֵא"ש כ' בְּהַדְּנָה"כ דְּלִפִּיכָהּ אִין יוֹצֵאִין בְּתְּפִילִין לְר"ה מְשׁוּם דְּלִמָּא אֲתִי לְאַתּוּיָנְהוּ ד"א פִּי חַלְּוֹץ לְהוּ לְמִיעַל לְבַה"כ וּבַע"כ צ"ל דְּגַם בְּשָׁל יָד אָסוּר לְפָנוֹת דָּאִי נִימָא דְּשָׁל יָד א"צ לְחַלּוֹץ פְּלֵל א"כ יֵהִי מוֹתֵר לְצִאָת בְּתְּפִילִין ש"י לְרַה"ר: עַכ"פ כְּבָר הַשְׁוֹנִינוּ דְּבְרֵי הַפּוֹס' דְּלְכוּ"ע אָסוּר לְפָנוֹת אִפִּי בְּשָׁל יָד וְכַ"ל דְּהָא אִפִּי בְּבִגְדֵי פְּהוּנָה אָסוּר לְהַפִּיחַ וּמַכ"ש בְּתַש"י.

וְעוֹד דְּבַכ"מ תְּפִילִין סְתָם הֵינּוּ שָׁל רֵאשׁ וְשָׁל יָד וּתְּפִילִין ש"ר או ש"י נִקְרָא תְּפִילָה ש"ר או ש"י כְּמִבְּנֹאָר בְּמִנְחוֹת ל"ו ע"ש. וְהָרִי בְּשִׁבְתִּי אָמַר ר"י תְּפִילִין צָרִיף גּוּף נָקִי שְׁלֵא יִשֵּׁן בָּהֶם וְלֹא יִפִּיחַ בָּהֶם הו"ל לְפְרוּשֵׁי דְּתְּפִילִין שָׁל רֵאשׁ דְּנֹקָא וְכֵן בְּבְרָכוֹת כ"ג פִּי הוּי אֲזֵלִינּוּ בְּתַרְגִּי דְּר"נ פִּי הוּי נִקְיֵט תְּפִילִין לֹא יִהְיֵב לָן אָמַר הוּאִיל וְשְׁרוּגְהוּ רַבְּנָן נִינְטְרוּן וְעִי בְּרַש"י וְאִי אָמְרִינּוּ דְּבְתְּפִילִין שָׁל יָד מוֹתֵר לְפָנוֹת א"כ לֹא חַלְּוֹץ פְּלֵל תְּפִישׁ"י וְהָרִי הוּא מְשׁוּמָר מְשׁוּם תְּפִילָה שְׁבִזְרוּעוֹ וְכֵן הָא דְּאָמְרִי בְּסוּפָה מ"ו רְבָא פִּי הוּי עֵייל

לבה"כ הוי מְשִׁי יְדִי וּמִנְחָת תְּפִילִין וּמְכַרְבֵּה הו"ל לְפָרוּשֵׁי שְׂלֵא בִּינְרָה כ"א עַל ש"ר אָבֵל בְּשֵׁל יָד הָרִי מְוֹתֵר לַפְּנֹת וְאִין פֶּאן הַפְּסָקָה וְכַמְבֹּאֵר בְּב"ח ס' ח' וּבִד"מ שְׁם וּבְס'י כ"ה וּבִמְג"א שְׁם: וְכ"נ דַּעַת הַרְמַב"ם שְׁסֻתָּם וְכ' תְּפִילִין צָרִיכִין גּוּף נָקִי כו' וְכֵן כ' דָּאָם מִנְחָ סוּדָר עַל רֵאשׁוֹ יָשֵׁן בְּהֶם שִׁינַת עֲרָאִי, אָבֵל קִבַּע אֲסוּר מִשּׁוּם שְׂמָא יָפִיחַ בְּהֶם הָרִי דְלַעֲנִין הַפְּתָה אִין מוֹעִיל סוּדָר עַל רֵאשׁוֹ אֶף שְׂהֲשִׁין מְכֹסָה וּמִשּׁוּם דְּהַפְּתָה הָרִי כְּמוֹ שְׂמִפְנֵה בְּהֶם וְאֲסוּר, וּבַפּוֹס' מְבֹאֵר דְּמִצְוֹתָן לִהְיוֹת עֲלָיו כָּל הַיּוֹם אֲלֵא מְפָנִי שְׂצָרִיכִין גּוּף נָקִי נְהַגוּ שְׂלֵא לְהַנִּיחֵן אֲלֵא בְּשַׁעַת ק"ש מִשְׁמַע דְּגַם תַּש"י צָרִיכִין גּוּף נָקִי [וְאֶף דַּלְפ"ז קָשָׁה לִכ' מְהָא דְאֲמַרְיָנָן בְּיוֹמָא דָּף פ"ו ה"ד חִילוּל הַשֵּׁם כו' ר' יוֹחָנָן אָמַר פְּגוּן אָנָּא דְּמִסְגִּינָא ד"א בְּלֵא תוֹרָה וּבְלֵא תְּפִילִין וְאִי נִימָא דְּגַם תְּפִילִין ש"י צָרִיכִין גּוּף נָקִי מֵאִי ח"ה שְׂיִיף בְּזֵה הָא חֻלִּי מְעֵיִם פְּטוּרִים מִתְּפִילִין (וְעֵינֵין בַּפְּר"י ח"א ס' ה'), אֶף י"ל דָּאֵו אוֹ קְאָמַר וְהֵינְנוּ ע"פ הַמְּכִילְתָּא הָעוֹסֵק בַּתוֹרָה פְּטוּר מִן הַתְּפִילִין וְהַמְּנִיחַ תְּפִילִין פְּקוּרָא בַּתוֹרָה וּלְפ"ז כָּל ת"ח צָרִיף אַחַת מִשְׁתִּי אֲלֵה לַעֲסוֹק בַּתוֹרָה אוֹ לִכְה"פ שְׂיִהֵי לְבוּשׁ בַּתְּפִילִין וְהַחֹלֵף ד"א בְּלֵא תוֹרָה וּבְלֵא תְּפִילִין הָרִי ח"ה].

וְעוּד דַּאֲל"כ קָשָׁה אֲמַאי לֹא יָשֵׁן בַּתְּפִילִין שְׁל יָד פִּינּוּ דְּמֹתֵר לְהַפִּיחַ בְּהֶם וּבְגַמ' מִשְׁמַע בְּכ"מ שְׁהִי דְרַכְּסָם לְחַלּוֹץ בְּלִיָּה אֶף תְּפִילִין ש"י. וְעוּד דָּאָם אִיתָא אֲמַאי לֹא מִשְׁנֵי בְּסוֹפָה כו' דְּהָא דְאָמַר יָשֵׁן בְּהֶם שִׁינַת קִבַּע וְעֲרָאִי הֵינְנוּ בַּתְּפִילִין שְׁל יָד, וְא"ל דְּזֵה דְּחֻסָּה דְּהָא בְּלֵא"ה צ"ל דְּהַבְּרִייתָא דִּישֵׁן בְּהֶם שִׁינַת עֲרָאִי אָבֵל לֹא שִׁינַת קִבַּע מִיָּרִי בַּתְּפִילִין שְׁל רֵאשׁוֹ לְדַעַת הַר"י מְאוּרְלֵינְשׁ אִי נִימָא דְּסָפִיקוּ הוּא אִי מְוֹתֵר לַפְּנֹת בְּהֶן, מִיְהוּ זֵה י"ל דְּאֲפִי אִי נִימָא דְּמֹתֵר לְהַפִּיחַ בַּתְּפִילִין שְׁל יָד מ"מ אֲסוּר לִישֵׁן בְּהֶם דְּאֲפִשֵׁר בַּעַת שִׁינָה גְרַע טְפִי ע"פ מ"ש לְהָרָא"ש דְּהָא דְכ' דְּמֹתֵר לְהַכְנִיס תְּפִילִין לְבַה"כ הֵינְנוּ כְּשֵׁהֵן בְּרֵאשׁוֹ אִינוּ מְחֻיָּב לְבַטֵּל מִצְוֹת תְּפִילִין אָבֵל בְּיָדוֹ אֲסוּר לְהַכְנִיסוֹן לְפ"ז אֲפ"ל דְּגַם אִי נִימָא דְּמֹתֵר לְפָנִים לְבַה"כ בַּתַּש"י הֵינְנוּ רַק כְּשֵׁהוּא עַר דְּגַם אִז מְקַיִים מִצְוֹתוֹ אָבֵל כְּשֵׁהוּא יָשֵׁן וְאִינוּ מְקַיִים מִצְוֹת תְּפִילִין בְּיָדוֹ אֲסוּר לְהַפִּיחַ בְּהֶן, עַכ"ז נִתְבָּאֵר הֵיטֵב דָּאִין לְחֻוֹשׁ כָּלֵל לְזֵה שְׂיִהֵי מְוֹתֵר לַפְּנֹת בַּתְּפִילִין שְׁל יָד וְכֹנֶת הַר"י מְאוּרְלֵינְשׁ וְכֵן הָרָא"ש וְהַתּוֹס' שְׂהַבִּיאוּ הֵינְנוּ רַק לַעֲנִין פְּנִיסָה וּלְפ"ז שְׁפִיר מְבָרְכִין עַל תְּפִילִין שְׁל יָד וְשְׁל רֵאשׁוֹ אַחַר שְׂיֹצְאִין מְבַה"כ וְכַנ"ל: סִימָן הַ בְּדִין שִׁינָה בְּבַה"כ וּבַה"מ ד'.

בְּשׁו"ע או"ח ס' קנ"א ס"ג כ' אִין יְשָׁנִים בְּבַה"כ נִי אֲפִי שִׁינַת עֲרָאִי אָבֵל בְּבַה"מ ד' מְוֹתֵר. וְדָבָרִים אֲלוֹ הִבִּיא הַב"י בְּשֵׁם הַר"י בֶּן חֲבִיב וְז"ל אֲפִי שִׁינַת עֲרָאִי אֲסוּר בְּבַה"כ נִי אָבֵל בְּבַה"מ ד' אַע"פ שְׂהוּא חֲמוּר מְבַה"כ נִי גְרָאָה דְּמֹתֵר דְּאֲמַרְיָנָן בַּפ' מִי שְׂמַתוּ הָנִי צִיפִי דְּבִי רַב דְּהָנִי גְנִי וְהָנִי גְרָסִי, וּבַס"א כ' דְּבַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבַתִּי מְדַרְשׁוֹת אִין נוֹהֲגִין בְּהֶן קְלוֹת רֵאשׁוֹ אִין אוֹכְלִין וְאִין שׁוֹתִין וְלֹא נִיאוֹתִין וְלֹא מְטִיילִין בְּהֶן וְלֹא נְכַנְסִין בְּהֶם בְּחֻמָּה מְפָנִי הַחֻמָּה כו' ע"ש וְהוּא לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא בְּמַגִּילָה ד' כ"ח.

וְהִנֵּה הַטּוֹר לֹא הִבִּיא כָּלֵל הַדִּין שְׂאֲסוּר לִישֵׁן בְּבַה"כ נִי רַק הַב"י הִבִּיא בְּשֵׁם מוֹהַרִיב"ח וּבְאֲמַת שַׁכ"כ הַתּוֹס' ב"ב ד"ג גְּבִי רַב אֲשִׁי חֲזִי תִּינְהָא בְּכַנְיָשְׂתָּא דְּמַתָּא מְחֻסָּא עֵינִילְיָ לְפָוּרִי לְהַתֵּם וְהַק' הַתּוֹס' וְז"ל וְתִימָא הָא אֲמַרְתָּ בַּתִּי כְּנִסְיוֹת אִין יְשָׁנִים בְּהֶם לֹא שִׁינַת קִבַּע וְלֹא שִׁינַת עֲרָאִי.

וכ"כ הָרָא"ש וְעִיָּל לְפָנָיו לְהִתָּם לְאוּ דְנֻקָּא דְהָא אָמַר בְּמַגִּילָה אֵין אוּכְלִין וְשׁוֹתִין וְיִשְׁנִים בְּהָן וּכ"כ גַּם הַנְּמוּקֵי יוֹסֵף וְהַמְרָדְכֵי שָׁם וְכֵן הֵבִיא הַב"י בְּשֵׁם הַרִיצָב"א שֶׁכ' דְלַצְנֻרָה בַּהֲכ"נ מְוֹתֵר לִישׁוֹן בְּתוֹכּוֹ וּכ"כ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים ק"א ע"ש.

וְנִרְאֶה שְׁפֵן הִיא גִּירְסָתָם בְּבִרְיָתָא אֵין אוּכְלִין וְאֵין שׁוֹתִין וְאֵין יִשְׁנִים בְּהָן וּכ"ה בְּהֵדְיָא בְּמְרָדְכֵי פ' בְּנֵי הָעִיר צִיּוֹן עַל וְאֵין יִשְׁנִים בְּהָן מְפָרֵשׁ ר"י דְּכָל דְּבָר שֶׁהוּא לְצֻנְרָה בַּהֲכ"נ מְוֹתֵר ע"ש.

וכ"כ הַגְּר"א באו"ח סי' הַנ"ל וּבְאַמַּת פֶּן הוּא בְּתוֹסְפָתָא אֵין אוּכְלִין בְּהָן וְאֵין שׁוֹתִין בְּהָן וְאֵין יִשְׁנִים בְּהָן וּכ"ה בִּירוּשְׁלַמִי ג"כ. אוּלָם בַּגְמ' שְׁלָנוּ אֵינוּ כְּתוּב פְּלֵל מְדִין שִׁינָה וּכ"ה גִּירְסַת הָרִי"ף וְהָרָא"ש אֵין אוּכְלִין וְאֵין שׁוֹתִין בְּהָן וְלֹא הַזְכִּירוּ פְּלֵל מְדִין שִׁינָה אִף שֶׁהָרָא"ש בַּב"ב כְּתוּב הֵךְ דָּאֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ מ"מ בְּמַגִּילָה לֹא הַזְכִּיר פְּלֵל מְזָה שְׁשָׁם מְקוּמוֹ דַּל"ה לֹא הִיא לֹו לְהַטּוֹר לְהַשְׁמִיט הַלְכָה עֲרוּכָה שְׁאֵסוֹר לִישׁוֹן בַּהֲכ"נ וּכ"נ בְּהֵדְיָא שְׁפֵן הוּא גַּם דַּעַת הַרְמַב"ם ז"ל שֶׁהָרִי בַּפִּי"א מַהֲל' תְּפִלָּה הַלְכָה ו' כְּתוּב דְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדִרְשׁוֹת אֵין אוּכְלִין וְאֵין שׁוֹתִין וְאֵין מְטִיָּלִין וְאֵין נִיאוּתִין כו' וְלֹא הַזְכִּיר פְּלֵל מְדִין אִיסוֹר שִׁינָה וְהָרִי אֵין דְּרָף הַרְמַב"ם לְהַשְׁמִיט אִפִּי תוֹסְפָתָא וְאִיף לֹא הַזְכִּיר פְּלֵל מְדִין שִׁינָה ש"מ דס"ל דְּמְוֹתֵר לִישׁוֹן בַּהֲכ"נ וְהוּא עַפ"י גִּירְסַת הָרִי"ף נִזְכָּר פְּלֵל מְדִין שִׁינָה בְּבִרְיָתָא בַּגְמ' וְאוּלֵי גַּם גִּירְסָתָם בְּתוֹסְפָתָא פֶּן אוּ כִּיּוֹן דְּבַגְמ' בְּבִרְיָתָא לֹא נִזְכָּר מְדִין שִׁינָה פֶּן עֵיקָר נִגַּד גִּירְסַת הַתּוֹסְפָתָא עַכ"פ זֶה פְּרוּר דְּדַעַת הַרְמַב"ם וְהַטּוֹר דְּמְוֹתֵר לִישׁוֹן בַּהֲכ"נ מְדִלָּא הַזְכִּירוּ פְּלֵל אִיסוֹר שִׁינָה, וּלְפ"ז יֵשׁ לְתַמְוָה עַל הַב"י שֶׁשְׂתַּם הַדְּבָרִים וְלֹא הָעִיר פְּלֵל בְּזָה: אוּלָם הַרְמַב"ם בַּפ"ד מַהֲל' ת"ת כ' וְז"ל אֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ וְכָל הַמְתַּנְמְנִים בַּהֲכ"נ תּוֹרְתוֹ נַעֲשֶׂה קַרְעִים קַרְעִים וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻמְתּוֹ וּקְרַעִים תְּלַבִּישׁ נוּמָה אֵין מְשִׁיחִין בַּהֲכ"נ אֶלָּא בַּד"ת בְּלִבְד כו' וּקְדוּשַׁת בַּהֲכ"נ דְּחַמּוּרָה מִבַּהֲכ"נ, וְכָל־שׁוֹן הֵזָה כ' ג"כ הַטּוֹר וְהַשׁו"ע בִּיו"ד סי' רמ"ו הָרִי דְהַרְמַב"ם ס"ל דָּאֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ, אוּלָם בַּע"כ הוּא לֹא מְשׁוּם דְּנִלְמַד זֶה מַגְמ' מַגִּילָה דַּב"כ וּב"מ אֵין אוּכְלִין בְּהָם כו' דַּא"כ הו"ל לְכַתּוּב אִיסוֹר שִׁינָה בַּהֲל' תְּפִלָּה שֶׁכ' שָׁם פְּלִשׁוֹן הַבְּרִיָּתָא וְלֹא הַזְכִּיר הָא דָּאֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ רַק בַּה' ת"ת שְׁאֵין שָׁם מְקוּמוֹ וְהַכַּס"מ כ' מְקוּרוֹ מְהָא דְאַמְרִי בְּמַגִּילָה שְׁאַלוּ אֶת ר' זִירָא בְּמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים א"ל מַעוֹלָם לֹא יִשְׁנָתִי בַּהֲכ"נ לֹא שִׁינָת קָבַע וְלֹא שִׁינָת עָרָא.

וְהֵנָּה גַּם דְּבָרֵי הַשׁו"ע סוֹתְרִין הֵן דְּהֵנָּה בִּיּוֹר"ד סי' רמ"ו כ' פְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם דָּאֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ וְאֵילוּ בַּאו"ח סי' קנ"א כ' דָּאֵין יִשְׁנִים בַּהֲכ"נ אִפִּי שִׁינָת עָרָא אֶבֶל בַּהֲכ"נ מְוֹתֵר הָרִי דְּמְוֹתֵר לִישׁוֹן בַּהֲכ"נ, וְהֵנָּה הַשׁו"ע בִּיּוֹר"ד סי' רמ"ו כ' ע"ז וְז"ל הַב"י מִיָּתִי ע"ז הָא דְאַמְרִינֵן בַּפ' בְּנֵי הָעִיר שְׁאַלוּ אֶת ר' זִירָא כו' א"ל לֹא יִשְׁנָתִי בַּהֲכ"נ לֹא שִׁינָת קָבַע וְלֹא שִׁינָת עָרָא וְצ"ל דְּשִׁינָת עָרָא מְשׁוּם מַדַּת חֲסִידוֹת נִהַג פֶּן אֶבֶל מְדִינָא מְוֹתֵר פְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר בַּאו"ח סי' קנ"א ס"ג עכ"ל, נִרְאֶה מְדַבְּרִיו דס"ל דְּהָא דְמְבָאָר בְּשׁו"ע שָׁם דַּבְּבַהֲכ"נ אִיסוֹר לִישׁוֹן שִׁינָת עָרָא אֶבֶל בַּהֲכ"נ מְוֹתֵר קָאֵי עַל שִׁינָת עָרָא דְזֶה דְנֻקָּא מְוֹתֵר בַּהֲכ"נ אֶבֶל בַּהֲכ"נ אִפִּי שִׁינָת עָרָא אִיסוֹר וְהֵינּוּ דַּא"ר זִירָא מַעוֹלָם לֹא יִשְׁנָתִי לֹא שִׁינָת קָבַע וְלֹא שִׁינָת עָרָא בַּהֲכ"נ וְהֵינּוּ דְנִזְזָהָר גַּם מְשִׁינָת עָרָא דְמְוֹתֵר מְדִינָא אֶבֶל שִׁינָת קָבַע מְדִינָא אִיסוֹר: וְדַבְּרִיו צַע"ג דְּהָא בְּנֻדָּאֵי מַה דְמְבָאָר בְּשׁו"ע

דבבהמ"ד מןתפ"ר לישן היינו אפי' שינת קבע דהא דבריו הם מדברי הר"י בן חביב שהביא
הב"י, והר"י בן חביב מיייתי רא"י מהא דברכות הני גני ונהי גרסי וישם משמע בנדאי
דאפי' שינת קבע דסתם גני היינו שינת קבע וכן בפסחים ק"א דאכלי ושתו ונגי ביי
כנישתא היינו שינת קבע וכן למאן דנגי בבית אפל ברכות ג'.

ועוד נ"ל אם איתא דשינת קבע אסור מדינא כמ"ש הש"ך גם שינת עראי אסור דהנה
בסנפיה כ"ו איתא אוכלין אכילת עראי חוץ לסנפיה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסנפיה
מ"ט רבא אמר אין קבע בשנינה ופירש"י וקר"ן ה"ט דאסור לישן שינת עראי לפי שאין
קבע לשנינה ואין פה חילוק בין קבע לעראי לענין סנפיה שאין אדם קובע עצמו לשנינה
לפי שפעמים שאדם מתנמנם מעט ודי בכך הילכף זו היא שינתו הרי דבאסור שינה אין
לחלק בין קבע לעראי שאין אדם קובע עצמו לשנינה, ולפ"ז ה"ה גבי אסור שינה
בבהמ"ד אם איתא דשינת קבע אסור מדינא גם שינת עראי אסור לפי שאין קבע לשנינה
ובאמת נראה דזהו הטעם מ"ש התוס' והמרדכי ג"כ דאין ישנים לא שינת קבע ולא שינת
עראי וה"ט לפי שאין קבע לשנינה ומשום דשינה אסור מדינא כמו אכילה ושתו' וא"כ
אין חילוק בין קבע לעראי, ועוד דלהתוס' ומרדכי ע"כ הגירסא בפרייתא גם אין ישנים.

לא קבע ולא עראי דאל"ה מנ"ל אסור שינה בבהכ"נ וא"כ איך אפשר לחלק בין קבע
לעראי בבהמ"ד דלפי גרסתם הרי שניהם שונים. ועכ"פ אם איתא דשינת קבע אסור
בבהמ"ד גם שינת עראי אסור, ובע"כ צ"ל דהא דמבואר בשו"ע דמותר לישן בבהמ"ד
היינו בין שינת קבע ובין שינת עראי וכמו שה"ר מהא דאמרי הני גני ונהי גרסי, אלא
דלכאורה קשה מנ"ל באמת להר"י בן חביב לחלק בין בהכ"נ לבהמ"ד לענין שינה ונהי
בגמ' אמרו שאין לחלק ושניהם שונים בכל הדינים המבוארים בפרייתא לענין פל הני
דחשיב פתי כנסיות ובתי מדרשות וכ"ה ברמב"ם ורי"ף ורא"ש וטור: אבל באמת דברי
ר"י בן חביב ניחא שפיר, דהא בלא"ה בע"כ הא דקאמר אבל בבהמ"ד נראה דמותר
דאמרי' בפ' מי שמתו הני גני ונהי גרסי היינו דוקא לחכמים ולתלמידיהם דאל"ה מאי
מיייתי רא"י מהא דהני גני ונהי גרסי ונהא ישם מייירי בהדנא בת"ח ותלמידיהם שלומדים
בבי רב ונהי במגילה אמרינו דחכמים ותלמידיהם מותרים ג"כ לאכול ולשתות בבהמ"ד
וכדאמר רבא ישם חכמים ותלמידיהם מותרין דאריב"ל מאי ביי רבנן ביתא דרבנן ופסקו
פן להלכה ברמב"ם וטור ושו"ע, א"כ ה"ה דמותרין לישן בבהמ"ד דהא שינה לא עדיף
מאכילה ושתו' ואיך אפשר ללמוד היתר שינה בבהמ"ד לכל אדם מהא דאמרינו הני גני
ונהי גרסי דמייירי בהדנא בחכמים ותלמידיהם שמוותרים גם באכילה ושתו', ובע"כ צ"ל
דגם הר"י בן חביב מייירי רק בחכמים ותלמידיהם.

דמותרין בבהמ"ד ובבה"כ אסורין ובזה ניחא שפיר דזהו החילוק שבין בהכ"נ לבהמ"ד
והיינו ע"פ מ"ש בגמ' ואין נכנסין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים רבינא
ור"א הו' קיימי ושאלי שאילתא מרבא אתא זלחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי
הא דמעלינו לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתא בעי צילותא.

וכתב הר"ן ז"ל אע"ג דבתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות הדחק וכאן
לא הי' דוחק כ"כ, ואע"ג דאמרי' חכמים ותלמידיהם מותרין משמע לי דהיינו בבהמ"ד
לפי שעומדין ישם פל היום כדאמרינו מאי ביי רבנן ביתא דרבנן אבל בבהכ"נ לא, הרי

דדעת הר"ן ז"ל לחלק בין בהכ"נ לבהמ"ד דדוקא בבהמ"ד חכמים ותלמידיהם מותרין
אבל בבהכ"נ לא ונראה מדבריו דבהמ"ד מותרין חכמים ותלמידיהם אפי' שלא מדונק
ובבהכ"נ אפי' מדונק אסורין דבהכ"נ לאו היינו ביתא דרבנן, וכן הבינו האחרונים בפי'
דברי הר"ן ז"ל ע"י פרמ"ג בסי' זה, ולפ"ז נראה דהר"י בן חביב קאי בשיטת הר"ן לחלק
בחכמים ותלמידי' בין בהכ"נ לבהמ"ד פנ"ל והיינו שכ' דאפי' שינת עראי אסור בבהכ"נ
אבל בבהמ"ד מותר אעפ"י שהוא חמור מבה"כ והיינו רק לחכמים ותלמידי' דבהכ"נ
אסורין ובבהמ"ד מותרין ושפיר ה"ר מצייפי דבי רב דהני גני והני גרסי, זהו פי' דברי
הריב"ח בלי ספק דגם בשינה הדין פו דחכמים ותלמידי' מותרין בבהמ"ד ורבא אכולהו
קאי, ולפ"ז גם דברי השו"ע בע"כ מתפרשין פה דהא דכ' בסעי' ג' אין ישנים בבהכ"נ
אפי' שינת עראי אבל בבהמ"ד מותר קאי אחכמים ותלמידיהם דהא הם דברי הר"י בן
חביב ומקור הדברים מהני גני והני גרסי, והתם מייירי בהדיא בתלמידי חכמים וז"ל הרב
רבינו יונה הני גני והני גרסי פ' מחצלאות שיושבין בהם התלמידים בבהמ"ד ויושבים
שנים או שלשה במחצלת אחת והאחד ישן והא' לומד, אבל לשאר אדם גם בבהמ"ד
אסור לישן כמו אכילה ושתייה וש"ד שאסור למי שאינו ת"ח: הן אמת שפן פנות השו"ע
בלי ספק והוא דוקא לחכמים ותלמידי' וכמ"ש בפי' דברי הר"י בן חביב מ"מ דברי
השו"ע צע"ג אצלי דהנה הרמב"ם ז"ל פתב דת"ח ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות
בהם מדונק ומשמע דשלא מדונק אסור וכ' הכס"מ וכ"כ בב"י שהרמב"ם הוציא זה
ממ"ש רבא לחכמים ותלמידי' מותרין דאמר ריב"ל כו' וכיון דבהמ"ד שרי כ"ש
בבהכ"נ ובתר הכי אמרינו דרבינא ור"א עיילי לבי פנישתא אמרי האי דעיילינו לבי
פנישתא לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתא בעי צילותא ונהרי רבא הוא דאמר
לחכמים ותלמידי' מותרים והכי קאמר דאי לאו משום דשמעתא בעי צילותא לא הוי
עיילי אלא ודאי פי קאמר דמותרין היינו בשעת הדחק ואז מותרין אפי' לאכול ולשתות
בהם אבל שלא בשעת הדחק אפי' חכמים ותלמידי' אסורין להכי דאי לא שמעתא לא הוי
עיילי שלא הי' שם דונק כ"כ עיי"ש, ופסק פן בשו"ע סי' הנ"ל הרי דהרמב"ם לא ס"ל
פתירוצו של הר"ן לחלק בין בהכ"נ לבהמ"ד דעובדא זו בבהכ"נ הוי ושם אפי' לחכמים
ולתלמידי' אסור אלא ס"ל דבדונק בשניהם מותרין ושלא בדונק בשניהם אסור וכמ"ש
הרב"י דכיון בבהמ"ד שרי כ"ש בבהכ"נ ועכ"פ הנה בשו"ע סתם להלכה פדברי
הרמב"ם ז"ל דבין בבתי כנסיות ובין בתי מדרשות מותרין ת"ח לאכול ולשתות בהם
מדונק אבל שלא מדונק לא וכיון שפן דבריו שבסעיף ג' צע"ג דמנ"ל לחלק לענין שינה
בין בהכ"נ לבהמ"ד דהרי לכל הדברים בתי כנסיות ובתי מדרשות דין אחד להם וכמו
לענין אכילה ושתי' וש"ד וכ"ה בפרייטא בתי כנסיות ובתי מדרשותועי' בבי' הגר"א
סק"א, והנה לפי גרסתם נזכר גם שינה בברייתא וכ"ה בתוספתא נמצא דכל ההיתר הוא
רק לחכמים ותלמידי' ולדעת השו"ע דפסק בהרמב"ם רק בדונק מותרין דמצייפי דבי
רב אין להביא ראי' להיתר אפי' שלא מדונק דאין לה דונק גדול מזה אם יצטרכו לילה
לישן בביתם וכיון דקאי בשיטת הרמב"ם דלענין אכילה ושתי' אין חילוק בין בהכ"נ
לבהמ"ד וכמו שכ' בכס"מ ובב"י דכיון שבבהמ"ד מותר כ"ש בבהכ"נ א"כ מנ"ל לחלק
בשינה לאסור בבהכ"נ דהא ע"כ מייירי רק לחכמים ותלמידיהם ובדונק פנ"ל, והר"י בן
חביב שכ' להדיא דבהכ"נ אסור ובבהמ"ד מותר הוא משום דקאי באמת בשי' הר"ן

דְּהָא דְאִמְרִינן חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי מוֹתְרִין הֵינּוּ דְנוֹקָא בְּבַהֲמִ"ד וְלֹא בְּבַהֲכ"נ וְכַמ"ש וּלְפ"ז גַּם לְאֲכִילָהּ וּשְׁתִּי' וְלִהְפָּנֵס בְּהֵם מִפְּנֵי הַחֲסָמָה יְהִי חִילּוּק לְדִידֵי' בֵּין בַּהֲכ"נ לְבַהֲמִ"ד וְכַנ"ל, אֲבָל הַמְּחַבֵּר דְאִזְוִיל בְּשִׁי הֶרְמֵב"ם שְׂאִינוּ מְחַלֵּק פְּלִל בֵּין בַּהֲכ"נ לְבַהֲמִ"ד א"כ מִנ"ל לְחַלֵּק לְעִנְיָן שְׂנִיָּה וְלֹא יִהְיֶה שְׂנִיָּה חֲמוּר מְאֻכְלָהּ וְכַנ"ל: וְהֵנָּה גַּם דְּבָרֵי הֶר"ן יִתְפָּרֵשׁ בְּאַמַּת בְּאִנְפֵּן אַחַר קִצַּת וְדִלָּא כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִדְּבָרֵי הֶר"י ב"ח דְּקָאֵי ע"כ בְּשִׂיטָתוֹ דְּבַהֲכ"נ אֲסוּרִין חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי בְּכָל גְּוֹנֵי, וְהֵנָּה הָאֲחֵרוֹנִים הִבִּינוּ ג"כ בְּדַעַת הֶר"ן ו"ל דְּבַהֲמִ"ד מוֹתְרִין ת"ח לְאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת אִפִּי שְׁלֹא בְּדוֹחַק וּבַהֲכ"נ אֲסוּרִין אִפִּי מְדוֹחַק וְעַפ"ז תְּמָהוּ עַל הֶרְמֵב"א שֶׁכ' בַּהֲג"ה דִּי"א דְּבַהֲמִ"ד אִפִּי שְׁלֹא מְדוֹחַק שְׂרִי וְהָרִי לְדַעַת הֶר"ן אִיפֹא קוֹלָא וְחוּמְרָא קוֹלָא דְּבַהֲמִ"ד אִפִּי שְׁלֹא מְדוֹחַק שְׂרִי וְכֵן חוּמְרָא דְּבַהֲכ"נ אִפִּי מְדוֹחַק אֲסוּר א"כ הו"ל לְרַמ"א לְהִבְיָא גַּם דַּעַת הֶר"ן לְחוּמְרָא דְּבַהֲכ"נ אִפִּי מְדוֹחַק אֲסוּר אֲבָל בְּאַמַּת נִרְאָה לומר דְּגַם הֶר"ן ו"ל מוֹדָה בְּזֶה דְּמְדוֹחַק מוֹתְרִין לְת"ח גַּם בְּבַהֲכ"נ, דְּהֵנָּה בְּאַמַּת מְבֹנָאָר כֵּן בִּירוּשְׁלַמֵי בַּפ' בְּנֵי הָעִיר שֶׁם ו"ל רִיב"ל אָמַר בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת לְחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם וְהֵינּוּ מַה שְׂאָמַר רִיב"ל בְּתַלְמוּדָא דִּידֵן מֵאִי בִּי רַבְּנָן בֵּיתָא דְּרַבְּנָן הָרִי דְּרִיב"ל ס"ל בְּהִדְיָא דְּגַם בְּתֵי כְּנִסְיוֹת הוּא לְחֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' וּבַע"כ הָא דְּקָאֵמַר רַבָּא חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' מוֹתְרִין קָאֵי עַל שְׂנִיָּהֶם וּלְפ"ז ע"כ אִי אֶפְשָׁר לומר דְּהֶר"ן ו"ל ס"ל דְּבַהֲכ"נ אִפִּי מְדוֹחַק אֲסוּר וְהָרִי בִירוּשְׁלַמֵי מְבֹנָאָר לְהִדְיָא דְּבִשְׂנִיָּהֶם מוֹתְרִין.

חֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם וּבַע"כ דְּמְדוֹחַק מוֹדָה הֶר"ן דְּגַם בְּבַהֲכ"נ מוֹתְרִין אֲלֵא דַּס"ל דְּבַהֲמִ"ד אִפִּי שְׁלֹא מְדוֹחַק שְׂרִי וְהֵינּוּ שֶׁכ' שֶׁם מְתַחֲלָה בְּהִדְיָא וְכֵן חֲכָמִים מוֹתְרִין לִיקְהוֹת בְּהֵם וְהוּא שְׁהוֹצְרֵכוּ לָהֶם כְּגוֹן שֶׁהִי מְקוּם דְּחוּק לְתַלְמִידֵי' אֲבָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַדְּחַק אֲסוּר כְּדַמוּכַח עוֹבְדָא דְּרַבִּינָא וְרַב אֲדָא, וְלֹא קָאֵי עַל בְּתֵי כְּנִסְיוֹת שְׁפַבְּכָל דְּבִלָּא"ה עַל תְּנָאֵי הֵן עֲשׂוּיֹת לִיקְהוֹת בְּהֵם בְּשַׁעַת הַדְּחַק כַּמ"ש בְּשֶׁם הֶרְמֵב"ן ו"ל אֲלֵא דְּכַמוּ דְּבְתֵי כְּנִסְיוֹת שְׁפַבְּכָל עַל תְּנָאֵי הֵן עֲשׂוּיֹת שְׁאֵם הוֹצְרֵכוּ לְצַבּוֹר בְּשַׁעַת הַדְּחַק אִפִּי לְכ"א כֵּן חֲכָמִים מוֹתְרִין לִיקְהוֹת בְּהֵם אִם הוֹצְרֵכוּ לָהֶם וְכַדָּא רַבָּא חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' מוֹתְרִין אֲלֵא דְּבַהֲמִ"ד ס"ל דְּמוֹתְרִין אִפִּי בְּשַׁעַת הַדְּחַק וְזֶה דְּקָאֵמַר דְּאָרְף דְּאָמַר רַבָּא חֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' מוֹתְרִין וּמִשְׁמַע אִפִּי שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַדְּחַק זֶהוּ דְּנוֹקָא בְּבַהֲמִ"ד שְׁלוּמְדִין שֶׁם כָּל הַיּוֹם אֲבָל בְּבַהֲכ"נ שְׁלֹא בְּשַׁעַת דְּאֲסוּר הָא מִיְהוּ בְּשַׁעַת דְּמוֹתְרִין גַּם בְּבַהֲכ"נ וְכַמְבֹּנָאָר בִּירוּשְׁלַמֵי כַּנ"ל.

עַכ"פ דְּבָרֵי הַשּׁו"ע צַע"ג כַּנ"ל, שׁוֹב מְצַאֲתִי בְּכַס"מ שֶׁם בַּפ"י מַהֲל' תְּפִלָּה שֶׁכ' דְּעוֹבְדָא דְּזוֹלָחָא דְּמִטְרָא לֹא הִי שֶׁם דוֹחַק שְׁהֶרְבָּה בַּנ"א הוֹלְכִין בְּשׁוּק בְּעַת הַגְּשָׁמִים אֲבָל אִם הִי מְקוּם דְּחוּק לְתַלְמִידֵי' וְאִין לָהֶם מְקוּם לְאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִישֵׁן מוֹתְרִין כַּנ"ל הָרִי דְּכַנִּיל שְׂנִיָּה בְּהִדְיָא אֲכִילָהּ וּשְׁתִּי' דְּמְדוֹחַק מוֹתְרִין וְשְׁלֹא מְדוֹחַק לֹא וְקָאֵי עַל שְׂנִיָּהֶם בְּבַהֲכ"נ וּבַהֲמִ"ד א"כ דְּבָרֵי הַשּׁו"ע צַע"ע וְלְכַאוּרָה הִי אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' וְהָרָא"ש דְּבִשְׂנִיָּה אֲסוּר בְּבַהֲכ"נ אִפִּי לְחֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' דְּהֵנָּה בַּב"ב גַּבִּי רַב אֲשִׁי חֲזִי תִּינוּהָא בְּכַנִּישְׁתָּא דְּמִתָּא מְחַסֵּיא עֵינִיל לְפוּרְנִי לְהִתָּם הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש וְהָא אָמַר בְּמַגִּילָהּ אִין אוֹכְלִין וְאִין שׁוֹתִין וְאִין יִשְׁנִין בְּבַהֲכ"נ וּפִירְשׁוּ דְּמִיָּרִי בְּחֻדְרֵי הַסְּמוּכָה לְבַהֲכ"נ ע"ש וּמֵאִי מִקְשׁוֹ הָא רַב אֲשִׁי הִי חֲכָם וְחֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' מוֹתְרִין לְאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּמִשְׁמַע מְזֶה לְכַאוּרָה דַּס"ל לְתוֹס' וְרָא"ש דְּשְׂנִיָּה אֲסוּר בְּבַהֲכ"נ אִפִּי לְחֲכָמִים וְתַלְמִידֵי' אֲבָל בְּאַמַּת אִינוּ רָאִי דְּהָא כְּבָר כְּתִבְנוּ דְּגַם הֶר"ן דַּס"ל דְּבַהֲמִ"ד מוֹתְרִין אִפִּי שְׁלֹא מְדוֹחַק מ"מ בְּהָא כ"ע שְׁוִין דְּבַהֲכ"נ אִין מוֹתְרִין לְאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת כ"א מְדוֹחַק וְכַמוֹ שֶׁכ' הֶרְמֵב"ם ו"ל וְהָרִי

בְּכָאן לֹא הִי דְחֻסְקָא כְּלִל לְשִׁינָה דְהָא רַב אֲשֵׁי הִי לֹו מְקוּם לִישָׁן בְּבֵיתוֹ וְאֶדְרַבָּא שְׁם הִי גְרוּעַ לִישָׁן דְמִשּׁוּם זֶה הַכְּנִיס מִטְתּוֹ לְשָׁם וְכִינּוּן שְׁלֵא הִי מְקוּם דְחֻסְקָא לִישָׁן לְכַף הַק' הַתּוֹס' וְהָרָא"ש שְׁפִיר אִיף עֵינִיל לְפִנְיָה לְהַתָּם וְהָא אֵין יִשְׁנִים בְּבַהכ"נ וְאִף דְעָשָׂה זֹאת לְצִנְרָף בְּהַכ"נ מ"מ ס"ל לְתוֹס' וְרָא"ש דְאָסוּר לִישָׁן שְׁלֵא מִפְּנֵי הַדְּחֻסְקָא.

וּבְאֵמַת צ"ע עַל דְבָרֵי הַשּׁו"ע שֶׁכ' דְלְצִנְרָף בְּהַכ"נ מוֹתֵר לְאֶכְוֹל וְלִישָׁן בְּתוֹכוֹ וְהוּא מְדַבְּרֵי הַרִיצָב"א שֶׁהֵבִיא הַגְּהֵת מִיְמוֹנֵי שֶׁכ' זֹאת לְתַרְץ קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' כְּמַבְנֹאָר בְּמַרְדְּכֵי בְּמַגִּילָה נְהַרֵי ע"כ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש שֶׁתִּירְצוּ בְּאִפְּוֹן אַחַר ע"כ ס"ל דְאֵפִי לְצִנְרָף בְּהַכ"נ ס' אָסוּר].

עכ"פ דְבָרֵי הַשּׁו"ע בַּע"כ מִתְפָּרְשִׁין לְחַכְמִים וְתַלְמִידֵי וְכַנ"ל וּלפ"ז מ"ש דְבַבְהַמ"ד מוֹתֵר לִישָׁן הֵינּוּ ע"כ בֵּין שְׁיִנַת קְבַע בֵּין שְׁיִנַת עֲרָאֵי דְנֻדָּאֵי אִפִּי שְׁיִנַת קְבַע מוֹתֵר לַת"ח כְּמוֹ אֶכְוִלָה וְשִׁתְּיָה: וּמַעֲתָה נְבוֹא לְבִיאוֹר דְבָרֵי הַשּׁו"ע שְׁבֵאו"ח וְיוֹר"ד וְהֵינּוּ אִף דְחַכְמִים וְתַלְמִידֵי מוֹתֵרִין לִישָׁן בְּבַהמ"ד בֵּין שְׁיִנַת קְבַע בֵּין שְׁיִנַת עֲרָאֵי הֵינּוּ מְדִינָא אֶבְל מְמַדַּת חֻסְדוֹת הוּא שְׁלֵא לִישָׁן בְּבַהמ"ד לֹא שְׁיִנַת קְבַע וְלֹא שְׁיִנַת עֲרָאֵי וְזֶהוּ שְׁאָמַר ר' זִירָא כְּשֶׁשְׁאֵלוּ מִמֶּנּוּ בְּמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים וְחָשִׁיב בֵּין מְיָלֵי דְחֻסְדוֹתָא מִימֵי לֹא יִשְׁנֵתִי בְּבַהמ"ד לֹא שְׁיִנַת קְבַע וְלֹא שְׁיִנַת עֲרָאֵי וְהָא דְהַזְפִּיר כְּלִל שְׁיִנַת קְבַע שְׁיִגְרָא דְלִישְׁנָא הוּא א"נ אִי הִי אוֹמֵר ר"ז רַק שְׁלֵא יִשָּׁן שְׁיִנַת עֲרָאֵי הִתֵּי אוֹמֵר דְשְׁיִנַת קְבַע מְדִינָא אָסוּר וְהִתֵּי טוֹעָה בְּזָה וְשׁוֹב לֹא הִי רְבוּתָא כ"כ אִם נִזְהַר הִי מְשִׁינַת עֲרָאֵי שְׁמָא יִרְדָּם וְלִכְן אָמַר לְהֵם בֵּין מְיָלֵי דְחֻסְדוֹתָא שְׁלֵא יִשָּׁן לֹא שְׁיִנַת קְבַע וְלֹא שְׁיִנַת עֲרָאֵי וְהֵינּוּ אִף דְגַם שְׁיִנַת קְבַע מְדִינָא שְׁרֵי מ"מ הִי נִזְהַר גַּם מְשִׁינַת עֲרָאֵי וְכ"ז הוּא דְלֹא כַּמ"ש הַש"ף דְשְׁיִנַת עֲרָאֵי מִשּׁוּם מְדַת חֻסְדוֹת נְהַג כֵּן וְדְבָרֵיו צַע"ג דְהָא ר' זִירָא הִי מְחַכְמִים וְתַלְמִידֵי וְהֵם בְּנֻדָּאֵי מוֹתֵרִין לִישָׁן בְּבַהמ"ד אִפִּי שְׁיִנַת קְבַע כְּנ"ל אֶלָּא ע"כ דְשְׁנִיָּהֶם הוּא מְמַדַּת חֻסְדוֹת.

וּבַפ' בֵּן סוֹרֵר דַּע"א אָמַר ר' זִירָא כֹּל הֵיִשָּׁן בְּבַהמ"ד תּוֹרְתוֹ נַעֲשֶׂה קְרָעִים קְרָעִים שְׁנֵא וּקְרָעִים תְּלַבִּישׁ נוּמָה וְע"כ קָאֵי אַת"ח וְלֹאוּ דְמִשּׁוּם זֶה אֵיכָא אִיסוּרָא לִישָׁן בְּבַהמ"ד דְבּוּדָאֵי חַכְמִים וְתַלְמִידֵי מוֹתֵרִין לְאֶכְוֹל וְלִישָׁן בְּבַהמ"ד דְהוּא בֵּיתָא דְרַבְּנָן אֶלָּא מ"מ מְמַדַּת חֻסְדוֹת אֵין לִישָׁן וְכַמוֹ שֶׁהַעִיד ר' זִירָא עַל עֲצָמוֹ, וְכֹל הֵיִשָּׁן בְּבַהמ"ד עֲנָשׁוּ שְׁמִשְׁכַּח תְּלַמוּדוֹ וְהֵינּוּ שְׁתוֹרְתוֹ נַעֲשִׂית קְרָעִים קְרָעִים, וְעִי' בְּעִירוּבִין נ"ד דְחָשִׁיב הַרְבֵּה דְבָרִים דְמֵי שְׁעוֹשָׂה אוֹתָם תְּלַמוּדוֹ מְתַקְּיָם בְּיָדוֹ וּבְרוּרֵי אֲשַׁכְּחֵן לְהַהוּא תְּלַמִּידָא דְגָרִיס בְּלַחֲשִׂיָּה בְּטִשְׁשָׂה בִי א"ל לָא כְּף כְּתִיב עֲרוּכָה בְּכָל וְשְׁמוּרָה אִם עֲרוּכָה בְּרַמ"ח אֵיבָרִים שְׁלָף מְשִׁתְּמַרְתָּ וְאִם לֹאוּ אֵינָה מְשִׁתְּמַרְתָּ כו' וְכֵן א"ל שְׁמוּאֵל לר"י שְׁיִנְנָא, פְּתַח פְּנוּמָף קָרִי פְּתַח פְּנוּמָף תְּנִי כִי הִכִּי דְתוֹרִיף חֲזִי וְכִי בְּשִׁבִיל זֶה יְהִי אִיסוּרָא אִם גָּרִיס בְּלַחֲשִׂיָּה וְע"ש עוֹד הַרְבֵּה דְבָרִים כִּינְצָא בְּאֵלוֹ וְכֵן הוּא גַּם כָּאן אִף דְאָמַר ר"ז כֹּל הֵיִשָּׁן בְּבַהמ"ד תּוֹרְתוֹ נַעֲשִׂית קְרָעִים מ"מ מְדִינָא שְׁרֵי וּלפ"ז נִתְבָּאָר דְבָרֵי הַשּׁו"ע שֶׁכ' בַּאו"ח ס' קַנ"א דְבַבְהַמ"ד מוֹתֵר לִישָׁן וְהֵינּוּ מְדִינָא וּמוֹתֵר בֵּין שְׁיִנַת קְבַע בֵּין שְׁיִנַת עֲרָאֵי וּבִיּוֹר"ד ס' רמ"ו כ' כְּלִישׁוֹן הַרְמַב"ם דְאֵין יִשְׁנִים בְּבַהמ"ד, וְכֹל הַמְתַנַּמְנֵם תּוֹרְתוֹ נַעֲשֶׂה לֹו קְרָעִים הֵינּוּ מְמַדַּת חֻסְדוֹת: וְעַפ"ז אֲנִי תַמָּה מְאֹד עַל רַבִּינוּ הַגָּאוֹן שֶׁאֵין אֵין שֶׁכ' בַּס' גְּבוּרוֹת אָרִי עַל תַּעֲנִית עַל הַף מִימְרָא דר"ז דְלֹא יִשְׁנֵתִי בְּבַהמ"ד לֹא שְׁיִנַת קְבַע וְלֹא שְׁיִנַת עֲרָאֵי וְז"ל מְשַׁמַּע מְדִינָא שְׁרֵי אֶלָּא שֶׁהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ שְׁלֵא לִישָׁן בְּבַהמ"ד מְמַדַּת חֻסְדוֹת דַּל"כ מֵאֵי רְבוּתָא וְקִשְׂה לִי הָא אָמַרִי כֹּל הֵיִשָּׁן בְּבַהמ"ד תּוֹרְתוֹ נַעֲשִׂית קְרָעִים אֶלְמָא דְלֹא

שפיר דמי לישן בבהמ"ד וי"ל דהא דאסור לישן בבהמ"ד היינו שינת קבע אכל שינת עראי שפיר דמי תדע דבפ' מי שמתו אמר בעי מיני' מר"ש ריח רע שאין לה עיקר מהו א"ל תא קזי הני ציפי דבי רב דהני גני ונהני גרסי והשתא היכי גנו בבהמ"ד אלא נדאי שינת עראי שרי ואינהו שינת עראי הוי גני וכן ראיתי להמהרש"א בחי' אגדות למעלה שכ' על מיקרא דר"ז וז"ל אמרינו בעלמא דאסור לישן בבהמ"ד ומסמיה לה אקרא וקרעים תלביש נומה ור"ז הקמיר אפי' שינת עראי עכ"ל.

ולא זכיתי להבינדברי הגאונים שהאריכו עלינו את הדרך וביותר דברי הגאון בגבורות ארי' שמפני זה עוד הוקשה לו מהא דאמרי' בסופה כ"ו דשינת קבע אסור בתפילין אכל עראי מותר ומשום דבשינת עראי אין דרך להפיח וא"כ מאי מייתי ראי' מהני גרסי ונהני גני וכדפרש"י ואע"ג דדרך הישנים להפיח הא בעראי אין דרך להפיח כלל וע"ש שתיירן בלוחק.

אבל באמת פשוט הוא דהא דאמרינו הני ציפי דבי רב דהני גני היא שינת קבע ובכ"מ גני הוא שינת קבע וכמו שנתבאר לעיל דחכמים ותלמידי' מותרין מדינא לאכול ולשתות לישן בבה"מ, וכן הא דאמר ר"ז כל הישן בבהמ"ד תורתו נעשית קרעים היינו אפי' שינת עראי ואף דר"ז קאמר כל הישן בבהמ"ד מ"מ הרי נפקא לי' מקרא שנא' וקרעים תלביש נומה משמע אפי' מי שמתנמנם והרמב"ם ז"ל שינה לשון הגמ' לכוונה הזאת וכ' דכל המתנמנם בבהמ"ד תורתו נעשית קרעים שנא' כו'.

ואף דכל הישן בבהמ"ד תורתו נעשית קרעים והינו שמשכח לימודו מ"מ מפני הדוחק לא היו התלמידים מקפידים ע"ז ונהני גנו בבהמ"ד אפי' שינת קבע אולם עכ"ז גדולי התנאים והאמוראים היו נזהרים בזה שלא לישן כלל בבהמ"ד אפי' שינת עראי, וכן מתבאר בהדיא מדברי הרמב"ם והטור והשו"ע שכתבו בזה"ל אין ישנים בבהמ"ד וכל המתנמנם תורתו נעשית לו קרעים וכמו שכ' הרב"י דהא דאין ישנים בבהמ"ד נלמד מר"ז דלא ישן בבהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי והוא ממצת חסידות וע"ז קאמרי אה"כ וכל המתנמנם תורתו נעשית קרעים אף דאינו אלא מצת חסידות כנ"ל, וזה ברור: עכ"פ נתבאר היטב דברי השו"ע שבאו"ח ויור"ד דשניהם קאי לחכמים ותלמידיהם אלא דבאו"ח כ' דבהמ"ד מותר לישן היינו מדינא וביור"ד שכ' דאין ישנים בבהמ"ד והוא לשון הרמב"ם הוא ממצת חסידות דאסור אפי' לחכמים ותלמידיהם אבל לכל אדם גם מדינא אסור כמו אכילה ושתיה, אולם כ"ז הוא לדעת השו"ע דס"ל באו"ח שיש אסור בשינה בבה"כ אבל דעת הרמב"ם גופי' נ"ל ברור כמ"ש בתחלת דברינו, ועפ"ז יתברר ויתלבנו דבריו בתלג חינוך והיינו דע"כ ס"ל להרמב"ם ז"ל דאין אסור כלל לישן לא בבה"כ ולא בבהמ"ד ומשום דלא גריס כלל בגמ' אסור שינה וראי' ברורה דהרי בפ"א מהל' תפלה דחשיב שם כל הדברים שאסורין מפני קדושת בהכ"נ ובהמ"ד כמו אכילה ושתיה וטיוול וכדומה לא הזכיר כלל דאסור ג"כ לישן בבהכ"נ ובהמ"ד ושם עיקר ההלכה ומקומה ובע"כ דלא ס"ל כלל אסור שינה בבהכ"נ ובהמ"ד ואפי' לכל אדם אלא דמ"מ הוא מצת חסידות שלא לישן בבהמ"ד והוא מהא דאר"ז מעולם לא ישנתי בבהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי וכן מהא דאר"ז כל הישן בבהמ"ד תורתו נעשית קרעים: ובאמת נראה עוד דעיקר הדבר מלבד קדושת בהכ"נ הוא משום בפיטול תורה והיינו

דבהמ"ד הוא מקום קדוש ללמוד שם פל היום ואין להפסיק בשינה שם והיגו שכ' הרמב"ם זה הדין בהל' ת"ת ומשום דזה שינה לקדושת התורה וכמו שאמר שם בפ"ג מהל' ת"ת הי"ג מי שרוצה לזפות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפ' אחת מהן בשינה ואכילה ושיחה כו', וכן הוא מתנאי פתרה ש"ת שלא לישן כלל בבהמ"ד שהוא לומד שם שלא להפסיק בלימוד והיגו שכ' הרמב"ם דאין ישנים בבהמ"ד והסמיה לזה דאין מסיחין בבהמ"ד אלא בד"ת בלבד אפ' מי שנתעטש א"א לו רפואה בבהמ"ד ואצ"ל שאר הדברים, ובברכות נ"נ אמרינן של בית ר"ג לא היו אומרים מרפא בבהמ"ד מפני ביטול בית המדרש והוא דבר אחר דבהמ"ד שלומדין שם פל היום מדת חסידות הוא שלא להפסיק שלא לישן כלל ושלא להסיח כלל אפ' שלא לומר רפואה.

ולפ"ז מתבאר דזהו דוקא בבהמ"ד אבל בבהכ"נ אפ' מדת חסידות ליכא והיגו דכניל אהדי עם הא דאין מסיחין בבהמ"ד אפ' מי שנתעטש א"א לו רפואה וזה בודאי דוקא בבהמ"ד אבל בבהכ"נ מותר (וכ"כ בא"ר) דהא בהדיא אמר בבבבכ"נ מפני ביטול בהמ"ד וכן אמרינן במגילה דבהכ"נ אין נוהגין בהם קלות ראש כגון חשבונות וה"ד חשבונות אבל בלא"ה מותר ומכ"ש אסותא דאפ' מדת חסידות ליכא בבהכ"נ וכן הדין לענין שינה דבשינה מדינא מותר לישן אלא דבהמ"ד איכא משום מדת חסידות ובבהכ"נ אפ' מדת חסידות ליכא והיגו דמסיים הרמב"ם וקדושת בהמ"ד חמורה מקדושת בהכ"נ דאף דבהכ"נ מותר פל הגי לישן ולהסיח ואפ' מדת חסידות ליכא אבל בבהמ"ד אין לישן ולהסיח בה כלל, וכן הטור שלא כ' כלל דין איסור שינה בסי' קנ"א וביור"ד סי' רמ"ו כ' פלשון הרמב"ם ג"כ הכי ס"ל דמותר לישן בבהכ"נ ובבהמ"ד ורק.

מדת חסידות הוא שלא לישן בבהמ"ד וכנ"ל, וכ"ז ברור. והנה לדעת הרמב"ם נחא בפשיטות הא דעניל רב אשי פורי' לפנישתא במתא מחסי' ומשום דבאמת מותר לישן בבהכ"נ פנ"ל וכן הא דאר"ז מעולם לא ישנתי לא שינת קבע ולא שינת עראי יתבאר ג"כ בפשוטו דמדינא שרי לישן בבהמ"ד לכל אדם ואפ' שלא מדונק ורק ר"ז החמיר ממדת חסידות.

ולכאורה יש לסמוך לזה ג"כ מהא דקיי"ל גבי תפילין דישן אדם בתפילין שינת עראי משום דבתפילין אינו אסור לישן כ"א מטעם שאפיח בהם ולפיכך עראי שרי בתפילין והנה גבי ביהכ"נ קאמר התם דבתי כנסיות אין נוהגין בהם קלות ראש אין אוכלין ואין שותין כו' ונראה משום דכל הגי חשיב קלות ראש ועי' בתוס' ד"ה ואעפ"י וקרי גם בתפילין אסור שחוק וקלות ראש וכן אכילה אסור בתפילין ומ"מ הי' מותר לישן בתפילין אי לאו משום הפחה הרי דעצם השינה לא נחשב לקלות ראש לענין תפילין דחמיר מבהכ"נ דאסור להפיח בהן ומכ"ש בבהכ"נ דקיל דמותר לישן בהם, וכן יש לעשות סמוכים לזה דהא הר הפית חמור מבהכ"נ שיהי רקיקה ומנעל בהר הפית אסור ובבהכ"נ שרי ומ"מ הא זקני בית אב היו ישנים בבית המוקד בחצ'י שפחול א"כ מכ"ש דשרי שינה בבהכ"נ דקיל מבית המקדש, ומכל הנ"ל נראה לה"ר לדעת הרמב"ם ו"ל דס"ל דמדינא מותר לישן בבהכ"נ ובהמ"ד לכל אדם והדברים מבוארים: סימן ו תשובה בענין הנדפס בח"א סי' ז ע"ד שיטת הראשונים ורבינו הגר"א ו"ל בענין שקה"ח דהא דתנ' בברייתא בשפת ד' ל"ד איזהו בין השמשות משתשקע החמה כו' זהו תחלת שקיעה

מִיָּד שְׁתַּסְתֵּר הַשָּׁמַשׁ מֵעֵינֵינוּ וּבִסְפָרֵי פָרִי יִצְחָק סִי' ז' פְּתַבְתִּי לִיִּישָׁב מֵה דְקָשָׁה לְכַאוֹרָה לְשִׁי' זוּ מָהָא דְאָמְרִינָן בְּשַׁבַּת ד' ל"ה דא"ל רבא לְשַׁמְעֵי' אַתּוּן דְלֹא קִים לְכוּ בְּשִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן אֲדַשְׁמָשָׁא אַרְיִישׁ דְקָלָא אַתְלוּ שְׁרָגָא דְמִשְׁמַע מְזָה דְלִמְאֵן דְקִים לִי בְּשִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן אֲפָשָׁר לְהַדְלִיק גַּם לְאַחַר שְׁקָה"ח, וְכַתְּבַתִּי לִיִּישָׁב דְרַבָּא לְשִׁיטְתוּ דס"ל פְּרַב יוֹסֵף מָהָא דְאָמַר שָׁם רַבָּא הָוֵי קָא דְאֹי לְמַעַרְב וְהֵינְנוּ דְגַם מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כ"ז שְׁפָנֵי מְזַרְחָ מְאָדִּימִין הָוֵי עֲדִינָן יוֹם וְזָהוּ דא"ל רבא אַתּוּן כּו' דְלִמְאֵן דְקִים לִי בְּשִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן אֲפָשָׁר לְהַדְלִיק גַּם לְאַחַר שְׁקִיעָה כ"ז שְׁפָנֵי מְזַרְחָ מְאָדִּימִין, וּבְזָה יִתְבָּאֵר הֵיטֵב מַהוּ שִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן וְהֵינְנוּ מְשַׁד פְּלָגָא דְדִנְקָא חֲלָק י"ב מִמִּיל לְאַחַר שְׁקָה"ח דְלַרְב יוֹסֵף הָוֵי עֲדִינָן יוֹם וּלְפִי שְׁהוּא זְמַן מוּעֵט ע"כ א"ל רבא לְשַׁמְעֵי' אַתּוּן דְלֹא קִים לְכוּ כּו' וְכּו' יִשְׁבַּתִּי בְּזָה דְבָרֵי הַרְמַב"ם כְּמִבּוֹאֵר בְּסְפָרֵי שָׁם: וְע"ז פְּתַבְתָּ בְּשֵׁם דְדוּדָה הַגָּאוֹן מוּהַר"י זִוְנֶדֶל שְׁלִיט"א דִּישׁ לְהַקְשׁוֹת מִדְּבָרֵי הָרִי"ף שְׁפָסַק פְּרַבָּה לְחוּמְרָא וּמ"מ הִבִּיא הָא דא"ל רבא לְשַׁמְעֵי' אַתּוּן כּו'.

דַּע לָךְ פִּי כְּדָבְרֵי מְצִאתִי לְאַחַד מְגִדּוּלֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּס' חֲדוּשֵׁי וּכְלָלוֹת הָרַזְנָה לְהַגָּאוֹן מו"ה זָאֵב הַלּוֹי אֲלַעֲשִׁקֵּר ז"ל מְבַרָּאֵד אֲשֶׁר נִדְפַס בַּעַה"ק יְרוּשָׁלַם ת"ו אֵיזָה שְׁנִים אַחֲרֵי צֵאת סְפָרֵי פִר"י לְאוּר, וְע"ש בְּשִׁיעוּר בַּה"ש סִי' ה' הַחֲזִיק בְּשִׁי' הַרְאִשׁוֹנִים הַנֶּ"ל וּבְהָא דא"ל רבא לְשַׁמְעֵי' פְּתַב דְרַבָּא ס"ל פְּרַב יוֹסֵף וּז"ש אַתּוּן דְלֹא קִים לְכוּ דָאָם הִי' בְּקִיאִין הָיוּ יְכוּלִים לְהַדְלִיק גַּם לְאַחַר שְׁקָה"ח עַד שְׁהַכְסִיף ע"ש.

וְשִׁמְחַתִּי שְׁכַנְוֹנָתִי ב"ה לְדַעַת גְּדוּלִים. וּמַה שְׁהַעִיר מִדְּבָרֵי הָרִי"ף שְׁפָסַק פְּרַבָּה לְחוּמְרָא וְהִבִּיא הָא דא"ל רבא לְשַׁמְעֵי', לֹא קָשָׁה פְּלַל דְנִדְאֵי גַם לְהָרִי"ף צ"ל דְהָא דא"ל רבא לְשַׁמְעֵי' אַתּוּן כּו' הֵינְנוּ מְשׁוּם דס"ל פְּרַב יוֹסֵף וּמַה שְׁהִבִּיא הָרִי"ף דְבָרֵי רַבָּא הוּא לְלַמּוּד מְכָאֵן פִּי זְמַן הַדְלָקַת הַנֵּר הוּא פְּשֵׁה־שָׁמַשׁ בְּרִאשֵׁי הָאֵילָנוֹת וּמְשׁוּם דְבְּשַׁבַּת ד' כ"ג תְּנִיָּא גְבִי הַדְלָקַת הַנֵּר וּבִלְבַד שְׁלֹא יִקְדִים וְשְׁלֹא יֵאָחַר וּבְגַמ' אָמַר רַבָּא אֲדַשְׁמָשָׁא בְּרִישׁ דְקָלָא אַתְלוּ שְׁרָגָא לְכָף הִבִּיא הָרִי"ף הָא דְרַבָּא לִידַע שְׁזָהוּ זְמַן הַדְלָקַת הַנֵּר, וְאִין לוֹמַר דְבָרֵי מְזָה יֵהִי נִרְאָה דְלִמְאֵן דְקִים לִי יְכוּל לְהַדְלִיק אַחַר שְׁקָה"ח אֲכֹן זָה אֵינּוּ דְכִינּוּ דְבִזְמַן הַתְּלִמוּד אָמְרוּ אַתּוּן דְלֹא קִים לְכוּ בְּשִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן אֲנִן נִחְשְׁבִין לְלֹא קִים לָן בְּשִׁיעוּרָא דְרַבְּנָן וּלְדִידִן אֲפִילוּ אִם אֵיטָא פְּרַב יוֹסֵף צְרִיכִין לְהַדְלִיק אֲדַשְׁמָשָׁא בְּרִישׁ דְקָלָא וּלְפ"ז שְׁפִיר הִבִּיא הָרִי"ף הָא דְרַבָּא לִידַע זְמַן הַדְלָקַת הַנֵּר לְכוּ"ע וְאִין לְהַאֲרִיף עֵתָה אָבוּא לְמָה שְׁכַתְּבַתָּ בְּשֵׁם דְדוּדָה הַגָּאוֹן שְׁלִיט"א לְפָרֵשׁ דְבָרֵי הַגַּמ' וְהַרְאִשׁוֹנִים הַנֶּ"ל וְהוּא עַפ"י מִש"כ הַרְלַב"ח בְּפִי קַה"ח לְהַרְמַב"ם בְּפ"ב לִישָׁב הַשְּׁמוּעוֹת הָא דְאָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל כּוֹכַב אַחַד יוֹם שְׁנַיִם בֵּיה"ש כּו' וְכוֹכַב אַחַד יוֹם הֵינְנוּ בְּנִדְאֵי לְאַחַר שְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה עִם הָא דְאָמַר רַבָּה אַר"י אָמַר שְׁמוּאֵל דְמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הָוֵי בֵּיה"ש.

וְהִנְנִי לְהַעֲתִיק אֶת דְּבָרֵיךָ בְּקִצּוֹר וְזָה לְשׁוֹנָה, וּכְבָר עָמַד בְּזָה הַרְלַב"ח וְהַעֲלָה שָׁם דְּבַעַת שְׁאָנוּ יוֹדְעִין בְּבִירוֹר דְלִיפָא עוֹד ב' כּוֹכְבִים בְּנִדְאֵי הָוֵי יוֹם אֶף לְאַחַר שְׁקָה"ח וּמִחְלֻקַּת רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בְּעַת שְׁאִין אָנוּ יְכוּלִים לְרִאוֹת הַכּוֹכְבִים דְרַבָּה ס"ל דְּמִיד לְאַחַר שְׁקָה"ח כְּבָר אֲפָשָׁר שְׁיִרְאוּ ב' כּוֹכְבִים וְהָוֵי סְפָק בֵּיה"ש וְר"י ס"ל דכ"ז שְׁפָנֵי מְזַרְחָ מְאָדִּימִין לֹא אֲפָשָׁר שְׁיִרְאוּ ב' כּוֹכְבִים.

ועפ"י הנחה זו יתורץ שפיר כל הסוגיא דכיון דהא דס"ל לרבה דמשתשקע החמה ביה"ש
היינו רק היכי דלא יוכל לראות פוכבים ואז הוי רק ספק ביה"ש א"כ אף דפסקו הרי"ף
והרא"ש פרה היינו רק לשאינו בקי דלא יכול לסמוך על מה שלא נראה פוכבים ולזה
תיקף לאחר שקיעה הוי לגב"י ספק ביה"ש אבל לבקי בראית פוכבים כ"ז שלא נראה לו
ב' פוכבים יום הוי כו' וזהו דאמר רבא לשמע'י מאן דבקי בשיעורא דרבנן היינו ראית
פוכבים יכול להדליק גם לאחר שקיעה ולסמוך על מה שלא נראה ב' פוכבים אבל אתון
כו' דלא בקיאי בראית פוכבים לא תוכלו לסמוך ע"ז שלא נראה פוכבים ע"כ בהכרח
אדשמשא אריש דקלא אתלו שרגא, והא דרבא הוי קא דאוי למערב היינו משום דרבא
בעצמו הי' בקי בראית פוכבים ומן הדין הי' יכול לסמוך ע"ז בלבד שלא ראה עדיין ב'
פוכבים אלא שהחמיר על עצמו לראות גם הסימן השני של פני מזרח מאדימין וכיון דמן
הדין לא הי' צריך לזה סמך עצמו על רב יוסף ע"כ לשונה: והנה גם לדבריו לא יצא
יד"ח עדיין נגד רבינו הגר"א ו"ל דהא הוא לא ס"ל למש"כ הרלב"ח דהנה בבניאורו בסי'
קס"א ס"ק י"ב כתב שם ונ"ל והשני סוף שהשמש מאדים כו' והוא ביה"ש דר' יוסי אחר
ביה"ש דר' יהודא תיקף והוא צ"ה דאמר שמואל פוכב אחד יום שנים כו' הפל אליבא
דר' יוסי כו' ולעיל אמר שמואל ג' רבעי מיל אליבא דר' יהודא וקאן אליבא דר' יוסי
עכ"ל ע"ש ולפ"ז ראית הפוכבים לא שייך כלל להא דמשתשקע החמה ביה"ש דזהו
אליבא דר' יהודא, אף נניח זה ונבוא לעיקר דבריו במה שפי' דברי הגמ' דא' רבא לשמע'י
אתון כו' יתפרש אף אליבא דרבה ומשום דלמאן דקים ליה בשיעורא דרבנן היינו בקי
בראית פוכבים אפשר להדליק גם לאחר שקיעה כ"ז שלא נראה לו ב' פוכבים אכן
לענ"ד א"א לפרש דברי הגמ' פנ"ל דהרי לעולם צריך לפרוש מלאכה קודם ביה"ש דהא
א"א לצמצם ולעשות מלאכה עד ביה"ש ממש וכמש"כ התוס' בבב"ב ד' ל ד"ה דהא
והרא"ש בפ' יוהכ"פ בהא דאמרינן בבב"ב דהא תוס' יוהכ"פ דאורייתא הוא והא נשי
דינן דאכלי ושתי עד אורתא כו' ומסתמא לא הי' אוכלות לגמרי עד חשיכה שאינן יכולות
לצמצם אלא פירשו קודם כו' עכ"ל ע"ש וכן בנדאי לענין מלאכה, א"א לעסוק עד ביה"ש
ממש דא"א לצמצם פנ"ל אלא צריך לפרוש מעט קודם, וא"כ לרבה איך משפחת לה
להדלקת הנרות אחר שקה"ח אף להבקי בראית פוכבים דנהי דגם לרבה אחר שתשקע
החמה כ"ז שלא נראו ב' פוכבים הוי יום מ"מ הא אין גבול למתי יתראו הפוכבים
וכמש"כ הרלב"ח שם פי לפעמים יתראו עם שקה"ח ויש יום שיתאחרו מעט אחר
שקה"ח ויש יום שיוסיף להתאחר יותר עד סוף הזמן שפני מזרח מאדימין וא"כ איך
אפשר להתעסק בהדלקת הנרות אחר שקה"ח אפילו לבקי גדול הא אפשר שכנגע יתראו
הפוכבים ואפילו הדלקת גר אחד קשה ומכש"כ הדלקת הנרות ואיך אפשר דהא דא"ל
רבא לשמע'י אתון דלא קים לכו בשיעור דרבנן אדשמשא כו' היינו דלא בקיאי בראית
פוכבים דגם אי הוי בקיאי בראית פוכבים אי אפשר להתעסק בהדלקת נרות אחר
שקה"ח פי אפשר שכנגע יתראו הפוכבים, וכן במש"כ דרבא הוי קא דאוי למערב והי'
סומך על מה שלא נראה עדיין פוכבים קשה ג"כ פנ"ל: וביותר דהנה בס' חדושי הר"ן ה'
שיעור ביה"ש סי' ח' הביא דברי הגמ' הנ"ל דאפיי חזי לרבא דהוי קא דאוי למערב א"ל
והתניא כו' וע"ש שכתב דמזה מבואר דאפיי ורבא ס"ל פרב יוסף דאחר שקה"ח עדיין
יום הוא כ"ז שפני מזרח מאדימין ולכן הביטו בע"ש אם פני מזרח מאדימין עדיין יום

הוא ומותר במלאכה, וע"ש שכתב להכריע מזה כשי' הרמב"ם דאין צריך תוס' לשבת וכמ"ש הה"מ בפ"ה מה' שבת והב"י או"ח סי' רס"א והוא דלא פדעת הרא"ש ונהרי"ף וכל הפוסקים החולקים עליו אמנם מפאן ראי' גדולה פיון שאבני נרבא הי' מביטין בע"ש להאדמת פני המזרח והי' עושין מלאכה עד שהכסוף התחתון ונהרי משתשקע החמה עד שהכסוף התחתון כ"ז שפני מזרח מאדימין אין זה אלא חלק ארבעים משעה ואעפ"כ היו עושין מלאכה בזה הפעט א"כ א"צ תוס' לשבת.

אמנם הנה מלבד אשר דעת כל הראשונים הוא דתוס' שבת ויו"ט דאורייתא הבה"ג ונהרי"ף ונהרי"ש ונהרי"ב ונהרי"א ונהרי"ן ועוד כמה ראשונים אכן הנה בספרי סי' ח' הארכתי שם בדין תוס' שבת ובשי' הרמב"ם ה"ל, ושם הבאתי ראיה דס"ל לאבני תוס' שבת ויו"ט הוא מדאורייתא ע"ש ולפ"ז הרי נדחה דברי הגאון ה"ל דבע"כ פן הוא דבזמן שפני מזרח מאדימין אפשר לעשות מלאכה ולהוסיף מחול על הקודש ומה שהקשה הגאון ה"ל דהרי הזמן שפני מזרח מאדימין הוי רק חלק ארבעים משעה ואיך אפשר לעשות מלאכה ועוד להוסיף מחול על הקודש, לא נפלאת היא בעיני הראשונים דהנה הרשב"א ונהרי"ן בפ' כמה מדליקין לעגנו נר חנוכה דתנן מצותה משתשקע החמה פתבו דלאו עיכובא היא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק ונהרי"א הדלקת נר חנוכה בע"ש דבע"כ מקדים עם חשיכה לרבה דאמר משתשקע החמה ביה"ש בשלמא לרב יוסף דאמר משתשקע החמה עד שהכסוף התחתון יום לא הוי ראי' דאפשר להדליק משתשקע החמה עד שהכסוף כו' מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות דדוקא קאמר משתשקע החמה ובע"ש נמי מדליק משתשקע החמה פרב יוסף ע"ש הרי דאף דהראשונים ה"ל ס"ל דתוס' שבת ויו"ט דאורייתא ומ"מ סברי דלרב יוסף אפשר להדליק לאחר שקיעה בזמן שפני מזרח מאדימין ובע"כ דיוסיף גם פן מחול על הקודש: ולפי ה"ל הרי בשום ענין א"א לפרש דברי הגמ' דהא דא"ל רבא לשמעין אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן כו' היינו הבקיאיות בראית הפוכבים דלמאן דקים לי היינו הבקי בזה גם לרבה יכול להדליק אחר שקה"ח כ"ז שלא נראה לו ב' פוכבים, דמלבד מת שפתבנו דגם מצד נגיעה בביה"ש גופי' א"א להדליק ולעשות מלאכה על סמך שלא נראה עוד פוכבים דהרי צריך לפרוש מעט קודם דא"א לצמצם לעשות מלאכה עד ביה"ש ממש כמש"כ הראשונים וכנ"ל, עוד ביותר יפלא דמה נעשה עם התוס' דהרי דעת כל הראשונים הוא דתוס' שבת דאורייתא ותוספת זה יש לו שיעור כמש"כ הרא"ש בפ"ד דברכות וא"כ איך אפשר להדליק ולעשות מלאכה אחר שקה"ח על סמך מה שלא נראה לו עדיין ב' פוכבים אף אי איתא דתיקף שיראה הפוכבים יפרוש ממלאכה אבל הא כבר עבר על עשה דתוס' שבת, וכיון שאין ידוע מתי יתראו הפוכבים יש לחוש שיעשה מלאכה בזמן תוס' שבת, דבשלמא לפי מה שפתבתי דרבא ס"ל פרב יוסף והא דא"ל לשמעין אתון כו' דשיעורא דרבנן זהו זמן שפני מזרח מאדימין ניחא שפיר דלמאן דקים דקים לי בשיעורא דרבנן יכול להדליק גם לאחר שקיעה תיקף ולהוסיף ג"כ מחו' על הקודש דהרי לשיעורא דרב יוסף יש זמן מוגבל וכמש"כ הראשונים באמת דלרב יוסף מדליק נר חנוכה בע"ש לאחר שקה"ח פנ"ל, אולם לפי דבריו דגם לרבה אפשר להדניק לאחר שקה"ח על סמך שלא נראה לו ב' פוכבים זהו דבר שא"א במציאות מצד תוס' מחול על הקודש פנ"ל: אמנם פל מה שפתבתי הוא אף לפי מה שהבין כתר"ה בפ"ה הרלב"ח

דלרבה הא דתנן בברייתא אינהו ביה"ש משתשקע החמה דלאחר שקה"ח מיד הוי ביה"ש היינו רק למי שאינו בקי בראית פוכבים אבל להבקי בראית פוכבים לדידן לא הוי שקה"ח ביה"ש כ"ז שלא נראה לו פוכבים וע"ז בנה יסודו לפרש דברי הגמ' פנ"ל, ובכ"ז כתבתי דא"א לפרש בשום ענין דברי הגמ' פנ"ל רבא לשמע' פנ"ל, אולם באמת כ"ז אינו דהנה אם פהדברים שהביא בשם הרלב"ח הי' מפורש בדבריו הי' חובה עלינו לנישב שלא יהי' תמוהים דאיך אפשר דהברייתא דפסיק ותני אינהו ביה"ש משתשקע החמה הוא רק למי שאינו בקי פשמעי' דרבא אבל לתכמים הבקיאים בראית פוכבים אין להם ענין כלל להיות ביה"ש משתשקע החמה אלא הכל תלוי בראית פוכבים והם דברים מתמיהים מאד, אבל באמת לא כיון הרלב"ח מעולם למה שכ' משמו דלרבה הא דתנן אינהו ביה"ש משתשקע החמה זהו רק למי שאינו בקי בראית פוכבים דנה לא נמצא בפ' הרלב"ח, והנה ז"ל הרלב"ח שם אקדים הקדמה קטנה כי זמן הראות הפוכבים אינו אחד תמיד בכל ימות השנה כו' גם יש ימים ששני פוכבים בינונים יראו עם שקה"ח בסמוך ויש ימים שלא יראו כו' כי השכל גוזר היותו פנ ושיתחלף זמן הראותם כפי מצב השמש בגלגל וכפי רוחק הפוכבים כו' ועפ"ז אין קושני' כלל בסוגי' שמה שאמר שמואל פוכב אחד יום כו' והחידוש שהודיענו הוא ביום שיהי' אחר שקה"ח כי עדיין הוא יום כיון שלא נראה שני פוכבים ועכ"ז אין סותר לדברי רבה שדעתו הוא שהאמת שזמן ביה"ש אינו מתחיל כפי הדין עד שיראה שני פוכבים אבל כיון שזמן הראות שני פוכבים יש זמן בשנה שהוא עם שקה"ח יש לנו לומר משתשקע החמה תמיד יש לו דין ביה"ש כי אולי הם נראים והמביט אינו רואה אותם לקוצר ראותו כי לא ראיתי בשיעור רחוק גדול כזה אינו ראי' עכ"ל ע"ש הרי שפתי הרלב"ח ברור מללו שאינו מסלק כלל בין בקי לשאינו בקי דאף שהאמת הוא שזמן ביה"ש אינו מתחיל כפי הדין עד שיראה ב' פוכבים מ"מ יש לנו לומר משתשקע החמה תמיד יש לו דין ביה"ש כי אולי הם נראים והמביט אינו רואה אותם לקוצר ראותו כי לא ראינו אינו ראי' וע"ש שכתב עוד דאולי גם אינו מסתפל במקום הראוי להסתפל כו' עכ"פ הרי מבואר מדבריו באר היטב דמשתשקע החמה תמיד יש לו דין ביה"ש ואין לסמוך על ראית פוכבים כי אולי המביט אינו רואה אותם ולפ"ז הא דתניא אינהו ביה"ש משתשקע החמה הוא ביה"ש לכל ישראל: וביותר מפורש שם אח"כ בדברי הרלב"ח דז"ל שם גם דברי הרמב"ם ז"ל מבוארים עפ"ז ודעתו הוא שלענין שבת וכל דבר חומרא כמו ב"ב ביה"ש מתחיל משתשקע החמה ואעפ"י שלא ראה המביט שני פוכבים כיון שהדבר מסור לכל או"א מישראל יש לנו לומר כי הגיע זמן ביה"ש וקוצר ראותו גרם שלא ראה הפוכבים, אמנם בענין קדוש החודש שהדבר מסור לב"ד לבד אם ראו הם הירח ולא יצאו פוכבים יכולים הם לקדשו כי הוא יום ונסמוך על מאמר שמואל פוכב אחד יום כו' כיון שהדבר מסור להם לבדם בראיתם הדבר תלוי שבודאי הי' אנשים שלימה היצירה והחוששים ולא נאמר עליהם שלקוצר ראותם לא ראו הפוכבים כו' דלדעתו ז"ל צריך שאותם הג' יהי' מהסנהדרין ע"ש, ולפי הבנתו בכונת הרלב"ח דהא דתניא משתשקע החמה ביה"ש הוא רק לשאינו בקי אבל הבקי יכול לסמוך על מה שעדיין אינו רואה ב' פוכבים א"כ הרי דברי הרמב"ם פשוטים ואינם צריך לביאור דהרי אין חילוק כלל בין שבת לקדוש החודש דלהבקי בראית פוכבים גם גבי שבת לא הוי לגב' שקה"ח ביה"ש כ"ז שלא

נראה לו ב' פוכבים וכן הוא לענין קה"ח בנדאי יִשְׁבוּ בְּקִיָּאִים וְסִמְכוּ עַל רְאִיתָם, וא"כ
כָּל דְּבָרֵי הַרְלַב"ח תְּמוּהִים דְּמָה קָשָׁה לוֹ שְׁצָרִיף לְחַלֵּק בֵּין שַׁבַּת לְקַה"ח דְּבִאֲמַת אֵין
חִילּוּק כָּלֵל, וּמָה זֶה שֶׁפֶתַב דְּבִשַׁבַּת הַדְּבָר מְסוּר בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְקַה"ח מְסוּר לְב"ד
לְבַד, אֲכֹן הַדְּבָר בְּרוּר כְּמוֹ שֶׁפֶתַבְתִּי בְּכֹנֶנֶת הַרְלַב"ח דְּלִרְבָּה הָא דְתַנְיָא מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה
בִּיה"ש הוּא לְכָל אָדָם אִף לְנִשְׂיָא מִיִּשְׂרָאֵל וְאִף שְׂלָא נִרְאָה עֲדִינָן ב' פּוֹכְבִים וּלְפ"ז צָרִיף
לְהִבִּין מָה בֵּין שַׁבַּת לְקַה"ח לְזֹאת פֶּתַב לְחַלֵּק מִשּׁוּם דְּבִשַׁבַּת הַדְּבָר מְסוּר לְכָל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל לְכָף לְעוֹלָם הֵנִי בִּיה"ש מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה מִשָּׂא"כ קַה"ח דְּהַדְּבָר מְסוּר לְב"ד
לְבַד לְכָף סִמְכוּ עַל רְאִיתָ הַפּוֹכְבִים וְכְמוֹ שֶׁמְחַלֵּק הַגַּמ' בְּעֵלְמָא דְּמָה שֶׁמְסוּרָה לְב"ד שְׂאֵנִי:
וְאַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֲמַת הָאֵלֶּה בְּכֹנֶנֶת הַרְלַב"ח דְּלִרְבָּה מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה הֵנִי בִּיה"ש לְכָל
אָדָם כְּנ"ל מִעֲתָה נִסְתַּר כָּל בְּנִינּוּ מָה שֶׁכ' כַּת"ר לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַגַּמ' דְּהָא דַּא"ל רְבָא לְשִׁמְעִין
אַתּוֹן דְּלֹא קִים לְכוּ כו' בְּשִׁיעוּרָא דְּרַבְּנָן הוּא בְּקִיָּאוֹת בְּרִיאֵת פּוֹכְבִים דְּלִמְאֵן דְּקִים לִי
יְכוּל לְהַדְּלִיק גַּם לְאַחַר שְׁקַה"ח כ"ז שְׂלָא נִרְאָה ב' פּוֹכְבִים, דְּזָה אֵינּוּ דְּלִרְבָּה מִשְׁתַּשְׁקַע
הַסְּמָה הֵנִי בִּיה"ש לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵינּוּ מוֹעִיל שׁוּם בְּקִיָּאוֹת בְּפּוֹכְבִים כְּנ"ל וְכֵן הָא דְּרַבָּא
הֵנִי דְּאֵוִי לְמַעַרְבַּ מִש"כ דְּרַבָּא הִי בְּקִי בְּרִיאֵת פּוֹכְבִים וְהִי יְכוּל לְסַמְּרָה ע"ז בְּלְבַד מָה
שְׂלָא נִרְאָה לוֹ פּוֹכְבִים דְּמִמ"נ דְּלִרְבַּ יוֹסֵף הֵנִי יוֹם גָּמוּר כ"ז שְׂפָנִי מְזַרְח מְאֻדִּימִין וַא"צ
הַבְּטָה בְּפּוֹכְבִים וְלִרְבָּה מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה לְעוֹלָם בִּיה"ש וְאֵין מוֹעִיל בְּקִיָּאוֹת כָּלֵל וְכְנ"ל,
וְכֵן הֵרִיף שְׂפָסֵק כְּרַבָּה אִף לֹא מְחַמַּת סָפֵק בְּלְבַד ע"ש בְּרִי"ף שֶׁפֶתַב וְכִינּוּן דְּלֹא אֲבָרִיר
לָן כְּמֵאֵן מִיְנִינְיָהּ פָּסֵק עֲבָדִינּוּ לְחוּמְרָא כו' וְעוֹד דְּסוּגְנִי בְּכּוֹלָא תְּלַמוּדָא כָּל הִיכִי דְּאֵיפְלִגִי
רַבָּה וְרַב יוֹסֵף הִלְכָה כְּרַבָּה בַּר מִשְׁדָּה עֲנִין וּמְחַצָּה הִלְכָה מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה אֶתְקַדִּישׁ לִיהִ
יוֹמָא כו' ע"ש וּלְפ"ז א"א לְפָרֵשׁ כָּלֵל מָה שֶׁהִבִּיא הֵרִיף הָא דַּא"ל רְבָא לְשִׁמְעִין אַתּוֹן
דְּלֹא בְּקִיָּאִי כו' כְּמוֹ שֶׁפֶתַב כַּת"ר דְּלִרְבָּה לְעוֹלָם מִשְׁתַּשְׁקַע הַסְּמָה אֶתְקַדִּישׁ לִיהִ יוֹמָא
וְאֵינּוּ מוֹעִיל שׁוּם בְּקִיָּאוֹת בְּרִיאֵת פּוֹכְבִים וְאֵין לְהֶאָרִיף יוֹתֵר: תְּשׁוּבָה לְחַכְּמָא אֶחָד מְגֻדוּלִי
הַזְּמַן בְּדִין תּוֹסְפוֹת שַׁבַּת הִנֵּה כ"ג כְּתַב בְּתִשְׁבָּה סִי י"ח כְּתַב הַשּׁו"ע או"ח סִי רס"א יֵשׁ
אוּמְרִים שְׁצָרִיךְ לְהוֹסִיף מְחוּל עַל הַקּוֹדֵשׁ וְכו' עַד וְהַשּׁו"ע שֶׁסְּתַם כְּהַרְמַב"ן צ"ל ע"כ ל'
הַדְּר"ג, וְלַעֲנ"ד כָּל דְּבָרֵינוּ בְּתִשְׁבָּה זֶה תְּמוּהִים מְאֻד מְאֻד, וְהִנְנִי לְבוֹא עַל סֵדֵר דְּבָרֵינוּ
אַחַת לְאַחַת לְמִצְוֹת חֻשְׁבוֹן.

מָה שֶׁפֶתַב כ"ג דְּלְכַאוּרָה צ"ע דְּלֹא בִּינְאָרוּ הַטּוֹר וְהַשּׁו"ע שִׁיעוּר זְמַן הַתּוֹס' שְׁצָרִיף
לְהוֹסִיף בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת וְאִמְנָם בְּרַמְב"ן בְּתוֹרַת הָאָדָם בִּינְאָר יָפָה וְכו', הוּא תְּמוּהָ מְאֻד דְּהִנֵּה
הַטּוֹר הָא לֹא ס"ל כָּלֵל דִּין תּוֹס' שַׁבַּת וְכַמֶּש"כ הַב"י בְּסִי רס"א וְנ"ל וְרַבִּינוּ שֶׁהַשְּׁמִיט
דִּין הַתּוֹס' נִרְאָה דַּס"ל כְּהַרְמַב"ם דְּלִית לִי תּוֹס' לְשַׁבַּת עַכ"ל ע"ש, וְהַשּׁו"ע שֶׁפֶסֶק
כְּהַרְאִשׁוּנִים דַּס"ל לְתוֹס' שַׁבַּת כְּתַב בְּאֲמַת גַּם שִׁיעוּר זְמַן הַתּוֹס' בְּמוֹצָאֵי בְּסִי רצ"ג ס"ב
וְנ"ל צָרִיף לְהַזְהִיר מְלַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה עַד שִׁינְאוּ ג' כּוֹכְבִים קִטְנִים וְלֹא יִהְיֶה מְפָנְזִרִים אֱלֵא
רְצוּפִים וְכו' וְהוּא מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן בְּס' תוה"א הַנ"ל וְע"י בְּב"י שֶׁם דְּרְצוּפִים הוּא מִשּׁוּם
תּוֹס': וּמִש"כ כ"ג לְעֲשׂוֹת מְחִלּוּקַת בֵּין הַתּוֹס' וְהַרְמַב"ן בְּדִין תּוֹס' שַׁבַּת דְּנִחְלָקוּ בְּסִבְרָא
אַם הַתּוֹס' הוּא רַק לְאַחַר שְׁקַה"ח אוּ דְּצָרִיף לְהוֹסִיף דְּנוֹקָא מִבְּעוֹד יוֹם בְּעוֹד שֶׁהַסְּמָה
זוֹרַחַת.

לַעֲנ"ד הוּא מְחִלּוּקַת חֲדָשָׁה שְׂלָא שְׁעָרוּם רַבּוּתֵינוּ דְּהֵרִי מְתַבָּאָר מְדַבְּרֵי כָּל הַרְאִשׁוּנִים
דְּתוֹס' שַׁבַּת הוּא קוֹדֵם בִּיה"ש וְכֵן כְּתַבוּ דְּתוֹס' שַׁבַּת סְגִי בְּמִשְׁהוּ וּלְפ"ז נִמְצָא דְּלְכָל

הפוסקים זמן התוס' הוא מעט קונדם בה"ש, אלא דתליא רק במחלוקת הפוסקים במה שנתקלקו לענין ביה"ש גופא בזמן התחלת ביה"ש, דהנה התוס' הביא בכמה מקומות שי' ר"ת שפי' דשני שקיעות הם דהא דתנן בפי' ב"מ איזהו ביה"ש משתשקע החמה הוא מסוף שקה"ח ומתחלת השקיעה לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ עדיין יום גמור הוא פדי שיעור ג' מילין ורביע עד סוף שקה"ח ובשיטה זו התזיקו הרבה מן הראשונים התוס' והרמב"ן והרא"ש במס' תענית והרשב"א ונהר"ן וכן פסק בשו"ע, אולם הגר"א בבניאורו בסי' רס"א העמיק והרחיב בענין ביה"ש והעלה דמשתשקע החמה הוא מתחלת שקיעה מיז הוי ביה"ש וכן מתבאר מדברי הרלב"ח בתשובה לענין קה"ח דהו"ג כ"כ שי' הרמב"ם ע"ש ועי' בס' סדר זמנים, הרי נגלה ומבואר דזמן תוס' שבת תלוי רק במחלוקת הראשונים הג"ל לענין התחלת זמן ביה"ש דלשי' ר"ת ודעמי' דביה"ש הוא רק מסוף שקה"ח א"כ תוס' שבת הוא בע"כ לאחר תחלת שקה"ח דהרי תוס' שבת סגי בכ"ש כמש"כ הראשונים א"כ הוא בהכרח רק מעט קונדם סוף שקה"ח, אולם לפי שי' הגר"א דביה"ש הוא מתחלת שקה"ח א"כ בנדאי זמן התוס' הוא מעט קונדם תחלת שקיעה אולם לא משום לתא דעצם התוס' צריך שיהי' בעוד שהחמה זורחת אלא משום דלא סגי בלא"ה דהרי מתחלת שקיעה הוא ביה"ש ממילא א"כ צריך להוסיף מעט קונדם תחלת שקיעה: ומעתה כל דברי הדר"ג בענין זה תמוהים מאד, דמש"כ לדון בדברי הרמב"ן בתוה"א שכ' מסבא דקונדם שקה"ח לא שיהי' תוס' וע"ז הקשה כ"ג דמניין לו זה דהא י"ל דעיקר התוס' הוא ביום ממש וכן כתב לדחות ראית הרמב"ן מהא דב"ה מתירין עם השמש, ונראה מדברי כ"ג דהרמב"ן הוא שחידש לן דין זה מסבא ומן הראי' שהביא דא"צ להוסיף קונדם שקה"ח אולם זה תמוה מאד, דבאמת לדינא אין לנו נ"מ כלל בסברת הרמב"ן דכל עיקר דין זה של זמן תוס' שבת תלוי רק במחלוקת הראשונים לענין זמן התחלת בה"ש ולשי' ר"ת דזמן ביה"ש הוא מסוף שקה"ח א"כ פשיטא דזמן התוס' הוא אחר שקה"ח מעט קונדם ביה"ש ובין אי נימא פסברת הרמב"ן דהוא דבר של תימה שתהא החמה זורחת ויהי' אסור במלאכה ובין אי נימא דלא פסברת הרמב"ן אלא שהוא דבר אפשרי שיהי' תוס' שבת גם קונדם שקה"ח מ"מ לשי' ר"ת הוא דבר נמנע לומר שיהי' צריך להוסיף בעוד שהחמה זורחת דהרי א"צ להוסיף רק מעט קונדם ביה"ש, וכן א"צ כלל להביא ראיה מהא דב"ה מתירין עם השמש דבלא ראי' הוא דבר מוכרח מאליו פנ"ל, והנה באמת גם הרמב"ן בתוה"א שם הספיק לשי' ר"ת אולם מה שצריך לסבא וכן להביא ראיה ע"ז ממשנה הנה המעיין שם יראה פי' כל דברי הרמב"ן סובבים הולכים רק להביא ראיה מזה לעצם שי' ר"ת ומשום דבפשוטו בלא שי' ר"ת בע"כ ביה"ש הוא מתחלת שקיעה א"כ יהי' בהכרח זמן התוס' בעוד שהחמה זורחת וע"כ כתב הרמב"ן דזהו דבר של תימה ועוד הא תנן ב"ה מתירין עם השמש ולכן הביא שם שי' ר"ת בספר הישר וכתב דלפי שי' ר"ת הדברים מתקנים, אולם שי' ר"ת בעצם אינו מפח ראי' זו דר"ת הכריע שיטתו מסתירת דברי הגמ' משבת ופסחים בשיעור דשקה"ח עד צה"כ וכמבואר מדברי התוס' בשבת שם ובפסחים נ"ד וכן הביאו הראשונים עוד ראיות לשי' ר"ת עי' להרמב"ן בתוה"א שם ולהר"ן בפי' ב"מ.

ולפ"ז אין לנו נ"מ בדברי רמב"ן לדינא אלא דאי נימא פסברתו יהי' גם מזה ראי' לשי' ר"ת, אולם אף אם נימא דאין ראי' מכאן מ"מ שיטת ר"ת שרירא וקנימא מצד עצמה

ולש' ר"ת ודע'מין' בע"כ דתוס' שבת הוא אחר שקה"ח: ומה שהביא כ"ג דברי התוס' בר"ה ד' ט' שהקשו פנין דתוס' שבת דאורי' היכי תנו ספק חשיכה אין מדליקין וכתב כ"ג זכינו לדין דהתוס' חולקים על הרמב"ן בדין תוס' שבת וס"ל דהוא דוקא מבעוד יום בעוד שהחמה זורחת דאל"ה לא מקשי מידי כו', הוא תמוה ביותר דממ"נ אי ס"ל להתיה' כשי' ר"ת א"כ הוא דבר נמנע לומר דיה' צריף להוסיף בעוד שהחמה זורחת דברי תוס' שבת סגי בכ"ש כמש"כ התוס' בעצמו א"כ ממילא זמן התוספות הוא רק מעט קודם סוף שקיעה שהוא קרוב לשעה אחר תחלת שקה"ח ואם ירצה לומר דהתוס' ס"ל כשי' הגר"א דביה"ש הוא מתחלת שקיעה א"כ מדוע הציב לו למטרה דברי התוס' הלא שי' הגר"א היא נודעת וגם הרבה מן הראשונים והאחרונים ס"ל כשי' הגר"א וא"כ מאי ענין התוס' להרמב"ן ועוד הרי התוס' ס"ל בהדיא בכל מקום כר"ת וכמבואר בדבריהם בכמה מקומות.

אמנם בעיקר מה שהביא כ"ג ראי' מדברי התוס' דס"ל בע"כ דתוס' שבת הוא בעוד שהחמה זורחת הוא תמוה מאד דבאמת אין שום ראי' מדברי התוס' דדברי התוס' המה פשוטים ומבוארים דהנה ספק חשיכה הוא ביה"ש כמו שפרש"י וכ"כ הטור בסי' רס"א ובשו"ע שם ספק חשיכה והוא ביה"ש כו' ע"ש וע"ז הקשו התוס' פנין דתוס' שבת דאורי'תא א"כ היכי תנו ספק חשיכה אין מדליקין הא אף מעט קודם ספק חשיכה דהיינו מעט קודם ביה"ש ג"כ אין מדליקין משום תוס' ובין אי נימא כשי' רש"י דביה"ש הוא מסוף שקיעה או כשי' הגר"א דביה"ש הוא מתחלת שקיעה עכ"פ מעט קודם ביה"ש אסור משום תוס' וא"כ היכי תנו ספק חשיכה אין מדליקין, וכן הרמב"ן בתוה"א שם הרגיש בקוש' זו ע"ש ואין להאריך בזה דהדברים מבוארים כמש"כ: ומש"כ לדון גם לענין תוס' שבת ביציאתו במה שכ' הרמב"ן בתוה"א דשיעור התוס' הוא עד שי'ראו ג' כוכבים רצופים וכתב ג"כ דמניין לו זה דהא י"ל דעיקר התוס' הוא בליילה ממש והוסיף דלפי מה שהכריח מדברי התוס' דר"ה דס"ל דצריף להוסיף מבעוד יום בעוד שהחמה זורחת א"כ במוצ"ש נמי התוס' הוא לאחר יציאת ג' כוכבים רצופים, הנה כ"ג רצה לחדש חומרא חדשה מה שלא נזכר בשום פוסק ובשו"ע סי' רצ"ג פסק דברי הרמב"ן בתוה"א הנה"ל דצריף ליהדר מלעשות מלאכה עד שי'ראו ג' כוכבים רצופים וכ"כ פל' האחרונים וכל דברי כ"ג תמוהים מאד והנה כבר כתבנו דמדברי התוס' בר"ה אין שום ראי' פל' פנ"ל, אולם אף לשי' הגר"א דמתחלת השקיעה הוא ביה"ש א"כ בהכרח הוא דזמן תוס' שבת הוא בעוד שהחמה זורחת אולם בכ"ז אין ללמוד מכאן דתוס' שבת תלוי בזריחת השמש דמאי ענין זה לזה דתוס' שבת צריף שיה' רק מבעוד יום וכמש"כ הרמב"ן שיוסיף איזה זמן שיה' בודאי יום מחול על הקודש יהי קודם זריחת השמש או לאח"כ אלא דלשיטה זו דמתחלת השקיעה הוא ביה"ש וביה"ש אינו בכלל תוס' דבלא"ה אסור א"כ בהכרח צריף להוסיף קודם שקה"ח מעט, אולם במוצ"ש מפנין דשולשה כוכבים מפוזרים הוי לילה ממש א"כ מדוע לא סגי במה שיוסיף עד שי'ראו ג' כוכבים רצופים הא אין צריף להוסיף רק כ"ש מחול על הקודש, ובאמת לא נמצא בשום פוסק ראשון או אחרון שיה' תוס' שבת מצד עצמה תלי' בזריחת השמש דוקא זולת לשי' הגר"א לא סגי בלא"ה פנ"ל, אולם גם לשי' הגר"א זהו דוקא לדין דקיי"ל כר' יהודא אולם לר' יוסי דס"ל ביה"ש פהרף עין ולדידן' פל' ביה"ש דר' יהודא ומא הוא בודאי

דאין צרייך להוסיף רק מעט קונדס ביה"ש דר' יוסי דהא התוס' סגי במשהו וביה"ש דר' יהודא שיעור גדול הוא וא"כ גם לר' יוסי התוס' הוא בע"כ אחר שקה"ח ועי' בתוס' שבת ל"ה ד"ה הקשה ה"ר פורת דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה בביה"ש דר' יהודא ע"ש ולפ"ז גם לר' יהודא דקיי"ל פנתני דלדידני ע"כ התוס' הוא קונדס שקה"ח היינו משום דלא סגי בלא"ה פנ"ל אולם מה ענין זה למוצ"ש דבג' פוכבים מפונזרים הוי לילה ממש א"כ צרייך להוסיף רק משהו אח"ז והוא עד שיראו ג' פוכבים רצופים.

והנה רבינו הגר"א מארי דהאי שיטה לא העיר כלום בסי' רצ"ג לענין מש"כ בשו"ע דצרייך להוסיף עד שיראו ג' פוכבים רצופים: ומש"כ הדר"ג על דברי הרמב"ן לדון בסב"א וכתב דמניין לו זה דהא י"ל דעיקר התוס' הוא ביום ממש או בלילה ממש תמוה מאד וכי בג' פוכבים מפונזרים אין זה לילה ממש ומהכ"ת שיהי' זמן התוס' דוקא לאחר שנגרעה ג' פוכבים רצופים, ולולי דברי הרמב"ן מסב"א אין להגביל כלל זמן התוס' לא בשקה"ח ולא בראית ג' פוכבים אלא דצרייך להוסיף מעט מבעוד יום או מעט מן הלילה יתא קונדס שקה"ח או אח"פ או קונדס ראית ג' פוכבים או לאח"כ אלא דהרמב"ן כתב מסב"א דהוא דבר של תימה שיהי' אסור במלאכה בעוד שהחמה זורחת וכן לאחר צה"כ ומפני זה החזיק בש"י ר"ת, וכ"ג דן על סברת רמב"ן והקשה דמנין לו זה א"כ כש"כ מש"כ דוקא להיקף מסברת הרמב"ן דנקשה מנין לו זה ומה ענין תוס' שבת דוקא לאחר ראית ג' פוכבים רצופים פנין דבג' פוכבים מפונזרים ג"כ הוי נדאי לילה ואין צרייך להוסיף רק משהו אח"כ כפונדאי די שיוסיף עד שיראו ג' פוכבים רצופים וכמ"ש הרמב"ן בתוה"א ובשו"ע שם וכ"ז ברור: ומש"כ פני' נדחית ראית הרמב"ן מהא דב"ה מתירין עם השמש וכתב דיש לדחות בקל דכיון דהתוס' אין לו שיעור לא חש בה לדקדק בזה.

הנה אף דלדינא אין נ"מ פצל כמו שנתבאר לעיל מ"מ מש"כ דיש לדחות בקל הנה דברי הראשונים לא מידחי בגילי דחיקתא ואף דהתוס' בר"ה ד' ט' פתבו בכה"ג דהא דתנן ספק חשיכה אין מדליקין, אף דגם קונדס לכן אסור משום תוספות ומשום דסגי בתוס' משהו, לא דמי כלל להתם דהתוס' הקשו רק בדרף שלילה דלא תנן דגם קונדס ספק חשיכה אין מדליקין וע"ז תירצו משום דסגי בתוס' משהו אולם במשנה דב"ה מתירין עם השמש אם איתא דצרייך להוסיף קונדס שקה"ח אף דסגי במשהו מ"מ היכי תנן ב"ה מתירין עם השמש דגם משהו קונדס השמש אסור, ועוד דבעיקר מש"כ התוס' פנין דסגי בתוס' משהו עי' בבבאורי הגר"א סי' רס"א סק"ח שכתב וז"ל ותוס' פ"ק דר"ה ט' דחיק משום דתוס' ל"ל שיעורא וכבר כתב הרא"ש בפ"ד דברכות דע"כ יש שיעור כו' ע"ש ובעיקר ראית הרמב"ן מהא דב"ה מתירין עם השמש הנה גם הגר"א שם כתב ג"כ ראי' זו ביסוד דברי הרמב"ם דלא ס"ל תוס' שבת כלל ע"ש: סימן ח עוד תשובה להגאון הג"ל הנה כ"ג בתשובה סי' נ"ב הביא דברי הר"ן בפ' ב"מ לענין גר חנופה דתניא מצותה משתשקע החמה וכתב הר"ן וז"ל לא למימרא שלא? הא רשאי להדליק קונדס זמן זה דשבת יוכיח שצרייך להדליק קונדס שקה"ח לרבה דאמר בשלהי פירקין דמשתשקע החמה הוי ביה"ש אלא עיקר מצותה קאמר ואם רצה להקדים מקדים אבל מדברי הרב בעל הלכות ז"ל נראה דדוקא נקט משתשקע החמה ובערב שבת נמי מדליק אחר שקיעת וכבר יוסף דאמר משתשקע החמה עד שהכסוף העליון והשונה לתחתון יום עכ"ל הר"ן

והנה הבה"ג פתב בה' תגנפה ויהי דאדליק לה קודם שקה"ח וכפתה קודם שקע"ח הדר מדליק לה משתשקע החמה משום דאדלקה בלא זמנה עכ"ל ועפ"ז תמה כ"ג על הר"ן שפתב לדעת בה"ג דבע"ש נמי מדליק אחר שקיעה וכרב יוסף דמנ"ל זה דהא מדבריו מבואר דדוקא אם פבתה קודם שקה"ח הדר מדליק לה אבל אי לא פבתה יוצא בדיעבד בהדלקה שהדליק קודם שקה"ח וא"צ לכפותה ולחזור ולהדליקה וא"כ הרי אפ"ל דס"ל לבה"ג פרבה.

ונהי דבחול אין רשאי לכתחלה להדליק קודם שקה"ח אבל בע"ש יכול לעשות פן לכתחלה פיון דיוצא בהדלקה זו מיהו באמת לא הי' צריך כ"ג להקשות על הר"ן מפח פיון דבחול יוצא בדיעבד בע"ש יכול לעשות פן לכתחלה דאף אי נימא דגם בדיעבד אינו יוצא אם הדליק קודם שקיעה מ"מ שפיר י"ל דבע"ש מדליק קודם שקיעה ומשום דלא אפטר וכשהתקינו חכמים מצות גר תגנפה להדליק משתשקע החמה פה היתה התקנה דבע"ש דלא אפשר ידליק קודם שקיעה וא"כ מנ"ל להר"ן להכריח מתוך דברי בה"ג דס"ל פרב יוסף דבע"ש נמי מדליק אחר שקיעה: אלא דבאמת דברי הר"ן בלא"ה צע"ג דמאי שייך להכריח מדברי בה"ג דס"ל דמשתשקע החמה הוא בדוקא דבע"כ ס"ל פרב יוסף ובע"ש נמי מדליק אחר שקיעה דסוף סוף איך יתרץ בה"ג הברייתא לרבה דס"ל משתשקע החמה בה"ש א"כ פיצד מדליק נ"ח בע"ש קודם שקיעה ועכ"פ פיון דלרבה בע"כ פן הוא דבע"ש מדליק קודם שקיעה מאיזה טעם שהוא א"כ מנ"ל להר"ן דס"ל לבה"ג פרב יוסף ולא פרבה דכמו שי'תרץ רבה פן יהי' ניקח גם לבה"ג וכבר הרגיש בזה גם כ"ג בסוף התשובה וכן הקשה לי זה רבות בשנים חכם אחד מגדולי הדור במכתבו אלי ונהיח בצ"ע.

ולכאורה נראה לי שב דס"ל להר"ן דבאמת בה"ג מודה דלרבה פיון דלדידן בע"ש בע"כ מדליק קודם שקיעה א"כ הברייתא דמצותה משתשקע החמה לאו בדוקא נקט משתשקע החמה דאם רצה להקדים מקדים ובה"ג דס"ל דמשתשקע החמה הוא בדוקא בע"כ ס"ל פרב יוסף ובע"ש תגנפה ג"כ מדליק אחר שקיעה פנ"ל.

מיהו באמת הוא דוחק לומר דרבה ורב יוסף פליגי בפ"י הברייתא דמצותה משתשקע החמה. ועוד קשה דהרי הרמב"ם ס"ל ג"כ כבה"ג דמשתשקע החמה הוא בדוקא שפתב בפ"ד מה' תגנפה אין מדליקין גרות תגנפה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין ואלו בפ"ה מה' שבת פסק רבה דמשתשקע החמה הוי ביה"ש ע"ש וא"כ מנ"ל להר"ן דס"ל לבה"ג דוקא פרב יוסף דבע"ש מדליק אחר שקיעה: אכן נראה לענ"ד לי'שב דברי הר"ן דדבריו פשוטים ומבוארים בלי שנה גמגום דלא עלה כלל על דעת הר"ן להכריח מתוך מאי דס"ל לבה"ג דמצותה משתשקע החמה הוא בדוקא דבע"כ ס"ל פרב יוסף משום דלרבה יקשה האיך מדליק בע"ש קודם שקיעה, אולם באמת כל דברי הר"ן הוא מדברי הרשב"א בחי' לשבת שם וז"ל הרשב"א הא דאמרין מצותה משתשקע החמה כו' מסתברא דלא עפובא הוא כו' דהא ודאי אלו רצה להדליק מדליק סמוך לשקה"ח כו' אלא דעיקר מצותו לחייבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה והראיה הדלקת גר תגנפה בע"ש דע"כ מקדים עם חשיכה לרבה כו' מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות דדוקא קאמר משתשקע החמה ובע"ש נמי מדליק משתשקע החמה

כָּרַב יוֹסֵף שֶׁהוּא ז"ל כָּתַב בְּה' חֲנוּכָה הָא דְאָמַר רַב יְהוּדָא אָמַר שְׂמוּאֵל פּוֹכֵב אֶחָד יוֹם שְׁנַיִם בֵּיה"ש כּו' וְאִילְמָלָא פְתִיבָה לְכוּנְהָ זֹו לְמָה פְתִיבָה בְּה' חֲנוּכָה וּמַאי שְׂיִיכָא דְהֵיאִא בְּחֲנוּכָה עַכ"ל ע"ש, וְהֵינָהּ בְּפִי דְבָרֵי הַרְשָׁבָא נִלְע"ד בְּרוּר דַּמְש"כ מִתְחַלְהָ מִיְהוּ גִרְאָה מִדְּבָרֵי הָרַב בְּעַל הַלְכוֹת דְּדוֹקָא קְאָמַר מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה פְּנוּנְתוֹ לְמָה שְׂפִתְבָּ שָׁם בְּה"ג ז"ל, וְהִיכִי דְאֲדִלִיק לְהָ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח וְכִבְתָּהּ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח הַדָּר מִדְּלִיק לְהָ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה מִשׁוּם דְּאֲדִלְקָה בְּלֹא זְמַנָּה וּמְוַכְרַח מְזַה דַּס"ל לְבָה"ג דְּמַצְוֹתָהּ הוּא בְּדוֹקָא מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה דְּאִי לָאו דְּוֹקָא רִשְׁאֵי לְהַדְלִיק ג"כ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח א"כ פְּשִׁיטָא דְּגַם אִי כְּבָתָהּ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח אִין זְקוּק לְהָ אַכּוּן מַש"כ הַרְשָׁבָא לְהַבִּיא רְאָיָה מִמָּה שְׂפִתְבָּ בְּה"ג בְּה' חֲנוּכָה הָא דְאָמַר רַב יְהוּדָא פּוֹכֵב אֶחָד יוֹם כּו' זֶה נִמְשָׁף לַמַּש"כ דַּס"ל לְבָה"ג דְּבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כָּרַב יוֹסֵף וְלָזָה הִבִּיא רְאָיָה מִמַּש"כ בְּה"ג בְּה' חֲנוּכָה הָא דְּכּוֹכֵב אֶחָד יוֹם וּמַאי שְׂיִיכָא בְּחֲנוּכָה וְבַע"כ דְּהֵינּוּ מִשׁוּם דַּס"ל לְבָה"ג דְּבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כָּרַב יוֹסֵף וְלִפִּי שְׂאָז בְּהַכְרַח מִתְאַחַר זְמַן הַדְּלָקַת הַגֵּר עַד אַחַר שְׁקָה"ח שֶׁהוּא רְגַע מוֹעֵט קוֹנְדָם בֵּיה"ש לְכַף סְמָךְ בְּה"ג וְכָתַב בְּה' חֲנוּכָה הָא דְאָמַר ר"י פּוֹכֵב אֶחָד יוֹם שְׁנַיִם בֵּיה"ש.

וְעַכ"פ הָרִי גִתְבָּאָר בְּהַדְיָא מִדְּבָרֵי הַרְשָׁבָא דְּמָה שְׂפִתְבָּ וְבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כָּרַב יוֹסֵף אִין זֶה נִמְשָׁף מִכַּח הָא דַּס"ל לְבָה"ג דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא בְּדוֹקָא דִּיְהִי' מְוַכְרַח מְזַה דַּס"ל לְבָה"ג כָּרַב יוֹסֵף אֵלָא דְּזֵהוּ מְהוּכְחָה אַחֲרַת מִדְּבָרֵי בְּה"ג מִתּוֹךְ מָה דְּהִבִּיא בְּה' חֲנוּכָה הָא דָּאָר"י פּוֹכֵב אֶחָד יוֹם דְּמְזַה מוּכַח דַּס"ל לְבָה"ג בְּאַמְתַּ דְּהַלְכָה כָּרַב יוֹסֵף וְבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה נְהָרִי הַדְּבָרִים מְפּוֹרְשִׁין כְּשִׁמְלָה, וְלִפ"ז גִּרְאָה בְּרוּר דְּגַם מַש"כ הָר"ן אֵבֵל מִדְּבָרֵי בְּעַל הַלְכוֹת גִּרְאָה דְּדוֹקָא נִקְט מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה וְבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק אַחַר שְׁקִיעָה וְכָרַב יוֹסֵף פְּנוּתוֹ ג"כ כַּמַּש"כ הַרְשָׁבָא וְכַנ"ל וְהֵמָּה שְׁנֵי דְּבָרִים גְּפָרְדִּים וְהֵינּוּ דְּמִדְּבָרֵי בְּעַל הַלְכוֹת גִּרְאָה דְּדוֹקָא נִקְט מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה וְכַן גִּרְאָה מִדְּבָרֵי מִתּוֹךְ מָה שֶׁכ' בְּה' חֲנוּכָה הָא דָּאָר"י פּוֹכֵב אֶחָד יוֹם כּו' דַּס"ל דְּבַע"ש גַּמִּי מִדְּלִיק אַחַר שְׁקִיעָה כָּרַב יוֹסֵף וְזֵה הוּכְחָה אַחֲרַת אֵלָא שְׁהָר"ן קִינְצָר בְּדָבָר וּז"ב וּמִיּוֹשֵׁב כָּל הַקְּוִשְׁיּוֹת עַל הָר"ן: וְאַפְתִּי יֵשׁ לְבָרַר מ"ש הַרְשָׁבָא וְהָר"ן דַּעַת עֲצָמָם דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה לָאו עִפּוּבָא הוּא שְׁלֵא יְהֵא רִשְׁאֵי לְהַדְלִיק קוֹנְדָם זְמַן זֶה דְּשִׁבְתָּ יוֹכִיחַ שְׁצָרִיף לְהַדְלִיק קוֹנְדָם שְׁקָה"ח לְרַבָּה וְלְכַאוּרָה צ"ע דְּשִׁאֲנֵי שִׁבְתָּ דְּלֹא אֶפְשָׁר בַּע"א פְּנ"ל, אִף גִּרְאָה דְּהַרְשָׁבָא וְהָר"ן לֹא פְתִיבוּ זֶה רַק בְּדָרָף הַכְּרַע וְהֵינּוּ דְּנֹדָאֵי אִם הִי' לְנוּ אִיזָה הַכְּרַח לְפָרֵשׁ הַבְּרִייתָא דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא אֲבִדוּקָא מִמִּילָא לֹא הֵינָהּ קִשְׁהָ כְּלָל לְרַבָּה מַע"ש דְּכַף הֵינָהּ תְּקַנְתָּ חֲכָמִים דְּבַע"ש יְדִלִיק קוֹנְדָם שְׁקִיעָה וּמִשׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר בַּע"א אֵלָא מִשׁוּם דְּבְאַמְתָּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַבְּרִייתָא דְּמַצְוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה רַק עֵיקַר מַצְוֹתָהּ קְאָמַר לְכַף הַכְּרִיעוּ מַע"ש דְּבַע"כ מִדְּלִיק קוֹנְדָם שְׁקִיעָה לְרַבָּה דְּנוֹחַ יוֹתֵר לְפָרֵשׁ דְּמַצְוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא לָאו בְּדוֹקָא דְּבַהֲכִי גַם בַּע"ש יְהִי' נִיחָא כְּפִשְׁטֵי' דְּגַם בְּחוּל רִשְׁאֵי לְהַקְדִּים, וְהַרְמַב"ם דַּס"ל דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא בְּהַכְרַח עִם שְׁקִיעָתָהּ לְכַף אִף דְּפָסֵק כְּרַבָּה לֹא קִשְׁהָ כְּלָל פְּנ"ל: וְלַעֲנִין מָה שֶׁכ' בְּה"ג וְהִיכִי דְּאֲדִלִיק לְהָ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח וְכִבְתָּהּ קוֹנְדָם שְׁקָה"ח הַדָּר מִדְּלִיק לְהָ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כּו' דְּמְוַכְרַח מִדְּבָרֵי דְּאִי לֹא כְּבָתָהּ יוֹצֵא בְּהַדְלָקָה זֹו וְא"צ לְכַבּוּתָהּ וְלַחֲזוֹר וְלְהַדְלִיקָהּ, פְּתַב כ"ג דְּהַרְמַב"ם חוּלְקָ ע"ז וְהוּא מִמָּה שְׂפִתְבָּ הַרְמַב"ם בַּפ"ד מָה' חֲנוּכָה אִין מִדְּלִיקוֹן ג"ח קוֹנְדָם שְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה אֵלָא עִם

שְׁקִיעַתָּהּ לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו הָרִי דָלָא ס"ל כְּבֵה"ג מְדַכְתֵּב לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו מִשְׁמַע דְּשִׁנְיָהּ שׁוּיָן בְּדִינָא כְּמוֹ לְעֵגְנָן אִין מֵאַחֲרָיו אַם אִיחָר אַף בְּדִיעְבַד אִינוּ יוֹצֵא כְּמוֹ דְּמִסְיִים שְׁם עֵבֶר הַזְּמַן אִינוּ מְדַלִּיק ה"נ בְּהַקְדִּים אִינוּ יוֹצֵא בְּהַדְלָקָה זֹו, וְכ"כ בְּסוּף הַתְּשׁוּבָה בְּפִשְׁטוּת דְּכֹן הוּא שִׁי הֶרְמֵב"ם דְּאֵם הַדְלִיק קוֹדֵם שְׁקֵה"ח צְרִיף לְכַבּוּתָהּ וְלַחְזוֹר וְלַהֲדַלְיָקָה אַחַר שְׁקֵה"ח וְע"כ הֶעְלָה ג' שִׁיטוֹת בְּזִמְן הַדְלָקָת נ"ח: אִוְלָם בְּמַחְכ"ת נִטָּה בְּזֵה מְדַרְף הַסְּלוּלָה דְּמַדְבְּרֵי הֶרְמֵב"ם אִין שׁוּם רְאָיָה כְּלָל וְאַדְרָבָּה עוֹד יֵשׁ לְהִבְיָא רֵא"י לְהִיפּוֹף וְהִנֵּה ו"ל הֶרְמֵב"ם שְׁם אִין מְדַלִּיקִין גְּרוֹת חֲנּוּכָה קוֹדֵם שְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה אֲלָא עִם שְׁקִיעַתָּהּ לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו שְׁכַח אוּ הִזִּיד וְלֹא הַדְלִיק עִם שְׁקֵה"ח מְדַלִּיק וְהוּלָף עַד שְׁתַּכְלָה רְגַל מִן הַשּׁוּק כו' עֵבֶר זְמַן זֶה אִינוּ מְדַלִּיק כו' עכ"ל.

וְהִנֵּה מִש"כ הֶרְמֵב"ם לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו קָאֵי עַל רְגַע דְּעִם שְׁקִיעָה וְכַמִּש"כ בְּהַדְיָא אֲלָא עִם שְׁקִיעַתָּהּ לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו וְהִינְנוּ לֹא דָלָא יֵאָחַר מְלַהֲדִלִיק אַחַר רְגַע דְּעִם שְׁקִיעָה וְלֹא יְקָדִים, וְלִפ"ז מִש"כ הֶרְמֵב"ם לֹא מֵאַחֲרָיו הָרִי מִיִּירֵי דְּנוֹקָא רַק לְכַתְּחִלָּה דְּבַדִּיעְבַד שְׁלֹא הַדְלִיק עִם שְׁקִיעַתָּהּ הָרִי כְּתֵב הֶרְמֵב"ם אַח"כ שְׁכַח אוּ הִזִּיד וְלֹא הַדְלִיק עִם שְׁקֵה"ח מְדַלִּיק וְהוּלָף כו' וְהִנֵּה הַמַּתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם שְׁלִישָׁה שִׁיעוּרִין הֵם בְּזִמְן הַדְלָקָת נ"ח דְּלַכְתְּחִלָּה צְרִיף לְהַדְלִיק עִם שְׁקִיעָה וְבַדִּיעְבַד עַד שְׁתַּכְלָה רְגַל מִן הַשּׁוּק וְאַח"כ אִינוּ מְדַלִּיק כְּלָל וְכִסְדָר הִנֵּה כְּתֵב הֶרְמֵב"ם אִין מְדַלִּיקִין כו' אֲלָא עִם שְׁקִיעַתָּהּ לֹא מֵאַחֲרָיו וְהִינְנוּ דְּלַכְתְּחִלָּה לֹא יֵאָחַר מְלַהֲדִלִיק אַחַר עִם שְׁקִיעָה אִוְלָם בְּדִיעְבַד אַם שְׁכַח אוּ הִזִּיד מְדַלִּיק וְהוּלָף עַד שְׁתַּכְלָה רְגַל מִן הַשּׁוּק עֵבֶר זְמַן זֶה אִינוּ מְדַלִּיק כְּלָל וְעכ"פ הָרִי שְׁפַתֵי הֶרְמֵב"ם בְּרוּר מְלָלוּ דְּמָה שְׁפַתֵב לֹא מֵאַחֲרָיו מִיִּירֵי רַק לְכַתְּחִלָּה, וְמָה שְׁפַתֵב כ"ג מִש"כ הֶרְמֵב"ם בְּסוּף דְּבָרָיו עֵבֶר הַזְּמַן אִינוּ מְדַלִּיק לְמָה שְׁפַתֵב מִתְחִלָּה לֹא מֵאַחֲרָיו הוּא תְּמוּהָ מְאֹד, וְלִפִּי כָּל הַנְּ"ל אַם נָבֵא לְדִיִּיק בְּדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם דָּלָא מִקְדִּימֵיו הוּא דְּוּמְנֵי דָּלָא מֵאַחֲרָיו כְּמִש"כ כ"ג הָרִי יְהִי מְזָה רֵא"י לְהִיפּוֹף דָּלָא מִקְדִּימֵיו הוּא דְּוּקָא לְכַתְּחִלָּה דְּוּמְנֵי דָּלָא מֵאַחֲרָיו דְּהוּי רַק לְכַתְּחִלָּה דְּבַדִּיעְבַד אַם אִיחָר מְדַלִּיק וְהוּלָף.

וְהִנֵּה בְּעֵיקָר הַדִּיּוּק דָּלָא מִקְדִּימֵיו הוּא דְּוּמְנֵי דָּלָא מֵאַחֲרָיו בְּלוּ"ז אִין בְּכַח דְּקָדוּק זֶה לְבָנוֹת ע"ז יְסוּד וְלַהּוֹצִיא מְזָה דִּין חֲדָשׁ אִוְלָם מֵאַחַר אֲשֶׁר הִבֵּה"ג כְּתֵב כֹּן בְּהַדְיָא דְּאֵם הַדְלִיק קוֹדֵם שְׁקִיעָה יוֹצֵא בְּדִיעְבַד וְא"צ לְכַבּוּתָהּ וְלַחְזוֹר וְלַהֲדַלְיָקָה וְלֹא מְצִינוּ מִי שְׁחוּלֵק עָלָיו בְּפִירוּשׁ א"כ בְּנֻדָּי מְסַתְבֵר לֹאמַר דְּגַם הֶרְמֵב"ם ס"ל כְּבֵה"ג וְע"ז יֵשׁ לְסַמּוּךְ מְמָה שְׁפַתֵב הֶרְמֵב"ם לֹא מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדִּימֵיו דָּלָא מִקְדִּימֵיו הוּא דְּוּמְנֵי דָּלָא מֵאַחֲרָיו דְּוּקָא לְכַתְּחִלָּה כְּנ"ל: וְמִש"כ כ"ג עַל דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם הַנְּ"ל דְּנִרְאָה שְׁיֵצֵא לוֹ זֶה מִמְעֶשֶׂה דְּרַב יוֹסֵף בְּשִׁבְתָּ כ"ג דְּאִמְרִינָן שְׁם דְּבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף הָיְתָה מֵאַחֲרָהּ וּמְדַלְקָתָהּ כו' סְבָרָה לְאִקְדוּמֵי אֲמַר לָהּ הִיא סְבָא תְּנִינָא וּבְלִבָּד שְׁלֹא יְקָדִים וְשְׁלֹא יֵאָחַר וּמְפָרֵשׁ לָהּ רַבִּינוּ דְּקָאֵי אֲנָר חֲנּוּכָה כו', הִנֵּה בְּאִמַּת כְּבָר כְּתֵב כֹּן הֶרַב הַמ"מ שְׁם בְּהַדְיָא וְנ"ל שְׁם וְמִש"כ רַבִּינוּ לֹא מִקְדִּימֵיו וְלֹא מֵאַחֲרָיו יֵצֵא לוֹ מְמָה שְׁאִמְרוּ שְׁם תְּנָא וּבְלִבָּד שְׁלֹא יְקָדִים וְלֹא יֵאָחַר וְהוּא מְפָרֵשׁ בְּנֵר חֲנּוּכָה עכ"ל הַמ"מ וְכ"כ הַמְּאִירֵי בַח"י לְשִׁבְתָּ שְׁם וְנ"ל וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים הַשְּׁמוּעָה בְּחֲנּוּכָה וּבִימּוֹת הַחֹל שְׁבָה שְׁלֹא יְקָדִים בְּיוֹתֵר וְלֹא יֵאָחַר עַד שְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה לְגַמְרֵי כו' ע"ש וְתַמְהֵנִי שְׁלֹא הִבְיָא כ"ג דְּבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים הַנְּ"ל: וְלַעֲנֵ"ד נִרְאָה דְּגַם בַּה"ג מְפָרֵשׁ אֶת הַשְּׁמוּעָה בְּנֵר חֲנּוּכָה דְּהִנֵּה הִבֵּה"ג הִבְיָא בַּה' חֲנּוּכָה כָּל דְּבָרֵי הַגַּמ' הַנְּ"ל דְּבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף כו' עַד וּבְלִבָּד שְׁלֹא יְקָדִים וְשְׁלֹא יֵאָחַר ע"ש וְאֵי נִימָא דְּמְפָרֵשׁ הַשְּׁמוּעָה

בְּגֵר שֶׁל שַׁבַּת לְמַה פְּתִיחָה בַּה' חֲנוּכָה שְׁהָרִי כֵּן פָּתַח הַרְשָׁבָ"א בַּחֲוִי לְהוֹכִיחַ דַּס"ל לְבַה"ג
דְּבַע"ש נִמְי מְדָלִיק אַחַר שְׁקִיעָה מְשׁוּם דַּא"ל"כ לְמַה פְּתַח בַּה' חֲנוּכָה הָא דַּא"ר יִי פּוֹכֵב אַחַד
יוֹם א"כ אָף אָנוּ נֵאמַר דְּבַע"כ מְפָרֵשׁ בַּה"ג הַשְּׁמוּעָה בַּנ"ח דְּאִי בְּגֵר שֶׁל שַׁבַּת לְמַה פְּתִיחָה
בַּה' חֲנוּכָה וּז"ב, וּלפ"ז נִרְאֶה דְּגַם הָא דַּס"ל לְבַה"ג דְּהָא דְּתַנַּיָא מְצִוְתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה
הוּא בְּדוּקָא דְּלֹא יִקְדִים לְהַדְלִיק קוּנְדָם שְׁקָה"ח וְכַמְש"כ הַרְשָׁבָ"א וְהָר"ן הוּא מְפַח
הַפְּרִיָּתָא דְּבַלְבַד שֶׁלֹא יִקְדִים וְכַמְש"כ הַמ"מ לְדַעַת הַרְמַב"ם פּנ"ל: וְכֵּן נִיחָא לִישַׁב מַה
דְּקָשָׁה לְכַאוּרָה עַל בַּה"ג דְּבַגְמ' בְּרַכּוֹת דָּף כ"ז אֵימָא דְּרַב צְלִי שֶׁל שַׁבַּת בַּע"ש וְהַקְשׁוּ
הָרַאשׁוּנִים הַתּוֹס' וְהָרַא"ש וְהָר"ר יוֹנָה דְּהָא בְּנֻדְאֵי הַדְּלִיק רַב אֵת הַגֵּר מְקוּנְדָם וַא"כ קָשָׁה
הָא תַנַּי וּבַלְבַד שֶׁלֹא יִקְדִים וְתַי דַּהֲנ"מ פְּשָׁאֵינוּ מְקַבְּל עָלָיו שַׁבַּת אֲבָל בְּמַקְבָּל עָלָיו שַׁבַּת
אִין זֶה הַקְדָּמָה ע"ש וּלפ"ז אֲפַתִי קָשָׁה לְשִׁי בַּה"ג דַּס"ל דְּהַדְלָקַת הַגֵּר גּוּפִי הוּי קַבְּלַת
שַׁבַּת וַיֵּשׁ מִן הָרַאשׁוּנִים דַּס"ל לְדַעַת בַּה"ג דְּאֲפִילוּ תַנַּי לֹא מְהַנִּי א"כ בַּע"כ הָא דְּתַנַּיָא
וּבַלְבַד שֶׁלֹא יִקְדִים הוּא אֲפִילוּ בְּמַקְבָּל עָלָיו שַׁבַּת א"כ קָשָׁה עַל רַב מְהָא דְּבַלְבַד שֶׁלֹא
יִקְדִים, וְהִנֵּה הַתּוֹס' וְהָרַא"ש ס"ל בְּאַמְתַּת דְּהַדְלָקַת הַגֵּר לֹא הוּי קַבְּלַת שַׁבַּת וְכַמְש"כ הַטּוֹר
בְּסִי רַס"ג וְהַב"י שֶׁם אִוְלָם לְשִׁי בַּה"ג דַּס"ל דְּהַדְלָקַת הַגֵּר הוּי קַבְּלַת שַׁבַּת א"כ קָשָׁה
פּנ"ל, אִוְלָם לְפִי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר דְּבַה"ג מְפָרֵשׁ הַפְּרִיָּתָא דְּמַלְבַּד שֶׁלֹא יִקְדִים בְּגֵר חֲנוּכָה
א"כ נִיחָא שְׁפִיר דְּלַגְבֵי גַר שַׁבַּת לִיכָא כָּלֵל הָךְ דְּשֶׁלֹא יִקְדִים וְכֵן הַרְמַב"ם וַל"ל בַּה' שַׁבַּת
לֹא הִבִּיא כָּלֵל הָךְ דְּשֶׁלֹא יִקְדִים וְשֶׁלֹא יִאֲחַר, וְעַכ"פ מְכַל הַגֵּר לְנִתְבָּאָר דְּבַה"ג וְהַרְמַב"ם
בְּחֻדָא שִׁיטְתָא קִיָּמִי דְּשִׁנְיָהֶם מְפָרְשִׁים הָךְ דְּבַלְבַד שֶׁלֹא יִקְדִים בְּגֵר חֲנוּכָה וְכֵן ס"ל
דְּהַפְּרִיָּתָא דְּמְצִוְתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא בְּדוּקָא וּלפ"ז נִרְאֶה דְּכַמוּ כֵן ס"ל לְהַרְמַב"ם
כְּבַה"ג לְעַנְיָן דְּיוֹצֵא בְּדִיעְבַד אָף אִי הַדְּלִיק קוּנְדָם שְׁקִיעָה וַא"צ לְכַבּוּתָהּ וּלְחַזּוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ
וְלֹא יִקְדִים הוּא דְּוָמְנִי דְּשֶׁלֹא יִאֲחַר וְכַנ"ל, וְהִנֵּה הַבַּה"ג פְּתַח שֶׁם וְהִיכִי דְּטַעָה אוּ נֶאֱנַס
וְלֹא אֲדָלִיק אַחַר שְׁקָה"ח מְדָלִיק לִי בְּתַר הִכִּי דְּאִית לִי שְׁיַעוּרָא עַד שֶׁתְּכַלֵּה רְגַל מִן הַשּׁוּק
ע"ש וְזֶהוּ מְמַשׁ מַש"כ הַרְמַב"ם שְׁכַח אוּ הִזִּיד וְלֹא הַדְּלִיק עִם שְׁקָה"ח מְדָלִיק וְהוּלָךְ כּו':
וּמְכַל הַגֵּר לְנִרְאֶה לַע"ד לְהִבִּיא רַאִי לְמַש"כ הַגָּאוֹן רַע"ק אִיגַר בְּחִידוּשָׁיו לְשׁו"ע או"ח
סִי רַס"ג סַעִי ד' עַל דְּבַרֵי הַרְמַב"א דְּאִם הִנֵּה הַגֵּר דּוּלַק מְבַעוּד יוֹם יִכְבְּנוּ וְיַחְזוֹר וְיַדְלַקְנוּ
לְצוּרָה שַׁבַּת וְכַתּוּב ע"ז בַּחֲוִי רַע"א וַל"ל הַגֵּר דּוּלַק מְבַעו"י הִיָּינוּ שְׁהִנֵּה דְּלוּק לְעַנְיָן אַחַר
פִּינּוּן דְּלֹא הִנֵּה הַדְּלָקָה לְעַנְיָן שַׁבַּת צְרִיף לְכַבּוּתָהּ וּלְחַזּוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ לְצוּרָה שַׁבַּת אֲבָל אִם
הַדְּלִיק לְצוּרָה שַׁבַּת אֲלֵא שְׁהַדְלִיק בְּעוּד הַיּוֹם גְּדוּל א"צ לְכַבּוּתָהּ אֲלֵא דְּלְכַתְּחִלָּה לֹא
יִדְלִיק כ"כ מְקוּנְדָם כּו' ע"ש וְהִנֵּה הַגָּאוֹן הַגֵּר לְפָתַח דְּבַר זֶה מְסַבְּרָא וְלֹא הִבִּיא שׁוּם רְאָיָה
לְדַבְּרָ וּבְאַמְתַּת הַגָּאוֹן מְלִיסָא בְּסִי דְּרַה"ח פְּתַח דְּאֲשָׁה שְׁהַדְלִיקָה הַגֵּר מְבַעו"י וְלֹא קַבְּלָהּ
עָלֶיהָ שַׁבַּת צְרִיכָה לְכַבּוּתָהּ וּלְחַזּוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ ע"ש, אִוְלָם מְדַבְּרִי בַּה"ג הַגֵּר לְנִרְאֶה
לְהִבִּיא רַאִי בְּרוּרָה לְמַש"כ הַגְּרַעַק"א דְּהָא בְּגֵר חֲנוּכָה בְּנֻדְאֵי צְרִיף שְׁהִנֵּה נִיכָר שְׁמְדָלִיקוּ
לְשֶׁם מְצוּהָ וּלְהִכִּי מְצִוְתָהּ דּוּקָא מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה וְלֹא יִקְדִים לְהַדְלִיק קוּנְדָם וּמ"מ אִם
הַדְּלִיק קוּנְדָם שְׁקָה"ח לְשֶׁם חֲנוּכָה א"צ לְכַבּוּתָהּ וְדוּקָא בְּעַשְׂשִׁית שְׁהִיָּתָה דּוּלְקַת כּו' שֶׁלֹא
הוּדְלָקָה לְשֶׁם מְצוּתָהּ גַר חֲנוּכָה צְרִיף לְכַבּוּתָהּ אֲבָל אִם הַדְּלִיק קוּנְדָם שְׁקָה"ח לְשֶׁם נ"ח
א"צ לְכַבּוּתָהּ וּלְחַזּוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ וּלְפַמְש"כ כֵּן הוּא גַם שִׁי הַרְמַב"ם וְאָף שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים
הָךְ דְּלֹא יִקְדִים בְּגֵר חֲנוּכָה וְכַנ"ל וַא"כ מַכְש"כ לְעַנְיָן גַּר שֶׁל שַׁבַּת דְּאִם הַקְדִים לְהַדְלִיק
מְבַעו"י לְשֶׁם גַר שַׁבַּת דַּא"צ לְכַבּוּתָהּ וּלְחַזּוֹר וּלְהַדְלִיקָהּ וְזֶה בְּרוּר: וְרַאִיתִי בְּס' פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ

לשבת ד' כ"ג על הגמ' ועוד מדקא מברכינן להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה וכתב הפנ"י וז"ל לכאורה נראה מזה דבר שלשבת דעלמא דמברכינן נמי להדליק נר של שבת היינו נמי משום דהדלקה עושה מצוה וא"כ לפ"ז בעששית שדולקת מע"ש בעוד היום גדול הנה צריף לכבותה ולהדליקה פשיעור זמן הדלקה פדאמרין הכא לענין נר חנוכה ומלשון הפוסקים לא משמע פן אדרבה משמע להיפך דאף שהדליק בעוד היום גדול אפ"ה יכול לברך אח"כ בזמנה עכ"ל ע"ש, של ודבריי צע"ג דהרי התוס' בשבת דף כ"ה ע"ב ד"ה איבה פתבו בהד"ל שאם הנה הנר מנדלק ועומד צריף לכבותה ולחזור ולהדליקה ע"ש וכן כ' הטור והשו"ע בסי' רס ס"ד בהג"ה ואם הנה הנר דולק מבעו"י גדול יכפנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת ע"ש ולפ"ז דברי הפנ"י תמוהין מאד מש"כ דמלשון הפוסקים לא משמע פן נהרי מפרנש הוא בהד"ל: עוד הביא כ"ג בתשובה שם דברי הבה"ג בה' חנוכה שפתב והיכי דבעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה ונהדר מדליק דשבתא דאי אדליק דשבת רישא איתסר לי' לאדלוקי דחנוכה משום דקבל' לשבת עלי' וכתב ע"ז כ"ג וז"ל ונדע דנ"ל דאם האשה מדלקת הנרות מודה הבה"ג דנר חנוכה הוא אח"כ דהא הוא לא קבל עליו שבת ומיהו נ"ל דכיון דהאשה יוצא בנ"ח ע"י הדלקת האיש נמצא שהוא שלוחו של אשתו וכיון דהיא כבר קבלה עליה שבת אסור לה לעשות שליח למצות נ"ח דלא גרע מאמירה לנכרי דאסור ואפילו בביה"ש אסור אמירה לנכרי וכמש"כ הרע"ב בס"פ ב"מ ומיהו י"ל דביה"ש שאני דהוי ספק סקילה משא"כ בקבלת שבת דאינו מוטל עליו רק מ"ע דתוס' שבת ובאיסור עשה אפשר דלא גזרו על השבות דהא בביה"ש גופי' איכא פלוגתא בגמ' אי גזרו על השבות או לא וא"כ הבו דלא לוסקיף עלה ובפרט במקום מצוה וצ"ע בזה עכ"ל כ"ג: ובמחכ"ת פל דבריו שלא בהשגחה, דמש"כ דכיון דהיא כבר קבלה עליה שבת אסור לה לעשותו שליח למצות נ"ח דלא גרע מאמירה לנכרי דאסור הוא תמוה דהיא גופי' מנ"ל שיהי' אסור לאחר קבלת שבת אמירה לנכרי לעשות מלאכה, ומש"כ דאפילו בביה"ש אסור אמירה לנכרי וכמש"כ הרע"ב בס"פ ב"מ הוא תמוה ביותר דהרי הלכה רוחנת היא פרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביה"ש וכמש"כ פל הפוסק' ונהרמב"ם והטור ועיין בשו"ע סי' שמ"ב שפתב פל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם ביה"ש במקום מצוה או דוחק כו' ומטעם זה מותר לומר בין השמשות לעכו"ם להדליק לו נר בשבת עכ"ל ועי' בשו"ע סי' רס"א סעי' א', ומה שהביא כ"ג דברי הרע"ב בס"פ ב"מ וכוונתו למש"כ הרע"ב בשם רבותיו בפ"י המשנה דספק חשיכה אין מדליקין את הנרות דהיינו לומר לעכו"ם להדליק את הנר הוא תמוה מאד דהרע"ב מייירי בהדיא למ"ד גזרו על השבות ביה"ש דהרי הרע"ב פירש המשנה כפרש"י דהא דתנו ספק חשיכה אין מעשרין כו' אע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף ביה"ש ע"ש ולכך פ"י הא דאין מדליקין את הנרות היינו לומר לעכו"ם להדליק משא"כ לדין דקיי"ל דלא גזרו על השבות ביה"ש, ומש"כ עוד ומיהו י"ל דביה"ש שאני דהוי ספק סקילה משא"כ בקבלת שבת כו' ובאיסור עשה אפשר דלא גזרו על השבות דהא בביה"ש גופי' איכא פלוגתא בגמ' אי גזרו על השבות או לא וא"כ הבו דלא לוסקיף עלה, הנראה מדבריו דסבירא לן באמת לדיןא דגזרו על השבות ביה"ש ואף פיון דאיכא פלוגתא בגמ' וס"ל לחד תנא דלא גזרו על השבות ביה"ש וא"כ בתוס' שבת דאינו אלא עשה הבו דלא

לוֹסִיף עֲלֶה הוּא תְמוּהָ מְאֹד דְּהָא אֲנִי קִי"ל בְּאַמַּת דְּלֹא גָזְרוּ עַל הַשְּׁבוּת בִּיה"ש וּא"כ מַה זֶה שְׁפַת דְּהָא בְּבִיה"ש גּוֹפֵא אִיפֵא פְּלוֹגְמָא וּמַה צ"ל הִבּוּ דְּלֹא לוֹסִיף עֲלֵה: וּמַש"כ סְבָרָא דְּנַפְשִׁיה דְּאַפְשָׁר דְּקַבְּלַת שְׁבַת אִינוּ אֵלָא עֲשֵׂה קִיל מְבִיה"ש דְּהוּי סְפַק סְקִילָה, תְּמַהֲנִי שְׁלֵא הַזְכִּיר כָּלֵל מִדְּבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים שְׁנַחֲלָקוּ בְּזַה לְהִיפֹף אִי קַבְּלַת שְׁבַת חֲמוּר מְסַפֵּק חֲשִׁיקָה אִי לֹא הִבִּיאָם הַמְרָדְכֵי בַס"פ ב"מ לְעַנְיָן הָא דְתַנּוּ סְפַק חֲשִׁיקָה מְעַרְבִין וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין דְּרַבִּינוּ יוֹאֵל ס"ל דְּהַמְשִׁנָּה מִיְיָרֵי אָף לְאַחַר קַבְּלַת שְׁבַת וְרַבִּינוּ שְׁמַרְנִי ס"ל דְּמִיְיָרֵי בְּשְׁלֵא קַבְּל עֲלֵיו אֶת הַשְּׁבַת אֲבָל לְאַחַר קַבְּלַת שְׁבַת אָסוּר לְעַרְב וּלְהַטְמִין דְּחֹנְמָר בְּקַבְּלָה מְבַסְפֵּק ע"ש וּבְשׁו"ע ס' רס"א פְּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּלֹא־חַר עֲנִית בְּרָכוּ אַע"פ שְׁעַדְיָן יוֹם הוּא אִין מְעַרְבִין וְאִין טוֹמְנִין מְשׁוּם דְּהָא קַבְּלוּ לְשְׁבַת עֲלֵיהוּ, וּבְמָקוֹם אַחַר פְּתַבְתִּי דְּאַפִּילוּ לְפִי שִׁי' ר' יוֹאֵל דְּלֹא חֲמִיר קַבְּלָה מְבַסְפֵּק חֲשִׁיקָה אֲבָל מ"מ בְּנֻדְאֵי דְּלֹא קִיל ג"כ מְסַפֵּק חֲשִׁיקָה דְּלֹא נִשְׁוִי פְּלוֹגְמָא רְחוּקָה בֵּין הַפּוֹסְקִים, וְעַכ"פ לְפִי סְגוּן דְּבָרֵי כ"ג דְּבִיה"ש אָסוּר אֲמִירָה לְנִכְרֵי א"כ בְּנֻדְאֵי דְּלֹא־חַר קַבְּלַת שְׁבַת ג"כ אָסוּר, אֵלָא דְּבַאֲמַת לֹא צָרִיף כ"ג לומר דְּקַבְּלַת שְׁבַת קִיל מְסַפֵּק חֲשִׁיקָה דְּגַם בְּסְפַק חֲשִׁיקָה גּוֹפִיָה מוֹתֵר אֲמִירָה לְנִכְרֵי בְּמָקוֹם מְצַנָּה דְּהָא קִי"ל דל"ג עַל שְׁבוּת בִּיה"ש וְכַמְבֻּנְאָר בְּשׁו"ע וְאַפִּילוּ לְפִי שִׁי' ה"ר שְׁמַרְנִי דְּחֹנְמָר בְּקַבְּלָה מְבַסְפֵּק חֲשִׁיקָה וְכִמוּ שְׁפַסֵּק בְּשׁו"ע מ"מ לְעַנְיָן אֲמִירָה לֹא מְחַמְרִינָן טְפִי מְבִיה"ש וְכַמְש"כ הַמַּג"א בְּס' רס"א סוֹף סק"ז ע"ש: אָמְנָם כָּל מַה שְׁפַתְבְּתִי הוּא רַק לְפִי דַעַת כ"ג שְׁרָצָה לְדוֹן בְּסְפַק זֶה מִפְּתַח בִּיה"ש דְּלְפִי דַעַתוֹ אָסוּר אֲמִירָה לְנִכְרֵי וּבְכ"ז פְּתַבְתִּי דְּכָל דְּבָרֵי לֹא יִתְכַנּוּ בְּזַה כְּנ"ל, אוֹלָם בְּאַמַּת בְּעִיָקָר מַה שְׁנִסְתַּפֵּק כ"ג בְּמִי שְׁמַקְבֵּל עֲלֵיו שְׁבַת אִם מוֹתֵר לומר לְאַחַר שְׁלֵא קַבְּל עֲלֵיו שְׁבַת לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה וּמִפְּנֵי זֶה חוֹכֵף לומר דְּאַשֶׁה שְׁמַקְבֵּל עֲלֵיהָ שְׁבַת אָסוּרָה לומר לְאַחַר לְהַדְלִיק גַּר חֲנוּפָה תְּמַהֲנִי מְאֹד עַל כ"ג שְׁהַעֲלִים עֵין מְהַלְכָה מְפֹרְשֵׁת בְּשׁו"ע או"ח ס' רס"ג סְעִי י"ז וְנ"ל י"א שְׁמִי שְׁמַקְבֵּל עֲלֵיו שְׁבַת קוֹדֵם שְׁחֲשִׁיקָה מוֹתֵר לומר לְיִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ לְעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה וְעִי' בַּמַּג"א שְׁם מְשׁוּם דְּהָא אִי בְּעֵי לֹא הִיָּה מְקַבֵּל עֲלֵיו שְׁבַת וְכָל שְׁיֵשׁ לוֹ הֵיטֵר מוֹתֵר אֲמִירָה וְהוּא מִדְּבָרֵי הָר"ן בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א בַּפ' תוֹלִין ע"ש וְכ"כ כָּל הָאֲחֵרוֹנִים וְעִי' בְּשׁו"ע ס' רס"א ס"א בְּהֶגֶה וּמַש"כ הַמַּג"א שְׁם סק"ז דְּלְעַנְיָן אֲמִירָה לֹא מְחַמְרִינָן טְפִי מְבִיה"ש זֶהוּ דוֹקָא בְּצַבּוּר שְׁקַבְּלוּ שְׁבַת דְּחַל עֲלֵיהֶם שְׁבַת בַּע"כ וְלֹא שְׁיָיף לומר דְּאִי בְּעֵי לֹא קַבְּל עֲלֵיו שְׁבַת וּמ"מ פְּתַב דְּלְעַנְיָן אֲמִירָה לֹא מְחַמְרִינָן טְפִי מְבִיה"ש אֲבָל בְּיַחֲד שְׁקַבֵּל עֲלֵיו שְׁבַת פְּשִׁטָא דְּמוֹתֵר לומר לְיִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ לְעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה וְאַפִּילוּ דְּבַר הָרֵשׁוֹת וְכַמְבֻּנְאָר בְּשׁו"ע כְּנ"ל וּמַכ"ש לְדַבֵּר מְצַנָּה כְּמוֹ גַּר חֲנוּפָה וְכ"כ הַמַּג"א בְּהַדְיָא לְעַנְיָן גַּר חֲנוּפָה בְּסִי תַרְע"ט וְנ"ל שְׁם וְנ"ל דְּבַאֲשֶׁה הַמְדַלְקַת פִּינּוֹן שְׁהַמְנַהֵג שְׁמַקְבֵּל שְׁבַת בְּהַדְלַקְתָּה כַּמ"ש בְּסִי רס"ג לֹא תְדַלִּיק שׁוּב שֶׁל חֲנוּפָה אֵלָא תֹאמֵר לְאַחַר לְהַדְלִיק עַכ"ל וְכ"כ הַט"ז שְׁם ע"ש: וְלְפִי כָּל הַנֶּזְכָּר לְכַאוּרָה דְּבָרֵי כ"ג נְכוּנִים מַש"כ דְּנִרְאָה דָּאִם הָאֲשֶׁה מְדַלְקַת אֶת הַנְּרוֹת מוֹדָה הַבָּה"ג דַּנ"ח הוּא אַח"כ דְּהָא הוּא לֹא קַבְּל עֲלֵיו שְׁבַת, אֵלָא דְּלְשִׁי' בַּה"ג גּוֹפִיָה נִרְאָה דְּגַם זֶה לֹא יִתְכַן וּמְשׁוּם דְּנִלְע"ד דְּלְשִׁי' בַּה"ג דַּס"ל דְּהַדְלַקְתָּ הַנֵּר הוּי קַבְּלַת שְׁבַת אִין זֶה דוֹקָא לְהַמְדַלִּיק לְחוּד אֵלָא דְּהוּי קַבְּלַת שְׁבַת לְכָל בְּנֵי הַבֵּית וְכ"נ מִדְּבָרֵי הָר"ן בַּפ' ב"מ שְׁהִיר לְדַעַת בַּה"ג מְהָא דְּאָמְרוּ הַדְלִיק הַמְדַלִּיק וְהַטְמִין הַמְטְמִין וְע"ש שְׁפַתְבּ וּמִיָּהוּ חוֹזִינָא בְּכוּלְהוּ תַנְאִי שְׁמַנְהֵג חֲכָמִים הִיָּה שְׁמַלְאכָה הָאֲחֵרוֹנָה שְׁהִיו עוֹשִׂין בַּע"ש הֵיטָה הַדְלַקְתָּ הַנֵּר שְׁאַפִּילוּ תְּפִילִין שְׁהַנְּחָתוּ מְצַנָּה הִיו

חולצין קונדם שיזליקו את הגר וכדתנא בברייתא כו' ר"י הנשיא אומר שלישיית לחלוץ תפילין ופרש"י והדלקת הגר ברביעית אלמא בתחלה הי' חולצין תפיליהו ואח"כ מדליקין את הגר כו' אלא נדאי משום דרבנן הכי תיקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה עכ"ל הר"ן, ומזה נראה דהדלקת הגר הוי קבלת שבת לכל בני הבית דהרי הכי תיקון חכמים שתהא הדלקה מלאכה אחרונה בבית, ועוד דהא לפיכך תקעו בתחלה לחליצת תפילין ואח"כ להדלקת הגר אף דתפילין הוי הנחתן מצוה ומשום דהדלקת הגר הוי קבלת שבת ונהרי מצות הדלקת הגר הנוטלה ביותר על הנשים כמש"כ הרמב"ם בפ"ה מה' שבת והטור וכ"כ.

בס' אור זרוע בשם מדרש תנחומא וגם בימי חז"ל הי' רגילות הנשים להדליק את הגרות וכמבואר במשנה ג' דברים צריף אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה כו' הדליקו את הגר וא"כ אי נימא דהדלקת הגר הוי קבלת שבת רק להמדליק בלבד א"כ קשה מדוע תקעו מתחלה לחליצת תפילין ונהרי אף לאחר שהנשים מדליקות הגר יכולים האנשים לחלוץ תפילין ומה בכך שהנשים מקבלות עליהן שבת, ודוחק לומר דהוא בשביל המיעוט שאין להם נשים, ובע"כ שהדלקה הוא מלאכה אחרונה לכל בני הבית וכ"נ ממש"כ הסמ"ג בה' שביית עשור שהביא הגמ' בפ"ב ב"מ הטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה פדי לצלות דג קטן ושובת וכתב הסמ"ג משמע שאין הדלקת הגר קבלת שבת אמנם המדליק עצמו יכול להיות אסור במלאכה לאחר שהדליק דתנא' בתוספתא כו' ע"ש הרי דהסמ"ג ס"ל דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת וכן פל הראשונים דס"ל דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת ה"ר מהגמ' הנ"ל ומ"מ פתב הסמ"ג דהמדליק עצמו יכול להיות אסור במלאכה ומזה נראה דלכה"ג דס"ל הדלקת הגר היי' קבלת שבת היינו לכל בני הבית, וכ"נ מדברי הפל בו הביאו הב"י בס"י רס"ג שכתב דהר"ף חולק על הר"מ וס"ל דוקא לבני הבית מועיל תנאי אבל אשה שמדלקת אין מועיל לה שום תנאי הרי דבסתמא הוי קבלת שבת לכל בני הבית, וכ"נ מדברי הרמ"א בס"י רס"ג סעי' י' שכתב והמנהג שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה כו' אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה ע"ש ונראה דהמנהג הוא כמו הכרעה בין הפוסקים דלענין אשה המדלקת התמירו שמקבלת שבת בהדלקה אולם לענין שאר בני הבית סמכו על הפוסקים דהדלקת הגר לא הוי קבלת שבת כלל, אולם לשי' בה"ג בעצמו דס"ל דהדלקת הגר הוי קבלת שבת זהו בנדאי לכל בני הבית דחכמים הכי תיקנו שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשו אחריה מלאכה כלל וכמש"כ הר"ן בפ"ב ב"מ ע"ש וזה ברור: סימן ט אשה שהדליקה גרות בעיו"ט שחל להיות בע"ש מפעוד יום וברכה פנהוג אף חשבה בלכה שאינה מקבלת שבת בהדלקה ונשאלתי אם מותרת לטענם מידי קונדם קידוש, וכן אם יש אסור לעשות מלאכה אח"כ תשובה בס"ד הנה מקונדם נראה לבאר בפי שמקבלת שבת ע"י הדלקה מפעוד יום אי אסורה אח"כ לאכול ולשתות משום חובת קידוש.

והנה המג"א בס"י רע"א פתב בשם הב"ח דאם קבל עליו שבת אפי' מבעו"י אסור לטענם ואם לא קבל עליו שבת אסור משתחשף, והב"ה פתב זאת לישוב הסתיירה על הטור שכ' בס"י רס"ט דהמקדש בבהכ"נ אסור לו לטענם מהפוס משום דאין קידוש אלא במקום סעודה ואלו בס"י רע"א כ' דמשתחשף אסור ותי' הב"ח דהתם מיירי שפבר קבל עליו שבת ע"י תפלת ערבית דאפי' מפלג המנהג אסור עד שיקדש אבל היכא שלא קבל עליו

שַׁבַּת דְּנִקְא מְשַׁחֲשִׁיכָה אָסוּר וּכ"כ רש"ל, וּכ"כ הַמַּג"א לַעֲנִין הַבְּדֵלָה בְּסִי רצ"ט דְּמִי
שֶׁהִתְפַּלֵּל מִנְחָה מְפֻלָּג הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה אָסוּר לְטַעֲנוֹם עַד שְׂיִבְדִּיל: וּבְשׁו"ת בְּנִין עוֹלָם בְּסִי
ז' הַקְּשָׁה עַל הַב"ח וְהַמַּג"א מֵהָא שֶׁכ' הַרְמַב"ם וְהוּבָא בְּשׁו"ע סע"ה ה' שְׁנַיִם שְׁהִיו שׁוֹתִין
וְאָמְרוּ בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ קִידוּשׁ הַיּוֹם נֶאֱסָר עֲלֵיהֶם לְשַׁתּוֹת עַד שְׂיִקְדָּשׁוּ וְהַשִּׁיג עֲלָיו הַרְאָב"ד
דְּהָא אַף בְּלֹא אֲמִירָה אָסוּר לָהֶם לְשַׁתּוֹת וּכְמַש"כ בְּשׁו"ע ס"ד וְתִי הַכַּס"מ דְּהֵתָם
כְּשֶׁהִחֲשִׁידוּ כְּבָר וְהָא מִיָּרִי בְּסַפֵּק חֲשִׁיכָה וְכִינּוּן שְׂאָמְרוּ בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ נֶאֱסָר לָהֶם לְשַׁתּוֹת
אִפִּי בְּסַפֵּק חֲשִׁיכָה כְּשֶׁם שְׁקוּבַעַת לְמַעֲשֵׂר בְּסַפֵּק חֲשִׁיכָה כְּדֹאמְרֵי בַפ' ע"פ וְעִי מַג"א
סָק"י הָרִי דְּבְסַפֵּק חֲשִׁיכָה דְּהוּי אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא וְסַפֵּק פֶּרֶת וּמ"מ מְוַתֵּר לְשַׁתּוֹת בְּלֹא
קָבֵל עֲלָיו שַׁבַּת אִם לֹא אָמַר בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ א"כ אֵין סְבָרָא לֹאמַר דָּאם קָבֵל עֲלָיו שַׁבַּת
מִבְּעוּ"י קוֹדֵם שְׁקָה"ח יְה' עֲדִיף מְסַפֵּק חֲשִׁיכָה בְּלֹא קָבֵל שַׁבַּת דְּהָא תוּס' שַׁבַּת אִינוּ
דְּאוֹרֵייתָא אֲלֵא בְּזִמְנ מוּעֵט קוֹדֵם שְׁקָה"ח וּלְדַעַת רַב הַפּוֹסְקִים אִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְאִין
סְבָרָא לֹאמַר דָּאם קָבֵל שַׁבַּת בְּפִירוּשׁ אַף זְמַן רַב קוֹדֵם שְׁקָה"ח יְהִי דְּאוֹרֵייתָא, וְלַעֲנִי ד'
אִינוּ כֵּן דְּמַש"כ דְּדַעַת רַב הַפּוֹס' הוּא דְּתוּס' שַׁבַּת הוּא רַק מְדַרְבְּנָן הוּא תְּמוּהָ דְּאֲדַרְבָּה
דַּעַת רַב הַפּוֹס' הוּא דְּתוּס' שַׁבַּת הוּא דְּאוֹרֵייתָא הַתּוּס' וְהָרָא"ש בַּפ' תַּפְה"ש וּכ"כ הַתּוּס'
בְּכַתְּוִבוֹת מ"ז וּכ"ה דַּעַת הַרְמַב"ן בְּתוּה"א וְהָרִיטְב"א בַּח' לְתַעֲנִית וְהַר"י מְקוֹרְבִיל מוּבָא
בְּרָא"ש פ' תַּפְה"ש וְבַה"ג בַּה"ל יוֹהֵכ"פ וְהָרִי"ף כְּמַש"כ הַב"י סִי רַס"א וְהָר"ן פ' ב"מ
וּכ"ה דַּעַת סָמ"ג וְסָמ"ק וְרִי"ו וְס' יִרְאִים וְהָרְאָב"ן וְהַרְר"י בַּפ' תַּפְה"ש זוֹלַת לְדַעַת
הַרְמַב"ם לִיכָא תוּס' כְּלָל אִפִּי מְדַרְבְּנָן וּלְדַעַת ר"ת תוּס' שַׁבַּת לְפָנֵיהֶם דְּרַבְּנָן וּבְנֹדְאֵי
קִי"ל כְּנוֹתִינֵיהוּ דְּרַב הַפּוֹס' דְּתוּס' שַׁבַּת דְּאוֹרֵייתָא, וּבְעֵיקַר הַדְּבָר מַש"כ דְּאִין סְבָרָא
דְּקָבֵל שַׁבַּת יְה' חֲמוּר מְסַפֵּק חֲשִׁיכָה צ"ע עֲלָיו הָא זְהוּ מַחְלֻקָת הַרְאִשׁוֹנִים כְּמוֹ שֶׁהִבִּיא
הַטּוֹר בְּסִי שַׁבַּת ג' וְדַעַת רַבֵּינוּ שְׁמַרְי' דְּלֹאֲחַר קָבֵל שַׁבַּת חֲמוּר מְסַפֵּק חֲשִׁיכָה וְכֵן פֶּסֶק
בְּשׁו"ע סִי רַס"א דְּלֹאֲחַר שְׁקָבֵל עֲלָיו שַׁבַּת אָסוּר לְעַרְב וּלְהַטְמִין אַע"ג דְּבְסַפֵּק חֲשִׁיכָה
מְעַרְבִין וְטוֹמְנִין וְא"כ לְשִׁטָּה זוֹ אִין תְּמִימָה שְׁגָם לַעֲנִין קִידוּשׁ הַדִּין כֵּן דְּקָבֵלָה חֲמוּר מְסַפֵּק
חֲשִׁיכָה: אֲמַנְם בְּעֵיקַר שִׁיטַת הַר' שְׁמַרְי' כְּתַב הַחֲכ"צ בְּתַשׁו' סִי י"א וְנ"ל וּבְעֵינֵי הַדְּבָר
תְּמוּהָ מְאֹד שְׁיֵהָא חֲמוּר תוּס' שַׁבַּת שֶׁהוּא מְקַבְּלוּ בְּרַצוֹנוֹ וְאִינוּ אֲלֵא עֲשֵׂה בְּעֻלְמָא מִבִּיה"ש
שֶׁהוּא סָפֵק אִיסוּר סְקִילָה וְהַעוֹשָׂה מְלָאכָה בְּשַׁנִּי בִּיה"ש חֲזִיב חֲטָאת לְמ"ד עכ"ל ע"ש,
אֲבָל בְּאַמַּת תְּמִי' זוֹ אִינִי מְפִיר דְּנֹדְאֵי לַעֲנִין אִיסוּר דְּרַבְּנָן חֲמוּר קָבֵלָה מִבְּסַפֵּק חֲשִׁיכָה
דְּנֵהִי הִיכָא דְּמְקַבֵּל עֲלָיו תוּס' שַׁבַּת אִינוּ אֲלֵא עֲשֵׂה מ"מ בְּנֹדְאֵי הוּא דְּכָל אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן
אַף בְּתוּס' גְּזָרוּ פִּינוּ דְּהוּי עֲשֵׂה אֲבָל בְּבִיה"ש לַעֲנִין אִיסוּר דְּרַבְּנָן אַף דְּלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה
דְּאוֹ' הוּי סָפֵק דְּאוֹרֵייתָא מ"מ לַעֲנִין דְּרַבְּנָן הוּי סָפֵק דְּרַבְּנָן וּלְקוֹלָא וְכֵן אֲמַרִּינוּ בְּשַׁבַּת
ל"ד בִּיה"ש סְפִיקָא הוּא וְסָפֵק דְּרַבְּנָן לְקוֹלָא מִשְׁא"כ בְּמְקַבֵּל שַׁבַּת דְּחָל עֲלָיו שַׁבַּת בְּעֲשֵׂה
וְאָסוּר מַה"ת מְשׁוּם וְדֹאֵי בְּנֹדְאֵי חֲמִיר טוּבָא וְאָסוּר לְעַרְב וּלְהַטְמִין דְּהוּי וְדֹאֵי שַׁבַּת [אֲלֵא
דְּלַעֲנִין הַטְּמָנָה יֵשׁ לַעֲנִין דְּטַעֲמָא דְּמוֹתָר בְּבִיה"ש הוּא מְפָנִי סְתָם קְדִירוֹת רוֹתְחוֹת הֵן
בְּבִיה"ש א"כ אִפִּי ע"י קָבֵלָה אִין לְגִזְרוֹ], וּכ"ז י"ל אַף לְפִי מ"ש מְקַצַּת הַפּוֹס' דָּאם קָבֵל
עֲלָיו שַׁבַּת לֹא הוּי אֲלֵא דְּרַבְּנָן מ"מ פִּינוּ דְּהוּי וְדֹאֵי דְּרַבְּנָן חֲמִיר טְפִי וְנִתְּנוּ עֲלָיו כָּל אִיסוּרֵי
שַׁבַּת שֶׁהֶם מְדַרְבְּנָן יוֹתֵר מִבִּיה"ש דְּאִינוּ אֲלֵא סָפֵק וְהָרִי בִּיה"ש בִּיו"ט רִאשׁוֹן הוּי סָפֵק
דְּאוֹרֵי"י וּמ"מ לַעֲנִין שְׁבוּת לֹא גְּזָרוּ בְּמִקוּם מְצֻנָה וּבִיו"ט שְׁנֵי דְּעֵיקָרוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וּמ"מ
כָּל תּוֹרַת יו"ט רִאשׁוֹן עֲלָיו דְּכָל דְּתִיקוֹן רַבְּנָן כְּעִין דְּאוֹרֵייתָא תִּיקוֹן וְהַכ"נ פִּינוּ דְּמְדַרְבְּנָן

נָאָסֶר בְּמִלְאָכָה שְׁנַתְנוּ עָלָיו תּוֹרַת שַׁבָּת ע"י קִבְּלָתוֹ כֹּל דִּין שַׁבָּת עָלָיו דְּהוּי וְדַאי דְרַבְּנָן וְחָמִיר טוֹבָא מִבֵּיה"ש דְּלֹא הוּי רַק סָפֵק וּכ"ש אִי אָמְרִי דְקִבְּלָה הוּי עֲשֵׂה א"כ בְּנֻדַּי דְּאִין לְתַמּוּהָ דְּנֻדַּי עֲשֵׂה חָמוּר לְעֵינֵי אִיסוּר דְּרַבְּנָן מְסַפֵּק בֵּיה"ש כַּנ"ל: אֵלָּא דְלֹכ' אִפִּי אִי גִימָא פְּדַעַת ר' יוֹאֵל דְּלֹא חָמִיר קִבְּלָה מְסַפֵּק חֲשִׁיכָה וְכֹל מְלָאכָה הַמּוֹתֶרַת בְּבֵיה"ש מוֹתֶר גַּמִּי בְּקִבְּלָה הֵינְנוּ דְּנֻקָּא לְעֵינֵי מְלָאכָה אֲבָל לְעֵינֵי קִידוּשׁ אַף דְּבִסְפֵּק חֲשִׁיכָה מוֹתֶר לְאַכּוֹל מ"מ בְּקִבְּלָה גֵרַע טְפִי וְאִיסוּר לְאַכּוֹל קוֹדֵם קִידוּשׁ דְּהָא מְשַׁמַּע בְּרָא"ש פ' עַרְבֵי פְסָחִים דְּבִאָמַת תְּלִי זֶה בְּזֶה וְלִמָּאן דַּס"ל דְּמוֹתֶר לְאַכּוֹל בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּבִאָמַת אִין לְקִדְּשׁ בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה (וְעֵינֵי בְּר"ן) וְעִי' בִּש"ג שָׁם דְּאִין רְאוּי לְקִדְּשׁ עַד צֵה"כ וְהוּא פְּשִׁיטָה הַנ"ל וְכִינּוּ דְּזַמֵּן קִידוּשׁ הוּא בְּלִילָה לְפִיכָּה מוֹתֶר לְאַכּוֹל בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה אֲבָל בְּקִבְּלָה עָלָיו שַׁבָּת דִּיכּוֹל לְקִדְּשׁ עַל הַכּוֹס וְכַדְאָמְרִינּוּ רַב צְלִי שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש וְאוֹמֵר קִידוּשׁ עַל הַכּוֹס אָמְרִינּוּ פִּינּוּ שְׁקִבְּלָה עָלָיו שַׁבָּת וְיִכּוֹל לְקִדְּשׁ אִיסוּר לְאַכּוֹל קוֹדֵם קִידוּשׁ וְאִינוּ עֵינֵי לַס"ח, וּלפ"ז כֹּל הַסּוֹגֵיָא בְּפְסָחִים ה"ד בְּלֹא קִבְּלָה עָלָיו שַׁבָּת וְלִכְּוֹד לְכָל חַד פְּדַאִית לִי לְהֶרִי"ף אַף בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה אִיסוּר לְאַכּוֹל וְלִהְרִי"ה דְּנֻקָּא בְּנֻדַּי חֲשִׁיכָה ע"ש אֲבָל בְּקִבְּלָה עָלָיו שַׁבָּת אִפִּי מְפֻלְגַּת הַמְּנַחָה אִיסוּר לְאַכּוֹל וְכַדְעַת הַב"ח וְרַש"ל וּמַג"א וְהַדְּלַקַת הַגֵּר הוּי קִבְּלַת שַׁבָּת כְּמוֹ תְּפִלָּה.

וְעוֹד דְּבִאָמַת גַּם בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה גּוֹפִי' שִׁכ' הַכּס"מ דְּהֶרְמֵב"ם קָאִי עַל ס"ח וְאִם לֹא אָמַר בּוֹאוּ וְנִקְדְּשׁ מוֹתֶרִין לְאַכּוֹל קוֹדֵם קִידוּשׁ כְּבָר הַקְּשָׁה ע"ז הַמַּג"א בְּסִי' רַע"א דְּסוֹתֶר עֲצָמוּ לַמ"ש בְּסִי' רַצ"ט דְּאוֹסֶר בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה אַף בְּלֹא אֲמִירָה כְּלָל, וְגַם דַּעַת הֶרְמֵב"ם ו"ל צ"ע לְפִי מַה שְׁפִי' הַכּס"מ דְּבָרֵיו דְּהָא רַב סְתָמָא קָאָמַר כְּשֵׁם שְׁשַׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר כְּוֹ קוֹבַעַת לְקִידוּשׁ וְלֹא הַזְּפִיר כְּלָל שְׁאָמְרוּ בּוֹאוּ וְנִקְדְּשׁ, וְעוֹד דְּהו"ל לְהֶרְמֵב"ם לּוֹמֵר דְּשָׁנִים שְׁהִיּוּ שׁוֹתִין מִיְיָרִי בְּבֵיה"ש וְעוֹד מֵאִי עֵינֵי אֲמִירַת בּוֹאוּ וְנִקְדְּשׁ בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה לְקַבִּיעַת מַעֲשֵׂר פִּינּוּ דְּבִלֹא אֲמִירָה מוֹתֶר בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה וּמֵאִי תְּלִי' זֶה בְּזֶה וְע"כ כְּנֶרְאָה עֵיקֶר כְּמוֹ שִׁכ' הַמַּג"א שָׁם דְּשָׁנִים שְׁהִיּוּ שׁוֹתִין וְאָמְרוּ בּוֹאוּ וְנִקְדְּשׁ נָאָסֶר לְהֵם לְשִׁתּוֹת מִיְיָרִי מִבְּעו"י וְגַם הֶרְמֵב"ם מִיְיָרִי מִבְּעו"י וְלִכְּוֹד פִּינּוּ שְׁאָמְרוּ בּוֹאוּ וְנִקְדְּשׁ אִיסוּר לְהֵם לְשִׁתּוֹת אֲבָל מְשַׁקְדְּשׁ הַיּוֹם הֵינְנוּ בֵּיה"ש אֲזַ פּוֹרַס מְפָה וּמְקִדְּשׁ וְאִפִּי' בְּלֹא אֲמִירָה אִיסוּר לוֹ לְאַכּוֹל קוֹדֵם שְׁיִקְדְּשׁ בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה וּלפ"ז דְּגַם בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה אִיסוּר וַא"כ בְּלֹא"ה אִפִּי' לִר' יוֹאֵל דְּלֹא חָמִיר קִבְּלָה מְסַפֵּק חֲשִׁיכָה מ"מ כֹּל שְׁאִיסוּר בְּסָפֵק חֲשִׁיכָה גַם בְּקִבְּלָה אִיסוּר וַא"כ אִיסוּר לְטַעֲנוֹם קוֹדֵם קִידוּשׁ אַחֲרֵי קִבְּלַת שַׁבָּת: אוּלָם לְפַעַנ"ד גִּרְאָה לְדוֹן וְלִהְתִּיר הֵיכָא שְׁקִבְּלָה עָלָיו שַׁבָּת ע"י הַדְּלַקַת הַגְּרוֹת שְׁמוֹתֶר לְאַכּוֹל וְלְשִׁתּוֹת עַד בֵּיה"ש, דְּהַנָּה בְּבִרְכוֹת כ"ז אָמְרִינּוּ מְדַרְב צְלִי שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש ש"מ דְּהִלְכָה כַּר"י דְּתַפְּלַת מְנַחָה עַד פְּלַג הַמְּנַחָה אַדְרָבָה מְדַר"ה וְרַבְּנָן לֹא הוּי מְצַלִּי עַד אֲנֻרְתָּא כּו' הַשְּׁתָּא דְּלֹא אִיתְּמַר הַלְּכָתָּא כּו' דְּעַבִּיד כְּמַר עַבִּיד וְדְעַבִּיד כְּמַר עַבִּיד, וְשָׁם ע"ב אָמְרִי' רַב צְלִי שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש אוֹמֵר קְדוּשָׁה עַל הַכּוֹס אוֹ אִינוּ אוֹמֵר ת"ש דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מְתַפְּלֵל וְאוֹמֵר קִידוּשׁ עַל הַכּוֹס ר"י מְצַלִּי שָׁל מוֹצַ"ש בְּשַׁבָּת אוֹמֵר הַבְּדִלָה עַל הַכּוֹס אוֹ אִינוּ אוֹמֵר ת"ש דְּאָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל מְתַפְּלֵל כּו' וְאוֹמֵר הַבְּדִלָה עַל הַכּוֹס ע"ש, וְהַנָּה הַתּוֹס' וְהֵרָא"ש כְּתַבּוּ דְּכָל הַנִּי שְׁהִתְפַּלְלוּ שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש וְשָׁל מוֹצַ"ש בְּשַׁבָּת ס"ל כַּר"י דְּמְפֻלְגַּת הַמְּנַחָה מִתְּחִיל זְמַן תְּפִלַת עַרְבִית וּכ"כ ר"ח מוֹבָא בַּאו"ז רִישׁ הַל' ק"ש וְז"ל וְרַאִינוּ לְרַבְּנוֹתָא הַגְּאוּנִים שְׁפִי' הָא דְּמְצַלִּי רַב שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש וְהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מְתַפְּלֵל אָדָם שָׁל שַׁבָּת בַּע"ש וְאוֹמֵר קִידוּשׁ עַל הַכּוֹס פִּי'

באותה שעה שמתפלל באותה שעה מקדש על הכוס והא דאר"י א"ש מתפלל מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה כו' כולם היו מתפללין בכל יום תפלת ערבית בעוד היום כר' יהודה כו' ע"ש, והנה לרבנן אף דס"ל דזמן תפלת ערבית הוא בלילה ונקא מ"מ לענן קבלת שבת יכול לקבל עליו שבת מתחלת שקיעה ואילה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בתוה"א והר"ן בפ' ב"מ וכ"כ בשו"ע סי' רס"א דלאחר תחלת שקיעה יכול לקבל עליו תוס' שבת ולשי' הפוס' מדאורייתא חל עליו שבת ע"י קבלתו ויש לחקור לרבנן אם יכול לקדש על הכוס מבעו"י אי ניקא דקידוש תלי' בתפלה ודנקא לר"י שמתפלל ערבית מבעו"י לכה יכול לקדש מבעו"י אבל לרבנן אף שיכול לקבל עליו שבת מבעו"י מ"מ אין יכול לקדש על הכוס מבעו"י או דלמא דקידוש אינו תלוי בתפלה רק בקבלה וכיון שיכול לקבל שבת מבעו"י יכול ג"כ לקדש, והנה כל מעיני הישר הולך יראה להדי' דכל הני אמוראי שהתפללו וקידשו על הכוס מבעו"י כמו שתפלתם הי' רק אליבא דר"י בן מה שקידשו מבעו"י ה"ד לר"י דקידוש אינו תלוי בקבלת שבת רק בתפלת ערבית, ורא' ברורה דהא לר"י יכול להתפלל של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס והכא בנדאי כל קדושת שבת עליו דהא יום גמור הוא ומ"מ מצי להבדיל על הכוס לר"י ומשום דלר"י מאז הוא זמן תפלת ערבית וכיון דמפלג המנחה חשיב לילה לענן תפלה הכ"נ חשיב לילה לענן הבדלה וכ"כ הפוס' לענן מגילה ולדעת ר"ת גם ק"ש יכול לקרות מפלג המנחה וכן בעיקר קבלת שבת אינו יכול לקבל שבת קודם פלג המנחה וכמבואר בשו"ע, אלמא דעיקרא דמילתא תלי' בתפלת ערבית ולפ"ז לרבנן דס"ל תפלת הערב הוא בצה"כ אינו יכול לקדש על הכוס אף שפבר קבל עליו שבת דהא חזינו דאינו תלוי בקבלה רק בתפלה מדיכול להבדיל בשבת מבעו"י אף שלא שנייה קבלה: וכ"כ הטור בסי' רצ"ג בשם הר"י ז"ל פ"ק שנהגו כל ישראל לרבנן שאין מתפללין ערבית אלא משחשוקה אין להתפלל של שבת בע"ש ולא של מוצ"ש בשבת ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת היום וביציאתו בין יין מצוי או אינו מצוי דקידוש אפשר בפת והבדלה אפשר למחר, הרי מבואר מדבריו דלרבנן אין לקדש מבעו"י ואף בנדאי גם לרבנן יכול לקבל עליו שבת מבעו"י מ"מ לקדש אסור כמו שאין מתפללין, ולכאורה יש להביא רא' לזה גם מהא דאמר בגמ' רב מצלי של שבת בע"ש אומר קידוש על הכוס או אינו אומר משמע דדנקא לרב קא מפעי לי' שמתפלל של שבת בע"ש אי יכול ג"כ לומר קידוש אבל לרבנן דאין מתפללין בע"ש פשיטא דאין אומר קידוש מבעו"י דאל"ה למה לו להקדים הא דרב מצלי של שבת בע"ש גם לרבנן תיבעי לי' (ועיין בפר"י ח"א סי' ט'), עכ"פ לפי מ"ש הר"י ז"ל לרבנן אין לקדש בע"ש עד הלילה אף שע"י קידוש מקבל עליו שבת כמו תפלה ולפ"ז נראה פשוט דלרבנן אף שמקבל עליו שבת מבעו"י מותר לו לאכול ולשתות עד הלילה כיון שאינו יכול לקדש הרי לא חל עליו חובת קידוש, וכ"נ בהדיא ממה שפי' הר"ן דברי הר"י אף בע"פ דר"ח ותלמידי דרב היו סבורים שאין לקדש בספק חשיכה לכה לא רצו להפסיק עד הלילה ע"ש.

והנה בב"י סי' רס"ז כ' על דברי הר"י ז"ל גיאות פ"ק שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעה אחת ה"י נקטינן דלא כרי"ן גיאות וכ"כ בשו"ע שם מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול וכבר הקשה המג"א ע"ז דהוא נגד הגמ' דמדאמרי' מדרב צלי של שבת בע"ש מ"מ כר"י ס"ל מוכח דלרבנן אף בע"ש אסור וכ"כ הרא"ש שם דכולם כר"י ס"ל

וע"ש במג"א שכ' דבאמת אף בחול יש פוסקים שסוברים דמותר לעשות פעם כר"י ופעם פרבן והיינו משום דפסקינו דעביד פמר עביד ונדעביד פמר עביד ואף דלא קיי"ל הכי וכמש"כ הראשונים מ"מ בשבת יש לסמוך על ר"י אף שפחול עושה פרבן וע"ש שהביא דעת הבה"ג די"ל דרב שהי' מתפלל של שבת בע"ש ס"ל פרבן אלא דמ"מ בשבת הי' עושה כר"י ע"ש וכן צ"ל ע"כ בכונת השו"ע דסמכינו בשבת אר"י משום מצוה להוסיף מחול על הקודש: ולפ"ז יוצא לנו דנדאי מי שהתפלל ערבית בע"ש מבעו"י א"כ הרי עשה כר"י וממילא לר"י הגיע זמן קידוש ואסור לטעום קודם קידוש וזהו שכ' הטור דלאחר שמתפללין ערבית מבעו"י אסור לו לטעום וכו"ל, אבל במי שמקבל שבת ע"י הדלקה או במזמור שיר ליום השבת ואינו מתפלל עד הלילה בנדאי יש לסמוך ארבן דתפלה וקידוש הוא דוקא בלילה וכינון שאין לו לקדש מבעוד יום ממילא מותר לאכול ולשתות עד הלילה וכמ"ש דלרבן שאין לקדש עד הלילה ממילא לא נאסר לטעום אף שקבל עליו שבת, וכן מי שהדליק גרות אחר פלג המנחה תיכף הרי עשה"ג כ"כ כר"י דלרבן אין להדליק גרות אחר פלג המנחה משום לא יקדים וכן מבואר בתוס' ברכות כ"ז וברא"ש דרב דצלי של שבת בע"ש וקבל עליו שבת מבעו"י ולא הוי הקדמה משום דס"ל כר"י, אבל לרבן יכול לקבל שבת רק מתחלת שקיעה וכמש"כ הרמב"ן והר"ן וכ"ה דעת ר"ת דמתחלת שקיעה עד סוף שקיעה רצה לעשותו כולו תוספות עושה אבל קודם תחלת שקיעה אינו יכול לקבל עליו שבת וכמו דלר"י קודם פלג המנחה קבלתו לא מהני כן לרבן אף אחר פלג המנחה דאין חילוק בפלג המנחה אליבא דרבן וכינון דעשה"ג כר"י אסורה לאכול קודם קידוש, אבל במי שהדליק אחר תחלת שקיעה מותרת לאכול ולשתות וסמכינו ארבן דאין לקדש עד הלילה ולא הגיע עדיין זמן קידוש: או למ הבה"ג אחרי שהביא דברי הגמ' דעביד פמר עביד כ' וז"ל ת"ש רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בע"ש וצלי ר' ירמ' אחור' תפלה של חול ולא פסקי' לר' ירמ' ש"מ דלאו עד פלג המנחה בלחוד מצלינו מנחה ומכאן ואילך ערבית קאמר רב דהא לא פסקי' לר' ירמ' דצלי מנחה ורב הכי סבר אי בעי לצלו' של שבת מצלי פלומר מוסיפין מחול על הקודש עכ"ל הרי דס"ל לבה"ג דאף לרבן יכול להתפלל של שבת בע"ש משום הוספה מחול על הקודש, והנה באמת סוגית הגמ' קשיא לדידן' דהא בהדיא אמרי' מדרב צלי של שבת בע"ש ש"מ כר"י ס"ל הרי דלרבן אסור להתפלל של שבת בע"ש ומה שפי' המג"א דברי הגמ' לדידן' דמעיקרא בעי למפשט מרב דהלכה כר"י אבל למסקנא דאי בעי עביד פמר כו' רשאי להקדים בע"ש אף שפחול עושה פרבן ע"ש הוא דחוק, גם מ"ש המג"א לתת טעם דאפי' לרבן יש להקדים בע"ש משום דערבית נתקן נגד אברים ופדרים שמתעפלים בלילה ובשבת אסור ליתנן דלא עולת חול בשבת גם זה צ"ע דא"כ מאי ס"ד דהגמ' דרב ס"ל כר"י דלמא משו"ה הוא וכמ"ש המג"א: ולישב שי' הבה"ג נ"ל דנדאי ס"ל לבה"ג דאף לרבן גופי' יכול להקדים בע"ש משום דמוסיפין מחול על הקודש ולא משום דבע"ש סמכינו אדר"י, ובאמת פדברי בה"ג מבואר בירושלמי פ"ד דברכות ובתענית רבי מפקיד לאבדן אכריז קומי צבורא מאן דמצלי ליצלי דרמשא עד יומא כו' א"כחנינא משכני ר"י ב"ר יוסי לפונדק אהד אמר לי פאן התפלל אבא של שבת בע"ש א"ר אמי ר' יוחנן פליג ולא הוה צריף מפלגא על הדא שפן מוסיפין מחול על הקודש כו' ע"ש, והנה מה דאמר ר' אמי ר' יוחנן פליג נראה משום

דר"י ס"ל פּרַבְנֵן דְתַפְלַת הַמְנַחָה עַד הָעֶרֶב וּלְכַף אֵין לְהַתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש וּכ"נ לְהוֹכִיחַ דַּר"י פּרַבְנֵן ס"ל דְהֵנָּה בְּתַלְמוּדָא דִּידָן בְּרַכּוֹת כ"ט אָמַר רַחֲב"א אָמַר ר' יוֹחָנָן מְצֻנָה לְהַתְפַּלֵּל עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה כּו' מֵאֵי קָרָא יִרְאוּף עִם שְׁמַשׁ וּלְפָנֵי יָרַח דּוֹר דּוֹרִים לְיִיטֵי עֲלָה בְּמַעְרְבָא אַמְאָן דְּמַצְלֵי עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה מ"ט דְּלָמָא מְטַרְפָּא לִי שְׁעָתָא, וְהֵנָּה הָאֵי עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה ע"כ צ"ל בְּסוּף שְׁקָה"ח דְּאֵי סְמוּף לְתַחֲלַת שְׁקִיעָה שְׁהוּא ג' מִלִּין וּרְבִיעַ קוֹדֵם הַלֵּילָה א"כ אַמְאֵי חֲיִישֵׁי בְּמַעְרְבָא דְּלָמָא מְטַרְפָּא לִי שְׁעָתָא הָא אֵיפָא שְׁהוּת טוֹבָא עַד הַלֵּילָה כֹּל זְמַן תַּחֲלַת שְׁקִיעָה שְׁהוּא קְרוּב לְשַׁעָה שְׁהוּא עַדִּין זְמַן מְנַחָה, וּבְאַמַּת כְּבָר הִבִּיא מְזָה הַגְּבָר"א בְּבִיאורוֹ בְּסִי רַס"א רַאִי לְשִׁיטְתוֹ דְּבִיה"ש הוּא מְתַחֲלַת שְׁקִיעָה וְאֵין לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה אַז וּלְכֵן עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה שְׁהוּא עִם שְׁקָה"ח חֲיִישֵׁינּוּ דְּלָמָא מְטַרְפָּא לִי שְׁעָתָא, אוּלָם לְדַעַת כֹּל הַפּוֹס' דְּבִיה"ש הוּא בְּסוּף שְׁקִיעָה וּמְתַחֲלַת שְׁקִיעָה עַדִּין יוֹם גָּמוֹר הוּא כְּשִׁיעוֹר ג' מִלִּין וּרְבִיעַ ע"כ צ"ל כַּנ"ל דְּעִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה הוּא סְמוּף לְסוּף שְׁקָה"ח וְנִלְמַד מִקְרָא יִרְאוּף עִם שְׁמַשׁ כּו' וּלְפָנֵי יָרַח דּו"ד הֵינּוּ תַפְלַת שְׁחַרִּית עִם הַתַּחֲלַת הַנֶּץ וּמְנַחָה עִם סוּף שְׁקִיעָה שְׁהוּא לְפָנֵי יָרַח, וּלפ"ז פִּינּוּ דְאָמַר ר"י מְצֻנָה לְהַתְפַּלֵּל עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה בַּע"כ דַּס"ל פּרַבְנֵן דְתַפְלַת מְנַחָה עַד הָעֶרֶב דַּר"י דְזַמְנָה רַק עַד פְּלַג הַמְנַחָה וְלֹא יוֹתֵר אֵיף אֶפְשָׁר לְהַתְפַּלֵּל עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה שְׁהֵרִי פְּלַג הַמְנַחָה הוּא שַׁעָה וּרְבִיעַ קוֹדֵם הַלֵּילָה וְעַדִּין הַיּוֹם גָּדוֹל וּמַכַּשׁ"כ לְשִׁי הַגְּבָר"א דְּמְתַחֲלַת שְׁקִיעָה הוּא בִּיה"ש א"כ פְּלַג הַמְנַחָה הוּא שַׁעָה וּרְבִיעַ קוֹדֵם תַּחֲלַת שְׁקִיעָה בְּנֻדָּאֵי אֵי אפ"ל דַּר"י יוֹחָנָן ס"ל כַּר' יְהוּדָא דְהָא שַׁעָה וּרְבִיעַ קוֹדֵם שְׁקִיעָה עַדִּין הַשְּׁמַשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵין זֶה עִם דְּמַדּוּמֵי חֲמָה וּבַע"כ דַּר"י יוֹחָנָן פּרַבְנֵן ס"ל דְזַמַּן מְנַחָה הוּא עַד הַלֵּילָה, וּלְהַכִּי אָמַר ר' אַמִּי ר' יוֹחָנָן פְּלִיג פִּינּוּ דַּס"ל פּרַבְנֵן אֵין לְהַתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש וְע"ז אָמַר דְּלָא הָוָה צָרִיף מְפַלְגָא עַל הַדָּא שְׁכּוֹן מוֹסִיפִין מַחּוּל עַל הַקּוֹדֵשׁ וְהֵינּוּ אַף דַּס"ל לַר"י פּרַבְנֵן מ"מ יְכוּל לְהַתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש מְשׁוּם דְּמוֹסִיפִין מַחּוּל עַל הַקּוֹדֵשׁ הָרִי מְבֹאָר דְּבָרֵי בַּה"ג בִּירוּשְׁלַמִּי דְּמְשׁוּם הוֹסְפָה מַחּוּל עַל הַקּוֹדֵשׁ אֶפְשָׁר לְהַתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש גַּם לַרְבָּנּוּ: אוּלָם לְהַבִּין טַעַם הַדָּבָר פִּינּוּ דְלַרְבָּנּוּ זְמַן מְנַחָה עַד הָעֶרֶב וּזְמַן תַּפְלַת עַרְבִית הוּא בְּלֵילָה מְמַשׁ א"כ אֵיף מְתַפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש מְשׁוּם הוֹסְפָה מַחּוּל עַל הַקּוֹדֵשׁ, נִרְאָה לּוֹמֵר דְּלִפִּי הַמְתַּבָּאָר בְּסוּגֵיָא דְּבְרַכּוֹת שָׁם דְאָמַר מְדַרְב צְלִי שֶׁל שַׁבָּת בַּע"ש ש"מ כַּר"י ס"ל וּפִירֵשׁ"י דְזַמַּן מְנַחָה עַד פְּלַג הַמְנַחָה הוּא אַח"כ מְתַחֲלִיל תַּפְלַת עַרְבִית הָרִי דְזַמַּן תַּפְלַת עַרְבִית הוּא מְשַׁנְשָׁלָם זְמַן מְנַחָה וְכֵן פִּי הַגְּבָר"א בְּשֵׁנוּ"א עַל מְשַׁנָּה דְתַפְלַת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קְבַע הֵינּוּ דְזַמְנָה הוּא בֵּין תַּפְלַת מְנַחָה לְשְׁחַרִּית וּמְתִי שְׁנֻשָׁלָם מְנַחָה מְתַחֲלִיל עַרְבִית וּלְכֵן לַר"י דְתַפְלַת מְנַחָה הוּא עַד פְּלַג הַמְנַחָה לְהַכִּי מְתַחֲלִיל אַח"כ זְמַן תַּפְלַת עַרְבִית, וְהֵנָּה הַמְרַדְכֵי בַּפ' ב"מ וְהַגָּה"מ פ"ה פְּתַבּוּ דְּמִי שְׁשָׁהָה בַּע"ש לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה וְעָנָה בְּרַכּוֹ עִם הַקְּהֵל הוּאִיל וּכְבָר עָשָׂהוּ קוֹדֵשׁ לֹא יַעֲשֻׁנוּ חוּל לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה אֶלָּא מְתַפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתִּימִים, וְכֵן הוּא בְּשׁו"ע ס' רַס"ג ע"ש וּמְבֹאָר דְּמִשְׁקַבֵּל שַׁבָּת אֵינּוּ יְכוּל עוֹד לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה שֶׁל חוּל, וּלפ"ז נִרְאָה פְּשׁוּט דְּמִי שְׁמַקְבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִבַּעו"י יְכוּל לְהַתְפַּלֵּל אַח"כ תַּפְלַת מְעָרִיב שֶׁל שַׁבָּת אִפִּי לַרְבָּנּוּ וְאֵף דְּבַחּוּל תַּפְלַת עַרְבִית הוּא בְּלֵילָה הֵינּוּ מְשׁוּם דְתַפְלַת מְנַחָה עַד הָעֶרֶב אֲבָל מִי שְׁמַקְבֵּל שַׁבָּת שֶׁא"א לוֹ עוֹד לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה וּמְשׁוּם שְׁכַבָּר עָשָׂהוּ קוֹדֵשׁ שׁוֹב יוֹכֵל לְהַתְפַּלֵּל עַרְבִית תִּיכָף מְשׁוּם דְזַמַּן תַּפְלַת עַרְבִית הוּא בְּשַׁעָה שְׁנֻשָׁלָם תַּפְלַת מְנַחָה וּכַמ"ש הַגְּבָר"א, וְהָא שְׁאֵינּוּ רַשָּׁאֵי לְהַתְפַּלֵּל מְנַחָה אַחַר שְׁמַקְבֵּל עָלָיו שַׁבָּת

היינו ע"כ אליבא דרבנן ואדרבה לר"י לא שינוי דין זה פלל דהא לר"י לעולם אין זמן מנחה אחר פלג המנחה וקודם זה אי אפשר פלל לקבל שבת ובע"כ לרבנן הוא, והנה דעת בה"ג הוא דהדלקת הנר הוי קבלת שבת וכל מי שמתפלל של שבת בע"ש בע"כ מדליק מתחלה את הנר וכמ"ש התוס' וכיון דקבל שבת בהדלקה ואזיל לי' זמן מנחה לפיכך יוכל להתפלל ערבית אולם אפי' לא קבל שבת תחלה בהדלקה פיון שבתפלה גופי' הרי מקבל עליו שבת בע"כ ממילא אדחי לי' זמן מנחה ושפיר מתפלל ערבית מבעו"י והיינו מ"ש הירושלמי וכן בה"ג שפן מוסיפין מחול על הקודש משום דבקבלת שבת אדחי לי' זמן מנחה יכול שפיר להתפלל ערבית אף לרבנן: ועפ"ז נבוא ג"כ לישב קושית המג"א מהא דהוכיח הגמ' מדצלי רב של שבת בע"ש ש"מ כר"י ס"ל דהנה בההיא עובדא דרב איקלע לגניבא א"ל ר' ירמיה' ב"א לרב מי בדלת וא"ל אין בדילנא הרי דס"ד דהגמ' דרב לא בדיל פלל מן המלאכה אחר שהתפלל ערבית של שבת, ואפשר לומר דהא דאמר לו ר"י מי בדלת היינו שנסתפק אם איפא פלל קבלת שבת מבעו"י לאסור במלאכה או דשאלו דאולי יש איסור דלא יקדים אפי' במקבל עליו שבת ולהכי איפא קפידא בהכרח שלא לקבל שבת אבל עכ"פ פיון דס"ד דרב לא בדיל פלל ממלאכה וא"כ ל"ל דס"ל פרבנן ומשום דמוסיפין מחול על הקודש התפלל של שבת בע"ש דהא פיון דלא בדיל לא קבל שבת פלל ולא הוסיף מחול על הקודש ובע"כ דס"ל כר"י דמפלג המנחה אזיל לי' זמן מנחה ומתחיל זמן תפלת ערבית, ולכן מיייתי אח"כ ת"ש דרב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בע"ש דמבואר התם דאמר רב אין בדילנא א"כ אפ"ל שפיר אף דע"כ ס"ל פרבנן מדלא פסקי לר' ירמיה' שהתפלל מנחה מ"מ התפלל של שבת בע"ש פיון דבדיל ממלאכה אף דס"ל פרבנן מ"מ יכול להתפלל של ערבית משום דמוסיפין מחול על הקודש וכנ"ל, ואין להקשות לפ"ז א"כ מאי פריה מרבי ואפיי דלא בדלו נימא דס"ל כר"י ובלא"ה יכול להתפלל ערבית אף זה אינו דמשמע לי' דהא דקאמר רב אין בדילנא היינו דמפיון שהתפלל מחויב לבדול מצד עצמו מחמת שבתפלה הוא מקבל שבת פיון שהזכיר קדושת היום בתפלה וכמו שיבואר להלן אלא דממילא מותר להתפלל אף לרבנן פנ"ל אבל פיון דמחויב לבדול מפני שהתפלל א"כ אפי' לר"י דמותר בלא"ה להתפלל מ"מ הרי תפלה בע"כ קבלה היא: עכ"פ לשיטת בה"ג גם רב ס"ל פרבנן אלא דאפי' לרבנן יכול להתפלל ש"ש בע"ש משום מוסיפין מחול על הקודש ולפ"ז להבה"ג אפשר דגם שאר התנאים שהתפללו בע"ש טעמא הוא משום מוסיפין מחול על הקודש ולפ"ז ממילא אף לרבנן יכול לקדש מבעו"י כמו שיכול להתפלל מבעו"י וא"כ אסור לטעום אחר קבלת שבת לד"ה, אולם באמת דעת התוס' והרא"ש דהני שהתפללו של שבת בע"ש כר"י ס"ל וכן הוא דעת ר"ח בשם הגאונים המובא לעיל דהני שהתפללו ש"ש בע"ש היו מתפללין תמיד ערבית לאחר פלג המנחה כר"י אבל לרבנן אף בע"ש אין להתפלל ולקדש עד הלילה וממילא מותר גם לאכול ולשתות עד הלילה פיון שלא הגיע עדיין זמן קידוש וכנ"ל, ולפ"ז נלע"ד דבשעת הדחק מי שקבלה עלי' שבת בהדלקת הנרות מבעו"י יש להתיר לטעום אח"כ לצורך גדול וכשי' התוס' והרא"ש, אבל מי שמקבל שבת ע"י תפלה מבעו"י א"כ הרי עשה כר"י שוב אסור לו לאכול ולשתות עד שיקדש וכנ"ל: אולם בנידון דידן שהתנתה שאינה מקבלת שבת בהדלקה בנדאי לכאורה אין ספק דאף במלאכה מותרת וכמו שנתבאר בשו"ע סי' רס"ג דלבה"ג פיון שהדליק נר

שֶׁל שִׁבְתָּ חָל עָלָיו שִׁבְתָּ וְנֶאֱסָר בְּמִלְאָכָה וּי"א שְׁאֵם מִתְּנָה שְׁאִינָה מְקַבֵּלַת שִׁבְתָּ עַד שְׁיֵאמַר הַחֲזֵן בְּרָכוּ מוֹעִיל לָהּ וּי"א שְׁאִינֵנו מוֹעִיל לָהּ וְהֵרַמְ"א כ' בַּהֲג"ה דְּהַמְנַהֵג שְׁאוּתָהּ אִשָּׁה הַמְדַלְקַת מְקַבֵּלַת שִׁבְתָּ בְּהַדְלָקָה אִם לֹא שֶׁהִתְנָה תְּחִלָּה וְאִפְ"ל תְּנָאֵי בְּלֵב סָגִי, הָרִי דְמוֹעִיל תְּנָאֵי וּמִשְׁמַע דְּאָרְף בְּמִלְאָכָה מְנַתְרַת, אוֹלָם נִלְעַנ"ד דְּלִפִּי הַמְנַהֵג שְׁנוּהָגוֹת נְשִׂי דִּינֵן לְבִרְרָה זְמַן עַל הַדְלָקַת הַנֵּר שֶׁל יו"ט שׁוֹב אֵין מוֹעִיל לָהּ שׁוּם תְּנָאֵי, וְהִנֵּה בְּגוּף הַדְּבָר אֵי מוֹעִיל תְּנָאֵי גַבִּי הַדְלָקָה מְבֹנָאָר בַּב"י מִחֲלֻקַּת הַפּוֹס' בְּזָה וּכְמוֹ שֶׁכ' ג"כ בְּשׁו"ע וְנ"ל הַב"י וּבִהְגָּהוֹת כְּתֹב וּמִיָּהוּ הַר"ם הִנְהִיג לְהַתְנוּת קוֹדֵם שְׁיִדְלִיק שְׁאִינֵנו מְקַבֵּל שִׁבְתָּ עַד שְׁיִסִּיר מִיָּדוֹ הַנֵּר שְׁהַדְלִיק אוֹ עַד תְּפִלָּה דַּא"ל כ' הִי מְטַלְטְלוֹ בְּאִיסוּר אַחַר שְׁהַדְלִיק נֵר שֶׁל שִׁבְתָּ וּכ"כ הַמְרַדְכֵי בַּפ' ב"מ וּמִשְׁמַע מְלִשׁוֹנוֹ דְּכִשְׁהֵי' כֹּן בְּדַעְתּוֹ סָגִי אַע"פ שֶׁלֹּא הִתְנָה בְּפָה וְנִרְאָה מְדַבְּרִיו דְּאִפְ"ל לְדַעַת בַּה"ג שְׁרִי בְּהֵכֵי וְהַכְּלָבוֹ כ' שֶׁהַר"ף חוֹלֵק עַל הַר"ם וְאוֹמֵר כּו' דְּכִינֵן שְׁמַבְרַכַת עַל הַדְלָקָה אֵין לָהּ קַבְלָה גְּדוּלָה מִזֹּו וְאֵין מוֹעִיל לָהּ שׁוּם תְּנָאֵי וְשׁוּם בְּסוּמָה כ' וְנ"ל וּמ"ש רַבֵּינוּ שֶׁהַמְתַּפְּלֵל עַרְבִית חָל עָלָיו שִׁבְתָּ נ"ל דַּאֲעַפ"י שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל הַקָּהֵל וְקוֹדֵשׁ הַיְחִיד וְהַתְּפַלֵּל שֶׁל שִׁבְתָּ מִבְּעוֹ"י חָל עָלָיו שִׁבְתָּ וְנֶאֱסָר בְּעֲשִׂית מְלָאָכָה מִיָּהוּ אִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבֵּל עָלָיו שִׁבְתָּ עַד יֵינֵן נִרְאָה לִכ' דְּהֵינֵנו פְּלוּגְתָא דַּהַר"ם וְר"ף גַּבִּי הַדְלָקַת הַנֵּר וְיוֹמֵר נִרְאָה לוֹמֵר דְּכִינֵן שְׁהַזְכִּיר קִדְוֶשׁ הַיּוֹם בְּתַפְלָה א"א לְעֲשׂוֹתוֹ חוֹל לַד"ה עַכ"ל הַב"י וּכ"כ בְּשׁו"ע סִי הַנ"ל סַעִי י"א דְּבַתְּפִלָּה אֵינוֹ מוֹעִיל שׁוּם תְּנָאֵי וְחָל עָלָיו שִׁבְתָּ בַּע"כ.

וְהִנֵּה בְּעִירוֹבֵין דְּף מ' אֲמַרִּינוּ גַבִּי זְמַן בַּר"ה וְיוֹה"כ דְּאִיקְלַע לִי פּוֹס הַתִּינַח ר"ה יוֹה"כ הִיכִי עֵבִיד אֵי מְבָרַךְ עָלֵי וְשִׁתִּי' לִי כִּינֵן דְּאָמַר זְמַן קַבְלִי' עָלֵי וְאֶסֶר לִי דְּהָאֵמַר לִי ר' יִרְמְיָ ב"א לְרַב מִי בְּדָלַת וַא"ל אֵין בְּדִילָנָא הָרִי דְּלַמַּד הַגַּמ' זְמַן מִתְּפִלָּה דְּכְמוֹ שְׁנֶאֱסָר עַ"י תְּפִלָּה ה"ה ע"י זְמַן וּלְפ"ז נִרְאָה דְּכְמוֹ דְּאֵין מוֹעִיל תְּנָאֵי בְּתַפְלָה כַּמ"ש הַשׁו"ע ה"ה בְּבִרְכַת זְמַן אֵין מוֹעִיל שׁוּם תְּנָאֵי וּלְפ"ז מְכִינֵן שְׁבִרְכָה זְמַן עַל הַדְלָקַת הַנֵּר חָל עָלֵי שִׁבְתָּ בַּע"כ וְאִפְ"ל הִי בְּלִבָּהּ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל שִׁבְתָּ עַד יֵינֵן וְאִיסוּרָה בְּמִלְאָכָה וְאִם הַדְלִיקָה גְּרוּת מְפִלַּג הַמְנַחֵה אִפְ"ל לֹא קַבְלָה עָלֵי שִׁבְתָּ וְיו"ט אֲסוּרָה לְאֶכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת מִשׁוּם חוֹבַת קִידוּשׁ כְּנ"ל: וְהִנֵּה אַף שֶׁהַב"י כ' הִדִּין דְּבַתְּפִלָּה אֵין מוֹעִיל תְּנָאֵי רַק מְסַבְּרָא וּלְפַע"ד מְוַכְרַח הוּא כְּמוֹ שְׁאֲבָאָר, וְהִנֵּה בְּאֶמֶת גַּם בְּהַדְלָקָה גּוֹפְ"ל שֶׁכ' הַשׁו"ע דְּמוֹעִיל תְּנָאֵי וְכֹן סִתֵּם הַרְמְ"א לְהַלְכָה צ"ע, דְּמָה שֶׁכ' הַב"י דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַמְרַדְכֵי דְּמוֹעִיל תְּנָאֵי אִפְ"ל לְדַעַת בַּה"ג וְכֹן גְּרַשְׁם עַל הַרְמְ"א מְקוּרוֹ מְרַדְכֵי וְדַעַת הַב"י דְּדַבְּרֵי הַר"ם וְהַמְרַדְכֵי אֶחָד הוּא צ"ע לְפַעַנ"ד וְאִם אֲמַנֵם דַּהַר"ם ס"ל בְּהַדְיָא שְׁיִכּוּלָה לְהַתְנוּת שְׁאִינָה מְקַבֵּלַת שִׁבְתָּ בְּהַדְלָקָה עַד שְׁעַת תְּפִלָּה וּכְמוֹ שְׁמְבֹנָאָר בַּהֲג"מ בְּפ"ה מַה"ל שִׁבְתָּ מְשֻׁמוֹ, אוֹלָם בְּמְרַדְכֵי פ' ב"מ כ' וְנ"ל וְשׁוּהָה כְּדִי לְצִלוֹת דְּג קָטָן וְשׁוֹבֵת יֵשׁ רוֹצִים לוֹמֵר דְּמְדַקְתְּנִי אַחַר הַדְלָקַת הַנֵּר כְּדִי לְצִלוֹת דְּג קָטָן 1 יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁאֵם צָרִיף לְעֲשׂוֹת מְלָאָכָה אַחַר הַדְלָקַת הַנֵּר דְּמִתְרַד דְּאֵין זֶה קַבְלַת שִׁבְתָּ אֲמַנֵם בַּה"ג מִשְׁמַע דְּבַהַדְלָקָה הוּי קַבְלַת שִׁבְתָּ דְּקָאֵמַר הָאֵי מֵאֵן דְּאִית לִי לְאֶדְלוּקֵי גַר דְּחִנּוּפָה וְדְשִׁבְתָּא מְבָרַךְ דְּחִנּוּפָה בְּרִישָׁא וְהַדְר דְּשִׁבְתָּא דְּאֵי דְשִׁבְתָּא בְּרִישָׁא אִיתְסַר לִי לְאֶדְלוּקֵי וּמָה שֶׁהִי שׁוּתָהּ הֵינֵנו מְפַנֵּי אוֹתָם שֶׁלֹּא הַדְלִיקוּ וְהַמְדַלִּיק יְבָרַךְ עוֹבֵר לְעֲשִׂיתָן וְיִהְי' בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל שִׁבְתָּ עַד לְאַחַר הַדְלָקַת נֵר שִׁבְתָּ עַכ"ל הַמְרַדְכֵי וּמְדַבְּרֵי אֵלוֹ נִרְאָה רַק דְּיִכּוּל שְׁיִהְי' בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל שִׁבְתָּ עַד לְאַחַר הַדְלָקָה וְהֵינֵנו דְּבָאֶמֶת כְּבָר כְּתִבוּ הַרְאִשׁוֹנִים בְּדַעַת הַבַּה"ג דַּס"ל דְּהַדְלָקַת הַנֵּר הוּי קַבְלַת שִׁבְתָּ הוּא מִשׁוּם דְּבַגְמ'.

משמע דתכמים תקנו שיהיה שבת ה' יהי מלאכה אחרונה שלפני שבת ע' ב' ב' פ' ב' ב' וכו' ובאו"ז הרי דקבלת שבת ה' בהדלקה מפני שהיא מלאכה אחרונה, ומ"מ כ' המרדכי שיהי' בדעתו שלא לקבל שבת עד אחר הדלקה משום דמברך עובר לעשייתו הרי מקבל שבת ואיך מדליק להכי בעינן שיהי' בדעתו שלא יקבל רק אחר הדלקה ומ"מ דוקא עד אחר הדלקה מועיל תנאי משום דכל עיקרה דקבלה ע"י הדלקה מפני שהיא מלאכה אחרונה, אבל להתנות שאינו מקבל שבת כלל בהדלקה שפיר אפ"ל דלא מהני כלל וראי' לזה דהא המרדכי כ' לישב דהא דשוהה פדי לצלות דג קטן הוא מפני אלו שעוד לא הדליקו ולכ' בלא"ה ל"ק דהא בודאי היכא שנהגו לתקוע אז קבלו שבת בתקיעה אחרונה א"כ לא נתכוננו כלל לקבל שבת בהדלקה ובה"ג בסתמא מיירי היכי שאין תוקעין ובאמת מדברי הר"ם המובאים בכלבו משמע דמזה הוכיח דמהני תנאי ומדלא כ' המרדכי ג"כ לישב פן נראה דס"ל דאין מועיל שום תנאי ורק כ' שיכול להתנות שאינו מקבל שבת עד גמר הדלקה אבל שלא לקבל שבת כלל בהדלקה אין רשאי.

ובאמת גם מבה"ג גופי' משמע דלא ס"ל כהר"ם דאל"ה הרי יכול להדליק של שבת ברישא ויהי' בדעתו שלא לקבל שבת ונהרי הר"ם הנהיג פן אף לכתחלה בכל שבת ונהרי לכתחלה צריך שיהי' נר שבת קודמת לתנופה משום תדיר ומדסתם הבה"ג וכו' דאי אדליק דשבתא ברישא איתסר לי' לאדלוקי דתנופה דקבל לשבת עלי' מוכח להדיא דאין מועיל שום תנאי וכדעת הר"ף, וכ"מ בהג"מ מ"ש וכן מבאר בהדיא באו"ז שכ' וז"ל ומי שהי' מדליק גרות שבת ומתנה ע"מ שלא יאסור עדיין בכל מלאכות נראה בעיני דבטלה דעתו דהרואה אומר לאחר שקבל עליו שבת עושה מלאכה, עכ"פ הר"ם דעביד לגרמי הוא דעביד משום דס"ל ה"כ אבל מהמרדכי אין ראי' כלל דמהני תנאי בהדלקה וכו': וכ"ז הוא אפי' בהדלקה אבל בתפלה פשיטא דלא מהני שום תנאי לכו"ע, וראי' ברורה מסוגיא דעירובין שם דקאמר התניח ר"ה יוה"כ היכי עביד אי מברך עלי' ופתי לי' פינן דאמר זמן קבלי' עלי' נאסר לי' דהאמר ר' ירמ' לרב מי בדלת וא"ל אין בדילנא ואי נימא דמהני תנאי א"כ הא דאמר רב אין בדילנא היינו שמרצונו קבל עליו שבת אבל הרשות הי' ביזו להתנות שלא לקבל שבת בתפלתו א"כ מאי מקשה יוה"כ היכי עביד הא יכול לברך זמן ולהתנות שאינו מקבל קדושת יוה"כ עליו ושפיר יכול לשנות אע"כ דנדאי ס"ל להגמ' דשום תנאי אין מועיל והא דאמר רב אין בדילנא היינו שבע"כ הי' מחוייב לבדול ושפיר מקשה יוה"כ היכי עביד דכמו שאינו מועיל תנאי בתפלה ה"ה בזמן, ולפ"ז יש להביא מכאן ראי' ברורה דגם בזמן אין מועיל שום תנאי וכו', ועוד ראי' מגמ' ברכות כ"ז דמקשה שם אהא דאמר רב אין בדילנא והאמר ר"א פ"א התפלל רבי של שבת בע"ש ונכנס למרחץ כו' ופירש"י אלמא אע"ג דצלי לא בדיל מאיסורי שבת ואי אמרת דמועיל תנאי א"כ מאי מקשה מרבי דלמא הי' בדעתו שלא לקבל שבת בתפלה ותנאי מועיל אבל רב הי' בדעתו לקבל שבת בתפלתו להכי אמר אין בדילנא הרי מוכח מזה דתנאי אין מועיל ולהכי מקשה שפיר אי נימא דרב הנוכח להבדל משום דאין מועיל תנאי והא רבי לא בדיל וכו', ל' שוב מצאתי באלף רבה שכ' ג"כ להוכיח מזה דתנאי אין מועיל בתפלה: ועוד נראה להביא ראי' ברורה דבתפלה אין מועיל שום תנאי והא דאמר רב אין בדילנא היינו שמחוייב בע"כ לבדול, דהנה שם פריך מהא דפרי' לי' אפיי לר' דימי לכבדוי סלי ומשני טעותא הוא ופירש"י לא קבל עליו תוס' שבת בשעת תפלה

אֵלָא יוֹם הַמְעוֹנָן הִי וְכִסְבוֹר חֲשִׁיכָה וְאַחֲכַי זְרָחָה חֲמָה, וּפְרִיָּהּ בַּגַּמ' וְטְעוּתָא מִי הַדְרִי וְהָאֵמֶר אַבִּידָן פֿ"א נִתְקַשְׁרוּ הַשְּׁמַיִם בְּעֵבִים כְּסִבּוּרִים חֲשִׁיכָה הוּא וְנִכְנָסוּ לְבַהֲכ"נ וְהִתְפַּלְלוּ שֶׁל מוֹצַיִשׁ בְּשַׁבַּת וְנִתְפָּזְרוּ הָעֵבִים וְזָרְחָה חֲמָה וּבָאוּ וְשָׂאֲלוּ אֶת רַבִּי וְאָמַר הוּאִיל וְהִתְפַּלְלוּ הִתְפַּלְלוּ וּפִירֵשׁ"י וְלֹא הִצְרִיכְכֶם לְהִתְפַּלֵּל מִשְׁתַּחֲשָׁף אֱלֹמָא תְּפִלָּה הוּא וְאֵע"פ שֶׁלֹּא הִתְפַּלְלוּ בְּמִלְאָכָה דְלֹא לְעֵבֹר עַל ד"ת אֲבָל לְעֵנָן תּוֹס' אֵע"ג דְּבִטְעוּת הָוֵי תּוֹס' הוּא ע"י תְּפִלָּה הוּאִיל וְאָמַר תְּפִלָּה קְבִלָּה הִיא וּמִשְׁנֵי שְׂאֲנֵי צְבוּר דְלֹא מְטַרְחִינָן לְהוּ וְהִשְׁתָּא אִי נִימָא דְהָא דְהָאֵמֶר רַב אִין בְּדִילְנָא הִינְנֵי שְׁהִי בְּדַעְתּוֹ לְבָדוּל אֲבָל אִין בְּדַעְתּוֹ לְבָדוּל מְהֵנִי תְּנַאי וְלֹא חָל עָלֵינוּ שַׁבַּת א"כ מֵאִי פְרִיָּהּ מְהָא דְרַבִּי דְמוּכַח מִינְהּ דְתְּפִלָּה בְּטְעוּת הָוֵי תְּפִלָּה וּמִמִּילָא יְהִי קְבִלָּה דְהָא מ"מ פִּינּוֹן דָּאֵם מִתְפַּלֵּל וּמִתְנָה שְׂאִינוּ מְקַבֵּל עָלֵינוּ שַׁבַּת מְהֵנִי א"כ פְּשִׁיטָא דְטְעוּת לֹא גָרַע מֵאלוֹ הַתְּנָה פִּינּוֹן שֶׁלֹּא רָצָה לְקַבֵּל הַשַּׁבַּת עָלֵינוּ מִבְּעוּ"י וְא"כ נְהִי דְתְּפִלָּה בְּטְעוּת הָוֵי תְּפִלָּה מ"מ לְעֵנָן קְבִלָּה הָוֵי כְּמוֹ שְׁהִתְנָה שְׂאִינוּ רוּצָה לְקַבֵּל שַׁבַּת בְּתְּפִלְתּוֹ וּבְנוֹדָאֵי מְסַבְרָא טְעוּת עֲדִיף מִתְּנַאי, וּמוּכַח מִינְהּ דַּס"ל לְהַגְמ' דְהָא דְאָמַר רַב אִין בְּדִילְנָא הִינְנֵי שְׁמַחְוִיב לְבָדוּל וְלֹא מְהֵנִי לִי שׁוּם תְּנַאי מְפִינּוֹן שְׁהַזְפִּיר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בְּתְּפִלָּה וּכְמ"ש הַב"י וּלְפ"ז מְקַשָּׁה שְׁפִיר פִּינּוֹן דַּס"ל לְרַבִּי דְתְּפִלָּה בְּטְעוּת הָוֵי תְּפִלָּה מְמִילָא ג"כ אִף בְּטְעוּת הָוֵי קְבִלָּה דְהָא תְּפִלָּה קְבִלָּה הוּא וְאִף דְבִטְעוּת הוּא וְאִינוּ רוּצָה לְקַבֵּל שַׁבַּת הָא גַּם תְּנַאי לֹא מְהֵנִי: עַכ"פ מְפִל הֵנִי רְאִיוֹת מְבוֹרָר דְבְּתְּפִלָּה אִין מוֹעִיל שׁוּם תְּנַאי פְּדִמוּכַח בְּעִירוּבִין וּלְפ"ז הֵנִי נָשִׂי דִּידָן דְּמְבָרְכוֹת זְמַן בְּהַדְלָקָה אִין מוֹעִיל לְהֵן שׁוּם תְּנַאי וְחָל עָלֵי שַׁבַּת וְיו"ט בַּע"כ וְאַסוּרוֹת בְּמִלְאָכָה וְכֵן לְטַעוּם קוֹדֵם קִידוּשׁ וְכַנ"ל וְנִסְתַּפְקַתִּי בַּכַּה"ג שְׁקִדְוִשַׁת יו"ט חָל עָלֵי בַּע"כ מִשׁוּם זְמַן וּלְפִיכָּה נֶאֱסָרָה בְּמִלְאָכָה מִי אֲמַרִּינוּ דְרַב קְדוּשַׁת יו"ט חָל עָלֵי בַּע"כ מִשׁוּם זְמַן שִׁינְיָה לְיו"ט וְלֹא קְדוּשַׁת שַׁבַּת וּמוֹתְרַת עַד בִּיה"ש בְּמִלְאָכוֹת שְׁמוֹתְרַת בְּיו"ט אוֹ דִּאִין קְבִלָּה לְחַצְאִין וּבַע"כ מְפִינּוֹן דְּחָל קְדוּשַׁת יו"ט חָל גַּמִּי שַׁבַּת וְאַסוּרָה גַּם בְּמִלְאָכָת שַׁבַּת דִּאִין קְבִלָּה לְחַצְאִין וְיֵשׁ לְעֵינָן בְּזֵה: בְּדִין קְבִלָּת שַׁבַּת בְּטְעוּת ע"י הַדְּלָקַת הַנֵּר, בְּשׁו"ע או"ח ס' רס"ג סעי' י"ד כ' וְז"ל אֵם בְּיוֹם הַמְעוֹנָן טְעוּ צְבוּר וְחֲשָׁבוּ שְׁחֲשִׁיכָה וְהִדְלִיקוּ גֵרוֹת וְהִתְפַּלְלוּ עֲרַבִּית שֶׁל שַׁבַּת וְאַחֲכַי נִתְפָּזְרוּ הָעֵבִים וְזָרְחָה חֲמָה א"צ לְחַזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל עֲרַבִּית כּו' וְאֵם יְחִיד הוּא שְׁטַעָה בְּכָף צְרִיָּה לְחַזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְעֵנָן עֲשִׂית מְלָאכָה בֵּין צְבוּר בֵּין יְחִיד מְוַתְרִים דְּקַבְּלַת שַׁבַּת הִיְתָה בְּטְעוּת וִי"א שְׂאוּתָם שְׁהִדְלִיקוּ גֵרוֹת אֲסוּרִים בְּעֲשִׂית מְלָאכָה, וּמְקוֹר הַדְּבָרִים הוּא בְּב"י שָׁם וְז"ל גְּרָסִי בַּפ' תְּפִה"ש א"ל ר' יְרֵמְלָה לְרַב מִי בְּדָלַת וּפְרֵשׁ"י כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל רַב שֶׁל שַׁבַּת בַּע"ש א"ל ר"י מִי בְּדָלַת מִן הַמְּלָאכָה הוּאִיל וְקַבְּלַת שַׁבַּת בְּתְּפִלְתָּהּ א"ל אִין בְּדִילְנָא, וּמִי בְּדִיל וְהָא אַבְיִי שְׁרִי לְרַב דִּימִי לְכַבְרוּיִי סְלִי וּמִשְׁנֵי טְעוּתָא הוּא וּפְרֵשׁ"י לֹא קַבֵּל עָלֵינוּ תּוֹס' שַׁבַּת מְדַעַת אֵלָא יוֹם הַמְעוֹנָן הִי וְכִסְבוֹר חֲשִׁיכָה וְאַחֲכַי זְרָחָה חֲמָה וּפְרִיָּהּ וְטְעוּתָא מִי הַדְרִי וְהָאֵמֶר אַבִּידָן פֿ"א נִתְקַשְׁרוּ הַשְּׁמַיִם בְּעֵבִים כְּסִבּוּרִים הָעֵם חֲשִׁיכָה הוּא וְנִכְנָסוּ לְבַהֲכ"נ וְהִתְפַּלְלוּ שֶׁל מוֹצַיִשׁ בְּשַׁבַּת וְנִתְפָּזְרוּ הָעֵבִים וְזָרְחָה חֲמָה וּבָאוּ וְשָׂאֲלוּ אֶת רַבִּי וְאָמַר הוּאִיל וְהִתְפַּלְלוּ הִתְפַּלְלוּ וּפְרֵשׁ"י אֱלֹמָא תְּפִלָּה הִיא וּלְעֵנָן תּוֹס' אֵע"ג דְּבִטְעוּת הָוֵי תּוֹס' הוּא ע"י תְּפִלָּה הוּאִיל וְאָמַר תְּפִלָּה קְבִלָּה הִיא, וּמִשְׁנֵי שְׂאֲנֵי צְבוּר דְלֹא מְטַרְחִינָן לְהוּ, וְכ' הִרָא"ש שְׂאֲנֵי צְבוּר דְלֹא מְטַרְחִינָן לְהוּ לְהִתְפַּלֵּל שְׁנִית כְּמוֹ דְּמְטַרְחִינָן לְיְחִיד אֲבָל

במלאכה אלו ואלו מותרין פלומר בין צבור בין יחיד מותרין דקבלה בטעות אינה קבלה וכ"כ הרשב"א שם וכ"כ תלמידי הר"י וכ"כ ר"י בח"א.

והנה הראשונים הביאו דברי רב שרירא גאון שכ' בס' המקצועות מעשה שהי' בימי אבותינו הקדמונים ז"ל פ"א ע"ש הי' יום המעונן וכסבורים העם שחשכה והדליקו את הנרות ולא הספיקו להתפלל מנחה עד שנשבה הרוח ונתפזרו העבים וראו השמש ולא התפללו ערבית והי' שהות ביום והתחילו הנרות לכבות והורו חכמי הדור שאותם שהדליקו הנרות אסורים לעשות מלאכה אבל שאר אנשי הבית מותרין להדליק נר אחר כו' עכ"ל והובא דברי הגאונים אלו באו"ז ח"ש סי' ט"ז ובמרדכי פ' ב"מ וברוקח סי' מ"ח ובס' שפלי הלקט ובב"י סי' זה, וזהו שכ' בשו"ע וי"א שאותם שהדליקו אסורים בעשיית מלאכה, והנה הב"י כ' על דברי הגאונים הנ"ל דמשמע דס"ל דעדיפא קבלת שבת בטעות ע"י הדלקת הנר שהוא מעשה מקבלה בתפלה ע"ש, ולפ"ז נראה דאין חילוק בין רבים שהדליקו נרות בטעות ליחיד שהדליק בטעות דלעולם קבלת שבת בטעות ע"י הדלקת הנר הוי קבלה משום שהוא מעשה: אמנם בס' אלי' רפה בס' הנ"ל כ' על דברי השו"ע די"א שאותם שהדליקו נרות אסורין בעשיית מלאכה, וז"ל נראה דוקא פשה צבור הדליקו בטעות אבל יחיד שהדליק בטעות מותר כמו בתפלה וכדפי' שפתי לעיל ע"ש ויסוד דבריו נראה דהוא עפ"י מש"כ שם מתחלה על דברי השו"ע שפסק דלענין עשיית מלאכה בין צבור בין יחיד מותרים דקבלת שבת היתה בטעות וז"ל הא"ר צ"ע שסתם בזה גם הב"י לא הביא שום דעה החולקת בזה ואני עיניתי וראיתי בשפלי הלקט דרשב"י וגאונים חולקים על הרשב"א והרא"ש וס"ל דקבלת צבור אפ"י בטעות הוי קבלה וכ"פ ראב"ן סי' ק"ע ואגור סי' שנ"ט ורוקח וש"ג בשם ריא"ז, והב"י ושו"ע הבין שהי"א שאוסרים בהדלקה מודים להרא"ש ולכן דחקו לחלק בין הדלקה לתפלה ולענ"ד הוא טעות דמהמרדכי משמע שחולקין על הרשב"א והרא"ש וכן מצאתי בגמ"ר ובגליון מהר"ם טיקטין ורא"י ברורה מש"ל ורוקח שהביאו מעשה דמרדכי ופסקו מיד דאחר תפלת צבור בטעות אסורין במלאכה וכן מבואר בפסקי ריקאנטי ע"ש, ועכ"פ נראה דזהו טעמו דמחלק לענין קבלת שבת בטעות ע"י הדלקת הנר בין צבור ליחיד דלפי מה שפי' דברי הגאונים דס"ל באמת גם גבי תפלה דקבלת צבור אפ"י בטעות הוי קבלה משא"כ ביחיד לכה פתב לחלק גם גבי הדלקה דדוקא גבי צבור הוי קבלה אף בטעות אבל יחיד שהדליק בטעות מותר במלאכה כמו בתפלה, והנה אמת דגם המג"א פתב בס"ק כ"ו לפרש דברי הגאונים כמש"כ הא"ר וע"ש שכ' דמהר"ם טיקטין כ' דהמרדכי ס"ל דקבלה בטעות בצבור שמה קבלה כו' ועי' בחי' רעק"א ומהרמ"ט כ' ר"ל דלדברי השו"ע צ"ל דהדלקה גרע דאפ"י בטעות הוי הדלקה וכמש"כ בב"י ולזה קאמר דמהרמ"ט כ' דאין חילוק אלא דהנה פוס' ס"ל דגם בתפלה הוי בטעות קבלה משו"ה ס"ל ג"כ בהדלקה.

אכן מש"כ באל"י רפה לחלק גם גבי הדלקה בטעות בין צבור ליחיד דביחיד לא הוי קבלה כמו בתפלה דבריו תמוהים מאד דכפי הנראה הבין הא"ר בדעת הגדולים שהביא דס"ל דגם גבי תפלה דקבלת צבור הוי קבלה משא"כ יחיד משום דבעצם קבלה יש חילוק בין צבור ליחיד דקבלת צבור אלים טפי וחל אפ"י בטעות משא"כ קבלת יחיד קלישא ולא חל בטעות ומשו"ה מחלק גם בקבלה ע"י הדלקה בין צבור ליחיד.

אָמַנְם בְּאֵמֶת נִרְאָה בְּרוּר דְּלִשְׁי' הַפּוֹס' הַנִּלְדָּג גַּבֵּי תַפְלָה קַבְלַת צְבוּר בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה הִנֵּה הַחִלּוּק שֶׁבֵּין קַבְלַת צְבוּר בְּטַעוֹת בַּתְּפִלָּה לְבֵין יְחִיד הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּבַצְבוּר אֲמַרְיִנּוּ הוֹאִיל וְהַתְּפִלּוֹת הַתְּפִלּוֹת וְלֹא מִטְּרַחֲנֵנוּ לְהוֹ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל שְׁנִית בֵּינוֹ דְּתַפְלָתָם הָיוּ תַפְלָה וְתַפְלָה קַבְלָה הִיא אֶף דְּהָיוּ קַבְלָה בְּטַעוֹת מ"מ הָיוּ קַבְלָה אוּלַם יְחִיד שֶׁהַתְּפִלּוֹת בַּע"ש מִבְּעוֹ"י בְּטַעוֹת דְּתַפְלָתוֹ לֹא הָיוּ תַפְלָה כָּל וְצָרִיךְ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל א"כ נִהְיֶה דְקַבְלַת שַׁבַּת בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה מ"מ בֵּינוֹ דְּתַפְלָתוֹ אֵינָה תַפְלָה מִמִּילָא לֹא נִחְשָׁב הַתְּפִלָּה לְקַבְלָה.

וְהִנֵּה בְּרֵאשׁ הַגְּדוּלִים דַּס"ל דְּקַבְלַת צְבוּר בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה גַם בַּתְּפִלָּה הוּא פִּרְש"י בְּסוּגְיָא שֵׁם ד"ה הוֹאִיל וְלֹא הִצְרִיכְם לְהַתְּפִלּוֹת מִשְׁתַּחֲשָׁף אֶלְמָא תַפְלָה הִיא וְאֵפ"י שְׁלֹא הִתְּרוּ בַּמְּלָאכָה הֵתָם שְׁלֹא לְעֵבֹר עַל ד"ת אֲבָל לְעֵנִן תּוֹסְפוֹת אַע"ג דְּבְטַעוֹת הָיוּ תּוֹס' הוּא ע"י תַפְלָה הוֹאִיל דְּאָמַר תַפְלָה קַבְלָה הִיא עכ"ל וְבֵאוּ"ז הֵבִיא פִּרְש"י וְכ' מִשְׁמַע מִפִּירוּשׁוֹ דְּקַבְלָה בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה לְאַסּוּר בַּמְּלָאכָה וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּבַר רַב שְׁרִירָא גְּאוֹן בַּס' הַמְּקַצְעוֹת כו' ע"ש וְכ"כ בְּשַׁבְּלֵי הַלְקֵט לְהוֹכִיחַ מִרְש"י וּמִפִּרְש"י נִרְאָה בְּהַדְּנָה דְּהָא דְקַבְלַת צְבוּר הָיוּ קַבְלָה אִפִּי בְּטַעוֹת הֵינּוּ מִשּׁוּם דַּא"צ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל מִשַּׁא"כ יְחִיד שְׁטַעָה צָרִיךְ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל.

וְכ' מִהַר"ם טִיקֵטִין וְז"ל וּמִפִּרְש"י מִשְׁמַע דְּצְבוּר בֵּינוֹ דְּלֹא מִטְּרַחֲנֵנוּ לְהוֹ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל כו' הָיוּ קַבְלָה וְאַסּוּרִין בַּמְּלָאכָה אֲבָל יְחִיד דְּמִטְּרַחֲנֵנוּ לִי לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל מִתְּרוּר גַּם בַּמְּלָאכָה עכ"ל וְכ"כ הַש"ג בְּשֵׁם רִיא"ז ע"ש.

עכ"פ נִרְאָה בְּרוּר דְּכָל הַגְּדוּלִים שֶׁפָּתְבוּ לְחַלֵּק בֵּין צְבוּר לְיְחִיד לְעֵנִן קַבְלַת שַׁבַּת בְּטַעוֹת ע"י תַפְלָה דְּבַצְבוּר אֶף בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה וְאַסּוּרִין בַּמְּלָאכָה וְדִלָּא כַּשִּׁי הָרַא"ש וְהַרְשָׁב"א מִשַּׁא"כ יְחִיד שֶׁהַתְּפִלּוֹת בְּטַעוֹת לֹא הָיוּ קַבְלָה וּמִתְּרוּר בַּמְּלָאכָה זֶהוּ מִשּׁוּם לְתַא דְּתַפְלָה וּמִשּׁוּם דְּבַצְבוּר אֲמַרְיִנּוּ הוֹאִיל וְהַתְּפִלּוֹת הַתְּפִלּוֹת וְכֵינוּ דְּתַפְלָתָם תַפְלָה גַם קַבְלָתָם הָיוּ קַבְלָה דְּקַבְלָה בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה מִשַּׁא"כ יְחִיד שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל בֵּינוֹ דְּתַפְלָתוֹ אֵינָה תַפְלָה כָּל מִמִּילָא לֹא נִחְשָׁב הַתְּפִלָּה לְקַבְלָה: וּלְפ"ז דְּבַר הָא"ר שֶׁכ' לְחַלֵּק גַּם גַּבֵּי קַבְלָה ע"י הַדְּלָקָה דְּדוֹקָא צְבוּר וְאַסּוּרִין בַּמְּלָאכָה אֲבָל יְחִיד שֶׁהַדְּלִיק בְּטַעוֹת מִתְּרוּר בַּמְּלָאכָה כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה כַּנ"ל, תְּמוּהִין מְאֹד דְּמֵאֵי עֵנִן הַדְּלָקָה לְתַפְלָה דְּדוֹקָא גַּבֵּי קַבְלַת שַׁבַּת בְּטַעוֹת ע"י תַפְלָה יֵשׁ חִלּוּק בֵּין צְבוּר לְיְחִיד מִשּׁוּם דְּצְבוּר א"צ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל וְיְחִיד צָרִיךְ לְחַזֵּר וְלִהְתַּפְּלֵל כַּנ"ל, אוּלַם גַּבֵּי קַבְלַת שַׁבַּת ע"י הַדְּלָקָה דַּס"ל לְהַגְּאוּנִים דְּהָיוּ קַבְלָה אֶף בְּטַעוֹת וְאַסּוּרִים בַּמְּלָאכָה מֵאֵי חִלּוּק יֵשׁ בֵּין צְבוּר לְיְחִיד שֶׁהַדְּלִיק בְּטַעוֹת דְּהָרִי הַהַדְּלָקָה נִשְׁאַרְתָּ בְּמִקּוּמָה דְּהָא אִפִּי אִם הַדְּלִיק מִבְּעוֹ"י גְּדוּל לְצוּרָה שַׁבַּת א"צ לְכַבּוֹתָהּ וְלְחַזֵּר וְלִהְדְּלִיקָהּ וְכַמִּש"כ בַּח"י רַעַק"א ס' הַנִּלְדָּג א"כ לְשִׁי הַגְּאוּנִים דְּקַבְלָה בְּטַעוֹת ע"י הַדְּלָקָה הָיוּ קַבְלָה אֵין שׁוּם מְקוּם לְחַלֵּק בֵּין צְבוּר לְיְחִיד אֶלָּא בֵּין צְבוּר בֵּין יְחִיד שֶׁהַדְּלִיקוּ בְּטַעוֹת הָיוּ קַבְלָה וְאַסּוּרִין בַּעֲשִׂיַת מְלָאכָה וְכ"ז נִלְע"ד בְּרוּר: וּבְכַן צ"ע דְּבַר הַגְּאוֹן דְּרַה"ח שֶׁכ' דְּבַקְבָּלָה בְּטַעוֹת בַּתְּפִלָּה צְבוּר וְאַסּוּרִין בַּמְּלָאכָה וְיְחִיד חוּזֵר וּמִתְּפִלּוֹת וּמִתְּרוּר בַּמְּלָאכָה וּבַקְבָּלָה ע"י הַדְּלָקָה אֶף יְחִיד וְאַסּוּר בַּמְּלָאכָה דְּשִׁאֲנֵי הַדְּלָקָה שֶׁהִיא מִעֲשָׂה, וְהִנֵּה הַחִלּוּק דְּהַדְּלָקָה עֲדִיפָא שֶׁהִיא מִעֲשָׂה הוּא מִדְּבַר הַב"י כַּנ"ל אֲבָל הַב"י כ' זֶה רַק לְשִׁי הָרַא"ש וְהַרְשָׁב"א דַּס"ל דְּבַקְבָּלַת טַעוֹת בַּתְּפִלָּה גַם צְבוּר מִתְּרוּר בַּמְּלָאכָה לְהַכִּי הַנִּכְרַח לְחַלֵּק

דהדלקה עדיפא אבל להדרה"ח שפסק דצבור גם בתפלה אסורין במלאכה דקבלה בטעות הוי קבלה הרי בזה מנושב שפיר דברי הגאונים הקדמונים א"כ א"צ לחלק דהדלקה עדיפא: סימן יא בדין הא דקי"ל אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה אם לאחר שעירב לדבר מצוה יכול לילף אפילו לדבר הרשות.

הנה הטור או"ח בסי' תט"ו פתב אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה פגון כו' ומיהו לאחר שעירב לדבר מצוה יכול לילף אפילו לדבר הרשות עכ"ל, ועי' בב"י שפתב ונ"ל ומ"ש ומיהו לאחר שעירב לדבר מצוה כו' פן משמע מדברי סמ"ק כו' אבל מדברי רש"י אמיקרא דרב יוסף דריש פ' כיצד משתתפין משמע דאפילו עירב לדבר מצוה אינו יכול לילף לדבר הרשות, ובהגהות אש"ר פתב ותיכי שעירב לדבר מצוה משמע מלשון רש"י דאסור לצאת לדבר הרשות ושמא הוא מותר עכ"ל, ובשו"ע סי' הנ"ל פתב ג"כ דאם עירב לדבר מצוה מותר לילף אפילו לדבר הרשות ע"ש ולענ"ד נראה להביא ראיה לשי' רש"י דאם עירב לדבר מצוה אינו רשאי לצאת אח"כ לדבר הרשות, דהנה בגמ' עירובין דף ל"א מיימי ברייתא פלוגתא דר' יהודה ורבנן אם מערבין עירובי תחומין בבית הקברות ומשום דאסור לקנות בית באיסורי הנאה וע"ש פרש"י ד"ה אסור לקנות בית בא"ה בקבר וקא הנאה היא דמשתרי ביה למיפק חוץ לתחום וכל תשמיישי המת אסורין בהנאה כו', וע"ש דר' יהודא סבר מערבין בבה"ק ובעי למימר שם דס"ל לר"י מצות לאו ליהנות נתנו ופרש"י מצות לאו ליהנות נתנו ואין מערבין אלא לדבר מצוה כו' ופריה שם אלא הא דאמר רבא מצות לאו ליהנות נתנו לימא פתנאי אמרה לשמעתייה א"ל רבא אי סבירא להו דאין מערבין אלא לדבר מצוה דכ"ע מצות לאו ליהנות נתנו והקא בהא קמפלגי מ"ס אין מערבין אלא לדבר מצוה ומ"ס מערבין אפילו לדבר הרשות ע"ש, ופרש"י רבנן סברי מערבין אפילו לדבר הרשות והילכך הנאה היא והנה בס' טורי אבן על רה"ש באבני מילואים שם לזף כ"ח הביא הסוג' הנ"ל והקשה דהא ע"כ צ"ל דפלוגתתם הוא במערב בבה"ק לדבר מצוה דאי לערב לדבר הרשות לכ"ע אסור דלרבי יהודא דס"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה הא אין מערבין לדבר הרשות אפילו בכל מקום אפילו שלא בבה"ק ובע"כ צ"ל דמייירי שמערב לדבר מצוה וא"כ מ"ט דרבנן דס"ל אין מערבין בבה"ק נהי דס"ל דמערבין אפילו לדבר הרשות מ"מ פיון שזה מערב לדבר מצוה מ"ט אינו רשאי לערב בבה"ק פיון שזה מערב לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו, וע"כ פתב דודאי צ"ל דלמ"ד מערבין אפילו לדבר הרשות אפילו היקא שעירב לדבר מצוה ג"כ אסור בבה"ק ומשום גזיר' דילמא פעם אחר יערב בבה"ק אפי' לדבר הרשות רק למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה ליפא למיחש לזה, והנה פ"ה הט"א הוא מוכרח בדברי הגמ' פמובן.

ולפ"ז קשה לשי' הפוסקים דאם עירב לדבר מצוה יכול לילף אפילו לדבר הרשות א"כ גם למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה מ"ט רשאי לערב בבה"ק נהי דלדידיה ליפא למיגזר שמא יערב פעם אחר בבה"ק לדבר הרשות פיון שלדבר הרשות אין מערבין כלל אפילו שלא בבה"ק מ"מ קשה דאפתי נגזור שמא בעירוב זה שעירב לדבר מצוה ילף ג"כ לדבר הרשות ונמצא נהנה מבה"ק ונהי גזירה זו היא קרובה יותר ממה דלמ"ד מערבין אפילו לדבר הרשות אין לערב אפילו לדבר מצוה משום שמא יערב פעם אחר בבה"ק אפילו לדבר הרשות דיותר יש לגזור אפילו למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה

שְׁמָא יִלְךָ בְּעִירוֹב זֶה ג"כ לְדָבָר הַרְשׁוֹת, וּבַע"כ צ"ל דָּאָם עֵינָב לְדָבָר מְצֻנָה אֵינוֹ רִשְׁאֵי לִילְךָ לְדָבָר הַרְשׁוֹת: וְלִשְׁי' זֶה דָּאָם עֵינָב לְדָבָר מְצֻנָה אֵינוֹ רִשְׁאֵי לִילְךָ בְּעִירוֹב זֶה לְדָבָר הַרְשׁוֹת יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַגַּמ' הַנְּ"ל עַפ"י דְּרַף הַטו"א בְּאִנְפֵּן יוֹתֵר נְאוֹת, וְהֵינּוּ דְהָא דְלָמְ"ד מְעַרְבִין אֶפְיֵלוֹ לְדָבָר הַרְשׁוֹת אֲסוּר לְעַרְבַּ בְּבַה"ק אֶפְיֵלוֹ לְדָבָר מְצֻנָה מִשּׁוּם גְּזִירָה כַּנ"ל אֵין טַעַם הַגְּזִירָה מִשּׁוּם שְׁמָא יְעַרְבַּ פַּעַם אַחַר בְּבַה"ק אֶפְיֵלוֹ לְדָבָר הַרְשׁוֹת כַּמ"ש הַטּוּרֵי אֲבָן אֲלֵא דְלָמְ"ד מְעַרְבִין אֶפְיֵלוֹ לְדָבָר הַרְשׁוֹת א"כ מַכְש"כ דָּאָם עֵינָב לְדָבָר מְצֻנָה יְכוּל לִילְךָ בְּעִירוֹב זֶה לְדָבָר הַרְשׁוֹת וּלְכַף אֵין מְעַרְבִין בְּבַה"ק אֶפְיֵלוֹ לְדָבָר מְצֻנָה דְחִיּוּשֵׁינּוּ שְׁמָא יִלְךָ בְּעִירוֹב זֶה ג"כ לְדָבָר הַרְשׁוֹת וְנִמְצָא נִהְיָה מְבַה"ק אֲוִלָּם לָמְ"ד אֵין מְעַרְבִין אֲלֵא לְדָבָר מְצֻנָה פִּי עֵינָב לְדָבָר מְצֻנָה אֲסוּר לִילְךָ אַח"כ בְּעִירוֹב זֶה לְדָבָר הַרְשׁוֹת א"כ לִיכָא לְמִיגְזֹר מִיַּדִּי וּלְכַף מְעַרְבִין: סִימָן יב בְּדִין אִם הַבְּדִיל בְּתַפְלָה וְרוּצָה לְעֲשׂוֹת אַח"כ מְלֹאכָה קוֹדֵם שְׂיַבְדִּיל עַל הַכּוֹס.

הַטּוּר בְּסִי רצ"ט פְּתַב אֲסוּר לְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה קוֹדֵם שְׂיַבְדִּיל וּמִיָּהוּ אִפִּי לֹא אָמַר אֲלֵא בַּא"י אַמ"ה הַמְבְּדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחֹל שְׂרִי, וְכַתְּב רַב עַמְרָם דְּנֻקָּא אִם רָצָה לְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה קוֹדֵם תְּפִלָּה אֲבָל לְאַחַר תְּפִלָּה א"צ לְכַרְף אַע"פ שְׁלֵא הַבְּדִיל עַל הַכּוֹס וְכֵן פִּרְש"י וּפִי עוֹד אִפִּי אָמַר הַמְבְּדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחֹל בְּלֹא בְּרַכָּה שְׂרִי, אֲבָל מְלִשׁוֹן א"א ז"ל מִשְׁמַע אַע"פ שְׂמַבְדִּיל בְּתַפְלָה אֲסוּר בְּמְלֹאכָה עַד שְׂיַבְדִּיל אִפִּי בְּלֹא כּוֹס וַיֹּאמֶר בַּא"י אַמ"ה הַמְבְּדִיל כּו' שְׂצָרִיף לּוֹמֵר הַזְּכָרֶת שֵׁם וּמַלְכוּת וּכ"כ בַּה"ג שְׂצָרִיף שׁו"מ עכ"ל, וְהַב"י הִבִּיא דְבָרֵי הַגַּמ' בַּפ' שׁוֹאֵל ק"נ תָּנִן אֲבָל מַחְשִׁיף כּו' וְאַע"ג דְּלֹא אֲבָדִיל וְהָאֵמַר ר"א ב"א אֲסוּר לְאֲדָם שְׂיַעֲשֶׂה חֲפְצָיו קוֹדֵם שְׂיַבְדִּיל וּכ"ת דְּאֲבָדִיל בְּתַפְלָה וְהָאֵמַר ר"י הַמְבְּדִיל בְּתַפְלָה צָרִיף שְׂיַבְדִּיל עַל הַכּוֹס א"ל ר"א לְרַב אִשִּׁי בְּמַעְרַבָּא אָמְרֵי הַמְבְּדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחֹל וְעַבְדִּין צְוֹרְפִין וּפְרִש"י הַמְבְּדִיל כּו' לְהִיכְרָא בְּעֵלְמָא לְלוֹת אֵת הַמְלָךְ וְעַבְדִּינּוּ צְוֹרְפִין וְאַח"כ אָנוּ מְבָרְכִים עַל הַכּוֹס בְּרַכָּה גְּמוּרָה דְּהַבְּדִלָּה וּכ"ש דְּאֵי אֲבָדִיל בְּתַפְלָה מוֹתֵר לְעֲשׂוֹת צְרָכֵיו וְחִזְזֵר וּמְבָדִיל עַל הַכּוֹס וְהָרָא"ש פ' ע"פ אַמְאֵי דְאַמְרֵי הַמְבְּדִיל לֹא יִפְחוֹת מַג' כּו' פְּתַב אַע"ג דְּאַמְרֵי בַּפ' שׁוֹאֵל אָמַר ר"א פִּי הַנּוּיֵן כּו' אָמְרֵי הַמְבְּדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחֹל וְסִלְתִּינּוּ סִילְתָּא אַפ"ה יִנְהַגוּ הָעַם לּוֹמֵר שְׁלִשָּׁה וְהָא דַּר"א לָאוּ בְּהַבְּדִלָּה עַל הַכּוֹס אֵיירִי אֲלֵא בְּרוּצָה לְעֲשׂוֹת חֲפְצָיו קוֹדֵם שְׂיַבְדִּיל עַל הַכּוֹס דְּבַעֵי לְמִימַר בַּא"י אַמ"ה הַמְבְּדִיל כּו' וְדֵיִיק רַבִּינוּ כּו' וְכֵן דַּעַת הַרַמְבַּ"ם שַׁאע"פ שְׂהַבְּדִיל בְּתַפְלָה אֲסוּר לְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה עַד שְׂיַבְדִּיל וַיֹּאמֶר הַמְבְּדִיל כּו' אִף לֹא נִתְבָּאֵר בְּדְבָרָיו אִם צָרִיף לּוֹמֵר שֵׁם וּמַלְכוּת אִם לָאו עכ"ל הַב"י: וְהֵינָהּ בְּאַמַּת גְּרָאָה דְתַלְי זֶה בְּזָה דָּאָם אָמְרֵי דְהָא דְאַמַר ר"א פִּי הַנּוּיֵן כּו' אָמְרֵי הַמְבְּדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחֹל וְסִלְתִּינּוּ סִילְתִּי כַּפְרִש"י דְהָוָא בְּלֹא הַזְּכָרֶת שֵׁם וּמַלְכוּת א"כ פְּשִׁטָּא דְלֹא גְרַע הַבְּדִלָּה שְׁאוּמֵר בְּתַפְלָה מְהַבְּדִלָּה בְּלֹא שׁו"מ לְאַחַר תְּפִלָּה וְהָרִי עֵיקַר הַבְּדִלָּה הוּא בְּתַפְלָה וְאִיף אֶפְשָׁר שְׁאַחַר שְׂהַבְּדִיל בְּתַפְלָה יִהִי אֲסוּר בְּמְלֹאכָה עַד שְׂיַבְדִּיל שְׁנִית בְּלֹא שׁו"מ וְזֶה בְּרוּר, וְהָרָא"ש דַּס"ל דְּאַחַר שְׂהַבְּדִיל בְּתַפְלָה אֲסוּר בְּמְלֹאכָה הֵינּוּ מִשּׁוּם דַּס"ל בְּאַמַּת דַּצ"ל הַמְבְּדִיל בְּשֵׁם וּמַלְכוּת וְלִכְּן לֹא מְהַיְבִי הַבְּדִלָּה שְׂבַתְּפִלָּה לְהַתִּיר בְּמְלֹאכָה מִשּׁוּם שְׁהִיא בְּלֹא שׁו"מ וְאַסוּר בְּמְלֹאכָה עַד שְׂיַבְדִּיל אַח"כ בְּשׁו"מ, וְכֵן מוֹכַח בְּהַדְי' מְלִשׁוֹן הַטּוּר שִׁכ' אֲבָל מְלִשׁוֹן א"א ז"ל מִשְׁמַע אַע"פ שְׂמַבְדִּיל בְּתַפְלָה אֲסוּר בְּמְלֹאכָה עַד שְׂיַבְדִּיל כּו' וַיֹּאמֶר בַּא"י כּו' שְׂצָרִיף לּוֹמֵר הַזְּכָרֶת שׁו"מ הָרִי

בְּהִדְלֵי דְלִפְיִקָּה אֲסוּר בְּמִלְאָכָה מִפְּנֵי שְׁהִבְדָּלָה שְׁבִתְפִלָּה הוּא בְּלֹא שׁו"מ וּלְעֵינֵי מְלָאכָה אֲסוּר עַד שְׂיבְדִיל בְּשׁו"מ.

ולפ"ז אֲנִי תַמָּה מְאֹד עַל הַב"י שְׁמַאֲחַר דְּפִשְׁיטָא לִי דְהֶרְמַב"ם ס"ל כְּהָרָא"ש דְּלֹאֲחַר שְׁהִבְדִיל בְּתַפְלָה אֲסוּר בְּמִלְאָכָה עַד שְׂיבְדִיל וְא"כ אִיךָ נִסְתַּפֵּק אִם הֶרְמַב"ם מְצָרִיךְ שׁו"מ הָא אִי גִימָא דַס"ל דַא"צ שׁו"מ א"כ אִיךָ אֲפִשְׁר דְּלֹאֲחַר שְׁהִבְדִיל בְּתַפְלָה יְהִי אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שְׂיֵאמַר שְׁנִית הַמְבְדִיל וְנָה תִימָא רַבְתִּי: וּבְאַמַּת מְדַבְרֵי הֶרְמַב"ם ו"ל נִרְאָה דַא"צ הַזְּכָרָת שָׁם וּמְלָכוֹת וְנ"ל פּכ"ט ה"ו מְדַבְרֵי סוּפְרִים לְהִבְדִיל עַל הַיַּיִן וְאֵע"פ שְׁהִבְדִיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ לְהִבְדִיל עַל הַפּוֹס וּמֵאַחַר שְׂיבְדִיל וַיֹּאמֶר בֵּין קוֹדֵשׁ לְחוּל מוֹתֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֵע"פ שְׁלֹא הִבְדִיל עַל הַפּוֹס, וְלֹא יִדְעָתִי מִנֵּין לוֹ לְהַב"י דְּהֶרְמַב"ם ס"ל כְּדַעַת הָרָא"ש דְּאַפִּי לֹאֲחַר שְׁהִבְדִיל בְּתַפְלָה אֲסוּר בְּמִלְאָכָה עַד שְׂיבְדִיל אַח"כ הִלֵּא דְבָרֵי הֶרְמַב"ם מִתְפָּרְשִׁין שְׁפִיר כְּדַעַת רַש"י דְּבְמִלְאָכָה מוֹתֵר מִפִּינּוּ שְׁאַמֵּר הַמְבְדִיל אִפִּי בְּלֹא שׁו"מ וּמכ"ש כְּשֶׁהִבְדִיל בְּתַפְלָה שְׁמוֹתֵר בְּמִלְאָכָה וְהִינּוּ שְׁסַתֵּם הֶרְמַב"ם ו"ל וְכ' וּמֵאַחַר שְׂיבְדִיל וַיֹּאמֶר בֵּין קוֹדֵשׁ לְחוּל מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֵע"פ שְׁלֹא הִבְדִיל עַל הַפּוֹס וְהוּא דְלַעֲנֵן מְלָאכָה א"צ לְהַמְתִּין עַד שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס אֲלֵא כִּינּוּ שְׁאוּמֵר הַמְבְדִיל בְּלֹא תַפְלָה וְכ"ש בְּתַפְלָה שְׁמוֹתֵר בְּמִלְאָכָה אֵע"פ שְׁלֹא הִבְדִיל עַל הַפּוֹס, וּלְפ"ז אִין רַאִי כָּל מְהֶרְמַב"ם דַס"ל כְּהָרָא"ש וְאִין שׁוּם הֶכְרַע בְּדַבְרֵי: וּמִלְכַד זֶה דְבָרֵי הָרָא"ש צַע"ג אֲצִלִי דְאִיךָ אִפ"ל דְאִם רוּצָה לַעֲשׂוֹת חֲפָצִיו קוֹדֵם שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס צָרִיךְ לוֹמַר בַּא"י אַמ"ה הַמְבְדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחוּל וְע"כ דַא"כ חוֹזֵר וּמְבְדִיל עַל הַפּוֹס כְּדַדְיִיק לִישְׁנָא וְעוֹד הָא קִי"ל הַמְבְדִיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס וּבְמַעֲרָבָא וְכֵן ר"א שְׁהִי אֲוֹמְרִים בַּא"י הַמְבְדִיל כּו' וְכִי לֹא הִיּוּ מְבְדִילִין עַל הַפּוֹס וְע"כ דַּלְאָח"כ הִבְדִילוּ עַל הַפּוֹס בְּג' הַבְּדִלוֹת כַּמ"ש הָרָא"ש אֲלֵא מְשׁוּם שְׁהִי צָרִיכִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה הִיּוּ אֲוֹמְרִין תַּחֲלָה הִבְדָּלָה בְּשׁו"מ וּלְפ"ז צַע"ג בְּרָכָה זֹו בְּשׁו"מ מַה טִּיבָה וְהָא בְּנֻדָּאִי אִם יבְדִיל עַל הַפּוֹס דְמוֹתֵר לַעֲשׂוֹת חֲפָצִיו וְאִיךָ אֲפִשְׁר דְאִם רוּצָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה קוֹדֵם שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס שְׂיֻכַל לוֹמַר הַמְבְדִיל בְּשׁו"מ וְהִלֵּא אֲנָשִׁי כְנֵה"ג תִּקְנּוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּרָכוֹת וּתְפִלַּת קְדוּשׁוֹת וְהַבְּדִלוֹת וְהֵם אֲמָרוּ הַמְבְדִיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס כְּדַאֲמָרֵי בְּרָכוֹת כ"ז וְשָׁם מְיַבְעֵי לְהוֹ אִי הַמְבְדִיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס וְס"ל לְחַד תַּנָּא דְאִין צָרִיךְ וְאִם מְבְדִיל הִיּוּ בְּרָכָה לְבַטְלָה וְעוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תַשָּׂא עַכ"פ אֲנִי אֶף דְקִי"ל דְהַמְבְדִיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס מ"מ הַבְּדָלָה שְׁלִישִׁית בֵּין תַּפְלָה לְכּוֹס מִנֵּין לְנוּ וְעוֹד לְרַבֵּי וְעוֹלָא דַס"ל דְעִיקָר הַבְּדָלָה עַל הַפּוֹס הוּא בַא"י הַמְבְדִיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחוּל אִיךָ יִתְכּוּ דְקוֹדֵם הַבְּדָלָה עַל הַפּוֹס אִם רוּצָה לַעֲשׂוֹת צָרְכֵי יֹאמֶר בַּא"י הַמְבְדִיל כּו' וְאַח"כ יַחֲזוֹר שְׁנִית בְּרָכָה זֹו עַל הַפּוֹס, וְאִי גִימָא דְלְרַבֵּי בְאַמַּת אִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס א"כ אִיךָ פְּלִיגֵי אֲמוּרָאִי עָלָיו הָא רַבֵּי וְרַבָּנָן לֹא פְּלִיגֵי אֲלֵא בְּנוֹסַח הַבְּרָכָה אֲבָל אִין חִילּוּק בִּינֵיהֶם לְעֵינֵי אִיסוּר עֲשִׂית מְלָאכָה קוֹדֵם שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס, וְעוֹד דְאִיךָ אִפ"ל שְׁאִם מְבְדִיל עַל הַפּוֹס א"צ בְּנֻדָּאִי בְּרָכָה אַחֲרַת כָּלֵל וְאִם רוּצָה לַעֲשׂוֹת חֲפָצִיו קוֹדֵם שְׂיבְדִיל עַל הַפּוֹס יְהִי בְּרָכָה מִיּוֹחַדָּת מְמוּצָעַת בֵּין תַּפְלָה לְכּוֹס, וְצַע"ג לְהַבִּין דַּעַת קְדוּשִׁים: סִימָן י"ג בַּעז"ה וּבִישׁוּעָתוֹ רו"כ שְׁבִת בְּרָכוֹת לְפ"ק ע"מ כ: מְרוּכָב עֲרָבוֹת בְּרָכוֹת רַבָּבוֹת לִידִיד כ"י וִידִיד נְפִישִׁי הָרַב הַגָּאוֹן הַמְפֹרָסִם בְּשַׁעֲרֵי הַגְּבִיר הַמְרוּמָם צְדִיק וְנִשְׁגָב כַּקְש"ת מו"ח אֲבָרְהָם לִישְׁטֵשׁ הַלְוִי רְאוּעֵנְבוּים נ"י (ו"ל) בְּעִיר פְּרַעֲסָבוּרְגַּ הַגִּיעֵנִי לְנִכּוֹן יִקְרָתוֹ.

והנה חכו ממתקים וכולו מתמידים. ולקחתי לי פהיום מועד להשיבו דבר.

וה' עמנו והאמת נר לרגלנו. ר"ד תמה הדר"ג במה שפתי (ע"ן בפר"י ח"א סי' י"ב) ליסוד מוסד דאתי למסרה לא שייך אלא בתינוק גדול קצת שהוא בר הבנה אבל בתינוק דאין לו דעת כלל ל"ש אתי למסרה וכמ"ש הב"י באו"ח סי' תקנ"ט בשם המרדכי ישן דאם יש מילה ביומא דתעניתא מטעמין הפוס לינוקא דאתמהיל דבכי האי ינוקא ל"ח למסרה ובאתי בזה דברי הרשב"א בשו"ת סימן צ"ב, וע"ז השיג הדר"ג ממ"ש הרשב"א בתשו' סי' ל"ז וסי' שכ"ג כמ"ש התוס' בעירובין מ ובשבת קל"ט דדוקא גבי זמן דקביע חיישינו למסרה אבל ברית מילה בט"ב או ביוה"כ דלא הוי אלא אקראי בעלמא לא חיישינו ולפ"ד המרדכי הנ"ל לא צריכין לזה ומוכח דהרשב"א לא ס"ל כדעת המרדכי ישן עכ"ל.

אולם באמת אין זה השגה ולענ"ד דגם התוס' והמרדכי שפתיבו על הגמ' בעירובין שם דגבי זמן ביוה"כ אמרינו אתי למסרה אבל אם אינרע ב"מ בט"ב או ביוה"כ דלא הוי אלא אקראי בעלמא ל"ח דלמא אתי למסרה מ"מ אין ראי' דחולקין על סברת המרדכי ישן, והא שהוצרכו להטעם דלא הי' אלא אקראי בעלמא ולא פתבו בפשיטות ליתן לתינוק הנמול כמ"ש המרדכי היינו משום דס"ל כדעת הרשב"א שהביא הר"ן בתשו' סי' נ"ב שכ' שהדבר ברור דכי אמרינו בפ' בפל מערבין ליתבי' לינוקא היינו דוקא בשעהגיע לחינוך הא קודם שהגיע לחינוך אסור דהוי ברכה לבטלה וע"ש שכתב דאפי' גבי מילה דהברכה בשבילו מ"מ לא סגי בזה שיתן לתינוק הנמול וצריף להטעים פוס של ברכה לקטן שהגיע לחינוך ולפ"ז אפ"ל דלכן פתבו התוס' והמרדכי דאם אינרע ברית מילה ביוה"כ נותנין לתינוק לשותות ומשום דלא הוי מילתא דקביעותא ל"ח משום דצריף ליתן לקטן שהגיע לחינוך דשייך גבי אתי למסרה ועי' פרישה, וכן הגאונים דס"ל דלא מברכינן אפסא פלל אפשר נמי משום דס"ל ג"כ כדעת הרשב"א דליתיבי לינוקא ה"ד בשעהגיע לחינוך ולכך חיישינו דלמא אתי למסרה ולכן לא מברכינן פלל, ורק הראב"ה והראב"ן דס"ל דכוס של ברכה סגי להטעים לתינוק הנמול דלא פהרשב"א ונהר"ן הוא משום דס"ל דטעימת כוס אינו אלא משום גנאי שלא יאמרו שלא לצורך הוא ברכה זו ולכן די פשנותנים לתינוק פזה ובכי האי ינוקא לא שייך דלמא אתי למסרה (וע"ן בראב"ן מעירובין שכתב דלא תקשי מזמן ביוה"כ פ דאפשר דליכא תינוק קטן כ"כ אבל במילה איתא) וע"ן מג"א סי' תרכ"א ובב"ח סי' תקנ"ט, ועכ"פ בעיקר סברא זו דבתינוק קטן מאד ל"ש אתי למסרה אין ע"ז חולק ואין ראי' כלל מדברי הרשב"א בתשובה דחולק על סברת המרדכי דלהרשב"א לשיטתו א"א ליתן לתינוק הנמול פנ"ל, ותמה אני על הדר"ג שבעצמו הרגיש בזה דלהרשב"א לשיטתו א"א ליתן גבי זמן ביוה"כ לינוקא קטן א"כ גם מדברי הרשב"א בתשובה אין פל ראי' פנ"ל: והנה בשו"ע או"ח סי' תקנ"ט בדין זה סותר א"ע למ"ש בב"י בסי' זה וז"ל ולענ"ן הלכה נקטינן פדברי הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל לברך ברכ' מילה בלא פוס ובט"ב אפסא נמי לא מיייתינן ע"ש ובשו"ע פתב דאם יש תינוק למול בברך על הפוס ויטעים לתינוקת ע"ש והוא כמ"ש התוס' בעירובין שם, הן אמת דלענ"ן מילה ביוה"כ פסק בסי' תרכ"א דמברכינן על המילה בלא פוס והוא פדברי הגאונים, ועוד דדבריו בשו"ע או"ח סותרין הם גם למ"ש פיו"ד ה' מילה סי'

רס"ה וז"ל אָבֵל ביוה"כ וט"ב שָׁאִין הַיּוֹלָדֶת יְכוּלָה לְשִׁתּוֹת אִין מְבָרְכִין עַל הַפּוֹס ע"ש וצ"ע בכ"ז.

וְהִנֵּה מְדַבְּרִיו שֶׁבִשׁו"ע או"ח לַעֲנִין מִלָּה בַט"ב וּבִיּוֹה"כ"פ נִרְאֶה שֶׁעָשָׂה פְּשָׁרָה בֵּין שִׁטַּת הַגְּאוּנִים הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם לְשִׁי הַתּוֹס' וְהַמְרָדְכִי דַבְּט"ב דְּלֹא הָיָה אֵלָּא מְדַרְבְּנֵן פְּסָק פְּדַעַת הַתּוֹס' וְהַמְרָדְכִי דִיטְעִים לְתִינּוּקַת וּמִשׁוּם דְּלֹא הָיָה מְקִלְתָּא דְקַבִּיעוּתָא ל"ח דְּאֵתִי לְמַסְרָף אוּלַם לַעֲנִין מִלָּה בִיּוֹה"כ דֵּהוּא אִיסוּר דְּאוּר' חוּשֵׁשׁ לְדַעַת הַגְּאוּנִים דַּס"ל דְּאֵתִי לְמַסְרָף אִפִּי' בַכּה"ג וְלִכֵּן פְּסָק לְבָרָף בְּלֹא פּוֹס, וּבְאֶמֶת נִרְאֶה דְדַבְּרִי הַשּׁו"ע מְקוֹרָם הוּא מַמ"ש הַמְרָדְכִי בְּסוּף יוֹמָא לְחֻלְקָא בֵּין יוה"כ לְשָׂאָר תַּעֲנִית וּנ"ל הַמְרָדְכִי הִשִּׁיב ר' יַעֲקֹב ב"ר שְׁמִשׁוֹן אִם חָל ח' מִלָּה בִיּוֹה"כ אָנוּ נִמְנָעִים וְאִין אוּמְרִים בְּרַפְת מִלָּה שֶׁעַל הַפּוֹס כּו' וּבִיּוֹה"כ א"א לְהַטְעִימוּ אִפִּי' לְקַטֵּן דְלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְדוּקָא יוה"כ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פְּרַת אָבֵל שָׂאָר תַּעֲנִית אִין חוּשֵׁשִׁין וּמִשְׁקִין לְקַטֵּן אוּ לְאִמּוֹ עַכ"ל, וְעַפ"ז הוּא דַבְּרִי הַשּׁו"ע לְחֻלְקָא בֵּין ט"ב לִיּוֹה"כ וז"ב.

וְהִנֵּה גַם בְּדַעַת הַמְרָדְכִי שֶׁכ' דְּבִשְׂאָר תַּעֲנִית אִין אָנוּ חוּשֵׁשִׁין וּמִשְׁקִין לְקַטֵּן כּו' אַע"ג דְּבִדּוּדָא גַם בְּמִדֵּי דְרַבְּנָן שִׁיָּף אֵתִי לְמַסְרָף וְכַמְבּוֹאָר בְּשִׁבְתָּ קל"ט גַּבִּי פְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא, וְצ"ל דְּבִשְׂאָר תַּעֲנִית סְמַכִּינָן עַל סְבַרְת הַתּוֹסָפֶת דְּכִינּוּן דְּלֹא הָיָה מְקִלְתָּא.

דְּקַבִּיעוּתָא ל"ח דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְרַק בִּיּוֹה"כ דֵּהוּא אִיסוּר פְּרַת לָא סְמַכִּינּוּ ע"ז וְחִיָּשִׁינּוּ דְּאֵתִי לְמַסְרָף אִפִּי' בַכּה"ג. וְהִנֵּה לַכ' צ"ע דֵּהוּא זֶה הַפּוֹס בְּעַצְמוֹ אִין בּוֹ אִיסוּר פְּלִל וְרַק דְּחִיָּשִׁינּוּ שְׁמָא אֵתִי לְמַסְרָף וְאֵתִי לְמַסְרָף גּוּפִי' הוּא רַק חֲשֵׁשׁ דְּרַבְּנָן א"כ מַה נ"מ בֵּין דְּאוּרְיִיתָא לְרַבְּנָן פִּינּוּ דְּגַם בְּדַרְבְּנָן חִיָּשִׁינּוּ דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְעוּד דָּאִם אֵיתָא דִישׁ לְחֻלְקָא בְּזֵה קָשָׁה בְּסוּגֵי דְעִירוּבִין שְׁם גַּבִּי זְמַן בִּיּוֹה"כ לִיתְבִּי' לִינּוּקָא לִית הִלְכְתָּא פְּרַב אַחָא פֶּר יַעֲקֹב דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְכ' הַתּוֹס' בְּשֵׁם ר"ח דַּבְּפ' תּוּלִין גַּבִּי פְּשׁוּתָא פְּרִיָּף וְלוֹתִיב לִינּוּקָא יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁנֵי דְלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְקִים לֵן דְּרַב אַחָא פֶּר יַעֲקֹב הַקָּשָׁה אוּתָהּ קוֹשִׁיא ע"ש וְכ"כ הַתּוֹס' בַּפ' תּוּלִין וְלִכְאוּ' קָשָׁה טוּבָא דַל"ל לומר דְּלִית הִלְכְתָּא כְּרַאב"י הָא אֶפְשָׁר דְּרַב אַחָא ב"י לָא פְּלִיג אַהָא וְהָא דְפִרְיָף שְׁם בְּשִׁבְתָּ הִיָּנוּ גַבִּי פְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא דְּלֹא הָיָה אֵלָּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן לָא ס"ל הָךְ דְּאֵתִי לְמַסְרָף אָבֵל הִכָּא לַעֲנִין יוה"כ דֵּהוּא אִיסוּר דְּאוּרְיִיתָא לְגְדוּל מוֹדָה רַאב"י דְּחִיָּשִׁינּוּ דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וְעַכ"צ"ל דְּאִין לְחֻלְקָא פְּלִל לַעֲנִין אֵתִי לְמַסְרָף בֵּין דְּאוּרְיִיתָא לְדַרְבְּנָן וְרַאב"י דְּלֹא ס"ל אֵתִי לְמַסְרָף גַּבִּי פְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא גַם בְּדָאו' ל"ח לְאֵתִי לְמַסְרָף: אֲמַנָּם נ"ל בְּזֵה דֵּהִנֵּה בְּעִיקָר מַה דְּאָמְרוּ גַבִּי זְמַן בִּיּוֹה"כ לִיתְבִּי' לִינּוּקָא.

אֵתִי לְמַסְרָף צָרִיף לְהַבִּין דֵּהָא הֵתָם מִיָּרִי לַעֲנִין לומר זְמַן דִּיּוה"כ עַל הַפּוֹס מִבַּע"י קוֹדֵם זְמַן תּוֹס' יוה"כ בְּעַת שְׁמִוּתָר עֲדִיין בְּאַכִּילָה וְשִׁתְּי' אֵלָּא דֵּהַמְבָרָף גּוּפִי' א"א לְשִׁתּוֹתוֹ אָף שֶׁהוּא עֲדִיין יוֹם גְּמוּר מִשׁוּם שְׁפָכָר קַבֵּל עָלָיו יוה"כ וְכַדְמַפְרֵשׁ בְּגַמְרָא הִיכִי עֲבִיד אִי מְבָרָף עָלָי פִּינּוּ דְּאָמַר זְמַן קַבְּלִי' עָלָי' א"כ מַה זֶה דְּקָאֵמַר לִיתְבִּי' לִינּוּקָא דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף וּפְרַש"י דְּלִמָּא אֵתִי לְמַסְרָף הִתִּינוּק לְאַחַר הַמְנַהֵג זֶה וְלְשִׁתּוֹת בִּיּוֹה"כ אַחַר שִׁיגְדִיל וְלִכְאוּרָה קָשָׁה אִיף אֵתִי לְמַסְרָף לְשִׁתּוֹת בִּיּוֹה"כ ע"י שְׁתִּיתָ פּוֹס זֶה שְׁשׁוּתָהּ מִבַּעו"י בְּעוּד שְׁמִוּתָר בְּאַכִּילָה וְשִׁתְּי' וְרַק הַמְבָרָף בְּעַצְמוֹ פִּינּוּ דְּאָמַר זְמַן קַבְּלִי' עָלָי' אָבֵל הִתִּינוּק שְׁשׁוּתָהּ מִבַּעו"י מַה"ת אֵתִי לְמַסְרָף וְלְשִׁתּוֹת גַם בִּיּוֹה"כ גּוּפִי'.

וצ"ל דהפני' אתי למסרף הוא דכמו ששוחתה פוס זה שאומרים עליו זמן לכשיגדיל ישתה ג"כ פוס זה שיאמר בעצמו עליו זמן וכשיגדיל הרי' יהי' אסור לו לשותות משום דקבל' עלי' (וכן פי' הריטב"א), והנה בגוף ענן קבלת יוה"כ שבתות ויו"ט מבעו"י דקיי"ל דמשקבל עליו תוס' שבת ויוה"כ חל עליו וכדאמר רב אין בדילנא וכמבואר בשו"ע סי' רס"א וסי' תר"ח ע"ש הוא מחלוקת הפוס' אם הקבלה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן והלבוש בסי' רס"ג פתב דהקדמת תוספת הוא רק מדרבנן ע"ש וקרב רבינו יונה בפ' תפה"ש כ' בשם הר"י מאורלייניש שנסתפק בזה וכתב דאפ"ל שאינו אלא מדרבנן ע"ש ועכ"פ אי גימא דהקבלה מבעו"י לא הוי אלא מדרבנן א"כ גם הא דחיישינו בכאן דלמא אתי למסרף וכמו שבארנו דלכשיגדיל יאמר זמן על הפוס וישתה בעצמו אחר שקבל עליו יוה"כ ג"כ לא הוי אלא אסור מדרבנן וא"כ שפיר אמרי דלית הלכתא כרב אחא בר יעקב דגם באיסור דרבנן הרי חיישינו לאתי למסרף פנ"ל.

אולם המרדכי שפיר מחלק בין יוה"כ לשאר תענית אע"ג דגם בדרבנן חיישינו לאתי למסרף מ"מ בשאר תענית סמכינן על הסברא דהיכי דלא הוי מילתא דקביעותא לא אתי למסרף אב"ל במילה ביוה"כ אע"ג דעיקר אתי למסרף הוא רק מדרבנן אבל פינו דאתי למסרף לכשיגדיל לשותות ביוה"כ דהוי אסור פרת חמיר טפי וחישינו אפי' במילתא דלאו קביעותא וכן"ל: והנה בהגהמ"י בפ' כ"ט מה' שבת כ' לתת טעם שיכולין להשקות מכוס של קדוש לקטנים שלא במקום סעודה דדוקא נבילות וטרופות שהיא אסור לא לא ספינו להו אב"ל קדוש היום מ"ע הוא ע"ש.

ולכא' בלא"ה אין חשש מלהשקות פוס של קדוש לקטנים שלא במקום סעודה דהא לטענן מכוס של קדוש הוי חינוף מצוה ובמקום חינוף מצוה שרי לספות איסור לקטן כמ"ש התוס' פסחים פ"ח ור"ה ל"ג ועיין במג"א סי' תקנ"א ס"ק ל"א שכתב דבסי' רס"ט משמע דאף משום מצוה לא ספינו איסורא לתינוק ע"ש וכוננתו פנ"ל, ולכמ"ש י"ל דהגהמ"י קאי בשי' הרשב"א והר"ן דכוס של ברכה צריף להטעים דוקא לקטן שהגיע לחינוף ולפ"ז ניחא דלקטן שהגיע לחינוף אין להתיר איסור משום חינוף מצוה וכמ"ש התו' בר"ה ד' ל"ג ע"ש דבקטן שלא הגיע לחינוף שרי להתעסק בו לתקוע אפי' בשבת משום חינוף מצוה וקטן שהגיע לחינוף אין לומר לו לתקוע משום דאיכא איסורא דרבנן, וא"כ הרי ס"ל לתוס' דיש חילוק בזה דדוקא בלא הגיע לחינוף שרי במקום חינוף מצוה אבל בהגיע לחינוף אין להתיר משום חינוף מצוה ולהכי לא מצי הגה"מ לתרץ משום חינוף מצוה: ובזה אשפחנא פתרי למ"ש הב"ח בסי' רס"ט וז"ל ומה שקשה האיד נותנין לשותות קודם קדוש במקום סעודה לתינוק הלא איסורא לא ספינו להו פדאייתא בפ' חרש נראה דה"ד בהגיע לחינוף אב"ל בלא הגיע לחינוף לית בה איסורא ובהגמ"י פתב ישוב אחר ע"ש עכ"ל הב"ח, ולכאורה הדברים תמוהין דפשוט מאד דגם לקטן שלא הגיע לחינוף לא ספינו בידים וכ"נ מדברי פל הפוסקים דלספות לקטן איסור בידים אפילו לתינוק בן יומו אסור פדמוכח להדיא בפ' חרש מהא דתינוק יונק וכ"נ מדברי הב"ח גופי' בסי' שמ"ג, ולמען לא יהי' דברי הב"ח פבית סתום נראה דכוננתו במ"ש אב"ל בלא הגיע לחינוף לית בה איסורא היינו במקום חינוף מצוה וס"ל להב"ח נהי דלטענן מכוס של קדוש הוי חינוף מצוה מ"מ בקטן שהגיע לחינוף לא ספינו להו איסורא במקום חינוף מצוה והיינו שכ' דבלא הגיע לחינוף ספינו להו איסורא פי' במקום

חִינוּךְ מְצוּהָ וז"ב, אִילָם הַגְּהֵמ"י קָאֵי בְּשֵׁי הַרְשָׁב"א וְהָר"ן דְּצָרִיךְ לְהִטְעִים לְקַטֵּן שְׁהִיֵּעַ לְחִינוּךְ וְלָכֵן לֹא מְהִיֵּי חִינוּךְ מְצוּהָ וְכַמ"ש הַתּוֹס' בְּר"ה שֶׁם וְלָכֵן כְּתוּב יָשׁוּב אַחַר וְהַדְּבָרִים נְכוּנִים בְּס"ד: הֵן אֵמֶת דִּלְפ"ז לִכ' צ"ע מְהֵא דְאִמְרֵי גַבִּי זְמַן בִּיּוֹה"כ לִתְבַּבְּי לִיְנוּקָא אֲתִי לְמִסְרָה וְהָא גַם שֶׁם הוּא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה וְהוּי חִינוּךְ מְצוּהָ וְא"כ לִפ"ד הַב"ח מְצִי לְמִתְבַּבְּי לְקַטֵּן שְׁלֵא הִגִּיעַ לְחִינוּךְ כְּמוֹ בְּקִידוּשׁ, וְע"כ דְּלִדְיָדִין יְהִי מְנוּכָרַח מִזֶּה דְּכָל הֵיכִי דְיִישׁ לְחַוֵּשׁ לְאֲתִי לְמִסְרָה לֹא שְׁרִינֵן מִשׁוּם חִינוּךְ מְצוּהָ וְא"כ גַּם גַּבִּי קִידוּשׁ אֲפִתִי תְקַשִּׁי נִיחֻוֹשׁ לְאֲתִי לְמִסְרָה, וְאַף שֶׁהַתּוֹס' פְּסָחִים פ"ח כ' דְּמִתְרַח לְהַאֲכִיל לְקַטֵּן שְׁלֵא לְמַנְוִי מִשׁוּם חִינוּךְ מְצוּהָ שֶׁא"ה דְּעִיקָר הָאֲכִילָה הוּא לְצוּרָה הַקָּטָן וְלִהְיִי לֹא אֲתִי לְמִסְרָה (וְכַמוֹ דְּס"ל לְהַרְשָׁב"א בְּכָל אִיסוּרֵי דְרַבָּנָן דְּאִינוּ אֲסוּר מִשׁוּם אֲתִי לְמִסְרָה רַק הֵיכִי שְׁאִינוּ לְצוּרָה הַקָּטָן אֲבָל גַּבִּי קִידוּשׁ וְזְמַן לֹא הוּי צוּרָה הַקָּטָן וְכַמ"ש הַרְשָׁב"א בְּפ' חֲרַשׁ, אִילָם י"ל דְּלִהְיִי לֹא חִינְשִׁינֵן בְּקִידוּשׁ לְאֲתִי לְמִסְרָה מִשׁוּם דְּלֹא הוּי מִיְלֻתָא דְקַבִּיעוּתָא וְכַמ"ש לְהַדְיָא הַרְשָׁב"א בְּתַשׁו' ס' ל"ז וְכ"כ בְּמַג"א סַק"א ע"ש דְּזִמְנִין דְּאִיפָא אֲוֹרְחִין וְלֹא צָרִיכְנָן לְמִטְעָמֵי לִיְנוּקָא, וְלִפ"ז אִפ"ל גַּם בְּהָא דְאִמְרֵי בְּר"ה דְּמִתְעַסְקִין עִם הַתִּינוּקוֹת לְתַקְוָע בְּר"ה שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ מִשׁוּם חִינוּךְ מְצוּהָ דְלֹא מְקַרִי כָּלֵל לְצוּרָה הַקָּטָן וְאִפ"ה לֹא חִינְשִׁינֵן לְאֲתִי לְמִסְרָה מִשׁוּם דְּר"ה שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ אִינוּ בְּכָל שְׁנָה וְחַל רַק לְפָרְקִים לְהֵיכִי לֹא הוּי מִיְלֻתָא דְקַבִּיעוּתָא אִילָם הַטּוֹר ס' תְּקַנ"ט כ' דַּט"ב שְׁחַל בְּמוֹצ"ש אֲסוּר לְהַבְדִּיל וְלִיתָן לְתִינוּקָא כִּינֵן דְּלִפִּי קַבִּיעוּתָא הַשְּׁנִים חַל לְפַעְמִים ט"ב בְּמוֹצ"ש הָרִי דְגַם זֶה מְקַרִי מִלְתָּא דְקַבִּיעוּתָא, מ"מ י"ל דְּלֹא דְמִי לְר"ה שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ דְהָא בְּלֹא"ה אִין הַכְּרַח לְהַתְעַסֵּק עִמּוֹ וְכִינֵן שְׁאִינוּ בָּא תְּמִיד לְפִיכָה אִם רְצָה לְהַתְעַסֵּק לֹא הוּי קַבִּיעוּתָא וְעוֹד דְּלִהֲרַמְב"ן בְּתוֹה"א טַעְמָא אַחְרֵינָא אִיפָא בְּהָא דְאִין מְבַדִּילִין בְּט"ב עַל הַפּוֹס מִשׁוּם דְּבִט"ב כָּל יִשְׂרָאֵל עֲנִיִּים מְרוּדִין הֵן לְהֵיכִי לֹא תִקְנוּ כָּלֵל הַבְּדִלָה עַל הַפּוֹס, אֲבָל בְּר"ה שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ אִפ"ל דְּלֹא הוּי קַבִּיעוּתָא וְלִהְיִי לֹא חִינְשִׁינֵן לְאֲתִי לְמִסְרָה כְּנ"ל, וּבְזֶה יֵשׁ לְתַרְץ מַה דְּקָשָׁה לִכ' בְּשִׁבְתָּ י"ג מִיְתְּבֵי רְשָׁב"ג אָמַר הַתִּינוּקוֹת קוֹרִין לְאוֹר הַגֵּר כּו' שְׁאִנֵּי תִינוּקוֹת הוֹאִיל וְאִימַת רַבֵּן עֲלֵיהֶם לֹא אֲתִי לְאֲצִלוּי' וְלִכ' מֵאֵי מְקַשָּׁה מִתִּינוּקוֹת הָא לְקִרוֹת הוּא חִינוּךְ מְצוּהָ וּבְמִקוֹם חִינוּךְ מְצוּהָ שְׁרִי לְסָפוֹת לְקַטֵּן אִיסוּר בְּיָדִים וְל"ל לְוֹמַר מִשׁוּם אִימַת רַבֵּן עֲלֵיהֶם, אָף לִפ"ד דְּבַקְבִיעוּתָא אִפִּי חִינוּךְ מְצוּהָ אֲסוּר דְאֲתִי לְמִסְרָה נִיחָא דְהָא הוּי מִלְתָּא דְקַבִּיעוּתָא בְּכָל שְׁבִתָּ, וְצ"ל לִפ"ז דְּזֶה לֹא מְקַרִי לְצוּרָה הַקָּטָן מִשׁוּם שְׁאִינוּ בְּרַמְצוֹת וְצ"ע וְבִלֹּא"ה צ"ל כֵּן דֹּא"כ יִקְשָׁה עַל הַרְשָׁב"א דְּס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבָּנָן סְפִינֵן בְּיָדִים א"כ תְּקַשִּׁי כְּנ"ל דְּשָׂמָא יִטָּה הוּא רַק דְּרַבָּנָן אֲבָל אִי נִימָא דְלֹא מְקַרִי לְצוּרָה הַקָּטָן נִיחָא דְאֲסוּר מִשׁוּם דְאֲתִי לְמִסְרָה וְכַמ"ש הַרְשָׁב"א לְעַנְנֵן זְמַן בִּיּוֹה"כ.

וְלִפִּי דְבָרֵי תוֹס' ר"ה הַנֶּ"ל דְּדוֹקָא בְּלֹא הִגִּיעַ לְחִינוּךְ שְׁרִינֵן מִשׁוּם חִינוּךְ מְצוּהָ אִפ"ל דְּלִהְיִי מְתַרְץ מִשׁוּם אִימַת רַבֵּן עֲלֵיהֶם מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לִי דְתִינוּקָתָא שְׁל בֵּית רַבֵּן הִינְנוּ אִפִּי הִגִּיעַ לְחִינוּךְ דְלֹא שְׁרִינֵן מִשׁוּם חִינוּךְ מְצוּהָ: עוֹד י"ל בְּיָשׁוּב דְבָרֵי הַב"ח הַנֶּ"ל דְּנִדְאֵי בְּכָל הָאִיסוּרִין אֲסוּר לְסָפוֹת לְקַטֵּן אִפִּי בְּשִׁלֵּא הִגִּיעַ לְחִינוּךְ מִיְהוּ הָא דְאֲסוּר לְטַעֲנוּם קוֹדֵם קִידוּשׁ בְּמִקוֹם סְעוּדָה הִינְנוּ מִשׁוּם חוֹבַת קִידוּשׁ וְלָכֵן בְּקַטֵּן שְׁלֵא הִגִּיעַ לְחִינוּךְ וְאִינִי מְחַוֵּב לְחַנְכוּ בְּמִצְוֹת קִידוּשׁ מִמִּילָא לֹא שְׁיָיָה גַבִּי הָאִיסוּר דְאֲסוּר לְטַעֲנוּם קוֹדֵם קִידוּשׁ וְשְׁפִיר סְפִינֵן לְהוּ בְּכַגּוֹן זֶה: וְהִנֵּה בְּשׁו"ע ס' שִׁמ"ג כ' קָטָן או"נ אִין ב"ד מְצוּנִין לְהַפְרִישׁוּ אֲבָל אֲבִיו מְצוּהָ לְגַעּוֹר בּוֹ וְלִהַפְרִישׁוֹ וְהַמַּג"א סַק"ב כ' וְנ"ל וְכַתּוּב בְּאִיסוּר וְהִתֵּר שִׁמ"ח דְּדוֹקָא

תינוק דבר הבנה אבל לאו בר הבנה ל"ל בה דהא יונק תינוק אפי' מבהמה טמאה עכ"ל ע"ש, ובקראור דבריו נ"ל עפ"י דברי הב"ח בס"ל הנ"ל שכ' דמ"ש הרמב"ם אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה לא מייירי בקטן שהגיע לחינוך אלא אפי' בן ד' וה' אעפ"י שלא הגיע לחינוך מ"מ מצווה על אביו לגעור בו ולהפרישו ע"ש שהוכיח בן בראיות, והנה הטעם נ"ל פשוט דנדאי עיקר החינוך הוא דיהי' סרוף אחרי מנהגו כשיגדיל וכמו שפרש"י בחגיגה ד"ו אולם מ"מ חייב החינוך במ"ע הוא פשיכול לעסוק במצוה בכל דבר במדה הראוי' וכמו דת"ר בסנפ"ה מ"ב קטן היודעלנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית כו' והיינו כל חד וחד לפום חורפא דיליה אבל במצות ל"ת כל שהתינוק הוא בר הבנה מצווה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה וזה ברור, והיינו מ"ש האו"ה דאע"ג דמצווה על אביו לגעור בו מ"מ הוא דוקא בתינוק דבר הבנה אבל בלאו בר הבנה לא אתי למסרף אחר מנהגו לכשיגדיל דעדיין אינו נוטן אל לבו כלל מה שהוא עושה: והנה ראית האו"ה מהא דיונק תינוק אפי' מבהמה טמאה אינו מוכן כלל וכבר נתקשה בזה בס' חיי אדם ה' חינוך הקטן דהא ביהדי' אמרינו ביבמות קי"ד הטעם משום דתינוק מסופן הוא אצל חלב ש"מ להיפך דבמדי' דלאו מסופן אסור אפי' לאו בר הבנה.

ונראה ליישב דהנה שם בגמ' מיייתי ראיה מהא דתנ"י יונק תינוק כו' קתני מיהו אין חוששין ביונק שקץ ש"מ קטן או"נ אין ב"ד מצווין להפרישו ומשני סתם תינוק מסופן אצל חלב ע"ש ומבואר דהא דמשני משום ספנה היינו דוקא אי אמרי' ב"ד מצווין להפרישו אבל אי גימא דקטן או"נ אין מצווין להפרישו ניהא שפיר דיונק תינוק הוא משום דאין מצווין להפרישו ולא משום ספנה ועי' בחי' הרשב"א שם דס"ל להמקשה דיונק דקתני דוקא מניחין אותו לינק הא למספ"ה בינדים לא, ולפ"ז אפ"ל דלדין דס"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו באמת אף לפי המסקנא פ"ה הברייתא פן הוא וכדס"ד דהמקשה ולא משום ספנה, והנה בברייתא דקתני יונק תינוק סתמא דמילתא מייירי בנדאי אפי' ביש לו אב ומ"מ קתני אין חוששין ביונק שקץ וקשה הא מ"מ אביו מצווה להפרישו ומזה הוכיח האו"ה דתינוק דלאו בר הבנה ל"ל בה וזה נ"ל ברור בפ"ה האו"ה: וראיתי בס' שו"ת מהר"צ להגאון האב"ד דזאלקווא בס"ל נ"ח הביא דברי הרוקח המובא במג"א סי' שמ"ג ובש"ף יו"ד סי' שכ"א דאשת פהו מעונברת מותרת לפנס באהל המת מטעם ס"ס שפא גפ"ל או נקבה והמג"א תמה ע"ז דטהרה בלועה אינה מטמאה ע"ש, והרדב"ז בתשו' סי' ר' הקשה ג"כ פנ"ל וכתב דמתוך פשיטת הדבר אני אומר דהרוקח מייירי באשה שקרבו ימיה ללדת וחישינו שפא יוציא הנולד ראשו ונמצא שהוא פילוד ע"ש, ותמה ע"ז בשו"ת הנ"ל דאיך שייך בעובר להיות נזהר לאפרושי מאיסור נהרי לעיל כ' המג"א בעצמו דאפי' בתינוק אם לאו בר הבנה ל"ש לגב"ה הדין דאביו או ב"ד מצווין להפרישו ואפי' לספות לו בינדים מותר כמ"ש המג"א ראיה מהך דיונק שקץ, ועוד הרי כתב המג"א למעלה דדוקא אביו מצווה להפריש את בנו ולא אמו וא"ת דהפ"ה בדברי הרוקח דהאשה הולכת בידיעת בעלה כו' מ"מ בעונבר לית דין צריך בישש דאין חייב על האב להפרישו פינן דקי"ל ההורגו פטור נדה מ"ב כו' ע"ש, והנה מ"ש דאפי' תינוק דלאו בר הבנה מותר לי' לספות בינדים וכמ"ש המג"א ראיה מהא דיונק שקץ הרי דמפרש דברי האו"ה כפשוטו' דתינוק דלאו בר הבנה ספינו לי' איסור בינדים וזה נדאי ליתא דהא

להאכיל איסור לקטן אסור מה"ת דילפינו מהנה קראי דטומאה דם ושרצים ובנדאי אפי' לתינוק בן יומו אסור לספות בידים דבקרא לא מפליג כלל וכל מה שיש לחלק בין בר הבנה היינו מדרבנו לענו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה וכנ"ל, ועוד הא קתני בפרייתא בהדני ולא יאכילנו נבילות וטרפות הרי דלהאכיל בידים נייט אפי' לקטן דלאו בר הבנה אסור דהא קאי על הא דתינוק יונק כו' ועי' בחי' הרשב"א שם, ולכן נלענ"ד ברור כמו שפתייתי דהאו"ה מודה דלספות בידים אפי' לתינוק בן יומו אסור מה"ת ורק לענו הא דאביו מצווה לגעור בו ולהפרישו הוא דוקא בתינוק דבר הבנה אבל בלאו בר הבנה ל בה וכנ"ל: ולפ"ז כל דבריו ז"ל צ"ע והנני פורטם דממ"נ אם נימא דהא דאסורה מעוברת לכנס באהל המת היינו מטעם העובר שהוא באהל המת אפי' אם לא יוציא הולד ראשו פשיטא דהוי כספי לי' בידים במה שהיא נכנסת עמו ול"ש כאן כל הפלפול אם אביו מצווה לגעור ולהפרישו וכן מה שהביא דברי המג"א דהאם אינה מצווה להפריש בנה פיון דהיא ספי לי' בידים זה אסור מה"ת לכל אדם מקראי דטומאה ואין ענו הא דמצווין להפרישו רק לדעת הרדב"ז שפירש בדברי הרוקח דהחשש הוא שמה יוציא את ראשו שהוא פילוד ובעודה במעיה ל"ה דהוי טהרה בלועה ובזה אפ"ל דלא הוי כספי לי' בידים פיון דבשעה שנכנסת לאהל המת עדיין העובר במעיה וגם אם יוציא הולד את ראשו אח"כ הרי הוא פאוכל נבילות מעצמו ואין אמו מצווה להפרישו, אולם באמת אינו מוכרח דאפ"ל פיון דמכנסת אותו במקום שקרוב שיוציא את ראשו הוי כספי לי' בידים והא גם ליתן חגב טמא לתינוק לשחוק בו אסור שמה יאכילנו מעצמו והוי כספי לי' בידים ועי' במג"א סי' שמ"ג וא"כ גם הכא פן הוא פיון דמכנסת אותו לאהל המת ושמה יוציא ראשו הוי כספי לי' בידים, ולפ"ז גם מה שהאריף להקשות דאיף אפשר דהאם חייב להפרישו פיון שהעובר עדיין במעי אמו ומותר להורגו הוא תמוה דהא הרדב"ז מפרש משום דחיישינן שמה יוציא את ראשו וברגע זה הוא באהל המת ונהרי יצא ראשו הרי הוא פילוד ואסור להרגו וכמבואר בסנהדרין ע"ב בפרייתא יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ועי' בפרש"י דהוי פילוד והוא משנה מפונרשת בפ"ו דאהלות וכיון דהוי פילוד פשיטא דאסור לטמא אותו באהל המת.

ובעיקר הדבר נראה לומר דהרוקח ס"ל כהטור שכ' ביו"ד סי' רע"ג דבטומאה ב"ד מצווין על הקטנים להפרישם וכן משמע הלשון אמור ואמרת כו' וכן פתב בהדני הנ"י הביאו הב"י באו"ח סי' שמ"ג ולפ"ז אפ"ל דגם הרוקח ס"ל הכי דבטומאה ב"ד מצווין להפרישו ולא דוקא ב"ד אלא כל ישראל ולפיכך אסורה מעוברת לכנס לאהל המת שמה יוציא הולד ראשו כמ"ש הרדב"ז ובטומאה מחויב להפרישו וכנ"ל: והנה במה שפתייתי בכוננת האו"ה פתב ע"ז הדר"ג וצ"ע דהא מפרייתא דבן חבר רוצה המקשן ג"כ להוכיח דאין ב"ד מצווין להפרישו ומדקתני אין זקוק לו משמע אפי' אביו החבר אין זקוק לו ואמאי הא על האב מוטל להפרישו והמקשן הא לא אסיק אדעתיה דבדמאי הקילו ושם סתמא קתני בן חבר ומשמע אפי' בתינוק דבר הבנה עכ"ל הטהור, הנה באמת קושיא זו לא עלי יסוב ולא על האו"ה לבד דקשה ג"כ מזה על שי' התוס' בשבת קכ"א שכתבו דבקטן שהגיע לחינוך ב"ד מצווין להפרישו וכן על שי' הרמב"ם ז"ל שכ' דאביו מצווה להפרישו כדי לחנכו אולם נראה שגם התוס' בשבת שם הרגישו בזה ע"ש שכ' דכל הני מיירי בשלא הגיע לחינוך וכן צ"ל לפי האו"ה דמיירי בתינוק דלאו בר הבנה

ובאמת פבר נתקשה בזה הרשב"א בחי' ליבמות שם ע"ש שהביא דברי הרמב"ם דמצוה על אביו להפרישו וכ' דנראין היו דבריו שהרי קטן שהגיע לחינוך מתנכין אותו למצות וא"כ איך אין מפרישין אותו מן האיסור אלא שאין נראה פן מן סוגי' זו שיהי' חילוק בין אב לב"ד פדמשמע מההיא דתינוק שהי' הולך לבית אבי אמו עם הארץ ע"ש, ונראה דלא ניתא לי' להרשב"א ו"ל לפרש הפרויטא בקטן שלא הגיע לחינוך ומשום דסתמא קתני בן חבד וכמ"ש כתר"ה: והנה הרשב"א שם האריך בזה להוכיח דאפי' אביו אין מצוה להפרישו וע"ש שהביא עוד ראיה מנדה פ' יוצא דופן דאיבעי מןפלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן ואמרין ת"ש קטנה שפדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מס"ל דאורייתא אתי נשואין דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא ופרקינן הו"ל קטן אוכל גבילות ואין ב"ד מצווין להפרישו אלמא אפי' במןפלא סמוך לאיש אמרין הכי ע"ש, והנה בנדאי אין לומר דמיתי ראיה דאין חילוק בין ב"ד לאב דהא הכא מיירי ביתומה שפדרה והיגו שהשיאתה אמה דאין לה אב ובעלה בנדאי אין מצוה להפרישה, וע"כ צ"ל דהרשב"א פא רק לה"ר דארף בהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו (פדמוכח למעיין בדבריו).

אבל באמת גם זה צ"ע דהא בנדאי אפי' אי נימא דבהגיע לחינוך ב"ד מצווין להפרישו הוא רק מדרבנן משום מצות חינוך וא"כ אין ראיה פלל מהא דבעלה מפר לה דאפי' בהגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישה דאפי' אי נימא דמצווין להפרישה משום חינוך הא אין זה אלא מדרבנן ואתי נשואין דרבנן ומבטלי חינוך דרבנן והא דאמר בגמ' דבעלה מפר משום דאין ב"ד מצווין להפרישה היגו דאי ס"ד דב"ד מצווין להפרישה מדאורייתא לא מהני נשואין דרבנן אבל משום דהגיע לחינוך דב"ד מצווין להפרישו מדרבנן משום חינוך לזה מהני נשואין דרבנן וצ"ע, אולם י"ל דדוקא אי מןפלא סמוך לאיש דרבנן דגוף הנדר דרבנן אתי נשואין דרבנן ומבטלין הנדר מדרבנן לגמרי אבל אי מןפלא סמוך לאיש דאורייתא א"כ ההפדה דרבנן אינו מועיל פלום לבטל גוף הנדר שהוא מדאורייתא משו"ה לא מהני גם לענין שלא יהי' ב"ד מצווין להפרישו פנין דבעלמא ב"ד מצווין להפרישו בהגיע לחינוך וההפדה אינו מועיל לזה, וכיו"ב עיין בשיע"י סי' שכ"ט והנה פבוד גאונו הביא הירושלמי בפ' פל פתבי על המשנה דקטן שפא לכבות אין שומעין לו ופריה ולא כן תלי ראו אותו יוצא ומקלט עשבים אין את זקוק לו תמן אין לו צורך בעשבים ברם הכא יש לו צורך פכבוי ופי' הק"ע תמן אין הגדול רוצה פלקוטו הלפך א"צ להזהירו ברם הכא יש לו צורך פכבוי זה וכאילו הקטן עושה ע"ד אביו ואסור, אולם הרשב"א בחי' לשבת הביא דברי הירושלמי בסגנון אחר וז"ל וכ"נ לי קצת ממה דגרסינן בירושלמי אבל קטן שפא לכבות אין שומעין לו כו' תמן יש לו צורך בעשבים הכא אין לו צורך פכבוי אלא דלפי' לא היינו שומעין לו אפי' בשאינו עושה ע"ד אביו וזה שלא פדרה גמרתינו עכ"ל, ונפלאתי מאד על בעל פני משה שכ' במה"פ דמדברי הרשב"א נראה דפי' להא פפשיטי' ולפיכך כ' דזה שלא פדרה גמרתינו אבל קשה על פי זה דקאמר ברם הכא יש לו צורך פכבוי דמהיכא פסיקא לי' דיש להקטן צורך פכבוי ע"ש והוא תמוה דהא גרסת הרשב"א באמת הוא תמן יש לו צורך בעשבים הכא אין לו צורך פכבוי ולפ"ז דברי הירושלמי מבוארין שפיר ול"ק פלל: ובאמת יש לתמוה על הרשב"א ו"ל דמנ"ל דלפי' הירושלמי אין שומעין לו אפי' בשאינו עושה ע"ד אביו הא גם לפי גרסת הרשב"א בהירושלמי אפשר לפרש עפ"י דרה גמרתינו והיגו דתמן יש לו

צוֹרֵף בְּעֵשָׂבִים פִּי יֵשׁ לְהִקְטֵן צוֹרֵף בְּעֵשָׂבִים וּלְצוֹרֵף עֲצָמוֹ הוּא לֹקֵט וְאִינוֹ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו בְּרֵם הֵכָא אֵין לוֹ צוֹרֵף בְּכַבּוּי פְּלוֹמֵר לְהִקְטֵן בְּעֲצָמוֹ אֵין צוֹרֵף בְּכַבּוּי זֶה וּבַע"כ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו וְלִכּוֹן קֵטֵן שְׂפָא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ וְכַמְבֹּאֵר בְּתַלְמוּדָא דִּידֵן בְּעוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו וּצ"ע.

וְנִרְאֶה דְלֹא נִיחָא לִי לְהַרְשָׁב"א לְפָרֵשׁ הִירוּשְׁלָמִי עַפ"י דְרַף גְּמַרְתִּינוּ וּמִשׁוּם דְּבַעֲיָקֵר הָא דְמְבֹאֵר בְּגַמ' בְּעוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו פִּרְש"י בִּיבְמוֹת קו"ד שְׁהִתִּינוּק צוֹפָה בְּאָבִיו וְרוֹאֶה שְׁנוּחַ לוֹ בְּכַף וְאָבִיו עוֹמֵד עָלָיו דְּהוּי פְּאִילוֹ הוּא מְצֹנְהוּ לְעֵשׂוֹת ע"ש וּא"כ אִם אֵיתָא דְגַם הִירוּשְׁלָמִי ס"ל לְפָרֵשׁ הַמְּשַׁנֶּה דְקֵטֵן שְׂפָא לְכַבּוֹת בְּעוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו א"כ לֹא תִלִּי פְּלֵל בְּאִם יֵשׁ צוֹרֵף לְקֵטֵן וְאִפִּי אִם יֵשׁ צוֹרֵף לְקֵטֵן אִם עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו אֲסוּר וְאִם אִינוֹ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו כְּגוֹן שְׂאָבִיו אִינוֹ עוֹמֵד עָלָיו אִפִּי אֵין לוֹ צוֹרֵף מְוֹתֵר וְכֵן הוּא בְּאֶמֶת שִׁי תַלְמוּדָא דִּידֵן דְּבִאִינוֹ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו בְּכָל גְּוֹנָא א"צ לְהַפְרִישׁוֹ, וְדוּחַק לֹמֵר דְּכַוִּנַּת הִירוּשְׁלָמִי דְתַמֵּן יֵשׁ לוֹ צוֹרֵף בְּעֵשָׂבִים וּמִסְתַּמָּא אִינוֹ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו וְהֵכָא אֵין לוֹ צוֹרֵף בְּכַבּוּי וּמִסְתַּמָּא עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו דְּמֵאֵי פְּסָקָא וְכַנ"ל, וְלִכּוֹן ס"ל לְהַרְשָׁב"א דְפִי הִירוּשְׁלָמִי לֹא תִלִּי מִיָּדִי בְּעוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו וְס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי דְהָא דְקִי"ל קֵטֵן או"נ אֵין ב"ד מְצֹנְוִין לְהַפְרִישׁוֹ ה"ד אִם הוּא לְצוֹרֵף הַקֵּטֵן כְּמוֹ קֵטֵן אוֹכַל גְּבִילוֹת אוּ מְלַקֵּט עֵשָׂבִים לְצוֹרְכוֹ אָבִל הֵיכָא שְׁהִקְטֵן עוֹשֶׂה אִסוּר בְּכַדִּי וְאֵין לוֹ צוֹרֵף בְּזֶה ב"ד מְצֹנְוִין לְהַפְרִישׁוֹ וּלְפ"ז אִפִּי בְּשִׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ אִם אֵין לוֹ צוֹרֵף לְהִקְטֵן: וְנִרְאִיתִי בְּס' שׁו"ת מְשַׁכְּנוֹת יַעֲקֹב ס' ק"ז שְׁחִידֵשׁ בְּזֶה דְהִירוּשְׁלָמִי אֵין מְחַוְלֵק פְּלֵל עִם הַגַּמ' דִּילָן וְהוּא עַפ"י מֵה שְׁתַּמָּה שָׁם עַל שִׁי ר'ש"י בְּקֵטֵן הָעוֹשֶׂה ע"ד אָבִיו שְׁפִי דְהִתִּינוּק צוֹפָה בְּאָבִיו כּו' דְּהוּי פְּאִילוֹ הוּא מְצֹנְהוּ לְעֵשׂוֹת וְהַקְשָׁה מֵאֵי צוֹרֵף לְדוֹן בְּזֶה מִשׁוּם לִיסְפִי לִי בְּיָדִים הַנּוֹהֵג בְּכָל אִסוּרִין הָא מְקַרָּא מְלֵא הוּא לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֵאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבַתְּךָ וְע"כ בְּבִנּוֹ וּבַתּוֹ הַקְטָנִים אֵיירִי דְמִצְוַת שְׁבִיתָתָן עַל הָאֵב כְּמוֹ שְׁבִיתַת בְּהֵמָה וּא"כ בְּשִׁפְתָּהּ כָּל שְׁעוֹשֶׂה מְלֵאכָת אָבִיו אִפִּי אִם אִינוֹ מְצֹנְהוּ הֵרִי אָבִיו עוֹבֵר מִשׁוּם ל"ת כָּל מְלֵאכָה וְזֶהוּ בְּאֶמֶת דַּעַת הִירוּשְׁלָמִי דְבִשְׂאֵיִן לְהִקְטֵן צוֹרֵף בְּכַבּוּי וְהוּא עוֹשֶׂה מְלֵאכָת אָבִיו צָרִיף לְמַחֲזוֹת בְּיָדוֹ ע"ש, וְהִנֵּה דְבָר גְּדוֹל הָעִיר וּבְאֶמֶת בְּפִרְש"י עַל הַפְּסוּק ל"ת כָּל מְלֵאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבַתְּךָ פִּרְש"י אֵלוֹ קְטָנִים אוּ אִינוֹ אֵלָא גְּדוֹלִים הֵרִי כְּבָר מְוֹנְהָרִים הֵם וְלֹא בָּא אֵלָא לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל שְׁבִיתַת קְטָנִים וְזֶהוּ שְׂשִׁנְיָנוֹ קֵטֵן שְׂפָא לְכַבּוֹת כּו' שְׁשִׁבִיתָתוֹ עָלֶיךָ עַכ"ל וְהוּא מֵהַמְּכִילְתָא דְמְפֹרֵשׁ שָׁם פְּלִשׁוֹן הִנֵּה הֵרִי בְּהַדְּיָא דַס"ל לְר'ש"י דְקָרָא דְאֵתָהּ וּבִנְךָ הוּא לְהַזְהִיר עַל שְׁבִיתַת הַקְטָנִים אֵילָם בְּס' רַא"ם הוֹסִיף בְּאֶמֶת עַל דְּבָרֵי ר'ש"י ז"ל וּמוֹקִי לָהּ בְּפ' חֲרַשׁ שְׁהִתִּינוּק צוֹפָה בְּאָבִיו וְרוֹאֶה שְׁנוּחַ לוֹ בְּכַף וְאָבִיו עוֹמֵד עָלָיו הֵוִי פְּאִילוֹ מְצֹנְהוּ לְעֵשׂוֹת ע"ש וְעִי' בְּס' רְבִיד הַזֶּהב.

וְנִרְאֶה דְר'ש"י ז"ל מְפָרֵשׁ הָא דְמְבֹאֵר בְּמְכִילְתָא דְל"ת כָּל מְלֵאכָה לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְטָנִים הֵינּוּ דְלֹא לִיסְפִי לִי בְּיָדִים אוּ לְדַעַת אָבִיו דְּהוּי פְּאִילוֹ מְצֹנְהוּ וְהוּא דּוֹמְאֵי דְאָמֵר בִּיבְמוֹת גְּבִי שְׂרָצִים דָּם וְטוֹמְאָה דְלֹא לִיסְפִינְהוּ בְּיָדִים וּל"ק דַל"ל קָרָא גְבִי שְׁבִית גִּילְף מִדָּם טוֹמְאָה וּשְׂרָצִים דַאֲפ"ל כַּמ"ש הַב"י בְּסִי' שַׁמ"ג דְּהוּי ג' פְּתוּבִין אוּ טַעַם אַחַר דְּבְאֶמֶת מְצִינוֹ בִירוּשְׁלָמִי פ"ב דְּפְסָחִים גַּם גְּבִי חֲמִץ דְלֹא יֵאכַל חֲמִץ לְעֵשׂוֹת הַמְאָכִיל כְּאִנְכֹל וְהֵינּוּ לְקֵטָנִים דְּבָרֵי ר' יֵאשְׁפִי ר"י אוֹמֵר א"צ וְמֵה שְׂרָצִים הַקַּל כּו' וּבְמְכִילְתָא הוּא רַב אַחֲזִי בְר' יֵאשְׁפִי וּלְפ"ז כְּפִיבּוּהָ ס"ל וְלֹא יִלְיָף מַג' קָרָאִי, וְהִירוּשְׁלָמִי הִנְּ"ל בְּאַרְתִּי בַחֲזִי בְּס"ד, וּלְפ"ז

ל"ק קו' המִשְׁכָּנוֹת יַעֲקֹב עַל פֶּרֶשׁ"י דְבַאֲמַת גַּם ל"ת כָּל מְלֹאכָה כּו' הוּא רַק דְּלֹא לִיִּסְפִינְהוּ בְּיָדִים פְּשָׁאָר אִיסוּרִין, וּמִצְאָתִי בַחֲי' הֶרְשֵׁפִ"א בִּפ' מִי שֶׁהִחְשִׁיף ד"ה פְּשִׁיחָא מְהֻלְכַת ז"ל דָּאלוּ נֹתְנוּ לְהוּן פְּשִׁהוּ עוֹמְדִין הָא אִיתָא בְּגִדוֹל פִּינְצָא בְּזָה חַיִּיב חֲטָאת וְכָל שְׂבָגוּפוּ אִיפָּא אִיסוּרָא דְאוּרְ' אִי אֲמַרִּין לְקַטֵּן לְמַעַבְדַּי אִיפָּא נְמִי אִיסוּרָא דְאוּרְ' דְכַתִּיב לֹא תֹאכְלוּם כּו' וְלַעֲיִל נְמִי תִנִּי קֶטֶן שְׂבָא לְכַבּוֹת כּו' וְאוּקְיָמְנָא בְּעוֹשֵׂה ע"ד אָבִיו וְעוֹבֵר בְּזָה מְשׁוּם ל"ת מְלֹאכָה אִתָּה וּבִנְךָ ע"ש פֶּתַח בְּלֹא תֹאכְלוּם לֹא תֹאכְלוּם וְסִיִּים בִּל"ת מְלֹאכָה אִתָּה וּבִנְךָ וּמִזָּה נִרְאָה דְדָא וְדָא אַחַת הִיא וְכַנ"ל וְהַכֵּל דְּלֹא לִיִּסְפִי לִי בְּיָדִים אוּ בְּעוֹשֵׂה ע"ד אָבִיו דְּהוּי פְּאֵלוּ מְצוּנְהוּ וְעִי בַב"י סִי רַס"ו שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַמ"מ שֶׁעֲמַד בְּחֻקֵּיהּ זֹו וְעִי בַחֲי' הֶרְמֵב"ן בְּשֶׁבֶת פ' מִי שֶׁהִחְשִׁיף ע"ש הֶרִי דְלֹא נֶעְלַם דְּבַר מְעִינֵי הֶרְאִשׁוּנִים.

וּבְעֵיקָר הַדְּבָר הָא דְלֹא אֲמַרִּין בְּאֲמַת דְּשְׁבִיתַת בְּנוּ וּבַתּוּ הַקְּטַנִּים הוּא כְּמוֹ שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוּ דְּנֹדָאִי לֹא שְׁיִיף לְדַעַת אֱלָא כָּל שְׁעוֹשֵׂה מְלֹאכַת בַּה"ב אֲסוּר מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוּ וְה"נ נִימָא פֶּן בְּבָנוּ וּבַתּוּ דְּהָא בְּחַד קֶרְאִי כְּתִיב אִתָּה וּבִנְךָ כּו' וּבְהֵמָתָהּ, נִרְאָה דְּנִיחָא שְׁפִיר דְּלִפִּי הַמְּתַבָּאָר בְּשֶׁבֶת פ' מִי שֶׁהִחְשִׁיף דְּפִרְיָהּ וְהֵלֵא מְחַמֵּר וְרַחֲמֵנָא אָמַר לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אִתָּה וּבְהֵמָתָהּ וּפֶרֶשׁ"י וְאִיזְהוּ סֵתָם מְלֹאכָה הַעֲשׂוּי ע"י שְׁנֵיהֶם זְהוּ שְׁהִיא טְעוּנָה וְהוּא מְחַמֵּר ע"ש הֶרִי דְקֶרְאָא דְאֵתָא כּו' וּבְהֵמָתָהּ קָאִי עַל מְחַמֵּר שְׁנַעֲשֶׂה הַמְּלֹאכָה ע"י שְׁנֵיהֶם וּשְׁבִיתַת בְּהֵמָתוּ דְאֲסוּר אִפִּי אִין מְחַמֵּר אַחֲרֵיו הוּא מְקַרָּא דְלַמְעַן יָנוּחַ וְעִי בְּתוֹס' רִישׁ פ' בְּמָה בְּהֵמָה דְאֵדָם מְנוּזָהָר עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָה דְכַתִּיב לַמְעַן יָנוּחַ וּמִיָּהוּ לֹא דְל"ת כָּל מְלֹאכָה הוּא לְמְחַמֵּר ע"ש, וְלִפ"ז גַּם הָא דְכַתִּיב אִתָּה וּבִנְךָ ג"כ לֹא מְיִירִי בְּשְׁבִיתַת בְּנוּ אִפִּי אִין עוֹשֵׂה ע"ד אָבִיו דְּהָא גַּם בְּבֵהֵמָה לֹא מְחַיִּיב אֱלָא בְּמְחַמֵּר וְע"כ גַּם בְּבָנוּ וּבַתּוּ מְיִירִי שְׁנַעֲשֶׂה הַמְּלֹאכָה ע"י שְׁנֵיהֶם וְהִינְנוּ שְׁעוֹשֵׂה ע"ד אָבִיו דְּהוּי פְּאֵלוּ מְצוּנְהוּ וְכַמוֹ בְּבֵהֵמָה דְמְחַמֵּר אַחֲרֵיו וְז"ב, וְעִי בְּשׁו"ת הֶרְשֵׁפִ"א סִי ג"ט דְּלֹא אֲסֵרָה תוֹרָה עֶבֶד וְאִמָּה וְגַר אֱלָא בְּשִׂישׁ אֲמִירָה דִּישְׂרָאֵל אוּ שְׁעוֹשִׂין עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל דּוּמְיָא דְקַטֵּן וְכַדְאֲמַרִּין בִּפ' כ"כ ע"ש מְבֹנָאָר מְדַבְּרֵי הֶרְשֵׁפִ"א ג"כ דְּבַקֵּטֵן חֲיִיב מְקַרָּא דְלֹא תַעֲשֶׂה וְהִינְנוּ דְכְּשַׁעוֹשֵׂה ע"ד אָבִיו הוּי פְּאֵלוּ מְצוּנְהוּ וּבְאֲמַת גַּם בְּשָׂאָר אִיסוּרִין אֲסוּר בַּכּה"ג וְאֶפְשָׁר עוֹד דְּשָׂאָר אִיסוּרִין יִלְפִי מְשֻׁבָּת דְּכָל לְדַעַת אֲסוּר דְּהוּי פְּאֵלוּ מְצוּנְהוּ: וְיֵשׁ לִי בְּכָאן מְקוּם עֵינִן הָא דְמַדְמָה הַגַּמ' שָׂאָר אִיסוּרִין לְשֶׁבֶת וְכַדְאֲמַרִּין בִּיבְמוֹת גְּבִי ר' פֶּדַת דְאָמַר לִידְבַר טְלִיא וְטְלִיתָא כּו' אֱלָמָא קְסָבֵר קֶטֶן או"נ אִין ב"ד מְצוּנִין לְהַפְרִישׁוּ, וְקִשְׂהָ הָא קִי"ל דְּמַתְעַסֵּק פְּטוּר וּמְדַבְּרֵי הָאֲחֵרוּנִים מְשַׁמְעַ דְּמַתְעַסֵּק לִיפָּא אִיסוּרָא פְּלִל וְעִי בְּמְקוּר חֲזִים סִי ת"ל וְהִנֵּה קֶטֶן כָּל מַעֲשָׂיו דּוּמְיָא לְמַתְעַסֵּק וְעִי הֵיטֵב בְּטו"א ר"ה כ"ט וּבְמַגִּילָה כ"ד וְהִנֵּה בְּחֻלּוֹי י"ב אֲמַרִּי מֵאֵן תִּנָּא דְלֹא בְּעֵינֵן פְּנוּנָה לְשַׁחֲיטָה אָמַר רַבָּא ר"נ הִיא וְהִינְנוּ דְשַׁחֲיִטַת חַש"ו הוּא בְּלֹא פְּנוּנָה וְהִנֵּה בַגַּמ' ל"א מְבֹנָאָר דְּגַם לְרַבָּנָן לֹא בְּעֵינֵן פְּנוּנָה לְשַׁחֲיטָה הִינְנוּ לְהַתִּיר לְאֲכִילָה וְרַק לְחַתִּיכַת סִימָנִים ע"ש בְּתוֹס' ד"ה וְאִי וְד"ה גְּהִי וְע"ש שְׁכ' דְאִי לֹא דְרַבָּא הו"א דְהֵתָם אִפִּי רַבָּנָן מוֹדִי דְהָא מְכּוּנְנִי לְחַתִּיכַת בְּשָׂר וּמוּכַח מִזָּה דְקַטֵּן יֵשׁ לוֹ פְּנוּנָה לְחַתִּיכָה דְהָא הוּא חוֹתֵף מְדַעַת אֱלָא דַמ"מ פְּנוּנָה לְחַתִּיכַת סִימָנִים לֹא שְׁיִיף גְּבִי קֶטֶן דְּכָף הוּא חוֹתֵף הַסִּימָנִים כְּמוֹ דְּבַר אַחַר וְלִפ"ז נִרְאָה דַּה"ה גְּבִי הוּצָאת שְׁבֶת דְּנָהִי דְמְכּוּנֵן לְהוּצִיא מ"מ אִינוּ מְכּוּנֵן לְהוּצִיא בְּרַה"ר דְּהָא אִינוּ יוֹדַע לְהַבְחִין בֵּין ר"ה לְרַה"י וְא"כ הִנְנוּ כְּמוֹ גְּתַפְנוּן לְחַתוּף אֶת הַתְּלוּשׁ וְנִמְצָא שֶׁהוּא מְחוּבָּר דַּס"ל לְרַבָּא דְפְטוּר וְעִי הֵיטֵב בְּתוֹס' שְׁבֶת ד' ע"ב ד"ה גְּתַפְנוּן וְלִפ"ז וְקִשְׂהָ מֵאִי מְדַמָּה הַגַּמ' שָׂאָר אִיסוּרִין לְשֶׁבֶת

הא אפ"ל דבשבת פינון דמעשה קטן הוי כמתעסק לקח אין מצווין להפרישו דגם בגדול
בכה"ג ליפא איסורא אכל גבי אוכל נבלות דל"ש מתעסק דקיי"ל מתעסק בחלבים
ועריות חייב שפן נהנה מנ"ל דאין מצווין להפרישו, ועוד דהא בשבת ס"ח פליגי בתנוק
שנשבה דלא הו"ל ידיעת שבת כלל דס"ל לר"י ור"ל דפטור ומשום דאומר מותר אנוס
הוא כמו שפרש"י ולפ"ז כל קטן לא עדיף מאומר מותר ידיעתו אינו ידיעה כלל וכמ"ש
הטו"א ע"ש ולפ"ז גבי שבת דבגדול כה"ג אנוס הוא לקח אין מצווין להפרישו אכל
בגבילות דמתעסק חייב א"כ ה"ה דאומר מותר חייב ולקח דלמא ב"ד מצווין להפרישו
וצ"ע פעת: סימן י"ד בניישוב דברי הראשונים לענין ברכה בספק דבריהם.

בשבת דף כ"ג מאי מברך אקב"ו להדליק נר של חנוכה כו' מתיב רב עמרם הדמאי
מערבין בו כו' ומפרישין אותו ערום כו' נאי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה פי קאי ערום
הכי מברך כו' אמר אב"י נדאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה, והא
יו"ט שני דספק דדבריהם הוא ובעי ברכה התם דלא לזילולי בה, רבא אמר רוב ע"ה
מעשרין הן עכ"ל הגמ', ופרש"י ספק דדבריהם כגון דמאי שהפרישתי אינה אלא מספק
כו' רבא אמר ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפי' ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא
דרוב ע"ה מעשרין וכ"כ הר"ן וז"ל רבא הכי קאמר ה"ט דלא מברכין בהפרישת דמאי
משום דמאי אפי' ספק נמי לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב ע"ה מעשרין ומדפריק
רבא הכי משמע דס"ל דספק דבריהם בעי ברוכי.

והנה הרמב"ם בפ"ג מה' חנוכה כתב אע"פ שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים מברך
עליו אקב"ו כו' שפ"ל נדאי של דבריהם מברכין עליו אכל דבר שהוא מדבריהם ועיקר
עשייתן לו מפני הספק כגון מעשר דמאי אין מברכין עליו ולמה מברכין על יו"ט שני
והם לא תקנוהו אלא מפני הספק פדי שלא יזלזלו בו, והראב"ד השיג עליו וז"ל א"א זה
הטעם לאב"י אכל רבא חלק עליו ואמר שאין הטעם לדמאי אלא מפני שרוב ע"ה מעשרין
הם אכל ספק אחר אפי' בדרבנן מברכין ע"ש, ועיין להר"ן שם שהקשה ג"כ על הרי"ף
שפסק דספק ערלה כבושה א"צ לברך דלרבא אינו כן: והנלע"ד לישב דהנה בסוג'י
מבואר דאב"י ורבא נחלקו בדמאי דלאב"י הוי ספק דדבריהם ולרבא אפי' ספק לא הוי
אלא חומרא בעלמא דרוב ע"ה מעשרין וצריך להבין טעם פלוגתתם בזה דהא באמת גם
אב"י ס"ל דרוב ע"ה מעשרין וכמבואר בכתובות כ"ד אב"י אמר כו' בדמאי הקילו דרוב
ע"ה מעשרין הן ועי' בתוס' שם ולפ"ז אמאי קרי לי' אב"י ספק דבריהם ולרבא אינו אלא
חומרא בעלמא.

ונראה לומר דהנה לכ' קשה בעיקר הסקנה להפריש דמאי הא פינון דרוב ע"ה מעשרין
ומה"ת אזלינן בתר רובא מ"ט גזרו באמת להפריש דמאי ועיין בתוס' שבת דף י"ג ד"ה
רבא שהרגישו בזה וע"ש שפ"תבו והא דחשו הקא טפי למיעוט מבמקום אחר משום דהוא
מיעוט דשכיח טובא.

ובאמת הנה לכאורה קשה להיקף בהא דמבואר בכ"מ בש"ס דהפרישת דמאי אינו אלא
מדרבנן משום דרוב ע"ה מעשרין אמאי אזלינן בתר רובא דהנה פריש פ"ב דבכורות
הלוקח בהמה מן העכו"ם ואינו יודע אם ביפרה ר' ישמעאל אומר עז בת שנתה נדאי
לפיהן מפאן ואילך ספק ופריה בגמ' הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות

בתוך שנתו נינהו כו' אמר רבא מסונרתא ר"י כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא רבינא אמר אפי' תימא רבנן פי אזלי רבנן פתר רבנא ברבנא דלא תלי במעשה רבנא דתלי במעשה לא וע"ש בפרש"י ולפ"ז תיקשי לרבינא הא רוב ע"ה מעשרין הוא רוב התלוי במעשה א"כ בדין דלא אזלינן פתר רוב זה וא"כ יהי מה"ת צריף להפריש דמאי ובכ"מ אמרו דהפרישה זו היא רק מדרבנן.

אכן י"ל דהנה בראש יוסף בחולין י"ב נסתפק אם מה"ת לא אזלינן פתר רוב התלוי במעשה או דמה"ת גם רוב התב"מ הוא רוב גמור ורק מדרבנן ל"א פתר רוב דתלי במעשה ע"ש אכן מהרי"ט אלגאזי בפ"ג דבכורות סי' כ"ט פתב בפשיטות דהא דאמר רבינא דל"א פתר רוב התב"מ אינו אלא מדרבנן אבל מה"ת הוא רוב גמור ע"ש, ולפ"ז מיושב שפיר הא דמבואר בכ"מ דהפרישת דמאי אינו אלא מדרבנן ומשום דרוב ע"ה מעשרין הן אע"ג דזה תלוי במעשה משום דמה"ת אזלינן באמת גם פתר רוב התב"מ והוי רוב גמור ולכן מה"ת א"צ להפריש דמאי משום דרוב ע"ה מעשרין ובה מיושב ג"כ הא דגזרו חכמים להפריש דמאי אע"ג דרוב ע"ה מעשרין והתוס' כ' ע"ז דהוי מיעוטא דשכיח ולפמש"כ לא צריף לזה ובפשוטו ניחא משום דרוב ע"ה מעשרין הוא רבנא דתלי במעשה ונהי דמה"ת הוי רוב מ"מ הא מדרבנן ל"א פתר רוב דתלי במעשה בכ"מ א"כ מדרבנן לא אזלינן גם פתר רוב ע"ה מעשרין לכה גזרו להפריש דמאי.

ומעתה מיושב שפיר הסוגי' הא דפליגי' אביי ורבא דאביי ס"ל דהפרישת דמאי הוי ספק דדבריהם ולרבא אפי' ספק לא הוי כ"א חומרא בעלמא דאביי יספור פריבנא בבכורות שם דמדרבנן ל"א פתר רוב התלוי במעשה ולכה גזרו להפריש דמאי משום דרבנא של רוב ע"ה מעשרין תלוי במעשה וכינון דכללא הוא דמדרבנן ל"א פתר רוב התב"מ ממילא הוי ספק גמור דדבריהם, אולם רבא אזיל לשיטתו בבכורות שם דמוקי מתני' דס"ל לר"י כר"מ דחייש למיעוטא אבל לרבנן אזלינן גם פתר רוב התב"מ אפי' מדרבנן וא"כ רוב ע"ה מעשרין הוי רוב גמור אפי' מדרבנן ולפ"ז הא דגזרו חכמים להפריש דמאי הוא באמת רק חומרא בעלמא וכמש"כ התוס' בשבת שם פנ"ל להכי לא בעי ברכה אולם ספק גמור דדבריהם בעי ברכה ועפ"י פל הג"ל מיושב שפיר שי' הרי"ף והרמב"ם שפסקו פאביי דלטעמיהו אזלי, דהנה ביבמות ר"פ האשה בתרא האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י ובאו ונאמרו לה מת בעלה לא תנשא ולא תתיבם ופריף בגמ' אמאי לא תנשא נימא הלה אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות ומסיק רבא דמתני' ר"מ הוא דחייש למיעוטא, וכ' הראשונים לפום מאי דמוקי מתני' כר"מ אדחי לה מתני' דלא קיי"ל כר"מ והקשו על הרי"ף והרמב"ם שהביאו המשנה פצורתה, ועי' בחי' הרמב"ן שם שכ' דאע"ג דמסקנא דסוגי' מתני' ר"מ היא אשכחן סוגי' אחריתי דמצי לאוקמא אפי' פרבנן וע"ש שהביא הסוגי' דבכורות הג"ל דלפיכה ל"א רוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן משום דהוי רבנא דתלי במעשה וה"נ משו"ה ל"א רוב נשים מתעברות ויולדות דתלוי במעשה, ורבא דמוקי בשמעתין מתני' כר"מ אזיל לשיטתו בבכורות דלית לי' האי סברא אבל אנו פריבנא קיי"ל, ועפ"ז מיושב שפיר שי' הרי"ף והרמב"ם דלטעמיהו אזלי דס"ל פריבנא דמדרבנן ל"א פתר רבנא דתלי במעשה ולפ"ז הוי דמאי ספק גמור דדבריהם אף דרוב ע"ה מעשרין הא רוב זה תלי במעשה ומוכרח דספק דבריהם לא בעי ברכה ולהכי פסקו פאביי פנ"ל: בענין הג"ל הנה למעלה הבאתי מש"כ הרמב"ן בחי'

לישב דברי הראשונים שפסקו כמתני' דיבמות אף דלא קיי"ל כר"מ משום דמצינו לאוקמי אפי' כרבנן והא דל"א רוב נשים מתעברות ויולדות משום דתלי במעשה אכן התוס' ביבמות שם הקשו באמת מ"ט לא משני הגמ' הכי וע"ש שתיירצו דדוקא תשמיש דבהמה תלי במעשה דבהמה פעמים צריף להרביעה אבל תשמיש דאדם לא תשיב תלי במעשה, ולענד"נ לישב קו' התוס' בהקדמ דברי הירושלמי בסוף קדושין מנין שהורגין על החזקות כו' אמר קרא מפה אביו ואמו מות יומת וכי דבר ברור שזה אביו ואת אמרת הורגין אף פאן הורגין ועי' בס' שערי תורה ח"ב כ"ו שהסביר דחזקה זו המבואר בירושלמי אין זה חזקה דמעיקרא המבואר בחולין דף י' אף זהו חזקת סבא דהשכל מחייב לזה כמו חזקה דא"א פורע תוף זמנו וחזקה דאין אשה מעיזה פני' בפני בעלה דיש הוכחה מפח דעת אנושי שפן הוא והוי פאנו סהדי שפן הוא, והנה בתלמודא דידן בחולין גליף ממפה אביו דאזלינו בתר רבא דלהכי לא חיישינו דלמא לאו אביו הוא דרוב בעילות הלף אחר הבעל ולכאורה צ"ע מהירושלמי, אולם בשו"ת חוט המשולש להגאון מוהר"ח מוואלאזין זצ"ל ובשו"ת חת"ס אה"ע סי' ק"נ שניהם לדבר אחד פינונו לישב דבאמת ילפינו שניהם ממפה אביו רבא וחזקה, והיינו דאי לאו טעמא דרבא דרוב בעילות הלף אחר הבעל הו"ל למיחש למיעוטא דבעילת זנות אולם זה גופי' מנ"ל שהבעל בעל אותה רוב בעילות דלמא בעל רק בעילת מצוה ופירש דמי רואה כשאיש ואשה מתחדין ובע"כ דהיינו משום חזקה חזקת סבא או כמ"ש הגאונים הנ"ל בלשונם חזקת מנהג דכל מידי דדרבא דמילתא בהכי הכי מחזקינן ולפ"ז ניחא דממפה אביו ילפינו רבא וחזקה היינו חזקת סבא או מנהג.

ועפ"ז מיושב קושית התוס' אמאי ל"א רוב נשים מתעברות ויולדות הוא רוב תלוי במעשה כמו דאמרי' בבכורות לעגנן בהמה, דהחילוק בין אדם לבהמה הוא פשוט דגבי אדם באיש עם אשתו על עצם הבעילה אין אנו מסופקין דכל איש בודאי מתנהג עם אשתו כדרך פל הארץ ולא מטעם רוב דרבא הכי איתא אלא מתורת חזקה המבואר בירושלמי חזקת סבא ומנהג דהוי פאנו סהדי פנ"ל אלא דנהי דעל הבעילה אין ספק מ"מ הרי יש נשים שאינן מתעברות וע"ז פריף הגמ' לימא הלף אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות ורוב זה דרוב נשים קולטות זרע העיבור זה בודאי אינו תלוי במעשה פמובן אכן אצל בהמה ליכא לגבה חזקה זו של חזקת איש ואשה הנ"ל והספק של עבור הוא אם נרבעת לזכר או לא ולכף אף דרוב בהמות מתעברות ויולדות בתוף שנתן מ"מ הוי רבא דתלי במעשה ועי' פרש"י דהמעשה הוא של עלה עלי זכר וכ"כ הרמב"ן ה' בכורות ריש פ"ג ע"ש וא"כ שפיר הוי רבא דתלי במעשה: וראיתי בס' שו"ת בנין ציון החידושות להגאון בעל ערוף לגר בסי' ס"ט שחכם אחד הקשה לו בסוגי' דיבמות דף ס"ט במשנה שם ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיברה לא תאכל ופריף בגמ' פיון דעיברה לא תאכל ליחוש שפא עיברה מי לא תנו מפרישין אותן ג"ח שפא מעוברות הן אמר רבה בר"ה ליוחסין חששו לתרומה לא חששו ופריף ולתרומה לא חששו והתני' ה"ז גיטף שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיז כו' ע"ש, וע"ז הקשה הרב השואל ונ"ל ונה תמוה דהא קיי"ל שפא מת לא חיישינו ושפא עיברה הוי כמו שפא מת ואין לומר דכאן יש רוב דרוב נשים מתעברות ויולדות דהא הוי רבא דתלי במעשה ולא שייף פאן תירצו של התוס' ביבמות דהוי ממילא דאדם

נזקק לאשתו דהא פאן מיינרי בננות ומבואר בפנ"י לפתובות דבננות ל"ש ממילא, והגאון הנ"ל השיב לו וז"ל י"ל בזה דאף אם אמנם לא יהי שייך פאן תירוץ השני של התוס' ביבמות קי"ט הרי עכ"פ י"ל דסוגיא קאי פרכא דאית לי רוב אפי' במידי דתלי במעשה וכמו שתירצו בתירוץ קמא דהסוג' בדרף קי"ט אזיל אליבין' כו' עכ"ל ע"ש: ותמהני מאד דמאי ענין רובא דתלי במעשה לכאן, הא הקא מיינרי שפודאי פכר בא הישראל על בת כהן אלא דכל הספק הוא אם נתעברה מביאה זו אי לא וקליטת זרע הזכר במעי האשה להתעבר מזה הרי אין זה תלוי במעשה כלל ולפ"ז אי נימא די"ל בכאן רוב נשים מתעברות ויולדות אין רוב זה תלוי במעשה כלל, ודוקא התם באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י דיש ספק אם בא עלי' בעלה כלל אלא משום דרוב נשים מתעברות הרי דרוב נשים נבעלות לבעליהן שפיר הקשו התוס' דלישני דהוי רובא דתלי במעשה וכמו דאמרי' בבכורות דרוב בהמות מתעברות הוי רובא דתלי במעשה וכמש"כ לעיל בפ"ש רש"י והרמב"ן דהמעשה הוא אם עלה עלי' זכר, אולם בכאן שפודאי בא עלי' הישראל אלא שהספק אם נתעברה מביאה זו בודאי אינו תלי במעשה כלל וז"פ.

גם מש"כ הגאון הנ"ל לישיב דהסוגיא קאי פרכא דאית לי רוב אפי' במידי דתלי במעשה ע"ש תמוה מאד, דאם איתא דיש בכאן רובא דרוב נשים מתעברות א"כ הא דפריה בגמ' ליחוש שפא עיברה מי לא תנו מפרישין אותן ג"ח שפא מעוברות הו עדיפא הו"ל להקשות בפשיטות לימא הלה אחר רוב נשים מתעברות ויולדות וכדפריה גבי האשה שהלה בעלה וצרתה לימא הלה אחר רוב נשים כו' ול"ל להקשות מפח המשנה דמפרישין אותן ג"ח, ועוד הא משני הקא ליוחסין חששו לתרומה לא חששו ואפתי תקשה פיון דאיפא רובא דרוב נשים מתעברות אמאי לא חששו באמת גם לתרומה, אכן באמת לא שייך פאן כלל הך רובא דרוב נשים מתעברות דהרי הקא מיינרי שפא עלי' רק פעם אחת ועל ביאה אחת לא אמרינן כלל רוב נשים מתעברות וזהו דשקיל וטרי בגמ' אי חוששין לביאה אחת שפא עיברה היינו רק חששא מספק לחומרא, וכן פ"י רש"י בהדיא בד"ה מי לא תנו אלמא לחדא ביאה חיישין כו' ושם בד"ה אסורה לאכול בתרומה מיד אלמא אסרי לה מספק עכ"ל, ועי' במהרש"א שם בד"ה בפרש"י שכ' ומשו"ה לא פריה הקא מההיא דספק בן ט' כו' דלספק כי האי נדאי חיישין והקא משום דלא הוי אלא חדא ביאה לא חיישי' לספיקא ומדמי לה לה"ז גיטת' שעה אחת כו' דהוי נמי ספק גרוע שיימות אותה שעה שתאכל כו' ע"ש, עכ"פ הרי מתבאר היטב דרובא של רוב נשים מתעברות לא שייך פאן כלל כנ"ל: סימן ט"ו לבאר דין המפקיד חמץ אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות אם הנפקד עובר בב"י וב"י הגנה בשו"ע או"ח סי' ת"מ ס"ד ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל העכו"ם אע"פ שקבל עליו הנפקד אחריות עובר עליו המפקיד, ועי' באה"ג שצ"ל אף המפקיד שהרי כתב בס"א שאם קבל עליו הנפקד אחריות דעובר עליו וחיוב לבערו וכ"פ הפ"ח ע"ש, וכ"נ לכאורה דלא גרע חמצו של ישראל מחמצו של עכו"ם המנפקד אצל ישראל באחריות שחיוב לבערו ועובר בב"י, ובאמת כן מבואר להדי' בדברי הגאונים המובא ברא"ש ז"ל ריש פסחים שאמרו ישראל שהפקיד חמצו אצל עכו"ם או אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חיוב בביעורו ולא המפקיד ע"ש, הרי דבשניהם הנפקד עובר בב"י ואין חילוק בין חמצו של ישראל לחמצו של עכו"ם.

אולם הצל"ח ד"ה יצא לדון בדבר חידוש לחלק דחמץ של ישראל המופקד אצל ישראל באחריות אין הנפקד עובר בב"י וב"י ותנורף דבריו הוא דחמצו של ישראל אף שהנפקד קבל עליו אחריות מ"מ תיקף פשיגוע חצות יום ע"פ נאסר החמץ הזה בהנאה לעולם בכ"מ שהוא ונעשה עפ"א בעלמא ופסק האחריות מעל החמץ דמה קבלת אחריות יש בדבר שאינו שנה מאומה ולא יהי שנה מאומה לעולם וכיון דנפסק האחריות אין הנפקד עובר עליו ואף שפסק חמץ פסק רשות בעליו מתחלת שבע ואפ"ה עשאו הפתוב ברשותו לעבור עליו בב"י זהו בחמץ שלו ממש אבל זה אינו שלו רק משום האחריות שהוא גורם לממון נחשב כשלו ועכשיו שפסק הגורם הוא דומה לאם התנה הנפקד שאינו מקבל אחריות רק עד חצות י"ד בניסן שבנדאי אינו חייב בביעור, אבל חמצו של עכו"ם המופקד אצל ישראל לא פסק האחריות אפי' בפסח גופי' דהא העכו"ם אין מצנוה על חמץ וממונו הוא תמיד, אלא דלר"ש דס"ל חמץ לאחה"פ רק משום קנס אסור וכבר ביאר בנו"ב דהיכי שאין בעל החמץ עובר לא נאסר החמץ על בעל החמץ אף שישראל אחר עובר עליו ולהכי בגזל חמץ ועבר עה"פ מותר בהנאה להנגזל ולפ"ז לדעת הגאונים שפרא"ש שסברי שאין המפקיד עובר א"כ אף אם הנפקד יהי עובר עליו מ"מ לא יהי החמץ נאסר אחה"פ להמפקיד וכיון שחמץ זה סופו להיות ממון אצל המפקיד ומעתה שייך אחריות על הנפקד גם בפסח שאחר הפסח יצטרף לשלם להמפקיד אם לא יהי בעין וכיון ששייך אחריות נדאי שעובר עליו הנפקד וכ"ז לדעת הגאונים שאין המפקיד עובר להכי עובר הנפקד ותלי זה בזה אבל לדין דהמפקיד עובר אין הנפקד עובר פנ"ל: אולם הנה מלבד דבעיקר הדין שכ' בנוב"י דבגזל חמץ ועבר עה"פ דאומר לו הש"ל וממילא פיון דלהגזלן אינו קנס דיכול לומר הש"ל מותר להנגזל בהנאה ועי' בנוב"י סי' כ' שהאר"י בזה פבר פתב הגרע"ק איגר בתשו' סי' כ"ג דרחוק הוא מדרף האמת ופושטא דמילתא משמע שאסור בהנאה ע"ש והנוב"י טרח לישוב דברי הפוסקים שיהיו מתאימים לזה, אמנם הרמב"ן בחי' לפסחים דף ל"א כ' בהדיא שאסור בהנאה גם להנגזל אע"ג דלא עבר עליו משום דר"ש ס"ל דקנס זה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין לו בין לאחרים אע"פ שלא עברו עליו בעליו.

ולפ"ז א"כ גם הכא אף אם אין המפקיד עובר מ"מ אסור בהנאה לאחר הפסח לעולם וא"כ לכו"ע לא שייך בכאן קבלת אחריות ואינו תלוי פלל אם המפקיד עובר עליו או לאו ומ"מ פתבו הגאונים בהדיא דהנפקד עובר עליו בב"י ותייב לבערו: אלא דאף לפי דעתו ז"ל דהיכי שלא עבר המפקיד בב"י מותר החמץ לאחר הפסח בהנאה מ"מ נראה דלא שייך בזה קבלת אחריות לדין דהנה הקצוה"ח בסי' שפ"ו כ' בשורף חמצו של חבירו בפסח בענין שמונתר להשהותו עד אחה"פ כגון חמץ גוקשה דרבנן פטור המזיק משום דהשתא תוף הפסח לא שנה מידי וראיתו מהא דאמרי' בפ' כ"ש בהא דתנן האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל דקמפילגי בדבר הגורם לממון כמ"מ דמי מ"ד מעל סבר דבר הגול"מ כמ"ד ומ"ד לא מעל קסבר דהגול"מ לאו כמ"ד ופרש"י מ"ד מעל קסבר אע"ג דהשתא לא חזי פיון דלקמיל' חזי גול"מ הוא וכמ"ד ע"ש וא"כ בנ"ד פיון דהשתא תוף הפסח לא שנה מידי אע"ג דלקמיל' חזי פיון דאנן קי"ל כרבנן דר"ש דדבר הגול"מ לאו כמ"ד פטור ואע"ג דבעה"ת כ' בשם הראב"ד דאנן כר"ש ס"ל דכמ"מ דמי פבר נחלקו רוב הפוסקים והעלו דקי"ל כרבנן ע"ש, הרי מבואר דלדין דקי"ל כרבנן

אפי' בשוורף תמצו של תבירו בפסח אף שמוטר להשהותו אחה"פ מ"מ פיון דהשתא לא שנה מידי פטור מלשלם א"כ מכ"ש אם נאבד או נגנב בפסח אחר שנגאסר בהנאה מהנפקד שקבל עליו אחריות פטור מלשלם ואף דלאחר הפסח מותר בהנאה להמפקיד מ"מ פיון דבפסח אסור בהנאה ואפי' אם יזיק בידיים פטור פיון שאינו שנה פלוס מכ"ש שלא יתחייב ע"י קבלת אחריות ולפ"ז אין נ"מ פלל בין אם מותר בהנאה לאחה"פ או לא ולעולם יהי הנפקד פטור מלבער פיון שנופסק האחריות פנ"ל: הן אמת דדברי קצוה"ח צ"ע דנהי דגול"מ לאו פממון דמי מ"מ יתחייב משום דינא דגרמי דהא בגרמי גם רבנן מודי וכיון דלאחר הפסח ממון גמור הוא יתחייב משום דינא דגרמי, ולא עוד אלא דקצוה"ח סותר דברי עצמו במ"ש בס"י ש"ד בהא דאמרו פ' השואל הני שקולאי דתברי תבייתא דתמרא לחנוואה ביומא דשוקא מנדבני בתמשה בשאר יומי מנדבני בארבע כו' כו' בשאר יומי מהדרי לי' תמשה ומפירש"י ותוס' שם מבואר דהשבירה הי' בשאר יומא ומ"מ מהדר תמשה משום דאמר חנוני אלו הוי גבאי ביומא דשוקא הוי מנדבנא בה' וכו' הקצוה"ח הטעם עפ"י הגמ' הנ"ל דלמ"ד גול"מ כמ"ד מעל פיון דלקמין חזי א"כ ה"נ פיון דלקמין חזי וביום השוק שנה ה' גול"מ הוא ואע"ג דאנן קיי"ל גול"מ לאו כמ"ד מ"מ מחויב משום דינא דגרמי ואפי' רבנן לא פליגי אר"ש אלא בגונב קדשים שחייב באחריותו דפטור מפל אבל בקרו גם לרבנן חייב משום גרמי, ולהכי גם גבי שקולאי חייב משום גרמי וא"כ הכ"נ אמאי לא יתחייב משום דינא דגרמי וצ"ע.

אולם כ"ז הוא במזיק ממש אבל שומר לא מחויב משום דינא דגרמי (ועיין ברמב"ן בקו' דינא דגרמי שלא מצינו דינא דגרמי רק במזיק) וכיון דס"ל דדבר הגול"מ לאו כמ"ד ונפטר מזיק וכ"ש שומר ומ"מ הרי ס"ל להגאונים דהנפקד חייב בביעורו א"כ ה"ה אי החמץ יהי אסור לאחה"פ ג"כ חייב הנפקד לבער פנ"ל דהא לעולם נפסק האחריות בפסח ועיין במג"א סי' תמ"ג סק"ה דמשמע ג"כ דנפקד שקבל עליו אחריות עובר בב"י: אלא דמ"מ צריף להבין הטעם ונהרי דברי הצ"ח צודקים הם דמה שייך קבלת אחריות בדבר שאינו שנה מאומה והוי כעפרא בעלמא וכיון דמן הדין פטור מלשלם הרי אין פאן קבלת אחריות, אלא שהצ"ח בעצמו פתב שם דכ"ז הוא דוקא למ"ד דבר הגול"מ פממון דמי א"כ מה שחייב בביעור משום קבלת אחריות הוא משום גול"מ ואפי' לאיפא דאמרי אלא למ"ד פממון דמי לא ימצא ל"ל ומשני סד"א הואיל ואיתא בעינינו כו' נראה שהפנונה היא שלא תטעה לחלק בהכי קמ"ל קרא שגם זה גול"מ מקרי אבל לעולם הטעם משום גול"מ ולהכי בתמצו של ישראל שנופסק הגורם ובטלה האחריות אפ"ל דאינו עובר עליו שוב.

אבל למ"ד גול"מ לאו פממון דמי ושא"ה דאמר קרא לא ימצא א"כ אין הטעם משום גול"מ דהא לאו כמ"ד והוי רק גזיה"כ לאסור בקבלת אחריות א"כ אין לחלק בין חמץ של ישראל לתמצו של עכו"ם ע"ש, ולפ"ז אפ"ל דאין הטעם של הגאונים משום דאין המפקיד עובר עליו אף אפ"ל דהגאונים ס"ל באמת פרבנן דדבר הגול"מ לאו כמ"ד וא"כ גזיה"כ הוא דחייב באחריות ולכן אפי' בשל ישראל עובר הנפקד פנ"ל, ולפ"ז א"כ אפשר דהראב"ד ז"ל דס"ל דהלקה כר"ש דדבר הגול"מ פממון לא משפחת פלל אחריות בתמצו של ישראל ולעולם אין הנפקד עובר (לפי מה שנתבאר לעיל דאפי' אין המפקיד עובר ג"כ אסור בהנאה לאחה"פ).

והנה אם פי דְבָרֵי הַצֶּלֶח דְלָמַד דְהַגּוּל"מ כַּמ"ד אֵין שׁוּם חִידוּשׁ בְּחֻמְצָן וְהָא דְאָמַר
סד"א הוֹאִיל וְכִי אֵיתָא הֵדֵר בְּעֵינֵי הַפְּנִינָה הוּא דְקַמ"ל דְגַם בְּכָל דְּוֹכְתִי אִפִּי אֵיתָא בְּעֵינֵי
פְּמֻמּוֹן דְּמִי פְּתַב בְּן גַּם הַט"ז בְּסִי ת"מ דְלָמַד דְהַגּוּל"מ כַּמ"ד לֹא יִמְצָא לָאו חִידוּשׁ הוּא
ע"ש.

אוּלָּם לֹא מִשְׁמַע בְּן מִפִּירֵשׁ"י שְׁם שֶׁכ' סד"א הוֹאִיל וְכִי אֵיתָא הֵדֵר בְּעֵינֵי הִיא גּוּפָה לְמָרָה
וְנָה עֲדִינֵן לֹא נֶאֱבַד וְכִי אר"ש לְהֵאֵי הֵיכָא דְאֵינוּ בְּעֵין פְּגוּן גַּבִּי גּוּבֵב קְדָשִׁים שְׂבַעֲלִים
חֲזִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן דָּאר"ש פִּינּוֹן שְׂחִיבֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ רַעְהוּ קָרִינוּ בִּי שְׁזָה גָרַם לוֹ לְהִתְחַיֵּיב
מָמוֹן ע"ש הָרִי מְבֹנָאֵר דר"ש לֹא אָמַר אֱלָא הֵיכִי דְלִיתָא בְּעֵינֵי גַבִּי חֻמְצָן חִידוּשׁ הוּא
דְרַבִּי קָרָא לֹא יִמְצָא וְכ"כ הַקְצוּה"ח סִי שִׁפ"ו דְכֵן מִשְׁמַע מִפִּירֵשׁ"י דְאֵי נִימָא דִלְר"ש
אִפִּי אֵיתָא בְּעֵינֵי כַּמ"ד א"כ תִּקְשִׁי לֹא יִמְצָא ל"ל וְזו"ב ע"ש, מִיְהוּ אֵין זֶה מְוַכְרַח דֹּאפ"ל
דְכ"ז כ' רַש"י לְפּוּם הַס"ד דְהו"א דְכִי אר"ש הֵיכִי דְלִיתָא בְּעֵין וְלֵהֲכִי אֲצֻטְרִיף לֹא יִמְצָא
וְיִלְפִינוּ מִיָּנָה בְּאַמְתָּ אֶף בְּעֵלְמָא דְהֵיכִי דְאֵיתָא בְּעֵין ג"כ פְּמֻמּוֹן דְּמִי, אוּלָּם הִבִּיא שְׁם גַּם
בְּשֵׁם צְמַח צְדָק דר"ש לֹא אָמַר דְכְּמֻמּוֹן דְּמִי רַק הֵיכִי דְלִיתָא בְּעֵין וְה"ר מִפִּירֵשׁ"י דְהֵכָא.

וְהִנֵּה לְכָאוּרָה יֵשׁ לְהִבִּיא רֵאִי לְזָה דְהֵיכִי דְאֵיתָא בְּעֵינֵי גַם ר"ש מוֹדָה מְסַנְהֶדְרִין קִי"ב
א"ר חֲסֵדָא פְּקֻדוֹת שֶׁל אֲנָשִׁי עִיר הַנְּדַחַת מְוַתְרִין ה"ד אֵי לִימָא דְעִיר אַחֲרַת וְאֵיתְנִיָּהּ
בְּגִנָּה פְּשִׁטָּא דְמְוַתְרִין דְלָאו שְׁלָלָה הוּא כו' לְעוֹלָם דְעִיר אַחֲרַת דְמִפְקֻדֵי בְּתוּכָה וְהב"ע
דְקַבִּיל עָלֵינוּ אַחֲרֵיּוֹת מִהוּ דְתִימָא פִּינוּן דְקַבִּיל אַחֲרֵיּוֹת פְּדִידֵי דְמִי קַמ"ל, וְהִנֵּה לְרַבִּנּוּ
דַּס"ל דְהַגּוּל"מ לָאו כַּמ"ד ל"ל לְאַשְׁמַעֲיָנוּ דְפְקֻדוֹת שֶׁל עַה"נ מְוַתְרִין וְהֵאִיף הו"א פִּינוּן
דְקַבִּיל אַחֲרֵיּוֹת פְּדִידֵי דְמִי הָא ע"י אַחֲרֵיּוֹת אֵינוּ אֱלָא גוּל"מ וְלָאו כַּמ"ד וְבַע"כ נ"ל דר"ח
אֲלִיפָא דר"ש אֲצֻטְרִיף דַּס"ל גוּל"מ כַּמ"ד וְהו"א פִּינוּן דְכְּמֻמּוֹן דְּמִי פְּדִידֵי דְמִי קַמ"ל הֵינּוּ
דְכִי אר"ש דְכְּמֻמּוֹן דְּמִי הֵיכִי דְלִיתָא בְּעֵין פְּגוּן שְׂנַגְבֵיב אֱבָל פְּקֻדוֹת שֶׁל עַה"נ אֶף דְקַבִּיל
אַחֲרֵיּוֹת מ"מ פִּינוּן דְאֵיתָא בְּעֵינֵי לָאו פְּמֻמּוֹן דְּמִי אִפִּי לר"ש וְלֹא מְקַרִי שְׁלָלָה וְרַק בְּחֻמְצָן
רַבִּי קָרָא לֹא יִמְצָא דְהוּי פְּמֻמּוֹן אִפִּי הֵיכִי דְאֵיתָא בְּעֵין פְּנ"ל; אוּלָּם הִנֵּה רֵאִיתִי
לְהַקְצוּה"ח שְׁהוּכִיחַ לְהִיפָּךְ מַגְמ' שְׁם ע"ב ת"ר הִיו בְּהַ קְדָשִׁים קְדָשִׁי מְזַבֵּחַ יְמוֹתוֹ וּפְרִיף
נְאֻמָּי יְמוֹתוֹ יָרְעוּ עַד שְׂיִסְתָּאבוּ כו' ר"ל אָמַר מָמוֹן בְּעֵלִים הוּא וְהֵכָא בְּקְדָשִׁים שְׂחִיבֵיב
בְּאַחֲרֵיּוֹתָן וְר"ש הִיא דְאָמַר מָמוֹן בְּעֵלִים הוּא וּפִירֵשׁ"י ר"ש הוּא דְאָמַר בְּהִזְבֵּחַ כו' הִלְפָּךְ
לְעַנְנֵן עַה"נ נְמִי מָמוֹן בְּעֵלִים הוּא וְדִינִינָהּ לְפִי חֶרֶב פְּשָׁאֵר בְּהִמּוֹת שְׂבַתוּכָה הָרִי מוּכַח
מְזָה דְאִפִּי אֵיתָא בְּעֵינָא אָמַר ר"ש דְכְּמֻמּוֹן דְּמִי וְע"ש שְׁהִנִּיחַ בַּצ"ע.

וּלְפ"ז לְכָאוּרָה גַם דְבָרֵי הַגַּמ' סוּתְרִין הֵן דְהָא הוּכְחָנוּ מַגְמ' שְׁם ע"א דִלְר"ש אַע"ג דְחֲזִיב
בְּאַחֲרֵיּוֹת הוֹאִיל וְאֵיתָא בְּעֵינֵי לֹא הָיוּ פְּמֻמּוֹנוּ, מִיְהוּ אֶפְשָׁר לִישֵׁב קוֹשְׁיַת הַקְצוּה"ח דְהִנֵּה
עַל קוֹשְׁיַת הַגַּמ' יָרְעוּ עַד שְׂיִסְתָּאבוּ וְיִמְכְרוּ וְיִפְנוּל דְמִיָּהֵן לְנִדְבָה מְתַרְץ ר"י זְבַח רְשָׁעִים
תוֹעֵבָה וּפִירֵשׁ"י נֶאֱפִי דְמִיָּהֵן אָסוּר ר"ל אָמַר כו' בְּשִׁלְמָא ר"י לֹא אָמַר כו"ל דְכְּתִיב זְבַח
רְשָׁעִים תוֹעֵבָה אֱלָא ר"ל מ"ט לֹא אָמַר כו"י אָמַר לָךְ כִּי אֲמַרִינוּ זר"ת ה"מ הֵיכִי דְאֵיתְנָהּ
בְּעֵינֵינָהּ אֱבָל הֵכָא פִּינוּן דְאִישְׁתַּי אִישְׁתַּי וּפִירֵשׁ"י דְאֵיתְנָהּ בְּעֵינֵינָהּ דְהֵן עֲצָמָן וְדֵאֵי
אֵינּוּ קָרִבִים מְשׁוּם זְבַח רְשָׁעִים תוֹעֵבָה אֱבָל הֵכָא דְאִיכָא לְמִימַר יָרְעוּ וְיִפְלוּ דְמִיָּהֵם לְנִדְבָה
לִיכָא הֵכָא זר"ת.

ומבואר דהו עצמן בנדאי אינו קרבים ואפ' לרבנו דקדשים שחיב באחריותו לא ממון
בעלים הוא משום זר"ת ולפ"ז נראה פשוט דבני עה"נ לא קיימו את נדבותם פיון דהקרבן
פסול משום זר"ת וכיון דהם חייבים באחריות חל עליהם להביא קרבן אחר אי לאו
משום דיוצאין ליהרג וממילא לר"ש קדשים אלו ברשותיהו קיימי ודיינינהו לפי חרב
כשאר בהמות שבתוכה והוי כמו גונב קדשים שהיו הבעלים חייבין באחריותו דהקא
אע"ג דאיתא הרי הבעלים חייבין באחריותו וזה נפסל ממילא נעשה זה ממונהדיוט אבל
שם גבי פקדונות של עה"נ הואיל ואיתא בעין לאו ממונם הוא אפ' לר"ש, וכ"נ מפרש"י
בב"מ גבי ר"ש אומר קדשים שחיב באחריותו יש להם אונאה ופרש"י קדשים שחיב
באחריות אמר הרי עלי עולה והוממה ומכרה.

והרי גם הקא הרי הוא בעין אלא פיון דהוממה הרי הבעלים חייב באחריות להביא אחר
ולפיכך ברשותיהו קיימי וממון בעלים הוא וה"נ דכונתו! עכ"פ הרי נתבאר מדברנו
כמ"ש הצ"צ והקצוה"ח דלר"ש דאמר דהגלו"מ כממון דמי היינו דוקא היכי דליתא בעין
נגבי חמץ חידוש הוא דרבי קרא לא ימצא פנ"ל ולפ"ז לכו"ע חידוש וגזיה"כ הוא ולכך
אפ"ל דאפ"י חמץ של ישראל שקבל הנפקד אחריות חייב לבער.

אלא דעדיין צריך ביאור דמ"מ אמאי עובר הנפקד בב"י נהי דגזיה"כ הוא דבשקבל עליו
אחריות הוי פדיד' מ"מ הרי בקרא לא כתיב פלל דעובר בשל ישראל אלא דקבל אחריות
הוי פדיד' וכיון דבחמץ של ישראל נפקע חיוב האחריות בפסח וכיון שהנפקד פטור
מאחריות ממילא לא יעבור בב"י דהא בקרא לא רבי רק חמץ שחיב באחריות ואפ'י
בחמץ של נכרי אם ימחול האחריות פשיטא דאינו עובר פיון שנספק האחריות והכ"נ
פיון דהנפקד אין חייב באחריות מנ"ל דגזיה"כ הוא דקרא הרי מתוקם שפיר בחמץ של
נכרי דחיב באחריות אפ"י בפסח: אולם באמת ע"כ צ"ל דגזיה"כ הוא גם בחמץ של
עכו"ם שקבל עליו ישראל אחריות דצריך לבערו נראה לענ"ד דהישראל פטור מלשלם
להנכרי בעד החמץ ששרף ואף שדברי האחרונים לא משמע פן מ"מ נ"ל לדון פן והיינו
פיון דרחמנא חייבה לשרוף והוא עושה פן עפ"י התורה מה נ"מ שהעכו"ם אין מצננה
ע"ז מ"מ על חמצו הרי יש חיוב מה"ת לשרוף וכ"א מצננה לבערו וכמו בגוף החמץ נדאי
שהעכו"ם רוצה בחמץ שלו פי אדם רוצה בקב שלו ואסור לגזול חפץ מעכו"ם ולשלם
לו ממון ובכ"ז מחויב הישראל לבער החמץ ה"נ לענין תשלומין אין על הישראל שום
חיוב פיון שעשה פן עפ"י התורה וכ"נ דהא להגאונים בחמצו של ישראל המנפקד אצל
אחר באחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד ומ"מ מילתא דפשיטא שהנפקד שביער
החמץ א"צ לשלם להמפקיד ואף דהמפקיד אינו חייב בביעור ומשום לתא דידו' הי'
אפשר לשהות החמץ בבית הנפקד אף פיון דהנפקד עשה פן עפ"י הדין שלא יעבור פטור
לשלם וא"כ ה"נ נראה דאין חילוק בין ישראל לעכו"ם והנפקד פטור לשלם פיון דעשה
עפ"י התורה אשר יורה לשרוף החמץ של העכו"ם וכיון שפן א"כ גם בחמץ של עכו"ם
לא יצויר חיוב אחריות בפסח ואמאי ישלם לו אם נגנב או נאבד הא פיון שהחמץ
לשריפה עומדת והישראל יכול לשריפה אז לא הוי בר דמים ואפ"י אם נאבד הא לא
אפסדי מידו'.

ובע"כ צ"ל דהפל הוא גזה"כ פיון דמ"מ קונדס חצות הי' מחויב באחריות ולהכי אפ"ל דנתחייב במ"ע דתשביתו להשבית חמצו עד חצות וא"כ עדיין הי' החמץ שלו לכן עובר אח"כ גם בב"י והדבר צריך תלמוד אולם בעיקר הדבר שכ' הצ"ח דגזה"כ הוא דבאחריות עובר הנה לענ"ד נראה דבשל ישראל לא יצויר חיוב אחריות דנהי דנימא דמה"ת חייב בהשבתה והיינו פיון דעד חצות היום הי' חייב באחריות והוי פדידן' ומחויב בהשבתה שחל בחצות היום מ"מ הא מאחר דחכמים אסרו בהנאה כל חמץ מתחלת שש פדתנן שורפו בתחלת שש ולפ"ז כשמגיע שעה ששית ונאסר החמץ בהנאה נפסק פח האחריות א"כ כשיגיע זמן ההשבתה הלא א"א לחול ע"ז מ"ע דהשבתה פיון שמשעה אחת קונדס בטל האחריות [וזה אינו ענין בנדאי למה שנתחבטו הפוס' בדבר שהוא שלו מה"ת ורבנן הפקיעו אותו ממנו אם מקרי שלו מדאורייתא דהא מ"מ אין נ"מ במה דמותר בהנאה מה"ת פיון דחכמים אסרו בהנאה הרי אינו שנה מאומה והוי כעפרא בעלמא ואפי' נגב ונאבד בשעה ששית פטור א"כ נפסק האחריות] ואף דגזה"כ הוא היינו בחמץ שהי' מחויב באחריות עד שהגיע זמן השבתה וזהו לדין התורה אבל לדין הרי חכמים אסרוהו בהנאה והפקיעו חיוב האחריות עוד קונדס חצות וכשמגיע זמן השבתה הרי חמץ זה אינו מחויב באחריותו ואיך אפשר דהנפקד חייב לבער ומכ"ש שיעבור בב"י וב"י: והנה חקירה זו היא צריכה לפנים ובאמת העירותי בצדק מטעם זה גם בכל חמץ שלא בטלו דעובר בב"י וכמבואר בכל הראשונים והנה בהא דאר"א חמץ אינו ברשותו של אדם ועשה הפתוב פאילו הוא ברשותו פרש"י שאינו שלו ומשום דאיסורי הנאה הוא ולא מקרי לה וכ"כ הרמב"ן בחי' לפסחים ז"ל והיתר זה מדברי ר"י דאמר ב' דברים אינו ברשותו ש"א ועשה הפתוב פאילו הוא ברשותו לומר דכיון שלא הקפידה התורה אלא שלא יהי' חמץ שלו ברשותו ואיה"נ אינו ממון ולא קרינו בי' לה דין הוא שלא יעבור עליו בכלום ע"ש.

ולפ"ז נראה לכ' דחמץ של איסורי הנאה של פלאי הכרם וכדומה א"צ לבער משום דאיה"נ לא קרינו בי' לה ואף דחמץ אינו ברשותו ועשה הפתוב פאילו הוא ברשותו היינו איה"נ דחמץ גופי' אבל חמץ שהי' מקונדס איה"נ הרי פיון דלא מקרי לה ממילא לא חל עליו מ"ע דהשבתה ומכ"ש לשי' הרשב"א בחי' לנדרים דף פ"ה דאיה"נ הפקר גמור הוא וכ"כ בתשו' סימן תר"ב דאיה"נ לא מקרי שילה ברור דחמץ שהי' איה"נ מקונדס אינו מחויב בהשבתה ולפ"ז קשה איך נמצא ידנו ורגלנו בכל חמץ שבעולם הרי מתחלת שש אסרו חכמים בהנאה ונעשה הפקר ולשי' האחרונים הפקר שהפקירו חכמים בנדאי הפקר גמור מה"ת הוא וכיון דמתחלת שש נעשה כהפקר הרי פקע רשות הבעלים מיני' וא"כ מה"ת לא יהי' מחויב בהשבתה כלל דהא אינו מצווה להשבית רק חמץ שלו וזו פכר הפקיעו חכמים את חמצו ואסרו בהנאה ונעשה הפקר ומה נ"מ בין אם הפקיר בעצמו את חמצו קונדס חצות דנדאי אינו מחויב בהשבתה דעיקר דין ביטול הוא מטעם הפקר כמ"ש התוס' או שחכמים אסרו בהנאה קונדס שש ונעשה כהפקר וכשיגיע חצות היום הרי אין לו חמץ כלל מאפקעתא דרבנן וכגון דא צריכה רבה: ולכאורה יהי' מזה ראוי לדעת הפוס' דיש זכי' באיה"נ וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל שפסק דקנה חמץ בפסח עובר בב"י ועי' קצוה"ח סי' ת"ה ובאבנ"מ סי' כ"ח דחמץ בפסח הוא שלו רק אינו ברשותו וכמש"כ הרשב"א בחי' לסוכה דאיה"נ מקרי לכם והא דצ"ל דעשה הפתוב

פאלו הוא ברשותו היינו דבחמץ תרתי בעינו שיהי' שלו וגם ברשותו משום בתיכם (ועינו להלן בתשובה) וכינון דאיה"נ אינו ברשותו להכי אמרינו דעשה הכתוב פאלו הוא ברשותו.

ולפ"ז אפ"ל פיון דעשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ואף שאסור בהנאה א"כ ה"ה אף אם הי' של איה"נ מקודם שש נמי עשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ועובר אח"כ בב"י ומחוייב בהשבתה ולפ"ז ה"ה בחמץ של שאר איה"נ כמו פלאי הפרם וכדומה מחוייב בהשבתה ומשום דבחמץ עשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ואף שאסור בהנאה וה"ה אם יש בזה אה"נ ממק"א נמי מחוייב בהשבתה.

אבל אי נימא דאה"נ הוא הפקר גמור כמ"ש הרשב"א וק"ל מקרי לה א"כ הוי ממש כמו שהפקיר קודם שש ומדוע עובר בב"י ומוכרח פנ"ל: ועפ"ד פיון דכל חמץ בלא"ה אינו ברשותו ועשה הכתוב פאלו הוא ברשותו א"כ ה"ה באיה"נ שיש לחמץ ממק"א נמי חייב לבער בסבא זו נ"ל לישב קושית התוס' בסופה ל"ה ד"ה אתי' שהקשו דל"ל לומר דאין יוצאין במצה של טבל משום דכתיב לא תאכל חמץ כו' יצא מי שאיסורו משום בל תאכל טבל תיפוק לי' משום דבעינו שלכם וטבל לא חשיב לכם פדמוכח הכא גבי אתרוג דבטבל כו"ע מודי ותימצו דהא דאין יוצאין באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשנתפין שיש לפהו חלק בו ומה"ט ניחא דעיסה של טבל חייבת בחלה פדמוכח בירושלמי דדמאי כו' ולא פטרינו לי' מדכתיב עריסותיכם דמייירי שיש שם חמשת רבעים בלא חלקו של פהו.

והנה רש"י כ' דלפיקה אין יוצאין בטבל משום דאין בו היתר אכילה לא מקרי לכם ואהא דפריה הגמ' מ"ט דב"ה דיוצאין בדמאי פרש"י ונהא לית בה היתר אכילה הרי דלהכי אין יוצאין בטבל גמור משום דלית בי' היתר אכילה לא מקרי לכם ולפירושו קשה קו' התוס' אמאי עיסה של טבל חייבת בחלה.

ולפמ"ש נראה לישב בפשוטו דלעולם היכי דאין לו היתר אכילה לא מקרי לכם ולהכי אין יוצאין באתרוג של טבל ומ"מ גבי חלה א"א לומר דעיסה של טבל יהי' פטורה מן החלה משום דטבל לא חשיב עריסותיכם משום דאסור באכילה דהא כל עיסה אפי' של חולין הרי היא אסורה באכילה דהא היא טבולה לחלה גופי' ומ"מ בע"כ חייב בחלה וקרי' רחמנא עריסותיכם א"כ ה"ה אפי' אם היא אסורה באכילה משום שהיא טבולה מקודם לתרומה נמי מקרי עריסותיכם דהא בלא"ה היא טבולה לחלה גופי' ומ"מ קרי' רחמנא עריסותיכם וכן"ל: אולם כ"ז הוא בכל חמץ שהוא שלו ממש אף שבשש נאסר בהנאה מדרבנן מ"מ מחוייב אח"כ לבער מה"ת פנ"ל אבל בחמץ שקבל עליו ישראל אחריות בנדאי פיון דמתחלת שש נאסר בהנאה ונפקע האחריות מעל הנפקד פשיטא דלא חל אח"כ על הנפקד להשבית החמץ פיון ששוב אינו חייב באחריותו.

וכמו שברור דחמץ שקבל עליו נפקד אחריות ואח"כ נאסר בהנאה באופן דפקע האחריות ממנה ודאי דאין הנפקד חייב לבער וא"כ הכ"נ הרי נפקע האחריות מתחלת שש וכשמגיע הזמן לבער חמץ שקבל עליו אחריות הרי אין עליו שום אחריות על החמץ וכן"ל וצ"ע.

סימן ט"ז מי ששכח למפוך חמצו עד אחר חצות והוציא את חמצו לרה"ר ובאו עפוי"ם ולקחו החמץ לעצמם לביתם אם אין הישראל עובר בב"י וב"י. הנה בדבר זה פבר דברו האחרונים נוחו נפש בתשובותיהם ולפי שהם קצרו בזה לרוב דעתם אמרתי לבאר בעז"ה והנה הנו"ב במהד"ת סי' ס"ג כ' וז"ל אם אקד לא מכר חמצו קודם חצות ועבר ומכרו אחר חצות לא"י ומשכו העפוי"ם לרשותו לזכות בו והוציאו מרשות ישראל שוב אינו עובר בב"י ואף דחמץ בלא"ה אינו ברשותו ואפ"ה עשה הפתוב פאלו הוא ברשותו נלע"ד דהיינו כ"ז שלא זכה בו אדם אחר ונהרי הוא הפקר אז עשה הפתוב פאלו הוא ברשותו לענין ב"י פבראשונה אבל אם משכו העפוי"ם והוציאו מרשות ישראל לרשותו ונתפנין לזכות בו וזכה בו מן ההפקר אז יצא מרשות ישראל לגמרי אפי' לענין ב"י ששוב אינו עובר כו' ואף שהישראל אסור למפוך וליתן לעפוי"ם היינו מצד הישראל שהוא אסור בהנאה אבל להעפוי"ם אין שום אסור מלזכות בחמץ בפסח וזכה בו קנין הגוף ממש וממילא שוב אין הישראל עובר ואינו אסור לו אחה"פ כו' ע"ש שהאריה בזה וכ"כ הפרמ"ג בפתיחה פוללת ע"ש.

אונס בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' קי"ד כ' דהמוכר חמצו לגוי בפסח אף דזכה בו הגוי וקנה בו קנין גמור מ"מ עובר הישראל בב"י ואף שאינו ברשותו שזכה בו הגוי מ"מ כל עצמו של חמץ פן הוא דאינו ברשותו ועשה הפתוב פאלו הוא ברשותו לעבור בב"י עד שיבערו מן העולם ע"ש וכ"כ בתשו' סי' קי"ב.

והנראה מדבריהם דעיקר הטעם הוא משום פנין דזכה בו העפוי"ם קנין הגוף לא מקרי לה ונהי חמץ של אחרים אלא דהחת"ס ס"ל פנין דבכל חמץ עשה הפתוב פאלו הוא ברשותו מאי מהני שזכה בו הגוי הא גם מתחלה לא הי' שלו ודעת הנו"ב הוא דדוקא כ"ז שלא זכה בזה אדם ונהרי הוא הפקר אז עשה הפתוב פאלו הוא ברשותו פבראשונה אבל אם זכה בו עפוי"ם דהוי של אחרים ממש בזה לא עשה הפתוב ושוב אינו עובר ע"ז: אולם באמת נראה דאם זכה בו העפוי"ם בחמץ ומשכו לרשותו דאין הישראל עובר בב"י מטעם אחר לבד מה שאינו שלו אלא דלא מקרי ברשותו דהתורה אמרה לא ימצא שאור בבתיכם וזה אינו בתיכם, ונקדים דברי הרא"ש בפסחים וז"ל יש מן הגאונים שאמרו ישראל שהפקיד חמצו אצל העו"ג או אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד אע"פ שהוא שלו פנין שאינו ברשותו והביאו רא"י ממכילתא דתני התם בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת"ל בבתיכם מה ביה"ה ברשותה אף גבולך ברשותה יצא חמצו של עפוי"ם ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו יצא חמצו של ישראל ברשות עפוי"ם שהוא שלו ואינו ברשותו וה"ר יונה הי' אומר דלעולם ברשות המפקיד הוא וחיוב לבערו מה"ת פדאמרין בפ' מרובה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש ולא הבנתי ראיתו כו' ונ"ל דבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא וכיון שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן בי' והיא דמכילתא מירי בעפוי"ם שהלנה לישראל על חמצו עכ"ל.

והנה גם ה"ר"ן בפסחים ד"ו הביא דברי הרמב"ן וז"ל שכ' המכילתא לפסק הלכה וכן כ' הרמב"ן בפ"י עה"ת ובהגדו' לפסחים גפי' יחד לו בית דאינו זקוק לבער ופר"ת דאפי'

באחריות מיירי וקס"ד מעיקרא משום דשכירות קניא והוי לי' ביתו של עכו"ם ותמצו של עכו"ם ברשות עכו"ם אע"פ שקבל ישראל אחריות אין זקוק לו כף פר"ת וכדומים היינו שלא נאמר דברים אלו אלא בתמצו של עכו"ם עד שמצאתי במכילתא בבתיכם כו' וסיים למדנו מפאן תמצו של ישראל עצמו פדין תמצו של עכו"ם שקע"א ותרונוייהו ברשות ישראל עובר ברשות העכו"ם אינו עובר דבתיכם פתיב ע"ש.

ובשג"א בתשו' סי' פ"ג השיג על הב"י שהביא דברי הגאונים וכתב דכן הוא דעת הרמב"ן והר"ן דלדעתו אינו פן דהגאונים מיירי הפל בשקבל הנפקד עליו אחריות וזה מציל את המפקיד מלעבור בב"י והרמב"ן והר"ן מיירי אפי' בלא קבל הנפקד אחריות אפ"ה אין המפקיד עובר פיון שאינו בביתו וברשותו ע"ש: עכ"פ הנה לדעת הרמב"ן והר"ן נראה ברור דבכה"ג שזכה בו הגוי לאחר חצות ומשכו לרשותו שוב אינו עובר הישראל בב"י מטעם דלא מקרי בתיכם וק"ו הוא ממפקיד תמצו פיד גוי שאינו עובר מכ"ש הקא שזכה בו הגוי קנין גמור והכניסו לרשותו דבנדאי לא מקרי בתיכם.

אולם אפי' לדעת הרא"ש דבמפקיד אצל עכו"ם עובר הישראל הרי כ' הטעם משום שהשאלו ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינו וכ"ז שייך רק במפקיד אבל הקא שזכה העכו"ם קנין גמור בהחמץ והוא ברשות העכו"ם ולא השאל ביתו לשמירת ממונו של ישראל כ"א לצורך עצמו פשיטא דבכה"ג לא מקרי בתיכם.

ועי' במקו"ח סי' ת"מ שכ' דלדעת הרא"ש גם בגזול בעכו"ם שגזל חמץ מישראל דאין הנגזל עובר משום דלא מקרי בתיכם וקאן ל"ש סברת הרא"ש שהשאל ביתו לשמירת ממונו דהא הגזלן לצורכו הוא מחזיק ע"ש ומכ"ש בגדון דיין פנ"ל.

וגם לדעת הגאונים שכתב הטעם דאין המפקיד עובר מאחר שקבל הנפקד אחריות מ"מ בנדאי בכה"ג שזכה בו הגוי לגמרי אין הישראל עובר דלא מקרי בתיכם וכמו שיבואר: והנה הפר"ח בסי' ת"מ כ' וז"ל: נראה שטעם הגאונים הוא דכיון דאמרין בגמ' דקבל עליו אחריות מקרי שלו ועובר עליו הרי אינו מן המפקיד ואינו עובר עליו ולפ"ז משמע דאע"פ שהחמץ עצמו ברשות המפקיד כל שיש אחריות על אחר אינו עובר עליו וזה תמוה בעיני דכיון דקבל אחריות סגי לעבור עליו כ"ש כשהמזון שלו ואי לא מגב ומתביד ברשותו קאי ואם נאמר שאלו הגאונים סברי דבעינן תרתי שלא לעבור עליו המפקיד היינו קבלת אחריות ושיהי' ברשות אחרים אכתי קשה דממ"נ אי ס"ל להגאונים שאחריות אינו גורם והא שאינו עובר לפי שהוא ברשות אחרים א"כ למה בעי שקבל הנפקד עליו אחריות ואם אחריות גורם שלא לעבור עליו המפקיד א"כ אפי' בביתו ממש מצי לראותו דהא הוי של אחרים וע"ש שהניח בצ"ע.

אולם לדעתי הדברים מבוארים שפיר דעיקר הפטור הוא מה שאינו ברשותו והתורה אמה בתיכם פמבואר במכילתא אבל קבלת אחריות בלבד אינו מעלה פלל וכמ"ש הפר"ח אלא דמ"מ בעינן קבלת אחריות והיינו דס"ל להגאונים דבלא קבלת אחריות אמרינן בנדאי פיון שהשאלו ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינו.

אֵלָא דְהָא בְּקַבְל עֲלֵיו אַחֲרִיּוֹת עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל גּוֹי הָרִי עוֹבֵר עֲלָיו מִשּׁוּם דְחֻשִׁיב מְמוֹן דִּידָן' גַּבֵּי חֲמִץ נִמְצָא הֵיכָא שְׁקַבְל עֲלֵיו הַנְּפִקְד אַחֲרִיּוֹת מַה שְׁמַחְזִיק אֲצֵלוּ בְּבִיתוֹ הוּא מִשּׁוּם קַבְלַת אַחֲרִיּוֹת דִּילָן' שְׁלֵא יִגְנַב נִמְצָא דְהַנְּפִקְד לְצוֹרְךָ עֲצָמוֹ הוּא מַחְזִיק בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

וְאִף שֶׁהִשְׁאִילוּ בֵּיתוֹ לְשְׁמִירַת מְמוֹנוֹ וְחֲמִצּוֹ מ"מ הָרִי גַם הוּא יֵשׁ לוֹ גּוֹרֵם לְמְמוֹן בְּהַחֲמִץ לְהֵכִי לֹא מְקַרֵי בְּתִיכֶם לְגַבֵּי הַמְּפָקִיד אֲבָל בְּלֹא קַבְלַת אַחֲרִיּוֹת הָרִי מְנַחַח הַחֲמִץ רַק לְצוֹרְךָ הַמְּפָקִיד וּבֵיתוֹ קָרִינָן בִּי'.

וְהֵינּוּ שֶׁכ' הָרֵא"ש ע"ז שְׁדָבָר פְּשׁוּט הוּא דֹאע"פ שֶׁהַנְּפִקְד קַבְל עֲלֵיו אַחֲרִיּוֹת מ"מ עֵינְקָר הַמְּמוֹן שֶׁל הַבְּעָלִים הוּא וְכִינּוֹן שֶׁהִשְׁאִילוּ הַנְּפִקְד בֵּיתוֹ לְשְׁמִירַת מְמוֹנוֹ בֵּיתוֹ קָרִינָן וּמִשּׁוּם דס"ל לְהָרֵא"ש דֹאעפ"י שְׁקַבְל אַחֲרִיּוֹת וְיֵשׁ לוֹ גּוֹרֵם לְמְמוֹן מ"מ הָרִי הַבֵּית שְׁאוּל לְשְׁמִירַת הַמְּמוֹן שֶׁל הַבְּעָלִים דְעֵינְקָר הַמְּמוֹן הוּא שְׁלוֹ וְקָרִינָן בִּי' בֵּיתוֹ וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם פָּתַב דְהַמְּפָקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל הַגּוֹי עוֹבֵר עֲלָיו הַמְּפָקִיד בִּב"י וְהָר"ן בְּרִישׁ פ"ק דְּפִסְחִים תָּמַה עֲלָיו דְמַנִּין לוֹ זֶה אֲבָל בְּאַמַּת אפ"ל דְדַעַת הָרַמְבַּ"ם הוּא פְּהָרֵא"ש דְכִינּוֹן שֶׁהִשְׁאִילוּ בֵּיתוֹ לְשְׁמִירַת מְמוֹנוֹ בֵּיתוֹ קָרִינָן וְכ"נ מְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם ז"ל בִּפ"ד מַה' חֲמִץ וּמִצָּה ז"ל פָּתוּב בְּתוֹרָה לֹא יֵרָאֶה לָךְ חֲמִץ יָכוֹל אִם טָמֵן אוֹתוֹ אִם הַפְּקִיד אוֹתוֹ בְּיַד עַפּוֹ"ם לֹא יֵהִי עוֹבֵר ת"ל שְׁאוּר לֹא יִמְצָא בְּבִתִּיכֶם כּו' וְעִי' בַּכּס"מ מְדַכְתִּיב בְּתִיכֶם מִשְׁמַע אִיסוּרָא לְהַפְּקִיד בְּיַד עַפּוֹ"ם שֶׁהָרִי הַמְּקוּם שְׁמֻנְחָה שֶׁם חֲמִצּוֹ בְּיַד עַפּוֹ"ם הָרִי הוּא בֵּיתוֹ ע"ש וְהוּא מִמַּשׁ כַּמ"ש הָרֵא"ש וְהַמְּכִילְתָּא אֶפְשָׁר גַּמִּי דְמְפָרֵשׁ כַּמ"ש הָרֵא"ש.

אוּלָם דַּעַת הַגְּאוּנִים הוּא דְהַמְּכִילְתָּא מִיָּרִי שֶׁהַנְּפִקְד קַבְל ע"א וּבְחֲמִץ הָרִי הָאֲחֲרִיּוֹת גּוֹרֵם שִׁיְהִי' שֶׁל הַנְּפִקְד מִמִּילָא נְהִי דְמִשּׁוּם הָאֲחֲרִיּוֹת שְׁקַבְל עֲלָיו הַנְּפִקְד אֵין לְפוֹטְרוֹ כַּמ"ש הַפְּר"ח מ"מ שְׁפִיר נְתַמְעֵט מִבְּתִיכֶם דְהָא בֵּיתוֹ שְׁאוּל לְשְׁמִירַת הַמְּמוֹן לְצוֹרְךָ עֲצָמוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁלַם אִם יִגְנַב וְכַנ"ל וּלפ"ז בַּכּה"ג פְּשִׁיטָא דְגַם הַגְּאוּנִים מוֹדִים דְאִינוּ עוֹבֵר הַיְשָׁרָא לִבְב"י דְהָא הַעַפּוֹ"ם זָכָה בּוֹ קִנְיָן גְּמוּר וּמַחְזִיקוֹ בְּבִיתוֹ לְצוֹרְךָ עֲצָמוֹ דְאִף אֵי גִימָא דַּמ"מ לֹא יִצָּא מִרְשׁוֹת בַּעַל הַחֲמִץ דְעֵשָׂה הַפְּתוּב פְּאֵלוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ מ"מ הָרִי בְּנִדְאֵי דְלֹא מְקַרֵי בְּתִיכֶם וְק"ו הוּא מִמְּפָקִיד כַּנ"ל.

וְהִנֵּה כָּל גְּדוּלֵי הָאֲחֲרוּנִים הַשִּׁיגוּ עַל הָרֵא"ש בַּמ"ש עַל הָר"י וְלֹא הִבְנִתִי רְאֵיתוֹ וְעִי' בְּשׁו"ת חֲכָם צְבִי סִי' קל"ט וּבפ"י פְּסִחִים ה' וְהַגְּהוֹת הַב"ח עַל הָרֵא"ש שֶׁם וְעֵינְקָר טַעֲנַתְּם הוּא דְשְׁפִיר הוֹכִיחַ הָר"י מְוַגְנֵב מִבֵּית הָאִישׁ דְהָא רַבָּנָן דַּר"ש פְּלִיגִי וּס"ל דְאִף שֶׁהַהֲדִיּוֹט קַבְל עֲלָיו אַחֲרִיּוֹת אֵין זֶה כְּדֹאֵי לְהַפְּקִיעַ שֶׁם בְּעֲלָיו שֶׁהוּא גְבוּהַ וְשֶׁם הַבְּעָלִים עֵינְקָר הַכ"נ בְּחֲמִץ אִף שֶׁהַנְּפִקְד קַבְל עֲלָיו אַחֲרִיּוֹת שֶׁם הַבְּעָלִים עֵינְקָר ע"ש.

וְלֹא יִדְעַתִּי מַה כָּל הַחֲרָדָה וְכַשֶּׁם שֶׁמְצָוָה לִישָׁב דְבָרֵי הָר"י כְּפֹה מְצָוָה לִישָׁב דְבָרֵי הָרֵא"ש שֶׁלֹּא יֵאמַר לֹא הִבְנִתִי בְּדָבָר הַמוּבָן לְפָל לְפִי דְבָרֵיהֶם אֲבָל גַּם דְבָרֵי הָרֵא"ש עוֹלִים יָפָה דְלִפִּי מַה שֶׁהִבִּיא דְבָרֵי הַגְּאוּנִים דְעֵינְקָר תְּלוּי גַם בְּקַבְלַת אַחֲרִיּוֹת שְׁמַקְבֵּל הַנְּפִקְד דְזֶה גּוֹרֵם דְאֵין הַמְּפָקִיד עוֹבֵר בִּב"י וּלפ"ז אֵין רֵאִי' כָּלֵל מְוַגְנֵב מִבֵּית הָאִישׁ דְדוֹנָא גַּבֵּי חֲמִץ דְרַבֵּי רַחֲמָנָא דְגּוֹרֵם לְמְמוֹן כְּמְמוֹן דְמִי וְכִינּוֹן שְׁמַקְבֵּל הַנְּפִקְד אַחֲרִיּוֹת מִמִּילָא לֹא מְקַרֵי בְּתִיכֶם כַּנ"ל כִּינּוֹן דְגַם לוֹ יֵשׁ גּוּל"מ בְּחֲמִץ זֶה בֵּיתוֹ לְצוֹרְךָ עֲצָמוֹ שְׁאוּל לְשְׁמִירַת הַגּוּל"מ שְׁלוֹ אֲבָל בְּהַקְדָּשׁ דְלְרַבָּנָן גּוּל"מ לֹא כְּמְמוֹן דְמִי לְפִיכָךְ מְקַרֵי בֵּית הַקְדָּשׁ וְאֵין הָאֲחֲרִיּוֹת כְּלוּם וְזֶהוּ שֶׁכ' הָרֵא"ש וְלֹא הִבְנִתִי רְאֵיתוֹ וְהִנֵּה בַּס' מְקוּרָה חֲזִים פָּתַב דְדַעַת הַגְּאוּנִים הוּא

דְּנוּקָא פֿשֵׁהוּא בְּבֵית הָעֶפּוֹ"ם אֵין הַמִּפְקִיד עוֹבֵר אִפִּי לֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי וְאִם הַפְּקִיד אֶצֶל יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו שֶׁהַנִּפְקֵד יִקְבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי וְרַק דְּסִבְרֵי דְכִי אֲמַרִּינוּ גַּבֵּי חֲמִץ דֹּאע"פ שְׂאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ עֲשֵׂה הַפְּתוּב פֿאַלּוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ הֵינּוּ שְׂלֵא נִכְנַס לְרִשּׁוֹת אָדָם אַחַר אָבֵל הֵיכָא שְׂנַכְנַס לְרִשּׁוֹת אָדָם אַחַר לֹא עֲשֵׂה הַפְּתוּב פֿאַלּוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וּמְשׁו"ה פֿשֵׁהַחֲמִץ בְּבֵית עֶפּוֹ"ם דְּתִיכְף בַּע"פ אַחַר שֵׁשׁ נַעֲשֵׂה הַחֲמִץ הַפְּקֵר וְזוֹכֵה הַחֲצֵר לְעֶפּוֹ"ם אָבֵל בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּקִיד אֶצֶל יִשְׂרָאֵל הָרִי אֵין הֵיִשְׂרָאֵל זוֹכֵה וְהוּא בְּרִשּׁוֹת הַמִּפְקִיד עַד שֶׁיִּקְבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי וּמְחִיב לְבַעַר מִן הָעוֹלָם ע"ש, וּלפ"ז גַּם הַמְּכִילְתָּא דְמַמְעֵט חֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרִשּׁוֹת עֶפּוֹ"ם הֵינּוּ מְשׁוּם דְּהָעֶפּוֹ"ם זוֹכֵה ע"י חֲצִירוֹ וְהוּא תְּמוּהָ טוֹבָא דְהָא הָא דְחֲצִירוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֵה לוֹ שְׂלֵא מְדַעְתּוֹ הוּא שְׂאָם הִי' יוֹדַע הִי' דַּעְתּוֹ לְקוֹנֵת אָבֵל הֵיכָא שֶׁיּוֹדַע וְאֵין דַּעְתּוֹ לְקוֹנֵת לֹא קִנְהָ וּכְמ"ש הַתּוֹס' ב"ב דנ"ד וְאִיךָ אִפ"ל דְקָרָא מְמַעֵט מְטַעֵם הֵכִי דְהָא בְּאַמַּת אֶפְשָׁר שֶׁהָעֶפּוֹ"ם אֵינוּ רוֹצֵה כָּלֵל לְקוֹנֵת כ"א לְהַחְזִיר לְהִישְׂרָאֵל אַחַר הַפְּסַח וְעוֹד לר"ש דס"ל דְחֲמִץ לֹאחַה"פ מוֹתֵר בְּהִנְאָה נִרְאָה דְבַכּה"ג בְּחֲמִץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְּנוּחַ בְּבֵית עֶפּוֹ"ם אֵי ס"ד דְאֵין הֵיִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּב"י מְמִילָא לֹא אֶפְשָׁר לְהַנְכְּרֵי לְזַכּוֹת כָּלֵל בְּפַסַּח דְהָא ל"ד לְשַׁאֲרֵי אִיסוּרֵי הִנְאָה שְׂלֵא יֵהִי לְהֵם הֵיִתֵר לְעוֹלָם אָבֵל חֲמִץ זֶה פִּינּוּ דְלֹאחַר הַפְּסַח יֵהִי מוֹתֵר בְּהִנְאָה וְגַם אֵינוּ עוֹבֵר בְּב"י בְּבֵית הָעֶפּוֹ"ם וְהוּי כְּפֶטֶר חֲמוּר דְאִסוּר בְּהִנְאָה וַיֵּשׁ לוֹ פְּדִיוֹן וְאֵינוּ הַפְּקֵר כָּלֵל וְה"נ דְכּוֹתֵי וְאֵין הַנְּכָרִי זוֹכֵה בְּחֲמִץ וְכִיּוֹן שְׂאִינוּ זוֹכֵה בְּהַחֲמִץ א"כ בֵּית הַנִּפְקֵד קְרוּי בֵּיתוֹ וּמְחִיב לְבַעַר וְאִף דְעַכְשָׁיו שֶׁמְחִיב לְבַעַר א"כ הוּי הַפְּקֵר וְיִכּוֹל הָעֶפּוֹ"ם לְזַכּוֹת בּוֹ מ"מ לֹא מַצ"ל דְאֵינוּ מְחִיב לְבַעַר מְשׁוּם זֶה וְכִיּוֹן דְלֹא יִזְכֶּה הָעֶפּוֹ"ם הוּי בֵּיתוֹ וְצָרִיךְ לְבַעַר וְכַנ"ל: וּמְכַל הָאִמּוּר נִתְבָּאָר דְבְּנִידוֹן דִּידוֹן בְּהוֹצֵיא הַחֲמִץ לֹאחַר שֵׁשׁ לַחוּץ וְנִזְכֶּה בּוֹ עֶפּוֹ"ם וְהַנְּכִיסוֹ לְבֵיתוֹ אִם נִקְטִינּוּ כְּמ"ש הַנּו"ב וְהַח"ס דְעֶפּוֹ"ם זוֹכֵה בּוֹ קִנְיָן גְּמוּר כְּמוֹ כ"ד הַפְּקֵר א"כ אֵין מְקוֹם לְמַש"כ הַחַת"ס דְמ"מ הֵיִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּב"י מְשׁוּם דְכָל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲמִץ פֶּן הוּא דְאֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְעֲשֵׂה הַפְּתוּב כּו' דְכָבֵר בְּאַרְנוֹ דְבַכּה"ג אֵין הֵיִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּב"י מְטַעֵם אַחַר דְּרַחֲמֵנָא אָמַר לֹא יִמְצָא בְּבֵיתְכֶם אָבֵל בְּבֵית הָעֶפּוֹ"ם אֵינוּ עוֹבֵר וּלפ"ז אִפִּי לֹאחַר חֲצוֹת מְהִי שְׂלֵא יַעֲבוֹר בְּב"י וְאִף דְעֲשֵׂה הַפְּתוּב פֿאַלּוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְהַרְצוֹן הוּא דְאִף שְׂאִסוּר בְּהִנְאָה וְהוּי הַפְּקֵר מ"מ חָשׁוּב מְמוֹן דִּידֵי' מ"מ מֵה שְׂאִינוּ בְּבֵיתְכֶם לֹא עֲשֵׂה הַפְּתוּב פֿאַלּוּ הוּא בְּבֵיתְכֶם.

וְאִף דְבְּחֲמִץ שְׁלוֹ הַמְּנוּחַ בְּיַד עֶפּוֹ"ם עוֹבֵר בְּב"י לְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים הֵינּוּ מְשׁוּם דְבֵיתוֹ מְקָרִי אָבֵל בְּכַה"ג שְׂזִכָּה בּוֹ הַגּוֹי וְהוּא מְחִיב לְעַצְמוֹ א"כ אִף דְעֲשֵׂה הַפְּתוּב פֿאַלּוּ הוּא שְׁלוֹ מ"מ לֹא מְקָרִי בְּתִיכֶם וְאֵין הֵיִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּב"י וְנִזְהָ בְּרוּר: אוֹלָם הִנֵּה הַטּוֹר בְּסִי' תַּמ"ו פְּתַב הַמוֹצָא חֲמִץ בְּבֵיתוֹ אִם הוּא בַחוּה"מ יוֹצִיאָנוּ מִיָּד וְכַתֵּב ע"ז הַב"י אֵינִי יוֹדַע מֵה צְרוּךְ לְהוֹצִיאָו דְהוֹצֵאָה מְרִשּׁוֹת לְחוּד מְשֻׁמַּע דְלֹא סָגִי עַד שֶׁיִּבְעָרְנוּ מִן הָעוֹלָם כּו' א"נ לְפִרְש"י דְשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הֵינּוּ מְשַׁעָה שְׂשִׁית וְאִילָךְ וְכִיּוֹן דְבִשְׁעַת בִּיעוּרוֹ הַשְּׂבִתָּתוֹ בְּכ"ד מְשֻׁמַּע לְהַטּוֹר דַּה"ה בְּמוֹצֵיא מְרִשּׁוֹתוֹ סָגִי וְדִלָּא פְּדָבְרֵי הַגַּה"מ כּו'.

וְכ' הַט"ז וְאֵנִי אוֹמֵר חָס לָן לְפָרֵשׁ פֶּן דְבָרֵי הַטּוֹר דְהָא חֲמִץ גַּם פֿשֵׁהוּא אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ כְּבְרִשּׁוֹתוֹ וְכַדָּא מֵר"י ב' דְבָרִים כּו' וְא"כ מֵה תוֹעֵלֵת יֵשׁ בְּהוֹצֵאָה מְרִשּׁוֹתוֹ אֲלֵא חֲזִיב לְבַעַר מִן הָעוֹלָם בֵּין לר"י בֵּין לְרַבֵּנּוּ כּו' ע"ש וְכ"כ הַמְּקוֹ"ח בְּסִי' ת"מ עַל דְבָרֵי הַשֶּׁג"א שְׂכ' דְאִפִּי בְּמוֹצֵיאָו מְרִשּׁוֹתוֹ לְבַד סָגִי וּמְחַלֵּק בֵּין פֿשֵׁה"ל בְּבֵיתוֹ בְּפַסַּח דְכָבֵר נִתְחַזֵּיב בְּמַצּוֹת הַשְּׂבִתָּה אֵינוּ נְפֻטֵר מְמַצּוֹת הַשְּׂבִתָּה כּו' וְכ' ע"ז הַמְּקוֹ"ח שֶׁהוּא תוֹרָה חֲדָשָׁה

ולדבריו יקשה מההיא דפסחים המוצא חמץ ביו"ט פופה עליו את הפלי עכ"פ יפקיר
הרשות שהחמץ עליו ויתקן הלאו דב"י אלא ודאי דלא סגי פלל בהוצאה מרשות וכמ"ש
הט"ז סק"א ע"ש, הרי מבואר מדבריהם דאינו מועיל הוצאה מרשותו לאח"ז איסורו
ומשום דעשה הפתוב פאלו הוא ברשותו ולפ"ז בנ"ד אין היתר לפי דבריהם גם מצד
דלא מקרי בתיכם ומשום דעשה הפתוב פאלו הוא ברשותו וכמ"ש המקו"ח דלא סגי
בהוצאה מרשותו מטעם זה, אכן דברי הט"ז והמקו"ח צע"ג דהנה שלו וברשותו הנה
שני ענינים נפרדים וכדאמרינן גזל ולא נתיאשו הפעלים שניהם אין יכולים להקדיש זה
לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו והמתבאר מדברי הפוסקים דגם בחמץ אינו עובר
אלא היכא דאיכא תרתי שלו וברשותו ואם אינו שלו אפי' אם הוא ברשותו אינו עובר
משום דכתיב לה וכן שלו אם אינו ברשותו אינו עובר משום דכתיב בתיכם מה ביתו
ברשותו וכ"כ הפר"ח בסי' ת"מ דתרתיה בעינן ומעתה נחזי אנו הנה בהא דאמר ר"י שני
דברים אינו ברשותו של אדם ועשה הפתוב פאלו הוא ברשותו ואלו הן בור ברה"ר
וחמץ בפסח ע"כ שאין הפוננה דאינו ברשותו ממש וכמו שאמרו דהנגזל אינו יכול
להקדיש לפי שאינו ברשותו דהא מה דקרי לחמץ אינו ברשותו הוא משום דהוי אסור
הנאה והוי כמו הפקר וכיון דבביתו וברשותו הוא שפיר ברשותו מקרי.

אלא דהפוננה הוא דכיון דאסור בהנאה ואין בו דין ממון לא קרינן לה ואינו שלו וכ"כ
רש"י ד"ו דלאו ברשותו הוא אינו שלו וכ"כ הר"ן על הא דאר"א שני דברים אינו
ברשותו אינו שלו ע"ש ולפ"ז דברי ר"י אמורים רק דבחמץ אף שאסור בהנאה ואינו
שלו אוקמא התורה פאלו הוא שלו אבל בהא דהצריה הפתוב בחמץ שיהי' ג"כ
ברשותו פדכתיב שאור לא ימצא בתיכם מנ"ל דאעפ"י שמוציא לאח"ז איסורו מביתו
אוקמא התורה פאלו הוא בביתו, דהנה משום איסור חמץ שאסור בהנאה מ"מ אם הוא
בביתו ביתו קרינן ורק שאינו שלו והנה רש"י בפ' החומש בפסוק תשביתו שאור
מבתיכם כ' מה ת"ל בתיכם מה ביתה ברשותה אף גבולה ברשותה יצא חמצו של נכרי
שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות ע"ש והרמב"ן ז"ל בפ' עה"ת תמה ע"ז דהאריה
אפשר למעט מבתיכם דהא בודאי חמץ של נכרי שהוא אצל ישראל בביתו רשותו מקרי
אלא שאינו שלו אבל שפיר הוא ברשותו ובתיכם קרינן בי'.

ולפ"ז ה"נ בכל חמץ מצד איסורו אם הוא בביתו מקרי בתיכם אבל מנ"ל דאף אם מוציא
מרשותו עשה הפתוב פאלו הוא ברשותו לענין בתיכם. ולפ"ז מש"כ המקו"ח על השג"א
דנתן בזה תורה חדשה ולפמש"כ נראה פשוט דאם נימא דלהרמב"ן במוציא מרשותו
סגי אפי' בפסח מהני הוצאה מרשותו ודלא כהט"ז וכו"ל: וכבר אמרנו במקו"א להוכיח
מגמ' ב"ק דס"ט אמר רבא אי לאו דאמר ר"י צנועין כו' הו"א מאן תנא צנועין ר"מ הוא
כו' אף האי קדוש נמי דכתיב גבי פרום רבועי אע"ג דלאו ממון דידן' הוא לענין אחולי
אוקמא רחמנא ברשותן' דהא פי איתא ברשותן' נמי הא לאו דידן' והא מצי מחיל משו"ה
מצי מחיל כו' ע"ש היטב.

הרי מתבאר דאע"ג דבכ"מ אינו יכול להקדיש ולחלל מה שאינו ברשותו מ"מ בכרם
רבועי פיון דבלא"ה לאו ממון דידן' הוא ומ"מ לענין אחולי אוקמא רחמנא ברשותו דהוי
פאלו משו"ה מצי מחיל אע"פ שאינו ברשותו ממש והוי נמי פברשותו, וא"כ לכ' גם גבי

חמץ דבעי שלו וברשותו אפשר נמי לומר הכי דכינן דאפי' פי איתא ברשותו נמי לאו דידן' הוא ואפ"ה אוקמא רחמנא ברשותו והני פשלו א"כ ה"ה אפי' פשאינו ברשותו עשאו הפתוב פאלו הוא ברשותו ועובר בב"י.

אולם כ"ז הוא לסברת רבא אי לאו דאר"י אבל ר"י הרי לא ניחא לי' בהכי ובע"כ משום דס"ל דאף דרבי קרא גבי פרום רבעי דאע"ג דלאו ממון דידן' לענגן אחקלי הני פשלו מ"מ אין להו בו אלא חידושו ולא אמרינן דמשו"ה יכול לחלל אף פשאינו ברשותו ומשום דלא רבי קרא רק לעשותו פשלו אבל פשאינו ברשותו לא רבי קרא שיהי' פברשותו וגם רבא אמר אי לאו דאר"י ולפ"ז ה"ה גבי חמץ דאע"פ שעשה הפתוב פשלו מ"מ מה פשאינו ברשותו לא עשה פברשותו ודלא כט"ז ומקו"ח וכו"ל.

והנה הרמב"ן בתשובה סי' קנ"ו הביא מה שפסק הרמב"ם להא דצנועין וכתב ע"ז דאינו מחנור דהא קי"ל כר"י דאמר גזל כו' שניהם אינו יכולים להקדיש כו' ואולי דעת הרב דשאני נטע רבעי דכינן דממון גבוה הוא ואפ"ה אוקמא רחמנא ברשותו כו' וכדאמר רבא התי' כו' והא ליתא דהא רבא לא פליג אר"י אלא אי לאו דאמר ר"י וכינן שפן דצנועין ליתא פלל ע"ש ונראה מדבריו שהרמב"ם פסק פברא ד יכול לחלל אפי' מה פשאינו ברשותו ולפ"ז גם גבי חמץ אפ"ל כמו שעשה הפתוב אינו שלו פשלו גם אינו ברשותו הני פברשותו, אולם באמת דברי הרמב"ם אינו מתפרשין עפ"י דברי רבא וגם הרמב"ן ז"ל לא כתב אלא בדרהו אפשר דהא בהדיא קאמר רבא אי לאו דאמר ר"י ולא אמר מאן תנא צנועין ר"מ היא.

ועוד דהא הרמב"ם כ' והצנועין מניחין את המעות בשנת השמיטה דהני הפקר והמלקטים הרי זוכים מן ההפקר א"כ קשה אפי' אי נימא ד יכול להקדיש דבר שא"ב מ"מ ה"ה אין ענגן לפשאינו ברשותו דהא פבר זכו מן ההפקר וכ"כ התוס' שם דצנועין אשאר שני שבוע קאי דאי אשביעית פיון שהם זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל ובזה גם לרבא לא מהני, ובעיקר דברי הרמב"ם פבר פאו בתרוצים שונים בדברי האחרונים ועי' בכ"מ שם.

עכ"פ נתברר לנו מסוג' דצנועין וכמ"ש הרמב"ן רבא גופי' לא אמר אלא אי לאו דאמר ר"י אבל בקושטא דמילתא מודה דאם אינו ברשותו לא מצי לחלל ואין להו בו אלא חידושו פשלו וברשותו שני דברים הם ולפ"ז במוציא מרשותו אפי' לאחר תצות מהני וכו"ל: אכן ביסוד הדבר שפכתנו דחמץ בפסח מקרי ברשותו אם הוא בביתו ורק מצד האיסור מקרי אינו שלו והא דאר"י ב' דברים אינו ברשותו פ' אינו שלו וכמו שפי' רש"י והר"ן.

יש לעיין דהנה הקצוה"ח בסי' ת"ו כתב להיפך דאה"נ אית להו בעלים וכמ"ש הריב"ש בסי' ת"א דיש זכיה בא"ה מדאמרינן בע"ז מפי אנגבה קני' ע"ש וכ"כ הרשב"א בפ' לולב הגזול דאתרוג של ערלה חשוב לכם ומשום דא"ה אית להו בעלים אלא דאית להו בעלים ומקרי לכם מ"מ אינו ברשותו מקרי וכ"כ רש"י בפ' שור שנגח שור הנסקל כו' הקדישו אינו מוקדש דלאו ברשותו קאי לאקדושי ע"ש ולפ"ד דא"ה חשיב שלו הא דעשה הפתוב חמץ בפסח פאלו הוא ברשותו היינו ברשותו ממש משום דאה"נ מקרי אינו ברשותו וכינן שעשה הפתוב פאלו הוא ברשותו א"כ לא יהי' מהני הוצאה מרשותו.

והנה לכאורה דבריו מוכרחים דלשי' הרשב"א בסופה דא"ה מקרי לךם א"כ קשה ביה דאמר ר"א שני דברים אינו ברשותו של אדם אמאי מקרי חמץ אינו ברשותו ואף דאסור בהנאה הוא איסורי הנאה מקרי שלו, ובמקו"ח פתב לישב דהוא משום תשפיתו פינו דהפל מצווין לבערו אין לה דבר המופקר גדול מזה ע"ש אולם אינו מוכן דמה נ"מ אם מחויב לבערו מיד דהא גם ערלה הוא בשריפה ועומד לשריפה ומ"מ מקרי לךם אבל לפי דברי הקצה"ח ניקחא שפיר דבאמת גם חמץ מקרי לךם אלא דאה"נ אע"פ שהוא שלו מ"מ אינו ברשותו מקרי ובחמץ בעיני תרתי שלו וברשותו ולכן אמרינן דעשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ולפ"ז הוא דאמר ר"א שני דברים אינו ברשותו פנונתו שאינו ברשותו ממש וכמו בגזל דמקרי אינו ברשותו להנגזל.

עכ"פ לפמ"ש הרשב"א בסופה דערלה מקרי לךם א"כ צ"ל הוא דאמר ר"א דשני דברים אינו ברשותו היינו כמ"ש הקצה"ח דא"ה הוא שלו ורק אינו ברשותו וכנ"ל, אלא דצריך להבין דכיון דאה"נ מקרי אינו ברשותו קשה הוא דאמרינן גזל כו' שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שא"ב משמע דלהנגזל הני אינו ברשותו ולהגזלן מקרי רק אינו שלו אבל ברשותו הני אף דמה"ת אסור ליהנות מדבר הגזול ונראה בזה דברשותו ושאינו ברשותו בדעת האדם תלוי וכ"ד אף שהוא שלו אם אינו יכול להנות מזה או מצד שהוא ביד אחר כמו גזלן או משום דאסור בהנאה ואר"י דרביע עלה וא"א להנות מצד האיסור מקרי אינו ברשותו, ולכן גם להיפך להגזלן דיורד לתוכה ורוצה לעבור על איסור גזל ומשתמש בה להנאתו לפיכך מקרי ברשותו ורק אינו שלו פנ"ל.

ועפ"י דברי הקצוה"ח סבור אנכי לישב דברי התוס' בחולין ק"מ שנסתפקו בבקמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה אם הוא קרבו פשר פינו דעומד לשריפה ע"ש והוא תמוה איה חל הקדש על אה"נ דהא אה"נ אין לו בעלים ואינו שלו ואיך יכול להקדיש דבר שאינו שלו אבל לפמ"ש הקצוה"ח דאה"נ יש לו בעלים אלא דמקרי אינו ברשותו ניקחא והוא עפ"י מש"כ הקצה"ח בסי' קי"ז בשם הריב"ש אליבא דרש"י דקדושת הגוף חל אפי' על דבר שא"ב דכי יקדיש את ביתו קדושת דמים הוא ע"ש א"כ שפיר חל קדושת הגוף על איסורי הנאה דמקרי רק אינו ברשותו והיינו דמספקא להו אי עבר והקריב אם הקרבו פשר פינו דלשריפה קיימא: אלא דבאמת גם אי ניקחא פסברת הקצוה"ח דאה"נ יש לו בעלים אלא דמקרי אינו ברשותו ועי' באבני מלואים סי' כ"ח דזהו מש"כ הרמב"ם הקונה חמץ בפסח עובר בב"י ומשום דיש זכיה בא"ה והא דאמרי בפסחים דבתר זמן איסורו לאו ברשותו קיימי ולא מצי לבטל היינו משום שאינו ברשותו וא"א להפקיר דבר שאינו ברשותו ע"ש, מ"מ נראה דמי שהוציא חמץ בפסח לרה"ר או מכר לנכרי דפשיטא דאינו עובר בב"י מטעם שאינו שלו ובחמץ אינו עובר בשל אחרים.

דהנה פשוט הוא דבכה"ג שמכר לנכרי או שהוציא לרה"ר נזכה בו העכו"ם דזוכה בו קנין גמור דהא גם בגזילה שאין הנגזל יכול להקדיש ולהפקיר מ"מ להגזלן גופי' יכול ליתן במתנה וכמ"ש באבני מלואים סי' כ"ח ס"ק י"ג ע"ש והטעם דלהגזלן גופי' אינו מעכב מה שאינו ברשותו פינו דהוא ברשות הגזלן יכול להקנות לו לכן בכה"ג אם נתן החמץ לגוי זוכה בו הגוי דהא מה שהוא א"ב הוא מצד אה"נ ולהגוי הרי הוא ברשותו דהא מותר לו אף באכילה, ועוד נראה דבאמת מה שאין הנגזל יכול להקדיש היינו משום

דְּהַקְדִּישׁ חַל בְּדַבּוּר וְהוּא מִפְּחֵ הַנְּגִזָּל וְכִינּוּן שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ אֵינוּ יְכוּל לְהַקְדִּישׁ וְכֵן אִם מְכַר הַנְּגִזָּל אֵינוּ מוֹעִיל שְׁיִקְנֶה דְּבִירוֹ עַפ"י קַנְיָן שְׁמוּעִיל מִצַּד הַמוֹכֵר פִּינּוּן שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ אֲבָל הָא פְּשִׁיטָא אִם אֶחָד יַעֲשֶׂה קַנְיָן בְּדָבָר הַמוֹעִיל אִפִּי בְּהַפְקֵר וְאֵינוּ בָּא מִצַּד הַמוֹכֵר וְדָא פִּינּוּן שְׁהַנְּגִזָּל רּוֹצֵה לְהַקְנוֹת לוֹ אִפִּי אִי גִימָא שְׁאִין פֶּח בְּיַד הַנְּגִזָּל לְהַקְנוֹת לוֹ מ"מ פִּינּוּן שְׁאִין הַנְּגִזָּל מִקְפִּיד ע"ז שְׁיִזְנֶה בּוֹ אַחַר בְּנֻדָּא יְכוּל לְזַכּוֹת בּוֹ וּלפ"ז גַּם בְּחֻמְצָא אִם הוֹצִיא לְרַה"ר הָרִי בְּנֻדָּא מִצַּד אִיסוּר חֻמְצָא רּוֹצֵה שְׁיִזְנֶה בּוֹ הַגּוֹי וְלַהַגּוֹי הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְאִין שׁוּם דְּבָר הַמְּעַכֵּב עָלָיו שְׁפִיר זּוֹכֵה בְּהַחֻמְצָא קַנְיָן גָּמוּר.

וּבְאַמְתָּ לְהִיפָּךְ אֲנִי תָמָה בַּמ"ש דְּחֻמְצָא בְּפִסְחָא הוּא שְׁלוֹ רַק דְּאֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלַהַכִּי כ' הַרְמַב"ם דְּקָנָה חֻמְצָא בְּפִסְחָא לּוֹקָה דָּאִי לָאו דָּאִית לִי בְּעָלִים מַה קָנָה וְקָשָׁה פִּינּוּן דְּגַם לְהַקְנוֹתָ הוּא אַה"נ וַא"כ אִיךָ יְכוּל לְזַכּוֹת בְּדָבָר שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְכָשֵׁם שְׁאִינוּ יְכוּל לְהַקְנוֹת דְּבָר שֶׁא"ב כָּף א"א לְזַכּוֹת בְּדָבָר שְׁגַם אַחַר הַזְּכִיָּה יְהִי אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וַיֵּשׁ לְעֵינַי.

עכ"פ הַגּוֹי זּוֹכֵה בְּהַחֻמְצָא דְּמִצַּד הַבְּעָלִים אִין מְנִיעָה וְכִשְׁלוֹקְחָא לְעַצְמוֹ הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְשְׁפִיר מְצִי זְכִי וְכִינּוּן דְּהַעֲכּוּ"ם זּוֹכֵה בְּהַחֻמְצָא א"כ לָא מְקַרִּי לָךְ וְאֵינוּ עוֹבֵר בַּב"י דְּהָא פֶּל חֻמְצָא מְקַרִּי שְׁלוֹ אֲלָא שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְאִין דְּעָשָׂה הַפְּתוּב אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ כְּבְּרִשּׁוֹתוֹ אֲבָל אֵינוּ שְׁלוֹ כְּשְׁלוֹ לָא מְצִינוּ וּז"ב, הַעוֹלָה מְזַה דַּמְ"נ אִי גִימָא דְּחֻמְצָא מְקַרִּי בְּרִשּׁוֹתוֹ וְאֵינוּ שְׁלוֹ א"כ לָא מְצִינוּ רַק דְּעָשָׂה הַפְּתוּב כְּאֵלוֹ הוּא שְׁלוֹ וְלָא כְּאֵלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וּבַכּה"ג שְׁזָכָה בּוֹ הַגּוֹי הָרִי אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלַהַיְפָּךְ אִם חֻמְצָא מְקַרִּי שְׁלוֹ וַא"כ לָא עָשָׂה הַפְּתוּב רַק כְּאֵלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלָא כְּאֵלוֹ הוּא שְׁלוֹ.

דְּשְׁלוֹ וּבְרִשּׁוֹתוֹ שְׁנֵי עֵנִינִים הֵם וְכַנ"ל. וְרִאִיתִי לְהַקְצֵה"ח בְּסִי' רַע"ג שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְמַב"ם וְז"ל שְׁכַתְבַּ דְּהַפְּקֵרָא הוּא מִטַּעַם נְדָר שְׁאִיסוּר לְחַזוֹר בּוֹ וְדְבָרֵי הַב"י שְׁפִי' שְׁיִתְחַזֵּר וַיֵּאמֶר אֲנִי חוֹזֵר מִדְּבִירוֹ פִּינּוּן שְׁלָא עֲשִׂיתִי קַנְיָן אֲלָא הָרִי הוּא כְּנֻדָּר שְׁאִיסוּר לְחַזוֹר בּוֹ וְכ' הַקְצֵה"ח דְּמַדְּבַרִּיהַב"י נִרְאָה דְּהַפְּקֵרָא אֵינוּ עוֹשֶׂה קַנְיָן כּו' אִוְלָם הַקְשָׁה מְהָא דְּאָמַר בַּפ' ר"א דְּמִילָה גַּבִּי צִיצִית הוֹאִיל וּבִידּוֹ לְהַפְּקִירוֹ וּפִי' רַש"י מְרִשּׁוֹתָי וְתוֹ לָא רַמְיָא חִיּוּבָא עָלָיו א"כ מְשַׁמַּע דְּלַגְמֵרִי יוֹצֵא מְרִשּׁוֹתוֹ דָּאִי מְשׁוּם נְדָר אֲפַתִּי שְׁלוֹ הוּא אֲלָא שְׁאִיסוּר לְחַזוֹר וְאֶפְשָׁר לּוֹמַר דְּנָהִי דְּהָיִי שְׁלוֹ מ"מ אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ פִּינּוּן שְׁאִיסוּר לְחַזוֹר וְדְבָר שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ נְמִי חֲשִׁיב שְׁאִינוּ שְׁלוֹ וּפְטוּר מִצִּיצִית ע"ש, הָרִי דַּס"ל דְּשְׁלוֹ וּבְרִשּׁוֹתוֹ דְּבָר אֶחָד הוּא וְכִינּוּן דְּנִתְמַעַט אֵינוּ שְׁלוֹ ה"ה אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְלַעֲנַ"ד הַדְּבָרִים מִתְמַיְהִים דְּהָא הַסּוּגָל קָאִי לְמ"ד צִיצִית חוֹבַת טְלִית הוּא וְעִי' בַּפְּרָש"י שֶׁם וְטְלִית שְׁאִינוּ שְׁלוֹ נִתְמַעַט מְפִסּוּתָהּ וְכַדְאָמְרִינוּ בְּחֻלְיִן קַל"ו וְאֲלָא כְּפִסּוּתָהּ ל"ל לְכַדְר"י דְּאָמַר רַב יְהוּדָא טְלִית שְׁאוּלָה פֶּל ל' יוֹם פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית וְה"ה דְּלְמ"ד חוֹבַת טְלִית נִתְמַעַט מְפִסּוּתָהּ וּלפ"ז הַדְּבָר תְּמוּדָה דְּהִיכָא שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ יְהִי פְטוּר מִצִּיצִית וְהָרִי גַם אִם אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ מ"מ מְקַרִּי כְּפִסּוּתָהּ וְאִיךָ אֶפְשָׁר לְמַעַט מְפִסּוּתָהּ אֵינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְהָרִי לְדַעַת הַרְשָׁב"א דָּאֵה"נ מְקַרִּי שְׁלוֹ וְאֶתְרוּג שְׁל עֶרְלָה מְקַרִּי לְכֶם וְכַמ"ש הַקְצֵה"ח בְּעַצְמוֹ לְהִבִּיא רַאִי מְזַה דָּאֵה"נ יֵשׁ לוֹ בְּעָלִים הָרִי אַף דָּא"ה מְקַרִּי א"ב מ"מ לָא נִתְמַעַט מִלְכֶם רַק מַה שְׁאִינוּ שְׁלוֹ וְלָא מַה שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ.

וְהָרִי מַה שְׁאִינוּ שְׁלוֹ לַכ"ע אֵינוּ יְכוּל לְהַקְדִּישׁ וּבְדָבָר שֶׁא"ב פְּלִיגֵי בִי וְנֶאֱפִי' לַר"י דְּשְׁנִיָּהֶם אֵינָם יְכוּלִים לְהַקְדִּישׁ הֵינּוּ מְשׁוּם דְּמַה בֵּיתוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְדְבָר פְּשׁוּטָא הוּא דָּאִין לְמַעַט

מפסותה רק שאינו שלו ולא שאינו ברשותו: אולם הנה בגוף הדבר שפיתו הנו"ב והחת"ס דהעכו"ם זוכה בחמץ קננו גמור כזוכה מן ההפקר ואף דמצד המוכר אינו יכול למפור אה"נ מ"מ העכו"ם שלדידן' מותר בהנאה זוכה בה, לענ"ד יש לעיין בזה לפי מה שהארנו במק"א לבער אם היכא דזכה בה עכו"ם אם הישראל מקנים בזה גם מ"ע דתשביתו דאפשר בב"י אינו עובר אבל תשביתו לא קנים דתשביתו הוא ביעור מן העולם ממש ולא מה שנעשה אינו שלו וא"כ אפשר לדון דלאחר שש שקל על ישראל מ"ע דהשבתה וא"כ אפי' אם מכרו לנכרי צריה לחזור ולקח החמץ מן הגוי ולבערו מן העולם לקנים מ"ע דתשביתו וא"כ א"א פלל שהגוי יזכה בחמץ קננו גמור לבטל הישראל מ"ע דתשביתו הא למה זה דומה לשור הינצא לסקול ויקח עכו"ם השור לזכות בו מן ההפקר דפשוט דב"ד מוציאין מידו לקנים מ"ע דסקל יסקל השור ומשום דלא יכול הגוי לזכות בדבר שמצותו בסקילה ה"נ פיון שהישראל מחויב לשרוף החמץ אין הגוי יכול לזכות בדבר שהוא עומד לשריפה, ועי' בחי' הגרע"א בשו"ע או"ח סי' ת"מ במש"כ המג"א דחמץ של עכו"ם שקבל הישראל עליו אחריות אם בא העכו"ם בפסח מותר ליתן לו החמץ דאמרנו באה"נ הרי שלף לפניה וכו' הגאון הג"ל די"ל דכיון שהישראל עובר בב"י פשפא הנכרי בפסח אין הישראל יכול להניחו ליטלו דהא הישראל מחויב לבערו לתמן הלאו ע"ש ונהרי אף דהחמץ הוא של נכרי בעצם וא"כ ה"ה הקא דמנטל על הישראל לשרוף החמץ אין הגוי יכול לזכות בו קננו הגוף להפקיע החמץ ממצותה וכיון דאין הגוי יכול לזכות א"כ ברשות הישראל קנימי ועובר בב"י פנ"ל, (נראה להעיר, דכ"ז הוא אם נימא דחמץ בפסח מקרי אינו ברשותו אבל הני שלו וכיון דאין העכו"ם זוכה ונשאר שלו לגבי הישראל ואף דאינו ברשותו הא כל חמץ אינו ברשותו ועשאו הכתוב פאלו ברשותו אבל אי נימא דחמץ הוי אינו שלו א"כ נהי דאין העכו"ם זוכה בו מ"מ הא מונח ברשות עכו"ם ולא שייך לומר השאילו ביתו דהא העכו"ם לצורה עצמו מחזיקו ואפי' אם אינו זוכה בו הרי אינו גרע מעכו"ם שגזל דלא הוי ברשותו כמ"ש לעיל ונהי דעשאו הכתוב פאלו הוא ברשותו הא אי נימא דאה"נ אינו שלו הא דאר"י אינו ברשותו הפונה אינו שלו וכמ"ש רש"י ור"ן אבל לעשות אינו ברשותו פברשותו לא מצינו וא"כ אפי' אי נימא דאין העכו"ם זוכה ג"כ אין הישראל עובר בב"י).

אולם באמת אפי' אם נימא דחמץ מקרי אינו ברשותו ממש מ"מ נראה דבנידן דידן אינו עובר הישראל בב"י דגם לפ"ד הקצה"ח דחמץ משום דהוא אה"נ מקרי אינו ברשותו וע"כ צ"ל דהא דעשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ומשום דחמץ בעינן ברשותו וזהו משום מיעוטא דכתיב לה ושאינו ברשותו נתמעט מלה ועי' בכס"א פ"ד מה' חמץ ומצה.

אבל ליכא למימר דהא דבחמץ בעינן ברשותו הוא משום דכתיב בתיכם מה ביתה ברשותה וכדאיתא במכילתא דזה ליתא דמה ביתה ברשותה לא קאי פלל על החמץ כ"א על הבית גופי' דגזה"כ הוא שיהי' החמץ מונח במקום שהוא רשותו, וכבר כתבנו דהרמב"ן בפ"י עה"ת תמה על רש"י שכ' למעט מבתים חמץ של גוי שלא קבל ישראל אחריות וכו' שזה לא נתמעט פלל מבתים ואפי' חמץ של אחרים אם הוא מונח ברשותו בתיכם קרינו ע"ש ולפ"ז אפי' חמץ של אחרים שמונח בביתו דנדאי החמץ בעצם לא מקרי ברשותו היינו שאינו עומדת ברשות הבעלים אבל מ"מ חל ע"ז לומר שהוא מונח ברשותו ומכ"ש חמץ דהוא איסור הנאה אם מונח בביתו מקרי ברשותו ובתיכם דכתיכם

הוא רק שיהי' מונח ברשותו ואין זה ענין לאם החמץ הוא אינו ברשותו (בעצם) אלא דמ"מ במפקיד אצל גוי כיון שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינו והוי ביתו ממש ועי' במקו"ח אכל אם הוא בבית אחר שלא השאלו מקומו נתמעט מפתיתכם ואינו ענין לעשה הכתוב כו' דלא עשה הכתוב רק החמץ פאלו הוא ברשותו אכל לא עשה בית אחרים כביתו דאף שעשה הכתוב כברשותו היינו שהחמץ עומד ברשותו אכל מ"מ אינו מונח ברשותו וז"ב, וא"כ הא דנתמעט מפתיתכם אינו ענין פלל להא דעשה פאלו הוא ברשותו פנ"ל ולפ"ז אפי' בפסח גופי' אם אינו בביתו אינו עובר בב"י.

שוב מצאתי שגם השג"א בסי' ע"ח כ' בפשיטות דיתד לו בית דמהני לחמץ של אחרים שקע"א מהני אפי' בתוך הפסח ע"ש ולכן אם לקחו העפוי"ם לביתו לזפות בו נראה דבכה"ג לכ"ע לא מקרי פתיכם ואינו עובר בב"י ול"ש בזה עשה הכתוב פאלו הוא ברשותו ודלא כמ"ש הט"ז וכנ"ל ולכן שפיר כ' הב"י דלרש"י מהני הוצאת החמץ מרשותו בפסח: בענין הנ"ל והנה לפמ"ש ללך הפוסקים פתיכם דוקא הוא נאפי' בחמץ שלו דוקא בפתיכם עובר עליו.

אלא דלהגאונים דוקא בקבל עליו הנפקד אחריות אז נתמעט מפתיתכם ולהרא"ש אפי' בכה"ג בית הנפקד מקרי ביתו של המפקיד כיון שהשאלו ביתו אכל מ"מ ביתו דוקא הוא והגוזל חמץ מחבירו אין הנגזל עובר בכל יראה דלא שייך לומר השאלו ביתו וכנ"ל וגם הרמב"ם לא יחלוק ע"ז וכ"כ הנוב"י סי' כ' בפשיטות, ובס' ישועות יעקב בס' ת"מ פתב דטעם הפוסקים דאינו עובר הוא עפ"י המכילתא כו' נאנן לא קיי"ל פן ואמרינו דהך דבתיכם קאי רק אלא ימצא דמרבין מנה קבלת אחריות ועלה אמרינו דדוקא בביתו חייב בקבלת אחריות אכל בבית עפוי"ם אינו חייב וכמ"ש הט"ז ע"ש ולא ידעתי מנין לו דאנן לא קיי"ל פן ולפמ"ש אדרבה דעת רוב הפוסקים דמפתיתכם נתמעט אפי' חמץ שלו שהוא ביז עפוי"ם ועיין במקו"ח שהשיג על הט"ז דהא ילפינו שאור שאור בגז"ש פתיים וגבולין וכן ס"ל להדיא להרמב"ן והר"ן וכן הגאונים הביאו המכילתא וגם הרא"ש לא פליג ע"ז אלא משום דביתו של הנפקד ביתו קרינו בי' אכל פתיכם דוקא הוא וכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל: ובזה יתבאר לנו הירושלמי פ"ב דפסחים ה"ב התמוה מאד וז"ל אית תנא תני לא יראה לך אין אתה רואה אכל אתה רואה לנבזה אית תנא תני אפי' לגבוה מ"ד לך אין אתה רואה ורואה את לגבוה בשקדישו קודם לביעורו מ"ד אפי' לגבוה פשהקדישו לאחר ביעורו א"ר בון פר חיייה קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש.

ועיין להק"ע ובפ"מ שפי' דמתחילה אמר דהנה תנאי לא פליגי אהדדי ומ"ד בשל הקדש אינו עובר עליו מיירי בשקדישו קודם לביעורו דכבר חל עליו שם הקדש ואינו מוזהר עליו לבערו ומאן דס"ל דאפי' בשל הקדש עובר מיירי בשקדישו לאח"ז ביעורו דאז אינו ברשותו להקדישו הילכך עובר עליו וא"ר בון דהך דתני אפי' בשל גבוה מיירי ג"כ אפי' בשקדישו קודם לזמן ביעורו ותיפתר בקדשים שחייב באחריותן פגון דאמר הרי עלי החמץ הקדש לבד"ה ותייב באחריותו ולר"ש דס"ל דהגול"מ פממון הרי הוא כשלו ולפיכך עובר עליו.

והנה דברי הירושלמי נפלאו מאד דאמר קדשים שחיבב באחריותן כר"ש משמע דלרבנן דס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי א"צ לבער ונה תמוה דהא בתלמודא דידן ד"ו דלכ"ע חמץ שקבל עליו אחריות חיבב לבער אפי' למ"ד דבר הגול"מ לאו כממון דמי משום דרבי קרא לא ימצא וקרא לא פתיב לה ומשמע אפי' של אחרים ומוקמינן לה בחמץ שקבל עליו אחריות ולפ"ז בחמץ של הקדש שהבעלים חיביבם באחריות אפי' לרבנן צריף לבער, ודוחק לומר דהירושלמי פליג אתלמודא דידן ולא ס"ל הלימוד דלא ימצא ותליא בפלוגתא אי דבר הגול"מ כממון דמי דהא הלכה פסוקה היא בתלמודא דידן באין חולק דחמץ שקע"א חיבב לבער לכ"ע ועוד דאל"ה לא ימצא ל"ל, ועוד דגם בירושלמי גופי' נתבאר פן וז"ל בפ"ק ה"ג א"ר יוסה מפנין שזה צריף לזה כמו שפולן אחד לא יראה לה הייתי אומר הפקיד אצלו מותר ת"ל לא ימצא בבתיכם הייתי אומר יחד לו בית אסור ת"ל לא יראה לה הא כיצד הפקיד אצלו אסור יחד לו בית מותר ע"כ, הרי בהדיא דמלא ימצא מרבנן לחמץ שקבל עליו אחריות ולפ"ז ה"ה הקדש אפי' לרבנן מ"מ פנין דחיבב באחריות יהי' חיבב לבער וכנ"ל: שוב ראיתי שפכר התפלא ע"ז הגאון מהרי"ט אלגאזי בחי' להל' חלה להרמב"ן וע"ש שתיגרן דס"ל להירושלמי דאין ללמוד מקרא דלא ימצא דבקבל אחריות הוי שלו לענין חמץ כ"א לענין מקבל פקדון מעכו"ם דכיון דא"א ליפטור אם נגנב ונאבד דע"כ צריף לשלם לו מן הדין והוי דבר הגול"מ ע"צ הודאי אבל גבי קדשים שחיבב באחריותן אף דמן הדין אם נגנבו ונאבדו חיבב לשלם להקדש מ"מ פנין דבידו להיפטור מחיוב זה דאחר שנגנבו או נאבדו מצי לאיתשולי ע"י פתח וחרטה מעיקרא דקיי"ל יש שאלה בהקדש ונפטור מלשלם להקדש כל כה"ג דאינו דבר הגול"מ ע"צ הנודאי דאיכא ב' צדדים לומר שלא יבא לידי חיוב ממון דלמא לא יגנב ולא יאבד ואתצ"ל שיגנב או שיאבד אפשר דמיתשל אנדר' פטור אפי' לענין חמץ למאן דפליג אר"ש בעלמא ולכן הוצרכו בירושלמי לאוקמי כר"ש דהא לר"ש אפי' בקדשים שחיבב באחריותן דיכול ליפטור את עצמו ע"י שיתשול אנדרא קסבר דבר הגורם לממון כממון דמי בעלמא כ"ש גבי חמץ ע"ש: ולא זכיתי להבין דעת קדושים דאיף אפ"ל דלפיכך חמץ של הקדש שהוא חיבב באחריות פטור מלבער משום דאי מיגנב או מתביד אפשר דמתשיל עליו ויהי' פטור מחיוב אחריות ולפ"ז אינו גול"מ ע"צ הנודאי, והא בגמ' פסחים מ"ו גבי פיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ור"י אומר לא זהו חמץ שפונזרין עליו בב"י וב"י ואמרין בגמ' דבהואיל קמפלגי דר"א סובר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עליו ממון הוא ור"י סובר ל"א הואיל ולפ"ז לא מיבעי למ"ד הואיל א"כ היכי דאפשר בשאלה עובר בב"י משום זה גופי' דהואיל ואי בעי מיתשל עלה אלא אפי' למ"ד דלא אמרינן הואיל היינו דמשום זה לחודי' דאי בעי מיתשל עלה אין לחיבו לבער ולהחשיבו כשלו משום דהשתא מיתהא לא שלו הוא אלא של הקדש או תרומה ואינו מספיק לחיבו אבל האיף אפשר להקל עליו ולפטרו מפת זה שלא יהא נחשב כשלו ומשום דהאחריות אינו ברור דאי מיגנב או מתביד ישאל עליו דהא אי מיתשל עליו נמצא דלא הי' של הקדש מעולם רק שלו למפרע ובנדאי עובר בב"י דממ"נ הוא אי מיגנב.

ומיתבד ולא ישאל עליו הרי חייב באחריות ואם באת לפטרו מפח דאי מיגנב או מיתבד
ישאל על הקדשו א"כ הרי לא הי' של הקדש פלל ועובר בב"י למפרע וזה ברור בעז"ה
נדברי הגאון תמוהים מאד.

וא"ל דאפי' אי מיתשל עליו לא עבר למפרע בב"י והיינו ע"פ מ"ש התוס' בפסחים כ"ט
דב"י הוי לאו הנל"ע דתשביתו ולפ"ז אי ישאל לאחר שיגנב ויאבד לא עבר למפרע בב"י
דקא פבר אינו ברשותו דקא נגנב ונאבד והיינו השבטה דידי' שפבר הושבת מביתו, ז"א
דכבר הוכחנו במקו"א דאפי' לדעת הרא"ש דוקא במסירה לנכרי הוי השבטה אבל היכי
שנגנב ונאבד פשיטא הוא דחמץ שנאבד לא מקרי השבטה פלל ומה"ת ברשותי' קאי
ואינו מקיים בזה מ"ע דהשבטה.

ועוד דמ"מ הרי בעוד שהחמץ אצלו בכל אופן גול"מ הוא פיון דאם מיגנב או שיצטרף
לשלם או שישאל על הקדשו וימצא שמתחלה הי' שלו א"כ הרי בודאי גורם למזון הוא
גם עכשיו: אולם הנלע"ד לפרש דברי הירושלמי הוא עפ"י מ"ש דבאמת ס"ל לכל
הפוסקים דבתיכם דכתיב גבי חמץ ממעטינו מינה אפי' חמץ של ישראל שהוא חוץ
מרשותו ולפ"ז בעינן בחמץ תרתי שיהי' שלו וברשותו וכמ"ש הפר"ח בס"ת מ"מ והנה
בגמ' ב"ק ט"ו גבי ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן משלם תשלומי דו"ה אמרינן
ר"ש אמילתא אחריתא קאי והכי קתני אין הגונב כו' וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור
מ"ט וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב מ"ט
קרינן בי' וגונב מבית האיש ושאינו חייב באחריותן פטור דלא קרינן בי' וגונב מבית
האיש ע"כ ועיין להתוס' ריש מרובה ד' ס"ג ד"ה רעהו שהקשו אמאי איצטריף רעהו
דקא לקמן ילפינן מוגונב מבית האיש ותירצו דהתם לא מאיש קדריש אלא ה"פ מבית
האיש דשייף בי' רעהו.

אולם בשיטה מקובצת הביא בשם הראב"ד ר"ש קאי אהא הגונב הקדש מבית בעלים
פטור מדו"ה דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש דכל היכי דאיתא בבית הקדש
הוא ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן משלם פלל דבית בעלים קרינן בי' ע"ש הרי
להדיא דמבית האיש נתמעט ולא מרעהו והיינו משום דהקדש פלל היכי דאיתא בי' גזא
דחתמנא איתא ולא מקרי בית האיש אפי' היכי שהקדש מונח בבית בעלים.

ולפ"ז נראה דחמץ של הקדש שהקדישו הבעלים תרתי איתניהו בה דאינו שלו וגם לא
מקרי בתיכם אפי' אם מונח בבית הבעלים משום דכל היכי דאיתא בבית הקדש הוא ולא
מקרי בתיכם ולפ"ז נראה דס"ל להירושלמי גהי דאיתרבי מקרא דלא ימצא חמץ שקבל
עליו אחריות היינו חמץ של עכו"ם שקע"א המונח ברשותו ומשום דכתיב לא ימצא ולא
פתיב לה וכפרש"י שם ומרבינן מינה חמץ שקע"א ואע"ג שאינו שלו אבל מ"מ היכי
שאינו ברשותו לא איתרבי פלל מלא ימצא דקא אף בשלו בכה"ג אינו עובר דלא הוי
בבתיכם ולפ"ז למ"ד דבר הגול"מ לאו פמזון דמי פטור מלבער חמץ של הקדש שהוא
חייב באחריותו והיינו משום דהקדש אף שקבל עליו אחריות מ"מ הרי הוא אינו ברשותו
דכל היכי דאיתא בית הקדש הוא ובחמץ בעינן שלו וברשותו, אבל לר"ש דס"ל דבר
הגול"מ פמזון דמי מקרי גם ברשותו ובית בעלים קרינן בי' וכמו דאמרינן בב"ק קדשים
שחייב באחריותן חייב מ"ט קרינן בי' וגונב מבית האיש אבל למ"ד לאו פמזון דמי לא

רבי קרא אלא דחייב אפי' אינו שלו ולא שיהי' כממון דאז ממילא הוי ברשותו כמו לר"ש אלא שחייב אע"פ דלאו ממון הוא וכיון דמ"מ ברשותו בעי כמו דכתיב בהדיא בתיכם והקדש לא מיקרי ביתו כנ"ל.

ואע"ג דלר"ש נמי אמרינן בגמ' סד"א דוקא היכי דאיתא בעיני' מ"מ אפ"ל כמ"ש הט"ז והצל"ח דקמ"ל באמת דאף בכה"ג הוי גורם לממון או דהירושלמי ס"ל פן דמרבינן מלא ימצא דאפי' היכי דאיתא בעיני' ממון הוא או דהירושלמי ס"ל דר"ש מפיק חמץ שקע"א מסבבא דהא ס"ל דדבר הגול"מ כממון דמי ולא ימצא בעיניו למי שמצוי בינך למעוטי יחד לו בית ורק לרבנן ילפינן מלא ימצא א"כ לרבנן אף דרבי קרא אחריות מ"מ הרי ביתו בעיניו והקדש לאו ביתו הוא והיינו דקאמר בירושלמי דהא דאמר אפי' לגבוה תיפתר בקדשים שחייב באחריותו וכו' דס"ל דבר הגול"מ כממון דמי ומקרי ג"כ בתיכם דלרבנן נהי דקדשים שחייב באחריותו לא נתמעט מלה ומשום דכתיב לא ימצא מ"מ אינו מחויב לבער דכתיב לא ימצא בבתיכם והקדש כל היכי דאיתא בית הקדש הוא: והנה באמת אפשר לומר דתלמודא דידן ג"כ לא פליג ע"ז ובזה יתבאר לנכון מה שדעיר הצ"ח על הגמ' שם בפסחים שלה אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל הקדש יכול יטמון ויקבל פקדונות מן העכו"ם ת"ל לא ימצא ודקדק מדוע בהיתר בלא קבל עליו אחריות נקט שניהם של אחרים ושל גבוה ואח"כ באיסור בקבל עליו אחריות לא נקט כ"א יכול יקבל פקדונות מן העכו"ם והו"ל לי' לומר יכול יקבל פקדונות מן העכו"ם והקדש, ולפמ"ש יתבאר שפיר דבאמת למ"ד דבר הגול"מ לאו כממון דמי מותר לקבל פקדונות מן הקדש ונהי דחייב באחריות וקרא רבי לא ימצא מ"מ בהקדש פטור מטעם דהקדש כל היכי דאיתא בית הקדש מקרי וקרא כתיב לא ימצא בבתיכם ולכך נקט רק יכול יקבל פקדונות מן העכו"ם ודו"ק.

(ולפ"ז נראה דהא דקתני בברייתא אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה משום אחרים נקט גבוה דשל גבוה נמי לא מקרי לה אבל באמת למ"ד דבר הגול"מ לאו כממון דמי נתמעט הקדש בבתיכם ג"כ ואפי' קבל עליו אחריות א"צ לבער, ובזה יש לישב קושיות התוס' דף מ"ו שהקשו למ"ד דאמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עלה א"כ בהקדש נמי נימא הואיל ואי בעי מיתשל עלי' ואמאי אמרינן לעיל רואה אתה של גבוה.

ולפמ"ש ניחא דבאמת כבר כתבו הפ"י והשג"א דעיקר הדבר דאמרינן הואיל וטו"ה בחמץ היינו דוקא בחמץ ומשום דרבי רחמנא בחמץ דעובר אפי' בחמץ שקבל עליו אחריות ומטעם גול"מ וס"ל לר"א דאמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עלי' מקרי גול"מ עיי"ש ולפ"ז נראה בנדאי דגם בעיניו שיהי' ברשותו ולמ"ד גול"מ לאו כממון דמי לא מקרי הקדש ברשותו כנ"ל וא"כ הכ"נ נהי דע"י הואיל ואי בעי מיתשל מקרי שלו והוי גול"מ מ"מ כל זמן שלא שאל הרי אינו ברשותו וכמו לרבנן גבי גונב הקדש מבית הבועלים דפטור אף דיוכל לשאול ומ"מ לא מקרי ביתו והכ"נ לא מקרי בתיכם ולפיכך לכו"ע הוא רואה של גבוה אפי' למ"ד דאמרינן הואיל וכנ"ל]: סימן יז הנה הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומצה' כ' האוכל חמץ בפסח כל שהוא ה"ז אסור מה"ת שנה' לא יאכל, ותמה עליו הכס"מ דל"ל קרא בחמץ הא בכל האיסורין חצי שיעור אסור מה"ת ועוד דאי מקרא איפכא הו"ל למילף דלא יאכל שיעור אכילה משמע, ועיין במל"מ שהביא

בְּשֵׁם מַהֲרַל"ח לְתַרְץ דְּחֻמֵּי לָא יִלְפִינן לְאַסּוּר ח"ש מְכַל חֵלֶב מְשׁוּם דְּלֵא דְמִי לְחֵלֶב דְּלֵא הִי לָהּ שְׁעַת הַפְּנוּשׁ וְלֵהֲכִי אֵינְךָ אֵינְךָ לֹא יֵאָכֵל וְלִפְיֵךָ חִידוּשׁ דְּלֵא חֵר שִׁשׁ דְּלֵא פְתִיב לֹא יֵאָכֵל אֵין אֵיסוּר תּוֹרָה בַּח"ש, וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לִישֵׁב בְּזֶה קְנוּשֵׁית הַתּוֹס' בְּשִׁבּוּעוֹת כ"ד בְּעֵי ר"א נְזִיר שְׁאֵמֵר שְׁבֻעָה שְׁלֵא אוֹכֵל חֶרֶץ בְּכֶמֶה פִּינּוּ דְכִזְוִית אֵיסוּרָא דְאוּרִינְיָא הוּא כִּי קָא מְשַׁתְּבַע אֶהֱתִירָא מְשַׁתְּבַע וְדַעֲתִי אֶמְשָׁהוּ כּו' וּפִי בְּתוֹס' אַף דְמִסְתַּמָּא גַם ר"א ס"ל כּר"י דַּח"ש אֵסוּר מַה"ת מ"מ לֹא חֲשִׁיב ח"ש מְנוֹשְׁבַע וְעוֹמֵד כּו' אֲבָל לִפ"ד מַהֲרַל"ח בְּפִשְׁטוּת נִיחָא דְהָא חֶרֶץ לְנְזִיר נְמִי הִיָּתָה לוֹ שְׁעַת הַפְּנוּשׁ וַיֵּשׁ הֵיָתֵר לְאֵיסוּרוֹ (בְּפִסְחִים מ"ב) וּלִפ"ז בְּחֶרֶץ לְנְזִיר ח"ש מְנוֹתָר מַה"ת גַּם לִר"י, וְכֵן בְּשִׁבְתָּ צ"א בְּעֵי רַבָּא זְרַק פְּזִיזַת תְּרוּמָה לְבֵית טָמֵא מַהוּ כּו' ע"ש וְהִקְשׁוּ בְּתוֹס' אֶמְאִי נֶקֶט פְּזִיזַת הָא ח"ש אֵסוּר מַה"ת ע"ש וְלִפִּי הַגָּ"ל נִיחָא דְתְרוּמָה טָמֵאָה הִי לָהּ שְׁעָה כ"כ קוֹדֵם שְׁנֻטְמָאָה וְאֵין בָּהּ אֵיסוּר בְּחֻצֵי שְׁעִוּר.

אַלָּא דְעֵינְךָ דְבְרֵי מַהֲרַל"ח צ"ע טוֹבָא דַּא"כ נִימָא נְמִי דְוָמִיָּא דְחֵלֶב דְאֵיפָא פְּרַת וּנְבִילוֹת וּטְרִיפּוֹת וְשְׁאָר אֵיסוּרֵין דְלֵיפָא פְּרַת יְהֵא ח"ש מְנוֹתָר מַה"ת וְלֹא מְשַׁמַּע כֵּן בְּכּוֹלָא תַלְמוּדָא (וְעֵינְךָ בַּפּמ"ג יו"ד סי' ס"ב).

וְכֵן תִּיקְשִׁי לְכֹאוּ גַם מִיּוֹה"כ דְאֵסוּר ח"ש הָא גַם שָׁם הִי לוֹ שְׁעָה"כ) וְלִכְאוּרָה הִי אִפ"ל דְלִפְיֵךָ אֵינְךָ אֵינְךָ בְּחֻמֵּי לֹא יֵאָכֵל לְאַסּוּר ח"ש אַף דְבַכ"מ ח"ש אֵסוּר מַה"ת דְהָא בְּרִישׁ פְּסָחִים אֶמְרִינן דְאֵיִתְקַשׁ אֶכִּילַת חֻמֵּי לְאֶכִּילַת מִצָּה דְכְתִיב לֹא יֵאָכֵל חֻמֵּי שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכֵל מִצּוֹת וְכִינּוּן דְאֶכִּילַת מִצָּה אֵינּוּ מְקַיִּים בְּפִחוֹת מְכֻזְוִית הוּ"א דְיִלְפִינן דְגַם אֶכִּילַת חֻמֵּי בְּכֻזְוִית לֵהֲכִי אֵינְךָ לֹא יֵאָכֵל.

אַלָּא דְבְנָה גּוּפָא נְסַתְפָּקוּ הָאֶחָרּוּנִים דְאֶפְשָׁר דְגַם בְּחֻצֵי שְׁעִוּר מְקַיִּים אֶכִּילַת מִצָּה. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבְרֵי הַתּוֹס' בְּקִדּוּשֵׁין ל"ח הִקְשׁוּ בִירוּשְׁלָמִי אֶמְאִי לֹא אֶכְלוּ מִצָּה מִן הַחֲדָשׁ לִיְמֵי עֲשׂוּהָ וְלִיְדַחֵי ל"ת דְחֲדָשׁ ע"ש, וְהִנֵּה הָאֶחָרּוּ רְצוּ לְפָשׁוּט מִזֶּה סְפִיקוֹ שֶׁל הַמֶּל"מ אִם אֶכֵּל מִצָּה שְׁלֵא בְּדֶרֶךְ הַנְּאֻתָן אִם יוֹצֵא בְּזֶה דְהָא הִיוּ יְכוֹלִים לְאֶכֵּל שְׁלֵא כַּדָּה"נ אַע"כ דְאֵינּוּ יוֹצֵא שְׁלֵא כַּדָּה"נ.

וּלִפ"ז לִר"ל דַּס"ל ח"ש מְנוֹתָר מַה"ת הֵלֵא הִיוּ יְכוֹלִים לְאֶכֵּל חֻצֵי שְׁעִוּר וּמוֹכַח מִזֶּה דְאֵינּוּ יוֹצֵא בַּח"ש. וּמ"מ יֵשׁ לְדַחּוֹת רֵאִי זֹו דְלַכ' בְּעֵינְךָ קְנוּשֵׁית הִירוּשְׁלָמִי צ"ע הָא אֶמְרִי בְּפִסְחִים ל"ה דְאֵין יוֹצֵאִין בְּמִצָּה שֶׁל טָבֵל מְשׁוּם שְׁנַאֲמֵר לֹא תֹאכֵל חֻמֵּי מִי שְׁאֵיסוּרוֹ מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל חֻמֵּי יֹצֵא זֶה שְׁאֵיסוּרוֹ רַק מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל טָבֵל וַא"כ בְּלֵא"ה אֵינּוּ יוֹצֵא בְּמִצָּה שֶׁל חֲדָשׁ דְאֵיסוּרוֹ מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל חֲדָשׁ וּמֵאִי עֵנִין לְעֲשׂוּהָ דוּחָה ל"ת.

וְע"כ צ"ל דְהָא בְּסוּגְיָא דְפְסָחִים מְבֹאָר דְזֶהוּ רַק לְמַאן דְלֵא ס"ל אֵיסוּר חֵל עַל אֵיסוּר וְאֵינּוּ חֵל אֵיסוּר חֻמֵּי עַל טָבֵל וּלִפ"ז אִפ"ל דְהִירוּשְׁלָמִי מִיְיָרִי לְמַאן דַּס"ל אֵיסוּר חֵל עַל אֵיסוּר וְחֵל אֵיסוּר חֻמֵּי עַל חֲדָשׁ וְאֵיפָא ג"כ מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל חֻמֵּי (וּכ"כ הַמְקַנָּה בְּחִידוּשֵׁין שָׁם) וּלִפ"ז א"כ אִפִּי לִר"ל דַּס"ל דַּח"ש מְנוֹתָר מַה"ת ג"כ לֹא הִיוּ יוֹצֵאִין בַּח"ש מִצָּה דְלִית בֵּי אֵיסוּרָא מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל חֻמֵּי דְמוֹתָר בַּח"ש וַא"כ אִפִּי אִם נִימָא דְבְּכָל דְּוֹכְתִי מְקַיִּים מ"ע בַּח"ש אֲבָל מ"מ בְּמִצָּה אֵינּוּ יוֹצֵא בַּח"ש וְגַם בְּשִׁלָּא בְּדֶרֶךְ הַנְּאֻתָן דְבַכָּה"ג לֵיפָא מְשׁוּם בַּל תֹּאכֵל חֻמֵּי אֲבָל לְדִידֵן דַּח"ש אֵסוּר מַה"ת שְׁפִיר אִפ"ל דְיֹצֵא בַּח"ש מִצָּה דְהָא אֵיפָא בְּזֶה מְשׁוּם ב"ת חֻמֵּי, אֲבָל הִירוּשְׁלָמִי מ"מ נִיחָא דָאָם ח"ש מְנוֹתָר מַה"ת

אינו יוצא בח"ש כנ"ל וְלִמְדָה דח"ש אָסוּר מֵה"ת שׁוּב אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת, אוּלַם בְּנִזְיָר כ"ט מְדַפְרְכֵינּוּ וְהָא קְאָכִיל פְּהֵן גְּבִילָה מִשְׁמַע דְּאֵין יוֹצְאֵין בַּח"ש דַּאֲלֵה לִיכּוּל ח"ש (דְּקוֹשְׁוֹת הַגַּמ' שָׁם הִיא אֲלִיבָא דר"ל ור"ל ס"ל דח"ש מְוֹתֵר מֵה"ת) וְכֵן בְּפִסְחִים פ"ט גְּבִי יִבְלֵת מוֹכַח פֶּן (לְמַאֵן דס"ל ח"ש מְוֹתֵר מֵה"ת) וְעֵינָן בְּתוֹס' פִּסְחִים ל"ח וְעכ"פ אֵי גִימָא דְאֵינוּ יוֹצְא בַּח"ש אַפ"ל דְּלִהֲכִי הַצְרִיף הַרְמַב"ם לֹא יֵאכֹל לַח"ש מִשּׁוּם דְּלֹא גִימָא דְאֵיִתְקַשׁ לֹא תֵאכֹל חֲמִץ לְשַׁבְעַת יָמִים תֵּאכֹל מִצּוֹת דְּבַעֵי דְּוֹקָא כְּוִיָּת פְּנ"ל וְמַה שְׁהַקְשָׁה עוֹד הַכֹּס"מ הֵיכִי מִשְׁמַע מְלֵא יֵאכֹל לְאַסְוֹר ח"ש לַעֲנֵד אַפ"ל עַפ"י הִירוּשְׁלָמִי פ"ו דְּתֵרוּמוֹת דְּאֵיִתָּא שָׁם מוֹדָה ר"ל בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה אֲלֵמָא דְּבֵאֵה"נ לְכוּ"ע ח"ש אָסוּר מֵה"ת אַפִּי לר"ל דְּלֹא ס"ל פֶּל חֶלֶב א"כ י"ל דְּזֵהוּ פְּנוּנַת הַרְמַב"ם דְּחֲמִץ אַפִּי כ"ש אָסוּר מֵה"ת שְׁנֵא' לֹא יֵאכֹל הֵינּוּ דְּהָא מְלֵא יֵאכֹל יִלְפִינּוּ לְאַסְוֹר בְּהַנְּאָה וְכֵינּוּ דְּאָסוּר בְּהַנְּאָה לְפִיכְוָה לְכוּ"ע ח"ש.

אָסוּר אַפִּי אֵי לֹא יִלְפִינּוּ מִפֶּל חֶלֶב. וּבְדַבְרֵי הִירוּשְׁלָמִי אֱלוּ יֵשׁ לִיִּשְׁב קוֹשְׁוֹת הַצֵּל"ח בְּפִסְחִים כ"ב דְּמִקְשֵׁינּוּ הֵתָם לר"א וְהָרֵי אַבְמָה"ח דְּכְתִיב לֹא תֵאכֹל וְתִנּוּן מִנִּין שְׁלֵא יוֹשִׁיט כּוֹס יַיִן לְנִזְיָר וַאֲבַמָּה"ח לְב"נ שְׁנַאָמֵר לְפָנֵי עוֹר כּו' טַעְמָא דְּלַפְנ"ע הָא מִשּׁוּם אַה"נ מְוֹתֵר וְהַקְשָׁה הַצֵּל"ח דְּלֵמָא מִיִּירֵי בְּאַבְרָ שְׁהוּא פְּחוֹת מְפָשְׁעוֹר וְלִהֲכִי מִשּׁוּם אַה"נ מְוֹתֵר דְּהָאֵי תַנָּא סְבֵר ח"ש מְוֹתֵר מֵה"ת אָבֵל מִשּׁוּם לַפְנ"ע אֵיכָא דְּלֹא נֶאֱמָרוּ שְׁעוֹרִין לְב"נ, אָבֵל לַפ"ד הִירוּשְׁלָמִי גִיחָא שְׁפִיר דְּאֵי ס"ד דַּאֲבַמָּה"ח אָסוּר בְּהַנְּאָה א"כ לְכוּ"ע גַּם חֲצִי שְׁעוֹר אָסוּר וְע"כ דְּמְוֹתֵר בְּהַנְּאָה סִימָן יח בִּיצָה שְׁנוּלְדָה בְּעָרְב יו"ט בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת אִם מְוֹתֵרַת בְּאַכִּילָה.

הֵנָּה לְכַאוּרָה נִרְאָה דְּאָסוּרָה מְסַפִּיקָא כְּדִין סְפֵק אִם נוֹלְדָה בִּיו"ט אוּ בַחּוּל דְּמְכוּוָר בַּגַּמ' בִּיצָה ד"ד וּבשׁו"ע דְּאָסוּרָה מִשּׁוּם דְּהוּי סְפֵק בְּדַבְרֵי שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְה"נ בִּיה"ש הוּי סְפֵק יו"ט סְפֵק חוּל. אוּלַם הֵנָּה בשׁו"ע ס' תְּקוּ"ג ס"ו בִּיצָה שְׁיִצְאָה רְוּבָה מֵעִיו"ט וְחִזְרָה כּו' מְוֹתֵרַת לְפִיכְוָה אַפִּי בְּדַק בְּקִינָה שֶׁל תְּרַנְגוּלַת עָרְב יו"ט סְמוּךְ לְחַשְׁיכָה וְלֹא מְצָא בָּהּ בִּיצָה וְלִמְחַר הַשְּׁכִימִים וּמְצָא בָּהּ בִּיצָה מְוֹתֵרַת שְׁתְּרַנְגוּלַת אֵינָה יוֹלְדַת בְּלִילָה וְאִנּוּ תוֹלִין שְׁמַאֲתָמוּל יֵצֵא רְוּבָה וְחִזְרָה וְהוּא שְׁיֵשׁ תְּרַנְגוּל זָכָר שְׁאֵל"כ אֲפֻשֶׁר שְׁתַּלְד בְּלִילָה וְאָסוּר אָבֵל אִם לֹא בְּדַק מֵעִיו"ט אַפִּי לֵיכָא זָכָר בְּהַדָּה שְׁרִיא שְׁאִנּוּ תוֹלִין שְׁמַאֲתָמוּל נוֹלְדָה וּבִלֵּא זָכָר רְוּבָן יוֹלְדוֹת בְּיוֹם לְפִיכְוָה מְוֹתֵר לִיקַח בִּיצָה מִן הָעַכּוּ"ם בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל יו"ט דְּתַלְיָנָן שְׁמַעִיו"ט נוֹלְדוּ עַכ"ל, וְעֵי הֵיטֵב בְּסוּגְיָ דְּבִיצָה ד"ז שְׁשָׁם מְקוֹר הַדְּבָרִים וּבִרָא"ש וְר"ן שָׁם, וּלְפ"ז נִרְאָה דְּבִדְאִיכָא זָכָר בְּהַדָּה שְׁאֵז אֵי אֲפֻשֶׁר שְׁתַּלְד בְּלִילָה פְּשִׁטָא הֵיכִי שְׁנוּלְדָה בִּיה"ש לְאַחַר שְׁקִיעָה וּבְאִנְפֵן שְׁבּוּדָאֵי לֹא נוֹלְדָה מְקוּדָם כְּגוֹן שְׁבִדָּק קִינָה מְקוּדָם מ"מ מְוֹתֵרַת מ"מ דְּאֵי בִיה"ש הוּי יוֹם הָרֵי נוֹלְדָה בְּיוֹם וּמְוֹתֵרַת וְאֵי בִיה"ש הוּי לִילָה הָא פִּינּוּ דַּא"א שְׁתַּלְד בְּלִילָה א"כ בַּע"כ יֵצְאָה רְוּבָה מִבְּעוּי"ו וְחִזְרָה דְּהָא לֹא גָרַע מֵאִם נוֹלְדָה בְּלִילָה מִמֶּשׁ דְּמְוֹתֵרַת מִטַּעַם זֶה.

אוּלַם הֵיכָא דְּלִיכָא זָכָר בְּהַדָּה שְׁאֵז אֲפֻשֶׁר שְׁתַּלְד בְּלִילָה אֲלֵא דַּמ"מ גַּם בְּלֹא זָכָר רְוּבָן יוֹלְדוֹת בְּיוֹם וְלִהֲכִי כִי לֹא בְּדַק מֵעִיו"ט מְוֹתֵרַת וְכֵן מְוֹתֵר לִיקַח בִּיצָה מֵעַכּוּ"ם בְּלִיל רֵאשׁוֹן בְּזֶה צ"ע אִם הִטִּילָה בִּיצָה בְּבִיה"ש אֵי גִימָא פִּינּוּ דְּאֵרְף בְּלֹא זָכָר רְוּבָן יוֹלְדוֹת בְּיוֹם א"כ הָרֹב מְכַרִיעַ שְׁנוּלְדָה בְּיוֹם וְאֵרְף דְּבֵה"ש סְפֵק לִילָה הוּא מ"מ בְּכַאֵן הַכְרִיעַ הָרֹב

שהי' עדיין יום או פיון דביה"ש ספיקא הוי ה"נ הוי ספק השקול דאי ביה"ש לילה הוי הרי נולדה בלילה ובדספנא מארעא הא לא אמרינו דיצאה רופה וחרה פנ"ל ולפ"ז אסורה הביצה כשאר ספק שנולדה ביו"ט או בחול: וראיתי בשו"ת מהר"י מברונא סי' קמ"ט שכ' ונ"ל שאל מהר"י מרפורק יצ"ו היכי משפחת איסור הנולד אצל איסור משני היתר, ותי' פירות הנושרים בביה"ש אסורים מספק שמה חשיכה הוא וכי נולד אצלם ביצה שניהם מותרים דע"כ יום הוא וערב שבת הוא דאי לילה אין תרנגולת מטיל ביצה בלילה דכל המשמש ביום נולד ביום בפ"ק דביצה עכ"ל.

והנה דבריו נראה דקאי על ביצה שנולדה מתרנגולת דאיכא זכר בהדה דע"ז אמרו בביצה כל שתשמישו ביום נולד ביום זו תרנגולת ולפ"ז הא הביצה בלא"ה מותרת מטעם ממ"נ פנ"ל דאפ"י ביה"ש לילה הוי א"כ בע"כ יצאה רופה וחרה מבעי"ו אלא פיון דאי אפשר שתלד בלילה לכן פשנולדה בביה"ש אמרינו דיצאה רופה וחרה לא שכיח ומיעוטא דמיעוטא הוא וא"כ ע"כ עדיין יום הוא ונ"מ דגם פירות הנושרין אז באותה שעה בביה"ש ג"כ מותרין דהא ע"כ יום הוא, ולפ"ז נראה דגם בדספנא מארעא פיון דרופן יולדות ביום אמרינו דהרוב מקריח דבשעה שנולדה בביה"ש עדיין יום הוא ואף דמיעוטא אפשר שתלד בלילה הא גם בתרנגולת דאיכא זכר הא אפשר דיצאה רופה וחרה ומ"מ ס"ל למהר"י ברונא דגם הפירות הנושרים באותה שעה מותרין ובע"כ משום דיצאה רופה וחרה לא שכיח והוי רק מיעוטא וא"כ ה"נ רופן יולדות ביום ואולינו בתר רופא שבשעה שנולדה עדיין יום הי' וכנ"ל: או למ דברי מהר"י ברונא צע"ג דאיך אפ"ל דמשום דקיי"ל דתרנגולת אינו מוליד בלילה זה מקריע לנו דביצה שנולדה ביה"ש ע"כ ביום נולדה ומתירין בשביל זה גם הפירות הנושרין באותה שעה דאמרינו דבנדאי ביה"ש הי' יום גמור דא"כ ביצה זו שנולדה ביה"ש תברר לנו הספק שנסתפקו חז"ל בביה"ש אי הוי יום או לילה והיינו ג' רבעי מיל לאחר שקה"ח ותברר לנו דגם לאחר שקה"ח עדיין יום גמור הוא דממ"נ אם היום גם לאחר שקיעה יום הוא א"כ לעולם הוי יום לאחר שקיעה כפי אותו הזמן שנולדה הביצה בין רב בין מעט, ואף שרש"י ז"ל פירש בשבת דף ל"ד דאפשר שביה"ש ראשון פולו מן היום וביה"ש שני פולו מן הלילה וא"כ גם הקא לא יוכל הביצה לברר רק ביה"ש של היום שהוא יום אבל לא על כל ביה"ש או למ התוס' שם הוכיחו דא"א לומר דביה"ש אהד פולו יום וביה"ש השני פולו לילה ועל זה הזמן שדנין בביה"ש זה פמו מתחלת בה"ש זה הזמן הוי ג"כ בה"ש השני ואם הראשון יום או לילה פן גם השני ולפ"ז אם נולדה הביצה בתחלת ביה"ש או באמצע ומתירין אותה משום דבע"כ נולדה ביום א"כ בע"כ זמן זה לעולם יום ואם נולדה בסוף בה"ש א"כ מוכרח דכל בה"ש יום הוא וכן יהי' לעולם וא"כ נתברר לנו דביה"ש לעולם יום גמור הוא וזה לא ניתן להאמר דבה"ש הוא ספק מוחלט ומאחר דכל חכמי המשנה והתלמוד החליטו דבה"ש הוי ספק יום או לילה לא יוכל להתברר לעולם עפ"י דרכי הטבע עד שיבוא אליהו וזהו ברור כשמש.

ועי' בשו"ת רשפ"א סי' צ"ח שכ' לענין טריפה שחיתה יב"ח ונ"ל זה שראינו שחיתה מעידה שאין זה טריפה ולא על עצמה לבד היא מעידה אלא מטהרת עצמה וחסרותי' ע"ש וה"נ אם הועילה הביצה להתיר פירות הנושרין עמה תברר לנו ספיקא דבה"ש וזה אינו פנ"ל, שוב מצאתי להמאירי בחי' לביצה דף ח' שכ' אהא דאמר בגמ' למאי נ"מ

לכדורב מרי וא"ת תינח תרנגול עטלף נאדם למאי נ"מ כו' ומ"מ אדם מיהא נ"מ לנולד בה"ש דרמי לה בספיקא דיום או לילה ואלו לא הי' תשמישתו אלא בחדא הוי שדינו לי' פתר זמן תשמישתו ע"ש ומדבריו מבאר פדברי מהר"י ברונא וגם זה צע"ג דא"כ הי' התינוק מכריע לנו ספיקא דבה"ש וזה לא יתכן כלל פנ"ל, ולומר דס"ל להמאירי ומהר"י ברונא כשי' רש"י דאפשר דביה"ש אהד פולו יום והשני פולו לילה זה דוחק גדול דהתוס' הוכיחו בראיות שאינו פן וגם פירש"י יש לישוב ועי' בס' מגן אבות להגר"מ באנעט, וגם א"ל פינן דר' יהודא ור"י פליגי בשיעור בה"ש א"כ הביצה תכריע לנו רק להלכה כר"י דכל בה"ש דר' יהודא יום הוא דגם זה אינו פמוכן, מיהו דברי המאירי אפשר לישוב קצת דלדידהו הי' התינוק מכריע באמת ספיקא דבה"ש אבל דברי מהר"י ברונא שכתב לדינא הכי צע"ג פנ"ל: ולכן נראה לישוב דמ"ש מהר"י ברונא דפירות הנזשרין בבה"ש אם נולד אצלם ביצה שניהם מותרין דע"כ יום הוא לא קאי על בה"ש דר' יהודה דהיינו לאחר שקיעה דספק זה אין בכח שום דבר לברר אמיתתה אלא דמייירי ביום המעונן וספק לנו אם הגיע בה"ש או לילה או דהוא יום גמור ובזה אמרינו פינן שנולדה אז ביצה א"כ בנדאי עוד לא הגיע זמן ביה"ש ונהי יום להכי גם הפירות הנזשרין מותרין אבל אם נולדה בביה"ש של חז"ל שהוא לאחר שקיעה נהי דהביצה עצמה בדאיפא זכר מותרת מטעם דאפי' נולדה בלילה ע"כ יצאה רובה מבעי"ו אבל בכ"ז הפירות הנזשרין עמה אסורין דאינו מועיל לברר הספק של ביה"ש, וכן ביצה שנולדה בביה"ש ממש וליפא זכר בהדה אף דרובן יולדות ביום מ"מ לא מהני לברר הספק והביצה אסורה מספק פנ"ל, אולם באופן שספק לנו מתי נולדה הביצה אם ביום או בבה"ש נראה דאפי' בדליפא זכר מ"מ פינן דרובן יולדות ביום תלינן שע"כ נולדה ביום ולא הי' עדיין זמן ביה"ש, ואף דמהר"י ברונא מייירי בדאיפא זכר בהדה מ"מ לאו דוקא הוא דהא גם בזה אפשר דיצאה רובה ונזרה ואפ"ה התיר פירות הנזשרין משום דהוי מיעוטא דמיעוטא ולפ"ז גם בדליפא זכר בהדה פינן דרובן יולדות ביום תלינן שנולדה ביום ולפ"ז ה"ה הפירות הנזשרין עמה מותרין: סימן יט ה' מרחשון ברכו"ת לפ"ק עה"מ פעטרבורג פבזד דיד נפשי הרב הגאון חו"ב סוע"ה מו"ה אברהם בנזמן נ"י קלוגער בהגאון רבן של ישראל מוהרש"ק נ"י (זצ"ל) אהדשה"ט כו'.

ולאשר הבטחתיו להשיבו עיינתי מעט ואשר רחש לבבי אכתוב על ספר. הנה ע"ז אשר נשאל הרשב"א בתשובה סי' תשמ"ז האוסר נכסיו או לולבו על עצמו אם יוצא בו אף ביום א' האיל ואי בעי מיתשיל עלי'.

והשיב דביום א' אינו יוצא בזה דא"כ אף באתרוג של תרומה טמאה בינן ישראל יוצא בה דהא אי בעי מיתשיל עלה נאנן סתמא תנן של תרומה טמאה פסול ואם איתא הו"ל לפרושי בינן פהן עכ"ל.

ובשו"ת שער אפרים תי' ע"ז דלפיכך אינו יוצא בתרומה טמאה ול"א אי בעי מיתשיל משום דאי מיתשיל עלה הדרא לטבלא ואין מפרישין תרו"מ ביו"ט, וכתב כתר"ה בשם שו"ת ש"ב יעקב סי' נ' שהקשה ע"ז דהא פסק הרמב"ם דאתרוג של תרומה טמאה פסול כל ז' ואפתי בחוה"מ אמאי פסול דליפא למימר דאי מיתשיל הדרא לטבלא דבחוה"מ יכול להפריש ממק"א, ותירץ כתר"ה ע"ז עפ"י שיטת בהמ"א בפ"ג דר"ה דבמחצות

דַּרְבָּנוּ ל"א דְּלָאוּ לִיקְהוֹנוֹת נִיתְּנוּ לְהַכִּי פְּסוּל כָּל ז' וּל"א אֵי בְּעֵי מִיתְּשֵׁל דְּהַפְּסוּל הוּא מְשׁוּם
דְּתְרוּמָה טְמֵאָה אֲסוּר בְּהִנְאָה וּבִשְׂאֵר יָמִים דְּמִצְוֹת נְטִילָה רַק מְדַרְבָּנוּ הֲרֵי נִהְיָה מֵאֵה"נ
דְּבִדְרָבָנוּ מִצְוֹת לִיקְהוֹנוֹת נִיתְּנוּ: אָבָל מָה נַעֲשֶׂה שֶׁהַבַּמ"א בְּעֶצְמוֹ כָּתַב בַּפ' לַה"ג דְּאֶתְרוּג
שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל עֶכּו"ם יוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם ב' מְשׁוּם דְּלֹא בְּעֵי לְכֶם אִף שְׂאֲסוּר בְּהִנְאָה וּבִאֲמַת
כְּבָר נִתְקַשְׁהּ בְּזָה הַשְּׁעָה"מ וְעֵינֵי מִש"כ בַּפ"ז מֵה' לְוֹלֵב וְעַכ"פּ מֵאֲחֵר שֶׁהַבַּהַמ"א בְּעֶצְמוֹ
ס"ל דְּיוֹצֵאֵין בְּאֶתְרוּג שֶׁל עֶרְלָה בְּיוֹם ב' וְאִיךָ נִיקּוּ אֲנִי וְנִימָא לְפִי שְׂיִטְתּוֹ דְּאִין יוֹצֵאֵין
בְּאֶתְרוּג שֶׁל אֵה"נ כְּמוֹ תְרוּמָה טְמֵאָה בְּשְׂאֵר הַיָּמִים מְשׁוּם מִצְוֹת דְּרַבָּנוּ לִיקְהוֹנוֹת נִתְּנוּ,
וּלְבַד זֹאת הָא מְפֹנְרֵשׁ בְּהֶרְמַב"ם הַטַּעַם דְּאִין יוֹצֵאֵין בְּאֶתְרוּג שֶׁל תְרוּמָה טְמֵאָה כָּל ז'
מְשׁוּם שֶׁהוּא אֲסוּר בְּאֲכִילָה כָּל ז' וְאִיךָ אַפ"ל דְּהוּא מְשׁוּם מִצְוֹת דְּרַבָּנוּ לִיקְהוֹנוֹת נִיתְּנוּ,
וְהִנֵּה ס' שָׁב יַעֲקֹב אֵין בְּיַדִּי וְלֹא אוֹכַל לַעֲמֹד עַל קְוִשְׁתּוֹ דְּדַבְרֵי שַׁע"א בְּנֻדָּאֵי גְכוּנִים הֵם
בַּמִּש"כ דְּאִין לְהוֹכִיחַ מֵהָא דְתַנּוּ שֶׁל תְרוּמָה טְמֵאָה פְּסוּל דְּלֹא אֲמַרִּינוּ הוּאִיל וְאִי בְּעֵי
מִיתְּשֵׁיל מְשׁוּם דְּאִף אִם יִשְׁאַל עֲלֵיו הַדָּר לְטַבְּלָא וּלַפ"ז בְּאֲמַת אֵינוּ פְּסוּל רַק בְּיוֹם א' וְאִי
מְשׁוּם דְּקִשָּׁה עַל הֶרְמַב"ם שֶׁכ' דְּפְסוּל כָּל שְׁבַעַה אֲפִשְׁר דְּהֶרְמַב"ם ס"ל מְסַבְרָא דַל"א
הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשֵׁיל אָבָל עַל הֶרְשֵׁב"א דְּכָתַב לְהוֹכִיחַ מִמִּתְּנִיתִין דַּל"א הוּאִיל שְׁפִיר
הַקִּשָּׁה דְּהַדָּר לְטַבְּלָא, וּבְגוּף קו' הַשַּׁע"א נִרְאָה הָעֵיקָר דְּהֶרְשֵׁב"א כְּהֶרְמַב"ן ס"ל דְּיוֹצֵאֵין
בְּאֶתְרוּג שֶׁל טַבָּל אִפִּי בְּיוֹם א' מְשׁוּם דְּלְכֶם קָרִינוּ בִּי וְאַפִּי טַבָּל גְּמוּר וּמָה שְׁנַחֲלִקוּ ב"ש
וּב"ה בְּדַמַּי הֵיִינוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי טְמֵא (וְעֵינֵי בְּרִיטְבָ"א סֹפְהָ שֶׁכ' דְּזָה נְכוּן
וּבְרוּר) וְלִהְיֵי לִיכָא לְמִימַר דְּהַדָּרָא לְטַבְּלָא דְּהָא גַם בְּאֶתְרוּג שֶׁל טַבָּל יוֹצֵא וְשְׁפִיר הוֹכִיחַ
דַּל"א הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשֵׁיל וְעֵינֵי בַשְּׁעָה"מ בַּפ"ח מֵה' חֲמִיץ וּמִצָּה שֶׁכ' ג"כ לְתַרְזֵי כּוּן,
אוּלָם מִש"כ שֶׁם הַשְּׁעָה"מ עוֹד דְּרִאֲנִית הֶרְשֵׁב"א מְשׁוּם דַּס"ל דְּאֶתְרוּג שֶׁל תְרוּמָה טְמֵאָה
פְּסוּל כָּל ז' וּבַחוּה"מ הָא בְּיָדוֹ לְאִיתְּשׁוּלֵי וְלִהְפָּרִישׁ עֲלֵיו מִמַּק"א, צ"ע דְּהָא עֵיקָר הוֹכַחַת
הֶרְשֵׁב"א מְדַקְתְּנֵי סֵתָם פְּסוּל וְלֹא קִתְּנֵי בְּיַד פְּהֵן כְּמוֹ שְׁשִׁנְיָנוּ בַּפ' כ"ש וְהַפְּהֵנִים בְּחֻלָּה
וּבְתְרוּמָה וְאִי נִימָא דְּבְיוֹם רֵאשׁוֹן לֹא שְׁיִיךָ לֹאמַר הוּאִיל מְשׁוּם דְּהַדָּרָא לְטַבְּלָא וְאִין
מְפָרִישֵׁין תְרוּ"מ בְּיו"ט א"כ אַפ"ל שְׁפִיר דְּבִשְׂאֵר יָמִים דְּוָקָא בְּיַד פְּהֵן פְּסוּל אָבָל בְּיִשְׂרָאֵל
אֲמַרִּינוּ הוּאִיל וְהָא דְּלֹא קִתְּנֵי בְּיַד פְּהֵן הוּא מְשׁוּם דְּבְיוֹם רֵאשׁוֹן לְכוּ"ע פְּסוּל אִפִּי בְּיַד
יִשְׂרָאֵל וְלֹא דְּמִי לְהָא דְּהַפְּהֵנִים בְּחֻלָּה דְּהֵתָם לַעֲוֹלָם כְּהֵנִים דְּוָקָא אָבָל הֵכָא מְשׁוּם דְּבְיוֹם
א' לְכוּ"ע פְּסוּל לְהַכִּי תְנֵי סֵתָם שֶׁל תְרוּמָה טְמֵאָה פְּסוּל: וְהִנֵּה הַשְּׁעָה"מ הֵבִיא שֶׁם תְּשׁוּ'
הֶרְשֵׁב"א כַּת"י שְׁהֶאֱרִיךָ בְּזָה וּמִתְחַלְּקָה כָּתַב לְהוֹכִיחַ מֵהָא דְתַנּוּ שֶׁל תְרוּמָה טְמֵאָה פְּסוּל
דַּל"א הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשֵׁיל וְכ' ע"ז וּמִיָּהוּ י"ל שְׂאִין רֵאִי מְכָל אֵלוּ מְשׁוּם דְּאִי נְמִי
מִתְּשֵׁיל עֲלָה הַדָּרָא לְטַבְּלָא וְאִין יוֹצֵאֵין בְּאֶתְרוּג שֶׁל טַבָּל וְאִי בְּעֵי מִתְּשֵׁיל עֲלָה וְלִהְפָּרִישׁ
עֲלֵיו מִמַּק"א לִיכָא לְמִימַר דְּאִין מְגַבִּיהִין תְרוּ"מ בְּיו"ט כו' (וְעֵינֵי בְּשׁו"ת הֶרְשֵׁב"א ח"ד
סִי' ר"ב שְׁנַמְצָא גַם שֶׁם תְּשׁוּבָה זוֹ בְּאֶנְרֵךְ ע"ש) הֲרֵי מְפֹנְרֵשׁ דְּהֶרְשֵׁב"א בְּעֶצְמוֹ תִּי מְשׁוּם
דְּהַדָּרָא לְטַבְּלָא וְהֵיִינוּ לְשִׁיטָה דְּאִין יוֹצֵאֵין בְּטַבָּל וּבְתְשׁוּ' סִי' תְשׁוּ"ז אֲזִיגַל בְּשִׁיטַת
הֶרְמַב"ן דְּיוֹצֵאֵין בְּטַבָּל לְפִיכָף מְקִשָּׁה שְׁפִיר דְּנִימָא הוּאִיל כְּנ"ל וְהִנֵּה גַם בְּדַבְרֵי הֶרְשֵׁב"א
אֵלוּ יֵשׁ לְהַתְּבוּנוֹן בַּמ"ש דְּהַדָּרָא לְטַבְּלָא וְאִין מְפָרִישֵׁין תְרוּ"מ בְּיו"ט תִּפְּוֹק לִי דְּאַפִּי
בַחוּה"מ דְּיִכּוֹל לְהַפְּרִישׁ מ"מ א"א לֹאמַר גְּבִי תְרוּמָה טְמֵאָה הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשֵׁיל דְּהָא
אִי מִתְּשֵׁיל עֲלָה הַדָּרָא לְטַבְּלָא וּבְטַבָּל הָא ס"ל לְהֶרְשֵׁב"א בְּתְשׁוּבָה זוֹ דְּאִין יוֹצֵאֵין מְשׁוּם
דְּלִית בָּהּ הֵיתֵר אֲכִילָה וְאֵינוּ מוֹעִיל מָה דְּבִיָּדוֹ לְהַפְּרִישׁ מִמַּק"א וְא"כ אִיךָ אַפ"ל שְׁיִהְיֵ'

יִוצֵא בְּתְרוּמָה טְמֵאָה מְשֻׁם דָּאי בְּעֵי מִתְּשִׁיל וּלְהַפְרִישׁ מִמֶּק"א הָא אִם יִשְׁאֹל הַדְּרָא לְטַבְּלָא וּמָה דְּבִידּוּ לְהַפְרִישׁ הָא אִינוּ מוֹעִיל בְּטַבְּל, וְכֵן קָשָׁה עַל פֶּל הָאֲחֵרוּנִים שְׁתִּירְצוּ מְשֻׁם דְּהַדְּרָא לְטַבְּלָא וְאִין מְפָרִישִׁין תְּרוּ"מ בִּיו"ט מָה נ"מ אִם מְפָרִישִׁין אוּ לֹא פִינּוּ דְהַדְּרָא לְטַבְּלָא וּבְטַבְּל אִינוּ מוֹעִיל מָה דְיִכּוֹל לְהַפְרִישׁ וּצ"ע: הֵן אָמַת דְּבַעֲרוּבִין דָּף ל' גְּבִי תְרוּמָה אֲמָרִינוּ דְאֶפְשָׁר דְּמִתְּשִׁיל עֲלָהּ וְאִף דְּהַדְּרָא לְטַבְּלָא לְפָרוּשׁ עֲלָהּ מִמֶּק"א ע"ש וְהָרִי אִף דְּבְטַבְּל גּוּפְנִי מְבֻנָּאָר בְּמִשְׁנֵה דָאִין יוֹצְאִין וְלֹא מְהַנִּי מָה דְיִכּוֹל לְהַפְרִישׁ מִמֶּק"א וּמ"מ פָּרִיף הַגַּמ' דִּיהָא יוֹצֵא בְּתְרוּמָה מְשֻׁם דָּאי בְּעֵי מִתְּשִׁיל עֲלָהּ וְהַדְּרָא לְטַבְּלָא וְיִפְרִישׁ עֲלָהּ מִמֶּק"א, אוּלָם בְּאַמַּת כְּבָר הִקְשׁוּ שָׁם הַתּוֹס' בּוּד"ה וְלְפָרוּשׁ דֹּא"כ גַּם בְּטַבְּל אֲמָאי אִין מְעַרְבִין הָא בִּידּוּ לְהַפְרִישׁ וְתִירְצוּ שְׁאִינוּ מוֹעִיל מָה שְׁבִידּוּ לְתַקְנֹו אֲלֵא בְּמִידֵי דַחְזֵי הַשְׁתָּא לְשׁוּם אָדָם כְּגוֹן תְּרוּמָה דַחְזֵי לְפָהֲגִים וְתַדַּע דְאָמַר לְעִיל אִין מְעַרְבִין בְּהַקְדָּשׁוֹת אַע"ג דְאֶפְשָׁר לְאִיִּתְשׁוּלֵי עֲלֵיָהוּ, וּלפ"ז י"ל דְדוֹקָא גְּבִי עֵירוּב אִף דְּבְטַבְּל גּוּפְנִי אִינוּ מוֹעִיל מָה שְׁבִידּוּ לְהַפְרִישׁ מְשֻׁם דְלֹא חֲזִי הַשְׁתָּא לְשׁוּם אָדָם אֲבָל תְּרוּמָה דַחְזֵי הַשְׁתָּא לְפָהֲגִים עֲדִיפָא מְטַבְּל וְאֲמָרִינוּ הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל וּלְהַפְרִישׁ מִמֶּק"א וְאִף דָּאִם יִשְׁאֹל בְּהַקְרַח הַדְּרָא לְטַבְּלָא וּבְטַבְּל אִינוּ מוֹעִיל מ"מ הָא הַשְׁתָּא חֲזִי וְעִדִּיף מְטַבְּל גְּמוּר אֲבָל גְּבִי אֲתָרוּג שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה דְגַם הַשְׁתָּא לֹא חֲזִי כְּלָל וְעוֹד גְּרַע מְטַבְּל וּלְפִיכָף אִין לוֹמַר הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל עֲלָהּ וּלְהַפְרִישׁ מִמֶּק"א פִּינּוּ דְבְטַבְּל אִינוּ מוֹעִיל מָה שְׁבִידּוּ לְהַפְרִישׁ וְכִינּוּ דְהַדְּרָא לְטַבְּלָא לֹא עֲדִיף מְטַבְּל גְּמוּר א"כ גַּם בַּחוּה"מ דְיִכּוֹל לְהַפְרִישׁ ג"כ ל"א הוּאִיל פִּינּוּ דְבְטַבְּל גְּמוּר אִין יוֹצְאִין וְגַם הַשְׁתָּא לֹא חֲזִי לְשׁוּם אָדָם וְכַנ"ל: וְהִנֵּה בְּפִסְחִים מ"ו בְּסוּגְיָא דְהוּאִיל כְּתִבוּ הַתּוֹס' תִּימָא לְרִשְׁבִּי אֲמָאי אֲמָרִינוּ בּפ' כ"ש דָּאִין יוֹצְאִין בְּמִצְהָ שֶׁל מַע"ש לר"מ דְסָבַר מַע"ש מְמוֹן גְּבוּהָ וְלֹא חֲשִׁיב מִצְתָּכֶם הָא הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל חֲשִׁבִינוּ לָהּ כְּשִׁלּוּ.

וְהַקָּשָׁה הַשְּׁעָה מַע"ז דְמָאי קוֹשְׁיָא דְהָא אִי מִתְּשִׁיל הַדְּרָא לְטַבְּלָא וְאִין יוֹצְאִין בְּמִצְהָ שֶׁל טַבְּל וְלִיכָא לְמִימַר דְּבִידּוּ לְהַפְרִישׁ דְהָא אִין מְפָרִישִׁין בִּיו"ט וַע"ש מָה שְׁנִדְחַק בְּזֵה וְהִנֵּיחַ בַּצ"ע, וְלַעֲנִיד נִרְאָה לִישָׁב בַּעֲז"ה דְדְבָרֵי הַתּוֹס' מְכֻוֹנִים שְׁפִיר דְהִנֵּה אִם אָמְנָם דְהִיכִי דְהַדְּרָא לְטַבְּלָא לֹא אֲמָרִינוּ הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל אוּלָם זְהוּ רַק הִיכִי דְהַפְּסוּל שְׁיִישׁ בְּתְרוּמָה וּבְטַבְּל הוּא מְשֻׁם אֲחַד כְּמוֹ דָאִין מְעַרְבִין בְּתְרוּמָה לְסוּמְכוּס מְפָנִי שְׁאִין רְאוּי לְאֲכִילָה וְכֵן בְּטַבְּל אִין מְעַרְבִין מְטַעַם זֶה וּלְפִיכָף שְׁפִיר קָאָמַר דְלֹא שְׁיִיף גְּבִי תְרוּמָה הוּאִיל וְאִי מִתְּשִׁיל דְהָא גַּם אִי מִתְּשִׁיל הַדְּרָא לְטַבְּלָא וְכִינּוּ דְהָא דָאִין מְעַרְבִין בְּתְרוּמָה מְשֻׁם שְׁאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה א"כ מָאי מְהַנִּי שְׁיִישְׁאֵל ע"ז הָא גַּם טַבְּל אִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה אֲבָל הֵכָא דַמַע"ש שְׁאִין יוֹצְאִין בְּהַ לר"מ הוּא מְשֻׁם דְהוּי מְמוֹן גְּבוּהָ וְלֹא חֲשִׁיב מִצְתָּכֶם אֲבָל טַבְּל חֲשִׁיב שְׁפִיר לְכֶם לַעֲנִין מִצְהָ כַּמַּש"כ הַתּוֹס' פְּסָחִים ל"ח ד"ה אֲתִיָּא ע"ש וְהָא דָאִין יוֹצְאִין בְּטַבְּל הוּא מְשֻׁם מִצְוָה הַבָּאָה בְּעַבְדֵּיהָ אוּ מְשֻׁם קָרָא דְלֹא יֵאָכֵל חֲמִץ יִצָּא זֶה שְׁאִיִּסוּרוֹ מְשֻׁם בַּל תֹּאכַל טַבְּל וּלפ"ז שְׁפִיר הִקְשׁוּ הַתּוֹס' אֲמָאי אִינוּ יוֹצֵא בְּמִצְהָ שֶׁל מַע"ש נִימָא הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל וְאִי מְשֻׁם דְּהַדְּרָא לְטַבְּלָא זֶה לֹא אִיכְפַת לָן דְהָא הַטַעַם בְּטַבְּל הוּא מְשֻׁם מִצְוָה הַב"ע וְהָא מ"מ הוּא אִינוּ אוֹכַל טַבְּל רַק מַע"ש וְהַשְׁתָּא לֹא הוּי עֲבִירָה כְּלָל וְכֵן לֹא שְׁיִיף בַּמַע"ש יִצָּא זֶה שְׁאִיִּסוּרוֹ מְשֻׁם בַּל תֹּאכַל טַבְּל דְעַדִּינּוּ אִינוּ טַבְּל רַק מַע"ש, אוּלָם פִּינּוּ דְאֶפְשָׁר לְמִתְּשִׁיל עֲלֵי הוּי שְׁלֹו דְהָא טַבְּל מְקָרִי לְכֶם וּמָה

שְׂיֵהָ בְּטָבֵל פְּסוּל אַחַר מֵה שְׂאִינוּ בַּמַּע"ש לֹא אֵיכָפֶת לָן דְּהָא מ"מ עֲדִינָן לֹא שְׂאֵל עָלָיו
וְנָה פְּרוּר.

וְנִשְׁ לְהוֹכִיחַ זֶה מְסוּנָא דְעִירוּבִין הַג"ל דְּאָמַר אִי מִיתְּשַׁל הַדָּר לְטַבְּלָא וּפְרִיָּה וּלְפְרוּשׁ
מִמֶּק"א וְכ' בְּתוֹס' דְּבְטָבֵל לֹא מְהַנִּי מֵה שְׂבִידוֹ לְהַפְרִישׁ מִשּׁוּם דְּלֹא חֲזִי כְּלָל אֲבָל תְּרוּמָה
חֲזִי לְפַהֲגִים וְלֹכ' קָשָׁה נְהִי דְתְרוּמָה עֲדִיף מְטָבֵל מִשּׁוּם דְּחֲזִי לְפַהֲגִים מ"מ הָא אִי אֶפְשָׁר
לְהַתִּיר לְעַרְב בְּתְרוּמָה רַק מִטַּעַם דְּאִי מִתְּשַׁיִל עָלָה וְהַדָּרָא לְטַבְּלָא וּבְטָבֵל גּוֹפִין אֵין
מְעַרְבִין וְלֹא מְהַנִּי מֵה שְׂבִידוֹ לְפְרוּשׁ וְאִם הַדָּרָא לְטַבְּלָא הָרִי לֹא יְהִי חֲזִי כְּלָל, וְע"כ צ"ל
נְהִי דְאָמְרִינָן הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשַׁיִל וְאִז הַדָּרָא לְטַבְּלָא וְלֹא יְהִי רְאוּי כְּלָל לְשׁוּם אָדָם
מ"מ לֹא אָמְרִינָן דְּגַם הַשְּׁתָא הָנִי כְּמוֹ שְׂאִין רְאוּי כְּלָל אֲלֵא דַּמ"מ עֲכָשְׁוּ הוּא תְרוּמָה וְחֲזִי
לְפַהֲגִים וּמְהַנִּי מְגוֹ דְּאִי בְּעֵי מִתְּשַׁיִל וְלְהַפְרִישׁ מִמֶּק"א וּלפ"ז הַכ"נ הִיכִי דְהָאִיסוּר שְׂיֵשׁ
בְּטָבֵל לֹא שְׂיֵיף בַּמַּע"ש פְּגוֹן בְּמַצָּה שֶׁל מַע"ש דְּאִי מִתְּשַׁיִל עָלָה יְהִי לְכֶם וְאִי מִשּׁוּם דְּאִז
יְהִי מַצָּה הַב"ע מ"מ הַשְּׁתָא עֲדִינָן מַע"ש הוּא וְלִיכָא עֲבִירָה כְּלָל וְלִכְּן לֹא אֵיכָפֶת לָנוּ
כְּלָל דְהַדָּרָא לְטַבְּלָא וְלֹא מִשּׁוּם שְׂבִידוֹ לְהַפְרִישׁ אֲלֵא אִפִּי בִּי"ט דְּאִינוּ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ
ג"כ שְׂיֵיף לֹמַר הוֹאִיל דְהַפְּסוּל שֶׁל טָבֵל הָא לִיכָא בַּמַּע"ש וְשֵׁם אַחַר הוּא, רַק בְּתְרוּמָה
לְעַנְנֵי עִירוּב גּוֹמְרִין לֹמַר מִשּׁוּם דְּבִידוֹ לְהַפְרִישׁ ג"כ וְלֹא סְגִי בְּמָה דְמִתְּשַׁיִל עָלָיו לְחוּד
כִּינּוּ דְאִין יוֹצְאִין בְּתְרוּמָה מִשּׁוּם שְׂאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה דְלֹא סְגִי בְּמָה שְׂרְאוּי לְכַהֵן וְא"כ
אִי מִתְּשַׁיִל עָלָה עֲדִינָן אִינוּ רְאוּי וְלֹא יִתְקַן כְּלָל לְכָף אִיזְצִטְרָף הוֹאִיל דְּאִי מִתְּשַׁיִל
וּמְפָרִישׁ וְכִינּוּ דְבִידוֹ לְהַפְרִישׁ מְהַנִּי בְּתְרוּמָה אַף דְלֹא מְהַנִּי בְּטָבֵל וְכַנ"ל.

אוּלָם גַּבִּי אֶתְרוּג שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה שַׁע"ז הִבִּיא הַשְּׁעָה מ"מ בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א דַּל"א הוֹאִיל
מִשּׁוּם דְהַדָּרָא לְטַבְּלָא הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּבִין בְּטָבֵל בֵּין בְּתְרוּמָה הַפְּסוּל הוּא מִשֵׁם אֶחָד מִשּׁוּם
דְּלִית בְּהוּ הֵיתֵר אֲכִילָה בְּשִׁנְיָהֶם וְכַמֶּש"כ הַרְשָׁב"א וְלִפְיָךְ אָמְרִינָן כִּינּוּ דְטַעֲמָא דְאִין
יוֹצְאִין בְּתְרוּמָה טְמֵאָה מִשּׁוּם דְּלִית בִּי הֵיתֵר אֲכִילָה אִיף נִימָא הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשַׁיִל
הָא הַדָּרָא לְטַבְּלָא וְגַם אִז לֹא יְהִי בּוּ הֵיתֵר אֲכִילָה וְלִכְּן שְׂיֵיף לֹמַר בְּזֵה הָא דְהַדָּרָא
לְטַבְּלָא: וְעַפ"ז יֵשׁ לִישָׁב קוֹשִׁית הַמְהַרְשֵׁ"א בְּסוּנָא דְסוּכָה שֶׁם דְהַנָּה הַתוֹס' בַּד"ה לְפִי
הַקְּשׁוּ דַּל"ל בְּאֶתְרוּג שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה מִשּׁוּם שְׂאִין בּוּ הֵיתֵר אֲכִילָה אוּ דִין
מְמוֹן תִּנְפוּק לִי דְהָא הֵן עוֹמְדִין לְשִׁרְיָפָה וְכַתּוּמֵי מִיכְתָּת שְׂעִירוֹרִי דְוַדָּאִי לֹא הִי צְרִיף אֲלֵא
נְחָלְקוּ בְּהֵנָף טַעֲמָא לְעַנְנֵי עֶרְלָה מִשּׁוּם דַּנ"מ לְעַנְנֵי מַע"ש פְּדַמְסִיק אִיכָא בְּנִייהוּ מַע"ש,
וְהַקְּשָׁה הַמְהַרְשֵׁ"א דַּל"א כִּי מֵאִי פְרִיף הַגַּמ' מְהָא דַתְּנָן שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה פְּסוּל אֲלֵא לְמ"ד
לְפִי שְׂאִין בְּהָ דִין מְמוֹן אִמְאִי הָרִי מְסִיקָה תַּחַת תְּבַשְׁלִילוּ כו' דְהָא לְבַד הַטַּעַם דְאִין בּוּ דִין
מְמוֹן פְּסוּל נְמִי מִשּׁוּם דְּמִיכְתָּת שְׂעִירוֹרִי לְהַכִּי אַף דְאִית בְּהָ דִין מְמוֹן מ"מ פְּסוּל מִשּׁוּם
דְּמִיכְתָּת שְׂעִירוֹרִי ע"ש, אֲבָל לְפַמֶּש"כ נִיחָא שְׁפִיר דְלְכָאוּרָה אִמְאִי לֹא נִימָא הוֹאִיל וְאִי
בְּעֵי מִתְּשַׁיִל וְע"כ צ"ל כַּמֶּש"כ הַרְשָׁב"א בְּתִשׁוּ כַּת"י מִשּׁוּם דְהַדָּרָא לְטַבְּלָא וְכ"ז שְׂיֵיף
אִי נִימָא דְהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שְׂאִין בּוּ הֵיתֵר אֲכִילָה וְכַדְמְסִיק וְלֹא הָנִי לְכֶם לְהַכִּי גַם אִי
מִתְּשַׁיִל עָלָה ג"כ לֹא יְהִי בְּהָ הֵיתֵר אֲכִילָה דְהַדָּרָא לְטַבְּלָא אֲבָל אִי נִימָא דְטַעֲמָא הוּא
מִשּׁוּם דְּמִיכְתָּת שְׂעִירוֹרִי תִיקְשִׁי דְנִימָא הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשַׁיִל וְאִי מִשּׁוּם דְהַדָּרָא לְטַבְּלָא
אֲבָל הָא שׁוֹב לֹא יְהִי מִיכְתָּת שְׂעִירוֹרִי דְטָבֵל מוֹתֵר בְּהַנָּאָה וְאִי דְטָבֵל פְּסוּל מִטַּעַם אַחַר
מִשּׁוּם חֲלָקוּ שֶׁל פְּהוּ וְהָנִי וְאֶתְרוּג הַשְּׁנוֹתְפִין וְלֹא חֲשִׁיב לְכֶם מ"מ הָא הַשְּׁתָא בְּתְרוּמָה
טְמֵאָה דְחֲזִי לְהַסִּיקוּ תַּחַת תְּבַשְׁלִילוּ לִיכָא פְּסוּל זֶה וְשְׁפִיר הָנִי לְכֶם וְכַנ"ל: וְהַנָּה בְּשׁו"ע

סי' תרמ"ט הביא דברי הרשב"א ו"ל להלכה דהמנדר הנאה מלולב אינו יוצא בו ביום א' דלא הוי שילב ועי' במג"א דאע"ג דאי בעי מתשיל עלה אסור, ולפמ"ש צ"ע דהא הרשב"א הוציא דין זה מהא דתנן דתרומה טמאה פסול ול"א הואיל (וכן צ"יין הגר"א בבבאורו מקורו מזה) וכ"ז משום דהרשב"א שם קאי ע"כ בשי' הרמב"ן דיוצא בטבל ולכן ליכא למימר דהדרא לטבלא, אולם לשיטת רוב הפוסקים דאינו יוצא בטבל וכ"ה שי' הרמב"ם וקר"ן ותוס' ורש"י ו"ל לפ"ז אין ראי' מהא דתרומה טמאה דהתם להכי ל"א הואיל ואי בעי מתשיל משום דהדרא לטבלא, אבל במנדר הנאה אפשר דאמרין הואיל ואי בעי מתשיל וכמו דאמרין בפסחים מ"ו לענין בל יראה ועיין: בבבאור דברי הירושלמי בדין הדלקת שמן שריפה בחנוכה ובע"ש בשבת ר"פ ב"מ תנן אין מדליקין כו' ולא בשמן שריפה.

ובגמ' דף כ"ג מאי שמן שריפה אמר רבה שמן של תרומה שנטמאה כו' ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמה יטה א"ל אב"י אלא מעתה ביו"ט לישתרי כו' גזירה יו"ט אטו שבת.

רב חסדא אמר לשמה יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט כו' ופרש"י שמצוה עליו לבערו שמה אתי בי' לידי תקלה דאכילה שמה יטה כדי שיתבער מהר.

ובירושלמי פ' ב"מ א"ר אבהו שנה לי ר' יונתן בן עכמאי בת פהו שהיתה עומדת ע"ש עם חשיכה ובקדה נר ובתוכו שמן שריפה הרי זו מוספת לתוכו שמן כל שהוא ומדלקת א"ל ר' זעירא ומה הנה טיבי א"ל אדם גדול הי' ובקי במשנתנו הי' ופירשה ר' חייא דכפר תחמין קומי רבי ומגיתי חפים עכ"ל.

וכן הוא בירושלמי סוף תרומות ע"ש, ועיין בקרבן עדה שכתב דלא נתבאר במאי פירשה וע"ש שפירש דלהטעם שאין מדליקין בשמן שריפה מתוך שמצוה עליו לבערו חיישינן שמה יטה כיון שפיר נתבטל בחולין תו לא חש לבערו דכי גזרו רבנן בעיני' אבל ע"י תערוכות לא פי היכי דס"ל לרב בבבלי דלא גזרו בחלב מהותף ע"י תערוכות ולכן מינה אותו רב להקם כו' ע"ש וכ"כ הפנ"מ בסוף תרומות.

מיהו לכאורה צ"ע נהי דנימא דבהוספת שמן חולין כ"ש תו ליכא גזירה דשמה יטה הא מבואר בתלמודא דידן ר"פ ב"מ דשמנים שאין מדליקין בהם בשבת משום שאין נמשכים אחר הפתילה לא מהני שיתן לתוכו שמן כ"ש אף דשמן הנחתן בתוכו ממשיכו אחר הפתילה מ"מ גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו ע"ש וא"כ הכ"נ נימא אף שמוסיף בתוכה שמן חול כ"ש דאסור גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו אולם יש לישוב עפ"י דברי התוס' דף כ"ג ד"ה גזירה שכתבו דהא דבחלב מהותף גזרינן אטו אינו מהותף ושאינו מהותף שמה יטה הא לא חשיב גזירה לגזירה דכשאינו מהותף ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמצוה עליו לבערו לית למימר ודאי יטה עכ"ל ע"ש ועי' בדרף כ"א בתוס' ישנים שם, ולפ"ז מיושב שפיר דדוקא בשמנים שאין מדליקין בהם משום שאין נמשכין אחר הפתילה שם אינו מועיל מה שיתן לתוכו שמן כ"ש דגזרינן אטו ולא נתן שמה יטה ומ"מ לא הוי גזירה לגזירה דכלא נתן לתוכה שמן כ"ש ודאי יטה פנ"ל אולם בשמן שריפה אף דגזרינן שמה יטה מ"מ לא נימא

שְׁבוּדָאֵי יֵטָה וכמ"ש התוס' ולא הוּי רק גְזִירָה שְׁמָא יֵטָה ולפיכך שְׂרִי בְּהוֹסְפֵת שְׁמֵן חוּל כ"ש דתו לא תְּיָשִׁיבֵן לְשְׁמָא יֵטָה וְלֹא גְזִירֵינּוּ אִטּוּ הֵיכִי דְלֹא הוֹסִיף שְׁמֵן חוּל מִשּׁוּם דְּהוּי גְזִירָה לְגִזְרָה הוֹסִיף אִטּוּ לֹא הוֹסִיף וְלֹא הוֹסִיף שְׁמָא יֵטָה: אֶלָּא דְּבַעֲיָקֵר הָא דְּמִבְּנֹאֵר בִּירוּשְׁלָמִי דְּבִשְׁמֵן שְׂרִיפֵת מוֹסְפֵת לְתוֹכָהּ שְׁמֵן חוּל כ"ש וּמְדַלְקֵת צַע"ג דְּמֵאִיזָה טַעַם מוֹעִיל הוֹסְפֵת שְׁמֵן חוּל כ"ש וְכִי מִשּׁוּם שְׁמוֹסִיף שְׁמֵן חוּל כ"ש לִיכָא מִצְּנָה עָלָיו לְבַעְרוּ וּבִין אֵי גִימָא דְּהַמְצָנָה שְׁל שְׂרִיפֵת תְּרוּמָה טְמֵאָה הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא לִיתַן לִידֵי תַקְלָה דְּאֶכִּילָה וּכְפִרְשִׁי הַנ"ל וּבִין א"נ מִשּׁוּם דְּאֶקְרִי קוֹדֵשׁ וְעֵינֵן פִּרְשִׁי דָף כ"ה בַּד"ה מִצְּנָה לְשִׁרְוֹן וּבִתּוֹס' שֵׁם אֵין נ"מ כָּלֵל בֵּין שְׁהוּא בְּעֵין אוֹ שְׁמוֹסִיף כ"ש שְׁמֵן חוּל דְּאֶפְתִּי מִצְּנָה עָלָיו לְבַעְרוּ, וּמִש"כ הַקְּרָפֹן עֲדָה כִּינּוּן שְׁכָבֵר נִתְבַטַּל בְּחֻלְיֵין תּוֹ לֹא חָשׁ לְבַעְרוּ הוּא תְּמוּהָ מֵאֵד דְּהָאִיָּה נִתְבַטַּל שְׁמֵן שְׂרִיפָה הַרְבֵּה ע"י שְׁמֵן חוּל כָּל שְׁהוּא.

וְהִנֵּה אִם כִּי בִירוּשְׁלָמִי דְּתְרוּמוֹת אֵיתָא מוֹסְפֵת לְתוֹכוֹ שְׁמֵן שְׁל חוּלִין וְלֹא נִזְכַּר שְׁמֵן כ"ש אֶמְנָם בִּירוּשְׁלָמִי פ' ב"מ וּבִתּוֹסְפֵתָא תְּרוּמוֹת שֵׁם מִבְּנֹאֵר שְׁמֵן שְׁל חוּל כ"ש וְעֵינֵן בַּפְנ"מ בְּתְרוּמוֹת שְׁכ' שְׁצָרִיָּה לְגִרּוֹס שְׁמֵן שְׁל חוּלִין כ"ש, וּלפ"ז קָשָׁה טוּבָא דְּמֵאִי מְהֵנִי הוֹסְפֵת שְׁמֵן חוּלִין כ"ש וְצַע"ג: וְהַנְּלַע"ד לְפִרְשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי הַנ"ל וּבְהַקְדָּם יְרוּשְׁלָמִי בְּסוּף תְּרוּמוֹת וַנ"ל מֵהוּ לְהַדְּלִיק שְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּחֻנּוּפָה אֶמְרִין דְּבִי ר' יְנָאֵי מְדַלְקִין בְּשְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּחֻנּוּפָה, א"ר נִיפְסָא אֲנָא לֹא אֲנָא חֲפִים לְאֶבָּא אֵימָא הִנּוּה אֶמְרָה לִי אַבּוּהָ הִנּוּה אֶמְרָה מִי שְׂאִין לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מְדַלְקִין שְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּחֻנּוּפָה עכ"ל.

וְעֵינֵן בַּק"ע וּבַפְנֵי מִשָּׁה שְׁפִי דְּמֵיָרִי בִּישְׂרָאֵל הַמְדַלְקִין שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת כְּהֵן וְאֵע"ג דְּתְרוּמָה טְמֵאָה אֲסוּר לְזָרִים בְּהִנָּאָה שְׁל כִּילּוּי וּכְמִש"כ הַתּוֹס' בְּשֵׁבֶת כ"ו מ"מ כִּינּוּן דְּהַדְּלָקֵת גַּר חֻנּוּפָה מִצְּנָה אֶמְרִינּוּ מִצְּנָה לֹא לִיְהִנּוּת גִּיתָנוּ.

וכ"כ בַּפְנ"י בְּשֵׁבֶת דְּמִשּׁוּם מִצְּנָה לְלֵה"נ וְקִי"ל דַּנ"ח אֲסוּר בְּהִנָּאָה מִשּׁו"ה שְׂרִי בָּאִין לוֹ שְׁמֵן אַחַר ע"ש, אֶלָּא דְּלִכ' צ"ע דְּהָא בְּאֶמְת מִשְׁמַע בַּכ"מ בַּגְמ' דְּכָל הֵיכִי דְּשְׂרִינּוּ אִיסוּר הִנָּאָה לְמִצְּנָה מִשּׁוּם מִלְלָה"נ הֵינּוּ אִפִּי דְּאֶפְשֵׁר לְקַיָּים הַמְצָנָה שְׁלֹא בַּאֵה"נ מ"מ מוֹתֵר לְקַיָּים הַמְצָנָה בַּאֵה"נ מִשּׁוּם מִלְלָה"נ וְעֵינֵן בְּאֶבְנֵי מְלוּאִים סִי' כ"ח סַק"ס) וּלפ"ז קָשָׁה גַם בְּיֵשׁ לוֹ שְׁמֵן אַחַר שְׁל חוּלִין אֶמְאִי לֹא יְדַלְקִין שְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּחֻנּוּפָה מִשּׁוּם מִצְּוֹת לֹא לֵה"נ, וּכְבָר הַרְגִישׁ בְּזָה הַמַּל"מ בַּפ"ב מֵה' תְּרוּמוֹת וְה"ר מְכָאן דְּאִיסוּר הִנָּאָה שְׁל כִּילּוּי הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְלֵהֲכִי בָּאִין לוֹ שְׁמֵן אַחַר מוֹתֵר דְּבַמְקוֹם מִצְּנָה לֹא גְזוּר דָּאֵי גִימָא דְּמַה"ת אֲסוּר אִיָּה הַתִּירוּ אִיסוּר תּוֹרָה מִשּׁוּם מִצְּנָה דְּדַבְּרִיהֶם וְאֵי מִשּׁוּם מִצְּוֹת לֹא לֵה"נ א"כ אֶמְאִי קָאֶמְר מִי שְׂאִין לוֹ ע"ש אֶמְנָם דַּעַת הַתּוֹס' הוּא דְּהִנָּאָה שְׁל כִּילּוּי לְזָרִים מְדַאֲוֵרִיָּתָא אֲסוּר וּכְמוֹ שְׁהָאֵרִיָּה בְּזָה הַמַּל"מ שֵׁם וּלפ"ז הָא דְּמְדַלְקִין בְּשְׁמֵן שְׂרִיפָה הוּא מִשּׁוּם מִלְלָה"נ א"כ מֵאֵי אִירִיָּא בָּאִין לוֹ אִפִּי יֵשׁ לוֹ לִישְׁתְּרִי כַּנ"ל.

וְנִרְאָה לִישֵׁב עַפ"י מִש"כ בַּס' נִתְה"מ סִי' עַר"ה לְהַשִּׁיג עַל הַמַּח"א שְׁכ' דְּהָאֲסוּר נְכָסִיו עַל עֲצָמוֹ יְכוּל לִיתָן מֵהֶם צְדָקָה מִשּׁוּם דְּמִצְּוֹת לֹא לֵה"נ וְע"ז כ' הִנֵּה"מ דִּישְׁתַּקְעַע הַדְּבָר דְּהָא בְּמִצְּוֹת שְׁיֵשׁ בָּהּ ג"כ הִנָּאָה הַגּוּף ל"א מִלְלָה"נ וְכַמְבּוֹאֵר בַּר"ה גַּבִּי הַנּוֹדֵר מִמְעֵין כּו' וְא"כ מִתְּנָה לְעַנֵּי אִיכָא ג"כ הִנָּאָה הַגּוּף דְּהָא פּוֹטֵר עֲצָמוֹ מִפְּרוּטָה דִּידָן וְהָא דְּמַעְרַבִּין בַּאֵה"נ מִשּׁוּם מִלְלָה"נ ה"ד אִם הוּלָף לְדָבָר מִצְּנָה שְׂאִינוּ מְחַנְיָב בְּדָבָר אֶבָּל הוּלָף לְדַב"מ שְׁמַחְנְיָב בְּדָבָר וְאֵלוֹ לֹא הִי לוֹ כְּפָר זֶה הִי מוֹכֵרָח לְקַנּוֹת בְּפְרוּטָה דְּבָר אַחַר הִרִי גִיְהָה

בזה שמשפּתפּר פּרוּטָה וְאָסוּר ע"ש, ולפ"ז מְיוֹשֵׁב שפיר דְדוּקָא מי שָׂאין לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה בְּחֲנוּכָה דְהָרִי אִין לוֹ שוּם הַנְּאֻת הַגּוֹף דָּאם לֹא יְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה הָרִי לֹא יְדְלִיק כָּלֵל דְהָא אִין לוֹ שְׁמֵן אַחַר וּא"כ נִהְיֶה בְּהַדְלָקָה רַק מְקוּיִם הַמְצִנָּה וּמְצוּת לֹאוּ לֵה"נ, אוּלַם בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין אִם יְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה בְּחֲנוּכָה הָרִי מְלַבֵּד הַנְּאֻתָה שֶׁל קוּיִם הַמְצִנָּה יֵהִי לוֹ ג"כ הַנְּאֻת הַגּוֹף מְפִילוּי תְרוּמָה דָּאם יְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שֶׁל חוּלִין לְגַר חֲנוּכָה אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֹא יֵהִי לוֹ מְזֵה שוּם הַנְּאֻתָה אֲכַן אִם מְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה הָרִי שְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּלֹא ה' אָסוּר בְּהַנְּאֻתָה וְהַשְׁמֵן שֶׁל חוּלִין נִשְׂאָר לְצוּרָה בֵּיתוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְהַנְּאֻתוֹ נִמְצָא דְיֵישׁ לוֹ הַנְּאֻת הַגּוֹף מְלַבֵּד קוּיִם הַמְצִנָּה וְלֵהֲכִי בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן שֶׁל חוּלִין אִין לְהַדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה: אֲלֵא דְלפ"ז יֵהִי תְלוּי בְּמַחְלֻקַת אִי גַר חֲנוּכָה אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה דְלמ"ד אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה נִיחָא שפיר דְאָסוּר לְהַדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה כְּשֵׁישׁ לוֹ שְׁמֵן חוּל דָּאם יְדְלִיק שֶׁל חוּל יֵהִי אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְכִשְׂמֵן דְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה יִשְׂאָר לוֹ שְׁמֵן חוּלִין לְצוּרָה בֵּיתוֹ כְּנ"ל.

אוּלַם לְמ"ד נ"ח מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה הֵנָּה גַם בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין וּמְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה אִין לוֹ שוּם הַנְּאֻת הַגּוֹף לְבַד קוּיִם הַמְצִנָּה דָּאָף אִי יְדְלִיק שְׁמֵן חוּלִין לְנ"ח הָרִי מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וּלפ"ז גַם בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מוֹתֵר לְהַדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה דְמְצִנָּה לֹאוּ לֵה"נ, וּבְזֵה י"ל הַפְּלוּגְתָא בִירוּשְׁלַמִי שֶׁם דְאָמַר הֵתָם אָמְרִין דְבִי ר' יְנָאִי מְדְלִיקִין בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה בְּחֲנוּכָה וּמִשְׁמַע אִפִּי' יֵישׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין וְאַבְוָה דר' נִיסָא ס"ל דְמִי שָׂאִין לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה וּבְמֵאִי פְּלִיגִי, וּלְפִי הַנְּ"ל י"ל דְפְּלִיגִי אִי נ"ח מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה דר' יְנָאִי ס"ל מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֵהֲכִי גַם בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה דָּאִין לוֹ בְּזֵה הַנְּאֻת הַגּוֹף.

אֲכַן אַבְוָה דר' נִיסָא ס"ל נ"ח אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֵהֲכִי אִין מְדְלִיקִין בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה כְּשֵׁישׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מְשׁוּם דְנִהְיֶה. וְהֵנָּה הַרְמַב"ם ז"ל בְּפִי' י"א אֵמַה' תְּרוּמוֹת כ' וּמִי שָׂאִין לוֹ חוּלִין לְהַדְלִיק מְדְלִיק שְׁמֵן שְׂרִיפָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת הַכֹּהֵן ע"ש וּלְטַעְמִי' אֲזִיל שְׁפַסְק בְּפ"ד מַה' חֲנוּכָה דנ"ח אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֵהֲכִי פָּסַק כְּאַבְוָה דר' נִיסָא וְכַנ"ל וְהֵנָּה בְּשַׁבַּת שֶׁם א"ר הוּנָא פְּתִילוֹת וּשְׁמָנִים שְׂאָמְרוּ חֲכָמִים אִין מְדְלִיקִין בְּהֵן בְּשַׁבַּת אִין מְדְלִיקִין בְּהֵן חֲנוּכָה בֵּין בְּשַׁבַּת בֵּין בְּחוּל אָמַר רַבָּא מ"ט דר"ה קְסָבֵר כְּבַתָּה זְקוּק לֵה וּמוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, וְהַקְּשׁוּ הַמַּהְרִי"ט בְּחִי' שַׁבַּת וּבְפַנ"י שֶׁם הָא בְּכָלֵל הַשְּׁמָנִים שָׂאִין מְדְלִיקִין בְּהֵם בְּשַׁבַּת הוּא ג"כ שְׁמֵן שְׂרִיפָה וּבְשֵׁלְמָא בְּכָל הַשְּׁמָנִים שְׁטַעְמֵן מְשׁוּם שָׂאִין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה שִׁינְיָה לְאַסְרֵן בְּחֲנוּכָה אָף בְּחוּל מְשׁוּם דַּס"ל כְּבַתָּה זְקוּק לֵה אֲלֵא שְׁמֵן שְׂרִיפָה דְלֹא מִיתָסֵר אֲלֵא מְשׁוּם שְׁמָצוּנָה עָלָיו לְבַעֲרוּ חִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא יֵטָה אִין טַעַם לְאַסְרֵן בְּחֲנוּכָה וְעִי' בְּפַנ"י שְׁכ' מִיֵּהוּ בִירוּשְׁלַמִי סוּף תְּרוּמוֹת אִיתָא לְהַדְיָא דָּאם אִין לוֹ שְׁמֵן חוּלִין מְדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה א"כ הִיכִי דְיֵישׁ לוֹ שְׁמֵן חוּלִין אָסוּר לְהַדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה וְהַשְׁתָּא נִיחָא שפיר דְהָא כָּל הַנִּי שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת דְאָסֵר ר"ה לְהַדְלִיק בְּחֲנוּכָה ע"כ בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן אַחַר דְבָאִין לוֹ שְׁמֵן אַחַר אִין לוֹ לְהַמְנַע מְלַהֲדִיק שְׂמָא יְפָשַׁע וְלֹא יִתְקַן וּבְכַה"ג דְיֵישׁ לוֹ שְׁמֵן אַחַר גַם שְׁמֵן שְׂרִיפָה אָסוּר.

אֲכַן לְפִי הַנְּ"ל הָרִי נִסְתֵּר תְּיָרוּצוֹ שֶׁל הַפַּנ"י דְלַפְמ"ש דְהָא דְאָמְרוּ דְאָסוּר לְהַדְלִיק בְּשֵׁמֶן שְׂרִיפָה בְּיַשׁ לוֹ שְׁמֵן אַחַר הוּא רַק לְמֵאֵן דַּס"ל אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְלֵהֲכִי אָסוּר דְיֵישׁ

לו גם הנאת הגוף במה דמשאיר השמן חולין לצורך ביתו ולהנות מתשמישו כנ"ל אולם
הא בגמ' שם קאמר מ"ט דר"ה קסבר מותר להשתמש לאורה וא"כ אפי' דיש לו שמן
אחר ג"כ מותר להדליק בשמן שריפה דלא נהנה מידי כנ"ל ומשום קיום המצנה הא
מצנה לאו לה"נ א"כ הדרא קושית הפנ"י לדוכתו'.

אכן י"ל דס"ל לר"ה פ"ב חסדא דמפרש המשנה דלא בשמן שריפה היינו ביו"ט שחל
להיות ע"ש לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט אבל בכל שבת מדליקין בשמן שריפה
ולפ"ז לא הוי פלל שמן שריפה בכלל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת:
אולם לענ"ד נראה לפרש דברי הירושלמי בסוף תרומות דאמר מי שאין לו שמן חולין
מדליק בשמן שריפה בחנוכה הא ביש לו שמן חולין לא ידליק בשמן שריפה דמייירי
לעולם אפי' בכהו דלדידו' מותר שמן שריפה בהנאה.

אף הא דבייש לו שמן חולין לא ידליק בשמן שריפה יסוד הטעם הוא משום שאין עושין
מצות חבילות חבילות וכמבואר בגמ' פסחים ק"ב דאר"ש אין אומרים שתי קדושות על
כוס אחד מ"ט אמר רנב"י לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ופרשב"ם דמיקחי עליו
כמשוי' ע"ש, ולפ"ז י"ל דה"ט ג"כ דאין מדליקין בשמן שריפה בחנוכה דזהו שני מצות
נפרדות מצות הדלקת נ"ח וכן שמן שריפה לעולם מצותה בשריפה ובשבת כ"ה אמר
רב פשם שמצנה לשרוף הקדשים שנטמאו פה מצנה לשרוף את התרומה שנטמאת ולפ"ז
אם מדליק בשמן שריפה הרי מקיים בשמן אחת שני מצות ויש בזה משום עושה מצות
חבילות חבילות, ועפ"י זה יתבאר היטב החילוק בין יש לו שמן חולין לאין לו והוא עפ"י
הגמ' דפסחים שם דפריה מהא דתנא ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון כו'
ומשני אין לו שאני ע"ש הרי דכללא דאין עושין מצות חבילות היינו רק בדאפשר לי
שלא לעשות חבילות אבל בדלא אפשר שרי ולפ"ז מיושב שפיר החילוק דבייש לו שמן
חולין דאפשר לי להדליק נ"ח בשמן חולין אסור להדליק בשמן שריפה משום דאין
עושין מצות חבילות חבילות אולם באין לו שמן חולין רק שמן שריפה דבאין לו ליכא
משום אין עושין מצות חבילות כמבואר בגמ' להכי מותר להדליק שמן שריפה בחנוכה:
ואין להקשות דאי נימא דבהדלקת נ"ח בשמן שריפה איכא משום אין עושין מצות
חבילות היינו מצות הדלקת נ"ח ומצות ביעור שמן שריפה א"כ גם להדליק שמן שריפה
בשבת ג"כ איכא משום אין עושין מצות חבילות דהדלקת נ"ח של שבת מצנה וא"כ ל"ל
לרבה לפרש טעמא דאין מדליקין בשמן שריפה בשבת משום דמצנה עליו לבערו
חיישינן שמא יטה מ"ט לא פי' כפשוטו משום שאין עושין מצות חבילות, די"ל משום
דלפ"ז לא יהי' שמן שריפה דומיא דשאר שמנים פסולים דקחשיב במשנה דטעמם משום
שאין נמשכין אחר הפתילה גזרה שמא יטה א"כ בודאי אפי' לית לי' שמן אחר ג"כ אסור
להדליק אולם בשמן שריפה אי נימא דהטעם הוא משום אין עושין מצות חבילות א"כ
זהו דוקא ביש לו שמן הלאה אחר אבל באין לו שמן חולין מותר להדליק בשמן שריפה'
כמו דאמרי' בחנוכה א"כ לא הוי שמן שריפה דומיא דשאר שמנים פסולים לפיכך פי'
רבה הטעם משום שמצנה עליו לבערו גזרה שמא יטה דלפ"ז גם באין לו שמן חולין ג"כ
אסור להדליק והוי דומיא דשאר שמנים פסולים כנ"ל.

מעֵתָה נַחֲזֹר לְדַבְרֵי הַיְרוּשָׁלַמִי פ' ב"מ אר"א שְׁנָה לִי ר"י בֶן עֲכָמָאִי בַת פֶּהֶן שְׁהִיְתָה עוֹמֶדֶת ע"ש עִם חֲשִׁיקָה וּבִינְדָה נִר וּבַתּוֹכּוֹ שְׁמֹן שְׁרִיפָה הַר"ז מוֹסַפֶּת לְתוֹכּוֹ שְׁמֹן חוֹל כ"ש וּמְדַלְקַת וּבִק"ע פ"י דְּזָהוּ אֲלִיבָא דְרַבָּה דִּס"ל דְּלִפְיָכָה אֵין מְדַלִּיקִין בְּשֵׁמֶן שְׁרִיפָה בְּשַׁבַּת מִתּוֹךְ שְׁמֵצוּהָ עָלָיו לְבַעֲרוּ גְזָרָה שְׁמָא יִטָּה וְהָכָא פִּינּוֹן שְׁפָכְרָ נְתַבְטַל בְּחֻלְיִין תּוֹ לֹא חָשׁ לְבַעֲרוּ, וְכַתְּבִנוּ לְתַמּוּהָ דְמָאִי מְהַנִּי הוֹסַפְתָּ שְׁמֹן כ"ש וּמִש"כ הַק"ע מְפִינּוֹן שְׁפָכְרָ נְתַבְטַל בְּחֻלְיִין תּוֹ לֹא חָשׁ לְבַעֲרוּ הוּא תַּמּוּהָ בְּיוֹתֵר הָאִידָה נְתַבְטַל שְׁמֹן שְׁרִיפָה ע"י שְׁמֹן חוֹל כָּל שְׁהוּא.

אֲכֹן עִפ"י הַנ"ל נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלַמִי דְּלֹא ס"ל הָא דְרַבָּה דְּמִתּוֹךְ שְׁמֵצוּהָ כּוֹ גְזָרָה שְׁמָא יִטָּה וּס"ל דְּלִשְׁמָא יִטָּה לֹא חִיְיָשִׁינּוּ וּכְדִס"ל לִר' חֲסֵדָא שֵׁם אֹלָם הָא דְאֵין מְדַלִּיקִין בְּשֵׁמֶן שְׁרִיפָה הוּא בְּאַמַּת מְשׁוּם שְׁאֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת דְּבִיעוּר שְׁמֹן שְׁרִיפָה וְהַדְּלָקַת נִר שַׁבַּת הֵם שְׁנֵי מְצוֹת נִפְרָדוֹת וְכַשְׁמְדִלִיק נִר שַׁבַּת בְּשֵׁמֶן שְׁרִיפָה וּמְקַיִים שְׁנֵי הַמְצוֹת בְּשֵׁמֶן אֶחָד הֵרִי עוֹשֶׂה מְצוֹת חֲבִילוֹת וְכַנ"ל: וּבְזָה מְיֻשָּׁב שְׁפִיר הַטַּעַם דְּשָׂרִי בְּהוֹסַפְתָּ שְׁמֹן חֻלְיִין כָּל שְׁהוּא דְּבַכָּה"ג לִיכָא מְשׁוּם אֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת וּמְשׁוּם דְּכִינּוֹן דִּישׁ בְּתוֹךְ הַשְׁמֹן שְׁרִיפָה גַם שְׁמֹן שֶׁל חֻלְיִין דְּלִיכָא בְּזָה מְצוֹת בִּיעוּר א"כ לֹא הֵנִי הַשְׁנֵי מְצוֹת שֶׁל הַדְּלָקַת נִר שַׁבַּת וּמְצוֹת בִּיעוּר שְׁמֹן שְׁרִיפָה בְּשֵׁמֶן אַחַת דְּהַדְּלָקַת נִר שַׁבַּת הוּא עִם שְׁמֹן שֶׁל חֻלְיִין וְאֵע"ג דְּשְׁנֵי הַשְׁמָנִים מְעוֹרְבִין מ"מ פִּינּוֹן דִּישׁ בְּזָה שְׁנֵי מִינֵי שְׁמֹן שֶׁל חֻלְיִין דְּלִיכָא בְּזָה מְצוֹת בִּיעוּר וְשֶׁל שְׁמֹן שְׁרִיפָה אִם מְדַלִּיק בְּזָה נִר שֶׁל שַׁבַּת לִיכָא בְּזָה מְשׁוּם אֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת וְהָא דְּלֹא קָאֵמֵר גַּם בְּנִר חֲנֻפָּה דְּמְהַנִּי בְּהוֹסַפְתָּ שְׁמֹן כ"ש נִיחָא שְׁפִיר דְּשֵׁם בְּאַמַּת לֹא מְהַנִּי הוֹסַפְתָּ שְׁמֹן כ"ש דְּהָא מְבֹאֵר בְּשׁו"ע דְּבַשְׁעַת הַדְּלָקָה צְרִיף שְׁיִהְיִי שְׁמֹן כְּשִׁיעוּר א"כ לֹא יִתְכַּן לֹאמֵר דְּהַדְּלָקַת נ"ח הוּא עִם הַכ"ש שֶׁל שְׁמֹן חֻלְיִין כְּמוֹ בְּשַׁבַּת] וְכֹן יִתְבָּאֵר בְּזָה גַם סוּף דְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלַמִי א"ל ר"ז וּמָה הֵנָּה טִיבִי א"ל אָדָם גְּדוֹל הִי וּבְקִי בְּמִשְׁנֵינּוּ הִי וּפִירְשָׁה ר' חֲזִיָא דְּכִבֵּר תַּחֲמִין קוּמִי רַבִּי וּמְנִיתִי חֲפִים וְהַקְּרִבּוֹן עֲדָה כְּתִב דְּלֹא נְתַבָּאֵר בְּמָאִי פִּירְשָׁה ע"ש, וְעִפ"ז יִתְבָּאֵר שְׁפִיר דִּר' חֲזִיָא פִּירְשׁ קוּמִי רַבִּי לְמִשְׁנֵינּוּ דְּתַנִּי וְלֹא בְּשֵׁמֶן שְׁרִיפָה דְּהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם שְׁאֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת כְּנ"ל וּמְשׁוּם זֶה מְנִיתִי חֲפִים, וּלְפ"ז יִהִי נ"מ לְדִינָא דְאֵין לְהַדְּלִיק שְׁמֹן שְׁרִיפָה בְּשַׁבַּת אִם לֹא ע"י תּוֹסַפּוֹת שְׁמֹן חוֹל כ"ש וְכַמְבֹּאֵר בִּירוּשָׁלַמִי וְאַף דְּאֵין קִי"ל כִּר"ח וְלֹא כְּרַבָּה מ"מ כְּכָר בְּאַרְנוֹ דָּגִם הַיְרוּשָׁלַמִי לֹא ס"ל טַעְמָא דְרַבָּה וְא"כ אֲפִשֵׁר דָּגִם ר"ח מוֹדָה דְּדוֹקָא בְּאֵין לוֹ שְׁמֹן אַחַר מוֹתֵר אֲבָל בִּישׁ לוֹ צְרִיף לְהוֹסִיף שְׁמֹן חֻלְיִין כ"ש: סִימָן כֹּא הֵנָּה הַטּוֹר בַּה' חֲנֻפָּה סִי תִרְע"ג כְּתִב וְז"ל כָּל הַשְׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת כְּשֵׁרִים לָהּ בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבַּת אִף הַפְּסוּלִים לְנִר שֶׁל שַׁבַּת מְפַנִּי שְׁאֵין אוֹרֵן יָפָה וְשְׁאֵין הַשְׁמֹן נְמֻשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה כְּשֵׁרִים לָהּ דְּלֹא חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא תַּכְבָּה וְיַחֲזוֹר וְיַדְּלִיקָנָה שְׁאִף בְּחוֹל אִם כְּבִתָּה קוּדָם שְׁעֵבֵר זְמַנָּה אֵין צְרִיף לְחֻזוֹר וּלְהַדְּלִיקָה וְלֹא חִיְיָשִׁינּוּ נְמִי שְׁמָא יִטָּה מְפַנִּי שְׁאֵין אוֹרֵן יָפָה שְׁהָרִי אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה עַכ"ל הַטּוֹר.

וּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי דְלָמ"ד כְּבִתָּה זְקוּק לָהּ הֵנָּה לְהַדְּלִיק נִר שֶׁל חֲנֻפָּה בְּשַׁבַּת בְּשְׁמָנִים וּפְתִילוֹת הַפְּסוּלִים לְנִר שֶׁל שַׁבַּת מְפַנִּי שְׁאֵין הַשְׁמֹן נְמֻשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה אָסוּר מִתְרִי טַעְמָא חֲדָא שְׁמָא תַּכְבָּה קוּדָם שְׁיַעֲבֹר הַזְּמַן וְלֹא יוּכַל לְחֻזוֹר וּלְהַדְּלִיקָה מְשׁוּם שַׁבַּת וּבְאַמַּת כְּבִתָּה זְקוּק לָהּ, וְעוֹד שְׁמָא תַּכְבָּה וְיַחֲזוֹר וְיַדְּלִיקָנָה וְנִמְצָא מְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבַּת, מְלַבֵּד

דאם מױפּר להשׂתמש לאור׳ה יש עוד חשש שׂמא יטה לצױרף תשמיש פּמבױא׳ בגמ׳ פ׳ ב״מ ע״ש.

והנה לשיטת הטור דלהדליק גר חנוכה בשבת בשמנים הפסולים למ״ד פּבּתה זקוק לה אסור משום שׂמא תכּבּה ויחזור וינדליקנה לפ״ז צ״ל דגם לענין גר של שבת דאמרבגמ׳ ריש פ׳ ב״מ שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם מפני שאין נמשכין אחר הפתילה ופרש״י שאין נמשכין ואתי להטות וכ״כ התוס׳ והרא״ש שם דהטעם הוא שׂמא יטה וכן מתבאר מדברי הטור בּכּאן פנ״ל.

וצ״ל דמלבד הטעם שׂמא יטה לצױרף תשמיש עוד יש חשש שׂמא תכּבּה לגמרי ויחזור וינדליק דאי נימא דבגר שבת לא חיישינן לשׂמא תכּבּה ויחזור וינדליק רק משום שׂמא יטה א״כ מנ״ל להטור דבחנוכה חיישינן שׂמא תכּבּה ויחזור וינדליק בשביל המצוה למ״ד פּבּתה זקוק לה.

וכן מבואר בּאמת בהלבוש בסי׳ הנ״ל וז״ל אפי׳ אותן שמנים ופתילות הפסולים לגר של שבת מפני שאין השמן נמשך אחר הפתילה וחששו בגר של שבת שׂמא יכּבּה ויחזור וינדליקנה בשבת או שׂמא לא יאירו יפה ויבוא להטות כו׳ הרי שפי׳ בהדיא דגם בגר של שבת לבד החשש דשׂמא יטה חיישינן עוד שׂמא תכּבּה ויחזור וינדליק ונראה ברור דדבריו הם עפ״י דברי הטור הנ״ל מש״כ לענין חנוכה וכ״נ מדברי הט״ז בסימן זה ע״ש: אגמם דברי הטור צע״ג דמנ״ל להטור לחדש עוד חשש בשמנים הפסולים דחיישינן שׂמא תכּבּה ויחזור וינדליק בשבת, דאחא דמבואר בגמ׳ הטעם מפני שאין נמשכין אחר הפתילה פירשו רש״י ותוס׳ והרא״ש וכל הראשונים דהטעם הוא שׂמא יטה ויבדאי יש חילוק גדול בין החשש דשׂמא יטה להחשש דשׂמא תכּבּה ויחזור וינדליק בשבת דכשנהר דולק ואין אורו יפה שאינו נמשך אחר הפתילה בקל יבוא להטות משא״כ כשפּכּר פּבּה הגר לא בקל יבוא לחזור ולהדליק בשבת פּנודע בחוש.

וביותר דהנה בשבת שם איתא דשמנים שאין מדליקין בהן בשבת לא מהני שימתן לתוכו שמן כ״ש אף דשמן כ״ש ממשכו אחר הפתילה ומשום דגזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו וכ׳ הרא״ש דלא הוי גזרה לגזרה נמן לתוכו שמן כ״ש אטו לא נמן ולא נמן שׂמא יטה דבנדאי אתי להטות וכ״כ התוס׳ דף כ״ג ד״ה גזרה דכשאינו מהותף ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה הרי דשׂמא יטה אין זה רק חשש אלא פּינן שאינו נמשך אחר הפתילה בנדאי יטה והיינו דמשום בקל יבוא להטות.

אולם לחשש דשׂמא תכּבּה ויחזור וינדליקנה בנדאי אין לומר דאם תכּבּה בנדאי יחזור וינדליק בשבת פּמובן. וא״כ פּינן שׂפּל הראשונים פּתבו בשמנים הפסולים הטעם דשׂמא יטה מנ״ל להטור להוסיף עוד חשש חדש משום דשׂמא תכּבּה ויחזור וינדליקנה בשבת ועוד צע״ג מסוגיא שם אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מ״ט דר״ה קסבר פּבּתה זקוק לה ומפּר להשׂתמש לאור׳ה.

וכתבו התוס׳ שם וז״ל וא״ת מנ״ל לרבא דסבר ר״ה דמפּר להשׂתמש לאור׳ה דלמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר פּבּתה זקוק לה ואין יכול להדליק בשבת וי״ל

דא"כ לא הני צריף ל"י למימר בין בחול בין בשבת פינו דחד טעמא הוא אלא הו"ל למימר אין מדליקין סתם מדקאמר בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד טעם אחר בשבת שלא להדליק לבד מטעם חול והיינו שמא יטה וא"כ סבר דמותר להשתמש לאורה עכ"ל וכ"כ הרשב"א בחידושו ע"ש, אכן לדברי הטור הנ"ל הדרא קושית התוס' לדוכתין דמנ"ל לרבא דסבר ר"ה דמותר להשתמש לאורה דלמא לעולם אסור להשתמש לאורה והא דקאמר בין בחול בין בשבת היינו משום דמלבד הטעם דאיפא גם בחול שמא יכבה ויפשע ולא יחזור וינדליקנה ומה גם בשבת דלא יוכל להדליק עוד יש טעם אחר שלא להדליק בהן בשבת פינו דכבחה זקוק לה חיישינן שמא תכבה ויחזור וינדליקנה ונמצא מחלל השבת ולהכי קאמר בין בחול בין בשבת דבשבת יש עוד טעם דלא שייך בחול ומנ"ל לרבא דסבר ר"ה מותר להשתמש לאורה וזהו קושיא עצומה לדברי הטור.

וביותר דבהא שכ' התוס' דלהכי אמר בין בחול בין בשבת לאשמעינן שבשבת יש עוד טעם אחר והיינו שמא יטה ולכ' תיקשי על הגמ' גופין דל"ל בשבת טעם אחר ולא סגי בטעם של חול דהא כבחה זקוק לה שמא תכבה ולא יוכל להדליק וצ"ל משום דבאמת נ"מ לדינא דלהטעם של חול שמא תכבה ולא יוכל להדליק בשבת א"כ זהו רק ביש לו שמן אחר אבל באין לו שמן אחר בנדאי מדליק גם בשמנים הפסולים דמשום שמא תכבה ולא יוכל להדליק ימנע מלהדליק כלל לכה קאמר שבשבת יש עוד טעם דשמא יטה דלפ"ז גם באין לו שמן אחר אסור להדליק בשמנים הפסולים (וכ"כ הפנ"י בחי' ע"ש).

אולם לדברי הטור דלמ"ד כבחה זקוק לה חיישינן שמא תכבה ויחזור וינדליקנה בשבת א"כ איך אפ"ל דס"ל לר"ה דמותר להשתמש לאורה וחישינן שמא יטה וזהו הטעם הנוסף בשבת דמשום זה אפי' אין לו שמן אחר אסור להדליק פנ"ל פינו דע"כ ס"ל דכבחה זקוק לה וא"כ בלא"ה אסור להדליק נ"ח בשמנים פסולים בשבת אפי' אין לו שמן אחר דחיישינן שמא תכבה ויחזור וינדליקנה וא"כ מה צריף הטעם דשמא יטה דשוב אין נ"מ לדינא כלל, ועכ"פ מדברי הגמ' צע"ג למש"כ הטור פנ"ל: גם צ"ע על הטור שכתב כל השמנים כו' כשרים לה דלא חיישינן שמא תכבה ויחזור וינדליקנה שאף בחול אם כבחה כו' א"צ לחזור ולהדליקה כו' וצ"ע שלא הנכיר הטור כלל מחשש הפשוט שמא תכבה ולא יוכל לחזור ולהדליק בשבת ומשום שאף בחול אם כבחה אין זקוק לה ואיך השמיט כלל הטעם הפשוט והנכיר רק מענין חשש שיחזור וינדליקנה אשר לא נמצא כלל חשש זה בדברי הראשונים גם מש"כ שאף בחול כו' עיין בפרמ"ג שנדחק בהבנת הדברים: וע"כ לולי דמסתפינא הי' נ"ל להגיה קצת בדברי הטור ולהוסיף רק תיקבה אחת.

היינו דמה שכ' דלא חיישינן שמא תכבה ויחזור וינדליקנה כו' צריף להיות שמא תכבה ולא יחזור וינדליקנה וזהו הטעם הפשוט והיינו דלא חיישינן שמא תכבה ולא יוכל לחזור ולהדליק בשבת שאף בחול אם כבחה קודם שעבר זמנה א"צ לחזור ולהדליקה.

ומעתה יובן שפיר מש"כ שאף בחול כו' היינו שאף בחול שאם כבחה אפשר לתקן ולחזור ולהדליקה ומ"מ כבחה אין זקוק לה וא"צ לחזור ולהדליקה ומכש"כ בשבת שאם תכבה לא אפשר להדליק פשיטא דלא חיישינן שמא תכבה.

סימן כ"ב ט"ז טבת תר"ל עה"מ פֿעטערבורג פֿבוד יִדידי הָרב הגדול החו"ב המפְּוֹרָסם כו' מו"ה אֶלְפֶסנְדֶר זִיסקִינְד נ"י מ"ן יִנְהֵלֵהוּ ד' על מי מְנוּחֹת וְיִשְׁפִיעֵהוּ רֹב בְּרָכוֹת. מְכַתְּבֵיו הִיקָרִים הַמְּלָאִים דַּעַת וְתִבּוּנָה הַגִּיעֵנִי, וְע"ד הַשׁו"ב דְּמַתָּא אֲשֶׁר רַבִּים מְרַנְּנִים אַחֲרָיו כִּי מַעֲשָׂיו מְקַלְקְלִים בְּעֵינַי שׁו"ב אִילָם אֵין בְּדַבְרֵיהֶם דְּבַר בְּרוּר וְעֲדוּת רְאוּי' לְגִרוּעַ חֲזַקַת הַשׁוֹחֵט רַק אִישׁ אֶחָד הַעִיד בְּבִירוּר כִּי פ"א שְׁחַט אֶצְלוֹ בְּהֵמָה אַחַת וְלֹאֲחַר גָּמַר הַשְּׁחִיטָה הַתְּבוּנָה בַּעַה"ב כִּי הַנִּשְׁט לֹא נִשְׁחַט רַק עוֹר הַחִיצוֹן וְהַעוֹר הַפְּנִימִי נִשְׁאַר שְׁלֵם וְיִשְׁאַל אֵת פִּי הַשׁוֹחֵט וַיַּעֲנֵהוּ כִּי פֶשֶׁר הוּא לְפִי דַּעַתוֹ מֵאַחַר שֶׁהִקְנָה נִשְׁחַט בְּשִׁלְמֹת עִם עוֹר הַחִיצוֹן שֶׁל הַנִּשְׁט הָיָה כְּמוֹ רֹב הַסִּמְנַיִם גַּם נִמְצְאוּ סִירְכוֹת אַחַר בְּדִיקָתוֹ כ"ז הַעִיד אִישׁ אֶחָד נְאֻמָּן רוּחַ וְיִשְׁרַח הוֹלֵךְ וְהַשׁוֹחֵט מְכַחֵשׁוּ עַל כָּל הַדְּבָרִים, עוֹד הַעִיד אִישׁ אַחַר שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מְלַמֵּד אֶחָד בְּכַפֵּר שֶׁהִגִּיד לוֹ שֶׁרָאָה כִּי הַשׁו"ב הַנִּלְפ"א בְּאַמְצַע שְׁחִיטָה נִסּוּג אַחֲוֹר וְגָמַר אַח"כ שְׁחִיטָתוֹ וְנִשְׁתַּוְּמוּ הַרוּאִים וַיַּעֲנֵה כִּי מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט הָרֹב אֵין קַפִּידָא וְהַמְּלַמֵּד אוֹמֵר עֲתָה כִּי כְּבָר שְׂכַח הָאִיף הִי הַמַּעֲשָׂה אִף זֹכֵר כִּי הִי מַעֲשָׂה בְּאַמְצַע שְׁחִיטָה אֲשֶׁר הִשִּׁיב הַשׁו"ב מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט הָרֹב אֵין קַפִּידָא, וְנוֹסֵף ע"ז פְּתַב כַּת"ר כִּי תָהִה עַל קַנְקַנּוֹ וְנִמְצָא חֶסֶר בְּכַמָּה הַלְכוֹת הַמְּצוּיִם וּפְשׁוּטִים וְאוֹמֵר עַל הָאִסוּר מִתָּר וְעַל הַמְּוֹתֵר אִסוּר זֶהוּ תִּנְרַף שְׁאַלְתוּ: וְהִנֵּה בְּדַבְרֵים הָאֵלוּ הַעִיּוֹן וְשִׁקוּל הַדַּעַת בְּהֵם קָשָׁה מְאֹד וְע"ז אָמְרוּ חַז"ל לַעוֹלָם יִרְאֶה דִּינָן עֲצָמוֹ כו' כִּי מִצַּד אֶחָד הוּא פְּקוּ"נ מִמֶּשׁ לְאִישׁ אֲשֶׁר טָפְלָא תְלוּי בּוֹ וְהוּא ד"נ מִמֶּשׁ וּמִצַּד הַשְּׁנַי הוּא אִסוּר נו"ט וְכַמָּה הַחֲמִירוֹ חַז"ל בְּזֵה בְּאִנְפֵי יִרְאֵת ה' הַנְּחוּץ לְהִיּוֹת לְכָל שׁו"ב וְאִף אַחַת הַנִּשְׁאַר לְנוֹ לְמוֹרְשָׁה בְּכָל תִּנְקָף וְעוֹן בַּעוֹ"ה הוּא אֲכִילַת בֶּשֶׂר פֶּשֶׁר וְיֵשׁ לְהַעֲמִיד הַדָּת עַל תְּלָה, וּמִהָרְאוּי לְהַאֲרִיף בְּזֵה הַרְבֵּה בְּכָל פְּרִטֵי דִינֵיהֶם אִף רַבִּי טְרִדוּמִי פַעַת יִמְנַעוּנִי לְהַאֲרִיף בְּזֵה וְעוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד לְהַמְתִּיק סוּד אִף אֲבוּא בְּקַצְרָה, וְהִנֵּה זֶה בְּרוּר אֲשֶׁר אֵין לְחֲשׁוֹב בְּזֵה רַק עַד אֶחָד כִּי הַעַד מִפִּי עַד לְאוֹ פְלוּם כַּמֶּש"כ כַּת"ר"ה וְגַם כִּי הוּא אוֹמְרָעֲתָה שְׁאִינוֹ זֹכֵר וְאִינוֹ מְכַחֵשׁוּ מ"מ הָיָה עַד מִפִּי עַד.

ומש"כ כַּת"ר כִּי גַם לְפִי דְבָרֵי הַמְּלַמֵּד הֵלֵא הוּא אוֹמֵר כִּי הִי מַעֲשָׂה בְּאַמְצַע שְׁחִיטָה אֲשֶׁר הַשׁוֹחֵט הַנְּחַרְף לְהִגִּיד כִּי מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט הָרֹב אֵין קַפִּידָא וְלִדְיוֹן אֵין נ"מ כָּלֵל בֵּין קוֹדֵם שְׁחִיטַת הָרֹב לְאַחַר שְׁחִיטַת הָרֹב, לַעֲנ"ד מִשׁוּם זֶה לֹא אִירִיא פִּינוֹן שֶׁהַמְּלַמֵּד אִינוֹ זֹכֵר כָּלֵל מִזֵּה מַה הִי הֵלֵא בְּפִשׁוּטוֹ אַפ"ל שֶׁנִּשְׁחַט הָרֹב וְלֹא גָמַר אֵת שְׁחִיטָתוֹ וְע"ז הִשִּׁיב הַשִּׁי"ב מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט הָרֹב אֵין קַפִּידָא וְנִבּוּא רַק לְמִש"כ כַּת"ר פִּינוֹן שִׁישׁ רִינוֹן שְׁמִרְנָנִים אַחֲרָיו כְּפָה אֲנָשִׁים מְכַמָּה עֵנִינִים וְהָרִי לֹא גָרַע מְרַגְלִים לְדָבָר שֶׁמַּעֲבִירִין אוֹתוֹ אַפִּי בְּעַד אֶחָד כְּמִבְּנוֹר בִּירוֹ"ד סִי' א'.

אִוְלָם הִנֵּה זֶה לֹא נִתְבָּרַר לְנוֹ בְּאַמְתַּת לְהוֹצִיא מִחֲזַקְתּוֹ עַפ"י רִינוֹן בְּעֵלְמָא וְלוֹמַר דִּהָיָה כְּמוֹ רַגְלִים לְדָבָר וּמַה שֶׁכ' מִהָרִי"ק בְּתִשׁוּבָה דְּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ עַפ"י ע"א אִם יֵשׁ רַגְלִים לְדָבָר הִינּוּ כְּמוֹ שְׁמִבְּנוֹר בְּשׁו"ת מִהָרִי"ק סִי' ל"ג וְנ"ל וְאִם הוּא אוֹתוֹ שׁוֹחֵט אֲשֶׁר כְּבָר נִכְשַׁל בְּעֵינָיו הַבְּדִיקָה כְּאֲשֶׁר כְּתִבָּת לִי אִי לְדִידִי הָיָה צִיּוּתִי בְּנִי קַהֲלֶכֶם הָיָה מַעֲבִירִין אוֹתוֹ לְגַמְרֵי פִינוֹן שִׁישׁ רַגְלִים לְדָבָר ע"ש הָרִי מְבִנוֹר שֶׁהִי בְּרוּר לְהֵם.

שְׁכָּר נִכְשַׁל וְזֶה מְקַרֵי רַגְלִים לְדָבָר אֲבָל קוֹל רִינוֹן בְּעֵלְמָא מִנ"ל דִּהָיָה רַגְלִים לְדָבָר פִּינוֹן שְׁאֵין עֲדוּת בְּרוּרָה אַפִּי עַל עֵנִינִי קְלוּת בְּשׁו"ב: שׁוֹב מִצְאָתִי בְּשׁו"ת חַת"ס סִי' י"א וְנ"ל

ע"ד השוחט אשר רבים מרננים עליו שהוציא כמה טריפות מת"י כו' גם מש"כ מעלתו עוד פיון שיש רגל"ד יש להאמין תמוה לי על דבריו מה רגל"ד איפא והתם בעובדא דמהרי"ק פבר הורע פחו של אותו השוחט והי' ידוע לב"ד שפבר נכשל פ"א בפדיקה ועתה חזר וברא ע"א ונתקבל עדותו בב"ד אלא שהשוחט הכחישו ע"ז כ' מהרי"ק פיון שיש רגלים לדבר שפדברי העד פן הוא שהרי פבר נכשל במעשה הראשון ע"כ יש לצרף ולהאמין גם את זה משא"כ הקא מה רגלים איפא הפל רינון בעלמא ופטומי מילי ואויבים דאפקי לקלא שלא בב"ד הם יבואו ויעידו ואז גם אם לא יכוננו עדותם מ"מ יש לדון אפי' אומדנא ורגלים לדבר ע"ש, ודבריו צריכין הכרע פי מתחלת דבריו משמע דאין לצרף רינון להיות נחשב כמו רגלים לדבר ועובדא דמהרי"ק התם פבר נכשל פ"א בנדאי, אולם בס' תבו"ש סי' ב' סעי' כ"א מבואר הדין וז"ל אם לא העיד עליו כ"א ע"א אינו נאמן עליו אא"כ נראה להמורה שאמת הדבר לפי ענין השוחט פגון שיצא עליו פבר ש"ר והעד הוא בר סמכא אז יש להעבירו ע"ש ומפורש בהדיא דאם יצא עליו פבר ש"ר וע"א מעיד הוי רגל"ד ויש להעבירו, אולם זה צריף שיקול גדול לפי ענין השוחט והוצאת הש"ר ולפי נאמנות העד אם אין לחושדו בשום גיעה ועיין בשו"ת הרא"ם ח"ב שהצריף בזה לפסול עדות על השו"ב שהם קצת נוגעין בדבר ע"ש, והנה מקור דברי הת"ש הוא מס' יש"ש פ"ק דחולין סי' ט' ושם אחר שהביא דברי מהרי"ק כ' גם יפה פתב המהרי"ק שיש ליתן לב על השוחט ולבדוק על מעשיו אם פרקו נאה שלא יצא עליו ש"ר בנערותו אבל אם יצא עליו ש"ר והעד הוא בר סמכא ואיש מהימן ראוי להחמיר ולהרחיק עצמו ממנו מ"מ אין יכולין לפוסלו ולפסוק מחינתו בתוך זמנו פאשר אכתוב בתשו' פ' גיה"נ סי' י"ז עכ"ל, ולפ"ז מבואר בדבריו דאין יכולין לפוסלו רק מי שרוצה להחמיר ולהרחיק עצמו יש להחמיר ומדברי מהרי"ק משמע דיש לפוסלו ולהעבירו וצ"ע.

וביותר תמוה שפדבריו בפ' גיה"נ לא נזכר שם פלל מדין זה רק שם מיירי מדין אחד שיצא טריפה מת"י שנתחלה לו בשור טריפה תחת פשיטה ונשבע שמשגה הוא והעלה שם בראיות דנאמן לומר שוגג הי' וגם הי' שם אומדנות מוכיחות שמשגגה הי' ומסיק דאין מקום לפוסלו ולהעבירו מאחר דהי' בשוגג אבל מ"מ אם רוצים הקהל או אף יחידים להחמיר על עצמם שלא לאכול מבדיקתו מאן מחי בידיהו ע"ש.

אולם נידון זה היכי שלפי דברי העד הוי מזיד וגם יש עליו קול רינון פנ"ל לא נתבאר פלל והא מדברי מהרי"ק גם בת"ש מבואר דיכולין להעבירו מ"מ בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה והרי ביש"ש מפורש בהדיא דאין יכולין לפוסלו ולפסוק חיותו רק מי שירצה להחמיר ולהרחיק ממנו רשאי אלא דכ"ז הוא לענין לפוסלו ולהעבירו לגמרי או לתת עליו תשובה דפ' ז"ב לילה למקום שאין מפירין אותו אולם לקבל עליו דברי חבירות בפני ג' זה א"צ לפנים דמחויב לקבל דברי חבירות בפני ג' דזה לא יזיק להשו"ב מאומה ולמה נקל בלא קבלת דברי חבירות, ולענ"ד דאף אם יהי' אמת פדבדי העד מ"מ סגי בקבלת דברי חבירות וא"צ להחזיר בתשובה דפ' ז"ב והנה אחר העיון בשו"ע יו"ד סי' קי"ט ובפר"ח ובפרי תנאר שם ובת"ש סי' א' ובח"א פלל א' ובשו"ת הרא"ם ח"ב סי' ל"ב ובשו"ת מהרי"מ ט"ח ד"ד סי' ט"ו ובשו"ת שארית יוסף סי' כ"ב ובתשו' צמח צדק סי' ע"ג ובתשו' עבודת הגרשוני סי' נ"ד ובתשו' פרי תבואה סי' י"ג י"ד מתבאר

מדבריהם דבפעם ראשון יש להעבירו ואם יש בזה הנאת ממון כמו אם נוטל שָׁכָר רק מן הפְּשִׁירוֹת אין לו תְּקֵנָה כ"א בְּתִשְׁבֹּה דפ' ז"ב דְּנִחְשָׁב מִזִּיד בְּוֹדָאֵי רַק אִם נוֹטֵל פְּרָס קָצוּב דְּאִין בְּזֵה הִנָּאת מִמּוֹן אִז סָגִי בְּקַבְּלַת דְּבָרֵי חֲבִירוֹת בְּפָנֵי ג' דְּנִחְשָׁב כְּפּוֹשֵׁעַ וְלֹא כְּמִזִּיד, וְהָרֵאשׁוֹן בְּזֵה הוּא הָרֵא"ם בְּתִשְׁבֹּה הַנ"ל וְע"ז הִסְפִּימוּ כָּל הָאֲחֵרוֹנִים מ"מ אִם יֵשׁ הוֹכְחָה שְׂשׂוּגָג הוּא לְעוֹלָם יֵשׁ לְהִקָּל בַּקְּבֹד"ח בְּפָנֵי ג' וְכַמ"ש הַצ"צ בְּסִי' ע"ג וְהַת"ש בְּסִי' א' וְהָאֲחֵרוֹנִים וְרַק אִם הִדְבָּר שְׁקוּל אִז הַחֲלִיזָה כַּנ"ל וְלִפ"ז נ"ל דְּקַלְקַלְתּוּ זֶהוּ תְּקַנְתּוּ מֵאֲחֵר שֶׁהוֹכְרֵר שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה לִפ"ז קָרוֹב הִדְבָּר לֹא מֵר שְׁכָל מֵה שְׂאִירַע לֹא בְּזֵה הוּא לְפִי שְׂאִינוּ בְּקִי בְּהִלְכוֹת שׁו"ב וְאִינוּ מִזִּיד בְּדָבָר וְסָגִי בְּקַבְּלַת ד"ח לְפָנֵי ג', וְהַגַּם דִּישׁ לְדוֹן דְּעֵתָה הוּא דְּשִׁכַח וְהָרִי לְדַעַת הָאֲחֵרוֹנִים אָנוּ מְכַשִּׁירִים שְׁחִיטָתוֹ לְמַפְרָע מ"מ הַכָּל לְפִי הַעֲנִין אִם יֵרָאֶה שְׂאִינוּ עוֹסֵק בְּהִלְכוֹת שׁו"ב כָּלֵל עַד שֶׁקָּרוֹב הִדְבָּר שְׁשִׁכַח עֵינָיו שְׁחִיטָה לִפ"ז יֵשׁ לְתַלּוֹת בְּזֵה וְסָגִי בַּקְּבֹד"ח.

וְהִנֵּה בְּגוֹף הַדִּין מִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ ה' שְׁחִיטָה דְּשְׁחִיטָתוֹ טְרִיפָה לֹא נִתְבָּאָר כָּלֵל בְּשׁו"ע אֲנֹכֵן כְּשִׁירוֹתוֹ אִם צָרִיךְ קְבֹד"ח בְּפָנֵי ג' מֵאֲחֵר דַּמ"מ יֵצֵא טְרִיפָה מִת"י, וְהִנֵּה הַב"י בְּסִי' קי"ט הֵבִיא שׁו"ת הָרֵא"ש ס' כ' טַבַּח שְׁנִמְצָאת טְרִיפָה ת"י כו' וְאֵנִי אוֹמֵר לְהִיפָּךְ אִם הִדְבָּר מִחֲמַת שְׂאִינוּ בְּקִי יֵשׁ לוֹ תְּקֵנָה כִּי לֹא מִחֲמַת רְשָׁע אֲלֵא מִחֲסָרוֹן יְדִיעָה וְאִם יִלְמּוּד וְיִתְחַפֵּם וְיִהְיֶה בְּקִי וְרָגִיל יוֹכֵל לְבַדּוֹק אֲבָל אִם הִי בְּקִי וְלֹא חָשׁ לְבַדּוֹק נִמְצָא שֶׁהוּא רְשָׁע לְהַאֲכִיל טְרִיפוֹת כו' וְלֹא שְׂיִיךְ כָּאֵן לְהַזְכִּיר קַבְּלַת ד"ח ע"ש.

וְהִנֵּה הַבֵּית אֲפָרִים כְּתוּב בְּמִי שְׂאִינוּ בְּקִי דְּכָבָר כ' הָרֵא"ש דְּלֹא שְׂיִיךְ בְּזֵה קַבְּלַת חֲבִירוֹת וְלַעֲנִ"ד נִרְאֶה דְּבְּוֹדָאֵי מִי שֶׁהוֹצִיא טְרִיפָה מִת"י מִשׁוּם שְׂאִינוּ בְּקִי פְּשִׁיטָא דְּצָרִיךְ קְבֹד"ח בְּפָנֵי ג' דְּאִין נ"מ בֵּין אִם הַפְּשִׁיעָה הֵיחָה ע"י עֲצָלוּתוֹ אוֹ שְׂאִינוּ בְּקִי בְּדִין וְכָבָר אָמְרוּ שְׂשִׁגְגַת תְּלִמּוּד עוֹלָה זְדוֹן וְכַמ"ש בְּשׁו"ב שְׁנִצְרָךְ לוֹ לְהִיּוֹת כָּל הַדִּינִים שְׁגוּרִים ע"פ וְכַמ"ש הָרֵא"ש יֵשׁ לוֹ תְּקֵנָה הֵינּוּ שְׂאִינוּ פְּסוּל לְגַמְרֵי מ"מ בְּעֵי קַבְּלַת ד"ח וְכַנ"ב בְּהִדְבָּרֵי מְדַבְּרֵי שׁו"ת צ"צ בְּסִי' ע"ג דָּאִם שְׁגָג בְּתִלְמוּדוֹ נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ ע"ש וְכַנ"ב קָצַת מְדַבְּרֵי הִיש"ש פ' גִּיה"נ ע"ש, וְלִפ"ז נִרְאֶה לְפָשׁוּט מֵאֵד דְּהֵטַבַּח שְׁנִמְצָא שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וְיֵצֵא מְכֻשׁוּל מִת"י דְּצָרִיךְ קַבְּלַת ד"ח מֵהוּ מ"מ בְּזֵה סָגִי כַמ"ש הָרֵא"ש דְּבַכְה"ג לֹא נִחְשָׁב לְמִזִּיד גְּמוּר.

וְהִדְרֹן לְדִיּוֹן בְּעוֹבְדָא דָּא הִנֵּה בְּלֹא זֶה בְּוֹדָאֵי לֹא סָגִי שְׂעִמּוּד לְפָנֵי כַת"ר בְּנִסְיוֹן בְּכָל הִלְכוֹת שׁו"ב עַד שְׂיִמְצָא שְׁלֵם וְאִם עֲדִיין לֹא נִמְצָא שְׁלֵם יִחְזוֹר שְׁנִית עַד שְׂיִדַע כָּל הַדִּינִים עַל בְּוִרְיָא וְאַח"כּ יוֹשִׁיב כַת"ר אֲצָלוּ שְׁנִים מִחֲשׁוּבֵי הָעִיר וְיִקְבֵּל בְּפָנֵיהֶם דְּבָרֵי חֲבִירוֹת הֵינּוּ לְחִזוֹר תְּמִיד עַל הִלְכוֹת שׁו"ב וְלַעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשֵׂה שׁו"ב בְּלֹא עֲצָלוּת וְכַלֵּא רְפִיּוֹן יָדִים עַד שְׂיִהְיֶה בְּרוּר לוֹ שְׁפִשְׁיָרָה הִיא וְכָל דְּבָר קָטָן בְּשִׂאלַת הָרִיָּאָה לְפָנֵי כַת"ר יוֹבָא וְלֹא יִסְמְךְ עַל עֲצָמוֹ וְגַם שְׂיִתְנַהֵג בְּמִישׁוֹר שְׁרוּחַ הַמְּקוֹם וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת יֵהִי נוֹחָה הִימְנוּ כָּלֵלוּ שָׁל דְּבָר שְׂיִקְבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבִירוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הֵיוּ מְרַנְּנִים אֲחֵרָיו עַד הַיּוֹם אִזִּי מוֹתְרִין כָּל יִשְׂרָאֵל לְאַכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ וְיִכְשִׁירוּ כַת"ר בְּפָנֵיהֶם וְשָׁב וְרָפָא לוֹ: סִימָן כ"ג בְּדִין מְפָרְפֶסֶת הִנֵּה מַעוּדֵי הִתִּי תִמָּה הָא דְקִי"ל לַחַז"ל דְּשְׁחִיטָה מְפַקְעַת מִיַּדֵי אַבְמ"ה אִף בְּעוֹדָה מְפָרְפֶסֶת מִנ"ל לַחַז"ל דְּבָר זֶה דְלָמָּא שְׁחִיטָה הוּא רַק לְהַתִּירָה מִיַּדֵי נְבִילָה כְּשִׁתְּמוֹת אֲבָל כ"ז שְׂהִיא חִיָּה אֲסוּרָה כַאֲבַמ"ה.

עד שִׁמְצָאתי להפרמ"ג בסי' כ"ח שְׁתַּמָּה פֶּן וּע"ש בְּמִשְׁבָּצוֹת שֶׁכ' ק"ל מְנַא הָא מִלְתָּא דְאָמור רַבְנָן הַחוּמָה בְּשֵׁר מִן הַמְּפָרְפֶסֶת שְׁרִי לְאַחַר שְׁתַּמּוֹת הַבְּהֵמָה וְאִמַּי ל"א פִּינּוֹ דְשַׁחַט רֹבב שְׁמִינִים וְעִדְיִין מְפָרְפֶסֶת הִיא הָרִי הִיא פְּחִיָּה לְכָל דְּבָרֵי ה"ה דְּהוּי אַבְמ"ה וְנָהִי שְׁהַתִּירָה הַתּוֹרָה ע"י שְׁחִיטָה הִינּוּ לְאַחַר שְׁתַּמּוֹת ע"י מַעֲשֵׂה זוֹ לֹא הוּי נְבִילָה וּמ"מ בְּעוֹדָה מְפָרְפֶסֶת הוּי אַבְמ"ה ע"ש שְׁהַנִּיחַ בַּצ"ע.

וְלִכְאוּרָה י"ל ע"פ הָא דְמִבְּנֵי אֶרֶץ בְּגַמ' חֻלְיִין ל"ג דְאָמַר רַבִּי ש"מ מְדַרְשֵׁב"ל מְזַמְנִין יִשְׂרָאֵל עַל בְּנֵי מַעֲיָיִם וְאִין מְזַמְנִין עֲפו"ם עַל ב"מ וּמִשּׁוּם דְכַמְנֹחַ בְּדִיקוּלָא דְמִי ע"ש א"כ מְהָא דְנוֹתְנִין לַכֹּהֵן מִתְּנּוֹת הַזְּרוּעַ וְהַלְחָיִים וְהַקִּיבָה מוּכַח דְיִשְׂרָאֵל מְוֹתֵר בְּמְפָרְפֶסֶת דְבְנֵי מַעֲיָיִם הוּי פְּחוּמָה בְּשֵׁר מְפָרְפֶסֶת דְכַמְנֹחַ בְּדִיקוּלָא דְמִי וּש"מ דְשְׁחִיטָה מְפָקַעַת מִיַּד אַבְמ"ה וְכִדְאָמְרוּ בְּגַמ' יִשְׂרָאֵל בְּשְׁחִיטָה תִּלְיָא מִלְתָּא כו', וְאִין לּוֹמַר דְנוֹתְנִין הַקִּיבָה לַכֹּהֵן רַק לְהַנְאָה דְהָא אַבְמ"ה מְוֹתֵר בְּהַנְאָה דְהָא מְפָרְשׁ בְּחֻלְיִין קל"ו דְטָרְיָפָה פְּטוּר מִן הַמְּתַנּוֹת וּפְרַש"י דְכִתִּיב וְנָתַן לַכֹּהֵן לוֹ וְלֹא לְכָלכּוּ הָרִי דְחִיּוּב דְמִתְּנּוֹת הוּא רַק הִיכִי דְמוֹתֵרִין בְּאַכִּילָה וְא"כ הַקִּיבָה וְדַאי לְאַכִּילָה נִתְּנָה.

וְאִף דְר"ז לֹא ס"ל הָד דְר"ל בְּגַמ' שָׁם מ"מ כְּפָר פְּתַב הַתְּבו"ש בְּסִי' כ"ז דְלֹאֲחַר שְׁחִיטַת ב' הַסִּימָנִים לְכו"ע כְּמֵאן דְמַנְחַ בְּדִיקוּלָא דְמִי ע"ש, וְעִינִין בְּבִכּוֹר שׁוֹר בְּסוּגְיָא שָׁם: מִיְהוּ כְּפָר נּוֹדַע הַקְּוִשְׂיָא הַמְּפָרְפֶסֶת מִהַגְּאוֹן בְּרִית אַבְרָהָם בְּהָא דְאָמְרִינּוּ בְּמִנְחוֹת מ"ה נְבִילָה וְטָרְיָפָה מִן הָעוֹף וְהַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ הַפְּהִינִים פְּהִינִים הוּא דְלֹא אָכְלִי הָא יִשְׂרָאֵל אָכְלִי וְאָמַר רַבִּינָא פְּהִינִים אִיִּצְטְרִיכָא לִי סד"א הוּאִיל וְאִישְׁתְּרִי מְלִיקָה לְגַבִּיָּהוּ תִישְׁתְּרִי נְמִי נְבִילָה קמ"ל ע"ש וְהַקְּשָׁה הַגְּאוֹן הַנ"ל דְהָאִיף הוּי ס"ד דְכֹהֲנִים מְוֹתֵרִין בְּנְבִילָה דְלִפִּי מַה דְמִבְּנֵי אֶרֶץ בְּחֻלְיִין שָׁם דְאִין מְזַמְנִין עֲפו"ם עַל בְּנֵי מַעֲיָיִם מִשּׁוּם דְעֲפו"ם בְּמִיתָה תִּלְיָא מִלְתָּא וְא"כ אִי נִימָא דְכֹהֲנִים מְוֹתֵרִין בְּנְבִילָה וְלֹא נְצֻטּוּ עַל מְצוֹת זְבִיחָה א"כ הו"ל כְּעֲפו"ם דְבְּמִיתָה תִּלְיָא מִלְתָּא וְא"כ אִסוּרִין בְּבְנֵי מַעֲיָיִם וְהָרִי הַתּוֹרָה צְנוּתָה לִיתָן לַכֹּהֵן הַקִּיבָה וְע"ש שְׁהָאִרִיף לְהוֹכִיחַ מְזָה דְס"ל לְרַבִּינָא כְּר"ז דְלֹא אָמְרִינּוּ כְּמוֹנַח בְּדִיקוּלָא דְמִי וְדִלָּא כְּר"ל וּלִפ"ז צ"ל דְלִמָּאן דְלֹא ס"ל כְּמוֹנַח בְּדִיקוּלָא אִף לְאַחַר שְׁחִיטַת ב' סִימָנִים לֹא הוּי כְּמוֹנַח בְּדִיקוּלָא וְדִלָּא כְּמ"ש הַתְּבו"ש.

וְעַכ"פ אִי נִימָא דְעִיָּקֵר הַהוֹכְחָה דְיִשְׂרָאֵל מְוֹתֵר בְּמְפָרְפֶסֶת הוּא מְהָא דְנוֹתְנִין לַכֹּהֵן הַקִּיבָה וְבַע"כ צ"ל דְלֹאֲחַר שְׁחִיטַת ב' הַסִּימָנִין לְכו"ע כְּמוֹנַח בְּדִיקוּלָא דְמִי א"כ מְמִילָא מוּכַח דְגַם כֹּהֵן אִסוּר בְּנְבִילָה מְדַמְוֹתֵר בְּבְנֵי מַעֲיָיִם וְבַע"כ דְגַם לְדִידִי בְּשְׁחִיטָה תִּלְיָא מִלְתָּא וְהַדְרָא קְוִשְׂיַת הַבְּרִית אַבְרָהָם דְל"ל קָרָא דְכֹהֵן אִסוּר בְּנְבִילָה וְכַנ"ל אוּלָם הִנֵּה הַפְּלִתִי הַקְּשָׁה לְמ"ד אִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת א"כ מְפָרְפֶסֶת שְׁל עוֹף יְהִי אִסוּר מִשּׁוּם אַבְמ"ה דְהָא בְּגַמ' מְבִנָּא דְדוּקָא לְיִשְׂרָאֵל מְוֹתֵר מְפָרְפֶסֶת מִשּׁוּם דְבְּשְׁחִיטָה תִּלְיָא מִלְתָּא וְכִינּוֹ דְאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת א"כ אִינוּ תִּלְוִי בְּשְׁחִיטָה וְאִיף מְוֹתֵר מְפָרְפֶסֶת וְתִגְרֵץ עַפ"י הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת דִּישׁ כַּח בְּיַד חֲכָמִים לְעַקּוֹר דְבָר מַה"ת בְּקו"ע וְכִשְׁתַּקְנוּ שְׁחִיטָה הַתִּירוּ מְפָרְפֶסֶת, וּלִפ"ד דְלִמ"ד אִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת מְפָרְפֶסֶת שְׁל עוֹף שְׁחִיטָה אִסוּר מַה"ת ה"ה בְּנֵי מַעֲיָיִם שְׁל עוֹף אִסוּר מַה"ת דְדְמִי לְמְפָרְפֶסֶת כְּמִבְּנֵי אֶרֶץ בְּגַמ' וְרַק חֲכָמִים הַתִּירוּ וְהוּא דְחֻסַּק גְּדוּל, וְעוֹד דַּא"כ יְהִי אִסוּר לְעֲפו"ם ב"מ שְׁל עוֹף וְלִיכָא לְמִימַר מִשּׁוּם מִי

איכא מידי דהא מה"ת גם לישראל גופי' אסור ורק מדרבנן פשתקנו שחיטה התירו
מפרכסת שיהי' שחוטא פשאר שחיטות אכל לגוי תקנתא ניקו ונעבד.

ועוד ק"ל מגמ' נזיר כ"ט האיש מדיר את בנו בנזיר ואפליגו ר"י ור"ל דר"ל אמר פדי
לחנכו במצות ומקשינו לר"ל ודינו פשאר נזיר ואי מטמא מייתי ציפורים וקא אכיל פהו
מליקה שיהא נבילה ומשני קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת, וקשה נהי דאין שחיטה לעוף
מה"ת ומליקה לא הוי נבילה מ"מ הא למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת הבני מעיים הוי
אבמ"ה ואסור מה"ת ונהי דחכמים התירו היינו בשחיטה פשאר שחוטות אכל במליקה
בצפורן בנדאי הוי המעיים אבמ"ה דבזה לא התירו רבנן והכא מה"ת לא הוי קרבן ונהי
דעוף נבילה לא הוי משום דאין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ המעיים הא הוי אבמ"ה וא"כ
קשה הא הכהן יאכל גם המעיים כמו בכל עוף וקאכיל אבמ"ה.

לכך נראה דאפ"ל למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ מפרכסת וב"מ של עוף מותרין דהא
התוס' חולין דף כ' פתבו דנהי דלא בעי שחיטה מ"מ נחירה בסימנין בעי להוציא הדם
דרף הסימנין אכל אם לא קרע הסימנין להוציא הדם ומתה אף בעוף אסור דאל"ה לא
משפחת נבלת עוף טהור דמטמא בגדים אבית הבליעה וכן פרש"י באמת בדרף כ"ח גבי
הא דאר"י כו' אין שחיטה לעוף מה"ת שנא' ופשף את דמו בשפיכה בעלמא סגי ע"ש
וכ"נ באמת דהא מקרא מפורש הוא ביחזקאל נבילה וטריפה מן העוף והבהמה לא יאכלו
הפגנים וכיון שכן א"כ בעוף נמי נחירתה היינו שחיטתה ורק בשפיכה בעלמא הדם דרף
הסימנין סגי לה וא"כ נחירה בעוף מוציאה מידי אבמ"ה כמו שחיטה בבהמ' שמתרת
המפרכסת וב"מ פן בעוף הנחירה מתיר מפרכסת וב"מ ולפ"ז ניחא בנזיר דמליקה הוי
נחירה בסימנין והותרו הב"מ במליקה בעוף כמו שחיטה בבהמה ולא הוי אבמ"ה דבעוף
זהו שחיטתה אף דרף נחירה.

ובזה י"ל קושית הברית אברהם דהנה אף אם אמרינו דהו"א דכהנים מותרין בנבילה
לא נבילה ממש שמתה דכיון דממליקה ילפינו ובמליקה עכ"פ מוציא הדם דרף הסימנין
נדיו להיות פגידון אלא דהו"א דלכהן סגי תמיד אם מוציא הדם דרף הסימנין כמו גבי
מליקה וכמו דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת בעי רק להוציא הדם דרף הסימנין וכיון
שכן לא הוי גבי פהו המעיים אבמ"ה דהא נבילה שמתה גם לכהן אסורה ולא במיתה
תלי אלא דלגב' דידי' הוצאת הדם דרף הסימנין הוי כמו שחיטה לדידן ושפיר מוציא
הנחירה מידי אבמ"ה ולהכי מותר במעיים ולא דמי לעכו"ם דלא בעי שום נחירה ולהכי
רק במיתה תלי מילתא וכנ"ל, ובה נחיא מה שהקשו בחולין ד' מצא ביד פותי דקוריא
של צפרים קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו ופריף בגמ' ודלמא קסברי פותים אין
שחיטה לעוף מה"ת והקשו דלמא נותן לו פשהיא מפרכסת דאי אין שחיטה לעוף מה"ת
ממילא מפרכסת אסור לאכול כמו נכרי בבהמה, אכל לפ"ז ניחא דאף אי אין שחיטה
לעוף מה"ת מ"מ נחירה בעי להוציא הדם דרף הסימנין והוי נחירה כמו שחיטה ומוציאה
מידי אבמ"ה אף בעודה מפרכסת: והנה התוס' חולין דף ל"ג הקשו לר"מ דס"ל דאבמ"ה
אינו נוהג בעוף לישראל ובב"נ נוהג א"כ מי איכא מידי ותירצו דמ"מ אבמ"ה דעוף
לישראל אסור משום דבעי שחיטה והקשה הפלתי סי' ס"ב דאפתי תיקשי למ"ד אין
שחיטה לעוף מה"ת א"כ לא בעי שחיטה ושרי לישראל לחתוף אבר מעוף ולאכול וא"כ

ע"כ צ"ל דר"מ סבר יש שחיטה לעוף מה"ת א"כ תיקשי מאי קפריף הגמ' לר"מ בדרב
כ"ח ומזה הביא ראי להרמב"ם דאבמ"ה אינו נוהג בעוף לב"נ ע"ש.

אולם לפ"ד התוס' ה"ל לא קשה מידי דהא מ"מ נחירה להוציא הדם דרב הסומנים בעי
א"כ בפשוטו ניקח דכמו למ"ד יש שחיטה אסור לאכול קודם שחיטה פן למ"ד אין
שחיטה אסור לאכול קודם נחירה, ונהרי התוס' חולין דף ק"כ פתבו דנבלת עוף טהור אף
למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת מקרי לא היתה לה שעת הפושט משום דבחייה
יש איסור שאינו זבוחה ונהרי התם אליבא דר"ל קיימינו ועיינו בחולין ק"ג דלר"ל בהמה
בחייה לאו לאברים עומדת ור"ל ע"כ ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת פדמוכח בגזיר כ"ט
ומה איסור שאינו זבוחה יש וע"כ התוס' לשיטתו בדרב כ' דאפי' למ"ד אין שחיטה לעוף
מה"ת מ"מ בעי נחירה בסומנין להוציא הדם ובלא זה אסור כמו אינה זבוחה למ"ד יש
שחיטה והכ"נ אינה שפוכה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת ולפ"ז לחתונה אבר בחייה מן
העוף אפי' למ"ד אין אבמ"ה נוהג בעוף ואין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ אסור משום דבעי
שפיכה והיינו נמי דלר"ל מקרי לא היתה לה שעה"כ משום דבעי שפיכה: ובאמת נלע"ד
לישב קושית הברית אברהם ה"ל.

דהנה עכ"פ זה בודאי צ"ל דע"כ קים להו לחז"ל מקרא דישאל מותר במפרקס נמצא
לפ"ז דשחיטה באה להתיר שני דברים חדא פשתמות לא הוי נבילה ועוד גם בעודה
חיה ומפרקס פשם שגזה"כ הוא דשחיטה מוציאה מידי נבילה פן הוא גזה"כ דשחיטה
מוציאה מידי אבמ"ה אף שכ"ז שמפרקס היא כחי' לכל דברי'.

והנה לס"ד דלכהנים שרי להו נבילה נמצא דלא צריכי לגבייהו שחיטה להפקיע מידי
נבילה פיון דגם נבילה שרי להו אולם בהא דגזה"כ דשחיטה מוציאה מידי אבמ"ה בזה
גם פהנים לא נפקי מפלל ישראל וכי בשביל שהקילה התורה על הפהנים דמותרין
בנבילה לכה' לא יהי בכלל שחיטה להתיר אבמ"ה דכל התורה נאמרה לכהנים ללוים
ולישראלים מלבד מה שחלק הכתוב בהד"ל והא דאמרין אין מוזמנין עפ"ם על בני מעיים
משום דעפ"ם במיתה תלי מילתא היינו משום דעפ"ם אינו שייך בכלל התורה וכיון
דלא נאמרה לגבייהו וזבחת ממילא השחיטה אינו פועל לגבייהו פלל ומהכ"ת נימא
דהשחיטה מפקיע מידי אבמ"ה דעפ"ם לא שייך פלל למצות שחיטה.

אולם הפהנים הנה בכלל התורה פישאלים ואף דלא צריכי שחיטה לענין איסור נבילה
מ"מ לענין איסור אבמ"ה הם פכל ישראל, והדברים נכונים ואיני יודע מה נתחבט הגאון
ה"ל: ובזה יש לישב קושית הגאון מוהר"צ חיות בשו"ת מהר"צ סי' מ"ט שהקשה על
הגמ' ה"ל דאמר סד"א פהנים מותרין בנבילה הואיל ואישתרי במליקה הא מבואר
בפוסקים הטעם דשחיטת עפ"ם נבילה משום דכתיב וזבחת ואכלת מי שהוא בר זבחה
אכול מזבחו ועפ"ם אינו בר זבחה דהא מותר בנבילה ולפ"ז לס"ד דכהנים מותרין
בנבילה ולא הוי בר זבחה כמו עפ"ם וא"כ יהי שחיטתן פסולה וכ"ת ה"נ והא יוה"כ
דכל העבודות אינן פשירות רק בכה"ג ואיך שוחט והא לאו בר זבחה הוא.

ולפמ"ש ניקח שפיר דכהנים אף דמותרין בנבילה מ"מ וזבחת קאי גם לדידהו והיינו
דשחיטה מפקעת להו מידי אבמ"ה כמו לישראל ומותר במפרקס ולפיכך מקרי שפיר
בר זבחה אבל עפ"ם לאו בר זבחה הוא פלל ואף למסקנא דמפרקס מותר אפי' לב"נ

משום מי איפא מידי ומ"מ לא מקרי בר זביחה אף דגם לדידהו שחיטה מפקיע מידי אבמ"ה לא דמי דעפוי"ם מותר במפרקסות רק משום מי איפא מידי אבל שחיטה לא שנייה לגבייהו פלל אבל פהו נכלל ג"כ בוזבחת ולכו מקרי בר זביחה וכו"ל: אולם ביסוד הדבר ביקה דקים להו לחז"ל דישאל מותר במפרקסות דשחיטה מוציאה מידי איסור אבמ"ה נלע"ד דהוא עפ"י הגמ' חולין ע"ד אמר רבא מנא הא מקלתא דאמור רבנו מיתה עושה ניפול שחיטה אינה עושה ניפול דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא למעוטי מאי כו' אלא ש"מ מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול ע"ש בפרש"י ונכתוב כי יפול למימרא דעושים ניפול ולא בעי במותם אע"כ למעוטי שחיטה וע"ש דף קכ"ז ובתוד"ה דרחמנא אמר כי יפול, עכ"פ הרי דילפינו מקרא דמיתה עושה ניפול ואבר ובשר המנדולדלין כשהמה לא הוי גבילה רק אבמ"ה אולם שחיטה ילפינו מקרא דאינה עושה ניפול ומתרת לאבר ובשר המנדולדלין וא"כ אי נימא דשחיטה אינה מפקיע פלל לאיסור אבמ"ה דעד שתמות הוי בכלל אבמ"ה ורק שמתרת מידי גבילה א"כ האיד שחיטה מתרת לאבר ובשר המנדולדל דאף ע"י מיתה לא יהי גבילה כ"א אבמ"ה ואיד נפקע ממנה איסור אבמ"ה ע"י שחיטה הגע עצמה אם נימא דשחיטה אינה מפקעת מידי אבמ"ה ובשר הפורש ממנה כשהיא מפרקסות הוי אבמ"ה א"כ ודאי אף אם נעשה מנדולדל לאחר שחיטה יהי אבמ"ה דהא מיתה עושה ניפול ומכש"כ אבר ובשר המנדולדל קודם שחיטה דאף שחיטה אינה עושה ניפול מ"מ הא אינה פועלת לאיסור אבמ"ה ומיתה עושה ניפול ובע"כ דשחיטה מוציאה מידי אבמ"ה א"כ פינו דשחיטה אינה עושה ניפול ולא הוי כנפרש מחיים אף דע"י מיתה הוי אבמ"ה מ"מ שחיטה מפקעת מידי אבמ"ה זה נלע"ד נכון.

הן אמת דלשי' הרמב"ם דאבר ובשר המנדולדלין איסורן מה"ת והא דאמר בגמ' אין ביהם אלא מצות פרוש בלבד היינו שאין ביהם מלקות הרי אין ראי' מפאן למפרקסות מיהו הפמ"ג בסי' כ"ז שם כתב דלשי' הרמב"ם דלא תאכלו על הדם הוא איסור תורה לאיסור מפרקסות קודם שתצא נפשה ממילא ש"מ דאיסור אבמ"ה חלף לו ע"י השחיטה ורק לשי' רש"י דס"ל דקרא דלא תאכלו על הדם הוא אסמכתא קשה מנ"ל ורש"י לשיטתו הא ס"ל דמצות פרוש הוא מדרבנן ומינושב הפל ואין להאריה: ולא אמנע לכתוב בכאן מה שראיתי דבר תמוה בשו"ת חת"ס ח' יו"ד סי' י"ח לענין זימון עפוי"ם על בני מעיים היכי שנתנבלה בשחיטה דלא שנייה מי איפא מידי וע"ש שכתב וז"ל אלא לפענ"ד הגם דניחוש לר"ל מ"מ היינו בנשחטו ב' הסימנים כולם ונתנבלה אז איפא אבמ"ה אבל כשפעורה במיעוט בתרא של סימן הו"ל אבר המנדולדל דלדין נמי לית בי' אלא מצות פרוש מדרבנן בעלמא לדעת רוב הפוסקים דלא פרמב"ם כו' נמצא בנשחט סימן אחד כו' וא"נ נשחטו ב' הסימנים רובם ולא כולם נמי מותר אבל נשחטו כל הסימנים ונתנבלה בשחיטה בנדאי אסור למפור בני מעיים לעפוי"ם פדעת תו"ח ופלתי ות"ש עכ"ל.

ולא זכיתי להבין דברי קדשו במש"כ דנשחטו ב' הסימנים רובם מותר משום דהו"ל אבר המנדולדל דלדין נמי לית בי' אלא מצות פרוש בעלמא והוא תמוה מאד דדוקא כשנשחטה הבהמה אח"כ ליכא אלא מצות פרוש משום דשחיטה אינה עושה ניפול אבל באבר ובשר המנדולדלין ומתה הבהמה אח"כ הא מבואר להדיא בסוגיא הנ"ל דאכלו

לוקה משום אבמ"ה דמיתה עושה נפול וכיון שנתנבלה בשחיטה הוי כמיתה ממש דעושה נפול ואברין המגולדלין אסורין מה"ת משום אבמ"ה.

וצע"ג: סימן כד שלמא רבא לכבוד יקר תפארת ישראל גולת אריאל רבן של בני הגולה רכבו ופרשו ע"ה צדיק יסו"ע המפורסם בכל קצווי ארץ מו"ה יוסף שאול הלוי נאטינאקו נ"י (זצ"ל) האב"ד דק"ק לבוב והגליל.

הנה הגיעני יקרתו הטהור תשובתו הרמה ואחרי העיון היטב לא זכיתי לירד לסוף דעתו כו' והנני לגשת אל הקדוש לדון על דבריו הקדושים ע"ד מה שהוריתי בדג חי שהובא מהשוק ונפל לתוך קלחת רותחת עם בשר שעמד על האש והוציאה תיכף ולאחר שהוצא הדג הי' מפרפס מעט, והוריתי לשפוך הכל כמבואר בשו"ע יו"ד סי' קי"ו דאם מבשל דגים ובשר ביחד איפא ספנה לאוקלם.

ועפ"י מה שהוכחתי (עיינן בפר"י ח"א סי' כ"א) דגם בע"ח מפליט ומבליע וראני' מחולין ח' גבי ספין טריפה דפריד ולמ"ד בחמין משום דקא בלעה איסורא דהתיירא נמי בלעה אבמ"ה ולא דחי רק דאימת בלעה לכי חיימא ואימת חיימא לכי גמרה שחיטה אבל אי ס"ד דחיימא קודם גמר שחיטה הו"א דהספין בולע מה שהבהמה מפלטת שמנונית דאבמ"ה קודם גמר שחיטה אף דבתחלת שחיטה עדיין היא חיה הרי דאפ"י ע"י חום בה"ש מפלטת בעודה בחיים ומכש"כ ברותח ע"י חום האש.

והוספתי עוד דאפ"י אי נדחוק ונימא דדוקא הכא פיון שמתחילת שחיטה נעשה טריפה או נבילה ולא תוכל לחיות לקח מפלטת אף דזה דחוק דבנדאי אם לא יגמור שחיטת רוב הסימנים הרי עוד יכולה לחיות קרוב ליב"ח ורק סופה שתמות מ"מ אפ"י אם נימא פן מ"מ נראה דבנ"ד אסורין בנדאי עפ"י מה דמבואר בשבת ק"ז דהשוליה דג מן הים פיון שייבש בו פסלע בין סנפיריו ונאפ"י רק עבד רירי חייב ופרש"י חייב משום נטילת נשמה דתו לא חיי וכ"ה בתענית כ"ד וע"ש בפרש"י דכיון דיבש בו פסלע אע"פ שהוא מפרפס לאח"כ ובעוד שהוא מפרפס השליכו במים חייב משום נטילת נשמה כו' דנדאי לא חי ע"ש וכ"פ הרמב"ם בפ' י"א מה' שבת ע"ש.

והנה שיעור זה דיבש בין סנפיריו או דעבד רירי פשיטא דאין אנו בקיאים ומפיון דעינינו רואות דדג לא יוכל לחיות ולפרפס בלא מים כ"א זמן מועט א"כ כש"כ דשיעור זה דעבד רירי או יבש בין סנפיריו אפשר דהוי בזמן כ"ש לאחר שהעלוהו מהמים ולפ"ז בדג שהי' מונח זמן מה בלא מים ומכש"כ בשיעור שהובא מהשוק יש לחוש שמא כבר יבש בין סנפיריו או עבד רירי, וא"כ אפ"י אי נימא דדבר חי גמור אינו מפליט ומבליע כלל אפ"י ע"י רותח באש מ"מ בכה"ג שהדג יבש בין סנפיריו או עבד רירי דאינו יכול לחיות עוד ואע"פ שלאחר שהוציאהו הי' עדיין מפרפס מ"מ פירפוס זה לאו פלום הוא שפבר נטיל ממנו חיותו קודם שנפל לתוך הבשר פשיטא דהוא מפליט ומבליע והוא כש"כ מבהמה שחוטתה שמפלטת קודם גמר שחיטה ע"י חום ביה"ש אף דלא הוי רק נבילה או טריפה ויכולה לחיות הרבה רק סופה שתמות אבל גבי דג משמע שתיכף פשיבש בין סנפיריו נטיל ממנו חיותו והוי כמת ובכה"ג הוי פשחט רוב שנים דהוי כמתה ובנדאי מפליט ומבליע וכמבואר בסוגיא דחולין ה"ל ונאפ"י לענין איסורא פגון שנפל דג טמא לתוך תבשיל רותח הו"ל לאסור בזה ומכש"כ לענין ספנתא דחמירא מאיסורא: והנה

מדבריו הקדושים בתשובת שא"ל זה (וכתובה בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתא ח"א סי' מ"ג) מתבאר כי לכתחלה יש להחמיר והמיקל לא הפסיד מהטעמים שכתב כ"ג.

אף לענד"נ פי כ"ז שאין לנו ראי' ברורה דחי אינו מפליט ומבליע ברותחין ע"י האש ואדרבה יש ראי' להיפך כמ"ש אין להקל כלל לענן ספנתא. והנה מה שדחיתי ראי' הגאון בעל גור ארי' יהודה מהך דכילפית מהא דלא ביארו הפוסקים לענן אם הכילפית אוסר את הציר שהוא דג טמא וכבושה בציר כמה ימים וכתבתי משום דהכילפית גדלה מאליה בציר דגים והוי כשרצים הגדלים במים שבכלים שמוותרין כ"ז שלא פירשו ולכן תמהתי גם על כ"ג שכתב שזה הוא ראי' ברורה, וע"ז כתב כ"ג ונ"ל ותמהני דהרי פתוב שם בשו"ע ואסור לשאוב בכלי וגם ביד אסור כמ"ש שם בש"ך ונהרי א"א להביא חבית הרבה מלא ציר דגים שלא יקח ביד או בכלי וישליף לתוך חבית כו', ועי' שיטת רש"י ותוס' בע"ז דף מ' דחיישינן דלמא מעלמא נפל ומכש"כ דחיישינן שפא פירש ע"ג החבית או שנקח ביד או בכלי ושפכו לתוך החבית עכ"ל כ"ג, ודבריו צע"ג דלפי המתבאר בשו"ע סי' פ"ד ובש"ך סק"ד הא דמבואר שם דאסור לשאוב בכלי ולשתות מהם משום דלמא פירשי לדופני הפלי מבפנים היינו דוקא בשרצים הגדלים במים שבבורות דאז אם פירשו על דופני הפלי אסורין דלאו היינו רביתיהו אבל במים שבכלים גם פלי השני יש לו דין פלי הראשון דאם פירש על דופנו מבפנים היינו רביתיהו וכמש"י הב"י שם ובהגהה סעי' ג' וע"ש בש"ך.

ולפ"ז ניחא שפיר דהא הציר דגים תחילתם הם בתוך פלי א"כ מאי אכפת לי מה שמערה בכלי מפלי זה לתוך החבית דלעולם היינו רביתיהו וכמ"ש הש"ך שם דמותר לשאוב בכלי קטן מפלי גדול ולפ"ז ברור הדבר דאין לחוש כלל במה שעירה בע"כ מפלי לתוך החבית דבכולם אם פירשו בדפנו מבפנים היינו רביתיהו ולשפא פירשו על דפנו מבחוץ לא חיישינן: ומש"כ כ"ג ראי' ממ"ש רש"י ותוס' בע"ז דחיישינן דלמא מעלמא נפל ומכש"כ דחיישינן שפא פירש ע"ג החבית, כל אבין דהא בזה הפל מודים דשרצים שבבורות מותרין ול"ח לשפא פירשו לאחורי הבור וכמבואר בשו"ע ואף דגבי ציר דגים חיישינן שפא מעלמא נפל.

וצ"ל דל"ד כלל דהא דחיישינן דלמא מעלמא נפל אף דלא שכיח ול"א דמגופו הוא צ"ל משום דהתם הספק הוא על הציר אם הוא ציר דגים טהורים או טמאים וכיון דבציר דגים טמאים אין פלפית גדל בו א"כ אי איתא דהוא ציר דגים טמאים בע"כ מעלמא נפל וליכא הוכחה כלל מהכילפית אבל בנדאי בציר דגים שידוע לנו שהוא טהור ונמצא פילפית בתוכה הכילפית גופה מותרת כ"ז שלא פירשה ול"ח דלמא מעלמא נפל מאחר דדרך הציר גופי' לגדל פילפית לא תלינן במידי דלא שכיח ולפ"ז ה"נ ל"ח שפירשו לאחורי הבור משום דלא שכיח וכן הא לא חיישינן בשרצים הנמצא בבורות דלמא מעלמא נפל ולכן אף שעירה מפלי אל פלי ל"ח דלמא פירשו.

ועוד נלענ"ד נהי דאפשר דמתחלה הי' בכלים אחרים ואח"כ עירו לחבית זו מ"מ אמרינן דהכילפית נתגדל מאליה בתוך החבית הנה דאמרינן פאן נמצא פאן הי' בתוך החבית הנה ול"ח כלל שפא הי' הכילפית בכלי אחר קודם ששפכו לתוך החבית ופירשה אז משום דלא מחזקינן ממקום למקום ועיין ביו"ד סי' ק"ז סע"א וכן נלע"ד לדינא

דהפילפית גופני' בְּחֵבִית מְלֵאָה צִיר שֶׁהִיא מְוֹתֶרֶת כִּיז שְׁלֵא פִּינְשָׁה פִּנְל (נְעִינּוּ בִּב"ח סִי פ"ג) ומכ"ש שְׁפִלִיטָתָהּ אֵינָה אוֹסֶרֶת וְהֵינּוּ שְׁלֵא הַזְּפִירוּ פְּלָל הַפּוֹסְקִים לְהַצְרִיף שְׁשִׁים נִגְדָּה וְאֵין רֵאִי מִכָּאן שְׁחִי אֵין מְפִלִיט וּמְבִלִיעַ בְּכַבּוּשׁ.

אַלָּא דמ"מ יֵשׁ לֵה"ר דְּבְכַבּוּשׁ אֵינוֹ מְפִלִיט מִמ"ש בִּאו"ה פְּלָל ל' דִּין א' וְכֵן שְׁרָץ מֵת שְׁנָפֵל לְתוֹף מֵאֲכָל צוּנָן שְׁיֵשׁ בּוֹ רוֹטֵב אוֹ לְחִלוּחִית וּמִשְׁתֵּהִי בִּי יוֹם שְׁלֵם אֲסוּר מֵה"ת כּו' פְּרִי דְדוֹקָא שְׁרָץ מֵת וּמִשְׁמַע דְּשְׁרָץ חִי אֵינוֹ פּוֹלֵט ע"י כְּבִישָׁה מֵעַל"ע אֲכָל מ"מ אֵין רֵאִי מִזֶּה לְבִישׁוּל דְּחִי אֵינוֹ מְפִלִיט וּמְבִלִיעַ דְּאֵין לֵה דְבָר שְׁאֵינוֹ מְבִלִיעַ ע"י הָאוֹר: ומש"כ כְּבוֹד גְּאוּנוֹ עַל רֵאִיתִי מִחֻלִּין דְּרַף ח' וְז"ל לִפְעַנ"ד אֵין רֵאִי דְאֵטוּ אָנוּ דְנִין שְׁלֵא תוֹכֵל לְהַפְלִיט וְלִהְבִּלִיעַ זֶה דְבָר שֶׁהַחֹשׁ מְכַחֵשׁוּ רַק אָנוּ אֲמַרִינּוּ שְׁפִלִיטת וּבִלְעֵת דְבָר חִי אֵין אֲסוּר וְלֹא אֲסָרָה הַתּוֹרָה זֹאת וּא"כ אַבְמ"ה שֶׁהַתּוֹרָה אֲסָרָה אַבְמ"ה שְׁנִפְרָשׁ וּפְשִׁטָא שְׁאֲסוּר הַסְּפִין שְׁבִלַע זֹאת וְז"ב וּפְשׁוּט עַכ"ל הַטְּהוֹר.

וְנִפְלֵאֵתִי מְאֹד עַל כ"ג בְּזֶה דְמֵאֲחַר שְׁמִסְפִּים לְסַבְרָא פְּשׁוּטָה דְּחִי מְפִלִיט וּמְבִלִיעַ וְרַק דְּאָנוּ דְנִין אִם הַתּוֹרָה אֲסָרָה פְּלִיטת בַּע"ח א"כ מְדוּעַ צִיָּדָה כ"ג לְהַקְלֵל בְּנ"ד בְּדָג חִי שְׁנָפֵל לְתוֹף קַלְחַת בְּשֶׁר רוֹתַח עַל הָאֵשׁ כִּינּוּ דְהוּא מְפִלִיט טַעְמוֹ לְתוֹף הַבְּשָׂר הַרִי הֵנוּ שְׁנִתְבַּשְׁלוּ עִם בְּשָׂר וְאִפְּא סַפְנָה וְנִהִי דְלַעֲנִין אֲסוּר אָנוּ דְנִין דֵּהַתּוֹרָה לֹא אֲסָרָה פְּלִיטת בַּע"ח וְגַזְה"כ הוּא אֲכָל מָה עֲנִין זֶה לְסַפְנָתָא וּמֵאִי תְּלִי זֶה בְּזֶה אִם פְּלִיטת בַּע"ח אֲסוּר מֵה"ת אוֹ לֹא מ"מ סַפְנָה אִפְּא בְּנִדָּאִי וְכִינּוּ דְקִים לְהוּ לְחֻנ"ל דְּדָגִים שְׁנִתְבַּשְׁלוּ עִם בְּשָׂר סַפְנָה הֵנוּ פֵּל שְׁנִתְבַּשְׁל בְּיַחַד וּמְפִלִיט טַעְמוֹ לְעוֹלָם אֲסוּר מִשׁוּם סַפְנָה: אִף אַעֲיָקְרָא דְמִלְתָּא שְׁכ' כ"ג דְּאֵין אָנוּ דְנִין רַק אִם פְּלִיטת בַּע"ח אוֹסֶרֶת תְּמַהֲנִי מְאֹד דִּמְה"ת נִימָא דְפְּלִיטת דְבָר חִי שְׁמְפִלִיט מִגּוּפָה ע"י בִּישׁוּל לֹא נִאָסֵר וְהָא קִי"ל טַעַם כְּעִיקָר דְּאוּרִיָּתָא וּא"כ אֵי אִיתָא דְדְבָר חִי מְפִלִיט בְּבִישׁוּל טַעַם מִגּוּפָה פְּשִׁטָא שְׁאֲסוּר וְהָרִי בְּהָא דְקִי"ל הַטְּמָאִים לְאֲסוּר צִירוֹ וְרוֹטֵבָן מְבוֹאָר בְּגַמ' בְּכוֹרוֹת דְּרַף ו' דְּצִיר מִבַּע"ח שְׁגוּפָה אֲסוּר כְּמוֹ כֵּן צִירָה אֲסוּר וְלִכֵּן מִקְשָׁה הֵתֵם ל"ל קָרָא גְּמֵל גְּמֵל לְאֲסוּר חֲלָב דְּבִהֲמָה טְמֵאָה תִּיפּוּק לִי מִהַטְּמָאִים לְאֲסוּר צִירוֹ וְכֵן מְבוֹאָר שֶׁם בְּדָר ז' דְּמִי רְגָלִים שֶׁל חֲמוֹר אִם מִגּוּפָה קָא מִימְצָצִי אֲסִירִי וְכ"ה בְּשׁו"ע ס' פ"א דְּחֲלָב בְּהִמָּה טְמֵאָה וְצִירָה וּמִי רְגָלִיהָ אֲסוּרִים כְּבִישָׁרָה הָרִי בְּהִדְיָא דְצִיר טְמֵאָה וּטְרֵפָה דְּמִימְצָצִי בְּחִיָּה כְּמוֹ מִי רְגָלִים אֲסוּרִין וּא"כ מִכְש"כ לַעֲנִין רוֹטֵבָן הִינְצָא ע"י בִּישׁוּל דְּאֲסוּר אִף מְחִיִּים.

וְהִנֵּה גַם כ"ג הִרְגִישׁ בְּזֶה בְּשׁוּלֵי מְכַתְּבוֹ וְכַתְּבֵי דְלִכְאוּרָה יֵשׁ רֵאִי מִבְּכוֹרוֹת דְּרַף ו' דְּהָרִי אֲמָרוּ בְּמִי רְגָלִים פֵּל דְּמִימְצָצִי מִגּוּפָה אֲסוּר הָרִי דְּאִף מְחִי אֲסוּר פֵּל דְּמִימְצָצִי מִגּוּפָה וְצ"ע דְּאוּלֵי מְחַמַּת אַבְמ"ה אֲסוּר עַכ"ל.

וְזֶה תִּימָה רַבְתֵּי דְהָרִי הֵתֵם מִיִּירֵי בְּמִי רְגָלִים שֶׁל חֲמוֹר אוֹ בְּסוּסִים וְגַמְלִים וְהָא אָנוּ קִי"ל דְּאֵין אֲבָר מ"ה נוֹהֵג אֲלָא בְּטְהוֹרִין בְּלִבְד וְדוֹחֵק לוֹמֵר דְּהוּא אֲלִיבָא דְמ"ד דְּאַבְמ"ה נוֹהֵג בְּטְמֵאָה כְּמוֹכֵן שֶׁם בְּסוּגָא.

וְעוֹד דְּהָא מְבוֹאָר שֶׁם בְּגַמ' דְּגַם צִיר שְׁרָצִים דְּמִימְצָצִי בְּחִיָּה מִגּוּפָה אֲסִירִי וְרַק דְּנוֹבְשָׂא רַחֲמָנָא שְׁרִיָּה וְגַזְה"כ הוּא הָרִי דְּכָל צִיר הַמְתַּמְצָה מִבְּהִמָּה טְמֵאָה אוֹ טְרִיפָה אוֹ שְׁרָצִים בְּחִיָּהּ אֲסוּרִין מֵה"ת וּא"כ מִכ"ש לַעֲנִין רוֹטֵבָן הִינְצָא מִמְּנָה בְּחִיָּהּ ע"י בִּישׁוּל דְּאֲסוּר כְּדִין טַעַם כְּעִיקָר וְזֶה בְּרוּר: וְעוֹד כְּעִיקָר מֵה שְׁחִילָק כ"ג שְׁפִלִיטת דְבָר חִי אֵינוֹ אֲסוּר

מה"ת ורק באבמ"ה שהתורה אסרה אבמ"ה ששפירש ופשיטא שאסור הספין שבלע זאת, דבריו צ"ע דהא טעם הנפלט ממנה בחום בית השחיטה שהספין בולע זאת אין זה עצם אבמ"ה דלא הוי לא אבר ולא בשר וכמש"כ הנוב"י סי' ל"ו לענין חלב טהור דהחלב אין זה לא אבר ולא בשר והארכתיו בזה במק"א (ענין בפר"י ח"א סי' כ"א) ולפ"ז ה"ה דהטעם הנפלט ממנה אין זה לא אבר ולא בשר ושפירש רק טעם הפורש מן החי מאבר דהבהמה היא אבמ"ה והטעם היוצא ממנה הוא טעם מאסור אבמ"ה וא"כ גם בזה מנ"ל דטעם של אבמ"ה היוצא ממנה בחייה דאסרה התורה ונהי דטעם פעיקר היינו טעם של אבר ושפירש ממש אבל טעם שנפלט מאבמ"ה בעוד שהיא מחובר לחיים מנ"ל דאסרה התורה ומה בין טעם הפולט ממנה בחייה מאסור טמאה או אבמ"ה ובע"כ צ"ל דזה א"צ לפנים פלל דגם בכל האיסורין טעם הפולט ממנה בחייה נאסר כמו חלב טמאה ומי רגלים פנ"ל ובמק"א הקשיתי בזה פיון דהא דאמר דהתירא נמי קא בלעה אבמ"ה היינו ע"כ רק טעם של אבמ"ה פנ"ל וא"כ מאי פריה דלמא ס"ל בהמה בחייה לאו לאברים עומדת ולא הוי אבמ"ה פלל פשהיא שלמה ואם אכל ציפור טהורה בחייה פטור משום אבמ"ה וא"כ גם טעם הנפלט ממנה לא הוי פלל טעם של אבמ"ה (וענין במנ"ח בהשמות) וא"ל דמ"מ קודם גמר שחיטה לאברים עומדת ז"א דבנדאי לאו לא"ע עד גמר כל השחיטה ואכמ"ל אף באמת לא מצאתי מי שסתפק בזה אם פליטת חי אסור ורק כל הספק הוא אם דבר חי יש בטבעה להפליט ולהכליע ע"י כבישה וברותחין ונהרי הגוא"י הביא ראיה מפילפית וכ"ג כתב ע"ז שהוא ראיה ברורה ושם מבואר בהדיא דנסתפק רק אם דבר חי מפליט ומכליע וז"ל אף יש להסתפק פיון שהוציא הזבוב ועדיין היא חיה הסבא נותנת שלא נפלט מה שבתוכה דאם איתא דנפלט לא היתה יכולה לחיות כו' אע"כ פיון דהפילפית הוא דבר חי ליכא חשש פליטה מגופה עכ"ל וכן בשו"ת חת"ס סי' צ"ד כ' וז"ל ומ"מ גלמוד דגם בחי שנייה פליטה.

ולפ"ז מה הי' לו לכ"ג לסבב הדברים לכונה אחרת וכיון שנתבאר דכל ספיקת הגאונים הוא רק אם חי מפליט והנוא"י חוקה באמת דאין חי מפליט ומכליע ברותחין שפיר הבאתי ראיה מחולין הנ"ל דאף עי' חום בה"ש מפליטומכש"כ בבב"שול ע"י הא"ש.

ומש"כ כ"ג דאטו אנו דנין שלא תוכל להפליט זהו דבר שהחוש מכחישו, זהו דברי אמת לאמיתה דבנדאי אם יפול דבר חי ברותחין ויתבשל בתוכה אף שיוציאו בעודה חיה מ"מ ישתנה טעם הרוטב אלא דאעפ"כ הרי נסתפקו הגאונים בזה פנ"ל אבל האמת הברור כמש"כ כ"ג דמפליט טעם בחייה ע"י בישול וכיון שנותנת טעם בנדאי אוסרת פנ"ל ומש"כ כ"ג על מה שכתבתי דבנ"ד דאפשר שהדג יבש בין סנפיריו וניטל חיותו ובכה"ג בנדאי מפליט וע"ז כתב כ"ג וז"ל הנה לפענ"ד לא נרע יבש כסלע שפי' רש"י דהוי גטילת נשמה כמ"ש רש"י בשפת שם ונהרי שחט שני סימנים ודאי הוי גטילת נשמה ואפ"ה היא פחיה לכל דברי' כמבואר בחולין ד"ל וא"כ אין לאסור בשביל זה עכ"ל הטהור הנה פל דברי' סובבים רק על קוטב זה אם דבר חי יש בטבעה להפליט ברותחין והבאתי ראיה מחולין פנ"ל וע"ז כתבתי דאפ"ה אם נדחוק דשא"ה משום דקודם גמר שחיטה נעשית נבילה או טריפה גרע טפי מ"מ בנ"ד דייבש בין סנפיריו כש"כ הוא דמפליט ומכליע דניטל חיותו לגמרי ולפ"ז אין ראיה פלל מהא דתניא בחולין ד"ל דשחט בה רוב שניים הרי היא פחיה לכל דברייה דנדאי לענין דינא היא פחיה לכל דברי' וכ"ה

בְּאֵדָם שִׁשְׁחַט בּוֹ רֹבב שְׁנַיִם בְּגִיטִין ע' אָבֵל לְעִנְיָן זֶה אֶפְשָׁר דְּמַפְיִן שִׁשְׁחַט בְּהָ רֹבב שְׁנַיִם
נִיטֵל חִיּוּתָהּ וְאִין בְּכַחַהּ לְעִצְוֹן בְּקַרְבָּהּ פְּלִיטָתָהּ וּבְלִיעָתָהּ.

וּצ"ל דכ"ג לטעמין אֲזִיל דס"ל דְּאָנוּ דְּנִין רַק אַם פְּלִיטַת דְּבָר חַי אִוְסְרַת וְנִדְעָתוּ נֹטָה
דְּאִינָה אִוְסְרַת לִפ"ז שְׁפִיר הִבִּיא כ"ג רֵאִי דְּגַם בְּשִׁחַט בְּהָ רֹבב שְׁנַיִם הִיא פְּחִיָּה לְכָל
דְּבָרֵי וְאִם פְּלִיטַת חַי אִינוּ אִסוּר מְדִינָא גַם בְּשִׁחַט בְּהָ רֹבב שְׁנַיִם אִין פְּלִיטָתָהּ אִוְסְרַת.

אוּלָם דא"כ לִפְמ"ש כ"ג בְּעִצְמוֹ דְּפְלִיטַת וּבְלִיעַת דְּבָר חַי אִינוּ נְאָסֵר כָּלֵל בְּכָל אִיִּסוּרִין
רַק בִּאֲבַמ"ה וְכֵן ס"ל לִכ"ג דְּלְעִנְיָן זֶה גַם בְּנִיטֵל נִשְׁמָתָהּ כְּמוֹ בְּשִׁחַט בְּהָ רֹבב שְׁנַיִם דְּהָרִי
הִיא פְּחִיָּה לִכ"ד וְאִין פְּלִיטָתָהּ אִוְסְרַת וְא"כ קִשְׁיָה טוּבָא מְסוּגִיָּא דְּחֻלְיִין שִׁם סְפִין טְרִיפָה
פְּלִיגִי בְּהָ ר"א וְרַבִּינָא חֲדָא אָמַר בְּחֻמִּין וְהִינּוּ שְׁצָרִיף לְהַגְעִיל הַסְפִין מְפָנִי שְׁבַלְעֵ שְׁמֻנּוּת
טְרִיפָה כִּפְרִש"י וְקִשְׁיָה טוּבָא הָא לִפִּי דְּבָרֵי כ"ג נְהִי דְּפְלִטָה הַטְרִיפָה שְׁמֻנּוּת מ"מ אִין
פְּלִיטָתָהּ אִוְסְרַת כ"ז שְׁהִיא חִיָּה וְאִף דְּפּוֹלֵט לְאַחַר שְׁחִיטַת ב' סִימָנִים מ"מ לְדַעַת כ"ג גַם
לְאַחַר שְׁחִיטַת ב' הַסִּימָנִים הִיא פְּחִיָּה וְאִין פְּלִיטָתָהּ אִוְסְרַת.

וּכ"ק מְשׁוּחַט בְּסְפִין שֶׁל עֶפְרוֹם רַב אָמַר קוּלְף מְפָנִי שְׁבַלְעָה שְׁמֻנּוּת הַסְפִין הָרִי דְּגַם
בְּלִיעָתָהּ בְּחִיָּה אִסוּרָה וְצַע"ג: וְעַכ"פ לִפְמ"ש כ"ג בְּעִצְמוֹ דְּחַי בְּנִדְאִי מְפָלִיט בְּרוּחֵינָן לֹא
נִדְעָתִי מְקוּם לְהַקֵּל.

כָּלֵל בּוֹנ"ד דְּהִדְגַּח חַי נִתְבַּשֵּׁל עִם בְּשָׂר וְאֶפְרִי אִם נִימָא כִּמ"ש כ"ג דְּלֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה פְּלִיטַת
חַי מ"מ אִין זֶה עִנְיָן לִנ"ד דְּהוּא סְכָנְתָא וּבִפְרִט דְּהַעֲיָקָר הוּא דְּבְלִיעַת וּפְלִיטַת חַי אִסוּר
כִּנ"ל. וְלֹא נִשְׁאָר לְסַפֵּק רַק אִם פְּלִיטַת דָּג חַי יֵשׁ סְכָנָה עִם בְּשָׂר וּכְמוֹ דְּמַצִּינוּ דַּע"י מְלִיחָה
דְּגִים וּבְשָׂר דְּבְלִיעַי מְהִדְדִי לִיכָא סְכָנָה וְכֵן בְּפְלִיטַת פְּלִיטַת כְּלִים אִין סְכָנָה כִּמ"ש הַפּוֹסְקִים וּלִפ"ז
אֶפְשָׁר דַּע"פ הַטְּבַע פְּלִיטַת דְּגִים בְּחִיָּהּ שְׁנִתְבַּשְׁלוּ עִם בְּשָׂר לִיכָא סְכָנָה אִף ע"ז וְכִיּוֹצֵא
בְּזֶה אָמְרוּ סְפָק סְכָנְתָא לְחֻמְרָא וּכ"כ הַשְּׁבוּת יַעֲקֹב ח"ש ס' ק"ד ע"ד שְׁנִסְתַּפֵּק אִם יֵשׁ
בְּעוֹף וְדָגִים חֲשֵׁשׁ סְכָנָה הֲלֹא סְתָמָא אָמְרוּ כו' וְכִי פִירוּקָא לְסְכָנְתָא ע"ש וּלִפ"ז הַכ"נ פִּינּוּן
שְׁאִין רֵאִי לְהִיפּוֹף דְּטַעַם הַנְּפִלְט מְמַנָּה בְּחִיָּה לִיכָא סְכָנָה אִין לְהַקֵּל כָּלֵל כ"א הִיכִי דִּישׁ
שְׁשִׁים וּכִמ"ש כ"ג דְּבִזְזָה יֵשׁ לְסֻמּוֹף בְּנִדְאִי עַל הַשְּׁ"ף וְהֶאֱחָרוּנִים דִּס"ל דְּגַם בְּמְקוּם סְכָנָה
מוֹעִיל ס': סִימָן כַּה בְּדִין דָּג טָמֵא שְׁנִפְּל לְתוֹף יוֹרָה שֶׁל בְּשָׂר.

נִשְׁאֲלָתִי בְּחֻמְרֵי דָּג טָמֵא שְׁנִפְּל לְתוֹף יוֹרָה שֶׁל בְּשָׂר רֻחַח וְנִתְבַּשֵּׁל בְּתוֹכוֹ, וְהִנֵּה אִם
אִין שְׁשִׁים נֶגְדַּד הִדְגַּח בְּנִדְאִי אִסוּר כָּלֵל אִיִּסוּר שְׁנִפְּל לְהִיָּתֵר אוּלָם בְּיֵשׁ שְׁשִׁים נֶגְדַּד הִדְגַּח
דְּמַצְדֵּי אִיִּסוּר פְּשִׁיטָא דְּמִוְתָר אִף יֵשׁ לְסַפֵּק אִם יֵשׁ לְחֻוֹשׁ בְּזֶה מַצְדֵּי סְכָנָה דְּבִזְזָה לֹא מְהַנִּי
שְׁשִׁים לְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים וְעִי' בַּד"מ ס' קט"ז שְׁהַשִּׁיג עַל הַמְּרָדְכִי שֶׁכ' דְּדָבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ
סְכָנָה בְּטִיל בִּס' וּכ"כ הַט"ז שֶׁם סק"ב וְהִבִּיא רֵאִי מְמַהֲרִי"ל וּבִנְקוּה"כ חוֹלֵק עָלָיו וּס"ל
דְּגַם בְּזֶה מוֹעִיל ס' וְעוֹבְדָא דְּמַהֲרִי"ל י"ל דְּלֹא הִי' ס' ע"ש, וְעַכ"פ לְדַעַת הַד"מ וְהַט"ז לֹא
מְהַנִּי בְּזֶה שְׁשִׁים לְבַטֵּל טַעַם הִדְגַּח וְאִסוּר מְשׁוּם סְכָנָה, אוּ אֶפְשָׁר דְּבַעֲיָקָר הִדְגַּח דְּמִבְּנוֹרָא
בְּגַמ' וּפּוֹסְקִים דְּסְכָנָה אִיכָא בְּדָגִים שְׁנִתְבַּשְׁלוּ עִם בְּשָׂר הִינּוּ דְּנִקָּא דְּגִים טְהוּרִים אָבֵל
בְּדָג טָמֵא שְׁנִתְבַּשֵּׁל עִם בְּשָׂר לִיכָא סְכָנָה כָּלֵל, וְעִינֵין בְּשִׁ"ף ס' ק"ז סק"א דְּדָג טָמֵא אִינוּ
שְׁוֵה בְּטַעְמוֹ עִם דָּג טְהוּר וּלִפ"ז אִפ"ל דְּאִין סְכָנָה רַק בְּדָגִים טְהוּרִים עִם בְּשָׂר וְהִנֵּה
בְּחֻלְיִין צ"ז רַבִּין בַּר רַב אֲדָא אָמַר פְּלִיטַת בְּאִילָפְס הִנֵּה וְאִתִּי שְׁיִילוּהִי לר' יוֹחָנָן וְאָמַר
לְהוֹ לִיטְעֵמִי קַפִּילָא אַרְמָאָה וְעִי' בִּפְרִש"י פְּלִיטַת שְׁקִיז דְּגִים קְטַנִּים בְּאִילָפְס שֶׁל בְּשָׂר,

והנה לדעת הד"מ והט"ז דאינו מועיל בזה ס' לבטל טעם הדג א"כ קשה מה בכך שיטענום קפילא דליפא טעם דגים מ"מ ליתסר משום ספנה דהרי דגים קטנים נתבשלו באילפס עם בשר ואסור אפי' דליפא טעם דע"כ מייירי באילפס ראשון דכ"ש אינו מפליט ומבליע כלל לרוב הפוסקים ובע"כ צ"ל דדוקא בדגים טהורים איפא ספנה עם בשר אבל פילפית דהוא שקץ דג טמא ליפא משום ספנה ולענן איסור מהני טעימה דקפילא ארמאה: שוב ראיתי להפ"ח בסי' זה שכ' דהיכי דיש ששים אין טעם לאסור משום ספנה וע"ש שכ' וקצת ראי' לדבר מה דאמרינן בפ' גיה"נ פילפית באילפס הנה כו' וא"ל לטעמין קפילא ארמאה ודעת רבים מהפוסקים דס"ל דכילפית הוא מין דג טהור וכמ"ש לעיל בסי' פ"ג ולדידהו משמע דהך פילפית דהכא לא היתה השאלה אלא מדין ספנתא ואעפ"כ השיב ר' יוחנן דסגי בטעימת קפילא ארמאה ע"ש.

ולכאורה צ"ע עליו דה"נ לדעת הפו' דס"ל דכילפית דג טמא הוא וכפרש"י יש לה"ר דמהני בזה ס' דאל"ה מאי מהני טעימת קפילא עדיין יתסר משום ספנה וצ"ל פנ"ל דלדעת הפוס' דכילפית דג טמא אפ"ל דליפא בזה כלל משום ספנה ולכן הביא קצת ראי' רק לשיטת הפוס' דדג טהור הוא ומן כרח דמועיל ס' אולם לענ"ד הוא דוחק בפ' הסוגיא דהשאלה הי' משום ספנה דא"כ צ"ל דגם לטענום מעט ולהפליט איפא ספנה מדלא טעם ישאל ובע"כ דגם בטעימה איפא ספנה ולפ"ז א"א לומר כלל שיתנו לטענום לקפילא ארמאה וביותר דהא מבואר בסי' צ"ח דצריף שלא ידע העפ"ם שסומכין עליו וא"כ איך אפשר דספי לעפ"ם דבר ספנה, ועיין בפר"ח גופי' שם שכ' דהר"ן פתב דכילפית ר"ל דג קטן בין טמא בין טהור ולפ"ז לכו"ע מייירי הך בשקץ דגים טמאים כפרש"י, עכ"פ לדעת הפוסקים דאינו מועיל ס' בזה צ"ל דבדגים טמאים עם בשר ליפא ספנה כלל אולם לדעת הפוס' דגם בזה מהני ס' אין ראי' מכאן דאם יטעימה קפילא דליפא טעם כלל גם מתורת ספנה מותר (ובטעימה גופי' לעולם ליפא ספנה כלל) ולפ"ז אפשר דגם בדגים טמאים שנתבשלו עם בשר איפא ספנה ונ"מ לפמ"ש הש"ף שם סק"א בשם הבאר שבע דאפי' במקום שנוהגים להתיר בדיעבד לענן איסור בריחא מילתא מ"מ לענן ספנתא אפי' דיעבד אסור ע"ש וצ"ע בזה אולם בנ"ד בדג טמא שנתבשל עם בשר ויש ס' בבשר נגד הדג נראה דבדאי מותר לכו"ע דלדעת הסוברים דגם לענן ספנה מועיל ס' פשיטא דמותר ולדעת הסוברים דאינו מועיל ס' לבטל טעם הדג א"כ ע"כ צ"ל דבדגים טמאים עם בשר ליפא ספנה כלל דמסוגיא דכילפית מוכח או דגם לגבי ספנה מועיל ס' או דבדגים טמאים ליפא ספנה כלל וא"כ בדגים טמאים בבשר ויש ס' מותר ממ"נ פנ"ל: ראיתי לברר בעז"ה דין דריכת עפ"ם בגת ולא נגע בהם כגון ששם עצים על הענבים ועלה העפ"ם על העצים ונדרכו מפחו מתי נאסרין הנה הטור יור"ד סי' קכ"ג כ' ונ"ל מאימתי נקרא יין לאסור במגע נכרי משתתחיל למשוך ואם משם ואילך נגע בו נכרי נאסר ואפי' לא נגע בו אלא דרכו ונמשך וירד מפחו לבור מה שפבור אסור פדבעינן מימר שאסרו בכחו במאי דנפיק לברא, וכ' ע"ז הב"י פי' אפילו לא נגע הנכרי בענבים שבת כלל אלא דרכו כגון ששם עצים על הענבים ועלה הנכרי על העצים ונדרכו מפחו ויצא היין חוץ לגת נאסר מה שיצא פיון דמפח נכרי קא נפיק פדבעינן למימר בסי' קכ"ה ואפי' לרש"י דסבר דהמשכה בגת משוי' לי' יין אע"ג דלא נפיק גברא היינו לאסור במגע נכרי אבל היכא דליפא מגע לא מיתסר אא"כ יצא לחוץ דין גמור נמי לא מיתסר משום

פחו בלבד אלא מאי דנפיק לברא וזה נלמד ממש"כ שם התו' והרא"ש בשם רשב"ם אהא דא"ר הונא על מתנ' דקתני ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ל"ש אלא שלא החזיר גרגותני כו' עכ"ל הב"י, וכן הוא בשו"ע סי' הנ"ל בהגהה דאם דרף כל מה שנמשך מפחו ויצא לחוץ נאסר ועי' ש"ך שכו' דמה שבגת אע"פ שנמשך שרי דכת העפום אינו אוסר אלא ביין שיצא לחוץ כ"כ ב"י וד"מ.

ולפי שדברים הללו צע"ג אצלי אחר העיון היטב בתו' ורא"ש ששמהם מקור דין זה לכן הנני להביא דברי התו' והרא"ש פכתבם ולשונם ולברר הדבר בעז"ה: והנה במשנה ע"ז דנ"ה איני עושה יי"נ עד שיירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר וכתבו התו' והרא"ש דבקונטרס פי' מה שבבור אסור אם נגע בו עפום אח"כ משמע מתוך פירושו דהשאר מותר אפילו אם נגע בו עפום כו' ורשב"ם פי' מה שבבור אסור אפי' בלא נגיעת העפום מטעם פחו של עפום דגזרו בי' רבנן כו' ה"נ מפח דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מפחו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בנצוק כדפרישית עכ"ל התו' ועי' ברא"ש, ובגמ' ד' נו"ע"ב והשאר מותר אר"ה לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת אבל החזיר גרגותני לגת אסור גרגותני גופא במאי קא מיתסרא בנצוק ש"מ נצוק חיבור כדתני ר' חייא שפחסתו צלוחיתו ה"נ שפחסתו בורו וכתו' ד"ה גרגותני גופא במאי קא מיתסרי בנצוק ש"מ נצוק חיבור וא"ת א"כ מה שבגת הי' לנו לאסור מטעם נצוק וי"ל דשא"ה דהוי נצוק בר נצוק דמגת לגרגותני הוי נצוק אחד ומגרגותני לבור נצוק שני ומכאן פסקו הריב"ן והרשב"ם ור"ת בשם רש"י דאפי' למ"ד נצוק חיבור נב"נ אינו חיבור כו' והר"י בר"מ הי' דוחה ראי' זו פי' לעולם אימא לך נצוק בר נצוק חיבור והא דלא אסרינן הכא יין שבגת משום נצוק ה"ט דמה שבגת אינו נקרא עדיין יין ואינו נחשב אלא כמאי בעלמא תדע דהא אינו נאסר במגע עפום וא"ת א"כ גם אותו שבגרגותני אמאי אסור שאינו נקרא עדיין יין לפי משנה ראשונה דקאמר עד שיורד לבור דלדידך קיימינן השתא וי"ל דל"ד פי' מה שבשולי הגרגותני מתחתיו הוי בכלל מה שבבור להיות יין גמור ולכן יאסר מטעם נצוק וכש"כ דאי נגע בו עפום דהוי נאסר במגעו כו' אבל להרשב"ם שפי' מה שבבור נאסר בלא נגיעת עפום מטעם פחו של עפום בכונה ומיהו אותו שבגת אינו נאסר מטעם פחו של עפום בכונה כיון שאינו נקרא עדיין יין וגם הקלוח שבין הגרגותני עד הבור אינו נאסר מחמת פחו תדע דאל"כ היכי מוכיח דהגרגותני נאסר בנצוק דלמא מטעם פחו של עפום הוא אלא ודאי אין פח העפום אוסר אלא מה שבבור ונקא מיהו מטעם נצוק אסרינן מה שבגרגותני דהא אסרינן לקמן בפ"ב בגנואי דמנא לא גזור רבנן ה"מ למ"ד נצוק אינו חיבור אבל למ"ד נצוק חיבור נאסר מה שנשאב אלא בגנואי דמנא וא"כ מ"ש גרגותני מגת לנאסר בנצוק אלא לאו ש"מ נב"נ אינו חיבור כו' ולפ"ז א"צ להזכיר מגע עפום פלל לא פאן ולא במשנתנו עכ"ל: ולכאורה נראה מדברי התו' במ"ש דאין פח העפום אוסר אלא מה שבבור ונקא היינו כמש"כ הב"י משום דכחו ביין גמור נמי לא מיתסר אלא היכא דיצא לחוץ ולפ"ז גם הקלוח שבין גרגותני עד הבור אינו נאסר מחמת פחו ואף דהקלוח הוי בכלל מה שבבור ונקרא יין לאסור במגע עפום וכמש"כ התוס' למעלה בדבור זה פנ"ל מ"מ גם יין גמור לא נאסר מחמת פחו כ"א היכא דיצא לחוץ והיינו ג"כ מש"כ התו' מיהו מטעם נצוק אסרינן מה שבגרגותני דהא אסרינן לקמן

כפ"ב בגנאי דמנא לא גזרו רבנן כו' הרי דמדמה התו' הגרגותני לגנאי דמנא וע"ז פתבו דלק"ד נצוק חיבור נאסר אף מה ששאר בגנאי דמנא וזה נראה פוננת הב"י במש"כ דזה נלמד ממש"כ התו' וקרא"ש בשם רש"ב"ם.

אבל באמת אם נימא דכן הוא פוננת התו' נהי' מוכרחין לעשות מחלוקת בין התו' וקרא"ש דהנה קרא"ש כ' ג"כ כל דברי התו' בשלימות רק בשנינוי לשון קצת דעל מש"כ התו' והריב"ם דחה ראיה זו דלהכי מה שבגת מותר לפי שאין תורת יין עליו ומה שבגרגותני הוא משום דמה שבשולי הגרגותני הוי בכלל מה שבבור פתב קרא"ש דדונחק הוא דהוי כמו גממיות שתחת העביט ולפמש"כ בשם רש"י צ"ל דאע"ג דיין שבגת וגרגותני לא חשיב יין לאסור במגע העכו"ם מיהו ע"י נצוק מיתסר כו' ולפרשב"ם שפי' המשנה כפשטה דלא איירי במגע העכו"ם אלא היין שבבור נאסר משום פח עכו"ם הדורף בגת צריכין אנו לומר דיין שבשולי הגרגותני אינו חשוב יין דאי חשוב יין הי' נאסר משום פח העכו"ם כמו היין שבבור ולא הנה צריכנא לטעמא דנצוק נמצא שאנו צריכין לומר דנצוק בר נצוק לא הוי חיבור ע"ש, והנה לפמש"כ התו' הא אין ראי' פלל דיין שבשולי הגרגותני אינו חשיב יין דהא דאינו נאסר משום פח העכו"ם היינו משום דאין פח העכו"ם אוסר כ"א מה שיצא לחוץ והיינו אם ירד לבור וקרי מדברי התו' נראה דגם הקילוח שבין גרגותני עד הבור לא מקרי יצא לחוץ ולדברי קרא"ש צ"ל דאף מה שבשולי הגרגותני בונדאי הי' אסור משום פח העכו"ם דלפיכך צריכין לומר דאינו חשוב יין ויהי' מחלוקת בין התו' לקרא"ש וקרי קרא"ש פנראה העתיק דברי התו', גם דברי התו' במה שכ' דלפרשב"ם מוכרח דנצוק בר נצוק אינו חיבור אינו מבואר פלל לפ"ז כמוכן (דלעולם נב"נ הוי חיבור והא דלא נאסר יין שבגת משום דלא הוי יין פלל ואף במגע אינו נאסר להכי לא מהני נצוק אבל בגרגותני דהוי יין ונאסר במגע להכי נאסר גם בנצוק): לכן נראה דדברי התו' וקרא"ש בונדאי אחד הוא ואבאר מתחלה דברי קרא"ש שסיים נמצא שאנו צריכין לומר דנצוק בר נצוק לא הוי חיבור ובפלפולא חריפתא פתב ע"ז דהך ונמצא מהדר אדלעיל ולא קאי אדסמיה לי' אלא קא פסק במאי דפתח יש ללמוד מפאן ע"ש והמעניין יראה שאין לזה שום ביאור פלל, אבל ביאור דבריו הוא דהנה הריב"ם דחה ראית התו' דנצוק בר נצוק אינו חיבור והא דלא נאסר מה שבגת משום נצוק הוא משום דאין תורת יין עליו ואף במגע אינו נאסר ואף דלפי משנה ראשונה דאינו יין עד שיורד לבור א"כ גם מה שבגרגותני לא הוי יין ולמה נאסר משום נצוק הוא משום דמה שבשולי הגרגותני הוי בכלל מה שבבור ותורת יין עליו והנה אף פי קרא"ש כ' דדונחק הוא ולדעת רש"י צ"ל באמת דיין שבגת ושפגרגותני שניהם לא נחשבו יין לאסור במגע עכו"ם ומ"מ מיתסר ע"י נצוק מ"מ הא אין זה הברח דאפתי איפא למימר כמש"כ הריב"ם דמה שבשולי הגרגותני נחשב יין באמת ולכן נאסר משום נצוק ואף דהוי יין איצטריף לטעמא דנצוק דבלא"ה במאי מיתסר וא"ל דא"כ מנ"ל לתלמודא דנאסר הגרגותני מטעם נצוק דלמא מיירי דנגע העכו"ם בגרגותני מתחתיו בקילוחו ונאסר מטעם מגע פכר הקשו פן התוס' שם ותירצו דא"כ הו"ל לר"ה לפרש אבל החזיר גרגותני שנגע בו עכו"ם לגת אסור ע"ש וזהו מוכרח לומר גם בכוננת קרא"ש אף שקיצר בדבר דבלא"ה באמת ל"ל לומר דנאסר מטעם נצוק כמו שהק' התו' ולפ"ז עכ"פ אפשר שפיר לומר דמה שבשולי הגרגותני חשוב יין פנ"ל ולפיכך נאסר

ע"י נצוק וכמו שדחה הריב"ם וע"ז כ' ה"א"ש דלפרשב"ם דמתניתין ל'א איירי פ'לל מנגיעת עפ"ם בבור כ"א דמה שפבור אסור משום פח העפ"ם וא"כ לשיטתו מוכרח הוא מגמ' דנין שפשולי הגרנותני אינו חשוב יין דאל"ה מה צריך לטעמא דנצוק הא כמו דמה שירד לבור נאסר בלא נגיעת העפ"ם משום פחו ה"נ נאסר ג"כ ממילא שולי הגרנותני משום פח העפ"ם פ"ן דחשיב יין ולקחי החזיר גרנותני לגת אסור דגרנותני גופא אסור משום פחו כמו יין שפבור ובע"כ צ"ל דלפיקה אינו נאסר משום פחו דלא חשוב יין ומ"מ מפורש בגמ' דהגרנותני נאסר מטעם נצוק אף דלא חשוב יין א"כ קשה גם מה שבגת יהי' נאסר משום נצוק אע"כ דנצוק בר נצוק אינו חיבור והיינו דמסיים ה"א"ש נמצא צ"ל דנצוק בר נצוק לא הוי חיבור וזה ברור דאדסליק מינ' קאי דהיינו דלפי' רשב"ם מוכרח הוא.

ולפ"ז נראה דדברי התו' וה"א"ש אהד הוא ומש"כ התו' דגם הקולות שפין הגרנותני לבור אינו נאסר מחמת פחו דאל"כ היכי מוכיח דהגרנותני נאסר בנצוק דלמא מטעם פחו הוא אלא ודאי אין פח העפ"ם אוסר אלא מה שפבור דוקא פנונתם הוא ג"כ משום דלא הוי יין עד שירד לבור ואף הקולות שפין הגרנותני עד הבור בע"כ דלא הוי יין לפרשב"ם ומ"מ נאסר בנצוק וא"כ מ"ש גרנותני מגת וש"מ דנצוק ב"נ אינו חיבור פנ"ל בדברי ה"א"ש, ולאו משום דאין פח העפ"ם אוסר כ"א במה דנפיק לברא כמש"כ לפי' הב"י ובקחי מוכן דברי התו' וה"א"ש פלי גמגום: ואחרי הדברים והאמת האלה א"כ צע"ג במה שכתבו להוכיח מדברי התו' וה"א"ש בשם רשב"ם דאין פח העפ"ם אוסר אלא מה שפבור דוקא אפי' לדין דנין פ"ן שיהתחיל למשוך עושה י"נ פנ"ל הא מדבריהם אין ראי' פ'לל דמש"כ התו' וה"א"ש דאין פח העפ"ם אוסר אלא מה שפבור דוקא היינו רק למשנה ראשונה ומשום דלא מקרי עדיין יין פנ"ל אבל לדין דמשנהתחיל למשוך עושה י"נ א"כ אפשר דאפי' אם נמשך מפחו בגת ג"כ אסור משום פח העפ"ם.

ובאמת מדברי התו' וה"א"ש ראי' ברורה להיפך דהא התו' פתבו וז"ל ומיהו אותו שבגת אינו נאסר מטעם פחו של עפ"ם פ"ן שאינו נקרא עדיין יין כו' הרי מבואר דדוקא משום דלא נקרא יין למשנה ראשונה אבל אם הי' נקרא יין גם מה שבגת הי' נאסר מטעם פחו של עפ"ם ולפי' דברי הב"י הלא אותו שבגת אפי' אי מקרי יין מ"מ אינו נאסר פ'לל דאין פחו אוסר אלא מה דנפיק לברא וגם התו' במשנה כ' ורשב"ם פ"י מה שפבור אסור כו' מטעם פחו של עפ"ם כו' וה"נ מפח דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מפחו פ"ן שאינו עדיין יין הרי דרק משום דלא הוי יין לכה אינו נאסר מה שבגת משום פחו, ומה שכתבו בלשונם דמפח דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור לאו משום דכשירד לבור אז מקרי פחו דנפק לברא אלא משום דקושטא דמילתא אינו נקרא יין עד שירד לבור וכנ"ל.

ולפ"ז אין לומר דמש"כ התו' וה"א"ש דלפרשב"ם גם היין שפשולי הגרנותני אינו נחשב יין מדאצטריו לומר דאסור משום נצוק ולא משום פחו דש"מ דגם יין שפשולי גרנותני הי' נאסר משום פחו אם הי' נקרא יין דהיינו דוקא מה שפשולי גרנותני נחשב נפיק לברא כמו מה שפבור וגם הטור והב"י מודים בזה אבל מה שבגת אינו אסור משום פחו דלא מקרי נפיק לברא ז"א דהא התו' פתבו ג"כ בפירוש דמה שבגת אינו נאסר משום

פּחוּ מְשׁוּם דְּלֵא מְקַרִי עֲדִינָן יִין הָרִי דְּאִי מְקַרִי יִין גַּם מַה שְּׁבַגְתָּ נְאָסֵר מְשׁוּם פּחוּ כְּנִ"ל, וְהָא דְכְּתַבּוּ הַתּוֹ וְהָרֵא"ש לְפִרְשֵׁי"ם לַה"ר מְשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי דְּלֵא חֲשִׁיב יִין וְלֵא ה"ר מְגַרְגוּתְנִי גּוּפִי' דְּבַע"כ אִינּוּ חֲשִׁיב יִין מְדַאֲצְטְרִיף לֹאמֵר דְּגַרְגוּתְנִי מִתְסַר מְשׁוּם נְצוּק וְלֵא מְשׁוּם פּחוּ וּמ"מ מִתְסַר מְשׁוּם נְצוּק וְנִרְאֶה לְכַאוּרָה מְזַה דְּמַגְרָגוּתְנִי גּוּפִי' אִין רֵא'י דְּלֵא הָוִי יִין וּמְשׁוּם דְּהָא דְּלֵא נְאָסֵר ע"י פּחוּ דְּלֵא מְקַרִי נְפִיק לְבָרָא וְלֵא הָוִי פּחוּ פְּלִל רַק הַקְּיָלוּם שְׁפִין הַגְּרָגוּתְנִי לְהַבּוּר ס"ל לְהַתּוֹ דְּבּוֹנְדַאי הָוִי נְפִיק לְבָרָא וּמְוַכְרַח דְּלֵא מְקַרִי יִין.

אַבְל בְּאַמַּת ז"א דְּלִפְמִש"כ גַּם מַה שְּׁבַגְתָּ יֵשׁ לְאַסְוֵר מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם הִיכִי דְּנִמְשָׁף מִפּחוּ וּמכ"ש מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי וְכּוּן מִתְבָּאָר בְּהַדְנָי בְּדַבְרֵי הָרֵא"ש כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר לְפִנְיֵנו אַבְל מַה שְּׁכ' הָרֵא"ש וְהַתּוֹ לְהוֹכִיחַ מִיִּין שְׁבִשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי הוּא מְשׁוּם דְּנִקְטוּ בְּדַבְרֵיהֶם מִתְחַלֵּה שׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי וְעוֹד דְּלִרְבוּתָא נְקֻטִי דְּלִפְרִשֵׁי"ם מְוַכְרַח דְּגַם שׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי לֵא מִיְקַרִי יִין פְּלִל וּמ"מ מִתְסַר בְּנְצוּק: וְנִרְאֶה בְּרוּרָה דְּלֵהֲרֵא"ש גַּם מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי אֲסוּר מְשׁוּם פּחוּ שֶׁל עֲפּוּ"ם דְּהַגְּהָה הָרֵא"ש כְּתַב עַל דְּבַרֵי ר' הוֹנָא וְאֵע"ג דְּר"ה קָאָמַר כִּינּוּן שְׁהַתְחִיל לְמַשְׁוֹף נְעֻשָׁה יי"נ וְא"כ אִפִּי' בְּלֵא הַתְּזַרְתָּ גְּרָגוּתְנִי לְגַת שְׁהַעֲפּוּ"ם דּוֹרְף בְּהָ אֲסוּר ר"ה אֲמַשְׁנָה רֵאשׁוּנָה אָמַר לְמִילְתָּא וְאֲשַׁמְעִינוּ אֵע"ג דְּאִין עַל מַה שְּׁבַגְתָּ תּוֹרַת יִין לְאַסְוֵר בְּמַגְע עֲפּוּ"ם מ"מ נְאָסֵר בְּתַעֲרוּבוֹת וּנ"מ לְמַשְׁנָה אַחֲרוּנָה בְּגַת פְּקוּקָה וּמְלֵאָה וְעוֹד נִרְאֶה דְּר"ה דְּהָא קֵאִי שְׁפִיר אֲמַשְׁנָה אַחֲרוּנָה וְלֵא נְאָסֵר יִין שְׁבַגְתָּ בְּהַמְשָׁכָה שְׁנִמְשָׁכוּ עֲנָבִים וְיִין בְּיַחַד לְגַרְגוּתְנִי וּמְשָׁם הִינּוּ לְבַדּוֹ לְבוּר כִּי הַדְּבַר דּוֹמֵה לְלוֹקֵחַ עֲנָבִים וְיִין בְּיַחַד מִן הַגַּת וְנִתְּנוּ לְמִקּוּם אֶחָד וּמְשָׁם נְמַשָּׁף הִינּוּ מִן הָעֲנָבִים דְּדַבְרֵי בְּרוּר הוּא שְׁאִין מַה שְּׁבַגְתָּ נִקְרָא יִין בְּשִׁבִיל שְׁנִמְשָׁף יִין מֵאוֹתוֹ מְקוּם וְהַשְׁתָּא הָוִי מִילְתָּא דְּר"ה כְּפִשְׁטָא דְּיִין שְׁבַגְרָגוּתְנִי נְאָסֵר בְּמַגְע עֲפּוּ"ם כִּי הַתְּחִילוּ לְמַשְׁוֹף אוּ מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם לְפִרְשֵׁי"ם כּו' ע"ש הָרִי מִתְבָּאָר בְּדַבְרֵי דְּלֵר"ה גּוּפִי' נְאָסֵר יִין שְׁבַגְרָגוּתְנִי מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם לְפִרְשֵׁי"ם וּמְשׁוּם שְׁהַתְחִיל לְמַשְׁוֹף לְיַרְד מִן הַגְּרָגוּתְנִי לְכַף אִפִּי' מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי שְׁלֵא נְמַשָּׁף מְקַרִי יִין וְכְמוֹ שְׁכ' הָרֵא"ש בְּרִישׁ הַסּוּגָ' בְּד"ה אָמַר ר"ה, וְא"ל דְּמַה שְּׁכ' הָרֵא"ש אוּ מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם לְפִרְשֵׁי"ם קֵאִי עַל מַה שְּׁבִשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי דְּהָא הָרֵא"ש אִינּוּ מְזַכִּיר עֲדִינָן פְּלִל מְשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי וְזֵה צְרִיף לְהַזְכִּיר לְקַמְן גְּבִי נְצוּק בְּר נְצוּק כְּמִבְּוֹאָר שֶׁם וּלְמַשְׁנָה רֵאשׁוּנָה דְּאִינּוּ יִין עַד שְׁיִוַּרְד לְבוּר וּמ"מ מַה שְּׁבִשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי הָוִי יִין גְּמוּר וּלְהַכִּי נְאָסֵר מְשׁוּם נְצוּק אַבְל הָכָא בָּא הָרֵא"ש לְפִרְשֵׁי דְּבַאָמַת לֵר"ה גּוּפִי' הַגְּרָגוּתְנִי נְאָסֵר מִחֲמַת עֲצָמוּ דְּאִז מִתְחַלֵּת הַהַמְשָׁכָה וְעִי' הֵיטֵב בְּט"ז יו"ד ס' קכ"ג סְקִי"ב בְּיֵאוּר דְּבַרֵי הָרֵא"ש עכ"פ כִּינּוּ דְּמִבְּוֹאָר דְּלֵהֲרֵא"ש נְאָסֵר מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם א"כ ע"כ אֵא"ל דְּמַה שְּׁכ' הָרֵא"ש אַח"כ דְּלִפְרִשֵׁי"ם מַה שְּׁבִשׁוּלֵי הַגְּרָגוּתְנִי לֵא הָוִי יִין מְדַלָּא מִתְסַר מְשׁוּם פּחוּ בָּא לְאִפּוּקֵי מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי וּבַע"כ כְּנִ"ל: וּבַאָמַת אַחַר שְׁנִתְבָּאָר דְּלֵהֲרֵא"ש גַּם מַה שְּׁבַגְרָגוּתְנִי אֲסוּר מְשׁוּם פּחוּ הַעֲפּוּ"ם לְפִרְשֵׁי"ם וּמְשׁוּם דְּאִז מִתְחַלֵּת הַהַמְשָׁכָה א"כ בְּוֹנְדַאי נִרְאֶה דֵּה"ה דְּאֵם נְמַשָּׁף מִפּחוּ בְּגַת עֲצָמוּ דְּאֲסוּר מְשׁוּם פּחוּ דְּבּוֹנְדַאי אִין לְחַלְקָה בְּזֵה בֵּין הַגְּרָגוּתְנִי לְגַת עֲצָמוּ דְּבִשְׁלֵמָא מַה שְּׁבַבּוּר אִפ"ל דְּזֵה מְקַרִי יוֹתֵר יֵצֵא לְחוּץ מִגַּת עֲצָמוּ אַבְל מַה שְּׁבַגְתָּ וְגַרְגוּתְנִי אֶחָד הוּא דְּגַרְגוּתְנִי הוּא סֵל הַקְּשׁוּר בְּפִי הַצְּיָנוּר.

וְנִרְאֵי' מִתְחַלֵּת דְּבַרֵי הָרֵא"ש עֲצָמוּ שְׁהַקְּשָׁה דְּלֵר"ה ל"ל תְּזַרְתָּ גְּרָגוּתְנִי לְגַת הָא ס"ל כִּינּוּן שְׁהַתְחִיל לְמַשְׁוֹף עוֹשָׁה יי"נ וְא"כ אִפִּי' בְּלֵא תְּזַרְתָּ גְּרָגוּתְנִי לְגַת שְׁהַעֲפּוּ"ם דּוֹרְף בְּהָ

אָסור, והו"ל לומר דלפרשב"ם ניקח בפשיטות פנין דלרשב"ם אפי' בלא נגיעת העפוי"ם אָסור משום פחו ולפ"ז ניקח שפיר דאף לר"ה מ"מ מה שפגת לא נאָסר משום פח העפוי"ם דלא מקרי נצא לחוץ וכמש"כ הב"י באמת לדינא דמה שפגת לא נאָסר משום פחו אף לדין ומשום דכחו אינו אוסר אלא מה דנפיק לברא, אלא דבזה אפ"ל דא"כ מאי קמ"ל ר"ה דהא הרא"ש כ' דר"ה אשמעינן אף שאינו יין לאָסר במגע עפוי"ם מ"מ מיתסר מחמת תערובות אכל לר"ה דס"ל דמפנין שהתחיל למשוך עושה יי"נ נהי דמ"מ מדין פחו לא מתסר משום דלא נפיק אברא אכל יין הוא ופשיטא דנאָסר בתערובות פנ"ל, אלא מ"מ מהא דמטיק אח"כ ומשום פח העפוי"ם לפרשב"ם משמע שרוצה לישב אפי' לפרשב"ם דלהכי מתחילה לא נאָסר משום פח העפוי"ם משום דלא התחיל למשוך ולא הוי יי"נ אכל זולת זה הי' נאָסר משום פח העפוי"ם.

עכ"פ מדברי התו' והרא"ש נראה מבואר דאף מה שפגת הי' נאָסר משום פח העפוי"ם לולי משום דמה שפגת לא נקרא יין ומה שכ' התו' מיהו מטעם נצוק אסרינן מה שבגרותני דהא אמרינן לקמן בגונאי דמנא לא גזרו רבנן כו' אין רצונם לומר דמ"ט נאָסר מה שבגרותני דהא הוי כמו גונאי דמנא דהא הוכחנו מפ' הרא"ש דמה שבגרותני בודאי נאָסר משום פח עפוי"ם אלא דאף לפי האמת נאָסר משום פח העפוי"ם מ"מ הָא דלא למשנה ראשונה לא נאָסר משום דלא מקרי עדיין יין כמו שכתבו התו' לפרשב"ם וע"ז כתבו דמ"מ מטעם נצוק נאָסר אף דלא מקרי יין ואף דמבואר בגמ' דבגונאי דמנא לא גזרו רבנן הרי דלא אסור נצוק בכח העפוי"ם היינו למ"ד נצוק אינו חיבור אכל למ"ד נצוק חיבור אסור פנ"ל: אולם ראי' ברורה נראה מסוגי' הש"ס שם דפריה לר"ה דאמר מפנין שהתחיל למשוך עושה יי"נ ממשנה ירד לבור מה שבבור אסור והשאָר מותר ולא אשכח תירוץ לנה ואיצטריך לשנויי פאן פמשנה ראשונה פאן פמשנה אחרונה ולפרשב"ם דמתניתין לא מיירי בנגיעת עפוי"ם בבור וכמש"כ התו' בד"ה גרותני דא"צ להזכיר מגע עפוי"ם פלל לא פאן ולא במשנתנו לפרשב"ם תיקשי הא בפשוטו ניקח דלפיקה מה שבבור אסור משום פח העפוי"ם והשאָר מותר אף דנמשך בגת משום דלא נצא לחוץ ואשמעינן טובא דמה שפגת מותר ולא מיתסר משום פח העפוי"ם משום דבגונאי דמנא לא גזרו רבנן, אלא דאפ"ל דהכי קא ק"ל משום דמתניתין משמע לי' והשאָר מותר היינו אף מה שבגרותני וירד לבור היינו מה שירד לבור דוקא אכל לא מה שבגרותני ולפ"ז שפיר מקשה דלר"ה אמאי והשאָר מותר היינו אפי' מה שבגרותני דמה שבגרותני יהי' אסור משום פח העפוי"ם ולפ"ז נחלק באמת דדוקא מה שבגרותני נאָסר משום פחו של עפוי"ם דמקרי נפק אברא אכל לא מה שפגת וכמש"כ למעלה, והלא פי' זה מוכרח ג"כ אליבא דהרא"ש שכתב דאפי' לר"ה דס"ל מפנין שהתחיל למשוך עושה יי"נ מ"מ מה שנמשך יין וענבים ביחד לגרותני לא מקרי המשכה לאסור מה שפגת ורק הגרותני נאָסר משום התחיל למשוך א"כ מאי מקשה בגמ' על ר"ה מהא דתנו ירד לבור מה שבבור אסור והשאָר מותר דהא לפמש"כ הרא"ש אף לר"ה לא נאָסר יין שפגת ולפ"ז שפיר דהשאָר מותר ובע"כ צ"ל דקשי' לי' משום דמשמע לי' והשאָר מותר היינו אפי' מה שבגרותני ולא מיתסר רק מה שירד לבור יין צליל ולר"ה הא לכה"פ גם מה שבגרותני נאָסר דמאז מתחיל למשוך וז"ב, ולפ"ז אפ"ל פן נמי

לפרשב"ם דקשני' לי' דהגרגותני עכ"פ יהי' אסור משום פח העפוי"ם ונימא דהגרגותני מקרי שפיר נפיק אברא.

אבל באמת ז"א דלפרשב"ם דלא מיירי כלל פאן מנגיעת עפוי"ם אלא משום פחו א"כ לקושטא דמילתא ביהא דקתני דמה שבבור אסור משום פחו והשאר מותר קשה הא מ"מ מה שבגרגותני יהי' אסור מטעם נצוק דהא באמת ס"ל לר"ה נצוק חיבור וצ"ל אליבא דאמת דהשאר מותר היינו מה שבגת ולא נאסר מטעם נצוק משום דהוי נצוק בר נצוק אבל מה שבגרגותני אסור באמת משום נצוק ועי' בהגה"א דרשב"ם גופי' פסק דנצוק הוי חיבור א"כ ס"ל ע"כ דר"ה לא הדר בי' מהא דנצוק חיבור דלא כר"ת אבל לפי הרא"ש ניקח שפיר דבאמת נראה דעת הרא"ש כר"ת דר"ה הדר בי' וס"ל באמת נצוק לא הוי חיבור, ועוד דבמתניתין אפ"ל דהשאר מותר היינו אפי' הגרגותני והכי קאמר מה שבבור אסור אם נגע בו העפוי"ם והשאר אם נגע בו עפוי"ם מותר והיינו שלא נגע עפוי"ם במה שבבור רק במה שבגת וגרגותני ואף דהגמ' קאמר ש"מ נצוק חיבור ולא מוקי בשנגע עפוי"ם בשולי הגרגותני היינו משום דר"ה סתמא קאמר כמש"כ התו' אבל המשנה בנודאי אפ"ש לאוקמי בנגע העפוי"ם בגרגותני ולא בבור ועכ"פ אין פאן הכרח, אבל לפרשב"ם הרי לקושטא דמילתא הגרגותני בע"כ דממילא אסור משום נצוק ובע"כ צ"ל דהשאר מותר היינו רק מה שבגת ועי' היטב בפ"ה התו' שם בד"ה גרגותני גפי' ויש לפרש דברי ר"ה הכי ועכ"פ קשה טובא פנ"ל דמאי פריה לר"ה ממשנה דלמא הא דקתני והשאר מותר היינו מה שבגת ומשום דכח העפוי"ם לא מיתסר אלא מאי דנפיק לברא ונה גופי' אשמעינן ועי' בתו' במשנה ד"ה וירד לבור ובע"כ מוכרח מזה דלפי' רשב"ם גם מה שבגת נאסר באמת משום פח העפוי"ם שנמשך מפי' דריכתו בגת לר"ה דס"ל דמשהתחיל למשנה עושה יי"ג וילכה פריה שפיר מהא דקתני והשאר מותר דלר"ה יהי' אסור גם מה שבגת משום פח העפוי"ם פיון דנקרא יין פנ"ל: ועוד נראה להביא רא' ברורה מגמ' דף ס' מעצרתא זיירא ר"פ שרי ור"א אסר בכחו כ"ע לא פליגי דאסור פי פליגי בכח פחו איכא דאמרי בכח פחו כ"ע לא פליגי דשרי פי פליגי בכחו ועי' פרש"י מעצרא זיירא גת דאין דורכין אלא כובשין בקורה בכחו היכא דענבים נסחטים מכחו פגון שעולה על הנסרים שעל התפוח ומכבידן והנה באמת דין זה דמעצרתא זיירא הוא ממש מה שכ' התו' והרא"ש בשם רשב"ם בפ"ה המשנה והוא דבר אחד היינו שהעפוי"ם דורף ענבים בגת ולא נגע בהן פגון שעולה ע"ג הנסרים שעל התפוח ומכבידן והענבים נסחטים מכחו והוא פח העפוי"ם דכ"ע לא פליגי דאסור אלא דרשב"ם פי' פן במשנה דמה שבבור אסור היינו נמי מתורת פח העפוי"ם דע"י דריכתו נמשך היינו לבור ודין זה דמעצרתא זיירא הביאו פל הפוסקים ומפללם הרשב"א והרא"ש והטור בסי' קכ"ה ולפ"ז קשה על הגמ' וכן הפוסקים שסתמו דבריהם הא דמעצרתא זיירא בכח ראשון אסור ולא פתבו דבעינן שירד מכחו לבור משמע דכל שנסחט מכחו אסור: ולכן נראה ברור דבכל גונוי שהעפוי"ם דורף בגת והענבים נסחטו ונמשך מפנו יין אפי' בגת אסור מדין פח עפוי"ם.

ואע"ג דגם יין גמור לא מיתסר מכחו אלא מה דנפיק אבראי כמש"כ הב"י מ"מ הא זה גופי' מה שהיין נסחט מהענבים לחוץ מקרי פחו של עפוי"ם דנפיק אברא והוי פמוריק ארוקי וא"ל דהא פשינצא מן הענבים עדיין לא מקרי יין עד שנמשך ואח"כ פנמשך

בגת ונעשה יין הא לא נפיק אברא זה אינו דהא גם לפרשב"ם למשנה ראשונה הא אינו נעשה יין עד שיורד לבור ועי' בתו' דגם הקילוח שפין גרגותני עד הבור לא מקרי יין הרי עד הבור לא מקרי יין פנ"ל ומ"מ נאסר מפחו ע"י מה שנמשך מהענבים ומגת לבור אף דעדיין לא הי' נחשב יין וה"נ מה שנמשך יין מגוף הענבים והוי בגת יין הרי נפיק יין מפחו של עכו"ם אבראי ונאסר, ועי' להרשב"א בתורת הבית הביאו הב"י שכ' והאי מעצרתא זיירא דקאמרינן אע"ג דבההוא שעמא דקא עצר אפתי ענבים נינהו ולא יין ובשעה שהיין זב לא פחו איפא ולא פח פחו אפ"ה אסרוה פיון דמפח פחו נמשך עכ"ל הרי בהדיא דלפיכך נקרא פחו מה שהיין זב מהענבים וכן כ'.

הרשב"א שם דכח פחו הרי הוא פכחו פיצד הי' ענבים בגת כו' והקורה סחטה ענבים ונמשך היין מהם הרי זה אסורה. פאילו סחט הגוי בידו הענבים כו' הרי דעיקר הקפיידא מה.

שהיין נמשך מהענבים וה"ז כמו דנפיק אברא פנ"ל. ודברי הטור יש לישב בלוחק דל"ד נקט וירד מפחו לבור אכל כפי מה שפי' הב"י צע"ג.

והנה באמת קשה טובא על הב"י שהשמיט. בשו"ע דברי הטור אלו נהי דבעיקר הדבר דאם דרכו העכו"ם ונמשך מפחו מבואר בסי' קכ"ה לענין פחו וכח פחו מ"מ הו"ל לאשמעין דדוקא דרכו ונמשך וירד מפחו לבור אז אסור וכמו שפי' הב"י גופי' דברי הטור וכ' דכ"ז נתבאר מדברי התו' והרא"ש ומ"ש בשו"ע סי' קכ"ג סכ"ד עכו"ם שדרף היין ולא נגע בו וישראל הוא שפנסו בחבית ה"ז אסור בשתי' אינו מבואר מידי פמוכן גם אפ"ל משום דיש גיסוף ברגל.

וצע"ג בכ"ז: סימן כ"ז פבזד אהובי רב חביבי הרב המאוה"ג החו"ב עוקר הרים כו' מו"ה גרשון נ"י (ו"ל) ליטש ראזינבוים הלוי אשר בידק לן כת"ר בענין אשר נשאל מאיש הולך תמים אשר. נהג משנים קדמוניות להפריש מעשר מפל מה שמרויח ועתה אין פרנסתו בריוח כ"כ כמקדם והאיש הנ"ל מגדל כל בניו על התורה ע"כ בא בשאלה האם מותר לו לשלם ממעות מעשר שיהי' מפריש מהיום והלאה להמלמד תורה עם בנו אשר הוא פעת בן ט"ו שנים, וכת"ר האריף בזה וכתב דלא מצא היתר לזה, הנה אין פאן מקום להאריף בזה ואומר אני רק הנלע"ד בקצרה דאין מקום להחמיר פלל בזה ומותר לכתחלה לשלם שכר המלמד ממעות מעשר פיון דדחיקא לי' שעמא טובא: והנה בדרכי משה יו"ד סי' רמ"ט כ' בשם, מהרי"ל וז"ל אותן בני אדם הנותנין המעשר שלהם לגרות בהכ"נ שלא פדין הם עושים דהמעשר שיהי' להנות בו עניים וכ"מ בביצה ד"כ ע"כ, וכן הוא בהגהות שו"ע בסי' הנ"ל דאין לעשות מעשר שלו דבר מצוה כו' רק יתנו לעניים, אוכלם הדרישה פתב בשם תשו' ה"ר מנחם דכל מצוה שתבוא לידו פגון להיות בעל ברית או להכניס חתן וכלה לחופה וכן לקנות ספרים ללמוד בהן אם לא הי' יכולת בידו ולא הי' עושה אותה מצוה יכול לקנות מן המעשר ע"כ והביאו גם הט"ז והש"ך שם, והנה מהרי"ל והר"ם מנחם בודאי פליגי אהדדי פמוכן ובעל באר הגולה שכ' דהא דאין לעשות מצוה מעשר דבר מצוה פי' שבלא"ה מחוייב לעשות מצוה זו אכל אם רוצה לעשות מצוה שאינו מחוייב בו פבר רשאי פבר השיג עליו בשו"ת חת"ס סי' רל"א דהא מהרי"ל פתב בהדי' הטעם משום דמעשר שיהי' לעניים ואיך יכול ליקח גרות לבהכ"נ ממעות

עניינים אפילו אם לא יהיה חייב בהם מ"מ אף יכול לגזול עניינים ע"ש ונשם בסי' רל"ב השיג ג"כ על באה"ג וכתב דס"ל למהרי"ל דחייב הפרשת מעשר כספים הוי ממש דאורייתא ולעניינים ואין לבטלים בו אלא טובת הנאה ואמנם החולקים דמייתי הש"ך ס"ל דמעשר כספים אינו דומה למעשר גנן שהיא דאורייתא ממש ורק מדרשא דספרי עשר תעשר מפאן שפרישים מעשר לעומלי תורה ולא דוקא לעומלי תורה אלא לכל דבר מצוה ע"ש ולפ"ד החת"ס דמהרי"ל והר"מ מנחם פליגי בזה אי מעשר כספים דאורייתא ומהרי"ל ס"ל דהוי דאורייתא ממש לכן אין לעשות מזה דבר מצוה לפ"ז הי' נראה לומר דלא קיי"ל פמהרי"ל בזה דכבר הספימו האחרונים דמעשר כספים לא דמי למעשר עני והב"ח בסי' של"א כ' דאין בו חייב לא מה"ת ולא מדרבנן וכ"כ בשו"ת פני יהושע סי' ב' וכן הוכיח בראיות ברורות בשו"ת שבות יעקב סי' פ"ה ע"ש.

ואפ"י לדעת הגאון מהר"ד אפנהיים שהקשה עלהב"ח הנ"ל בשו"ת חו"י סי' רכ"ד מ"מ לכל היותר לא הוי אלא מדרבנן ולפ"ז לא קיי"ל פמהרי"ל אף תמהני על הגאון חת"ס שכ' דס"ל למהרי"ל דמעשר כספים הוי ממש דאורייתא והא מהרי"ל כ' בהדני' בשו"ת סי' נ"ד ז"ל אבל מעות מעשר שאנו לוקחין מן הריוח אינו אלא מנהג משו"ה א"צ להתנות מ"מ פיון שיש לו סמך מן המקרא כו' הרי דס"ל למהרי"ל שאינו אלא מנהג בעלמא רק שיש לו סמך מן המקרא ומלשון מהרי"ל משמע דאפ"י חייב גמור מדרבנן ליכא אלא סמך בעלמא וכמש"כ הב"ח ובשו"ת פנ"י.

אבל הברור הוא דס"ל למהרי"ל אע"ג דמעשר כספים אינו אלא מנהג מ"מ הוא שייך לעניינים ואין לעשות מזה דבר מצוה דכבר נהגו ליתנן לעניינים והנה הדין שכ' מהרי"ל מציאתי מפניך בשו"ת מהר"ם מרוטינבורג סי' ע"ה וז"ל מעות מעשר יראה אחר שהחזיקו בו לתתם לעניינים אין לשנות למצוה אחרת דנראה פגול עניינים דאע"פ שאינו מן התורה אלא מנהג כו' כבר זכו בו עניינים ע"י מנהג שפך נהגו כל הגולה ואין לשנות מעניינים למצוה אחרת שאין לעניינים צורך בהם ע"כ.

הרי דס"ל למהר"ם ג"כ דאינו אלא מנהג ומ"מ ס"ל דאין לשנותם למצוה אחרת שפך נהגו פן כל הגולה וברור שזהו ג"כ דעת מהרי"ל הנ"ל והחת"ס סותר ג"כ דברי עצמו למ"ש שם בתשו' סי' רל"א דגם למהרי"ל אינו חייב ממש.

עכ"פ מפיון שפך דברי מהרי"ל מפניך גם למהר"ם מרוטינבורג א"כ פשיטא דהכי קיי"ל ואין להקל בזה עפ"י דברי הר"מ מנחם שהביא הדרישה: אולם כ"ז הוא לשאר דבר מצוה כמו גרות לכהכ"נ וכדומה אבל לשלם שפך להמלמד תורה עם בנו פשיטא דמותר לכו"ע.

והנה כת"ר פתב וז"ל והנה בשו"ע סי' רנ"א פסק המחבר הנותן לבניו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה ה"ז בכלל צדקה והוא גלמוד מגמ' פתובות דף נ' דדרשי עושה צדקה בכל עת זה המפרנס בניו ובנותיו ולפ"ז לפמ"ש הט"ז בסי' רמ"ט בפשיטות וז"ל וכי ס"ד דיהי' יכול לזון בניו ובנותיו ממעות מעשר אע"ג דהוי צדקה ע"ש ולפ"ז אף לגדולים אסור לתת ממעות מעשר אבל לפע"ד המחבר דנקט בסי' רנ"א בניו הגדולים נראה דמחלק בין גדולים לקטנים ולפ"ז אפ"י לגדולים דהוי צדקה לחוד מותר לתת מעות מעשר אבל נראה פיון דכופין האב לזון את בנו עני אפ"י הוא

גדול א"כ אף דהוי צדקה מ"מ דבר שבחובה הוא ואינו בא אלא מן החולין לדעת מהרי"ל וכן פסקינן בסי' רמ"ה דהאב מחויב להשפיר מלמד עבור בנו המלמדו תורה שבכתב כולה ואף משנה וגמ' כ' הש"ך בסק"ו דאם אפשר מחויב ללמדו וע"כ לא מצאתי היתר לכאורה לשלם שכר המלמד ממעות מעשר עכ"ל כת"ר: והנה מש"כ בשם הט"ז שכ' וכי ס"ד דיהי' יכול לזון בניו ובנותיו ממעות מעשר כו' ולפ"ז אף לגדולים אסור לתת ממעות מעשר לכאורה תמתי עליו דהרי ז"ל הט"ז דהא גם במה שאדם זון בניו הקטנים אמרינן בפ' נערה דהוי בכלל עושה צדקות בכל עת וכי ס"ד שיוציא אדם מעשר שלו לזון בניו הקטנים עכ"ל הרי זה ט"ז כ' בהקד' רק דלא אפשר שיוציא אדם מעשר שלו לזון בניו הקטנים אבל מגדולים לא מייירי כלל ואפשר דבבנים גדולים מודה הט"ז דמותר לפרנסם ממעות מעשר, אבל אחר העיון צדקו דבריו דהרי הט"ז מייירי מבנים קטנים דהוי בכלל עושה צדקה בכל עת וע"ז כ' דלא יוציא ממעות מעשר לזונם והנה הגמ' דמוקי קרא דעושה צדקות בכל עת זה הון בניו פשהם קטנים ע"כ היינו בקטנים שהם יתרים על שש שאינו מחויב לזונם דלית הלכתא פתקנת אושא וכמבואר בכתובות שם דבפחותים מכן שש מחויב לזונם מדינא ועי' בתו' שם דקטני קטנים לכו"ע חייב וכן פרש"י ה"תם זה הון כו' והוא צדקה שאין חיוב עליו בהם וכ"כ הב"י בסי' רנ"א דהגמ' מייירי מקטנים שהן יתרים על שש וכן מה שכתב הרמב"ם והטור דהנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם הוא בכלל צדקה כ' הב"י פלומר שהן יתרים על שש דאלו פחותים מכן שש חייב במזונותיהם כדאיתא בס"פ אע"פ ואמרינן בפ' נערה עושה צדקה בכל עת זה הון בניו הקטנים שהן יתרים על שש שאינו חייב במזונותיהם וכשהוא זנם צדקה תחשב לו עכ"ל הרי דכל שהן יתרים על שש מקרי גדולים שאינו חייב במזונותם ורק דהוא בכלל צדקה ואין חילוק בין יתר מכן שש לגדול ממש דכ"ז הוי רק בכלל צדקה כמבואר ברמב"ם וטור ושו"ע אלא דמ"מ פופין את את האב לזון את בנו עני אפי' הוא גדול וכמש"כ הרשב"א וכ"ה בשו"ע סעי' ד' והיינו רק מתורת צדקה וכופין על הצדקה ובנו קודם ועי' בבבאור הגר"א שם ועכ"פ לפ"ז הט"ז שכ' דבקטנים שהן יתרים על שש אין לזון אותם ממעות מעשר נראה דה"ה לגדולים שהן עניים דאין חילוק כלל דאפי' קטנים כל שיתרים מבני שש אין מחויב לזונם, ולפ"ז דברי הט"ז צע"ג דהא בשו"ת מהר"ם מרוטינבורג סי' ע"ו כתב בהדיא ולפזר מעשרותיו לבניו הגדולים שאינו חייב לטפל בהם מותר דאפי' לאביו מותר לתת אם הוא עני לולי משום כבוד אביו.

ונראה דמ"ש לבניו הגדולים היינו יתרים על שש כל שאינו חייב במזונותם וכמ"ש הרמב"ם והטור הנותן לבניו הגדולים והיינו ביתרים על שש כמ"ש הב"י והש"ך ולהכי מותר לתת להם ממעות מעשר משום דאין חיוב עליו לזונם רק מתורת צדקה וכנ"ל ואין פופין ע"ז והנה ראית מהר"ם היא ברוכה דהא אפי' לאביו מותר לתת אם הוא עני לולי משום כבוד אביו ואביו הוא קודם לבנו שאינו חייב במזונותיהם כמבואר בשו"ע סי' רנ"א ע"ש והא דמבואר בכתובות דאמיד פפינן לי' היינו מתורת צדקה וכמו שפירש"י לא יתא אלא צדקה בעלמא ולכן מותר לזונם ממעות מעשר וכ"כ מהרי"ל בתשו' סי' נ"ד ז"ל ומה"ט במעשר כספים דרבנן התיר גדול הדור מהר"י אפנהיים בתשובה להאכיל לאביו ולאמו דבדאורייתא תבא עליו מאירה, ולפ"ז כ"ש לבניו וכנ"ל ומעתה דברי הט"ז צע"ג ולפ"ז גם מש"כ כת"ר פיון דכופין האב לזון את בנו עני אפי' הוא גדול

א"כ אף דהוי צדקה מ"מ דבר שבחובה הוא ואינו בא אלא מן החולין לדעת מהרי"ל הוא תמוה טובא דהא מהר"ם כ' בהקדא דמעוות מעשור הוא רק לעניים ומ"מ ס"ל דיכול לפרנס בנזו העניים וכן ס"ל למהרי"ל דיכול לזון אביו ממעות מעשור אף דכופין אותו ג"כ מתורת צדקה וקודם לבנו פנ"ל ומש"כ מהרי"ל דאין ליתן מעשור לדבר מצנה לאו משום דבר שבחובה הוא וכבר השיג ע"ז בתשו' פני יהושע סי' ב' אלא שהפנ"י כתב דמעשור פספס אינו אלא מנהג ועיין ביד שאול סי' רמ"ט אכל דברי פנ"י מבואר במהר"ם ומהרי"ל שאינו אלא מנהג והטעם הוא כמ"ש מהר"ם משום שדבר נהגו ליתן לעניים וכן"ל: ואחר שנתברר דמותר לפרנס בנזו שהם יתרים על שש ממעשור ודלא כהט"ז א"כ נראה דמכש"כ דמותר לתת ממעות מעשור לשכר לימוד לבנו בן ט"ו שנים דהא אינו מחויב ללמדו בשכר אלא תורה שבכתב ואינו חייב ללמדו בשכר משנה וגמ' וכמב' בשו"ע סי' רמ"ה והנה ליתן מעות מעשור לבני עניים ללמדם תורה פשיטא.

דזהו עיקר המצנה ואין צדקה גדולה מזו וכמ"ש המהרי"ק ועי' בכנה"ג ס' רמ"ט ע"ש ולפ"ז ה"ה דיכול לשלם שכר לימוד עבור בנו למשנה וגמ' פינן דדחיקא לי' שעמא ואף בדאפשר לו מצנה ללמדו משנה גמ' הלכה ואגדה מ"מ נראה פינן דאין כופין ע"ז ולא הוי חיוב רק מצנה לחודי' מותר לשלם ממעות מעשור דאין מצנה גדולה מלפרנס אביו ואמו ואף למ"ד בשל אב מ"מ בודאי מצנה איכא דאין לה מצנה פכיד אב שהוקש לכבוד המקום ומ"מ פינן דאין חיוב ואין כופין מותר לזונו ממעות מעשור לולי משום פבוד אביו ולדעת גדול הדור מהר"י אפנהיים אף לכתחילה גמי א"כ ה"ה דיכול לשלם שכר לימוד עבור בנו ללמדו משנה וגמ' אף בדאפשר לי' וכן"ל וכ"ז במעות מעשור שהוקרש פבר וכ"ש שיפריש לכתחילה ע"מ פן וכ"ש שהמורה לצדקה הוא עני ודחיקא לי' שעמא וכמ"ש כת"ר בשם כנה"ג בכי ה"ג ולפ"ז אין מקום להחמיר פלל בזה וכן"ל ויותר אין להאריך פעת: סימן כח בעז"ה כ"ח לחדש אדר תרכ"ח עה"מ פעטרבורג החיים והשלום למשמרת עולם לכבוד הרב הג' החו"ב סוע"ה כו' כקש"ת מו"ה גרשון נ"י (ז"ל) בהגאון מו"ה משה ליב ליטש ראזענבוים הלוי יושב בשבת תחפמוני בעיר פרעשבורג.

יקרתו הטוהור הגיעני בדבר השאלה שנשאל קדם מר אביו הגאון שיחי' וכתר"ה האריך והרחיב בזה בפלפול רב וסברה ישרה ונדר לן חורפיה ובקש ממני לחוות לו דעתי הקלושה, והנה למעשה מיאנכי מילים לחבר וחיילים לגבר כו' אולם להלכה הרשות נתונה והנני למלאות רצונו ואכתוב את הנראה בעיני.

ונה לשון השאלה תינוק הנימול לשמנה ע"י מזהל ממקום רחוק ואינו ניכר פה לשום אדם שהוא מזהל מןמחה כו' נעתה בא אבי התינוק בשאלה עבור בנו והראה פי לא נימול בנו פראוי פי עתה לא נראה העטרה רק מקצת והשאר דבוק עד שא"א להפרידו בשו"א, ושאלתי את רופא מןמחה ישראל ואמר שא"א להתגלות העטרה עם החוט הסובב בשו"א ואף לדחוק העור למעלה ע"י סמרטוט נתרכב בשמן א"א בלי ספנה מה משפט התינוק הזה, והאריך בזה כת"ר בטו"ט עפ"י דברי תה"ד בתשובה והובא בשו"ע יו"ד סי' רס"ד: והנה אם פדבריו פן הוא שהרופא אומר שאף לדחוק את העור ע"י סמרטוט נתרכב בשמן א"א בלי ספנה לפ"ז מה ספק יש בדבר ואין מקום לשאלה פלל פי אף אם יהי

צָרִיף מְדִינָא לְמוֹל שְׁנִית מ"מ אִין לֵה דְבַר שְׁעוּמַד בְּפָנֵי פְקוּ"נ וְרַק אִם בְּרַבּוֹת הַזְּמַן יֵאמְרוּ הַרּוּפָאִים שְׁאֲפֹשֶׁר לְתַמְנָן הַדְּבַר בְּלֵי שׁוּם סַפְנָה אֲזִי יֵשׁ לְהַתְיַשֵּׁב בְּדְבַר, וְהִנֵּה מִשְׁטַחִיּוֹת לְשׁוֹן הַשְּׂאֵלָה וּמִמַּש"כ כַּת"ר בְּתַשׁוּבָה נִרְאָה דְחוּט גְּבוּהַּ הַסּוֹכֵב הַעֲטָרָה הוּא כְּוֹלוֹ מְכֻסָּה וְרַק לְמַעַלָּה בְּרֵאשׁ הַעֲטָרָה מְקַצְתוּ מְגוּלָּה וְכֵן נִרְאָה לְכַאוּרָה מְלִשׁוֹן הַשְּׂאֵלָה כִּי נַעֲשֶׂה הַדְּבַר בְּפִשְׁיַעַת הַמּוֹהֵל שְׁלֵא פְרָאוּי וְאֲפֹשֶׁר דְּמַלְיָדָה הִי דְבוּק וְלִכֵּן לֹא הִי יְכוּל לְגַלּוֹת כֹּל הַעֲטָרָה, אִף אִם יֵהִי פֶן שְׁלֵא נִימּוֹל מִתְחַלָּה כְּרָאוּי פְּשִׁיטָא דְהוּי עֶרְל גְּמוּר דְהָרִי הֵן צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת הַמִּילָה פִּינּוּן שְׁהַעֲטָרָה מְכֻסָּה בְּרוּב הַיְקַפָּה אוֹ גַם בְּרוּב גְּוִבְהָה וְכַמְבֹּאֵר בְּמִשְׁנֵה שְׁבַת קל"ז וּלפ"ז אִינוּ עֲנִין כְּלָל לַמ"ש הַתַּה"ד בְּתִשׁוּ"סִי רַס"ד וּבִשׁוּ"ע סִי רַס"ד דְּאֲפִי אִם נִרְאָה רַק מִיַּעוּט הַעֲטָרָה שְׁנִימּוֹל סְגִי וּא"צ לְמוֹלוֹ שְׁנִית דְּשֵׁם מִיָּרִי הַפֶּל אִם נִימּוֹל כְּבָר פ"א פְּרָאוּי וְכַמְבֹּאֵר בְּהַדְיָא בִּשׁוּ"ע שֵׁם דַּא"צ שְׁיֵהָא נִרְאָה בְּעַת קִישׁוּי רֹב הַעֲטָרָה הוּאִיל וְנִימּוֹל פ"א פְּהוּגֵן כו' ע"ש וְעִי בִּשְׁ"ף סְקִי"ב וּכ"ה בְּהַדְיָא בַּתַּה"ד שֵׁם בְּתִשׁוּ"ד דְּדוּקָא גְּבִי צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת הַמִּילָה בְּעִינּוּ גִילּוּי רֹב הַעֲטָרָה מִשׁוּם דְּעִדְיִין לֹא מֵל כְּהִלְכָתוֹ ע"ש וּלפ"ז פְּשִׁיטָא דָּאִם יֵהִי יְדוּעָה שְׁלֵא נִימּוֹל מִתְחַלָּה כְּרָאוּי דְצָרִיף לְחִזּוֹר וּלְמוֹלוֹ פְּשִׁיבְרִיא, וּצ"ל דְּבַנִּידָן זֶה יֵשׁ סַפְק בְּדְבַר דְּאֲפֹשֶׁר דְּבִאָמַת אוּלִי מֵל כְּרָאוּי רַק דְּלֵאח"כ מְחַמַּת אִיזָה סִיבָה נִדְלָדֵל הַבְּשָׁר וְנִמְשָׁף הַעוֹר לְמַעַלָּה וְנִדְבַק בְּבִשָׁר הַעֲטָרָה וְהִנֵּה דְבַר זֶה יִתְבָּאֵר לְפָנֵינוּ וּמִתְחַלָּה רֵאִיתִי לְבִאֵר הִיכִי שְׁבִנְדָאִי נִימּוֹל מִתְחַלָּה כְּדִין וְכַהוּנָן וְאִח"כ נִתְדַלְדַּל הַבְּשָׁר וְנִתְכַפְּסָה הַעֲטָרָה מֵהַ מְשִׁפְטוֹ: וְהִנֵּה בְּשְׁבַת שֵׁם אָמַר שְׁמוּאֵל קָטָן הַמְסוֹרְבֵל בְּבִשָׁר רוּאִין אוֹתוֹ כ"ז שְׁמַתְקֻשָּׁה וְנִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוֹל וְאִם לֹא צָרִיף לְמוֹל וּפְסַק כֵּן הַרְמַב"ם בַּפ"ב מֵה' מִילָה וּבִשׁוּ"ע סִי רַס"ד.

וְהַב"י הִבִּיא ע"ז בְּשֵׁם חֲכָם סְפָרְדִי שְׁכַתְב ו"ל וְיִרְאָה וְדָאִי שְׁבִדִיקַת הַקִּישׁוּי לֹא נִאָמְרָה אֲלֵא לְגַבֵּי הַמְסוֹרְבֵל וְהַמְדוּלְדֵל שְׁנִימּוֹלוֹ תְחַלָּה כְּהִלְכָתוֹ אֲבָל לְכָל הַשְּׂאֵר צָרִיף שְׁתַּרְאָה הַעֲטָרָה מְגוּלָּה אֲפִילוֹ שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי עַכ"ל וְהַב"ח כָּתַב ע"ז דְּכֵן הוֹרָה הַלְכָה לְמַעֲשֶׂה ע"ש, וְהַשְּׁ"ף בַּסְקִי"ב הִבִּיא דְבַרֵיהֶם וְכ' ע"ז ו"ל וְלִי דְבַרֵי הַחֲכָם זֶה צ"ע דְּגָרְסִינוּ בִּירוּשְׁלַמִי פַר"א דְּמִילָה אֲמַתְנִיתִין דְּאֵלוֹ הֵן צִיצִין הַמְעַפְבִּין ר' אֲבִינָא בְּשֵׁם ר"י אָמַר בְּחֻפָּה רֹב גְּוִבְהָה שֶׁל עֲטָרָה כו' ר' טְבִי בְּשֵׁם ר' שְׁמוּאֵל אָמַר בּוּדְקִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת שְׁמַתְקֻשָּׁה אֲלֵמָא דְבִלָּא נִימּוֹל כְּהִלְכָתוֹ נְמִי אָמַר שְׁמוּאֵל בּוּדְקִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת שְׁמַתְקֻשָּׁה וּצ"ע עַכ"ל הַשְּׁ"ף, וְרֵאִיתִי לְהַחְכְּמַת אָדָם בְּסוּף הַסְפָּר וּלְהַגְאֹן מְהָרִי"ם פְּאֵדוּוּא בְּשׁוּ"ת מְהָרִי"ם סִי כ"א דְּמַקְהִי בִי אַקְהֵיִתָּא ע"ד הַשְּׁ"ף הַנֶּ"ל וְלֹא זְכִיתִי לְיַרְד לְסוּף דְּעַתָּם בְּזֶה וְהַגְנִי פּוֹרְטָם, וְע"ש בְּשׁוּ"ת מְהָרִי"ם שְׁכַתְב וְהַעֲיָקֵר מֵהַ דְּדַחְקוֹ לְבַעַל חַכ"א לְחַלּוֹק עַל הַשְּׁ"ף מְהָא דְּאֲמָרִינוּ בִּיבְמוֹת לֹא נִיתְנָה מְצוֹת פְּרִיעָה לֹא מְשַׁמְעוּ דְתַרִי מְצוֹת נִינְהוּ מְצוֹת מִילָה וּמְצוֹת פְּרִיעָה כו' א"כ מְצִינוּ הַגַּם דַּא"א לֹא נִצְטָנוּהַ עַל הַפְּרִיעָה נִצְטָנוּהַ עַל צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת הַמִּילָה וְע"כ הוּא בְּכָלֵל מְצוֹת חִיתוּף א"כ מֵאִי מְהָנִי בְּדִיקָה זֹו פִּינּוּן דְּעִדְיִין לֹא חֲתַף צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת גּוּף הַמִּילָה וְסוּבֵר בַּעַל חַכ"א דְּלַדְעַת הַשְּׁ"ף בְּאָמַת אִינוּ מְצוּהַ מֵה"ת לְחַתוּף כֹּל צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת גּוּף הַמִּילָה רַק אַח"כ פְּשִׁנְתַּגְלָה ע"י פְּרִיעָה מְהָנִי, וְלַדְעַתִּי לֹא כֵן הוּא דְּבִנְדָאִי מוֹדָה הַשְּׁ"ף דְּמְצוּהַ מֵה"ת לְחַתוּף כֹּל צִיצִין הַמְעַפְבִּין הַמִּילָה אֲלֵא שְׁלֵא חֲתַף מִתְחַלָּה כֹּל הַצִּיצִין הַמְעַפְבִּין וְאַח"כ ע"י הַפְּרִיעָה נִתְגַּלָּה הַעֲטָרָה אִינוּ מְעַפְבִּי בְּזֶה בְּדִיעַבְדַּד הַגַּם דְּלֹא קִיָּים הַמְצוּהַ מִתְחַלָּה כְּהִלְכָתוֹ כו' וּלפ"ז מְצוֹתוֹ מֵה"ת כֹּף הוּא דְּמִתְחַלָּה חָל עָלָיו וְצָרִיף לְחַתוּף עַכ"פ צִיצִין הַמְעַפְבִּין ג"כ כו' מ"מ

סברת הש"ך בזה אחר שחתך מעט ונשאר רוב הציצין המעפכין ואח"כ ע"י הפריעה נתגלה כו' א"צ לשוב לחתוך את הציצין המעפכין את המילה פיון דכבר נתגלה העטרה הגם דלא קיים מעיקרא מצות חיתוף פהלקתו מה דהוי הוי וא"א בתורה פיון דכבר נתגלה העטרה ע"י פריעה נקרא מהול פהלקתו ע"ש.

ולא ירדתי לסוף דעתם בזה וביותר הגאון מהרי"ם שהאריף עלינו את הדרך בשוב קושיא זו ולענ"ד לא קרב זה אל זה דשיטת הש"ך דלעולם אולינו בטר שעת קישוי אינו ענגו כלל למה שנסתפק שם החכ"א אם עיקר המילה הוא לגלות העטרה ע"י הפריעה ולא אכפת לו בעור הערלה ע"ש דבנדאי צריף לחתוך כל הציצין המעפכין מעור הערלה גופי' ולא מהני מה שנתגלה העטרה ע"י פריעה וכמ"ש שם בחכ"א וכן הביא הפ"ת שם בשם ס' תמודי דניאל כת"י דיש מוהלים שאין חותכין רק מעט מעור הערלה ומתקנין זה ע"י הפריעה וצ"ע דמשמע בשו"ע דלא מהני זה רק שצריף לחתוך כל העור ע"ש, מיהו בכ"ז דברי הש"ך הנ"ל אינו ענגו לזה ונהנה הלכה רונחת הוא דיש ציצין המעפכין את המילה דהיינו בש"ך החופה את רוב העטרה וכ"ז שנסתפרי ציצין המעפכין הוא ערל גמור וכמי שלא נימול כלל וילפינו מקראי ביבמות ע"א וע"ש בתוד"ה סוף מילה ובזה נחלק הש"ך עם החכם הספרדי דלדעת החכם הנ"ל הא דמבואר בשבת דאולינו בטר שעת קישוי ה"ד לגבי קטן המסורבל שנימול מתחלה פהלקתו וא"צ למול רק מדרבנן לכן הקילו חכמים דאולינו בטר שעת קישוי ואם נראה מהול כשמתקשה א"צ למול אולם בקטן שלא נימול פהלקתו דנשתפרי בו ציצין המעפכין דצריף מילה מה"ת לא אולינו בטר שעת קישוי רק צריף שתראה העטרה מגולה ברוב גובהה ורוב הניקפה אפי' שלא בשעת קישוי, אולם דעת הש"ך עפ"י הירושלמי דלעולם אולינו בטר שעת קישוי מדין התורה והא דמרבין מקרא דבש"ך החופה את רוב העטרה מעפכת את המילה היינו הפל בשעת קישוי דנוקא אם גם כשמתקשה חופה את רוב העטרה אז הוי ציצין המעפכין וכמבואר בירושלמי אלו הן ציצין המעפכין ר"ש אמר בודקין אותו בשעה שמתקשה וכנ"ל.

ולפ"ז תימה גדולה מה זה שכתבו להקשות דמאי מהני בדיקה זו פיון דעדיין לא חתך ציצין המעפכין את גוף המילה הא פיון דאולינו מה"ת בטר שעת קישוי וכיון דמל כ"כ עד שבעת שמתקשה העטרה מגולה א"כ כבר חתך כל ציצין המעפכין ומה שמכוסה שלא בשעת קישוי הוי רק כשאר ציצין שאין מעפכין, וכן מש"כ שם דמודה הש"ך דמצוה מה"ת לחתוך כל ציצין המעפכין כו' אלא דסברתו דכשלא חתך מתחילה הציצין המעפכין ואח"כ ע"י הפריעה נתגלה העטרה אינו מעפכ דיעבד כל הדברים תמוהים מאד דלדעת הש"ך הוא פשוט כמו לכל הפוסקים אלא דס"ל דאולינו בטר שעת קישוי ואם כשמתקשה מגולה העטרה ברוב גובהה וניקפה כבר מל כל ציצין המעפכין ואף דשלא בשעת קישוי העטרה מכוסה הוי כשאר ציצין שאין מעפכין.

ועי' במג"א סי' של"א סק"ג דמשמע מדבריו דלדעת הש"ך אם נולד מהול אם כשמתקשה העטרה מגולה הוי כשאר נולד מהול דאין מחללין את השבת ע"ש, וע"ש בשו"ת מהרי"ם מה שהאריף עוד בזה בסברת הש"ך וכל דבריו צע"ג: אולם בעיקר המחלוקת שבין הש"ך עם החכם הספרדי נלע"ד להביא ראי' גדולה לדעת החכם הנ"ל דהנה מצאנו

באור זרוע הגדול שחילק בין בעל בשר ומסורבל למשנה וע"ש בה' מילה סי' צ"ח
שהביא מתחלה הא דאמר שמואל קטן המסורבל בבשר וכל הסוגי' שם ואח"כ פתב וז"ל
והיכא שנימול פהלקתו ואח"כ משנה עור ערלתו עד שפיסה העטרה ונראה פאילו לא מל
אמר ר"ה דצריה למול מדרבנן, מיהו איני יודע אם פשמתקשה נראה מהול אם צריה אז
למול אם לאו ולכאורה נראה דאפ"ה צריה למול שאל"כ מאי סייעתא מייתי לי ר"ה כו'
אלא ש"מ דמשוה דרבנן אפי' בפתקשה ונראה מהול עכ"ל האו"ז.

הרי דס"ל דמשוה חמור ממסורבל דאפי' אם פשמתקשה נראה מהול צריה לחזור ולמולו
מדרבנן ובמק"א פתבתי להוכיח דגם הרמב"ם ז"ל ס"ל פשיטת האו"ז דהנה הרמב"ם
כתב בפ"ז מה' תרומות משוה מותר לאכול בתרומה אע"פ שנתראה כעורל ומדברי סופרים
שימול פעם שניה עד שינראה מהול עכ"ל ולכאורה צ"ע שלא פתב עד שינראה מהול
בשעת קישוי וכמו שכ' בה' מילה לגבי בעל בשר דקוצצין הבשר המדולדל כו' עד
שתראה העטרה גלויה בעת קישוי ומזה נראה דס"ל להרמב"ם פדעת האו"ז דבמשוה
אפי' אם נראה מהול פשמתקשה צריה למולו כיון דשלא בשעת קישוי אינו נראה מהול
לכן צריה למולו עד שיהי' נראה מהול אפי' שלא בשעת קישוי וא"כ מכש"כ דלכתחלה
כשמוהלין את המשוה צריה למול כל מה שנתמשוה עד שינראה מהול אפי' שלא בשעת
קישוי ולכן כ' הרמב"ם בסתם שימול פעם שניה עד שינראה מהול (ועיין בכר"י ח"א סי'
כ"ז מש"כ לבאר דברי האו"ז ובידור החילוק שבין משוה לבעל בשר ע"ש בארנקה).

ומדברי האו"ז הנ"ל נראה מוכרח פדעת החכם הספרדי דאי נימא דאפי' במקום שצריה
מילה מדאורייתא כגון בציצין המעכבין את המילה שלא נימול פהלקתו אזלינן בתר שעת
קישוי ואם נראה מהול פשמתקשה א"צ א"כ איך אפשר דמשוה יהי' צריה למול אפי'
נראה מהול בשעת קישוי דהא גם המשוה נימול תחלה פהלקתו ולכו"ע משוה לא הוי
אלא מדרבנן ואיך יהי' חמור מעורל גמור, ובע"כ צ"ל דלגבי ציצין המעכבין את המילה
שלא נימול פהלקתו לא אזלינן בתר שעת קישוי אלא דצריה שתראה העטרה מגולה
אפי' שלא בשעת קישוי ולכן ס"ל להאו"ז דמשוה נמי דינא הכי ודמי כמי שלא נימול
תחלה פהלקה וחמור מבעל בשר וז"ב.

ועיין בתשו' מהרי"ם סי' הנ"ל שכ' דהיכא דיש בית מיוחד לחלישת התינוק יש לסמוך
על הלש"ה שהי' גדול באחרונים שחולק על החכם הספרדי ע"ש ולפמ"ש הרי האו"ז
שהי' גדול הראשונים ע"כ ס"ל פדעת החכם הנ"ל וכן הרמב"ם שהוכחנו מדבריו דס"ל
כהאו"ז דבמשוה צריה שימול עד שתראה העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי מוכרח
ג"כ דס"ל דמכש"כ בלא נימול מתחלה פהלקה דצריה שתראה העטרה מגולה אפי' שלא
בשעת קישוי וכדעת החכם הספרדי והב"ח הורה פן הלכה למעשה ועי' בשו"ת שמש
צדקה שכ' ג"כ דאף שהקשה הלש"ה מהירושלמי סוגיא דתלמודא דידן פאותו חכם ספרדי
אזלא ועי' במג"א סי' של"א סק"ג.

ויש לעיין לדעת החכם הספרדי לענין ציצין שאין מעכבין דקיי"ל דצריה לחזור עליהן
בחול אם אזלינן בזה בתר שעת קישוי דהיינו אם פשמתקשה אין ציצין כלל ושללא בשעת
קישוי יש ציצין שאין מעכבין אי נימא דלדעת החכם הנ"ל כל שלא נימול מתחלה פראוי
לא אזלינן בתר שעת קישוי או דלמא כיון דמ"מ אין זה אלא מדרבנן הוי כמו קטן

המסורבל דאזלינו בטר שעת קישוי וצ"ע בזה: ובנישוב קושית הש"ך על החכם הספרדי מהירושלמי נראה ברור דהא דאמר שם ר' טבי בשם ר' שמואל בודקין אותו בשעה שמתקשה לא קאי אציצין המעפבין את המילה אלא דהוא מילתא באפי נפשי' וקאי על הך בבא דאם הי' בעל בשר כו' וע"ז אמר שמואל דבודקין אותו בשעה שמתקשה וכמבואר בתלמודא דידן דמתחלה אמר ר' אבינא בשם ר"י בשר החופה כו' ואח"כ מתחיל ואם הי' בעל בשר אמר שמואל קטן המסורבל בבשר כו' וכ"ה בירושלמי ע"ש אלא שחסר שם ציון על המשנה אבל פן הוא דרף הירושלמי בכמה מקומות שוב ראיתי שפן פתב גם החכ"א שם ות"ל שפיונתי לדעתו ומה שהקשה בשו"ת מהר"ם ע"ז דירושלמי זה איתא ג"כ ביבמות פ' הערל ושם לא הביא רק התחלת המשנה תמן תנינו אלו הן ציצין המעפבין כו' א"ר טבי בשם ר' שמואל בודקין אותו כו' ע"ש אין זה קושיא כלל לפי דרף הירושלמי: ועוד נראה לענ"ד לישב קו' זו דמ"ש החכם הספרדי דבעיקר המילה צריך שתראה העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי אפ"ל דהוא רק מדרבנן והיינו משום דבעיקר המילה הא צריך לחתונה כל בשר הערלה שלא ישתנייר בו אף ציצין שאין מעפבין ובחול צריך לחזור אף כשפירש על ציצין שאין מעפבין ולכן צריך ג"כ שתהי' העטרה מגולה לגמרי אפי' שלא בשעת קישוי אולם בשנימול מתחלה פהלכה ואח"כ נעשה מסורבל בבשר דאז סגי גם בנראה מהיל קצת לכן אזלינו ג"כ בטר שעת קישוי, ואפ"ל עוד דעדיף מציצין שאין מעפבין והטעם הוא משום מראית עין דהא באמת גם אם נראה מהיל כשמתקשה איכא מ"ע ומשום דכיון דשלא בשעת קישוי אינו נראה מהיל ואז יאמרו דלא נימול כלל והרמב"ם כ' בהדיא דגם בנראה מהיל צריך לתקן הבשר עכ"פ ע"י דחיקת העור אם אפשר אלא דמ"מ כיון שפירש נימול פהלכתו ורק הוא מסורבל הקילו בזה דאזלינו בטר שעת קישוי וכמו דהקילו לחד מ"ד בנראה ואינו נראה וכ"ז הוא בקטן המסורבל בבשר אולם בעיקר המילה בבשר הערלה גופי' צריך מדרבנן לגלות העטרה פולה עד שתהי' מגולה אפי' שלא בשעת קישוי משום מ"ע וגם בדיעבד מעפב, ולפ"ז ניקח שפיר דשמואל קאי אמשנה דאלו הן ציצין המעפבין את המילה והיינו לענן דאורייתא אם חוזר עליהם בשבת ולכן קאמר שמואל דבודקין אותו בשעה שמתקשה דמה"ת אזלינו בטר שעת קישוי, או דקאי לענן תרומה דתנו שם במשנה דציצין המעפבין את המילה אינו אוכל בתרומה וע"ז אמר שמואל דבודקין אותו כשמתקשה אם העטרה מגולה אז ברוב גובהה והיקפה מותר באכילת תרומה ואף דנימא דמדרבנן צריך למול עד שיהי' העטרה מגולה שלא בשעת קישוי מ"מ ס"ל דלא כר"ה אלא דמשוה אוכל בתרומה וכדמסיק לר"ה בתויבתא ולכן לענן ערל דאורייתא בודקין אותו בשעת קישוי אולם מדרבנן בודאי בעי שתראה העטרה גלויה אף שלא בשעת קישוי וכנ"ל.

ולדינא נראה כדעת החכם הספרדי וכמ"ש למעלה ולזה הסכים גם החת"ס בתשו' סי' רמ"ח ע"ש: והנה בצאתי מעט חוץ מכוננת דברינו ונחזור לענן בנ"ד דכל החוט הגבוה הסובב הוא מכוסה בבשר שגדבק עליו ולמטה מזה נראה מהיל, והנה בשו"ע שם בהג"ה ז"ל וא"צ שיהא נראה בעת קישוי רוב העטרה הואיל ונימול פ"א פהוגן אפי' אינו נראה רק מיעוט העטרה שנימול סגי וא"צ למולו שנית ע"ש והוא מדברי תה"ד בתשו' סי' רס"ד שכ' ואע"ג דאינו נראה מן העטרה אלא בראשה כמו שליש כו' מ"מ נראה דסגי

בְּהִכּי דְדוֹקָא גְבִי צִיצִין הַמְעַפְבִּין אֶת הַמִּילָה בְּעִינֵן גִּילוּי רֹוב הַעֲטָרָה מְשׁוּם דְּעִדְיִין לֹא מֵל פְּהֶלְכְתּוֹ כּו' אָבֵל בּנ"ד שְׂפָבֵר מְהוּל פְּהֶלְכְתּוֹ מֵה"ת כּו' הוֹאִיל וְנִרְאָה מְהוּל רַק בְּרֹאשׁ הַעֲטָרָה וּלְמִטָּה קִצַּת נִרְאָה מְהוּל קְרִינֵן בִּי עַכ"ל ע"ש, וּלפ"ז לְכַאוּרָה בּנ"ד פִּינֹן דַּעַכ"פּ נִרְאָה כֹּל רֹאשׁ הַעֲטָרָה עַד חוּט הַסּוּבֵב נִרְאָה מְהוּל קְרִינֵן לִי, וְאַף שְׂהַרְמַב"ם בּפ"ב מֵה' מִילָה פְתַב רוֹאִין אוֹתוֹ בְּעַת שְׂמַתְקֻשָּׁה אִם נִרְאָה מְהוּל א"צ פְּלוּם וְצָרִיף לְתַקְנֵן הַבְּשׂוּר מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן מִפְּנֵי מִרְאִית עֵין כּו' וְכַתְּבִיתִי בַמַּק"א דְּמַקְוֵרוֹ הוּא מִמְּשֻׁנָּה דְּשַׁבַּת שְׁם דְּקַתְּנֵי וְאִם הִי בְּעַל בְּשׂוּר מְתַקְנֵנוּ מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵין דְּהַרְמַב"ם מוֹקִי לָהּ בְּשִׁנְרֹאָה מְהוּל דְּלֹא כַּמ"שׁ הַכּס"מ וּמ"מ קַתְּנֵי מְתַקְנֵנוּ כּו' וּכ"פ בְּשׁו"ע שְׁם פְּבָר פִּירֵשׁ הַתּה"ד הִינֵנוּ דְּיֵשׁ לְטְרוֹחַ עִם הַקְּטָן לְדַחֲוֵק הָעוֹר לְאַחֲרֵיהּ וְלִקְשׁוֹר אוֹתוֹ שְׁם סְבִיב הַגִּיד שְׁלִמְעֵלָה מִן הַעֲטָרָה אִם אֶפְשָׁר כּו' אָבֵל אִם אִי אֶפְשָׁר בְּדַרְדְּרָה זֶה אִין לְחַתְּנָהּ וּלְקַצֵּץ פְּלוּם מִן הָעוֹר ע"ש וּכ"כ הַב"ח שְׁם וְהַשֵּׁף בַּסְקִי"א ע"ש.

וְאִם שַׁלְפֵּרֶשׁ"י בְּמִשְׁנָה הָא דְּקַתְּנֵי מְתַקְנֵנוּ מִפְּנֵי מֵה"ע הִינֵנוּ נְמִי לְחַתְּנָהּ בְּאִינְזַמֵּל וְנ"ל רִשׁ"י מְתַקְנֵנוּ וּמְשַׁפִּיעַ בְּאִינְזַמֵּל מְאוּתוֹ עֲוֹבֵי מ"מ לְרִשׁ"י נִרְאָה בְּרוּר דְּמִפְּרֵשׁ הַמְּשֻׁנָּה דְּקַתְּנֵי מְתַקְנֵנוּ כְּשִׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל בְּשַׁעֲהָ שְׂמַתְקֻשָּׁה וְלִכּוֹן צָרִיף לְשַׁפֵּעַ בְּאִינְזַמֵּל וְהִינֵנוּ הָא דְּאָמַר שְׂמוּאֵל בַּגַּמ' וְאִם לֹא צָרִיף לְמוּל וְכַמוֹ שַׁפִּי הַכּס"מ לְדַעַת הַרְמַב"ם.

וְהַתּה"ד שְׁם גִּסְתַּפֵּק בְּזֶה בְּכּוֹנוֹת רִשׁ"י וְע"ש שְׂאֲחַר שְׂהִבִּיא דַּעַת הַרְמַב"ם דְּבַנְרֹאָה מְהוּל א"צ לְחַתְּנָהּ בְּאִינְזַמֵּל כְּתַב אֶמְנָם מְלִשׁוֹן רִשׁ"י לֹא מְשַׁמַּע הִכּי כּו' דַּפְרֵשׁ"י מְתַקְנֵנוּ וּמְשַׁפֵּעַ בְּאִינְזַמֵּל מְאוּתוֹ עֲוֹבֵי מִפְּנֵי מֵה"ע כּו' הָא קָמֵן דְּכַתְּבִי בְּהַדְּלָה דְּצָרִיף לְתַקְנֵנוּ בְּאִינְזַמֵּל מִפְּנֵי מֵה"ע אִף בְּתַלְמוּד קְאָמַר אֵתְהִיא מְתַנִּיתִין אָמַר שְׂמוּאֵל קָטָן הַמְּסוֹרְבֵּל רוֹאִין אוֹתוֹ כּו' וְכֹן מִיִּיתִי מִימְרָא זֹו בְּהַוְוִינִיתָהּ בַּא"ז וּבַסְמ"ק וּבַאֲשֵׁר"י וְלֹא כְּתַבּוּ מִיִּדֵי שְׂצָרִיף שׁוּם תִּיקוּן אִם נִרְאָה מְהוּל וְאִם הָא אָמַר דַּפְרֵשׁ"י בְּמַתְנֵי קְאִי אִאִינוּ נִרְאָה מְהוּל כְּשַׂמְתְּקֻשָּׁה אֶתִּי שְׁפִיר אִף הַלְּשׁוֹן לֹא מְשַׁמַּע פֶּן כּו' אֶפְסֵי נִרְאָה דְּמַתְנֵי דְּקַתְּנֵי וְאִם הִי בְּעַל בְּשׂוּר כּו' קְאִי אֶגְדוּל שְׂהוּא כְּף וּלְעַנְיָן אֶכִּילַת תְּרוּמָה דְּתַנֵּן לְעֵיל מִינְיָן אִינוּ אִנְכֹּל בְּתַרוּמָה וּלְהִכּי בְּעֵי טְפִי עַכ"ל.

וְהִנֵּה מַשׁ"כ דְּהַמְּשֻׁנָּה מִיִּירֵי לְעַנְיָן תְּרוּמָה הִינֵנוּ דְּהָא דְּקַתְּנֵי בְּמִשְׁנָה מְתַקְנֵנוּ קְאִי אֶנְרֹאָה מְהוּל וּלְעַנְיָן אֶכִּילַת תְּרוּמָה וּלְהִכּי צָרִיף לְתַקְנֵנוּ בְּאִינְזַמֵּל שְׂיֵהָל מוֹתֵר בְּאֶכִּילַת תְּרוּמָה אָבֵל בַּלֵּא"ה א"צ לְחַתְּנָהּ מְעוּרוֹ פְּלוּם וּלְעַנְיָן דְּבְרִיּוֹ צַע"ג וְהָאִיף אֶפְשָׁר דְּלְעַנְיָן תְּרוּמָה חֲמוּר יוֹתֵר מְעַצֵּם הַמִּילָה דַּג"כ אִיפָּא מְשׁוּם מ"ע שְׂיֵהָל נִרְאָה כְּעַרְל וּמ"מ בְּנִרְאָה מְהוּל כְּשַׂמְתְּקֻשָּׁה א"צ לְחַתְּנָהּ מְעוּרוֹ פְּלוּם וּלְעַנְיָן תְּרוּמָה יֵהִי אָסוּר עַד שְׂיֵתְקֵן וְיִחַתְּנָהּ בְּאִינְזַמֵּל וְהָא בִּיבְמוֹת ע"ב מְבֹאָר לְהִיפּוֹ דְּהָא מְקֻשָּׁה לַר"ה דְּאָמַר מְשׁוּף אִינוּ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה מְבַרְיִיתָא דְּתַנִּי מְשׁוּף וְנוֹלֵד כְּשִׂהוּא מְהוּל הָרִי אֵלוּ אוֹכְלִין בְּתַרוּמָה וּמְסִיק לַר"ה בְּתִיּוּבְתָא וְע"ש בְּתוֹס' ד"ה מִיִּתְבִּי כּו' דְּמְשׁוּף אוֹכֵל בְּתַרוּמָה אַע"ג דְּצָרִיף שְׂיֵמּוּל מְדַרְבְּנֵן מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּעַרְל לֹא אָסְרוּהוּ בְּתַרוּמָה ע"ש וְהַטַּעַם נִרְאָה דְּשִׂאֲנֵי בֵּין אִיסוּר פְּרַת לְאִיסוּר לָאו הָרִי דַּס"ל לְהַגְמ' דְּלְעַנְיָן עֲצָם הַמִּילָה חֲמוּר יוֹתֵר מְלַגְבֵי תְּרוּמָה, וְעוֹד תִּיקְמָה דְּמֵאִי מְקֻשָּׁה לַר"ה מְבַרְיִיתָא דְּמְשׁוּף אוֹכֵל בְּתַרוּמָה וְהָא בְּמִשְׁנָה דְּשַׁבַּת הַנָּ"ל מְבֹאָר בְּהַדְּיָא דְּבַעַל בְּשׂוּר אִפִּי אִם נִרְאָה מְהוּל מ"מ אָסוּר בְּאֶכִּילַת תְּרוּמָה דְּהָא תַּנֵּן מְתַקְנֵנוּ מִפְּנֵי מֵה"ע וּפְרֵשׁ"י שְׂצָרִיף לְחַתְּנָהּ בְּאִינְזַמֵּל וְקְאִי לְעַנְיָן אֶכִּילַת תְּרוּמָה כְּמוֹ שַׁפִּי הַתּה"ד

ומכש"כ משוּף וְאִינוּ נִרְאָה מְהוּל דְאָסוּר בְּתַרוּמָה וּלפ"ז מְמַשְׁנֶה זֹו רֵאִי לר"ה וְאֵמַאי מְסִיק לר"ה בְּתִיּוּבָתָא, הֵן אֵמַת דְגִירְסַת הֶרָאֲשׁוּנִים בַּגְמ' הוּא מְסִינֵע לִי לר"ה וְגִירְסָא זֹו הִבִּיא גַם רִש"י וְתוֹס' וְעִי' בַחִי הֶרָשָׁב"א וְהֶרִיטְב"א אוּלָם גִּירְסַת רִש"י בְּלִשׁוֹן רֵאֲשׁוֹן הוּא מִיְתְּבִי וְזֵהוּ ג"כ גִּירְסַת הֶרְמֵב"ם וְלִהְכִי פֶסֶק בַּפ"ז מֵה' תְּרוּמוֹת דְלָא כַר"ה אֶלָּא דְמִשׁוּף אוּכַל בְּתַרוּמָה ע"ש.

וְלִכֵּן נִרְאָה עֵינְךָ דְלִפְרִש"י ז"ל קָאִי הָא דְתַנְן מִתְקַנּוּ מִפְּנֵי מַה"ע פְּשָׁאִינוּ נִרְאָה מְהוּל וְכַנ"ל וּלפ"ז אַפ"ל דְבַנְרָאָה מְהוּל פְּשָׁמְתַקְשָׁה דְאָמַר בַּגְמ' דַּא"צ לְמוּל הֵינְנוּ דַּא"צ שׁוּם תִּיקוּן פְּלָל אַף ע"י דְחִיקַת הָעוֹר לְאַחוּרֵי דְלֵא שִׁינְךָ מְרֵאִית עֵינִי פְּלָל פִּינּוּן שְׁנַרְאָה מְהוּל בְּעַת שְׁמַתְקָשָׁה, וּמְצָאֵתִי בְּשׁו"ת הַב"ח ס' ק"כ שְׁכ"ג"כ לְפָרֵשׁ דְבָרֵי רִש"י כַּמ"ש וְע"ש שְׁמִינְשֵׁב ג"כ מַש"כ הַתְּה"ד דְהִלְשׁוֹן לֹא מְשַׁמַּע פֶּן וְאִם פִּי הוּא סוּתֵר א"ע לַמ"ש בַּחִי עַל יו"ד לְהִינְפֵךְ מ"מ דְבָרֵי בְּתִשׁוּ עֵינְךָ וְכַנ"ל, וְכֵן הֶרָאֲשׁוּנִים ז"ל שְׁלֵא פְתָבוּ ג"כ שׁוּם תִּיקוּן בְּנִרְאָה שֶׁהוּא מְהוּל ס"ל ג"כ כַּפְרִיש"י בְּזֵה דְבַנְרָאָה מְהוּל א"צ שׁוּם תִּיקוּן וְכַנ"ל, וְנִחְזוֹר לְדִידֵן עַכ"פ הֵנָּה לְכָל הַפּוֹסְקִים בְּנִרְאָה מְהוּל א"צ לְחַתְנוּךָ בְּאַזְמַל וְרַק דְלִהְרַמְבַּ"ם צָרִיף עַכ"פ לְתַמְנָן הַבְּשָׁר ע"י דְחִיקַת הָעוֹר לְאַחוּרֵי אִם אֶפְשָׁר וְלִשְׁיִטַת רִש"י וְהֶרָאֲשׁוּנִים לְעוֹלָם א"צ שׁוּם תִּיקוּן פְּלָל בְּנִרְאָה מְהוּל וְעִי' בַּב"ח יו"ד שֶׁם וּבְשׁו"ת שְׁמֵשׁ צְדָקָה ס' י"ג וּלפ"ז פִּינּוּן דְבַנ"ד לְפִי מַש"כ הֶרְמֵ"א וְהַתְּה"ד דְבַנְרָאָה מְהוּל קָרִינּוּ לִי א"צ לְמוּלוֹ שְׁנִית לְכו"ע פַּנ"ל מִיְהוּ בַכ"ז נִלְע"ד לְהַחְמִיר בַּנ"ד לְמוּלוֹ שְׁנִית לְכַשְׂיֵאֲמָרוּ הֶרֹפְאִים שְׁאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ סַפְנָה וְנִזְק בְּדָבָר, וְהֵנָּה בְּעֵינְךָ הַדָּבָר דַּס"ל לְבַעַל תְּה"ד דְהָא דְאָמְרֵי בַּגְמ' נִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוּל הֵינְנוּ אַף דְבַנְרָאָה מְהוּל קֶצֶת בְּרֵאשׁ הַעֲטָרָה נִרְאָה מְהוּל קָרִינּוּ לִי הֵנָּה הַט"ז בַּסֵּק"ט חוֹלֵק ע"ז וְע"ש שְׁהָאֲרִיף בְּזֵה דְכָל שְׁלֵא נִרְאָה נִימוּל פְּדִין מְקָרִי אִינוּ נִרְאָה מְהוּל.

וְהֵנָּה הַתְּה"ד פְּתַב דְבָר זֶה מְסַבְרָא דְנִפְשֵׁי וְלִכְאוּרָה צ"ע דְהָא עֵינְךָ הַטַּעַם דְאִם אִינוּ נִרְאָה מְהוּל צָרִיף לְמוּל הוּא מְשׁוּם מְרֵאִית הָעֵינִי שְׁנַרְאָה פְּעָרַל וְאֵף דְהֶרְמֵב"ם כ"כ עַל נִרְאָה פְּשָׁהוּא מְהוּל דְצָרִיף לְתַמְנָן הַבְּשָׁר מִפְּנֵי מַה"ע מ"מ בְּנִדְאֵי גַם בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל דְצָרִיף לְמוּלוֹ מִדְבָרֵי סוּפְרִים הֵינְנוּ נְמִי מְשׁוּם מְרֵאִית הָעֵינִי וּלפ"ז מֵאִי מְהִנֵּי שְׁנַרְאָה מְהוּל קֶצֶת פְּמוֹ שְׁלִישׁ הַעֲטָרָה מְגוּלָה הָא פִּינּוּ דְרוּב הַעֲטָרָה מְכּוּסָה בְּבְשָׁר וְהֵן צִיצִין הַמְעַפְכִּין אֶת הַמִּילָה אִפְתִּי אִיכָּא מְרֵאִית הָעֵינִי שְׂיֵאֲמָרוּ שְׁהַמּוּהֵל לֹא מְלָ פֶל צִיצִין הַמְעַפְכִּין אוּ שְׁנוּלַד כְּף וּלפ"ז מִן הַסְבָּרָא הִי נִרְאָה פְּדַעַת הַט"ז דְבַנְרָאָה מְהוּל הֵינְנוּ נִרְאָה מְהוּל פְּדִינוּ.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לִישֵׁב עַפ"י הַגְמ' בִּיבְמוֹת הַנְּ"ל דְאָמַר ר"ה מְשׁוּף אוּכַל בְּתַרוּמָה דְבַר תּוֹרָה וּמִדְבָרֵיהֶם גָּזְרוּ עָלָיו מִפְּנֵי שְׁנַרְאָה פְּעָרַל וּפְרִיף מְהָא דְתַנְי' מְשׁוּף וְנוּלַד פְּשָׁהוּא מְהוּל אוּכְלִין בְּתַרוּמָה וּמְסִיק לר"ה בְּתִיּוּבָתָא וְע"ש בַּפְרִיש"י בַּל"א דְגָרְסִי מְסִינֵע לִי לר"ה וְהֵינְנוּ דְהָא אוּכְלִין מְדְאוּרֵיָתָא קְאָמַר וְגִי' זֹו נִרְאָה לְרִש"י עֵינְךָ וְכ"ה גִּירְסַת הַרְבֵּה רֵאֲשׁוּנִים מִיְהוּ בַל"ר פְּרִיש"י מִיְתְּבִי וְכ"ה בְּתוֹס' וְנִרְאָה דְזֵהוּ גַם גִּירְסַת הֶרְמֵב"ם שְׁכ' בַּפ"ז מֵה' תְּרוּמוֹת מְשׁוּף מְנוֹתֵר לְאַכּוֹל בְּתַרוּמָה וְאֵע"פ שְׁנַרְאָה פְּעָרַל וּמַד"ס שְׁיֵמוּל פְּעַם שְׁנִיָּה עַד שְׁיִרְאָה מְהוּל, וְכ"כ הַכַּס"מ דְרַבִּינוּ סוּבֵר כְּגִי' סְפָרִים דִּידֵן דְמְסִיק לר"ה בְּתִיּוּבָתָא, וְהַפְּנִי מְשָׁה בִירוּשְׁלָמִי פ' הָעָרַל פְּתַב עַל דְבָרֵי הַכַּס"מ וְצ"ע דְהָרִי בְּהִדְיָא פְּתַב שֶׁם וּמַד"ס שְׁיֵמוּל פְּעַם שְׁנִי עַד שְׁיִרְאָה מְהוּל וּלְכָף נִרְאָה דְגָרִיס פְּגִירְסַת רִש"י דְתַפְס

עיקר לימא מסייע לי לר"ה דמה"ת אוכל ע"ש, אולם תמיהתו איני מפיר דדברי הרמב"ם מבוארין שפיר כפי הכס"מ דמשוה אוכל בתרומה אף מדרבנן דלא כר"ה אולם רק בתרומה הקילו אבל בגוף המילה צריה שימול פעם שני מד"ס ומש"כ הרמב"ם ומד"ס שימול כו' לאו דמתחלה מיירי מה"ת אלא דכלפי שאמר מתחלה דמשוה מותר בתרומה אף מדרבנן לכן פתב דמ"מ בגוף המילה צריה שימול פעם שני מד"ס וז"ב וכן נראה עיקר כפי הכס"מ דלפי הפ"מ דמ"ש משוה מותר לאכול בתרומה היינו מה"ת הנה צריה לומר ומדברי סופרים עד שימול פעם שני וכן אי נימא דכונתו הוא דמשוה אוכל בתרומה מה"ת א"כ מאי אע"פ שפירא פערל מה רבותא הוא לענן דאורייתא ואף דבה' מילה פתב ג"כ אבל מה"ת אע"פ שפירא פערל הואיל ומל א"צ למול שנית היינו לענן גוף המילה אבל לענן אכילת תרומה מה"ת מה נ"מ שפירא פערל דהכל תלי אי צריה למול שנית ולכן נראה ברור כמ"ש הכס"מ דר"ה אמר ומדבריהם גזרו עליו מפני שפירא פערל ורמב"ם פסק דלא כר"ה להכי פתב משוה אוכל בתרומה ואע"פ שפירא פערל, ועכ"פ לפי גירסא זו דמסיק לר"ה בתויבתא ס"ל דמשוה אוכל בתרומה אף מדרבנן ואף דבגוף המילה לכו"ע צריה שימול מדרבנן ועי' בתוס' ד"ה מיתבי אע"ג דצריה שימול מדרבנן מפני שפירא פערל לא אסרוהו בתרומה ע"ש והנה באמת צריה להבין הטעם פיו דצריה שימול מדרבנן משום מראית עין מפני שפירא פערל א"כ באמת מ"ט לא אסרוהו ג"כ באכילת תרומה משום מ"ע וצ"ל כמ"ש למעלה דשאני בין איסור פרת לאיסור לאו דבעיקר המילה דהוא בכרת גזרו בזה שימול משום מראית עין אבל באכילת תרומה דהוא לכהן ערל רק בלאו לא אסרוהו משום מראית עין.

ועפ"ז יש לישוב סברת התה"ד והוא עפ"י מש"כ בס' נחל איתן בה' מילה דאינו חייב פרת רק על עיקר המילה שלא מל כלל אבל על ציצין המעפבין אינו חייב פרת ומשום דציצין ילפינן מריבוי דהמול ימול ואין עונשין פרת על ריבוי כמ"ש המ"ל בפ"ג מה' שגגות וע"ש שהאר"ה בזה, ולפ"ז י"ל פמין חומר בהא דסגי אם נראה מהול קצת ואף שפירא לעין שרוב העטרה מכוסה כמ"ש התה"ד דהא מגמ' דיבמות הנ"ל מבואר דלא חזמירו משום מראית עין רק באיסור פרת פנ"ל ולהכי דוקא אם נראה אינו נימול כלל דהוא באיסור פרת צריה למולו שנית משום מ"ע אולם כשפירא מהול אפי' מיעוט העטרה אף דעדיין ניפר ציצין המעפבין מ"מ פיו דבציצין המעפבין ליכא פרת לא חזמירו למול משום מראית עין וכמו דמותר בתרומה פנ"ל, ואף דגם בנראה מהול כשמתקשה קתני במשנה דמתקנו משום מראית העין וכמו שהוא לדעת הרמב"ם וכמ"ש לעיל מ"מ היינו דוקא לתמן הבשר ע"י דחיקת העור בעלמא דזהו דבר קל וגם זה רק בדאפשר וכן"ל אולם באמת גירסת רוב הראשונים הוא מסייע לי לר"ה ועי' בחי' הרשב"א והריטב"א לכן נלע"ד להסביר פה דדוקא באינו נראה נימול כלל שפל העטרה מכוסה צריה למול משום מ"ע שיאמרו שזהו בשר הערלה גופי' שלא נימול מעולם כלל אולם בנראה אפי' מיעוט העטרה מגולה הרי נראה לעין דכבר נימול פעם דנולד מהול לא שכיח וכיון דכבר נימול יתלו דנימול מתחלה פהלקתו ורק שמשוררבל עתה בפשר, ולפ"ז נראה דבין תה"ד להט"ז יש נ"מ גם בפירוש נראה מהול דלתה"ד הפי' נראה מהול שפירא נימול ולהט"ז פי' נראה מהול שהוא נראה עתה מהול, ודוק: אולם אף דהתה"ד פתב דבר זה מסבירא מ"מ נראה לכאן להביא ראי' לדבריו מסוגי' דשפת שם דאמר

שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול א"צ למול ע"ש, והנה אם נימא פסברת הט"ז דכל שלא נראה מהול פדינו היינו כ"ז שלא נראה העטרה מגולה ברוב גובהה והיקפה מקרי אינו מהול ולפ"ז נראה מהול הוא שכל העטרה מגולה ברוב גובהה והיקפה ולפ"ז קשה מאי קמ"ל שמואל דנראה מהול פשמתקשה א"צ למול תיפוק ל"י דלא גרע קטן המסורבל בבשר ממי שלא נימול מתחלה פהלקתו דמ"מ אם מל כל בשר החופה את העטרה ברוב גובהה והיקפה אף שמיעוט העטרה נשאר מכוסה הו ציצין שאין מעכבין את המילה דלדעת הרמב"ם גם בחול א"צ לחזור עליהן ומאי קמ"ל שמואל במסורבל ומזה מוכרח פסברת התה"ד דגם בנראה מהול קצת מקרי נראה מהול ולפ"ז טובא קמ"ל שמואל דקטן המסורבל אפי', שנראה מהול קצת והיינו דמיעוט העטרה מגולה ורובה מחופה בבשר דבעלמא שלא נימול פהלקתו הו ציצין המעכבין מ"מ היכי שנימול פבר סגי בנראה מהול קצת וא"צ למולו שנית, אולם אפשר לדחות דלעולם נראה מהול הוא פדינא דרוב העטרה מגולה ועיקר חידושא דשמואל הוא דאזלינן בתר שעת קישוי דאם פשמתקשה נראה מהול פדינא אע"ג דשלא בשעת קישוי אינו נראה מהול מ"מ א"צ למול וזהו דוקא בקטן המסורבל שפברנימול פ"א פהלקתו אזלינן בתר שעת קישוי אולם בפעם ראשון צריף שתראה העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי ואם אז אין העטרה מגולה ברוב גובהה והיקפה הו ציצין המעכבין את המילה וכמ"ש החכם הספרדי דלא נאמרה בדיקת הקישוי אלא לגבי קטן המסורבל, אלא דכ"ז הוא לדעת החכם הספרדי אולם להש"ף שחולק ע"ז וה"ר מירושלמי דלעולם בודקין אותו בשעה שמתקשה והא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב היינו הפל אם בשעה שמתקשה פן הוא ולפ"ז הא דאמר שמואל קטן המסורבל בודקין אותו בשעת שמתקשה אין זה חידוש כלל דאפי' בשלא נימול פהלקתו אזלינן בתר שעת קישוי ובע"כ צ"ל דהא דקאמר שמואל דקטן המסורבל אם נראה מהול א"צ למולו היינו דאפי' אם נראה מהול קצת סגי בהכי לגבי קטן המסורבל שנימול תחלה פהלקתו ומוכרח פשיטת התה"ד ולפ"ז שי' התה"ד תלי' במחלוקת הש"ף עם החכם הספרדי ולדעת הש"ף מוכרח הוא פסברת תה"ד וכנ"ל.

אלא לדעת הטור בסי' רס"ד דבחול חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין לפ"ז אפי' ל שמואל קמ"ל דבקטן המסורבל דכיון שנראה מהול פדינא דהיינו דרוב העטרה מגולה א"צ למול עוד יותר, ועוד אפי' לפי המבואר בגמ' דאיכא בינייהו נראה ואינו נראה וס"ל לשמואל דנו"נ צריף למול ולכן קאמר שמואל דנראה מהול פשמתקשה א"צ למול לדיוקא דדוקא נראה מהול א"צ אבל נראה ואינו נראה צריף למולו: והנה הש"ף בנקוה"כ רוצה לפרש דהא דאמרינן בגמ' נראה ואינו נראה א"ב היינו הך דינא דתה"ד דרק מיעוט העטרה נראה מגולה ולכן הקשה על התה"ד דאמאי פשיטא ל"י פן מסברא דנראה מהול כמו שליש העטרה סגי דהא היינו פלוגתא דשמואל ורשב"ג והב"י פתב דדעת הרמב"ם והטור והעיסור פשמואל ואי נימא דתה"ד פסק באמת פרשב"ג מ"מ הו"ל להביא פשמואל ורשב"ג ולהכריע להקל ולכן פירש פי' אחר בנו"נ ע"ש ובס' חכ"א הביא הך דינא דתה"ד וכתב מדנפשי' דנ"ל דזהו שאמרו בגמ' נו"נ ע"ש ונעלם ממנו דברי הש"ף בנקוה"כ הנ"ל, וראיתי בשו"ת חתם סופר סי' רמ"ח שהשיג על דברי הש"ף בנקוה"כ דא"א לפרש דנו"נ היינו הך דתה"ד ותורף דבריו הוא דהא א"א לפרש

נראה ואינו נראה על רוב היקף וגובה העטרה דא"כ עשיתו ערלה גמורה דגם בערלה גמורה מעיקרא אינו חוזר על פחות מרוב גובה או היקף וע"כ דנראה מהול היינו שאין הרוב מכוסה אלא שמ"מ רוב גובה והיקף העטרה מכוסה בחוט דק וכדומה ולפ"ז קשה הא כל עצמו אינו צריך אלא מפני מראית העין שנראה כאלו הוא עדיין ערל וא"כ יותר יש לחוש למ"ע אם לא נשאר מכוסה רק כ"ש והוא רוב גובה או היקף שאז יש לחוש שהמהלל שגה ולא חזר על ציץ המעכב ממה שיש לחוש פשיש רוב ממש מכוסה דלא נחשדו ישראל על כך ונדעו כל רואיו שנעשה פן מחמת סירבול הבשר אע"כ כל שנראה רק קצת העטרה מגולה תו לא גזרו מפני מראית עין וע"ש מה שפירש הוא בנו"נ ולענ"ד לא קשה כלל וביסוד הדבר מש"כ דא"א לפרש דנראה מהול היינו על רוב גובה והיקף העטרה דהא גם בערלה גמורה אינו חוזר על פחות מרוב גובה והיקף כפר פתבנו לישוב דבאמת גם בערלה גמורה אינו חוזר ועיקר חידושה דשמואל דאזלינן בתר שעת קישוי מה שא"כ בערלה גמורה וכמ"ש החכם הספרדי ואפ"ל לפ"ד הש"ך ישבנו לנכון ונהרי הט"ז חולק באמת על התה"ד וס"ל דכל שלא נראה מהול פדינו מקרי אינו מהול ולפ"ז בודאי אפשר לפרש דנראה מהול היינו פדינא שרוב היקף וגובה עטרה מגולה ונו"נ היינו שמיעוט עטרה מגולה והיינו הך דינא דתה"ד וכו' פליגי שמואל ורשב"ג כנ"ל.

ולפ"ז פיון דהראשונים סתמו בדבר מהו נראה ואינו נראה הרי שפיר אפ"ל דנו"נ היינו הך דתה"ד שרק מיעוט העטרה מגולה ונהרי דעת הרמב"ם והטור והעיתור הוא כשמואל לחומרא וכמ"ש הבי"י וגם בשו"ת חת"ס פתב דאם אין ישוב לתה"ד כ"א מה שכ' הש"ך בנקה"כ והיינו הפירוש אחר שפירש בנראה וא"נ קשה מנ"ל הא ע"ש.

אלא דלכאורה י"ל גם להיקף דאפ"ל לפי דעת הט"ז דס"ל דהא דאמר שמואל נראה מהול היינו פדינא שרוב היקף וגובה העטרה מגולה מ"מ בפירוש נראה וא"נ הרי אפ"ל דהיינו הך דתה"ד שרק נראה שנימול קצת ונהרי הרבה מן הפוסקים פסקו פרשב"ג לקולא וביותר דאיך שנפרש בנראה וא"נ הרי עכ"פ צ"ל דאינו נראה מהול פדין ומ"מ ס"ל לרשב"ג לקולא ויש שפסקו פנותי' וכנ"ל: ומדברי הרמב"ם ז"ל יש להוכיח לכאורה שלא כדברי תה"ד הנ"ל דכפ"ב מה' מילה פתב קטן שבשרו רך ומדולדל כו' עד שיראה כאלו אינו מהול רואין אותו בעת שיתקשה אם נראה שהוא מהול א"צ כלום וצריך לתקן את הבשר מפאן ומפאן מפני מראית העין כו' ע"ש.

והנה פשוט לשונו במה שכ' מתחלה עד שיראה כאלו אינו מהול ע"כ צ"ל דהיינו דשלא בשעת קישוי נראה כאלו אינו מהול וקאמר דמ"מ רואין אותו בעת שיתקשה אם נראה שהוא מהול כו' ולפ"ז צ"ל דמ"ש א"פ וצריך לתקן מפני מה"ע והיינו ע"י דחיקת העור לאחורי' הוא פדי שיהי' נראה נימול אפ"ל שלא בשעת קישוי אולם אם נראה מהול אפ"ל שלא בשעת קישוי נראה מדבריו דא"צ לתקן כלל וכבר בארנו דהרמב"ם ע"כ יפרש המשנה דמתקנו מפני מראית העין בנראה מהול וכנ"ל, והנה באמת לשון המשנה הוא קצת דחוק שסתמה ואם הי' בעל בשר מתקנו מפני מה"ע ולדברי הרמב"ם צ"ל דמייירי בנראה מהול בעת קישוי ומתקנו מפני מה"ע משום שלא בשעת קישוי, והנה לסברת התה"ד דסגי בנראה מהול קצת מ"מ הא נדאי אפ"ל דאפתי איפא מראית עין דהרי מ"מ לא נראה מהול פדין דהא התה"ד פתב זה רק מסברא פיון דהוא רק מדרבנן ולכן סגי

שְׁנֵי נִרְאָה מְהוּל קִצָּת וּא"כ בְּנֹדָאֵי אַפ"ל דְּדָאָף בְּנִרְאָה מְהוּל קִצָּת א"צ לְמוּל מ"מ צְרִיף לְתַקֵּן ע"י דְּחִיקַת הָעוֹר מִפְּנֵי מ"ע פְּדֵי שְׂיֵהָ' נִרְאָה נִימּוֹל פְּדִין וּא"כ הָא אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ הַמְשֻׁנָּה בְּפִשְׁטוּת דָּאָם הִי בְּעַל בְּשָׂר וְנִרְאָה מְהוּל קִצָּת אָף דָּא"צ לְמוּל מ"מ מְתַקְנֵה ע"י דְּחִיקַת הָעוֹר מִפְּנֵי מ"ע וְלֹא מִיַּרְי פְּלָל מְעַנְנֵן דְּשָׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּלפ"ז אַפ"ל דְּמִשׁוּם שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי א"צ לְתַקֵּן פְּלָל.

וּמִזֵּה נִרְאָה לְכְאוּרָה שְׁלֵא פְּדַעַת הַתְּה"ד וּמ"ש הֶרְמֵב"ם נִרְאָה שְׁהוּא מְהוּל הִינְנוּ פְּדִינוּ וְעִיקָר הַחִידוּשׁ הוּא דְּאֶזְלִינְן בְּתַר שַׁעַת קִישׁוּי וּלפ"ז צְרִיף לְפָרֵשׁ גַּם הַמְשֻׁנָּה פְּנ"ל דְּמִרְאִית הָעֵין הוּא מִשׁוּם שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי, עכ"פ נִרְאָה דְּעִיקָר דְּבְרֵי הַתְּה"ד אֵינוּ בְּרוּר כ"כ וְהָרִי הֵט"ז חוֹלֵק בְּהִדְיָא עֲלֵיו וּס"ל דְּלֹא סָגִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצָּת ע"ש: וְהִנֵּה לְפִי דַעַת הַתְּה"ד וְכַמְבֻּרָאָר בְּשׁו"ע יֵשׁ לִי סִפְק עֲצוּם הִיכָא דְּלֹא נִרְאָה מְהוּל פְּלָל דְּקִי"ל דְּצְרִיף לְמוּלוֹ אִי ג"כ אֵינוּ צְרִיף לְמוּל רַק מְעַט עַד שְׂיֵהָ' נִרְאָה מְהוּל קִצָּת וְהִינְנוּ רַק לְגִלוּת מִיַּעוּט הָעֲטָרָה וְכַמוֹ דְּלַכְתְּחִילָה אִם נִרְאָה מְהוּל קִצָּת סָגִי דִּישׁ לְחַלֵּק דְּדוֹקָא לְכַתְּחִילָה אִם נִרְאָה מְהוּל קִצָּת אִז א"צ לְמוּל פְּלָל אֲבָל בְּאֵינוּ נִרְאָה דַּע"כ זְקוּק הוּא לְמוּל צְרִיף בְּאֶמַת לְמוּל מִילָה גְּמוּרָה פְּדִין וּלְגִלוּת עכ"פ רַב גּוֹבָה וְהִיקָף שֶׁל עֲטָרָה שְׁלֵא נִרְאָה צִיצִין הַמְעַכְבִּין.

וְלְכְאוּרָה יֵשׁ לְהַכְרִיעַ דְּבָר זֶה מִמ"ש הֶרְמֵב"ם וְהַטּוֹר וְהַשׁו"ע דָּאָם אֵינוּ נִרְאָה נִימּוֹל כּו' צְרִיף לְחַתוּן פֶּל הַבְּשָׂר הַמְדוּלְדָל עַד שְׂיֵהָ' נִרְאָה נִימּוֹל בְּשַׁעַת קִישׁוּי הָרִי דָּאָף דְּעִיקָר דִּין בְּדִיקַת הַקִּישׁוּי הוּא רַק לְגַבֵּי קָטָן הַמְסוּנְרָבֵל וּבְעֶרְל גְּמוּר צְרִיף לְמוּל פֶּל הָעֲטָרָה עַד שְׂיֵהָ' מְגוּלָה אַפִּי שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וְכַמ"ש הֶחֱכֵם הַסְּפָרְדִי פְּנ"ל מ"מ בְּקָטָן הַמְסוּנְרָבֵל דְּהַקִּילוּ בּוֹ דְּלַכְתְּחִילָה אִם נִרְאָה מְהוּל בְּשַׁעַת קִישׁוּי א"צ לְמוּלוֹ שְׁנִית ה"ה דָּאָף פְּשָׁזְקוּק לְמוּלוֹ א"צ לְמוּל רַק עַד שְׂיֵהָ' נִרְאָה בְּנִימּוֹל בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּל"א דְּכִינּוּן שְׁזָקוּק לְמוּלוֹ צְרִיף לְמוּלוֹ מִילָה גְּמוּרָה לַפ"ז יֵשׁ לְלַמּוֹד ג"כ דְּלַעֲנֵן הַקּוּלָא שְׁהַקִּילוּ בְּלַכְתְּחִילָה דְּסָגִי בְּנִרְאָה מְהוּל קִצָּת ה"ה אָף בְּשִׁאֵינוּ נִרְאָה מְהוּל וְזָקוּק לְמוּלוֹ מ"מ א"צ לְמוּל עַד שְׂיִרְאָה נִימּוֹל קִצָּת שְׂיֵהָ' רַק מִיַּעוּט הָעֲטָרָה מְגוּלָה.

אוּלָם מְסוּף דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם נִרְאָה דְּצְרִיף לְמוּל לְגַמְרֵי שְׁפַתְב חוֹזְרִין וְקוֹצְצִין אֶת הַבְּשָׂר הַמְדוּלְדָל מְכָאן וּמְכָאן עַד שְׁתַּרְאָה הָעֲטָרָה גְּלוּיָה בְּעַת קִישׁוּי וְכַלְשׁוֹן הִנֵּה פְּתַב גַּם הֶחֱכֵם הַסְּפָרְדִי שְׁהִבִיא הַב"י ע"ש וּמְסַתִּימַת לְשׁוֹנָם שְׁפַתְבו עַד שְׁתַּרְאָה הָעֲטָרָה גְּלוּיָה נִרְאָה וְדָאֵי דְּהִינְנוּ גְּלוּיָה לְגַמְרֵי פְּדִין אִם לֹא דְּנִאֵמַר דְּחוֹלְקִין עַל עִיקָר דִּין דַּתְה"ד וְלַעוֹלָם לֹא סָגִי מַה שְׁנִרְאָה מְהוּל קִצָּת וְכַמ"ש דַּל"כ צ"ע בְּאֶמַת מ"ש מְבַדִּיקַת הַקִּישׁוּי דָּא"צ לְמוּלוֹ רַק עַד שְׂיֵהָ' נִרְאָה נִימּוֹל בְּעַת הַקִּישׁוּי וְכַמ"ש"כ לְהִדְיָא.

אַלָּא דַּלְפַּמ"ש לְמַעְלָה דְּאֶפְשָׁר דְּמִדְּאוּרִייתָא לְעוֹלָם אֶזְלִינְן בְּתַר שַׁעַת קִישׁוּי וְרַק דְּבְעֶרְל גְּמוּר מְדַרְבְּנֵן צְרִיף לְמוּל עַד שְׂיֵהָ' הָעֲטָרָה מְגוּלָה שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי דְּהָא צְרִיף לְמוּל גַּם צִיצִין שְׁאִין מְעַכְבִּין לַפ"ז יֵשׁ מְקוּם לְחַלֵּק בְּדְבָר דְּדוֹקָא לְעַנְנֵן בְּדִיקַת הַקִּישׁוּי סָגִי לְמוּלוֹ עַד שְׂיִרְאָה נִימּוֹל בְּשַׁעַת קִישׁוּי מִשׁוּם דַּמַּה"ת לְעוֹלָם אֶזְלִינְן בְּתַר שַׁעַת קִישׁוּי וְנִהִי דְּבְעֶרְל גְּמוּר הֶחֱמִירוּ חֲכָמִים מ"מ בְּמְסוּנְרָבֵל לְעוֹלָם סָגִי הִכִּי אֲבָל בְּעִיקָר הַמִּילָה דְּבְעֶרְל גְּמוּר מַה"ת צְרִיף לְגִלוּת רַב הָעֲטָרָה ה"ה בְּמְסוּנְרָבֵל הִיכִי שְׁזָקוּק לְמוּלוֹ צְרִיף לְמוּל פְּדִין וּלְגִלוּת רַב גּוֹבָה וְהִיקָף הָעֲטָרָה וּלפ"ז גַּם מְדַבְּרֵי הַטּוֹר וְהַשׁו"ע מְפִילָא אֵין רַאִי פְּלָל

וכנ"ל: אולם בעיקר סברת התה"ד והשו"ע שכתבו דאפי' אם אינו נראה רק מיעוט העטרה שנימול סגי יש לעיין מה נקרא מיעוט העטרה דהנה בערל גמור קיי"ל דרוב גובהה או רוב היקפה של עטרה מעפב בדיעבד ולפ"ז בקטן המסונרבל דמקילינו בי' דסגי שיהי' עכ"פ נראה שנימול מיעוט העטרה צ"ע אי סגי במה שנראה מיעוט העטרה למעלה מגובה לבד דכיון דרוב גובהה או רוב היקפה מעפבין בערל גמור ולפ"ז אפשר הא דמסונרבל סגי שנראה מיעוט העטרה היינו שתראה מיעוט מגובהה והיקפה של עטרה אבל אם כל היקפה של עטרה מכוסה בפשר לא מהני מה שנראה מיעוט מרוב גובהה לבד ומצאתי ת"ל בשו"ת שמש צדקה ח' יו"ד סי' י"ג שחקמי השואלים נסתפקו בזה וע"ש בפאלה ז"ל עדיין אפשר לגמגם דכשאמרו פשהוא נימול קצת א"צ לחזור ולמולו אפשר דלא אמרו כף אלא פשנתגלה מהגובה והיקפה לא כן פשהאחד מכוסה לגמרי מה גם היקפה ששהוא חמור יותר מהגובה עכ"ל והגאון הנ"ל לא השיב ע"ז פלום, אולם לענ"ד נראה מלשון התה"ד שם בתשו' שכ' ואע"ג דאין נראה מן העטרה אלא בראשה כמו שליש אפי' פשמתקשה מ"מ נראה דסגי בהכי ע"ש מזה נראה דא"צ רק שיהא נראה מיעוט העטרה מהגובה לבד אף שכל היקפה מכוסה מ"מ הרי נראה מיעוט עטרה וכן משמע שם מהשאלה שכ' בזה הלשון ואף פשהוא מתקשה אינו נראה רק ראש המילה כמו עד שליש העטרה ע"ש וכן נראה מדברי הב"ח פיו"ד בסי' זה ע"ש: אף מה שיש לי ספק עצום בזה הוא לדעת הגאון תבו"ש בבכור שור בחי' לשבת דף קל"ז דהנה הב"י בסי' זה הביא דחקמי ספרד נסתפקו מה נקרא עטרה אם הפשר אשר בראש הגיד פולו או אם הוא החוט הגבוה הסובב לבד אשר בין אותו פשר והגיד וכ' הב"י שראה קונטרס מחכם אחד שכ' ע"ז והכריע דעטרה דלגבי מילה הוא הפשר אשר בראש הגיד פולה וכ"כ הב"ח שם והש"ך בסק"ט ע"ש, אולם הגאון תבו"ש בחידושו בכו"ר שור האריף בזה והעלה להלכה דלא נקרא עטרה לגבי מילה רק החוט הגבוה הסובב בעצמו אבל הפשר הנמשך מחוט הגבוה לסוף הגיד לא נקרא עטרה כ"א למטה מעטרה והא דמבואר רוב גובהה והיקפה היינו הפל באותו החוט וע"ש שהביא ראי' לזה מדברי הראשונים מפרש"י ותוס' והטור וסיים דאין לדחות דבריהם מפני בעל הקונטרס שהביא הב"י דלא נודע מי הוא ע"ש.

ולפ"ז צע"ג מה נקרא נראה מהול קצת דסגי בהכי דלפי דעת החכם הספרדי בעל הקונטרס והאחרונים דכל הפשר מראש הגיד עם החוט נקרא עטרה ניחא שפיר דמה שנראה מהול בראש הגיד כמו שליש נקרא נראה מהול קצת העטרה ועיין בשו"ת חת"ס סי' רס"ח דלא נתפונן התה"ד מעולם לשיעור שליש ורביע ושליש עטרה לא דוקא אלא שיהי' נראה לעיין בהסתפלות מועט שהוא נימול ע"ש ולפ"ז נראה ברור דאף שכל החוט הגבוה הוא מכוסה אף כל הפשר מהחוט עד ראש הגיד מגולה מקרי נראה מהול כיון דכל הפשר נקרא עטרה א"כ הרי הרבה יותר מרוב גובהה של עטרה נראה מהול ובאמת לא צריך כ"כ דאף שמכוסה גם למעלה מהחוט רק שנראה כמו שליש למעלה סגי, אולם לפי דעת הבכור שור דעטרה דלגבי מילה הוי רק חוט הגבוה הסובב וכל הפשר עד ראש הגיד זהו למטה מן העטרה לפ"ז צע"ג אם נראה כל ראש הגיד עד החוט הסובב והחוט בעצמו שהוא העטרה פולו מכוסה אי נימא דמקרי נראה מהול קצת דהא לא בעינן שיהי' נראה מהול פדין ואף דלא נראה מהול מהעטרה פלום רק הפשר שלמטה מהעטרה מ"מ

אין נ"מ בְּזֶה דְּעִיקָר הַדְּבָר הוּא מְפָנֵי מְרֵאִית עֵין וְהָרִי נִרְאָה לְעֵין כֹּל שֶׁהִיא נִימּוֹל אוֹ דְלִמָּא כִּינּוּן דְּמִבְּנֵי בְּכָל הַפּוֹסְקִים דְּאַפִּי שְׁנִרְאָה רַק מִיְעוּט הַעֲטָרָה סְגִי לִפְ"ז בְּעֵי שְׁתִּרְאָה נִימּוֹל חֲלָק מִהַעֲטָרָה דְּעִיקָר מִיִּלָּה הוּא הַעֲטָרָה וְנִרְאָה מִהוּל קִצְתַּת הֵינּוּ ג"כ קִצְתַּת מִמָּה שְׁנִקְרָא עֲטָרָה וּלִפְ"ז גַּם לִפִּי דַעַת הַתְּבוּ"ש צָרִיךְ שְׁיִהְיֶה מְגוֹלָה קִצְתַּת מִהַחוּט הַסּוֹבֵב בְּעֲצָמוֹ אֲבָל אִם כֹּל הַחוּט הַסּוֹבֵב מְכֻסָּה אִף שְׁפָל הַבְּשָׂר שְׁלִמְטָה מִהַחוּט עַד רֵאשׁ הַגִּיד מְגוֹלָה לֹא מְהַנִּי דְּבַעֲיָנוּ מִהַעֲטָרָה גּוֹפֵי' יֵהִי נִרְאָה מִהוּל קִצְתַּת.

הֵן אַמַּת דְּמִדְּבָרֵי הַתְּהִ"ד בְּתִשׁוּבָה נִרְאָה בְּרוּר דַּס"ל כְּדַעַת הַחֲכָם הַסְּפָרְדִי וְשֵׁלָא כְּדַעַת הַתְּבוּ"ש דְּהָא כְּתִב שָׁם דַּאֲע"ג דְּאִין נִרְאָה מִן הַעֲטָרָה אֲלֵא בְּרֵאשֵׁי כְּמוֹ שְׁלִישׁ כּו' וְכ"ה בְּשֵׁאלָה דְּאַף כְּשֶׁהוּא מִתְקַשָּׁה אִין נִרְאָה רַק רֵאשׁ הַמִּילָה כְּמוֹ עַד שְׁלִישׁ הַעֲטָרָה ע"ש וּבְרוּר דַּכ"ז הוּא בְּבִשְׂרָא שְׁבִרְאשׁ הַגִּיד וְלֹא בְּחוּט הַסּוֹבֵב וּמ"ש עַד שְׁלִישׁ הַעֲטָרָה הֵינּוּ מְשׁוּם דְּכָל הַבְּשָׂר כְּלוּל נִקְרָא עֲטָרָה וְכַדַּעַת הַחֲכָם שְׁהִבִּיא הַב"י וּלִפְ"ז אִפ"ל דְּאִין רֵאשִׁי מִמָּה שְׁכְּתִבוּ הַתְּהִ"ד וּבִשׁוּ"ע וְהֶאֱחָרוּנִים דַּסְגִּי שְׁנִרְאָה מִיְעוּט הַעֲטָרָה שְׁנִימּוֹל דְּבַעֲי חֲלָק עֲטָרָה דְּנִקְא וּמְשׁוּם דְּהֵם ס"ל כְּדַעַת הַחֲכָם הַנְּ"ל דְּכָל הַבְּשָׂר נִקְרָא עֲטָרָה וּלִפְ"ז א"א שְׁיִהְיֶה נִרְאָה נִימּוֹל קִצְתַּת וְלֹא תִרְאָה מִיְעוּט עֲטָרָה דְּגַם בְּרֵאשׁ הַגִּיד נִקְרָא עֲטָרָה וְלִכְּוֹן נִקְטוּ כְּלוּל שְׁנִרְאָה קִצְתַּת עֲטָרָה אוֹלָם לְדִינָא אִין נ"מ וְאַף אִי נִימָא כְּדַעַת הַתְּבוּ"ש דַּעֲטָרָה הוּא רַק הַחוּט הַסּוֹבֵב מ"מ אִפ"ל דְּאִם נִרְאָה קִצְתַּת מִהַבְּשָׂר שְׁבִרְאשׁ הַגִּיד אִף דְּכָל הַעֲטָרָה הוּא מְכֻסָּה מ"מ מִקְרִי נִרְאָה מִהוּל דְּטַעֲמָא מְשׁוּם מְרֵאִית עֵין וְכָל שְׁנִרְאָה מִהוּל קִצְתַּת בְּבִשְׂרָא שְׁבִרְאשׁ הַגִּיד יֵהִי זֶה עֲטָרָה אוֹ לְמִטָּה מִעֲטָרָה מ"מ הָרִי נִיכְפָר וְשִׁכְּבָר נִימּוֹל וְסְגִי בְּהִכִּי וְיֵשׁ לְכַאוּרָה לְהִבִּיא רֵאשִׁי לְזֶה דְּגַם לִפִּי דַעַת הַתְּבוּ"ש סְגִי בְּשִׁנְרְאָה מִהוּל קִצְתַּת בְּרֵאשׁ הַגִּיד אִף שְׁפָל הַעֲטָרָה מְכֻסָּה מִפְרֵש"י בְּשִׁבְתַּת שָׁם גְּבִי וְאִם הִיא בַּעַל בְּשָׂר מִתְקַנּוּ מְפָנֵי מְרֵאִית הָעֵין וּפְרֵש"י וְאִם הִיא בַּעַל בְּשָׂר שֶׁהִיא שְׁמֵן וְנִרְאָה בְּשָׂר שְׁלִמְעָלָה מְעַרְלָתוֹ כּו' כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ בְּשָׂר חוּזַר וְחוּפָה אֶת הַגִּיד עַכ"ל וְלְכַאוּרָה צ"ע דְּהוּ"ל לְרֵש"י לְפָרֵשׁ דְּאוֹתוֹ בְּשָׂר חוּזַר וְחוּפָה אֶת הַעֲטָרָה דְּעִיקָר מִיִּלָּה הִיא לְגַלוּת הַעֲטָרָה וְכֵן בְּמִשְׁנֵה גּוֹפֵי' מִיִּרְי שָׁם מִתְחַלָּה מִעֲטָרָה דְּקִאֲמַר שָׁם בְּשָׂר הַחוּפָה אֶת רֹב הַעֲטָרָה וּבִיּוֹתֵר צ"ע דְּבִיבְמוֹת ע"ב גְּבִי מְשׁוּף פְּרֵש"י מְשׁוּף מִהוּל שְׁנִמְשָׁכָה עַרְלָתוֹ וְכִסְתָּהּ אֶת הַעֲטָרָה עַכ"ל וְלֹא כְּתִב דְּכִסְתָּהּ אֶת הַגִּיד וּבְסִנְהֶדְרִין מ"ד גְּבִי הָא דְּאֲמַר ר' אֵילְעָא עֲכָן מוֹשָׁף בְּעַרְלָתוֹ הִיא פְּרֵש"י מְשׁוּף אֶת עוֹר אֲמָתוֹ תְּמִיד עַד שְׁנִשְׁתַּרְבְּבָה וְכִסְתָּהּ אֶת רֵאשׁ הַגִּיד כְּדִי שְׁלֵא יִרְאָה מִהוּל ע"ש וְצ"ע לְכַאוּ' לְכוּנּוּן כֹּל דְּבוּרֵי רֵש"י ז"ל בְּג' מְקוּמוֹת הַלְלוּ, וְלִכְּוֹן הִיא נִרְאָה לוֹמַר דְּהִמָּה בְּדִיוֹק רַב, וּבְהִקְדָּם דְּהַבְּכוֹר שׁוֹר הִבִּיא רֵאשִׁי דְּדַעַת רֵש"י ז"ל דַּעֲטָרָה לְגְבִי מִיִּלָּה הוּא רַק הַחוּט הַגְּבוּהַ הַסּוֹבֵב וְהַבְּשָׂר עַד רֵאשׁ הַגִּיד הוּא לְמִטָּה מִהַעֲטָרָה, וְעוֹד אִפ"ל דְּשִׁיטַת רֵש"י ז"ל הוּא כְּדַעַת הָאוּר זְרוּעַ דְּבִמְשׁוּף אִפִּי נִרְאָה מִהוּל כְּשִׁמְתַקְשָׁה מ"מ צָרִיךְ לְמוּלוֹ וּמְשׁוּם דְּתַמּוּר מִבְּעַל בְּשָׂר וּלִפְ"ז בְּנִדְּאֵי דְּהִ"ה דְּלֹא מְהַנִּי בְּמִשְׁנֵף אִם נִרְאָה מִהוּל קִצְתַּת וְכַש"כ הוּא אֲלֵא דְּצָרִיךְ לְהִיּוֹת מִהוּל כְּדִין אִפִּי שְׁלֵא בְּשַׁעַת קִישׁוּי וּעַפ"י כֹּל הַנְּ"ל נוֹחִים כֹּל דְּבוּרֵי רֵש"י ז"ל אִי נִימָא דְּגַם לִפִּי הַתְּבוּ"ש וְרֵש"י דְּהַעֲטָרָה הוּא רַק הַחוּט הַסּוֹבֵב לְבַד מ"מ סְגִי אִם נִרְאָה מִהוּל קִצְתַּת בְּרֵאשׁ הַגִּיד אִף שְׁהַעֲטָרָה מְכֻסָּה וּלִפְ"ז כְּבַעַל בְּשָׂר כֹּל שְׁחוּפָה רַק הַעֲטָרָה לְבַד דְּהוּא הַחוּט הַסּוֹבֵב וּשְׂאָר הַבְּשָׂר עַד רֵאשׁ הַגִּיד מְגוֹלָה מִקְרִי נִרְאָה מִהוּל וּעַפ"ז נִיחָא שְׁפִיר דְּכְּבָר כְּתִבְנוּ לְמַעְלָה דְּרֵש"י מְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנֵה וְאִם הִיא בַּעַל בְּשָׂר בְּשִׁאִינוֹ נִרְאָה מִהוּל וְכַמְש"כ הַב"ח בְּתִשׁוּבָה וּלְהִכִּי צָרִיךְ לְחַתּוּף

באיזמל ולכן פרש"י דנראה בשר שלמעלה מערלתו כו' פאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד והיגנו דחנפה כל הבשר מהחוט ועד ראש הגיד דאם אינו חופה כל הגיד לא מקרי אינו נראה מהויל פנ"ל אולם ביבמות גבי משוה דשם לא מהני אם נראה מהויל קצת פנ"ל לכן פרש"י מהויל שנמשכה ערלתו וכסתה העטרה דאף שלא פסתה רק העטרה הרי הוא רק נראה מהויל קצת דלא מהני במשוה ובאמת גם העטרה לא בעינו שייכסה פולה רק רובה אלא דזה ממילא מישתמע דהא גם אם פל העטרה מכוסה מ"מ הרי נראה מהויל קצת וכנ"ל ומ"מ לא סגי במשוה אולם בסנהדרין גבי עכו דעשה כן בשאט נפש שלא יהי' נראה מהויל בנדאי משוה ערלתו שלא יהי' נראה מהויל כלל לכן פרש"י משוה את עור אמתו תמיד כו' וכסתה את ראש הגיד שלא יראה מהויל והיגנו שפסתה העטרה עם כל הבשר עד ראש הגיד ולפ"ז כל דבורי רש"י בדיוק רב: אמןם בכ"ז נלע"ד ברור דהא דמבואר בתה"ד ובשו"ע דאפי' אינו נראה רק מיעוט העטרה שנימול סגי הו מיעוט העטרה הוא בנדוקא דעיקר הקולא הוא מה שנראה מיעוט העטרה ומשום דעיקר מילה הוא לגלות העטרה וכל מה שנראה מיעוט העטרה מקרי נראה מהויל קצת ולפ"ז גם לשיטת התבו"ש שהוא לדעתו דעת הראשונים דעטרה דלגבי מילה הוא חוטלא נקרא נראה מהויל כלל, והנה לפי מה שפכתתי למעלה דלכאורה נראה דבאינו נראה מהויל דצריף למולו היגנו ג"כ רק עד שיהי' נראה מיעוט העטרה ולפ"ז גם לדעת התבו"ש אי נימא דגם אם נראה מהויל בבשר שבראש הגיד סגי אף שהעטרה מכוסה א"כ ה"ה דא"צ למול רק עד שיהי' נראה מהויל בראש הגיד וזה בנדאי דוסק גדול דאין זה נקרא מילה כלל פיון שאינו צריף לגלות מהעטרה פלום ובגמ' מבואר דצריף למול, וכן בפסוגיא דיבמות שם דמשוה צריף שיימול ואסמכוה אקרא דהמול ימול אפי' מאה פעמים והרי מסתימת הפוסקים נראה דס"ל דאין חילוק בין משוה לבעל בשר והאיף אפשר דלא יהי' צריף למול וליגע בעטרה כלל דזה לא מקרי מילה כלל ואי נימא דגם רש"י ס"ל דמשוה שנה לבעל בשר הרי פירש בהדי' שנמשכה ערלתו וכסתה העטרה ומשמע אף דשאר הבשר הוא מנולה, ועוד הא מבואר שם דמילת המשוה צריף להיות ביום כמו מילה גמורה משום דכל דתיקון רבנו פעין דאורייתא תיקון ואי נימא דא"צ כלל לגנוע בהעטרה א"כ אינו מילה כלל והאיף שייף ע"ז לומר דצריף שיהי' ביום משום פעין דאורייתא הא אין זה ענין למילה כלל דאיגנו נוגע פלום בהעטרה ואי נימא דלכה"פ צריף למול קצת מהעטרה יש לישב בדוסק אולם אי נימא דא"צ למול מהעטרה כלל קשה פנ"ל, לכן נראה דאף לשיטת התבו"ש צריף שיהי' נראה מהויל קצת מהעטרה גופי' דהוא החוט הסובב וכפשוטו לשון התה"ד והשו"ע והאחרונים וכנ"ל: ועל פי כל המתבאר נלע"ד דבנידן דידן כפי הצעת השאלה דכל חוט הגבוה הסובב הוא מכוסה בבשר שנדבק עליו ולמטה מזה נראה מהויל יש להחמיר ולמולו שנית מכמה טעמי דהא בנדאי נ"ד מקרי רק נראה מהויל קצת פיון דהעטרה מכוסה ברוב הקיפה וא"כ אין להקל רק עפ"י דברי התה"ד דסגי בשנראה מהויל קצת וכבר פתבנו דגוף הו דינא דתה"ד אין ברור כ"כ והט"ז חולק בהדיא ע"ז וגם מדברי הרמב"ם נראה לכאורה כן וכנ"ל ועוד דאפי' לפי דעת התה"ד יש לומר דבעינו שיהי' נראה מיעוט העטרה מגובהה והקיפה וכמו שנסתפקו בשו"ת שמש צדקה וכנ"ל, וכ"ז הוא אי נימא פדעת החכם הספרדי המובא בב"י דכל הבשר שבראש הגיד נקרא עטרה לגבי מילה אולם לפי מה שהעלה הגאון בעל תבו"ש

בבכור שזר מדברי הראשונים דרך החוט גבוה הסובב לבד נקרא עטרה ולפ"ז פיון דכל חוט הסובב הוא מכוסה בבשר הרי לא נראה גם מיעוט העטרה ומקרי אינו נראה מהול וצריף למולו שנית וכו"ל: וכ"ז אפי' אם יהי' ידוע לנו בנדאי שפבר נימול מתחלה פהלקתו רק שלאחר פה נתפסה העטרה מחמת סרבול הבשר וכדומה אולם בני"ד דיש עוד ספק בדבר דנעשה בפשיעת המוהל שלא מל פראוי ונשתיירו ציציו המעכבין את המילה ונדבקו את"כ בבשר העטרה או דהעור הי' דבוק פה בתולדה ולא הי' יכול לגלות העטרה א"כ פשיטא דהוי ספיקא דאורייתא לחומרא, ולפ"ז אפי' אם יהי' באמת נראה מהול קצת מ"מ צריף למולו שנית משום ספק דאורייתא ומצאתי שפבר עמד בזה בשו"ת חת"ס סי' רמ"ח וע"ש שכ' ונראה פשוט דבספק אי הי' פה מעיקרא משגיאת המוהל או לא אלא מסרבול הבשר אזלינן בספיקו לחומרא דספיקא דאורייתא הוא וצריף תיקון באזמל עכ"ל ואף שצידד שם די"ל רוב מצוין אצל מילה מןמחין הן ואף דהתינוק יש לו חזקת ערל שיהי' נולד מהול מ"מ הרי סמכינו אחרונה זו גבי שוחט נגד חזקת אינו זבוחה ע"ש מ"מ נראה פיון שעמה העור דבוק על העטרה עד שא"א להפרידו בשום אופן א"כ הא אפי"ל דהי' פה מתולדה דבוק העור בבשר ולכן אפי' מוהל מןמחה לא הי' יכול להפריד העור ולמול פראוי ולפ"ז אינו ענין לרוב מצוין אצל מילה מןמחין הן.

ומלבד זה הנה החת"ס לא החליט הדבר בפשיטות דנימא רוב מצוין כו' אלא דכתב דיש לעיין קצת ע"ש ובאמת יש לחלק בין מילה לשחיטה מפמה טעמי (וביאור הדברים עיין בפר"י ח"א סוס"י נ"ז ע"ש בארנקה) וכן מצאתי בשו"ת שמש צדקה סי' י"ג שכתב ג"כ להחמיר בזה מטעם ספיקא דאורייתא שפא מתחלה לא נימול פהלקתו והוי ספק ערל דאורייתא דנקטינן לחומרא ע"ש הרי מפורש בהד"י להחמיר פנ"ל וכ"כ בס' חכ"א ה' מילה סק"טז להחמיר בזה וע"ש אולם אפי' אי נימא דמשום צערא דינוקא יש לגבב קולות להקל בכל מה דאפשר ולסמוך על הצ"ע שבתשו' חת"ס משום רוב מצוין אצל מילה מןמחין הן מ"מ בצירוף פל הגי טעמי שפכתתי מתחלה נלע"ד דיש להחמיר ולמולו שנית לכשיאמרו הרופאים דאין שום חשש נזק בדבר, וכ"ז הנני כותב להלכה אולם למעשה הנה עמכם בדבר המשפט הגאונים יושבי על מדין ובראשם הגאון האב"ד המה יורו פדת של תורה פטוב בעיניהם והנלע"ד פתבתי: סימן כט שלום תנינא משוכן מעונה לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי משנתו זך ונקי מו"ה גרשון נ"י (ז"ל) ליקטש ראזענבוים הלוי.

הגיעני יקרתו הטור אשך השיב על דברי מגילה עפה בחונה וצרופה ואת זהב בסופה והנני להשיבו בעז"ה: מש"כ כתר"ה על קושתי בדברי תה"ד שכתב דלפרש"י הא דקתני במתניתין מתקנו מפני מראית העין היינו רק לענין תרומה ולהכי צריף תיקון באזמל אף שפנראה מהול והקשתי דאיף יהי' לענין אכילת תרומה שהוא לערל רק בלאו חמור יותר מעצם המילה שהוא בכרת וע"ז כ' כתר"ר לחלק דנדאי חכמים לא חייבו אותו לחזור ולמול לעשות חבלה בתינוק בעל בשר משום מראית עין פיון דנראה מהול פשמתקשה משא"כ לענין אכילת תרומה אסרוהו חכמים אף בנראה מהול פשמתקשה משום מ"ע דזה אין צער והפסד פלל אם לא יאכל בתרומה עד שימול, הוא דבר המתקבל, אולם מה שהוסיף כתר"ר לפרש גם דברי הרמב"ם על דרף זה ולהשיב על דברי מה שכתבתי לה"ר דהרמב"ם ס"ל כשי' האו"ז דמשוה חמור מבעל בשר דאפי'

נראה מהול פשמתקשה צריף למויל והוא מדכתב הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות המשוף מותר לאכול בתרומה כו' ומדברי סופרים שימול פעם שניה עד שיראה מהול ומדלא סיים עד שיראה מהול בשעת קישוי כמו שכ' בה' מילה גבי בעל פשר ובע"כ משום דבמשוף לא מהני מה שגראה מהול בשעת קישוי וע"ז פתב כת"ר ג"כ לחלק דבה' תרומות מיירי הרמב"ם לענין אכילת תרומה ולכן צריף למויל עד שיראה מהול אפי' שלא בשעת קישוי ובלא"ה אסור באכילת תרומה אבל משום לתא דמילה גופי' אם אינו רוצה לאכול בתרומה א"צ למויל רק עד שיראה מהול בעת קישוי עכ"ד, אולם הם תמוהים מאד דמנ"ל להרמב"ם לחלק בזה ולהחמיר לגבי תרומה יותר מלגבי עצם המילה ואף דלפי' התה"ד בשי' רש"י בע"כ צ"ל פן היינו משום דלדידהו דין זה מפורש במשנה ואפשר דלפי' רש"י יש הכרח לזה ומשום דס"ל דהלשון מתקנו הוא ע"כ באזמל דאין תיקון אחר זולת זה וכן המשנה מיירי ע"כ בגראה מהול מדנקט מתקנו ולא צריף למויל כמו שאמר שמואל וכמש"כ התה"ד ולפ"ז פינו דהמשנה מיירי בגראה מהול ומ"מ קתני דצריף לתקנו היינו לחתוף באזמל וקשה הא שמואל אמר בהד' דבגראה מהול א"צ למוילו ובע"כ צ"ל דהמשנה מיירי לענין אכילת תרומה להכי צריף לחתוף באזמל אף פגראה מהול ולפ"ז מוכרח הוא פנ"ל, אולם לדעת הרמב"ם ז"ל דבגראה מהול א"צ פלום רק לתקן הפשר ע"י דחיקת העור א"כ בין אי נימא דמפרש המשנה דמתקנו מפני מה"ע באינו נראה מהול כמו שפי' הכס"מ או נימא כמו שפתבתי בתשו' דמפרש המשנה בגראה מהול והא דתני מתקנו היינו ע"י דחיקת העור ולא לחתוף באזמל אבל עכ"פ המשנה מיירי לענין עצם המילה וא"כ מנ"ל להחמיר לענין אכילת תרומה דאפי' נראה מהול פשמתקשה אסור עד שימול פדיו פינו דבגמ' אין מפורש שום חילוק כלל וזה ברור מאד.

ומלבד זה הנה דבריו סובבים הולכים רק אי נימא בפירוש הרמב"ם כמ"ש הפני משה דמ"ש משוף מותר לאכול בתרומה הוא דבר תורה וזה שפייס הרמב"ם ומד"ס צריף שימול פעם שניה עד שיראה מהול היינו דמדרבנן אסור בתרומה עד שימול שנית וכגירסת הספרים דגרסי מסייע לי' לר"ה אבל באמתכבר כתבנו שפי' הפנ"מ דחוק מאד דהו"ל להרמב"ם לפרש בהד' דמד"ס אסור בתרומה עד שימול פעם שני' או דלכה"פ הו"ל למימר ומד"ס עד שימול פעם שני' וכל המעיין יראה דלפי' הפ"מ אין המשוף לדברי הרמב"ם ולכן נראה עיקר כפי' הכס"מ דהרמב"ם ס"ל כגירסת הספרים דמסיק לר"ה בתיובבא ולפ"ז דברי הרמב"ם וילשונו מכוון מאד דמתחלה כ' משוף מותר לאכול בתרומה היינו אפי' מדרבנן דלא כר"ה ואח"כ כ' דמד"ס שימול פעם שני' היינו לענין עצם המילה דמ"מ מדרבנן צריף שימול ורק בתרומה מותר וכ"כ בהד' המל"מ בפ"י מה' מלכים וז"ל שם ור"ה דהנה ס"ל דמשוף אינו אוכל בתרומה מדברייהם אתותב התם וקיי"ל דאוכל אף מדברייהם וכמו שפסק רבינו בפ"ז מה' תרומות עכ"ל הרי מפורש בדבריו כפי' הכס"מ ודלא כמ"ש כת"ר דמדברי המל"מ בה' תרומות שם נראה כפי' הפנ"מ דכוונתו שם להשיג על דברי כס"מ מהירושלמי ובמחכ"ת אינו פן דז"ל המל"מ שם פתב מרן דסובר רבינו כגי' ספרים דידן דמסיק לר"ה בתיובבא ומהירושלמי דפירקין נראה כגירסת האחרת דגרסי מסייע לי' לר"ה עכ"ל ופשוט הוא דאין פוננת המל"מ להשיג על הכס"מ מה שפירש בדברי הרמב"ם רק דמהירושלמי משמע כגי'

הספרי' מסייע לי' לר"ה ולא כגי' ספרי' דידן אולם דברי הרמב"ם בעצמו בנדאי הוא כגי' דמסיק לר"ה בתויבתא וכמ"ש המל"ם בעצמו בה' מלכים פנ"ל, ולפ"ז מ"ש הרמב"ם ומד"ס שישמול פעם שני' עד שינראה מהול הוא לענין עיקר דין המילה אבל בתרומה אפי' מדרבנן מותר ומעתה פל דברי כת"ר אנדא לי' וכל דברי קיימים דמדברי הרמב"ם ראי' ברוכה דס"ל פשיטת האו"ז וכנ"ל.

גם מש"כ כעין זה על האור זרוע דלא אמר כ"א לענין תרומה אבל לענין עצם המילה נדאי אף במשנה אם נראה מהול פשמתקשה א"צ למול עכ"ד, ותמוהין הן ביותר נהרי דברי האו"ז ברור מללו דקאי לענין מילה וע"ש בס"י צ"ח שכתב ותיכא שנימול פהלקתו ואח"כ משנה עור ערלתו כו' אמר ר"ה דצריף למול מדרבנן מיהו איני יודע אם פשמתקשה נראה מהול אם צריף אז למולו אם לאו ולכאורה נראה דאפ"ה צריף למול כו' ע"ש הרי מפנרש בדבריו דבמשנה אפי' פשמתקשה נראה מהול צריף למול ומשום דיש חילוק בין משנה לבעל בשר ולא מייירי שם מתרומה פלל: ומש"כ כת"ר ונ"ל וכן מה שהקשה מעכ"ת על התה"ד אדמותיב על ר"ה ממתניתא דמשנה ליסייע לי' ממתניתין דשבת דקתני מתקנו מפני מה"ע דמייירי לענין תרומה דבריו בזה צל"ע רב דממ"נ להגירסא מיתבי ומסיק לר"ה בתויבתא א"כ קשה על דברי תה"ד ממתניתין אלא נדאי התה"ד לא אמר פירושו כ"א להני דגרסי לימא מסייע והוא הגי' הישרה עכ"ל, לא יצא כת"ר ידי חובתו בזה דהנה בירושלמי פ' הערל ס"ל לחד מ"ד דמשנה שגמשה ערלתו מאליה אוכל בתרומה אף מדרבנן ונ"ל הירושלמי ה"א המשנה והנולד מהול כו' לא יאכלו בתרומה ר' זריקא כו' בשם ר' יוחנן משום קנס ר' ירמ' כו' בשם רב גזירה גזרו מה נפיק מן ביניהון משנה לו אחר ערלה או שגמשה מאליה אין תימר קנס אין פאן קנס אין תימר גזירה אפ"ה גזירה גזרו עכ"ל ע"ש ולפ"ז קשה לר"י דס"ל משום קנס ואם נמשך מאליה או משנה לי אחר דבכה"ג לא שייך קנס אוכל בתרומה אף מדרבנן וקשה לדידי' ממשנה דשבת דקתני בהדיא ואם הי' בעל בשר מתקנו מפני מראית העין ולתה"ד קאי אתרומה פנ"ל הרי מפנרש דבעל בשר אסור בתרומה משום מראית העין והתם לא שייך קנס דהא בעל בשר הוא מאליו: שוב הביא כת"ר ראי' לפי התה"ד דמתניתין מייירי לענין תרומה וע"ז קאמר מתקנו כו' והוא ע"פ מה שדקדק הגאון שיח' במשנה שם ואלו הן ציצין המעפבין כו' ואינו אוכל בתרומה מדוע לא נקט ואינו אוכל בפסח אולם לפי התה"ד ניחא שפיר דלא קתני פסח ומשום דרוצה לשנות אח"כ ואם הי' בעל בשר מתקנו דקאי אדלעיל דקתני ואינו אוכל בתרומה דבעל בשר אסור בתרומה עד שיתקנו ולפ"ז לא מצי נקט ואינו אוכל בפסח דאז לא הי' אפשר לומר ואם הי' בעל בשר מתקנו כו' דבנדאי לא אסרו חכמים בעל בשר באכילת פסח דמחוייב מדאורייתא וכן לא מצינו בפוסקים שיהי' משנה אסור בפסח ומזה ראי' לפי התה"ד דמתקנו הוא לענין תרומה דאי נימא דהוא דין לעצמו תיקשי אמאי לא נקט מתחלה ואינו אוכל בפסח עכ"ד: הנה מה דפשיטא לי' לכת"ר דמשנה ובעל בשר אף דאסורין בתרומה מדרבנן מ"מ מותרין בפסח לדידי' מבעי לי טובא דאף דמחוייב מדאורייתא מ"מ אפשר דהעמידו חכמים דבריהן בזה ומ"ש כת"ר דלא מצינו בפוסקים שמשנה אסור בפסח הוא ראי' חלושה וכי הוא דבר הנוהג בזה"ז דנביא ראי' מסתימת הפוסקים שלא הביאו דמשנה אסור בפסח וגם הרמב"ם ו"ל שהעלה על ספרו כל הדינים שאינם נוהגים מ"מ דרכו לכתוב רק

הדברים המפורשים בתלמוד, ואחר העיון מצאתי הדבר מפורש בס' מעין התקמה באות ע' ז"ל ערל בשר ומשוף ימשוך ידיו מאכול בו וע"ש בפניאורים שכ' ביבמות מ"מרא דר"ה דמשוף בערלתו דינו כערל מדרבנן ע"ש הרי מבואר דעת הגאון הנ"ל דמשוף אסור מדרבנן בפסח כמו בתרומה, אולם בשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' ש"א קע"ג כתב לענין הא דהשמיט הרי"ף דין נראה ואינו נראה ומשום דהוי מדרבנן דהא פ"ק ש"מ ק"ג מ"מ מילה וכ"כ מדרבנן אית למיזל לקולא והיינו שלא הוצרך הרי"ף להכריע שהדבר מוכרע מעצמו ויש ללמוד מפ"ק דקטן המסורבל בבשר אינו מעכב מאכילת הפסח דלאו ערל הוא עכ"ל ומתבאר מדבריו דלא העמידו חכמים דבריהם לאסור בעל בשר בפסח ולפ"ז ה"ה משוף מותר באכילת פסח, אולם הנה דבריו לכאורה צ"ע דהא בנדאי מ"ש ויש ללמוד מפ"ק כו' הוא ממ"ש מתחלה דלא הוי רק מדרבנן דכ"כ ש"מ פ"ק ק"ג מ"מ מילה ולהכי לא הוצרך הרי"ף להכריע כו' וכ"כ מדרבנן לכו אינו מעכב מאכילת פסח וצ"ע דל"ל ללמוד מדיוק דברי הרי"ף והא הוא גמ' מפורשת ביבמות ע"ב דלכו"ע משוף דרבנן ואין לומר דמיתתי ראי' דגם מסורבל בבשר הוא רק מדרבנן דזה א"צ לפנים דאינו עולה על הדעת דבעל בשר יהי חמור ממשוף וצ"ע, עכ"פ פ"ק דנה ודאי מתבאר בכוננתו במ"ש ויש ללמוד מפ"ק היינו מפ"ק דבעל בשר אינו אלא מדרבנן ולפ"ז אין מדבריו ה"כ דאפ"ל דס"ל להלכה פדעת הרמב"ם דמשוף מותר בתרומה אף מדרבנן והוא פג"ק דמסיק לר"ה בתויבתא דלא אסרוהו מדרבנן בתרומה ולפיכך כתב פ"ק דבעל בשר אינו אלא מדרבנן לכו אינו מעכב מאכילת הפסח דלא גזרו בי' רבנן כמו דמותר בתרומה דלא כר"ה פנ"ל אולם לר"ה דס"ל דמשוף אסור בתרומה מדבריהם אפ"ש דה"ה דאסור בפסח וכן בעל בשר מעכב מאכילת פסח פנ"ל.

והנה מש"כ כת"ר בלשונו דנדאי חכמים לא אסרו אותו בפסח פ"ק דמחנ"ב מדאורייתא אין זה מדויק דיש פ"ח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת וכמבואר דיבמות צ' ע"ש וביותר הו"ל לומר דלא העמידו חכמים דבריהן במקום פרת דפסח הוא בכרת אולם בפסחים צ"ב אמר רבא ערל הזאה ואזמל העמידו דבריהן במקום פרת אוגן ומצורע ובה"פ לא העמידו דבריהן במקום פרת וצ"ע בנ"ד למי דומה ואם העמידו חכמים דבריהן לגבי משוף במקום פרת שיהי' אסור באכילת פסח או לא ולענ"ד נראה דזה תלוי בחילופי הטע' שבין הרמב"ם להראב"ד בפ"י מה' ק"פ בהא דפעמים העמידו דבריהן במקום פרת דז"ל הרמב"ם שם גבי ערל והלא גזרה זו מדבריהם ופסח בכרת והא"ף העמידו דברי' במקום פרת מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול כו' לפיכך העמידו דברי' שהרי זה המל' יש לו שלא יטבול עד שיבריא ולא יבוא לידי חיוב פלל ע"ש ובפ"ב מה' מילה כתב גבי איזמל ואין עירוב מדבריהם נדחה מפני הבאת הספין הואיל ואפ"ש להביאו מע"ש ועיין בה' ק"פ שם ה"ו הטעם גבי הזאה וכלל דבריו הוא במקום דאין שום תקנה אחרת ואם יעמדו דבריהן במקום זה בע"כ יהי' באיסור פרת כמו אוגן ומצורע ובה"פ לכו לא העמידו דברי' במקום פרת אולם היכי שיש תקנה אחרת דאף אם יעמדו דבריהן אין ה"כ שיעבור על איסור פרת כמו ערל דאפ"ש לו שלא יטבול ולא יתחייב בפסח וכן אזמל אפ"ש להביא מע"ש לכו העמידו דבריהן וגבי הזאה ע"ש הטעם בכס"מ ולפ"ז נראה ברור דגם גבי משוף העמידו חכמים דבריהן דהא אפ"ש לו למול ולאכול בפסח ואם הוא בשאט נפש אינו רוצה למול העמידו חכמים דבריהם וכ"כ דאסור מדרבנן

בתרומה מפני שגנאה כערל ה"ה דאסור באכילת פסח אולם הראב"ד שם בהשגות כתב דהטעם לכוון שהשבות שיוכל לבוא לידי אסור פרת העמידו דבריהן במקום פרת דהאי פרת והאי פרת והיגו ערל עפ"ם כמו שאמרו גזירה שמה שמה כו' והגאון שמה שמה יטלנו בידו כו' וכן אמר אב"ל אונובה"פ כו' אין פאן גזירה לפיכך לא העמידו ע"ש ולדבריו נראה דגבי משוה לא העמידו חכמים דבריהן ומותר בפסח דהא לא יוכל לבוא לידי אסור פרת כמוכח.

ועכ"פ נמצא דדין זה תלי ברבנותא וצ"ע על הגאון בעל מעין החכמה שכתב בפשיטות דהמשוה אסור בפסח. מיהו מ"מ אפ"ש לקיים דברי כת"ר והיגו אפי' לפי טעם הרמב"ם שבראנו דמשוה אסור בפסח מ"מ אפ"ל בבעל פ"ש שגנאה מהול כפי' התה"ד דאינו מחויב למול ורק דאסור בתרומה אפ"ל דמותר בפסח וצ"ע: מיהו בעיקר דקדוקו מ"ט לא קתני ואינו אוכל בפסח הוא דקדוק קל דאפ"ל דלרבנותא נקט ואינו אוכל בתרומה ומכש"כ בפסח ומשום דבפסח פתיב בהדי' בקרא כל ערל לא יאכל בו ותרומה ילפינן בג"ש תושב ושכיר מפסח או מאיש איש ועכ"פ פסח פשוט יותר וזיל קרי בי רב הוא ולפיכך נקט דאינו אוכל בתרומה ומכש"כ בפסח, אף ביותר י"ל דבדיוק קתני תרומה ואי הוי אמר דאינו אוכל בפסח לא הנה ידעינן מזה לתרומה דהנה לכאורה בלא"ה צ"ע דל"ל פ"ל לומר דאינו אוכל בתרומה פשיטא פינן דציצין מעפבין את המילה וחו"ז עליהם אפי' בשבת בודאי דאסור בתרומה ולכן נראה עפ"י מש"כ הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות דהנולד מהול אוכל בתרומה והטומטום אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל ע"ש ולכ' צ"ע ג דהא לפי המבואר בשבת קל"ה הא דנולד מהול צריף להטיף ד"ב משום דחיישינן שמה ערלה כבושה היא וכ"נ מדברי הראשונים א"כ גם נולד מהול הוא ספק ערל כמו טומטום ואמאי אוכל בתרומה וכבר עמד ע"ז בשו"ת משפנות יעקב חיו"ד סי' ס"א וע"ש מה שתיירץ בזה דלדעת הרמב"ם הא דצריף להטיף ד"ב בנולד מהול אינו משום ספק ערלה כבושה אלא דהטפת ד"ב הוא מצוה בפ"ע רק שאינה מעפכת לענין תרומה דאינו נקרא ערל ובקרא פתיב כל ערל לא יאכל בו וגמרינן מינ' לתרומה ודלא פסוגי' דשבת ויסוד הדבר הוא ממה שאמרו ביבמות דקרא תושב ושכיר לגבי פסח אתא לאתויי קטן שנולד מהול ולכ' קשה וכי אצטרף קרא למעוטי ספיקא דערלה כבושה ומזה ראי' דלר"ע א"צ הטפה משום חשש ערלה כבושה אלא דהוא מצוה בפ"ע ורבי קרא דלא יאכל בפסח אולם מ"מ אין נקרא ערל בשביל זה ולכן מותר בתרומה וע"ש בשו"ת הנ"ל שהאריך בזה, ולפ"ז נראה דניחא שפיר דאצטרף לאשמעינן במשנה דאם נשתייר בו ציצין המעפבין אינו אוכל בתרומה דהו"א נהי דמרבין מקרא דהמול ומול לרבות ציצין המעפבין היינו דמחויב למול ומ"מ הו"א דלא נקרא ערל בשביל זה ולגבי תרומה פתיב וכל ערל לא יאכל בו או מאיש איש לרבות הערל ועיין בשו"ת חת"ס סי' רמ"ח דלשון ערל פי' רמב"ן שבשורו אטום מןסוה מהערלה וכל שאינו מןסוה ראש הגויה הרי אינו ערל אלא לדינא כו' ע"ש ולפ"ז הו"א דמשום ציצין לא נקרא ערל ולכן קמ"ל במשנה דכ"ז דלא נמול כדין מקרי ערל גמור ואסור בתרומה, ולפ"ז ניחא שפיר דלא קתני ואינו אוכל בפסח דבפסח אין רבותא פ"ל שאינו אוכל דהא מרבין מקרא דתושב ושכיר לנולד מהול שאינו אוכל בפסח ומשום שלא הטיפו ממנו דם ברית אף דבודאי לא נקרא ערל משום זה דהטפת ד"ב הוא מצוה בפ"ע אלא דמ"מ גזה"כ הוא

וא"כ מכש"כ דאם נשתייר בו ציצין המעכבין שצריך עוד לחזור ולמולו דאסור בפסח
אף אי נימא דלא נקרא ערל וביותר אי הנה נקט פסח לא הנה ידעין מנה לתרומה דהו"א
דנקא בפסח אינו אוכל ומשום דרבי קרא דאפי' בשביל הטפת ד"ב אסור בפסח אבל
בתרומה דדוקא ערל אסור בו ונולד מהול באמת מותר בתרומה ולכן גם אם נשתייר
ציצין המעכבין אפשר דאינו נקרא ערל אף שמחויב למול והו"א דמותר בתרומה לכן
בהכרח קתני ואינו אוכל בתרומה ומכש"כ בפסח ועכ"פ אין מפאן שום ראי' לדברי
תה"ד: ובעיקר דברי תה"ד מה שדחקו לפרש המשנה בנראה מהול ולחלק לפרש"י בין
תרומה לעצם המילה הוא כמו שכ' ונ"ל ואם הנה אמר דפרש"י במתני' קאי אאינו נראה
מהול כשמתקשה אתי שפיר אף הלשון לא משמע הכי דא"כ אמאי נקט במשנה צריך
לתקן מפני מה"ע ושמואל נקט צריך למול ונראה דמהכי דייק הרמב"ם דחלקינהו לתרי
גונוי עכ"ל ע"ש, והב"ח בתשו' סי' ק"כ כתב לישב דלהכי לא קתני במשנה צריך למול
פלשון שאמר שמואל דמתני' אתי לאורוי' לן טעמא דהאי דינא שאפי' דמד"ת א"צ למול
אחר שפיר נמול פראוי מ"מ צריך לתקנו מפני מראית העין וזהו שאמרו מתקנו כו'
ר"ל שאין זה אלא תיקון בעלמא מפני מה"ע אבל שמואל מאחר דלא אתי לן לאירוי'
מידי נקט פלשון קצר צריך למול ע"ש והוא קצת דוחק: אולם לענ"ד נראה לישב בעז"ה
קושיא זו בטו"ט והוא עפ"י מש"כ הש"ך בנקה"כ לפרש דנראה ואינו נראה שפגמ'
היינו הך דינא דתה"ד שנראה מהול קצת ואינו נראה רק מיעוט העטרה ובזה פליג
שמואל עם רשב"ג דלרשב"ג אפי' נראה מהול רק קצת א"צ למול וכשי' התה"ד
ולשמואל צריך שיהי' נראה מהול בעת קישוי רוב העטרה ואם נראה מהול רק קצת הוא
נראה ואינו נראה דצריך למול ודלא כתה"ד ולפ"ז הך דאמר שמואל ואם לאו צריך
למול היינו כ"ז שלא נראה מהול פדין והנה פבר פתבתי למעלה בתשובה דלשי' התה"ד
דכשנראה מהול קצת א"צ למול לפ"ז ה"ה דבאינו נראה מהול פלל דצריך למול ג"כ
אינו צריך למול רק כ"כ עד שיהי' נראה מהול קצת שהוא מיעוט העטרה והנה הב"י
הביא בשם בעל העיטור שכתב לענין פלוגתא דשמואל ורשב"ג בנראה וא"נ ונ"ל
ומסתברא לן דשמואל הלכה למעשה אתי לאשמעינן ולא לאפלוגי אברייתא אתא
והלכתא צריך עכ"ל העיטור וביאור דבריו הוא דשמואל מודה דמעיקר הדין הוא
פרשב"ג דלא יפלוג אברייתא אלא דמ"מ אתי לאשמעינן הלכה למעשה להחמיר בנראה
וא"נ והנה לפמ"ש הב"י דגם דברי הרמב"ם והטור כשמואל בע"כ צ"ל דס"ל ג"כ
פהעיטור דשמואל הלכה למעשה אתי לאשמעינן.

ולפ"ז ניחא שפיר דבאמת מפרש רש"י המשנה דקתני מתקנו מפני מה"ע באינו נראה
מהול כשמתקשה ולהכי צריך לחתוך באזמל והוא כמו דאמר שמואל ואם לאו צריך
למול ומ"מ ניחא הך דנקט במתני' מתקנו מפני מה"ע ושמואל אמר צריך למול והיינו
משום דהמשנה בודאי ס"ל פדינא פרשב"ג דנראה ואינו נראה א"צ למול והיינו דאפי'
בנראה מהול קצת סגי וכשי' התה"ד ולפ"ז ה"ה בשאינו נראה מהול פלל דצריך למול
א"צ למול ולגלות את רוב העטרה פדין מילה אלא דסגי אם ימול ויגלה מיעוט העטרה
שיהי' עכ"פ נראה מהול קצת ולכן קתני במשנה מתקנו מפני מה"ע והיינו תיקון בעלמא
למול קצת מפני מה"ע ולא מילה גמורה אולם שמואל דאתי לאשמעינן הלכה למעשה
דנו"נ צריך למול ולא סגי בנראה מהול קצת ולפ"ז גם באינו נראה דצריך למול צריך

שְׂיָהָא מִיְלָה גְמוּרָה לְגִלוּת רַחֲבַת הָעֵטְרָה וְלִכְּוֹן נִקְטָא שְׂמוּאֵל צָרִיף לְמוּל, וְאַף דְרִשְׁבָּ"ג סִבְר
בְּנוֹ"נ א"צ לְמוּל וּלְפ"ז גַּם בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל פְּלָל א"צ מִיְלָה גְמוּרָה פְּנ"ל וּמ"מ נִקְטָא כ"ז
שְׂמִתְקַשָּׁה וְאִינוּ נִרְאָה מְהוּל צָרִיף לְמוּל הֵינְנוּ מְשׁוּם דְתַנָּא דְבְרִייתָא לָא דִינִיק כ"כ פְּמו
בְּמִשְׁנָה נְעוּד דְלִפְמ"ש הָרִי מְדַקְתָּנִי מְתַקְנוּ מְוֹכְרָח דְסָגִי שְׂמִיּוּל קִצָּת וּמְכ"ש דְכָשְׁפָבָר
נִרְאָה מְהוּל קִצָּת א"צ לְמוּל וּלְפ"ז אֲשַׁמְעִינּוּ מִתְנִיתִין דְנוֹ"נ א"צ לְמוּל אוּלָם לְרִשְׁבָּ"ג
בְּבְרִייתָא בְּלֵא"ה מְוֹכְרָח מְדַבְרִיו דְנוֹ"נ א"צ לְמוּל מְדַפְתַּח בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל בְּהַדְלָ וְלִקְוָה
לָא דִינִיק בְּלִישְׁנָא וְנִקְטָא צָרִיף לְמוּל.

וְהִנֵּה לִפְמ"ש בְּתִשְׁבָּה לְעִיל לְצַדִּד דְגַם לְפִי דַעַת הַתְּבוּ"ש דְעֵטְרָה הוּא חוּט גְבוּהַ הַסּוּבָב
לְבַד ג"כ אֲפִשֵׁר דְמַהֲנִי אִם נִרְאָה מְהוּל קִצָּת מִן הַבְּשָׂר אָף שְׂלֵא נִרְאָה מְהוּל עֵטְרָה פְּלָל
וּלְפ"ז פְּשָׁצְרִיף לְמוּל בְּאִינוּ נִרְאָה סָגִי ג"כ שְׂמִיּוּל קִצָּת עַד הַחוּט אָף שְׂלֵא יִגַע בְּעֵטְרָה
פְּלָל מְכַש"כ נִיחָא דְנִקְטָא רַק מְתַקְנוּ.

וּלְפִמְש"כ יִתְבָּאָר ג"כ פִּרְש"י שְׂכַתְבִּי מְתַקְנוּ וּמְשַׁפֵּעַ בְּאִזְמַל מְאוּתוֹ עוֹבֵי בְּמִקְצָת וּלְפִי
מִש"כ הַב"ח בְּתִשְׁבָּה דְלִפְרִש"י מִיְיָרִי מִתְנִי' בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל וְהֵינְנוּ הָךְ דְאָמַר שְׂמוּאֵל
וְאִם לָאוּ צָרִיף לְמוּל וְהֵינְנוּ מִיְלָה גְמוּרָה וּמְכ"ש הַרְמַב"ם דְצָרִיף לְקִצָּת פְּלָל הַבְּשָׂר
הַמְדוּלָדָל א"כ מַה זֶה שְׂפִיר שְׂמִיּוּל שְׂפִיר דְא"צ לְמוּל רַק עַד שְׂיָהָה' נִרְאָה מְהוּל וְכַנ"ל לְפִי הַתְּבוּ"ש וּבִיטוּד זֶה יֵשׁ לְיִשָּׁב פִּרְש"י
גַּם לְכָל הַפִּירוּשִׁים שְׂנַפְרִשׁ בְּנִרְאָה וְאִינוּ נִרְאָה וְהוּא עִפ"י הַצָּעָה זֹאת דְלִתְה"ד דְסָגִי
שְׂיָהָה' נִרְאָה מְהוּל קִצָּת דֵּה"ה בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל פְּלָל ג"כ א"צ לְמוּלוֹ רַק עַד שְׂיָהָה' נִרְאָה
מְהוּל קִצָּת וּלְפ"ז נִרְאָה לֹאמַר דְלְכָל הַפִּירוּשִׁים שְׂנַפְרִשׁ בְּנוֹ"נ לְמ"ד דְנִרְאָה וְאִינוּ נִרְאָה
א"צ לְמוּל ה"ה דְאִם אִינוּ נִרְאָה מְהוּל פְּלָל דְצָרִיף לְמוּל א"צ לְמוּל רַק כ"כ עַד שְׂיָהָה'
נִרְאָה וְא"נ וְכַמּוֹ דְלִכְתְּחִלָּה בְּנוֹ"נ א"צ לְמוּל עוּד וּלְפ"ז נִיחָא שְׂפִיר דְקִתְנִי בְּמִשְׁנָה מְתַקְנוּ
וּמְשׁוּם דְהַמְשָׁנָה ס"ל פְּרִשְׁבָּ"ג דְנוֹ"נ א"צ לְמוּל וְלִהְיֵי קִתְנִי מְתַקְנוּ הֵינְנוּ תִיקוּן בְּעֵלְמָא
דְגַם לְאַחַר הַתִּיקוּן עֲדִיין נִרְאָה וְאִינוּ נִרְאָה וּמ"מ סָגִי בְּהַכִּי פְּנ"ל אוּלָם שְׂמוּאֵל דְהִלְכָה
לְמַעֲשָׂה אֲתִי לְאֲשַׁמְעִינּוּ דְנוֹ"נ צָרִיף לְמוּל א"כ ה"ה דְבְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל פְּלָל דְצָרִיף שְׂמִיּוּל
הוּא עַד שְׂיָהָה' נִרְאָה מְהוּל לְגַמְרִי לְכָוִי נִקְטָא צָרִיף לְמוּל וְכַנ"ל: וּבְזֵה יְבוֹאָר מַה שְׂיָשׁ
לְדַקְדָּק בְּהָא דְאָמַר שְׂמוּאֵל קִטְוִן הַמְסוּרָבֵל בְּבְשָׂר כו' וְהוּא דִין חֲדָשׁ לְעִצְמוֹ מְדוּעַ לָא אָמַר
דִּינוּ עַל מִתְנִיתִין דְהָא דְתַנּוּ מְתַקְנוּ מְפָנִי מַה"ע הֵינְנוּ בְּשָׂאִינוּ נִרְאָה מְהוּל שְׂמִתְקַשָּׁה אוּ
נוֹ"נ אֲבָל אִם נִרְאָה מְהוּל א"צ לְמוּל וְכַת"ר הִבִּיא רֵאִי מְזֵה לְנִקְוָה כ"כ מִש"כ לְפִרְש"י
דְמִתְנִי אִיְיָרִי בְּשַׁעַת מִיְלָה וְאַף בְּנִרְאָה מְהוּל צָרִיף לְחַתְנוּהָ בְּאִזְמַל וְדְבְרִיו נְכוּנִים.

וּבְאַמַּת פְּבָר עֲמַד ע"ז הַב"ח בְּתִשְׁבָּה סִי' ק"כ ע"ש שְׂכַתְבִּי וְהָא דְלָא אָמַרָה בְּלִשׁוֹן ל"ש
אוּ בְד"א הֵינְנוּ מְשׁוּם דְאֲתִי לְפִלוּגִי אֲבְרִייתָא דְרִשְׁבָּ"ג עַכ"ל וּבִיאוּר דְבְרִיו הוּא דְלִכְּוֹן
אָמַר שְׂמוּאֵל בְּלִשׁוֹן זֶה לְאֲשַׁמְעִינּוּ דִין נוֹ"נ דְצָרִיף לְמוּל וְאִי הִיָּה אָמַר בְּלִשׁוֹן ל"ש אוּ
בְד"א לָא הִי מוּכַח מְדַבְרִיו מַה ס"ל בְּנוֹ"נ, אוּלָם עֲדִיין אִין זֶה מְסַפִּיק דְאֲפִתִי הוּ"ל
לְשְׂמוּאֵל נְאָמַר דִּינוּ עַל מִתְנִי' וְלְאֲשַׁמְעִינּוּ בְּפִירוּשׁ דִּין נוֹ"נ וְהוּ"ל לֹאמַר ל"ש אוּ בְד"א
דְמִתְקְנוּ בְּאִינוּ נִרְאָה מְהוּל אוּ נוֹ"נ אֲבָל נִרְאָה א"צ, אוּלָם עִפ"י שִׁיטַת בְּעַל הָעֵיטוּר הַנֶּ"ל
דְשְׂמוּאֵל לָא פְּלִיג אֲבְרִייתָא וְרַק הִלְכָה לְמַעֲשָׂה קַמ"ל וּלְפ"ז בְּנוֹדָאֵי הַמְשָׁנָה דְקָאֵי לְעִיקוּר
הַדִּין ס"ל פְּרִשְׁבָּ"ג דְנוֹ"נ א"צ לְמוּל וְרַק דְשְׂמוּאֵל ס"ל דְלְמַעֲשָׂה יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּנוֹ"נ פְּנ"ל

ולפ"ז ניקח שפיר דלא הי' אפשר לשמואל לאמר דינו בלשון בד"א או ל"ש דמתקנו מפני מה"ע דוקא בשאינו נראה מהול או נראה ואינו נראה דהא לדין המשנה בנדאי נו"נ א"צ למול ולכן אמר שמואל דין לעצמו לאשמעינן הלכה למעשה דנו"נ צריף למול וזה נכון: ובמה שפתי ביעז"ה בדעת החכם הספרדי שכתב דלא נאמרה בדיקת הקישוי אלא לגבי קטן המסורבל אבל בכל השאר צריף שתראה העטרה גלויה אפי' שלא בשעת קישוי וחדשתי די"ל דהוא רק מדרבנן ותי' בזה קושית הש"ף מהירושלמי ושיבח כת"ר את דברי נהניתי כי עלו לרצון בס"ד, אולם מה שהוסיף כת"ר לומר דיש לפקפק דלפי דרפי לא היתי צריף לומר דהוא מדרבנן דלהנה פוסקים דס"ל דזה אלי ואנהו הוא דאורייתא ומ"מ בציצין שאין מעכבין אין חוזר עליהם בשבת אף דהוא מה"ת משום זה אלי ואנהו ולפ"ז אפ"ל דאף אי נימא דמדאורייתא לא אולינו בתר שעת קישוי מ"מ בנראה מהול בשעה שמתקשה אינו דוחה שבת והיינו הך דירושלמי, תמה אני על חכם כמותו שיצא מפיו דבר זה ומאי ענין זה לזה דבנדאי אי נימא דמדאורייתא לא אולינו בתר שעת קישוי א"כ כ"ז שאין רוב העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי הנה ערל גמור מה"ת והן ציצין המעכבין את המילה ובנדאי דדוחה שבת ולכן פתי דנלע"ד דבאמת הוא רק מדרבנן וכנ"ל אולם במל כפר כל ציצין המעכבין ולא נשתייר רק ציצין שאין מעכבין דכפר יצא יד"ח מילה מה"ת וכי הידור מצנה משום זה אלי ואנהו יהי דוחה שבת ואין להאריף פלל בזה: ועל דברת ספר נחל איתן שהבאתי שכתב דעל ציצין המעכבין את המילה אינו חייב פרת והקשה כת"ר מדברי התוס' שבת קנ"ז שהקשו דל"ל למתני מל ולא פרע כאילו לא מל הא כבר תני בשר החופה את רוב העטרה מעכב ולהנ"ל הא איצטריף לאשמעינן דכאילו לא מל וחיוב פרת, הנה התוס' בנדאי לא ס"ל כן והגאון הנ"ל כתב באמת לישוב קושית התוס' בזה ע"ש: סימן ל עתירת שלום וברכה לכבוד הרב הגאון הגדול מאור הגולה כו' כקש"ת מו"ה יוסף דובער נ"י (זצ"ל) הגאבד"ק סלוצק.

מבוא ד"ש פמשפט, הנה הגיעני מכתבו הטהור עם ספרו הבהיר בו"ה בית הלוי חלק שני כו' והנני נמצא לעורר את הדר"ג על הדברים האמורים בספרו סי' מ"ז: הנה הדר"ג הואיל באר מחלוקת הרמב"ם והטור לענין מילה בחול אם חוזר על ציצין שאין מעכבין כשפירש דלדעת הרמב"ם גם בחול אינו חוזר ולדעת הטור חוזר בחול משום זה אלי ואנהו והאחרונים הקשו על הרמב"ם מסוגי' דשבת קל"ג ס"ל להרמב"ם דלא שייף התנאה לפניו במצות כשפירש משום דבסנפה נאה ולולב איכא ואנהו בעת קיום המצנה אולם במילה לאחר ששל וסילק את ידיו הרי כבר נגמר מעשה המצנה וכשיחזור אחר שפירש הרי הוא התנאה בלא קיום המצנה, אולם דעת הטור הוא דמצות מילה נמשכת על האדם כל ימי חייו ומלבד המעשה עצמה של המילה חתיכת הערלה דהוי מצנה עוד זאת נמשך לעולם מצנה על ישראל שיהי' נימול וכמו שכתוב והי' בריתי בבשרכם לברית עולם וכן האב שיש לו בן עד שיגדל הבן נמשכת עליו המצנה דכל בן שיהי' לו היא נימול ולפיכך ס"ל להטור דאע"ג דפירש הוי התחלה אחריתא מ"מ שייף התנאה לפניו במצות עכ"ד: ועל חקירה זו ראיתי לעורר בעז"ה דהנה לכאורה נלע"ד להביא ראיה ברורה דמצות מילה נמשכת לעולם ותמיד הוא מקיים מצנה במה שהוא נימול דהנה במנחות מ"ג מיתי ברייתא ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין

בְּרֵאשִׁיָּהוּם כּו' וְעַלִּיהֶן אָמַר דָּוִד שְׁבַע בַּיּוֹם הַלְלֵתִיהֶן כּו' וּבִשְׁעָה שְׁנַכְנַס לְבַיִת הַמֶּרְחֵץ כּו' אָמַר אוֹי לִי שְׂאֵעֲמֹד עָרוֹם בְּלֹא מִצְנֶה וְכִינּוֹן שְׁנֹזְפֵר בְּמִלָּה שְׁבַבְשָׁרוֹ וְנִתְיַשְׁבָּה דַעְתּוֹ ע"ש.

וְלִכְאוּ' בְּמָה נִתְיַשְׁבָּה דַעְתּוֹ הָא הַמ"ע שֶׁל מִלָּה כְּבָר נִתְקַיְּמִים בְּזַמְנָהּ וְהוּי פִּשְׁאָר מִצּוֹת שְׂקִינִים בְּזַמֵּן הָעֶבֶר וְעַדִּינּוֹן עֲכָשְׁיוֹ הוּא עָרוֹם בְּלִי מִצּוֹת, אוּלָם לְפִי סְבָרָא הַגָּ'ל דְּמִצְנוֹת מִלָּה הִיא מִצְנֶה הַנְּמַשְׁכֵּת לְעוֹלָם שְׂיִהְיִי נִימּוֹל וּמִצְנֶה זֶה הוּא מְקַיְּמִים תְּמִיד וְכִמוֹ צִיצִית שְׁבַבְגָּדוֹ וְלִכּוֹן פִּשְׁנֹזְפֵר בְּמִלָּה שְׁבַבְשָׁרוֹ שְׁפִיר נִתְיַשְׁבָּה דַעְתּוֹ, וְאִין לְהַקְשׁוֹת וְלֵה"ר לְהִקְפֹּף מְהֵא דְאָמַר בְּבְרִייתָא וְעַלִּיהֶן אָמַר דָּוִד שְׁבַע בַּיּוֹם הַלְלֵתִיהֶן וּפְרַש"י דְּהִינּוּ תְּפִילִין בְּרֵאשִׁי וּבְזָרוּעַ וְאַרְבַּע מִצְנוֹת צִיצִית וּמְזוּזָה הָרִי שְׁבַע וּכ"ה בְּהִדְנָי בְּתוֹסְפֹתָא סוּף בְּרִכּוֹת אִין לָהּ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִין שְׁבַע מִצְנוֹת מְקִיפִין אוֹתוֹ תְּפִילִין בְּרֵאשִׁי כּו' וּלפ"ז לִכְאוּ' אִמָּאי לֹא חָשִׁיב שְׂמֵנָה מִצְנוֹת מְקִיפִין אוֹתוֹ וְהִינּוּ מִצְנוֹת מִלָּה הַנְּמַשְׁכֵּת לְעוֹלָם אִף בְּאַמַּת י"ל דְּלֹא חָשִׁיב אֲלָא הַמִּצְנוֹת שֶׁהוּא נוֹשֵׂא עָלָיו וְהֵם נִיכְפָרִים בְּקוּם וְעֲשֵׂה כְּמוֹ מְזוּזָה צִיצִית וְתְּפִילִין אֲבָל מִלָּה נְהִי דְּמְקַיְּמִים מִצְנֶה כְּמָה שֶׁהוּא נִימּוֹל אֲבָל אִינוּ דְּבָר מְנוּחָד פְּרָטִי שֶׁהוּא עָלָיו וְלֹא דְּמִי לְהִנְי וְהַחֲלִיזוֹק מוּבָן: וְהִנֵּה כ"ג הַקְּשָׁה ע"ז מִגַּמ' דְּשִׁבְתָּ קל"א גְּבִי מִלָּה וְכָל מְכַשְׁרֵיהֶן דּוֹחִין אֶת הַשִּׁבְתָּ דְּבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר מִנ"ל לר"א הָא כּו' וְעוֹד מָה לְהִנְיָ שְׁכּוֹן אִם עֶבֶר זַמְנָה בְּטָלָה הָרִי דְּבְמִלָּה אִם עֶבֶר זַמְנָה לֹא בְּטָלָה וְאִם נֶאֱמַר דְּמִצְנוֹת מִלָּה נְמַשְׁכֵּת לְעוֹלָם א"כ הָא אִי עֶבֶר זַמְנָה בְּטָלָה דְּהָרִי בְּכָל שְׁעָה יַחֲסֵר לוֹ הַמִּצְנֶה וְכַמְש"כ הַתּוֹס' בַּד"ה וְשׁוֹיִן דְּצִיצִית וּמְזוּזָה חָשִׁיבִי אִי עֶבֶר זַמְנָה בְּטָלָה דְּאִם יְקַיְּמָנָה לְמַחֵר יַחֲסֵר לוֹ הַמִּצְנֶה שֶׁל הַיּוֹם כִּינּוֹן דְּהוּי מִצְנֶה הַנְּמַשְׁכֵּת וְה"נ בְּמִלָּה עכ"ד.

וְהַנְּרָאָה לַעַנ"ד לִישֵׁב קוֹשְׁיָי זֶה וַיִּתְּבָאֵר ג"כ דְּהַרְמַב"ם לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל וְלֹא ס"ל דְּמִצְנוֹת מִלָּה יְהִי נְמַשְׁכֵּת לְעוֹלָם וּבְהַקְדָּם מ"ש הַדְּר"ג שֶׁם בַּסְק"ו וְז"ל בְּשִׁלְמָא הָא לֹא קָשָׁה לִי לְדַעַת הַטּוֹר דַּס"ל דְּמַלְבַּד מְעַשֵׂה הַמִּלָּה אִיכָּא מִצְנֶה לְעוֹלָם כְּמָה שֶׁהוּא נִימּוֹל א"כ יְהִי מְשׁוּף צָרִיף לְמוֹל שְׁנִית מְדַאוּרִייתָא וְא"כ תְּקַשָּׁה מְהֵא דְאִיתָא בִּיבְמוֹת ע"ב אָמַר ר"ה ד"ת מְשׁוּף אוֹכַל בְּתַרוּמָה כּו' הָרִי דְמַה"ת אִין צָרִיף לְמוֹל שְׁנִית כָּלֵל זֶה לֹא קָשָׁה דְּהָא לֹא הוּי מִצְנֶה רַק שְׂיִתְתּוּף עוֹר הָעֶרְלָה וְכֵן לְהַטּוֹר דְאִיכָּא מִצְנֶה נְמַשְׁכֵּת הוּא ג"כ שְׂיִהְיִי נִימּוֹל לְעוֹלָם בְּלֹא עוֹר הָעֶרְלָה אֲבָל מָה שְׂאֵח"כ נְעַשֵׂה מְשׁוּף הָרִי בְּשׁוֹר זֶה אִינוּ מִן הָעֶרְלָה וְה"ז דּוּמָה מְדַאוּרִייתָא כְּמַחְנוּפָה בְּבָגָד דְּמָה לִי בְּבָגָד מָה לִי בְּשׁוֹר אַחַר שְׂאִינוּ עֶרְלָה עכ"ל.

וְלַעַנ"ד לֹא יֵצֵא יד"ח בְּזָה וְקִיָּצֵר בְּמָקוֹם שֶׁהִי רְאוּי לְהֶאָרִיף דְּהִנֵּה הַט"ז סִי' רַס"ד כְּתַב וְז"ל וּמְסַתְּפָקָא לִי דְאִם נוֹלַד מְהוּל וְהַטִּיפוֹ מְמַנּוֹ ד"ב וְאַח"כ מְפַח שְׂמֵנּוּ נְתַרְבָּה וְנִמְשָׁף הָעוֹר לְמַעְלָה כּו' מִי גִימָא דְצָרִיף לְחַתּוּף הָעוֹר בְּאִינְמֵל וְלִתְקִנּוֹ פְּרָאוּי דְכָאֵן לֹא שְׂיִיף לּוֹמַר שְׁכָבֵר הִי נִימּוֹל פְּרָאוּי מַה"ת דְּבִאוּתָהּ שְׁעָה לֹא הוּ"ל עֶרְלָה כָּלֵל וְדְמִי לְכִסּוּי הַדָּם כּו' אוֹ דִּילְמָא דְשְׂאִנִי הֵכָא דְמַה"ת אִין חַיּוּב רַק הָעֶרְלָה בְּתוֹלְדָה וְלֹא מָה שְׂנַמְשָׁף אַח"כ עכ"ל, וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ עֵיקַר סְפִיקוֹ וְהִינּוּ דְהָא דְקִי"ל דְּמְשׁוּף א"צ לְמוֹל רַק מְדַרְבְּנָן וְכַמְבּוֹאֵר בִּיבְמוֹת ע"ב אִי גִימָא דְהַטְעַם הוּא מְשׁוּם דְמַה"ת א"צ לְמוֹל רַק פְּעַם אַחַת וּמְפִינּוֹן שְׁכָבֵר נִימּוֹל פ"א שׁוּב א"צ לְמוֹלוֹ שְׁנִית וּלפ"ז בְּנוֹלַד מְהוּל שְׁלֹא נִימּוֹל מְעוֹלָם כָּלֵל לְכֵן אִם נְמַשְׁף עֶרְלָתוֹ אַח"כ צָרִיף לְמוֹלוֹ מַה"ת דְאִין נ"מ בֵּין עֶרְלָה מְלִידָה אוֹ שְׂנַעְשֵׂה עֶרְלָה אַח"כ אוֹ דִּלְמָא דְעֵיקַר הַטְעַם דְּמְשׁוּף א"צ לְמוֹל רַק מְדַרְבְּנָן מְשׁוּם דְלֹא מְקַרִי עֶרְלָה רַק מָה שֶׁהוּא בְּתוֹלְדָה וְלֹא מָה שְׂנַמְשָׁף אַח"כ וּלפ"ז גַּם בְּנוֹלַד מְהוּל אִם נְמַשְׁף עֶרְלָתוֹ

א"צ למול מה"ת דמה שגמשה לא מקרי ערלה כלל ועכ"פ לפ"ז נראה דדברי הדר"ג תקנו רק אי נימא דהא דמשוה א"צ למול מה"ת משום דערלה הוי רק בתולדה אבל מה שגמשה בשאר אח"כ וחופה את העטרה לא מקרי ערלה כלל ולפ"ז שפיר י"ל כסברת הטור דהמצוה נמשכת עליו לעולם שיהי' נימול ומ"מ אף אי נמשכה ערלתו מקרי נימול מן הערלה דהבשר שגמשה לא מקרי ערלה וכנ"ל אולם אי נימא דהטעם דמשוה דרבנן הוא משום דגזיה"כ שא"צ למול רק פעם אחת ובנולד מהול שלא נימול עדיין כלל ונמשכה ערלתו צריה באמת למולו מה"ת הרי דגם מה שגמשה אח"כ בשאר על העטרה מקרי ערלה כמו שהוא בתולדה אלא דגזיה"כ הוא דאם נימול פ"א פראוי כפר יצא וא"צ למול שנית וא"כ א"א לומר כלל דהמצוה נמשכת עליו לעולם שיהי' נימול בלא ערלה דהא אם נמשכה ערלתו פנין דזה מקרי ערלה הרי באמת לא מקרי נימול כלל וע"כ צ"ל דמצות מילה הוי רק מעשה המילה בעצמה למול ערלתו ולא שיהי' מצוה נמשכת עליו לעולם שיהי' נימול וכנ"ל והנה לענין ספיקת הט"ז הביאו האחרונים מכילתא מפניקשת בא פירשה ט"ו ונ"ל ר"א אומר אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח ומה ת"ל ומלתה אותו כו' דבר אחר ומלתה אותו אז יאכל בו להביא את שנתקיימה בו מצות מילה אפילו שעה אחת אפילו שחזר הבשר וחפה העטרה אינו מעכבו לאכול בפסח ולא בתרומה ע"כ, ומשמע בהדיא דדוקא כשנתקיימה בו מצות מילה שפכר נימול פהלכתו אז אם נמשכה ערלתו אינו מעכבו מלאכול בפסח אבל אי לא נתקיימה בו מצות מילה כלל פגון שנולד מהול ואח"כ חזר הבשר וחפה את העטרה מעכבו מלאכול בפסח דבכה"ג צריה למולו מה"ת, ובע"כ דגם מה שגמשה ערלתו אח"כ מקרי ערלה אף דלא הוי בתולדה אלא דגזיה"כ הוא דמכיון שנתקיימה בו מצות מילה פעם אחת שוב א"צ למולו שנית.

אולם בתשובה (עיי' בפר"י ח"א סי' ל"א) הארכתי בזה לבאר דבנדאי סוגית הגמ' דידן חולק על המכילתא דבאמת סוגית הגמ' ביבמות שם לא ס"ל הך דרשא דמכילתא דאילו לפי המבואר במכילתא דריש קרא דמלתה אותו להביא דמשוה אינו מעכבו מלאכול בפסח והיינו דא"צ למול מה"ת הרי דבלא קרא מן הסברא הייתי אומר דאף שפכר נימול מ"מ אם חזר הבשר וחפה את העטרה צריה למול מה"ת ואסור בפסח ואילו ביבמות בסוגי' שם פריה לר"ה דס"ל דמשוה דרבנן מברייתא דמשוה צריה שימול כו' שצאמר המול ימול אפילו מאה פעמים ואומר את בריתי הפר לרבות המשוה קס"ד מדנסוב קרא דאורייתא היא ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש ומפני' להיפך דלפי הס"ד דקרא הוא דרשה גמורה לרבות המשוה הרי דמצריה קרא לרבות המשוה שיהי' צריה למול ומשמע דכל כמה דליכא קרא לרבות משוה אין להצריכו למול מה"ת ובמכילתא מצריה קרא להיפך למעט המשוה דא"צ למול כנ"ל (וע"ש בתשובה מש"כ עוד בזה).

ועכ"פ הרי דסוגיא דיבמות סותרת לדברי המכילתא ולכן נראה לענ"ד דבסברא זו הם מחולקים באמת והיינו דסוגיא דידן ביבמות ס"ל דערלה הוא רק בתולדה ומה שגמשה אח"כ לא מקרי ערלה כלל ולפ"ז לא צריה כלל למעט משוה מקרא בהדי' דמהיכי תיתי לחייב משוה למולו אחר דלא מקרי ערלה כלל ורק לרבות משוה צריה קרא אולם המכילתא ס"ל דגם הבשר הנמשך על העטרה מקרי ערלה ואין חילוק בין ערלה בתולדה או נמשך אח"כ לכן צריה מקרא מפני' למעט המשוה דא"צ למול אולם בלא מיעוט הפתוב הו"א דצריה למול מה"ת פנין שמה שגמשה הוי ג"כ ערלה כנ"ל: ועל פי הנ"ל

מִיָּוֶשֶׁב שְׁפִיר קְנוֹשֵׁית הַדֶּר"ג לְסִבְרַת הַטּוֹר דְּמַצְנוֹת מִיֵּלָה הִיא נִמְשָׁכָה לְעוֹלָם א"כ אִיךָ
אֲמַרְיִנּוּ בַגְמ' שְׁבַת דְּמַצְנוֹת מִיֵּלָה אִם עֶבֶר זְמַנָּה לֹא בְטָלָה וְלִסְבָּרָא זֹו הָרִי גַם בְּמִיֵּלָה אִם
עֶבֶר זְמַנָּה בְטָלָה דְהָרִי כָּל שְׁעָה יִחְסֹר לוֹ הַמַּצְנָה וְשִׁצְרִיךְ לְהִיּוֹת נִימּוֹל אוֹלָם לַפּמ"ש הָרִי
עֵיקָר סִבְרַת הַטּוֹר הוּא רַק לְפִי שִׁיטַת ש"ס דִּילֵן בִּיבְמוֹת דְּעַרְלָה הוּא דְוָקָא בְּתוֹלְדָה וּמָה
שְׁנַמְשָׁף אַח"כ לֹא מְקַרֵי עַרְלָה כָּלֵל שְׁפִיר אַפ"ל דְּהַמַּצְנָה נִמְשָׁף עָלָיו לְעוֹלָם שְׁיֵהָא נִימּוֹל
וְאַף אִם הוּא מְשׁוּף הָרִי כְּמוֹ שְׁמַחְנוּפָה בַּבְּגָד וְכַנ"ל.

אוֹלָם לְפִי דְבָרֵי ר"א בְּמַכִּילְתָּא דַס"ל ע"כ דְּגַם כָּל הַבְּשָׂר שְׁנַמְשָׁף אַח"כ מְקַרֵי עַרְלָה
גְּמוּרָה אֶלָּא דְגוּזָה"כ הוּא דַא"צ לְמוֹל רַק פַּעַם אַחַת הָרִי בְּוֹדָאֵי א"א לֹוֹמֵר דִּישׁ עָלָיו מַצְנָה
נִמְשָׁכַת לְעוֹלָם שְׁיֵהָא נִימּוֹל דְּהָא אִם נִמְשָׁף עַרְלָתוֹ לֹא מְקַרֵי נִימּוֹל כָּלֵל וּמ"מ א"צ לְמוֹל
וּבַע"כ דַמ"ע שְׁל הַמִּיֵּלָה הוּא רַק מַעֲשֵׂה הַמִּיֵּלָה בְּעַצְמָה לְמוֹל פַּעַם אַחַת עַרְלָתוֹ וַא"כ
בְּשִׁבַּת דְּקְנוֹשֵׁית הַגְּמ' הוּא לר' אֶלְיָעֶזֶר וּלר"א לְשִׁיטְתוֹ בְּמַכִּילְתָּא פְּרִיךְ שְׁפִיר הַגְּמ' מָה
לְהִנָּף שְׁכֵן אִם עֶבֶר זְמַנָּה בְטָלָה אֶבֶל מִיֵּלָה אִם עֶבֶר זְמַנָּה לֹא בְטָלָה וְכַנ"ל, וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם
ז"ל בַּפ"ב מֵה' מִיֵּלָה לְעַנְיָן בַּעַל בְּשָׂר כְּתוּב וְז"ל וְדָבָר זֶה מְדַבְּרִים סוֹפְרִים אֶבֶל מֵה"ת
אַעֲפ"י שְׁהוּא נִרְאָה כְּעַרְלָה הוֹאִיל וּמָל אֵינּוּ צְרִיךְ לְמוֹל פַּעַם שְׁנִיָּה עַכ"ל, נִרְאָה בְּרוּר
מִלְשׁוֹנוֹ דַס"ל דְּהָא דְבַעַל בְּשָׂר אֵינּוּ צְרִיךְ לְמוֹלוֹ פַּעַם שְׁנִי מֵה"ת הוּא רַק מְשׁוּם שְׁאֵינּוּ
צְרִיךְ לְמוֹל רַק פַּעַם אַחַד וְלֹא מְטַעַם שְׁבָשָׂר שְׁנַמְשָׁף לֹא מְקַרֵי עַרְלָה דָּאֵי נִימָא דְזוּזָה לֹא
מְקַרֵי עַרְלָה לֹא הָרִי צְרִיךְ לֹוֹמֵר הוֹאִיל וּמָל א"צ לְמוֹל פַּעַם שְׁנִי וְז"ב וְדָבָרֵי הָרַמְבַּ"ם
הֵמָּה מְמַשׁ דְּבָרֵי הַמַּכִּילְתָּא וּלְפ"ז גַּם הָרַמְבַּ"ם לְשִׁיטְתוֹ כַּנ"ל וְלֹא ס"ל שְׁיֵהָא מַצְנוֹת מִיֵּלָה
נִמְשָׁכַת לְעוֹלָם.

אוֹלָם אַחַר הָעֵינּוּן נִרְאָה דָּאֵין מְקוּם כָּלֵל לְסִבְרָא זֹו מָה שְׁהַעֲמִיס בְּדַעַת הַטּוֹר דַמנ"ל לְחַדָּשׁ
בְּעַצְמֵינוּ סִבְרָא זֹו וְהִיכָא נִרְמָזָה וְהַפְתּוּב וְהִיָּה בְרִיתִי בְּבִשְׂרָכֶם לְבְרִית עוֹלָם בְּוֹדָאֵי פְּשֻׁט
הַפְתּוּב עַל עֵיקָר מ"ע דְּמִיֵּלָה שְׁהוּא בְרִית לְדוֹרוֹת עוֹלָם וְכַמֶּש"כ שָׁם וְהַקִּימוֹתֵי אֵת בְּרִיתִי
כו' וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרִיךָ לְדוֹרְתָם בְּרִית עוֹלָם דְּעֵיקָר הַמַּצְנָה שְׁל מִיֵּלָה בַע"כ נִיפְרַת הִיא
לְעוֹלָם בְּאֵדָם וְזֵהוּ בְרִית עוֹלָם אֶבֶל לֹא שְׁיֵהָא שְׁנֵי מַצּוֹת בְּמִיֵּלָה וּמְלַבֵּד מַעֲשֵׂה הַמִּיֵּלָה
בְּעַצְמָה יֵהִי עוֹד מַצְנָה נִמְשָׁכַת שְׁיֵהָא נִימּוֹל, וְהֵאִיךְ אַפ"ל שְׁהַתּוֹרָה הַזֵּהִיר ע"ז הָא מְפִינּוּן
שְׁמַל פ"א בַע"כ נִשְׂאָר כֵּן נִימּוֹל לְעוֹלָם דְּמְשׁוּף הָרִי רַק דְּרַבְּנָן, וְכֵן נִרְאָה ג"כ מְדַבְּרֵי
הָאֲחֵרוֹנִים דְּבְמִיֵּלָה שְׁלֹא בְּזְמַנָּה מְפִינּוּן שְׁעֶבֶר יוֹם הַשְּׁמִינִי אֵין קַפִּידָא אִם מְאַחַר לְמוֹל
וְרַק מְשׁוּם זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין נִגְעוּ בָּהּ וְעֵינֵי בְנו"ב מֵהַד"ת חִיו"ד סִי קַס"ו, וְכֵן הַב"י בַּה'
מִיֵּלָה הִבִּיא מ"ש הַרְשֵׁב"ץ דְּתִינּוֹק שְׁחָלָה וְנִתְרַפָּא בְּיוֹם ה' בְּשִׁבַּת מְמַתִּינִין לוֹ מְלַמּוּלוֹ
עַד יוֹם מְחַר כְּדִי שְׁלֹא יֵהִי שְׁלִישִׁי לְמִיֵּלָה בְּשִׁבַּת וְיִצְטָרְךָ לְחַלֵּל עָלָיו שְׁבַת דְּוָמִיא דָּאֵין
מְפִלִיגִין בְּסַפִּינָה פְּחוֹת מַג' יָמִים קוֹדֵם הַשְּׁבַת ע"ש וְהַש"ף בְּסוֹס"י רַס"ו הַקְּשָׁה ע"ז דְּהָא
בְּסַפִּינָה גּוֹפֵי' לְדָבָר מַצְנָה שְׁפִיר דְּמִי וְה"נ אֵין לָהּ מַצְנָה גְּדוּלָה מְזוֹ ע"ש וְבַס' אוֹת בְּרִית
הִבִּיא מַש"כ ע"ז הַגָּאוֹן חַת"ס בְּגִלְיוֹן הַשּׁו"ע וּבְתוֹף דְּבָרָיו כ' וּמָה שְׁהַק' הַש"ף הָא לְצִוְרָךְ
מַצְנָה שְׁרִי לַפּמ"ש תַּשְׁב"ץ שְׁיִכּוּלִין לְמוֹל לְמַחַר וְאֵין כָּאֵן אֶלָּא מְשׁוּם זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין
אֶבֶל בְּיִטּוּל מַצְנָה לִיכָּא בְּהַמְתָּנָה עַד לְמַחַר ע"ש, וְהִנֵּה בְּאַמַּת שְׁדָבָר זֶה צ"ע רַב לֹוֹמֵר כֵּן
דְּבְמִיֵּלָה שְׁלֹא בְּזְמַנָּה א"צ לְהַקְדִּים רַק מְשׁוּם זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין וְכַמּוֹ בְּיוֹם ח' גּוֹפֵי' דְכָל
הַיּוֹם כְּשֶׁר רַק זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין וְהָרִי הָרַמְבַּ"ם כ' בַּה' מִיֵּלָה לְעַנְיָן גְּדוּלָה שְׁלֹא מְל דְּבְכָל יוֹם
שְׁיַעֲבֹר עָלָיו לְכַשְׁיִגְדוֹל מְבַטֵּל מ"ע וְהָרַב"ד כ' דְּבְכָל יוֹם עוֹמֵד בְּאִסּוּר פְּרַת ע"ש וְצ"ע

לחלק בין גדול לקטן לענין זה ויש להאריך בזה ואכ"מ ועי' בס' יד המילה ה' מילה] אבל
עכ"פ מוכח מפ'ל הנ"ל דלא יתכן לומר דיש עוד מצנה הנמשכת דא"כ לבד מה שמתרשל
לקיים המ"ע דמילה עוד מבטל ומחסר מצנה הנמשכת ושיהא נימול וכל יום שעבר א"א
בתקנה וזה בנדאי לא משמע פנ"ל: והנה הדר"ג הביא ראיה לסברא זו מדברי הרמ"א
בסי' רס"ב שכתב דמלו תוף ח' וביום יצא וא"צ להטיף ממנו ד"ב והקשה השג"א בתשו'
סי' נ"ב והצל"ח בפסחים ע"ב מהא דאמרין בשבת קל"ח דאם מל של אחר שבת בשבת
הוי טעה בדבר מצנה ולא עשה מצנה ותי' הצל"ח דאין פוננת רמ"א דאם מלו תוף ח'
מקיים אז המ"ע דבנדאי תוף ח' לא עשה שום מצנה פנין שלא הגיע עדיין זמנה ולכן
שפיר חייב טטאת אלא דמ"מ אם מלו תוף ח' פשיגייע הזמן היינו ביום השמיני מתקימת
מצנה זו במה שנימול תוף ח' ומזה איסתעי' לי' להדר"ג דמלבד מעשה המילה בעצם
איכא עוד מצנה להיות נימול ולהכי פשיגייע ח' מקיים מצנה זו שהרי הוא נימול אבל אי
נימא דמ"ע דמילה היא רק מעשה החתף דהיינו עצם המילה א"כ קשה הא תוף ח' בנדאי
לא עשה שום מצנה עדיין וכשיגייע ח' אז אינו עושה פלום ומוכרח פנ"ל דיש עוד מצנה
להיות נימול וזו נמשכת לעולם אכן נהי דתי' זה על דברי הרמ"א כ"כ הצל"ח ועוד
אחרונים והוא פמעט מוכרח בכוננת הרמ"א מ"מ לענ"ד נראה דהדבר סובב על קוטב
אחר ודלא כמש"כ הדר"ג בישוב הקושני' דיש שני מצות במילה מעשה המילה עצמה
ושיהא נימול ואם מלו תוף ח' פשיגייע הזמן מקיים המצנה השניה ושיהא נימול אלא דיסוד
הדבר הוא דכל עיקר מ"ע דמילה שהתורה אמרה ביום השמיני ימול היינו שביום
השמיני יהי נימול ולא על מעשה המילה שימול ויחתוף הערלה ביום השמיני אלא
שביום השמיני צריך להיות נימול וכן מבואר להדיא בצל"ח שם שכ' ונ"ל אבל אם מלו
תוף ח' פשיגייע יום ח' מתקימת מצנה זו שהתורה אמרה ביום השמיני ימול וכשיגייע
יום שמיני יהא נימול ע"ש ועפ"ז יתבאר דברי הרמ"א דבנדאי בעת שפל תוף ח' לא
קיים מצנה פלל פנין שלא הגיע הזמן אולם פשיגייע יום שמיני והוא כבר נימול פדין אז
מקיים המ"ע דביום השמיני ימול היינו ושיהא נימול פנ"ל והוא דוגמא למש"כ הרמב"ן
בחז' פסחים דף ד' לענין מ"ע דתשביתו דהפנונה ושיהא מבויער או מבטל בחצות ע"ש
והיינו דכשיגיע חצות יהא החמץ מושפך וה"נ במ"ע דמילה הוא על דרך זה שבשמיני
יהא נימול פנ"ל, ובזה יוסבר לנו דברי הראשונים דהנה התוס' בקדושין כ"ט הקשו
דל"ל קרא דהאשה פטורה למול בנה תפוק לי' דהוי מ"ע שהז"ג דאינו אלא ביום ותי'
דאיתי כמ"ד מילה שלא בזמנה נוהג בין ביום ובין בלילה ע"ש ובס' המקנה הביא בשם
הרמב"ן והריטב"א לישוב דנהי דמצות מילה אינה אלא ביום אבל מצות האב להתעסק
למולו והעסק ההוא אין לו זמן וע"ש מש"כ דהתוס' לא ניחא להו לתרץ פן דא"כ גם
בשאר מ"ע שהז"ג נימא דהעסק בהן אין הזמן גרמא וע"ש מש"כ לישוב דעת הראשונים
ולכ' אינו מובן.

אולם ע"פ הנ"ל יובן היטב החילוק בזה והיינו דכל עיקר מ"ע דמילה שחל על האב ביום
השמיני אינו מעשה החתף שימול ביום השמיני אלא דעיקר המצנה הוא שביום השמיני
יהי נימול ומחוסר ערלה ולפ"ז פנין דעיקר מ"ע דמילה אין הפנונה למול אלא רק ושיהא
נימול א"כ הרי עיקר המצנה הוא ההתעסקות ושיהא נימול באיזה אופן ושיהי' וזה העסק

אין לו זמן ולא דמי לשאר מ"ע שהז"ג דעיקר החיוב הוא לעשות המצוה ולא שיהי' המצוה נעשה וז"ב.

עכ"פ מבואר דברי הרמ"א לא כמש"כ הדר"ג דיש שני מצות במילה אלא דעיקר מ"ע דמילה שיהא נימול ונכרת ביום השמיני אולם אם נתקנים המצוה וכבר נימול כלה מעשה המצוה ואינו מקיים אח"כ שום מצוה כלל כי אין זה מצוה נמשכת לעולם שיהא נימול אלא פעם אחד צריף להיות נימול מעלתו פנ"ל: ובעיקר מה שהכריחו לפרש פן בדברי הטור לענ"ד לא אדע לזה הכרח כלל דהנה ביסוד דבריו שכ' לישב דברי הרמב"ם שפסק דגם בחול אינו חוזר על ציצין שאין מעפבין פשפירש והשג"א הקשה ע"ז משבת קל"ג מאן תנא פירש אינו חוזר כו' אבל הקא דבעינו ואנהו כו' עשה לפניו סופה נאה לולב נאה כו' הרי דשייף ואנהו גבי מילה לחתוף גם ציצין שאין מעפבין ולפ"ז בודאי דבחול צריף לחזור עליהם משום ואנהו ותי' הדר"ג דס"ל להרמב"ם דלא שייף כלל התנאה לפניו במצות לחתוף ציצין שא"מ פשפירש וסילק ידיו דל"ד להא דמבואר בברייתא עשה לפניו סופה נאה ולולב נאה דהתם איפא ואנהו בעת קיום המצוה משא"כ גבי מילה מאחר שפיל וסילק ידיו הרי כבר נגמר מעשה המצוה וכשיחזר אח"כ לחתוף הציצין הוי התנאה בלי קיום המצוה וכדי שלא יקשה על הטור דפסק דחוזר עליהם בחול וע"כ משום ואנהו לכן הוכרח לפרש בד' הטור דס"ל דיש עוד מצוה נמשכת שיהא נימול ולענ"ד אינו פן דמסבא שפיר י"ל דמשום ואנהו צריף לחתוף הציצין אף פשפירש דהנה לפי סבתו צ"ע באמת דא"כ גם בשלא פירש נימא דא"צ לחזור על הציצין משום ואנהו דהא גם בזה ל"ד לסופה ולולב דהוי ואנהו בעת קיום המצוה אבל הקא מפיון שפיל מיד קיים המ"ע של מילה ומה שחוזר לחתוף הציצין הוי התנאה בלי קיום המצוה ומש"כ הדר"ג דבלא סילק ידיו דהוי הפל מעשה אחת שפיר מחויב לחתוף הציצין כדי שיצא מעשה המצוה מהודרת אין זה מספיק ומה בכך הרי סוף סוף הוי התנאה לאחר קיום המצוה ול"ד לסופה ולולב פנ"ל ובע"כ צ"ל דבודאי שייף שפיר ואנהו לחתוף הציצין אח"כ משום יפוי מצוה כמו אם ימול בפעם אחד גם הציצין שא"מ דבודאי אפי' אם נימא דמצות מילה אין זה מצוה נמשכת לעולם מ"מ ודאי דעיקר מ"ע דמילה הוא להסיר הערלה מפשרו ולא מבעי' לפמ"ש דביום השמיני ימול היינו שיהא נימול הרי דהמצוה הוא שלא יהי' לו ערלה אולם אפי' אם נימא דביום השמיני ימול היינו למול ממש ג"כ עיקר המצוה להסיר הערלה ממנו ואמרינן דנוי המצוה הוא להסיר ממנו גם הציצין שאין מעפבין ולפ"ז כ"ז שלא הסיר הציצין עדיין אין המצוה מהודרת עד שישלים לחתוף גם הציצין שלא ישאר שום ערלה כלל, ותדע דאי נימא דהמצוה הוא מעשה החתוף בלי ענין כלל להסיר ממנו הערלה א"כ לא הי' מקום כלל שיהי' יפוי מצוה בחתיכת ציצין שאין מעפבין דבעצם החתוף הרי לא הוי יפוי כלל במה שחותר גם הציצין אפילו אם ימול בפעם אחד ומדקחשיב לנוי מצוה לחתוף הציצין ע"כ צ"ל דעיקר הנוי הוא במה שיוסר ממנו הערלה לגמרי וישאר העטררה גלויה מכל וכל למראה עין ועכ"פ לפ"ז כל שלא מל הציצין אין המצוה מהודרת בשלמות עד שיוסיף ליטול גם הציצין ובכלל זה אלי ואנהו הוא ליפות ולהנאות המצוה בכל אופן שיהי' ותמהני מאד על הדר"ג שהביא לזה דוגמא ממה שנסתפק במי שנטל לולב פשר ואח"כ נזדמן לו לולב יותר נאה אם יש עליו חיוב ליטול הנאה דמאחר שפיר יצא יד"ח מצוה א"כ במה יתנאה

זו בלא מצוה, ולענ"ד בכה"ג נראה בנדאי דא"צ ליטול שנית ועי' בשו"ת שבות יעקב (סי' ל"ד) אולם באמת לא דמי פלל דהתם במה שיטול שנית הלולב הנאה אינו מוסיף הידור להמצוה הראשונה שיצא בה בלי הידור והנה הדר"ג נסתפק אם יש עליו חיוב ליטול שנית ולענ"ד אפשר דאף אם ירצה להחמיר וליטול שנית אינו מתקן פלום בזה דהרי כבר יצא יד"ח מצוה בלי הידור וכשנוטל פעם שנית היותר נאה הרי עתה אינו יוצא יד"ח פניו שפבר יצא והוי מענות שלא יוכל לתקן, ודומה לזה כתב הגאון מליסא בשו"ת שבועה עינים להגאון מהרש"ק דאם יגרש מתחילה בגט שפטר רק בדיעבד שוב אין תקנה שיגרש שנית בגט אחר שיהי' פטר גם לכתחילה דהא כבר נתגרשה ובדיעבד פטר ע"ש ויש להאריך בדבריו ואכ"מ ועכ"פ נראה כמו שפכתתי דא"צ ליטול שנית היותר נאה, ובאמת לענין חיוב בנדאי דאינו מחויב ליטול שנית והרי ברייתא מפורשת בסופה י"א לולב מצוה לאגודו ואם לא אגדו פטר וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה' לולב ומשמע דאינו מחויב לאגדו וליטול שנית ואפשר דאף אם יטול שנית לא יועיל פלום וכנ"ל.

ועכ"פ לנ"ד ל"ד פלל דהתם במה שיטול שנית לא יוסיף פל הידור להמצוה הראשונה ואין ההידור חוזר להמצוה שעשה אבל גבי מילה הרי אם יחתוך הציצין אח"כ הרי הוא משלים ומוסיף הידור להמצוה ובזה ישפילם המצוה בהידורה ובנדאי דגם זה בכלל זה אלי ואנוהו והנה בכלל זה אלי ואנוהו מבואר בברייתא לכתוב ס"ת נאה ולכרוך אותה בשיראים נאים והנה דעת הרבה אחרונים דעיקר מ"ע דכתיבת ס"ת הוא מקנים בכתיבתה ואם נאבדה א"צ לכתוב שנית ומ"מ אמרו דמשום ואנוהו צריך לכרוך אותה בשיראים נאים ומכ"ש בכה"ג, ולפ"ז נראה דכמו כן גם כשפירש אף דנימא דהוי התחלה אחריתא מ"מ צריך לחזור וליפות המצוה הראשונה שנספאה בלי הידור וזהו סברת הטור ואף אם יהיבנא לי' במ"ש לפרש דעת הרמב"ם מ"מ על הטור בנדאי לא קשה מפת סברתו דהסברא נראה להיפך וכשיטת הטור באמת וכנ"ל, והנה בכלל דברי הדר"ג סוכבים על דרך השג"א דגם השג"א כ' דס"ל להרמב"ם דלהמסקנא דפירש הוי התחלה אחריתו ל"ש ואנוהו אלא לפי פ"י השג"א הטעם הוא דלא חייבוהו משום זה אלי ואנוהו לחתוך הציצין מחדש אם הוי התחלה אחריתו ודבריו הם מתקנים (ועיין בפר"י ח"א סי' כ"ח): ומה שהקשה הדר"ג לדעת הטור מהא דמבואר בגמ' שבת קל"ו דקטן המסורבל בפטר אם נראה מהול א"צ למולו ואפ"י אם נראה רק מהול קצת וכמבואר ביו"ד סי' רס"ד ולדעת הטור יהי' צריך למולו משום זה אלי ואנוהו דלא גרע מציצין שאין מעכבין שצריך לחזור אף כשפירש דלענין זה הא אין נ"מ בין הבשר שהוא מהערלה או שאינו מהערלה דמ"מ ליכא ואנוהו עכ"ד.

הנה לפמ"ש ל"ק פלל דהא דצריך לחזן' על ציצין שא"מ הפל הוא חוזר להשלים וליפות המ"ע הראשונה של מילה דכ"ז שלא הסיר הציצין עדיין לא נשלם הידור המצוה אולם אם מל גם הציצין שא"מ פבר קיים המצוה בכל הדרה ושוב אם נעשה מסורבל אין זה ענין פלל למצות מילה דעתה אין שייכות למצוה זו שפבר קיים אותה בשלימות בתכלית ההידור, והנה קושית הדר"ג נראה דהוא רק לפירושו בדעת הטור אולם לפמ"ש ל"ק פלל וז"ב, ובלא זה נראה דיש לחלק ברווחא בין ציצין שהוא מהערלה גופי' ובין הבשר שמשורבל דעיקר היפוי בהסרת הציצין הוא רק משום שהמצוה עליו להסיר הערלה ואיכא הידור מצוה שיוסר פל הערלה לגמרי אבל הבשר המסורבל אח"כ הוי כמחופה

בפגד ממש ותמהני על הדר"ג שלא רצה לחלקבנה דהסכרא פשוטה מאד: ודברי
הברייתא במנחות שהבאתי בראש דברי דמבואר שם דבשעה שנכנס דוד לבית המרחץ
כו' נסתכל במילתו ונתישבה דעתו דלכאו' צ"ע כמה נתישבה דעתו, הנה אפ"ל דהמצנות
המה עדות לישראל שהם בני בחירו ותמיד הי' מסובב במצות ובשעה שנכנס לבית
המרחץ וראה עצמו עומד ערום הי' מיצר ודואג שלא ניכר עליו כלל שהוא עבד הי' לכו
כשנזכר במילה שהוא ניכר וחתום באות ברית קדש נתישבה דעתו ועי' להטור בסי' ר"ס
שכ' אבל המילה הוא אות חתום בבשרינו ומעידה בנו שבתור בנו השם מכל העמים ע"ש.

וביותר נלע"ד לישב ע"פ מש"כ המל"מ בפ"י מה' מלכים בשם מוהראנ"ח דמילה הוי
גם שוא"ת דמי שהוא מצונה על המילה מצונה נמי שלא ימשוך ערלתו והמל"מ תמה
ע"ז דהא קי"ל דמשוך הוי רק מדרבנן ע"ש והאחרונים כתבו לישב עפ"י דברי הט"ז
בסי' רס"ד דבנולד מהול שלא נתקיימה בו מצנת מילה כלל אם נמשך אח"כ ערלתו ע"י
סרבול או ע"י דלדול בשר צריך למולו מה"ת דהוי כערלה גמורה ולפ"ז בנולד מהול
י"ל דמצונה מה"ת שלא ימשוך ערלתו ועכ"פ בנולד מהול יש עליו חיוב תמיד שיהי'
נשאר מהול ולא ימשוך ערלתו והנה בסוטה דף י' מבואר דדוד המלך ע"ה נולד כשהוא
מהול ויליף לי' מקרא ע"ש וכ"ה באדר"נ ע"ש ולפ"ז עכ"פ אצלו הי' נחשב כמו קיום
מצונה שיהי' תמיד מהול ולא ימשוך ערלתו ולכך נתישבה דעתו ובלא"ה צריך לומר פן
דקא פנין שנולד מהול א"כ קא לא נתקיימה בו מעולם מצנת מילה ובמה נתישבה דעתו
וצ"ל פנ"ל, הן אמת דבעיקר הדבר שכ' הט"ז דבנולד מהול שהטיפו ממנו ד"ב ונמשכה
ערלתו שצריך למול מה"ת צ"ל בנדאי דהיינו דנקא למ"ד נולד מהול א"צ להטיף ממנו
ד"ב דליכא ערלה כבושה כלל ואף אם הטיף דם ברית לא קיים מצונה כלל, אולם למ"ד
נולד מהול צריך להטיף ממנו ד"ב משום ערלה כבושה הרי ההטפה הוי כמילה גמורה
ודמי לשאר ערל שנימול שאם נמשכה ערלתו א"צ למול מה"ת ועי' בשו"ת עמודי אור
סי' ס"ה, אף הנה בברייתא הנ"ל מבואר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצנות כו'
ועליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך ועי' פרש"י דהיינו תפילין בראשו ובזרוע וארבע
ציצית ע"ש ולפ"ז צ"ל דהברייתא הוא אליבא דר' ישמעאל דס"ל במנחות כ"ח דארבע
ציצית הם ד' מצות דלת"ק נחשב למצונה אחת והנה בירושלמי יבמות ריש פ"ק הערל
מבואר דר' ישמעאל יליף דערל אסור בתרומה מג"ש דתושב ושכיר מפסח ע"ש והוא
כרבנן דר"ע בתלמודא דידן וצ"ל קא דלא מוקי תושב ושכיר לקטן שנולד כשהוא מהול
ומשום דס"ל דקטן שנולד מהול א"צ להטיף ד"ב וכמבואר ביבמות ע"א לר"א דגליף
בג"ש דתושב ושכיר דס"ל ע"כ א"צ להטיף ד"ב וכינן דס"ל לר' ישמעאל דא"צ דא"צ
להטיף ד"ב ולכך בנולד מהול אסור מה"ת למשוך ערלתו והטפת ד"ב אינו פלוג וכן
אמר שפיר נסתכל במילתו ונתישבה דעתו וכנ"ל: סימן לא מי שפיבד לאחד להיות סנדק
או מוהל אצל בנו שנולד לו ואח"כ נזדמן לו צורבא מרבנן אי מותר לחזור בו מזה ולתת
לצורבא מרבנן.

בשו"ע יו"ד סי' רס"ד סעיף א' בהגה"ו ל' ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית
היותר טוב וצדיק ואם נתנו לאחד אסור לחזור בו מיהו אם חזר בו הוי חזרה כו' ע"ש,
ומקור הדברים הוא בב"י ע"ש שהביא תשו' מהר"ם שכתב מעשה הי' בימי ר"ת באחד
שנתן בנו למוהל למולו ובא אחר וקדמו כו' ושאלו לר"ת והשיב כו' אבל אם צדיק לא

קדמו כו' אז נדאי אותו שפדר לו תחילה הוא קודם דלא גרע ממפירי פהונה ולויה כו' ואמרי בהנהב ישראל שאמר לכן לוי פור מעשר יש לה פידי רשאי לעשותו תרו"מ על מקום אחר ואפי' ר' יוחנן מודה בה פיון דמתנה מועטת היא דאין לישראל בו אלא טובת הנאה סמכא דעת' דכן לוי ולא מצוי למיהדר בי' ה"נ אין לו במילת בנו אלא טובת הנאה ולא מצוי למיהדר בו וליתנו לאחר כו' ע"ש: והנה בשו"ת חכם צבי סי' ע' כתב דלתת לצורפא מרבנו מותר לחזור בו' וז"ל ומנא אמינא לה מעובדא דרבא ורב ספרא בחולין קל"ג דאינקלעו לבי מר יוחנא עביד להו עגלא תלתא א"ל רבא לשמע' זכי לן מתנתא כו' רבא אכל רב ספרא לא אכל כו' אתא לקמ' דרב יוסף כו' א"ל פי אמרי אנא באחר שמעא בע"כ מופה כו' וכתב רש"י ואע"ג דרבא נמי פהו הנה מיהו מנפשיה לא מצוי שקיל דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו ומימר נמי לא בעי למימר הבו לי דתניא חלקם שאלו בפיהם ולהכי שקלם בתורת זר ע"י נתינת פהו ואע"ג דלא מטי ליד' דשמעא סמיך ארב יוסף דלעיל עכ"ל, ש"מ דאי לאו דמגני קרא לשואל חלקו בפיו הי' רבא שואל שיתנו לו המתנות והרי השמש הי' לו דין מפירי פהונה ואסור לבעה"ב לחזור בו וליתנו לאחר והיכי תיסק אדעתין שהי' רבא נותן מכשול לפני עור שהוא הבעה"ב שיתחזר בו ממפירי שהוא השמש ויתנו לרבא אלא נדאי פיון דרבא הוא צורפא מרבנו מותר לבעה"ב לחזור בו מן השמש שהי' רגיל ליתן לו וליתנו לרבא שהוא חכם: ולענ"ד ראי' זו תמוה מאד דלעולם אפ"ל דאסור לחזור ממפירי פהונה אף לצורפא מרבנו ומה שכתב רש"י ומימר נמי לא בעי למימר הבו לי דתניא חלקם שאלו בפיהם אין הפנה לבקש מבעה"ב שיתחזר בו מן השמעא שהוא מפירו ורגיל ליתן לו מתנותיו תמיד ולתת לרבא בלא רשות שמעא כלל, אולם הפנה הוא אחר שגם עתה בקש מן השמעא בתורת מתנה לתת לו רשות לאוכלם ועי' פרש"י ד"ה זכי לי מתנתא תן לי רשות ליקח מתנותיך לאוכלם כו' הי' לו לבקש משמעא שימחול לו על זכות שיש לו מפני שהוא מפירי פהונה ולבקש אח"כ מבעה"ב שיתן לו המתנות, וא"כ ל"ל לרבא לשקול בתורת זר ע"י נתינת פהו ולסמוך על הא דרב יוסף פיון דהוא בעצמו הי' פהו הי' אפשר לבקש מהשמעא שימחול על זכות מפירי ולבקש מבעה"ב שיתן לו בתורת פהו ולזה כתב רש"י ומימר נמי לא בעי למימר הבו לי ותינו ברשות שמעא פנ"ל משום חלקם שאלו בפיהם וזה ברור: עוד הביא שם החכ"צ ראי' מגמ' בכורות ל"ה רועי ישראל והן פהנים נאמנים מימר אמר לא שביק צורפא מרבנו ויהיב לדידי ותינו דנאמנים לומר שפנל מום בבכור מאליו דאינו חשוד להטיל בו מום משום דמימר אמר כו' וע"ש שכתב ולכאורה האי טעמא לא שייך אלא בבכור הראשון שנולד לבעה"ב בעדרו אבל בבכור השני שפבר ראה הרועה שהוא נותן לו שוב לא יהא נאמן כו' אלא הכי פירושו אף שרגיל בעה"ב ליתן לרועה שלו שהוא פהו מ"מ לא פסיקא לי מילתא לרועה עד שבשביל פהו יעשה עולה ויטיל בו מום דמימר אמר אפשר דמזדמן לי צורפא מרבנו ויהיב לי ונמצא הרועה חוטא ולא לו כו' ולהכי לא סמכא דעת' דרועה למיעבד איסורא ש"מ דמותר לשנות ממפירי פהונה שהוא עם הארץ וליתן לצורפא מרבנו עכ"ל ע"ש: אכן גם ראי' זו הוא תמוה, דהנה בסוגיא שם פליגי בזה ר' יוחנן ור"א וע"ש דחז אמר רועי פהנים פי ישראל אין נאמנים מימר אמר פיון דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי ויהיב לאחריני.

ולפי דברי החכ"צ גם להקד"מ"ד ג"כ יש להקשות דהאי טעם לא שייך אלא בבכור הראשון שנולד לבעה"ב בעדו אכל היכי שפבר רגיל בעה"ב ליתן הבכורות שלו לכהן אחר ולא לרועה שלו אמאי לא יהי רועה פהו נאמן לומר שנפל בו מום מאליו דלמה לו לעשות אסור ולהטיל בו מום דאיה אפ"ל דהרועה מימר אמר פינו דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי וניהיב לאחריני אחרי שהוא רואה בחוש כי הבעה"ב אינו משגיח במה שהרועה טורח בו וניהיב תמיד לאחריני, ובאמת נראה ברור דלמ"ד רועי פהנים אין נאמנים משום דמימר אמר פינו דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי וניהיב לאחריני מ"מ היכי שהוא רגיל תמיד ליתן לכהן אחר ולא לרועה בזה יותר מסתבר לומר שיהי הרועה נאמן לומר שנפל בו מום מאליו ממה דנימא למ"ד רועי כהנים נאמנים משום מימר אמר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי דהוא אפ"ל היכי שהוא רגיל תמיד ליתן בכורותיו לרועה מ"מ נאמן משום שפא יזמן לבעה"ב צורבא מרבנו וניהיב לי' כמש"כ החכ"צ פנ"ל: ועוד דלפמש"כ החכ"צ דלמ"ד נאמנים משום דמימר אמר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי מיירי בכל גונוי אפ"ל היכי שרגיל באמת ליתן תמיד לרועה ונהרועה מפירי פהונה ומשום שפא יזמן צורבא מרבנו פנ"ל א"כ למ"ד אין נאמנים משום דמימרפנו דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי וניהיב לאחריני מיירי ג"כ בכל גונוי אפ"ל היכי דבאמת רגיל הבעה"ב ליתן תמיד לכהן אחר ולא לרועה וא"כ הפהו שהוא רגיל ליתן לו תמיד הוא מפירי פהונה ונהרי זה בנדאי אסור לשנות מפהו שהוא מפירי וליתן לרועה א"כ קשה דבכה"ג אמאי רועי פהנים אינם נאמנים פינו שפנדאי לא יתן לרועה.

ובהכרח צ"ל דלמ"ד אינם נאמנים משום דמימר אמר פינו דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי וניהיב לאחריני לא מיירי בגונוי שבעה"ב רגיל ליתן בכורותיו לכהן אחר והוא מפירי פהונה דבכה"ג באמת רועה פהו נאמן דלא שייך טעמא פינו דקא טרחנא בי' כו' אלא מיירי באמת מפעם הראשון שנולד לבעה"ב בכור בעדו, ולפ"ז הרי י"ל ג"כ למ"ד רועי כהנים נאמנים ומשום דמימר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי דלא מיירי פלל מגונוי שבעה"ב רגיל ליתן תמיד בכורותיו לרועה שהרועה נעשה מפירי פהונה שאסור לחזור בו דבכה"ג לעולם אין הרועה נאמן דלא שייך האי טעמא דמימר אמר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי וניהיב שפא יזמן לו צורבא מרבנו וכמ"ש החכ"צ משום דבאמת אסור לחזור ממפירי פהונה שהוא ע"ה אפ"ל לצורבא מרבנו אלא מיירי באמת מפעם הראשון ולא נודע עדיין למי יתן הבעה"ב את הבכור, ובזה פליגי אמוראי אם רועי פהנים נאמנים אם מימר אמר פינו דקא טרחנא בי' לא שביק לדידי כו' או מימר אמר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי, ואף שהוא דוסק לומר דמיירי מבכור הראשון שנולד לבעה"ב בעדו מ"מ בע"כ מוכרח לומר פו: אכן י"ל דלא צריך לדחוקי ולומר דמיירי מבכור הראשון שנולד בעדו אלא בבכור הראשון שנפל בו מום בעדו וכמו שיתבאר בעז"ה, דהנה בספרי שו"ת פרי יצחק (ח"א) סי' ל"ח כתבתי לישוב קושני התוס' בבכורות שם בהא דאמר שם מימר אמר לא שביק צורבא מרבנו וניהיב לדידי והקשו מהא דאמר בפ"ב בחצר בעה"ב ורועה פהו דלר"ט אקנויי מקני לי' מקום בחצירו הרי דלרועה יהיב לי' ע"ש, וכתבתי לישוב דבעיקר חשיבות המתנה של נתינת בכור לפהו יש חילוק בין פשנותן לכהן בכור תם או בכור בעל מום, ונהיננו דלאחר שנפל בו מום

דחזי לכהן ליהנות בו מיד בנדאי הוא מתנה חשוכה אבל בכור תם לא הני מתנה כ"כ דהרי צריף טיפול והוצאה מרובה עד שיומם ומי יאמר שיפול בו מום.

ולפ"ז ניחא שפיר קושית התוס' דהא דאמר בפ"ב דלרועה יהיב לי היינו משום דהתם מייירי בבכור תם לקה לרועה יהיב לי דלמה לו להטיל הטורח והטיפול על צורבא מרבנן ועוד דיותר דרף הרועה לטפל בקה אבל הקא מייירי בבכור בעל מום דחזי לכהן ליהנות בו מיד יהיב לכהן שהוא צורבא מרבנן.

ולקהי רועה פהו נאמן לומר שנפל בו מום מאליו דל"ל להטיל בו מום דהא פשיהי' בו מום יהיב לצורבא מרבנן. וכן למ"ד מימר אמר פינון דקא טרחנא בי לא שביק לדידי ויהיב לאחריני דבעה"ב רועה יותר בטובת הרועה ג"כ יש לחלק בקה דהיינו דוקא בבכור בעל מום דחזי ליהנות בו מיד אבל בכור תם דיש טורח וטיפול עד שיפול בו מום ושמה לא יפול בו מום כלל באמת לאחריני יהיב וע"ש בספרי שהבאתי ראי' לזה מדברי הרמב"ם ז"ל וכן ישבתי בזה קושית המהרי"ט אלגאזי ע"ש: ועפ"ז מןושב הסוגיא בפשטות בלי שום דוחק.

דלא צריף לומר דמייירי בבכור הראשון שנולד לבעה"ב בעדרו וכמש"כ החכ"צ דכבר בארנו דהא דפליגי בגמ' אם לרועה יהיב או לצורבא מרבנן לא מייירי מבכורות תמין דבזה אין נ"מ כלל אם לרועה יהיב אי לאחריני פנ"ל אלא דמייירי רק מבכור בעל מום דחזי לכהן ליהנות פי מיד, והנה הבכור כשהוא בבית הבעלים רחוק הדבר שיפול בו מום מאליו שהרי אין הבעלים מטפלים בבכור כי אם ל' יום בדקה וחמשים יום בגסה ואח"כ נותנו לכהן וכמבואר בגמ' ובשו"ע ה' בכור סי' ש"ו ובזמן מועט כזה אינו מצוי שיפול בו מום.

ולפ"ז כמעט לעולם נותן בכורותיו לפהו פשהו תמים אלא אם לפעמים יתרחש מקרה שיפול מום בבכור בבית הבעלים בזה פליגי אם לרועה יהיב אי לצורבא מרבנן. ולפ"ז אין כאן דוחק כלל אם פלוגתתם הוא בפעם הראשון שנולד מום בבכור בבית הבעלים אם מימר אמר לא שביק לדידי ויהיב לאחריני אי לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי, ועכ"פ לפי כל הנ"ל אין ראי' כלל דמותר לשנות מרועה פהו שהוא מפירי וליתן לצורבא מרבנן: סימן לב לרב אהד ע"ד שאלתו וז"ל ס"ת שנמצא בה נפסק אות אחת והוציא אחרת ואחרי כן גללו אותה עד פי נשפח מאת הקורא מקום הנפסק וגם נעלם ממנו באיזה ספר אם בס' שמות או בס' ויקרא ובדקתי בדיקה יפה בכל שני הספרים ולא מצאתי יורינו מורינו מה דין הספר אם מותר לקרות בו לכתחלה אשר נחשב אצלי כדעבד משום בזיונה של ס"ת העומדת עלובה בהיכל ד' מבלי דורש אותה, וכתב כתר"ר להקל בזה וז"ל דבנ"ד הפסול הוא מדרבנן דדוקא בעת הפתיחה הוי דאורייתא מןכתב תם אבל בנפסק אח"כ לא הוי אלא מדרבנן ולכן מקילין טפי אם נפסק אחר הפתיחה מבנפסק קודם כדמשמע בהגהמ"י פ"ב מה' תפילין והכי נמי ספק הוא דבאיזה ספר שיקרא נוכל לתלות שמה לא בספר הזה נמצא הפסול וס"ת שנמצא פסול בס' אהד מותר לקרות בס' אחר לפי דעת הר"ן והרמ"א פסק פמותו בשו"ע או"ח סי' קמ"ג ובדרבנן מקילין בספיקא עכ"ל: ולענ"ד כל דבריו לא נהירין כלל ומתחילה אני אומר דבכה"ג שיש ס"ת אחרת כשירה לקרות בה א"כ אפי' בשאר ספרים שבנדאי אין הטעות בזה

הספר ג"כ אינו ברור הדבר להקל לקרות בו ואף דהרמ"א פתב דאם חנומש אחד שלם בלא טעות יש להקל לקרות באותו חנומש אע"פ שיש טעות באחרים מ"מ האחרונים נסתפקו בכונת דבריו אם יש להקל אפי' לכתחילה או ונקא בשעת הדחק שאין ס"ת אחרת ועי' בס' א"ר ולהפרמ"ג שם, וכן נראה לכאורה באמת דהא מקור הדבר הוא מדברי הר"ן שהביא הב"י ור"ן פתב בהד"ל בדין זה דהי' מורי אומר להלכה ולא למעשה ע"ש וקראו"א בחי' לגיטין דף ס' פתב ג"כ נ"ל להלכה כו' ע"ש.

וכ"ז אפי' בשאר ספרים אולם בס' שמות ויקרא אין ספק כלל בדבר דאין לקרות בו ומה שצידד כת"ר דהוי ספק דרבנן פיון שנופסק אחר הפתיכה הנה באמת לא נמצא כלל דבנפסק לאחר הפתיכה יהי' פסול דרבנן ורק עפ"י המבואר בשו"ע או"ח סי' ל"ב סעי' ט"ז הדין הוא כן דאם נכתב בכשרות ואח"כ נפסק אות אחת אם תינזק דלא חכים יודע לקרותו פשר לגמרי ואם לאו ה"ז פסול וע"ש בב"י, אולם בלא זה אפי' אם הס"ת יהי' באמת פסול בדברים המעכבים רק מדרבנן מ"מ אין לומר כלל בספיקו דהוי ספק דרבנן, דהנה לכאורה בלא"ה אין דבריו מובנים דמה צ"ל דהוי ספק דרבנן משום דנפסק אחר הפתיכה תיפוק לי' דאפי' בס"ת שפסול מדאורייתא מ"מ איזה חשש דאורייתא יש פאן לענין קריאה בציבור בס"ת הפסול ובע"כ צריף לפרש דבריו דהוא משום חשש ברכה לבטלה דלהרמב"ם הוי איסור דאורייתא מלא תשא ועי' מג"א סי' רט"ו ולכן הוצרך לומר דהס"ת פשר באמת מדאורייתא ולא הוי רק ספק דרבנן, אף באמת זה טעות דלדעה זו דברכה לבטלה הוי איסור דאורייתא מלא תשא א"כ אף אם קורא בס"ת שפסול רק מדרבנן מ"מ עובר מדאורייתא בלא תשא אם מברך עליו דהרי עיקר ברכות ותפלות הוא רק דרבנן וכן עיקר הקריאה והברכה אלא דכל שהוא פתיקון חכמים לא שייך לא תשא אולם בס"ת הפסול מדרבנן ואין לברך עלי' ממילא עובר מדאורייתא בלא תשא ומה נ"מ שהס"ת פשר מה"ת הלא מדאורייתא לא צריף ברכה כלל וכיון דבכה"ג לא תקינו חכמים ברכה הוי ברכה לבטלה ועובר מדאורייתא בלא תשא וזה אמת ברור, ולפ"ז ממ"נ לדעת הרמב"ם דהמברך לבטלה עובר מדאורייתא בלא תשא א"כ אפי' אי יהי' רק פסול דרבנן ג"כ הוי ספק דאורייתא פנ"ל ולדעת רוב הראשונים דברך ברכה לא הוי רק דרבנן א"כ בפשיטות כל קריאה בס"ת פסולה לא משפחת לתא דאורייתא כלל והוי רק ספק דרבנן: אולם באמת נראה דאפי' לפי זה אין להקל בכאן לקרות בס"ת זה משום ספק דרבנן והנה עיקר השאלה בכעין זה היא שאילת האחרונים ועיין בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רע"ז בס"ת שנמצא פסול ונתערב בס"ת אחרת וע"ש שהביא בשם ס' בית לחם יהודא שכתב דלכתחלה צריף לחפש חיפוש אחר חיפוש עד שימצא הטעות שפשוט ולא מצא יש להתיר משום ס"ס שמה אין זה הס"ת הפסולה ואתצ"ל שהוא שמה איננו באותו חנומש שקוראין בו היום ונראה דמותר אפי' לא נתערב אלא חד בחד משום ס"ס עכ"ל הבית לח"י והחת"ס התיזיק בס"ס זה והאריף שם, ומדבריהם נלמוד דבס"ת אחת שנמצא בו טעות ולא ידעין באיזה חנומש לכו"ע אין להתיר מטעם ספק דרבנן אע"ג דרוב הפוסקים ס"ל דברכה לבטלה הוא רק דרבנן פנ"ל, אבל באמת זה אינו פיון דהספר ספק פסולה שלא יצא יד"ח בקריאה זו א"כ אסור לברך מספק בדין כל ספק ברכות להקל שאסור לברך מספק וא"א לקרות בתורה בברכותי' ולפ"ז אפי' אם הפסול יהי' בס"ת בדברים המעכבים מדרבנן ג"כ אין לקרות ולברך בס"ת שהיא ספק פסולה

ונה ברור: סימן לג תבואה של איסורי הנאה כגון של כלאי הכרם וכדומה ונתמרחק
בפרי אי טבולה היא למעשרות ויש בה גם איסור טבל או לא.

הנה לכאורה נראה פשוט דאיסורי הנאה פטור ממעשרות דהא קיי"ל דמירוח הקדש או
מירוח הפקר פוטר וכמבואר במס' פיא' פ"ד לענין הקדש ושם בפ"א לענין הפקר וכ"כ
הרמב"ם בפ"ב מה' תרומות ובפ"ג מה' מעשר וכן מירוח עכו"ם קיי"ל דפוטר ועי'
ברמב"ם פ"א מה' תרומות והטעם הוא משום דכתיב דגנה ממעטין הקדש ועכו"ם ועיין
מנחות ס"ז ובגיטין מ"ז, ולפ"ז נראה דה"ה אם בשעת מירוח הי' איה"נ ג"כ לא מקרי
דגנה דהא איה"נ הוי הפקר ויצא מרשותו וישפיר נתמעט מדגנה וכמו דאמרין בכ"ד
דאיה"נ לא מקרי לךם הכ"נ לא מקרי דגנה וא"כ מירוח שנתמרח באיסור הנאה פוטר
את הפרי דהוי כמו הפקר והפקר קיי"ל דפטור ממעשרות: אלא דבעיקר הדבר דהפקר
פטור ממעשר יש לבאר מנ"ל והנה בירושלמי פ"ק דחלה יליף מקרא דנבא הלוי שאין
לו חלק ונחלה עמה מה שיש לה ואין לו את חייב לתת לו יצא הפקר שידיה וידו שוין בו
היא לקט היא שכחה היא פיא' כו' וכ"כ התוס' בב"ק ס"ט ע"ש והנה מירוח הפקר פוטר
בנדאי מדכתיב דגנה וכמו דנתמעט מירוח הקדש מדגנה אלא דמ"מ איצטריו קרא דבא
הלוי למעט הפקר משום דמדגנה לא נתמעט כ"א שנתמרח ברשות הפקר אבל אם זכה
אחד מן הפקר קודם מירוח ונתמרח ביד הזוכה לא נתמעט מדגנה ומ"מ אף בכה"ג
פטור מקרא דבא הלוי ועיין בטורי אבן ר"ה דט"ו שהאריה בזה להוכיח דהפקר פטור
ממעשר אפי' שנתמרח ברשות הזוכה משא"כ בהקדש דאם הקדש קודם מירוח ופדאן
ונתמרח ביד הפודה חייב במעשר ע"ש שהאריה בזה, ובאמת כן מבואר בהד"ל בירושלמי
פ"ק דמעשרות וז"ל ר"ח אמר הפקיר קמה וחסור וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה
ה"ז תרומה הפקיר שיבלין וחסור וזכה בהו ועבר והפריש מהו תרומה אינה תרומה מה
בין קמה לשיבלין קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שיבלין
עד שלא הפקירן עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה כו' אמר ר"י בשם ר' ינאי ובא
הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמה כו' יצא לקט היא לקט כו' היא הפקר כו' א"ר אילא במה
אנו קיימין אם בשנתמרח הפרי ברשו' הפקר וברשות הקדש אמרה תורה ראשית דגנה
ולא של הפקר ולא של הקדש אלא כי אנו קיימין בששהפקיר שיבלין וחסור וזכה בהו
בהפקר פטור ובהקדש חייב בהפקר פטור מן ההיא דאר"י ובא הלוי כו' בהקדש חייב מן
הדא הקדיש קמה ופדה חייב עכ"ל, הרי מבואר בהד"ל דאם נתמרח ברשות הפקר פטור
ממיעוט דגנה וה"ה בנתמרח ברשות הקדש אבל אם הי' הפקר קודם מירוח רק בהפקר
פטור מטעם דבא הלוי ובהקדש חייב, אלא דמ"מ אם הפקיר קמה וחסור וזכה בה לא
מהני הפקר לפוטרו מתרומה משום פיון דבעודו קמה א"א להפריש ממנו תרומה אבל
בשיבלין קודם מירוח דבדיעבד אם תרם תרומתו תרומה לכן נתמעט מקרא דבא הלוי
ופטור מתרומה אפי' נתמרח ברשות זוכה: והנה המפרש כ' שם דהא דקתני בברייתא
ומייתי לה בגדרים מ"ד ובב"ק כ"ח המפקיר פרמו והשפים ובצרו פטור מן המעשרות
ע"כ פליגי אדר"ח דהא מהברייתא משמע דאם הפקיר קמה וזכה בה פטור ממעשר ע"ש,
אולם לבד שדבריו דחוקים דאיהו יפלוג ר"ח על ברייתא מפורשת אפתי קשה דהא
הרמב"ם ז"ל כ' בפ"ב מה' תרומות פדברי הירושלמי הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש
ממנה תרומה ה"ז תרומה אבל אם הפקיר שיבליים כו' אינו תרומה וכן פל המפריש מדבר

שאינו חייב תרומה אינה תרומה עכ"ל ומ"מ כתב בפ"ה מה' מ"ע פלשון הברייתא ונ"ל המפקיר פרמו והשפים בבוקר וזכה בו לעצמו ובצרו חייב בפרט ועוללות כו' בין פד ובין פד פטור מן המעשר כמו שיתבאר, ולכאורה הדברים סותרין זא"ז אולם כבר הרגיש בזה הראב"ד ו"ל בהשגות פ"ב דתרומות ונ"ל הפקיר קמה וזכה בה כו' א"א לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הני תרומה פדאמרינו במפקיר פרמו והשפים ובצרו שהיא פטור מן המעשר כו' הרי שהראב"ד ו"ל מפרש דמה שאמרו בירושלמי דהפקיר קמה וזכה בה תרומתו תרומה לא שיהי' חייב דהא גבי מפקיר פרמו ובצרו פטור אלא דאם הפריש הני תרומה ועיין בכס"מ שכ' נראה שהוא גורס בדברי רבינו והפריש ממנו תרומה לכה הוצרך לפרש לא שיהא חייב ונוסחא דידן בדברי רבינו ועבר והפריש והיא הנוסחא האמיתית ע"ש, ולא זכיתי להבין פונת הראב"ד ו"ל והיכן מצינו בכה"ג שיהי' פטור מלהפריש תרומה ומ"מ אם הפריש יאה תרומה והרי הרמב"ם ו"ל גופי' כתב פל המפריש מדבר שאינו חייב תרומה אינו תרומה ואין לומר דמ"ש אלא שאם הפריש הני תרומה היינו דמדרבנן צריך להפריש א"כ הרי באמת חייב וכ"ז שלא הפריש הני טבל מדרבנן ואיך פסק המפקיר פרמו כו' פטור ממעשר (ועיין בלח"מ סוף פ"ב מה' נדרים) וכ"ש לפמ"ש"כ הכס"מ דבאמת נוסחא דידן היא עבר והפריש משום שאינו חייב אלא שאם עבר והפריש הני תרומה, ואי נימא דהוא פטור מהפרשה אפי' מדרבנן ומ"מ אם הפריש הני תרומה נפלאתי היכן מצינו פיוצא בזה בש"ס וצע"ג להבין דברי חכמים: ומה שנ"ל בזה הוא עפ"י מה שכ' הר"ש בפ"ק דפיוצא שהביא ירושלמי פ"ק דקדושין והכי איתא התם ר"ח אמר נכסי הגר החזיק בצפונן ע"מ לזכות בדרומן כו' ולא נתפונן לקנות באמצעיתן לא קנה כו' מתניתא פליגא על ר"ח גר שמת כו' המחזיק בקרקע חייב בכל המחזיק בקמה חייב בשכחה ופיוצא ופטור מן המעשרות ואין אור מפסיק בין שבולת לשבולת, וגירסא זו ניחא דהחזיק בקרקע לא דמי למפקיר פרמו דפטור מן המעשר דבהיא לא זכה בקרקע מן ההפקר ודמי למחזיק בקמה כו' עכ"ל הר"ש, הרי דמחלק הר"ש דברי שא דהחזיק בקרקע עם הפירות חייב במעשר (ועי' בירוש' דמעשרות שם בזכה בשדה הפקר וגידוליה דחייב) והא דתני החזיק בקמה פטור ממעשר היינו שהחזיק בקמה לחוד ולא בהקרקע וכן הא דמפקיר פרמו דפטור ממעשר מיירי ג"כ שלא זכה בקרקע ודמי למחזיק בקמה ולפ"ז צ"ל דמפקיר פרמו והשפים ובצרו מיירי שהפקיר פל הפרם הקרקע עם הפירות והשפים ובצרו היינו שזכה רק בפירותיו, ולפי דברי הר"ש ניחא שפיר דר"ח דקאמר בירושלמי הפקיר קמה וזכור וזכה בו ועבר והפריש ממנה ה"ז תרומה מיירי שלא הפקיר רק הקמה ולא הקרקע וכשזכה אח"כ בקמה הני הקמה והקרקע שלו והני ממש כמו שמחזיק בשדה הפקר עם פירותי' ומכ"ש ה"א שלא הפקיר הקרקע מעולם ולכך עבר והפריש ה"ז תרומה ולפ"ז נראה דחייב באמת להפריש תרומה ומ"ש עבר והפריש לאו דוקא הוא ועי' במפרש אכל במפקיר פרמו שהפקיר פל הפרם וגם הקרקע ולא זכה רק בהפירות לפיכך פטור ממעשרות, ובזה אפשר לישוב גם דברי הרמב"ם שלא יהי' סותרין זא"ז דמ"ש הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ה"ז תרומה מיירי שהפקיר רק הקמה ולא הקרקע ואח"כ כשזכה בקמה והני שניהם שלו לכן חייב במעשרות ומ"ש עבר והפריש לשון הירושלמי נקט אכל במ"ש שם בפ"ה מה' מ"ע דהמפקיר פרמו וזכה בו ובצרו פטור מן המעשר מיירי

שְׁהַפְקִיר כָּל הַפָּרָם עִם הַקָּרְקַע וְאַחֲכַי זָכָה רַק בַּפִּירוֹת לְבַד וּלְכָף פֶּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת כַּנִּזְכָּר: וְכִּי אֶפְשָׁר לִישָׁב קוֹשֵׁית הַטּוֹרֵי אַבֵּן בַּרְהֵ דַט"ו שְׁהַקְשָׁה אֵהָא דְאֶמְרִינָן שָׁם דְּשִׁבְעֵיית פֶּטוּרָה מִן הַמַּעֲשָׁר וְהֵבִיא רַש"י דְּבַרֵי הַמְכִילָתָא מְדַכְתִּיב וְאָכְלוּ אַבְיוֹנֵי עַמָּה וַיִּתְרָם תֹּאכַל חַיִּית הַשְּׂדֵה מֵה חַי אֹכְלֵת וּפֶטוּרָה מִן הַמַּעֲשָׁר אַף אָדָם פֶּטוּר וְהֵק' הַטּו"א הֵיכְנָשָׁא ל"ל לְפֶטוּר פִּירוֹת שְׁבִיעִית מִמַּעֲשָׁר תִּפְּוֹק לִי דְשִׁבְעֵיית הַפָּקֵר הוּא וְהַפָּקֵר כְּבָר נִפְקָא לִי דְפֶטוּר מִבְּאֵל הַלּוֹי כּו' כְּדַתְנִי בְּסַפְרֵי וּבִירוּשְׁלָמֵי דְפִינְאָה, וְעֵי בְּתוֹס' נְדָרִים מ"ד שְׁדַבְרֵיהֶם צָרִיכִין בִּיאוֹר, וּלְפַמֶּשׁ"כ נִיחָא דְשִׁפִּיר אִינְצִטְרִיָּה קָרָא לְפֶטוּר שְׁבִיעִית מִן הַמַּעֲשָׁר דְּהָא בְּשִׁבְעֵיית לֹא הוּי הַפָּקֵר רַק הַקָּמָה וְהַפִּירוֹת וְלֹא הַקָּרְקַע וְאַף דְאֶמְרִינָן בְּנְדָרִים מ"ב אֶרְעָא נְמִי רַחֲמָנָא אֶפְקֵרִי הֵינּוּ שְׁנַתָּן הַתּוֹרָה רְשׁוּת לִיכְנֹס לְהַשְׂדֵּה לְלִקְנוֹת פִּירוֹת אֲבָל גּוֹף הַקָּרְקַע אֵינוֹ הַפָּקֵר וּלְפ"ז מֵה שְׁבוּצָר בְּעַצְמוֹ מִן הַפָּרָם לֹא נִפְטֵר מִמַּעֲשָׁר בְּתוֹרַת הַפָּקֵר דְּהָא בְּמַפְקִיר כְּרָמוֹ שְׁפֶטוּר מִמַּעֲשָׁר הוּא וְנִקָּא אִם זֹכָה רַק בַּפִּירוֹת וְהַקָּרְקַע נִשְׂאָר הַפָּקֵר אֲבָל אִם הַקָּרְקַע שָׁלוֹ וּמַפְקִיר רַק הַפִּירוֹת אִם בּוּצְרָן חֵיב בְּמַעֲשָׁר וְכַמְבֹּאֵר לְעֵיל הַפָּקֵר קָמָה וְזָכָה בּוֹ חֵיב שְׁלֹא הַפָּקֵר רַק הַקָּמָה וּלְפ"ז שְׁפִיר אִינְצִטְרִיָּה קָרָא לְפֶטוּר שְׁבִיעִית מִמַּעֲשָׁר מִשּׁוּם דְּמָה חַי אֹכְלֵת וְאַף דְּפִינְאָה פֶּטוּר מִמַּעֲשָׁר מְקָרָא דְבָא הַלּוֹי הֵינּוּ מִשּׁוּם שְׁאִין הַקָּרְקַע שְׁלֵהֶם אֲבָל אִם הַקָּרְקַע שָׁלוֹ וּבוּצָר כְּרָמוֹ הוּי דּוּמִיָּא לְמַחְזִיק בְּקָרְקַע שְׁכ' הַר"ש דְּמַחְזִיק בְּמַעֲשָׁר: וְנַחְזוֹר לְעַנְיָן עַכ"פ הָא דְהַפָּקֵר פֶּטוּר מִמַּעֲשָׁר יֵשׁ ע"ז שְׁנֵי טַעְמִים דְּאִם הִי הַפָּקֵר קוֹדֵם מִירוֹת וְזָכָה בָּהּ אַחַר אוֹ אִפִּי הוּא עַצְמוֹ פֶּטוּר מְקָרָא דְבָא הַלּוֹי, אֲבָל אִם נִתְמַרְח בְּרִשׁוּת הַפָּקֵר פֶּטוּר מְקָרָא דְדַגְנָה וְלֹא שֶׁל הַפָּקֵר דְּגָנָה וְלֹא שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְכַמְבֹּאֵר בִּירוּשְׁלָמֵי, וְעַכ"פ מִירוֹת הַפָּקֵר פֶּטוּר מְקָרָא דְדַגְנָה וּלְפ"ז נִרְאָה דַּה"ה דְּאִם בְּשַׁעֲהָ שְׁנַתְמַרְח הִי אִיסוּרֵי הַנָּאָה ג"כ פֶּטוּר מִמַּעֲשָׁרוֹת דְאִיסוּרֵי הַנָּאָה ג"כ לֹא מְקָרֵי דַגְנָה וְכִמוֹ דְלֹא מְקָרֵי לְכֶם וְעַרְיִסוּתִיכֶם וּלְפ"ז לֹא חָל שָׁם טָבֵל עַל מִירוֹת אִיסוּר הַנָּאָה, וְאַחֲרֵי בִינּוּתֵי רֵאִיתִי לְהַגָּאוֹן בְּעַל שַׁג"א בְּתַשׁוּ' סִי' צ"ז שְׁהָאֲרִיָּה שָׁם לְעַנְיָן הָא דַּס"ל לְהַתּוֹס' דְּהָא דְטָבֵל לֹא חֲשִׁיב לְכֶם הֵינּוּ מִשּׁוּם חֶלֶק כֶּהֵן הַמַּעֲנֵרֵב אֲבָל מִשּׁוּם אִיסוּר אֲכִילָה מְקָרֵי לְכֶם מִשּׁוּם דִּישׁ הֵיטֵר לְאִיסוּרוֹ ע"י הַפְּרָשָׁה וְע"ז כ' שָׁם דְּאַחַר הָעִיוֹן נ"ל דְּהָעִיקָר כְּדַבְרֵיהֶם וּמִשּׁוּם דְּקִשְׁי' לִי הָא דְאֶמְרִינָן בְּפַר"י בְּמִנְחוֹת וּבַכ"מ דְּעַרְיִסוּתִיכֶם וְלֹא עֵיסַת עַכּו"ם וְלֹא עֵיסַת הַקֹּדֶשׁ וְה"נ מִמַּעַט הֵתֵם מְדַגְנָה לְדַגֵּן שֶׁל עַכּו"ם וְהַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁמַע נְמִי דְטַעֲמָא הוּא מִשּׁוּם דְלֹא דַגֵּן דִּישְׁרָאֵל הוּא וְלֹא מִשּׁוּם דְכִינוֹן דְּהוּא הַקֹּדֶשׁ וּרְכִיב אִיסוּרָא עֲלֵי וְאַפִּי בְּהַנָּאָה אִסוּר לֹא שְׁלֵכֶם מְקָרֵי דּוּמִיָּא דְאַתְרוּג שֶׁל עֶרְלָה וְעוֹד אִי ס"ד טַעֲמָא דְמַעֲטִינָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ מְדַגְנָה וְעַרְיִסוּתִיכֶם הוּא מִשּׁוּם אִיסוּרָא דְרְכִיב עֲלֵי א"כ מֵאִי אֲרִיָּא שֶׁל הַקֹּדֶשׁ דְנִקְט הו"ל לְמִימַר דְּגָנָה וְלֹא שֶׁל אִיסוּר דְהִי' כָּל הָאִיסוּרִים וְהַקֹּדֶשׁ בְּכָלֵל וְעוֹד דְאִיכָּא לְמ"ד הֵתֵם בְּפַר"י דְטַעֲמָא דַר"ע דְמַחְזִיק לְמוֹתֵר הָעוֹנֵם בְּמַעֲשָׁרוֹת הוּא מִשּׁוּם דַּס"ל מִירוֹת הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר וְהַשְׁתָּא תִּפְּוֹק לִי דְגִלְגוּל וּמִירוֹת הַקֹּדֶשׁ פּוֹטֵר מִחֻלָּה וּמַעֲשָׁרוֹת מִשּׁוּם אִיסוּרָא דְרְכִיב עֲלֵי וּמִזָּה רֵאִי דְמִשּׁוּם אִיסוּרֵי הַנָּאָה דְהַקֹּדֶשׁ פִּינוֹן דִּישׁ הֵיטֵר לְאִיסוּרוֹ ע"י פְּדִי לְכֶם קְרִינָן בִּי, אֲלֵא דַמ"מ מְסִיק לְהַלְכָה דְאִיסוּר שֶׁהוּא אִסוּר בְּהַנָּאָה אַף דִּישׁ הֵיטֵר לְאִיסוּרוֹ מ"מ בְּתַר הַשְׁתָּא אֲזַלִּין וְלֹא הוּי שָׁלוֹ וְכַדָּרֵי שְׁנֵי דְבָרִים אֵינָן בְּרִשׁוּתוֹ ש"א וְהָא דְבַעֲי לְמַעַט מְעַרְיִסוּתִיכֶם וּדְגָנָה וְלֹא שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאֵינוֹ מִמַּעַט מִשּׁוּם אִיסוּר הַנָּאָה דְרְכִיב עֲלֵי וְלֹא הוּי שְׁלֵכֶם דַּנ"מ לְעַנְיָן עֵיסַת מַע"ש בִּירוּשְׁלָיִם וְאַלִּיבָא דַר"מ דְפֶטוּרָה מִן הַחֻלָּה מִשּׁוּם דְהוּי מְמוֹן גְּבוּהָ וְאִיסוּרָא לִיכָּא

ע"ש היטב, והנה במ"ש עדיין צ"ע דהא לא יתנישב בנה מה שהקשה מתחלה לס"ד דגמ' דאיכא מ"ד דס"ל דטעמא דר"ע דמחזיב מותר העומר במעשר משום דס"ל מירוח הקדש אינו פוטר והשתא תיפוק לי' מירוח הקדש פטור משום איסורא דרכיב עלי' ואיסורי הנאה לא מקרי דגגה: ועוד דבעיקר הדבר דפשיטא לי' להגאון בעל שג"א דאיה"נ לא מקרי דגגה ומירוח של איה"נ פטור יש להפליא עליו מירושלמי מפנרשת בפסחים פכ"ש ונ"ל עשה פרי והשתתנה לו ומירוחו ואח"כ אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה כו' אין איסור קל חל על איסור חמור אבל אם מירוחו ואח"כ השתתנה לו ואכלו אם התרו בו משום איסור טבל לוקה כו' ועיין בפ"מ ובק"ע שם ביאורו דאם עשה פרי והשתתנה לו ונאסר בהנאה משום עפ"ם ועדיין אין שם טבל על הפרי עד שימרס ואח"כ מירוחו ואכל ממנו אינו לוקה משום איסור טבל שאין איסור טבל חל על איסור עפ"ם החמור, ולפ"ש השג"א דשל איה"נ לא מקרי דגגה ומירוח הקדש דפוטר ל"ד משום צד גבוה אלא דאף משום צד איה"נ פוטר א"כ קשה דל"ל למימר דאם התרו בו משום טבל אינו לוקה משום דאין איסור חל על איסור משמע דבאמת היא טבולה למעשרות אלא דאין איסור טבל חל על איסור עפ"ם ועוד דבאמת אפי' אי אין אח"כ היינו לענין מלקות אבל איסורא איכא תיפוק לי' דכיון דהשתתנה לה ונאסרה בהנא' קודם מירוח א"כ לא נטבלה כלל למעשרות ע"י המירוח דלא מקרי דגגה כמו מירוח הקדש והפקר דפוטר ולא מקרי טבל כלל, והוא תימה רבה על השג"א דמבואר בהדיא דאיה"נ שפיר מקרי דגגה ואין מירוח איה"נ פוטר: אולם אחר העיון נראה דהנה לפי המתבאר שם בסוגיא דמנחות ס"ז דמירוח הקדש לכו"ע פטור ואפ"ל ר"ע ומירוח עפ"ם תנאי היא דר"מ ור"י ס"ל דמירוח עפ"ם אינו פוטר ור"י ור"ש ס"ל דמירוח עפ"ם פוטר ובגמ' מבואר שם טעם דר"מ ור"י דס"ל מירוח עפ"ם אינו פוטר משום דכתיב דגגה: דגגה יתירא והוי מיעוט אחר מיעוט לרבות אפי' עפ"ם ופרש"י דתלתא דגגה פתיבא חד למילף דגגה ולא של הקדש אייתר לי' תרי, דגגה למעט דיגון עפ"ם והוי מיעוט אחר מיעוט לרבות דיגון.

עפ"ם ואי קשי' מאי חזית דמרביית לדיגון עפ"ם רבי להקדש תריץ מסתברא עפ"ם הו"ל לרבוזי' שפן נאכל בלא פדיון כש'ל ישראל עכ"ל רש"י ומתבאר מזה דאפ"ל למ"ד מירוח עפ"ם אינו פוטר מ"מ מירוח הקדש פוטר דהקדש יותר מסתבר למעט מעפ"ם, והנה מירוח הפקר נראה דדמי לעפ"ם ולמ"ד מירוח עפ"ם אינו פוטר כ"ש דמירוח הפקר לא מיפטור ממיעוטא דדגגה דהא בנדאי של עפ"ם הוא יותר אינו שלו מהפקר וכיון דאפ"ל עפ"ם אייתרבי כ"ש הפקר ונדוקא הקדש נתמעט מדגגה ולפ"ז נראה דהא דאמר בירושלמי פ"ק דמעשרות דגגה ולא של הפקר דגגה ולא של הקדש ה"ה דס"ל מירוח עפ"ם פוטר דלא מקרי דגגה אבל למ"ד מירוח עפ"ם אינו פוטר ה"ה דמירוח הפקר אין למעט מדגגה, והנה איסורי הנאה דלא מקרי לה וכומו דאר"א שני דברים אינו ברשותו של אדם היינו דאיה"נ לא חשיבי שלו ובחמץ דשל אחרים אינו חייב לבער וכן הפקר פטור מלבער וכמ"ש התוס' פסחים ד"ד ע"כ גם איה"נ בדין הוא דלא מקרי לה וכן גבי אתרוג דשל אחרים לא מקרי לך לך לכן גם של איה"נ לא מקרי שלו אולם בנ"ד גבי מעשר פיון דגם של אחרים כמו עפ"ם והפקר לא נתמעטו מדגגה א"כ כ"ש של איסורי הנאה דאיה"נ שלו הא לא עדיף משל הפקר לגמרי, ולפ"ז ניחא שפיר קושית

השג"א דנדאי לפי הס"ד דמירוח הקדש אינו פוטר א"כ מכ"ש דמירוח עכו"ם ונהפוך
גמי מקרי דגגה או דס"ל מפת.

דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות נתרבה הפל של הקדש ועכו"ם ונהפוך וכיון דאפי'
מירוח של עכו"ם ונהפוך ונהפוך מצד שאינו שלו אינו פוטר וא"כ מכ"ש דאין למעט
של הקדש מצד דהוי איסורי הנאה דהא לא עדיף מהפקר גמור, וכן אפי' למ"ד דמירוח
הקדש פוטר ל"ק פלל ל"ל למימר משום הקדש תיפוק לי' משום דאסור בהנאה דשל
הקדש הוי בעצם אינו שלו דמזון גבוה הוא נאפי' אי נימא דהפקר ואיה"נ מקרי דגגה
מ"מ הקדש לא מקרי דגגה א"כ קאמר שפיר מירוח הקדש פוטר, ולפ"ז אפשר לישב גם
דברי הירושלמי דמבואר בהדיא דאיה"נ טבול למעשר ולא אמרינן דלא מקרי דגגה די"ל
דהירושלמי אתי כמ"ד דמירוח עכו"ם אינו פוטר ולפ"ז בע"כ דגם הפקר מקרי שפיר
דגגה ויהכי גם מירוח של איסורי הנאה אינו פוטר דלא עדיף מהפקר גמור דהוי ג"כ
בכלל דגגה פנ"ל אבל לדידן דמירוח עכו"ם פוטר וה"ה מירוח הפקר נתמעט מדגגה
שפיר י"ל דגם איה"נ נתמעט מדגגה ואם עשה פרי והשתחוה לו ומירחו לא נטבל פלל
דמירוח איה"נ פטור לגמרי מהפרשת תרומות ומעשרות: סימן לד לחכם אחד על ד"ת
שחידש כת"ר בגיטין דף כ"ח במלשנה השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת
ש' הוא קיים ופרש"י מקריבין אותה ולא תישיבין שמה מתו בעליה ולמיתא אזלא, ושם
בגמ' אמרינן וצריכא כו' ואי אשמעינן תרומה דזימנין דלא אפשר אבל חטאת העוף
מספיקא לא ליעול חולין לעזרה צריכא, והקשה כת"ר מאי ענין חטאת שמתו בעלי'
לחולין בעזרה ותירץ עפ"י הגמ' בב"ק דף ק"י דאמרינן שם אלא מעתה חטאת שמתו
בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעלי' הילכתא גמירי
לה דלמיתה אזלי ע"ש והנה רש"י בגזיר דף כ' ע"ב כתב בד"ה וה"ט כו' משום דבחטאת
בהמה גמרינן דתמות אבל בחטאת העוף לא גמרינן דתמות ע"ש ולפ"ז פיון דבחטאת
העוף שמתו בעליה לא גמירי הילכתא דתמות ממילא נפקא לחולין דאמרינן אדעתה
דהכי לא אפרשה, ולפ"ז י"ל דהגמ' דגיטין שם קאי לרב פפא דמוקי מתניתין שם בחטאת
העוף וחסאת העוף שמתו בעליה הוי חולין בעזרה פנ"ל.

ובזה מיישב הגירסא אבל חטאת העוף ובצדו נרשם דמלת העוף מיותר אבל לפי הנ"ל
אתי שפיר דהא דקרי לה חולין בעזרה הוא רק בחטאת העוף פנ"ל: הנה מקופיא הוא
דבר מחודד אבל הוא ללא אמת דמה שרצה כת"ר לפרש הגמ' עפ"י פרש"י דבחטאת
העוף לא גמירי הילכתא דתמות וממילא הוי חולין משום דאדעתא דהכי לא אפרשה
ויקנשית הגמ' בב"ק הנ"ל הוא תמוה מאד דממ"נ אי נימא דבחטאת העוף שמתו בעלי'
לא גמירי הילכתא דתמות ממילא היא קרבה באמת גם לאחר שמתו בעליה דגם בחטאת
בהמה לולי הלכתא בנדאי היתה קרבה גם לאחר מיתה ואף דאין פפיה למתים מ"מ
היתה פשרה ואינה מרצה וכמו עולה שבאה לאחר מיתה ומשנה שלימה שנינו האשה
שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה ועולה זו לכפרה קאתי ועיין במנחות ד"ד
מכפרין אית בהו דאתי לאחר מיתה כו' דתנו האשה כו' יביאו יורשין עולתה וע"ש
בפרש"י ועיין בזבחים ד"ה מצינו בבאין לאחר מיתה שהן פשרין ואין מרצין דתנו האשה
כו' ובפרש"י שם ואף דאין פפיה למתים לא אמרינן דאדעתא דהכי דלא תהוי לה פפיה
לא אפרשה ותיפוק לחולין אלא פל שהקרבו פשר להקרבה אף שאינו מכפר לא שייך

למימר אדעפּטע דהכי לא אפרשה ודוקא בחטאת שמתו בעלי דלמיתה אזלי שנייה לומר אדעפּטא דהכי שתלף לאיבוד ואין הקרבן פשר להקרבה אדעפּטא דהכי לא אפרשה אלא דהלכתא גמירי היא דתמות ולפ"ז בחטאת העוף שמתו בעליה פיון דלא גמירי הלכתא דתמות היא באמת קרבה ע"ג המזבח גם לאחר מיתה וכמו עולה שפאה לאחר מיתה אף שאין מרצה דכ"ז שהקרבן פשר להקרבה לא שנייה לומר אדעפּטא דהכי לא אפרשה ולפ"ז אדרבה לפרש"י בגזיר הג"ל דבחטאת העוף לא גמירי שתמות א"כ בנדאי צע"ג מסוגיא הג"ל דלר"פ דמוקי מתניתין בחטאת העוף א"כ מה צ"ל השולח חטאתו מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים הא חטאת העוף היא קרבה באמת גם לאחר שמתו בעלה וכבר הקשה זה על פרש"י הג"ל בשעה"מ בפ"ד מה' פסולי המוקדשין ע"ש ובס' יעיר קנו סוף פ"ב דקנים ע"ש אלא דדברי רש"י בגזיר הג"ל בלא"ה מוקשים מפמה סוגיות וכמו שהאריף בזה השעה"מ ע"ש: ובעיקר מה שתמה כת"ר על הגמ' דגיטין דמאי עגנו חטאת שמתו בעליה לחולין בעזרה נראה לי שב דהנה במעילה דף ג' מיייתי ברייתא דתניא חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלח לא נהנין ולא מועלין ופרש"י לא נהנין מהן מדרבנן דאיסורא איכא ולא מועלין אפ"ל מדרבנן כו' וכן הוא בפ"ל רגמ"ה דלא נהנין מדרבנן ע"ש אבל מה"ת מותר בהנאה והטעם הוא כמו שפרש"י במנחות ד"ד ע"ב וז"ל ולא מועלין דאמר בשמעפּטא קמייטא דמעילה חטאות המתות כו' אין מועלין בהן דלאיבוד קיימי ולא קדשי גבוה נינהו ע"ש, וכה"ג איתא במעילה דף י"ב קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה א"ל ר"ח וכי קדושה שבהן להיכן הלכה א"ל תיקשי מתניתין וע"ש בתוס' ד"ה וכי דה"ה דהוי מצוי פריה מחמש חטאות המתות ע"ש היטב בסוגיא ועכ"פ מתבאר מזה דחטאות המתות פקע מהן קדושתן דשוב לא הוי קדשי גבוה ומותרין בהנאה מן התורה וא"כ שפיר הוי חולין גמורין דכבר יצאו מידי קדושתן ואם יקריב אותן הוי חולין בעזרה והיינו דאמר בגמ' מספיקא לא ליעול חולין לעזרה בין בחטאת בהמה בין בחטאת העוף שמתו בעליה פיון דהלכתא גמירי דלמיתה אזלי ולא קדשי גבוה נינהו ומותרין בהנאה והוי חולין בעזרה וזה ברור, והא דמבואר בב"ק שם אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעפּטא דהכי לא אפרשה לאו משום דבאמת לא נפקי לחולין אולם קושית הגמ' הוא תיפוק לחולין כמו שהיתה מעיקרא שלא הקדישה מעולם ולמה תמות וכן פרש"י תיפוק לחולין ולא תיזול למיתה אבל בנדאי דגם אחר ההלכתא יצאו מידי קדושתן פנ"ל: וראיתי למהרי"ט אלגאזי בפ"ה מה' בכורות להרמב"ן סי' ל"ח שכתב בפשיטות דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת וכל מה שאמרו אין מועלין מדאורייתא אלא מדרבנן היינו לומר דהנהנה ממנו אינו חייב לשלם הקרן ממה שנהנה מה"ת אלא דחייב תשלומין הוא מדרבנן ובהד"ל אמרי' בתמורה דא' קדשי מזבח וא' קדשי בה"ב שמתו יקברו וכבר נודע דכל הנקברים הוא משום דאסירי בהנאה ע"ש ולפ"ז נראה לכ' דגם חטאות המתות אף דאין מועלין בהן מ"מ אסורין בהנאה מה"ת וצ"ע דהא רש"י פ"ל שם בהד"ל אבי חטאות המתות דתנ"ל לא נהנין דהוא רק מדרבנן וכן הוא בפ"ל הרגמ"ה פנ"ל ופירוש זה מוכרח שם בגמ' דפריה וחטאת שמתה מי אית בה מעילה והתנ"ל חטאות המתות לא נהנין ולא מועלין ופרש"י ולא מועלין אפ"ל מדרבנן דהא ליכא למימר לא מועלין מדאורייתא אבל מועלין מדרבנן כו' דכיון דתנא ברישא לא נהנין מדרבנן דליכא אלא איסורא בעלמא היכי מצית למימר אבל מועלין כו' ע"ש

ואי נימא דלא נהנין הוא מדאורייתא א"כ הרי שפיר אפ"ל דגם לא מועלין הוא מדאורייתא אבל מועלין מדרבנן ומאי פריה ובע"כ צ"ל דלא נהנין הוא רק מדרבנן וכמו שפרש"י ולפ"ז צ"ע על המהרי"ט אלגאזי, והנה לכאורה י"ל דהא דתנן סטאות המתות לא נהנין כו' היינו מחיים דמה שכ' מהרי"ט אלגאזי דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת הוא משום פיון דפסולי המוקדשין אסורין בהנאה דכתיב ואכלת ולא לכלביה וה"ה שאר הנאות א"כ מכ"ש קדשים תמימים שמתו דאסורין בהנאה ע"ש ולפ"ז היינו דוקא קדשים שמתו אבל סטאות המתות קודם שהומתו מותרין בהנאה מה"ת אבל באמת זה אינו דהברייתא דסטאות המתות לא נהנין מייירי בודאי אפי' לאחר שהומתו דאי נימא דמייירי דוקא מחיים ולקחי לא נהנין רק מדרבנן אבל לאחר שהומתו אסורין בהנאה מה"ת א"כ מאי פריה וסטאות שמתה מי אית בה מעילה והתנן כו' דלמא שאני סטאת שמתה דאסורין בהנאה מדאורייתא ולקח מועלין מדרבנן משא"כ סטאות המתות דלא נהנין רק מדרבנן לקח אין מועלין אפי' מדרבנן, ובלא זה נראה בהדני' שם דסטאות המתות לא נהנין היינו אפי' לאחר שמתו והיינו דפריה מחטאת שמתה לסטאות המתות ועכ"פ מתבאר מסוגיא זו דקדשים דיצאו מידי מעילה דבר תורה אף איסורא ליכא ורק מדרבנן הוא דלא נהנין וכנ"ל ולפי הנ"ל דסטאות המתות מותרין בהנאה מה"ת וכפרש"י ורגמ"ה צע"ג מגמ' בכורות ט"ז דמיייתי ברייתא מנין לחמש סטאות מתות ת"ל ממפריסי הפרסה טמא ופריה חמש סטאות מתות הלכתא גמירי לה ומסיק איצטריה קרא ואיצטריה הלכתא ואי מהלכתא הו"א היכי דעבר אקרי ואכל מהני חמש איסורא איכא לאו ליכא קמ"ל קרא דאיכא לאו ע"ש, ולכ' צע"ג איזה איסור איכא מהלכתא לחוד נהי דגמירי דתמות מ"מ אפשר שאם שחטה מותרת באכילה וכמו דאמרין בב"ק מ"א סקל יסקל השור איני יודע שהוא נבילה כו' ומה ת"ל לא יאכל מגיד לה הכתוב שאם שחטו שאסורה באכילה הרי דבלא קרא הו"א דאף דינו בסקילה מ"מ בדיעבד אם שחטו מותר באכילה וא"כ הכ"נ פיון דמה"ת מותרין בהנאה דפקעי קדושותן א"כ מנ"ל איסור אכילה בזה אם עבר ושחטו, אלא דבאמת אפי' אי נימא כמש"כ מהרי"ט אלגאזי דקדשים שמתו אסורין בהנאה מה"ת ג"כ קשה דהא טעמו הוא משום דלא גרע מפסולי המוקדשין דכתיב ואכלת ולא לכלביה וה"ה שאר הנאות דאסור א"כ זה שייך דוקא בקדשים שמתו דאסורין באכילה אסור ג"כ בהנאה אבל פשחטון דגם בפסוה"מ מותרין באכילה א"כ אינו ענין לקרא דאכלת ולא לכלביה וכיון דבסטאות המתות ליכא מעילה דלאו קדשי גבוה נינהו מאיזה ענין יהי אסור באכילה, ועיין בתוס' קדושין נ"ז ד"ה מה שלי בשלף דמשמע שם מפירוש הר"מ דמדאורייתא אין איסור בשחוט חוץ אף באכילה ועי' בס' המקנה שם שהקשה מהא דאמר' בפ' פסוי הדם דפליגי ר"מ ור"ש בשחיטה שאינה ראוי' דר"מ גליף משחוט חוץ ומשמע בפשיטות דלכו"ע איכא איסור דאורייתא באכילת שחוט חוץ וע"ש מה שתייר דלכתר דילפינן איסורא בחולין שנשחטו בעזרה ילפינן מבגנן אב איכא מה שלף בשלי אסור אף שלי בשלף אסור ע"ש אולם בסטאות המתות דפסולין להקרה ואין בהם משום שחוט חוץ פלל א"כ מנ"ל בהו איסור אכילה ואף לפרש"י שפי' שם מה שלי בשלף אסור בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחר שאין דמו נזרק מ"מ בסטאות המתות דמבואר דמותר בהנאה מנ"ל איסור אכילה וצע"ג: ולענין מש"כ לישב דברי הגמ' בגיטין דאמר מספיקא לא ליעול חולין בעזרה דהוא פיון דסטאות

המתות לא מועלין דלאו קדשי גבוה נינהו הוי חולין ממש ואם מקריב אותן הוי חולין בעצרה צ"ע לפ"ז בגמ' דתמורה י"ז דמיימי ברייתא רק קדשיה כו' אשר יהי' לה אלו הוולדות כו' יכול כל קדשים פן ת"ל רק דברי ר' ישמעאל כו' אמר מר יכול כו' ולד דמאן כו' ואי דחטאת גמירי לה דלמיתה קיימי כו' לעולם בחטאת והלכתא גמירי לה למיתה וקרא למעוטי להקרבה והא בהא תליא פנין דלמיתה אזלא ממילא לא קרב כו' אלא קרא מבעי לי דאי עבר ומקריב קאי בעשה עכ"ל הגמ' ע"ש וכן איתא סוגי' זו בגזיר דף כ"ה ע"ש והנה לפי המבואר בגמ' דגיטין ה"ל דחטאות המתות אי מקריב להו הוי חולין בעצרה ובקדושינן נ"ז יליף חולין בעצרה מקרא דכי ירחק ממך המקום בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום ע"ש נמצא דלפ"ז חולין בעצרה הוא לאו הפא מכלל עשה עשה והנה בחולין דף י"ז ר' ישמעאל סבר בשר נחירה לא אישתיי פלל ופרש"י וזביחה דכתיב כו' אי נמי לאסור שחיטת חולין בעצרה פדדרשינן לה בקדושינן ירחק וזביחת בריחוק מקום אתה זובח כו' ע"ש וא"כ פנין דס"ל לר"י דחולין ששחטו בעצרה אסור מקרא דכי ירחק כו' א"כ קשה דל"ל קרא דרק דאי מקריב ולד חטאת קאי בעשה תיפוק לי דבלא"ה איכא עשה של שחיטת חולין בעצרה פנין דגמירי הלכתא דתמות, ועי' בתוס' זבחים דף ע"ז ע"ב בד"ה בדם הבהמה ע"ש ואולי אפ"ל דחולין בעצרה אסור רק שחיטה דמקרא וכי ירחק ממך המקום בריחוק מקום אתה זובח לא משתמע מזה רק שחיטה אבל לא שאר עבודות לכך איצטריך קרא דרק דאפי' על שאר עבודות קאי בעשה וצ"ע, וביותר דבגזיר נשם מבואר בלשון זה אי מהלכתא הו"א הלכתא ואי אקריבה לא לחייב עלה ולא פלום קמ"ל קרא דאי מקריב לי קאי עלי' בעשה וזה הלשון לא לחייב עלה ולא פלום בודאי קשה פנין דשחיטת חולין בעצרה דאורייתא אם לא דנימא דגם זה קאי דוקא על ההקרבה וצ"ע: הרמב"ם סוף פ"ו מה' אבות הטומאה פתב וז"ל הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוף המקנה פגון נבילה או שרץ או משכב שהי' במקנה ונגע בו ה"ז טמא שנאמר אף מעין כו' יהי' טהור ונוגע בנבלתם טמא אפי' פשהו בתוף המקנה מטמאין וכשיעלה מן המקנה זה הנוגע יטהר, וכן זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקנה הרי המשכב טמא וכשיעלה המשכב מן המקנה יטהר שרי עלתה לו טבילה, וזה הנוגע במשכב פשהו במקנה אם פשט ידו ונוגע חוץ למקנה ה"ז מטמא בגדים ואצ"ל שהוא מטמא אנוכלין ומשקין עכ"ל.

ועיין בכס"מ שפכת הנוגע כו' בת"כ פ' שמיני ומ"ש וכן זב כו' בתוספתא דמכשירין פ"ב ונראה מתוך דבריהם שהטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקנה לא בעודו בתוף המקנה.

והנה ז"ל הת"כ ונוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפי' הם בתוף המים שהייתי אומר הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתן והמקנה מעלה את הטמאים מטומאתן מה הארץ מצלת את הטהורים מלטמא אף המקנה יציל את הטהורים מלטמא ת"ל ונוגע בנבלתם יטמא אפי' הם בתוף המים עכ"ל הת"כ, ובתוס' דמכשירין מבואר הנוגע בנבילה בתוף המקנה טמא וטהור בעלייתו הנוגע במשכב ומושב בתוף המקנה טמא וטהור בעלייתו זב שדרס ע"ג משכב ומושב בתוף המקנה טמא וטהור בעלייתו עכ"ל ומעתה מבואר דברי הרמב"ם דמש"כ הנוגע באב כו' בתוף המקנה פגון נבילה ה"ז טמא שנא אף מעיניו כו' הוא מדברי הת"כ ומ"ש וכן משכב כו' וכשיעלה מן המקנה זה הנוגע יטהר

וכן זב שְׁדָרס כו' הוא מדְבָרִי הַתּוֹסֵפֶתָא רק מ"ש וְזֶה הַנוֹגֵעַ כו' וּפְשֻׁט יָדוּ ה"ז מְטַמָּא בְּגָדִים כו' זֶהוּ מַדְעַת עֲצָמוֹ: וְהִנֵּה מִש"כ הַכֹּס"מ וְנִרְאָה מִתּוֹךְ דְּבַרְיָהֶם שֶׁהִטְעַם מִפְּנֵי שְׂאִין הַטְּמָא נִטְהָר אֲלָא בְּעֲלִייתוֹ מִהַמְקַנָּה לֹא בְּעוּדוֹ בְּתוֹךְ הַמְקַנָּה דְּבָרֵי צָרִיף בְּיָאוּר עַל מָה פְּוֹנְתוֹ לְתַת טַעַם דִּי"ל דְּנִתְפֹּיֵן עַל מָה שֶׁפְּתָבוּ וּכְשִׁיעֲלָה מִן הַמְקַנָּה כו' וְהוּא מִדְּבָרֵי הַתּוֹסֵפֶתָא ל"ל דְּוָקָא פְּשִׁיעֲלָה תִּפְוֹק לִי פְּשֻׁמְסֶלֶק יָדִיו מִן הַטְּוִמָאָה הוּא טְהוֹר אִפִּי בְּתוֹךְ הַמַּיִם וּלְכַף כְּתַב דְּהִטְעַם הוּא מִפְּנֵי שְׂאִין הַטְּמָא נִטְהָר אֲלָא בְּעֲלִייתוֹ מִהַמְקַנָּה, אֲבָל בְּאַמַּת הוּא דוֹחֵק דְּזִהוּ רַק דְּקָדוּק בְּלִשׁוֹן וְהָרִי בַּגְמ' מְצִינּוּ ג"כ טָבֵל וְעֲלָה כו' (וַע"כ אֵין מִכָּאן הַכֶּרֶח יוֹתֵר) גַּם הו"ל לְפָרוּשֵׁי שֶׁהִלְשׁוֹן קָשָׁה וְלֹא לֹמַר שֶׁהִטְעַם הוּא דְּהָא לֹא קָאֵי עַל עֵינֵי הַדִּין.

עוֹד אִפִּי לְ דְקָאֵי עַל עֵינֵי הַדִּין דְּהַטְּוִמָאָה מְטַמָּא אִפִּי הֵן בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְלִכְאוּרָה מָה נ"מ בֵּין אִם הִי טְמָא מְקוֹדֵם בֵּין אִם נוֹגֵעַ בְּשַׁרְץ בְּתוֹךְ הַמַּיִם פִּינּוּן שֶׁהוּא פְּוֹלוּ בְּמַקְנָה (וְהַמְקַנָּה מְטַהֶרֶת תְּמִיד) וַע"ז אוֹמֵר שֶׁהִטְעַם הוּא מִפְּנֵי שְׂאִין הַטְּמָא נִטְהָר אֲלָא בְּעֲלִייתוֹ וְלֹא כְּשֶׁעוֹדוֹ בַּמַּיִם אִף גַּם זֶה צ"ע דְּמָה צָרִיף טַעַם לַגְזָה"כ וְאֶפְשָׁר דַּמ"מ יֵשׁ חִילוּק בֵּין מָה שֶׁהוּא טְמָא מְקוֹדֵם אוֹ שְׁנֹגַע בְּטוֹמָאָה בְּתוֹךְ הַמְקַנָּה: אוּלָם אִיף שִׁיְהִי פְּוֹנְתוֹ הִנֵּה בְּעֵינֵי הַדְּבָר שֶׁכ' הַכֹּס"מ שְׂאִין הַטְּמָא נִטְהָר אֲלָא בְּעֲלִייתוֹ מִמְקַנָּה לֹא בְּעוּדוֹ בְּתוֹכּוֹ צַע"ג דְּאֶדְרָבָה הָרִי מִדְּבָרֵי הַתּו"כ מְוָכְרַח לְהִיפּוֹף דָּאֵי גִימָא דָּאֵין הַטְּמָא נִטְהָר בְּעוּדוֹ בְּתוֹךְ הַמְקַנָּה אֲלָא בְּעֲלִייתוֹ א"כ מָה צָרִיף קָרָא דְּנִבְלָה מְטַמָּאת אִפִּי בְּתוֹךְ הַמַּיִם דָּאִיף אִפִּי לְ דְכְּשִׁנּוֹגַע בְּטוֹמָאָה בְּתוֹךְ הַמְקַנָּה לֹא יֵהִי טְמָא הָא פִּינּוּן דְּאֶמְרִינּוּ דְּטַמָּא הַיּוֹרֵד לְטָבֹל כ"ז שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמַּיִם לֹא נִטְהָר עַדִּין וְא"כ בְּוֹדָאֵי כ"ז שֶׁהַטְּמָא בְּתוֹךְ הַמַּיִם מְטַמָּא אֲחֵרִים אִם יֵגַע בְּאִוְכְלִין וְא"כ אִיף אֶפְשָׁר שֶׁכְּשֶׁהִטְהוֹר הוּא בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיֵּגַע בְּטוֹמָאָה שְׁלֹא יִטְמָא, וְאֵין לֹמַר דְּזֶה גּוֹפִי אֲשַׁמְעִינוּ קָרָא וּמָזָה יִלְפִינוּ דָּאֵין הַטְּמָא נִטְהָר כְּשֶׁהוּא בַּמַּיִם דְּהָא מִהַכ"ת לְדָרוֹשׁ טַעַמָא דְּקָרָא דְּבִנְדָאֵי אִפִּי לְ דַּגְזָה"כ הוּא דָּאִף כְּשֶׁהוּא טְמָא מִכְּפָר נִטְהָר בְּתוֹךְ הַמְקַנָּה מ"מ כְּשִׁנּוֹגַע בְּטוֹמָאָה בְּעוּדָהּ בַּמַּיִם נְטַמָּא וְאֵין הַמְקַנָּה מְצִילָתוֹ וְאֵין לֹמַר דְּהָא בְּתו"כ מְבִוּאָר דְּהוּי יִלְפִינוּ מָמָה הַצַּד מִהָאֲרִץ וְהִינּוּ דְּזִרְיָעָה בְּקָרְקַע מְכָשִׁיר אֶת הַטְּוִמָאָה וְכֵן הַמְחֻזְבָּר לְקָרְקַע לֹא נְטַמָּא וְכִמוֹ שֶׁפִּי הָרָאָב"ד שָׁם וְלִהְיֵי אֵיזְצָטְרִיף קָרָא דְּהָא אֵי גִימָא דְּהַטְּמָא לֹא נִטְהָר בְּעוּדוֹ בְּמַקְנָה א"כ מָה עֲנִין זֶה לְאֲרִץ דְּנִימָא הוּאִיל וְהָאֲרִץ מַעֲלָה אֶת הַטְּמָאִים וְהַמְקַנָּה מַעֲלָה אֶת הַטְּמָאִים מָה אֲרִץ מַצֵּלֶת אֶת הַטְּהוֹרִים מִלְטַמָּא אִף הַמְקַנָּה מַצֵּלֶת מִלְטַמָּא דְּהָא כ"ז כְּשֶׁהַטְּמָא בְּמַקְנָה עַדִּין אֵין מַעֲלָה אֶת הַטְּמָאִים וְאִיף יִצִּיל אֶת הַטְּהוֹרִים, וְבַע"כ מְוָכְרַח מָזָה לְהִיפּוֹף דְּהַטְּמָא נִטְהָר בְּעוּדוֹ בְּמַקְנָה וְלִזְהָ שְׁפִיר הוּי יִלְפִינוּ בְּמָה הַצַּד דְּכִינּוּן דְּמַעֲלָה אֶת הַטְּמָאִים מִטוֹמָאָתוֹ יִצִּיל עַל הַטְּהוֹרִים מִלְטַמָּא, וְעַכ"פ מְלַבֵּד דַּצ"ע מ"ש הַכֹּס"מ מְשַׁמַּע מִדְּבַרְיָהֶם כו' עוֹד בְּאַמַּת מְוָכְרַח לְהִיפּוֹף דָּאֵי גִימָא כַּמ"ש הַכֹּס"מ קָשָׁה פִּנ"ל: וְהִנֵּה לְכְאוּרָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַתּו"כ לְדַעַת הַכֹּס"מ דְּהָא דְּאֵיזְצָטְרִיף קָרָא דְּלֹא נִלְמוּד בְּמָה הַצַּד הִינּוּ הִיכִי שְׁנֹגַע בְּטוֹמָאָה כְּשֶׁהוּא בַּמַּיִם דַּס"ד כְּשִׁיעֲלָה מִן הַמַּיִם יֵהִי טְהוֹר מָמָה הַצַּד כו' אוּלָם בְּאַמַּת זֶה אֵינוֹ דַּמְמ"נ אִם פִּירֵשׁ מִן הַטְּוִמָאָה בַּמַּיִם וְעֲלָה הָא בְּאַמַּת הוּא טְהוֹר כְּמִבְּוּאָר בְּתוֹסֵפֶתָא וְכַמְש"כ הָרַמְבַּ"ם וְאֵי גִימָא דְּמִיָּרִי שְׁנֹגַע בְּטוֹמָאָה וְלֹא פִּירֵשׁ וְעֲלָה מִן הַמַּיִם וְיָדוּ עוֹד אוּחְזוּ בְּטוֹמָאָה דַּס"ד פִּינּוּן דְּהַמְקַנָּה מַעֲלָה אֶת הַטְּמָא כְּשִׁיעֲלָה ה"ה שְׁיִצִּיל דְּזֶה אֵינוֹ דָּאֵם יָדוּ עוֹד נוֹגֵעַ בְּטוֹמָאָה כְּשֶׁהוּא גַּם לְמַעֲלָה מִן הַמַּיִם פְּשִׁיטָא דְּטַמָּא דְּהָרִי נוֹגֵעַ עֲתָה בְּטוֹמָאָה וְכִי בְּשִׁבִיל שְׁנֹגַע גַּם כְּשִׁיְהִי בַּמַּיִם יֵהִי

טהור, וכן בתוספתא אמרי' הנוגע בנבילה בתוך המקנה טמא וטהור בעלייתו והנה מש"כ הנוגע הוא בנדאי ממה שאמרו בתו"כ והנוגע בנבלתם כו' אפי' הם בתוך המים, וטהור בעלייתו ובע"כ מיירי פשפירש מטומאה בתוך המים וכו' אמרו הנוגע בנבלתם כו'.

ועיין בנדריים דף ע"ו אמרו לי' לר"א ומה מקנה כו' אינו מציל על הטהורים מלטמא וע"ש בר"ן מקנה תוכים שמטהר את הטמאים כו' ואינו מציל על הטהורים שאם טבל בעודו טהור לא מהניא לי' טבילה שלא יבאו לידי טומאה אם יגע אח"כ בשרץ דאדרבה דרשינן מהנוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפי' הוא בתוך המים ע"ש ואי נימא כמ"ש הכס"מ א"כ מאי ראי' הוא דלעולם אם טבל ועלה כדן מהניא לי' שאם יגע אח"כ בשרץ שלא יטמא אולם מה שאמרו אפי' הוא בתוך המים היינו משום דבעודו במים לא מקרי טבילה דעדיין הוא טמא וכיון דהטעם הוא דבעודו במים לא נטהר עדיין כלל להכי נוגע בתוך המים בשרץ טמא וא"כ אין ראי' כלל דאינו מציל על הטהורים פמובן: וביותר מפנרש בהד"ל בפ"י הרא"ש שם שפי' מקנה שמעלה את הטמאים מטומאתן הטובלים בו אינו דין שיציל על הטהורים מלטמא פגון אם עמד כל גופו במקנה ונגע בידואחת בשרץ ובידו אחרת נגע בכלי שמקצתו חוץ למקנה יציל עליו שלא יקבל טומאה בעודו במקנה לטמא הכלי בעודו במקנה ובתוס' דרשינן והנוגע בנבלתם יטמא אפי' הוא בתוך המים כו' ע"ש, ומבואר דהי' מקום ללמוד בקו"ח פיון שמקנה מעלה את הטמאים דין הוא שיציל היכי שכל גופו במקנה ונגע בטומאה ובידו השני' בפלי לא יקבל האדם טומאה רק ילפינו מקרא דלא עבדינו קו"ח בכה"ג וילפי מ"ש הכס"מ מאי קו"ח הוא דהא פשהטמא עוזהו פולו במים באמת אז אין המקנה מעלה עדיין כלל ובידו הוא שלא יציל, וכן אין לומר דבאמת טעם הפתוב הוא משום פשהוא בתוך המקנה לא נטהר דעכ"פ אין ראי' דלא עבדינו קו"ח בכה"ג דהא בכאן לא שייך כלל קו"ח פנ"ל, אלא דדברי הרא"ש צ"ע דהנה מש"כ הרא"ש דבידו אחרת נגע בכלי שמקצתו חוץ למקנה ולא פתב דהכלי היתה פולה במקנה משום דא"כ אין נ"מ כלל דאף אי הפלי מקבל טומאה מ"מ בעלייתה מהמקנה הרי נטהרה ונהו באמת מה שהוצרך כלל לצייר בגוונא שנגע בכלי דבפשיטות הול"ל דיציל את האדם שלא יקבל טומאה כלל אכן דהרא"ש רוצה לצייר שיהי' נ"מ לדינא דלענין האדם עצמו אין נ"מ דבכל ענין הרי טהור בעלייתו פמבואר בתוספ' ולהכי פתב שנגע בכלי שמקצתה חוץ למקנה דאם האדם אינו מקבל טומאה גם הפלי טהור אבל אם נטמא האדם גם הפלי טמא אכן צ"ע דל"ל לומר שהפלי היתה מקצתה בתוך המקנה והאדם נגע בכלי במקנה הא בפשוטו אפ"ל שהושיט ידו חוץ למקנה ונגע בכלי: ועוד נ"ל להביא ראי' מדברי הרא"ש דלא כהכס"מ ממש"כ ונגע בידו אחת בשרץ ובידו השנית נגע בכלי שמקצתה חוץ למקנה ומבואר שבעוד ידו האחת נוגע בשרץ נגע בידו השני' בכלי ולפמ"ש הכס"מ פנ"ל א"כ ל"ל לומר בכה"ג ומצי למימר בפשוטו שנגע בשרץ ואח"כ נגע בתוך המקנה בכלי או שלאחר שסילק ידיו מן הטומאה הוציא את ידיו לחוץ ונגע בכלי דאם המקנה מציל הרי האדם טהור וגם הפלי טהור אולם אם אינו מציל נטמא האדם ולא נטהר עד שיעלה מן המים לכה"פ ראשו ורובו אבל במה שהושיט ידיו עדיין לא נטהר ומטמא הפלי, ובע"כ צ"ל דאף בעודו במקנה נטהר ולכן אם הי' מסלק ידיו מהטומאה הרי נטהר תומ"י פשהוא במים ולכן פתב דבעת שידו האחת עדיין נוגע

בְּשִׁרְץ נִגַע בְּיָדוֹ הַשְּׁנִית בְּכָלִי וְכַנִּי"ל: סִימָן לוֹ בְּעֵינָיו הָא דְמִבְּנֵי אַה"ע אַה"ע דְאָפִי נִתְגַּרְשָׁה מִשׁוּם חוּמְרָא בְּעֵלְמָא פְּסוּלָה לְכַהֲנֹה.

לְבָאָר אִם הוּא רַק לְכַתְּחִלָּה אוֹ דְאָפִי אִם נִשְׂאָת תַּצָּא. בְּשׁו"ע אַה"ע סִי ו' בְּהִגָּה פֶתֶב וְנ"ל וְאָפִילוֹ לֹא נִתְגַּרְשָׁה רַק מִשׁוּם קוּל קִידוּשֵׁין בְּעֵלְמָא אַעפִ"י שֶׁהוּא בְּרוּר שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּאוֹתָן קִידוּשֵׁין וְאִין נוֹתְנִין גִּט רַק מִפְּחַח חוּמְרָא בְּעֵלְמָא אָפִילוֹ הִכִּי פְּסוּלָה לְכַהֲנֹה עַכ"ל, וְעֵינֵין ב"ש שְׂפֶתֶב בְּשֵׁם הַב"ח דְּהֵינּוּ דְּנִקְיָא לְכַתְּחִלָּה אַבְל בְּדִיעֵבַד אִם נִשְׂאָת לְכַהֲנֹה לֹא תַצָּא ע"ש אָכֵן הַט"ז פֶתֶב וְנ"ל פְּסוּלָה לְכַהֲנֹה כּו' בַב"י סִי י"ג מְבִיא זֶה בְּשֵׁם תִּשׁו' הַרְשָׁב"א סִי תִק"נ וְכַתֵּב ז"ל וְכַש"כ זֹו שְׂיִצָּא עֲלֵיהָ קוּל וְהִצְרַכְתָּ אוֹתָהּ גִּט יֹאמְרוּ קָמוּ רַבְּנָן בְּקִידוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין מְעֵלִיא הֵוִי כּו' וְאֵע"ג דְּלַרְוֹנָחָא דְּמִלְתָּא הוֹצִיאָהּ בְּגִט נִמְצָא אִתָּהּ מִצְרִיכָה פְּרוּז וְאָפִילוֹ דְּנִבְרִיז אִיפָא מֵאֵן דְּשָׁמַע בְּקִידוּשֵׁין וְלֹא שָׁמַע בְּהַכְרֵזָה וְכַהֲנִיא דַר"פ הַחוֹלֵץ עַכ"ל, מִשְׁמַע מְזָה דְאָפִילוֹ בְּדִיעֵבַד אִם נִשְׂאָה פֶתֶב תַּצָּא דְהָא בַר"פ הָאִשָּׁה שְׁהֵלָה אֲמַרְיִנָן ג"כ לְחֻשׁוֹשׁ זֶה דְאִיפָא דְשָׁמַע בְּחִלְצָה וְלֹא שָׁמַע בְּהַכְרֵזָה כּו' וְאֲמַרְיִנָן שֶׁם דְּמִשׁוּם הִכִּי לֹא תִנְשָׂא לְעוֹלָם וְאִין לָהּ דִיעֵבַד גְּדוּל מְזָה שְׁהֵרִי אִין לָהּ תִקְנָה כּו' וְכֵן מִשְׁמַע לְשׁוֹן רַמ"א פְּסוּלָה לְכַהֲנֹה מִשְׁמַע אָפִילוֹ בְּדִיעֵבַד אֲלֵא שְׁמו"ח ז"ל פֶתֶב הִיכָא שְׁנִתְגַּרְשָׁה מִחֻמְתָּ קוּל בְּעֵלְמָא וְאִין הִגִּט אֲלֵא מִחֻמְתָּ חוּמְרָא דָאם עֵבֵר וְנִשְׂאָ אִין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ וְאִין שׁוּם רֵאִי לְקוּלָא זֹו וְאִין לְהַקְלֵ בְּזָה עַכ"ל הַט"ז ע"ש: אָמְנָם אַף שֶׁהַט"ז הַחֲלִיט בְּפִשְׁטוּת דָאָף בְּדִיעֵבַד אִם נִשְׂאָת לְכַהֲנֹה תַצָּא מ"מ לְעַנ"ד צַע"ג לְמַעֲשֵׂה וְהִנֵּה בִיבְמוֹת בַר"פ הָאִשָּׁה בְּתָרָא הָאִשָּׁה שְׁהֵלָה בְּעֵלָה וְצָרְתָה לְמַדִּינַת הַיָּם וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מִת בְּעֵלָה לֹא תִנְשָׂא וְלֹא תִתְיַבֵּם עַד שְׂתַדַּע שְׁמָא מְעוּבְרַת הִיא צָרְתָה וְאָמַר שֶׁם בְּגַמ' דְלַעֲצָמָה שְׁלִשָׁה לְחַבְרַתָּה לְעוֹלָם וּפְרִיָהּ וְתַחֲלוּץ מִמָּה נִפְשָׁף אַבְיִי בַר אֲבִין וַר"ח בַר אֲבִין אֲמַרִי תְרַנְיָהּוּ גְזִירָה שְׁמָא יְהֵא וְלָד בֶּן קִינְיָא וְנִמְצָא אִתָּהּ מִצְרִיכָה פְּרוּז לְכַהֲנֹה וְלִיִּצְרָכָה דְלָמָּא אִיפָא דְהֵוִי בְּחִלְצָה וְלֹא הֵוִי בְּהַכְרֵזָה וְאֲמַרִי קִשְׁרוּ חִלוּצָה לְכַהֲנֹה עַכ"ל הַגַּמ' וּפְרַש"י לְעַצְמָה שְׁלִשָׁה בְּשָׁבִיל עֲצָמָה תַמְתִּין שְׁלִשָׁה חֲדָשִׁים כּו' לְחַבְרַתָּה לְעוֹלָם בְּשָׁבִיל חַבְרַתָּה צְרִיכָה לְהַמְתִּין לְעוֹלָם עַד שְׂתַדַּע אִם יֵשׁ לָהּ וְלָד אִם לֹא ע"ש וְגַמ' זֹו הִבִּיאוּ כָּל הָרֵאשׁוּנִים וְכֵן פְּסָקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים.

וַיֵּשׁ לְחַקוֹר אִם עֲשֵׂתָה מְעֵשָׂה וְחִלְצָה בְּדִיעֵבַד לְפָנֵי ב"ד וְנוֹדַע אַח"כ שְׂיִלְדָה צָרְתָה וְלָד בֶּן קִינְיָא דְנִמְצָא דְהַחֲלִיצָה הֵימָּה שְׁלֹא לְצוּרָה שְׁלֹא הֵימָּה צְרִיכָה חִלְצָה כָּלֵל אִם גַּם בְּדִיעֵבַד אֲסוּרָה בְּאֵמַת לְהַנְשָׂא לְכַהֲנֹה מִחֻשׁוֹשׁ זֶה דְאֲמַרִי קִשְׁרוּ חִלוּצָה לְכַהֲנֹה אוֹ דְלֹא גְזָרוּ חֲכָמִים רַק לְכַתְּחִלָּה לְעַכְבַּ הַחֲלִיצָה שְׁלֹא תַחֲלוּץ עַד שְׂתַדַּע שְׁמָא מְעוּבְרַת צָרְתָה כְּדִי שְׁלֹא תִבֵּא לְחֻשׁוֹשׁ זֶה שְׁמָא יְהֵא וְלָד בֶּן קִינְיָא כּו' וְאֲמַרִי קִשְׁרוּ חִלוּצָה לְכַהֲנֹה אוֹלָם בְּדִיעֵבַד אִם חִלְצָה וְנִמְצָא אַח"כ שְׂצָרְתָה יְלָדָה וְלָד בֶּן קִינְיָא דְהַחֲלִיצָה הֵימָּה שְׁלֹא לְצוּרָה כָּלֵל אִינָה אֲסוּרָה לְהַנְשָׂא לְכַהֲנֹה מִחֻשׁוֹשׁ זֶה דְאֲמַרִי קִשְׁרוּ חִלוּצָה לְכַהֲנֹה דְלֹא רָאוּ חֲכָמִים לְאֲוֹסְרָה עַל הַכַּהֲנֹה הִיכִי דְהַחֲלִיצָה הֵימָּה שְׁלֹא לְצוּרָה כָּלֵל וְהֵוִי כְּמוֹ שְׁחוֹלְצָת מִן הַנְּבָרִי וְלָכֵף בְּדִיעֵבַד סְמִכִינָן עַל הַכְרֵזָה אוֹ דְלֹא צְרִיף הַכְרֵזָה כָּלֵל.

וְכַבֵּר נִסְתַּפֵּק בְּזָה הַט"ז בַּא"ע סִי קַנ"ו וְנ"ל בְּתִשׁוּבָה שֶׁם דְּבְדִיעֵבַד נִרְאָה פְּשׁוּט אָפִילוֹ בְּמִקוּם שְׁחֻשׁוֹ שְׂיָבוֹאוּ עֲדִים דָאם כְּבָר חֲלָצוּ מוֹתֵרַת לְהַנְשָׂא לְשׁוּק וְרֵאֵנ' בְּרוּרָה מִמְתְּנִיתִין דָּף י"ג בַּפ"ק דִּיבְמוֹת חֲלָצוּ ב"ש פּוֹסְלִין מִן הַכְּהֲנֹה וּב"ה מְכַשִּׁירִין פְּרַש"י

לפי שחליצתו שלא לצורך נהרי פחולצת מן הנכרי עכ"ל ואמאי לא חשו ללעז שאנשים ראו החליצה וראוה גיסת לכהן ולא הכל ידעו ונפירו שהיא היתה צרת ערוה ואפילו פרוז לא הונפר שם אלא ודאי כיון שפבר נעשית החליצה והיא שלא לצורך אין פאן חשש עוד וה"נ דכנותי ומותרת אפילו לכהן אם יבואו עדים שהיתה שלא לצורך והמתמיר להשיאה לכהן עכ"פ לא יחמיר להנשא לשוק כנלע"ד ברור עכ"ל הט"ז, והנה מדבריו נראה שדעתו נוטה יותר דבדיעבד אם חלצה ואח"כ נודע שלא היתה צריכה חליצה כלל מותרת להנשא לכהן וכמו שה"ר ממשנה מפונרשת דיבמות הנ"ל אלא שכתב והמתמיר להשיאה לכהן כו': ואחר העיון מצאתי כי הוא מחלוקת הראשונים, דהנה ביבמות במשנה ר"פ החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קנימא כו' ולא פסלה מן הפהונה אין הולד של קנימא כו' ופסלה מן הפהונה, ובגמ' החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר כו' ר"ל כו' איתביה ר"י לר"ל אין הולד של קנימא כו' ופסלה מן הפהונה בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת שמה חליצה משו"ה פסלה אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת לא שמה חליצה אמאי פסלה מן הפהונה אמר לי' מדרבנן ולחומרא בעלמא ופרש"י מדרבנן ולחומרא דלמא אתי למשרי חליצה לכהונה דלא ידעי דהואי מעוברת.

ועיין בחי' הרשב"א שכתב ז"ל ופריק מדרבנן לחומרא וקשיא לי א"כ אפילו הי' וולד של קנימא אמאי לא פסלה נמי לחומרא וי"ל בולד שאינו של קנימא דוקא הוא דחמיר משום דאיכא דהוי בחליצה ולא הוי בלידה וגזרינן דלמא אמרי חליצה אינה פוסלת מן הפהונה ואהכרזה נמי לא סמכינן מפנין דליכא וולד דלוכח חיישינן דלמא איכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה כו' אבל בזמן שהולד של קנימא סמכינן אהכרזה דהא איכא וולד של קנימא דמוכח ולקמן דאמרינן שמה? הא וולד של קנימא ונמצא אתה מצריכה פרוז לפהונה ודלמא איכא דהוי בחליצה ולא שמע בהכרזה התם נמי לא מוכח עלה וולד צרתה דנתון במדינת הים ואפילו בדיעבד לא סמכינן אהכרזה ופסולה לכהונה עכ"ל ע"ש.

וכ"כ בחי' הרקטבא שם דהא דאמר בגמ' מדרבנן ולחומרא כו' וא"ת א"כ אפילו וולד של קנימא נמי נפסלה לה מהאי טעמא וי"ל דכיון דאיכא וולד דקא מוכח ואית לי' קלא סמכינן על ההכרזה, ושם בגמ' דף ל"ו גבי האשה שהלה בעלה וצרתה למדינת הים דלא תחלוץ משום שמה יהא וולד בן קנימא ונמצא אתה מצריכה פרוז לפהונה פתב שם ונ"ל וא"ת הא מוכח לעיל דכל היכא דאיכא וולד דמוכח סמכינן אהכרזה דולד דחברתה שיהא במדה"י לא מוכח עלה מידי וכאילו ילדה היא וולד שאינו של קנימא כו' וא"ת אמאי מעגנינן לה עד שתדעאמיתת הדברים תחלוץ ותנשא הא פסולה לכהונה וי"ל דחיישינן דלמא לא קיימי באיסורא מפנין דילדה צרתה ולא היתה חליצתה פלום עכ"ל: וראיתי בס' שו"ת ל'חם רב להגאון בעל לחם משנה בסי' ל"ג הביא דברי הרשב"א לענין אשה שנתגרשה מחמת חומרא בעלמא שכתב דפסולה לכהונה והביא ראי' מחליצה, וכתב ע"ז הגאון הנ"ל דמשמע דאית לי' דהא דאמרינן בר"פ האשה דחיישינן דאתה מצריכה פרוז לפהונה דאם חלץ פסולה לכהונה משום דלא נוכל למיעבד פרוז והקשה ממשנה דר"פ החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קנימא לא פסלה מן הפהונה והא התם ע"כ צריך להכרזה ע"ש, וכפי הנראה נעלם מהגאון הנ"ל דברי הרשב"א הנ"ל

דמפונרש בדבריו בהדני דס"ל דאם חלץ פסולה לכהונה וכן חילק בעצמו בין החולץ למעונברת וילדה ולד של קיימא ובין האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י ומשום דגבי החולץ למעונברת איפא ולד דקא מוכח להכי סמכינן אהכרזה עכ"פ הרי דס"ל להרשב"א והריטב"א דהאשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י כו' דגם בדיעבד אם חלצה אסורה להנשא לפהו אף אם נודע שצרתה ילדה ולד בן קיימא והא דלא תחלוץ לכתחלה משום שפא יהא ולד בן קיימא כו' אף דתהי' אסורה לכהונה מ"מ חיישינן דלמא לא קיימי באיסורא וכנ"ל: אמנם הרמב"ן במלחמות סוף יבמות פתב ונ"ל ולעולם אי חלץ לה אפילו בתוה תשעה ה"נ דמשפתיא כו' ומכי חלצה כפר היא צריכה פרוז מעתה ואין לאנסרה מלהנשא עד שתדע מה שנעשה בצרתה אלא לכשתדע שצרתה ילדה ולד של קיימא ותבא לינשא לכהונה יכריזו עליה פדין משנתינו דהחולץ עכ"ל ע"ש ומתבאר מדבריו דאם חלצה ונודע שצרתה ילדה ולד של קיימא מותרת להנשא לכהו רק שצריכה פרוז.

וכן מצאתי בתוס' חד מקמאי שגדפס סביב הש"ס ביבמות דף ל"ו שהובא שם המשנה דהאשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י כו' ואמר שם בגמ' דלא תחלוץ משום שפא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה פרוז לכהונה וכתב בתוס' הנ"ל ונ"ל ודוקא לכתחילה הוא דחיישינן לפרוז אבל דיעבד לא דהא תנו החולץ ליבמתו ונמצאת מעונברת וילדה בזמן שהולד בן קיימא כו' ולא פסלה מן הכהונה עכ"ל ע"ש: וכן נ"ל להביא ראיה שכן הוא גם דעת הרמב"ם ונ"ל דהנה בפ"ג מה' יבום וחליצה הלכה ט"ז הביא הדין דהאשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י ובאו שנים ואמרו לה מת בעלה ה"ז לא תחלוץ כו' וכתב שם ונ"ל ולמא לא תחלוץ אחר ט' חדשים כו' גזירה שפא יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קיימא ונמצאת זאת שאינה חלוצה ותנשא לכהו אחר שחלצה ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שפאו שהחלוצה מותרת לכהו ויעיד שראה אותה נשאת לכהונה עפ"י ב"ד כו' עכ"ל ע"ש.

ולפ"ז אי נימא כשי' הרשב"א והריטב"א דגם בדיעבד אם חלצה ונודע שצרתה ילדה ולד בן קיימא אסורה לכהונה והא דלא תחלוץ לכתחלה אף דבאמת תהי' אסורה לכהונה גם פי יהא ולד צרתה בן קיימא ומשום דחיישינן דלמא לא קיימא באיסורא ותנשא לכהו א"כ מה זה שכתב הרמב"ם שפא יהא ולד צרתה של קיימא ותנשא לכהו אחר שחלצה ויעיד הרואה שנשאת לכהונה עפ"י ב"ד פנ"ל הלא באמת עפ"י דין היא אסורה להנשא לכהו וכל החשש הוא שפא תעבור על דברי ב"ד ותנשא לכהו באיסור וא"כ איך יעיד הרואה שראה אותה נשאת לכהונה עפ"י ב"ד דלמא לו להרואה להעיד שקר שראה אותה נשאת לכהונה עפ"י ב"ד מה שלא ראה פלל.

ומזה נלע"ד מוכרח דס"ל להרמב"ם ונ"ל דהא דאמרו חכמים דלא תחלוץ שפא יהא ולד צרתה בן קיימא ותנשא לכהו ואמרי קשרו חלוצה. לכהו היינו דאם יודע שילדה צרתה ולד בן קיימא באמת עפ"י דין תהא מותרת להנשא לכהו אף דאיפא חשש דאמרי קשרו חלוצה לכהו, ומשום דלא הי' אפשר לחכמים לאסור אותה לכהו בזמן שהולד בן קיימא וחליצתה אינה חליצה פלל שהיתה שלא לצורה, וע"כ משום החשש שתנשא לכהו ואמרי קשרו חלוצה לכהו מנעו חכמים ממנה רק גוף החליצה שלא תחלוץ עד שתדע אם

מעופרת צרתה והיינו שפכת הרמב"ם שמה יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קיימא כו' ותנשא לכהן אחר שנתלצה ויאמר הרואה שהחליצה מותרת לכהן ויעיד שראה אותה נשאת לפהונה עפ"י ב"ד ומשום דהאמת פן הוא שאם יהא הולד בן קיימא תנשא לפהונה גם עפ"י ב"ד דכן הוא הדין פנ"ל וכ"ז נלע"ד ברור בש"י הרמב"ם: אלא דלפי ש"י הגאונים הנ"ל גבי האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י דבדיעבד אם חלצה ונודע אח"כ שילדה צרתה ולד של קיימא מותרת להנשא לכהן אע"ג דולד צרתה שהיא במדה"י לא מוכח בפנינו לפ"ז קשה ממשנה דר"פ החולץ ליבמתו ונמצאת מעופרת וילדה אם אין הולד של קיימא פסלה מן הפהונה ואמר בגמ' דארף למה"ד חליצת מעופרת לא שמה חליצה מ"מ פסלה מן הפהונה מדרבנן לחומרא ומשום דאמרי קשרו חלוצה לכהן ובנדאי דוחק לומר דס"ל להראשונים הנ"ל דגם ולד של צרתה שהיא במדה"י מקרי מוכח והוי כמו החולץ ליבמתו ונמצאת מעופרת וילדה ולד של קיימא דאין סברא קלל לומר פן.

והנראה לומר בש"י הראשונים הנ"ל דס"ל בפ"י המשנה דר"פ החולץ דאם הולד של קיימא לא פסלה מן הפהונה ואם אין הולד של קיימא פסלה מן הפהונה מדרבנן לחומרא אע"ג דחליצת מעופרת לא שמה חליצה דאין החילוק בין זה לזה ומשום דאם הולד של קיימא איכא ולד דקא מוכח ולכך לא פסלה מן הפהונה משא"כ אם אין הולד של קיימא וכמש"כ הרשב"א והריטב"א, אולם החילוק הוא דהחולץ ליבמתו ונמצאת מעופרת וילדה ולד של קיימא הרי לא היתה זקוקה לחליצה כלל ולכך גם אי חלצה לא התמירו חכמים לאסור אותה לכהן בשביל חליצה כזה דהוי כחולצת מן הנכרי וכמו צרת ערוה לב"ה דאם חלצה לא פסלה מן הפהונה וכמבואר במשנה יבמות דף י"ג אולם אם אין הולד של קיימא הרי באמת היא זקוקה לחליצה אלא דחליצת מעופרת היא חליצה פסולה ולכך התמירו חכמים לפוסלה מן הפהונה מחשש לעז ולזה הוא הדין באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י ואמרו לה מת בעלה דלא תחלוץ לכתחילה אם חלצה בדיעבד ונמצא שילדה צרתה ולד של קיימא מותרת להנשא לכהן מפניו דאינה זקוקה לחליצה כלל והוי כחולצת מן הנכרי לא התמירו חכמים לפוסלה לכהונה משום חשש לעז.

שוב מצאתי לרבינו ירוחם נתיב כ"ה ח"ב שהביא המשנה דר"פ החולץ דאם הולד של קיימא לא פסלה מן הפהונה ואם אין הולד של קיימא פסלה מן הפהונה וכתב ע"ז זה הפלל כל שפטורה מן החליצה ונחלצה אינה חליצה לשום דבר לא להאסר בקרובות ולא לכהונה ובכל מקום שצריכה אפילו חליצה פסולה הרי זו חליצה לכל דבר להאסר בקרובות ולכהונה עכ"ל ומבואר פדברינו וב"ה שזכיתי לכונן לדעת חז"ל מן קמאי.

וממוצא דבר נלמוד דגם ש"י רבינו ירוחם פן הוא גבי האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י דבדיעבד אם חלצה לא נפסלה מן הפהונה דהרי הוא אינו מחלק בר"פ החולץ בין הולד של קיימא לשאינו של קיימא משום דכשהולד של קיימא איכא ולד דקא מוכח אלא בין אם היא פטורה מן החליצה ונחלצה לבין שצריכה חליצה רק שחלצה חליצה פסולה ולפ"ז גם באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י ונחלצה וילדה צרתה ולד של קיימא דפטורה מן החליצה פטורה לכהונה וכהיא דר"פ החולץ שהיא עצמה ילדה ולד של קיימא: והנה בש"י הראשונים הרשב"א והריטב"א דס"ל גבי האשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י

דבדיעבד אם חלצה ונודע שילדה צרתה ולד של קיימא פסולה מן הנהנה פנ"ל יש לחקור אם נשאת לכהן אם תצא ממנו משום חשש לעז או דרך לכתחילה אם חלצה פסולה לנהנה אבל בדיעבד אם נשאת לכהן לא תצא ומש"כ בחי' הרשב"א ואפילו בדיעבד לא סמיכו אהכרזה ופסולה לנהנה היינו בדיעבד אם חלצה.

ונראה לענ"ד נהי דס"ל הראשונים הנ"ל דאם חלצה פסולה לנהנה היינו רק לכתחילה אבל אם נשאת לכהן בדיעבד לא תצא ולא מבעי אם חלצה ונמצא שילדה צרתה ולד בן קיימא וניסת לכהן דלא תצא אלא אפילו אם נשאת לכהן קודם שנודע אם ילדה צרתה ג"כ לא תצא דהרי אף קודם שנודע אם ילדה צרתה היא רק ספק חלוצה ודברי הלכה רונחת דספק חלוצה לא גזרו רבנן אם נשאת לכהן שתצא וכמבואר בגמ' יבמות דף כ"ד וכ"כ כל הפוסקים ובטור ושו"ע אה"ע סי' ו' סעי' א' פהן אסור בחלוצה מדרבנן לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה אין צריך להוציא ע"ש, ולפ"ז ה"ה פאן באשה שהלה בעלה וצרתה למדה"י וחלצה ונשאת לכהן דלא תצא דהוי רק ספק חלוצה דלא גזרו בה רבנן פנ"ל ומכש"כ לאחר הבירור שילדה צרתה ולד של קיימא דאינה צריכה חליצה כלל בודאי אם נשאת לכהן לא תצא לכו"ע, ועי' בספר נתיבות לשפת על אה"ע להנאון בעל הפלגה בסי' ו' לענין מש"כ בשו"ע דאם פהן עבר ונשא ספק חלוצה א"צ להוציא דמשמע דלכתחלה אסור לישא ספק חלוצה והרמב"ן הביא ראיות לזה וע"ש מה שפלפל בדבריו ומתבאר מדבריו דכ"ז שלא נודע אי ילדה צרתה הוי כשאר ספק חלוצה ועכ"פ לענין דיעבד אם נשאת לכהן הוי כשאר ספק חלוצה דלא גזרו רבנן לאפוקה וע"ש מש"כ בזה ומכש"כ לאחר הבירור שילדה צרתה ולד בן קיימא דאם נשאת לכהן לא תצא (וכ"כ בס' בית משה על אה"ע בפלפול הלכה סי' ו' ע"ש).

עוד נראה נה"ר דאפילו לשי' הרשב"א והריטב"א דאם חלצה אסורה לנהנה דהוי רק לכתחילה לא תנשא אבל בדיעבד אם נשאת לכהן לא תצא דכבר הבאתי למעלה דברי הריטב"א שהקשה אמאי מעגנין לה עד שתדע אמיתת הדברים תחלוץ ותנשא הא פסולה לנהנה ותי' דחיישינן דלמא לא קיימא באיסורא מכיון דילדה צרתה ולא היתה חליצתה פלום פנ"ל והשתא אי נימא דגם בדיעבד אם נשאת לכהן תצא א"כ קשה דלמה יש לחוש דלמא לא קיימא באיסורא מכיון דאם תנשא לכהן יכפוה ב"ד להוציאה ובע"כ צ"ל דבדיעבד אם תנשא לכהן לא תצא ולזה חיישינן דלמא לא קיימא באיסורא ותנשא לכהן: ומעתה נחזור לדברי השו"ע שכתב בהגה דאפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא אעפ"י שהוא ברור שאין ממש באותן קידושין ואין נותנין גט רק מפח חומרא בעלמא אפ"ה פסולה לנהנה והב"ח פתב דהוי רק לכתחילה אבל בדיעבד אם נשאת לכהן לא תצא דלא גרע מספק חלוצה דבדיעבד לא תצא והט"ז החליט בפשיטות דאפילו בדיעבד תצא ועיקר יסודו הוא מכח הרא"ל שהביא דהנה מקור דברי הרמ"א הוא מתשובת הרשב"א סי' תק"נ שכתב וכש"כ זו שציאה עליה קול והצרכת אותה גט יאמרו קמו רבנן בקידושין וקידושין מעליא הוי כו' ואע"ג דלרונחא דמילתא הוציאה בגט נמצא אהה מצריכה פרוז ואפילו דנכריז איכא מאן דשמע בקידושין ולא שמע בהכרזה וכההיא דר"פ החולץ עכ"ל וע"כ פתב הט"ז דמשמע מזה דאפילו בדיעבד אם נשאה פהן תצא דהא בר"פ האשה שהלה אמרינן ג"כ לחשש זה דאיכא דשמע בקידושין ולא שמע בהכרזה כו' ואמרינן שם דמשום הכי לא תנשא לעולם ואין לה דיעבד גדול מזה שהרי אין לה

תקנה כו' ע"ש בט"ז, והנה לפי דבריו א"כ מכש"כ בהאשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י ומת בעלה ונחלצה בדיעבד ואח"ז נודע שילדה צרתה ולד של קיימא ונשאת לכהן דהכרזה אינו מועיל דאיכא דשמע בתליצה ולא שמע בהכרזה באמת תצא מהפקה אף שהוא בדיעבד שפבר נשאת וכמו שאמרו חכמים דלא תחלוץ ולא תנשא לעולם עד שתדע שמה מעוברת צרתה ואין לה בדיעבד גדול מזה כנ"ל, אבל הוא תמוה מאד דהרי הבאתי למעלה חבל ראשונים הרמב"ן ותוס' חד מן קמאי והרמב"ם ורבינו ירוחם דס"ל גבי האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י דבדיעבד אם חלצה גם לכתחילה תנשא לכהן הרי דאין ענין זה לזה כלל דאף דלכתחילה אמרו חכמים שלא תחלוץ ולא תנשא לעולם עד שתדע אם מעוברת צרתה מחשש דאתה מצריכה פרוז לפהונה ואיכא דהוי בתליצה ולא הוי בהכרזה מ"מ בדיעבד אם חלצה מותרת אף לכתחילה להנשא לכהן ולא חשו חכמים ללעז דאיכא דהוי בתליצה ולא הוי בהכרזה וביותר יש לתמוה שהט"ז סותר את עצמו דהנה בסי' קנ"ו נסתפק בענין זה אם באו עדים שחליצתה היתה שלא לצורך אי פסולה לכהונה ונדעתו נוטה יותר שהיא פשירה לכהונה וע"ש שה"ר ממשינה יבמות דף י"ג גבי צרת ערוה דתנן חלצי ב"ש פוסלין מן הכהונה וב"ה מכשירין ופרש"י לפי שחליצתו שלא לצורך והוי פחולצת מן הנכרי ואמאי לא חשו ללעז כו' אלא נדאי פיון שפבר נעשית החליצה והיא שלא לצורך אין פאן חשש עוד וה"נ דכותני' ומותרת אפילו לכהן אם יבאו עדים שהיתה שלא לצורך והמתמיר להשיאה לכהן כו' ע"ש הרי דנדעתו נוטה דאם חלצה גם לכתחילה מותרת לכהונה וכאן החליט בפשיטות דאם נשאת לכהן תצא, אולם אפילו לשי' הרשב"א והריטב"א דאם בדיעבד חלצה אסורה לכהונה מ"מ פבר פתבנו למעלה דבנדאי זהו רק לכתחילה אבל בדיעבד אם נשאת לכהן לא תצא אפילו אם נשאת לכהן קודם שנודע אי ילדה צרתה ומשום דהא קי"ל דאם עבר כהן ונשא ספק חלוצה א"צ להוציא ומכ"ש לאחר הבירור שילדה צרתה והחליצה היתה שלא לצורך כלל דפשיטא דלא תצא: והנה באמת גם לענין לכתחילה שפסק בשו"ע דאם נתגרשה מפח חומרא בעלמא פסולה לכהונה יש לענין דהנה מקור הדין הוא מדברי הרשב"א בתשובה שהביא ראי' מחליצה מהו דהאשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י כנ"ל והנה בספר שו"ת לחם רב להגאון בעל לח"מ סי' ל"ג פתב על דברי הרשב"א הנ"ל דמשמע דאית לי דהא דאמרינו ר"פ האשה דחיישינו דאתה מצריכה פרוז לפהונה דאם חלץ פסולה לכהונה משום דלא נוכל למיעבד פרוז ע"ש וכ"כ בספר פנסת הגדולה אה"ע סי' ו' שהביא דברי הרשב"א הנ"ל וכתב דמשמע דס"ל דבכ"מ דאמרינו נמצאת אתה מצריכה פרוז לפהונה אם חלץ לה פסולה לכהונה ע"ש הרי דס"ל להאחרונים דדין זה אם נתן גט מפח חומרא בעלמא אי פסולה לכהונה תלי' בדין חליצה לענין האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י אם בדיעבד חלצה אי אסורה לכהונה אלא שהם רוצים להכריח מדברי הרשב"א הנ"ל גבי גט לחליצה דע"כ ס"ל להרשב"א דאם חלץ לה פסולה לכהונה אכן פבר הבאתי למעלה דברי הרשב"א בחי' ר"פ החולץ דס"ל בהדי' הכי דאם חלץ לה בדיעבד פסולה לכהונה ולפ"ז הרי ברור הדבר דהא דס"ל להרשב"א גבי גט דפסולה לכהונה לטעמי' אזיל דס"ל גבי חליצה דאם בדיעבד חלץ לה פסולה לכהונה ולפ"ז לפי מה שהבאתי למעלה שי' הרבה ראשונים גם גבי חליצה דאם חלץ לה בדיעבד פשירה

לכהונה א"כ ה"נ לשיטתם גם גבי גט שנתגרשה מפת חומרא בעלמא פשירה לכהונה פיון דתלי זה בזה כנ"ל.

מיהו נהי דמ"מ לענגן לכתחילה יש להחמיר כמש"כ הרשב"א וכמו שפסק בשו"ע דאם נתגרשה רק מפת חומרא בעלמא פסולה לפהונה מ"מ לענגן דייעבד אם נשאת לכהן נראין דברי הב"ח שפסק דדייעבד לא תצא ממנו, והנה הט"ז פתב על דברי הב"ח הנ"ל דאין שום ראי' לקולא זו ולענ"ד נראה לומר להיפך דאין ראי' לחומרא זו לומר דגם דייעבד תצא דמה שהביא הט"ז ראי' מהא דלא תחלוץ ולא תנשא לעולם עד שתדע אם מעוברת צרתה ונהי אין לה דייעבד גדול וה"ה דתצא דייעבד פבר פתבנו דבע"כ לא תלי זה בזה דברי הרבה ראשונים ס"ל גבי חליצה דאם חלצה מותרת לכתחילה להנשא לכהן אף דאתה מצריכה פרוז ומ"מ לכתחילה לא תחלוץ ולא תנשא לעולם משום הערכת פרוז, והנה אף אם הי' מפניך בדיק' בדברי הרשב"א והריטב"א דאם חלצה דס"ל דאסורה להנשא לכהן וגם דייעבד שנשאת תצא דלפ"ז הי' צ"ל גם גבי גט דתצא מ"מ פיון דהרבה מן הראשונים ס"ל גבי חליצה דגם לכתחילה מותרת לכהונה לפ"ז דייעבד בודאי יש לפסוק דלא תצא הן בחליצה והן בגט מכש"כ דכבר פתבנו דגם הרשב"א והריטב"א דס"ל דאם חלצה לכהונה היינו רק לכתחילה אבל דייעבד לא תצא וכמו שנתבאר למעלה לפ"ז ה"ה גבי גט דאם נשאת לכהן לא תצא וכמש"כ הב"ח דלא גרע מספק חלוצה: סימן לז בבבאור הסוגיא דיבמות בהאשה שאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ובכישוב קושית האחרונים בזה.

תנו ביבמות ר"פ האשה בתרא האשה שהלה בעלה וצרתה למדינת הים וכאו ואמרו לה מת בעלה לא תנשא ולא תתיבם עד שתדע שמה מעוברת היא צרתה, ובגמ' שם פריף ותחלוץ ממה נפשך אפ"י בר אבין ור"ח ב"א אמרי תרנויהו גזירה שמה? הא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה פרוז לפהונה ולצרכה דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קשרו חלוצה לכהן, תנו ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואח"כ בעלי נאמנת מת בעלי ואח"כ בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתניבמת וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה ונמצא אתה מצריכה פרוז לפהונה אמר ר"פ בגרושה עכ"ל הגמ' ופרש"י אינה נאמנת להנשא לשוק הואיל ובחזקת יבום יצתה ותיישנו משום דסגי' לי קאמרה ניתן לי בן וחוששין לדבריה שמה אמת הן ואסורה ליבם וחולצת ע"ש.

והנה הבית שמואל בסי' קנ"ו ס"ק ט"ז והמל"מ בפ"ג מה' יבום וחליצה הקשו דאמאי לא פריף הגמ' מרישא דהך משנה דאיתא שם האשה שהלכה היא ובעלה למדה"י ובנה עמהם ובאת ואמרה מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתניבמת ע"ש וקשה ג"כ דאמאי חולצת מאחר דתיישבו שמה משקרת ליחוש דלמא אתו עדים להכחיש ואמרי שמת בעלה ואח"כ מת בנה דנמצא שלא היתה צריכה חליצה כלל וחליצתה אינה חליצה ואתה מצריכה פרוז לפהונה, ותירצו דהא שאני דבכה"ג אם תחלוץ תהי' באמת אסורה לכהונה גם אם יבואו עדים ויאמרו שלא היתה צריכה חליצה כלל שמת בעלה ואח"כ מת בנה משום דכבר שוייתה לנפשה חתיכה דאסורה לכהונה פיון דאמרה מת בנה ואח"כ מת בעלה

שהיא זקוקה לחליצה ממילא חליצתה חליצה ואסורה לכהונה ואף שעדים מכחישים אותה ואמרי שאינה צריכה חליצה אין זה מועיל להתירה לכהונה דשנ' אנפשי' חתיכה דאיסורא הוא אפילו פנגד עדים המכחישין ע"ש בב"ש ובמל"מ: אמנם לענ"ד תי' זה אינו מספיק, דהנה בהא דמבואר במשנה דהאשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאת ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי דאינה נאמנת ועי' פרש"י דאינה נאמנת להתניבם דאפקה נפשה מחזקה, אין הטעם רק דחיישינו שמה משקרת במה שאמרה דמת בני ואח"כ מת בעלי דדילמא הנה להיפך שמת בעלה ואח"כ מת בנה אלא דחיישינו ג"כ שמה משקרת בעיקר מה שאמרה מת בני דדלמא לא מת הבן כלל, דהנה בעיקר הדבר בהא דאין האשה נאמנת לומר מת בני ואח"כ מת בעלי שתתניבם אע"ג דהאשה נאמנת לומר מת בעלי שתתניבם וכדתנו פ' האשה שלום האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתניבם כתבו הראשונים הטעם דגבי האשה שאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי חיישינו דלמא רחמא לי' להיבם ומשום הכי אפשר שמשקרת כדי להתניבם ולכוף אינה נאמנת לומר מת בני ואח"כ מת בעלי אבל האשה שאמרה מת בעלי לא חיישינו שמשקרת משום דלמא רחמא לי' להיבם משום דלרחומי להיבם יותר מהבעל לא חיישינו עי' בדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א ביבמות פ' האשה רבה גבי עד אחד ביבמה ע"ש.

עכ"פ הרי דאם הנה שייך גם גבי בעל לומר דרחמא לי' להיבם הו"א דאינה נאמנת לומר מת בעלי דאפשר שמשקרת שלא מת כלל ולפ"ז באומרת מת בני ואח"כ מת בעלי דאינה נאמנת להתניבם ומשום דלמא רחמי לי' להיבם בנדאי חיישינו ג"כ שמה משקרת במה שאומרת מת בני דדלמא לא מת הבן כלל: ועוד נראה לה"ר מפרש"י בסוג' שם דאמר שם בעא מיני רבא מר"נ המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו פינון דסג' לי' כו' או דלמא פינון דזמנין דרחמא לי' כו' א"ל תנינא וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתניבמת ופרש"י וחוששין לדבריה מדקתני בתרנייהו חוששין ביוצאה בחזקת היתר לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם וקתני חוששין ולא אמרינו אוקמא אחזקה ותנשא דהא נדאי משקרא משום דרחמא לי' אלמא לא מחזקינן לה באהבה כו' ע"ש, ונראה ברור דמה שפי' דלא אמרינו אוקמא אחזקה ותנשא דהא נדאי משקרא משום דרחמא לי' היינו משום דכיון דהיא נדאי משקרא אמרינו אוקמא אחזקה שלא מת הבן כלל דהא ג"כ יש להבין חזקת חיים דאין לומר דלשמה לא מת הבן כלל לא חיישינו רק פינון שהיא נדאי משקרא אמרינו אוקמא אחזקת היתר ובנדאי מת בעלה ואח"כ מת בנה דזה אינו דחזקת היתר אינו מכריע לומר שמת בעלה תחילה כל שספק לנו מי מת קודם ועי' להרמב"ן בס' המלחמות בסוג' דעד אחד ביבמה שכתב דהאשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת לא משום חזקת היתר בלבד אלא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר כו' הא אלו מתו שניהם ואין ידוע חולצת לחומרא כדאמרינו פ' ד' אחין עכ"ל ע"ש והיינו דבפ' ד' אחין דף ל"א מיתי ברייתא נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואינו ידוע איזה מהם מת ראשון צרתה חולצת כו' ואף דאשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ע"ש ועי' בס' בית שמואל שם שכתב בשם בהמ"א דאם נשמע שמתו שניהם בעלה ובנה אינה נאמנת לומר שמת בעלה ואח"כ בנה וכן משמע מתוס' ורא"ש שם שכתבו דהיא נאמנת לומר מת בעלה ואח"כ בנה רק משום מגו ע"ש, (וכן מבואר בחי' הרשב"א והריטב"א שם ע"ש), עכ"פ הרי מתבאר דחזקת היתר לשוק אין מועיל להכריע דמת בעלה ואח"כ בנה ואפילו

היא אומרת כן אינה נאמנת וצריכה חליצה א"כ מכש"כ פשהיא אומרת דמת בנה ואח"כ בעלה וזקוקה לחליצה אפילו דנימא פשהיא משקרת מ"מ אין לומר מפח חזקת היתר דמת בעלה ואח"כ בנה דתנשא בלא חליצה ובע"כ צ"ל דה"ט דאי נימא דרחמא לי ליבם והיא ודאי משקרת א"כ יש להעמיד את בנה בחזקת חיים ולומר פשהיא משקרת דבנה לא מת פלל ולפ"ז א"כ גם הא דאמרין דרב חיישינן שפמא משקרת היינו ע"כ דחיישינן נמי לגם שפמא לא מת הן פלל וכן"ל: ועפ"י ה"ל נסתר תי' הב"ש והמ"מ ששהבאתי למעלה דהנה בעיקר דין שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא שכתבו האחרונים דזהו אפילו אם עדים מכחישים אותו ומשום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים מ"מ נראה לענ"ד דבדבר הגלוי לכל שהוא שקר לא שייך שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ועי' ביבמות דף פ"ח דאמר בגמ' אתי גברא וקאי ואת אמרת לא תצא וקשו בתוס' וז"ל וא"ת פניו דאיפא תרי דאמרי מת אפילו איפא מאה דאמרי לא מת מה בכך הא תרי כמאה דמי וי"ל דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא הי' אומר רב אבל בשני עדים לא תצא ע"ש ולפ"ז נראה בדין שוי' אנפשי' חד"א דהוא אפילו במקום עדים המכחישים היינו דוקא בדבר שהוא בגדר עדות שייך שוי' אנפשי' חד"א ומשום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים אולם בדבר הנראה וידוע לכל שהוא שקר דגם הכחשת עדים אינו מועיל אף דבעלמא תרי כמאה אין בזה משום שוי' אנפשי' חד"א דלא שייך בזה תורת נאמנות, שוב מצאתי בשו"ת עטרת חכמים להגאון בעל פרוף טעם ח' אה"ע סי' י"ג שנסתפק בזה וכתב דתל' לכאורה בטעמי' דשוי' אנפשי' חד"א דלטעם שהוא בגדר הודאת בע"ד כמאה עדים לא שייך במקום שההיפך מדבריו ידוע לכל ע"ש וכן מבואר מדברי שו"ת נו"ב מהדו"ת ח' אה"ע סי' כ"ג שכתב שם ז"ל ומה שרצה לחדש דמה דאמרין שויתיה נפשה חד"א הוא מטעם נדר וקונם כו' מה ראה לשטות זה כו' ולדבריו אם יאמר אחד ביום שני בשבת שהיום שבת זה אסור במלאכה מטעם נדר כו' ומה דאמרין שוי' אנפשי' חד"א הוא מטעם דאדם נאמן על עצמו כו' ע"ש הרי דאם שוי' אנפשי' חד"א הוא מטעם נאמנות לא שייך לומר דאם יאמר אחד ביום ב' בשבת שהיום שבת זה אסור במלאכה ובע"כ משום דבדבר הנראה וגלוי לכל שהוא שקר לא שייך בזה נאמנות להכחיש המוחש ולא שייך שוי' אנפשי' חד"א, וכמו כן באשה שמת בעלה ויש לה בן שחי בפנינו והיא אומרת שפנה כבר מת הוא דבר בטל לומר שתהא צריכה חליצה מאחיו משום דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא פנ"ל, ולפי פל ה"ל נסתר דברי הב"ש והמ"ל מה שכתבו בהא דלא פריף הגמ' מבבא דרישא מהאשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי דאינה נאמנת וחולצת ליחוש דילמא אתו עדים להכחיש ויאמרו שמת בעלה ואח"כ מת בנה ואינה זקוקה לחליצה ואתה מצריכה פרוז לפהונה ותירצו דבכה"ג אפילו אם יבואו עדים להכחיש שאינה צריכה חליצה ג"כ תהי' אסורה לכהונה ומשום דכבר שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא שאמרה פשהיא זקוקה לחליצה שמת בנת ואח"כ בעלה פנ"ל, ולפ"ז נסתר תירוץ דכבר פתבנו דבאומרת מת בני ואח"כ מת בעלי דאינה נאמנת להתייבם היינו משום דחיישינן שפמא משקרת ג"כ במה שאמרה שמת בנה דאפשר שלא מת בנה פלל א"כ אפתי קשה אמאי חולצת ליחוש שפמא לא מת הן פלל ויבא בעצמו לכאן ויהי' נראה גלוי וידוע לכל שהוא שקר שלא מת בנה פלל ושוב לא תאסור משום שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא פנ"ל ונמצא אתה מצריכה פרוז לפהונה:

וּנְרָאָה לִישָׁב דְּהַנָּה בַר"פּ הַחֹלֵץ לִיבְמַתּוֹ וּנְמַצָּאת מְעוֹבְרַת וְיִלְדָה בְּזִמְנֵי שְׁהוֹלֵד שֶׁל קַיִימָא כּוּ' וְלֹא פְסָלָה מִן הַפְּהוֹנָה אִין הוֹלֵד שֶׁל קַיִימָא כּוּ' פְסָלָה מִן הַפְּהוֹנָה וּבְגַמְ' פְּלִיגֵי ר' יוֹחָנָן וּר"ל אִי חֲלִיצַת מְעוֹבְרַת שְׁמָה חֲלִיצָה אִיִּתִּיבֵי ר"י לר"ל אִין הוֹלֵד שֶׁל קַיִימָא פְסָלָה מִן הַפְּהוֹנָה בְּשִׁלְמָא לְדִידֵי כּוּ' מִשּׁוּם הֵכִי פְסָלָה אֲלֵא לְדִידֵי דְאָמְרַת חֲלִיצַת מְעוֹבְרַת לֹא שְׁמָה חֲלִיצָה אֲמַאי פְסָלָה מִן הַפְּהוֹנָה א"ל מְדַרְבָּנֵי וּלְחַוְמָרָא בְּעֵלְמָא וּפְרַש"י מְדַרְבָּנֵי וּלְחַוְמָרָא דְלָמָא אֲתֵי לְמִשְׁרֵי חֲלוּצָה לְכַהֲנָה דְלֹא יִדְעִידְהוּנָא מְעוֹבְרַת וְהַנָּה בַחֲי' הַרְשָׁב"א שֵׁם פֶּתֶב וַז"ל וּפְרִיק מְדַרְבָּנֵי וּלְחַוְמָרָא וּקְשִׁיָא לִי א"כ אֲפִילוּ הִי וְלֵד שֶׁל קַיִימָא אֲמַאי לֹא פְסָלָה נְמִי לְחַוְמָרָא וַי"ל בְּוֹלֵד שְׁאִינוּ שֶׁל קַיִימָא דּוֹקָא הוּא דְחָמוּר כּוּ' וְאֶהְכְּרֹזָה נְמִי לֹא סְמַכִּינוּ דְכִינוּ דְלִיכָא וְלֵד דְלִיכָא חֲזִינְשִׁינוּ דְלָמָא אִיכָא דְשָׁמַע בְּחֲלִיצָה וְלֹא שָׁמַע בְּהַכְרֹזָה וְאֲתֵי לְמִשְׁרֵי חֲלוּצָה לְכַהֲנָה וְכַדְאָמְרִינוּ לְקַמֵּן אֲבָל בְּזִמְנֵי שְׁהוֹלֵד שֶׁל קַיִימָא סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה דְהָא אִיכָא וְלֵד שֶׁל קַיִימָא דְמוּכָח וּלְקַמֵּן דְאָמְרִינוּ שְׁמָא יְהֵא וְלֵד שֶׁל קַיִימָא וּנְמַצָּא אֲתָה מְצָרִיכָה פְרוּז לְכַהֲנָה כּוּ' הֵתֵם נְמִי לֹא מוּכָח עָלָה וְלֵד צְרָתָה דְנִתּוֹן בְּמַדִּינַת הַיָּם וְאֲפִילוּ בְּדִיעֵבַד לֹא סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה וּפְסוּלָה לְכַהֲנָה הַיָּינוּ דְאִי גִימָא דְבְּדִיעֵבַד אִי ע"ש, וְנְרָאָה דְהָא דַס"ל לְהַרְאֵשׁוּנִים הַנָּ"ל בְּפִשְׁטוּת בְּהַאֲשָׁה שְׁהֵלֵף בְּעָלָה וְצָרָתָה לְמַד"ה דְתַנּוּ דְלֹא תַחְלוּץ וְלֹא תַנְשָׂא לְעוֹלָם מִשּׁוּם חֲשִׁשָׂא דְאֲתָה מְצָרִיכָה פְרוּז לְכַהֲנָה דְגַם בְּדִיעֵבַד אִי חֲלִיצָה לֹא סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה וּפְסוּלָה לְכַהֲנָה הַיָּינוּ דְאִי גִימָא דְבְּדִיעֵבַד אִי חֲלִיצָה כְּשִׁירָה לְכַהֲנָה וְסְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה לֹא הִי אֲוֹמְרִים חֲכָמִים דְלֹא תַחְלוּץ לְכַתְּחִילָה וּלְעַגְוֵן אוֹתָהּ לְעוֹלָם מִשּׁוּם חֲשִׁשָׂא דְכְרוּז פִּינוּ דְבְּדִיעֵבַד אִי חֲלִיצָה סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה וּכְשִׁירָה לְכַהֲנָה (וְלֹא דְמִי לְהָא דְאָמְרִי בִיבְמוֹת מ"א דְלֹא תַחְלוּץ תּוֹף ג"ח מִשּׁוּם שְׁמָא יְהֵא וְלֵד שֶׁל קַיִימָא וּמְצָרִיכָה פְרוּז וּכ' הַרְשָׁב"א שֵׁם אָף דְבְּדִיעֵבַד סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה דְאִיכָא וְלֵד דְקָא מוּכָח מ"מ אֲסָרוּהָ לְחַלוּץ לְכַתְּחִילָה, דְהֵתֵם אִין אָנוּ מְעַגְנִין אוֹתָהּ רַק דְמְצָרִיכִינוּ לָהּ לְהַתִּיב עַד אַחַר ג"ח אֲבָל הֵכָא דְמְעַגְנִינוּ לָהּ לְעוֹלָם אִי ס"ד דְבְּדִיעֵבַד סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה לֹא הִיוּ אוֹסְרִים חֲכָמִים לְחַלוּץ לְכַתְּחִילָה וּלְעַגְוֵן אוֹתָהּ לְעוֹלָם]: וּמַעֲתָה יֵשׁ לְקַיִימִים תִּי הַב"ש וְהַמַּל"מ מֵה שְׁכַתְּבוּ לִישָׁב דְלֵהֲכִי לֹא פְרִיף הַגַּמ' מְבָבָא דְרִישָׂא מִשּׁוּם דְאָף אִם יְבוֹאוּ עֲדִים וְעִידוּ שְׁאִינָה צְרִיכָה חֲלִיצָה מ"מ תֵּהִי אֲסוּרָה לְכַהֲנָה מִשּׁוּם דְכָבֵר שׁוּי אֲנַפְשָׁה חֲתִיכָה דְאִיסוּרָא וְהַקְּשִׁיתִי לְמַעְלָה דְאֲכַתִּי לְיַחוּשׁ דְלָמָא מְשַׁקְרַת בְּמָה שְׁאָמְרָה מֵת הַבֵּן שְׁלֹא מֵת כָּלֵל וְיָשׁוּב הַבֵּן בְּעַצְמוֹ כְּאִן וְיֵהֵ' גְלוּי וְיִדוּעַ לְכָל שְׁהִיא מְשַׁקְרַת וְשׁוּב לֹא תֵאָסֵר מִשּׁוּם שׁוּי אֲנַפְשָׁה חַד"א וְאֲתָה מְצָרִיכָה פְרוּז לְכַהֲנָה כַּנָּ"ל, אֲכֹן לְפִי הַנָּ"ל גִּיחָא שְׁפִיר דְמַמ"נ אִם יְבוֹאוּ עֲדִים לְהַכְּחִישָׁה אֲפִתִי תֵהִי אֲסוּרָה לְכַהֲנָה מִשּׁוּם שׁוּי אֲנַפְשָׁה חַד"א וְאִם יְבֵא הַבֵּן בְּעַצְמוֹ לְכָאן וְהַכֵּל יֵרָאוּ שְׁהוּא חִי א"כ הִרִי יֵהִי בֵן דְקָא מוּכָח וְתֵהֵ' בְּאַמַּת מוֹתֶרֶת לְכַהֲנָה ע"י הַכְּרֹזָה מִשּׁוּם דְאִיכָא בֵן דְקָא מוּכָח וּכְהִיא דַר"פּ הַחֹלֵץ לִיבְמַתּוֹ וּנְמַצָּאת מְעוֹבְרַת וְיִלְדָה בְּזִמְנֵי שְׁהוֹלֵד שֶׁל קַיִימָא לֹא פְסָלָה מִן הַפְּהוֹנָה וּכְמַש"כ הַרְשָׁב"א דְהָא דְתַנּוּ הַאֲשָׁה שְׁהֵלֵף בְּעָלָה וְצָרָתָה לְמַדָּה"י לֹא תַחְלוּץ שְׁמָא יְהֵא וְלֵד בֵּן קַיִימָא וּנְמַצָּא אֲתָה מְצָרִיכָה פְרוּז לְכַהֲנָה הַיָּינוּ מִשּׁוּם דּוֹלֵד צְרָתָה שְׁהִיא בְּמַדָּה"י לֹא מוּכָח עָלָה מִיָּדֵי וּלְכָף לֹא סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה אֲבָל בְּהַחֹלֵץ לִיבְמַתּוֹ וּנְמַצָּאת מְעוֹבְרַת וְהוֹלֵד בֵּן קַיִימָא דְאִיכָא וְלֵד דְקָא מוּכָח סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה וְה"נ אִם יְבֵא הַבֵּן לְכָאן הִרִי אִיכָא בֵּן דְקָא מוּכָח תֵּהֵ' בְּאַמַּת פְּשִׁירָה לְכַהֲנָה דְבַכָּה"ג סְמַכִּינוּ אֶהְכְּרֹזָה וּכְהִיא דְהַחֹלֵץ וּכְנ"ל: אֲמַנְם הַנְּלַע"ד לִישָׁב קו' הָאֲחַרוּנִים הַנָּ"ל דְהַנָּה בְּסוּגֵי שֵׁם עַל הַמְּשַׁנָּה הַאֲשָׁה שְׁהֵלֵכָה

היא ובעלה למדה"י בפעא מינה רבא מר"נ המופה גט לאשתו במקום יבם מהו פניו דסני' לי זכות הוא לה או דילמא פניו דזימנין דרחתא לי כו' א"ל תנינא וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתניבמת וע"ש פרש"י וז"ל וחוששין לדבריה מדקתני בתרנייהו חוששין ביוצאה בחזקת היתר לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם וקתני חוששין ולא אמרינו אוקמא אחזקה ותנשא דהא נדאי משקרא משום דרחתא לי קאמרה אלמא לא מחזקינן לה באהבה ומדקתני נמי ביוצאה בחזקת ליבם ובאה והחזיקה עצמה לשוק פגון ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ בני וקתני חוששין ולא תתניבם ולא אמרינו נדאי משקרא ומשום דסניא לי קאמרה אלמא זימנין דלא סני' לי אלמא מספקא לן עכ"ל, וע"ש בתוס' ד"ה א"ל תנינא וחוששין לדבריה ז"ל וא"ת האי דאינה מתניבמת משום דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא וי"ל דדייק מדקתני חולצת דמשמע שפן הדין מדלא קאמר מבקשים לחלוץ אי נמי משמע דחולצת אפילו נתנה אמתלא לדבריה והנה המשנה למלה פ"ט מה' גירושין עמד על דברי התוס' הג"ל וכתב ולא ידעתי אמאי לא הקשו קושיא זו ארישא דמתניתין דבעינו למילף מינה דסני' לי דאי מרחתא לי הנה לנו לומר דמותרת לזר משום דמשקרא במאי דקאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ומדאמרינו חולצת ש"מ דזמנין דסניא לי לזה הנה להם להקשות דאימא דלעולם מרחתא לי וטעם דאינה נשאת בלתי חליצה היינו משום דשויתה נפשה חתיכה דאיסורא עכ"ל ע"ש שלא תי' פלוג.

וכבר הרגיש בזה בחי' מהרש"א שם וע"ש שכתב סמכו דבריהם אלו אסיפא ולא ארישא דקתני חוששין לדבריה וחולצת משום דמשמע להו דמחזיא בבא קפשיט כו' דקתני בכל חזא בבא אינה נאמנת וחוששין לדבריה דבע"כ אית לן למימר דזימנין רחתא לי וזימנין סניא לי וניחא להו למימר דמאינה נאמנת וחוששין לדבריה דסיפא קא פשיט דהשתא דייק לי שפיר הא דאינה מתניבמת לאו משום דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא הוא מדקתני חולצת דמשמע שפן הדין כמש"כ התוס' דארישא ליפא למיזק הכי עכ"ל ע"ש, אף תי' המהרש"א הוא דוחק דנדאי לפי האמת שתי' התוס' מדקתני חולצת משמע שפן הדין י"ל דהגמ' פשיט מסיפא משום דארישא ליפא למיזק הכי אולם לס"ד דנדאי ניחא יותר לומר דמבבא דרישא פשיט דוחק לומר דהתוס' בקו' לא הקשו ארישא משום דכבר סמכו על תירוץ דכ"ז לא הו"ל למסתם ועוד צ"ע דהא התוס' תי' באמת עוד תי' אחר ותי' מספיק לישוב גם אי נימא דפשיטות הגמ' הוא מבבא דרישא: ולכן נלע"ד לישוב דברי התוס' דס"ל דבע"כ פשיטות הגמ' הוא מבבא דסיפא דמבבא דרישא ליפא למיזק פלל לא דזימנין רחתא לי ולא דזימנין סניא לי והוא מטעם אחר דהנה ביבמות דף צ"ד בסוגי' דע"א ביבמה אמר שם ואיפא דאמרי הא לא תיבועי לה דאפילו איהי נמי מהימנא כו' פי תיבועי לה למשרי יבמה לעלמא כו' וכתבו בתוס' ד"ה פי כו' וה"ה דהנה מצי למבועי ביבמה ליבם במת בנה ואח"כ מת בעלה דאיהי לא מהימנא כו' ועוד י"ל דאפילו במת בנה ואח"כ מת בעלה קאמר דהא לא תיבועי לה דכיין דנאמנת לומר מת בעלי ואתייבם ולא חיישינו דלמא משקרא משום דרחתא לי דאי הנה לן למיחש דילמא לא דייקא שפיר משום דרחתא לי וסמכה אעד א"כ לא הני לן להימנוה במת בעלי ותתניבם דדילמא משקרא משום דרחתא לי אלא נדאי משום דרחתא לי אינה מונעת מלדקדק שפיר ואע"ג דדייקא שפיר מ"מ היא גופה לא מהימנא לומר מת בנה ואח"כ מת בעלה שלא האמינוה רבנן אלא במיתת בעלה לאפוקי מחזקת איסור אשת איש ע"י דיוק שלה

משום עגונה אבל לאפוקה מחזקת איסור ליבם לא רצו להאמינה ואע"ג דדייקא שפיר
ניש להאמינה ע"י עד אחד עכ"ל ועי' בס' בית מאיר אה"ע סוף סי' קנ"ו, עכ"פ המתבאר
מדברי תוס' ה"ל דמדינא ניש להאמינה באומרת מת בני ואח"כ מת בעלי שתתייבם כמו
באומרת מת בעלי לבד שתתייבמת משום דרחמא לי' ליבם אינה מונעת מלדקדק אלא
משום שלא האמינה להוציא מחזקת א"א אלא משום עיגונא משא"כ להוציא מחזקת
איסור יבם לא רצו להאמינה משום דליכא עיגון דהא אפשר בחליצה: ולפ"ז מיושב
דברי התוס' בכאן דלטעמייהו אזלי ולכך ס"ל דפשיטות הגמ' הוא מבבא דסיפא דמבבא
דרישא האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ואמרה מת בני ואח"כ בעלי דתנן חולצת
ולא מתתייבמת אין לפשוט כלום לא סני' לי' ולא רחמא לי', דמהא דאינה נאמנת להתייבם
אין לפשוט דזהו בע"כ משום דרחמא לי' דאי סניא לי' אמאי אינה נאמנת להתייבם דזה
אינו דהרי באמת גם אי רחמא לי' אינה מונעת מלדקדק שפיר ומדינא הו"ל להאמינה
כמו באומרת מת בעלי לבד אלא דלא רצו חכמים להאמינה לאפוקי מחזקת איסור ליבם
משום דליכא עיגונא דאפשר בחליצה ולפ"ז אין נ"מ בין רחמא לי' או סניא לי' וכן מהא
דתנן חולצת אין לפשוט דבע"כ לא מרחמא לי' דאי מרחמא לי' א"כ נוקמא אחזקה
ותנשא לשוק דהא נדאי משקרא משום דרחמא לי' דלפי ה"ל הנה אף אי רחמא לי'
מהראוי הי' להאמינה אפי' שתתייבם משום דדייקא שפיר וכמו באומרת מת בעלי
תתייבם אלא דלא רצו חכמים להאמינה משום דליכא עיגונא דאפשר בחליצה וא"כ אף
אי רחמא הרי אין מחזיקים אותה למשקרת אלא שהחמירו חכמים שלא להתייבם מפני
דאפשר בחליצה ואיך נימא שתנשא בלא חליצה כלל, ובהכרח צ"ל דפשיטות הגמ' הוא
מבבא דסיפא דאי אמרה ניתן לי במדה"י ומת בעלי ואח"כ מת בני דתנן חולצת ולא
מתתייבמת דמזה אפשר לפשוט תרנייהו דמהא דתנן חולצת אפשר להוכיח דסניא לי'
ולכך אינה נאמנת להיות פטורה מן החליצה דאי לא סניא לי' הלא צריכה להיות נאמנת
במה שמפקיע עצמה מן היבום והחליצה ומהא דלא מתתייבמת ניש להוכיח דלא סניא לי'
ומשו"ה חוששין לדבריה דאי סניא לי' א"כ נוקמא אחזקה ונימא דבנדאי משקרא משום
דסניא לי' ובע"כ זימנין דלא סניא לי' ועי' בתוס' יבמות צ"ד ד"ה היא עצמה תוכיח
דנאמנת לומר תתייבם אע"ג דרחמא לי' ואינה נאמנת לומר מת יבמי משום דסני' לי'
ועכ"פ התוס' לשיטתם מוכרח דפשיטות הגמ' הוא מסיפא פנ"ל.

ואין להקשות דמנ"ל להגמ' לפשוט מהא דתנן חולצת ואינה נאמנת לומר מת בעלי ואח"כ
מת בני למיפטר נפשה בלא חליצה דבע"כ זימנין סניא לי' דלמא לעולם רחמא לי' והא
דאינה נאמנת היינו משום דלא רצו חכמים להאמינה לאפוקי מחזקת איסור לשוק מפני
דאפשר בחליצה וכמש"כ התוס' גבי אומרת מת בני ואח"כ בעלי, דזה אינו דדוקא התם
אמרין דלא רצו חכמים להאמינה שתתייבם דליכא עיגונא משום דאפשר בחליצה דהא
גם לפי דבריה היא זקוקה ליבום ובין יבום לחליצה ליכא עיגונא אבל ה"א אין לומר
דלא רצו חכמים להאמינה לאפוקי מחזקת איסור לשוק ולהתירה בלא חליצה אף
דנאמנת מדינא ומשום דליכא עיגונא דאפשר שתתלון דהא גם בחליצה איכא לפעמים
עיגונא אם היבם הוא במד"ה או שאינו רוצה לחלוץ עכ"פ בין שתהי' פטורה בלא חליצה
או שתהי' צריכה חליצה מקרי עיגונא, וע"כ ה"א דצריכה חליצה הוא משום דסניא לי'
ולא דייקא וחישינון שמשקרת פנ"ל: ומעתה לפי שי' התוס' פנ"ל מיושב שפיר קושית

הב"ש והמל"מ שֶׁהִקְשׁוּ מ"ט לָא פְּרִיךְ הַגַּמ' מִבְּבָא דְרִישָׁא מִהֲאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבִעֲלָהּ וּבָנָה לְמַדְהָ"י וְאָמְרָה מִת בְּנֵי וְאִח"כ מִת בְּעֵלֵי דְחֻלְצַת וְאִמְרֵי דְלִמָּא אָתוּ עֵדִים לְהַכְחִישָׁה וְאָמְרֵי שְׂאִינָה צְרִיכָה חֲלִיצָה כְּלָל וְאִתָּה מִצְרִיכָה כְּרוּז לְכַהֲנָה, אָמְנָם לְפִי שִׁי הַתּוֹס' גִּיחָא שְׁפִיר דְהָרֵי בְּאִמַּת מִהֲרָאוּי הָיָה לְהֲאִמְנָה שְׁתַּתִּיבָם אֶפִּילוּ אֵלָא שְׂלָא רְצוּ חֲכָמִים מִשׁוּם דְּלִיפָא עֵיגוּנָא דְאֶפְשָׁר בְּחִלְצָה וְאִי גִימָא דְלָא תַחְלוּן עַד שְׂיִנְדַע הַדְּבָר א"כ שׁוּב אָנוּ מְעַגְנִין אוֹתָהּ וּבִמְקוֹם עֵיגוּן הָרֵי נֶאֱמַנְת אֶפִּילוּ לְהַתִּיבָם וּמַכְש"כ לְחֻלּוּן.

וְעוֹד פִּינוּ דְהָא דְאִינָה נֶאֱמַנְת לְהַתִּיבָם הֵינּוּ רַק שֶׁהִתְמִירוּ חֲכָמִים מִשׁוּם דְּלִיפָא עֵיגוּנָא דְאֶפְשָׁר בְּחִלְצָה הָרֵי דְבְּאִמַּת אָנוּ מֵאִמְנִין אוֹתָהּ וְלִילֵי דְלִיפָא עֵיגוּנָא הֵיחָה נֶאֱמַנְת לְהַתִּיבָם הָרֵי אָנוּ מִחֻזְקִין דְּבְּרִיָּה לְאִמַּת וְאִיךְ גִּיחֻוּשׁ שְׂמָא יְבוֹאוּ עֵדִים לְהַכְחִישָׁה שְׂהִיא מְשַׁקְרַת וּכ"ז בְּרוּר: וְהֵנָּה פִּרְש"י הוּא בְּהִדְיָא דְפְּשִׁיטוֹת הַגַּמ' הוּא מִתְרֵי בְּבָא דְרִישָׁא וְדִסִּיפָא וְע"ש שְׂכ' מְדַקְתָּנִי בְּתַרְנוּיָהּ חוֹשְׁשִׁין בְּיוֹצְאָה בְּחֻזְקָת הֵיחָד לְשׁוּק וּבָאָה וְהִתְחַזְקָה עֲצָמָה לִיבָם וְקַתְנֵי חוֹשְׁשִׁין וְלָא אָמְרִינוּ אוּקְמָה חֻזְקָה וְתַנְשָׂא דְהָא וְדָאֵי מְשַׁקְרָא מִשׁוּם דְּרַחֲמָא לִי קְאָמְרָה אֵלָמָא לָא מִחֻזְקִינוּ לִי בְּאִתְּבָה כו' ע"ש וְיִקְשָׁה כְּקוֹשֶׁת הַתּוֹס' דְּלִמָּא לְעוֹלָם רַחֲמָא לִי וְהָא דְצְרִיכָה חֲלִיצָה הֵינּוּ מִשׁוּם דְּשׁוֹיְתָה אֲנַפְשָׁה חַד"א וְע"ז לִיפָא לְתַרְן כְּמוֹ שְׁפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּמְדַקְתָּנִי חוֹלְצַת מִשְׁמַע שְׁכֹן הַדִּין כו' וּכְמ"ש בְּמַהֲרָש"א כְּנ"ל וּבִיחָד קָשָׁה דְרִש"י בְּמִשְׁנָה פִי בְּהִדְיָא דְהָא דְלָא מְשַׁתְּרֵי בְּלָא חֲלִיצָה מִשׁוּם דְּשׁוֹיְתָה לְנַפְשָׁה חֲתִיכָה דְאִסּוּרָה מְעֻלְמָא וְא"כ אִיךְ פְּשִׁיט בַּגַּמ' מִהָא דְחֻלְצַת דְּבַע"כ לָא מִחֻזְקִינוּ לִי בְּאִתְּבָה מְדָלָא תַנְשָׂא בְּלָא חֲלִיצָה וְלִכְאוּרָה פִּרְש"י סוֹתְרִין הֵן: וְנִרְאָה לִישָׁב עַפ"י מִש"כ בְּשׁו"ת מוהרי"ט ח"ר סי' צ"ב לִישָׁב קוּש' הֲרֵאִשׁוּנִים בַּס"פ בְּתָרָא דְגִדְרִים בְּמִשְׁנָה שָׁם חֲזָרוּ לִזְמַר שְׂלָא תְהָא אִשָּׁה נוֹתְנָת עֵינֵיהּ בְּאַחַר וּמְקַלְקֶלֶת עַל בְּעֻלָּה הָאוּמְרַת טְמֵאָה אֲנִי לָךְ תְּבִיא רֵאִי לְדְבָרֵיהּ וְהִקְשׁוּ הֲרֵאִשׁוּנִים וְהָא שׁוֹיְתָה לְנַפְשָׁה חֲתִיכָה דְאִסּוּרָא וְאִמְרֵי לָא מְהִימָנָא וְכַתְב מוהרי"ט וְז"ל וְלַעֲנִ"ד מִשְׁמַע לִי דְכָל שְׂאִין אִסּוּרָא אֵלָא מִחֻזְקָת הַחֻזְקָה בְּלִבְד בְּמִקְלָתָא פֶּל דְהָא שְׁרִינּוּ לָהּ תַנְדַע דְהָא אִם אָמְרָה אִשָּׁת אִישׁ אֲנִי וְחֻזְרָה וְאָמְרָה פְּנוּי' אֲנִי וְנִתְנָה אֲמַתְלָה לְדְבָרֵיהּ נֶאֱמַנְת וְזוֹ הוּאִיל וְרָאוּ חֲכָמִים וְדָנוּ דְעַתָּה שְׁל גְּשִׁים שְׂאוּמְרוֹת כֹּן פְּדִי לְקַלְקֶל עֲצָמוֹן עַל בְּעֻלְיָהּ הֵינּוּ אֲמַתְלָאָה דְאָנוּ סְהַדֵי שְׂלָא אָמְרָה כֹּן אֵלָא לְאִסּוּר עֲצָמָה עַל בְּעֻלָּה כו' ע"ש, וּלְפ"ז מִיְנֻשָׁב שְׁפִיר פִּרְש"י מַה שְׂפִי בַּגַּמ' דְּפְּשִׁיט מְדַקְתָּנִי חוֹלְצַת וְלָא אָמְרִינוּ אוּקְמָה אֲחֻזְקָה וְתַנְשָׂא דְהָא וְדָאֵי מְשַׁקְרָא מִשׁוּם דְּרַחֲמָא לִי קְאָמְרָה כו' וְלָא קָשָׁה דְלִמָּא לְהִכִּי צְרִיכָה חֲלִיצָה מִשׁוּם דְּשׁוֹיְתָה לְנַפְשָׁה חֲתִיכָה דְאִסּוּרָא דָאֵי גִימָא דְרַחֲמָא לִי וּבְנִדָאֵי מְשַׁקְרָא הֵינּוּ אֲמַתְלָאָה דְמִשׁוּם דְּרַחֲמָא לִי אוּמְרַת שְׂהִיא זְקוּקָה לִיבָם וּכְמַש"כ מוהרי"ט כְּנ"ל וְכָל זֶה הוּא אִי גִימָא דְנִדָאֵי רַחֲמָא לִי לְהִכִּי לִיפָא לְמִימַר מִשׁוּם שׁוֹיְתָה אֲנַפְשָׁה חַד"א מִשׁוּם דְּהֵינּוּ אֲמַתְלָאָה אוּלָם לְפִי מִסְקַנַת הַגַּמ' דְזַמְנִין סְנֵיָא לִי וְזַמְנִין רַחֲמָא לִי אוּ דְלָא סְנֵיָא וְלָא רַחֲמָא לִי שְׁפִיר שְׂיִיךְ לִזְמַר שׁוֹי' אֲנַפְשָׁה חֲתִיכָה דְאִסּוּרָא דְכִינוּ דְהָי סְפִיקָא אִין זֶה אֲמַתְלָא מְבוֹרְרַת דְמִשׁוּם דְּרַחֲמָא לִי קְאָמְרָה וּלְפ"ז גִּיחָא דְפִרְש"י בְּמִשְׁנָה דְחֻלְצַת מִשׁוּם דְּשׁוֹי' אֲנַפְשָׁה חַד"א דְרִש"י פִי לְפִי הֲאִמַּת לְמִסְקַנַת הַגַּמ' דְזַמְנִין סְנֵיָא לִי וְזַמְנִין רַחֲמָא לִי: בְּעַגְנִין הֲאִשָּׁה שְׂאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי לָךְ וּבְדִין שְׁוִיָא אֲנַפְשִׁי חַד"א.

תַּנּוּ בְּמִשְׁנָה ס"פ בְּתָרָא דְגִדְרִים בְּרֵאִשׁוּנָה הָיוּ אוּמְרִים ג' נְשִׁים יוֹצְאוֹת וְנוֹטְלוֹת כְּתוּבָה הָאוּמְרַת טְמֵאָה אֲנִי לָךְ כו' חֲזָרוּ לִזְמַר שְׂלָא תְהָא אִשָּׁה נוֹתְנָת עֵינֵיהּ בְּאַחַר כו' הָאוּמְרַת

טמאה אני לה תביא ראי' לדבריה וע"ש בתוס' שהקשו טמאה אני לה אמאי לא מהימנא
הא שניתה נפשה חד"א כדאמר בקדושין קדשתני והוא אומר לא קדשתיה הוא מותר
בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו כו' ע"ש וכן הקשו הראשונים בחי' הרשב"א שם
והרא"ש בפ"ב דיבמות והריטב"א והנ"י סביב הרי"ף לנדרים וע"ש שתי' בתרוצים
שונים, והר"ן כ' וז"ל ואיכא למידק אמתני' פיון דמדינא באמרה טמאה אני לה מתסרא
אבעלה במשנה ראשונה משום שלא תהא נותנת עיניה באחר האיה התירוה וכי איסור
שבה להיכן הלה יש מי שתירץ כו' באחרים תירצו דמשנה ראשונה לאו דינא קתני
דמדינא נדאי אין האשה נאמנת לומר טא"ל להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו
אלא משום דהא מילתא פסיפא לה תקינו במשנה ראשונה להאמינה דאי לאו דקושטא
קאמרה לא הנת מזלזלה נפשה למימר הכי ומפי חזו רבנו בתראי דאיכא למיחש לשמא
תהא נותנת עיניה באחר אוקמוה אדינא עכ"ל: והנה האחרונים כתבו שהר"ן הקשה
למשנה אחרונה באמרה טא"ל האיה התירוה לבעלה הא שוותה נפשה חד"א וע"ז תירץ
דלא מהימנא למימר טא"ל להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו עי' בס' ישועת
יעקב חאה"ע סי' י"א וסי' קט"ו ולהנאו' בעל קצוה"ח בס' ש"ש שמעתא ו' פ"ט ועוד
כמה אחרונים ועפ"י זה הניחו ליסוד בש"י הר"ן דבמקום הפקעת שעבוד כמו הכא שהיא
משועבדת לבעלה ליכא איסורא משום שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא, מיהו לכאורה אין
זה מוכרח בכוננת הר"ן דלא הזכיר פלל בדבריו מענין שוי' אנפשה חד"א ואפ"ל דמש"כ
דלמשנה ראשונה מיתסרא מדינא היינו משום דלא עבידא לבזויי נפשה וכמבואר שם
בגמ' דמבעי להו אמרה לבעלה גרשתני מהו ת"ש האומרת טא"ל כו' א"ל רבא אדרבה
אפילו למשנה ראשונה דקתני מהימנא התם משום דלא עבידא לבזויי נפשה כו' ע"ש
ולפ"ז אפ"ל דמש"כ הר"ן דלמשנה ראשונה מיתסרא אבעלה היינו משום חזקה
דלא עבידא לבזויי נפשה וזהו חזקה דאמי מכת סברא דאלים טובא וכמש"כ בתה"ד סי'
ר"ז וכמו חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לרב המנונא דלקה נאמנת לומר
גרשתני ומותרת אפי' להנשא לאחר ותיינו שהק' הר"ן למשנה אחרונה וכי איסור שבה
להיכן הלה.

אולם א"א להעמיס פן בכוננת הר"ן שהרי תי' דמדינא נדאי אין נאמנת לומר טא"ל
להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו ואי נימא דהא דס"ד דלמשנה ראשונה נאמנת
מדינא היינו משום חזקה דלא עבידא לבזויי נפשה א"כ מאי קא דחי דא"א לומר דנאמנת
מדינא להפקיע עצמה שהיא משועבדת לו ומה ענין זה לזה וכי בשביל שהיא משועבדת
לו אי אפשר להיות נאמנת מטעם חזקה דלא עבידא לבזויי נפשה ובנדאי קושטא קאמרה
נהרי באומרת לבעלה גרשתני נאמנת לרב המנונא מטעם חזקה אף דמשועבדת לו ובגמ'
מדמי להו אהדדי, ועוד שהרי כתב דמדינא אין האשה נאמנת לומר טא"ל שהיא
משועבדת לו כו' אלא משום דכסיפא לה תקינו במשנה ראשונה להאמינה דאי לאו
דקושטא קאמרה לא הוי מזלזלה נפשה כו' ומשמע מדבריו דיש מקום להיות נאמנת מדינא
אף בלא הטעם דלא עבידא לבזויי נפשה אלא משום דמשועבדת לו אינה נאמנת מדינא
מטעם זה רק משום דכסיפא לה ולא הנה מזלזלה נפשה תקינו במשנה ראשונה להאמינה.

וע"כ נראה מוכרח כמו שהבינוהאחרונים בפ"י הר"ן דכל דבריו סובבים מדין שוי'
אנפשה חד"א ותיינו דס"ד דלמשנה ראשונה נאמנת מדינא משום דשנ"ל אנפשה חד"א

וע"כ הקשה למשנה אחרונה וכי איסור שָׁבָה להיכן הָלַךְ וע"ז תי' דמשנה ראשונה לא דינא קתני דמדינא אין נאמנת לומר טא"ל משום שוי' נפשין' חד"א שאינה יכולה להפקיע עצמה שהיא משונעבדת לבעלה ועיין בנמוק"י שהקשה שם בהדיא והא שויה אנפשי' חד"א ותירץ כמש"כ הר"ן דאינה נאמנת מדינא פינון שמשונעבדת לו וע"כ גם פוננת הר"ן פן הוא: ובכן יש לתמוה על הבית מאיר באה"ע סי' קט"ו שהביא דברי הר"ן הנ"ל וכתב ונ"ל ונדע דעם דברי הר"ן עדיין צריכים אנו לדברי הרא"ש שכ"ב בפ"ב דיבמות ואל תתמה איה אנו מתירין אותה לבעלה הא שויתה לנפשה חד"א וכי מאכילין לאדם דבר האסור לו ויש לומר לפי שראו חכמים קלוקל הדורות שנתנו הנשים עיניהם באחר ורוב האומרת פה משקרות לכן נראה להם להתירן עכ"ל פי דברי הר"ן אינם מספיקים אלא למה שהק' פינון דמדינא למשנה ראשונה חייב להוציאה משום לתא דידיה איסור זה להיכן הָלַךְ וע"ז משני דמעיקר דין לא היתה נאמנת להפקיע משעבודו לגבי דידי' אבל ודאי משום לתא דידיה שאין מאכילין כו' פשיטא דלא מהני מה שמשונעבדת כו' והוצרכנו לדברי הרא"ש ודברי שניהם צריכים אהדדי והם דברים אחרים עשויים באמת ויושר, אכן לפי הנ"ל דברי הב"מ צ"ע דלפי מה שנתבאר דקושית הר"ן הוא מדין איסור של שוי' נפשה חד"א וע"ז תירץ דבאמת מדינא לא מיתסרא דאינה נאמנת לומר טא"ל להפקיע עצמה מבעלה שהיא משונעבדת לו א"כ כל דברי הר"ן הוא רק משום לתא דידיה שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו דמשום שוי' חד"א ליפא פלל לתא דידי' ולא הנה צריף הר"ן פלל לטעם שמשונעבדת לו דהוא רק לגבי האדם בעצמו משום דאדם נאמן על עצמו אבל לא לגבי אחריו ולפ"ז בתירוץ דמדינא אינה נאמנת משום שהיא משונעבדת לו הוא ע"כ דמשום זה ליפא ג"כ משום לתא דידיה וכו"ל: אוילם לכאורה אפ"ל בדעת הב"מ דהנה בס' ש"ש שמעת' ו' פי"ט נסתפק שם בדין שוי' חד"א פגון באומרת טמאה אני לה אם האיסור גם לבעל הבא עליה וכן בכ"מ דשוני' לנפשה חד"א פגון באשה שאמרה א"א אני אם האיסור גם לבא עלי' או דהאיסור הוא רק לעצמה ולא לאחרים אלא רק דאיסור לבא עלי' משום לפני עור ע"ש.

ולפ"ז אפ"ל דס"ל להג' בית מאיר דשוני' נפשה חד"א חל האיסור גם לאחר ולמשנה ראשונה שהי' אומרים דאומרת טא"ל נאמנת ואסורה עלי' היינו ג"כ משום לתא דידי' פינון דשוניא נפשה חד"א חל האיסור גם על הבעל והיינו שהקשה הר"ן פינון דמדינא מיתסרא וחיוב להוציאה משום לתא דידי' שחל גם עליו האיה התירוה וע"ז משני דהכא לא חל עליו האיסור משום דלא תוכל להפקיע עצמה משעבודה לגבי הבעל אלא דמ"מ יקשה משום לתא דידיה כו', ולכאורה יש לה"ר דשוני' אנפשי' חד"א הוא גם לאחר דהנה ביבמות מ"ז מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל ר"י נאמן אתה לפסול עצמה כו' וכ' הרא"ש שם והתוס' בדרף כ"ה דהא דאמר נאמן אתה לפסול עצמה לאו בתורת עדות אלא דפסלינו לי לאונסרו בבת ישראל משום דשוני' אנפשי' חד"א ע"ש, ולכאורה למה יהי' אסור בבת ישראל דעל עכו"ם אין איסור פלל לבא על בת ישראל דהאיסור הוא רק לבת ישראל והכא מצדו גם אם עכו"ם הוא אין עליו איסור לישא בת ישראל ומצדה הלא אין היא צריכה להאמין לו והוא בחזקת ישראל ואף דבאומרת א"א אני אסור גם לאחר עכ"פ משום לפ"ע אבל בכאן אין היא עוברת בלפ"ע פינון דעליו אין כל איסור ובע"כ צ"ל דשוני' חד"א הוא גם לגבי אחר ממילא

אסורה בת ישראל להנשא לו דהא שוניה חד"א של עכו"ם ודו"ק: והנה השעה"מ בפ"ט מה' אישות ה' ט"ז כ' ונ"ל ודע שאני מסתפק בהא דאמרינן שויה' חד"א וכהיהא דהטבח שכ' הרשב"א אי מותר הטבח להאכילו לאחר אי נימא דקעבר על לפ"ע פיון דלגבי דידין' איסורא קא יתיב לי' וע"ש שהביא ראי' מדברי השטמ"ק נדרים שם בשם שיטה שכ' ונ"ל ואי קשיא איה תבעל היא לו שהרי היא עשתה את בעלה חד"א על עצמה ועוברת גם בלפני עור כו' ומבואר דאיפא לפ"ע ע"ש, אולם לפי הנ"ל אי נימא דשוני' אנפשי' חד"א הוא גם לאחר לפ"ז אין ראי' כלל, דהנה עיקר מה שנסתפק הש"ש זה שינוי רק באשה שאומרת שהיא טמאה או א"א אני דהיא בעצמה שויה' נפשה חד"א אולם מי שעושה אנפשי' חד"א איזה דבר שחויז מגופו כגון בבשר שהוא בחזקת פשר או שיש עדים שפשיגרה והוא אומר שהיא טרפה בנדאי דלאחר מותר דגוף הבשר לא נעשה חד"א אלא שהבשר נעשה עליו חד"א ואין זה שינוי לאחר, ולפ"ז לפמ"ש דשוני' אנפשי' חד"א הוא גם לאחר במי שאומרת טא"ל א"כ אין ראי' משם דהתם בנדאי פיון דחל האיסור בעצם גם עליו מפת חד"א ממילא עוברת בלפ"ע אבל בטבח שאומר שהבהמה טרפה דאחר בנדאי מותר לאכול מעצמו אפ"ל דליפא גם משום לפ"ע פיון שלאחר מותר לגמרי.

והנה עיקר חקירת השעה"מ אין לה מקום לכאורה דמתחילה יש לספק היכא דשוני' אנפשי' חד"א כמו בטבח אומר שלא שחט דאסורה עליו אף במקום עדים כמ"ש הרשב"א משום דשוני' חד"א כשהוא יודע האמת שהיא פשרה אם מותר לו לאכול בינו לבין עצמו וכן בכ"מ דשוני' אנפשי' חד"א אם הוא יודע שהאמת אינו כן אם מותר לו בינו לבין עצמו, והנה לפי מה שהסקימו רוב האחרונים דיסוד שוניה אנפשי' חד"א הוא מטעם נאמנות דאדם נאמן על עצמו לכאורה הוא פשוט דרק ב"ד מוחזין בידו לעשות האיסור דלדין הוא נאמן אבל הוא בעצמו במקום שאין רואין מותר לו פיון שהוא יודע שהמעשה שקר, וכגון זה יש לחקור ג"כ היכא שב' עדים מעידים על בשר שהוא טריפה ואחד יודע שהעדים משקרים אם מותר לו לאכול במקום שאין רואין ועיין ואכמ"ל אולם אפי' אי נימא דבכה"ג אסור מ"מ בנדידון זה שהאיסור רק משום שהוא נאמן על עצמו אם יודע שהמעשה שקר נראה נדאי דרק אחרים מוחזין בידו אבל בינו לב"ע מותר לו באכילה, ולפ"ז לא ידעתי מקום לחקירת השעה"מ דיסוד הספק שלו אף שלאחר מותר לאכול מעצמו מ"מ פיון דלדידין' אסור גם להושיט לאחר יהי' אסור לו משום לפ"ע דממ"נ אם הוא יודע שהאמת כן הוא פדבריו למה לא יעבור על לפ"ע דאף אי לא שוניה חד"א והוא יודע שהבשר טריפה אף שהבשר הוא בחזקת פשר איה' מותר לו להושיט לאחר דכלפי שמיא גליא ואם הוא יודע שהדבר שקר מדוע יהי' עובר בלפ"ע פיון דהדבר באמת מותר אף שלו בעצמו אסור לאכול בגלוי, ולפ"ז הראי' שהביא מאומרת טא"ל דאינה נאמנת שכ' בשטמ"ק להקשות הא שוניה חד"א ועוברת בלפ"ע התם השוניה רק על החכמים שהתירו אותה לבעלה קשה הא שוניה חד"א וממילא עוברת בלפ"ע ג"כ אבל על האדם בעצמו אם המעשה הוא שקר בנדאי אינו עובר בלפ"ע אם יתן לאחרים כנ"ל: ובכ"ז דברי הב"מ הנ"ל צ"ע דמה שכ' דתירוי' הר"ן מספיק רק לענין השוניה משום לתא דידין' וע"ז משני דמעיקר הדין אינה נאמנת אבל משום לתא דידין' שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו פשיטא דלא מהני מה שמשועבדת כדחזינו בנדרים פ"א

דאף דמשועבד לתשמיש אם אמר קונם הנאת תשמישך עלי נאסר משום דשניא אנפשי' חד"א וְהוֹצַרְכֵנוּ גַם לְדַבְרֵי הָרֹא"ש כו', הִנֵּה בְרַ"ן גּוֹפֵי' ע"כ א"א לְפָרֵשׁ פֶּן בִּשְׁו"א דְאִי נִימָא דְכּוֹנֵנֵת הָרַ"ן רַק לְתַרְזֵן מְשׁוּם לְתֵא דִידְךָ א"כ מֵאִי הוֹעִיל בְּדַבְרֵי דְאֶפְתִּי נְשָׂאֵר הַקְּוִשָׁא דְאִין מְאָכִילִין לְאָדָם כּו' וְאִי נִימָא דְבִזְהָ סְמָךְ עַל סְבֵרַת הָרֹא"ש מְשׁוּם קְלָקוּל הַדּוֹרוֹת הָא לְתִי הָרֹא"ש יִסְפִּיק ג"כ לִישָׁב מְשׁוּם לְתֵא דִידְךָ פִּינּוּ דְעֵלְיָה לִיפָא אִיסוּר מַכ"ש לְגַבֵּי וְאִיךְ הַנִּיחַ הָרַ"ן סְבֵרַת הָרֹא"ש דְמִסְפִּיק לְתַרְנוּיָהּ גַם מְשׁוּם דִידְךָ וְדִידְךָ וְתִרְזֵן בְּמָה שְׂאִינוּ מְסָפִיק, וְע"כ נִרְאֵה בְרוּר דְכּוֹנֵנֵת הָרַ"ן הוּא לִישָׁב ג"כ הַקְּוִשָׁא דְאִין מְאָכִילִין לְאָדָם דְבַר הָאִסוּר לּוּ מָה שְׂנוּגָע גַם לְתֵא דִידְךָ וּמְשׁוּם דְהִיא מְשׁוּעֲבָדָת לּוּ אִינָה יְכוּלָה לְהַפְקִיעַ עֲצָמָה מִבְּעֵלָה, וּמָה שְׁהַקְּשָׁה הַב"מ מְנַדְרִים פ"א דָאָם אָמַר קוֹנָם הַנָּאֵת תְּשַׁמִּישְׁךָ עַלִי נְאָסֵר וְאִיךְ דְמְשׁוּעֲבָדָת לְתֵשְׁמִישׁ הִנֵּה מְצָאֵתִי בְשׁו"ת מֵהֵרִי"ט ח"א ס' צ"ב שְׁהִבִיא דְבַרִי תוּס' רִי"ד בְּקִידוּשֵׁי י"ב גְּבִי דְבִיתָהּ דִר"ח כו' אָמַר לָהּ לָאו פֶּל פְּמִינָךְ דְאָסְרַתְּ כו' וְכ' בְּתוּס' רִי"ד אַע"ג דְשְׁנִיא נְפִשָׁא חַד"א פְּדַתְנָן הָאוּמַר קִידְשִׁתִּיךְ כו' הֵתָם מְשׁוּם דְלֹא אָגִידָא בִי אֲבָל הֵכָא דְאָגִידָא בִי וּמְשַׁעֲבָדָא לִי לֹא מְהִימְנָא וְהַקְּשָׁה הַמֵּהֵרִי"ט אִטוּ מְשׁוּם דְאָגִידָא בִי לֹא שְׁנִיא אֲנַפְשִׁי חַד"א הָא אֲמַרִינּוּ הַנָּאֵת תְּשַׁמִּישְׁךָ עַלִי אִסוּרָה דְאִין מְאָכִילִין לְאָדָם דְבַר הָאִסוּר לּוּ, וְעֵינָן בְּשַׁע"מ פ"ט מָה אִישׁוֹת שְׁדַחָה קְוִשִׁית הַמֵּהֵרִי"ט וְכַתֵּב דְלֹא דְמִי פֶּלֶל דְהֵתָם לָאו מְשׁוּם הִימְנוּתָא הוּא דְאָסִירָא אֲלֵא מְשׁוּם נְדָרָה וְכָל שְׁהַבְעֵל יוֹדַע שְׁנַדְרָה הַנָּאֵת תְּשַׁמִּישׁ עֲלֵיהּ וְלֹא הִיפֵר לָהּ הֵרִי הִיא אִסוּרָה עֲלִיו מִשָׂא"כ הֵכָא דְמֵאִי דְאֲמַרִינּוּ שְׁנִיא נְפִשָׁה חַד"א הוּא מְשׁוּם הִימְנוּתָא דְאָדָם נְאָמָן ע"ע וְהִילְכָף אִיפָא לְמִימַר דְכָל דְמְשַׁעֲבָדָא לִי לֹא מְהִימְנָא כו' ע"ש וְהִנֵּה דְבַרִי תוּס' רִי"ד הֵן הֵמָּה פְּדַבְרֵי הָרַ"ן וְקוִשִׁית הַב"מ הִיא גַם קְוִשִׁית הַמֵּהֵרִי"ט וּלְפ"ז לְפִי מִש"כ הַשַּׁע"מ לְחַלְקָא מְתוּרְזֵן שְׁפִיר קְוִשִׁית הַב"מ פּו"ל.

וְהִנֵּה הַשַּׁע"מ מְסִיק שָׁם וּלְפִי הַנִּרְאֵה שְׁדַעְתוּ ו"ל דְשְׁנִיא אֲנַפְשִׁי חַד"א מְדִין נְדָר הוּא פְּמוּ שְׁאָסֵר עַל עֲצָמוּ אוֹתוּ חִפְזָן דְמִי כו' גַם הֵרַב מְשַׁפֵּט צְדָק פְּשִׁיטָא לִי דְמְדִין נְדָרִי אִיסוּר נִגְעוּ בָּהּ ע"ש אוּלָם זֶה לִיתָא דְלֹא יִתְכֵן לּוֹמַר דְמֵהֵרִי"ט ס"ל דְשְׁנִיא אֲנַפְשִׁי חַד"א מְדִין נְדָרִי אִיסוּר הוּא דְבְשׁו"ת מֵהֵרִי"ט ח"ב אַה"ע ס' א' הִבִּיא דְבַר זֶה וּדְחָאוּ בְּשִׁתִּי נְדִים ע"ש.

וְכֵן יֵשׁ לַה"ר דְשְׁנִיא אֲנַפְשִׁי חַד"א הוּא מְשׁוּם נְאָמְנוֹת וְלֹא מְשׁוּם נְדָר מְדַבְרֵי הָרֹא"ש פ"ב דִּיבְמוֹת שִׁכ' וְאֵל תִּתְמָה הָאִיךְ מִתִּירִין אוֹתָהּ לְבַעֲלָהּ הָא שׁוֹתָה נְפִשָׁא חַד"א וִי"ל לְפִי שְׂרָאוּ חֲכָמִים קְלָקוּל הַדּוֹרוֹת שְׁנַתְּנוּ הַנְּשִׁים עֵינֵיהֶם בְּאַחַר וְרוּב הָאוּמָרוֹת פֶּן מְשַׁקְרוֹת לְכַף נִרְאֵה לָהֶם לְהַתִּירָן ע"ש וְעֵינָן בְּקַרְבָּן גְּמַנְאֵל וְדַבְרֵי צ"ע וְדַבְרֵי הָרֹא"ש מְבוֹאֵר עַפ"י מָה שְׁהַסְבִּיר הַמֵּהֵרִי"ט בְּסִי' צ"א שָׁם ע"ש וְכ"ז הוּא אִי נִימָא דְשְׁנִיא אֲנַפְשִׁי חַד"א הוּא מְטַעַם נְאָמְנוֹת אוּלָם אִי נִימָא דְטַעֲמָא הוּא מְשׁוּם נְדָרִי אִיסוּר לְפ"ז אִין מְקוּם פֶּלֶל לְטַעַם הָרֹא"ש דְמָה בְּכַף שְׁמַשְׁקָרוֹת הִלָּא זֶהוּ נְדָרִי אִיסוּר לְאָסוּר אֵת הַפְּתוּר וְכּוֹנֵנֵתָם בְּאֵמַת לְאָסוּר עֲצָמָן וּמָה מוֹעִיל מָה דְאֲמַרִינּוּ שְׁמַשְׁקָרוֹת וְע"כ דְהוּא רַק מְשׁוּם נְאָמְנוֹת פּו"ל: וּבִהְיוּתִי בְּזֵה רְאִיתִי לְחַקוֹר אִם יֵשׁ דִּין שׁוֹי' אֲנַפְשִׁי חַד"א גְּבִי עַפְכו"ם פְּגוֹן בְּשׂוֹר שְׁהִיא בְּחֻזְקָת פְּשָׁרָה וְהַעֲכוּ"ם אוּמַר שְׁהִיא אֲבָר מִן הַחֵי אִם אֲמַרִינּוּ גְבִי שׁוֹי' אֲנַפְשִׁי חַד"א וְנ"מ אִם רְשָׁאי לְהוֹשִׁיט לּוּ מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר.

והנהגה לשי' איזה אחרונים דשנ' אחד"א הוא מדין נדרי איסור בנדאי דל"ש בעפ"ם
אולם לשי' רוב האחרונים דהוא מטעם נאמנות דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים
יש להסתפק אם שינה דין שוי' אנפשי' חד"א בעפ"ם, ולכאורה נראה דגם בעפ"ם
אמרינן שוי' אנפשי' חד"א משום תורת נאמנות דלא מבעי' להגה"א בפ"ק דגיטין שכ'
מספר החכמה דעפ"ם אינם פסולים לעדות מן התורה אלא מטעם שהם גזלנים א"כ
הרי יש להם נאמנות ואף דלעדות פסולים אמנם לענין שוי' אנפשי' חד"א אין נ"מ מה
שהם גזלנים דגם גבי גזלן יש דין שוי' אנפשי' חד"א, אולם אפי' לפמ"ש בהגה"א שם
דלא נהירא להכשיר עפ"ם לעדות שאינו בכלל אחיה מ"מ היינו דוקא לעדות והוא
גזה"כ דהוא ככל פסולי עדות אבל איתא בכלל נאמנות דגם בכל פסולי עדות ודאי דשינה
גביהו חד"א, ועי' בקצה"ח סי' ל"ד שכ' לענין הודאת ב"ד כמאה עדים שפרש"י
בקדושין דילפינן מפי הוא זה והיינו פי היכא דהאמין התורה שני עדים על אחרים כן
האמין התורה לכל אדם על עצמו אעפ"י שהוא קרוב כו' ועבד ושפחה נמי הודאת בע"ד
כמאה עדים כו' וכן שוי' אנפשי' חד"א הוא מדין נאמנות דהאמין התורה כ"א על עצמו
א"כ בין בממון בין באיסור לעולם נאמן על עצמו כו' ע"ש.

ובאמת דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי בנדאי איתא גם גבי עפ"ם כיון דנאמן בע"ד על
עצמו אעפ"י שהוא פסול וא"כ ה"ה לגבי איסורא וכמ"ש הקצה"ח דחד דינא לממון
ואיסור והנהגה בירושלמי קדושין פ"א ה"א ר"י בן פזי מוסיף בחונק עפ"י עצמו וע"ש
בפי' הק"ע דעפ"ם נהרג עפ"י עצמו ע"ש א"כ מכש"כ דשוי' אנפשי' חד"א עפ"י עצמו
אלא דלפי' הפ"מ שם אין ראי': וכן יש לה"ר מגמ' יבמות מ"ז גבי ההוא דאתא לגבי
דר"י ואמר נתגנירתי ביני לבין עצמי אמר לו נאמן אתה לפסול עצמך ואין אתה נאמן
לפסול את בניה ונתוס' שם בד' כ"ה והרא"ש במקומו כ' דנאמן אתה לפסול עצמך הוא
מטעם דשנ' אנפשי' חד"א ואי נימא דבעפ"ם לא שינה שוי' אנפשי' חד"א א"כ נימא
לדבריה עפ"ם אתה ועפ"ם אין לו נאמנות לענין שוי' אנפשי' חד"א וכמו דאמר שם
רנב"י דלהכי אינו נאמן לפסול את בנ' אף דאב נאמן על בנו משום דלדבריה עפ"ם
אתה ואין עדות לעפ"ם.

אף לכאורה יש לדחות והנהגה בהא דקיי"ל דנאמן לומר בני ממזר הוא הנהגה בש"ג פ' עשרה
יוחסין כ' דזהו דוקא באם אמר זה בני ממזר הוא היינו שהוא בנו אלא שנולד בפסול
אבל אם הוא אומר שאשתו זנתה תחתיו ומאחר נתעברה אינו נאמן עליו שעל בנו
האמינתו תורה ולא על מי שאינו בנו והואיל והוא בחזקת פשרות לאו כל פמינ' לפסולו
ע"ש שכ' כן בשם הרי"א ז', ובס' אבני מלואים סי' ד' סק"כ השיג ע"ז מגמ' זו דאמר לי'
ר' יהודה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניה ופריה בגמ' ומי אמר ר"י
הכי והתנ' יפיר כו' וכשם שנאמן כו' כה נאמן לומר בני זה בן גרושה כו' והא דתם
מירי בבא על ישראלית וכמ"ש התוס' שם ד"ה נאמן אלא משום דקסבר ר"י עפ"ם
ועבד הבא על בת ישראל הנולד ממזר וא"כ אינו בנו כלל וא"כ מאי הקשה הגמ' והאמר
ר"י הרי התם הוא אומר שהוא בנו ורק בן גרושה הוא והכא הוא אומר שאינו בנו כלל
דהא הנולד פמותה וכן רבינא דאמר שם נאמן אתה לפסול בניה ואין אתה נאמן לפסול
בני בניה קשה אמאי נאמן הא אינו יכול לפסול את בנו פשאומר שאינו בנו ודחה בזה
דעת הרי"א ז' ע"ש: ולענ"ד יש ליישב דהנהגה רנב"י משני דלהכי אינו נאמן לפסול את

בְּנֵי מִשְׁוֹם דְּלִדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ וְאִין עֲדוֹת לְעֲפֹ"ם וְרַבִּינָא אָמַר דְּהִכִּי קָאָמַר נְאָמֵן אֶתְהָ לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵיהָ וְאִין אֶתְהָ נְאָמֵן לְפִסְוֹל בְּנֵי בְּנֵיהָ ע"ש, הָרִי דְרַבִּינָא דִּס"ל דְנֶאֱמָן בְּאֶמֶת לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵי לִית לִי הֵךְ סְבָרָא לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ וְנִרְאָה מִשְׁוֹם דְּהֵךְ סְבָרָא דְלִדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ הָרִי כְּמוֹ תְרִתִּי דְסִתְרִי דְאִינוּ נְאָמֵן מִשְׁוֹם דְּלִדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם הוּא הָרִי בַע"כ צָרִיךְ לְהַקְדִּים דְּלִדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם הוּא וּמִמִּילָא הָרִי גַם בְּנֵי עֲפֹ"ם וְזֵה הוּא סְבָרָא מִתְהַפְכָת וְלִכְּוֹן לֹא ס"ל לְרַבִּינָא הֵךְ דְּלִדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ, וּלְפ"ז נִרְאָה דְעֵיקַר סְבָרַת הִיא "ז שְׂאִינוּ נְאָמֵן לֹמַר שְׂמַמְזֹר הוּא דְהֵינּוּ שְׂאִינוּ בְּנֵי שְׂעֵל בְּנֵי הָאֱמִינְתּוּ תוֹרָה וְלֹא עַל מִי שְׂאִינוּ בְּנֵי הוּא מִמֶּשׁ סְבָרַת הַגַּמ' לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ וְאִין עֲדוֹת לְעֲפֹ"ם לְפִיכָה אִינוּ נְאָמֵן וְכֵן הֵכָא ג"כ בְּאֵם אֹמַר שְׂאִינוּ בְּנֵי כָּל אֲמֵרִינֵן ג"כ לְדְבָרֶיהָ אַחַר אֶתְהָ וְאִין עֲדוֹת לְאֶחָר לְפִסְוֹל אָדָם וְאִין דִּמְמ"נ אֵם נְאָמַר לְדְבָרֶיהָ אַחַר אֶתְהָ וְאִין עֲדוֹת לְאֶחָר א"כ מִמִּילָא הוּא מְזֹר מ"מ פּוֹתְחִין לֹמַר לְדְבָרֶיהָ אַחַר אֶתְהָ כְּמוֹ דְאֲמֵרִינֵן לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ וּמִזֵּה הוֹצִיא הִיא "ז דִּינוּ, אִוְלָם לְרַבִּינָא דִּס"ל דְּהוּא נְאָמֵן לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵי וְלֹא אֲמֵרִינֵן לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ בְּנֵי מוֹדָה הִיא "ז דְּלִדְבָרֶיהָ גַם בְּאֹמַר שְׂאִינוּ בְּנֵי נְאָמֵן וְכְמוֹ בְּאֹמַר שְׂהוּא עֲפֹ"ם לְפִי דְבָרֶיהָ, וּלְפ"ז נִיחָא שְׂפִיר קוֹשְׁתִּי הָא"מ דְּלְפִי הַמְקַשָּׁה דְּפִרְיָה שְׂיִהָא נְאָמֵן לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵי שְׂהוּא עֲפֹ"ם כְּשֵׁם שְׂנֶאֱמָן לֹמַר זֵה בְּנֵי מְזֹר הָרִי לֹא ס"ד לְסְבָרַת לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ א"כ אִין נ"מ ג"כ בְּמָה שְׂלִדְבָרֶיהָ אִינוּ בְּנֵי וְכֵן רַבִּינָא דִּס"ל בְּאֶמֶת דְנֶאֱמָן לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵי וְלֹא אֲמֵרִינֵן לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ כֹּו כֹּו פְּמוֹ כֹּו אִין נ"מ מֵה שְׂלִדְבָרֶיהָ אִינוּ בְּנֵי כְּנ"ל וְכ"ז נִרְאָה בְּרוּר: וְכֵן מִינְשָׁב קוֹשְׁתִּי הַחוּ"י שְׂהָק' בְּהָא דְאָמַר רַבָּא גְבִי פְלוֹנִי רַבְעִנִי לְרַצוֹנִי אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ וְאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע לְפִסְוֹל לְעֲדוֹת וּפְלִגִּין דְּבוּרִי בְּסִנְהֶדְרִין ד"ט וּל"ל לֹמַר אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ וּלְכָה אִין מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע תִּיפּוֹק לִי דְאִיךְ יוֹכֵל לְעֲשׂוֹת רְשָׁע עֲפ"י עֲצָמוֹ דָּאָם הוּא רְשָׁע הָרִי רְשָׁע פְּסוּל לְעֲדוֹת ע"ש וְכֵן פְּלִפְלוֹ הָאֲחֵרוֹנִים ע"ד קו' זו וְלַעֲנ"ד נִרְאָה דְנִיחָא שְׂפִיר דְזֵה תְלִי ג"כ בְּהַגְנָל דְּלְפִי הַקּוֹשֵׁ' ע"כ צ"ל לְדְבָרֶיהָ רְשָׁע אֶתְהָ וְאִין עֲדוֹת לְרְשָׁע וּלְפ"ז לְרַבִּינָא דְלֹא ס"ל הֵךְ סְבָרָא דְלִדְבָרֶיהָ ה"ה דְּלֹא שְׂיִיךְ לֹמַר לְדְבָרֶיהָ רְשָׁע אֶתְהָ וּלְפ"ז אִפ"ל דְּרַבָּא כְּרַבִּינָא ס"ל וּלְכָה אָמַר אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ כֹּו וְחוּ"ן לְדְרַכִּינוּ יֵשׁ לִישָׁב קוֹשְׁתִּי הַחוּ"י עֲפ"י מִש"כ הִיא שׁוֹנִים בְּשֵׁם הָרַבָּ' דְּעֵיקַר חִידוּשׁוֹ שְׁל רַבָּא הוּא דְהוּא וְאַחַר מְצַטְרַפִּין לְהוֹרְגוֹ דַּעֲפ"י שְׂאִינוּ נְאָמֵן בְּמִקְצַת עֲדוֹתוֹ לְגַבִּי עֲצָמוֹ וְלִימָא עֲדוֹת שְׂבִטְלָה מְקַצְתוֹ בְּטָלָה כְּוָלָה אֶלָּא דְטַעֲמָא הוּא דְלְגַבִּי עֲצָמוֹ לֹא שְׂיִיךְ בּוֹ תוֹרַת עֲדוֹת כְּלָל מִשׁו"ה אֲמֵרִינֵן אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ וּפְלִגִּין דְּבוּרָא וְע"כ הֵכִי הוּא דְמֵאִי דְאָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ לֹא מִשְׁוֹם עַד פְּסוּל הוּא שְׂאֵם הִי מִשְׁוֹם עֲדוֹת הֵינּוּ אֹמְרִים עֲדוֹת שְׂבִטְלָה כֹּו עכ"ל עִי' בְּחִי הָר"ן שָׁם, וְא"כ מִינְשָׁב שְׂפִיר הָא דְלֹא אָמַר מִטַּעֲם דְּלִדְבָרֶיהָ רְשָׁע הוּא וְרְשָׁע פְּסוּל לְעֲדוֹת דְּמִשְׁוֹם פְּסוּל עֲדוֹת שׁוֹב לִיכָא לְמִימַר פ"ד מִשְׁוֹם עֲדוֹת שְׂבִטְלָה מְקַצְתָּה אֶבֶל מִשְׁוֹם אָדָם קְרוֹב אֶצְל עֲצָמוֹ לֹא שְׂיִיךְ בּוֹ תוֹרַת עֲדוֹת כְּלָל וְלֹא מְקַרִּי עֲדוֹת שְׂבִטְלָה מְקַצְתָּה: נְחִזֹּר לְעַנְּוֹן דְּלְפִי הַגְנָל אִפ"ל דְּגַבִּי עֲפֹ"ם לֹא שְׂיִיךְ שׁוֹי' אֲנַפְשִׁי' חֲד"א וְהָא דְאָמַר נְאָמֵן אֶתְהָ לְפִסְוֹל עֲצָמָה וְלְכָאוֹ נִימָא לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ כְּנ"ל דַּאֲפ"ל דְרַנְב"י דְאָמַר לְדְבָרֶיהָ עֲפֹ"ם אֶתְהָ אִף דְּהוּי תְרִתִּי דְסִתְרִי דְבְּאֶמֶת הוּא דְבַר הַמְתַּהֲפֵךְ דְאִיכָא לְמִימַר לְכָאֵן וְלְכָאֵן וְלִהְיֵי מְסַפֵּק אִינוּ נְאָמֵן לְפִסְוֹל אֶת בְּנֵי אֶבֶל לְעֲצָמוֹ הוּא נְאָמֵן מְסַפֵּק.

אָלאַ דלכאַורָה נרָאָה לה"ר דלאַ שײַנף בַּעפּו"ם שױ' אַנפֿשׁי' חד"א דְהַנָּה בַּפֿסְחִים כ"ב
בָּהָא דְאָמַר ר"א כָּל מְקוּם שְׁנָאָמַר לֹא תֹאכַל כּו' וְהָרִי אַבְמ"ה כּו' וְתַנְיָן מִנֵּין שְׁלֹא יוֹשִׁיט
כּוּס יַיִן לְנִזְיָר וַאֲבַמ"ה לַב"נ ת"ל לַפְּנֵי עוֹר כּו' טַעמָא מְשׁוּם לַפ"ע כּו' נְאִי נִימָא דְשײַנף
גְּבִי עַפּו"ם שױ' אַנפֿשׁי' חד"א הָא מְשַׁפְּחַת לָהּ בְּאֵם עַפּו"ם אוֹמַר שְׁהוּא אַבְמ"ה דְשׁוֹנִי'
חד"א וְאָסוּר לְהוֹשִׁיט לוֹ מְשׁוּם לַפ"ע וּמ"מ יִשְׂרָאֵל מְנַתֵּר לְהַנּוֹת מְמַנּוּ וּע"כ נִרְאָה כַּנ"ל:
עַש"ק י"א תַּמּוּז שְׁנַת תַּרל"א ע"מ פּב כַּבּוּד יָדִיד ד' וַיְדִיד עַמּוֹ הָרַב הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם
בְּשַׁעֲרִים סוּע"ה הַנְּבִיר הַמְּרוּמֵם צְדִיק יִסוּ"ע כַּקְּשׁוֹת מו"ה אַבְרָהָם לֵיטֵשׁ נ"י (ז"ל)
רְאֵזְעֻבּוּיִם הַלְוִי סִפְרוּ הַטְּהוֹר קַבְּלִיתִי כּו' וְאָרִיתִי מוֹרוֹ וּבִשְׁמִי כּו' וְהַנָּה בְּסִי ט"ו יֵצֵא
כַּבּוּד גָּאוֹנוֹ לְלַחֹם אֶת מוֹשֵׁל רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל בְּעַל מְשֻׁנָּה לְמַלְכָּה וְאַחַר הָעֵינּוּן רְאִיתִי כִּי
בַּמַּחֲכ"ת הִרְבָּה הֵנָּה תּוֹרַת אֱמֶת בְּפִי הַגָּאוֹן הַמ"ל אֶף הַדֶּר"ג לְפּוּם חוֹרְפִי לֹא קָלַע אֶל
הַמְּטָרָה בְּתֻשׁוּבָה שָׁם וְהִנְנִי מְוַכְרַח לְהַעֲתִיק דְּבָרֵי הַמ"ל וְאַשְׁרֵי נִגְזַר עָלָיו מְכַבּוּד הַדֶּר"ג.

הַמַּל"מ בַּפ' י"ז מַה' אִיסוּרֵי בִיאָה הִי"ג עָלָה וְנִסְתַּמַּק בְּדִין בְּעוֹלָה לַכ"ג וְז"ל יֵשׁ לְהַסְתַּמַּק
אִם בְּעוֹלָה זֹו שְׁאָסֵר הַפְּתוּב הִינּוּ דְּוָקָא פְּשֻׁנְבַּעְלָה וְהוֹצִיא דָם דְּאִין לָהּ בְּתוּלִים אֶבְל אִם
בָּא עָלֵי בְּהַטְיָיָה וְעַדִּין בְּתוּלוֹתֵי קִיָּמִין מַהוּ דְּהָא בַּפ"ק דְּכַתְּוּבּוֹת אֶמְרִינוּ דְּרוּב בְּקִיאִין
בְּהַטְיָיָה וּמוּכַח שָׁם דְּאִין מוֹצִיאִין דָם כָּל כּו' וּמַה שְׁהַבִּיאִנִי לָזָה הוּא מְשׁוּם דְּאִיסוּר
הַבְּעוֹלָה מְקַרָּא דְּבַתּוּלְיָהּ נְפָקָא דְּבַעֲיָנוּ שְׁיָהֵי לָהּ בְּתוּלִים וַא"כ כָּל שְׁיֵשׁ לָהּ בְּתוּלִים אֶף
שְׁנַבְּעָלָה שְׁרִיא לְכַהֵן כּו' וּע"ש שְׁהַאָרִיף בְּזָה וְכַתּוּב פִּינּוּן דְּקִי"ל אִפִּי' בְּנַבְּעָלָה שְׁלֹא
כְּדַרְכָּה פְּסוּלָה לַכ"ג א"נ מוּכַח דְּבַעוֹלָה דְּאִיסוּרָה לַכ"ג אִין תְּלוּי בְּהַשְׁרַת בְּתוּלִין, וְשׁוּב
כַּתּוּב הַמ"ל אֶף אֶת זֶה אֲדַרְשׁ הֵהִיא דְּאֶמְרִי' בַּפ"ב דְּחַגִּיגָה שְׁאָלוּ לָבָן זֹוּמָא בְּתוּלָה שְׁעִיבְרָה
מַהוּ לַכ"ג מִי חִיָּשִׁינוּ לְדַשְׁמוּאֵל אוּ דַלְמָא דַשְׁמוּאֵל לֹא שְׁכִיחָא אֲמַר לְהוּ דַשְׁמוּאֵל לֹא
שְׁכִיחָא וְחִיָּשִׁינוּ שְׁמָא בְּאֶמְבְּטִי עֵיבְרָה מוּכַח דָּאִם הִי שְׁכִיחַ דַשְׁמוּאֵל לְהַבְּעַל בְּלֹא דָם
הֵנָּה שְׁרִיא לַכ"ג אֶף שְׁנַבְּעָלָה בְּעִילָה גְּמוּרָה כָּל שְׁלֹא הִי שָׁם הַשְׁרַת בְּתוּלִים כּו' הֵן אֱמַת
שְׁדִין זֶה שְׁל בֶּן זֹוּמָא לֹא רְאִיתִי לְשׁוּם אֶחָד הַמַּחְבְּרִים שְׁהַבִּיאוּהוּ וְהַנְּרָאָה דַס"ל
לְהַפּוֹסְקִים שְׁדַבְּרֵי ב"ז הֵם דְּלֹא כְּהַלְכְּתָא דְּהָא אִפִּי' בְּנַבְּעָלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה קִי"ל דְּחַשִּׁיבָא
בְּעוֹלָה וְאִיסוּרָה לַכ"ג וְאַפְּשֵׁר דְּבֶן זֹוּמָא פְּלִיג בְּהָא וַס"ל דְּנַבְּעָלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה לֹא אִסִּירָא
לַכ"ג וּמַחְלֻקָת תַּנְאִים הוּא בַּפ' הַבָּא עַל יְבֻמָּתוֹ וְאִין סַפֵּק דְּלִדִּין דְּקִי"ל דְּאֶפִּי' שְׁלֹא
כְּדַרְכָּה חַשִּׁיבָא בְּעוֹלָה פְּשִׁטָּא דְּאִין הַדְּבָר תְּלוּי בְּהַשְׁרַת בְּתוּלִים עַכ"ד הַמ"ל: וְע"ז יֵצֵא
הַדֶּר"ג לְדַחּוֹת דְּבָרֵי הַמ"ל וּבְרַאשׁ כַּתּוּב כִּי דְּבָרֵינוּ הוּא נִגְדַת הַתּוֹס' בְּחַגִּיגָה שָׁם ד"ה בְּתוּלָה
שַׁכ' דְּמִשְׁמַע שְׁהַאִיבְעִי' הוּא אֵלִיבָא דְכו"ע וְאַפִּי' אֵלִיבָא דַר' הַיּוֹשֵׁעַ וְלְדַבְּרֵי הַמ"ל אִפְתִּי
אִין זֶה אֵלִיבָא דַר"א וַר"ש דַס"ל דְּבַעוֹלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה פְּסוּלָה לַכ"ג מְזָה נִרְאָה דְּהַתּוֹס'
לֹא ס"ל כַּהַמ"ל וְלָכֵן כַּתּוּב כ"ג וְז"ל אֶכֶן לְאַחַר הָעֵינּוּן לַעֲנִיד שְׁלֹא עֵינּוּן הָרַב מ"ל כְּרַאוּי
בְּעַנְיָן זֶה בַּמַּח"כ הַרְמָה וְלִדְעָתִי הַדְּבָר בְּהַיָּפֵף שְׁהַאִיבְעִי' הוּא אֵלִיבָא דְּדִינָא דְּבַעוֹלָה שְׁלֹא
כְּדַרְכָּה אִיסוּרָה לַכ"ג דְּהַנָּה דְּבָר זֶה מְבֻרָא דְּבַבְּעִילָה בְּהַטְיָיָה אִינוּ יוֹצֵא שׁוּם דָם
מִהַבְּתוּלִים אִפִּי' מְקַצַּת מְהֵם אִינוּ יוֹצֵא כְּמוֹ שְׁהַבִּיא הַמ"ל בְּעַצְמוֹ רִאִי ע"ז כּו' אֶכֶן בְּבִיאָה
שְׁלֹא כְּדַרְכָּה ע"כ מוֹצִיא מְקַצַּת בְּתוּלִים דְּהָא בִּיבְמוֹת נ"ט מְפָרֵשׁ הַש"ס דַר"א וַר"ש
סוּבְרִים בְּבַתּוּלְיָהּ עַד שְׁיָהִיו כָּל בְּתוּלְיָהּ קִיָּמִין בֵּין בְּכַדְרָכָה בֵּין שְׁלֹא כְּדַרְכָּה וּפְרַש"י
שָׁם בַּד"ה בְּבַתּוּלְיָהּ שְׁלֹא אֵיבְדָה מְהֵם כְּלוּם ע"י בְּעִילָה בֵּין בְּכַדְרָכָה וּבֵין שְׁלֹא כְּדַרְכָּה מְשַׁמַּע
בְּהַדְּנִי דְּלַכְּה מְרַבֵּינוּ שְׁלֹא כְּדַרְכָּה עֵי"ז קַצַּת בְּתוּלִים וּמְמִילָא מְבֻרָא הַחִילּוּק

דְּשֵׁלָא פְּדֵרְפָה אָסוּרָה לַכּ"ג לְפִי שְׁאָבְדָה מְקַצָּת בְּתוּלִים וּבְבַעֲיֵלַת הַטְּיָיָה מְוֹתֶרֶת לַכּ"ג לְפִי שְׁלָא אַבְדָּה מִבְּתוּלִיָּה כְּלָל וְזֶה בְּרוּר עַכ"ל הַדֵּר"ג וְהָאֲרִיף בְּזֶה וּמְסִיק דְּמַכְּל הַגְּזָל מוּכַח דְּלֹא כַהֲמ"ל שְׁסוּבֵר דְּלִדְיָדוֹן דְּקִי"ל כַּר"א וּר"ש א"כ הַנְּבַעֲלַת בְּהַטְּיָיָה פְּסוּלָה לַכּ"ג וּלְפִי מַה שְׁהוּכְחָנוּ מְוֹתֶרֶת הִיא לַכּ"ג וּר"א וּר"ש לֹא אָסְרוּ רַק בְּבִיאָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה וְדַבְּרִי ב"ז הוּא אִפִּי אֵלִיבָא דַּר"א וּר"ש עַכ"ד.

וְהִנֵּה לַעֲנַ"ד נִרְאָה שַׁכ"ג לֹא עֵינָן פְּרָאוּי בְּעֵנָן זֶה בַּמַּחֲכ"ת הֶרְמָה דְּמַה שְּׁפַתְב כ"ג לְפִרְשׁ דַּבְּרִי הַגַּמ' בִּיבְמוֹת דַּע"י בְּעִילָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה ע"כ מוֹצִיא מְקַצָּת בְּתוּלִים הוּא פִּי זֶר מְאֹד וְלֹא נִיטָן לְאָמְרוּ שְׁהוּא מְוֹכַחַשׁ מִהַחֹוֹשׁ וְהַמְקַנְבֵּל דְּהִנֵּה שְׁלָא פְּדֵרְפָה הוּא פְּנִים כְּנָגֵד עוֹנְרָף כְּמוֹ שַׁכ"ר כַּת"ר וְעֵינָן בְּשׁוֹ"ת פַּמ"א ח"ב ס' קנ"ח שְׁהָאֲרִיף לְהוֹכִיחַ בְּזֶה דְּהוּא פְּנִים כְּנָגֵד עוֹנְרָף בְּפִי הַטְּבַעַת וְלֹא מְאָחֹרִי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם ע"ש וְלַעֲנַ"ד נִרְאָה ג"כ לְהַבִּיא רֵאִי מְפִנְרֶשֶׁת לְזֶה מַגַּמ' יבְּמוֹת נ"ט ע"ב וְכ"ת מִיֵּדִי דְּהוּי אֲמוֹנַת עֵץ שְׁלָא פְּדֵרְפָה א"כ אֵין לָהּ אִשָּׁה שְׁפִשְׁיָרָה לְכַהֲנָה שְׁלָא נַעֲשִׂית מְנוֹפֶת עֵץ ע"י צְרוּר וּפְרַש"י ע"י צְרוּר שֶׁל קִינּוּחַ בַּהַכ"ס ע"ש וְז"ב, וְלַפ"ז אֵינָה עֵנָן הוּא לּוֹמֵר דַּע"י בְּעִילָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה פְּנִים כְּנָגֵד עוֹנְרָף מוֹצִיא בְּתוּלִים מְמַקּוֹם שְׁהוּא גֵן נַעוּל מְעִין חָתוּם וְעוֹד לְדַבְּרִי בְּנֹדָאֵי דְּגַם מְנוֹפֶת עֵץ בְּמַקּוֹם שְׁלָא פְּדֵרְפָה ג"כ מוֹצִיא קַצָּת בְּתוּלִים כְּמוֹ ע"י בְּעִילָה וְכַמוֹ דְּבַמְנוֹפֶת עֵץ בְּכַדְרָפָה שְׁבְּתוּלִיָּה נּוֹשְׁרוֹת כְּמוֹ ע"י בְּעִילָה א"כ בְּאַמַּת תִּיקְשִׁי דְּאֵין לָהּ אִשָּׁה שְׁפִשְׁיָרָה לְכַהֲנָה שְׁלָא נַעֲשִׂה מְנוֹפֶת עֵץ ע"י צְרוּר כִּינּוּן דַּמ"מ קַצָּת בְּתוּלִי נּוֹשְׁרוֹת, וּמַעֲתָה נְבוֹא לְדַבְּרִי הַגַּמ' שֶׁם אֶשֶׁר ז"ל ת"ר וְהוּא אִשָּׁה בְּבְּתוּלִיָּה יִקַּח פֶּרֶט לְבוֹגְרוֹת שְׁפִלוּ בְּתוּלִי דַּבְּרִי ר"מ ר"א וּר"ש מְכַשִּׁירִין בְּבוֹגְרַת כּו' ר"מ סְבֵר בְּתוּלָה אִפִּי מְקַצָּת בְּתוּלִים מְשַׁמַּע בְּתוּלִיָּה עַד דְּאִיבָא כָּל הַבְּתוּלִים בְּבְּתוּלִי בְּכַדְרָפָה אֵין שְׁלָא פְּדֵרְפָה לֹא וּר"א וּר"ש סְבֵרִי בְּתוּלָה שְׁלִימָה מְשַׁמַּע בְּתוּלִיָּה וְאַפִּי מְקַצָּת בְּתוּלִים בְּבְּתוּלִי שְׁיָהִי כָּל בְּתוּלִי קִינּוּמִין בֵּין בְּכַדְרָפָה בֵּין שְׁלָא פְּדֵרְפָה ע"כ וְעִי הֵיטֵב פְּרַש"י שֶׁם ד"ה בְּבְּתוּלִי בֵּית יִתִּירָא דְּמְשַׁמַּע הַכִּי לְמִדְרַשׁ בְּמַקּוֹם בְּתוּלִי דְּהֵינּוּ פְּדֵרְפָה אִם נְבַעֲלָה נְפִסְלָה לַכּ"ג אֲבָל בְּבַעֲיָלָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה לֹא כּו' וְאֵי נִימָא פְּדַעַת הַדֵּר"ג דַּע"י בְּעִילָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה נְתַמְעֵטוּ בְּתוּלִי כְּמוֹ בְּבוֹגְרַת לַפ"ז קֶשֶׁה אֵיךְ אֶפְשָׁר לְפִרְשׁ הַכְּתוּב לְהוֹצִיא שְׁלָא פְּדֵרְפָה דְּדוֹקָא בְּמַקּוֹם בְּתוּלִי אִם נְבַעֲלָה נְפִסְלָה לַכּ"ג לְאַפּוֹקִי בְּעוּלָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה דְּהָא בּוֹגְרַת כְּלוּ בְּתוּלִי מַעֲצָמָה בְּלֹא שׁוּם סִיבָה וּמַעֲשִׂה רַק בְּטַבַּע וּמ"מ מְמַעֲטִינָן בּוֹגְרַת מְשׁוּם דְּכַתִּיב בְּתוּלִיָּה עַד דְּאִיבָא כָּל הַבְּתוּלִים וּמִי גָרַע בְּעוּלָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה שְׁנַתְמַעֲטוּ בְּתוּלִיָּה מְבוֹגְרַת דַּל בְּעִילָה מְהַכָּא לּוֹ יְהֵא שְׁלָא נְבַעֲלָה כְּלָל כִּינּוּן שְׁפִלוּ בְּתוּלִי כְּמוֹ בּוֹגְרַת וּמ"ע אָסוּרָה לַכּ"ג וְא"כ אֵיךְ אֶפְשָׁר לְמַדְרַשׁ בְּמַקּוֹם בְּתוּלִי וְזֶה בְּרוּר מְאֹד.

וְעֵינָן בְּתוּס' ד"ה אִפִּי מְקַצָּת בְּתוּלִים שְׁפַתְבוּ שֶׁם דְּאֵי אֶפְשָׁר לּוֹמֵר לַר"מ דְּבְּתוּלָה שְׁלִימָה מְשַׁמַּע לְמַעוּטֵי שְׁלָא פְּדֵרְפָה דְּמְבְּתוּלָה לִיבָא לְמַעוּטֵי שַׁלכ"ד דְּהָא בְּקִנְסָה שְׁלַ נַעֲרָה כְּתִיב בְּתוּלָה וְאַפ"ה יֵשׁ לָהּ קִנְסָה וְכ"כ הַתּוּס' בְּכַתְּנּוּבוֹת צ"ז ד"ה בְּבְּתוּלִיָּה ע"ש וְאֵי נִימָא פְּדַעַת הַדֵּר"ג דַּע"י בְּעִילָה שַׁלכ"ד נּוֹשְׁרוֹת קַצָּת בְּתוּלִים לַפ"ז קֶשֶׁה מְאֹד מַדּוּעַ לֹא נְתַמְעֵט מְבְּתוּלִי שְׁלִימָה שְׁלָא פְּדֵרְפָה כִּינּוּן דְּכַתִּיב בְּתוּלָה דְּמְשַׁמַּע שְׁלִימָה וְע"י בְּעִילָה שַׁלכ"ד נְתַמְעֵטוּ בְּתוּלִיָּה וְאֵינָנָה בְּתוּלָה שְׁלִימָה וּמַה בֵּין זֶה לְבוֹגְרַת דְּנְתַמְעֵט מְבְּתוּלָה שְׁלִימָה, וְעֵינָן בְּתוּס' כְּתוּבוֹת צ"ח ד"ה שְׁיָהִי בְּתוּלִיָּה קִינּוּמִין בֵּין פְּדֵרְפָה בֵּין שַׁלכ"ד פִּירוּשׁ בְּעֵינָן שְׁאוּתָן מְקַצָּת בְּתוּלִים יְהִי קִינּוּמִים בְּכָל מְקוֹם ע"ש וְלַדַּעַת הַדֵּר"ג אֵין לְדַבְּרִיָּהֶם בִּיאוּר

דמה זו שיהיו קיימין בכל מקום והלא עיקר האיסור הוא משום שאינם קיימין במקום בתוליה מממש דע"י בעילה שלכ"ד נושרות קצת בתוליה ממקום בתולים, ועוד דהא לדברי הדר"ג צריף לפרש פה דשלא ע"י בעילה סגי אפי' מקצת בתולים ולהכי בוגרת פשרה לכ"ג אולם ע"י בעילה צריף שלא תאבד כלל אפי' מקצת בתולים א"כ מה צריף התוס' לומר פ' שאותן מקצת בתולים כו', ומכל זה נראה ברור דע"י בעילה שלא פדרפה לא נתמעט בתוליה כלל דאינו ענין כלל למעט בתוליה עי"ז דאין נ"מ בין בעילה לבין הא דכל הנשים נעשית מנפת עץ ע"י צרור וקיסם: אולם פ' דברי הגמ' ביבמות הוא כמו שאבאר בעז"ה דהנה עיקר שם בתולה הוא דבר שלא נעבד ועיין בנדה ט' שלשה בתולות הן בתולת אדם בתולת קרקע ע"ש אלא דמ"מ מבתולה שלימה אין למעט בעולה שלא פדרפה דהעיקר הוא שתהיה בתולה במקום בתולים וגם בעולה שלא פדרפה מקרי בתולה שלימה אולם מאחר דכתיב קרא בבתוליה דרשינו שיהיו כל בתוליה קיימין בין פדרפה בין שלכ"ד פ' שתהיה בתולה שלא נעבדה בכל מקום ומה שפרש"י שתהיה בבתוליה שלא אבדה מהם כלום ע"י בעילה בין פדרפה בין שלכ"ד אין הפונה שלא אבדה בתוליה מממש ע"י בעילה שלכ"ד כמו שעלה על דעת הדר"ג אולם הפונה הוא שתהיה בתולה שלימה מפל הצדדין שלא אבדה כלום ע"י בעילה בין פדרפה בין שלכ"ד היינו שהיא בתולה שלימה גם במקום שלכ"ד שלא נעבדה כלל גם שם, ועי' פרש"י בכתובות שם ד"ה בתוליה קיימין לענין בעילה שלא נבעלה אפי' שלכ"ד ע"ש ומפורש פנ"ל דבתוליה קיימין היינו לענין דגם במקום שלכ"ד לא נבעלה דאם נבעלה לא מקרי בתוליה קיימין במקום זה וגזה"כ הוא פנ"ל ועיין שטמ"ק כתובות שם ז"ל כתב רחמנא בבתוליה לפסול בעולה כל דהוא בבתוליה משמע כל בתוליה שיהיו כל בתוליה בלא בעילה קיימין שלא תהא דרוסת איש בין פדרפה בין שלכ"ד רש"י במ"ק עכ"ל והיינו דבתוליה משמע דאיכא כל הבתולים למעוטי בוגרת בבתוליה משמע שתהא בבתוליה בלא בעילה בכל מקום: ואשר יפיץ לנו אור על פני הענין הזה הוא אשר מצאתי מפורש בירושלמי כתובות פ"ק ה"ג לענין הא דתני התם בתולה הנבעלה מן הקטן וממי שאינו איש פשיה לכהונה כו' א"ר חגי תפתר שבא עלי' שלא פדרפה כו' ולמה בעי ר' חגי מהדר בי' מן הדין דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח עד שתהא בתולה משני צדדיה כו' ועי' בפ"מ שם דרב חגי ס"ל כר"א ור"ש שיהיו כל בתוליה קיימין ואם ביאת קטן ובהמה פוסלת בכדרפה פוסלת גם שלא פדרפה, עכ"פ מתבאר מדברי הירושלמי בהדיא דמבבתוליה ילפינו שתהא בתולה משני צדדיה והיינו דשם הוא בתולה שלא נעבדה ומקרא בבתוליה ילפינו שמשני הצדדין תהי' בתולה והוא שלא נבעלה בכל מקום, אלא דעדיין דברי רש"י שם צריף ביאור במ"ש לר"מ דלמיסר בעולה שלא פדרפה ליכא למימר מהאי קרא כו' פינן דבתולה ממעט בוגרת כ"ש בעולה שלא פדרפה ע"ש וצריף להבין דמאי כ"ש הוא דהלא אין נושא שני הענינים שוים דבוגרת נתמעטו בתוליה במקום בתולים ובעולה שלכ"ד אינו בכלל בתולה מצד אחר פנ"ל והנה התוס' בכתובות שם כתבו דליכא למימר עד שיהיו כולן קיימין כו' דא"כ לישתוק קרא מינ' וממילא הוי ממעטינו בעולה שלכ"ד מיוד של בתוליה כמו בוגרת כו' ע"ש הרי שלא כתבו פדרף כ"ש והנה דבריהם עולים יפה לפמ"ש דסתם בתולה אף דמשמע שלימה לא נתמעט שלכ"ד ורק מיוד דבתוליה דרשינו עד דאיכא בתולים נתמעט תרנייהו אולם במ"ש רש"י

דבעולה שלכ"ד הוא כ"ש מבוגרת צ"ע לכאורה וביותר דהא התוס' פתבו דבתולה
שלמה לא מעט שלכ"ד אף דמעט בוגרת א"כ מה כ"ש הוא, מיהו י"ל דגם דברי רש"י
מינושב שפיר דבאמת לר"א מבתולה.

לבד דשלמה משמע לא ממעטינו שלכ"ד דהוא עגנו אחר פנ"ל מיהו פינו דכתיב
בתוליה עד דאיכא פל בתוליה בהך פל גתרפי הפל היינו שיהא פל הבתולים קיימין
ושתהי בתולה בקל מקום מפל צדדי וס"ל לרש"י דיותר משמע מפל בתוליה למדרש
לבעולה שלכ"ד דשוב אינה בתולה שם ממה דנתמעט בתוליה פגון בוגרת וכיון
דדרשינו למעוטי בוגרת משום דבעינו פל בתוליה כ"ש דבעינו ושתהי בתולה שלמה
שלא נבעלה פלל, והנה הארכתי בזה להוציא מדעת הדר"ג וכל המפרש דע"י בעילה
שלכ"ד נושרות קצת בתולים שאינו אמת פלל ומה שכתבתי הוא אמת ברור: עוד כתב
הדר"ג להביא ראיה לדבריו עפ"י מה שהקשה שם בגמ' דחגיגה לפי מ"ש התוס' דהאיבעי
הוא אליבא דכו"ע הא אפתי אין זה אליבא דר"א דס"ל פנוי הבא על הפנוי עשאה זונה
ומינישב זה עפ"י שישתו ועפ"י מה שנסתפק המ"ל בפ"ח מה' א"ב אם אפי' בבעילה
שלכ"ד נעשית זונה לר"א וה"ר ברורה מש"ס דיבמות שם דגם בשלכ"ד הני זונה ועפ"ז
כתב דלדבריו י"ל דזהו דוקא בבעילה שלכ"ד שיוצא עכ"פ מקצת בתולים הני זונה
לר"א אכן בהט"י לא מוכח משם דהני זונה לר"א בפנוי שפא על הפנוי ולכן יתכן סוגי'
דחגיגה גם אליבא דר"א והוסיף הדר"ג לומר לפ"ז דבעילת הט"י אפ"י נבעלה
לפסול לה אינה נאסרת לכהן כמו לר"א בפנוי הבא עה"פ עכ"ד: וגם ע"ז אני אומר תמה
אני על גברא רבה דכונתו אשר דבריו הם תמיד קילורין לעינים ובכאן החטיא המטרה
ואיך יעלה על הדעת דע"י בעילה בהט"י שאינו מוציא בתולים לא הני זונה וכי גבי זונה
בתולה פתיב ונלא אפי' בעולה גמורה אם יבוא עלי' שלא לשם אישות עשאה זונה ומה
נ"מ בזה שנבעלה בהט"י וע"כ לא נסתפק המ"ל אלא גבי ביאה שלא פדרפה דלא גתרפה
רק משום שהוקשו שני משפכות זה לזה אבל לא משום בתולים דאינו עגנו פלל לזונה
דלא פתיב בה בתולים כ"א זונה פשמה ובעילה בהט"י הני ביאה גמורה פכל ביאות ורק
לעגנו כ"ג נסתפק המ"ל דאפשר דעדיין בתולה מקרי אבל לעגנו זונה מהכ"ת שלא תהי
זונה ע"ז ומה נ"מ בזה שלא הוציא בתולים וכי גרע מבעולה גמורה והדברים פשוטים
וכמדומה שגם כ"נ אגב שיטפני' כתב פן.

ומה שהעיר הדר"ג על המ"ל שכ' דסוגית הגמ' דחגיגה הוא דוקא אליבא דמ"ד דבעולה
שלא פדרפה פשירה לכ"ג א"כ אין זה אליבא דכו"ע פבר העיר בזה השעה"מ בפ"ז מה'
א"ב ע"ש אלא דבאמת גוף דברי התוס' שכ' שם דמשמע דקבעי אליבא דכו"ע צע"ג ולא
ידעתי לזה שום משמעות פלל מדברי הגמ' וכמה איבעיות בש"ס דלא הני אליבא דכו"ע
וצע"ג, ובעיקר הדין שהשיג הדר"ג על המ"ל והוכיח דלכו"ע בבעילה בהט"י אינה
נאסרת לכ"ג הנה לבד מ"ש דהעיקר הוא דלמ"ד בעולה שלכ"ד פסולה לכ"ג א"כ מכ"ש
דנפסלת ע"י בעילה בהט"י פנ"ל לבד זה פבר האריף השעה"מ שם להביא ראיות
מפונרות מגמ' דגם בבעילה בהט"י אסורה לכ"ג ומשום דלא תלי' בהשנת בתולים
ע"ש היטב: גם מה שהקשה הדר"ג דלמה שאלו לב"ז בתולה שעברה דוקא מדוע לא
שאלו בראיה שנקנסה עמו לסתר או לחורפה דמתא והיא טוענת בתולה אני אי חיישינו
לדשמואל ותירץ הדר"ג דבכה"ג שלא נתעברה היינו אומרים דבנדאי פסולה לכ"ג אף

דהיא אומרת שימצאו לה בתולים דלמא נבעלה שלא פדרפה לכן שאלו בבתולה שעברה דוקא דאז ליפא למיחש דלמא נבעלה שלכ"ד שאין אשה מתעברת מביאה שלכ"ד עכ"ד, הנה מ"ש הדר"ג דאנו מחזקינן לה שנבעלה לזעירי בנסתרה ואפי' לרב אסי בחורפה דמתא סתמא לבעילה כמבואר בפרייטא שם תמוה מאד דבגמ' אינו מבואר כלל דחורפה דמתא סתמא לבעילה אפי' לרב אסי ע"ש היטב בסוגיא ומ"ש רש"י חורפה סתמא לבעילה היינו לפיכך נקט חורפה דשם הוא מקום לזנות למר בנסתרה ולמר בנבעלה אולם בנדאי דבין בחורפה דמתא בין בחורפה דדברא בעינן לרב אסי נבעלה ממש דאל"כ למה קאמר בגמ' וצריכי הא חלוקין בדיניהן ומ"ש הדר"ג כמבואר בפרייטא תמה אני על עיני הגדולח דהרי בפרייטא אין שום רמז רמיה לזה, אולם באמת גם לזעירי דאמר אפי' נסתרה מחזקינן לה בחזקת שנבעלה מ"מ לא קשה כלל דהאיך נבעי בבתולה שראוה שנכנסה עמו לסתר או לחורפה והיא אומרת שאפ"ה בתולה אני וראוה שימצאו לה בתולים וא"כ לפי דברי הרי לא נבעלה כלל אלא דאנו מחזקינן אותה בנבעלה ולפ"ז בכה"ג פשיטא שהיא מותרת לכ"ג דהא אפי' בתולה שעברה והיא אומרת שימצאו לה בתולים אי חיישינן לדשמואל מהימנא והיינו משום שדבר זה עתיד להתברר ורק אי דשמואל לא שכיחא כלל בע"כ היא משקרת ולא ימצאו לה בתולים עוד והנה אף אי חיישינן לדשמואל מ"מ בנדאי הוא דבר רחוק דהא שמואל אמר על עצמו יכולני ומ"מ מהימנא א"כ בכה"ג פשיטא דהיא נאמנת דהא מעיקר הדין אין אוסרין על היחוד דלא נחשב לספק כלל ורק משום מעלה עשו ביוחסין א"כ פשיטא דבכה"ג שהיא אומרת שימצאו לה בתולים דנאמנת ואמרין שהיא בתולה ולא נבעלה כלל משום דעתיד להתברר וכ"ש הוא מהא דחיישינן לדשמואל פנ"ל, ואין לומר דליבעי בכה"ג שהיא אומרת שנבעלה ומ"מ ימצאו לה בתולים א"כ עדיף טפי למבעי בבתולה שעברה וגם הדר"ג לא הקשה אלא לזעירי דאמר נסתרה וזה לא קשה מידי פנ"ל, ועוד דל"ל לכת"ר לומר דבנסתרה אמרינן שנבעלה שלא פדרפה ולהוכיח מזה דסוגי' אזלא למ"ד דנבעלה שלכ"ד פסולה לכ"ג הא גם לדבריו בלא"ה אפטר לומר שהערה בה ולפיכך ימצאו לה בתולים ומ"מ היא אסורה לכ"ג כמ"ש המ"ל אבל האמת הברור הוא פנ"ל דבכה"ג בנדאי מותרת דתלינן שלא נבעלה כלל ובתולי' מעיד עלי', גם בגוף הדבר שכ' הדר"ג דבנסתרה אפי' אי חיישינן לדשמואל מ"מ אסורה דחיישינן שמה נבעלה שלא פדרפה גם לדבריו אין רגלים לדבר זה ומפנין דשכיחא דשמואל מדוע לא נימא דלו יהא דבעל אותה אבל בעל אותה פדרף כ"א פדרפה ורק בהט"י ואין לומר דלמא בעל אותה ויענה גם שלכ"ד א"כ בבתולה שעברה נמי הא בע"כ נסתרה עם אחד ונבעלה ניהוש שמה נבעלה גם שלכ"ד ובע"כ דלא חיישינן להכי פנ"ל: ובעצם קושית המ"ל מדוע השמיטו המחברים הא דבן זומא נלע"ד לישוב פדרף אחר דהנה לפי פי' ראשון שפי' רש"י וכן תוס' מייגרי בבתולה שעברה והיא אומרת שימצאו לה בתולים כשתנשא ושאלו לב"ז אי מותרת לכ"ג ונחזי אנו דהאיך אפטר שתנשא לכ"ג הא כשהיא מעונבת אסורה לו בלא"ה משום מעונבת חבירו ובע"כ לא משכחת אלא כשתלד או תפיל היילד והנה זה ברור דכל אשה שנבעלה אפי' בהט"י ונתעברה אע"ג דכ"ז עיבורה בתולי' קיימין מ"מ כשתלד או תפיל נושרות כל בתולי' דלא עדיפא ממופת עץ באותו מקום שאין לה בתולים ומכ"ש פשיטא מהמקור דרף הרחם דבר גדול כזה ולפ"ז הרי בלא"ה כשתלד

תהי' אסורה מטעם מוכת עץ וצ"ל דלהך דשאלו מכן זומא ס"ל דמ"ע מותרת לכהן ואף דביבמות נ"ט לא מצינו פלוגתא בזה מ"מ ע"י שם בפרש"י גבי נבעלה לבהמה פשיטה לכהונה פרש"י לכהונה אפי' לכ"ג דמוכת עץ בעלמא היא ומאן דשרי במ"ע שרי בה וכ"כ בחי' הרשב"א וביאר ביותר דס"ל פתנא פ"ק דנדה דאמר שלש בתולות הן בתולת אדם בתולת שקמה בתולת קרקע ואמרינן גבי אינהו בתולת אדם נ"מ לכהן גדול ע"ש, ואמנם דדברי הרשב"א צ"ע דמדברי משמע דפי' בתולת אדם הוא ע"י אדם (וכן פירש באמת בחי' למס' נדה ע"ש) אולם אין זה מוכרח כלל דיש לפרש בתולת אדם כמו בתולת קרקע היינו דבאדם יש בתולה והא דאמר כ"ז שלא נבעלה כו' היינו דכ"ז שלא נבעלה בנדאי מקרי בתולה ומזה אין לדייק כלל דה"ה מוכת עץ לא מקרי בתולה ועוד דלפמ"ש לעיל עיקר בתולה הוא שלא נעבדה ומוכת עץ הוא משום שאין לה בתולים כמו בוגרת וצ"ע, ומ"מ מה שפרש"י דמאן דשרי במופת עץ שרי בה דמשמע דאיכא מאן דשרי במ"ע באמת הוא מחלוקת בירושלמי פ' הבא על יבמתו ה"ד ע"ש, ונחזור לענין דהנהך דשאלו לב"ז בתולה שעברה ס"ל דמוכת עץ מותרת לכ"ג ולדידן דס"ל להלכה דמ"ע אסורה לכ"ג אין מציאות לדין זה דכשהיא מעובדת אסורה מטעם מעובדת ואחר שתלד הרי היא מוכת עץ כנ"ל: וצריך לי עיון בפסוג' שם דלא נסתפקו שם מצד אחר דאין ראי' כלל ממציאת בתולים לפמ"ש הראשונים בהא דהאומר פ"פ מצאתי דמייירי אפי' שמצא דם בתולים אלא דמ"מ אין ראי' מזה ועיי' בשטמ"ק בכתובות ט' ו"ל ועוד אומרים רבני צרפת ו"ל דמשפחת לה דפתחה פתוח ויש לה דמים שבבעילה ראשונה נפתחו ונשארו מקצת דמים כו' וראי' לדבר מדאמרינן נותנין לכתולה ד' לילות כו' ע"ש וכן לפי פי' שני שפרש"י שם שפבר נשאה ומצא לה בתולים צ"ע בהא דאמר או דלמא דשמואל לא שכיחא ולפ"ז נבעלה פדרפה א"כ דם בתולים מאין בא ולפ"ז לכ"ז צ"ל דהיינו כנ"ל אף דנבעלה מ"מ מוציאה אח"כ בתולים כנ"ל ויש לי אריכות דברים בזה והמחנור בזה הוא דלפי פי' ב' שפרש"י פי' הגמ' הוא כהן אי חיישינן לדשמואל ולפ"ז אסורה לכ"ג וכנ"ל לפי ההלכה או דלמא דשמואל לא שכיחא ובע"כ באמבטי עיברה ושוב מצאתי להבעה"מ שפי' כן בפסוג' ונהגיתי שפיונתי לדעת גדולים ת"ל ותו לא מידי: סימן מ שאלה בני אדם אנשים או נשים שיש להם שמות מעריסה שם קדש או שם לעז המורגל בישראל ואח"כ הם משנים שמותם כשם לעז פשמות הנכרים ובשם זה הם נקראים בפי' כל וכן היא חתימתם ושם הקדש מעריסה ישתקע לגמרי פי' גם לא יבואו בית ד' להתפלל ואינם עולים לתורה כלל או אפילו שעולים לתורה בשם הקדש פעם אחת בכמה שנים ומכ"ש בנשים שאינן עולות לתורה ונקראות וחומות רק בשם הלעז שהוא פשמות הנכרים איהו יש לכתוב שמותיהן בגט פשפאים להתגרש ודבר זה הוצרכנו כמה פעמים למעשה באחד שהי' נקרא בפי' כל קארל ולודוויג וכדומה ושם הקדש שנתן להם מעריסה נשתקע לגמרי כנ"ל ונסתפקתי איהו לכתוב שמותיהם בגט.

תשובה בס"ד הנה השאלה הזאת נחלקת על שני פנים א' לענין שם הקדש שהוא מעריסה אם יש לכותבו בגט אם נקרא שם שנשתקע מאחר שאינו נקרא בשם זה בפי' כל וכן שאינו עולה לתורה כלל כמה שנים, ב' לענין שם הלעז שהוא החניכה שהפל קורין בו אבל הוא שם של גיות מה דינו והנה ראיתי להגאון מרנא מהר"ש קלוגער שליט"א בספר חי' אנשי שם בסי' קמ"ב פתב וז"ל בדין אנשים אשר התנהגו למנוע לקראם בשם

יהודית רק בשם של ערפאות אין לכתוב שם זה בגט רק בשם ישראל ואבאר מילתא בטעמא דכמו דאין כותבין שם של מומר בגט ומפח דאין לכתוב שם של גיות בגט כן ה"נ בשם זה דלא כתבין שם הלעז בגט רק בשם של לעז שנוהגין בו מקדמונים דהוי מיוחד לישראל ואין הגוים נקראים בשמות הללו אבל בשמות דהשתא כו' ואין לו שום דמיון לשם הוי ממש בשם מומר ונהוי רק בשם של גיות שאין מזכירין בגט ובפרט כי מה שמדקדקים להיות נקראים רק בשמות הללו הוי רק להדמות לנכרים חס להזכיר שמות הללו בגט ואין לכתוב רק שם הקדש שניתן לו בעת המילה ולא נחשב שם שנשתקע כו' דלא נחשב נשתקע רק אם נקרא בשם אחר השייך לישראל אבל כל שאינו נקרא בשם של ישראל אחר לא נקרא נשתקע עכ"ל ע"ש: אולם לענ"ד צע"ג במה שכתב הגאון הג"ל להשמיט התניכה שהכל קורין לו משום דהוי שם גיות וצ"ע דנדאי ל"ד פלל נידון זה לומר שכתבו הראשונים בשם ר"ת דחלילה להזכיר שם דגיות בתורת משה וישראל, והנה הטור כתב בשם הרמ"ה דמומר שגירש בשם גוי פסול אע"פ שכתב וכל שום וכתב הב"י הטעם משום דס"ל דאין להזכיר שם גיות בתורת משה וישראל ואם הזכירו שינה ממטבע חכמים ופסול מדברין והקשה ע"ז דמ"ש מגר ששינה וכתב שם הגיות דכשר ותי' דמומר הכותב שם דגיות שפא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר הכותב שם שהי' לו בגיותו קודם שנתחייב במצות אין תורת משה מונעו דהא לא חייבה התורה לגוים שיתגירו ע"כ, אולם הט"ז בסק"ז תירץ קו' הב"י מגר משום דאין הגנאי מצד עצם השם דגיות דתיבה בעלמא היא ואין בה חסרון דהרבה שמות הגוים קרובים לשמות שלנו אלא דכל שהמיר הנכרים מחליפין שם יהודית שלו ונותנין לו שם גיות להעביר היהודית בזה ע"כ אינו פדאי להזכיר בתורת משה ע"ש, ולפי מ"ש הט"ז בנדאי דאין דמיון פלל נדון זה לומר דעיקר הדבר הוא דשם עפוי"ם שנותנין לו בעת שהמיר דתו פדי לבטל שם ישראל ולהעביר היהדות ממנו חלילה להזכירו בתורת משה וישראל אבל בישראל שנקרא בשם לעז בשמות הגוים ולא נתפסין לעקור שם יהודית ממנו והוא מחזיק בתורתו ונתו אף שפרצונו הי' לדמות עצמו לגוים מה בכך אין בזה חשש מלכתוב זה השם בגט פינן שהכל קורין לו בזה השם ואין דמיון פלל למומר כנ"ל, והנה תי' הט"ז נראה עיקר וביותר נתברר מדברי יש"ש בפ"ד דגיטין שכתב בשם מהררי"ב דאפי' אם השם שקראו לו עפוי"ם בעת שנשתמד הוא מהשמות שרגילין בין היהודים מ"מ אין לכתוב שם זה בגט ונ"ל בס"ק כ"ב כתב מהררי"ב היכי דקרו לי' בשמדתו גבריאל האיך יש לכתוב יעקב המכונה גבריאל או לא כו' פינן דשם של נכרי הוא והוא נמי שם המצוי בישראל לא קפדינן וכתבין או דלמא פינן דאקרי בגיות לא מזכירין בתורת משה ונ"ל דלא כתבין בפירוש פלל פינן דבתוך היהודים לא קרו לי' באותו השם אין לכותבו פלל בפירוש כו' ע"ש וכ"כ הט"ז ע"ש והג"פ נסתפק בזה ע"ש אולם דעת מהררי"ב ומהרש"ל פנ"ל ובע"כ צ"ל דס"ל דאין הטעם משום ששם גיות אין להזכיר בגט אלא דעיקר הטעם הוא דהשם שניתן לו בעת המרת דת להעבירו על דתו ושמו הראשון אף אם השם השני הוא שם של ישראל אין לכותבו בתורת משה אבל בלא"ה אפי' אם משנה שמו בשם הגוים אין זה מעכב וצריך לכותבו בגט וכנ"ל: אלא אפי' לתי' הב"י דמחלק בין גר לומר משום דמומר הכותב שם דגיות דבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר שכותב שם שהי' לו בגיותו

קוּדֵם שְׁנֵת־גִּיּוֹר בְּמִצְוֹת אֵין תּוֹרַת מֹשֶׁה מוֹנְעוֹ מ"מ נִרְאֶה דְּאִינוּ עֲנִין לנ"ד בְּיִשְׂרָאֵל שְׁנֵת־גִּיּוֹר בְּיִתּוֹ בְּשֵׁם גִּיּוֹת וְהִינּוּ דְּהָא דְּמִדְּמָה הַב"י מוֹמְרָ לְגַר הוּא מְשׁוּם דְּמוֹמְרָ בָּא לֹא שֵׁם דְּגִיּוֹת בְּהִמְרַת דְּתוֹ לְהִיּוֹת עֲפו"ם וְכֵן שֵׁם דְּגִיּוֹת שְׁהִי לֹא לְגַר מִתְּחִילָה קוּדֵם שְׁנֵת־גִּיּוֹר הוּא ג"כ מְשׁוּם שְׁהִי עֲפו"ם וְלָכֵן נִתְּנָה לְהֵם שֵׁם עֲפו"ם זֶה בְּעוֹדוֹ גּוֹי וְזֶה בְּהִמְרַתוֹ וְלִהְיֵי מִחֻלָּק הַב"י מְשׁוּם דְּלֹא נִתְּנָה אֲזַי בְּמִצְוֹת כָּל זְמַן גִּיּוֹתוֹ וְלֹא חִיִּיבָה תּוֹרָה לְגוֹיִם שְׁנֵת־גִּיּוֹר וְלִפְיָקָה אֵין תּוֹרַת מֹשֶׁה מוֹנְעוֹ וְאֵע"פ שְׁשִׁמּוֹ הִי נִמְשָׁף עִם גִּיּוֹתוֹ אֲבָל אִם הִי מְחֻיָּב לְהִתְגַּיֵּר א"כ שֵׁם זֶה שְׁנֵת־גִּיּוֹר לֹא בְּשִׁבִיל גִּיּוֹתוֹ לֹא שְׁנֵת־גִּיּוֹר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אֲוִלָּם בְּיִשְׂרָאֵל שְׁקוֹרָא לֹא שֵׁם לְעַז בְּשִׁמּוֹת הַגּוֹיִם אֵין זֶה עֲנִין כָּלֵל לְמוֹמְרָ וְכָל אָדָם יוֹכֵל לְכַנּוֹת לֹא אֵיזָה שֵׁם שְׁיִרְצָה וְלֹא שְׁמָא גְרִים שְׁלֹא יִהִי שְׁנֵת־גִּיּוֹר שֵׁם דְּגִיּוֹת בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וְכִי שֵׁם קְדוּשָׁה יֵשׁ בּוֹ רַק שֵׁם דְּמוֹמְרָ שְׁנֵת־גִּיּוֹר לֹא בְּשִׁבִיל גִּיּוֹתוֹ וְכֵן בְּגַר שְׁנֵת־גִּיּוֹר לֹא שֵׁם עֲפו"ם מִתְּחִילָה בְּשִׁבִיל גִּיּוֹתוֹ בְּזֶה מִדְּמָה הַב"י גַּר לְמוֹמְרָ וְע"ז מִיִּשְׁבַּב הַב"י כַּנ"ל אֲבָל בְּשֵׁם עֲפו"ם שְׁקוֹרָא לֹא יִשְׂרָאֵל לֹא בְּשִׁבִיל גִּיּוֹת וְהִמְרַת דְּתַת זֶה בְּנֻדָּא צְרִיף לְכַתְּנָב בְּגַט.

וּבְזֶה נִיחָא לִישְׁב מַה שְׁהִקְשָׁה בַס' יִשׁוּעַת יַעֲקֹב עַל הַב"י מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ן לְגִיטִין וְנ"ל וּר"ת מוֹכִיחַ מִהֶךָ תּוֹסֶפֶת דְּבְמוֹמְרָ כְּשֵׁר אִם לֹא כְּתַב רַק שֵׁם יִשְׂרָאֵל מְדָלָא קְתָנִי בְּהֶךָ דְּגַר דְּצְרִיף לְכַתְּנָב וְכָל שׁוּם וַא"א לְפָרֵשׁ דְּשִׁנְיָה שְׁמוֹ וְקָרָא שְׁמוֹ כְּשֵׁם הַכּוֹתִיבִים דְּאִם אֵין לֹא אֵלָא שֵׁם אֶחָד פְּשִׁיטָא עַכ"ל הַרְמְב"ן וְאִם כְּדַבְּרֵי אֵין כָּאֵן פְּשִׁיטָא דְּהָא אֵיִצְטְרִיף לֹא־שְׁמַעֲנִין דְּהוּי אִמְיָנָא דִּיִּפְסוּל מְשׁוּם דְּהִזְכִּיר שֵׁם הַעֲפו"ם וְדוֹקָא בְּגַר הוּא דְּכָשֵׁר מְשׁוּם דְּלֹא נִתְּנָה בְּמִצְוֹת וְהוּא רְבוּתָא גְדוּלָּה ע"ש הַיִּטְב, אֲוִלָּם לְפִי מ"ש נִיחָא שְׁפִיר דְּנֻדָּא אִם הַגַּר בְּעַת שְׁנֵת־גִּיּוֹר שְׁנֵת־גִּיּוֹר שְׁמוֹ כְּשֵׁם הַכּוֹתִיבִים וְאֵין לֹא שֵׁם יִשְׂרָאֵל כָּלֵל פְּשִׁיטָא דְּמַגְרֵשׁ בְּשֵׁם זֶה דְּמַאֲחַר שְׁנֵת־גִּיּוֹר וְנִעְשָׂה יִשְׂרָאֵל גְּמוּרָא א"כ מַה בְּכָהּ שְׁקָרָא שְׁמוֹ כְּשֵׁם הַכּוֹתִיבִים וְדוֹקָא בְּגַר שְׁיֵשׁ לֹא שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְכַתְּבֵם שֵׁם גִּיּוֹתוֹ שְׁהִי לֹא מִתְּחִילָה בְּהִיּוֹתוֹ עֲפו"ם בְּזֶה צְרִיף לְחֻלָּק מְמוֹמְרָ דְּשֵׁם עֲפו"ם הִי נִמְשָׁף לֹא מִתְּחִילָה עִם גִּיּוֹתוֹ וְכַנ"ל.

מִיָּהוּ בְּאֲמַת לְעַנ"ד בְּלֹא"ה לֹא קָשָׁה קוֹ הַגְּאוֹן הַנ"ל עַל הַב"י דְּהָא בַב"י מְבֹנָאָר בְּהִדְיָא דְּלֹא הִקְשָׁה אֵלָא לְדַעַת הַרְמ"ה דַּס"ל דְּמוֹמְרָ שְׁגִירֵשׁ בְּשֵׁם גּוֹי פְּסוּל וְהִטְעַם הוּא מְשׁוּם דְּאֵין לְהִזְכִּיר שֵׁם גִּיּוֹת בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל וְאִם הַזְכִּיר שְׁנֵת־גִּיּוֹר מִמְטַבַּע חֻמְבִּים וּפְסוּל מְדַרְבְּנֵן וְלִכְהֶךָ מִקְשָׁה מְגַר וְכַמ"ש הַב"י בְּהִדְיָא דְּלַעַת הַרְמ"ה אֵיכָּא לְמִיזְדַּק מ"ש מְגַר שְׁשִׁנְיָה וְכַתְּבֵם שֵׁם דְּגִיּוֹת דְּכָשֵׁר וְכַנ"ל אֲוִלָּם דַּעַת הַרְמ"ן וְהוּא מ"ה הוּא דְּכָשֵׁר דְּלֹא קָפְדֵי עַל כְּתִיבַת שֵׁם דְּגִיּוֹת בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וְכ"כ הַב"י דְּגַם מִתּוֹ וְהָרָא"ש וְהָרְשָׁב"א אֵין הוֹכְחָה לְפִסּוּל וְכֵן מְשַׁמַּע בְּאֲמַת מְדַבְּרֵיהֶם וְרַק מְשׁוּם דְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל לֹא גָרַע מִחֻיָּבָה וְעוֹד דְּגַם בְּיֵשׁ לֹא שְׁנֵי שְׁמוֹת וְגִירֵשׁ בְּאֶחָד מֵהֶן כְּשֵׁר בְּדִיעְבַד וְלָכֵן בְּמוֹמְרָ א"צ אִפִּי לְכַתְּנָה לְכַתְּנָב שֵׁם דְּגִיּוֹת וְכ"כ בְּהִדְיָא בַח"י הַרְשָׁב"א בְּגִיטִין שֵׁם דְּכִיּוֹן דְּבְדִיעְבַד בְּעֻלְמָא כְּשֵׁר הָכָא אִפִּי לְכַתְּנָה נְמִי כְּדִי שְׁלֹא לְכַתְּנָב שֵׁם שֶׁל נְכָרִי בְּגִיטִי יִשְׂרָאֵל ע"ש וְזֶה נִרְאֶה נְמִי דַּעַת הַרְמְב"ן ו"ל וְלָכֵן שְׁפִיר כְּתַב דְּהָא דְּמְבֹנָאָר בְּתוֹסֶפֶת גַּר שְׁשִׁנְיָה שְׁמוֹ לְשֵׁם הַכּוֹתִיבִים ע"כ צ"ל שְׁיֵשׁ לֹא שֵׁם יִשְׂרָאֵל ג"כ דַּא"א לְפָרֵשׁ בְּשִׁנְיָה שְׁמוֹ וְקָרָא שְׁמוֹ כְּשֵׁם הַכּוֹתִיבִים וְאֵין לֹא אֵלָא שֵׁם אֶחָד פְּשִׁיטָא דְּנֻדָּא אִפִּי לְכַתְּנָה מְגַרֵשׁ בְּשֵׁם גִּיּוֹת כִּיּוֹן דְּאֵין לֹא שֵׁם אַחַר כ"א זֶה וְכ"ה בְּנֻדָּא גַם לְדַעַת כָּל הַנְּהָ פּוֹסְקִים כַּנ"ל וְלִפ"ז ל"ק כָּלֵל עַל הַב"י שְׁלֹא כְּתַב אֶת דְּבָרֵי רַק לְדַעַת הַרְמ"ה וְכַנ"ל וְהִנֵּה בְּתוֹסֶפֶת דְּגִיטִין פ"ו גִּיטִין הַבָּאִים מִמַּד"ה אֵע"פ שְׁשִׁמּוֹתֵיהֶן כְּשִׁמּוֹת הַכּוֹתִיבִים כְּשִׁרִין שְׁמִפְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבַמַּד"ה שְׁמוֹתֵיהֶן כְּשִׁמּוֹת הַכּוֹתִיבִים

ע"כ והנה פשטות התוספתא נראה דקאי על שמות המגורש ובנדאי דיש לכל אחד שם המןבהק של ישראל אלא שנקראים אח"כ בכינויים פשמות הכותים הרי בהדיא דאין חשש מלכתוב שם גיות בגט ולפ"ז קשה על הרמ"ה לדעת הב"י דפוסל שם גיות בגט ובע"כ צריף לחלק פנ"ל דישאל שנקרא בשם כותים בנדאי אין חשש פלל מלכותבו בגט, אולם אפ"ל דהא דקתני בתוספ' אע"פ ששמותיהן פשם הכותים פשרין קאי על שמות העדים שהן פשמוי הכותים והיינו הך דמבואר בגיטין דף י"א דמיייתי פרייתא גיטין הבאין ממד"ה ועדים חתומים עלי' אעפ"י ששמותיהן פשמות כותים פשרים מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן פשמות כותים ע"ש ושם קאי בהדי' על העדים ואף דבגמ' מבואר בלשון הברייתא ועדים חתומין עלי' ובתוספתא לא נזכר עדים מ"מ היא היא ובירושלמי פ"א דגיטין הביא ג"כ הברייתא דגיטין הבאין ממד"ה לסיועי לר' יוחנן ולא נזכר שם בלשון הברייתא ועדים חתומין עלי' ע"ש, מיהו בתוספתא צ"ע לומר דקאי רק על עדים כיון שאין נזכר מעדים חתומין עליו וכן גם הגירסא בירושלמי פנ"ל ובתוספתא מבואר שם בתחלה דגר ששינה שמו פשם העכו"ם פשר וכן אתה מוצא בגיורת גיטין הבאין ממד"ה אע"פ ששמותיהן פשמות הכותים פשרין וכו' ולפ"ז דוחק גדול לומר דקאי רק על עדים דלא מייירי התם מעדים פלל וכן אח"כ קתני דיש לו שתי נשים כו' ולו שני שמות כו' ומייירי הפל משמות המגורש והמגורשת, לכ"נ לומר דהתוספתא דקתני אעפ"י ששמותיהן פשמות הכותים מייירי מפל השמות שכתוב בגט בין שמות המגורש ובין שמות העדים פולם הם פשמות הכותים ולכן מיייתי ראי' בגיטין י"א לענין עדים החתומין על הגט ושמותיהן פשמות כותים דהכא מייירי נמי מעדים אכל לעולם מייירי ג"כ ממגורש דשמותם פשמות העכו"ם וכ"מ מלשון התוספתא ע"ש והיינו דקתני מתחלה גר ששינה שמו ואח"כ קתני גיטין הבאין ממד"ה ושמותיהן פשמות הכותים כו' ולפ"ז בע"כ צריף לחלק פנ"ל: והנה בשו"ע סי' קכ"ט סעיף י"ד בהגהה אם נקרא בפ"י ישראל בשם אחד ובפ"י עכו"ם בשם אחר פותבין שם ישראל דמתקרי על שם עכו"ם ע"ש והוא מדברי הרמב"ן וז"ל והני ישראל שבחו"ל ששמותיהן פשם ישראל ויש להם שמות אחרים פשמות הגוים אע"פ שאינם אלא שם לנוי מפני הנכרים שאינם יודעין לקרותם בשם ישראל כיון שהחזוק בשם ורובא דעלמא קרי לי הכי צריף לכתוב אותו השם ע"ש ומוכא גם בחי' הרשב"א ע"ש והנה פשטות דבריהם ז"ל משמע דיש להם שמות אחרים פשמות הגוים אפי' דלא דמי לשם ישראל פלל ומ"ש אעפ"י שאינם אלא שם לוי רבותא הוא אכל לעולם פל מי שיש לו שם ישראל ושם אחר פשם הגוים צריף לכתוב אותו השם וכמבואר בהדי' מדברי' דיש להם שמות אחרים פשמות הגוים וכ"נ מדברי' השו"ע ואף דל"ד פלל לשם ישראל הרי בהדיא דאין חשש מלכתוב שם גיות בגט, ואין לומר משום דהתם מייירי שהעכו"ם קראו לו שם גיות לכן יש לכתוב בגט אכל אם יהודים שינו שמו לשם גיות אין לכתוב בגט זה אינו פלוס ונהפוך הוא דנדאי יותר יש לכתוב שם גיות ששינו לו יהודים בשם לעז מהיכא דעיקר שם בא ע"י גוים ועכ"פ זה מבואר בהדי' דמי שיש לו שם פשמות הגוים צריף לכתוב אותו השם ולפ"ז ברור הדבר דכל מי שנקרא בשם לעז פשם הגוים והפל קורין לו בזה השם צריף לכותבו בגט יהי באיזה אופן שיהי' איה שנקרא בשם גיות וכנ"ל, הן אמת דמספר הישר לר"ת נראה שאין להזכיר פינוי שיש לו בין הנכרים וכמו שהאריף בזה בשו"ת משכבות

יעקב סי' כ"ד ע"ש שהביא דברי ר"ת בספר הישר סי' תקצ"ט שכתב לקרובו הר' יו"ט ועל שלא פתב שם המומר אפה פוסלו כו' וכמה מומרין מגרשין נשותיהן מעולם לא פתבו רק שם היהודי דרנפא מישראל הכי קרו להו וכשגרש קרובו ר"א את מרת רחל דודתנו והי' שמו ושליו נכתבו אליעזר ורחל שם יהודית והניחו הכינוים שרוב נכרים קורין פן משום דרוב קריאת הנכרים אינו רוב והאריף שם בראיות דעכ"פ בדיעבד אפי' בשמות ישראל אם פתב שם א' בלבד פשר ולהכי שם נכרים אין לכתבו פלל ומבואר מדבריו דאפי' בגט ישראל גמור ויש לו כינוי בין הנכרים אין להזכירו בגט ע"ש, מיהו באמת אחר העיון יש לה"ר מדברי ספר הישר לנ"ד דהא פתב דלפיקה אין להזכיר שם מומר וכינוי נכרים משום דרוב עפ"ם אינו רוב אבל רוב ישראל הוא רוב ולפ"ז נראה בנדאי דמי שבידודתו או אח"כ נקרא בשם הגוים שכל ישראל קורין לו בזה השם הוי רוב וצריף לכתוב זה השם בגט ואפשר דאם לא יכתוב שם זה הגט פסול כיון שנקרא בפי כל בשם זה וחזתם ג"כ בשם זה פנ"ל לכן הוא עיקר: ובשו"ע שם סעיף ה' פתב להלכה דבמומר אם פתב שם עפ"ם עיקרי ושם ישראל בלשון דמתקרי פשר הרי דס"ל להלכה דבדיעבד אין חשש פלל מלהזכיר שם עפ"ם בגט וחזר בו בשו"ע ממה שכתב בב"י לדעת הרמ"ה ורק דלכתחלה יש לכתוב שם ישראל לחוד ולפ"ז נראה דבנדאי בישראל שיש לו שם גיות ונקרא פן בפי כל דחלילה להשמיט זה השם מגט דל"ד פלל למומר פנ"ל וגם לו יהי' ספיקא יש לכתוב שם זה בגט כיון דאין חשש פלל כמבואר ומכ"ש דאפשר שאם השמיט שם גיות שהכל קורין לו הגט פסול וכן נראה באמת וכנ"ל ועוד דבמומר גופי' דעת ה"ך"ן והה"מ דלמכתבינהו לתרנייהו עדיף ע"ש ועוד דבאמת גם במומר דכתבו כל הפוסקים דסגי בשם ישראל לחוד מ"מ פתבו הפוסקים דיש לכתוב וכל שום פדי לכלול שם דגיות ועי' בב"י שכתב דמדברי ה"ך"ן משמע דלא מכשר ר"ת אלא בכותב שם יהודית וכותב וכל שום פדי לכלול שם דגיות ע"ש וא"כ לדידן בגט ישראל דלא נהגינן לכתוב וכל שום א"כ פשוט יותר מביעתא בכותחא דלא סגי בשם ישראל שנסתמקע לבד בלא שם דגיות שנקרא פן בפי כל ואין שום חשש בזה וכן פתב הגאון חתם סופר בח' אה"ע סי' ל"ח וז"ל גדון אשה ששמה מעריסה לביאה ומחמת שדרבם דרוף עקש לשנות שם העריסה לשם גוים ע"כ נקראת בפי כל וגם חותמת עצמה לעני ועומדת עפה להתגרש כו' ע"כ יש לכתוב לביאה המכונה לעני ופשוט יותר מביעתא בכותחא דצריף להזכיר השם שהרגילה עצמה בפי כל ואפשר אם רק נזכר שם לעני פשר דלא גרע מחניכה אבל שם לביאה לבד פסול וגם לדר"ת אינה דומה כו' יהי' איף שיהי' דברי ר"ת קשים להסביר ונהו דלא לוסף עליה וא"כ כותבים שפיר השם שהרגילה לעצמה ומ"מ שם יהדות דעריסה לא נעקר אפי' בנקבה דאינה עולה לתורה מ"מ אם יארע שמברכין אותה בביהכ"נ במי שבירף או מתפללים בעדה בחלייתה או בימי עיבור וכדומה רוצית היא להזכיר שם יהודית א"כ אינו נעקר לגמרי וכותבין שם עברי עיקר לביאה המכונה לעני ע"כ והוא פדברינו וכנ"ל וזה ברור ופשוט לדינא דצריף להזכיר שם שנקרא בפי כל אע"פ שהוא שם של גיות וכנ"ל: ועמה נדבר בפרט השני לענין שם הקדש שמעריסה אם צריף לכתבו עם שם הלעז או דיש לחוש לנשתמקע השם והנה דעת הגאון חת"ס הוא דבכה"ג לא מקרי שם לביאה נשתמקע ואף שנקראת בפי כל בשם הלעז וכן היא חותמת מ"מ שם יהדות דעריסה לא נעקר דאם יארע שמברכין אותה

בביהכ"נ רוצים להזכיר שם יהודית כנ"ל ולפ"ז נראה דמכש"כ באנשים דלא מעקר שם הקדוש דעריסה ואע"פ שחלפו עידן ועדין שלא עלה לתורה וממילא נשתקע שם הקדוש לגמרי מ"מ פיון שאם יארע שיירצה לעלות לתורה יזכירו אותו בשם הקדוש של יהודית לכן לא מקרי נשתקע השם וכותבין אותו בראשונה אם הוא שם של עברי וכן"ל.

אף לענ"ד דבר זה צע"ג דמסבא נראה דכל שלא נקרא בשם זמן רב עד שנשתקע השם ולא נודע כלל בשם זה מקרי נשתקע דהטעם דאין לכתוב שם שנשתקע בגט הוא משום חשש לעז שיאמרו שאין זה המגרש וכמ"ש הב"ש בס"ט בס"ק ל"ז ולכן כל שנשתקע שמו באיזה אופן שיהי מקרי נשתקע ולפ"ז מי שיש לו שם הקדוש מעריסה ונקרא בפי העולם בשם לעז וכן הוא חתימתו ולא נשאר לו שם הקדוש כ"א לעלות לתורה אף אם לא יעלה להראות בבית ד' ואינו עולה לתורה זמן זמנים הרבה הוי נשתקע השם ממש ומ"ש הגאון הנ"ל דמ"מ אם יארע שמברכין אותה בבהכ"נ רוצית היא להזכיר שם יהודית ולפ"ז מכש"כ באנשים שאם יארע שיעלו לתורה רוצים להזכיר שם הקדוש אף באמת זה אינו ודבריו צ"ע דכי ברצונם תלי מילתא פיון שמ"מ לא נתברכה בבהכ"נ וכן בגבא דלא עלה לתורה כלל מאי מהני שרוצה ששם הקדוש לא יהי נעקר מ"מ נקרא נשתקע השם.

וכ"נ מדברי מהר"ם מינץ בתשובה סי' ס"ד שכתב בשם מהרי"ו על אשה ששמה טוקל והיתה שמה רחל והי' רחל עיקר השם ושם טוקל נחתן לה דרף חיבה ולא לעקור שם רחל ואח"כ נשתפח שם רחל ופסק דיש לכתוב שני גיטין באחד כתוב טוקל לחוד ובשני כתוב רחל המכונה טוקל ע"ש והנה מה שהצריך מהרי"ו ליתן ב' גיטין היינו משום ספיקא דנשתקע השם הרי בהד"ל דאף דשם טוקל נחתן לה דרף חיבה ולא לעקור שם רחל ובנדאי אם אירע שנתברכה בבהכ"נ הזכירה בשם רחל שהוא שם הקדוש מ"מ פיון שנשתפח שם רחל חשש לנשתקע השם, ובאמת כל הנשים שיש להם שם הקדוש מעריסה ונקראת בפי כל בשם לעז הנהוג בין יהודים מ"מ בבהכ"נ רוצית היא להזכיר שם הקדוש ומ"מ מבואר בספרי האחרונים דאם נשתקע שם הקדוש אין לכתוב אלא שם לעז וה"נ דכותי' וכן באנשים היכי דשם הקדוש נשתקע פגון שאינם עולים לתורה אף שלא נתפנו לעקור שם הקדוש מ"מ מקרי נשתקע השם וכמ"ש המהרי"ו וכן"ל.

אלא דיש לקיים דברי החת"ס עפ"י מ"ש המהרי"ק בשו"ת פ"ו על דבר הגט של ש"מ אשר בשעת מילתו נקרא אליהו ושוב נקרא בל"י לכל אדם והאריך בזה וכתב שם ואפי' לא היו מכירים בשם אליהו כלל במקום שנכתב הגט א"כ הוא דשם בל"י אינו אלא שם פנימי בעלמא ואין רגילות ב"א שם להיות נקראים פן כלל לעיקר השם כאשר הוא בינינו שכל אחד ואחד איש מהם לא נעזב שלא יהי לו שם בלה"ק שקובעים לו בשעת הכנסה לברית ובשם ההוא נקרא לעלות לתורה בבהכ"נ א"כ אפי' אם יקראו לו בני אדם בל"י הפל יודעים שיש לו שם אחר ואין אדם טועה לומר שזה שמו לבדו לפיכך לא יוציאו לעז כשיראו שכתוב בגט אליהו כו' ע"ש, ולפ"ז בנדאי דאפשר לכתוב שם הקדוש שיש לו מעריסה אף שאינו עולה לתורה כלל ולא מקרי נשתקע דהכל יודעים דמעריסה אין נקרא בשם לעז מיהו מדברי הפוסקים לא משמע פן וכן משמע מדברי הב"י בס"ט בס"ט לענין חיים ביבאנט שנשתקע שם חיים וע"ש שכ' עוד וכ"ש דהיכא דנשתקע שם ראשון

צָרִיף לְכַתּוֹב ב' גִּיטִין וּמְדַבְּרֵי מַהֲרִ"ק נִרְאָה קִצְתַּ שְׁאֵע"פ שְׁאִינוּ נִיפְרָר כָּלֵל הַשֵּׁם רֵאשׁוֹן כּוֹתְבִין שֵׁם רֵאשׁוֹן ע"ש וּמִשְׁמַע שֵׁם מְדַבְּרָיו דְּהִקְוֹנְטְרִיִסִים הוּא שְׁלֵא כְּדַבְּרֵי מַהֲרִ"ק אִוְלָם הִגְאֹון מְהֵר"ם בְּנֻעַט נִרְאָה דִּס"ל דְּגַם שֵׁם הַקִּדְּשׁ מְעַרְיָסָה אִם נִשְׁתַּמֵּעַ וּכְגוֹן שְׁלֵא עָלָה לְתוֹרָה וְנִקְרָא בְּפִי כָּל בְּשֵׁם לַעֲזוּ וְאַפְּי' בְּשֵׁם לַעֲזוּ שֶׁל גִּיּוֹת מ"מ מְקַרֵי שֵׁם הַקִּדְּשׁ שֵׁם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ וְנ"ל בְּשׁוֹ"ת הַר הַמְּוֹר בְּסִי' ל"ד ע"ד הִבָּא לְגַרְשׁ וְהִי שְׁמוֹ אֲשֶׁר הִמְכֹונָה אֲנָשִׁיל וְעַתָּה נִשְׁתַּמֵּעַ שְׁמוֹ וְנִקְרָא בְּכָל עֲנִינֵיו אֲנִטָאן אִו טָאנֵל שֶׁהוּא קִיְצוֹר שֵׁם דְּאֲנָטָאן כּו' וְהִנֵּה בְּשֵׁם הַבְּעֵל שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ שֵׁם הָרֵאשׁוֹן לְגַמְרֵי כְּתַב הַב"ש ס"ק ל"ג דְּסָגִי בְּגִט אֶחָד וּמְגַרְשׁ בְּשֵׁם הַשְּׁנִי לְחֹדֵי' אֶבֶל כַּב"י שֵׁם הִבִּיא דַר"מ מִטְּתִדְרוֹשׁ מְצָרִיף גַּם בְּזֶה ב' גִּיטִין כּו' וְלַעֲנִ"ד גַּם הַב"ש דְּמִיקָל לְסִמְוֹךְ עַל גִּט אֶחָד וּבְשֵׁם הַשְּׁנִי הִינֵנו כְּשִׁנִּשְׁתַּמֵּעַ שֵׁם הַא' לְגַמְרֵי אֶבֶל הֵכָא אִם יֵאָרַע שְׁיָבֵא לְבַה"נ וְיִקְרָא לְעֵלוֹת לְתוֹרָה בְּזֶה שְׁמוֹ הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ וְלֹא נִקְרָא נִשְׁתַּמֵּעַ לְגַמְרֵי ע"כ אֵין לְהַקְל כָּלֵל בְּלֵא ב' גִּיטִין וְיִקְדִים הַשֵּׁם הַשְּׁגוֹר בְּכָל וּבְסִפְרָ ג"פ הִבִּיא שְׁאִירַע בִּירוֹשָׁלַם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ בְּאִישׁ אֶחָד שֵׁם הַא' לְגַמְרֵי וְהִיו כּוֹתְבִין שֵׁם הַשְּׁנִי וְעַל שֵׁם הַא' דְּהִנֵּה מִתְקַרֵי כּו' וּמִשְׁשׁ תִּצָא תוֹרָה וַיֵּשׁ לְעֵשׂוֹת כֵּן וְאִם לֹאֹו יִתֵּן ב' גִּיטִין וְיִקְדִים הִגִּט שְׁבָשֵׁם הַשְּׁנִי לְחֹדֵי' שֶׁהוּא עֵיקָר וְאִח"ז בְּגִט דְּשֵׁם הַא' לְחֹדָא כּו' וּבְסוֹף הַתְּשׁוּבָה מְסִיק א"כ שֵׁם הַבְּעֵל יְכַתּוֹב שֵׁם אֲנִטָאן לְחֹדֵי' בְּגִט הָאֶחָד וּבְגִט הַב' אֲשֶׁר הִמְכֹונָה אֲנָשִׁיל לְחֹדֵי' אִו יְכַתּוֹב גִּט אֶחָד לְבַד וְיְכַתּוֹב אֲנִטָאן דְּהִנֵּה מִתְקַרֵי אֲשֶׁר הִמְכֹונָה אֲנָשִׁיל ע"ש הֵיטֵב, וְהִנֵּה בְּעֶבְרֵית דִּידֵי' צ"ל שֶׁהַמְּגַרְשׁ לֹא הִי עוֹלָה לְתוֹרָה כָּלֵל דְּאִם עָלָה לְתוֹרָה בְּשֵׁם אֲשֶׁר פְּשִׁיטָא דְלֹא מְקַרֵי נִשְׁתַּמֵּעַ הַשֵּׁם וּבַע"כ שְׁלֵא עָלָה לְתוֹרָה וּלְכַרְךָ מְקַרֵי נִשְׁתַּמֵּעַ הַשֵּׁם וְאִף שֶׁהַשֵּׁם שְׁנִקְרָא בַּפ"כ הוּא שֵׁם גִּיּוֹת כְּמוֹכֵן מ"מ מְקַרֵי שֵׁם הָרֵאשׁוֹן נִשְׁתַּמֵּעַ וּלַפ"ז נִרְאָה דְכַש"כ בְּאִשָּׁה דְאִינָה עוֹלָה לְתוֹרָה כָּלֵל אִם נִשְׁתַּמֵּעַ שֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְנִקְרָא בַּפ"כ בְּשֵׁם לַעֲזוּ אִף שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁל גִּיּוֹת מְקַרֵי שֵׁם הָרֵאשׁוֹן נִשְׁתַּמֵּעַ וְאֵין לְכַתּוֹב גִּט אֶחָד בְּשְׁנֵי הַשְּׁמוֹת כִּינּוּן דְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן הִי נִשְׁתַּמֵּעַ דְּלֹא כְּהִגְאֹון חַת"ס כַּנ"ל.

וְהִנֵּה דְבָרֵי הִגְאֹון מְהֵר"ם בְּנֻעַט נִרְאִין לְדִינָא וְכַמ"ש דְּבְכָל עֲנִין שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ שֵׁם הָרֵאשׁוֹן מְקַרֵי נִשְׁתַּמֵּעַ וְאִף דְּלֹא נִתְּכַוֵּן לְעַקּוֹר שֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְאִם הִי עוֹלָה לְתוֹרָה הִי נִקְרָא בְּשֵׁם הַקִּדְּשׁ מ"מ סוֹף סוֹף לֹא עָלָה לְתוֹרָה וְנִשְׁתַּמֵּעַ הַשֵּׁם, מִיְהוּ לַעֲנִין זֶה דְּבָרֵי וְכוּנִים מְאֹד דַּמ"מ יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּזֶה לִיתֵּן ב' גִּיטִין כִּינּוּן דֵּינֵשׁ פּוֹסְקִים דְּבְכָל שֵׁם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלִיתֵּן ב' גִּיטִין וּבַע"כ מְשׁוּם דְּאִף דְּנִשְׁתַּמֵּעַ מ"מ שְׁמוֹ הוּא וְלֹא מְשַׁגְּיחִין בְּזֶה לְלַעֲזוּ וְכַמוֹ שְׁיָבֹואר לְקַמֵּן וְא"כ בְּכַה"ג דְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן עוֹד לֹא נִעְקָר לְגַמְרֵי וְאִם יֵאָרַע שְׁיַעֲלֶה לְתוֹרָה יִקְרָא בְּשֵׁם זֶה אֶפְשָׁר דְּכוּ"ע מוֹדִים בְּזֶה דֵּינֵשׁ לְחֹזֵשׁ לִיתֵּן ב' גִּיטִין אַע"פ שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ אֶבֶל לֹא דְבַכַּה"ג לֹא מְקַרֵי כָּלֵל נִשְׁתַּמֵּעַ הַשֵּׁם זֶה אֵין לְנוּ וְהִנֵּה לְדִינָא נִרְאָה דֵּינֵשׁ לְהוֹרוֹת כְּהִגְאֹון מְהֵר"ם בְּנֻעַט וְאִף דֵּינֵשׁ סְבָרוֹת לְכָאן וּלְכָאן וְאַפְשָׁר לְקַיֵּים דְּבָרֵי הִגְאֹון חַת"ס מ"מ כִּינּוּן דְּשֵׁם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ הוּא חֲשֵׁשׁ פְּסוּל וְכֵן הִסְפִּימוּ כָּל הָאֲחֵרוֹנִים דְּאִם כְּתַב גַּם שֵׁם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ פְּסוּל א"כ בְּוֹדָאֵי יֵשׁ לְהַחְמִיר כְּהִגְאֹון מְהֵר"ם בְּנֻעַט הַנ"ל דִּס"ל לְדִינָא דְּהִי שֵׁם שְׁנִשְׁתַּמֵּעַ וְא"צ לְכַתּוֹב אֶלָּא הַחֲנִיכָה שֶׁהִפֵּל קוֹרִין לוֹ וְגַט זֶה הוּא עֵיקָר אֶלָּא דַּמ"מ יֵשׁ לְהַחְמִיר לִיתֵּן ב' גִּיטִין לְצִאת דֵּי כָּל סִפְקָ כַּמ"ש הִגְאֹון הַנ"ל וּבְוֹדָאֵי כֵּן יֵשׁ לְהוֹרוֹת דְּכָל כִּי הִיא גּוֹנָא לְהַחְמִיר.

וְהִנֵּה אִף שֶׁהִגְאֹון הַנ"ל כְּתַב גַּם דְּרָךְ אַחַר לְכַתּוֹב גִּט אֶחָד בְּשֵׁם הַחֲנִיכָה שֶׁהִפֵּל קוֹרִין לוֹ וְעַל שֵׁם הָרֵאשׁוֹן דְּהִנֵּה מִתְקַרֵי וְע"פ דְּבָרֵי הִגְט פְּשוּט וְכַתְּבֵי דְּמִשְׁשׁ תִּצָא תוֹרָה מ"מ הִגְאֹון

בעל טיב גיטין בליקוטי שמות סעיף ל' חולק על הג"פ בזה וכתב על שם שנשתמע כגון שהי' שמו יואל דוב ונשתמע שם יואל לגמרי ועולה לס"ת בשם דוב ובפ"כ נקרא בעריל אם כתב דוב המכונה בעריל דאתקרי יואל בער יש להכשיר במקום עגון ושעת הדחק שא"א להשתדל גט אחר וע"ש בבבאורו ס"ק ל"א שהאריה לדחות דברי הג"פ, והנה ע"ש שהאריה להוכיח דגם דאתקרי אע"פ שהוראתו על העבר ושעתה אין נקרא בשם זה ותקנה זה לכתוב דהוי מתקרי כ"כ מהריק"ש ע"ש בג"פ אף מ"מ צ"ע לענ"ד בעיקר הדבר שכתב הגאון בהר המור לכתוב על שם הראשון דהנה מתקרי דהא אפ"ל אפי' לדעת המהריק"ש והנ"פ דשפיר יש לכתוב על שם שנשתמע דהנה מתקרי היינו שם שנשתמע לגמרי וכמו שגם עולה לתורה בשם אחר ונהרי נשתמע לגמרי אבל בנ"ד דמצריכין לתת שני גיטין ומשום דאפשר דכאן כל הפוס' מודים דיש לחוש לשם הראשון שנשתמע ומשום שאם יארע שיעלה לתורה יקראו לו בשם הראשון לפ"ז אפ"ל דאין זו תקנה לכתוב על שם הראשון דהנה מתקרי כיון שאם יעלה לתורה יהי נקרא גם עתה בשם זה ודהנה מתקרי משמע דכבר בטל שם זה עכשיו ונעקר לגמרי וצ"ע ולענ"ד נראה דיש ליתן שני גיטין כנ"ל ולא לכתוב דהנה מתקרי או דאתקרי כיון דבלא"ה הט"ג חולק על הג"פ בזה ע"ש: אף באיכות סדר השמות בשני גיטין פיצד לכתוב יש לעיין בזה והנה כבר פתבנו בשם הגאון מהר"ם בנעט בעובדא דידן' באחד שהי' שמו אשר המכונה אנשיל ונקרא אח"כ בקל עניניו אנטאן שהורה לכתוב ב' גיטין בגט האחד אנטאן לחוד' ויבט הב' אשר המכונה אנשיל לחוד' והנה דבריו צע"ג דלפי הנראה הי' שמו לתורה אשר לחוד ורק הכינוי הי' אנשיל ואח"כ נקרא אנטאן א"כ נהי דשם הקדש אשר אנו חוששין בזה דיש לכותבו אעפ"י שנשתמע ומשום שאם יארע שיעלה לתורה יקרא בשם זה אולם הכינוי אנשיל בודאי הנה שם שנשתמע דאין צריף לכותבו בגט ואם יכתוב אותו יש בזה חשש פסול ולפ"ז תוספת זה של המכונה אנשיל הכינוי הוא גורע למה שאנו חוששין לכתוב גט בשם אשר שנשתמע דשם אנשיל לכו"ע אין לכתוב בגט וצ"ע.

ובלו"ז בעיקר הדבר שכתב לכתוב בגט האחד אשר המכונה אנשיל לחוד' צע"ג ותמהני מאד דתקנה זו אינו מספיק כלל למה שאנו חוששין לשם הראשון אע"פ שנשתמע ומשום דאם יארע שיעלה לתור' יהי נקרא בשם אשר דהא אפי' אם נימא דשם אשר לא הוי כנשתמע לגמרי וצריף לכותבו בגט מ"מ שם אנטאן ג"כ הוי שם גמור דהוי חניכה שהפל קורין בו וא"כ זה הגט שפוטב בו שם אשר לחוד' בלא החניכה שהפל קורין בו הוי כחצי השם דאפי' אם שם אשר הוי שם גמור הרי יש לו שני שמות שם הקדש והחניכה שהפל קורין לו וצריף לכתוב שני השמות בגט, ועוד דהא אם לא נשתמע שם הראשון והי' עולה לתורה בשם אשר הי' סגי בגט אחד אשר המכונה אנשיל דמתקרי אנטאן וכמ"ש שם הגאון הנ"ל בשם אבי המגורשת יהודה ארי' המכונה זעלקי ונקרא עכשיו סימאן ולא נשתמע שמו דיש לכתוב יהודה ארי' המכונה זעלקי דמתקרי סימאן ע"ש וא"כ משום שנשתמע שם אשר ואנו חוששין דמ"מ הוי כלא נשתמע עדיף טפי אתמהה ולפ"ז במה שפוטבין אשר המכונה אנשיל לחוד' לא סגי בלא החניכה שהפל קורין בו וא"כ בודאי עדיף טפי לכתוב גט אחד בשם אנטאן לחוד' ויבט השני לכתוב שניהם דהיינו אשר המכונה אנשיל דמתקרי אנטאן וכנ"ל בשם אבי המגורשת ובהכי אנו יוצאין מידי כל ספק דאם שם הראשון הוי בשם שנשתמע סגי בגט האחד בשם אנטאן לחוד'

ואם לא הוי שם שְנִשְׁתַּקַּע הָרִי זֶה הִגֵּט כְּשֶׁר לְגַמְרֵי שְׁפָתוֹב בּוֹ שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת כַּנִּל: הֵן אֲמַת דְּהַגְּאוֹן הַנִּל דְּרַף בְּזֶה בְּשִׁיטַת הָרֵאוֹנוֹיִם דְּמַצְרִיכִין שְׁנֵי גִיטִין בְּשֵׁם שְׁנִשְׁתַּקַּע וְכִתְבוּ לְכַתּוֹב בְּגִט אֶחָד שֵׁם שְׁנִשְׁתַּקַּע לְחֹד וּבְגִט הַשְּׁנִי שֵׁם הַשְּׁנִי לְחֹד וְעֵינֵן בְּב"י ס' קכ"ט שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הַקּוֹנְטְרָס וְנ"ל וְכַתֵּב עוֹד בְּקוֹנְטְרָס מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנֵי מַהֲר"פ בַּא' שֶׁהִי חוֹלָה וְהַחֲלִיפוּ שְׁמוֹ בְּחֵלְיוֹ וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ שֵׁם א' לְגַמְרֵי וְהַצְרִיף הָרַב שְׁנֵי גִיטִין אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְאֶחָד בְּשֵׁם הָאֲחֵרוֹן וְנִתְּנָן שְׁנֵיהֶם יַחַד עַכ"ל וּבְאַמַּת גַּם עַל דְּבָרֵי מַהֲר"פ יֵשׁ לְתַמּוּהַ שֶׁהַצְרִיף שְׁנֵי גִיטִין אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְאֶחָד בְּשֵׁם הַשְּׁנִי וְהָא לְכַאוֹרָה עֲדִיף טְפִי לְכַתּוֹב בְּגִט הַשְּׁנִי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת יַחַד דִּהְיִינוּ שֵׁם שְׁנִשְׁתַּקַּע לְעִיקָר וְעַל הָרֵאוֹשׁוֹן דְּמַתְקָרֵי דִּהְשַׁתָּא מִמ"נ יִצְאָנוּ מִיַּדִּי סֶפֶק דָּאָם שֵׁם שְׁנִשְׁתַּקַּע הָיוּ עִיקָר הָרִי הִגֵּט הַשְּׁנִי הוּא פְּהֻלְכָה וְאִם לָאוּ תַתְּגַרְשׁ בְּגִט הַא' בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן לְחֹד.

וּבִינּוֹתַי בְּסַפְרִים וּמַצְאָתַי בְּסַפֵּר עֲזַרְתָּ נְשִׁים בְּסוֹפּוֹ לְהָרַב מְהֲר"י כְּוִלֵי שֶׁהַקְּשָׁה כֹּן עַל סֶפֶר שְׁמוֹת שְׁפָתַב עַל אוֹדוֹת הָאִשָּׁה דְּנִשְׁתַּקַּע שְׁמָה הַשְּׁנִי וְהַשִּׁיב דִּה"ל לְסִדְרַב גִּיטִין גִּט הָרֵאוֹשׁוֹן עַכ"פ בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְגִט שְׁנֵי אוֹ בְּשֵׁם שְׁנֵי לְבַד וְהוּא הַנְּכוּן כו' ע"ש וְהַקְּשָׁה ג"כ כַּנִּל בְּשֵׁם הָרַב הַמְּוָבָהּ מו"ה אֶפְרַיִם וְע"ש מַה שֶׁתִּירֵץ בְּזֶה דְּטַעַמָּא דְּלֹא בְּחֵרוֹ בְּדַרְפָּה זֶה מִשּׁוֹם דְּחִיּוּשֵׁינוּ שְׁמָא הָרוּאָה גִּט זֶה דְּכַתּוֹב בּוֹ שֵׁם שְׁנִשְׁתַּקַּע לְעִיקָר וְהַשֵּׁם הַקְּבוּעַ לְטַפֵּל יָבֵא לְטַעוֹת וְלוֹמַר דְּמִי שְׁיֵשׁ לוֹ ב' שְׁמוֹת א' עִיקָר וַא' טַפֵּל אֵין קַפִּידָא בְּסִדְרַב כְּתִיבְתֶם וְאֵין מְוָבָהּ וּמְאֻחָר כו' ע"ש וְהוּא דְּחֻק גְּדוֹל כַּמּוּבָן: וְהִנֵּה רְאִיתִי לְהַב"ש בְּסִי קכ"ט ס"ק ד' שְׁחֹלַק עַל מַה שְׁפָתַב בְּשׁו"ע שֵׁם לְעַנְיָן שֵׁם עִיקָר וְטַפֵּל דָּאָם הַשְּׁנִי שְׁמוֹת כְּתוּבִין בְּפִירוּשׁ בְּגִט אֵין הַפְּרֵשׁ בֵּין שְׁפּוֹתַב זֶה רֵאוֹשׁוֹן אוֹ זֶה וְכַתֵּב הַב"ש דְּכַשְׂאֵינוּ מְקוֹם עַגּוֹן וְלֹא נִיתָן הִגֵּט אֶפְי' אִם נִכְתַּב כְּכַר הִגֵּט וְכַתֵּב דְּמַתְקָרֵי עַל שֵׁם הָעִיקָר אֵין לִיתָן הִגֵּט הוּאִיל בְּש"ס מְבֹאָר דְּצָרִיף לְכַתּוֹב שֵׁם הָעִיקָר וְדְּמַתְקָרֵי עַל שֵׁם הַטַּפֵּל וְרָאִי לְזֶה מ"ש הַב"י בְּעוֹבְדָא מַהֲר"פ דְּנִתְּנָן שְׁנֵי גִיטִין מִשּׁוֹם דִּהִי מְסוּפָק אֵיזָה שֵׁם הָעִיקָר אִם שֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְלְכַתּוֹב עַל הַשְּׁנִי דְּמַתְקָרֵי אוֹ לְהִפְּיף ע"ש, וְנִרְאָה דְּרֵאוֹתוֹ הוּא מִמ"ש הַב"י שֵׁם בְּתִי הַשְּׁנִי וְנ"ל וּבְהַכִּי נִיחָא נְמִי מֵאֵי דַק"ל לְמַה הַצְרִיכוּ ב' גִּיטִין הָא בְּגִט אֶחָד סְגִי שְׁיִכְתּוֹב פְּלוֹנֵי דְּמַתְקָרֵי פְּלוֹנֵי אֶלָּא מִשּׁוֹם דְּכָל כַּה"ג פּוֹתְבִין שֵׁם הַשְּׁנִי תַחֲזִילָה וְכִיּוֹן שְׁעַדִּין לֹא הִנְחִזַק בְּשֵׁם זֶה בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה וְחִתִּימוֹת שְׁטָרוֹת לֹא נִרְאָה לוֹ לְכַתּוֹב שֵׁם זֶה תַחֲזִילָה שְׁנִרְאָה שֶׁהוּא עִיקָר שְׁמוֹ וְגַם לֹא רָצָה לְכַתּוֹב שֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן תַחֲזִילָה דְּשְׁמָא לְעוֹלָם שֵׁם שְׁנֵי עִיקָר אַעפ"י שְׁעַדִּין לֹא הִנְחִזַק וּלְפִיכָף הַצְרִיף שְׁנֵי גִיטִין ע"ש וּמִזֶּה הֵבִיא הַב"ש רֵאִי דָּאָם כְּתַב דְּמַתְקָרֵי ע"ש הָעִיקָר אֵין לִיתָן הִגֵּט דַּל"כ בְּגִט אֶחָד סְגִי לְכַתּוֹב פְּלוֹנֵי דְּמַתְקָרֵי פְּלוֹנֵי כִיּוֹן דָּאָם הַשְּׁנִי שְׁמוֹת כְּתוּבִין בְּפִירוּשׁ בְּגִט אֵין הַפְּרֵשׁ בֵּין שְׁפּוֹתַב זֶה רֵאוֹשׁוֹן אוֹ זֶה, וְהִנֵּה מִדְּבָרֵי הַב"י בְּתִי זֶה מִשְׁמַע דְּלֹא נִסְתַּפֵּק לִי לְמַהֲר"ף אֶלָּא אֵיזָה שֵׁם הוּא הָעִיקָר וְלְכַתּוֹב עַל הַשְּׁנִי דְּמַתְקָרֵי א"כ עֲדִין צַע"ג מַה שֶׁהַצְרִיף שְׁנֵי גִיטִין אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְאֶחָד בְּשֵׁם הַשְּׁנִי וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרִים אֵלוֹ בְּנֹדָאֵי הוּא אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן לְחֹד וְאֶחָד בְּשֵׁם הַשְּׁנִי לְחֹד וְהָא עֲדִיף טְפִי לְכַתּוֹב שְׁנֵי גִיטִין בְּשֵׁם הַשְּׁמוֹת גִּט א' בְּשֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן וְעַל שֵׁם הַשְּׁנִי דְּמַתְקָרֵי וּבְגִט.

הַשְּׁנֵי שֵׁם הַשְּׁנִי לְעִיקָר וְעַל שֵׁם הָרֵאוֹשׁוֹן דְּמַתְקָרֵי, וְכֵן לְפַמ"ש הַב"י שֵׁם בְּתִי הָרֵאוֹשׁוֹן דְּלֹא הָיוּ קוֹרְיִן אוֹתוֹ כְּלָל בְּשֵׁם שְׁנֵי וּמ"ה אֶצְרִיכִי ב' גִּיטִין דְּכִיּוֹן דָּאֵין קוֹרְיִן אוֹתוֹ כְּלָל בְּשֵׁם ב' א"א לְכַתּוֹב שֵׁם ב' עַם שֵׁם א' בְּגִט אֶחָד וְאֶפְי' לְטַפֵּל וְכַמוֹ שֶׁהַצְרִיף בְּקוֹנְטְרָס כו'

ומ"מ משום דשם שני עיקר כל שקורין לו בו קצת אע"פ שקורין לו בשם א' תדיר אפי' השתא דאין קורין לו בו כלל הצריכו גט אחר לחוש לשם השני ע"ש א"כ קשה פנ"ל דמ"מ בגט השני הי' אפשר לכתוב ב' השמות שם שני לעיקר וע"ש הראשון דמתקרי פנין דחששו דשם שני עיקר א"כ עדיף טפי לכתוב בו גם שם הא' בדמתקרי פנ"ל: לכן נלע"ד לישוב דברי מהר"פ והב"י דלא כהב"ש אלא דס"ל להר"ף דכל ששני השמות פתובין בפירוש אין הפרש בין שפוטב זה ראשון או זה והיינו לענין דיעבד אבל לכתחילה בנדאי צריף לכתוב בתחילה שם העיקר ודמתקרי על שם הטפל כמבואר בגמ' מרבים וכל שום שיש לה ועי' ב"ש שם וכן ס"ל להר"ף דאם פתב שם הטפל לבדו בלא שם העיקר פסול וכמ"ש הב"ש בסק"ג וכן פסק בלבוש ע"ש ועפ"ז עולים דברי מהר"פ יפה דהנה בסדר גיטין פתב בקונדרס שם בשם מהר"ף שהצריף שני גיטין ונתנו שניהם יחד והב"י פתב בשם מהרי"ו דכשנותנין ב' גיטין לאשה אחת צריף ליתן בזה אחר זה דאם יתן לה שניהם בבת אחת דלמא דעתה אהווא דלאו גיטא ובס' דרכי משה פתבו שלא ליתן ב' גיטין בבת אחת דאין בריחה ועוד דהתוס' פתב בסוטה פ' ארוסה דהמגרש בב' גיטין הוי פסול מדאורייתא דספר אהד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה ספרים ואע"ג דהתם מייירי בב' גיטין פשרים אבל פשמגרש מספק ממ"נ אין פאן אלא גט אהד מ"מ נראה דלפעמים שניהם פשרים מדאורייתא אלא שמתמירים לפעמים מדרבנן וע"כ אין ליתנו בבת אחת עכ"ל הד"מ ומהנה מדבריו משמע לכאורה דכל ששני הגיטין פשרים מדאורייתא אף דהאחד פסול מדרבנן מ"מ פסול משום ספר אהד ולא ב' וג' ספרים פנין דמה"ת שניהם פשרים הוי ב' ספרים ולפ"ז באמת קשה על מהר"ף שנתן שני הגיטין שניהם יחד הא איכא משום שנים ושלשה ספרים כמ"ש התו' ובע"כ צ"ל כמ"ש הד"מ דהתם מייירי בב' גיטין פשרים אבל פשמגרש מספק ממ"נ אין פאן אלא גט אהד וה"נ כשנתן שני גיטין אהד בשם הראשון ואהד בשם השני ממ"נ אין פאן אלא גט אהד פשר דאם שם הראשון הוא עיקר ושם השני הוא טפל וכש"כ אי הוי נשתקע השם א"כ אותו הגט שנכתב בו שם השני הוא פסול ואם דמ"מ שם השני הוא עיקר א"כ הגט שכתוב בו שם הראשון הוי פשם טפל ופסול, אף דמ"מ צ"ע דאפי' אי ס"ל למהר"ף דאם גירש בשם טפל לבד פסול מ"מ זהו רק מדרבנן ומה"ת בנדאי פשר אפילו פשכתב בגט רק שם הטפל לבד וקמו שנהא בהדיא מדברי הרמב"ם פ"ג מה' גירושין שכתב דאם פתב השם שאינו ידענין בו ביותר כו' הרי פסול ע"ש ופסול היינו מדרבנן וכינון דמה"ת שני הגיטין פשרים א"כ איכא משום ב' ספרים כמ"ש הד"מ, אולם באמת נ"ל דכל שגט אהד הוי נדאי פסול מדרבנן ג"כ ליכא משום שני ספרים דאותו הגט שפסול מדרבנן הוי כגירא בעלמא פנין דמ"מ חכמים פסלוהו וכיוצא בזה יש בכמה מקומות דדבר שפסול מדרבנן מקרי אין ראוי גם מה"ת ולכן פנין דממ"נ גט אהד פסול מדרבנן ליכא משום ב' ספרים.

וכ"נ בהדיא דעת הב"ח בשו"ת סי' צ"ב שכתב לענין גט אהד שהי' ספק באבי המגרשת אם הוא לוי דאין לכתוב שני גיטין וליתן בבת אחת ולסמוך על מהרא"י בת"ה ואף דמהר"ם מפאדוא פתב שעשה כן פעם אחת בנ"ד נדאי מודין דאין ליתן בבת אחת שיהי' התו' בפ"ב דסוטה דף י"ח פתבו דבגט אם נתן לה שני גיטין פסולין ולא מגרשה בתרנייהו משום דספר אהד אמר רחמנא כו' וא"כ בנ"ד דמדינא הגט פשר אף באותו שכתב בת

יצחק בסתמא ואע"פ שהיא בת לוי א"כ אם ינתנו בבת אחת לא הניא מגורשת
מדאורייתא בשום אֶחָד משניהם מטעם דספר אֶחָד אמר רחמנא כו' ולא קאמרו הני
רבנן אֶתְּא דְכָשֶׁר ליתן בב"א אֶלָּא פְּשֵׁהֶאֱחָד ודאי פסול ממ"נ כגון דמסנפקין אם הי' פהו
או לוי ובגט אֶחָד נכתב פהו ובשני לוי דהשתא ליכא אֶלָּא ספר אֶחָד ומגורשת ממ"נ ע"ש
והנה אם נכתב בגט באבי המגורשת פהו על מי שאינו פהו לכל היותר אין פסול רק
מדרבנן משום לעז דאפי' בשניה שם אביו ממש אין פסול רק מדרבנן וכמבואר בטור
אה"ע סי' קכ"ט בשם הרא"ש לענין יוסף בן שמעון ששניה נכתב יוסף בן שמואל ע"ש
ומ"מ פתב הב"ח דאם נכתב בגט אֶחָד פהו ובשני לוי דליכא משום ספר אֶחָד ולא שני
ספרים פיו דאֶחָד פסול ממ"נ מדרבנן כנ"ל ובע"כ דאותו הגט שהו פסול מדרבנן
כניירא בעלמא ולא מקרי ספר וכנ"ל, והנה באמת גם מסוף דברי הד"מ שכתב דלפעמים
שניהם פשרים מדאורייתא אֶלָּא שמחמירין לפעמים מדרבנן וע"כ אין ליתנם בב"א
משמע דוקא היכא שנותנים רק מצד חומרא בעלמא מדרבנן הוי בשני ספרים אבל פשגט
אֶחָד פסול ממש מדרבנן ליכא משום שני ספרים וכמ"ש הב"ח פנ"ל ועפ"י הצעה הנ"ל
דברי מהר"ף נוחים בפשיטות דמשום דנסתפק לו בשם השני דשמא אין לכותבו פלל
בגט אפי' לטפל או דדלמא שם שני עיקר הצריף שני גיטין כמ"ש הב"י בת' הראשון
והנה בנדאי דבכלל הספק הזה הוא ג"כ דשמא שם השני נחשב עכ"פ לטפל פיו דאפשר
דהו עיקר השם מכש"כ די"ל דכיון שאין נקרא בשם השני שנשתקע הוי עכ"פ טפל
רק דמ"מ נסתפקו ג"כ דשמא אין לכתוב שם שני אפי' לטפל וכן אפשר דאעפ"י שאין
קורין לו פלל בשם השני מ"מ הוי עיקר השם ולכן הצריכו גט אחר לחוש לשם השני
וכ"ז ברור ולפ"ז ניחא שפיר שהצריף מהר"ף שני גיטין אֶחָד בשם הראשון לחודי' ואֶחָד
בשם השני לחודי' דבכה"ג גט אֶחָד ממ"נ פסול דאם נימא דשם השני לא נחשב אפי'
לטפל משום שנשתקע בנדאי גט השני פסול ואפי' אי הוי בשם הטפל נמי פסול דכבר
כתבנו דס"ל למהר"ף דאם לא כתב אֶלָּא שם הטפל פסול וגט הראשון בלבד הוא שפיר
ואם נחוש דשם השני הוא עיקר א"כ גט הראשון שכתב בו שם הראשון לבד הוי פטפל
ופסול וכיון דגט אֶחָד ממ"נ פסול א"כ ליכא משום ספר אֶחָד ולא ב' ספרים כנ"ל, אולם
אם יוסיף לתקן לכתוב בגט השני שני השמות דהיינו שם השני לעיקר ועל שם הראשון
דמתקרי אין זה תקנה דתוספת זה גירעון הוא נהי דאם נחשב שם שני לעיקר הרי הגט
השני שכתובין בו שני השמות הוא כהילכתו לגמרי וגט הראשון פסול כנ"ל מ"מ אפשר
דשם הראשון נחשב לעיקר ושם שני הוי רק פטפל וא"כ שני הגיטין פשרין דבגט האֶחָד
בשם הראשון לבד שהוא העיקר בנדאי פשר ובגט השני שכתובין בו שני השמות נמי
פשר בדיעבד דשם השני נחשב עכ"פ לטפל ואף דנכתב שם זה תחילה מ"מ בדיעבד אין
פסול דכל ששני השמות כתובין בפירוש אין הפרש איזה מהן שפוטב ראשון וכיון
דאפשר ששני הגיטין פשרים א"כ פיון שמהר"ף נתנו שניהם ביחד א"כ הא אפשר דאינה
מגורשת פלל משום אֶחָד אמר רחמנא ולא ב' ספרים ואינה מגורשת מדאורייתא ולכן
הוכרח לכתוב בכל גט רק שם אֶחָד דממ"נ אֶחָד פסול כנ"ל וכן לתי' השני שכתב הב"י
דלא נשתקע שם השני שגירש בחליו ורק נסתפק לו איזה שם הוא עיקר ולכן הצריף
שני גיטין בכל גט שם אֶחָד ג"כ י"ל דלהכי לא הצריף לכתוב בב' הגיטין שני השמות
אֶחָד בגט על שם הראשון דמתקרי ובגט השני ע"ש השני דמתקרי משום דס"ל דבדיעבד

כְּשֶׁר אֵיזָה שְׁפוּתָב רֵאשׁוֹן וּא"כ שְׁנֵי הַגִּיטִין בְּנֻדָּאֵי פְּשָׁרִים וְאֵינָהּ מְגֻנְרֶשֶׁת מִשׁוּם ב' סְפָרִים וְלִכְּנֵן הֶצְרִיךְ ב' גִּיטִין וּבְכָל גִּט שֵׁם א' דַּמְמ"נ מְגֻנְרֶשֶׁת רַק בְּאֶחָד וְהַשְּׁנַי פְּסוּל וְכַנ"ל וְאֵף דַּעְתָּה אֵין בְּכָל גִּט כ"א שֵׁם אֶחָד בְּלִבָּד וּמְגֻנְרֶשֶׁת בְּשֵׁם הָעֵיִקָר לְבַד וְזֶהוּ ג"כ רַק בְּדִיעֵבַד דְּלִכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְכַתּוּב גַּם שֵׁם הַטְּפָל א"כ הָא סְגִי בְּגִט אֶחָד לְכַתּוּב שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת וְעַל שֵׁם אֶחָד דְּמִתְקָרִי דג"כ בְּדִיעֵבַד מְגֻנְרֶשֶׁת מ"מ אפ"ל דְּהִכִּי עֲדִיף טְפִי לְכַתּוּב בְּכָל גִּט שֵׁם אֶחָד עִם וְכָל שׁוּם שְׁיֵשׁ לוֹ דְּלִהְרַמְבָּ"ם ז"ל וְלִהְגָּאוּנִים וְע"פ בה"ג פּוֹתְבִין פֶּן לְכַתַּחֲלָה שֵׁם הָעֵיִקָר וְכָל שׁוּם אוּלָם לְכַתּוּב שֵׁם הַטְּפָל בְּתַחֲלָה וְעַל שֵׁם הָעֵיִקָר דְּמִתְקָרִי זֶהוּ דְּוָקָא בְּדִיעֵבַד כְּשֶׁר וְכַמְש"כ הֶרִיב"ש ס' מ"ג וְאָפִי' לְדַעַת הַגָּאוּנִים שְׁפוּבָרִים לְכַתּוּב וְכָל שׁוּם ג"כ מוֹדִים דְּלִכְתַּחֲלָה אֵין לְכַתּוּב שֵׁם הַטְּפָל תַּחֲלָה וְעַל שֵׁם הָעֵיִקָר דְּמִתְקָרִי וְע"י בַּג"פ ס' קכ"ט סק"ז וְאֵף דַּהֲב"י ס"ל דָּאָם כְּתַב שֵׁם הַטְּפָל לְבַד מְגֻנְרֶשֶׁת א"כ עֲדִיין שְׁנֵי הַגִּיטִין כְּשֶׁרִים מ"מ ה"ד כְּשֶׁפוּתָב שֵׁם הַטְּפָל בְּלֵא וְכָל שׁוּם כְּמִבְּנָאָר בְּשׁו"ע אָבֵל בְּכָאָן אָפְשָׁר דְּכַתַּב בְּכָל גִּט וְכָל שׁוּם א"כ גִּט אֶחָד שְׁכַתּוּב בּוֹ שֵׁם הַטְּפָל וְכָל שׁוּם מִמ"נ פְּסוּל.

וְעוֹד אפ"ל דְּמִסְפָּקָא לִי לְמַהֲר"ף בְּכוֹתָב עַל שֵׁם הָעֵיִקָר דְּמִתְקָרִי אִם הוּא פְּסוּל אוֹ לֹא וְלִכְּנֵן אֵין לְכַתּוּב גִּט אֶחָד פְּלוּנֵי דְּמִתְקָרִי פְּלוּנֵי דְּדִלְמָא עֲשֵׂה שֵׁם הַטְּפָל לְעֵיִקָר וְאָפְשָׁר שְׁפִסּוּל וְכֵן אֵין לְכַתּוּב בְּשְׁנֵי גִיטִין ב' הַשְּׁמוֹת כָּל אֶחָד בְּשֵׁם אֶחָד וְעַל שֵׁם הַשְּׁנַי דְּמִתְקָרִי דְּשָׂמָא אֵין קַפִּידָא אֵיזָה שְׁפוּתָב תַּחֲלָה וְשְׁנִיָּהֶם כְּשֶׁרִין וְאִיכָּא מִשׁוּם ב' סְפָרִים כַּנ"ל וְלִכְּנֵן הִוְכַרְח בְּשְׁנֵי גִיטִין וּבְכָל גִּט שֵׁם אֶחָד וְכַנ"ל.

וְהָא דְּלֵא נִתְּן מַהֲר"פ בְּאַמַּת הַשְּׁנַי גִּיטִין בְּזָה אַח"ז וְכַמְש"כ הַמַּהֲרִי"ו דִּי"ל כַּמ"ש הַב"ח בְּתִשׁוּבָה ס' צ"ב הַטַּעַם בְּזָה דָּאֵין לִיתָן שְׁנֵי גִיטִין בְּזָה אַח"ז כ"א בְּבַת אַחַת ע"ש אוּלָם הִנֵּה הַב"י כְּתַב שֵׁם ז"ל מִי שְׁנִשְׁתַּנְּהָ שָׁמוֹ וְהוֹקֵבַע לוֹ שֵׁם שְׁנֵי וְנִשְׁתַּקַּע מִמֶּנּוּ שֵׁם רֵאשׁוֹן נִרְאָה מִתּוֹךְ דְּבָרֵי הַקְּוֹנְטְרָסִים דַּאֲפ"ה צָרִיךְ לְכַתּוּב ב' גִּיטִין אֶחָד בְּשֵׁם רֵאשׁוֹן וְאֶחָד בְּשֵׁם ב' דַּאֲמַעְשֵׂה שְׂבָא לְפָנֵי הַר"ף שְׁכַתְּבִתִּי בְּסִמּוּךְ כְּתַב מְצִאתִי בְּמִדְרָשׁ ה"ר מְנַחֵם מְלוֹנִישׁ פִּי צָרִיךְ לְכַתּוּב ב' שְׁמוֹת הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנַי פִּי כֵן מְצִינוּ בְּיַעֲקֹב כו' וּמִשְׁמַע לִי שְׁטַעֲנָה זֹו לּוֹמֵר שֵׁם אַע"פ שְׁנִשְׁתַּקַּע מִמֶּנּוּ שֵׁם רֵאשׁוֹן אַפְתִּי צָרִיךְ לְגַרֵּשׁ בּוֹ ג"כ דְּלַעוּלָם חָשׁוּב שָׁמוֹ וְאֵין לּוֹמֵר שְׁיִכְתּוּב ב' הַשְּׁמוֹת יַחַד כַּמ"ש בְּקוֹנְטְרָסִים גְּבִי אִשָּׁה שְׁשָׂמָה רַבְּקָה וְנִשְׁתַּנְּהָ לְחַנָּה הַלְּכָפָה מִשְׁמַע לִי שְׁדַעְתּוֹ לּוֹמֵר שְׁיִכְתּוּב ב' גִּיטִין א' בְּשֵׁם רֵאשׁוֹן וְא' בְּשֵׁם שְׁנֵי וְיִתְּן שְׁנֵיהֶם יַחַד עַכ"ל וְהִנֵּה מִשְׁמַעוֹת דְּבָרִים אֵלוֹ דְּבִנְשִׁתַּקַּע שֵׁם רֵאשׁוֹן יְכַתּוּב ב' גִּיטִין אֶחָד בְּשֵׁם רֵאשׁוֹן לְחוּד וְאֶחָד בְּשֵׁם שְׁנֵי לְחוּד וְלִכְאוּרָה מוֹכַח מְזָה כַּמ"ש הַגָּאוּן מַהֲר"מ בְּנַעֲט, אוּלָם לְפַמ"ש אֵין רֵאִי גַם מְזָה דְּבִגִּט הַשְּׁנַי שְׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין לְשֵׁם רֵאשׁוֹן א"א לְכַתּוּב בּוֹ שֵׁם הָרֵאשׁוֹן לְעֵיִקָר וְהַשְּׁנַי לְטַפָּל דְּדִלְמָא שֵׁם הַשְּׁנַי עֵיִקָר וְאִם נִכְתּוּב גַּם בְּגִט הַשְּׁנַי שֵׁם הַשְּׁנַי לְטַפָּל עַכ"פ נִמְצָא דְּשְׁנֵי הַגִּיטִין כְּשֶׁרִין וְכְשִׁנוֹתְגִין שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד אֵינָהּ מְגֻנְרֶשֶׁת כָּלֵל מִשׁוּם ב' סְפָרִים כַּנ"ל, וּבְזָה מְדוּקָדֵק מ"ש הַב"י וְיִתְּן שְׁנֵיהֶם יַחַד אֵף שְׁאֵינּוּ מְבִנְיָאָר בְּדְבָרֵי הַר"מ מְלוֹנִישׁ אֵיךְ יֵהִי סֵדֵר נְתִיבָת ב' גִּיטִין אִם בַּב"א אוֹ בְּזָה אַח"ז וְאוּלַי ס"ל כַּמַּהֲרִי"ו שְׁהִבִּיא הַב"י שְׁאֵין לִיתָן בַּב"א אוּלָם מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לִי לְהַב"י מְדְבָרֵי הַר"מ מְלוֹנִישׁ דְּהָא שְׁכַתְּבִתִּי צָרִיךְ לְכַתּוּב ב' שְׁמוֹת הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנַי הֵינּוּ ב' גִּיטִין א' בְּשֵׁם רֵאשׁוֹן וְא' בְּשֵׁם שְׁנֵי א"כ בַּע"כ שְׁדַעְתּוֹ ג"כ שְׁיִתְּן שְׁנֵיהֶם יַחַד כַּנ"ל וְהִנֵּה אֵי נִימָא כַּמ"ש דְּמַהֲר"ף שְׁהַצָּרִיךְ שְׁנֵי גִיטִין אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְאֶחָד בְּשֵׁם הַשְּׁנַי הֵינּוּ עִם וְכָל שׁוּם וְכַתְּבוּ בְּגִט אֶחָד שֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְכָל שׁוּם וּבְגִט הַשְּׁנַי שֵׁם הַשְּׁנַי וְכָל שׁוּם וּמ"ש בְּקוֹנְטְרָסִים אֶחָד בְּשֵׁם

הראשון ואחד בשם האחרון היינו עם וכל שום וע"פ סברת הגאונים הרי"ף והרמב"ם לכתוב שם העיקר עם וכל שום אפי' לכתחלה ולפי שהי' מסופק איזה שם עיקר ולכלול את הטפל בוכל שום לכן כתב שני גיטין פנ"ל וכ"מ מדברי הגט פשוט ס"ק צ"ג שפותבין בכל גט שם האחד עם וכל שום ולפ"ז דברי מהר"פ נכונים בלי שום פקפוק דממ"נ גט אחד הוא פדת וכהלכה שם העיקר בפירוש עם וכל שום ואע"ג דמדברי המחברים שכתבו בשם הר"ף דשם שני עיקר וכותבין אותו קודם היכא דנקרא גם בשם השני כמ"ש הב"י משמע דקאי בשיטת ר"ת לכתוב כל השמות בפירוש וכ"מ מדברי מהרי"ק שורש צ"ח במה שכתב בשם מהר"ף מ"מ יש לומר דבכאן הצריך לכתוב עם וכל שום דלהגאונים סגי בהכי לכתחלה וכנ"ל וכיון דבלא"ה לא הצריך גט השני אלא לחומרא בעלמא כמ"ש הב"י לכן סגי בהכי שפכותב שם השני עם וכ"ש וכנ"ל וכן אפ"ל במה שכתב הב"י בנשמתקע שם ראשון שכתוב שני גיטין אחד בשם ראשון ואחד בשם שני היינו נמי עם וכל שום, ולפ"ז נראה דלדידן שאנו נוהגין ליתן שני גיטין בזה אח"ז וכן אין אנו כותבין וכל שום א"כ פשיטא דהיכא דאנו מצריכים ליתן ב' גיטין לחוש לשם שנשמתקע שהוא עיקר כותבין בגט השני שם שנשמתקע לעיקר ודמתקרי על שם השני וכנ"ל.

והנה האחרונים הקשו על הב"י דכתב גם בשם הראשון שנשמתקע ליתן ב' גיטין ובנדאי הטעם הוא ג"כ משום שאין אנו יודעים איזה שם הוא עיקר והא"י אפ"ש דשם הראשון שנשמתקע יהי' עיקר פינו דרובא פכולו קרו לי' בשם השני ועי' בס' עזרת נשים שם להרב מהר"י פול"י ע"ש וכן הקשו על המהרח"ש לפי מה שפירש בתשובה דברי המהר"ף דנשמתקע שם ראשון א"י אפ"ש דשם הראשון שנשמתקע הוא עיקר לגבי שם השני הא שם השני שנשמתקע מחמת חולי הוא עיקר אפי' אם רק מיעוטא קרי לי' בשם זה, וראיתי בס' דברי אמת סי' ז' שפי' דברי הב"י דחוששין לשם ראשון שנשמתקע ליתן ב' גיטין לא משום דחוששין דשם ראשון יהי' עיקר רק דאנו חוששין דשמא לא נשמתקע בפ"כ והוי פשם הטפל ולכתחילה הא צריך לכתוב כל שמותיו בגט ובגט אחד א"א לכתוב שני השמות פינו דשם הראשון הוי שם שנשמתקע לכן יכתוב ב' גיטין האחד בשם ב' לעיקר ושם א' שנשמתקע לטפל וגט ב' בשם שני לבוד דבהכי יצאנו מידי כל ספק וכן פי' דברי המהר"ף לדעת הב"י במה שהצריך שני גיטין לחוש לשם השני שנשמתקע היינו דבגט אחד כתבו שם הראשון לחודי' ובגט השני כתבו שם שנשמתקע לעיקר ושם הא' דמתקרי ע"ש ולפ"ז פשיטא דגם לדינא יש לנהוג פן פינו שגם דבריהם הם על דרך זה ולא מצוינו מי שכתב בהדי' לכתוב שני גיטין בכל גט שם א' פנ"ל.

והנה לפי פי' הדברי אמת בב"י במה שחשש לשם ראשון שנשמתקע היינו רק דשמא הוא עכ"פ שם טפל ומשום דצריך לפרש כל שמותיו בגט א"כ ע"כ צ"ל דזה פדעת ר"ת שאין כותבין וכל שום רק אם יש לו שני שמות כותבין שניהם בפירוש דאל"כ הא בגט אחד סגי בשם השני עם וכל שום פינו דשם הראשון לא הוי רק פטפל וע"כ צ"ל פנ"ל, ובזה אפ"ש לישוב מה דקשה על הב"י דבכאן הביא דברי הר"מ מלונגיש לחוש גם בשם הראשון שנשמתקע ליתן ב' גיטין ובשו"ע הביא רק דעת הסוברים ליתן שני גיטין בשם שנשמתקע לענין שם השני שנשמתקע וכתב דאם אין קורין אותו בשם שני פלל יש שמצריך ב' גיטין בב' שמות ולענין שם הראשון שנשמתקע לא הזכיר פלל דצריך שני

גיטין אָבֵל לַפּ"ז נִיחָא שְׁפִיר כִּינּוּ דְכָל הַסְּפֵק בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן הוּא רַק דְּשָׂמָא הוּא עַכ"פּ שֵׁם טָפֵל וְהָא כְּתִב בְּסַעֲרֵי ח' דְּעַכְשָׁיו נִהְגוּ לְשַׁבְּרָא הַגִּיטִין כּוֹתְבִין וְכָל שׁוּם א"כ מִמִּילָא אִין נ"מ תוּ לְהַצְרִיף שְׁנֵי גִיטִין דְּבָגַט אֶחָד שְׂכַתְבּ בּוֹ שֵׁם הַשְּׁנִי וְכָל שׁוּם הוּא כְּפֹשֶׁר לְכַתְּחִלָּה וּא"צ יוֹתֵר אוּלָּם בְּשֵׁם שְׁנֵי שְׂנַשְׁתַּקֵּע דְּאִנּוּ חוֹשְׁשִׁין דְּשָׂמָא שֵׁם זֶה עֵיקָר אַע"פ שְׂנַשְׁתַּקֵּע א"כ לְעוֹלָם יֵישׁ לְחוּשׁ לְהַצְרִיף ב' גִּיטִין וְלֹא מְהַיְיָ גַּט אֶחָד בְּשֵׁם רֵאשׁוֹן עִם וְכָל שׁוּם דְּהוּי בְּשֵׁם טָפֵל עִם וְכָל שׁוּם דְּפָסוּל וְלִכְּהָ הִבִּיא הַב"י סְבָרָא זֹו לְהַצְרִיף שְׁנֵי גִיטִין.

מִיְהוּ לְשׁוֹן הַקְּוֹנְדָרְס שֶׁהִבִּיא הַב"י בְּשֵׁם מֵהֵר"ף לֹא מִשְׁמַע כֵּן כְּמוֹ שְׂכַתְּבִתִּי לְמַעַלָּה וְעוֹד דֹּא"כ ל"ל לְהַב"י לְפָרֵשׁ דְּנִסְתַּפֵּק לִי לְמֵהֵר"ף דְּשָׂמָא שֵׁם שְׁנֵי עֵיקָר אַע"פ שְׂנַשְׁתַּקֵּע שְׂזָהוּ דִּחְסָק הָא בְּפִשׁוּטוֹ אַפ"ל דְּמֵהֵר"ף נִסְתַּפֵּק רַק בְּשֵׁם הַשְּׁנִי אִם עַכ"פ טָפֵל מִיְהוּ הֵנָּה וְאִין לְכַתּוֹב שְׁנֵיהֶם בְּגַט דְּשָׂמָא גָרַע מִשֵׁם טָפֵל לְכֹן הַצְרִיף ב' גִּיטִין אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי בְּב' הַשְּׂמוֹת הַיְיָנוּ בְּשֵׁם הַשְּׁנִי ג"כ וְעַכ"כ צ"ל מִשׁוּם דְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי מֵהֵר"ף הוּא גַּט אֶחָד בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן לְבַד וְגַט הַשְּׁנִי בְּשֵׁם הַשְּׁנִי לְבַד וְלַפ"ז צ"ל כַּמ"ש לְמַעַלָּה: מִסְקִנַּת הַדְּבָרִים הוּא דְּנִלְעַנ"ד בְּכָל כִּי הָאִי גְוֹנָא דְלֹא עָלָה לְתוֹרָה זְמַן רַב בְּאִנְפֹן דְּנַשְׁתַּקֵּע מִמְּנוּ שֵׁם הַקְּדָשׁ וְכו"ע קוֹרִין לוֹ בְּשֵׁם לְעוֹ אַעפ"י שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁל גִּיּוֹת הֵנָּה שֵׁם הַלְעוֹז בְּנֹדָאִי צְרִיף לְכַתּוֹב וְאִם לֹא כְּתִב שֵׁם הַלְעוֹז פָּסוּל וְכַמ"ש הַחַת"ס מִיְהוּ מִשׁוּם דִּישׁ לְחוּשׁ לְשֵׁם רֵאשׁוֹן שְׂנַשְׁתַּקֵּע וְכִינּוּ דְלֹא נַשְׁתַּקֵּע מִמֶּשׁ לְכֹן יֵישׁ לְכַתּוֹב ב' גִּיטִין גַּט אֶחָד בְּשֵׁם הַלְעוֹז לְחוּד וְגַט הַשְּׁנִי בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְדַמְתַּקְרִי עַל שֵׁם הַשְּׁנִי שֶׁהוּא שֵׁם הַלְעוֹז אוּלָּם הִיכִי דֹא"א בְּשְׁנֵי גִיטִין דִּי לְכַתּוֹב שֵׁם הַלְעוֹז לְחוּד שֶׁהוּא הַחֲנִיכָה שֶׁהַכָּל קוֹרִין בּוֹ וְשֵׁם הָרֵאשׁוֹן מִקְרִי שֵׁם שְׂנַשְׁתַּקֵּע וְכַדְעַת הַגְּאוֹן מְהֵר"ם בְּנִעַט הַנ"ל: סִימָן מֵא בַעז"ה ה' אֱלוֹל תֵּר"ל עַה"מ פ"ב.

יַחַדְשׁ ד' שְׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה לְכַבּוֹד רַעֲי אֶהוּבֵי הָרַב הַנ' סוּע"ה הַמְּפֹרָסִם כַּקַּש"ת מוֹהֵר"ר נִפְתָּלִי נ"י. תְּמוּל בְּלִילָה הַגִּיעֵנִי מִכְּתוּב הַטְּהוֹר ע"ד הַג"פ וְהַצִּיעַ לִפְנֵי כָּל הַסְּפִיקוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּשְׂמוֹתֵיהֶן אַחַת לְאַחַת וְעִנּוּתוֹ תִּרְבִּינִי לְדָרוֹשׁ מִמֶּנִּי חוֹת דְּעַתִּי כּו' וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ חֲפָצִתִּי וְהַנְּי מְמַהֵר לְהַשִּׁיבּוֹ אֶף בְּתַקְלִית הַקְּרִיצוֹר וְאִי"ה כְּאֶשֶׁר אֶפְנָה אֲשַׁנֶּה פָּרַק זֶה בַל"נ.

וְהֵנָּה תִּנְרַף הַשְּׂאֵלָה הוּא שֵׁם הַמְּגַרֵּשׁ לְתוֹרָה אֲלֵיהּ וּבְכִי כָּל נִקְרָא אֲלֵיהּ וְשֵׁם הַעֲרִיסָה אִינוּ יָדוּעַ וְשֵׁם אֲבִיו הוּא עוֹלָה לְתוֹרָה וְחוֹתֵם בְּשֵׁם נִפְתָּלִי הַעֲרִץ וְכֵן נִקְרָא בְּנוֹ לְתוֹרָה אֲלֵיהּ בֶּן נִפְתָּלִי הַעֲרִץ וּבְכִי כָּל נִקְרָא הַעֲרִיצִיל אֶף זֹאת אִינָם יוֹדְעִים אִם הַיָּרֵץ אוֹ הַעֲרִץ שֵׁם הַמְּגַרֵּשׁתׁ חֲזָה וְאָבִי הִי עוֹלָה לְתוֹרָה וְחוֹתֵם עַזְרִיאֵל זְעֵלִיג וּבַפ"כ הִי נִקְרָא זְעֵלִיג אוֹ זְעֵלִיק וְאֶחָד הַעִיד כִּי הִי קוֹרָא אוֹתוֹ לְתוֹרָה בְּשֵׁם עַזְרִיאֵל זְעֵלִיק בַּק' לֹא בַג' זֶהוּ תוֹכֵן הַעֲנִין.

וְכַתֵּב כַּת"ר וְז"ל זֹאת פְּשׁוּט אֲצֵלִי לְכַתּוֹב שְׂמוֹת אֲבִיהֶם בְּגַט בֶּן הַעֲרִץ דְּמַתְּקִירִי נִפְתָּלִי הַעֲרִץ וְכֵן בַּת זְעֵלִיק דְּמַתְּקִירִי עַזְרִיאֵל זְעֵלִיק כִּי כֵן הַסְּפִים בְּסִפְר ט"ג בְּלִיקוּטֵי שְׂמוֹת סִי' ה' וְכֵן הַסְּפִים בְּסִפְר חִי' אֲנָשִׁי שֵׁם וְכַמָּה פְּעָמִים כְּתִב כֵּן גַּבִּי מִנְחָם מְעַנְדִּיל וְיִצְחָק אֵיזִיק מִפְּנֵי שֵׁאִם נִכְתֵּב בְּהִפּוּף נְפוּל בְּפִלְגוּתָא רַבָּתִי אִם לְכַתּוֹב הַמְּכוּנָה אוֹ דְּמַתְּקִירִי כִּידוּעַ אָבֵל מְנִכְתוּב כַּנ"ל אִין שׁוּם סְפֵק עַכ"ל הַטְּהוֹר.

ותמהני על כת"ר שפכת זה לדבר פשוט לכתוב הערץ דמתקרי נפתלי הערץ משום דאם
נכתוב להיפך נפלי בפלוגתא רבתי אם לכתוב המכונה או דמתקרי פיזוע, ובאמת אין
פאן פלוגתא רבתי והדבר מפורש בכל האחרונים להיפך עי' בלקוטי שמות שהביא גט
אחד שנסדר בב"ד של הגאון חתם סופר והי' פתוב אליעזר ליפא דמתקרי ליפא ע"ש
בלקו"ש מילתא בטעמא וכ"כ בשו"ת מים חיים להגאון מוהר"ח פהן ראפפארט בכמה
תשובות לכתוב בכה"ג צבי הירש דמתקרי הירש ושם בסי' ס' קלונימוס קלמן דמתקרי
קלמן וכן כ' בסי' ס"ג לכתוב בכה"ג זאב וואלף דמתקרי וואלף ולא המכונה כמ"ש הט"ג
בשם הגאון רמ"ס לענן אליעזר ליפא וכן פתב שסידר אביו הגאון גט יצחק אייזיק
דמתקרי אייזיק וכן יהושע פייבל דמתקרי פייבל ע"ש וכן פתב הגאון בשו"ת מאמר
מרדכי בסי' נ' לכתוב מנחם מענדל דמתקרי מענדל וכן בסי' נ"ו לענן איש ששמו לתורה
נחתימה יהודה ליב ונקרא בפ"כ ליבוש והורה לכתוב יהודה ליב דמתקרי ליבוש וכל
שו"ת הג"ל הביא ג"כ הפ"ת בסדר גיטין ע"ש וידע פי כן הלכה רוחת וכן אני נוהג
תמיד בכל כה"ג ולא מצאנו מי שפכת להיפך רק הגאון מוהרש"ק בחי' אנשי שם בכמה
מקומות ואין נוהגין כן והוא בעצמו סותר דבריו דוק ותשפח פי בכמה תשובות פתב
דהעיקר לכתוב המכונה ובתשובה אחרת פתב דהמכונה הוא פסול לדעת הט"ג בלקו"ש
(והב"מ) ולא נשאר כ"א היפוך השמות, ובאמת זה קשה מן הראשונה דעל המכונה
לכתוב דמתקרי בודאי אין חשש כמ"ש האחרונים אבל בזה שעולה לתורה וחותרם בשם
נפתלי הערץ מבואר בשו"ע דשם שנקרא לתורה הוא עיקר וצריך להקדימו דעליה
לתורה נחתימה הוא עיקר נגד השם שנקרא בפ"כ וכ"ש בכה"ג גרע טפי דלפמ"ש
האחרונים ולפי מה שנוהגין לכתוב שניהם שם שנקרא לתורה ושם שנקרא בפ"כ רצוני
שני השמות ביחד ודמתקרי ג"כ על שם שנקרא בלבד ואנו תופסין זה השם שנקרא
לתורה ביחד בשם א' ולפ"ז מה שנקרא בפי העולם הוי רק קיצור השם דאפשר דא"צ
להזכירו פלל.

ומ"ש כת"ר ממ"ש הט"ג בלקו"ש סי' ה' שהסכים לזה באמת אין מבואר שם פלל נ"ד
ומ"ש שם בפנים לכתוב אליעזר זאב המכונה ליבר או אנא ליבר דמתקרי אליעזר זאב
היינו משום דיש חשש שפא יפרשו דכינוי ליבר קאי אדסמיה לי' ע"ש ועוד משום דליבר
הוי חניכה שהפל קורין בו ע"ש משא"כ בנ"ד דשם שנקרא בפ"כ הוא רק פקיצור השם
ומיגרע גרע ועכ"פ חשש זה דהיפוך השמות בודאי חשש גדול הוא ולכן לכתחלה בודאי
יש לכתוב כמ"ש פל האחרונים לכתוב מתחילה שני השמות דהיינו שם הקדש ושם
החול ועל שם החול לבד דמתקרי.

ועוד דלפמ"ש כת"ר לכתוב הערץ דמתקרי נפתלי הערץ לא נמלט מספק עצום ותמהני
על כת"ר שפכת לדבר פשוט לכתוב הערץ ונלא בפ"כ נקרא הערציל ועי' בב"ש אות
נ' ובט"ג שם ס"ק ו' ז' שהאריך בזה הרבה ואף שהט"ג פתב שם דאם חותרם הירץ או
הערץ אין צריך לכתוב המכונה הערצל מ"מ נ"ד לא דמי לזה דשם חותרם הערץ או הירץ
לבד ונקרא הערצל וע"ז אמרין דהערצל הוא רק ניוגע והוספה לשם הערץ אבל פיון
דלתורה נחתימה הוא נפתלי הערץ ושני השמות כחד חשבינן לה לגמרי והוי בשם אחד
ואנחנו פותבין שניהם שם הארוך שנקרא לתורה וחותרם בו ושם שנקרא בפ"כ יש לכתוב
כמו שהוא נקרא ממש ואין הערצל גיוגע וקיצור לשם נפתלי הערץ ובלא"ה בספיקות

כִּאלוּ הִדְרָךְ הַיּוֹתֵר סְלוּלָה וּבִטּוּחָה הוּא לְכַתּוֹב הַשֵּׁם כְּמוֹ שְׁנִקְרָא בַּפ"כ דְּבִזָּה בְּנֻדְאֵי אֵין חֻשׁ כְּלָל וּבַפְּרָט בְּזָה הָעֲנָן דְּהַפְּל תְּלִי בְּסִבְרוֹת שְׁאֵין לְהֵם מְסַד בְּש"ס וּבְקָל ח"ו יֵשׁ לְבֵא לִידֵי שְׁיֻנּוֹי הַשֵּׁם וְהַמְעִיֵּן בְּשׁו"ת הָאֲחֵרוֹנִים יִרְאֶה כַּמָּה גִיטִין יֵצֵא מִשְׁפֹּט מְעוֹקֵל בְּשִׁבִיל שְׁהַמְסַדְרִין הַשְּׁכִילוֹ אַחַר מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ הַשֵּׁם וּע"כ שְׁגוֹ בְּרוּאָה וְאָף כִּי רַבּוֹתֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים שְׁלַבְּם רְחֻבָה כְּפֶתַח שֶׁל אוֹלָם עֲמָדוֹ ע"ד בְּעֲנִינִים כְּאֵלוֹ אֲבָל אֲנַחְנוּ מֵהַ עַל ע"כ יֵשׁ לְמַשְׁנֶה תְּמִיד לְכַתּוֹב הַשֵּׁם כְּמוֹ שְׁהוּא נִקְרָא זוֹלַת בְּמִקּוֹמוֹת הַמְּפֹרָסִים שְׁיוֹצְאִים מִן הַפְּלָל וּע"כ לְעַנ"ד יֵשׁ לְכַתּוֹב נִפְתְּלֵי הָעֶרֶץ דְּמִתְקַרֵי הָעֶרְצִיל וּבִזָּה בְּנֻדְאֵי הַפְּל מוֹדִים דִּישׁ לְכַתּוֹב דְּמִתְקַרֵי הָעֶרְצֵל וְלֹא הָעֶרֶץ דְּכָל הַיְכִי דְּכוֹתְבִין דְּמִתְקַרֵי צְרִיף לְכַתּוֹב כְּמוֹ שְׁהוּא נִקְרָא מִמֶּשׁ וּבִלֵּא"ה הָיָה שְׁיֻנּוֹי הַשֵּׁם וּכ"כ בְּשׁו"ת מֵיָם חַיִּים ס' מ"ז לְעֲנִן שְׁהִי עוֹלָה לְתוֹרָה וְחוֹתֵם יִצְחָק יִחְזַקְאֵל וּבַפ"כ נִקְרָא חֲזַקְאֵל דִּישׁ לְכַתּוֹב יִצְחָק יִחְזַקְאֵל דְּמִתְקַרֵי חֲזַקְאֵל כְּמוֹ שְׁהוּא נִקְרָא מִמֶּשׁ וְכֵן הוֹרָה הַגָּאוֹן מוֹהֲרַמ"ז אֲטִינְגָא בְּשׁו"ת מְאָמַר מְרַדְכֵי ס' נ"ו בְּאֶחָד שְׁהִי עוֹלָה לְתוֹרָה וְלַחֲתִימָה יְהוּדָה לֵיב וְנִקְרָא בַּפ"כ לֵיבֵשׁ וְהוֹרָה לְכַתּוֹב יְהוּדָה לֵיב דְּמִתְקַרֵי לֵיבֵשׁ וְכֵן מְבֹאָר בְּסִפְרָ ח' אֲנָשֵׁי הַשֵּׁם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וּבְשׁו"ת הָאֲחֵרוֹנִים לְכֵן יֵשׁ לְכַתּוֹב בְּשֵׁם אָבִי הַמְּגַרֵשׁ נִפְתְּלֵי הָעֶרֶץ דְּמִתְקַרֵי הָעֶרְצִיל.

וְהִנֵּה אֲנִכִי נִמְשַׁכְתִּי אַחַר מְכַתֵּב כַּת"ר שְׁכַתְּבֵי הָעֶרְצִיל בְּיּוֹד אַחַר הַצ' אֲבָל לְעַנ"ד יֵשׁ לְכַתּוֹב הָעֶרְצֵל בְּלֹא יוֹד וּבַט"ג שֵׁם אוֹת נ' סק"ו כְּתֵב לְעֲנִן אִם לְכַתּוֹב הָעֶרְצִיל בְּלֹא יוֹד אַחַר הַצ' אוֹ בְּיּוֹד תְּלִי בְּמִבְטָא ע"ש וְאֲנַחְנוּ נוֹהֲגִין בְּכָל הַשְּׁמוֹת כְּמוֹ אֵלוֹ לְכַתּוֹב בְּלֹא יוֹד כְּמוֹ בְּעַרְל הַעֲשֵׁל הָעֶרְצֵל פִּיּוּל אֵינְל וְכַדּוּמָה וּכ"ש כָּאֵן שְׁחוֹתֵם הָעֶרֶץ צְרִיף לְכַתּוֹב הָעֶרְצֵל וְזֶה בְּרוּר: וּבְעֵיקַר הַדְּבָר אִם לְכַתּוֹב הַיֵּרֶץ אוֹ הָעֶרֶץ בְּזָה לְכַאֲוָרָה אֲנִי מְסַפֵּים עִם כַּת"ר לְכַתּוֹב נִפְתְּלֵי הָעֶרֶץ וְהִנֵּה כָּל הַפְּלוּל בְּזָה בְּאֶמֶת הוּא מְבֹטָא הַמְּדִינּוֹת וְכַמְדֻנְמָה שְׁלֹא שְׁמַעְתִּי מְעוֹלָם שֵׁם הַיֵּרֶץ רַק הָעֶרֶץ אֲבָל לְקִרְוָא בְּפִנּוֹי ר' הַיֵּרֶץ לֹא שְׁמַעְתִּי וּמַכ"ש שְׁאוּמְרִים שְׁנִקְרָא לְתוֹרָה בְּשֵׁם נִפְתְּלֵי הָעֶרֶץ וּבַכ"ז עֲדִיין צְרִיף חִקְרִיהַ בְּזָה, וְהִנֵּה כַּת"ר תְּמָה עַל הַט"ג שְׁפוֹתֵר א"ע בְּמָה שְׁכוֹתֵב בְּאוֹת ה' לְעֲנִן הָעֶרֶץ דְּאָף בְּמִדִּינְתֵינוּ שְׁקוֹרִין בְּסִגְל מ"מ כּוֹתְבִין בְּיּוֹד הַיֵּרֶץ וּבְאוֹת נ' כְּתֵב לְהִיפּוֹד שְׁכַמְדִּינְתֵינוּ יֵשׁ לְכַתּוֹב בְּעֵינֵן וּע"ז כְּתֵב כַּת"ר דְּדַעְתּוֹ נוֹטָה יוֹתֵר לְכַתּוֹב בְּעֵינֵן הָעֶרֶץ וְכַדְבְּרֵי הָאֲחֵרוֹנִים וְאוֹלֵי בְּאֶמֶת חֲזוֹר בּוֹ מְדַבְּרֵי הָרֵאשׁוֹנִים עַכ"ל, הִנֵּה בְּאֶמֶת שְׁדַבְּרֵי הַט"ג נִרְאִין פְּסוּתֵרִין זַא"ז כַּמ"ש כַּת"ר מ"מ בַּמַּחֲכ"ת אֵינוֹ עֲנִין זֶה לְהַנְ"ל וְהִנֵּה לְפִי הַנְּרָאָה שַׁכַּת"ר הַבִּין דְּמִדִּינְתֵנוּ הוּא מְדִינּוֹת שְׁלֵנוּ וְזֶה אֵינוֹ דְּהִנֵּה יְדוּעַ שְׁבַהֲבָרָה יֵשׁ חִילּוּק בֵּין מְדִינּוֹת פּוֹלִין לְמְדִינַת לִיטָא דְּבִלִיטָא מְדַבְּרִים בַּחִירִיק נְדָגֵשׁ וּבְפּוֹלִין נִשְׁמַע הַהֲבָרָה כְּמוֹ סִגְל וְכַדּוּמָה מֵהַ שְׁאֵנוּ קוֹרִין ר' הַיֵּרֶשׁ הֵם אוֹמְרִים ר' הָעֶרֶשׁ וְגַם עַל הַחִיָּה צְבִי אוֹמְרִים הָעֶרֶשׁ וּמִשּׁוּם דְּבְפּוֹלִין מְבֹטָא חִירִיק הוּא כְּמוֹ עַ שְׁבְרוּסִי וְהַגָּאוֹן בְּעַל ט"ג פְּסָא כְּבוֹדוֹ הִי בְּעִיר בְּרָאד מְדִינַת פּוֹלִין וּלפ"ז מֵהַ שְׁכַתְּבֵי הַגָּאוֹן הַנְ"ל בְּמִדִּינְתֵינוּ הַפְּל הוּא עַל מְדִינַת פּוֹלִין מִשּׁוּם שְׁשֵׁם מְדַבְּרִים הַפְּל כְּמוֹ סִגְל שְׁלֵנוּ וּבִזָּה סוֹתֵר הַגָּאוֹן אֶת דְּבְרֵי כַּמ"ש כַּת"ר אֲבָל עַל מְדִינַת לִיטָא מְסַפֵּים הַגָּאוֹן שִׁישׁ לְכַתּוֹב בַּחִירִיק וּע"ש בְּאוֹת נ' שְׁכַתְּבֵי דְּבְמִדִּינַת לִיטָא וְכִינְצָא שְׁמַדְגִּישִׁין הַה"א בַּחִירִיק יֵשׁ לְכַתּוֹב מִן הַסֶּתֶם הַיֵּרֶץ וּכַמ"ש בְּאוֹת ה' וְרַק לְמְבֹטָא מְדִינַת פּוֹלִין בְּזָה דְּבְרֵי סוֹתֵרִים פְּנ"ל וּלפ"ז לֹא הַבְּנֵי מ"ש כַּת"ר דְּדַעְתּוֹ נוֹטָה לְכַתּוֹב בְּעֵינֵן כְּדַבְּרֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְּהִלָּא עַל מְדִינְתֵנוּ לִיטָא מְפֹרֵשׁ בְּדַבְּרֵי דִישׁ לְכַתּוֹב בְּיּוֹד הַיֵּרֶץ.

והנה באמת שאנכי לא שמעתי לקרא את מי בפניו ר' הירץ מ"מ בקריאה לתורה ובחתימה נפל בלבבי קצת ספק פי אולי הי' נקרא לתורה בשם נפתלי הירץ ומכ"ש בחתימה דאפשר שהי' חותם הירץ ואז הי' צריך לכתוב נפתלי הירץ דמתקרי הערצל ומ"מ הנה אם ידוע ששמו הי' בפי פל הערצל לכאורה יש לסמוך שהי' נקרא לתורה נפתלי הערץ אף באמת יש לדרוש באיזה מקום הי' דירת שם אבי המגרש פי בודאי הוא ממחוזות שלנו אם הוא מליטא או מפולין ובזה כת"ר כפי ראות עיניו פן יעשה.

והנה אנכי למעשה הנני נבוך תמיד פשמעידים המגרשים על שמות אביהם ואומרים שאביהם הי' נקרא לתורה וחותם בשני השמות שם החול ושם הקדש ע"ז יש לעשות הרבה חקירה ודרישה פי באמת אומרים מאומד ומכ"ש אם המגרש הוא א"ח אין לבנות כלל יסוד על דבריהם ואף דמדינא נאמן המגרש על שם אביו מ"מ בזה מנהג עוקר הלכה ולפי האומדנא אין לבנות כלל יסוד על דבריהם פי ע"כ במקום שמוזמן לידי שיש לי עוד ספיקות מה הנני מסתפק בחניכה שהפל קורין לו דכבר כתבו פל האחרונים דבמקום שיש ספק בשם הקודש סגי בחניכה שהפל קורין לו ולפ"ז אף אם יכתוב רק הערצל לבד אין להרהר ע"ז מ"מ הפל לפי הענין אם המגרש נראה לבר סמך והחכם עיניו בראשו: בשם אבי המגורשת לפמ"ש אין ספק בדבר דיש לכתוב עזריאל זעליג דמתקרי זעליג פנ"ל אף אם לכתוב זעליג בג' או זעליק בק' הנה עיניו ראו מ"ש הט"ג שם דמשמע מהסכמות אחרונים שבמדינה זו יש לכתוב בגימל והיינו לאפוקי מדינת אשכנז שלשונם שנון וצח בקורף וכ"ה באמת משפט ההברה במדינתנו בג' זעליג וכ"כ הגאון בעל סדר הגט מהר"מ ר"י בבניאור הארון בשם מו"ר מוהרל"ס ז"ל פה קראקא פותבין בגימל וכן הוגד לי שהגאונים מוהרל"ס והגאון מו"ה הושע ז"ל הנהיגו שוב פה קראקא לכתוב זעליג בגימל מאחר שפך מורגל במדינות אלו לקרותו וכה חותמין רובא דרובא כו' אלא שהגאון מסיק דאם הוא רגיל לחתום בקורף יש לכתוב שמות אלו בקורף מיהו נראה דאם שינה באלו דברים כו' בין שהי' ראוי לכתוב בגימל ונכתב בקורף או איפכא יש להכשיר פיון שאין באלו דברים שינוי גדול במבטא ע"ש, אלא שבנ"ד העיד אהד שהי' קורא אותו לתורה בשם עזריאל זעליק והנה דעת הט"ג הוא דצריך לכתוב זעליג אף אם חותם זעליק אלא דמ"מ לא רצה להקל נגד הב"ש והכריע ליתן שני גיטין והנה בזה דברי כת"ר נכונים דלפי הט"ג א"כ גם אם יעלה לתורה בשם זעליק לא מהני וכ"ש הוא מחתימה דהחזן הוא קורא פרצונו והנה באמת האחרונים כתבו בהרבה מקומות דאין לבנות יסוד על החזנים שקוראים לתורה בלי דרישה וחקירה ולפ"ז מכ"ש בענין בזה דאין תלוי רק במבטא אם רפה או חזק וכמזומה שגם האיש שהגיד לו בזה לא יוכל לצייר בעצמו ורק אולי מבטא לשונו פך הוא ונדמה לו בזה ועכ"פ לולי דעת כת"ר דמפשט פשיטא לי דיש לכתוב זעליק הייתי אומר להיפך פיון דלהט"ג מפורש דפשיטא לי דבמדינות אלו שם זה הוא בגימל וגם אם חותם בקורף מ"מ דעתו דיש לכתוב בגימל אלא שלא רצה להקל נגד הב"ש ומצריך שני גיטין אולם בכה"ג אפשר דגם הט"ג לא צריך שני גיטין דאין זה פלל יסוד מדברי האיש ופשוט דהעולם לא הרגישו כלל בזה וגם אבי המגורשת בעצמו אפשר דלא הרגיש כלל ול"ד לחתימה וכיון דאם כתב בגימל אין קפיידא אפי' היכי דיש לכתוב בקורף כמ"ש הגאון בעל סדר הגט ולפ"ז הי' נראה דיש לכתוב עזריאל זעליג דמתקרי זעליג בגימל, ומ"ש כת"ר פי לא נראה לו פלל דברי הט"ג

בְּשֵׁם כִּי הוּא לֹא כָתוּב רַק שֶׁצִּי"ע מ"מ הָרִי דַעְתּוֹ מְפֹנָרֵשׁ וּמְבֹנָרֵר דְּהַעֲיָקָר אֲצִלוֹ לְכַתְּוֹב בְּגִימָל אִפִּי' בְּכַה"ג אֵע"ג שְׁחֹתֵם בְּקוּף וְלֹא סָגִי לִי' בְּגִט א' בְּקוּף וְרַק שְׁצָרִיף ב' גִּיטִין וְלִדְבָרָיו נִרְאָה דְּבַכָּה"ג יֵשׁ לְכַתְּוֹב בְּגִימָל אִף לְפִי הַנִּרְאָה דַּעַת כַּת"ר הוּא בְּפִשְׁיטוֹת פֶּן שִׁישׁ לְכַתְּוֹב בְּקוּף וְאֲצִלִּי הַדְּבָרִים רוֹפֶפֶת בְּיָדֵי וְדַעְתִּי רַק דַּעַת נוֹטָה לְכַתְּוֹב בְּגִימָל וְע"כ יַעֲשֶׂה פְּחֻמָּתוֹ: וְאַחַר אַחֲרוֹן אֲנִי בָּא מ"ש כַּת"ר דְּדָבָר הַקְּשָׁה אֲצִלוֹ יוֹתֵר הוּא בְּשֵׁם אֱלֹהֵי וְאַלְיָהוּ דְּהַמְגִרֵשׁ עוֹלָה לַתּוֹרָה בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו וּבפ"כ נִקְרָא אֱלֹהֵי וְשֵׁם הַעֲרִיסָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ וְלֹא חָתֵם עֲצָמוֹ מְעוֹלָם בְּלִשׁוֹנֵינוּ רַק בַּל"ר אֵמֶת הֵנָּה בְּמִקּוֹם אַחַר הָאֲרִכְתִּי בְּזֵה ת"ל ע"פ מַעֲשִׂיּוֹת בְּזֵה מִמֶּשׁ וְכָאֵן אָבָּא בְּתַכְלִית הַקִּיצוֹר לְפִי הַעֵת וְהַזְמַן.

הֵנָּה אַחַר כָּל הָאֲרִיכוֹת בְּדַבְרֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּדִין זֶה עֲדִינָן לֹא זָכִינוּ לְהַלְכָה בְּרוּרָה בְּמִי שֶׁשָּׁמוֹ לַתּוֹרָה אֱלֹהֵיו וְנִקְרָא בַּפ"כ אֱלֹהֵי וְאֵין יָדוּעַ שֵׁם הַעֲרִיסָה וְהֵנָּה בְּשׁו"ע מְבֹנָרֵר דְּבַסְתָּם כּוֹתְבִין אֱלֹהֵיו וְהוּא מְדַבְרֵי תה"ד וְלָזֶה הִסְפִּימוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּשׁו"ת שְׁבוֹת יַעֲקֹב וּבְשׁו"ת שֶׁב יַעֲקֹב וּמַהר"מ בְּסו"ג וְהַב"ש בְּאוֹת א' אֶלָּא דְּהַב"ש פָּתַח דְּמָה שֶׁפָּתַח מַהרִ"ט אִם יֵשׁ סֶפֶק אִם שָׁמוֹ מְלֹא אוֹ חֶסֶר יֵשׁ לִיתָן ב' גִּיטִין אֵינִי דָּאִין לוֹ קַבְלָה אִיף שָׁמוֹ וְלֹא חָתֵם א"ע וְכָל הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתוֹ אֱלֹהֵי חֶסֶר אִזּוֹ יֵשׁ לִיתָן ב' גִּיטִין ע"ש וְהַט"ג פִּי' דְּמַהרִ"ט מִיָּרִי בְּאֵבִי הַמְגֹרֶשֶׁת שְׁבַקְרִיאָה בְּפִי הָעוֹלָם נִקְרָא חֶסֶר וּלְתוֹרָה וְלַחֲתִימָה אֵינוֹ יָדוּעַ וּבָהָא ס"ל לְהַצְרִיף ב' גִּיטִין ע"ש וְעִי' עוֹד בַּס"ק ל"ג שֶׁפָּתַח לְהַקְשׁוֹת מְדוּעַ לֹא סָגִי בְּגִט אֶחָד בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו פִּינּוֹן דְּהָרֹב הוּא אֱלֹהֵיו לְמָה נּוֹצִיא זֶה מִהַפְּלֵל בְּשֶׁבִיל הַקְרִיאָה בְּפִי הָעוֹלָם דְּהָא בְּפִשְׁיטוֹת אֵיכָּא לְמַתְלֵי שֶׁהוּא קִיצוֹר הַשֵּׁם וְלָכֵן אֲפִילוֹ דְּמַתְקֵרֵי אֱלֹהֵי א"צ לְכַתְּוֹב וְהַצְרִיף בְּזֵה וּמ"מ מְסִיִּים וְז"ל אִף פִּינּוֹן שֶׁהַב"ש הַכְרִיעַ בַּס"ש בְּשֵׁם מַהרִ"ט לְכַתְּוֹב שְׁנֵי גִיטִין מִי יָבֵא אַחֲרֵיהֶם לְהַקֵּל ע"ש וְעַכ"פ דַּעַת הַט"ג הִיא דְּבַכָּל גְּוֹנֵי יֵשׁ לְכַתְּוֹב אֱלֹהֵיו מְלֹא פִינּוֹן דְּרֹב הוּא אֱלֹהֵיו וּמְקִרִיאַת הָעוֹלָם אֵין רֵאִי' פְּלֵל דְּיָדוּעַ שֶׁהוּא קִיצוֹר הַשֵּׁם אֶלָּא מֵאַחַר שֶׁהַב"ש הַכְרִיעַ לְכַתְּוֹב ב' גִּיטִין כַּנ"ל וְהֵנָּה הָא הַב"ש מִיָּרִי דְּיָדוּעַ שֶׁשָּׁמוֹ בְּפִי כָּל הוּא אֱלֹהֵי וּלְתוֹרָה וְלַחֲתִימָה אֵין יָדוּעַ פְּלֵל וְע"ז מְצָרִיף ב' גִּיטִין וְהֵינּוּ דְּנֵהִי דְּרֹב הוּא אֱלֹהֵיו מ"מ פִּינּוֹן דְּהַקְרִיאָה בְּפִי הָעוֹלָם הוּא אֱלֹהֵי וּלְתוֹרָה וְלַחֲתִימָה אֵינוֹ יָדוּעַ פְּלֵל חֲזִינְשִׁינּוֹ שְׁמָא בְּאֵמֶת גַּם לַתּוֹרָה וְלַחֲתִימָה שָׁמוֹ אֱלֹהֵי וְאִף שֶׁבְּפִשְׁיטוֹת אֲפֻשֶׁר לְתַלּוֹת בְּקִיצוֹר הַשֵּׁם מ"מ זֶה מְכָרִיעַ עַכ"פ לְכַתְּוֹב שְׁנֵי גִיטִין, אוֹלָם בְּמִי שֶׁשָּׁמוֹ לַתּוֹרָה אֱלֹהֵיו וְנִקְרָא בַּפ"כ אֱלֹהֵי וְשֵׁם הַעֲרִיסָה אֵינוֹ יָדוּעַ נִרְאָה בְּנוֹדָאֵי דְּבְּזֵה מוֹדָה הַמַּהרִ"ט דְּסָגִי בְּגִט אֶחָד בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו דְּהָרִי שָׁמוֹ לַתּוֹרָה הוּא בְּהַדְּלָ' אֱלֹהֵיו וְהָרֹב הוּא ג"כ אֱלֹהֵיו מְדוּעַ נּוֹצִיא זֶה מִהַפְּלֵל מֵאֵי אֲמַרְתָּ דְּמְקִרִיאַת הַחֲזִנְנִים אֵין רֵאִי' כ"כ וְכַמ"ש כָּל הָאֲחֵרוֹנִים וְתִלִּי זִינָם בְּהַגְאֹן בַּעַל נו"ב שֶׁפָּתַח פֶּן בְּסִי' צ' אֶבֶל הָרִי גַם מְקִרִיאָה בְּפִי הָעוֹלָם אֵין רֵאִי' דְּקִיצוֹר הַשֵּׁם הוּא זֶה וְלֹא עֲדִיף זֶה מֵהַ שִׁינְדָעִים אֲנַחְנוּ שֶׁהָעוֹלָם מְקַצְרִים תְּמִיד וְקוֹרְאִים אֱלֹהֵי מִמָּה שֶׁחֲזָן קוֹרָא אֱלֹהֵיו וְל"ד פְּלֵל לַמ"ש הַמַּהרִ"ט הִיכָּא דְּלַתּוֹרָה אֵינוֹ יָדוּעַ וְחֲזִינְשִׁינּוֹ שְׁמָא עוֹלָה לַתּוֹרָה בְּשֵׁם אֱלֹהֵי וְכַנ"ל, וְלפ"ז לְכַאוֹרָה י"ל בְּזֵה דְּסָגִי בְּגִט אֶחָד בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו וְאַלְיָהוּ הוּי קִיצוֹר הַשֵּׁם וְהֵנָּה בְּאֵמֶת הָאֲחֵרוֹנִים לֹא דְּבָרוּ פְּלֵל מְזֵה וְגַם הַט"ג לֹא הִזְפִּיר פְּלֵל בַּנ"ד אִיף לַעֲשׂוֹת לְכַתְּחִלָּה וְלַעֲנ"ד נִרְאָה כַּנ"ל אֶלָּא דְּבְּשׁו"ת חַת"ס ס' כ"ו מְחִמִּיר גַּם בְּזֵה לְהַצְרִיף ב' גִּיטִין ע"ש בְּסִידוֹר גִּט לְחִיִּים בֶּן אֱלֹהֵיו וְכָל הָעוֹלָם קוֹרִין לוֹ אֱלֹהֵי רַק הַחֲזִנְנִים קוֹרִין לוֹ לַתּוֹרָה אֱלֹהֵיו וְסִידָר ב' גִּיטִין בְּשֵׁם אֱלֹהֵי וּבְשֵׁם אֱלֹהֵיו, וְלַעֲנ"ד נִרְאָה כַּמ"ש דְּלְכַתְּחִלָּה סָגִי בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו לְחוּד וּכְמִשְׁמַע מְדַבְרֵי

האחרונים בזה, והנה באמת צ"ע במה דמשמע מדבריו דיוצאין בזה בגט א' בשם אליה
ובגט א' בשם אליהו ולכאורה עדיין לא יצאנו יד"ח דהא באמת אפי' אם נימא דעיקר
שמו אליה מעריסה מ"מ מאחר דנקרא לתורה בשם אליהו והוא שם אחר מה נ"מ עכ"פ
זהו בנדאי שמו ובקריאה בפני העולם בכה"ג אף אי יקראו אותו מעצמם פל דקרי לי
ועני הוי שמו ממש ולפ"ז לכאורה יותר יש לכתוב אליהו דמתקרי אליה בגט א' ובגט
השני שם אליה לחוד דזה עדיף טפי דממ"נ אם עיקר שמו אליהו מ"מ אינו מזיק מ"ש
דמתקרי אליה פידוע ואם עיקר שמו אליה הרי כתבו אליה, והנה פיוצא בזה תמה הט"ג
שם דהו"ל לכתוב בגט א' אליהו דמתקרי אליה כמו חזקיהו דמתקרי חזקיהו ותירץ פיו
דבגט א' לא סגי וא"כ סגי בב' גיטין בשני שמות ממ"נ אם עיקר שמו אליהו הוי אליה
קיצור השם ואין צריך לכתבו ואם עיקר שמו אליה ממילא גם הי' נקרא לתורה בשם
אליה וסגי בגט הב' ע"ש ומדבריו משמע דאם איתא דהי' נקרא לתורה בשם אליהו יש
לכתוב בגט אליהו דמתקרי אליה ע"ש, וכ"כ הט"ג בלקו"ש עיירות ונהרות ס"ק י"ג
בגט אחד שנסדר בב"ד של הגאון בפ"פ דמיין וכתוב בו אליהו דמתקרי אליה וכתב
דאפשר דכאן הי' הענין שעלה לתורה בשם אליהו וכן הי' שמו מעריסה אף החתימה הי'
חותם אליה וגם בקריאה ולכן כתבו גם שם אליה ע"ש והנה במ"ש הגאון הנ"ל דהטעם
שנסדר פנ"ל צ"ע דמ"מ הא הוי אליה קיצור השם וביותר דאם הכריעו שאין זה קיצור
השם א"כ יש לכתוב להיפך אליה דמתקרי אליהו פיון דהחתימה והקריאה בפ"כ הי'
אליה והוא ג"כ שם קדש והי' נ"ל דמיירי שחתם ג"כ אליהו ומ"מ ס"ל דצריך לכתוב
פנ"ל דאליה לא הוי קיצור השם והיותר נראה דמיירי שעלה לתורה אליהו ונקרא בפני
פל אליה ולכתחלה יש לכתוב פנ"ל ומזה ראי' להנ"ל ועכ"פ מפיון שכתבנו דכל היכא
שעולה לתורה בשם אליהו סגי בשם אליהו לחודי' אפילו אם אינו ידוע שם העריסה
וכנ"ל א"כ בנדאי דמכ"ש יש לכתוב אליהו דמתקרי אליה פיון דקיצור השם אינו מזיק
וכנ"ל כ"ז רשום אצלי מכבר, והנה עתה אני רואה פי דבריו קרובים ג"כ לדברי אלא
דכת"ר תמה דמדוע לא נכתוב אליהו דמתקרי אליה לכתחלה והא הב"י פתב שפל אלו
הדקדוקים הוא באינו ידוע חתימתו ועליתו לתורה וכו' והנה מזה לא קשה על האחרונים
דגם הם מודים דאזלינן בתר קריאתו לתורה אלא דס"ל להאחרונים דמקריאת התורה
לחודי' אין ראי' מפני שהחזנים אין מדקדקים ודאי אם גדע דצינה לקרות אותו לתורה
בשם אליהו אזלינן בתרין אכל ממה שהחזן קורא מעצמו אין ראי' פלל ובאמת כ"כ
הגאון מהר"ם בסה"ג בבבאור הגט הארוך כ"פ וכ"ה בט"ג דמה דאזלינן אחר קריאתו
לתורה היינו באם צינה בעצמו שיקראו אותו לתורה אכל לא מה שקורין לו מעצמם,
אולם לא דרכו דרכי בזה ורק נהי דמקריאה אין ראי' כ"כ מ"מ גם ראי' להיפך אינה ורק
היכא דבקריאה לתורה לא נודע פלל ובפ"כ נקרא אליה בזה צריך ב' גיטין אכל פיון
דעלי' לתורה הוא בשם אליהו א"כ העלי' והקריאה שוין הן די"ל או דהעלי' רק מקריאת
החזנים או דהקריאה הוי רק קיצור השם ועכ"פ פיון שלכתחלה יש לכתוב אליהו
פשיטא דיותר טוב לכתוב אליהו דמתקרי אליה וכנ"ל, ומ"ש כת"ר דמדברי הט"ג לא
משמע פן הוא תמוה ולפמ"ש אדרבה מדברי הט"ג נראה דבכה"ג פשיטא דסגי בשם
אליהו לחוד ומכ"ש אליהו דמתקרי אליה פנ"ל.

והנה עיקר היסוד שבנו האחרונים על דברי הנו"ב בשו"ת סי' צ' שכ' ז"ל אבל שאלתי
לחזן הפנסת ואמר שבנו עולה לתורה בשם בן אליהו אלא שדרה הש"ץ לעשות פן בכל
מי ששמו אליה בלי תקירה ע"ש ומזה הוציאו האחרונים דאין לבנות יסוד ע"ז אבל
לפענ"ד אין ראי' פלל דהנו"ב מייירי בהקדנ' באבי המגורשת ששמו הי' בפ"כ אליה אלא
דחזן הפנסת אמר שבנו עולה לתורה בשם בן אליהו וע"ז כתב שפיר דדרה הש"ץ לעשות
פן בלי תקירה ולפ"ז אפשר דבאמת הי' שמו אליה גם לתורה וא"כ היינו ממש הך
דמהרי"ט שהביא הב"ש וכפי מה שפ"י הט"ג והיינו דבפ"כ נקרא אליה ולתורה אין ידוע
ומכ"ש פאן דהחתימה הי' מורה ששמו חסר פנ"ל ומזה שבנו עולה לתורה בשם בן
אליהו אין ראי' פלל אבל מי שעולה לתורה בעצמו אליהו פשיטא דאזלינן בטר הקריאה
וכנ"ל: והנה דברי הגאון מוהרש"ק בס"י נ"ו באמת צע"ג ומבואר אצלי בארנפה דכל
מ"ש האחרונים לחוש ליתן שני גיטין היינו רק מספיקא דשמא שמו מעריסה הוא אליה
וכנ"ל ולדידהו גם בגט אחד בשם אליהו אינו מועיל פלל אולם לפמ"ש הגאון דלכתחלה
יש לכתוב אליהו לבד א"כ במה גרע מ"ש דמתקרי אליה הלא קיצור השם אינו מזיק
כמ"ש פל האחרונים וממ"נ פיון דסגי בשם אליהו הרי דתפסינן דעיקר שמו הוא אליהו
משום הרוב א"כ למה לא נכתוב דמתקרי אליה וכנ"ל ובאמת הגאון הנ"ל סותר א"ע
למ"ש בתשובה סי' כ"ח לכתוב אליה לבד דיהא פחניכה שהפל קורין לו ולקיים דבריו
צ"ל דשם מייירי שלא נודע שמולתורה ולחתימה ובס"י י' נ"ו מייירי שלתורה שמו אליהו
ובפ"כ נקרא אליה וא"כ צע"ג במ"ש דיצא מפי האחרונים דיש לכתוב אליהו לבד או
שני גיטין ובאמת לא מצינו פלל להאחרונים בזה האופן איה לכתוב וכמו שהארכתי בזה
ועכ"פ הואיל דדברי הגאון תמוהים וצע"ג לפ"ז אין לה"ר מזה ועי' בשו"ת מ"ם חיים
לענן החשש בפי שקריאתו לתורה הוא אליהו ובפ"כ נקרא אליה וכתב דאם שמו אליהו
בבירור ונקרא אגיה וכתב אגיהו דמתקרי אליה לא הפסיד אבל אם לא נודע בבירור
ששמו אליהו רק שנקרא פן לתורה ע"פ חזני דמתא בזה ראוי לכתוב אליה בלא נאו פי
כן הוא דעת הגאון בעל נו"ב, וכבר פתבתי דמדברי הגאון הנו"ב אין ראי', ועכ"פ לדינא
רבו בזה דיעות האחרונים דעת החת"ס הוא לכתוב שני גיטין בשו"ת מ"ם חיים הנ"ל
הוא לכתוב אליה לבד אם לא נודע בבירור ששמו מעריסה הוא אליהו ודעת הגאון
מוהרש"ק הוא לכתוב אליהו לבד או שני גיטין וכבר פתבנו דמפיון דאליהו לבד פשר
מכ"ש דאפשר לכתוב דמתקרי אליה וכבר פתבתי דמדברי הט"ג והב"ש נראה נ"כ
דבכה"ג סגי בשם אליהו ומכ"ש אליהו דמתקרי אליה וכן מצאתי להגאון מלבוב בשו"ת
שואל ומשיב שהירה פן לכתוב אליהו דמתקרי אליה ומה שיש לתמוה עליו בדינים הללו
אין העת גורם להאריך וכן הניד לי הגאון מו"ה בצלאל הפהן מוויילנא דנוהגין בק"ק
וויילנא עפ"י הוראת הג' המנוח מו"ה יחזקאל זצ"ל לכתוב אליהו דמתקרי אליה מסקנת
הדברים ודעתי בנט זה הוא לכתוב פן אליהו דמתקרי אליה פן נפתלי הערץ דמתקרי
הערצל חיה בת עזריאל זעליג דמתקרי זעליג והנה פן דעתי נוטה פנ"ל שוב אחר העיון
דיש לכתוב נפתלי הערץ דמתקרי הערצל ולא הירץ וכדעת כת"ר שייחז' רק בשם זעליג
דעתי נוטה פנ"ל ואתו המדע וכל מ"ש אין בזה שום ספק, וכאשר אפנה אפ"ה אשנה
פרק זה בארנפה כפי הרשום אצלי ת"ל: סימן מ"ב שלמא רבא לכבוד רבן של ישראל
הרב הגאון הגדול ע"ח צדיק יסו"ע המאיר לארץ ולדרים בהכוריו הקדושים וחיקרים

המפורסם בקצוני ארץ כקש"ת מו"ה יוסף שאול הלוי נאטינגזאהן נ"י (זצ"ל) האבד"ק לבוב והגליל.

הנה נפל נהורא בי מדרשין פאָשר זכינו זה מקרוב לספרו שו"ת שואל ומשיב אָשר נכספתי אליו זה כמה וראיתי פי הוא אבן שתיה כו' וראשית שמתי פני לה' גיטין התמורה ובכמה מקומות לא זכיתי לירד לסוף דע"ק ע"כ אמרתי אבוא עם הספר כו'.

בח"ר סי' ק' פתב פבוד גאוונו בדבר הגט שהי' שמה מעריסה ראסא דבורה ושם ראסא נשפתקע לגמרי ולא קראוה רק בשם דבורה לבד והרב המסדר פתב ראסי' דבורה דמתקרא דבורה והרב ר"ש ערער מטעם דשם שנשפתקע אין לכתוב בגט וכתב ע"ז כ"ג דבלא"ה יש לעיין דהרי דבורה הוא שם הקדש וראסי' הוא שם לעז ונהרי שם הקדש מקדימין לשם לעז כו' ועכ"פ הי' צריף להקדים שם דבורה לשם ראסי' ולכתוב דבורה ראסא דמתקרא דבורה עכ"ל הטהור.

ולא זכיתי להבין דברי קדשו ומאי ענין זה להא דמקדימין שם הקדש לשם לעז פמבואר בשו"ע סי' קכ"ט דהתם מיירי לענין מי שיש לו שני שמות פההיא דרנבא מרים ופורתא שרה אבל מי שנקרא בשני השמות ביחד שם החול עם שם הקודש כנ"ד דנקראת ראסי' דבורה להפוך סדרן של שמות ולכתוב דבורה ראסי' זו לא שמענו וחושישני משינוי השם וכמ"ש הג"פ בהד"ב בסי' קכ"ט ס"ק ס"ג דמי שנקרא משעת לידה בשני שמות ביחד פגון ראובן שמעון אם הפך השמות הגט פסול ובנדאי דאין חילוק פלל בין שנקרא בשני שמות הקודש או שנקרא בשם החול עם שם הקדש דאם מהפך סדרן של שמות מקרי שינוי השם ודברי הרמ"א אינו ענין פלל לזה וכן פלל כ"ג בסוף התשובה דצריף להקדים שם דבורה ולכתוב דבורה ראסי' מטעם דהוי שם הקדש וזו צע"ג בעיני ואין מאריכין בזה לגאון עולם לכן אקצר וכ"ג בעצמו לא פתב פן בתשו' סי' ע"ו לענין זושא פנחס וכ"כ כ"ג בח"ג סי' צ"א שהורה לכתוב פרדיל לאה ולכן דבריו בסי' ק' צע"ג: שם פחיר סוס"י ק"ד פתב פבוד גאוונו דהי' גט ששם אבי' הי' בפ"כ אליה ולתורה נקרא אליהו יואל והכריע שלא לכתוב שם אבי' פלל ולא זכיתי להבין דהרי לכאורה טוב יותר נכתוב אליהו יואל דמתקרי אליה דהנה בעיקר הדברים שפתב מהרי"ט לכתוב שני גיטין בשם אליה ובשם אליהו שהובא בב"ש אות א' ולא סגי בגט אחד אליהו דמתקרי אליה היינו משום שיש ספק אם נקרא פלל לתורה אליהו וכמו שהאריף הט"ג בזה ולכן פינו דצריף שני גיטין לכן סגי בגט אחד בשם אליהו ושני בשם אליה אף דלכאורה הי' יותר טוב לכתוב גט א' אליהו דמתקרי אליה אולם במי שידוע לנו שנקרא לתורה בשם אליהו ובפ"כ נקרא אליה בנדאי דסגי בגט אחד אליהו דמתקרי אליה וכמו שכ' הט"ג בלקו"ש עיירות סקי"ג הלכה למעשה בגט א' בפ"פ דמיין ואף שכ' הנוב"י בסי' צ' שדרף הש"ץ לעשות פן בכל מי ששמו אליה בלי חקירה נראה דהיינו בעובדא דיד' דלא נודע פלל שמו רק ששאל לחזן הכנסת ואמר לו שפנו עולה לתורה פן אליהו וע"ז פתב דאין ראי' מהש"ץ אבל במי שידענו שעולה בעצמו לתורה בשם אליהו פשיטא דלא מספקינן פלל בזה דהא אף לכתחלה ס"ל להפוסקים דכותבין מלא אם לא נודע פלל שמו ומשום דהרוב הוא אליהו מכ"ש במי דידעין דנקרא לתורה אליהו דאמרינן ששמו פן מלא ולא נשאר ספק רק מפח קריאת העולם ולפ"ז סגי לכתוב אליהו דמתקרי אליה, והנה הט"ג פתב

שם בשם הס"מ דאין לכתוב אליהו דמתקרי אליה וסגי בגט א' ששמו אליהו וכתב הט"ג משום דהוי קיצור השם ע"ש ונראה דלא ניחא להו לכתוב קיצור השם במקום דסגי בלא"ה ובמ"א הארכנו בזה ועכ"פ נראה דזהו דוקא במי שנקרא לתורה אליהו ושמו בפ"כ אליה בזה אין מצריכין לכתוב דמתקרי אליה אבל בנ"ד ששמו לתורה אליהו יואל ונקרא בפ"כ אליה דבלא"ה יש לכתוב דמתקרי להשמיט שם יואל בזה לכו"ע פותבין אליהו יואל דמתקרי אליה ואין שום גמגום בזה לכל הפוסקים ול"ל לכנוס בפרצה דחוקה להשמיט שם האב, וכ"ג בעצמו בסי' ק"ח בא' ששמו אליה ולא נודע קריאתו לתורה אם אליהו או אליה וכתב דסגי בשם אליהו ואולי טוב יותר לכתוב אליהו דמתקרי אליה ע"ש והדברים נראים פסותרין זא"ז וצ"ע:ג: בסי' ק"ה פתב וז"ל גם מ"ש דהמגרש נקרא אלטר ושם המובהק נקרא נכד עולה וחותרם דוד אליהו פשיטא דיש לכתוב אלטר דמתקרי דוד אליהו עכ"ל הטאהור, וצ"ע דלכאורה יש לכתוב דוד אליהו המכונה אלטר וכמ"ש בסי' ק"א אף י"ל דלא ניחא לי' לכ"ג בזה משום דלא ברירא לכתוב המכונה ע"ז משום דבאמת אין אלטר פינאי לעז לשם דוד אליהו פכל הכינויים היוצאים משמות הקדושים ובסי' ק"א פתב רק לפי דעת השואל אף לענ"ד נראה דאין חשש מלכתוב דוד אליהו המכונה אלטר והנו"ב בסי' קי"ט נסתפק אם לכתוב שרה המכונה הינדל היינו משום דשם הינדל הוא שם העריסה ושם שרה הוא אח"כ מחמת חולי פמבואר שם אבל לולי זה הי' ניחא לי' לכתוב המכונה הינדל אף דאין שייכות זה לזה.

שוב מצאתי בח"ב סי' נ"ה שהורה לכתוב חיה דמתקריא באבא משום דשם העריסה עיקר וקודם ולכאורה זה סותר למ"ש בתשו' סי' ק"ה לכתוב אלטר דמתקרי דוד אליהו: בח"ג סי' צ"א פתב באשה שנקראת בפ"כ פראדל ומקצת קורין אותה פראדל לאה והורה לכתוב רק פראדל לבד.

וצ"ע דהרי זה הדין ממש הוא מבואר בט"ג בלקו"ש ס"ק ט"ו מי ששמה מעריסה שאסיה טובא וכמעט פל בני העיר קורין אותה טובא לבד ומקצת בנ"א קורין אותה שאסיה טובא והורה לכתוב שני גיטין בא' שאסיה טובא דמתקרי טובא והשני להיפך ואם פתב גט אחד טובא לבד אין להתיר כ"א בשעת הדחק ועיגון גדול ע"ש ומשום דאע"ג דרובא קורין לה טובא לבד מ"מ גם בכותב שם העיקר לבד אין להתיר כ"א במקום עיגון גדול ע"ש ולפ"ז תמהני על רבינו הגדול שהורה לכתוב לכתחלה רק שם פראדל ולהשמיט שם הטפל ואי משום הספק פיצד לכתוב דמתקרי בזה לכאורה אין נ"מ כ"כ דע"ז הלכה רוחת בשו"ע סי' קכ"ט ס"ב דאם שני השמות פתובין בפירוש בגט אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה ואף להב"ש דמחמיר לכתחלה כ"ז שלא ניתן מ"מ אין זה דומה לאם לא נכתב פללשם העריסה והמיעוט קורין אותה בשם זה ואין אני מקשה מלקו"ש על רבינו רק דהדעת והסברא נותן פן וכמ"ש הט"ג שם מילתא בטעמא, וכבוד גאונו רמז לעיין בט"ג בסעיף ל"ד מ"ש בשם המאיר נתיבים וכתב דאף הט"ג שחולק פאן דאין פאן חתימה כו' ובעניי לא הבנתי דשם מיירי שנקרא בפ"כ אלי' לבד ורק החתימה הוא אלי' אהרן וע"ז מגמגם המאיר נתיבים אם לכתוב לכתחילה אלי' אהרן בשביל החתימה כמ"ש הט"ז אבל פאן בודאי דיש לכתוב דמתקרי בשביל המקצת, וביותר מ"ש רבינו דאף הט"ג שחולק כו' תמינהני דהרי הט"ג פתב בהדיא בעובדא זו דאם לא יכתוב אלא שם טובא לבד דאין להתיר כ"א במקום עיגון גדול, ומ"ש רבינו דהוי פראדיל

תְּנִיכָה שֶׁהִפְלֵל קוֹרִין לוֹ צ"ע דְּאִיָּה הָיָה ע"י הָרֹב תְּנִיכָה שֶׁהִפְלֵל קוֹרִין וּלְפ"ז צע"ג: סִימָן
מג י"ג שְׁבֵט תרל"ג ע"מ פּעטֶרבוֹרֵג.

כְּבוֹד הָרַב הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל כּו' רַבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְּאִיר לְאַרְצָא וּלְדָרִים בְּחִבּוּרָיו הַקְּדוּשִׁים
וְהַיְקָרִים כַּקְּש"ת מו"ה מְאִיר לִיבוּשׁ מְלָבִים נ"י (זצ"ל) הַאֲבֹד"ק מְאַחְלִיב אַחֲרֵי מְבוֹא
ד"ש פְּמִשְׁפֹּט כּו' הַגִּיעֵנִי גִיה"ק וְאַתְעַנֵּג מְאוֹד עַל מְתַק אֲמָרִיו כִּי נַעֲמוּ כּו' וְהִנֵּה בְּמִכְתָּבִי
הִרְאִישׁוֹן לַכ"ג לֹא רְצִיתִי לְהַאֲרִיךְ מִדְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים לְפָנֵי גָאוֹן עוֹלָם.

אֲשֶׁר כָּל רֵז מִמֶּנּוּ לֹא נֶעְלַם. אוֹלָם אַחֲרֵי רוֹאֵי כִי כ"ג הִשְׁיֵג עָלַי ג"כ מִדְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים
ע"כ הִנְנִי לְהַשִּׁיב דְּבָר מַעֲנָה בַקָּצֶרָה.

הִנֵּה בְּמָה שֶׁכְּתַבְתִּי בְּמִי שֶׁחֹתֵם צְבִי נַח וְנִקְרָא בְּפִי כֹל וְכֹן לְתוֹרָה בְּשֵׁם נֹחַ דִּישׁ לְכַתּוֹב
צְבִי נֹחַ דְּמִתְקָרִי נֹחַ, כְּתַב כ"ג וְז"ל לֹא כִּינּוֹן יָפָה שֶׁלֹּפְמ"ש בְּשׁו"ת חת"ס בְּמִי שֶׁהִי שְׁמוֹ
מְעַרְסָה וְחֹתֵם שְׁמוֹאֵל הַיְרֵץ וּלְס"ת וּבְפִי כֹל נִקְרָא שְׁמוֹאֵל יֵשׁ לְכַתּוֹב שְׁמוֹאֵל דְּמִתְקָרִי
שְׁמוֹאֵל הַיְרֵץ וְה"ה בְּנ"ד יֵשׁ לְכַתּוֹב נֹחַ דְּמִתְקָרִי צְבִי נֹחַ עַכ"ל הַטְּהוֹר, וְנִפְלְאֵתִי מְאֹד
דְּהָרִי כְּדְבָרֵי מְפֹרָשׁ בְּאֵר הַיֵּטֵב לְהַגָּאוֹן בְּעַל טִיב גִּיטִין בְּלִקוּ"שׁ סְעִיף ל"ד וְז"ל מִי שֶׁהִי
שְׁמוֹ אֵלִי אֶהְרֵן מְעַרְסָה וְכֹן הִי חֹתֵם וּבְפִי הָעוֹלָם לֹא הִי נִקְרָא רַק אֵלִי לְבַד וְכֹן עוֹלָה
לְתוֹרָה יֵשׁ לְכַתּוֹב אֵלִי אֶהְרֵן דְּמִתְקָרִי אֵלִי וְאֵם כְּתַב אֵלִי לְבַד פֶּשֶׁר בְּדִיעֶבֶד עַכ"ל הַט"ג
ע"ש וּמְפֹרָשׁ בְּהַדְרָא לְהַיְקָרָה דְּלֹא כַּהַחֲת"ס, הֵן אֲמַת דְּדַעַת הַחַת"ס נִרְאָה דְּהוּא בְּפִשְׁטוּת
דִּישׁ לְהַקְדִּים הַשֵּׁם שְׁנִקְרָא בְּפ"כ וְעוֹלָה לְתוֹרָה דְּהוּא עֵינֵקֶר אֲבָל גַּם הַט"ג הָאֲרִיָּה שֶׁם
בְּבִיאוֹר הַדְּבָר וְכֹן בְּשׁו"ת בֵּית אֶפְרַיִם סִי' פ"ה וְדַעַתוֹ בְּזָה הוּא דְּכָל מִי שֶׁנִּיחַן לוֹ שְׁנֵי
שְׁמוֹת מְעַרְסָה וְנִקְרָא בְּפ"כ בְּשֵׁם אֶחָד זֶה הָיָה רַק קִיצוֹר הַשֵּׁם מִשֵּׁם הַמְּוַבְּהֵק וְלִכְּוֹן סָגִי
אֶף כְּשִׁכּוֹתֵב שְׁנֵי שְׁמוֹת שְׁמַעְרִיסָה בְּלִבָּד רַק לְרוֹנְחָא דְּמִלְתָּא יֵשׁ לְכַתּוֹב דְּמִתְקָרִי ע"ש
הָאֶחָד וְלִכְּוֹן לְעַנּוּן הַקְּדָמָה שְׁנֵי הַשְׁמוֹת שְׁמַעְרִיסָה הֵן קוֹדְמִין לְקִיצוֹר הַשֵּׁם זֶהוּ דַּעַתוֹ בְּכָלֵל
בְּכָל סֵפֶר ט"ג לְהַלְכָה וּלְמַעֲשָׂה וְכֹן נִרְאָה שְׁזָה הוּא גַּם דַּעַת הַגָּאוֹן מְטָאֲרָנְאָפֵל בְּשׁו"ת
בֵּית אֶפְרַיִם שֵׁם, וּבְאֲמַת יְפֹלָא גַּם עַל הַחַת"ס שְׁלֹא הִבִּיא כָּלֵל דְּבָרֵי הַלְקוּ"שׁ הַנְּז"ל אַחֲרֵי
אֲשֶׁר פִּלְפֵל שֵׁם בְּדְבָרֵי הַט"ג וְכַתַּב שֵׁם לֹא שְׁבַקְיָנוּ סְפִיקְתוֹ מִפְּנֵי וְדָאֵי שְׁלָנוּ ע"ש וְהָרִי
כָּאֵן מְבוֹאָר דַּעַת הַט"ג, עַכ"פ הָרִי דַּעַת הַט"ג מְבוֹאָר בְּהַדְרָא לְהַלְכָה כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי וּמָה
גַּם דַּעַת הַט"ז הוּא דָּאִין לְכַתּוֹב דְּמִתְקָרִי ע"ש הַחֲתִימָה וְלִצְאָת יְדֵי הַט"ז בְּנֹדָאֵי דִּישׁ
לְכַתּוֹב לְכַתְּחִילָה כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַט"ג דְּכֹן יֵשׁ לְכַתּוֹב לְכַתְּחִילָה ע"ש וְכ"כ הַגָּאוֹן מֵהַרש"ק
זצ"ל בְּחִי אֲנָשִׁי שֵׁם כְּפָה פְּעָמִים בְּכַה"ג לִצְאָת יְדֵי הַט"ז לְהַקְדִּים שֵׁם שֶׁחֹתֵם בּוֹ נִגְד
שֵׁם שְׁנִקְרָא לְתוֹרָה וְנִקְרָא בְּפִי כֹל: וּבְמ"ש כְּבוֹד גָּאוֹנוֹ לְכַתּוֹב שֵׁם נַח לְבַד דְּהִינּוּ הַתְּנִיכָה
שֶׁהִפְלֵל קוֹרִין לוֹ הִנֵּה בְּאֲמַת גַּם אֲנִכִי נוֹהֵג כֹּן תְּמִיד לִצְאָת מְפֹל סֶפֶק לְכַתּוֹב שֵׁם הַתְּנִיכָה
בְּלִבָּד וְכַמ"ש כֹּל הָאֲחֵרוֹנִים אֵלָּא דְּלַפְעָמִים אֵינּוּ נוֹחַ לִי כ"כ דִּידוּעַ דְּרַף הָעוֹלָם בַּעַת
הַזֹּאת וּבִיחּוּד בְּפָה עִיר הַבִּירָה לְקוֹרָא כֹּל אִישׁ לְחַבְרֵירוֹ בְּשֵׁם תְּנִיכָת הַמְּשֻׁפָּחָה וְלֹא נִשְׂאָר
רַק שֵׁם הַקְּוֹדֵשׁ לְתוֹרָה וְשֵׁם תְּנִיכָת הַעֲצָם שְׁקוֹרָאִין ב"ב וְקוֹרִיבִים.

וּבְזָה וְכִיּוֹצֵא מְסוּפֶק אֲנִי כְּשִׁישׁ סֶפֶק בְּשֵׁם הַקְּוֹדֵשׁ אִם לְכַתּוֹב הַתְּנִיכָה לְבַד מֵאַחַר דְּגַם
הַתְּנִיכָה אֵין זֶה שֶׁהִפְלֵל קוֹרִין לוֹ דְּהָרֹב קוֹרִין בְּשֵׁם תְּנִיכָת הַמְּשֻׁפָּחָה אֵלָּא דְּבַנ"ד לְעַנּוּ"ד
מִטַּעַם אַחַר יֵשׁ לְעוֹרֵר בְּתְנִיכָה שֶׁהִפְלֵל קוֹרִין לוֹ אִם זֶהוּ מ"ש הִרְאִישׁוֹנִים דְּסָגִי אִפִּי
לְכַתְּחִילָה דְּהִנֵּה הַט"ג בְּשְׁמוֹת אֲנָשִׁים סִי' א' לְעַנּוּן אֵלֵיהֶוּ וְאֵלֵיהֶוּ שֶׁכְּתַב הַב"ש לְכַתּוֹב שְׁנֵי

גיטין הקשה מדוע לא יהי סגי בשם אליה שהוא חניכה שהפל קורין לו וכתב שם הט"ג דדוקא בחניכה שהוא קיצור השם או חניכה אחרת שידוע שאינו שם בפ"ע רק נגזר משם העיקר בזה סומכין לפעמים אפי' לכתחלה אבל לא פשהוא שם בפ"ע ע"ש, ולולי דמסתפינא הוי אמינא דכן נראה פשוטן של דברים מדברי הרא"ש בגיטין ל"ד והראשונים דדוקא בחניכה שאינו שם העצם רק נגזר משם העיקר אבל במי שיש לו שני שמות נבדלים שם אחד שנקרא לתורה ושם אחד שנקרא בפ"כ נראה מסברא דשם שנקרא בפ"כ אינו ענין לחניכה שהפל קורין לו דלא מסתברא פלל דשם שנקרא לתורה דלדעת כמה פוסקים הוא עיקר והוא מפורסם לכל העולם בבהכ"נ דיהא גרע משם הטפל שהוא שם שקורין לו המיעוט דצריף לכותבו מדינא דגמ' וע"כ צ"ל כמ"ש הט"ג דהראשונים מיירי בכה"ג שיש לו שם מובהק לתורה ולחתימה ושם החניכה שנקרא בפ"כ אינו שם העצם דבכה"ג סגי בחניכה לחוד דהפל יודעין דזהו חניכה שאינו שם העצם ולתורה יש לו בנדאי שם אחר אבל בשני שמות נפרדין אינו פן, והנה במי שיש ספק בשם הקדש שלו כמו יהודה או אריה כתבו כל האחרונים דסגי בשם החניכה לבד וא"צ לכתוב שני גיטין ובכ"ז בשם אליה ואליהו כתבו האחרונים לכתוב שני גיטין וכן נהגו כל פתי דינין ולא הספיקו עצמן בשם אליה דהוא החניכה שהפל קורין וע"כ פנ"ל, וגם הנו"ב בסי' צ' שכתב בגט ע"י שליח לכתוב אליה שהוא עיקר חניכה שהפל קורין לו ה"ד בעת הדחק אבל לולי פן גם להנו"ב יש לכתוב שני גיטין מה שאין פן בחניכה אחרת כמבואר בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ב ושו"ת שיבת ציון סי' פ"ז בשם הגאון הנו"ב.

ואף דהט"ג בעצמו בלקו"ש שם פתב דאם פתב רק אליה לבד פשר בדיעבד ושם בבאיורו פתב מטעם חניכה שהפל קורין לו, נראה דבנדאי בדיעבד אין לבדות חילוקים לפסול בכה"ג אבל לענין לסמוך בכה"ג גם ידי לכתחלה משום דעת הרא"ש הוא דבחניכה שהפל קורין לו פותבין פן לכתחלה בזה נראה בנדאי דעת תורה ודעת נוטה דבכה"ג בשמות נפרדים אין זה ענין לחניכה שהפל קורין לו.

וזאת שנית דלפי דעת הט"ג דשם אחד שנקרא בפ"י כל שנגזר משני שמות העריסה הוי רק כמו קיצור השם משם המובהק א"כ יש לשדות נרצא ממ"ש בשו"ת בית אפרים סי' פ"ז דדוקא חניכה שהפל קורין לו פשר אבל לא קיצור השם דגרע טפי מחניכה, וה"ר מדברי מהרלב"ח בתשו' סי' קל"א ומהראנ"ח והר"א שלום ע"ש, אלא דבזה ה"ל אפשר לחלק דזהו דוקא בקיצור השם שאינו שם לעצמו אבל בקיצור השם שהוא שם לעצמו אינו פן וצ"ע: ועוד בה שלישיה בשם שהפל קורין לו שאינו חניכה לבד רק שהוא שם העצם ויש לו שם נפרד אחד שנקרא לתורה או שחותם בו אם לכתוב לכתחלה שם שהפל קורין לו יש להעיר ע"ז ממ"ש הרמ"א בסי' קכ"ט סעי' ז' דאם לא פתב פהן או לוי י"א דפסול מאחר דנהגו לכותבו והוא מפסקי מהרא"י ס"ד והטעם הוא כמ"ש בב"ש דמאחר שנהגו לכותבו ובגט זה לא נכתב ש"מ המגרש אינו פהן ויאמרו איש אחר גירש ע"ש ולכאורה צ"ע דא"כ גם בכתב חניכתו לבד דכשר בדיעבד כמבואר שם בסעי' א' והוא משנה מפורשת ג"כ מאחר דלכתחלה בנדאי פותבין גם שם המובהק ובגט זה לא נכתב יאמרו שאיש אחר הוא שגירש והב"י פתב באמת דכיון דבחניכתו לחוד פשר בדיעבד א"כ שמו בלא פהן לא גרע מחניכתו לחוד ע"ש א"כ לדעת מהרא"י דאם לא

כתב פהן פסול תיקושי כנ"ל, וצ"ל דשאני חניכה שאינו שם העצם והפל יודעין שישי לזה גם שם המנבקה לזאת אין פאן לעז פלל דלא יאמרו דמדלא כתבו שם המנבקה איש אחר הוא שאין לו שם מנבקה דאין איש שאין לו שם המנבקה ובע"כ דחסרו שם המנבקה בגט אולם בשם שהפל קורין לו שהוא גם שם העצם ויש לו שם אחר אם לא נכתב רק שם שהפל קורין לו יש חשש לדעת המהרא"י, ונהי דבדיעבד בנדאי אין חשש דהא מבואר בשו"ע דאפי' גירש בשם הטפל בדיעבד מגורשת מ"מ לענין לכתחלה בנדאי יש פקפוק כנ"ל: ובשם אבי המגרש שעולה לתורה יצחק אייזיק וחומם ונקרא בפ"כ אייזיק לבד שפכתתי לכתוב יצחק אייזיק דמתקרי אייזיק, וכתב פבד גאוונו דל"ד למ"ש האחרונים שאם נקרא בשני השמות יכתוב שניהם שזה דוקא בשני שמות ממש כמו יהודה ליבאבל יצחק ואייזיק הוא שם אחד ושם יצחק ולעז האשכנזי איזאק ואנשי פולין מגורשי אשכנזי ילעזו אייזיק כו' ואם יכתוב יצחק אייזיק הוא פכופל שם יצחק, הנה אין להאריך בדבר שאין לו יסוד ושורש בש"ס והסברות בזה תלי' באובנתא דלפא ולדברי כ"ג גם אם חומם ועולה לתורה בשם יצחק אייזיק אין לכתוב יצחק אייזיק דמתקרי אייזיק אף האחרונים כתבו בהדיא דלא פנתי וכן הוא בשו"ת מ"מ חיים לכתוב יצחק אייזיק דמתקרי אייזיק וכן קלונמוס קלמן דמתקרי קלמן אף דקלמן הוי ג"כ קיצור השם לדעת כמה פוסקים.

סימן מד עש"ק נצבים כ"ה אלול תבר"ך לפ"ק. אחד מאנ"ח שדר פה שנים רבים והחזוק בפ"ב בשם חיים בן משה וכן חי' נקרא לתורה וחומם באגרות וכן נכתב בכתובה ובא לגרש את אשתו ואמר בפני ב"ד ושם אביו האמתי בעירו הוא נפתי אלא שמתמת יראה שינה שם אביו במתפנין ועלה בלכבי ספק עצום איך לכתוב הגט.

הנה לכאורה הדבר מבואר בשו"ע סי' קכ"ט לענין יוסף בן שמעון ששינה וכתב יוסף בן שמואל הגט פסול וי"א שאם נשאת לא תצא ודוקא אם החזוק בשם השני אבל בלא החזוק לכ"ע תצא ע"כ, עכ"פ בהחזוק שם אביו ששינוי מחלוקת הפוסקים בזה אם כתב בשם שהחזוק ששינוי אם נשאת אי תצא הרי דלכתחלה בנדאי צריך שיכתוב שם הראשון האמתי דאם יכתוב שם השינוי יש סוכרים דאם נשאת תצא, אולם הנה מקור הדיעה הראשונה שהגט פסול הוא משו"ת הרא"ש ונ"ל הרא"ש בתשובה פלל י"ז סי' י"ב ומה שכ' אדם א' שהמיר אביו והי' שמו יוסף בן שמעון ואחר שהמיר אביו הניח שם אביו וקרא שמו יוסף בן שמואל ואח"כ גירש את אשתו באותו שם החדש והכשירו הגט תמה אני על המכשירים אף אם יוכל אדם לשנות את שמו ולקרות לו שם אחר כדאמרין ג' דברים מבטלין הגזירה כו' וי"א אף שינוי השם כו' אבל שם אביו הא"י יכול לשנות והרואים הגט וכתוב בו יוסף בן שמואל יאמרו אינה מגורשת בו פי שם בעלה יוסף בן שמעון עכ"ל, אולם רש"י בתשובה כ' ונ"ל הא"ח שאלה אל הר"ש ו"ל יוסף ששינה שם אביו בגט שהי' שמו יעקב והוא כתב שמואל לפי שהי' אותו יעקב מומר ומת בדתו אין לקנטר בו מאחר שהחזיק שמו ושם אביו בן במדינה ומתקנת ר"ג נהגו לכתוב בגיטין פב"פ וכל שום אונטרן וחניכה דאית לי ולאבהתי הגט פשר שלא הצריכו חכמים לחזור אחר עדים דהחזיק שמו ושם אביו אלא ע"פ עצמו ומפני הרמאים שהיו משנים שםם תקן ר"ג לכתוב בן נמצא שגירש בכל שם שיש לו ולאביו ואם לא מפני שנשאת האשה ושלא להוציא לעז על הגט שלא תצטרף להוציא מזה הואיל ונתחזקה עמו הייתי מסכים

לרדות הרשע ולכופו עד שיכתוב גט בשם שפרור לאביו אבל עתה אין חשבון בדבר
ונסמוך על הדין ודת משה וישראל שהגט פשר ותהא האשה בהיתירא וצורינו יאיר
עינינו בתורתו שלמה בר יצחק ע"כ, ודעת הי"א בשו"ע דאם נשאת לא תצא הוא דעת
רש"י בתשובה הנ"ל דמהני חזקה לשם אביו והנה אף כי בשו"ע משמע דלשיטתו דוקא
אם נשאת לא תצא אבל לכתחילה לא תנשא מ"מ כבר כ' יפה הגאון מוהר"ח מוואלאזין
בתשובה והוא בספר נודע בשערים (ע"ש בחידו' הל' גיטין סי' קכ"ט) וז"ל וכל מענין
השופט בצדק יראה שדעת רש"י ז"ל הוא שהגט פשר עפ"י דין אף להנשא בו לכתחילה
משום דס"ל דמהני חזקה גם לשם אביו אף הואיל ודעת החכמים ששאלו שאלה זו ממנו
רצו להחמיר להצריכה גט אחר השיב להם רש"י ז"ל שלולי שנשאת ואיפא לעזו הי'
מסכים להחמיר לענין לכתחילה חומרא בעלמא לצאת ידי דעת החכמים השואלים אבל
מפני הלעז אין לכתוב גט אחר ומעתה נחזי אנן במי שבא ממדה"י לכאן והי' שם אביו
יוסף וקורין לו יוחנן והחזוק פן בשם אביו זמן רב הנה לשיטת הרא"ש דלא מהני חזקה
לשם אביו פשיטא דיש לכתוב שם יוסף כיון דלא מהני חזקה לשם אביו דבדיעבד אם
יכתוב שמו יוחנן הרי לדעת הרא"ש תצא, אולם לשיטת רש"י ז"ל דמהני חזקה לשם
אביו ואם כתב שם שיש לו לאביו כאן והחזוק בו תנשא אפי' לכתחילה וכנ"ל ולפ"ז יש
לענין הא בשם עצמו מבואר בשו"ע דמי שיש לו שם אחד ביהודה ושם אחד בגליל והוא
נאשתו במקום שאין מכירין אותו אלא בשם א' לכתחילה יכתוב כל השמות שיש לו או
יכתוב שם שיש לו שם ויכתוב וכל שום לכלול שאר שמות דשאר מקומות ואם לא כתב
אלא שם שיש לו במקום שהוא נאשתו שם פשר ע"כ וענין בג"פ דאין חילוק בין אם
השם שיש לו במקום פתיכה ונתינה הוא מלידה או מחמת חולי או מחמת מרדיו בכולם
שנה דצריף לכתוב שם שיש לו בכאן והחזוק בו ויכלול שאר שמות בכל שום או
דמתקרי' עכ"פ הרי מבואר דלענין שם עצמו אם החזוק כאן בשם אחר והפתיכה והנתינה
הוא כאן בעי לעיפובא שיכתוב שם שהחזוק בכאן אלא דלכתחילה יכתוב וכל שום לכלול
שמות דשאר מקומות אבל אם יכתוב שם שיש לו במק"א אף אם יכתוב וכל שום על
שם שיש לו במקום הנה הרי הגט בטל דמכיון שהחזוק כאן בשם יוסף אף שישמו האמתי
הוא יוחנן מ"מ בעי לעיפובא שיכתוב שמו יוסף שהחזוק בכאן וכיון דלשיטת רש"י
דס"ל דמהני חזקה לשם אביו ואין חילוק בין שם עצמו לשם אביו וכמו שכ' הג' מוהר"ח
ז"ל דפשיטא דסוגי' מוכיח דמהני חזקה לשם אביו דהא הא דהתקין ר"ג הזקן שיהי' פותב
כו' מפני תקון העולם היינו מפני הרמאים שהיו משנים שמם בגליל או ביהודה או מחמת
מרדות ואיזה סיבה ואי נימא דלשם אביו לא מהני חזקה אפתי לא נתקן העולם מפני
רמאים ששינו שם אביהם, עכ"פ כיון דדעת רש"י ז"ל דמהני חזקה לשם אביו ואם
נתגרשה בגט שכתוב שם אביו שהחזוק בכאן תנשא אפי' לכתחילה כנ"ל דאין לנו אלא
שם שהחזוק בו א"כ האף אפ"ל דלכתחילה לא יזכיר כלל שם שיש לאביו בכאן ויכתוב
רק שמו האמתי ומנ"ל לפלוגי ביניהו ממ"נ כיון דאם נתגרשה בגט כזה פשר להינשא
בו ומשום דמדמינן לה לשם עצמו שהחזוק בו א"כ לגמרי נדמינן לי' וכמו בשם עצמו
בעי זה השם שהחזוק בכאן לעיפובא פן נימא בשם אביו דאין לנו אלא שם שהחזוק
בכאן ובעי לעיפובא שם אביו שיש לו במקום הנה ובלא"ה הרי איפא לעזו או דבטל
לגמרי כיון שהחזוק אביו בכאן שמו יוחנן וחזקה מהני לשם אביו אף אפשר דבגט

יכתוב יוסף ולא יזכור פלל שם שיש לו בכאן ונהפוך הוא משם עצמו דבשם עצמו כה"ג אם לא יזכור השם שהחזיק בכאן הרי הגט בטל, ולפ"ז הי' נראה לכאורה גם לכתחלה לכתוב שם שיש לאביו בכאן ולכלול שאר שמות שיש לאביו בוכל שום או דמתקרי ויכתוב בן יוחנן דמתקרי יוסף לשיטת רש"י דחזקה מהני לשם אביו.

אלא דגם משו"ת רש"י בעצמו לא משמע פן שכ' דאי לא שנושאת הייתי מסכים לרדות לרשע שיכתוב לה גט בשם אביו האמתי משמע שאם יכתוב רק שם אביו האמתי ולא יזכור שם שיש לו בכאן שפיר דמי והוא תימה גדולה מאחר דהחזוק מהני מנ"ל לפלוגי בין שם אביו לשם עצמו דהרי בשם עצמו בעי לעיפובא שם שהחזוק וזה הוא העיקר ובשם אביו לכתחלה לא יכתוב פלל שם שהחזוק בו רק שם האמתי מלידה, ע"כ נ"ל לומר בזה דעובדא דרש"י מייירי שבעיר ובמקום הזה שנתגרשה הי' מתחילה שם אביו יעקב ואח"כ שינה שם אביו באותו מקום לשמואל ושם הראשון ג"כ לא נשתקע ממנו אלא שבנו שינה לקרותו בשם שמואל והחזיק עצמו פן בשם יוסף בן שמואל אבל רבים שהיו קורין אותו יעקב פינון שהי' בזה המקום.

ולפ"ז אם יכתוב שם האמתי לכ"ע מהני דאפי' בשם עצמו גופי' אם ישנה שמו לא מחמת חולי וסבה חזקה זה השם שקורין לו רבים הוא העיקר ומכ"ש בכה"ג שבנו שינה שמו אפי' תימא דמהני חזקה מ"מ שם הראשון הוא העיקר באם כתב שם הראשון וכל שום בודאי הגט פשר אלא שכתב שם האחר שהחזוק בו ודעת החכמים השואלים דלא מהני חזקה ולפ"ז זה השם אינו פלוס והוי פשינה שם האב אולם דעת רש"י ז"ל דמהני חזקה גם לשם אביו א"כ הרי יש לאביו שני שמות ובאיזה שגירוש מגורשת וכמבואר בשו"ע אפי' אם גירש בשם הטפל מגורשת אבל בנידון דידן שבא ממרחקים ושינה שם אביו ובכאן אין יודעים פלל שם אחר לאביו דבשם עצמו בכה"ג בעי לעיפובא שם שיש לו בכאן ואם יכתוב שם שיש לו במק"א אפי' אם יכתוב וכל שום הרי הגט בטל וא"כ פינון דמהני חזקה לשם אביו ולפ"ז הרי הוא דומה כמו שינה שם של עצמו וא"כ ע"כ צריף לכתוב אף לכתחילה שם אביו שיש לו במקום הזה דהאיף אפשרשלא יזכיר פלל שם שיש לאביו במקום הזה והחזוק בו והרי גבי שם עצמו אם לא יזכיר זה השם הרי הגט בטל ולפ"ז בני"ד צריף לכתוב חיים בן משה דמתקרי נפתלי לכתחלה ואם יכתוב חיים בן נפתלי לבד נראה דלשיטת רש"י להיפך יהי ספק פסול בגט ועובדא דרש"י מייירי פנ"ל, אולם הנה לשיטת הרא"ש דלא מהני חזקה לשם אביו לכאורה אף אם בא מארץ מרחק לכאן והחזוק שם אביו בשם אחר צריף לכתוב רק שמו האמתי ואם יכתוב חיים בן משה דמתקרי נפתלי הרי הגט פסול, אולם הג' מוהר"ח ז"ל מוואלאזין בתשובה שם רצה להשוות דעת הרא"ש לדעת רש"י בתשובה ע"ש שהק' דמה בכך שאינו יכול לשנות שם אביו כו' אטו לעצמו משנה שמו באמת כו' אלא ודאי נראה דעובדא דהרא"ש הוי שבמקום הגירושין עדיין מוחזק ששמו היהודית הוא שמעון ובכה"ג אם הי' משנה לעצמו שם אחר הי' מהני ולגבי דאבנה סברתו שפיר דלא מהני בפה שהוא מחזיק שם חדש לאביו וכן מטין דברי הטור דמייירי בכה"ג וכן יש לכונן גם בשו"ע דמייירי כה"ג ואין זה דומה לנ"ד שלא ידעו במקום הגירושין זה שיש לאביו שם אחר פלל אין לנו אלא השם שהחזוק בו ע"ש, עכ"פ הרי דאפשר דגם הרא"ש מודה בהכי שבא במקום אחר והחזוק כאן בשם אחר דכשר א"כ אשובה לדברינו דאפשר דגם להרא"ש צריף לכתחילה ג"כ

להזכיר שם שיש לו בכאן וכנ"ל אבל לשיטת רש"י דמהני חזקה נראה בנדאי דצריף לכתוב בגט משה בן נפתלי דמתקרי חיים ולפמ"ש הגאון הנ"ל גם לדעת הרא"ש פשר בכה"ג אלא דלרש"י בעינו פן לעיפובא, ולרונחא דמילתא להלכה נראה לכתוב שני גיטין באחד משה בן חיים דמתקרי נפתלי והשני משה בן נפתלי לבד לצאת מכל ספק ולפי שנה הוא דבר חדש דמפשטיות דברי השו"ע נראה בנדאי לכתוב משה בן נפתלי דהא מבואר דאם פתב שם שהחזיק פליגי אם נשאת אי תצא ע"כ אמרתי לרשום בספר מה שנלע"ד בדין זה, וצור ישראל יצילנו משגיאות.

אחד בא לגרש את אשתו והוא בא לגור פה מארץ פולין ושם שם אביו הוא רפאל זלמן אף זה עשרים שנה שבנו פה נקרא לתורה בן רפאל לבד וכן נכתב בכתובה בן רפאל ולחתום אינו יודע כלל.

והנה אפי' אם הי' חותם א"ע ג"כ בן רפאל לבד לכאורה תלי' באשלי רב רבני דלדעת הרא"ש בתישובה שתמה האיף יכול אדם לשנות שם אביו וס"ל דלא מהני שינוי לשם אביו אפי' בהחזק פן נמי לא מהני ולא יוכל לשנות שם אביו וכיון ששם אביו האמתי הוא רפאל זלמן האיף יוכל להחזיק לו רק שם אחד וצריף לכתוב שני שמות רפאל זלמן אבל לדעת רש"י דמהני חזקה לשם אביו א"כ גם בכה"ג פינון שהחזיק שם אביו רק שם אחד בלבד מהני ואם כ' רפאל לבד פשר אבל לשיטת הרא"ש אם יכתוב רפאל לבד אפשר דהוי פשינה שם אביו ועי' מ"ש לעיל בארובה מזה עכ"פ לכתחילה הסכמתי בזה לכתוב רפאל זלמן פשמו האמיתי וכפשטות השו"ע דלכתחילה יכתוב שם האמיתי בשונה וכן ה"נ הוי שינוי לשם אחד ושם האמיתי הוא שני שמות וד' יצילנו משגיאות.

סימן מה בעז"ה אלול תר"ל עה"מ פ"ב כבוד רעי אהובי הרב הג' סוע"ה המפורסם כו' מו"ה נפתלי אמשטרדם נ"י מורה צדק לעדתו ק"ק נאונגאראד. הגיעני אתמול מכתבו הטהור וע"ד שאלתו אם למשנה צ' כפופה וכתב כת"ר שלא ראה בשום סדר גטין לראשונים ולאחרונים למשנה צ' כפופה ואדרבה דקדקו לכתוב בן כפופה וכפופה וצדיק פשוטה.

הן אמת שבסה"ג הנמצא בידינו מהג' ר' מיכל ר' יונתם אשר פל הרבנים מסדרים מתוכו כ' רק למשנה הגימ"ל והפ"ה הפשוטה ונו"ן כפופה וכפופה וצדי"ק פשוטה, אולם זה סדר הגט נקרא סה"ג הקצר פי הגאון הנ"ל עצמו עשה סדר הגט הארוך והוא ביאור לסה"ג הקצר ומבאר שם פל מלה ומלה טעמו ונמוקו וע"ש שכ' וז"ל ומש"כ וכן יש למשנה הגימ"ל אע"ג דרמ"י וכן ס"ל מהר"י מינץ והר"מא לא הזכירו רק פ"ה ונו"ן ופ"א וצדי' פשוטין מ"מ מס"ג מוה"ר משה יפה משמע שמערין גם הנ"ן כפופה והמנהג הפשוט שמערין פל האותיות שכתבתי ונראה דהטעם משום דברוב גיטין לא נמצא בשיטה ראשונה פ"ה או נו"ן או פ"א וצדי' פשוטין כו' לכה מערין גם הנ"ן כפופה שדרף לכתוב עכ"פ בשיטה ראשונה שנת כף וכף ומשום לא פלוג מערין פל הנניין כפופין וזהו טעמו של מוה"ר משה יפה ואפשר דמזה נשתרבב המנהג לערות גם הגימלי"ן והצדד"ין כפופין והקופ"ן ובלא"ה הוא מנהג יפה כדי שיהא הגט יותר מעורה בכל שיטה עכ"ל הגאון בבקאור סה"ג הארוך, ומבואר בדבריו דהמנהג הוא גם לערות הצדד"ין כפופין ומזה יש ללמוד דט"ס הוא בסה"ג הקצר וצ"ל והצדי"ק כפופה וכפופה דהא

בשו"ע ורמ"י אינו מבואר רק הפשוטין אלא דבסה"ג של רמ"י משמע שמעריין גם הנו"ן
כפופה ונתן טעם ע"ז פנ"ל ומסיק ג"כ בטעם הדבר דמזה נשתררב המנהג לערות גם
הגימלי"ן והצדי"ן כפופים והקופי"ן ועפ"ז הוא דבריו בסה"ג ולפ"ז ברור דגם בסה"ג
הקצץ צ"ל צדדי"ן כפופין וכאמת אין לחלק כלל בין גימלי"ן לצדי"ן כפופין ועוד נראה
בחוש דצדי" כפופ המשוכה אין שינוי כ"כ פנו"ן כפופה דבנו"ן כפופה יותר יש לחוש
לנשתנה צורת האות, וצדי" הוא תמונת נו"ן ויו"ד וכן הצדי" הוא שנה לגימ"ל, ומ"ש
הגאון הנ"ל דמזה נשתררב המנהג כו' נראה ביאורו דהיינו אם הי' האות נו"ן בעצמו
משוכה הי' לחוש לנשתנה צורת האות וע"כ נהגו למשוך עוד אותיות כמו גימלי"ן וצדי"ן
שיהי' ניכר כי כתב הגט פה הוא, וכאמת על צדי" כפופה נראה דיש סמך יותר למשוך
אותה מגימ"ל או קו"ף דמשום שתמונת הצדי" הוא יו"ד ונו"ן וכיון שנהגו למשוך בגט
הנו"ן כפופה כמו דמבואר בשם מוה"ר מנשה יפה ממילא גם הצד"י יש לעשות פן דאל"ה
הוי שינוי בצורת האותיות פיון צדי" הוא נו"ן כפופה ממש עם יו"ד לכן יש לעשות
שניהם בדרך אחד וזה נ"ל ברור צדי" כפופה מסתבר עוד יותר מגימל למשכה ובסה"ג
הקצץ נדאי ט"ס כמבואר בסה"ג הארוך פנ"ל, וכן אני נוהג בכאן וכמזכיר לי שכן
המנהג בכ"מ וגם בהיות פה הרב הגאון מו"ה בצלאל הפהו וסדרנו יחד איזה גיטין
נדקדקנו בכל תיבות הגט ולא הרגיש כלום וכמזכיר שגם בווילנא נוהגין פן ומ"מ
בדיעבד שלא משוה הצדי" כפופה בנדאי אין חשש ונהג מדברי האחרונים משמע דעיקר
המנהג הוא מן הגמ' דמענרה ושב"ל ספר אחד ורק האחרונים מקשים דבגמ' משמע דאם
לא עירה פשר ונהג באמת בלא"ה הוא תמוה לכאורה דהאיה אפ"ל דהפ"י בגמ' דמענרה
הוא כמו שאנו נוהגים דמאי מהני זה שלא יהיו שני ספרים פיון שהנייר באמצע הוא של
הבעל, והתוס' והראשונים מפרשים או דמחזק ממש שא"צ להיות מוקף גויל או שהנו"ן
נכנס לתוך חלל הטי"ת ממש או הלמ"ד לתוך ח"ת אולם מה שמערה ומשוה האות למטה
מה מועיל זה פיון דכל החלק הוא של הבעל ממילא הוא ב' ספרים, ולכן נראה דגם הם
מפרשים דמענרה כפי' התוס' אלא דזהו רק באומר ע"מ שהנייר שלי ומ"מ פיון דמצינו
הסברא דשני ספרים לכן כתבו דיש לערות כמנהג שלנו.

שוב מצאתי במהרש"ל ביש"ש שהקדימני בזה יע"ש ועכ"פ האחרונים לא הוכיחו מהגמ'
אלא דאם לא עירה אינו פסול, ובעיקר פ"י הגמ' הי' נ"ל לפרש דמענרה הוא אינו מחובר
ממש ורק סמוך מאוד והיינו דבאמת בלא"ה צ"ל דהא דאמר והנייר שלי בין שיטה
לשיטה מ"מ נשאר לכל תיבה מעט חלק שיהי' מוקף גויל (לשי' הסוברים דגם בגט בעי
מוקף גויל) דאל"ה הרי אינו מוקף גויל וע"ז אמר דמענרה היינו שהאות העליון והתחתון
סמוכין מאוד באופן דהקפת גויל של שניהם מגיעין זה לזה.

וע"ד הג"פ של האיש שנקרא לתורה ישעיה בן ציון ונקרא בפי כל שיטה בענצא ודעת
כת"ר לכתוב ישעיה בן ציון דמתקרי ישעיה בענצא ולא לחוש דדלמא הי' שמו ישעיהו
מעריסה מאחר שנקרא לתורה ישעיה, הנה כדבריו מבוארין בס' חידושי אנשי שם
להגאון מהרש"ק מבראדי ע"ש וכאשר פמה פעמים בא לדי הייתי כמסתפק ג"כ לכתוב
החניכה לבד ישעיה שלכאורה פן יותר טוב אף בשו"ת שואל ומשיב לענין שם הנה אין
נ"ל לכתוב החניכה ודבריו שם צ"ע.

אך אם פה עֲשֵׂה או כה נִרְאֶה דְשִׁנְיָהֶם פְּשָׁרִים אִם יִסְכִּים כַּת"ר לְזֶה. וע"ד אִם לְכַתְּנָב
בה' לְבִסּוּף לֹא נִעְלַם מַכַּת"ר דָּאֵם פּוֹתֵב ה' בְּמָקוֹם אֶל"ף פְּשָׁר אֶךְ בַּכ"ז עַפ"י רוֹב אֲנָכִי
נוֹהֵג כַּמֶּש"כ כֹּל הָאֲחֵרוֹנִים לְכַתְּנָב בַּכַּה"ג בְּאֶל"ף וְאִין לְהו' מְדַבְּרֵי הַג"פ שְׁפַכְמָה דְבָרִים
יֵשׁ שְׁהֲאֲחֵרוֹנִים לֹא נִהְיִין פְּנוּתֵי: סִימָן מוּ בְּיָאוֹר שֵׁיטַת הַרְמַב"ם בְּדִין הַפּוֹסֵק עַל שְׁעַר
שְׁבִשׁוּק בְּדָבָר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ.

הַרְמַב"ם בַּפ' כ"ב מֵה' מְכִירָה פֶתֵב אִין אָדָם מְקַנָּה דְבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם כּו' הַמוֹכֵר פִּירוֹת
דְּקָל לְחֻבְרֵי יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ כּו' וְכָל הַחֹזֵר בּוֹ מְשַׁנְיָהֶם אִין חֲזִיב לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע, אָבֵל
הַפּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק וְלֹא הִי' אוֹתוֹ הַמִּין שְׁפָסֵק עָלָיו בְּרִשׁוּת מוֹכֵר חֲזִיב לְקַנּוֹת וְלִיתָן
לְלוֹקַח מֵה' שְׁפָסֵק וְאִם חֹזֵר מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע, וְכ"כ בְּשׁו"ע ס' ר"ט ס"ד אִין אָדָם מְקַנָּה
דְבָר שֶׁלֵּב"ל כּו' וּבִסְעִיף ה' דְבָר שְׁפָא לְעוֹלָם אֶלָּא שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ דִּינוּ בְּדָבָר שֶׁלֵּב"ל
שְׁלֵא קָנָה וְיָכוֹל כ"א מְהָם לְחַזֵּר בּוֹ כּו' הַפּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק וְקַבֵּל דְמִים כּו' חֲזִיב
לְקַנּוֹת וְלִיתָן לְלוֹקַח מֵה' שְׁפָסֵק וְאִם חֹזֵר בּוֹ מְקַבֵּל מִש"פ ע"ש בְּפִירוּשׁ הַסַּמ"ע וְהַש"ף,
וְכַתְּבוּ הָאֲחֵרוֹנִים דַּנ"מ בִּינְיָהֶם בְּתַרְתֵּי דְלַפְנֵי הַסַּמ"ע בְּיָצָא הַשְּׁעַר בְּקַנְיָן גָּמוֹר קוֹנָה
לְגַמְרֵי פִינּוֹן שְׁמֻצוּי לְקַנּוֹת וְהָא דְמְקַבֵּל רַק מִי שְׁפָרַע הִינּוּ מְשׁוּם שְׁלֵא הִי' קַנְיָן גָּמוֹר רַק
נִתְּן דְמִים וּבִלָּא יָצָא הַשְּׁעַר דְאִינוּ קוֹנָה אֶף בְּקַנְיָן גָּמוֹר גַּם מִש"פ לִיכָּא וְלַפְנֵי הַש"ף גַּם
בְּיָצָא הַשְּׁעַר אִינוּ יָכוֹל לְקַנּוֹת קַנְיָן גָּמוֹר אֶלָּא דַּמ"מ מְקַבֵּל מִש"פ וְה"ה בִּלָּא יָצָא הַשְּׁעַר
עֵינָן בְּנֵה"מ וּבְשׁו"ת רַעַק"א ס' קל"ד וְשִׁתִּי הַסְּבָרוֹת מְבֹנְאָרִין הֵן בַּב"י וּבַבְּדֵה"ב ע"ש,
וְעֵינָן קִצּוּה"ח שְׁפַתְב וְנִרְאִין דְבָרֵי הַסַּמ"ע דְּכַדְבְּרֵי מְבֹנְאָר בַּכַּס"מ דְּבִיבְיָא הַשְּׁעַר פִּינּוֹן
שְׁמֻצוּי לְקַנּוֹת הָיִי בְּבִרְשׁוּתוֹ וְד"ת מְעוֹת קוֹנּוֹת אָבֵל הִיכִי דְלָא קָנִי מֵה"ת אִינוּ מְקַבֵּל
מִש"פ וְכַמ"ש הַרְמַב"ם בְּמוֹכֵר לְחֻבְרֵי דְשֶׁלֵּב"ל דְאִינוּ מְקַבֵּל מִש"פ וּמְשׁוּם דְבַגְמ' ר"פ
הַזֶּהב אָמְרוּ אַא"ב מְעוֹת קוֹנּוֹת מְשׁו"ה קָאִי בְּאָבֵל וּמְשַׁמַּע דַּלְר"י הָא דְקָאִי בְּאָבֵל אִינוּ
אֶלָּא מְשׁוּם דַּד"ת מְעוֹת קוֹנּוֹת וְע"ש שְׁפַתְב דְהוּא מְחַלְוֹקַת בֵּין קָמָאִי הוּבָא בְּשַׁטְמ"ק שְׁם
דִּישׁ סוֹבְרִים דַּלְר"י אִינוּ בַּמֶּש"פ אֶלָּא הִיכִי דְמְעוֹת קוֹנּוֹת ד"ת וְדְשֶׁלֵּב"ל דְאִינוּ קוֹנָה
מֵה"ת אִינוּ בַּמֶּש"פ וְיֵשׁ סוֹבְרִים דְאָפִי לְדִינּוֹן דְקו"ל כַּר"י אַפ"ה קָאִי בַּמֶּש"פ אַפִּי הִיכִי
דְאִינוּ קוֹנָה בּוֹ מְעוֹת ד"ת וְשֵׁיטַת הַרְמַב"ם הוּא דְאִינוּ בַּמֶּש"פ הִיכִי דְאִין בּוֹ מְעוֹת קוֹנּוֹת
מְדַכְתֵּב בַּדְשֶׁלֵּב"ל דְאִינוּ בַּמֶּש"פ כּו' ע"ש.

וְהִנֵּה מִש"כ הַקִּצּוּה"ח דְבַכַּס"מ מְבֹנְאָר כַּהַסַּמ"ע אִינוּ מְוַכְרַע פְּלֵל דְזו"ל הַכַּס"מ שְׁם עַל
דְבָרֵי הַרְמַב"ם הַפּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק וְנ"ל שְׁרַבִּינוּ לְמַד דִּין זֶה מְדַתְנֵיא בַּתּוֹסְפֵתָא כּו'
הַמוֹכֵר פִּירוֹת לְחֻבְרֵי בְּחֻזְקַת שְׁיֵשׁ לוֹ וְנִמְצָא שְׁאִין לוֹ לֹא כֹל הִימְנוֹ לְאִבְד זְכוּתוֹ שֶׁל זֶה
וּמְפָרְשָׁה רַבִּינוּ בְּפּוֹסֵק עָמוֹ עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק שְׁפַכְר יָצָא וְלַעֲנָן קִיּוּם הַמְקַח לְמִי שְׁפָרַע
וְא"ת הָא פִּינּוֹן שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ לֹא קָנִי כּו' וְי"ל פִּינּוֹן שְׁזֵה דְבָר הַנִּמְכָּר בְּשׁוּק הו"ל בְּאִילוֹ
הוּא בְּרִשׁוּתוֹ כּו' וְלַפ"ז מִש"כ בְּסַמּוּף שְׁמִי שְׁהַקְנָה מְטַלְטְלִין אַג"ק שְׁאִם אִינָם בְּרִשׁוּת
מוֹכֵר אִינָם קְנוּיָם ה"ד מְטַלְטְלִין שְׁאִין פִּיּוּצָא בְּהֵם נִמְכָּר בְּשׁוּק, א"נ דְּכְשַׁנְתָּן דְמִים נִמְכָּר
אֵע"פ שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ פִּינּוֹן שְׁהוּא בְּעוֹלָם קָנָה לַעֲנָן מִי שְׁפָרַע אָבֵל בְּשְׁהַקְנָה לוֹ מְטַלְטְלִין
אַנ"ק אֵע"פ שְׁהִיוּ בְּעוֹלָם פִּינּוֹן שְׁלֵא הִיוּ בְּרִשׁוּתוֹ הֵהוּא קַנְיָן לֹא מְהִי מִיּוֹדֵי מְדִין קַנְיָן
אַנ"ק עַכ"ל, הָרִי דַלְתֵי רַאשׁוֹן ס"ל דְפּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק הָיִי בְּדָבָר שְׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ
וְאִם הַקְנָה לוֹ בְּקַנְיָן גָּמוֹר כְּמוֹ אַג"ק קוֹנָה לְגַמְרֵי וְלִתֵּי הַשְּׁנֵי אִינוּ קוֹנָה לְגַמְרֵי אַפִּי בְּקַנְיָן
גָּמוֹר רַק בְּנִתְּן דְמִים קוֹנָה לַעֲנָן מִש"פ פִּינּוֹן שְׁהוּא בְּעוֹלָם וְהֵן הַמָּה שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים

שבסמ"ע וְש"ף ולפ"ז צ"ע על הקצוה"ח שכ' דבכס"מ מְבֹנָאָר כסמ"ע וְהָרִי בתי' הַשְּׁנִי
מְבֹנָאָר לְהַדְלִי' גַם פְּהֵש"ף וְאִין מְדַבְרִיּוּ כָּל הַכְּרַע פְּלָל, (וְעֵינִין בְּנִתְה"מ שכ' ג"כ דְּזָה תְּלִי
בְּשִׁנֵי הַתִּירו' שְׁבַכְס"מ ע"ש), אוּלָם דְּבָרֵי הַכַּס"מ בְּלֹא"ה צַע"ג פִּינֹן דְּלִתְנִי' הָרֵאשׁוֹן ס"ל
דִּינְצָא הַשְּׁעָר הַגִּי פְּדָבָר שְׁבַרְשׁוֹתוֹ וּבְקִנְיָן גְּמֹור כְּמוֹ מְטַלְטְלִין אַג"ק קוֹנָה לְגַמְרִי וּלְפ"ז
צ"ל דְּמ"ש הָרַמְבַּ"ם דְּצָרִיף לְקַבֵּל מִש"פ הֵינְנוּ פְּכָל קִנְיָן מְעוֹת דְּעַלְמָא וְא"כ תְּמוּהָ מְאֹד
מ"ש הַכַּס"מ דְּרַבֵּינוּ מְפָרֵשׁ הַתּוֹסֵף לְעַנְיָן קִיוּם הַמְּקַח לְמִש"פ הָא הַתּוֹסֵף מִתְּפָרֵשׁ
כְּפִשׁוּטוֹ בְּפוֹסֵק עֲמוֹ עַל שְׁעָר שְׁבַשׁוּק וְהַקְנָה לוֹ בְּקִנְיָן גְּמֹור וְזֶה מְמִילָא מְשַׁתְּמַע פִּינֹן
דִּינְצָא הַשְּׁעָר הַגִּי פְּדָבָר שְׁבַרְשׁוֹתוֹ וְקוֹנָה קִנְיָן גְּמֹור א"כ הֵיכִי שְׁנַתָּן מְעוֹת צָרִיף לְקַבֵּל
מִש"פ וּבב"י ס' רי"א פְּתַב ג"כ דְּהָרַמְבַּ"ם מְפָרֵשׁ הַתּוֹסֵף בְּפוֹסֵק עַל שְׁעָר שְׁבַשׁוּק וְלֹא
הַזְכִּיר שָׁם לְעַנְיָן קִיוּם הַמְּקַח לְמִש"פ ע"ש, וְדוֹחֵק לוֹמַר דְּדַבְרֵי הַכַּס"מ הוּא לְתִי' הַשְּׁנִי
דְּלַעוֹלָם אִינוּ קוֹנָה קִנְיָן גְּמֹור רַק לְמִש"פ אִף בִּינְצָא הַשְּׁעָר וּמ"ש הַכַּס"מ דְּרַבֵּינוּ מְפָרֵשׁ
בְּפוֹסֵק עֲמוֹ עַל שְׁעָר שְׁבַשׁוּק שְׁכָבָר יֵצָא אִף דְּמִש"פ צָרִיף לְקַבֵּל אִפִּי' בְּלֹא יֵצָא הַשְּׁעָר
כְּמ"ש הַשְּׁ"ף וּבַדְה"ב הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּבִלֹא"ה הַגִּי בְּאִיסוּר וְלִהְיֵי אִינוּ מְקַבֵּל מִש"פ וְכַמ"ש
הַשְּׁ"ף וְזֶה דוֹחֵק דְּהָא הַכַּס"מ פְּתַב ע"ז וְא"ת הָא פִּינֹן שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לֹא קִנְיָ וְתִי' דִּינְצָא
הַשְּׁעָר הַגִּי פְּדָבָר שְׁבַרְשׁוֹתוֹ וְאִג"ק קוֹנָה קִנְיָן גְּמֹור הָרִי מוֹכַח דְּזָה קָאִי גַם לְתִי' הָרֵאשׁוֹן
וְצ"ע וְעַכ"פ מְדַבְרֵי הַכַּס"מ אִין שׁוּם הַכְּרַע לְדַעַת הַסַּמ"ע פְּנ"ל, אוּלָם בְּאַמַּת תְּמַהֲנִי עַל
הַקְצוּה"ח מֵה שְׁרָצָה לְהַעֲמִיס בְּדַבְרֵי הַמְּחַבֵּר פִּי' הַסַּמ"ע וְלִהְיוֹת לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם וְהָרִי
הַמְּחַבֵּר הַשְּׁמִיט מֵה שְׁכ' הָרַמְבַּ"ם דְּהַמּוֹכֵר לְחַבְרוֹ דְּשִׁלְב"ל כָּל הַחֹזֵר בּוֹ אִינוּ מְקַבֵּל מִי
שְׁפָרַע וְצַע"ג עַל הַמְּחַבֵּר שְׁכַתְּבַת פְּלִשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם אִין אָדָם מְקַנָּה כּו' הַמּוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל
כּו' וְהַשְּׁמִיט מ"ש דְּקָל הַחֹזֵר בּוֹ אִינוּ מְקַבֵּל מִש"פ וּמְזָה מְשַׁמַּע דַּס"ל לְהַמְּחַבֵּר כְּפִי'
הַשְּׁ"ף דְּאִף הֵיכִי דְּאִינוּ קוֹנָה ד"ת בְּמְעוֹת צָרִיף לְקַבֵּל מִש"פ וְכַמ"ש בְּבַדְה"ב, וְהִנֵּה גַם
בְּשִׁי' הָרַמְבַּ"ם אֲנִי דֵּן מְלַבֵּד מִש"כ בְּסַפְרֵי (עֵינִין בְּפִר"י ח"א ס' נ') לְהוֹכִיחַ מְלִשׁוֹן
הָרַמְבַּ"ם כְּפִי' הַשְּׁ"ף דְּלַעוֹלָם לֹא קִנְיָ ד"ת גַּם בִּינְצָא הַשְּׁעָר אֲלֵא דְּמ"מ מְקַבֵּל מִש"פ ע"ש
עוֹד יֵשׁ לִי לְדוֹן דְּהָרִי הָרַמְבַּ"ם הוֹלֵף תְּמִיד בְּעַקְבוֹת רַבּוֹ הָרִי"ף ז"ל וּמְדַבְרֵי הָרִי"ף נִרְאָה
בְּרוּר דַּס"ל דְּאִפִּי' לְר"י אִיכָא מִש"פ אִפִּי' הֵיכִי דְּאִינוּ קוֹנָה ד"ת, דְּהִנֵּה הָרִי"ף בִּפ' הַזְּהָב
פְּתַב אֲמַר רַבָּא אִין לְנוּ עָלְיוּ אֲלֵא אִין רוּחַ חֲקָמִים נוֹחָה הֵימְנוּ וְדוֹקָא דְּבָרִים בְּלֹא מְעוֹת
אֲבָל דְּבָרִים וּמְעוֹת קָאִי בְּאֲבָל אֲמָרוּ דְּבָרִים וּמְשַׁכּוֹן לֹא קָאִי בְּאֲבָל אֲמָרוּ דְּגָרְסִינֵן
בְּקִידוּשֵׁין בִּפ"ק בְּנִי ר"ה כּו' זָבִין אֲמַתָּא בְּפִרְיֵי כּו' אוֹתִיבוּ נְסָפָא עֵילְוֹן' לְסוּף אִינְקָר
אֲמַתָּא אֲתִי לְקַמְנִי דְּר' אֲמִי א"ל פְּרִיטִי אִין פָּאן נְסָפָא אִין פָּאן ע"ש וְהֵינְנוּ מְדַלָּא קְאָמַר
דְּמְקַבֵּל הַמּוֹכֵר מִש"פ, וּמְזָה נִרְאָה דַּס"ל לְהָרִי"ף דְּגַם לְר"י קָאִי בְּאֲבָל אִף הֵיכִי דְּאִינוּ
קוֹנָה בְּמְעוֹת ד"ת כְּמוֹ לְר"ל דְּאִיכָא מִש"פ אִף דְּבִנְדָאִי אִין מְעוֹת קוֹנוֹת וְרַק מְשׁוּם דְּבָרִים
וּמְעוֹת קָאִי בְּאֲבָל וְהֵינְנוּ דְּצָרִיף לְהַבִּיא רֵאִי' דְּבַדְבָרִים וּמְשַׁכּוֹן לֹא קָאִי בְּאֲבָל דְּאִף דְּמִש"פ
אִיכָא אִפִּי' הֵיכָא דְּאִינוּ קוֹנָה ד"ת מ"מ פִּינֹן דְּמְנָה אִין פָּאן מְשַׁכּוֹן אִין פָּאן לֹא נְחָשְׁבַת
מְשַׁכּוֹן פְּלָל לְמְעוֹת וְלֹא מְקָרִי דְּבָרִים דְּאִיכָא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת דְּלֹא מְיַקְרִי מְעוֹת פְּלָל דְּאִי
נִימָא דַּס"ל לְהָרִי"ף דְּלְר"י לֹא קָאִי בְּאֲבָל רַק הֵיכִי דְּמְעוֹת קוֹנוֹת ד"ת א"כ מֵה צָרִיף
לְה"ר דְּדְבָרִים וּמְשַׁכּוֹן לֹא קָאִי בְּאֲבָל פְּשִׁיטָא פִּינֹן דְּמְשַׁכּוֹן אִינוּ קוֹנָה מֵה"ת וְדָאִי דְּלֹא
קָאִי בְּאֲבָל וְהָרִי בְּגַמ' אֲמָרוּ בְּהַדְּיָא אַב"ב מְעוֹת קוֹנוֹת מְשׁו"ה קָאִי בְּאֲבָל, וְאִף דְּהַנְמוּק"י
פְּתַב וְז"ל וְשַׁעֲמוּ דְּדְבָרִים וּמְעוֹת קָאִי בְּאֲבָל אֲמָרוּ הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּקִי"ל כְּר"י דְּמְעוֹת קוֹנוֹת

ד"ת ע"ש אוילם באמת דבריו צע"ג פנ"ל דא"כ למה הוצרך לה"ר דמשפון לא קאי באבל ומזה נראה ברור דס"ל להרי"ף דגם לר"י קאי באבל אף היכי דאינו קונה מה"ת ועיין מ"ש בספרי (בח"א סי' נ') עוד בזה, ועוד דזה הלשון שכתב הרי"ף ודוקא דברים בלא מעות אבל דברים ומעות קאי באבל זה הלשון ממש מבואר בגמ' אליבא דר"ל דמשני לדידי' קאי באבל משום דברים ופריה בדברים מי קאי באבל ומשני דברים ואיפא בהדיניהו מעות קאי באבל דברים וליפא בהדיניהו מעות לא קאי באבל ע"ש ומזה נראה ברור דכונת הרי"ף הוא משום דברים דאיפא בהדיניהו מעות ומשום דלמסקנא גם לר"י איפא מש"פ משום דברים ומעות כמו לר"ל דלפני המבואר בס"ד בגמ' אא"ב מעות קונות היינו דקאי באבל א"כ הא דקאי לר"י באבל הוא משום דמעות קונות ד"ת ולא משום דברים ומעות וכ"ז ברור.

וכ"ה דעת תלמידו הר"י בן מיגש דאף לדידן דקיי"ל כר"י מ"מ איפא מש"פ אף היכי דלא קני מה"ת במעות ומשום דלמסקנא גם לר"י קאי באבל משום דברים ומעות כמו לר"ל ע"ש בשטמ"ק, ולפ"ז נראה בנדאי דגם הרמב"ם אגזיל בשיטת רבותיו הר"י בן מיגש והרי"ף דלעולם איפא מש"פ אף היכי דלא קני מה"ת פגון המוכר לחברו דבר שאינו ברשותו וכמו שפ"י הש"ך פנ"ל, ועיין בחי' הר"ן ב"מ שהביא דברי הרי"ף הנ"ל ודחה דאפ"ל דלעולם מקבל מש"פ אף שלא הוזכר בגמ' ואח"כ כתב אבל יש לסמוך דברי הרי"ף מדאמרין לעיל ואי אמרת מעות אינן קונות אמאי קאי באבל אלמא דליפא מש"פ אלא במידי דמדאו' קני כו' ע"ש, מיהו נראה דהר"ן פתב זה רק לסמוך דברי הרי"ף אוילם הרי"ף בעצמו בנדאי ס"ל דאיפא מש"פ אף היכי דמדאורייתא לא קני במעות פנ"ל, ועי' בב"י סי' ר"ד שהביא דברי העיטור שכ' דבמשפון קאי במש"פ ובע"כ דס"ל דאף היכי דלא קני מה"ת מ"מ איפא מש"פ ועי' בב"י שם שכ' וז"ל ולענין הקונה קרקע כו' והניח לו משפון עליהם פתוב בחי' תלמידי הרשב"א שלא מצינו בקרקעות מש"פ ע"ש ומבואר ג"כ דאף דלא קני מה"ת איפא מש"פ (רק צ"ע דזהו סותר למ"ש בשטמ"ק בסוגי' דמעות קונות בשם הרשב"א דכל היכא דלא קני מה"ת ליפא מש"פ ע"ש) וכ"כ בחי' הריטב"א ב"מ דף ס"ג לענין מש"פ גבי מלנה וז"ל ומצאתי בשם הר"ז הלוי וז"ל דהוי לי' במעות לריל דאע"ג דלא קני לא מה"ת ולא מדרבנן קני לקבולי מש"פ ה"נ ל"ש כו' ובמלנה לא קני להו לגמרי אלא לקבולי מש"פ כו' ע"ש ומבואר ג"כ.

פנ"ל ועכ"פ נראה דגם הרמב"ם ס"ל דקאי במש"פ אף היכי דלא קני מה"ת. אלא הנה דברי הרמב"ם והשו"ע צריך ביאור במ"ש חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק ואם חזר בו מקבל מש"פ ואמאי לא פתבו וכל החוזר בו מקבל מש"פ וכמ"ש הרמב"ם לענין דשלב"ל וכל החוזר בו אינו מקבל מש"פ א"כ הכא בפוסק על שער שבשוק הו"ל לכתוב וכל החוזר בו מקבל מש"פ ומ"ש דנקט מש"פ דוקא לגבי מוכר ואפ"ל דהנה בשו"ת רעק"א סי' קל"ד כתב דמ"ש ואם חזר בו היינו אף שחזר שלא לקנות שלא כשי' הר"י בן מיגש דס"ל דוקא אם קנה ואינו רוצה ליתן לו ע"ש וכן מבואר בתשו' תה"ד סי' ש"כ שכתב וז"ל עוד פתב שם משם הרמב"ם בכה"ג חייב להעמיד המקח פגון הפוסק על שער שבשוק כו' חייב לקנות או לקבל מש"פ כו' ע"ש ולפ"ז פינו דהרמב"ם מיירי שחייב לקנות או לקבל מש"פ א"כ קודם קניה לא שייך מש"פ גבי לוקח פינו שהמוכר צדיין לא קנה פלל.

והנה מדברי תה"ד הַנ"ל משמע לכאורה כפי הסמ"ע וע"ש שכ' לענין המוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו שהוא כדשלב"ל וְהביא מ"ש הַרשֵׁב"ם וְהרא"ש בב"ב לענין דאמר לי ארעא ודקלי דאי לית לי דקלי זבין לי תרי דקלי דהוא רק שלא יהא מחוסר אַמְנָה וכתב אע"ג דכ' בַּמְרָדְכֵי בְּשֵׁם ר"נ גָּאוֹן דְּצָרִיף לְהַעֲמִיד לוֹ מְקַחוּ שְׁקִבְל עֲלֵיו כּו' עוד פתב שם משם הַרמב"ם בכה"ג חֲזִיב לְהַעֲמִיד הַמְּקַח כּו' מ"מ הָא קי"ל בַּפְּלוֹגְתָא דְּרַבְּנָן תָּא לָא מְפָקִינָן מְמוֹנָא כּו' דְּמַצִּי לְמִימַר קִים לִי פְּרַב אֶלְפָס וְרִשְׁב"ם וְאִשְׁר"י ע"ש ומשמע מדבריו דְּהַרמב"ם בַּאֲמַת חֲזִיב לְהַעֲמִיד מְקַחוּ דְּקוֹנָה קִנְיָן גְּמוּר וְאִף דְּהַרמב"ם פתב רק מש"פ צ"ל כמ"ש הסמ"ע משום דלא הי' פֶּאֶן רק מְעוֹת אֶבֶל הֵיכִי דְּהִי ק"ג בַּאֲמַת מְחֻיָּב לְקַנּוֹת דְּלֹא כּו' וְהָרָא"ש וְהָנָה מְדַבְּרֵי הַמְרָדְכֵי גּוֹפְנִי בְּב"ב שֵׁם שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַרמב"ם אַח"כ אִינוּ מְוַכְרַח מְדַבְּרֵי כ"כ שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַרמב"ם לְסִייעַ לְהַר"ן גָּאוֹן רַק מְדַבְּרֵי תה"ד מְבִנְיָן בְּהַדְּיָא פְּנ"ל לְמַעֲיִין שֵׁם, וְכַאֲמַת צַע"ג עַל הַתְּה"ד שֶׁלֹּא הֵבִיא פְּלִל דְּבָרֵי הַרמב"ם לְגַבֵּי דְּקַלֵּי שְׁכ' בַּפ' כ"ד מֵהַל' מְכִירָה הָאוֹמֵר לְחַבְּרוֹ קָרַע וְדְקָלִים אֲנִי מוֹכֵר לָהּ אִם רָצָה לְקַנּוֹת לוֹ ב' דְּקָלִים ה"ז נְקִנָה הַמְּקַח וְעִינָן בְּכִס"מ שֶׁדְּבָרֵי הֵם פְּנוּסָחָא שְׁלֵנוּ בְּהַלְכוֹת הַרִי"ף שֶׁפְּתַב לָאו חֲיוּבֵי מְחִיבֵינָא לִי לְמַזְבֵּן לִי תְּרֵי דְּקַלֵּי דְּדָבָר שֶׁלֵּב"ל הוּא ע"ש וּמְתַבָּאָר בְּהַדְּיָא מְדַבְּרֵי הַרמב"ם דְּאִינוּ מְחֻיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ מְקַחוּ דְּלֹא פְּהַר"ן גָּאוֹן וְאִיף פְּתַב הַתְּה"ד לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַרמב"ם דְּחֲזִיב לְהַעֲמִיד מְקַחוּ שֶׁלֹּא פְּדַבְּרֵי הַרִי"ף וְהָרָא"ש, וְהָנָה מְפָאֵן תְּשׁוּבָה בַּאֲמַת גַּם לְפִי הַסְּמ"ע וְכַנ"ל וְדוֹחֵק לְחַלֵּק בֵּין יֵצֵא הַשַּׁעַר לְדְקָלִים דְּהָרִי גַם דְּקָלִים הוּא מִיָּדֵי דְּשְׁכִיחַ לְמִזְבֵּן פְּדִמוּכַח מְדַבְּרֵי הַרִי"ף גּוֹפְנִי שֵׁם וְכֵן מְבִנְיָן בַּגְּמ' ב"מ גַּבֵּי שְׂדֵה סְתָם דְּסִמְכָה דַּעֲתוֹ וּפְרַש"י שֶׁהַרְבֵּה שְׂדוֹת מְצוּיִן לְקַנּוֹת וְה"ה דְּקָלִים, וְעִינָן בְּגִידוּלֵי תְּרוּמָה שַׁעַר מ"ו ס' ס"ב שְׁכ' לְחַלֵּק בֵּין יֵצֵא שַׁעַר קְבוּעַ לְמִיָּדֵי דְּשְׁכִיחַ לְמִזְבֵּן אֶבֶל אִינוּ מִן הַנִּכּוֹן וְהוּא דוֹחֵק גְּדוּל מְאֹד פְּדִמוּכַח מְדַבְּרֵי הַרִי"ף שֵׁם דְּהַפְּל תְּלוּי בְּמִיָּדֵי דְּשְׁכִיחַ לְמִזְבֵּן וַיֵּשׁ סוֹבְרִים דְּכ"ד דְּשְׁכִיחַ לְמִזְבֵּן הוּי פְּדָבָר שֶׁפְּרָשׁוּתוֹ אוּלָם הַרִי"ף וְדַעֲיָמִל' לָא ס"ל הֵכִי מְשׁוּם דְּכָל מִיָּדֵי שֶׁלֹּא בְּרָשׁוּתוֹ הוּי כְּדִשְׁלַב"ל א"כ גַּם בְּיֵצֵא הַשַּׁעַר הוּי דְּשֶׁלַב"ל וְאִין לְחַלֵּק פְּלִל בֵּין יֵצֵא הַשַּׁעַר לְמִיָּדֵי דְּשְׁכִיחַ לְמִזְבֵּן, שׁוּב רְאִיתִי בְּס' בְּנֵי יַעֲקֹב עַל הָעֵיטוֹר דָּף צ"ה שֶׁהַקְּשָׁה ג"כ עַל הַמְרָדְכֵי וְתה"ד מְדַבְּרֵי הַרמב"ם גַּבֵּי אַרְעָא וְדְקַלֵּי וְע"ש שְׁכ' דְּכִנּוּת הַמְרָדְכֵי דְּהַרמב"ם חוֹלֵק עַל הַר"ן גָּאוֹן ע"ש אוּלָם הַתְּה"ד שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַרמב"ם דְּחֲזִיב לְהַעֲמִיד לוֹ מְקַחוּ צַע"ג פְּנ"ל וְגַם אִין לוֹמַר דְּמְבִיא דְּבָרֵי הַרמב"ם עַכ"פ בְּפּוֹסֵק עַל שַׁעַר שֶׁבְּשׁוּק וְלְחַלֵּק בֵּין זֶה לְדְקַלֵּי דְּהָרִי בְּעוֹבְדָא דִּידִן' לֹא מִיָּרִי בְּזֶה רַק בְּמַרְגְּלִיּוֹת וְהֵבִיא דַּעַת הַרִי"ף וְהָרָא"ש בְּדְקַלֵּי וְהָרִי גַם דַּעַת הַרמב"ם גַּבֵּי דְּקַלֵּי הוּא מְשֵׁם כְּמ"ש הַרִי"ף וְהָרָא"ש וְכַמ"ש הַכִּס"מ וְלִזְאֵת דְּבָרֵי הַתְּה"ד צַע"ג פְּנ"ל וְלַעֲנִין מֵה שֶׁעֲמַדְנוּ לְמַעְלָה עַל דְּבָרֵי הַרמב"ם שֶׁפְּתַב וְאִם חֲזַר מְקַבֵּל מִש"פ וְלֹא פְּתַב דְּכָל הַחֲזוּר בּוֹ מְקַבֵּל מִש"פ לְכַאוּרָה הִי אַפ"ל ע"פ מ"ש הַרמב"ם גַּבֵּי דְּקַלֵּי אִם רָצָה לְקַנּוֹת לוֹ ב' דְּקָלִים נְקִנָה הַמְּקַח וְע"ש בְּמ"מ דְּמִשְׁמַע שֶׁהַלּוֹקֵחַ מְחֻיָּב לְקַבֵּל וְהַקְּשָׁה ע"ז מֵה נ"מ בֵּין לּוֹקֵחַ לְמוֹכֵר וְעִינָן בְּכִס"מ שְׁכ' דְּדִין זֶה מְוַרְכָּב הוּא דְּלַגְבֵּי מוֹכֵר חֲשִׁיב דְּבָר שֶׁאִינוּ בְּרָשׁוּתוֹ וְלַגְבֵּי לּוֹקֵחַ חֲשִׁיב פְּדָבָר שֶׁבְּרָשׁוּתוֹ ע"ש וּלְפ"ז אַפ"ל דְּלַכְּהָ פְּתַב וְאִם חֲזַר בּוֹ הִינּוּ אִף שֶׁפְּכָר קִנָּה מ"מ אִם חֲזַר בּוֹ הַמוֹכֵר א"צ לְקַבֵּל רַק מִש"פ אֶבֶל הַלּוֹקֵחַ מְחֻיָּב לְקַבֵּל וְאִינוּ יְכוּל לְחַזוֹר, אֲלֵא דְּבַאֲמַת זֶה אִינוּ דְּהָנָה בְּס' בְּנֵי יַעֲקֹב שֵׁם דָּף צ"ו תְּמָה עַל הַכִּס"מ דְּהִיכֵן מְצִינוּ שֶׁיְהִי הַמְּקַח קִיָּים לַגְבֵּי לּוֹקֵחַ וְלֹא לַגְבֵּי מוֹכֵר ע"ש וְכֵן

הביא בשם מהריב"ל שהקשה על הרמב"ם פן, אולם לענ"ד נראה בכונת הכס"מ דבאמת אין חילוק כלל בין מוכר ללוקח אלא דעיקר הדבר הוא דכ"ז שלא זבין המוכר הדקלים ולא באו לרשותו מקרי דבר שאינו ברשותו ואין לנו לחייב את המוכר שיקנה דקלים רק אם כבר זבין מוכר דקלי כיון שעפ"ה הוא ברשותו ורוצה לקיים מקחו מחויב גם הלוקח לקיים המקור ואין ה"נ שגם המוכר מחויב אז לקיים המקור ואינו יכול לחזור בו אלא דמ"מ ממילא יש חילוק בין מוכר ללוקח דהמוכר יש בידו לבטל המקח או לקיים שאם ירצה שלא לקנות הרשות בידו אבל הלוקח אין בידו לבטל המקח שאם ירצה המוכר לקנות בע"כ מחויב לקבל המקח וזה הדבר לקנות דקלים או לא הוא רק ביד המוכר וזה שכתב הכס"מ דלגבי לוקח דנין אותו כפא לעולם ולגבי מוכר פלא בא והיינו דהמוכר יש בידו לבטל המקח כגון שלא לקנות משא"כ הלוקח כנ"ל: והנה הרמב"ם בפ' כ"ב מה' מכירה פתב דבר שאינו ברשותו של מקנה אינו נקנה ונהרי הוא כדשלב"ל כיצד מה שאירש מאבא כו' מה שתעלה מצודתי כו' שדה זו לכשאקחנה קנוי' לה לא קנה פלום כו' ע"ש ולכאורה צ"ע דהא בגמ' ב"מ דף ט"ז אמר ר"ה אמר רב האומר לתבירו שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנוי' לה מעכשיו קנה אמר רבא מסתברא מלתא דרב בשדה סתם אבל בשדה זו לא כו' והאלו' אמר רב אפי' בשדה זו מפדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"מ כו' ומשמע דלמ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל אפי' בשדה סתם לא קנה דאל"כ מנ"ל דרב אמר לשמעתי' כר"מ דלמא באמת מיירי בשדה סתם ואפי' למ"ד אין אדם מקנה קנה ובע"כ דלמ"ד אין אדם מקנה אפי' בשדה סתם לא קנה ולכך מוכרח דס"ל לרב אדם מקנה וכו' פתב בהדי' בהגהות מרדכי להכריח פנ"ל וא"כ קשה דאמאי לא פתב הרמב"ם רבותא יותר דאפי' בשדה סתם לא קנה, ובס' בני יעקב עמד בזה וכתב דאין לומר דס"ל להרמב"ם דבשדה סתם באמת קנה דהרי הרמב"ם פתב גבי דקלי דאם רצה לקנות לו שני דקלים נקנה המקח הרי דס"ל דדוקא אם רצה שיהא המקח קיים הא לא"ה אין מחייבין אותו לקנות ומ"ש משדה סתם דאמרנו דקנה והתם נמי שדה סתם הוא ע"ש, אולם לפ"ד הנ"ל גיחא שפיר והפל הולך אל מקום אחד דהרמב"ם אגיל לטעמי' גבי דקלי דאם רצה לקנות ב' דקלים נקנה המקח ועפ"י מה שבארנו בכונת הכס"מ דאין חילוק כלל בין מוכר ללוקח ואם כבר קנה הדקלים גם המוכר מחויב לקיים המקח דכיון שפבר קנה מקרי דבר שברשותו פנ"ל ולפ"ז ה"ה בשדה סתם דאם קנה אס"פ שדה מחויב להעמיד מקחו ולכך נקט הרמב"ם דוקא שדה זו אבל בשדה סתם באמת קנה, ומה שהקשה בס' בני יעקב לא קשה מידי ודבריו צע"ג דנדאי הסוגיא דב"מ מיירי שפבר קנה דהרי שדה זו מיירי בהדי' דאמר לכשאקחנה קנויה לה ולפ"ז הא דאמר קנה היינו כשקונה השדה אס"פ אבל לכתחילה בנדאי אין מחייבין אותו לקנות וכן נראה בשדה סתם דאמר בגמ' קנה היינו ג"כ באם קנה שדה אס"פ אבל לא לחייב אותו לקנות וכן גבי חזר ולקחה מבועלים הראשונים היינו אם חזר ולקחה אבל אין מחייבין אותו ליקח וכן פרש"י שם בשדה סתם קנה אם יקחנה ואין יכול לחזור כשלקחה ע"ש ולפ"ז פשיטא דלא קשה כלל מארעא ודקלי אפי' אי גימא דס"ל להרמב"ם דבשדה סתם קנה דהרמב"ם מיירי שפבר קנה ובכה"ג בשדה סתם נתקיים המקח ומענין אם עדיין לא קנה בזה בין בשדה זו בין בשדה סתם אין מחייבין אותו לקנות וכמו גבי דקלים, ושפיר אפ"ל דהרמב"ם לטעמי' אגיל ומיירי שפבר קנה ובכה"ג בשדה סתם חייב להעמיד מקחו

והוא ממש כמו ארעא ודקלי וכמושפארנו לעיל בכונת הכס"מ בדת הרמב"ם, ועכ"פ דהרמב"ם לשיטתו ניחא שפיר רק דעדיין קשה לפ"ז הגמ' מנ"ל דרב ס"ל אדם מקנה דלמא ס"ל לרב אין אדם מקנה ומיירי בשדה סתם דאם קנה קרקע חייב להעמיד מקחו וכמו גבי דקלי שאם קנה דקלים נקנה המקח ונראה לישב דהנה לכאורה יש לדקדק עוד על הרמב"ם דבגמ' איתא שדה זו לכשאקחנה קנוי' לה מעכשיו והרמב"ם השמיט הא דמעכשיו, ולכן נ"ל דהנה התוס' פתבו דלכך נקט מעכשיו דנ"מ אם נקרע השטר אולם דעת הרשב"א והר"ן דמעכשיו אין יכול לחזור אפי' קודם שפא לעולם ואפי' אם מת המזכה קודם שפא לעולם קנה עי' שעה"מ פכ"ב מה' מכירה הרי דיש חלות הקנין מיד הגם דצריך ביאור דבנדאי לא יקנה קנין גמור מיד פשעדיין אינו שלו אבל הרי לפנינו דגם אם מת המזכה מ"מ במעכשיו חל הקנין, ולפ"ז ניחא דהנה אף דס"ל להרמב"ם דבשדה סתם אם קנה השדה נקנה המקח מ"מ זהו דוקא שאח"כ נקנה המקח ונחל הקנין אולם בשדה סתם ואמר מעכשיו אינו מועיל לקנות מעכשיו והוא עפ"י מ"ש הכס"מ לגבי דקלי דדין זה הוא מורכב דמצד שהוא בעולם נחשב ברשותו ומצד שעדיין אינו בידו מקרי שאינו ברשותו ולכך כ"ז שלא קנה אין מחייבין אותו לקנות דכ"ז שלא קנה הוי ממש דבר שאינו ברשותו רק אם קנה הוי כדבר שברשותו ולפ"ז בכה"ג אפי' אם אמר מעכשיו אינו מועיל כלל דמעכשיו אינו עושה שום פעולה דהא כ"ז שלא קנה הי' נקרא דשלב"ל ואין אדם מקנה דשלב"ל והא דאמר בגמ' דמועיל מעכשיו היינו לרב דס"ל אדם מקנה דשלב"ל לכך באמר מעכשיו מועיל ג"כ לענין שלא יכול לחזור בו אפי' קודם שפא לעולם או אפי' מת המוכר אולם לדידן דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל ודבר שאינו ברשותו הוי כדבר שלב"ל לפ"ז נהי דאמרינן דבשדה סתם אם קנה נקנה המקח והינו שפא פכר לידו שוב מקרי דבר שברשותו אולם אם יאמר מעכשיו אינו עושה שום פעולה כלל דכ"ז שלא קנה עדיין הוי כדבר שלב"ל דאין בזה מציאות קנין כלל, ולפ"ז ניחא שפיר דבגמ' דנקט רב מעכשיו לכך אמר דבע"כ ס"ל לרב אדם מקנה דשלב"ל דאף דבשדה סתם אם קנה נקנה המקח מ"מ לא שייך בזה מעכשיו פנ"ל וכיון דאמר דמועיל מעכשיו ע"כ הוא משום דס"ל אדם מקנה אולם הרמב"ם דלא פתב מעכשיו רק לכשאקחנה קנוי' לה לא קנה והינו דאפי' אם קנה השדה אינו פלום לכך שפיר פתב שדה זו דוקא דאילו בשדה סתם אם קנה נקנה המקח כמ"ש הרמב"ם גבי ארעא ודקלי וביותר ביאור י"ל דהנה על דברי הרמב"ם גבי ארעא ודקלי כ' המ"מ ויש מי שהקשה ע"ז ואמר דכיון שהמקח בדבר שלב"ל שניהם יכולים לחזור בהו וכיון שאינו ברשותו של המוכר בשעת המכר כפי שאינו בעולם הוא ע"ש וע"ז תי' הכס"מ דדין זה מורכב הוא אולם צ"ע דאי נימא דמצד דאע"פ שלא היו ברשותו פיון שהי' בעולם בא לעולם מקרי ולכך אם בא לרשותו חייב הלוקח לקיים המקח א"כ קשה בכל דבר שאינו ברשותו נימא פן שאם מכר לחבירו דבר שאינו ברשותו וישנו בעולם אם בא לרשותו חייב הלוקח לקיים המקח וברייטא מפורשת היא דמה שאירש מאבא מכור לה כו' לא אמר פלום וגם בס' בני יעקב הקשה מאומר שדה זו לכשאקחנה קנוי' לה דקיי"ל דלא קנה, גם לא גזע מקור פלל לדברי הרמב"ם בזה, אולם עפ"י הנ"ל נבוא ליסוד דברי הרמב"ם וכמ"ש לעיל דלכאורה קשה למה לא פתב הרמב"ם רבותא יותר דאפי' בשדה סתם לא קנה פדמוכח מפשטות הסוגי' וכמו שהוכיח בהגמ"ר כמ"ש לעיל

וּלְמֵאֵי נִקְיֵט בְּדַבְרֵי שְׁדָה זוֹ וְגַם לְכַאוֹרָה קָשָׁה בְּגַמ' שֶׁם בָּהֵא דְקָאָמַר מְפָדֵי רַב כּו' כּו"מ מִנ"ל הָא דְהָא אַפ"ל דְּמִיִּירֵי בְּשְׁדָה סֵתָם וְהָרֵי אָמַר מִתְחַלְהָ מְסַתְפָּרָא מִלְתָּא דְרַב בְּשְׁדָה סֵתָם כּו' פּו"ל, אִף הִנֵּה רַש"י פ"י שֶׁם בְּשְׁדָה סֵתָם שְׁדָה שְׁאֲנִי לּוֹקֵחַ וְלֹא אָמַר זֶה דְּסִמְכָה דְעֵתָי' דְּמִקְבֵּל מִתְנָה לְסִמְנָה עֲלִיו שְׁיִקַּח שְׁדָה וְיִתְנֶנָּה לוֹ שֶׁהֲרֵבָה שְׁדוֹת מְצוּיוֹת לִיקַח אֲבָל א"ל שְׁדָה זוֹ לֹא סִמְכָא דְעֵתָי' דְּמִקְבֵּל מִתְנָה וְלֹא הָאֲמִינוּ דְנִימָא דְנִיחָא לִי דְלִיקּוּ בְּהִימְנוּתָי' ע"ש וְעַיִן הֵיטֵב בְּסוּגָי' גַּבֵּי חֲזָר וּלְקַחְהָ מִבְּעֵלִים הָרֵאשׁוֹנִים וְאָמַר רַב דְּקִנְהָ עַד סוּף הַסּוּגָי' תְּהֵא בְּמֵאֲמִינוּ וּמִתְפָּאָר שֶׁם הִפִּי' בְּדַבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים דְּכִשְׁלֹקְחָהּ לְקַחְהָ בְּעַד הַלּוֹקֵחַ עֵי' בַש"מ וְע"ש בְּגַמ' דְּפָרִיף מִמָּה שְׁאִירֵשׁ מֵאָבָא דְלֹא אָמַר כְּלוּם וּמִשְׁנֵי הָכֵא סִמְכָה דְעֵתָי' וְהָכֵא לֹא סִמְכָה דְעֵתָי' וְעכ"פ הָא דְאָמְרִינוּ דְהַלּוֹקֵחַ קִנְהָ מִצַּד דְּסִמְכָה דְעֵתָי' ע"כ שְׁקוּנָה בְּעַת שֶׁהַמוֹכֵר חוֹזֵר וְקוּנָה דְהַשְׁטֵר שְׁפֹתָב הַמוֹכֵר הוּא חֲסִפָּא בְּעֵלְמָא כְּמִבְּנוֹאָר בְּגַמ' רַק דְהַמוֹכֵר קוּנָה לְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ, וּבְזֵה מְיֻשָּׁב שְׁפִיר דְהִיָּנוּ דְאָמַר מְפָדֵי רַב כּו' כּו"מ מִשׁוּם דְרַב אָמַר שְׁדָה זוֹ לְכִשְׁאֲקַחְנָה קְנוּי' לָהּ מְעַכְשָׁיו קִנְהָ וְע"ש בְּתוֹס' דְקוּנָה אִפִּי' אִם נִקְרַע הַשְׁטֵר וְדַעַת הָר"ן וְהַרְשָׁב"א דְבְּמַעְכְּשָׁיו אֵין יָכוֹל לְחַזֵּר אִפִּי' קוּדָם שְׁפָא לְעוֹלָם פּו"ל וּלפ"ז אַא"ל דְהָא דְקִנְהָ הוּא בְּשְׁדָה סֵתָם וּמִצַּד דְּסִמְכָה דְעֵתָי' א"כ אִיף שְׁיִיף לּוֹמַר שְׁיִקְנָה מְעַכְשָׁיו דְּמִצַּד דְּסִמְכָא דְעֵתָי' אֵינוּ קוּנָה רַק לְכִשְׁיִקְנָה וּמִשׁוּם דְלְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ הוּא קוּנָה, וּלפ"ז נִיחָא דְבָרֵי הַרְמַב"ם שֶׁכ' שְׁדָה זוֹ לְכִשְׁאֲקַחְנָה קְנוּי' לָהּ לֹא קִנְהָ וּמִשׁוּם דְהַרְמַב"ם לֹא הִזְכִּיר מְעַכְשָׁיו רַק לְכִשְׁאֲקַחְנָה קְנוּי' לָהּ וּבַכֵּה"ג בְּשְׁדָה סֵתָם קִנְהָ מִשׁוּם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' וְאִף דָּאֵין אָדָם מִקְנָה דְשִׁלְב"ל וְדָבָר שְׁאֵינוּ בְּרִשׁוּתוֹ מ"מ הֵיכִי דְסִמְכָה דְעֵתָי' קִנְהָ דְהַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן כְּשִׁקְוּנָה אַח"כ קוּנָה שְׁיִזְכָּה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ וְלֹא מִצַּד קִנְיֵן הָרֵאשׁוֹן רַק דָּאֵח"כ קוּנָה לְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ דְגַם בְּמָה שְׁאִירֵשׁ מֵאָבָא הִי' קוּנָה לוּלֵי מִשׁוּם דְלֹא סִמְכָה דְעֵתָי' כְּמִבְּנוֹאָר בְּגַמ' א"כ בְּשְׁדָה סֵתָם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' לְכָף קִנְהָ אֲבָל בְּשְׁדָה זוֹ לֹא סִמְכָה דְעֵתָי' כַּדְפַרְש"י, וּמִעֲתָה נִרְאָה דִּיסוּד דְבָרֵי הַרְמַב"ם גַּבֵּי אֲרַעָא וְדִקְלֵי שְׁפֹתָב דָּאֵם רְצָה לְקַנּוֹת לוֹ דְקִלִּים נִקְנָה הַמְקַח הוּא מְסוּגָי' זוֹ דְמִבְּנוֹאָר דְבְּשְׁדָה סֵתָם קִנְהָ מִשׁוּם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' וְהַמוֹכֵר קוּנָה לְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ וּלְכָף מְחוּיָב גַּם הַלּוֹקֵחַ לְקַיֵּים הַמְקַח דְּנֻדָּאֵי גַם בְּחֲזָר וּלְקַחְהָ מִבְּעֵלִים הָרֵאשׁוֹנִים גַּם הַלּוֹקֵחַ מְחוּיָב לְקַבֵּל וְדו"ק, וְאֲרַעָא וְדִקְלֵי הָיוּ מִמֶּשׁ כְּשְׁדָה סֵתָם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' וּלפ"ז נִיחָא ג"כ מַש"כ אִם רְצָה לְקַנּוֹת לוֹ ב' דְקִלִּים דְזֵה הַטַּעַם דְּמִבְּנוֹאָר בְּגַמ' דְקִנְהָ מִשׁוּם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' הִיָּנוּ דְנוֹקָא אִם חֲזָר וּלְקַחְהָ קוּנָה הַלּוֹקֵחַ וּמִשׁוּם כְּדֵי דְלִיקּוּ בְּהִימְנִיתָי' קוּנָה לְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ אֲבָל בְּנֻדָּאֵי דָּאֵין מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ לִיקַח דְחַשְׁבִּיב דְבָר שְׁאֵינוּ בְּרִשׁוּתוֹ מִמֶּשׁ אֲלֵא דָּאֵם קִנְהָ אֲמַרִּינוּ דְּמִשׁוּם דְּסִמְכָה דְעֵתָי' דְּלֹקֵחַ כְּשִׁקְוּנָה הַמוֹכֵר קוּנָה לְצוּרָף הַלּוֹקֵחַ וְחַיִּיבִין לְקַיֵּים הַמְקַח וְכִמוֹ בַשְּׁד' סֵתָם פּו"ל וּלְפִי הַנְּ"ל בְּפִי הַרְמַב"ם גַּבֵּי דִקְלֵי דָּאֵם קִנְהָ בֵּין הַלּוֹקֵחַ וּבֵין הַמוֹכֵר מְחוּיָבִים לְקַיֵּים הַמְקַח מִבְּנוֹאָר שְׁפִיר מ"ש הַרְמַב"ם גַּבֵּי פּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק וְאִם חֲזָר מִקְבֵּל מַש"פ וְלֹא כְּתִב פֶּל הַחֲזוֹר בּוֹ מִקְבֵּל מַש"פ דְּלַפְמ"ש לְמַעְלָה עֵיקַר הַחִידוּשׁ הוּא דְבְּדָבָר שְׁאֵינוּ בְּרִשׁוּתוֹ אִף שְׁאֵינוּ קוּנָה מֵה"ת מ"מ מִקְבֵּל מַש"פ וְכִמ"ש הַש"ף וּלְפִי הַנְּ"ל דְּקוּדָם שְׁקִנְהָ לֹא מְשַׁכַּחַת קִנְיֵן פֶּלֶל וְאִף קִנְיֵן גְּמוּר לֹא מְהַיֵּיב לְחַיִּיב אוֹתוֹ לְקַנּוֹת רַק דַּמ"מ מִקְבֵּל מַש"פ וּלפ"ז הַחִידוּשׁ הוּא רַק לְעַנְיֵן לְחַיִּיב אוֹתוֹ לְקַנּוֹת אוּלָם אִם כְּבָר קִנְהָ דְהֵיכִי דְהִי' קִנְיֵן גְּמוּר נִקְנָה הַמְקַח פּו"ל וּפְשִׁטָּא דְבְּמַעוֹת לְבַד מִקְבֵּל מַש"פ וּלפ"ז פִּינּוּ דְמִיִּירֵי רַק מְעַנְיֵן לְחַיִּיב אוֹתוֹ לְקַנּוֹת וְזֵה פֶּל הַחִידוּשׁ א"כ לֹא שְׁיִיף מַש"פ רַק גַּבֵּי מוֹכֵר אֲבָל גַּבֵּי לּוֹקֵחַ לֹא

שִׁינָה מִשׁ"פ דָּאָף אַם יֵאמֵר הַמוֹכֵר שְׁרוּצָה לְקַנּוֹת אִם יִקְבַּל הַלוֹקָח וְהַלוֹקָח חוֹזֵר מִ"מ
אֵין שִׁינָה מִשׁ"פ דְּשָׂמָא לֹא יִקְנֶה הַמוֹכֵר אַחֲ"פ וְכַשְׁכָּבֵר קְנֶה הָרִי נִקְנֶה הַמְּקַח אִפִּי לְקַנְיָן
גְּמוּר וּמִכ"ש לִמְש"פ וְקוֹדֵם שְׂקִנְיָה לֹא שִׁינָה גְּבִי לוֹקָח פְּלִל מִשׁ"פ פְּנ"ל וְדו"ק וְהִנֵּה לְפִי
מָה שְׂפִי הַשִּׁינָה דְּגַם בְּיָצָא הַשְּׂעֵר אֵינוֹ קוֹנֶה ק"ג רַק לִמְש"פ וְה"ה אִפִּי בְּלֹא יָצָא הַשְּׂעֵר
לִפ"ז צ"ע לְכַאוּרָה מִ"ש בְּפוֹסֵק עַל שְׂעֵר שְׂבִשׁוּק שֶׁכ' דְּחִיב לְקַנּוֹת וְלִיתֵן לַלוֹקָח מָה
שְׂפִסֵּק וְאֵילוֹ גְּבִי אֲרַעָא וְדְקִלִי פְתַב הַרְמַב"ם אִם רָצָה לְקַנּוֹת לוֹ ב' דְּקִלִים נִקְנֶה הַמְּקַח
הָרִי דְאֵינוֹ חִיב לְקַנּוֹת פְּלִל וְהו"ל ג"כ לְמִימַר דְּחִיב לְקַנּוֹת וְעַכ"פ צָרִיךְ לְקַבֵּל מִשׁ"פ
וְאֵין לְחַלֵּק בֵּין יָצָא הַשְּׂעֵר לְבֵין דְּקִלִי דְשָׂכִיחַ לְמִזְבֵּן לְעַנְיָן מִשׁ"פ דְּהָא לְפִי הַשִּׁינָה אִפִּי
בְּלֹא יָצָא הַשְּׂעֵר דִּינָא הָכִי, וְהִנֵּה בְּאַמַּת מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם שֶׁכ' אִם רָצָה לְקַנּוֹת ב' דְּקִלִים
מִשְׁמַע דְּאִפִּי מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה לִיכָא וְצ"ע לְכַאוּרָה דַּע"פ יֵהִי מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה
כִּמ"ש הַרְשָׁב"ם וְהָרֵא"ש אָף ע"ז אִפ"ל דְּלֹא מִיִּירִי מִדִּין מְחֻסָּר אֲמָנָה אֲבָל זֶה בְּנֻדָּא
מִשְׁמַע דְּלִיכָא מִשׁ"פ דַּאֲל"כ הו"ל לִזְמַר דְּחִיב לְקַנּוֹת וּכִמ"ש בְּפוֹסֵק עַל שְׂעֵר שְׂבִשׁוּק
וּמִשׁוּם דְּקִאֵי בִּמְש"פ, וְהִנֵּה גַם בְּעֵיקָר מ"ש הַרְמַב"ם דְּבִמוֹכֵר לְחֻבְרוֹת פִּירוֹת דְּקָל שֶׁלֵּב"ל
יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ וְכָל הַחֻזֵּר בּוֹ מְשַׁנְיָהֶם א"צ לְקַבֵּל מִשׁ"פ פְתַב הַקְּצוּה"ח לְהִבְיָא רָאִיָּה
מִזֶּה דְבִדְבָר שְׂאֵין קוֹנֶה מֵה"ת לִיכָא מִשׁ"פ אִוְלָם כְּבָר פְתַבְנוּ דְהַעֲיָקָר הוּא כִּפִּי הַשִּׁינָה
וּכ"ה דַּעַת הָרִי"ף וְהָרִי"ף בֶּן מִיגַשׁ וּלִפ"ז לְכַאוּרָה צ"ע אֲמָאי לִיכָא מִשׁ"פ בְּזוּה, וְהִנֵּה
לְכַאוּרָה אִפ"ל דַּמ"ש הַרְמַב"ם דְּבִמוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל לִיכָא מִשׁ"פ הוּא מְטַעַם אַחַר דְּהִנֵּה
עַל מ"ש הָרִי"ף לְהִבְיָא רֵאִי דְדְבָרִים וּמְשַׁפּוֹן לֹא קָאֵי בִּמְש"פ מְהָא דְקִידוּשֵׁין דְּבָנֵי
ר"ה זְבִין אֲמַתָּא בְּפִרִיטֵי אַר"א פְּרִיטֵי אֵין פָּאן נִסְכָּא אֵין פָּאן וְהִינֵנוּ מְדָלָא קְאָמַר דְּמִקְבֵּל
הַמוֹכֵר מִשׁ"פ פְתַבּוּ הָרֵאשׁוֹנִים לְדַחוֹת דְּשָׂמָא לִיכָא מִשׁ"פ בְּקַרְקָעוֹת עֵי בִּש"מ פ' הַזְהָב
וְעֵינֵן בִּב"י סִי' ר"ד שֶׁכ' וְלַעֲנִין הַקּוֹנֶה קַרְקַע כּו' וְהִנֵּיחַ מְשַׁפּוֹן כּו' פְתַבּוּ בַחֲזִי תַלְמִידֵי
הַרְשָׁב"ם אֲשֶׁלֹא מְצִינּוּ בְּקַרְקָעוֹת מִשׁ"פ וְכַתֵּב הַרְמַב"ם מִשׁוּם דְּקַנְיָן גְּמוּר שְׂלָהֶם בְּכֶסֶף
כּו' וְאַחֲ"פ פְתַבּוּ עוֹד ע"ז וְאָמְרוּ דְאֶפְשָׁר דַּס"ל לְהָרִי"ף דָּאָף בְּקַרְקָעוֹת יֵשׁ מִשׁ"פ אַע"פ
שְׂלֹא מְצִינּוּ מְפֹרָשׁ בְּכָף בְּשׁוּם מְקוֹם וְהָר"ן ג"כ נִסְתַּפֵּק בְּדְבָר כּו' ע"ש, וּלִפ"ז אִפ"ל
דַּס"ל לְהַרְמַב"ם ג"כ דְּלִיכָא מִשׁ"פ בְּקַרְקָעוֹת וְהִנֵּה הַמוֹכֵר פִּירוֹת דְּקָל הוּא מְכִירַת קַרְקַע
דְּמִחְנֻפֵּר לְקַרְקַע דִּינוֹ פְּקַרְקַע וּכ"כ בְּהַדְנָה הַשְּׂעֵר מ' בִּפ' כ"ב מֵה' מְכִירָה וַא"כ אִפ"ל
דַּמ"ש הַרְמַב"ם וְכָל הַחֻזֵּר בּוֹ מְשַׁנְיָהֶם אֵין חִיב לְקַבֵּל מִשׁ"פ הוּא מְטַעַם דְּלִיכָא מִשׁ"פ
בְּקַרְקָעוֹת אֲבָל הַפוֹסֵק עַל שְׂעֵר שְׂבִשׁוּק דְהוּא בְּמַטְלָטְלִין אִיכָא מִשׁ"פ וּלִפ"ז נִיחָא גְּמִי
מ"ש הַרְמַב"ם גְּבִי דְקִלִי אִם רָצָה לְקַנּוֹת וְלֹא הִזְכִּיר מִשׁ"פ מִשׁוּם דְּבְקַרְקַע לִיכָא מִשׁ"פ
וְאָף דְּמִדְבָרֵי הָרִי"ף נִרְאָה דָּאָף בְּקַרְקַע אִיכָא מִשׁ"פ דְּהָא הִבְיָא רֵאִי מֵהִיא אֲמַתָּא
דְּכַמְקַרְקַעֵי דְמִי וּכִמ"ש הָרֵאשׁוֹן פְּנ"ל מֵהוּ בְּאַמַּת נִלְע"ד דְּאֵין רֵאִי פְלִל מִדְבָרֵי הָרִי"ף
וְהִנֵּה מְלַבֵּד דְּהָרִי"ף בִּב"ק דָּף צ"ז גְּבִי ר"מ אֹמֵר בְּעַבְדִים אֹמֵר לוֹ הַש"ל פְתַב דְּקִי"ל
עֲבָדֵי כְּמַטְלָטְלֵי דְמִי מֵהוּ אִפִּי לִפְמ"ש בְּמִלְחָמוֹת שָׁם דְּלִשְׂאָר מִיְלֵי כְּמַקְרַעֵי דְמִי מ"מ
לִפְמ"ש הַתּוֹס' בִּב"ק דָּף י"ב דְּלְמִידֵי דְרַבְּנָן עֲבָדֵי כְּמַטְלָטְלֵי דְמִי וּלִפ"ז לְעַנְיָן מִשׁ"פ הִיכִי
דְּאֵינוֹ קוֹנֶה מֵה"ת דְּקָל עֵיקָרוֹ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם דְּבָרִים וּמְעוֹת לִפ"ז נִהִי דְבְּקַרְקָעוֹת
לֹא תִקְנוּ חֻכְמִים מִשׁ"פ מ"מ פִּינּוֹן דְּבְמִיְלֵי דְרַבְּנָן עֲבָדֵי כְּמַטְלָטְלֵי דְמִי א"כ בְּדִין הוּא
דְּבַעֲבָדֵי ג"כ אִיכָא מִשׁ"פ כְּמַטְלָטְלִין וְבַע"כ דְּבְמִשְׁכּוֹן לִיכָא מִשׁ"פ וְאָף דְּלִפִּי הַטַּעַם שְׂפַתֵּב
הַרְמַב"ם זֶה שִׁינָה ג"כ בְּעַבְדֵי מ"מ פִּינּוֹן דְּבְמִיְדֵי דְרַבְּנָן עֲבָדֵי כְּמַטְלָטְלֵי לֹא חִלְקוּ חֻכְמִים

בְּדָבָר דֶּהָא הֵנָּה יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּשְׂכִירוֹת מְטַלְטְלִין נִקְנָה בְּכֶסֶף כְּמִבְּנָאָר בְּשׁוֹ"ע סִי קצ"ח
מ"מ אִי גִימָא דְּבַמְשָׁפוֹן אִיכָא מִש"פ בְּוֹדָאֵי דְּגַם בְּשְׂכִירוֹת מְטַלְטְלִין אִיכָא מִש"פ אָף
דַּעפ"י רֹב נְגַמֵר קִנְיָנָם בְּכֶסֶף וּמִשׁוּם דְּבַמְטַלְטְלִין גּוֹפְנִי בְּוֹדָאֵי לֹא חִלְקוּ בְּדָבָר רַק
בְּקַרְקָעוֹת לֹא מְצִינּוּ מִש"פ וּכְמוֹ כֵּן בְּעַבְדֵי כִּינּוּן בְּמִידֵי דְּרַבְּנָן כְּמִטְלְטְלִי הוּא בְּדִין הוּא
דְּקָאֵי בַּמִּש"פ וּבַע"כ דְּדָבָרִים וּמִשְׁפוֹן לִיכָא מִש"פ וּלפ"ז אִין רֵאִי כָּל מְדַבְּרֵי הָרִי"ף
דַּס"ל דְּבַקְרָקָעוֹת ג"כ אִיכָא מִש"פ וְשִׁפִּיר י"ל דַּס"ל דְּבַקְרָקָעוֹת לִיכָא מִש"פ וְהִינּוּ נְמִי
שְׂכ' הָרַמְבַּ"ם בְּפִירוֹת דְּקָל דְּקָל הַחֲזוֹר בּוֹ אִינוּ מְקַבְּל מִי שְׁפָרַע מִשׁוּם דְּהוּי קַרְקַע וְכֵן
בְּאַרְעָא וּדְקָלִי וְכַנ"ל, אֲלֵא דַּלְפַּמ"ש דְּלַעוֹלָם גַּם הִכִּי דְּלֹא קִנְיָ מַה"ת אִיכָא מִש"פ וּבְדִין
הוּא דְּגַם בְּדָבָר שֶׁלֵּב"ל יְהִי חֲזִיב בַּמִּש"פ וְהָא שְׂכ' הָרַמְבַּ"ם בְּמוֹכַר פִּירוֹת דְּקָל אִינוּ
חֲזִיב בַּמִּש"פ הוּא מְטַעַם דְּבַקְרָקָעוֹת לִיכָא מִש"פ לַפ"ז קָשָׁה מִש"ש הָרַמְבַּ"ם אַח"כ דְּבָר
שְׂאִין בְּרִשׁוֹתוֹ כּו' אִינוּ נִקְנָה וְהָרִי הוּא כַּדְשֶׁלֵּב"ל פִּיצַד מַה שְׂאִירֵשׁ מֵאַבָּא מְכוּר לָךְ כּו'
לֹא קִנְיָ כְּלוּם וּמִשְׁמַע וְדָאֵי מְלִשׁוֹן זֶה דְּלִיכָא כָּל מִש"פ וּלְפִי הַנְּ"ל קָשָׁה אַמְאֵי לֹא קָאֵי
בַּמִּש"פ דְּמַה שְׂאִירֵשׁ מֵאַבָּא הוּא אִפִּי בְּמִטְלְטְלִין.

וּנ"ל דְּהֵנָּה בַּפ' אִינְהוּ נְשִׂיךְ מְבִנְאָר דְּלֹא קָאֵי בַּמִּש"פ רַק הִיכִי דְּסַמְכָה דַּעְתָּי ע"ש בְּדָף
ס"ג הָאֵי מֵאֵן דִּיהִיב זִוְיָ אַתְרָעָא חֲרִיפָא כּו' לַעוֹלָם לְקַבּוּלִי מִש"פ כּו' אִי מִתְחַזִּי לִי סַמְכָה
דַּעְתָּי כּו' ע"ש וְכֵן הוּא בְּדָף ע"ד אִי דְּמַעֲיִלִי עַפְרָא סַמְכָא דַּעְתָּי וּפְרַש"י סַמְכָא דַּעְתָּי
דַּכ"א וְהַחֲזוֹר יְקַבְּל מִש"פ לֹא סַמְכָא דַּעְתָּי כּו' וְלִיכָא מִש"פ ע"ש וְעַכ"פ הָרִי מְבִנְאָר
דְּאִינוּ חֲזִיב מִש"פ רַק הִיכִי דְּסַמְכָא דַּעְתָּי וְהֵנָּה בַּב"מ ט"ז מְתִיב רַב שְׁשֵׁת מַה שְׂאִירֵשׁ
מֵאַבָּא כּו' וּמִשְׁנֵי הָכָא לֹא סַמְכָה דַּעְתָּי וּפְרַש"י לֹא סַמְכָא דַּעְתָּי דְּלוֹקַח דְּקָאֵמֵר מִי יִימֵר
שְׂאִירֵשׁ מֵאַבּוֹ כְּלוּם ע"ש וּלפ"ז כִּינּוּן דְּלֹא סַמְכָא דַּעְתָּי לְכַד לֹא קָאֵי בְּמִי שְׁפָרַע וְנִיחָא
שְׁפִיר וּמִזְהָ תְּמוּהָ לִי דְּהֵנָּה הַב"י בַּסִּי ר"ד הִבִּיא דְּבָרֵי הָר"ן שְׁכַתְּבַּ דְּאֶפְשָׁר דְּלִיכָא מִש"פ
בְּקַרְקָעוֹת וְאַח"כ הֵעֲלָה דְּלִיכָא מִש"פ אֲלֵא בְּמִידֵי דְּקִנְיָ מְדִאוּרֵי יִתָּא וְכַתְּבַּ הַב"י דְּלִפִּי
דַּעְתּוֹ אִם נִתְּן כְּסָף לְקִנּוּת קַרְקַע וְהוּא בְּמִקּוּם שְׁפוֹתְבִין שְׁטֵר אִם בָּא לְחֲזוֹר בּוֹ אִיכָא
מִש"פ ע"ש וְכ"כ מִתְחַלְקָה בְּשֵׁם תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבָּ"א דְּאִם לִיכָא מִש"פ בְּקַרְקָעוֹת לְכַד
בְּמִקּוּם שְׁפוֹתְבִין הַשְׁטֵר אִין מוֹסְרִין לַמִּש"פ וְהֵנָּה הַתּוֹס' בְּכַתְּוֹבוֹת צ"ג כְּתָבוּ בְּהַדְּנָא בְּאִם
נִתְּן כְּסָף בְּמִקּוּם שְׁפוֹתְבִין שְׁטֵר אִיכָא מִש"פ ע"ש, וְכ"ז צ"ע גְּדָה הַטַּעַם דְּלֹא קִנְיָ בְּכֶסֶף
בְּמִקּוּם שְׁפוֹתְבִין שְׁטֵר הוּא מִשׁוּם דְּלֹא סַמְכָא דַּעְתָּיָהּ כְּמוֹ שְׂפִי רַש"י וְכ"כ הָרַשְׁוֹנִים
וְהָרִי בַּגַּמ' ב"מ הַנְּ"ל מְבִנְאָר דְּקָל הִיכִי דְּלֹא סַמְכָא דַּעְתָּי לֹא קָאֵי בַּמִּש"פ וְא"כ מַנ"ל
דְּאִם נִתְּן מְעוֹת בְּמִקּוּם שְׁפוֹתְבִין שְׁטֵר קָאֵי בַּמִּש"פ נְהִי דְּגַם בְּקַרְקַע אִיכָא מִש"פ מ"מ
הָא לֹא סַמְכָא דַּעְתָּי וְלִיכָא מִש"פ.

וְנִרְאָה לֹאמֵר דַּעֲיָקֵר הַדְּבָר דְּמְבִנְאָר בַּגַּמ' דְּהִיכִי דְּלֹא סַמְכָא דַּעְתָּי לִיכָא מִש"פ תְּלוּי
בְּפִלוֹגְתָא דַּר"י וְר"ל אִם מְעוֹת קוֹנוֹת ד"ת אוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה דַּבב"מ שְׁם בְּסוּגָי אָמֵר תְּנִן
אַבְל אָמְרוּ מִש"פ כּו' אַא"ב מְעוֹת קוֹנוֹת מִש"ה קָאֵי בְּאַבְל אֲלֵא א"א מְעוֹת אִינְן קוֹנוֹת
אַמְאֵי קָאֵי בְּאַבְל וּמִשְׁנֵי מִשׁוּם דְּבָרִים כּו' וּמִסִּיק דְּבָרִים וְאִיכָא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת קָאֵי בְּאַבְל
כּו' ע"ש וּמְבִנְאָר דַּלְר"י דְּאָמֵר ד"ת מְעוֹת קוֹנוֹת קָאֵי בְּאַבְל מִשׁוּם קִנְיָן הַתּוֹרָה דַּעַכ"פ
מִן הַתּוֹרָה קוֹנָה וְלַר"ל קָאֵי בְּאַבְל מִשׁוּם דְּבָרִים וְאִיכָא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת, וּלפ"ז לַר"ל דְּקָאֵי
בְּאַבְל רַק מִשׁוּם דְּבָרִים וְאִיכָא בְּהַדְּיָהּ מְעוֹת אַפ"ל דְּהִינּוּ רַק הִיכִי דְּסַמְכָא דַּעְתָּי אַבְל
הִיכִי דְּלֹא סַמְכָא דַּעְתָּי לֹא קָאֵי בַּמִּש"פ דַּבְּכָה"ג לֹא מְקַרִי דְּבָרִים כָּל וּמַכ"ש לַפַּמ"ש

במקו"א (ע"יין בפר"י ח"א סי' נ') דהא דקאי באבל משום דברים היינו משום דס"ל לר"ל דברים יש בהן משום מחוסר אמונה והיכי דלא סמכא דעתה ליכא משום מחוסר אמונה אולם לר"י דס"ל ד"ת מעות קונות דלדידהו הא דקאי באבל הוא משום דקני מה"ת א"כ אפי' היכי דלא סמכא דעתה נמי קאי באבל דמה"ת בודאי קני אף היכי דלא סמכא דעתה דהא דאמרינו במקום שכותבין השטר לא קני בפסוף לבד משום דלא סמכא דעתה והו רק מדרבנן וכמ"ש בחי' הרשב"א לענין שטר לבד דלא קני עד שימתן הפסוף משום דלא סמכא דעתה דזהו רק מדרבנן והביאו בס' האחרונים ע"יין בס' א"ב וכו' בהדיה מדברי הב"י שהבאתי למעלה שכתב דלפי דעת הר"ן דליכא מש"פ רק היכי דקני במעות מה"ת לפ"ז אם נתן פסוף במקום שכותבין שטר איכא מש"פ ובמשפון ליכא מש"פ ע"ש ומבואר דנתן פסוף במקום שכותבין שטר קונה מה"ת אף דלא סמכא דעתה ולפ"ז לר"י דעיקר מש"פ הוא משום דקני מה"ת לפ"ז אין חילוק בין היכי דסמכא דעתה או לא דהא גם בלא סמכא דעתה קני מה"ת וממילא איכא מש"פ, והנה הראשונים פתבו דאף לדין דקני"ל כר"י מ"מ גם בדבר שאינו ברשותו דלא קני מה"ת מ"מ איכא מש"פ דר"י נמי ס"ל דאיכא מש"פ משום דברים ומעות כמו לר"ל והנה בהא דאמרו בגמ' ב"מ ס"ג ה"ג הא מאן דנהיב זוזי אתרעא חריפא צריף לאיתחזי אבי דרא לפרש"י מייירי ב"ש לו ע"ש אולם הרמב"ם בפ"כ כ"ב מה' מכירה כתב מי שפסק על שער שבשוק כו' אם היו שבילים ה"ז קנה לקבל מי שפרע והוא שיראה לו בגורן כו' וע"ש במ"מ ומדבריו נראה דמפרש הסוגיא גם כן באין לו ופוסק עמו על שער שבשוק ועי' בשו"ת ושב הפה"ק סי' צ"ח ע"ש ולפ"ז נחא שפיר דהגמ' הא מאן דנהיב זוזי אתרעא חריפא דמייירי באין לו ופוסק על שער שבשוק דלא קני מה"ת (וכן הגמ' בדרף ע"ד מייירי באין לו כמבואר שם) והא דקאי במש"פ הוא רק משום דברים ומעות אפי' לר"י ולכך יש חילוק בין היכי דסמכא דעתה או לא אולם במכירת קרקע ונתן פסוף במקום שכותבין שטר דקני מה"ת בפסוף לכה איכא מש"פ אע"ג דלא סמכא דעתה כיון דעכ"פ קונה מה"ת לכה קאי במש"פ.

ולפמ"ש בטעם הרמב"ם דבמוכר פירות דקל אינם חייבים לקבל מש"פ משום דליכא מש"פ בקרקעות לפ"ז יש לתרץ מה שהשמיט המחבר דברי הרמב"ם ה"ל דאין חייבים לקבל מש"פ שצ"ט פנ"ל אולם לפי זה י"ל דבאמת בב"י סי' ר"ד לא הכריע בזה אם יש מש"פ בקרקעות וספוקי מספקא לי' ומדברי הרי"ף משמע לי' דאיכא מש"פ בקרקעות ולכך השמיט דברי הרמב"ם ה"ל, וכן גבי נתן פסוף במקום שכותבין שטר ג"כ השמיט בשו"ע הדין אם צריף לקבל מש"פ ומשום דספוקי מספקא לי' וע"כ סתם הדברים.

והנה לפי ה"ל י"ל דרף אחרת בטעם הדבר שכתב הרמב"ם דבפירות דקל א"צ לקבל מש"פ ויסוד הדבר הוא משום דבמש"פ הוא רק היכי דסמכא דעתה וכנ"ל וס"ל להרמב"ם דגם דשלב"ל לא סמכא דעתה ועי' בס' אמרי בינה סי' ס"ג שכתב דמשמע מש"ס ומרדכי דחסרון קנין בדבר שלב"ל הוא מצד דלא סמכא דעתה וכ"כ בשו"ת שו"מ (מהדו"ק ח"ש סי' ל"ט) ע"ש וכ"כ בתשו' הרא"מ סי' ל"ז ע"ש ונהיבא כן בשם הנמ"י ע"ש ולפ"ז אפי' ל דזהו החילוק דדבר שלב"ל לוכן דבר שאינו ברשותו ממש כמו מה שאירש מאבא לא סמכא דעתה לכה ליכא מש"פ אולם בפוסק על שער שבשוק שמצוי לקנות סמכא דעתה ולכה אם חזר בו מקבל מש"פ ודו"ק היטב) ולפ"ז אפי' ל דדוקא ביצא השער סמכא דעתה ומ"ש הרמב"ם גבי דקלי אם רצה לקנות היינו משום דאינו

מצוי כ"כ א"נ משום דליכא מש"פ בקרקעות פנ"ל ופירות דקל אפ"ל דמוכר לו פשיטתלשו פמטלטלין ועיניו, ולא באתי רק לעורר המעיין והבוחר יבחר בענין הנ"ל וביסוד הדבר מנין הוציא הרמב"ם דין זה דפוסקין על שער שבשוק הנהה"מ פתב ונ"ל זו מבואר ריש פ' אינהו גשף דס"ב ע"כ וכונתו לקא דתנן בפ' א"נ יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה והכס"מ פתב ע"ז ואני אומר שמאחר דההיא דריש פ' א"נ אינה שנויה אלא לענין רבית מנ"ל ללמוד משם לענין קיום המקח כו' ע"ש, אולם לענ"ד נראה דהאמת הוא כמ"ש הה"מ ומ"ש הכס"מ מנ"ל ללמוד משם לענין קיום המקח צ"ע טובא שהרי כן מבואר ג"כ בדברי הראשונים והנה התוס' שם דף ס"ב על קא דתנן יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה פתבו ונ"ל דאע"ג דלא משף חיטין אין זה רבית כיון שאם הי' בא מוכר לחזור הנה קאי במש"פ ולכך חשיבי פנתניקרו ברשות לוקח עכ"ל הרי דסבירא לי' להתוס' דלפיכך אם יצא השער פוסקין אע"פ שאין לו משום דאי בא לחזור קאי במש"פ ומוכרח מזה דהפוסק על שער שבשוק אם בא לחזור צריך לקבל מש"פ (ועיין בראור הגב"א בשו"ע סי' ר"ט סק"כ), וכ"כ בפרש"י שם דף ס"ג בהא דתני ר' אושעיא יש לו מותר ולא אמרינן דלאו פאיסרו הבא לידו היכי דיש לו דנכי בהו האי מהשתא ואע"ג דלא משיף פי מוקרי ברשותי' מוקרי ולא הוי רבית הואיל ואם בא לחזור קאי עליוהו במש"פ ע"ש וכ"כ רש"י במשנה שם דף ע"ב בד"ה פוסק עמו כו' דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משף ע"ש וכ"כ הנ"י ובהג"א מאו"ז ונראה מזה דס"ל דגם לענין רבית תלי' בקיום המקח למש"פ ולפיכך ביש לו מותר ולא הוי רבית הואיל ואם בא לחזור קאי במש"פ לכך פי נתיקרו ברשותי' נתיקרו ולא הוי רבית.

אולם הנה בס' מחנה אפרים ה' מוכר דשלב"ל סי' ג' פתב דיש מי שפתב דמפרש"י הנ"ל נראה דס"ל פהרמב"ם וה"נ מוכח מהא דאמרינן האי מאן דיהיב זוזי אתרעא כו' ופריף למאי אי למקנא כו' אלא לקבולי מש"פ כו' ואנכי לא ידעתי מכ"ז ראי' דהכא איירי שהפירות ברשותי' דמוכר ושיף בהו מש"פ אבל היכי דליתניהו פרי ברשותי' דמוכר מנ"ל דקנה למש"פ וכ"ת אי ליכא מש"פ אמאי שרי לפסוק והא משמע מפרש"י דס"ג דהיכי דיש לו לא שרי לפסוק אלא מטעם דקנה למש"פ זה אינו קושיא דע"כ לא איצטריך רש"י לה"ט אלא בבא לחוב בדמיהו שאין לו עכשיו מעות אבל בפוסק על המעות ה"מ טעמא אחרינא איכא משום דא"ל שקילי טיבותך ושדיא אחיזרי ע"ש, ותימה שלא הביא דברי התוס' שפתבו להדיא דגם ביצא השער שפוסק על המעות הטעם הוא משום שאם בא מוכר לחזור קאי במש"פ וכנ"ל.

והנה גם בגוף דברי התוס' פבר תמה באמת הפנ"י וע"ש שכ' ולא ידעתי למה הוצרכו לפרש כן שהרי טעם ההיתר בזה מבואר בגמ' שם רבה ורב יוסף דאמרי תרנוניהו מ"ט אמרו רבנן פוסקין על שער שבשוק ואעפ"י שאין לו דאמר ליה שקילי טיבותך ושדיא אחיזרי מאי אהניית לי אי הו לי זוזי ה"מ מוזבנינא בהיני ושילי בזולא ומש"כ רש"י ונ"ל זה הטעם דכיון דקאי במש"פ חשיבי פאיילו נתיקרו ברשותי' לא פתב אלא בבא עליו מחמת חוב דשרי היכא דיש לו דהתם לא שניף לומר טעמא דמאי אהניית לי שהרי אין בידו ובמה יקנה לכך הוצרכו לפרש כיון דנכי בהו מהשתא הו"ל פאיילו נתיקרו ברשותי' ע"ש.

והנראה בזה דהנה בעיקר הא דתנן יצא השער פוסקין אעפ"י שאין לזה יש לזה לפי המבואר בגמ' דמ"ט אמרו רבנן פוסקין כו' ואעפ"י שאין לו דאמר לי מאי אהנית לי כו' הות מוזבנינא בהיני ושילי בזולא לפ"ז אפ"ל דזהו ג"כ פ"י המשנה אעפ"י שאין לזה יש לזה פלומר דמאחר דיצא השער ומצוי לקנות ויש לזה א"כ לא מהניא לי פלל ואינו מרויח פלל בהקדמת המעות וכן פ"י באמת הנמוק"י במשנה שם אע"פ שאין לזה יש לזה כו' פיון דעכשיו כשפוסק יצא השער והי' יכול לקנות שהרבה מוכרים יש והי' מצניעם בביתו עד לאותו זמן משו"ה שרי ע"ש, אולם רש"י פ' במשנה ריש א"נ ד"ה וכן השער כו' דתנן בפירקין יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו עכ"ל הרי דלפרש"י הא דתנן אע"פ שאין לזה יש לזה קאי על המוכר והיינו פיון דהיכא דיש להמוכר מותר לפסוק וה"נ ביצא השער שמצוי לקנות בשוק ויכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו ולכן אע"פ שאין לזה יש לזה והוי כמי שיש לו להמוכר פירות, וכן פרש"י בגמ' דף ס"ג בד"ה יש לו כו' דהיכי דיהיב לי וזוי פוסק ואע"פ שאין לו דיכול זה לקנותו במעות שקבל דחזטין מצוין לו הואיל ויצא השער עכ"ל והנה מש"כ דיכול זה לקנותו במעות שקבל קאי על המוכר דיכול לקנות במעות שקבל והוי פניש לו וכמבואר בהד"ל בדבריו במשנה כנ"ל, והנה הא דלא פ"י רש"י כפשוטו דקאי על הלוקח והיינו משום דיש לזה ומצוי לקנות מותר לפסוק משום דא"ל מאי אהנית לי כנ"ל אולם באמת מוכרח הוא דאי נימא דגם במשנה דתנן אע"פ שאין לזה יש לזה קאי על הלוקח משום דמצוי לקנות ואינו מרויח פלוס א"כ מאי חידשו רבה ור' יוסף דאמרי תרנוניהו מ"ט אמרו רבנן פוסקין כו' ואע"פ שאין לו דא"ל כו' מאי אהנית לי כו' והא דבריהם מבוארין במשנה להדיא דיצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה והפונה דמצוי ללוקח לקנות ומזה מוכרח דהמשנה קאי על המוכר דיש לזה ומצוי להמוכר לקנות והוי פניש לו ולפ"ז נראה מוכרח דלפרש"י גם באין לו ויצא השער דפוסקין משום דהוי פניש לו אם חוזר בו המוכר צריף לקבל מש"פ דבייש לו גופי' דפוסקין אע"פ שלא יצא השער טעם ההיתר הוא משום דזכי בהו האי מהשתא ואע"ג דלא משיף הואיל ואם בא לחזור קאי עלליהו במש"פ וכמו שפרש"י בד' ס"ג ע"ש ולפ"ז גם באין לו דפוסקין ביצא השער דהוי פניש לו מוכרח דחזיב לקבל מש"פ אם חוזר בו דבלא"ה מה נ"מ מה שיש לזה ומצוי לקנות פיון דא"צ לקבל מש"פ הרי אין זה שום היתר ולא עדיף מייש לו ממש דמותר רק משום שצריף לקבל מש"פ וכנ"ל, והנה לפרש"י מוכח ג"כ מהגמ' דביצא השער ואין לו צריף לקבל מש"פ דשם בגמ' דף ס"ג אמר רבא השתא דאמר ר' ינאי מה לי הן מה לי דמיהן אמרינן מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן ופוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו ופרש"י דכי היכי דאם היו דמי המעות הללו בידו והיינו הפירות הוי מותר ה"נ פי הו המעות בידו מותר שהמעות ודמיהן שוין דמה לי טוב אם היו החזטין שהן דמים למעות הללו בידו מעכשיו שהן עצמן בידו אף הוא יכול ליקח בהם פירות ומן הטעם הזה פוסקין כו' ואע"פ שאין פירות לזה ע"ש ורש"י לשיטתו' כנ"ל דהא אע"פ שאין לזה יש לזה קאי על המוכר דמצוי לקנות והוי פניש לו וזהו שאמר רבא, ואי נימא דבאין להמוכר פירות אע"פ שביצא השער א"צ לקבל מש"פ אם חוזר בו המוכר א"כ האף אמר רבא מה לי דמיהן מה לי הן דהא שאני ושאני דבייש לו פירות מותר משום דזכי בי מהשתא ואם בא לחזור קאי במש"פ משא"כ באין לו

פירות אף שיש בידו מעות ומצוי לקנות פיון דאין מקבל מש"פ אם חזר בו לא זכי בהו הלוקח ול"ד כלל להא דא"ר ינאי מה לי הן מה לי דמיהן לגבי פירעון פמוכן וש"מ דגם ביצא השער אע"פ שאין לו צריף לקבל מש"פ משום דמצוי לקנות והינינו דאמרנו מה לי דמיהן מה לי הן וכנ"ל, והנה באמת מבואר בגמ' דף ע"ב ב'הדנ' דטעם ההיתר ביצא השער משום דאע"פ שאין לזה יש לזה והוי פיש לו להמוכר פירות וע"ש בגמ' דאמר ר"נ פוסקין ללקוטות פשער הלקוטות א"ל רבא לר"נ מ"ש לוקט דאי לית לי' יזיף מלקוט חבקי' בעה"ב נמי יזיף מלקוט כו' בעה"ב זילא בי' מילתא למיזף מלקוט ע"ש הרי מבואר דהטעם דפוסקין ללקוטות משום דזיף מלקוט והוי פיש לו, וכבר עמדו ע"ז הראשונים ז"ל הובא בשטמ"ק שם ע"ש שהביא לשון הרב"ד ז"ל שכ' וקשיא לי הא דאמרי רבה ור"י מ"ט אמור רבנן פוסקים על שער שבשוק כו' והשתא יהיב טעמא אחרניא לומר דכי יש לו דמי הואיל ומוצא ללות ע"ש וכן הקשה הרשב"א ז"ל הא אמרינן טעמא בר"פ משום דא"ל הא חיטי בהיני כו' ונ"ל דתרי טעמי בעינן ע"ש אף תירוצו לא נתברר היטב וצע"ג למעיין שם ובחקי' הריטב"א הביא ג"כ קושית הרב"ד ז"ל ותיירץ דאפשר דלתרנוייהו צריף טעמא פדחזינובטרשא דר"פ דיהיב טעמא לדידנ' ואפ"ה אמרו לי' חזי מר דאזלת בתר דיידך זיל בתר דלוקח ש"מ דלתרנוייהו בעי טעמא ע"ש ובקאור דבריו דטעמא דהא חיטי בהיני כו' לא סגי אלא דלא נחשב לרבית גבי לוקח משום דמאי אהניא לי' מ"מ הא להמוכר הוי רבית שבשכר המתנת המעות נותן לו בשער הזול אף פשנתייקר השער וכמבואר בטרשא דר"פ ולכן בעינן גם טעם זה דלא נחשב רבית אצל המוכר משום דהוי פיש לו הואיל ומצוי לו להמוכר לקנות בפעות שמקבל כנ"ל מיהו נראה דמ"מ בטעם זה דמצוי לו להמוכר לקנות והוי פיש לו לא סגי אף דצריף לקבל מש"פ מ"מ לא הוי פיש לו ממש שיהי' סגי גם לגבי לוקח פמוכן ולכן בעינן גם לטעם דמאי אהניא לי' שמצד זה גם לגבי לוקח לא נחשב לרבית.

ועכ"פ זה נראה ג"כ בדעת רש"י דאע"פ שאין לזה יש לזה קאי על המוכר כנ"ל ולפ"ז מוכרח בדעת רש"י דצריף לקבל מש"פ דבלא"ה מה לי שמצוי לו לקנות ואיף הוי פיש לו פיון שא"צ לקבל מש"פ, וזה נראה ברור ג"כ בדעת התוס' דס"ל דאע"פ שאין לזה יש לזה קאי על המוכר שמצוי לו לקנות והוי פיש לו ולא נחשב רבית גם אצל המוכר כנ"ל ולכן פתבו הטעם משום פיון שאם הי' בא מוכר לחזור קאי במש"פ ולקדח חשיבי פנתייקרו ברשות לוקח וכנ"ל, עכ"פ הרי מבואר דגם דעת רש"י ותוס' הוא דביצא השער צריף לקבל עליו מש"פ ולפ"ז נראה ברור דגם דברי הרמב"ם ז"ל נובעין מסוגיא הנ"ל כמ"ש הה"מ.

וכ"כ בש"מ גבי רבה ור"י דאמרי תרנוייהו ה"מ דיהיב זוזי אתרעא חריפא כו' נראה מכאן דלגבי פוסקין על הפירות פשיצא השער א"נ פיש לו ה"מ פי קני' להו קנין מיהא לגבי מש"פ דאל"ה מאי שייקא ה"כא בפרקין דריבית האי מלתא ע"ש והוא פדעת הרמב"ם ז"ל וכנ"ל.

ועיין בחי' פנ"י שכתב דכן נתבאר בירושלמי בפרקין רנב"י סבר מימר חייב להעמיד לו מיהו לפמ"ש הפני משה שם אין ראי' ע"ש עכ"פ מיהו בדעת הרמב"ם נראה ברור כמ"ש

הה"מ וכנ"ל סימן מז יש לחקור לפי מ"ש הרמב"ם וכן בשו"ע דהפוסק על שער נפשיות
אם חזר בו צריף לקבל מש"פ.

אם נתן ערבון רק מקצת הפסוף אם צריף לקבל מש"פ פנגד פולו וכדקי"ל ערבון פנגד
פולו הוא קונה, ומקום הספק יתבאר לפנינו בס"ד הנה בב"מ דף מ"ח ע"ב איתמר ערבון
רב אמר פנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר פנגד פולו הוא קונה מיתבי כו' מאי לאו ה"ה
למטלטלין כו' לא מטלטלין בסתמא לא קני ומ"ש קרקע דבכספא קני לי' ממש קני לי'
לכולה מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מש"פ לא קני לי' פולה ע"ש.

והנה בפשיטות י"ל דרב ור"י לשיטתיהו אזלי דהנה בפסוגיא דמעות קונות אמר תנו אכל
אמרו כו' אא"ב מעות קונות משו"ה קאי באכל אא"א מעות אינן קונות אמאי קאי באכל
משום דברים כו' דברים ואיפא בהדיהו מעות קאי באכל כו' ומבואר דלמ"ד מעות קונות
הא דקאי באכל הוא משום דקני עכ"פ מה"ת במעות ולמ"ד מעות אינן קונות הא דקאי
באכל הוא רק משום דברים דאיפא בהדיהו מעות ולפ"ז אפ"ל דר"י אזיל לשיטתו דס"ל
ד"ת מעות קונות א"כ הא דקאי במש"פ הוא משום דקני מה"ת ולפ"ז פנתן ערבון דמה"ת
נדאי קונה פנגד פולו דלענין דאורייתא אין חילוק בין קרקע למטלטלין וכיון דמה"ת
קונה פנגד פולו ממילא מקבל מש"פ פנגד פולו אולם רב לשיטתו דלפמ"ש התוס' בע"ז
דף ע"א ד"ה מידי ס"ל לרב כר"ל דמעות אינן קונות ולפ"ז הא דקאי באכל הוא רק
משום דברים דאיפא בהדיהו מעות לכה"ס"ל דערבון קונה רק פנגדו דהוי דברים ומעות
אולם על השאר הוי רק דברים בלא מעות לכה"ס"ל דלמ"ד מש"פ רק פנגד הערבון,
ומצאתי בספרי האחרונים שכתבו פנ"ל, והנה לפי הספר הנ"ל נראה לפ"ז דבמוכר
לחבירו דבר שאינו ברשותו דס"ל להראשונים דאף דלא קני מה"ת מ"מ מקבל מש"פ
ומשום דלפי המסקנא גם לר"י קאי במש"פ אף משום דברים ומעות כמו לר"ל וכמ"ש
בש"מ בשם הר"י בן מיגש והרמב"ם והשו"ע לענין פוסק על שער נפשיות וכפ"י הש"ך
שם וא"כ פיון דלא קני מה"ת והא דקאי במש"פ הוא רק משום דברים ומעות לפ"ז
ממילא פנתן ערבון רק מקצת פסוף אין קונה לענין מש"פ רק פנגדו דעל השאר הוי
דברים בלא מעות וכמו דס"ל לרב בכל מקום דערבון רק פנגדו קונה משום דס"ל אין
מעות קונות וקאי במש"פ רק משום דברים ומעות ממילא על השאר הוי רק דברים
בלבד כמו כן לר"י במוכר דבר שאינו ברשותו דלא קני מה"ת וקאי במש"פ רק משום
דברים ומעות ממילא ערבון רק פנגדו קונה והא דאמר ר"י פנגד פולו הוא קונה היינו
רק בדבר שהוא ברשותו דקני מה"ת במעות לכולי' להכי חייב גם במש"פ פנגד פולו
פנ"ל ועיין.

אולם באמת נראה דכל מ"ש להסביר בדברי הגמ' יתכן רק לשי' הראשונים דס"ל
דבמוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו אינו חייב לקבל מש"פ ומשום דלר"י לא קאי
במש"פ רק היכי דקנה מה"ת במעות אולם להראשונים דס"ל דגם לר"י חייב במש"פ
אפי' היכי דלא קנה מה"ת ממילא דוחק גדול לומר דהא דאר"י ערבון פנגד פולו הוא
קונה היינו משום דקונה מה"ת לכולי' דהא גם לר"י לא תליא בהכי דהרי אף היכי דלא
קני מה"ת מ"מ איפא מש"פ, ואין לומר דהא דאמר פנגד פולו הוא קונה היינו רק בגוונני

דקני מה"ת דא"כ לא הו"ל למסתם ולומר ערבון פנגד פולו הוא קונה דמזה משמע דבכל גונני קונה פנגד פולו.

ונלע"ד להביא ראיה לזה דלשי' הראשונים דבמוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו קאי במש"פ אף לדין דקי"ל כר"י דד"ת מעות קונות דגם בזה אם נתן ערבון קונה פנגד פולו, דהנה בב"מ שם בפסוג' מבואר דר"ח בר יוסף יתבו לי' זוזי אמלקח לסוף אייקר מלקח אתא לקמ' דר' יוחנן א"ל זיל הב להו נאי לא קביל עליך מש"פ כו' ומסיק דרחב"י ערבון הוא דיהבי לי' הוא סבר פנגדו הוא קונה וא"ל ר"י פנגד פולו הוא קונה וע"ש בפרש"י והקשו הראשונים נהי דס"ל לרחב"י דרק פנגדו הוא קונה מ"מ איך רצה לחזור בו מן המותר נהי דליפא מש"פ אפתי איפא משום מחוסר אמנה דהא קי"ל דברים יש בהן משום מחוסר אמנה ות"ל דס"ל פרב דאמר דברים אין בהם משום מחוסר אמנה עוד ת"י דאף ר"י מודה דהיכי דאייקר פרי ליפא משום מחוסר אמנה ולא אמר ר"י אלא בשלא נשתנה השער עיין בשטמ"ק שהביא פן בשם הריטב"א, והנה שיטה זו הוא שי' בעל המאור מיהו הראשונים חולקים על בהמ"א בזה ועיין בב"י סי' ר"ד שדעת הראב"ד והרשב"א והתוס' דאפי' בתרי תרעי איפא משום מחוסר אמנה ולזה נוטה דעת הר"ן וצ"ע על הב"י שלא הביא גם דעת הרמב"ן במלקחיות שחולק על בהמ"א ע"ש, ומה שתי' דרחב"י ס"ל פרב פן תירץ גם מוהרש"א ע"ש אולם גם זה הוא תי' דחוק.

ולכן נראה לישיב עפ"י מ"ש הרא"ש בתשובה פלל ק"ב דכי אמרינן דברים יש בהן משום מחוסר אמנה ה"מ בדבר שישנו בעולם שאילו הקנה לו הי' קונה קנין גמור כף בדברים יש בהם מחוסר אמנה אבל בדבר דלא שייך בו קנין אין בו משום מחוסר אמנה והנה בתשובה (בפר"י ח"א סי' נ') הקשיתי ע"ז ממש"כ הרא"ש בב"ב גבי ארעא ודקלי דאי לית לי' זבין לי' תרי דקלי דלאו חיובי מסייבנא למזבין לי' תרי דקלי דהא הוא דבר שאינו ברשותו והוי פדבר שלב"ל אלא פדי לעמוד בדבורו וכ"כ הרשב"ם דשלא יהא מחוסר אמנה ולפמ"ש הרא"ש בתשו' דבדבר שלב"ל ליפא משום מחוסר אמנה משום דלא שייך בו קנין א"כ הרי ה"ה בדבר שאינו ברשותו דלא שייך בו קנין ליפא משום מחוסר אמנה פלל ועיין מ"ש בתשובה שם, אולם פעת נ"ל לישיב בע"א חדא י"ל דמ"ש הרא"ש פדי לעמוד בדבורו אין זה משום מחוסר אמנה דמחוסר אמנה מן הדין אסור לחזור ומותר לקרותו רשע כמ"ש הד"מ והש"ף ביור"ד סי' רס"ד אולם מ"ש הרא"ש פדי לעמוד בדבורו הוא דליקו בהמנותי' ובאמת נראה דהא דמצינו בגמ' ניקח לי דליקו בהמנותי' אין הפי' בכ"מ משום מחוסר אמנה אלא דכל אדם רוצה לעמוד בדבורו וכן ראוי לכל איש וכן נראה מסוגית הגמ' בב"מ דף ט"ז גבי חזר ולקחה מבועלים הראשונים אבל באמת גם גבי דקלי ליפא משום מחוסר אמנה: ועוד נראה לישיב והוא העיקר דאפי' אי ניקח דבדבר שאינו ברשותו ליפא בדברים משום מחוסר אמנה מ"מ הא הנה הראשונים פתבו דבמוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו ונתן מעות אף לדין דקי"ל כר"י מ"מ קאי במש"פ משום דברים ומעותפמו לר"ל ומתבאר מזה דלענין מש"פ ליפא האי פללא שכתב הרא"ש ואף דלענין מחוסר אמנה בדברים לבד כתב הרא"ש דהיכי דלא שייך בו קנין ליפא משום מחוסר אמנה מ"מ בדברים ומעות אפי' היכי דלא שייך בו קנין איפא משום מחוסר אמנה דהרי אפילו לייטינן לי' במש"פ ופשיטא דהוי מחוסר אמנה, ובזה יהי' מובן מש"כ הרא"ש בתשובה שם וכה"ג מחלק בפ' הגהב בין קרקע

למטלטליון קרקע דקני לי לכולי כו' ע"ש ולכאורה אינו מוכן פלל הדמיון לשם אוּלם לפי הַנ"ל ניחא וְהַיְינוּ מְשׁוּם דְלַעֲנֵן מִשׁ"פ בְּדַבְרִים וּמַעוֹת ס"ל לְהָרָא"ש פְּהָרָא שׁוֹנִים דְבַדְבָר וְשָׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ נְמִי קָאֵי בִּמְשׁ"פ אַף דְלֹא מִשְׁפַּחַת בִּי קִנְיֵן וַיֵּשׁ בּוֹ מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה וְאִילוּ לַעֲנֵן דְבָרִים בְּלַבַּד פְּתַב הָרָא"ש דְהִיכִי דְלֹא מִשְׁפַּחַת בִּי קִנְיֵן לִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה לְזֵה פְתַב הָרָא"ש וְכֵה"ג מְחַלְקֵה גַמְ' כו' וְהַיְיָנִי דְשָׁם מְחַלְקֵה גַמְ' בֵּין קִרְקַע דְקִנְיֵ לְגַמְרֵי קִנְיֵ לְכוּלֵי מְטַלְטְלִין דְלֹא קִנְיֵ אֲלֵא לְקַבּוּלֵי מִשׁ"פ לֹא קִנְיֵ לְכוּלֵי וְכַפְרֵשׁ"י קִרְקַע דְיָפָה פָּחוּ כו' מְטַלְטְלִין דְהוֹרַע פָּחוּ כו' וְהַ"נ יֵשׁ לְחַלְקֵה בֵּין דְבָרִים וּמַעוֹת דְיָפָה פָּחוּ לַעֲנֵן דְקָאֵי בִּמְשׁ"פ לְהִכִּי אִפִּי הִיכִי דְלֹא שְׁיָיָה בּוֹ קִנְיֵן אִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה אֲבָל דְבָרִים בְּלַבַּד דְהוֹרַע פָּחוּ לַעֲנֵן מִשׁ"פ דְלִיכָא רַק מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה בְּעִינֵן שְׁיָיָה אֲפֻשָּׁר לְהַקְנוֹתוֹ בְּקִנְיֵן פְּנ"ל, וְהַיְיָ בְּשׁוֹ"ת ר"ע אֵיגָר סִי קל"ד הַקְשָׁה עַל הָרָא"ש שְׁכ' גְּבִי אֲרַעָא וְדַקְלֵי פְדִי לַעֲמֻד בְּדַבּוּרוֹ וְלֹא פְתַב לַעֲנֵן מִשׁ"פ דְהָא גַם בְּקִרְקַע אִיכָא מִשׁ"פ כַּמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּכַתְּוֹבוֹת צ"ג ע"ש אוּלָם בְּאַמַּת לֹא קָשָׁה דַּהֲב"י בְּסִי ר"ד הִבִּיא בְּזֵה שְׁיִטוֹת פְּמָה רֵאשׁוֹנִים דַּס"ל דְלִיכָא מִשׁ"פ בְּקִרְקַעוֹת ע"ש וּלְפ"ז אִפ"ל דְגַם הָרָא"ש ס"ל דְלִיכָא מִשׁ"פ בְּקִרְקַע וְאִף דְהָרָא"ש בִּפ' הַזֶּהֱב הִבִּיא דְבָרֵי הָרִי"ף שְׁפַתְב דְבַדְבָרִים וּמִשְׁפּוֹן לִיכָא מִשׁ"פ וְהַ"ר מְקִידוּשֵׁין מְבַנֵי דַר"ה ב"א דְזַבִּין אֲמַתָּא כו' מ"מ פְּכָר פְּתַבְנוּ לְמַעְלָה (בְּתִשׁוֹ' הַקּוֹדֶמֶת דְגַם מְדַבְרֵי הָרִי"ף אֵין רֵאִי פְלָל דַּס"ל דְאִיכָא מִשׁ"פ בְּקִרְקַעוֹת ע"ש, וְעַכ"פ לְפִי הַנְּ"ל נִיחָא שְׁפִיר מ"ש הָרָא"ש גְּבִי אֲרַעָא וְדַקְלֵי פְדִי לַעֲמֻד בְּדַבּוּרוֹ אִפִּי אֵי נִימָא בְּכּוֹנֶת הָרָא"ש דְהוּא שְׁלֵא יְהֵא מְחֻסָּר אֲמָנָה מ"מ נִיחָא שְׁפִיר וְהַיְינוּ דְבַדְבָר פְּתַבְנוּ דָּאִף לְפַמ"ש הָרָא"ש דְבַדְבָרִים בְּלַבַּד הִיכִי דְלֹא מִשְׁפַּחַת בִּי קִנְיֵן לֹא שְׁיָיָה מְחֻסָּר אֲמָנָה מ"מ מוֹדָה הָרָא"ש דְבַדְבָרִים וּמַעוֹת אִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה אַף בְּדַבְרֵי שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ דְלֹא שְׁיָיָה בִּי קִנְיֵן דְהָא אַף לִיִּיטִינֵן לִי בִּמְשׁ"פ וְהוּא מְשׁוּם דְבַדְבָרִים וּמַעוֹת שְׁפָאוּ לְכָלֵל מַעֲשֵׂה דְיָפָה פָּחוּ לַעֲנֵן מִשׁ"פ אַף בְּכַה"ג קָאֵי בִּמְשׁ"פ פְּנ"ל וּלְפ"ז נִרְאֵה דְהִיכִי דְאִיכָא דְבָרִים וּמַעוֹת אַף בְּקִרְקַעוֹת דְלִיכָא מִשׁ"פ דְחַכְמִים לֹא תִקְנוּ בְּזֵה מִשׁ"פ וְכַמ"ש הַב"י בְּסִי ר"ד בְּשֵׁם הַרְמַב"ן מ"מ אִפְתִּי אִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה דְהָא מִשׁ"פ הוּא הִיכִי דְהוּי מְחֻסָּר אֲמָנָה וְנָהִי דְבַקְרַע אַף בְּדַבְרִים וּמַעוֹת לֹא תִקְנוּ מִשׁ"פ יְהִי מְאִיזָה טַעַם שְׁיָיָה מ"מ בּוֹדָאי מְחֻסָּר אֲמָנָה לְכַה"פ הוּי אַף דְלֹא מִשְׁפַּחַת בִּי קִנְיֵן פִּינּוֹן דְאִיכָא דְבָרִים וּמַעוֹת וְכַמוּ בְּמִטְלְטְלִין דְקָאֵי אַף בִּמְשׁ"פ פְּנ"ל, וּלְפ"ז שְׁפִיר פְּתַב הָרָא"ש גְּבִי אֲרַעָא וְדַקְלֵי דְאִיכָא דְבָרִים וּמַעוֹת דְהוּי מְחֻסָּר אֲמָנָה אַף שְׁהוּא דְבַר שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ אֲבָל בְּדַבְרִים בְּלַבַּד דְלִיכָא בִּי לַעוּלָם רַק מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה לְכַה"פ הִיכִי דְלֹא מִשְׁפַּחַת בִּי קִנְיֵן פְּגוֹן דְשַׁלְב"ל אוּ דְבַר שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לִיכָא בִּי ג"כ מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה פְּנ"ל: וְעַכ"פ לְפִי הַנְּ"ל דְבַדְבָר שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ לִיכָא מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה בְּדַבְרִים לְבַד לְפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר הַסּוֹגֵי דַרְחַב"י דְמְבוֹאָר בַּגְמ' דְסַבְר עַרְבוֹן פְּנִגְדוֹ הוּא קוֹנָה וְרַצָּה לְחַזֵּר מִן הַמְּוֹתֵר דְלַעוּלָם ס"ל דְבָרִים יֵשׁ בְּהֵן מְשׁוּם מְחֻסָּר אֲמָנָה אַף אִפ"ל דְעַנְבֻדָּא דַר"ח בַּר יוֹסֵף דְיָהִבֵי לִי זוּזֵי אֲמִלְחָא מִיְרֵי שְׁהַמְלַח לֹא הִי בְּרִשׁוֹתוֹ פְּלָל רַק נִתְּנוּ לוֹ מַעוֹת וְהוּא קַבֵּל עָלָיו לְהַעֲמִיד מְלַח וְכַדְתָּנּוּ יֵצֵא הַשְּׁעַר פּוֹסְקִין וְכַמוּ הָךְ עַנְבֻדָּא בַּגְמ' דָּף ע"ד הַהוּא גְּבָרָא דְיָהִבֵי לִי זוּזֵי אֲנָדוּנָיָא דְבִי חַמּוּהָ וְהַ"נ פֹּסֵק לְתַת לְהֵם מְלַחָא פִּשְׁעַר שֶׁל עַכְשָׁיו וְנִתְּנוּ לוֹ עַרְבוֹן וְאַח"כ אֵינְקֵר מְלַחָא וְר"ח בַּר יוֹסֵף הוּי ס"ל דְרַק פְּנִגְדוֹ הוּא קוֹנָה וּלְפ"ז נִיחָא שְׁפִיר שְׁרַצָּה לְחַזֵּר עַל הַמְּוֹתֵר וְהַיְינוּ דְכַנְגְדוֹ דְהוּי דְבָרִים וּמַעוֹת דְקָאֵי בִּמְשׁ"פ אַף דְהוּי דְבַר שְׂאִינוּ

ברשותו מ"מ איפא מש"פ פנ"ל אולם על המותר דהוי דברים בלא מעות נהי דבדברים בלבד ג"כ איפא משום מחוסר אמונה זהו רק בדבר שברשותו דשייך בו קנין אולם בעובדא דידן' שלא הי' ברשותו בעת המכר בכה"ג דברים בלי מעות ליפא משום מחוסר אמונה פלל וכמ"ש הרא"ש דכיון דלא משפחת קנין בזה ליפא משום מחוסר אמונה ולכך רצה לחזור וא"ל ר"י פנגד פולו הוא קונה ולפ"ז פיון דערבון הוי פכל המעות וחיוב על פולו במש"פ לזאת אף בדבר שאינו ברשותו איפא מש"פ פנ"ל לרחב"י לשפנגדו, וע"ש מ"ש במהרש"א דלר"י לפי סברתו דבדברים יש בהן משום מחוסר אמונה משום מחוא"מ נמי לא הניחו ר"י לחזור אלא דעדיפא מיני' קא"ל דבעי לקבולי מש"פ לפי סברתו ע"ש אולם לפי ה"ל א"צ לזה דאי לא משום דכנגד פולו הוא קונה למש"פ משום דברים בלבד ליפא פלל אף מחוסר אמונה פנ"ל וממוצא דבר נלמוד מזה כשי' הראשונים דבדבר שאינו ברשותו קאי במש"פ גם לר"י משום דברים ומעות, וכן מוכרח מזה דגם בדבר שאינו ברשותו קונה ערבון פנגד פולו והא דקונה פנגד פולו אין הטעם משום דקנה ד"ת לכולי' ואף דגם בדבר שאינו ברשותו דלא קני מה"ת וקאי במש"פ רק משום דברים ומעות מ"מ ס"ל לר"י דנגד פולו הוא קונה דערבון הוי פדברים ומעות לענין פולו ולא אמרינן דעל השאר הוי דברים בלא מעות, ומפל מש"כ נתברר לנו בשי' הרא"ש דבמוכר או נותן לחבירו דבר שאינו ברשותו דבדברים בלבד אין בזה משום מחוסר אמונה משום דלא משפחת בי' קנין אולם בדברים ומעות קאי במש"פ אף דלא משפחת בי' קנין וברקע היכי שמכר לו דבר שאינו ברשותו ונתן מעות פיון דאיפא דברים ומעות נהי דרפנו לא תקנו בזה מש"פ מ"מ איפא משום מחוסר אמונה, אולם במוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו במלגה או נתן משפון על המעות דלשי' הרי"ף והראשונים דבכה"ג ליפא מש"פ משום דלא חשיב בכה"ג מעות בהדי דברים ממילא ליפא ג"כ משום מחוסר אמונה ודו"ק.

ומפל מש"כ נתבאר לנו דעכ"פ לפי שיטות הראשונים דלר"י גם היכי דלא קני מה"ת איפא מש"פ א"כ אא"ל בהסבר דברי הגמ' פנ"ל אלא דהא דס"ל לר"י פנגד פולו הוא קונה הוא גם אי קאי במש"פ רק משום דברים ומעות ג"כ פנגד פולו קונה, והנה מש"כ האחרונים בדרך הסבר בתי' הגמ' דמחלק בין קרקע למטלטלין דהוא משום דס"ל מעות אין קונות הנה בשיטה מקובצת הקשה זה על פירכת הגמ' דפריף ומ"ש קרקע כו' וז"ל וא"ת ומאי קושן' דלמא רב ס"ל כר"ל דמשיכה מפורשת מה"ת הלכך שפא ושפא קרקע דנקנה מה"ת בכסף קני לי' לכולי' מטלטלי דלא קני לי' מה"ת פלל לא קני לי' לכולי' וי"ל דקושן' זו תריץ לה רש"י דכתב ומשנינן קרקע דיפה פוחו כו' פלומר אנו דקי"ל כר"י דד"ת מעות קונות מהדרין לשנוי' שישפור רב נמי פנות' עכ"ל ע"ש, והנה ביאור דבריו מה שדייק מדברי רש"י זהו ממש"כ רש"י ומשנינן דהו"ל לומר ומשני הגמ' פמו פכל מקום לזה פי' בכוננתו דבאמת הי' אפ"ל דרב כר"ל ס"ל ולא קשה פלל פנ"ל אלא דאנו משנינן שישפור רב נמי כר"י, אלא דצ"ע לפמ"ש בעצמו דשפא ושפא כו' א"כ מ"ט לא ניחא לי' לפרש דזהו באמת תירוץ הגמ' קרקע דקני לי' לכולי' היינו דקני מה"ת וכמ"ש האחרונים, אולם נראה פי' דחוק לומר פן בכוננת הגמ' דלפ"ז לא תלי' פלל באם קני לי' לכולי' או למש"פ דהא בין אם מעות קונות או משיכה קונה פה הוא דלא קני

מטלטלי אלא למש"פ והו"ל להגמ' לומר קרקע דקני מה"ת מטלטלי דלא קני מה"ת מיהו
אין זה מוכרח כ"כ פמוכן.

אלא דבאמת לפי מ"ש התוס' בע"ז דף ע"א ד"ה מידי דלפי הסוגי' דע"ז ס"ל לרב דד"ת
מעוה קונות וע"ש מה שתי' להא דאמר רב דוקא בלן ע"ש א"כ לא אפ"ל כלל כמ"ש
האחרונים. ועכ"פ לפמ"ש בש"מ הא דמחלק הגמ' לרב בין קרקע למטלטלין היינו אף
אי ס"ל לרב כר"י דד"ת מעוה קונות וביותר לפמ"ש התוס' בע"ז בלא"ה בע"כ ס"ל
לרב דד"ת מעוה קונות ומ"מ ס"ל לחלק בין קרקע למטלטלין ולפ"ז צ"ע להבין טעם
פלוגתתם ובמאי פליגי, אלא דמ"מ נ"ל דרב ור"י לשיטתיהו אזלי דהנה לכאורה קשה
דהרי בגמ' מבאר דאם מעוה קונות ד"ת הא דקאי באבל הוא משום דמה"ת קני לי'
במעוה וכיון דס"ל לרב ד"ת מעוה קונות וא"כ צ"ע מ"ט דרב דאמר ערבון פנגדו הוא
קונה הא פיון דמה"ת ערבון קני לכולי' ממילא יהי קאי גם במש"פ לכולי' משום דקני
לי' מה"ת.

ונ"ל ע"פ מ"ש הקצוה"ח בסי' ר"ד ע"ש שהקשה בהא דאמר בגמ' אא"ב מעוה קונות
משו"ה קאי באבל ולכאורה פיון דכבר עקרו חכמים קנין מעוה א"כ לענין מש"פ מאי
אולמי' דר"י מר"ל ותיירץ דודאי כל שנותן כסף על המקחאע"ג שאינו קונה ראוי למיקם
במש"פ דלא גרע מסיטומתא דקאי במש"פ אלא דהכי פריי' בשלמא לר"י דאמר ד"ת
מעוה קונות וא"כ רשאי המוכר להשתמש במעוה וכמ"ש התוס' פ' המפקיד דלר"י לא
הפקיעו חכמים פח שיש למוכר במעוה וא"כ לר"י זכי המוכר בכסף ורשאי להשתמש
בהן ראוי למיקם במש"פ דלא גרע מסיטומתא אבל לר"ל דמשיכה קונה ואין רשאי
המוכר להשתמש במעוה וא"כ אין הכסף ביד מוכר רק כמו פקדון אמאי קאי באבל ע"ש.

ולפ"ז פיון דהא דאמר אא"ב מעוה קונות משו"ה קאי באבל אין זה מצד קנין התורה
פיון דעקרו חכמים הקנין אלא משום דרשאי המוכר להשתמש במעוה ולכך ס"ל לרב
דקונה רק פנגדו שיוכל להשתמש במעוה אבל על המותר נהי דקני מה"ת דהוי פמי נתן
כל המעוה מ"מ הא אינו משתמש רק בהמעוה שיש ת"י.

וביותר ביאור אפ"ל דלפי ס"ד דהגמ' לא צריי' לומר מפח דהוי פסיטומתא אלא מפיון
דמעוה קונות ד"ת וחכמים לא הפקיעו מן המוכר הזכות שיש לו בהמעוה והמוכר
משתמש בהם ע"י קנין תורה לכך ראוי למיקם במש"פ ולהכי ס"ל לרב דוקא פנגדו
משום שמשתמש במעוה ע"י קנין התורה אבל על המותר נהי דקני מה"ת מ"מ הא אין
לו שום זכות ע"י קנין התורה ועצם הקנין כבר עקרו חכמים: ועפ"י הנ"ל נ"ל להיפך
דלר"נ דאמר משיכה קונה וקאי במש"פ משום דברים ומעוה עדיף יותר לקנות פנגד
כולו משאם נאמר דמש"פ הוא משום דד"ת מעוה קונות דכבר כתבנו בפי' הגמ' כמ"ש
הקצוה"ח אף לא מטעמי' והיינו דלפי מאי דס"ל להגמ' דמש"פ מטעם מעוה קונות והוא
משום היתר שימוש אין זה מעין סיטומתא דלפ"ז אין נ"מ כלל במה שאסור להשתמש
במעוה דהרי סיטומתא הוא רישום מה שרושמי' על החבית לסימן שזה שלו האם יש
להמוכר איזה הנאה מזה רק פיון שנעשה איזו מעשה לסימן שהוא שלו קני למש"פ
ולפ"ז אם הלוקח נתן מעוה להמוכר אף שאסור להשתמש בהמעוה הוי כעין סיטומתא
ובאמת נראה דזהו דמסיק הגמ' לר"ל דברים ואיפא בהדייהו מעוה קאי באבל וכפרש"י

שָׁבָאוּ לְכָל מַעֲשֵׂה נְזֵהוּ כְּעֵין סִיטוּמְתָא אוּלָם לְפִי מַאי דְאָמַר הַגַּמ' מִתְחַלָּה מְטַעַם דְּמַעוֹת קוֹנוֹת מַה"ת וְהִינְנוּ מִצַּד הַיְתֵר תַּשְׁמִישׁ אֵין הַפְּנִינָה דְּמִשׁוּם הֵכִי לֹא גָרַע מְסִיטוּמְתָא אֲלֵא מִצַּד קִנְיֵן הַתּוֹרָה פִּינּוֹן דְּחֻכְמִים לֹא הִפְקִיעוּ זְכוּת הַמוֹכֵר וּמִצַּד קִנְיֵן הַתּוֹרָה הוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בְּמַעוֹת לְכָף אֵיפֹא מַש"פ וּמִמִּילָא עֲרַבּוֹן לֹא קִנְיָה אֲלֵא פְּנִינָדוּ דְּעַל הַמְּוֹתָר לֹא הוֹעִיל לוֹ פְּלוּם קִנְיֵן הַתּוֹרָה אוּלָם לְפִי מַאי דְּמַסִּיק הַגַּמ' מִצַּד דְּבָרִים וּמַעוֹת וְאָף דִּלְר"נ אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַעוֹת רַק מִשׁוּם שָׁבָאוּ לְכָל מַעֲשֵׂה הַגּוֹי כְּעֵין סִיטוּמְתָא לְכָף גַּם עֲרַבּוֹן קוֹנָה פְּנִינָד פּוֹלוֹ דְּנִתְּנוּ מְקַצָּת הַמַּעוֹת לֹא גָרַע מְרוּשָׁם קָטוֹן שְׁעוּשָׂה עַל הַחֻבִּית דְּקֹאֵי בַּמַּש"פ וְה"נ דְּבָרִים עִם מְקַצָּת מַעוֹת מְהִינִי, וְהִנֵּה אָף דִּר"י ס"ל ד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת וּלְדִידִי אֲמַרִּינּוּ דְּמִשׁוּם זֶה קֹאֵי בַּמַּש"פ מ"מ שְׁפִיר ס"ל פְּנִינָד פּוֹלוֹ הוּא קוֹנָה דְּכָבֵר פְּתִבּוּ הֶרְאִשׁוּנִים דְּלִמְסַקְנָא גַּם ר"י מוֹדֵה דְּקֹאֵי בַּמַּש"פ אָף מִשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת פְּמוֹ לִר"ל פְּנ"ל לְכָף ס"ל פְּנִינָד פּוֹלוֹ הוּא קוֹנָה, וְהִנֵּה בִּתְשׁוּבָה (בִּפְר"י ח"א ס' נ') פְּתַבְתִּי דְּלְפִי מַאי דְּמַסִּיק בַּגַּמ' דְּקֹאֵי בַּמַּש"פ לִר"ל מִשׁוּם דְּבָרִים דְּאֵיפֹא בְּהַדְּיָיְהוּ מַעוֹת ע"כ ס"ל דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵן מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמִנָּה וּלְכָף הֵיכִי דְּאֵיפֹא גַּם מַעוֹת בְּהַדְּיָיְהוּ קֹאֵי בַּמַּש"פ אֲבָל אֵי נִימָא דְּבָרִים אֵין בְּהֵם מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמִנָּה וּדְבָרִים לֹא פְּלוּם הוּא מְמִילָא לֹא שְׁיִיף פְּלָל מַש"פ מִשׁוּם דְּבָרִים אָף דְּאֵיפֹא בְּהַדְּיָיְהוּ מַעוֹת וּמִצָּאֵתִי שְׁכ"כ בַּס' יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב ה' פָּסַח ס' תַּמ"ח ע"ש, וְעִינִי בִּתְשׁוּבָה שְׁם שְׁהַבֵּאתִי רֹאֵי לְזֶה מְהִירוּשְׁלָמִי, וּלְפ"ז לְפִי הַגְּז"ל בַּע"כ מְוַכְרַח מְזֵה דָּרַב ס"ל ד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת פִּינּוֹן דַּס"ל לְרַב דְּבָרִים אֵין בְּהֵם מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמִנָּה א"כ לִיכָא לְמִימַר דְּקֹאֵי בַּמַּש"פ מִשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת פְּנ"ל וְע"כ מִשׁוּם דְּמַעוֹת קוֹנוֹת נְזֵה מִתְּאִים עִם מ"ש הַתּוֹס' בַּע"ז הַגְּז"ל דַּס"ל לְרַב פְּרִי ע"ש, וּלְפ"ז מְיֻנָּשׁב שְׁפִיר דָּרַב וְר"י לְשִׁיטְתֵינְהוּ אֲזִלִּי דָּרַב לְטַעֲמִי דַּס"ל דְּבָרִים אֵין בְּהֵם מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמִנָּה א"כ אַא"ל דְּחִיּוּב מַש"פ הוּא מִשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת וּבְאַמְתָּ אַפ"ל דְּלִידִי גַּם סִיטוּמְתָא לֹא מְהִינִי דְּגַם יְסוּד סִיטוּמְתָא הוּא מִשׁוּם דְּבָרִים וּמַעֲשֵׂה וְע"כ פִּינּוֹן דְּמִשׁוּם דְּבָרִים לֹא קֹאֵי בַּמַּש"פ א"כ ע"כ הָא דְּקֹאֵי בַּמַּש"פ הוּא רַק מִשׁוּם דְּמַעוֹת קוֹנוֹת מַה"ת וְהִינְנוּ פְּנ"ל מִשׁוּם דְּמַפְחָ קִנְיֵן הַתּוֹרָה הַמוֹכֵר מְשַׁתְּמֵשׁ בְּמַעוֹת וְלֹא מִצַּד דְּבָרִים וּמַעֲשֵׂה פְּלָל לְכָף ס"ל דְּקוֹנָה רַק פְּנִינָדוּ בְּמַה שְׁהוֹעִיל לוֹ קִנְיֵן הַתּוֹרָה לְהַיְתֵר שְׁיִמוּשׁ, אוּלָם ר"י אָף דַּס"ל ג"כ ד"ת מַעוֹת קוֹנוֹת מ"מ לְטַעֲמִי דַּס"ל דְּבָרִים יֵשׁ בְּהֵם מִשׁוּם מְחֻסָּר אֲמִנָּה מְמִילָא אָף בְּלֹא הַטַּעַם דְּמַעוֹת קוֹנוֹת מַה"ת קֹאֵי בַּמַּש"פ מִשׁוּם דְּבָרִים וּמַעוֹת דְּהוּי כְּעֵין סִיטוּמְתָא לְכָף גַּם בְּנִתְּנוּ עֲרַבּוֹן רַק מְקַצָּת מַעוֹת מְפִינּוֹן שָׁבָאוּ לְכָל מַעֲשֵׂה קוֹנָה לְמַש"פ פְּנִינָד פּוֹלוֹ דְּהוּי כְּעֵין סִיטוּמְתָא פְּנ"ל וְהִנֵּה בַּקְצוּה"ח שְׁם פְּתַב לְדַחֹת הַרְאָל' שְׁהַבִּיאוּ הֶרְאִשׁוּנִים דְּאָף הֵיכִי דְּלֹא קִנְיָה מַה"ת מ"מ חֲקִיב בַּמַּש"פ מְהִינָה גְּבָרָא דִּיְהִיב זְוִי אֲנָדוּנְיָא דְּבִי חֲמוּהָ דְּמַקְבֵּל מַש"פ אָף דְּהַגְּדוּנִי לֹא הִי בְּרִשׁוֹתוֹ ע"ש וְדַחַה הַקְצוּה"ח עַפ"י הַגְּז"ל דְּהָא דְּאָמַר בַּגַּמ' אַא"ב מַעוֹת קוֹנוֹת כּו' הוּא מִשׁוּם דְּמוֹתָר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַעוֹת וּלְפ"ז נִיחָא דְּהָא הֵתֵם אֲדַעְתָּא דְּהֵכִי מְקִידִים לוֹ הַמַּעוֹת שְׁיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵם כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּהַמְּפָקִיד שְׁם וַא"כ אֵיפֹא מַעוֹת שְׁזוּכָה בְּהֵם הַמוֹכֵר וְלִכֵּן קֹאֵי בַּמַּש"פ ע"ש.

אוּלָם לְפִי הַגְּז"ל נִרְאִין דְּבָרֵי הֶרְאִשׁוּנִים שֶׁה"ר מְהִינָה גְּבָרָא דִּיְהִיב זְוִי אֲנָדוּנְיָא וְהִינְנוּ דְּלַפְמ"ש עֵיקַר הַפְּנִינָה בַּגַּמ' דְּכִינּוֹן דְּמַעוֹת קוֹנוֹת ד"ת וְחֻכְמִים לֹא הִפְקִיעוּ קִנְיֵן הַמוֹכֵר דַּע"י קִנְיֵן תּוֹרָה מְוֹתָר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַעוֹת לְכָף קֹאֵי בַּמַּש"פ וְלֹא מִשׁוּם דַּע"י הַיְתֵר תַּשְׁמִישׁ הַגּוֹי פְּסִיטוּמְתָא פְּנ"ל וּלְפ"ז הִינְנוּ דְּנוֹקָא הֵיכִי דְּמַעוֹת קוֹנוֹת ד"ת דְּמוֹתָר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵם

ע"י קנין התורה אבל בדבר שאינו ברשותו דלא קני כלל מה"ת והא דהמוכר מותר להשתמש בהמעות הוא רק מצד שנתן לו הלוקח רשות להשתמש בהם כמ"ש התוס' זה אינו ענין כלל לחייב ע"ז מש"פ דמה נ"מ מה שנתן לו הלוקח רשות להשתמש בהמעות פנין דאינו בא מצד קנין פנ"ל וע"כ דגם היכי דלא קני מה"ת ג"כ קאי במש"פ ונשפיר הוכיחו ודו"ק.

אלא דהנה בס' ישועות יעקב בק"א לה' פסח כתב על שם הרי"ף בסוג' דב"מ מ"ט גבי הוה גביר דיהיב זוזי אשומשמי במש"כ שם והלכתא פמעשה בתרא דמעשה קמא ליתא כו' ולא איתמר בגמ' בהד' מאי דינ' אבל חזינא לרב האי גאון כו' ע"ש דס"ל להרי"ף דלכך מותר המוכר להשתמש בהמעות אף דכסף אינו קונה מ"מ פנין דשיני' בו מש"פ יש קנין במקצת עכ"פ לענין שיכול המוכר להשתמש בהמעות ע"ש וכ"כ בחי' חו"מ סי' קצ"ח ס"ה דהרי"ף הביאו הרא"ש כתב פנין דמוכר עובר במש"פ אם חוזר בו לכך מותר להשתמש בהמעות ע"ש.

והנה בעניי צ"ע דאחר העיון היטב בדברי הרי"ף לא מוכח שם כלל דהיתר שימוש הוא משום מש"פ עיין שם. אמנם מצאתי להריטב"א בב"מ שכתב בהד' דהא דפרי' הגמ' והא בעי למימשה תספורת ולא נימא דמעל משום דמותר לאישתמושי וכתב דרבינו פי' פנין דבעי לאוכוחי דמעות אינן קונות ודאי אמרינן דלית לי' לאשתמושי בהו כו' ושם לר"ש דאמר מעות קונות אע"ג דאמור רבנן דלא לקני לגמרי כו' מ"מ פנין דמעות קונות יש לו רשות להשתמש בהן ואע"ג דטעמי' דרב האי ז"ל משום מש"פ ואפ' למ"ד מעות אינן קונות איכא מש"פ מ"מ כו' עכ"ל ע"ש הרי שכתב בהד' דטעמי' דרב האי הוה דמותר להשתמש בהמעות הוא משום דאיכא מש"פ ולפ"ז אא"ל כמ"ש הקצוה"ח דהא דפרי' בגמ' אא"ב מעות קונות משו"ה קאי באבל דהיינו דמשום דמעות קונות ומותר להשתמש בהמעות משו"ה קאי באבל פנ"ל דהא לפמ"ש הרי"ף נהפוך הוא דהיתר שימוש תליא במש"פ דמשום דקאי במש"פ לכך מותר להשתמש ולא דמש"פ תלי' בהיתר שימוש ולפ"ז הדק"ל דהא לפ"ז צ"ל דהא דאמר בגמ' אא"ב מעות קונות משו"ה קאי באבל היינו רק משום דעכ"פ קונה מה"ת ולא משום היתר תשמיש פנ"ל ולפ"ז אי נימא דס"ל לרב ג"כ דמעות קונות אמאי אינו קונה רק פנגדו פנין דערבון קונה מה"ת לכולי' א"כ יהי קאי במש"פ ג"כ פנגדו פולו משום דקני לי' עכ"פ מה"ת לכולי' וכן"ל, אמנם נראה דגם לפי זה יש לתרץ עפ"י מש"כ בס' ישועות יעקב לפרש לדעת הרי"ף הנ"ל הוה דאמרו בגמ' אא"ב מעות קונות משו"ה קאי באבל והיינו דהתוס' הקשו דמדוע לא ניהוש ושיאמר נשרפו מעותי' בעלי' ותיקצו דלמ"ד מעות קונות מותר להשתמש בהמעות והני שואל עלליהו ע"ש אולם לשי' הרי"ף דהיתר שימוש הוא משום דקאי במש"פ ולפ"ז פי' דברי הגמ' אא"ב מעות קונות כו' היינו דכיון דד"ת מעות קונות והוה דאמרי משיכה קונה הוא שם אמר נשרפו חטיף בעלי' וקשה דהשתא נמי יאמר המוכר נשרפו מעותי' בעלי' משו"ה קאי באבל דע"כ הוצרכו לתקן מש"פ כדי שיהא מותר להשתמש בהמעות עיין מש"כ בחי' חו"מ ע"ש, ולפ"ז נחא הוה דס"ל לרב דערבון רק פנגדו הוא קונה דהא עיקר תיקון מש"פ הוא משום שעי"ז) הוה מותר להשתמש בהמעות ולא יוכל לומר נשרפו מעותי' בעלי' א"כ לכך קונה רק פנגדו אולם על המותר דליכא מעות מהכ"ת יהי קאי במש"פ דהרי בלא"ה ליכא לחשש דנשרפו מעותי' בעלי' ולהכי ליכא

מש"פ על המותר ועיין היטב: סימן מח בענין הא דקי"ל דבמוכר או נותן מתנה לחבירו אם משך שלא בפני הבעלים צריף שיאמר לו קודם שימשוך לה משוך וקני אם יש חילוק בין המשיכה שקודם מתן מעות למשיכה שלאחר מתן מעות.

וכן במתנה אם יש חילוק בין מתנה מרובה למתנה מועטת. הנה הקצוה"ח בסי' רע"ח הביא דברי התוס' בב"ב דף קכ"ג שכתבו וז"ל בכל דוכתי עביד מפירי פהונה מוחזק כו' והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כו' ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר בי הוי כמחזק עכ"ל.

אולם בתשו' מהרי"ל סי' ע' כתב דמפירי פהונה חשיב מוחזק ממש ויכול לתופשו אפי' בע"כ של הנותן והביא ראי' מדברי התוס' פ"ק דב"מ בסוגיא דתקפו פהן אין מוציאין מידו שהקשו אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במפירי פהונה עכ"ל התוס' אלמא דהוי ממש מוחזק בו כאלו הוא כבר ש"ל וכו' ע"ז הקצוה"ח וז"ל ולעד"נ דנדאי מפירי פהונה אינו אלא משום אסור וכמש"כ התוס' שזכרנו אלא דהתם דכבר תקפו פהן קודם שחזר תו ליתא בחזרה פהן דמפירי פהונה חשיב כמו הבטחה שיתן לו כל המתנות וכבר תקפו תו ליתא בחזרה פהן דכבר זכה בו, וה"ה במתנה מועטת דיכול לחזור ואסור לו לחזור ואם הלה המקבל בעצמו ומשך תו ליתא ברשותו לחזור דהו"ל פנותן לו רשות לזכות בו פהן דאסור לו לחזור עכ"ל הקצוה"ח ע"ש.

והנה לפ"ז צ"ל דהא דמבואר בדברי הפוסקים דבין במקר בין במתנה אם משך שלא בפני הבעלים צריף שיאמר לו קודם שימשוך לה משוך וקני אבל אם לא א"ל ומשך מעצמו לא קנה ויכול הנותן לחזור בו וכמו שנתבאר בדברי הרמב"ם וטור ושו"ע סי' קצ"ז דזהו דוקא במתנה מרובה דמותר לחזור בו אבל במתנה מועטת דאסור לחזור בו באמת א"צ שיאמר לו הנותן לה משוך וקני דאפ"ל אם הלה המקבל מעצמו ומשך ג"כ קנה ותו ליכא בחזרה דכיון דאסור לחזור בו הו"ל פנותן לו רשות לזכות בו וכמאן דא"ל לה ומשוך וקני דמי.

וכן צ"ל דהא דמבואר בגמ' ב"ב דף נ"ג לענין קנין חזקה דשלא בפניו צ"ל לה חזק וקני בין במקר בין במתנה ע"ש היינו ג"כ דוקא במתנה מרובה אבל במתנה מועטת לא צריף למימר לי לה חזק וקני פנ"ל אכן דברי הקצוה"ח ה"ל תמוה מאד דהא הוה דינא דצ"ל לה משוך וקני או לה חזק וקני הוא בין במקר בין במתנה ואדרבה עיקר דין זה מפורש בב"ק נ"ג ובב"ב נ"ג לגבי מקר ומתנה נלמוד ממקר כמבואר בב"ב בסוגיא שם וא"כ לפי סברת הקצוה"ח ה"ל דבמתנה מועטת פהן דאסור לחזור בו הו"ל פנותן לו רשות לזכות בו ואפ"ל אם לא א"ל לה משוך וקני ומשך מעצמו קנה א"כ קשה דהאיך משפחת לה להאי דינא דלה משוך או חזק וקני גבי מקר דהא במקר לעולם אסור לחזור בו אפי' בדברים בלבד כמו במתנה מועטת ומשום דקי"ל דברים יש בהן משום מחוסר אמתנה וכמבואר בב"מ דף מ"ט וברמב"ם פ"ז מה' מכירה, וע"ש במ"מ שכתב וכל מקר במתנה מועטת ע"ש וכ"כ הטושו"ע סי' ר"ד ועכ"פ לפי סברת הקצוה"ח ה"ל קשה דמ"ט דמקר דצ"ל לה משוך או חזק וקני הא מכיון דאסור לחזור בו נימא דהו"ל כאלו נתן לו רשות לזכות בו דהא בנדאי מיירי שנגמר המקח ביניהם ופסקו הדמים דאל"ה ל"צ למימר ולפ"ז אף אי לא א"ל לה משוך וקני והלה בעצמו ומשך נימא דשוב אין יכול לחזור בו

ומה חילוק יש בין מכר למתנה מועטת הא בשניהם אסור לחזור משום מחוסר אמנה וצע"ג מיהו לכאורה יש לקיים סברת הקצוה"ח דלעולם אמרינו דהיכי דאסור לחזור בו מן הסתם הו"ל פנותן לו רשות לזכות בו ולהכי במתנה מועטת יכול לזכות בו מעצמו פינן שהבטיחו ואסור לחזור בו ונהרי אין חסר פלום שום דבר.

אולם היכי שנגמר איזה מקח בדברים ופסקו הדמים נהי דאסור לחזור היינו אם הלוקח יסלק הדמים מחויב המוכר לקיים המקח אבל אינו ענין לומר פינן שאסור לחזור בו הוי כאלו נתן לו רשות לזכות בו קודם שיקבל המעות דקודם שקבל המעות אינו מחויב כלל לקיים המקח ולמסור לו החפץ ועוד דשמה אינו מאמין לו כלל על המעות ולא שייך כלל לומר שהלוקח ילך מעצמו וימשנה ויקנה קודם סילוק המעות דאף דהמוכר אינו חוזר בו מהמכירה מ"מ בנדאי אינו רוצה שיזכה הלוקח קודם מתן מעות וזה ברור מאד, ולפ"ז נראה דהיכי דכבר סילק לו מעות המקח אלא דמ"מ במטלטלין דוקא משיכה קונה או בקרקע בגונני דמעות לא קני שוב א"צ לומר לו לה משנה וקני ואפי' הלה הלוקח בעצמו ומשנה שוב אין המוכר יכול לחזור בו דמפינן דאסור לחזור וביותר דהא קאי במש"פ לפ"ז בנדאי הו"ל כאלו נתן לו רשות לזכות ועדיף יותר ממתנה מועטת דיכול המקבל למשנה בעצמו ותו ליתא בחזרה ויש להביא ראי' לזה דהנה בהא דאמר שמואל בקידושין כ"ו דבמכר לא קנה בשטר עד שיתן דמים נחלקו הראשונים לענין קנין חזקה שי"א דגם בחזקה לא קנה במכר עד שיתן דמים אולם דעת רוב הראשונים הוא דחזקה קונה בלא דמים כלל הביאם הב"י בס"י קצ"א ע"ש ועיין בחי' הרשב"א בקידושין שם שכתב בטעם החילוק שבין קנין שטר לחזקה דירדו חכמים לדעתו של מוכר שאינו רוצה שיקנה עד שעת נתינת דמים אלא דבשטר פינן דלא נחית לארעא לאו גלויי דעתא איפא כו' אבל בחזקה גלי דעת' דגמר והקנה לו דאי לא הוי שתיק לי' כו' וכן במשיכת מטלטלין מהאי טעמא גופי' הוא דקנה פינן דאחזקי' במטלטלין ולא קפיד אזויי איפא גילויי דעת טפי וקני ע"ש, וכ"כ בחי' הריטב"א שם וז"ל ואי קשיא לה ההיא דאמרינו האי מאן דובין מידי לחבר' אי לא עייל ונפיק אזויי קנה לא קשיא דההיא מיירי בקונה מטלטלין במשיכה או קרקעות בחזקה דכיון שהחזיק בקרקע ומשנה במטלטלין והמקח ברשותו כו' גלי אדעת' דגמר ואקנה כו' אבל קנין שטר קנין גרוע הוא שהמקח עדיין ברשות המוכר ולא גמר ומקנה עד דמטי דמי לידו עכ"ל ע"ש עכ"פ מתבאר מדברי הראשונים הנ"ל דמן הסתם דעת המוכר הוא שלא יקנה הלוקח בשום קנין עד שיתן את הדמים זולת היכי דאיפא גילויי דעת דגמר ומקנה לו ולא קפיד אזויי ולהכי בקנין שטר דליפא גילויי דעת שרוצה להקנות לו בשטר זה דלא איכפת לי' פינן שהמכר עדיין ברשותו לא קנה עד שיתן דמים אולם בקנין חזקה שהלוקח מחזיק בה או מטלטלין בקנין משיכה שהלוקח מושג לרשותו איפא גילויי דעת דגמר ומקנה לו ולא קפיד אזויי דאל"ה לא הוי שביק לי', ומעתה הרי נתברר ונתבאר דכל היכי שלא נתן עדיין דמים בע"כ צריף שיאמר לו המוכר בפירוש לה חזק וקני או משנה וקני דאפי' אם המוכר רוצה לקיים המכר מ"מ מן הסתם אינו רוצה שיחזיק הלוקח או שימשנה קודם נתינת המעות וכ"ז שלא אמר לו בפירוש למשנה או להחזיק הרי ליפא גילויי דעת כלל וכש"כ הוא משטר שהמכר עדיין נשאר ברשותו ומ"מ אמרינו שאינו רוצה שיקנה בלא נתינת דמים אף שהמוכר בעצמו מסר לו השטר מכש"כ לענין קנין חזקה או משיכה שהמקח יוצא

לרשות לוקח דמן הסתם אינו רוצה שיחזיק או שימשוך קודם שיתן הדמים וכ"ז שלא אמר לו לה חזק וקני ליכא שום גילוי דעת פלל אבל היכי דא"ל לה חזק וקני או משוך וקני הרי גלי דעתך דגמר ומקנה לי בחזקה או במשיכה ולא קפיד אזויי פנ"ל, ועיני' בשיטה מקובצת ב"ב שם מש"כ בשם הרשב"א דלהכי לא תני במשנה דנעל גדר ופרץ מקר משום דסתמא דמילתא אין המוכר נותן לו רשות להחזיק עד שיתן דמים ע"ש א"כ בע"כ שצריך ליתן לו רשות, עכ"פ הרי אפ"ל דהא דמבואר בגמ' ופוסקים דבמכר צ"ל משוך וקני או חזק וקני מיירי דוקא פשלא נתן הדמים וטעמא פנ"ל אבל בשפכר נתן הדמים אפשר דא"צ לומר חזק או משוך וקני דמכיון דאסור לחזור הו"ל פנותן לו רשות לזכות בו וה"ה במתנה מועטת וכסברת הקצוה"ח פנ"ל אולם באמת אי אפ"ל פן דמסוגלי' הגמ' בב"ב שם מוכרח בהדני' דהא דצ"ל לה חזק וקני מיירי אפי' בשפכר נתן דמים ונ"ל הגמ' שם תני רב הושעיא נעל גדר ופרץ בפניוה"ז חזקה כו' אמר רבא ה"ק בפניו לא צריף למימר לי לה חזק וקני שלא בפניו צריף למימר לי לה חזק וקני רב מתנה היאך אמר שמואל מאי תיבעי לי לאבא ומה מקר דקא יהיב לי זוזי אי א"ל לה חזק וקני אין אי לא לא מתנה לא כש"כ ורב סבר מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב עכ"ל הגמ', וע"ש בפ"י רשב"ם ונ"ל שלא בפניו כו' לא הוי חזקה אא"כ א"ל מוכר ללוקח לה חזק וקני ואפי' אם נתן לו מעות לא קני במעות פגון בעיר שפותבין שטר דאין הפסד מועיל עד שיחזיק או יכתוב שטר כו' בעי רב הו' ברייתא הוי שמיע לי דקתני בפניו כו' וקא מיבעי לי מי לימא דבמכירה מיירי אבל במתנה כו' הוי חזקה ואע"ג דלא א"ל לה חזק וקני כו' ומה מקר דקיהיב לי זוזי כו' א"נ יהיב לי זוזי מקמי דמחזיק לא קנה כדפרשית לעיל כו' ואפ"ה אי א"ל לה חזק וקני הוי חזקה ואי לא לא מתנה דאין לו כ"א חסרון ממונו לא כש"כ דצריף למימר לי לה חזק וקני ולא ליהוי חזקה עד דא"ל דדילמא לכשירצה להחזיק פכר חזר בו ממתנתו עכ"ל הרשב"ם ע"ש.

עכ"פ הרי מפורש בפ"י הרשב"ם בהדני' דהברייתא מיירי אפי' אם פכר נתן לו מעות מ"מ צ"ל לה חזק וקני ומשום דבלא זה חיישינן לחזרה דדילמא פכר חזר בו המוכר מהמכירה ולא אמרינן מכיון דאסור לחזור הו"ל פנותן רשות לזכות בו, ובאמת לא רק מפ"י הרשב"ם אלא מדברי הגמ' גופי' מוכרח דהברייתא מיירי בשפכר נתן דמים לא מיבעי לשי' הראשונים דחזקה אינו קונה בלי דמים בע"כ מיירי בשפכר נתן דמים אולם אפי' לשי' רוב הראשונים דחזקה קונה בלי דמים מוכרח לפרש כפי' הרשב"ם דמיירי אפי' פשנתן מעות וטעמא משום ספק חזרה דאי נימא לפרש הברייתא פשלא קבל דמים דוקא והא דצ"ל לה חזק וקני היינו משום שלא קבל המעות לכו' אפשר שאינו רוצה שהלוקח יחזיק ויקנה משא"כ בשפכר קבל המעות דא"כ מאי קאמר שמואל ומה מקר דקא יהיב זוזי מתנה לא כש"כ מנ"ל פלל דחיישינן לחזרה דלמא לא חיישינן פלל לחזרה דמסתמא אין אדם חוזר בו פיון שאסור לחזור והא דצ"ל לה חזק וקני היינו שאינו רוצה שיחזיק הלוקח קודם קבלת המעות משא"כ לאחר שנתן מעות או במתנה דליכא מעות לא צ"ל לה חזק וקני דלא חיישינן פלל שמה חזר בו ממתנתו וכן רב גופי' מאי תיבעי מתנה היאך דלמא מיירי הברייתא בלא קבל מעות משא"כ במתנה פנ"ל.

ואין לומר דזה גופי' מספקא לי' לרב אם הברייתא מיירי בלא קבל מעות והקפידא הוא משום המעות משא"כ במתנה או דמיירי אפי' בשפכר קבל המעות ומשום דחיישינן שמה

חזר בו וה"ה למתנה אף זה אינו דהרי בגמ' מפורש בהדי' טעמא דרב משום דיהיב מתנה בעין יפה יהיב ולא חיישינן לחזרה ובע"כ צ"ל דס"ל לרב ושמואל בפשיטות דטעמא דצ"ל לה חזק וקני הוא משום דחיישינן לחזרה ועכ"פ פ"ן דהטעם דצ"ל חזק וקני הוא משום דחיישינן לחזרה ולא משום עיכוב המעות ממילא אין חילוק בין חזקה שקודם מתן מעות או לאחר מתן מעות וכן בין מתנה מרובה למתנה מועטת דהא גם במקר אסור לחזור בדברים כמו במתנה מועטת כנ"ל: הן אמת דלכאורה י"ל דאין ראי' מפאן דרב לטעמין' אגיל דס"ל בב"מ דף מ"ט דברים אין בהם משום מחוסר אמונה ולדידי' שפיר י"ל דהטעם דצ"ל לה חזק וקני הוא משום חזרה פ"ן דמותר לחזור בדברים בלבד וכן מה שפי' הרשב"ם דמייירי אפי' בנתן מעות וכגון במקום שפותרין שטר הוא הפל אליבין' דרב כנ"ל, אבל לדידן דקי"ל דברים יש בהם משום מחוסר אמונה ואסור לחזור בדברים בלבד לעולם לא חיישינן לחזרה כלל פ"ן דאסור לחזור ולדידן הא דמבואר בברייתא דצ"ל לה חזק וקני מייירי דוקא בשלא נתן עדיין את הדמים והטעם הוא רק משום עיכוב המעות וכנ"ל, מיהו בע"כ זה אינו דמלבד מה שקשה לחדש הלכה נגד סוגית הגמ' וגם הפוסקים סתמו דבריהם ולא חילקו כלל בין קודם מתן מעות או לאחר"כ.

הנה באמת בע"כ מוכרח דא"א לומר כנ"ל ובראש מה שכתבנו דמה שפי' הרשב"ם אפי' בשנתן מעות ובמקום שפותרין שטר הוא רק לפי הסוגי' אליבין' דרב דס"ל דמותר לחזור בדברים בלבד זה אינו לפי דעת התוס' בכתובות צ"ג שכתבו דגם בקרקע בנתן מעות במקום שפותרין שטר חייב לקבל מי שפרע וכ"כ התוס' בב"מ י"ד ע"ש ועי' בשו"ת משכנות יעקב ח' חו"מ סי' מ"ו שהאריף בזה וא"כ בזה גם לרב אסור לחזור פ"ן דאפי' במש"פ לייטינן לי' ופשיטא דאסור לחזור, ועוד דאי נימא דיש אפשרות לפרש הברייתא דוקא בשלא נתן דמים ומשום עיכוב המעות וכמש"כ דכן הוא לדידן א"כ גם לרב קשה נהי דס"ל דמותר לחזור בדברים בלבד מ"מ מנ"ל דחיישינן לחזרה כלל דלמא מייירי הברייתא רק בשלא נתן מעות והא דצ"ל חזק וקני הוא רק משום עיכוב המעות אבל לחזרה לא חיישינן כלל וא"כ מאי ענין זה למתנה ומאי אמר שמואל קו"ח ממכר ובע"כ צ"ל דס"ל להגמ' בפשיטות דהברייתא מייירי בכל גוונין אף היכי דליכא עיכוב בשביל המעות שפבר נתן לו מ"מ צ"ל חזק וקני ובע"כ דהטעם הוא משום דחיישינן לחזרה ולכך בעי רב מתנה היא ושמואל אמר ומה מכר כו', ועכ"פ מפ"ן דמוכח מסוגי' הגמ' הנ"ל דס"ל בפשיטות דברייתא מייירי בכל גוונין אף לאחר נתינת מעות וכפי' רשב"ם והא דצ"ל לה חזק וקני הוא משום חזרה כנ"ל ממילא אף לדידן כן הוא ואף דאנן ס"ל דברים יש בהם משום מחוסר אמונה ואסור לחזור מ"מ פ"ן דיכול לחזור חיישינן לחזרה וא"כ הוא הדין למתנה מועטת כנ"ל, וממוצא דבר נלמוד דהא דקיי"ל דבין במקר בין במתנה צריף שיאמר לו לה חזק וקני או בקנין משיכה לה משוף וקני אין חילוק כלל בין חזקה ומשיכה שקודם מתן מעות או לאחר"כ וכן אין חילוק בין מתנה מרובה למתנה מועטת וכנ"ל אלא דלכאורה צריף להבין דלפי הנ"ל דהא דצ"ל לה חזק וקני טעמא הוא משום דחיישינן לחזרה וכמו שפי' הרשב"ם קשה דהפל טעמא מאי דלדידן דקי"ל דברים יש בהן משום מחוסר אמונה ואסור לחזור אפי' בדברים בלבד א"כ מ"ט ניהוש לחזרה הא הטעם דמחוסר אמונה הוא משום דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו

כזב וכמו שְׁנֵרָאָה מה מהסֵּנְגִי דב"מ שם ועי' בפרש"י שם בד"ה משו"ה ע"ש וְהָא גְבִי
אִיסוּרָא סְמְכִינָן על הַף דְּשְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל כו' דְּנֻדְאֵי לָא הִדְר בִּי וְאַפְּלִי גְבִי אִיסוּר אֲשֵׁת
אִישׁ סְמְכִינָן ע"ז וְכַמְבֹּנָאָר בגמ' קִידוּשִׁין דָּף מ"ה גְבִי הֵהוּא דְאָמַר לְקַרְיבָאֵי וְהִיא אִמְרָה
לְקַרְיבָה כְּפִתְיָה עַד דַּא"ל תִּיְהִי לְקַרְיבָה עַד דְּאֶכְלִי וְשִׁתִּי אֲתִי קַרְיבָה בְּאִיגְרָא וְקֻדְשָׁה
אָמַר אֲבִי פְתִיב שְׁאָרִית לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה כו' וּפְרִש"י לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה וְלֹא תִיְשִׁינָן בְּהָא
שְׁמָא נִתְרַצָּה הָאָב דְּלֹא הִדְר בִּי מְדַבְּרִין ע"ש הֵרִי דְסְמְכִינָן עַל הַף דְּשְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל כו'
דְּבֻדְאֵי לֹא חֲזַר בּוּ מְדַבְּרוּ אֲפִי לְעִנְיָן אִיסוּר א"א הֶחֱמוּר, וְאֵע"ג דְּרַבָּא פְּלִיג שָׁם וְאָמַר
טַעַם אַחַר ע"ש נִרְאָה דְהִינְנוּ מְשׁוּם דַּס"ל לְרַבָּא דְלִיפָא בְּכַה"ג מְשׁוּם שְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל
דְּזֵה הֵוִי כְּמִתְנָה מְרֻבָּה דְמִתְרַחֵר לְחֲזוֹר בּוּ אֲבָל בְּעֵיקַר הַסְּבָרָא לֹא פְּלִיג עַל אֲבִי וְעִינָן
בְּקֻצוּה"ח ס' רכ"א ש"כ דְאִישׁ וְאִשָּׁה שְׁהִבְטִיחוּ זֶה לְזֶה בְּדְבָרִים בְּעֵלְמָא לֹא אֲשַׁכְּחִן בְּזֵה
דִּין תְּרַעוּמוֹת וְאִין זֶה דוּמָה לְמִתְנָה מוּעֵטָת וְלֹא סְמְכָא דְעֵתִל בְּזֵה בְּדְבָרִים בְּעֵלְמָא ע"ש
וְלְכַאוּרָה דְבָרֵינוּ צ"ע דְהָא בְּסֵנְגִי הַנ"ל מְבֹנָאָר בְּהִדְנָי דְאִם הִבְטִיחַ לִיתָן אֶת בֵּיתוֹ לְקַרְיבָה
אִיסוּר לְחֲזוֹר מְשׁוּם שְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל כו' וְצ"ל מְשׁוּם דְרַבָּא פְּלִיג בְּזֵה בְּאַמְתּוֹס"ל דְלִיפָא
בְּזֵה מְשׁוּם שְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל דְלֹא דְמִי לְמִתְנָה מוּעֵטָת כְּנ"ל אֲבָל אִם אִיתָא דְאִיסוּר לְחֲזוֹר
מוּדָה רַבָּא דְלֹא תִיְשִׁינָן שְׁמָא נִתְרַצָּה הָאָב דְנֻדְאֵי לֹא הִדְר בּוּ מְדַבְּרוּ, וְכֵן לְעִנְיָן אִיסוּר
טְבַל סְמְכִינָן עַל הַף דְּשְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל וְעִי' ב"ב מ"מ ט' יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר לְבֵן לִוִי כֹהֵן מַעֲשֵׂר
יֵשׁ לָהּ בְּיַדֵי רִשְׁאֵי לְעֵשׂוֹתוֹ תְּרוּ"מ עַל מְקוּ"א וְעִי' בְּפִרְש"י ד"ה מְשׁוּ"ה שְׁיֵשׁ לוֹ לְסִמְנָה
עַל מַה שְׁכָּתוּב שְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל כו' וְלֹא יִתְנַבֵּה לְלוִי אַחַר ע"ש וּלְפ"ז קֻשְׁיָה דַּמ"ט צְרִיף
לוֹמַר לָהּ חֲזַק וְקִנִי דְלָמָּה נִיחִיּוֹשׁ לְחֲזוּרָה, אוּלַם נִרְאָה לוֹמַר דְהָא דְמְבֹנָאָר בְּקִידוּשִׁין וְכַב"מ
דְסְמְכִינָן גְבִי אִיסוּרָא עַל הַף דְּשְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל כו' אִין זֵה בְּגִדְר חֲזוּקָה עַל כָּל אִישׁ פְּרִטִי
דְאִין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֲזוֹר אֲפִי מְדְבָרִים בְּעֵלְמָא אֲלֵא הוּא רַק בְּתוֹרַת רֹב דְרֹב בְּנ"א
מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּדְבוּרָם וְלֹא יִשְׁנוּ דְבָרָם אֲבָל בְּנֻדְאֵי יֵשׁ מִיְעוּטָא דְמִשְׁנִים דְבוּרָם וְלָכֵן
לְעִנְיָן אִיסוּרָא אֲזִלִּין בְּתַר רַבָּא דְבֻדְאֵי לֹא הִדְר בִּי אֲבָל בְּמִמוּנָא לֹא אֲזִלִּין בְּתַר רַבָּא
וְכ"ז דְלֹא אָמַר לוֹ לָהּ חֲזַק וְקִנִי יְכוֹל הַמוֹכֵר לוֹמַר שְׁפָכְר חֲזוֹר בּוּ קוֹנְדָם שְׁהַחֲזִיק וְעִינָן.
נְעוּד אֲפ"ל דִּיסוּד הַדְּבָר הוּא דְאִין הַטַּעַם שְׁמָא כְּבָר חֲזוֹר בּוּ אֲלֵא דְכָל אָדָם אִינוּ רוּצָה
שְׁהַקְוֵה יַחֲזִיק בְּלֹא רְשׁוּתוֹ שְׁמָא מְאִינָה סִיבָה יִרְצָה לְחֲזוֹר רוּצָה לְהִיּוֹת הַבְּרִינָה בְּיָדוֹ
נְאֻף שְׁאִינוּ רוּצָה לְחֲזוֹר מ"מ אִינוּ רוּצָה שְׁיִקְנֵה בְּלֹא רְשׁוּתוֹ וְלָכֵף צ"ל חֲזַק וְקִנִי וְלָכֵף
הַתָּם סְמְכִינָן בְּאַמְתּוֹ עַל שְׁאָרִית יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא חֲזוּרְבוּ אֲבָל הִכָּא הַטַּעַם הוּא דְאִינוּ רוּצָה
שְׁיִקְנֵה בְּלִי רְשׁוּתוֹ כְּנ"ל וְאַפְשָׁר לְפָרֵשׁ גַּם כְּפִינָת רִשְׁבָּ"ם כֵּן וְעִינָן: הַהוּח"ש לְמִשְׁמֶרֶת
עוֹלָם, לְנִנְפָף סְפִיר וְיִהְלֹום, כְּבוֹד ש"ב יְדִידֵי הָרַב הַגְּדוֹל הַחוּ"ב סוּע"ה כְּקַש"ת מו"ה
שְׁמוּאֵל יִצְחָק נ"י הוֹרְוּיָן מוֹרָה צְדָק לְעֵדְתוֹ בְּעִיר קְרַאנְשְׁטַאט.

הַגִּיעֵנִי מִכְתָּבוֹ הַטְּהוֹר מְגִילָה עָפָה בְּחַז"ת עַל תְּשׁוּבָתִי הַנְּדַפְּסָת בְּסוּף סֶפֶר בֵּן יְהוּדָה
(וְנִדְפְּסָה בְּפִר"י ח"ח ס' מ"ח) וְשִׁבְעֵתִי מְדְבָרֵינוּ מְלֵא כֶּף נְחֵת. וְהַנְּנִי בְּעוֹ"ה לְהַשִּׁיב עַל
כָּל דְּבָרֵינוּ אַחַת לְאַחַת.

לְזוֹרוֹת אוֹתָם בְּמִזְרָה וְרַחַת. אֶת כָּל וְנוֹכַחַת, וְזֵה הַחֲלִי בְּעֵזֶר צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי תְּחִילַת דְּבָרֵי
פִּיהוּ פֶּתַח בְּחֻקָּהּ בְּמַה שְׁנִהְגוּ הָעוֹלָם לְהַלּוֹת מְעוֹת בְּלֹא עֲדִים וְכֵלָא שְׁטַר נְגִד דִּינָא דַּגְמ' וְהַמְּפֹרָשׁ בְּשׁו"ע חו"מ ס' ע' אֲשֶׁר הֶאֱרַכְתִּי בְּזֵה בְּתִשׁוּבָה שָׁם וְכָתַב כַּת"ר וְנ"ל וְלָמָּה
לֹא יִתְפָּלֵא מַעַכ"ת עַל מְנַהֲגָם בְּזִמְן הַתְּלִמוּד שְׁנִהְגוּ לְהַלּוֹת בְּלֹא עֲדִים לְמִי שְׁהוּחֲזַק אֲצֵלָם

בכשרות פדמוכח בש"ס יומא ט' ע"ב דכל מאן דהוי ר"ל משתעי בהדיה בשוק יתבו לי
עסקא בלא סהדי ע"ש וקשה על מה סמכו אז להלוות מעות בלא עדים עכ"ל והיא הערה
נכונה, אולם נלענ"ד דלפני האחרונים בדברי הטור והשו"ע דבת"ח אינו עובר משום
לפני עור לא תתן מכשול ורק משום גורם קללה וכמ"ש הסמ"ע סק"ב ולטעם זה בנדאי
אין איסור ברור ואם אמר לא איכפת לי בקללה אין למחות בידו כמ"ש הט"ז שם ולפ"ז
לא קשה ממה דהוי יתבי עסקא בלא סהדי דהא יתבי רק לת"ח דהוי ר"ל משתעי בהדיהו
ולא חששו לגורם קללה ואף דלא משנת חסידים הוא מ"מ מאן לימא לן דברצון חכמים
הוי עבדי אלא שלא מיחו חכמים בידם פנ"ל, אלא דלהאחרונים דס"ל דגם בת"ח עובר
משום לפני עור לפ"ז לכאורה צ"ע באמת וכמ"ש כת"ר אולם באמת לפי הדרך אשר
סליתי לי בעז"ה בתשובתי הנדפסת יתבאר גם זה כמין חוקר, אף בהניח שתי הקדמות
ממה שפתי בתשובה שם והנני לשנות בקוצר אף לפי נושא הענין, האחת הוא בהא
דאמרו בגמ' כל מי שיש לו מעות ומלנה שלא בעדים עובר משום לפני עור נראה דדוקא
להלוות אסור אולם להפקיד שלא בעדים שרי ואף דבס' כנה"ג סי' ע' הביא בשם הר"ש
יונה ז"ל דכמו שאסור להלוות בלא עדים כף אסור להפקיד בלא עדים דאין חילוק ע"ש
מ"מ הנה מפשטיות לשון הגמ' ומסתימת הפוסקים לא נראה פן אלא דדוקא להלוות בלא
עדים אסור ולכאורה צ"ע באמת דלפני רש"י דחיישינן שמה יכפור הלנה מה חילוק יש
בין מלנה לפקדון וכתבתי לישב עפ"י מה שהעלתי בזה בעיקר הדבר דעובר לפני עור
דחיישינן שמה יכפור הלנה אשר הוא מוקשה מאד דמדוע יהי חשוד הלנה בזה וכמו
שהארבתי שם וע"כ בארתי דהעיקר לענ"ד הוא דחיישינן לאשתמוטי קא משתמיט וכמו
שנתבאר בב"מ ד"ג ושם ד"ו דהכופר במלנה פשר לעדות דלא בגזלן חשדינו לי אלא
דפעמים שאין לו לפרוע ויכפור לאשתמוטי ובזה מיושבים כל הקושיות ע"ש בתשובה,
ולפ"ז היינו דיחילוק בין מלנה לפקדון דפקדון שהוא ת"י בעין לא חיישינן כלל שמה
יכפור בפקדון ויהי גזלן במזיד.

השנית הוא מה שבארתי שם דלפ"ז עיקר הא דאר"י אמר רב דעובר משום לפני עור
היינו משום דרב הי' קונדם התקנה שנתקנה שבועת ה'יסת לכופר הפל והי' כופר הפל
פטור מכלום ולכך חיישינן שמה יכפור לאשתמוטי אולם לאחר שתקנו חכמים שבועת
ה'יסת משום לתא גופי' דאשתמוטי וכמו שנתבאר בשבועות דף מ' ובח' הריטב"א שם
בפירוש לפ"ז שוב אין לחוש שמה יכפור לאשתמוטי דהא יהי מחויב שבועת ה'יסת ולכן
מוותר להלוות בלא עדים ואינו עובר משום לפני עור זהו תוכן דברי שם ועפ"ז יתבאר
גם דברי הגמ' בכאן דהא מפנרש בב"מ בכמה מקומות דהאי עסקא פלגא מלנה ופלגא
פקדון ובדף ק"ד אמרינן שם דנהרדעי אמרי השתא דאמרינן פלגא מלנה אי בעי למשתי
בי' שכרא שפיר דמי רבא אמר להכי קרי לי' עסקא דא"ל פי יתבינא לך לעסוקי בי' ולא
למשתי בי' שכרא ע"ש המתבאר מזה דלרבא אף הך פלגא דמלנה אסור להוציא להוצאת
ביתו ורק שתהא תמיד בעין בעסק ולנהרדעי הך פלגא דמלנה הוי ככל מלנה ומוותר
להוציאם בהוצאת ביתו ולפ"ז הנה לא מבעי לרבא דכל העסקא אין לו רשות להוציא
בהוצאה ככל מלנה אלא שיהי' תמיד בעסק ולפ"ז הוי עסקא בפקדון ממש פיון דהם
תמיד בעין ולא שיהי' בזה אשתמוטי ולכך מותר לתת עסקא בלא סהדי כשאר פקדון
אולם אף לנהרדעי דס"ל דפלגא דמלנה הוי ככל שאר הלואות ומוותר להוציאם ולפ"ז

לכאורה קשה היאך יהבי עסקא בלא סהדי הא בהה פלגא דמלוה איכא לפני עור שפיר לא יאה לו מה לפרוע ויכפור לאשתמוטי אף באמת לפי מה שבארנו גם זה ניחא שפיר דהא בפלגא דפקדון לא חיישינו לכפירה כנ"ל ואין לחוש רק שפא יכפרנו בהה פלגא דמלוה ויודה לו בפלגא דפקדון ולפ"ז הלא יהי הלנה מודה במקצת ויהי מחויב שבועה דאורייתא וכבר פתבנו דאפילו לאחר שתקנו שבועת היתת לא שייך לפני עור כנ"ל וכ"ש היכא שיהי מחויב שבועה דאורייתא ולפ"ז ניחא שפיר דהוי מסרי עסקא בלא סהדי ודו"ק בזה.

עוד כתב כת"ר להסתפק וזה לשונו ובתחילה יש לחקור על הלאו דלפני עור מתי עובר עליו אם בשעת נתינת המכשול כמשמעות לשנא דקרא לא תתן דמשמע שמשעת נתינת המכשול עובר עליו או דאינו עובר עד שיכשל בו העור ויש לי לה"ר מהש"ס והרמב"ם דאינו עובר אלא בשעה שנקשל דהנה הרמב"ם פתב בסה"מ דאין לוקין על לאו דלפני עור משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואס"ד דעובר משעת נתינת המכשול א"כ הו"ל לאו שיש בו מעשה הנתינה אלא ע"כ דאינו עובר עליו עד שעת המכשול ואז אין בו מעשה עכ"ל הט"הור.

הנה גוף ספיקתו הוא חקירה נכונה אולם הראי' שהביא הוא תמוה מאד ואף לפי דבריו אפתי משפחת לפני עור במעשה גמורה בגנונא דבנתינת המכשול נכשל העור כמו ישראל שמקדש אשה גרושה לכהן דמבואר בראשונים דעובר בלפני עור נהרי הכא הוא נכשל בעת מעשה ועוד הא בנדאי על הזמן בעת שנקשל העור כמו המושיט כוס יין לנזיר בעת שהנזיר שותה היין ונקשל לא שייך לומר כלל לא לאו שיש בו מעשה ולא לאו שאין בו מעשה דהלא אז אינו עושה המושיט מאומה ואינה לאו הוא עובר אז אלא דכל מה שיש להסתפק לדעתי הוא רק בדרך זה והיינו אי נימא דמיד שנותן המכשול ומושיט כוס יין לנזיר הוא עובר על הלאו ואם הי' הדין דלוקה הי' מחויב מלקות מיד או דאינו עובר רק בעת שנעשה המכשול והיינו דבעת ששותה הנזיר יין ונקשל בו אז עובר למפרע על מה שנתן מכשול לפני עור ולפ"ז אין נ"מ בין אם נימא דעובר מיד ובין אם עובר בעת המכשול למפרע על מה שנתן מכשול לפני עור דהכל הוא לאו שיש בו מעשה דבכל אנפי הלאו הוא נתינת המכשול אבל אינה לאו שאין בו מעשה שייך בעת שנקשל העור דהלא אז אינו עושה מאומה, ועכ"פ הרמב"ם שכתב דלפני עור הוי לאו שאין בו מעשה אינו ענין כלל לנדון דידן ובאמת כת"ר תברא לגזיזי' בזה דלפי מה שהבין כת"ר בספיקו כנראה מן הראי' שהביא אין פאן מקום ספק כלל וכנ"ל.

והנה כבר פתבתי דגוף הדבר הוא ספק נכון אולם מחוסר תבלין פי לא ביאר כת"ר כל צרכו דלפמ"ש כת"ר אין נ"מ כ"כ לדינא אף באמת יש להרחיב הדבר בספק עצום לדינא והיינו בהא דקי"ל דהמכשיל את חבירו כמו המושיט כוס יין לנזיר עובר משום לפני עור לא תתן מכשול יש לחקור אם הושיט כוס יין לנזיר והנזיר לא שותה היין או במפה לבנו הגדול והבן ירא את ד' ולא הכלימו כלל וקבל מכותיו באהבה אם עובר משום לפני עור פיון דמ"מ הרי הוא הניח אבן בדרך ונתן מכשול שייך בו העור ותומ"י עובר על הלאו אף שבאמת לא נכשל העור בעבירה או באמת פיון שלא נכשל העור בעבירה ונמצא שלא יצא פאן מכשול כלל לא עבר כלל על הלאו דלפני עור, והנה גם זה נכלל

בחקירת פבודו אלא שלא ביאר יפה, והנה כת"ר ה"ר דעד שעת המכשול אינו עובר
מקא דאיתא בקדושין דף ל"ב רב הונא קרע שיראין באנפי רבה ברי אמר איזל אחזי
אי רתח אי לא רתח והקשה בגמ' ודלמא רתח וקא עבר אלפני עור כו' ואי נימא דמשעת
גתינת המכשול עובר הו"ל להש"ס להקשות בפשיטות וקא קא עבר אלפ"ע אלא ע"כ
דאי לא רתח לא קעבר אגתינה משום לפני עור, והנה לכאורה הוא ראי' נכונה דמשמע
מינה דדוקא אם יהי' נכשל אז עובר בלפני עור ואולם לענ"ד נראה לישיב בפשיטות
דמפאן אין ראי' פלל וקושית הגמ' הוא בפשוטו דדלמא קא רתח ומשום זה עובר בלפני
עור בתורת ודאי וקא ודלמא קאי רק על קא רתח והיינו פיון דאפשר דקא רתח א"כ
עובר משום לפני עור וה"ה דאם לא ירתח מ"מ הוא יעבור משום לפני עור פיון דאפשר
דירתח אלא דהגמ' מפרש מדוע עובר משום לפני עור משום דלמא קרתח וכמו אם הי'
מקשה וקא קעבר לפני עור דלמא קרתח וכן יש לפרש גם עתה וז"ב.

ולענ"ד יש לה"ר להיפך דלפני עור עובר מידי שנותן המכשול ואפילו אם לא נכשל
אח"כ מהגמ' דמ"ק דף י"ז גבי אמתא דבי רבי חזית' לההוא גברא דמחי לבנו הגדול
אמרה להוי ההוא גברא בשמתא דקעבר אלפני עור ומשמע דמיד שראתה שהי' מפה
אותו שמת' ואי נימא דאם אירע שלא נכשל אינו עובר משום לפני עור וא"כ למה
מיקרה לנדות אותו הי' לה להמתין לראות מה יהי' בסופו דלמא לא ישיב הבן פלום
ונמצא דלא עבר פלל על לפ"ע ואף דבנדאי אף אי נימא דאינו עובר על לפני עור רק
בשנכשל העור מ"מ בנדאי דלכתחילה אסור בקל גונוי מספק שפא יכשל בו העור ונמצא
שעבר על לפני עור וכמו פל ספק איסור מ"מ הרי היא שמת' משום לפני עור וקרי
עדיין לא נודע אם יעבור בלפ"ע וכיון דאפשר שיתברר שלא עבר פלל א"כ אמאי שמת'
ומוכח מפאן דתיקף שנותן המכשול עובר אף אם הבן לא יענה לו על מפותיו פנ"ל: שוב
ראיתי דשאילתין זו היא שאלת רבותינו האחרונים והוא בספר יד מלאכי אות ל' הביא
ספק זה בשם חכמי הישיבה היכא דהנזיר לא שתה אותו פוס של יין והבן נח לא אכל
אותו אבמ"ה אם קעבר המושיט משום לפני עור לא תתן מכשול, וע"ש שהביא ראיתו
מגמ' דקדושין ה"ל ודחה כמו שדחיתי אני ת"ל ומסיק שם דמצד הסברא נראה דמ"מ
עובר המושיט אף שלא באו ע"י לידי מכשול פיון דאגתינה קפיד קרא וקרי נתן וה"ר
מגמ' דמ"ק ה"ל דמבואר שם בבבביתא לפני עור לא תתן מכשול במפה בנו גדול הפתוב
מדבר ופרש"י דכיון דגדול הוא שפא מבעט באביו והו"ל איהו מכשילו ומבואר דמיד
שקאב מפה לבנו הגדול ונתן המכשול לפניו אז עובר משום לפני עור הגם שאפשר שבנו
לא יבעט בו ע"ש, ואני תמה על הגאון ה"ל דעפ"י ראיתו מפרש"י למה הוצרך להביא
מפרש"ק לחמו הו"ל לה"ר מהך שאלה דעסיק בה והוא מהגמ' דע"ז מנין שלא יושיט פוס
יין לנזיר כו' שצאמר לפני עור ופרש"י שפא יבוא לשותו ומשמע דמיד שנותן פוס יין
לנזיר עובר שפא יבא לשותו, אף באמת איני מפיר ראית הגאון ה"ל ולענ"ד אין ראי'
לא מגמ' דמ"ק לענין מפה בנו הגדול ולא מע"ז לענין מושיט פוס יין לנזיר לא מגמ' ולא
מפרש"י דדברי רש"י מתפרשים שפיר דעובר בלפני עור שפא מבעט באביו והו"ל איהו
מכשילו והיינו דאם יבעט באביו אז עבר בלפני עור ששהכשילו אבל לעולם אם לא בעט
באביו אז הלא לא נתן מכשול פלל ואדרבה לשון רש"י עוד יותר נוטה לכונה זו כמובן
וכן מע"ז אין ראי' פלל פנ"ל אם לא דנימא דכוננת הגאון ה"ל הוא כמו שכתבתי דאמאי

שמתן' אמתן' דבי רבי ליהוה גברא קונד'ם שינדעה מה עלתה בו מיהו מדברי הגאון הנ"ל
מפנרש שם בהדי' דעיקר ראיתו מהגמ' דמפה בנו הגדול ומפרש"י וצ"ע, גם מאמתן'
דבי רבי יש לךחות פנ"ל דמ"מ הרי לכתחילה בנדאי אסור להפות בנו הגדול בכל גנוני
שמא יבעט בו ולכך שמתן' עוד פתב הגאון הנ"ל לה"ר ברוך ממ"ש מהר"א ששון בסי'
קס"ב בפשיטות גמור דאסור הריבית הוא בתחלת הלואה אע"פ שהלנה לא יתן הריבית
כו' וכתב הכנה"ג ביור"ד סי' ק"ס דלדעת מהר"א ששון הנזכר אף הלנה עובר משעת
הלואה אלאו דלא תתן מכשול שנותן מכשול למלנה לעבור אלאו דלא תשימונו עליו נשך
הרי דלדעת הני רבנותא קעבר נותן המכשול משעת נתינה אע"ג דלא בא לידי מכשול
ע"ש.

וגם ראי' זו אין לה מוכן פלל דהתם מכיון דהמלנה עובר משעת הלואה אע"פ שהלנה
לא יתן הריבית ממילא גם הלנה עובר בלפני עור שהרי נתן מכשול בנדאי דהא המלנה
בא לידי מכשול תיכף בשעת הלואה וממילא הלנה עובר ודו"ק, והנה אם נימא דאינו
עובר בלפני עור רק אם נכשל העור ולפ"ז נראה דאין לוקין על לאו זה משום דהני
התראת ספק וכמו המושטי כוס יין לנזיר הני התראת ספק שמא לא ישטה הנזיר יין
ולפ"ז הנה לו להרב"ם ז"ל לפרש דאין לוקה על לאו זה משום דהני התראת ספק אף
אפ"ל משום דלפני עור משפחת לה אף היכא דבנתינת המכשול נכשל העור בנדאי כמו
הלנה בריבית או ישאל שיקדש לכהן אשה גרושה פנ"ל: והנה אם נימא פשיטת היד
מלאכי דעל לפני עור עובר מיד והמושטי כוס יין לנזיר עובר תיכף משום לפני עור
אפילו לא שטה הנזיר אח"כ לפ"ז נראה דבכה"ג לאסר שהושטי כוס יין לנזיר אין
בשתינת הנזיר הוספת עבירה לגבי המושטי דהרי המושטי עובר מיד בלפ"ע בין אם
ישטה הנזיר או לא ישטה ולפ"ז נראה במושטי כוס יין לנזיר באופן שהנזיר יוכל לשמות
אין מחויב להשתדל למנוע הנזיר משתינת היין אלא כמו כל אדם להפריש את חבירו מן
האסור אבל לענין לאו דלפ"ע אין מחויב למנוע דאף אם לא ישטה כבר אלפני
עור פנ"ל כן נראה ברור לכאורה לפי סברא זו, ולפ"ז קשה מגמ' ע"ז דף ט"ו רבה זבין
הוא חמרא לישאל החשוד למכור לעפ"ם א"ל אבני מ"ט עבד מר הכי כו' והביא שם
ראיות דאסור למכור לישאל החשוד למכור לעפ"ם רהיט בתרין תלתא פרסי ולא
אדרכי' ע"ש והנה הא דאסור למכור לישאל החשוד הוא משום לפני עור ע"ש בסוגי'
ועי' בתו' ד"ה לעפ"ם ולפי הנ"ל קשה מדוע רהיט בתרין' כ"כ דהא לפי הנ"ל מכיון
שמכר רבה לישאל החשוד למכור לעפ"ם מיד עבר בלפני עור אף אם לא ימכור
הישאל לעפ"ם ושוב אין תקנה לנה ואף אם יחזור ויקח ממנו מ"מ כבר עבר בלפ"ע
ולפ"ז למה רדף אחריו כ"כ וש"מ דלאו דלפ"ע מתלי תלי עד שיהי' המכשול נאז עובר
ויש לומר בדוחק דנהי דמיד שנותן המכשול עובר בלפני עור אף שלא נכשל אח"כ ולא
מהני מה שסיר המכשול אח"כ היינו דוקא ביש שהות שהי' יכול להכשיל אבל במושטי
כוס יין לנזיר וטרם שהי' שהות שיתן הנזיר לתוך פיו בין כף לקח ממנו בחזרה שוב לא
עבר על לפני עור וכמו שהניח אכן לפני עור ונטל האבן בטרם הגיע העור לשם ולפ"ז
אפ"ל דרבה דרהיט בתרין' היינו משום שלא הי' שהות שיוכל לישאל חשוד למכור
לעפ"ם ולכן אם הי' משיגו ולוקח ממנו הי' מתקן הדבר דאינו עובר בלפני עור כן י"ל
אף הוא דוחק, ועוד יש להעיר מגמ' ע"ז ד"ו דמבעי להו שם משום הרחקה או משום

לפני עור לא תתן מכשול למאי נ"מ דאית לי בהמה לדידי' כו' ע"ש וילפי הנ"ל קשה
דהו"ל לומר נ"מ אף בלית לי בהמה לדידי' ונ"מ דאם עבר ומכר אם מחויב להשתדל
ולקנות ממנו בחזרה דאי אמרת משום הרנחה והינינו משום דרוח ואזיל ומודה ועובר
ישראל משום לא ישמע על פיה א"כ בנדאי דמחויב להשתדל ולתקן הדבר ולחזור
ולקנות ממנו דלא יעבור משום לא ישמע על פיה אולם אם נימא משום לפני עור ל"צ
להשתדל ולקנות ממנו בחזרה דעל הלואו הרי פבר עבר ואין לזה תקנה ואין הוספת
איסור בזה שיקריב העפוי"ם וכנ"ל: לכן נלע"ד דמה דפשיטא לי להגאון בעל יד מלאכי
להקד גיסא דהמושיט עובר משום לפני עור אע"פ שלא שטה הנזיר יין ולא בא לידי
מכשול משום דאנתינה קפיד קרא פשיטא לי לאידך גיסא דאינו עובר בלפני עור אלא
דוקא בשנעשה מכשול אבל אם לא נעשה מכשול אף שהוא נתן מכשול שהי' אפטר
שיפשל בו הנזיר מ"מ פיון דסוף סוף לא נכשל הנזיר אינו עובר בלפני עור, ולענ"ד גם
מסברא החיצונה נראה פן בפשיטות דהא עיקר לאו בלפני עור היינו שלא להכשיל את
חבירו בעבירה והיכא שלא נכשל חבירו לא עבר כלל בלפני עור, הן אמת דלכתחילה
אסור לחושיט פוס יין לנזיר שמה יפשל בו חבירו אולם לענ"ד דהיינו ככל ספק
דאורייתא לחומרא דחיישינן שמה יהי' נכשל בו הנזיר אבל היכא דמ"מ לא נכשל הנזיר
לא עבר בלפני עור וכבר כתבתי דמדברי הגמ' במ"ק דאמרינן דבמכה לבנו הגדול עובר
משום לפני עור ופרש"י שמה יבעט באביו דהגאון הנ"ל כתב דמשמע מזה דעובר מיד
בלפני עור באמת אין ראי' כלל דבנדאי לכתחילה אסור מה"ת להכות לבנו הגדול שמה
יבעט באביו והרי הכשילו בעבירה וכמו פל ספק דאורייתא דמה"ת לחומרא אבל אם
מ"מ לא בעט הבן באביו ולא הכשילו לא עבר כלל בלפני עור והא דשמת' אמתי' דבי
רבי היינו משום דמ"מ לכתחילה אסור פנ"ל, ויש לה"ר לזה מדברי הריטב"א הובא
בשיטה מקובצת בב"מ דף י' גבי פהו שא"ל לישראל צא וקדש לי אשה גרושה ז"ל
הריטב"א וא"ת האיפא משום לפני עור ואפטר לומר דהאי סוגי' פרבא דהילכתא פנותי'
דאמר לא בעל אינו לוקה וכיון שהקידושין תלוין בבעילה לא חשיב בר חיובא משום
לפני עור עכ"ל הרי מבואר דאינו עובר בלפני עור אלא דוקא אם נכשל העור בו אבל
אם לא נכשל בו אינו עובר משום לפני עור דאי נימא דלפני עור עובר מיד כל שנתן
מכשול שיוכל להכשל בו א"כ מה נ"מ בין יבעול אח"כ או לא דלפ"ז מילתא דפשיטא
דמיד שקדש לכהן אשה גרושה הרי נתן מכשול לפניו שמה יבעל אותה וכמו מושיט פוס
יין לנזיר וא"כ תומ"י עבר בהחלט על לפני עור ואף אם לא יבעול אותה מ"מ פבר עבר
על הלואו וכיון דבקדושין עובר בהחלט על לפני עור וא"כ מדוע לא מקרי בר חיובא
ומוכח מזה דאינו עובר בלפ"ע אלא דוקא בשנכשל העור וכיון דאפטר שלא יבעול הפהו
אותה נמצא שלא עבר למפרע על לפני עור לכך לא מקרי בר חיובא פנ"ל ואין לה"ר
להיפך ממ"ש התוס' והראשונים בזה דאע"ג דהישראל עובר משום לפני עור כשקדשה
לכהן מ"מ פיון דאי מקדשה לעצמה לא מחויב לא מקרי בר חיובא ולפ"ז משמע לכאורה
דהישראל עובר לפני עור בהחלט אעפ"י שלא יבעול אח"כ דאפ"ל דאין ראי' מזה
דלעולם אם לא יבעול לא עבר בלפני עור אלא דמ"מ פיון דלכתחילה בנדאי אסור שמה
יבעול וככל ספק דאורייתא לכן ס"ל להתו' דמקרי בר חיובא דמ"מ מעשה הקידושין
באיסור ולהריטב"א ס"ל דנהי דלכתחילה אסור להכניס עצמו לבית הספק מ"מ פיון

דאם לא יבענל נמצא דמעיקרא לא עבר בלאו לכן לא מקרי בר חיובא פנ"ל ועכ"פ מדברי הר"טב"א הוא ראי' ברורה פנ"ל, ובאמת גדולה מזה מצאתי להרי"טב"א בע"ז דף ט"ו שפתיב ומסתברא לי דה"ק דהתם פינו דליכא אלא לאו דלפני עור אין לאו בלפ"ע אלא פשוטנו למי שיעשה בו עבירה ודאי ורבנן אסרו אפי' בסתמא היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעשה זה עבירה ועשו סתמא כפירושו וכל היכא דאיכא למתלי לקולא דלאו לעבירה בעי לי' אוקמו' רבנן אדינא והתירוה ע"ש ועכ"פ מוכח מפל הג"ל דאם לא נעשה המכשול אינו עובר בלפ"ע פנ"ל: סימן נ שמעתי דטובת הנאה ממון הנה מבואר בכמה מקומות בש"ס הפלוגתא אי טו"ה ממון או אינה ממון ועי' בפסחים דף מ"ו פרש"י טו"ה דבר מועט דתניא בבכורות דף כ"ז רשאי ישראל לומר לחבירו הילך סלע וכן פל תרומותיה לכן פתי פהו והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל פהו שירצה וליטול דבר מועט מאוהבו של פהו בשביל שיתנה לו כו' ע"ש וכן פרש"י בחולין קל"א ד"ה מוציאין כו' אבל מעשר עני כו' יש פהו טו"ה לבעלים שבידו לתת לאיזה עני שירצה וחבירו אומר לו הילך סלע זה וכן פל מעשרותיה לקרובי עני כו' ע"ש וכן פרש"י והתוס' והר"ן והרא"ש בנדריים דף ל"ו גבי הא דמבעי להו התורם משלו על של חבירו טו"ה של מי דטו"ה היינו מה שנותן לו ישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לכן בתו פהו ע"ש: ויש לחקור בזה שתי חקירות למ"ד טו"ה ממון אם הוא דוקא בשביל מה שיוכל לקבל דבר מועט מישראל שיתן לכן בתו פהו אבל זולת זה מצד מה שיש לו טו"ה שפרשותו לתת לכל פהו שירצה לאוהבו או לקרובו או אפי' יתן לאחר יהי לו החזקת טובה זה לא מקרי ממון, או דלמא מש"כ שיש לו ליקח סלע הוא לאו בדוקא דעיקר טו"ה הוא מה שיש לו הזכות לתת לכל פהו שירצה, וכן יש לחקור למ"ד טו"ה אינה ממון אי ס"ל ג"כ שיש לו זכות ליקח סלע מישראל לתת לכן בתו פהו אף מ"מ ס"ל דמשום זה לא מקרי ממון פינו דעיקר מתנות פהונה אינה שלו אלא של הפהנים או דלמ"ד טו"ה אינה ממון באמת אינו רשאי ליקח סלע בעד זה ואף דמ"מ הרי יש לו זכות לתת לכל פהו שירצה או למי שיש לו רשאי ליקח ממון בעד זה לכה לא מקרי טו"ה ממון.

ומצאתי בס' ישועות יעקב ח' או"ח סי' תנ"ז ס"ב שפתיב וז"ל והנה נחלקו הפוסקים בבבאור מה שאמרו טו"ה ממון אי דוקא היכי שיוכל לקבל שנה פרוטה עבור טו"ה או אף שאינו יכול לקבל פרוטה מ"מ טו"ה ממון ועי' בר"ן במס' חולין עכ"ל ועי' מש"כ לה"ר דאף שאינו יכול לקבל פרוטה מ"מ חשיב טו"ה ממון ע"ש, והנה אנכי בעצמי לא מצאתי מחלוקת הפוסקים בזה אולם בינתי בדברי האחרונים ומצאתי למהרי"ט אלגאזי בה' בכורות ריש פ' עד כמה שהקשה שם על הגמ' קידושין דף נ"ח דאמר עולא טו"ה אינה ממון איתבי ר' אבא לעולא המקדש בתרומה ובמעשרות ובמתנות כו' הרי זו מקודשת ואפי' ישראל כו' ע"ש והקשה המהרי"ט אפי' המבואר בבכורות שם דבמתנות אין רשאי לקבל דינר מישראל כדי שיתן לכן בתו פהו א"כ קשה אפי' אי נימא טו"ה ממון מ"מ הא במתנות ליכא טו"ה פלל דהא אין רשאי ליקח דינר וא"כ המקדש במתנות מ"מ מקודשת ואף דהא דאינו רשאי ליקח דינר אין זה רק מדרבנן מ"מ הפקר ב"ד הפקר והרי אסרו חז"ל טו"ה והפקירו זכותו ע"ש, וכ"כ השעה"מ בפ"ה מה' אישות ה"ו ז"ל דמסוגלי דקידושין הג"ל מבואר בהד"ל דאף במתנות פהונה דהיינו זרוע ולחיים יש פהו

טובת הנאה לבעלים דאל"כ היאך הי' ניחא לי' לר' אבא מתני' דקתני ובמתנות אפ' נימא דטו"ה ממון מ"מ במתנות פהונה דאין בהם טו"ה לבעלים אמאי מקודשת ועי' להפ"ת סי' ס"א ס"ק ל"ד מ"ש בזה ולא זכר שר להביא ראי' מסוג' זו עכ"ל השעה"מ ע"ש, עכ"פ נראה מדבריהם דס"ל לסברא פשוטה דלמ"ד טו"ה ממון היינו רק משום דע"י טו"ה יש לו הנאת ממון דרשאי ליקח דינר ולקח במתנות דאינו רשאי ליקח דינר אף דעכ"פ יש לו זכות לתת לכל פהו שירצה מ"מ לא תשיב ממון והיינו שהקשו פנ"ל, והנה בס' טעה"מ פתב בכונת השעה"מ דכונתו הוא להוכיח מזה דאף דבמתנות אין רשאי ליקח דינר מ"מ פיו דעכ"פ יש לו זכות לתת לכל פהו שירצה מקרי טו"ה ונחשיב ממון ע"ש ששנה ושלש בזה ודבריו תמוהים שהעמים בכונתו מה שאין מפורש בדבריו ולא עלה על דעתו וכונת השעה"מ פשוט ומבואר דאף במתנות פהונה יש בהו טובת הנאה לבעלים והיינו כשי' הרמב"ם דאף במתנות רשאי ליקח דינר דלא פסוג' דכורות הנ"ל וזה פשוט.

ואולם מצד הסברא הי' נראה שלא כדברי הג' הנ"ל אלא דטו"ה ממון לא תלי' כלל דוקא בקמה שרשאי ליקח דינר אלא דאף במתנות שאינו רשאי ליקח דינר מ"מ תשיב טו"ה ממון דדינר זה לא נ"מ כלל הא פיו דיש שנותן דינר לכהו כדי ליתן לקרובו א"כ הדבר בעצמותו שנה דינר ומה נ"מ אם הוא מקבל דינר או שזכות זה נשאר אצלו דלכולם שנה דינר הוא מה שהישראל בעצמו יוכל ליתן לבן בתו פהו או לקרובו וא"כ טו"ה זו הרי שנה דינר, ומטעם זה הי' נראה להכריע דלמ"ד טו"ה אינה ממון ס"ל ג"כ דרשאי ליקח דינר בעד טו"ה אלא שאין זה חשוב ממון פיו דבלא"ה הא הטו"ה בעצמותו הוא שנה דינר לגבי הישראל ומ"מ אינה נחשב ממון א"כ כף לי אם גם רשאי ליקח דינר דדינר זה אינו מעלה כלל וכנ"ל.

ואולם הנה בירושלמי פ"ו דדמאי ה"ב ונדריים פי"א ה"ג ובקדושין פ"ב ה"ט איתא שם ר' יוסי בן חנינא אמר אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה ר' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותיו בטו"ה מ"ט דריב"ח ואיש את קדשיו לו יהי' ור' יוחנן אמר לו יהי' יתגם לכל מי שירצה מתני' פליגא על ריב"ח קונם פהנים ולוויים נהנים לי יטלו על פרחו פתר לה באמר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר תדע שהוא פן דתנינן פהנים ולוויים אלו נהנים לי יטלו אחרים כו' מתני' פליגא על ר"י המקדש בתרו"מ ובמתנות כו' הרי זו מקודשת אפי' ישראל פתר לה בתרומה שנופלה לו מבית אבי אמו פהו ע"ש ועי' להפנ"מ שכ' ריב"ח אמר אדם נותן כו' יכול אדם ליקח דבר מה בשביל טו"ה שנותן לזה מעשרותיו וס"ל טו"ה ממון הוי וכדמפרש טעמא כו' ור"י אמר כו' שאין רשאי ליקח שום דבר בשביל זה וטו"ה שנה מחזיק לו טובה בשביל שנותן לו לא הוי ממון כו' ע"ש, והנה דבר זה הוא מוכרח דריב"ח ור"י פליגי ג"כ אי טו"ה הוי ממון דהקושיות שהקשה על ריב"ח ור"י הוא מדין טו"ה דמה שהקשה לריב"ח ממשנה פהנים ולוויים נהנים לי יטלו בע"כ היינו רק דמשם מוכרח דטו"ה לא הוי ממון וכמבואר בתלמודא דידן בגדרים שם וכן הא דמקשה על משנה דקדושין המקדש בתרומות כו' היינו דמשם נשמט דטו"ה הוי ממון וכן פרי' בתלמודא דידן שם לעולא דס"ל טו"ה אינו ממון ממשנה הנ"ל ומשני התם ג"כ בטבלי' שנופלו לי כו' פנ"ל ובע"כ צ"ל דס"ל להירושלמי דתלי' זה בזה דלמ"ד אדם נותן מעשרותיו בטו"ה שיכול ליקח ממון בעד זה ממילא הוי טו"ה ממון ולמ"ד אין

אדם נותן מעשרותיו בטו"ה ממילא טו"ה לא הוי ממון פנין שאין יכול ליקח פלום בעד זה, ואף דבירושלמי שם הקשה עוד על ר"י מהברייתא דאמר הוא לישראל הא לה סלע ותן בכור זה לבן בתי פהן פתח לה ברוצה ליתנו לשנים וכן בתו אחד מהן אמר הא לה סלע ותן פולו לב"ב פהן ע"ש הרי דבכה"ג גם לר"י רשאי ליקח בעד טו"ה וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' תרומות ע"ש מ"מ משום זה לא נחשב ממון פנין דרק ברוצה ליתן לו מתחלה בחנם רשאי אח"כ ליקח סלע בעד טו"ה, ועכ"פ הנה מדברי הירושלמי מבואר דעיקר הא דחשיב טו"ה היינו רק משום שיכול ליקח דינר בעד זה ולכך פשיטא לי' דלר"י טו"ה אינה ממון אף שרשאי ליתן לכל פהן שירצה מ"מ פנין שאינו רשאי ליקח דבר מה בעד זה לכך אינה ממון ודלא כמ"ש בס' ישוע"י ולפ"ז גם לר"ד טו"ה ממון דרשאי ליתן מעשרותיו בעד סלע מ"מ בבכור ומתנות שאינו רשאי ליקח בעד טו"ה ממילא לא חשיב טו"ה ממון ולפ"ז הדק"ל מהא דפריה הגמ' לר"ד טו"ה אינה ממון ממשנה דקידושין דאפי' אי טו"ה ממון עדיין קשה במתנות מ"ט מקודשת וקונשית מהרי"ט אלגזי ושעה"מ.

אלא דיש לפרש הירושלמי בענין אחר והיינו דנהי דדין טו"ה ממון נותן מעשרותיו בטו"ה תלי' זה בזה אמנם לא דדין טו"ה נמשך מזה אם אדם נותן מעשרותיו בטו"ה אלא דנהפוך הוא דמשום דס"ל לריב"ח טו"ה ממון לכך ס"ל אדם נותן מעשרותיו בטו"ה והיינו דלכו"ע ס"ל דמאיש את גדשיו לו יתנה ילפינן דרשאי ליתן לכל מי שירצה אלא דריב"ח ס"ל דטו"ה מה שרשאי ליתן לכל מי שירצה הוי ממון וא"כ ממילא יכול ג"כ ליקח סלע בעד טו"ה ור"י ס"ל דטו"ה זו אינה ממון נמצא דממה שנתן לו התורה רשות ליתן לכל מי שירצה אין ראי' שרשאי ליקח ממון בעד זה ולפ"ז הירושלמי מקשה שפיר לר"י ממשנה דקידושין דלר"י דס"ל אין אדם נותן מעשרותיו בטו"ה בע"כ דס"ל דטו"ה אינה ממון דאי הוי ממון הי' רשאי גם ליקח סלע בעד זה אולם לר"ד טו"ה ממון גם גוף הטו"ה מה שרשאי ליתן לכל מי שירצה הוי ממון ולכך קסבר דרשאי למסור מעשרותיו בטו"ה ולפ"ז אף במתנות שגזרו חכמים שאין רשאי ליקח דינר מ"מ גוף טו"ה הוי ממון וכן"ל והנה לכאורה צ"ע מתלמודא דידן קדושין נ"ח ונדריים פ"ה דמיתתי שם ברייתא הגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו דברי רבי ריב"י אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו ובעי למימר דפליגי אי טו"ה ממון ומשני דלעולם לכו"ע ס"ל דטו"ה אינה ממון מ"ס קנסוה רבנן לגנב כו' והנה הר"ן בנדריים פ"ה דהא דמשלם לו דמי טבלו היינו לפי ערך טו"ה שיש לו בו ולפ"ז צ"ע דמאי שייהו לקנס לגנב הא לר"ד טו"ה אינה ממון אין להבעלים שום ממון בזה פנין שאין רשאי ליקח שום דבר בעד זה וא"כ מאיזה ענין קנסוה לגנב פנין דלא אפסדי מידי ואף דגם לר"ד טו"ה אינה ממון רשאי ליקח דינר היכי שרוצה מתחלה ליתן לו בחנם כנ"ל מ"מ הא מירושלמי משמע דזה לא הוי ממון כלל מדפריה על ר"י ממשנה דהמקדש בתרומות כו', ובע"כ צ"ל דגם לר"ד טו"ה אינה ממון רשאי ליקח דינר אלא דס"ל דזה לא חשיב ממון לכך בגנב קנסוהו לגנב מה שפסיד לו טו"ה אף דמדינא טו"ה לא הוי ממון.

אולם הנה מדברי הגר"א ז"ל בבבאורו ליו"ד סי' רכ"ז נראה דס"ל בפ"ה הירושלמי דמתלוקתם אי אדם נותן מעשרותיו בטו"ה לא תלי' בדין טו"ה ממון דהנה בנדריים פ"ד פריה שם קונם פהנים ולו ימים נהנין לי יטלו בע"כ אלמא טו"ה אינה ממון אימא סיפא

פְּהַנִּים וְלוֹנִיִּים אֱלוֹ נְהַנִּין לִי יִטְלוּ אַחֲרַיִם אֲבָל לְהַנִּי לֹא אֶלְמָא טו"ה מְמוֹן וּמְסִיק אָמַר רַבָּא
שְׂאֵנִי תְרוּמָה דְהַ"ט דִּיטְלוּ בַע"כ פִּינָן דְתְרוּמָה לֹא חֲזִי אֲלָא לְכַהֲנִים וְכִינּוּן דְקָא אֲתִי
לְמִסְרָא עֲלֵיָהּוּ שְׁוִיָא עֶפְרָא בְּעֶלְמָא ע"ש וּפְיָרְשׁוּ הֶרְאִשׁוּנִים דְרַבָּא ס"ל טו"ה מְמוֹן,
אוּלָם הֶרְמַב"ם פִּסְק דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן וְהִבִּיא דְבַרֵּי הַמְשַׁנָּה כְּצוּרְתָהּ בַפ"ז מֵה' נְדָרִים
וְהֵמָּה סְתָרֵי אֶהְדְּדִי וְעִי' בַכּס"מ שֶׁם שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם הָרַב הַמְעִילִי דְס"ל לְהֶרְמַב"ם אָף
דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן מ"מ אָסוּר מִשׁוּם דְוִיתוּר אָסוּר בְּמִנְדָר הַנְּאָה, וְעִי' בְשׁו"ע ס' הַנְּל' לְ
שְׁכַתְב לְשׁוֹן הֶרְמַב"ם שֶׁהוּא דְבַרֵּי הַמְשַׁנָּה וְעִי' בִּיאוּר הַגְּר"א שֶׁם שְׁהִקְשָׁה ג"כ עַל
הֶרְמַב"ם מֵהָא דְס"ל דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן וְכַתְּב וְנ"ל אַפ"ל דִּיש חִילוּק בְּנְדָרִים דְאַפִּי וְיִתוּר
אָסוּר דְאֵע"ג דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן אַפ"ה אָסוּר וּמִשְׁמַעוֹת הִירוּשְׁלָמִי כֵן דְלָא תְלִי בְּפִלוגְתָּא
דְטו"ה מְמוֹן אֲלָא אִם יָכוֹל לִיתָן בְטו"ה אֲלָא שְׁמַגְמ' דִּידָן לֹא מִשְׁמַע כֵּן דְתַלְנִי בְּפִלוגְתָּא
דְטו"ה אֲלָא שֶׁהוּא תּוֹפֵס לְהִירוּשְׁלָמִי כְּדַרְכּוֹ בְּכָל מְקוֹם עַכ"ל, וְע"ש שְׁהֶאָרִיף בְּזַה וְצָרִיף
עֵינָן הֵיטֵב לְהַבִּין דְבַרֵּי הַקְדוּשִׁים שֶׁם אֲבָל עַכ"פ זֶה נִרְאֶה דְס"ל בְּפִי הִירוּשְׁלָמִי
דְמַחְלֻקְתָּם לֹא תְלִי בְטו"ה מְמוֹן דְאֵל"כ הִרִי הִירוּשְׁלָמִי ג"כ תְלִי דִין זֶה דְכַהֲנִים וְלוֹנִיִּים
נְהַנִּים לִי בְדִין טו"ה וְכִמוֹ שְׁנִרְאֶה מִפְּשָׁטוֹת דְבַרֵּי הִירוּש' שְׁהִקְשָׁה מִמְשַׁנָּה זֹו דְמִשְׁמַע
מִזֶּה דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן וְלִרִיב"ח בַע"כ הֵנִי מְמוֹן (וּמִנָּה לֵן דְהִירוּשְׁלָמִי ס"ל טַעְמָא דְוִיתוּר
דְאַפִּי טו"ה אֵינּוּ מְמוֹן ג"כ אָסוּר בְּמִנְדָר) וּמִזֶּה נִרְאֶה דְס"ל לְהַגְר"א דְלָא תְלִי זֶה בְּזַה
אֲלָא דְאַפִּי אִי נִימָא דְאַדָם נוֹתֵן מְעַשְׂרוֹתָיו בְטו"ה מ"מ אֶפְשָׁר דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן וְהֵינּוּ
שְׁכַתְב לְהוֹכִיח דְהִירוּשְׁלָמִי לֹא תְלִי הָא דְקוֹנָם פְּהַנִּים וְלוֹנִיִּים נְהַנִּים לִי בְּפִלוגְתָּא דְטו"ה
מְמוֹן אֲלָא אִם יָכוֹל לִיתָן בְטו"ה דְאִי נִימָא דְתַלְנִי בְּפִלוגְתָּא דְטו"ה מְמוֹן א"כ לֹא קִשָּׁה
כָּלָל עַל רִיב"ח מִמְשַׁנָּה דְלְמָא טַעְמָא דְמַתְנִיתִין הוּא מִשׁוּם דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן נְהַרִי גַם
רִיב"ח ס"ל דְטו"ה אֵינָה מְמוֹן וּבַע"כ דְגַם אִי טו"ה אֵינָה מְמוֹן ג"כ אָסִיר בְּמִנְדָר וְכַמ"ש
הֶרְמַב"ם וְתַלְנִי רַק אִם יֵשׁ לוֹ טו"ה הֵינּוּ אִם יָכוֹל לִיתָן מְעַשְׂרוֹתָיו בְטו"ה דְאִי יָכוֹל לִיתָן
מְעַשְׂרוֹתָיו בְטו"ה אָף דְאֵינָה מְמוֹן מ"מ אָסוּר לְכַהֲנִים מִשׁוּם דְבְּנְדָרִים אַפִּי וְיִתוּר אָסוּר
אֲלָא דְלְכַאוּרָה דְבַרֵּי הַגְּר"א ז"ל צ"ע דַעכ"פ מִשְׁמַע מֵהִירוּשְׁלָמִי דְאִי אֵין אָדָם נוֹתֵן
מְעַשְׂרוֹתָיו בְטו"ה נִיחָא שְׁפִיר הַמְשַׁנָּה דִיטְלוּ בַע"כ פִּינּוּ דְלִיכָא טו"ה כָּלָל א"כ סוּף סוּף
דְבַרֵּי הֶרְמַב"ם צ"ע שְׁכַתְב כָּל דְבַרֵּי הַמְשַׁנָּה דַלְפ"ז גַם בְּאוּמַר פְּהַנִּים וְלוֹנִיִּים אֱלוֹ אֲמַאי
יִטְלוּ אַחֲרַיִם דְהָא מִשְׁמַע מֵהִירוּשְׁלָמִי דְלַר"י נִיחָא שְׁפִיר דִיטְלוּ בַע"כ דְאֵע"ג דְגַבִּי מִנְדָר
הַנְּאָה אָף אִי טו"ה אֵינָה מְמוֹן מְקַרִי נְהַנָּה מ"מ יִטְלוּ אַחֲרַיִם בַע"כ מִשׁוּם דְלִיכָא טו"ה
כָּלָל דְאֵין אָדָם נוֹתֵן מְעַשְׂרוֹתָיו בְטו"ה וְהָא הֶרְמַב"ם בַפ' י"ב מֵה' תְרוּמוֹת פּוֹסֵק כַר"י
וַא"כ קִשָּׁה סִיפָא דְכַהֲנִים וְלוֹנִיִּים אֱלוֹ נְהַנִּים לִי אֲמַאי יִטְלוּ אַחֲרַיִם דְוִיקָא, וְנִרְאֶה לִישָׁב
דְמַתְחִילָה הֵנִי ס"ד דְלַר"י לֹא מִשְׁכַּחַת טו"ה כָּלָל אוּלָם לְפִי מַאי דְמְסִיק דְגַם לַר"י בְּרוּצָה
לִיתָן לְשָׁנִיִּים בְּחֻבָם מוֹתֵר לִיקַח דִּינָר מִיִּשְׂרָאֵל א"כ גַם לַר"י בְּאַמַת הוּא כְּמוֹ לְרִיב"ח,
נְאֻף דְהִירוּשְׁלָמִי הַקְשָׁה לַר"י מִמְשַׁנָּה דְקִידוּשִׁין הֵינּוּ דְלַעֲנִן קִידוּשִׁין לֹא חֲשִׁיב מְמוֹן
בַכּה"ג אוּלָם לַעֲנִן מִנְדָר הַנְּאָה גַם בַכּה"ג אָסוּר וּלְפ"ז גַם לְדִידִי צָרִיף לִישָׁב הַמְשַׁנָּה
כְּמוֹ שְׂאֵמַר רַבָּא מִשׁוּם דְשְׁוִיָא עֶפְרָא בְּעֶלְמָא אֲבָל בְּאוּמַר אֱלוֹ יִטְלוּ אַחֲרַיִם מִשׁוּם דִּיש
לוֹ טו"ה בְּאוּפָן זֶה כַּנ"ל.

וְהִנֵּה בְּנְדָרִים שֶׁם בְּסוּגְנִי פְרִיף מְרִישָׁא לְסִיפָא קוֹנָם פְּהַנִּים וְלוֹנִיִּים נְהַנִּין לִי יִטְלוּ בַע"כ
אֶלְמָא טו"ה אֵינָה מְמוֹן אִימָא סִיפָא פְּהַנִּים וְלוֹנִיִּים אֱלוֹ נְהַנִּין לִי יִטְלוּ אַחֲרַיִם אֲבָל לְהַנִּי

לא אלקמא טו"ה ממון ע"ש והנה לפי הס"ד דתלי בטו"ה ממון קשה רישא אמאי יטלו בע"כ הא פינן דטו"ה אינה ממון ולא מקרי נהנין משלו א"כ יהי רשאי ליתן לכל מי שיירצה ומ"ט הפסיד טו"ה שלו דהא בסיפא אמרינן דלהכי יטלו אחרים משום דטו"ה ממון משמע דאי טו"ה אינה ממון יכול ליתן גם לכהנים ולויים המוֹדְרין וכוֹדאי דהוא בעצמו יתן להמוֹדְרין למי שיירצה דלא אפשיך שיטלו בע"כ דהא טו"ה שלו ויכול ליתן לאחרים שלא הדירם בהנאה ופשיטא דלא הפסיד טו"ה שלו א"כ תיקשי גם ברישא אמאי יטלו בע"כ והא טו"ה שלו לתת למי שיירצה וכינן דברישא ס"ל דאינה ממון יהי רשאי ליתן למי שיירצה פנ"ל ועיין אולם הנה מצאתי בחי' המאירי בסוגי' שם שכ' ונ"ל קונם פהנים ולויים נהנים לי ר"ל שיהיו אסורים בהנאתי הם נוטלים בע"כ שטו"ה אינה ממון ונמצא שאין נהנים מממון שלו אמר פהנים ולויים אלו יטלו אחרים ר"ל ברכונו ולא יטלו המוֹדְרים בע"כ ושאלו בגמ' נאי טו"ה אינה ממון אף אלו יטלו בע"כ שיהי אין פאן גזל כו'.

אולם דבריו צ"ע דפשוטות הגמ' משמע דאי טו"ה אינה ממון יטלו אף אלו המוֹדְרים מדעתו פינן שלא מקרי נהנה מממון שלו ומדוע לא יטלו מדעתו, גם מש"כ יטלו בע"כ שיהי אין פאן גזל צע"ג נהי דטו"ה אינה ממון מ"מ הא התורה זכתה לבעלים טו"ה ואיך אפשיך ליתול בע"כ וכ"כ הרמב"ם בפ' י"ב מה' תרומות לא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת בעלים שנא' איש את קדשיו לו יהיו אלא דאם תפס הכהן אין מוציאין מידו דטו"ה אינה ממון, אבל לכתחלה פשיטא שאסור ליתול שלא מדעת הבעלים וכ"כ הר"ן בפ' הזרוע ועי' בס' מחנה אפרים ה' טו"ה ע"ש ולפ"ז איך אפשיך שיטלו בע"כ אחר שיש גם פהנים שאינם מוֹדְרים שבוֹדאי בדעתו תלוי ליתן לכל מי שיירצה וצ"ע, שוב ראיתי בבבאור הגר"א יור"ד סי' רכ"ז סק"ד מי כו' ונ"ל אבל נחא דא"כ קשה קו' הגמ' דא"כ בכהנים אלו ג"כ יטלו ע"כ כו' ונה כמש"כ בחי' מאירי פנ"ל אבל הדברים אלו צע"ג פנ"ל.

והנה בנדורים דף נ"ו מפעי לי להגמ' התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי כו' א"ל אמר קרא את כל תבואת זרעך ונתת ופ"ל הר"ן תלה הנתינה בבעל הזרע דהיינו בעל הכרי איתב' תורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו ואי אמרת טו"ה דבעל הכרי הא קא מהני לי כו' ע"ש ולכאורה צע"ג מאי פריך הא קא מהני לי נהי דטו"ה דבעל הכרי מ"מ פינן דנכסי התורם אסורין על בעל הכרי ממילא יהי בעל הכרי אסור בטו"ה של התרומה וכהנים יטלו ממנו בע"כ וכמו באומר פהנים ולויים נהנים לי דיתלו בע"כ וה"נ פינן דהתרומה אסור לבעל הכרי בהנאה הפסיד הטו"ה ויתלו פהנים בע"כ וכן נראה במי שתתם את פריו ואח"כ קודם שנתן לפהן נדר הנאה מן התרומה שוב אסור לו ליהנות מטו"ה ויתלו פהנים בע"כ וה"נ דכונתו'.

ונראה לומר בזה דהנה כבר כתבו האחרונים דהפרשת תרומה והנתינה לפהן הם שני מצות מיוחדות והנתינה הוא מצוה בפני עצמה ולפ"ז נראה דאפ"ל דבהא דנתן פהנים ולויים נהנים לי יטלו בע"כ באמת לא קיים בזה מצות נתינה פינן שאין לו רשות פלל ליתן ורק הפהנים נוטלים מעצמם בע"כ ולפ"ז נחא דאי נימא דבתורם תרומותיו ומעשרותיו באמת נאסר בעל הכרי בטו"ה וכהנים נוטלים בע"כ ונפקע מצות הנתינה

א"כ אמאי יוכל לתרום תרומותיו ומעשרותיו של חבירו הא עי"ז נפקע מצנת הנתינה לכהן ודו"ק.

בענין הנ"ל הנה התוס' בב"מ דף ו' בסוג' דתקפו פהן ד"ה והא הקשו וא"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במפירי פהנה א"נ אין יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו בו למ"ד טו"ה ממון ומפ' הזרוע דאמר בן לוי דחטף מתנתא פריצותא הוא משמע דאינו חייב לשלם אין ראי' דשמא מיירי פשאכלו דאמרין התם המזיק מתנות פהנה או שאכלן פטור עכ"ל התוס' ע"ש, והנה פשטות התוס' נראה דכוננתם להא דמבאר בחולין דף קל"א והוא לינאה דהנה חטף מתנתא אתו אמרו לי לרב א"ל לא מסתייה דלא שקלינו מיני' אלא מוחטף נמי חטיף ע"ש אולם דברי התוס' משולל הבנה ועיין בפר"ח סי' ס"א ס"ק ל"ג שעמד בזה וע"ש שכ' ואפשר שפונתם להקשות דמהתם משמע דאף בדבר שאין לו חלק ונחלה ללוי אם תפס אין מוציאין אף בדאית' בעין וא"כ כ"ש הקא דאין מוציאין מידו אפי' תימא דטו"ה ממון כו' אלא דבאמת ק"ל על דברי התוס' ודקארי לה מאי קארי לה ונה פשוט ולא ניתן לכתוב שאין לה שייכות לאותה סוג' עם הך דהקא אמנם יותר קרוב לשמוע שיש ט"ס בדברי התוס' וצ"ל במקום בן לוי האי פהנא וכיונו להאי דאיתא בהזרוע דף קל"ג ובהכי באו דבריהם על נכון דמהתם משמע שפכה החוטף מתנות אינו חייב ליתנם לאחר ואין מוציאין מידו ונה היפך מה שתירצו התוס' דיכול לתבוע טו"ה ותירצו שפיר דליכא ראי' לזה דהתם מיירי בפשאכלו וזה אמת ויציב בכוננת התוס' עכ"ל הפר"ח ע"ש.

ולענ"ד פי' הפר"ח בכוננת התוס' תמוה מאד דהנה ז"ל הגמ' שם דף קל"ג אמר רבא בדיק לן רב יוסף האי פהנא דחטף מתנתא חבובי קא מחבב מצנה או זלוזלי קא מזלוזל במצנה ופשטנא לי' ונתן ולא שיטול מעצמו אמר אבבי מריש הוי חטיפנא מתנתא אמינא חבובי כו' פינן דשמענא להא ונתן ולא שיטול מעצמו מוחטף לא חטיפנא כו' ע"ש והנה לפי מאי שפי' הפר"ח בכוננת התוס' להסוג' הנ"ל צ"ל דהא דאמר האי פהנא דחטף מתנתא היינו שחוטף בע"כ של הבעלים ולזה הקשו דמשמע מכאן שפכה החוטף מתנות אין מוציאין מידו אבל לפ"ז הסוגיא תמוה מאד דמאי מפעי לי' אי חבובי מחבב מצנה או מזלוזל במצנה הא אפי' איסורא נמי איכא לחטוף מתנות דהרי יש להבעלים בהם טו"ה שיהתורה זכתה להם ואפי' למ"ד טו"ה אינה ממון וכמש"כ הרמב"ם בפ' י"ב מה' תרומות ה"טו"ז אסור לכהן שיטול כו' ולא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת הבעלים שהרי הם של בעלים ליתנו לכל כהן שירצה שנא' ואיש את קדשיו לו יהי' ואם לקח שלא מדעת הבעלים זכה כהן שאין לבעלים בהן אלא טו"ה וטו"ה אינה ממון עכ"ל, וא"כ איך אפשר שיהי' חבובי מצנה לחטוף מתנות ולגזול הטו"ה מן הבעלים ובע"כ צ"ל כמו שפי' הר"ן וע"ש שהרגיש בזה וכתב ומיהו משמע לי דדוקא פשיטנום לו הבעלים ברצון דאי לא לא מספקא מידי דנתינה פתיבה בהו ויש בהם טו"ה לבעלים עכ"ל הר"ן, וכן נראה מפרש"י שפי' דחטיף מתנתא מתינוקות שנושאין אותם לכהנים ע"ש ולכ' צ"ע מ"ט לא פי' בפשוטו ולכן נראה משום דלחטוף מתנות שלא מרצונו זהו בודאי אסור כנ"ל ואף דנימא דאח"כ נתרצו הבעלים מ"מ מתחילה איך אפשר לחטוף בע"כ לכן פרש"י דחטיף מתנתא מתינוקות שנושאים אותם ואח"כ הוא מבקש להבעלים שיתנו להם ברצון וכן פי' הר"ן באמת דחטיף מתנתא מהתינוקות ע"ש והנה בכוננת רש"י י"ל עוד שהבעלים

נותנים המתנות לתינוקות להוליך לכל כהן שיזדמן להם ולפ"ז מצד טו"ה של הפעלים אין קפיצא פלל ולכך מבעי לי' אי הוי חבובי מצנה כו', ועכ"פ הסוג' בנדאי מייירי דמצד טו"ה של הפעלים ליפא קפיצא שהוא מרצון הפעלים כנ"ל וכן אב"י דאמר מריש הוי חטיפנא מתנתא בע"כ אא"ל שהי' חוטף בע"כ של הפעלים ולגזול הטו"ה מן הפעלים וע"כ צ"ל פנ"ל וא"כ איך אפשר שהתוס' הביאו ראי' מסוג' זו שפכה החוטף מתנות אין מוציאין מידו דמאי ענין להכריח מזה כן פינו דבע"כ הסוג' לא מייירי פלל מענין שחוטף מתנות בחזקה בע"כ של הפעלים.

אלא דלכאורה אפ"ל דהתוס' אין מפרשים פלל הסוג' כפרש"י והר"ן רק כפשוטו דחטיף מתנתא מיד הפעלים בחזקה אלא דהוה ס"ד דאין לפעלים טו"ה במתנות פלל ולכן מבעי לי' אי הוי חבובי מצנה או זלזולי מצנה והא דאמר ופשיטנא לי' ונתן ולא שיטול מעצמו הפונה פינו דכתיב נתינה יש לפעלים טו"ה במתנות וכמבואר בחולין קל"א ומעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טו"ה לפעלים מ"ט נתינה כתיבא בי' ע"ש וכ"כ הר"ן דלפיכך יש לפעלים טו"ה במתנות משום דנתינה כתיבא בהו פנ"ל וזהו באמת פי' הגמ' ונתן ולא שיטול מעצמו פינו דכתיב נתינה יש בהם טו"ה לפעלים, אולם באמת זה דוחק גדול לפרש כן דא"כ אין הפשיטות מעין האיבעי' דרב יוסף בדק להו אי הוי חבובי מצנה או זלזולי מצנה ופשיט לי' דהוא איסור מצד לתא דטו"ה של הפעלים, ועוד דאפתי נשאר האיבעי אם הוא בגוונא דליכא משום טו"ה של הפעלים כמו פרש"י והר"ן ועוד דאפ"י אם נפרש כן אין ראי' פלל דאין מוציאין מידו דהרי התוס' הביאו ראי' מהא דאמר זלזולי או פריצותא משמע דאין מוציאין מידו ולפי ה"ל הרי לס"ד לא הוי ס"ל פלל דיש להפעלים בהם טו"ה ולהמסקנא דנתן ולא שיטול מעצמו אי נימא דזהו באמת מצד טו"ה פנ"ל הרי אפ"ל דבאמת מוציאין מידו, סוף דבר דפי' הפר"ח בדברי התוס' שהתוס' פינו להסוג'א דפ' הדרוע האי פהנא דחטיף מתנתא הוא תמוה מאד וביותר שהפר"ח שם כתב בהדיא כפי' הר"ן וע"ש בס"ק י"ח אין לו לכהן לחטוף מתנות פי' ואפי' שמתרצים אח"כ הפעלים דאל"כ פשיטא עכ"ל הפר"ח ע"ש ולפ"ז פי' הפר"ח בכונת התוס' תמוה מאוד וצע"ג: סימן נא בענין דברים שבלב.

הנה בעפ"ם דאמרינן בכ"מ דאדעת' דנפשי' עביד ולפיכך פסול בכ"ד דבעינו לשמה, צריף לבאר דמ"מ היכי שאומר בפיו בפירוש כגון גבי גט שאומר בפירוש שפותר לשמו ולשמה ולשם גירושין מאי איכפת לן אפי' אם מחשב בלבו שלא לשמה מ"מ הוי דברים שבלב ואינו דברים וכמבואר בקדושין מ"ט, ומזמן שהייתי מתקשה בזה מצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת חכ"צ סי' א' ונ"ל ואין לומר שפיון שפיו הוא אומר שרוצה לפוטר בהחליצה או בגט זה לא חיישינן למה שמהרהר בלבו דדברים שבלב אינו דברים וכאותה שאמרו בהאיש מקדש אמתניתין דמעילה הביא לי מן החלון כו' אעפ"י שאומר לא הי' בלבי אלא מזה בעה"ב מעל דבמר פומי' אזלינן וביותר היכא שפוננת הלב סותרין לדבור פיו כהיא דאמרינן לעיל מנייה אמתניתין דאעפ"י שאמרה בלבי הי' להתקדש לו אינה מקודשת אע"ג דאפתי סד"א דבעלמא דברים שבלב דברים הכא לאו פלום הוא דלאו פל כמינא דעקרה להתנאים א"כ ה"נ נימא פינו שאומר בפירוש שפוננתו לפוטר בהחליצה אף את"ל דבלבו מחשב לדברים אחרים אין פוננת לבו עוקרים דברים המפורשים בפיו דא"כ תקשי לה גבי נכרי נמי נימא פינו שאומר בפירוש שפותר לשמו

ולשמה כו' מה לנו לדעתו אלא ודאי פניו דאנו סהדי דאדעתא דנפשי' עביד הו"ל פאילו פירש דאדעתא דנפשי' עביד עכ"ל.

והנה במ"ש דהוי פאילו פירש דעביד אדעתא דנפשי' אין נראה פן ממ"ש הב"י ונ"ל ואיכא למידק פי פתב נכרי תנרף אמאי בטל בודאי משום דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד ולא לשמה וקאיכא לספוקי דלמא פתב לשמה, וצ"ל שלזה פניו ה"ה שכ' ואם פתב תנרף יש לומר שהוא פסול ובטל ולא פתב בטל משום דספוקי מספקא לי' כדפרישית ואעפ"י שקרמב"ם כ' דבטל הוא לטעמין' אזיל דבעי בני פרישות לכתובת הגט אבל להרמב"ן והרשב"א דלא בעי לכתובת הגט בני פרישות ולא מפסל בנכרי אלא משום דאדעתא דנפשי' קעביד איכא לספוקי כדפרישית, ועי' בג"פ מ"ש בזה, ולפ"ז פניו דספוקי מספקא לי' אם גוי עביד לשמה ואין הגט בטל לגמרי איך אפ"ל דאנו סהדי שבודאי אינו כותב לשמה דא"כ לא הי' גם ספיקא ומדמספקא לן אמאי לא יועיל מה שאמר בפיו שכותב לשמה ואף שאולי בלבו הוא מחשב שלא לשמה מ"מ דברים שבלב אינו דברים וכדאמרינו גבי יקריב וכל הסוגי' שם.

הן אמת דמדברי התוס' בע"ז דף כ"ז לא משמע שיהי' בעפ"ם ספק שהקשו פניו דגבי ס"ת סתמא לאו לשמן א"כ בפ' השולח דפוסל עפ"ם לכתובת ס"ת משום שצאמר וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה אינו בכתובה תיפוק לי' דעפ"ם סתמא עביד ע"ש ולפמ"ש הב"י דגם גבי גט גבי עפ"ם מידי ספיקא לא נפקא שמה נתפנין לשמה א"כ שפיר איצטריף קרא דבגא"ק לא הוי רק ספיקא והס"ת אית בי' קדושת ס"ת מספיקא שמה פניו לשמה אבל מקרא וקשרתם וכתבתם פסול בודאי ולית בי' ספיקא פלל דלא משום פנונה הוא, מ"מ הרי הרב המגיד והב"י ס"ל בהדנ' פן דהוי ספיקא בעפ"ם וישאל עומד ע"ג אי מכוין לשמה ואיך אפ"ל דאנו סהדי שאינו כותב לשמה, (ועיין פרש"י גיטין כ"ג ד"ה לדעתא דנפשי' עביד וגם מדבריו מבואר דלא הוי רק ספק שמה לא פתב לשמה ע"ש).

ותו בר מן דין איכא לאקשוי' דהא בקידושין דמ"ט שם אמרינו מנ"ל לרבא הא אלימא מדתנן' יקריב אותו כו' אלא מסיפא וכן בגיטין נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואמאי הא בלבו לא ניחא לי' אלא משום דדברים שבלב אינו דברים ומדהקשו וקא בלבו לא ניחא לי' משמע דזה ברור לנו שבלבו לא ניחא לי' ובאמת אין לה אנו סהדי גדול מזה שמכין אותו עד שיאמר רוצה אני והוא אומר רק מחמת ההפאה מ"מ הוי ס"ד דכיון שדברים שבלב אינו דברים לא איכפת לן במה שמחשב בלבו שאינו רוצה פניו שדיבור פיו סותר מחשבת הלב וא"כ ה"נ פניו שהוא אומר בפיו שהוא כותב לשמה מה לי שמחשב בלבו שלא לשמה הא אנו קיי"ל דברים שבלב אינו דברים ול"ש אנו סהדי דהא גם גבי גט אנו סהדי דבלבו לא ניחא לי' ומ"מ לא איכפת לן פניו דדברים שבלב אינם דברים וה"נ דכונתו ובע"כ צ"ל דאף שקתב המהרי"ט והספימו עמו האחרונים דכל היכא שניכר מחשבת הלב לעיני פל לא מקרי דברים שבלב דדברים שבלב פל אדם הוא, ולפיכך אם שנתה כ"ה שנים ולא תבעה פתובתה אמרינו דמחלה ולא הוי דברים שבלב דאנו סהדי שמחלה, מ"מ ה"ד היכא שדברים בלב לחוד הוא אבל אי אומר בשפתיו להיפך אף דאנו סהדי על מחשבותיו שבלב הוי רק דברים שבלב ואינו דברים

וה"נ דְּכֹנֶנְתִּי: וְעוֹד מוֹכַח בְּהִדְּיָ דְּכָל הֵיכָא שְׁפִירֵשׁ בְּפִיו אֵין אָנוּ מְשַׁגְּיחִים לְכֹנֶנְתָּ לְבוּ אַף הֵיכָא שְׁמוּכַח דְּבִלְבוּ מְכוּנִין לְהִיפּוּף מְדַאֲמֵרִינּוּ בְּנִדְרִים נִוְדְרִין לְהֶרְגִין כּוּ' וּפְרִיָּהּ הֵיכָא קְאָמַר וּמְשַׁנֵּי יַאֲסוּר כָּל פִּירוֹת שְׁבַע עוֹלָם עָלֵי אִם אֵינּוּ שֵׁל בֵּית הַמְּלָךְ כּוּ' וּפְרִיָּהּ הָא אֵימְסוּר לִי וּמְשַׁנֵּי בְּאוֹמַר הַיּוֹם הֵיכִי שְׁבַק לִי בְּאוֹמַר סְתָם וּמְחַשְׁבַּב בְּלְבוּ הַיּוֹם וְאֵע"ג דְּקִי"ל דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים אָנוּסִין שְׁאֵנִי, וְעִי' בְּר"ן דְּכָל הֵיכָא שְׁאוֹמַר לְעוֹלָם אַף דְּמוּכַח בְּהִדְּיָ שְׁאוֹנָס הוּא וּמְחַשְׁבַּב בְּלְבוּ הַיּוֹם אֵין כֹּנֶנְתָּ הֵלֵב מְבַטֵּל מְחַשְׁבְּתוֹ מַה שְׁאוֹמַר בְּפִירוּשׁ אָבֵל הֵיכָא שְׁאוֹמַר סְתָם כֹּנֶנְתוֹ מוֹכִיחַ שְׁבַדְעָתוֹ הַיּוֹם דְּנוֹקָא אָבֵל בְּאוֹמַר בְּפִי לְעוֹלָם אַף שְׁאוֹנָס הוּא אֵין מְחַשְׁבְּתוֹ שְׁבִלְב מְבַטֵּל מַה שְׁהוֹצִיא בְּפִיו בְּפִירוּשׁ וְה"ט נְמִי דְּכוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמַר רוּצָה אֵנִי אַף דְּמוּכַח שְׁבִלְבוּ לֹא נִיחָא לִי דְּבָרִים שְׁבִלְב אַף דְּמוּכַחֵי אֵינּוּ דְּבָרִים לְבַטֵּל מַה שְׁהוֹצִיא בְּפִיו בְּפִירוּשׁ א"כ הִדְרָא קוּשְׁנִי לְדוּכְתָא כִּינּוּן שְׁאוֹמַר בְּפִירוּשׁ שְׁכּוֹתֵב לְשִׁמָּה מַה לִּי שְׁמַחְשַׁב בְּלְבוּ שְׁלֹא לְשֵׁם גִּירוּשִׁין דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵין דְּבָרִים וַיֵּשׁ לְעֵינָן.

וְהִנֵּה לְעֵינָן דְּבָרִים שְׁבִלְב אֲשֶׁר אָנְחֵנוּ עוֹסְקִים בָּהּ, הִנֵּה בְּגַמ' ב"ב מ"ח אָמַר ר"ה תְּלוּהּ וְנִבְיָן זְבִינֵי זְבִינֵי מ"ט אַגַּב אָנוּסָא גָמַר וּמְקַנֵּי וּמְקַשִּׁינּוּ מִנ"ל הָא וּבְעֵי לֹאמַר מְדַתְנָנִי יְקָרִיב אוֹתוֹ כּוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמַר רוּצָה אֵנִי וְדִלְמָא שְׁאֵנִי הֵתָם דְּאָנּוּ סְהָדִי דְּנִיחָא לִי בְּכַפְרָה אֵלָא מְסִיפָא וְכֵן בְּגִיטֵי נְשִׁים כּוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמַר רוּצָה אֵנִי וְדִלְמָא שְׁאֵנִי הֵתָם מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים ע"ש אֵלָא סְבָרָא הוּא אַגַּב אָנוּסָא גָמַר וּמְקַנֵּי ע"ש וְכֵן פְּסֻקִין דְּתַלְוָה וַיְהִיב לֹא הוּי מְתַנָּה, וְהִנֵּה בְּקִדְוִשִׁין מ"ט דְּרָבָא ס"ל דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים וְאִמְרִינּוּ מִנ"ל לְרָבָא הָא אֵלִימָא מְדַתְנָנִי יְקָרִיב כּוּ' וְדִלְמָא מְשׁוּם דְּאָנּוּ סְהָדִי דְּנִיחָא לִי בְּכַפְרָה אֵלָא מְדַתְנָנִי וְכֵן בְּגִיטֵי נְשִׁים כּוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמַר רוּצָה אֵנִי דִלְמָא מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים אֵלָא כּוּ', עכ"פ הָרִי לְמַדְנּוּ דְּלִפִּי הַס"ד דְּטַעְמָא מְשׁוּם דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים וְלֹא מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים וְנִיחָא לִי גַם בְּלְבוּ אֵלָא מְכִינּוּן שְׁאֵמַר בְּפִיו רוּצָה אֵנִי אַף דְּלֹא נִיחָא לִי בְּלְבוּ דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים וְדַחֵי דְּאָפִי' אֵי דְּבָרִים שְׁבִלְב הוּי דְּבָרִים שְׁאֵנִי הֵכָא דְּגַם בְּלְבוּ מְכוּנִין כֵּן מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים, וּלפ"ז קָשָׁה כִּינּוּן דְּאָנּוּ קִי"ל בְּאַמַּת דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים א"כ מְהֵנִי בְּגִיטִין כּוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׁיֵאמַר רוּצָה אֵנִי אַף בְּלֹא טַעַם מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ ד"ח דְּאָפִי' נִימָא דְּבִלְבוּ לֹא נִיחָא לִי מ"מ הוּי רַק דְּבָרִים שְׁבִלְב שְׁאֵינּוּ דְּבָרִים א"כ מֵאִי דַחֵי בְּכ"ב לְפִיכָּהּ מְהֵנִי גַבִּי גַט מְשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ ד"ח הֵלֵא לְפִי דַס"ל דְּדְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים מְפָשֵׁט דְּקִדְוִשִׁין דְּמְהֵנִי בְּלו"ז וְא"כ בְּדִין הוּא גַם שְׁיֵהֵל תְּלוּהּ וְנִבְיָן זְבִינֵי זְבִינֵי מְשׁוּם כִּינּוּן שְׁאֵמַר שְׁרוּצָה לְמַכְנֹר אַף אֵי שְׁבִלְבוּ לֹא נִיחָא לִי הָא דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים וְכֵן אִמָּאי תְּלוּהּ וַיְהִיב לֹא הוּי מְתַנָּה מ"ש גַבִּי גַט דָּאָם דְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינּוּ דְּבָרִים מְהֵנִי שְׁפִיר שְׁכוּפִין אוֹתוֹ וּמ"ש מְתַנָּה דְּלֹא מְהֵנִי (וּבִיּוֹתֵר תִּיקְשִׁי לְרָבָא דַס"ל בְּכ"ב שְׁם דְּבִשְׁדָּה זֹו אִפִּי תְּלוּיָהּ וְנִבְיָן לֹא הוּי זְבִינֵי וְהָא רָבָא בְּעַצְמוֹ הוּא בַעַל הַמֵּימָרָא דְּדְּבָרִים שְׁבִלְב אֵינָם דְּבָרִים וְכִינּוּן שְׁבִפִּיו אוֹמַר שְׁרוּצָה א"כ מַה שְׁבִלְבוּ לֹא נִיחָא לִי הָא לֹא הוּי רַק דְּבָרִים שְׁבִלְב שְׁאֵינָם דְּבָרִים) וְצ"ע לְכַאוּרָה לִישָׁב הַשְּׁמוּעוֹת.

בְּרַם עֵיקְרָא דְּמִילְתָא כָּהּ הוּא, אָנוּס הֵן גַבִּי גַט וְהֵן גַבִּי מְכִירָה לֹא מְהֵנִי כָּלֵל וְלֹא מְשׁוּם דְּמְחַשְׁבְּתוֹ שְׁבִלְב אֵינּוּ מְסַכְּמַת לְהַדְּבָרִים שְׁבִפִּיו אֵלָא אַף שְׁיֵהֵל בְּמַצִּיאוֹת שְׁיִכּוּפוּ גַם לְמְחַשְׁבְּתוֹ אָנוּסָא אֵינּוּ כְּלוּם וְגַם הַדְּבָרִים שְׁבִפָּה גּוּפִי' אֵינּוּ כְּלוּם כִּינּוּן שְׁאֵינּוּ אוֹמַרֵם

מְרֻצוֹנוֹ הַטּוֹב וְהוּא מְוַכְרַח לְאוֹמְרָם לְאוֹ פְלוֹם הוּא וְזֶהוּ הַטַּעַם דְּגַבֵּי גִיטִין אִם יְכוּפוּ אוֹתוֹ
שְׂלֵא כְּדִין שְׂיֵאמַר רוּצָה אֲנִי אֶף שְׂבִפָּה אוֹמַר רוּצָה אֲנִי וְדְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים מ"מ
אֵין זֶה פְלוֹם וְהַטַּעַם שְׂהָרִי הוּא אָנוּס לְמָה שְׂאוֹמַר בְּפִיו וְאוֹנוֹס לְאוֹ פְלוֹם הוּא מְעִיקְרָא
דְּמִילְתָא כְּדִילְפִינּוּ מוֹלַנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר, נִמְצָא דְכָל שְׂכוּפִין אוֹתוֹ אִפִּי בְּלֹא דְבָרִים
שְׂבִלְבֹל וְאִפִּי אִם אֵינָם דְבָרִים מְעַשְׂוֹ בְּטִלִין כִּינּוּן שְׂהִי בְּאוֹנוֹס אֲבָל הֵיכָא שְׂבִפָּה אוֹמַר
מְדַעְתּוֹ בְּלִי שׁוּם אָנוֹס כְּמוֹ הַהוּא דְזַבִּין נְכֹסָא אֲדַעְתָּא לְמִיִּסְק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל שְׂמַכְר לֹו
בְּפִיו סֵתָם וּבְלִבּוֹ חֻשָׁב ע"מ זֶה הָוִי דְבָרִים שְׂבִלְבֹל דְּאֵינּוּ דְבָרִים, וּבְזֶה יְלִפִּינּוּ מִגֹּט וְקִרְבָּן
דְּמַהְנֵי כּוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאמַר רוּצָה אֲנִי וְהֵתָם מִיִּירִי שְׂכוּפִין אוֹתוֹ עִפ"י דִּין שְׂעִפ"י דִּין
צָרִיךְ לְכוּפוֹ וְכִינּוּן שְׂהָדִין נוֹתֵן לְכוּפוֹ לֹא נִחְשָׁב מִצַּד הַכְּפִי כְּמַעֲשֵׂה אֱלֹמוֹת שְׂהוּא בְּטִל,
אֲלֵא נְהִי דְמוֹתֵר לְכוּפוֹ אוֹתוֹ וְהָוִי כְּמוֹ שְׂאוֹמַר מְדַעְתּוֹ שְׂרוּצָה מ"מ הָא בְּלִבּוֹ לֹא נִיחָא לִי
דְּמַחְשָׁבְתוֹ אִי אֶפְשָׁר לְכוּפוֹ וְלֹא גְרַע מֵאִם לֹא הִי ע"י כְּפִי וְהִי אוֹמַר בְּפִיו שְׂרוּצָה וּבְלִבּוֹ
אֵינּוּ רוּצָה שְׂאֵינּוּ מוֹעִיל לְכוּפוֹ הָוִי ס"ד דְּהַטַּעַם מִשׁוּם דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים וְע"ז
מְשַׁנֵּי דִילְמָא מִשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ ד"ח וְלֵהֲכִי אֶמְרִינּוּ דְגַם הַדְּבָרִים שְׂבִלְבֹל מְסַפְּיָם לְזֶה
מִשׁוּם דְּמַצְנָה כּו', אֲבָל לְקוּשְׁטָא דְּמִילְתָא דְּמִסְקִינּוּ דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים לֹא צָרִיכִי
לְטַעֲמָא דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרִי חֻכְמִים אֲלֵא כִּינּוּן דְּכוּפִין אוֹתוֹ עִפ"י הַדִּין מִצַּד הַכְּפִי אֵין
לְחוּשׁ וְאִי מִשׁוּם שְׂבִלְבֹל לֹא נִיחָא לִי מ"מ דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים, וְלְכוּפוֹ לֹא תִלְוָה
וְנִהִיב לֹא הָוִי מַתְנָה אֶף שְׂאוֹמַר רוּצָה אֲנִי וְכֵן גַּבֵּי גֹט אִם כּוּפִין אוֹתוֹ שְׂלֵא עִפ"י דִּין אֶף
שְׂיֵאמַר רוּצָה אֲנִי וְדְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינָם פְלוֹם מ"מ לֹא צָרִיכִי מַחְמַת דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֲלֵא
כִּינּוּן שְׂהוּא מְוַכְרַח וְכְפוּי לְמָה שְׂהוּצִיא בְּשִׁפְתֵי וְאוֹנוֹס לְאוֹ פְלוֹם הוּא וְדְבָרִיו שְׂבִפִּיו
בְּטִלִין, אוֹלָם הֵיכִי דְּאֶמְרִינּוּ אֲגַב אוֹנוֹסָא גְמַר וּמַקְנָה גַם בְּלִבּוֹ מִמִּילָא לֹא אוֹנוֹסָא קַחְשִׁיב
וּלפ"ז ר"ה אֲתִי לְאֶשְׁמַעִינּוּ תִלְוָה וְזַבִּין זַבִּינִי זַבִּינִי מ"ט אֲגַב אוֹנוֹסָא גְמַר וּמַקְנִי וְזֶה אֵינּוּ
עֵנְוִן לְדְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֲלֵא מִשׁוּם דְּמַכִּירָה ע"י כְּפִי אֵינּוּ פְלוֹם וְאֶף שְׂאוֹמַר בְּפִיו אֵינּוּ פְלוֹם
דְּהָרִי אָנוּס לְכוּפוֹ אֲלֵא מִשׁוּם דְּאֲגַב אוֹנוֹסָא גְמַר וּמַקְנִי בְּאַמַּת וְלֹא ע"י כְּפִי וְאֶמְרִינּוּ מִנ"ל
הָא אֲלִימָא מְדַתְנִי יְקָרִיב שְׂכוּפִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאמַר רוּצָה אֲנִי דִילְמָא מִשׁוּם דְּנִיחָא לִי
בְּכַפְרָה וְהָוִי ס"ד דְּהֵתָם הַטַּעַם אֶף אִי דְבָרִים שְׂבִלְבֹל הָוִי דְבָרִים מִשׁוּם דְּגַם הַדְּבָרִים שְׂבִלְבֹל
מְסַפְּיָם וְאֵינּוּ אָנוּס מִשׁוּם דְּאֲגַב אוֹנוֹסָא גְמַר גַם בְּלִבּוֹ וְדַחֵי כַּנ"ל וּלְפִיכָּה בְּתִלְוָה וְנִהִיב
אֶף שְׂדְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים הֵינּוּ דְּוָקָא בְּלִי אוֹנוֹס אֲבָל אוֹנוֹס אֵין עֵנְוִן לְזֶה וְגַבֵּי גֹט
הוּא הַטַּעַם מִשׁוּם דְּכוּפִין אוֹתוֹ עִפ"י דִּין, וּבִיּוֹתֵר י"ל דְּהָוִי ס"ד דְּרַב הוּנָא אֶף שְׂהוּא כְּפוּי
עִפ"י דִּין מ"מ אָנוֹס מְקָרִי וְכָל דְבָר שְׂהוּא בְּאוֹנוֹס אֵינּוּ פְלוֹם וְרַק מִשׁוּם דְּאֲגַב אוֹנוֹסָא גְמַר
וּמַקְנִי אוֹ מְגַרֵּשׁ בְּרֻצוֹנוֹ הַטּוֹב וּלְפִיכָּה מָה לִי שְׂנַאָנְס כִּינּוּן שְׂגְמַר וּמְגַרֵּשׁ בְּלֹא אוֹנוֹס ע"י
כְּפִיָּה וְלֹא מְקָרִי שְׂנַאָנְס וְה"נ בְּמַכִּירָה וְדַחֵי שְׂאֵנִי הֵתָם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ דְּבָרִי חֻכְמִים
וְאֶמְרִינּוּ אֶף שְׂכוּפִין אוֹתוֹ וְכָל מַעֲשֵׂה אוֹנוֹס אֵינּוּ פְלוֹם מִשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ גְמַר וּמְגַרֵּשׁ
בְּרֻצוֹן, וּלפ"ז אִפ"ל דְּלִפִּי סוּגְנִי דְּקִידוּשִׁין לֹא אֵיִצְטְרִיךְ לְתִי מִשׁוּם דְּמַצְנָה לְשִׁמוּעַ אֲלֵא
אִי דְבָרִים שְׂבִלְבֹל דְבָרִים אֲבָל אִם אֵינּוּ דְבָרִים אֶף שְׂבִלְבֹל לֹא נִיחָא לִי מ"מ דְבָרִים שְׂבִלְבֹל
נִינְהוּ וּבְפִיו אוֹמַר שְׂרוּצָה וְאֶף שְׂאָנוּס הוּא וְאָנוּס אֵין מְעַשְׂוֹ פְלוֹם מ"מ כִּינּוּן שְׂכוּפִין אוֹתוֹ
עִפ"י הַדִּין הַכְּפִי כְּמִי שְׂאֵינּוּ וְהָוִי כְּמוֹ שְׂאוֹמַר רוּצָה אֲנִי בְּלֹא כְּפִי, וּלְפִי הַסּוּגְנִי דְּב"ב
רוּצָה לֹא־מֵר אֶף אִי דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ דְבָרִים וּבְפִיו אוֹמַר שְׂהוּא רוּצָה מ"מ הָוִי ס"ד דְּאֵינּוּ
מוֹעִיל דְּזֶהוּ דְּוָקָא הֵיכִי שְׂאֵינּוּ אָנוּס לְהַדְּבָרִים שְׂבִפָּה אֲזִי אֶמְרִינּוּ דְבָרִים שְׂבִלְבֹל אֵינּוּ

דברים אבל הכא שאנוס הוא לדבריו שבפה גם דבריו שבפה אינם פלום ומשני משום מצוה לשמוע ד"ח ממילא רוצה באמת אף שבא ע"י כפי' מ"מ פשאומר רוצה אני אומר בלא אנוס וגמר ומגרש מרצונו הטוב ואין דבריו שבפה אנוס וכן אמרינו דר"ה ס"ל תלנה וזבין אגב אנוסא גמר ומקני ולא מקרי אנוס במה שאומר בפיו שהוא רוצה ולפ"ז הסוגי' דקידושין והסוגי' דב"ב חילוק רב ביניהם ולפי הסוגי' בב"ב צריכין לתירוץ דמצוה לשמוע אף אי דברים שבלב אינו דברים משום הכפי' פנ"ל.

והנה התוס' בב"ב שם על מה שרוצה לומר דר"ה יליף מהא דיקריב אותו הקשו א"כ תלנה וניהיב נמי ותי' ר"י דכל דבר שמחויב בדין הוי כמו מ'ר ולכן בקרבן שמחויב עפ"י דין וכן בגיטי נשים מיירי באלו שפופין להוציא הוי כמו מ'ר ע"ש, וביאור דבריהם הוא דמשום שמחויב בדין הוי כמו מ'ר דגמר ומקני משום שלוקח מעות וגבי גיטין וקרן גמר ומקני משום שמחויב עפ"י דין ולהכי הוי כמ'ר, והנה בקידושין דאמרינו מנ"ל לר'בא הא אלימא מדתנן יקריב אותו כו' ודחי ודלמא משום דמצוה לשמוע כו' וקשה לכאורה ל"ל משום דמצוה תיפוק לי' דהא לפום קושטא אמרינו אף במקרה תלנה וזבין זביני משום דאגב אנוסא גמר ומקני וכ"ש בקרבן וגט דאגב אנוסא גמר כדמשמע בב"ב שם וכיון דאגב אנוסא גמר ומקני א"כ ל"ש והא בלבו לא ניחא לי', אולם אפ"ל דבאמת ר'בא לשיטתו דס"ל בב"ב דבשדה זו לא אמרינו אגב אנוסא גמר ומקני ואשה בשדה זו דמיא מיהו קרבן בשדה סתם דמי וצ"ע.

אולם יש להק' דאמרינו שם דר'בא אמר הלכתא תלנה וזבין זביני וזוקא בשדה סתם אבל בשדה זו לא ושם בדר' מ' אמר ר'בא לא פתבינו מודעא אזביני ופי' רשפ"ם וכן התוס' משום דר'בא לשיטתו וא"כ ממ"נ בשדה זו לא בעי מודעא אלא שביבי עדים דידיעי באנוסא ובשדה סתם לא מהני מודעא, וקשה פיון דלר'בא בשדה סתם משום דגמר ומקני לא מהני מודעא א"כ מ"ש גבי גט דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני דלכאורה קשה ונהלא לר'בא בשדה זו לא אמרינו גמר ומקני ואמאי מהני גבי גט וע"כ צ"ל משום דמצוה לשמוע ד"ח להכי גמר ומקני א"כ אמאי מהני בגט מודעא ומה נ"מ בין בשדה סתם דאמרינו גמר ואקני דלא מהני מודעא ובין דאמרינו דגמר ומגרש משום דמצוה לשמוע ד"ח ומ"מ מהני מודעא.

אלא הוא הדבר אשר דברתי דהא דברים שבלב אינו דברים הוא באופן שמה שהוציא בפיו לא הי' אנוס כגון ההוא דזבין לנכסין אדעתא למיסק לא"י אולם היכא שהוא אנוס במה שהוציא בפיו תלי' בזה דאם אמרינו דברים שבלב אינו דברים והוי הדברים שבלב כמו שאינו מ"מ הא מה שהוציא בפיו הוי ע"י אנוס פיון שבלבו לא ניחא לי' והוי הדברים שבפה כמי שאינו, ואי אמרינו דברים שבלב דברים בודאי לא שייך מה שפופין אותו דמאי מהני שאומר בפיו שרוצה פיון שבלבו לא ניחא לי' הוי כמו שאומר בפיו שאינו רוצה, נמצא דבאנוס אף אי דברים שבלב אינו דברים לא מהני אלא דגבי גיטין אמרינו מצוה לשמוע ד"ח וניחא לי', ולפ"ז אפ"ל בכ"מ שהדין נותן שיגרש אף בלא הטעם דמצוה לשמוע הוי גט ולא מטעם דמשום מצוה ניחא לי' אלא אפי' אי לא ניחא לי' לא משגיחין בי' דכיון שהוא מחויב עפ"י הדין הכפי' כמי שאינו פיון שהוא מחויב לזה ולכך אי הוי ס"ל דברים שבלב דברים הוי כמו שאומר בפיו שאינו רוצה אבל באמת ר'בא

לשיטתו דְּבָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּבָרִים וְלִהְיוֹת אֵף אֵי לֹא נִיחָא לִי לָא מְשַׁחֲחִינוּ בֵּי פִינוּן
שְׂאוּמֵר בְּפִיו שֶׁהוּא רוּצָה וְאֵי מְשׁוּם שְׂאָנוּס הוּא הָרִי הוּא אָנוּס עַפְ"י הַדִּין וּמָה שְׁבֻלָבוּ
לֹא נִיחָא לִי דְּבָרִים שְׁבֻלָב הֵם וְכִמוֹ דְּמִשְׁמַע שָׁם בְּקִידוּשֵׁין דַּס"ד לְרַבָּא דֶּהֲטַעַם מְשׁוּם
דְּבָרִים שְׁבֻלָב וְאֵף בְּלֹא הַטַעַם דְּמַצָּוָה לְשִׁמּוּעַ הָיִי גַט וְהֵינּוּ מְשׁוּם דֶּהֲפַפִּי עַפְ"י דִּין,
וּלפ"ז פִּינוּן דֶּהֲטַעַם הוּא מְשׁוּם דְּבָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּבָרִים וְלֹא מְשׁוּם דְּגַמֵּר וְאִקְנִי מְשׁוּם
מַצָּוָה וְלִהְיוֹת כָּל הֵיכָא שְׁמֶסֶר מוֹדְעָא מְהֵי גַבִּי גַט (דְּלֹא הָיִי שׁוֹב דְּבָרִים שְׁבֻלָב לְחוּד)
אַבְל בְּשָׂדָה סְתָם דְּגַמֵּר וְאִקְנִי לָא מְהֵי מוֹדְעָא.

שׁוֹב רְאִיתִי שְׁפִנוּנְתִי בְּקוּ' ת"ל לְדַעַת הָרַמְבַּ"ן וְ"ל שֶׁכ' בְּמִלְחַמַת שָׁם ג"כ לַה"ר נֶגֶד דַּעַת
רַשְׁבַּ"ם דְּלְרַבָּא מוֹעִיל מוֹדְעָא דְּהָא גַבִּי גַט גַּמֵּר וּמִקְנִי וְעַדִּיף מִינֵי דְאַפִּי מַצָּוָה אִיפָא
וּמ"מ אִם מוֹסֵר מוֹדְעָא מְהֵי ע"ש שְׁלִפְכִיךָ פֶּתַב דְּגַם לְרַבָּא מוֹעִיל מוֹדְעָא לְבַטֵּל הַמְּכָר,
אוּלָם רְאִיתִי בַב"י ס' ר"ה שֶׁכ' דַּעַת הָרַמְבַּ"ן אֲלִיבָא דֶּהֲרַשְׁבַּ"א דְּבְשָׂדָה סְתָם הַטַעַם
דְּלֹא מְהֵי מוֹדְעָא אֲלִיבָא דְּרַבָּא מְשׁוּם דְּלֹא מִקְרִי אֲנוּס כָּלֵל פִּינוּן דְּמַדְעָתוּ בִּירֵר לוֹ ע"ש
וּלפ"ז הֵבִיא שָׁם יֵשׁ סוּבָרִים דְּגַם ר"ה מוֹדָה בְּסִתָּם דְּלֹא מְהֵי מוֹדְעָא וּלפ"ז ל"ק בְּלֹא"ה
מִגַּט דְּבְשָׂדָה סְתָם לֹא מִקְרִי אֲנוּס כָּלֵל אַבְל בְּגַט דְּהָיִי אֲנוּס אֵף דְּגַמֵּר וּמִקְנִי מ"מ מוֹעִיל
מוֹדְעָא וְהַנְלַע"ד כְּתַבְתִּי: סִימָן נב עוֹד בְּעַנְיַן דְּבָרִים שְׁבֻלָב.

לְחַכֵּם גְּדוֹל אַחַד. ע"ד מָה שֶׁהִקְשִׁיתִי בְּדְבָרֵי הַתּוֹס' פְּסוּחִים דָּף ס"ג וְהַרְשַׁבַּ"א וְהַרִיטְבַּ"א
וְהַר"ן בְּקִידוּשֵׁין דָּף מ"ט גַבִּי הֵהוּא גְּבָרָא דְּזַבִּין לְנִכְסֵי אַדְעָתָא לְמִיּוֹסֵק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל
דְּאָמַר רַבָּא דְּבָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּבָרִים, וְהִקְשׁוּ בְּשֵׁם ר"ת מְהַמְשִׁנָּה דְּתַרּוּמוֹת פ"ג הַמְתַּפְּנִין
לוֹמַר תְּרוּמָה וְאָמַר מַעֲשֵׂר כו' עוֹלָה וְאָמַר שְׁלָמִים כו' לֹא אָמַר פְּלוּם עַד שִׁיחֵי פִיו וְלָבוּ
שְׁוִין אֲלֵמָא דְּבָרִים שְׁבֻלָב הָיִי דְּבָרִים, וְהוּא מְדַבְּרִי ס' הַיְשָׁר לר"ת מַס' קִידוּשֵׁין ס' ל"ז
וְתִי דְשָׂאֲנִי הֵכָא שְׁטַעָה בְּדִיבּוּרוֹ, וְתַמְהֵתִי ע"ז דְּמֵאֵי קוֹשְׁיָא הָא בְּשִׁנֵּי אֵלּוּ תְּרוּמָה וְקַדְשִׁים
קו"ל בְּאַמַּת דְּדְּבָרִים שְׁבֻלָב הָיִי דְּבָרִים דְּתְּרוּמָה נְטֻלַת בְּמַחְשָׁבָה וְגַם מַעֲשֵׂר נְטֻלַת
בְּמַחְשָׁבָה כְּמִבְּנֵי בְּכֹרוֹת נ"ט דְּתְּרוּמָה קִרִי רַחֲמָנָא וְכֵן קַדְשִׁים גַּם גַּמֵּר בְּלָבוּ הָיִי
הַקִּדְשׁ מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְכָל גְּדִיב לֵב עוֹלוֹת כְּמִבְּנֵי בְּשׁוּבוֹת דָּף כ"ו ע"ש וּלפ"ז לֹא קָשָׁה
כָּלֵל מְסוּנְגִי דְּקִידוּשֵׁין דְּהָא כָּל קוֹשְׁיָתָם הוּא רַק מְהָא דְּאָמַר רַבָּא דְּבָרִים שְׁבֻלָב אֵינָם
דְּבָרִים דְּבְעֵלְמָא דְּדְּבָרִים שְׁבֻלָב אֵינָן דְּבָרִים וְלִכְּךָ גַּם אֵינָם סוּתְרִים לְמָה שְׂאָמַר בְּפִיו,
מִשָּׂא"כ תְּרוּמָה וְקַדְשִׁים דְּבְשִׁנֵּי אֵלּוּ בְּאַמַּת דְּבָרִים שְׁבֻלָב הָיִי דְּבָרִים בְּעַצְמָם וְלִכְּךָ סוּתְרִין
לְמָה שְׂאָמַר בְּפִיו וּמֵאֵי עַנְיָן זֶה לְסוּנְגִי דְּקִידוּשֵׁין, וְע"ז כְּתַב הַדַּר"ג דְּעֵיקָר הַקּוֹשְׁיָא הוּא
מְסוּפָה הַמְשִׁנָּה אוֹ שְׂאִינִי נִכְנָס לְבֵית זֶה וְאָמַר לְזֶה שְׂאִינִי נִהְיָה לְזֶה וְאָמַר לְזֶה לֹא אָמַר
פְּלוּם, וְהָא בְּנִדְרִים וּשְׁבוּעוֹת גַּמֵּר בְּלָבוּ לֹא פְלוּם הוּא וְא"כ אֵין הַמְחַשְׁבָה רְאוּי לְסוּתוֹר
מָה שְׂאָמַר בְּפִיו עַכ"ד.

אַמְנָם כֵּן הֵנָּה בְּדְבָרֵי הַתּוֹס' שֶׁהַעֲמִידוּ דְּבַרְיָהֶם עַל דְּבָרֵי הַמְשִׁנָּה יֵשׁ מְקוּם לוֹמַר כֵּן, אוּלָם
יֵשׁ לְעֵינֵינוּ עַל כָּל הַרְאִשׁוּנִים הַנִּלְ שְׁקַבְעוּ דְּבַרְיָהֶם בְּקִידוּשֵׁין וְהִקְשׁוּ מְשִׁנָּה הַנִּלְ וְלֹא
הֵבִיאוּ רַק הַנִּדְ תְּרִי כְּבִי הַמְתַּפְּנִין לוֹמַר תְּרוּמָה וְאָמַר מַעֲשֵׂר עוֹלָה וְאָמַר שְׁלָמִים ע"ש.

וְלַעַנ"ד נִרְאָה לִישָׁב דִּיסוּד קוֹשְׁיָתָם הוּא עַפְ"י הַסוּנְגִי שֶׁם דְּאָמַר אַבְיִי אֲלֵא מְהָכָא בְּכּוֹלָם
אֵע"פ שְׂאָמְרָה בְּלָבִי הִי לְהַתְקַדֵּשׁ כו' וְדִלְמָא שְׂאִינִי הֵתָם פִּינוּן דְּאִתְנִי' כו' וְעִי' בְּחִידוֹ
הַרִיטְבַּ"א שְׁכַתְבּוּ ו"ל וְדִלְמָא כו' פִּי וְסוּתֵר בְּדְבָרִים שְׁבֻלָבוּ מָה שֶׁהִתְנָה בְּפִיו דְּהוּא לָבוּ

סותר דברי פיו מה שא"כ בהאי דזבין נכסי סתם שאינו סותר דברי פיו ממש אלא שמוסיף עליהם ושמעין מהקא דדברים שבלבו ובלב כל אדם דהוי דברים אם הוא עוקר מה שהתנה עליו בפירוש לא מהני לי דברים שבלבו ע"ש, וכן נראה מדברי הרא"ם שהביא המרדכי בכתובות דף צ"ו ע"ש, עכ"פ הרי מתבאר מסוגי דאף היכי דדברים שבלב הוי דברים מ"מ אם עוקר בפירוש למה שאמר בפיו אינו דברים ולזה הקשו שפיר מהמתפנין לומר תרומה ואמר מעשר עולה ואמר שלמים לא אמר פלוס דהקא דברים שבלב עוקר בפירוש למה שאמר בפיו ומ"מ הא תנן לא אמר פלוס ובע"כ מפנין דהוי דברים גבי תרומה וקדשים סותר ג"כ למה שאמר בפיו בפירוש ועכ"פ מוכח מזה דהיכי דדברים שבלב הוי דברים יכולים לסתור גם דברי פיו ושפיר הקשו על סוגי דקידושין.

ובזה נ"ל לישיב מה שצ"ע בדברי הראשונים הרשב"א והר"ן, דהר"ן פתב שם וז"ל ותי דכי אמרינו דברים שבלב אינו דברים כו' אבל כל שהוא טועה בדבורו לאו פלוס הוא כו' ומשו"ה אמרינו בפ' שבועות שתיים נתפנין להוציא פת חיטין והוציא פת שעורים לא אמר פלוס כו' לפי שטעה בדבורו עכ"ל, וביותר מבואר בחי' הרשב"א שכתב הקשה ר"ת ו"ל מהא דתנן במס' תרומות כו' ותי דשאני התם משום דבעינו פיו ולבו שוין וכדאמרינו נתפנין להוציא פת חיטין ואמר פת שעורים פטור עד שיהיו פיו ולבו שוין וטעמו משום דטעות הוא ואין דבורו דבור כו' ומבואר מדברי הרשב"א דגבי נתפנין להוציא פת חיטין כו' פשיטא לי דהוי משום שטעה בדבורו ומזה מייתי ראיה דגם בנתפנין לומר תרומה כו' הטעם הוא מפני שטעה בדבורו וכ"נ מדברי הר"ן הנ"ל, וצ"ע מאי אולמא דהאי מהאי דמה נ"מ בין נתפנין לומר תרומה או פת חיטין דבשניהם י"ל הטעם משום דדברים שבלב הוי דברים או משום דטעה בדבורו, והנה בחידו' הריטב"א הקשה באמת משניהם מנתפנין לומר תרומה ומנתפנין לומר פת חיטין ותי בשניהם משום שטעה אכן דברי הרשב"א צ"ע פנ"ל, אולם לפמש"כ י"ל דנדאי בנתפנין לומר פת חיטין כו' אא"ל דהטעם משום דברים שבלב הוי דברים לסתור מה שאמר בפיו בפירוש פנין דגבי שבועות דברים שבלב לא הוי דברים פלל והא דשקיל וטרי הגמ' בקידושין היינו משום דהתם אינו סותר להדי' דברי פיו ממש ובע"כ צ"ל דהטעם הוא מפני שטעה, אכן בתרומה וקדשים דדברים שבלב הוי דברים ס"ד דלהכי סותר ג"כ מה שאמר בפירוש ולכך נתפנין לומר תרומה כו' לא אמר פלוס וזהו שהקשו מסוגי דקידושין פנ"ל ותי דהטעם מפני שטעה וה"ר משבועות פנ"ל.

ומש"כ הדר"ג מתחילה לחזק הקו' בדברי התוס' פסחים הנ"ל ממה שכתבו בעצמם שם בד"ה ר"מ דאי במחשבה תלי' מילתא בשלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר"מ דהא גמר בלבו נמי לומר למולים והיינו פנין דמחשבה מילתא ה"נ מחשבתו למולים מועיל להוציא מידי פסולו ובדין שיועיל אף נגד מה שאמר בפיו ובכה"ג הוי דברים שבלב דברים וא"כ מאי הקשו מתרומה הא גם שם מחשבה מילתא ובדין שיועיל מחשבתו נגד מה שאמר בפיו עכ"ל הדר"ג, קצרה דעתי להבין במה נתחבט הדר"ג דדברי התוס' פשוטים דהרי הקא אין מחשבת מולים סותר פלל למה שאמר בפיו דהרי רוצה באמת לערלים ולמולים ואמר לערלים ונתפנין ג"כ לומר למולים ואי מחשבה מילתא היא הוי כמו דבור והוי כמו שאמר בפיו לערלים ולמולים, ובזה ניחא נמי מה שהקשה על דברי תוס' בערכין דף ה' שכתבו דהמתפנין לומר תרומה ואמר מעשר כו'

עולה ואמר שלמים דמה שחשב בלבו קנים מהירושלימי דתרומות דס"ל לחד מ"ד דלב"ש דס"ל דהקדש טעות הקדש הוא דלא כמתניתין וקנים פמה שהוציא בפיו וקשה דהא חשב בלבו לעולה ומה שחשב קנים ואיך יתקנים מה שהוציא בפיו ואין לומר דמש"כ התוס' דמה שחשב בלבו קנים היינו לדין דהקדש טעות אינו הקדש אבל לב"ש דס"ל דהקדש טעות הוי הקדש יתקנים פמה שאמר בפיו ואין מחשבתו מועלת דהא התוס' בפסחים שם קאי אם נימא דלא בעינן פיו ולבו שוין וטעות פיגול הוי פיגול ואפ"ה אנו מקיימין מחשבתו ג"כ פמה שהוציא בפיו וא"כ נימא ג"כ לקנים מחשבתו פמה שהוציא בפיו עולה ושלמים ובטל מחשבתו עכ"ל הדר"ג, והנה אם פי הדר"ג כתב ואין לומר כו' אכן כן הוא האמת דלדין דהמתפונן לומר עולה ואמר שלמים לא אמר כלום משום שטעה בדיבורו ממילא י"ל דמה שחשב בלבו קנים דהרי הקדש סגי במה שגמר בלבו, אולם לב"ש דטעות הקדש הוי הקדש ומה שאמר קנים ממילא מה שחשב בלבו אינו כלום דהמחשבה סותרת למה שאמר בפיו, ומש"כ הדר"ג מדברי התוס' בפסחים באמת לפמ"ש אינו ענין כלל לזה דיסוד דברי התוס' הוא דאי מחשבת מולין מועלת נמצא דאין כאן סתירה כלל והוי כמו שאמר בפירושו לערלים ולמולים וכנ"ל.

ומה שהעיר הדר"ג על דברי התוס' פסחים הנ"ל לפמ"ש התוס' בערכין שם בתי' השני דגם מה שחשב בלבו לא קנים והיינו בע"כ משום שנתפונן להוציא בפיו ע"כ מחשבה לאו כלום הוא א"כ מאי ראי' מיייתי מפיגול במחשבה דנהי דאיתנהו במחשבה מ"מ פיון שנתפונן להוציא בפיו אין המחשבה נתפסת כלל זה הערה נכונה, ומש"כ הדר"ג לישב פוננתו אינה מבוארת היטב והנלע"ד בזה דהנה צ"ע לדינא במעשרות וקדשים דנתפס במחשבה אם נתפונן להוציא בשפתיו ולא הוציא כלל אם ג"כ נתפס במחשבה לבד, ונ"מ גם לדין לשי' הפוסקים דגם בצדקה אם חשב בלבו ליתן חייב לקיים מחשבתו וכמבואר בשו"ע יו"ד סי' רנ"ח, והנה בשבועות ד' כ"ו דאמר שמואל גמר בלבו צריף שיוציא בשפתיו כו' ופריף מהברייתא בשפתים כו' ואמר רב ששת בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מניין כו' ופירש"י ולא שגמר בלבו להוציא שלא נתפונן שתהי' שבועה עד שיוציאנה בשפתיו עכ"ל הרי אף דלפי הס"ד גם גמר בלבו סגי מ"מ אם גמר בלבו להוציא בשפתיו אין המחשבה כלום, אלא דהגמ' משני לשמואל ומפרש הברייתא בגנוני אחרניא פשמואל ולפ"ז צ"ע פנ"ל והנה לכאורה תלי' בשני תירוצי התוס' בערכין שם דלת' הראשון דמה שחשב בלבו קנים אף דנתפונן להוציא בשפתיו אכן לתי' השני גם מה שחשב בלבו לא קנים ונראה לכאורה דהטעם הוא משום שנתפונן להוציא בשפתיו גרע שלא נתפונן שתחול הקדושה עד שיוציאנה בשפתיו, ומה שהוציא אח"כ בשפתיו נגד הפנונה הוי פלא הוציא כלל ולכך מה שחשב לא קנים ונהו כמו דמבואר בשבועות פנ"ל, והנה אף לפ"ז לא קשה מדברי התוס' בפסחים הנ"ל דהכא שאני אף דבנדאי רוצה שיתקנים כפי המחשבה מ"מ פיון שהוא רוצה להוציא בשפתיו ואיתקל לי' לישנא הרי אפשר בתקנה להוציא אח"כ בשפתיו פתיקונו, אולם התם שלא הספיק לומר למולים עד שנגמרה השחיטה בערלים אם נאמר שרוצה דוקא להוציא בשפתיו שוב אין תקנה שפכר נגמרה השחיטה והרי הוא רוצה בנדאי שיתקנים המחשבה ולהכי כשלא הספיק בנדאי רוצה במחשבה לבד, אלא דבאמת אם נימא בפ' דברי התוס' בתי' השני עפ"י הגמ' דשבועות הנ"ל צ"ע דהרי בשבועות

הנ"ל לס"ד ילפינו זה מקרא דאם גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא אין המחשבה פלוס, הרי דמסבא החיצונה י"ל דגם אם גמר בלבו להוציא בשפתיו מ"מ אינו בדוקא שלא תהא המחשבה קיים ולפ"ז לפי האמת מנ"ל בתרומה וקדשים דאם נתכונן להוציא בשפתיו אין המחשבה קיים, ועוד דלפי פ"י זה העיקר חסר בדברי התוס' ולא הו"ל למסתם, ולכן נ"ל דהנה הר"ש בפ"ג דתרומות במשנה דהמתכונן לומר תרומה כו' כתב ונ"ל ובפ' תמיד נשחט פריה אביי ממתניתין דהכא כו' דסתם מתניתין ר' מאיר ובעינן פיו ולבו שוין דכתיב מוצא שפתיך וכתיב לבטא בשפתים וכתיב כל נדיב לב בעיניו גומר בלבו ומבטא בשפתיו ודוקא פשפשתי ולבו מכחישין זה את זה אבל לא מכחשי זה את זה מהני בתרומה וקדשים כדדרישין בפ' שבועות שתיים שאני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו עכ"ל, ומדברי הר"ש מבואר בהד"ל כתי' השני שבתוס' ערכין דגם מה שחשב בלבו לא קיים דמש"כ דדוקא פשפשתי ולבו מכחישין בע"כ פנונתו דלהכי לא אמר פלוס גם מה שחשב בלבו אבל לא מכחשי כו', והנה בכוננתו בודאי אין לומר עפ"י הגמ' בשבועות דכיון דנתכונן להוציא בשפתיו לכה אין המחשבה קיים הגם דהי' אפ"ל בכוננתו דכיון דכתיב מוצא שפתיך אמרינן פרט שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא וכדס"ד דשבועות שם דהרי כתב בעיניו גומר בלבו כו' ועוד דלפ"ז אין הטעם מפני שפשפתי ולבו מכחישין אלא משום שלא הוציא בשפתיו.

אף הברור נראה בכוננתו דמשום דכתיב מוצא שפתיך וכל נדיב לב בעיניו פיו ולבו שוין וכל היכא שמכחישין זה את זה שניהם אינם קיימין [ומה שהביא הר"ש הקרא דלבטא שפתיים צ"ע דזהו כתיב גבי שבועה ואפשר דהוא ט"ס] ולפ"ז נראה דגם מש"כ התוס' בערכין שם אין הפנונה משום דנתכונן להוציא בשפתיו וכמבואר בשבועות הנ"ל לס"ד אלא דאף דלא הוציא בשפתיו ג"כ מה שחשב קיים אלא משום דהכא בעיניו פיו ולבו שוין שלא יהיו מכחישין זה את זה וכמש"כ הר"ש, ולפ"ז מיושב בפשיטות דברי התוס' בפסחים שם דלס"ד דר"מ לא בעי פיו ולבו שוין שפיר גם מה שחשב בלבו קיים: סימן נג הוד פבוד אהובי הרב הגאון המפורסם בשערי סוע"ה יראת ד' אוצרו כש"ת מו"ה שמואל דוד נאטינגאהן נ"י ויזרח.

אחד"ש כמשפט בכבוד הנדרש כו'. ע"ד אשר תמה הדר"ג על הגאון ר"ע איגר בתשו' סי' קע"ה במ"ש שם באמצע התשו' וז"ל אולם כ"ז לפי ההלכה אבל למה דאמר שמואל פ"ק דב"מ אומר הי' ר"מ שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבנ"ח ועי' תוס' שם ד"ה מ"ט דרבנן מדאמר שמואל דרבנן ס"ל אחריות ט"ס ע"כ דשמואל ס"ל דגם רבנן ס"ל הך פלגא דאם אין גובין ממשעבדי אינו חושש להניחו וכהו מפלפל שם בתשו' לענין שטר פקדון, וע"ז כתב הדר"ג וז"ל צ"ע פנונת הגאון בתשו' הנ"ל שהביא דברי התוס' בב"מ ד"ה מ"ט וכתב שם דאם אין גובין ממשעבדי אין חושש להניחו וע"ז הולך כל פלפולו ובאמת מפורש בדר"ג בתוס' ד"ה דברי הפל כו' דהטעם שאין גובין מבנ"ח דכיון שמתחיל השעבוד מחל גם הקרן ע"ש ודלא כמ"ש הגרע"א הטעם דמשו"ה אינו גובה מבנ"ח משום דלא חושש להניחו וא"כ נפל כל הפלפול של הגרע"א דעל שטר פקדון לא שייך לומר דכיון שמתחיל השעבוד מחל גם הקרן עכ"ל הדר"ג ונלע"ד בזה ומתחילה אומר דברי הגאון הנ"ל בלו"ז צ"ע, דמש"כ דלפי דברי התוס' שם ע"כ דשמואל ס"ל דגם רבנן ס"ל הך פלגא דאם אין גובין ממשעבדי אין חושש להניחו והיינו

דלקהי שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה מב"ח דנאמן לומר פרעתי, וקשה דגם לר"מ גופי' מנ"ל דהא דאמר שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה מב"ח היינו בטענת פרעון ומשום דהו' פלגא דכיון דאין גובין ממשעבדי אינו חושש להניחו והא בסוגי' דמצא שט"ח מיייתי להא דר"מ רק לענין טענת מזונף וע"ש בסוגי' דאמר שמואל מוקי למתניתין בפשאין חייב מודה אי הכי כי אין בו אחריות אמאי יחזיר כו' שמואל לטעמי' כו' אומר הי' ר"מ שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבנ"ח וע"ש בפרש"י שמואל מוקי לה בפשאין חייב מודה בכתיבת השטר כו' ומזונף הוא וכ"כ התוס' דמייירי שהלנה טוען שהוא מזונף והכריחו פן מסוגי' ולפ"ז כי משני הגמ' שמואל לטעמי' כו' היינו דשט"ח שאין בו אחריות מצי למיטען מזונף ואינו גובה אף מב"ח וא"כ מנ"ל פלג דר"מ מייירי גם מטענת פרעתי דאינו גובה מב"ח ומשום דאינו חושש להניחו, וצ"ל דזהו רק מסברא דמכיון דאמר ר"מ פלגא דשט"ח שאין בו אחריות אינו גובה מב"ח משמע דבכל ענין וטענה שטוען הלנה מזונף או פרעתי אינו גובה מב"ח ובע"כ דהטעם הוא משום דכיון דלא גבי ממשעבדי אינו חושש להניחו, אלא דכ"ז הוא רק אליבא דר"מ דכללא פיייל שט"ח שאין בו אחריות אינו גובה מב"ח ומשמע דהוא בכל ענין בין שטוען מזונף או פרוע אולם מה שהקשו התוס' מנ"ל לשמואל דכי אין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן דלמא הא דאמרי רבנן לא יחזיר היינו משום דגובה מב"ח ותירצו דס"ל לשמואל מסברא דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מב"ח הא שפיר י"ל דס"ל לשמואל סברא זו רק לענין טענת מזונף דבהכי מייירי פלוגתיהו אבל לענין טענת פרוע אין ראי' דס"ל לרבנן כר"מ ואפ"ל דס"ל לרבנן דאף שט"ח שאין בו אחריות לא מצי טעין פרעתי דאף דלא גבי ממשעבדי מ"מ חושש מלהניחו ואין לומר דא"כ אי נימא דלרבנן אף באין בו אחריות לא מצי למיטען פרעתי א"כ יקשה דסוף סוף מנ"ל לשמואל דס"ל לרבנן אחריות ט"ס נימא דפלוגתיהו בפשאין חייב מודה וטוען פרעתי ור"מ לטעמי' פנ"ל, דבאמת זה אינו דא"כ אף אי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר הא שמואל ס"ל דלא חיישינן לפרעון וכמש"כ התוס' בד"ה הא קאמר להד"ם דליכא למימר מה שטען להד"ם היינו שטוען פרעתי דהא שמואל לא חייש לפרעון כו' ע"ש, ובע"כ צ"ל דפלוגתיהו הוא בטענת מזונף ובזה ס"ל לשמואל מסברא דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מב"ח אבל לענין טענת פרעון אין הברע דס"ל לרבנן כר"מ דאפ"ל דס"ל דאף אי לא גבי ממשעבדי חושש מלהניחו ולא מצי טעין פרעתי וצ"ע, ולפי הנ"ל הנה מש"כ הדר"ג בלשון קושיתו דבדברי התוס' מפורש הטעם שאין גובין מב"ח דכיון דמחל השעבוד מחל גם הקרן ולא כמש"כ הגרע"א הטעם דמשו"ה אין גובין מב"ח משום דלא חושש להניחו עכ"ל דבריו הם שלא בדקדוק דשני הטעמים אינם על נושא אחד דמש"כ התוס' כיון דמחל השעבוד מחל גם הקרן הוא על טענת מזונף דבהכי מייירי שם פנ"ל, ומש"כ הגרע"א הטעם משום דאינו חושש להניחו הוא רק לענין טענת פרעון וטעם זה בודאי דלא שייך פלג לענין טענת מזונף ובהכרח צ"ל טעם אחר או כמש"כ התוס' ובשטמ"ק כתב עוד טעמים ע"ז בשם הראשונים ע"ש, ובאמת אפ"ל דגם לפמ"ש התוס' הטעם דנאמן לומר מזונף ומשום דמחל על הקרן מ"מ בהא דנאמן לומר פרעתי צ"ל דהוא משום דאינו חושש להניחו והנה בס' פני יהושע הקשה על דברי התוס' שכתבו דכיון דמחל על השעבוד מחל גם הקרן כמו לר"מ ונ"ל ולא ידעתי מהיכן פשיטא להו

דלר"מ הטעם הוא שְמַחַל לוּ הִקְרַן וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח אפ"י פְּשִׁמוּדָה וּמַחֲמַת זֶה הַקְּשׁוֹ ג"כ בַּפ' הַגּוֹזֵל דָּף צ"ה דר"מ אדר"מ אֲלִיבָא דְשִׁמוּאֵל דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּהָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל אֲלִיבָא דר"מ אֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח בְּאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת הֵינְנוּ דְאֵין לְשִׁטְרָה זֶה דִּין שְׁטֵר וְהוּי פְּמִלְנָה ע"פ וכמש"כ רש"י לְהִדְנָי אֲלָא שְׁפַתְבּ דְּלִרְבִּנּוֹן נְמִי לֹא הוּי אֲלָא כִּמְע"פ בְּעֵדִים וְאוּלִי מְשׁוּם דַּס"ל דְּכָל שְׁטֵר שְׁאֵינוֹ גּוֹבֶה מִמְּשַׁעֲבָדִי מְצִי לְמִיטְעֵן פְּרַעְתִּי וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח אִם טוֹעֵן הִלְנָה פְּרַעְתִּי, אֲבָל פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה לְעוֹלָם נִימָא דְגּוֹבֶה אפ"י לר"מ דְּהָא לֹא נִזְכָּר בְּשִׁמְעָתִין הָאֵי סְבָרָא דְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח אֲלָא פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה וְהַנְּלַע"ד לִישֵׁב דְּסִבְרַת הַתּוֹס' דַּע"כ לכו"ע הֵיכָא דְגּוֹבֶה מִב"ח פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה מִמִּילָא דְאֵין יָכוֹל לְטַעוֹן פְּרַעְתִּי דַּאלֵת"ה כו' עכ"ל וְהִנֵּה מְלַבֵּד מַה שְׁהַקְּשָׁה הַפְּנ"י דַּמְנ"ל לְהַתּוֹס' סְבָרָא זֶה דְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח אִף פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה וְמַה שְׁתִּי הַפְּנ"י בְּאַמַּת דְּבָרָיו צ"ע כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר לְפָנֵינוּ בַּס"ד הִנֵּה גּוֹף הַדְּבָר הוּא תִּימָה רַבָּה דְאֵינָה סְבָרָא הוּא וְמַהכ"ת לומר שְמַחַל לוּ לְגַמְרֵי עַל הַקְּרַן בְּשִׁבִיל שְמַחַל לוּ הַשְּׁעָבוֹד.

וְלָכֵן נִלְע"ד דְּלֹא עָלָה פְּלָל עַל דַּעַת הַתּוֹס' לומר שְמַחַל לוּ לְגַמְרֵי עַל הַקְּרַן וְיִהְיֶינָּה פְּטוּר אִף פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה דְּבוֹדָאֵי פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה גּוֹבֶה מִבְּנֵי חָרֵי שְׁלֵא מְחַל לוּ עֵצָם הַחֹב וְרַק פְּשַׁחְיָיב חָיִיב מוֹדָה הוּא דְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח, וְכַוּנַת הַתּוֹס' הוּא בְּאַמַּת רַק דְאֵין לְשִׁטְרָה זֶה דִּין שְׁטֵר וְהוּי רַק פְּמִלְנָה ע"פ וכמש"כ הַפְּנ"י וּמַש"כ הַתּוֹס' דְּכִינּוֹן שְמַחַל הַשְּׁעָבוֹד מְחַל גַּם הַקְּרַן הַפְּנִינָה הוּא רַק עַל פַּח הַשְּׁטֵר וְהֵינְנוּ דְשִׁטְרָה שְׁנֹכְתַב פְּהַלְכְתּוֹ בְּאַחֲרֵיּוֹת יֵשׁ לוֹ פַּח לְגַבּוֹת מִמְּשַׁעֲבָדִי וְזֶה שְׁפַתְבּ שְׁלֵא בְּאַחֲרֵיּוֹת מְכִינּוֹן שְמַחַל פַּח הַשְּׁטֵר עַל הַשְּׁעָבוֹד כְּמוֹ כֵּן מְחַל פַּח הַשְּׁטֵר עַל הַקְּרַן וְהֵינְנוּ שְׁלֵא יְהִי לְשִׁטְרָה שׁוּם פַּח שְׁטֵר פְּלָל אִף עַל הַקְּרַן וְכַחֲסָפָא בְּעֵלְמָא וְלִכְפָּה נְאָמֵן לומר לְהִדְנָם וְהוּא מְזוּנָף וְתַבִּיעֵתוֹ הוּא רַק פְּמִלְנָה ע"פ וכ"ז אפ"י פְּשַׁחְיָיב הַשְּׁטֵר בְּחֹתְמֵי דְכְּשָׁלָא נִתְקַיֵּים אפ"י בְּשִׁטְרָה שְׁיֵשׁ בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת מְצִי טַעֵין מְזוּנָף וּבְשִׁטְרָה שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת אֵין לוֹ דִּין שְׁטֵר פְּלָל וְנִתְקַיֵּים בְּחֹתְמֵי לֹא מְהַיֵּי וְעֵינֵין בַּשְּׁטֵר שְׁכ' בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א וְהַרְמָב"ן וְהַר"ן דְּלִכְפָּה אֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח מְשׁוּם דְּכְּשָׁאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שְׁטֵר וְהוּי כְּעֵדִים שְׁפַתְבוֹ עֲדוּתָם וְהוּי מְפִיָּהם וְלֹא מְפִי כְּתָבָם ע"ש אוֹלָם הַתּוֹס' ס"ל הַטַּעַם דְּלִכְפָּה אֵין לוֹ דִּין שְׁטֵר מְשׁוּם שְמַחַל עַל פַּח הַשְּׁטֵר וּז"ב.

וְמַה שְׁהִבִּיא הַפְּנ"י רַאִי מִמָּה שְׁהַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' בַּפ' הַגּוֹזֵל דר"מ אדר"מ אֲלִיבָא דְשִׁמוּאֵל וְהֵינְנוּ שְׁהַתּוֹס' הַקְּשׁוֹ שְׁם לְשִׁמוּאֵל אֲלִיבָא דר"מ דַּס"ל דַּשְּׁט"ח שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת אֵינוֹ גּוֹבֶה מִב"ח מְבַרְיָיְתָא דְתַנְי' תְּמַשָּׁה גּוֹבִין מִן הַמְּחֹרְרִין כו' וְגַט חֹב שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת וּבְגַמְ' מוֹקִי לָהּ כר"מ וְאִי נִימָא דְכְּשַׁחְיָיב מוֹדָה לְעוֹלָם גּוֹבֶה מִב"ח א"כ לֹא קָשָׁה פְּלָל מְהַבְרִיָּיְתָא.

אוֹלָם לַעֲנ"ד נִרְאָה דְאֵין רַאִי פְּלָל דְאֵפ"י לַפְּמַש"כ דְּכְּשַׁחְיָיב מוֹדָה לְעוֹלָם גּוֹבֶה מִב"ח מ"מ שְׁפִיר הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' דַּלְפַּמַּש"כ דְּמְחַל עַל פַּח הַשְּׁטֵר וְאֵין לוֹ דִּין שְׁטֵר פְּלָל וְהוּי כְּשָׂאָר מְלָנָה ע"פ וְגּוֹבֶה מִב"ח רַק מִפְּחַ הוֹדְאָתוֹ בְּלִבְד וְא"כ מַאי עֲנִין לומר דְּגַט חֹב שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת גּוֹבֶה מִן הַמְּחֹרְרִין הָא אִף פְּשַׁחְיָיב מוֹדָה אֵינוֹ גּוֹבֶה פְּלָל מִפְּחַ הַשְּׁטֵר רַק מְשׁוּם הוֹדְאָת פִּיו וּז"ב.

וְמַה שְׁהַעִיר הַפְּנ"י בַּפְּרַש"י שְׁפַתְבּ דְּלִרְבִּנּוֹן נְמִי לֹא הוּי אֲלָא כִּמְע"פ בְּעֵדִים וְהֵינְנוּ מַה שְׁפִי רש"י שְׁם בַּד"ה וְרַבִּנּוֹן סְבָרִי לְהָא מִיָּהָא הוּי שְׁטֵרָא שְׁתָּהָא כִּמְע"פ בְּעֵדִים הַלְּכָפָה גְּבִי

מבנ"ח ולהכי לא יחזיר פניו דנפל איתרע לי וחישינו שפא מזניף הוא פדקאמר לנה והפנ"י כתב דכונתו הוא לענין טענת פרעון דס"ל לרש"י דכל שטר שאינו גובה ממשעבדי מצי למיטען פרעתי, הנה באמת כבר כתב הש"ך בסי' ס"ט דמסוגלי' זו מוכרח דאפי' שטר שאין בו אחריות שאינו גובה ממשעבדי לא מצי למיטען פרעתי וכמש"כ גם הפנ"י בסוף הדבור, אולם פונת רש"י נראה פשוט דלר"מ שטר שאין בו אחריות אין לו דין שטר כלל ומצי טעין להד"ם ומזניף נאפי' קיום בחותמיו לא מהני פנ"ל לפ"ז שטר שאין בו אחריות גרע ממלנה ע"פ בעדים דלא מצי טעין להד"ם אולם רבנו ס"ל דלקא מילתא הוי שטרא שתהא כמע"פ בעדים ואם תקיימם בחותמיו יגבה עפ"י עדי השטר מב"ח ולהכי לא יחזיר פניו דנפל איתרע לי נאמרנו מזניף הוא.

אלא דהפנ"י לפי דרכו כתב להכריח סברת התוס' דאף פשחייב מודה אינו גובה מב"ח ומשום דס"ל דלכו"ע היכא גובה מב"ח פשחייב מודה ממילא דאין יכול לטעון פרעתי פנ"ל וכ"כ באמת גם הש"ך דשט"ח שאין בו אחריות אף שאינו גובה ממשעבדי מ"מ אינו יכול לטעון פרעתי, אולם לפמש"כ דגם התוס' מודים היכא פשחייב מודה גובה מב"ח ורק פשאין חייב מודה ומשום דמחל לו פח השטר ואין לו דין שטר פנ"ל לפ"ז צ"ל דהא דס"ל לר"מ דשט"ח שאין בו אחריות יכול לטעון פרעתי היינו משום דכיון דלא גבי ממשעבדי אינו חושש להניחו ולפמש"כ התוס' בד"ה מ"ט גם רבנו ס"ל כר"מ בזה דאי לא גבי ממשעבדי אינו חושש להניחו וכמש"כ הגאון רע"א נמצא דדברי הגאון הנ"ל עולים אף לפי דברי התוס' שכתבו הטעם דאינו גובה מב"ח משום דכיון דמחל השעבוד מחל גם הקרן וכנ"ל אולם דברי הפנ"י צ"ע במש"כ דלכך הוכרחו התוס' לומר דמחל לגמרי על הקרן אף פשחייב מודה דאי נימא רק פשאין חייב מודה דאין לשטר דין שטר א"כ אמאי יכול לטעון פרעתי וצ"ע דהא מכיון דס"ל לר"מ דאין לשטר דין שטר ויכול לומר להד"ם ומזניף נאפי' קיום בחותמיו לא מהני א"כ לעולם יכול לטעון פרוע במגו דמזניף דהא שמואל ס"ל בב"ב דף קנ"ד אליבא דר"מ מודה בשטר שכתבו צריף לקיימו, וכן צ"ע גם על הגרע"א שכתב בכונת התוס' דמש"כ דס"ל לרבנו מסכרא דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי מב"ח כמו לר"מ היינו משום דאין חושש להניחו דהא מדברי ר"מ לא מוכח סכרא זו די"ל דהא דס"ל לר"מ דכיון לטעון פרעתי היינו משום מגו דמזניף דהא ס"ל מודה בשער שכתבו צריף לקיימו וצ"ל דזהו באמת רק לרבנו דס"ל מודה בשטר שכתבו אין צריף לקיימו וזהו דוחק דמדברי התוס' משמע דלר"מ ורבנו הוא מסכרא אחת, וביותר צ"ע מש"כ שם בתשו' שהביא דברי התוס' בכתובות דף נ"א ד"ה וגט דלא ס"ל פדבריהם בב"מ הנ"ל אלא דרבנו לא ס"ל כלל ליסוד הנה דהיכי דלא גבי ממשעבדי לא גבי מב"ח וע"ש שכתב בד"ה הראינו דלכאורה עדיין יקשה דמ"מ לר"מ דס"ל דהיכי דאינו גובה ממשעבדי אין חושש להניחו א"כ יהא מוכח משבועת שומרינו כו' ע"ש, וצ"ע דמנ"ל דס"ל לר"מ כלל סכרא זו דאם אין גובה ממשעבדי אין חושש להניחו דהא דאינו גובה מב"ח ויכול לומר פרעתי הוא משום מגו דמזניף ולטעמי' אזיל דס"ל מודה בשטר שכתבו צריף לקיימו פנ"ל ובהיותי בענין זה ראיתי לעורר במש"כ שם התוס' בסוד"ה הא קאמר להד"ם וז"ל וא"ת לעיל דא"ר יוסי נפל ליד דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינו לפירעון ואע"ג דמשמע שהלנה בפנינו וטוען פרעתי דומיא דרישא כו' נאמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי אמר מזניף הוא דאז לא יחזיר כו' נאפי' מקוים לא מהני

לי כדפרקישית וי"ל דאין זה מגו דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר
מזונף כי גרא פן יקיימו ווע"ג שיקיומו אינו מועיל לגבות בו מ"מ אינו טוען ברצון דבר
שיכול להכחישו כו' עכ"ל, ועיין במהרש"א שכתב וז"ל ואמילתא דרב דאמר מודה
בשטר שכתבו א"צ לקיימו ותנאי ס"ל נמי הכי כו' לא קשיא להו בפשיטות יתא נאמן
לומר פרעתי במגו דמזונף די"ל התם דאי פרעני' שטרא בידני' מאי בעי משא"כ ה"א דלאו
בידני' הוא ועי' בתוס' פ"ב דכתובות עכ"ל ע"ש, אכן דבריו צע"ג ובראש מש"כ דה"א
לא שניף שטרא בידני' מאי בעי דלאו בידני' הוא צ"ע דהנה ביסוד מחלוקת תנאי ואמוראי
בשטר שנמצא אי חיישינן לפרעון מבואר בב"מ ט"ז דשמואל ס"ל דל"ח לפרעון ומשום
דאם איתא דפרע מקרע הוי קרע לי' ובגמ' דחי אמור אישתימוטי קא משתמיט א"נ
אפשיטא דספרא זייר לה נאף דבכל שטר שהמלנה מוציא או אינו נאמן לומר פרעתי מ"מ
כיון דאיכא ריעותא דנפילה לכה חיישינן לפרעון ותלינן דזייר לה אפשיטא דספרי
ועכ"פ מבואר דזה בנדאי לא אמרינן דפרעני' ומיד הלנה נפל דאל"כ ל"ל למימר דזייר
לי' אפשיטא דספרי הו"ל לומר בפשיטות דפרעני' ומיד הלנה נפל ובע"כ דזה בנדאי אא"ל
דכי בא ליד הלנה מקרע קרע לי' מיד ונדאי מיד המלנה נפל אלא דשמא פרעני' וזייר
לי' כו' ולפ"ז למאן דס"ל דל"ח לפרעון בשטר שנמצא דאף דאיכא ריעותא דנפילה מ"מ
לא תלינן דזייר לי' אפשיטא דספרי א"כ אי איתא דפרעני' מקרע הוי קרע לי', ולפ"ז אי
נימא דבכל שטר שהמלנה מוציא או אינו נאמן לומר פרעתי במגו דמזונף משום שטרא
בידני' מאי בעי א"כ ה"ה בשטר שנמצא אינו נאמן לומר פרוע במגו דמזונף משום הך
טעמא גופה דאם איתא דפרע מקרע הוי קרע לי' וזה ברור אף ביותר צ"ע דמהרש"א
רמז לעיין בתוס' פ"ב דכתובות ושם מפורש בדבריהם דדחו זה הטעם דאי פרעני' שטרא
בידני' מאי בעי וע"ש בתוס' דף י"ט ד"ה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וא"ת ומ"מ
לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזונף וי"ל דשמא גרא לנה לומר מזונף פן יכחישוהו וליכא
מגו כו' אבל אין לפרש דלא מהימן במגו לומר פרוע הוא משום דאי פרעני' שטרא בידני'
מאי בעי דהא כי טעין נמי אמנה הוא מסקינן בסמוך אמילתא דרב דלא מהימן והתם לא
שניף האי טעמא עכ"ל ע"ש, נאף דממה שהביאו התוס' ראי' מהא דלא מהימן לומר
אמנה במגו דמזונף מזה מוכרח רק דבע"כ יש עוד טעם בהא דלא מהימן לומר פרוע
במגו דמזונף דשניף ג"כ באמנה אבל מ"מ גוף הטעם דאי פרעני' שטרא בידני' מאי בעי
אפתי לא נדחה גבי פרוע דאפי' אי מגו דמזונף הוא מגו טוב מ"מ לא מהימן לומר פרוע
משום דאי פרעני' שטרא בידני' מאי בעי, מיהו כיון דבע"כ מוכרח דיש עוד טעם על הא
דאינו נאמן לומר פרוע במגו דמזונף מלבד הטעם דאי פרעני' א"כ אינו ענין לומר דהתוס'
שהקשו רק על הא דנפל ליד דין היינו משום דבזה ל"ש לומר דאי פרעני' כמובן.

אכן באמת נלע"ד להביא ראי' ברורה דהאי טעמא דאי פרעני' שטרא בידני' מאי בעי לא
סגי פלל והיינו דאי נימא דמגו דמזונף הוא מגו טוב בע"כ אא"ל דלא מהימן לומר פרוע
במגו דמזונף משום דאי פרעני' כו', דהנה בב"ב דף ע' איתא בעי מיני' רב עמרם מרב
חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתים לך מהו מי אמרינן מגו דאי בעי
אמר נאנסו כו' א"ד מצי א"ל שטרה בידי מאי בעי א"ל מהימן כו' ועי' בתוד"ה או שכ'
ז"ל אפי' למ"ד מודה בשטר שכתבו צריף לקיימו ומהימן לומר פרוע ול"א שטרה בידי
מאי בעי התם משום דזמנין אפשיטא דספרי זייר לה כו' אבל ה"א אין על הנפקד ליתן

ש ועוד דהתם לנה מאמין למלנה להניח שטר בידו כו' ע"ש, והנה לפמש"כ התוס' הנ"ל
א"כ למ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ולא מהימן לומר פרוע במגו דמזונף אי ניקא
דאף אי מגו דמזונף יהי מגו טוב מ"מ לא מהימן לומר פרוע משום דאי פרע' שטר
ביד' מאי בעי ואף דהא אפ"ל דנייר לה אפשיטא דספרי א"נ דלנה מאמין למלנה פנ"ל
מ"מ אין זה מועיל דאעפ"כ אמרינן אי פרע' שטר ביד' מאי בעי א"כ מכש"כ במפקיד
אצל חבירו בשטר דלא שייך לומר אפשיטא דספרי נייר לה או דהנפקד מאמין למפקיד
פשיטא דלא מהימן לומר החזרתו במגו דנאנסו משום שטרך בידי מאי בעי וזה ברור,
והנה שם בסוג' אמרינן לימא בפלוגתא דהני תנאי שטר כים היוצא על היתומים דיני
גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודיני א"י אמרי נשבע וגובה מחצה כו' מאי לאו בהא
קמפלגי דמ"ס מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומ"ס לא אמר לא דכו"ע אית להו דרב
חסדא כו' וע"ש בסוף הסוג' אנו דדיני גולה איפכא מתנינן לה ע"ש והנה דיני גולה
הם שמואל וקרנא (וע"ש בפי' רשב"ם) ולפ"ז בע"כ ס"ל לשמואל כו' דמהימן לומר
החזרתו במגו דנאנסו והנה בב"ב שם דף קנ"ד אר"י אמר שמואל זו דברי חכמים אבל
ר"מ אומר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ע"ש ולפ"ז בע"כ ס"ל לשמואל כחכמים
דא"צ לקיימו (ועי' בדר קנ"ה בתוס' ד"ה אלא) ולא מהימן לומר פרוע במגו דמזונף ואי
נימא דטעמא הוא משום דאי פרע' שטר ביד' מאי בעי א"כ איך סובר שמואל כו' ח
במפקיד בשטר פנ"ל דנאמן לומר החזרתו במגו דנאנסו והא במפקיד פשיטא דאיפא
למימר אי איתא דהחזיר שטר ביד' מאי בעי ואמאי נאמן, וכן מהדר התם בגמ' לאוקמין
כו"ע אליבא דר"ח דנאמן לומר החזרתו במגו דנאנסו ולא מצי א"ל שטר ביד' מאי
בעי א"כ ממילא צ"ל דאי ס"ד דמגו דמזונף הוא מגו טוב בנדאי מהימן לומר פרוע במגו
דמזונף ולא מצי א"ל שטר ביד' מאי בעי, והא דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו
בע"כ הטעם משום דמגו דמזונף לא חשיב מגו פלל כמש"כ התוס' שם בכתובות פנ"ל,
וראיתי בס' הפלאה בחי' כתובות שם שכתב לצדד לפי' רש"י בד"ה מודה בשטר דס"ל
פסברת אין לפרש שכ' התוס' דהא דאינו נאמן לומר פרוע במגו דמזונף משום דאי פרע'
שטר ביד' מאי בעי ולענ"ד קשה פנ"ל דהא בב"ב שם ס"ל לשמואל כו' ח דלא מצי
א"ל שטרך בידי מאי בעי ומ"מ ס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וכן בעי למימר
שם דכו"ע אית להו דר"ח ולפי הנ"ל הרי הו' מ"ד דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו
ע"כ לא ס"ל כרב חסדא.

נחזור לענין למש"כ הפה"ש"א בב"מ שם דלפיכך הקשו התוס' אהא דא"ר יוסי נפל ליד
דיין דלא חיישינו לפרעון דאמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דמזונף ולא הקשו
בפשיטות למ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ומשום דבזה י"ל אם איתא דפרע'
שטר ביד' מאי בעי דדבריו צ"ע פנ"ל, ועוד דהא התוס' בכתובות שם הקשו באמת גם
על מ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו דמ"ט לא מהימן לומר פרוע במגו דמזונף
ותירצו באמת כמ"ש התוס' בב"מ דירא לומר מזונף פן יכחישוהו וא"כ מ"ש דבב"מ
הקשו קו' זו על הך דנפל ליד דיין, ולכן נ"ל דדבריהם נמשכים למה שתירצו שם
בכתובות דירא לנה לומר מזונף פן יכחישוהו אלא דלכאורה תי' זה אינו מספיק רק לענין
מודה בשטר שכתבו שהמלנה מוציא השטר דאם יתקיים השטר בחותמיו יגבה עפ"י עדי
קיום ואז לא יהא נאמן לומר פרעתי דהחזיק כפרן כמבואר בשו"ע חו"מ סי' פ"ב, אולם

בנפל ליד דיין שהשטר נמצא בשוק דאיכא ריעותא דנפילה ואם יטעון הלנה מזונף אז לא יחזיר נאפי' קיום לא מהני לי' אהא הקשו התוס' דיהא נאמן לומר פרעתי במגו דמזונף וע"ז תירצו דמ"מ אין זה מגו דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר מזונף פי גרא פן יקיימנו ואע"פ שהקיום אינו מועיל לגבות בו מ"מ אינו טוען ברצון דבר שיכול להכחישו וזה ברור מאוד בכוננת התוס': סימן נד לתכם אחד ע"ד שי' הש"ף בחו"מ סי' רצ"ו בהא דמבואר שם דהמפקיד אצל חבירו בשטר וטוען החזרתי נאמן בשבועה בנקיטת חפץ במגו דנאנסו דשבועה זו אינה אלא מדרבנן ואף לפי מאי דקי"ל דנאנסו בעי שבועה מה"ת אף בלא הודאה במקצת מ"מ שבועת החזרתי במגו דנאנסו הוא רק מדרבנן ודלא כהסמ"ע והב"ח שכתבו דהוא שבועה דאורייתא ממש ע"ש, וע"ז הקשו האחרונים הקצוה"ח שם ובשער משפט סי' פ"ז מסוגל' דשבועות דף מ"ה דפריף שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משפחת לה כו' מתוך שיכול לומר החזרתי יכול לומר נאנסו ומשני דאפקיד לי' בשטרא ולשי' הש"ף דהמפקיד בשטר.

וטוען החזרתי נאמן מה"ת במגו דנאנסו בלא שבועה כלל א"כ אפתי קשה היאך משפחת לה שבועת נאנסו יהי' נאמן בלא שבועה במגו דהחזרתי וכ"כ בשו"ת רע"א סי' קע"ה סברא זו בפשיטות ע"ש, וע"ז תמה הדר"ג על דברי האחרונים הנ"ל דהיאך אפ"ל שיהי' נאמן בטענת נאנסו בלא שבועה במגו דהחזרתי הא עיקר נאמנות החזרתי הוא רק מפת מגו דנאנסו ואיך אפ"ל החזרתי במגו דנאנסו ונאנסו במגו דהחזרתי עכ"ד ולענ"ד דברי האחרונים פשוטים מאוד דמאחר דאף לפי האמת דנאנסו בעי שבועה מ"מ נאמן מה"ת לומר החזרתי אף בלא שבועה במגו דנאנסו יהי' מאיזה טעם שיהי' א"כ שוב הדר דינא היאך משפחת לה שבועה דנאנסו יהי' נאמן בלא שבועה במגו דהחזרתי ואין פאן סתירה כלל זה לזה, אכן יש לקיים דברי הדר"ג מצד הטעמים והיינו פיון דאמרינו דנאמן בטענת החזרתי אף בלא שבועה במגו דנאנסו ובע"כ צ"ל דנוח לטעון נאנסו אף דבעי שבועה מטענת החזרתי בלא שבועה דלקח נאמן במגו וא"כ איך אפ"ל שיהי' נאמן בטענת נאנסו בלא שבועה במגו דהחזרתי הא בע"כ טענת נאנסו נוח יותר וא"כ איך אפשר להיות מגו משניהם מזה לזה והנה אם פי אנו אין אחראין לחפש לקיים דברי האחרונים במקום שהם מקשים להעמיד קושיתם מ"מ הנה הגאון רע"א בתשו' הנ"ל כתב ג"כ כדברי הקצוה"ח והשט"מ אולם שלא בדרך קושיא כ"א לישב הסוגל' דשבועות לפי הריב"א שם במה שהקשו התוס' מרבא אדרבא דבב"ב ס"ל דנאמן לומר החזרתי בשבועה ותי' ר"ת דהא דאמר צריף להחזיר בעדים היינו אם אינו רוצה לישבע וריב"א תי' דבב"ב הוא דוקא בעסקא אבל במפקיד ס"ל לרבא דאינו נאמן אפי' בשבועה וכתב הגאון הנ"ל דהא דלא ניחא לי' להריב"א בתי' ר"ת משום דלשון צריף להחזיר בעדים משמע דאינו נאמן אפי' בשבועה, ושוב הקשה על הגמרא גופי' מנ"ל דס"ל לרבא דאינו נאמן אפי' בשבועה הא גם אי נימא דנאמן בשבועה מ"מ משני שפיר דאפקיד לי' בשטר פיון דהחזרתי גופי' אינו נאמן רק בשבועה במגו דנאנסו ממילא ליכא קושל' דלהימן בנאנסו במגו דהחזרתי ולזה הכריח דס"ל להריב"א כפי' הש"ף דאלו נאמן בהחזרתי במגו דנאנסו נאמן מה"ת בלא שבועה ושוב יהי' נאמן בנאנסו בלא שבועה במגו דהחזרתי דהיו מאמינים לו בלא שבועה מפת מגו דנאנסו ולזה מוכרח שפיר דס"ל לרבא דלא נאמן כלל לומר החזרתי אף בשבועה ע"ש, ובאמת צע"ק דלפי דבריו דס"ל להריב"א

כפי' הש"ך א"כ ל"ל לומר דהא דלא ניקח להריב"א כתי' ר"ת משום דלשון צריף להחזיר בעדים משמע דאין לו תקנה אף בשבועה הא מגוף הסוג' מוכרח פן דאי נימא דס"ל לרבא דבשבועה נאמן א"כ הדק"ל וכמו שהקשו האחרונים וע"כ צ"ל דאינו נאמן (כלל), והנה לפמ"ש הגאון הג"ל יהי' צריף ג"כ לישוב פ"י הר"ח והרשב"ם בב"ב שם שפירשו ג"כ דלפי הסוג' דשבועות אינו נאמן אפי' בשבועה וכמו שפי' הריב"א אלא דהוא דחי' בעלמא ולא ס"ל לרבא באמת פן ובחז' הרמב"ן ב"ב שם תמה עליהם דאפי' אי נימא דנאמן בשבועה מ"מ שפיר משני דאפקיד לי' ברעו פיון דהחזרתי גופי' אינו נאמן אלא במגו דנאנסו ע"ש וזהו פמו שהקשה הגרע"א פנ"ל ולפי הג"ל צ"ל דס"ל כפי' רש"ד ולקד מוכרחים לומר דלפי'.

הסוג' דשבועות ס"ל לרבא דאינו נאמן כלל לומר החזרתי אפי' בשבועה, ועכ"פ לפי הג"ל הרי אפתי צ"ע דגם לשי' הש"ך איך אפשר לומר מגו משניהם מ"ה לזה דהא ע"כ צ"ל דטענה אחת נוח יותר פנ"ל.

ולכן נראה לומר דבאמת כבר הקשה השער משפט שם על שי' הש"ך דאיך אפ"ל שיהי' נאמן בטענת החזרתי בלא שבועה במגו דנאנסו מאי מגו הוא פיון דבטענת נאנסו בעי שבועה ע"ש, ואני מוסיף מגמ' ב"מ דף ח' קמ"ל כו' סבר אי אמינא פולה שלי בעינא אשתבעי ע"ש ובנדאי אא"ל דטענת נאנסו בשבועה נוח כ"כ פהחזרתי בלא שבועה, ולכן נראה לישוב ע"פ דברי הרשב"ם ב"ב שם ד"ה ולטעמיהו כו' ולמה לי לשקר במקום עדים לא דמי כו' ונפקד נמי לא הוי חייש לשטרא משום דהנה מצוי למיפטר נפשי' בטענת אונס ע"ש וצ"ל דאף דבטענת נאנסו בעי שבועה מ"מ פיון דיש אפשרות למיפטר נפשי' שוב לא חייש לשטרא ולפ"ז ניקח שפיר דנאמן מה"ת בטענת החזרתי בלא שבועה במגו דנאנסו דכל עיקר המגו בעי רק לדחות הך דשטרא בינדה מאי בעי וכיון דיש מגו אפשרית ע"י טענת נאנסו סגי ורק דמ"מ מדרבנן צריף שבועה פיון דגם נאנסו בעי שבועה ולפ"ז הנהו תרי מגו לא סתרי אהדדי דהחזרתי במגו דנאנסו הוא רק לדחות הך דשטרא בינדה מאי בעי (ולא על עצם הטענה) וא"כ הדר דינא דיהי' נאמן בטענת נאנסו בלא שבועה במגו דהחזרתי ועיין: ומש"כ הדר"ג וז"ל ולענ"ד זה פנונת תוס' ב"ב ד"ה אמר' רבא כו' וריב"ם מפרש כו' ע"ש דלקאורה מה בא ריב"ם להוסיף על ר"ת בד"ה סוף אע"כ לומר דכונת ריב"ם פמו שכתבתי דלר"ת גם בנאנסו לא הוי שבועה מה"ת דהא צריף הודאה במקצת גם בנאנסו אבל ריב"ם סובר דנאנסו הוי שבועה מה"ת בלא הודאה במקצת פמו לשי' ריב"א בב"ק ק"ז וע"כ צריף הריב"ם לחדש תי' שלו וכונתו דאף בהחזרתי לא צריף שבועה מה"ת עכ"ז בנאנסו צריף שבועה מה"ת פיון דהחזרתי לא נאמן רק במגו דנאנסו וא"כ לא אפשר לפטור בנאנסו משום מגו דהחזרתי עכ"ל ולענ"ד כל דבריו נפלאו מאוד דבעיקר מה שתיקרו ר"ת וריב"ם לקושית התוס' מרבא אדרבא מאי ענין לזה מחלוקת ר"ת וריב"א לענין אי נאנסו בעי הודאה במקצת דהא הסוג' דשבועות שקיל וטרי התם אקרא דחייב שבועה בנאנסו ואף דס"ל לר"ת דנאנסו בלא הודאה במקצת ליכא שבועה מ"מ הא בפירוש פתיב בקרא שבועת נאנסו ולר"ת מיירי קרא היכי דאיכא הודאה במקצת וע"ז פריף מגו דיכול לומר החזרתי כו' ומשני דאפקיד בשטרא וצריף להחזיר בעדים והיינו אם אינו רוצה לישובע ומאי ענין לזה נאנסו בלא הודאה במקצת ולא ירדתי דעתו מאי דמתלי לה אהדדי גם מה שכתב להעמיס בפ"י הריב"ם

דס"ל כשי' הש"ף הוא תמונה מאוד במה שְהָאָרִיף לְנוּ אֶת הַדָּרָף דכש"כ אי נִימָא דס"ל להריב"ם כשי' הסמ"ע דְהַחֲזֵרְתִי בְּמַגּוּ דְנֶאֱנָסוּ אִיכָא שְבוּעָה דְאִוְרֵייתָא תִּי הַרִיב"ם פְּשׁוּט מְאֹד דְשָפִיר מְשַׁנֵּי הַגַּמ' דְאֶפְקִיד לִי בְשֵׁטֶר אַף דס"ל לְרַבָּא דְנֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי בְשְׁבוּעָה מ"מ פִּינּוֹן דְהוּא רַק מִפְּתַח מַגּוּ דְנֶאֱנָסוּ א"כ אא"ל דְנֶאֱנָסוּ לֹא לִיבְעֵי שְׁבוּעָה בְּמַגּוּ דְהַחֲזֵרְתִי וְכַמ"ש בְּשׁו"ת רע"א בְּפִשְׁיטוֹת לְהַקְשׁוֹת עַל הַגַּמ' לְפִי הַרִיב"א מנ"ל לְהַגְמ' דְאִינוּ נֶאֱמָן אִפִּי בְשְׁבוּעָה וּמִזֶּה הוֹכִיחַ דס"ל לְהַרִיב"א כְּפִי הַשֵּׁיף ע"ש ועכ"פ לְפִי הַרִיב"ם דְבִאֲמַת נֶאֱמָן בְשְׁבוּעָה פְּשׁוּט הוּא כְּפִי הַסַּמ"ע, וְעוֹד דְהָא בְּתוֹס' שָׁם מְפֹרָשׁ בְּהַדְנָ' בּוּזָה"ל וְרִיב"ם מְפָרֵשׁ כּו' וּמִן הַדִּין אִפִּי בְשְׁבוּעָה לֹא הִי נֶאֱמָן אִי לֹא מְשׁוּם דְמַהִימָן בְּמַגּוּ דְנֶאֱנָסוּ בְשְׁבוּעָה עכ"ל וּמְפֹרָשׁ בְּהַדְנָ' כְּפִי הַסַּמ"ע דְזֶהוּ שְׁבוּעָה דְאִוְרֵייתָא דְהָא הַרִיב"ם מְפָרֵשׁ תִּי הַגַּמ' דְקָאִי אֶקְרָא.

וּמִש"כ הַדְר"ג דְלְכַאוּרָה מַה בָּא רִיב"ם לְהוֹסִיף עַל ר"ת יָפָה הָעִיר וַיֵּשׁ לְהַרְחִיב הַדְּבֹר דְבִאֲמַת דְבְרֵי הַתוֹס' צע"ג לְהַבִּין עֲנֻמָּה הַבְּנֵתָם דְמִלְשׁוֹן הַתוֹס' שְׂכ' וּמַה שְׁקָשָׁה דְרַבָּא אֲדַרְבָּא פִּירְשָׁתִי לְעִיל וְרִיב"ם מְפָרֵשׁ כּו' מְשַׁמַּע דְהֵם שְׁנֵי תִירוּצִים וְצ"ע דְהַרִי עֵיקָר פִּי הַרִיב"ם צ"ל גַּם לְפִי ר"ת דְאָף לְפִי מַה שְׁתִּי ר"ת דְצָרִיף לְהַחֲזִיר בְּעֵדִים הֵינּוּ אִם אִינוּ רוּצָה לִישָׁבַע מ"מ קָשָׁה פִּינּוֹן דְבְשְׁבוּעָה נֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי א"כ אֶפְתִּי קָשָׁה מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי כּו' וְבַע"כ צ"ל כְּפִי רִיב"ם פִּינּוֹן דְנֶאֱמָנוֹת הַחֲזֵרְתִי בְשְׁבוּעָה הוּא רַק מִפְּתַח מַגּוּ דְנֶאֱנָסוּ ל"ש מַגּוּ לְהִיפָּף וְכֵן בִּיאָר הַגַּרְע"א בְּתַשׁוּ"ש שָׁם פִּי ר"ת ע"ש.

וְנִרְאֶה דְהֵנָּה לְכַאוּרָה צ"ע אֲרִיכוֹת לְשׁוֹן הַתוֹס' לְפִי הַרִיב"ם דְכִינּוֹן דס"ל כְּפִי הַסַּמ"ע כּו"ל דְהָא דְהַחֲזֵרְתִי נֶאֱמָן בְשְׁבוּעָה הֵינּוּ שְׁבוּעָה דְאִוְרֵייתָא א"כ מַה צִּוְרָף לְהַסְבְּרִים הֲלֹא אִין שׁוּם הַתַּחֲלָה לְקוֹשְׁיָא פִּינּוֹן דְהַחֲזֵרְתִי צָרִיף שְׁבוּעָה מְדַאוּרֵייתָא א"כ פְּשִׁיטָא דְלֹא שְׂיָיִף לְהַקְשׁוֹת מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי יָכוֹל לֹמֵר נֶאֱנָסוּ פִּינּוֹן דְגַם הַחֲזֵרְתִי בְּעֵי שְׁבוּעָה דְעַד כָּאֵן לֹא פָרִיף הַגַּמ' מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי יָכוֹל לֹמֵר נֶאֱנָסוּ אֶלָּא מְשׁוּם דְהֵינּוּ ס"ד דְהַחֲזֵרְתִי נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעָה אֲבָל פִּי מְשַׁנֵּי דְאֶפְקִיד בְּשֵׁטֶר וְהַחֲזֵרְתִי אִינוּ נֶאֱמָן רַק בְשְׁבוּעָה שׁוּב לֹא שְׂיָיִף לֹמֵר מִתּוֹף שְׂיָכוֹל לֹמֵר הַחֲזֵרְתִי יְהִי נֶאֱמָן בְּטַעֲנַת נֶאֱנָסוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְלִכּוֹן נִרְאֶה דְהֵנָּה הַמְדַקְדָּק בְּלִשׁוֹן הַתוֹס' בְשְׁבוּעוֹת וּב"ש שָׁם בְּמַה שְׁהַקְשׁוּ דְרַבָּא אֲדַרְבָּא יִרְאֶה שְׁעַמְדוֹ דְבְרֵיהֶם עַל הָא דְאֶמְרִינּוּ מְפָלֵל דְתַרְנוּיָהוּ ס"ל הַמְּפָקִיד כּו' צָרִיף לְהַחֲזִיר בְּעֵדִים לֹא עַל הָא דְמְשַׁנֵּי דְאֶפְקִיד לִי בְשֵׁטֶר וְהֵינּוּ דְהָא דְאָמַר מְפָלֵל כּו' צָרִיף לְהַחֲזִיר כּו' הוּא לְדִינָא וּבִאֲמַת הָא ס"ל לְרַבָּא דְנֶאֱמָן בְשְׁבוּעָה וְע"ז תִּי ר"ת דְהֵינּוּ אִם אִינוּ רוּצָה לִישָׁבַע וְרִיב"ם פִּי מִתְחַלְקָה סוּגִית הַגַּמ' הָא דְמְשַׁנֵּי דְאֶפְקִיד לִי בְשֵׁטֶר וּלְפ"ז הָא דְאָמַר מְפָלֵל הֵינּוּ מְעִיקָר הַדִּין אַף בְשְׁבוּעָה אִינוּ נֶאֱמָן (אִי לֹא מְשׁוּם מַגּוּ דְנֶאֱנָסוּ דְלִהְכִי נֶאֱמָן בְשְׁבוּעָה לְפִי הַאֲמַת) וְאִין בִּינֵיהֶם אֶלָּא חִילּוּק מוּעָט, וְעוֹד נ"ל דְעֵיקָר פִּי הַרִיב"ם לֹא קָאִי נֶגְד תִּי ר"ת כ"א פְּלִפִּי הַר"ח וְהַרְשָׁב"ם שְׁפַתְבוּ דְלִפִּי הַסוּגִי דְשְׁבוּעוֹת אִינוּ נֶאֱמָן בְּהַחֲזֵרְתִי אַף בְשְׁבוּעָה וּלְפִיכָף הָאָרִיף בְּפִי דְבְרֵי הַגַּמ' וּכ"כ בְּחִי הַרְמַב"ן ע"ש שְׁתַּמָּה עַל הַר"ח וְהַרְשָׁב"ם וּכ"כ בְּחִי רְשָׁב"א בְשְׁבוּעוֹת וְזֶהוּ בִאֲמַת מַה שְׁפִי רִיב"ם ע"ש, וּמִש"כ הַתוֹס' וְרִיב"ם מְפָרֵשׁ זֶהוּ הַעֲתַקְתָּ לְשׁוֹן הַרִיב"ם לְבִאָר דְבְרֵי הַגַּמ' נֶגְד דְבְרֵי הַר"ח וְהַרְשָׁב"ם.

ובדברי התוס' ב"ב שם ד"ה סוף צע"ג במה שפיתבו ואי בשבועת ה'יסת איירי כו' ואומר ר"ת דהך שבועה כו' וצ"ע דהא אפי' לשי' ר"ת מ"מ היכי דאיכא הודאה במקצת חייב נאנסו שבועה דאורייתא ובהכי מיירי סגנ' דשבועות והא דאמר התם מתוך שיכול לומר להד"ם או החרתי כו' אף דגם אי יטעון פן ג"כ בעי שבועה פיון דאיכא הודאה במקצת פקר הקשו פן התוס' בב"ק דף ק"ז וע"ש שפיתבו דאי נימא דלא מחייב בפקדון אפירה והודאה בלא נאנסו ניקח שפיר אף הקשו מפמה משניות ולכך פתבו דנראה כפי' ריב"א ע"ש אבל עכ"פ לפי' ר"ת בע"כ צ"ל פן פיון דקרא מיירי ע"כ היכי דאיכא הודאה במקצת ומ"מ קאמר מתוך שיכול לומר החרתי כו' ולפ"ז הא ניקח שפיר הא דקאמר המפקיד כו' צריך להחזיר בעדים היינו בכה"ג דאם הי' טוען נאנסו הי' חייב שבועה דאורייתא דלפ"ז גם בהחרתי צריך שבועה דאורייתא גם לפי' ר"ת ואם אינו רוצה ליטבע שבועה דאורייתא צריך להחזיר בעדים משא"כ המפקיד בעדים בכה"ג אם אינו רוצה ליטבע שבועה דאורייתא רק ה'יסת א"צ להחזיר בעדים וכמו דאמרינו לפי' תירוץ התוס' דשבועה זו נתקנה קודם שבועת ה'יסת ועיין: בענין הנ"ל.

שנית להחכם הנ"ל הנה ראיתי כי פבוד הדר"ג מתאמץ להעמיד דבריו בפי' דברי התוס' ב"ב ע' בד"ה אומר רבא במה שפא ריב"ם להוסיף על דברי ר"ת ומשום דר"ת אזיל לטעמי' בתוס' בב"ק ק"ז ד"ה עירוב וריב"ם ס"ל כפי' ריב"א בתוס' שם ונ"ל הדר"ג לענ"ד נ"ל פנונת התוס' על דרך רחוק קצת דבאמת לפי' שי' ר"ת מוכרחים אנחנו לומר בשבועות דהא דצריך להחזיר בעדים היינו אם אינו רוצה ליטבע דאל"כ קשה דלא משפחת פפירה במקצת פיון דקרא איירי דאפקיד בשטר ובשטר הוי פפירת דברים פיון דלא מהימן לכפור נגד השטר ועי' בחו"מ סי' פ"ח כו' דזה הוי דבר ברור היכי דלא יכול לכפור אין פפירתו פלום וא"כ לפי' שי' ר"ת דלא מחייב מה"ת בנאנסו שבועה רק היכי דאיכא פפירה במקצת והודאה במקצת לבד נאנסו א"כ אי אמרינו היכי דאפקיד בשטר לא מהימן לכפור אף בשבועה א"כ לא משפחת שבועת נאנסו ע"כ מוכרח ר"ת לפרש דצריך להחזיר בעדים אם אינו רוצה ליטבע אבל באמת בשבועה נאמן, אבל ריב"ם סובר דבנאנסו לא צריך פפירה והודאה אר אין הכרח לומר דמהימן לטעון החרתי בשטר רק דשאתנה הסברא דעצם הסברא נכונה עכ"ל הדר"ג.

ותמהני מאוד על הדר"ג פה מפיק מרגליות יאמר דבר זה, היכן מציינו שיטה פזו לר"ת דלא מחייב מן התורה בנאנסו שבועה רק היכי דאיכא פפירה במקצת והודאה במקצת, פל שי' ר"ת הוא רק דבעי גם הודאה במקצת בהדי שבועה דנאנסו אבל פפירה במקצת לא שמענו מעולם, וכמש"כ התוס' בב"ק שם בהדנ' ונ"ל ומפרש ר"ת דה"ק כו' והכא נמי בעינו הודאה בהדי שבועה דנאנסו אבל פפירה לא בעינו בההיא דנאנסו כו' וכי היכי דמלנה מחייב אשתי פרות כו' מחייב נמי אפקדון אשתי פרות חדא דהודאה וחדא דנאנסו כו' עכ"ל התוס' ע"ש, ורק רמב"ח הוא דס"ל דארבעה שומרי צריכין פפירה במקצת והודאה במקצת וכל שי' ר"ת וריב"א סובבים רק למ"ד עירוב פרשיות פתיב פאן אי בעינו הודאה בהדי שבועה דנאנסו אבל פפירה במקצת למ"ד ע"פ כ"כ שי' פזו לא הי' מעולם, ואם הי' פנונת הדר"ג משום דבסוגי' דשבועות רמב"ח הוא דשקיל וטרי שם ורמב"ח הא ס"ל דבעינו פפירה במקצת והודאה במקצת א"כ מאי ענין לכאן שי' ר"ת וריב"א הא דברייהם סובבים רק למ"ד ע"פ כ"כ אי בעינו גם הודאה אבל פפירה בנדאי

לא בעיניו ורמב"ח בהקד' ס"ל דד' שומריני צריכיני פפירה והודאָה ואלקיבא דרמב"ח ליפא שיטות פלל וא"כ מש"כ הדר"ג דר"ת לשי' דשבועת נאָנסו בעי פפירה והודאָה וא"כ קשה במפקיד בשטר הא ליפא פפירה פלל ומנכרח לומר דבשבועה נאָמן וריב"ם ס"ל כפי' הריב"א דשבועת נאָנסו לא בעי פפירה והודאָה וממילא אין הכרח לומר דנאָמן בשבועה פנ"ל הוא תמוה מאד דממ"נ לרב חייא ב"י דס"ל ע"פ כ"כ גם לר"ת לא בעי פפירה במקצת ולרמב"ח הא לכו"ע ס"ל בהקד' דצריף פפירה והודאָה וא"כ גם מש"כ כת"ר בפי' דברי התוס' ב"ב אין להם קיום פלל פנ"ל.

אולם הנה ת"ח שאמר דבר הלכה אין מוניחין אותו ולכן נראה להעמיד יסוד דבריו בדפ"ד אחר פאָשר נבאר בעז"ה דהנה התוס' בב"ק שם הקשו לפי' ר"ת מסוגל' דשבועות הנ"ל דפריף שבועת שומריני כו' מתוף שיכול לומר להד"ם יכול לומר נאָנסו וז"ל והשתא לפי' ר"ת אהייא קאי אי אההוא דהודאָה כו' א"כ הי' פופר הפל ואין זה מגו כו' ואי אההוא דנאָנסו קאי פי קאמר נמי להד"ם מחייב שבועה פיון דאיפא פפירה והודאָה כו' ואי הוי אמרינן דלר"י ולרמב"ח לא מחייב אפקדון אפפירה והודאָה בלא נאָנסו הי' ניחא כו' אב"ל לא יתכן פלל כו' ונראה כפי' ריב"א כו' ע"ש, והנה מש"כ התוס' דלר"י ולרמב"ח כו' בע"כ אין הפונה משום דרמב"ח הוא דקאמר שם בשבועות פמה מעליא הא שמעמא כו' ולפ"ז הסוגל' קאי אליבא דרמב"ח דא"כ מה זה שהקשו התוס' לפיר"ת הא לכו"ע קשה דהא רמב"ח ס"ל בהקד' דבעי פפירה והודאָה א"כ מאי קאמר רבא מתוף שיכול לומר להד"ם כו' הא פי נמי קאמר להד"ם מחייב שבועה וכן מש"כ התוס' דנראה כפי' ריב"א מה הועילו בזה נהי דלפי' הריב"א לא בעי הודאָה במקצת למ"ד ע"פ כ"כ אפתי קשה איף יתישב הסוגל' לרמב"ח וכן הקשה באמת הגאון רע"א בתשו' סי' קע"ה לרמב"ח לשי', ובאמת צ"ל בפי' דברי התוס' דבנדאי אף דרמב"ח קאמר שם פמה מעלי' הא שמעמא מ"מ לא מכרעא מילתא דרבא שהקשה שבועת שומריני כו' הוא אליבא דרמב"ח ועי' בתשו' רע"א שם שתי' דרמב"ח ורבא שקלי וטרי שם אליבא דשמואל והכריח שם בדפ"ד פלפול דשמואל לא ס"ל כרמב"ח ע"ש, ולענ"ד נ"ל בפשיטות יותר דהא רבא הוא דפריף שם שבועת שומריני כו' ורבא ס"ל בהקד' בריש סנהדרין ד"ג דעירוב פרישיות כ"כ דלא כרמב"ח ולפ"ז אפ"ל ג"כ דרבא לטעמין' הוא דפריף ורמב"ח שני ג"כ אליבא דרבא ולזה הקשו התוס' רק לפיר"ת דאף למ"ד ע"פ כ"כ בעי הודאָה במקצת וע"ז פתבו דאי הוי אמרינן דלר"י ולרמב"ח לא מחייב אפפירה והודאָה בלא נאָנסו הוי ניחא והיגו דנימא דלדידהו דלא ס"ל ע"פ פתוב פאן פמו דנאָנסו בלא פי הוא זה לא מחייב פן פי הוא זה בלא נאָנסו לא מחייב דלא כמש"כ התוס' מתחלה ע"ש ולפ"ז אפ"ל לפיר"ת דהסוגל' קאי באמת דנקא לרמב"ח ורבא לטעמין' דרמב"ח קא פריף ושוב פתבו דלא יתכן דבאמת גם לרמב"ח חייב אפפירה והודאָה לחוד ולכן פתבו דנראה כפי' ריב"א דלמ"ד עירוב פרישיות כ"כ לא בעי הודאָה במקצת פלל ולפ"ז הא דפריף רבא שבועת שומריני כו' מתוף שיכול כו' הוא לטעמין' דס"ל ע"פ כ"כ ולא בעי הודאָה במקצת פלל.

הינצא מנה דלפיר"ת דגם למ"ד ע"פ כ"כ בעי עכ"פ הודאָה במקצת בהדי נאָנסו צ"ל הא דפריף רבא מתוף שיכול כו' הוא דנקא לטעמין' דרמב"ח דלא ס"ל ע"פ כ"כ ואף דלדידן' בעי הודאָה וכפירה במקצת מ"מ פיון דאין ע"פ כ"כ להכי אפפירה והודאָה לחוד לא

מחייב בפקדון, אולם לפי ריב"א גם לרמב"ח חייב אפפירה והודאה לחוד רק שפי' דלמ"ד ע"פ כ"כ לא בעי פלל הודאה במקצת בהדי נאנסו ולפ"ז ניקח שפיר דהא דפריד רבא שבועת שומרין כו' מתוך כו' לטעמין דנפשי' הוא דס"ל ע"פ כ"כ פנ"ל, ומעתה נבוא לענין להעמיד יסוד דברי הדר"ג, והיינו דר"ת לשי' מוכרח לפרש דהא דפריד רבא מתוך כו' הוא דוקא אליבא דרמב"ח פנ"ל א"כ פי שני דאפקיד לי' בשטר קשה הא בשטר ליכא פפירה פלל וע"כ צ"ל דבשבועה נאמן וריב"ם יסבין כפי' ריב"א ולפ"ז צ"ל דהא דפריד רבא מתוך כו' לטעמין דנפשי' הוא דס"ל ע"פ כ"כ ולא בעינן פלל פפירה והודאה בהדי נאנסו וממילא אין הכרח לומר דבשבועה נאמן, ועפ"י הג"ל מיושב מה שהקשה הדר"ג בסוף מכתבו לפי ריב"א בשבועות שם דגם בשבועה אינו נאמן הא הכא רמב"ח הוא מארי דשמעתא ורמב"ח לשי' הא בעי פפירה במקצת ובשטר ליכא פפירה פלל, אולם לפי הג"ל ניקח דלריב"א לשי' הא מוכרח דרבא לא קאי אליבא דרמב"ח כ"א לטעמין דנפשי' דאל"כ בלא"ה קשה מאי קאמר מתוך כו' הא פי נמי קאמר להד"ם מחייב שבועה אפפירה פינן דאיכא הודאה במקצת ובע"כ צ"ל דרבא לטעמא דנפשי' פריד דס"ל ע"פ כ"כ ולא בעי פפירה והודאה במקצת פלל וכמו שכתבנו בפי' דברי התוס' ב"ק פנ"ל וכ"ז אני אומר לפי דרך הדר"ג אבל באמת פל עיקר יסוד דבריו אינו נכון פלל דמש"כ הדר"ג דאי ניא דבעי פפירה והודאה במקצת א"כ פי שני דאפקיד בשטר אין פאן פפירה פלל הוא תמוה מאוד דמה הכריחו לפרש דכל הג' פרות הפקיד לו בשטר הלא בפשוטו אפ"ל דרק אותה פרה שטוען נאנסו הפקיד לי' בשטר אבל אהו דכפירה והודאה לא הי' שטר פלל והיא מסומנת שאינה של פפירה והודאה פגון שהיא נקבה וכדומה וכפר בא' והודה בא' ועל הפרה שבשטר טוען נאנסו וליכא מגו דלהד"ם או החרתי וכן איכא פפירה והודאה שפיר וז"ב: סימן נה לחכם גדול אחד.

כת"ר בספרו הביא דברי התוס' בכתובות דף ל"ג ע"ב ד"ה גנב שור הנסקל וטבחו משלם משלומי ד' וה' דברי ר' מאיר וכתבו ז"ל תימא דתיקשי מהכא לר"ל דאמר בפ' מרובה פל היכא דלית' במכירה לית' בטביחה והכא שור הנסקל ליתא במכירה וי"ל דהתם קדשים חמירי דליתנהו פלל במכירה אבל שור הנסקל אם ימכרו לעפ"ם אין תופס דמיו ולר"ת שאומר דאין שוה"נ נאסר מחיים ניקח עכ"ל התוס', ועל זה הקשה כת"ר בשם חכם אחד בהא דמשמע מדברי התוס' דאי שור הנסקל הוי תופס את דמיו הי' פטור מתשלומי ד' וה' משום שאינו במכירה נאמאי נהי שאינו במכירה הא אפתי איתא במתנה ולענין דו"ה מתנה כמכר הוא, ועוד למה כתבו דאם ימכרו לעפ"ם הדמים מותרים הא אפי' אם ימכרו לישראל נמי הדמים מותרים ע"כ דברי החכם, והנה יען פי דברי התוס' בתירוץ במש"כ אבל שוה"נ אם ימכרו לעפ"ם כו' צריכין ביאור באמת ולא מצאתי למפרשי הש"ס שעמדו עליהם ע"כ אמרתי לכתוב מתחלה מה שנלע"ד בזה.

והנה כת"ר שם הוסיף להקשות קושיות אחרת דדברי התוס' הם נגד גמ' מפורשת ב"ק דף מ"ה דשור הנסקל משנגמר דינו מקרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש ופרש"י אינו מוקדש דלאו ברשותא דמרי' קאי לאקדושי ע"ש ולפ"ז מה לימכרו לישראל או מקרו לנכרי הא אינו ברשותו להקדיש וה"ה למכור עכ"ל כת"ר, והנה אי ניא דס"ל להתוס' דאיסורי הנאה הוי שלו אין זה חדש דכבר יש מן הראשונים דס"ל בהד"ל הכי וכמ"ש הריטב"א בחי' לסופה והוא חי' סופה המיוחס להרשב"א לענין אתרוג של איה"נ בדרך

ל"ד דְּכַל שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְאִין בּוֹ לְאַחֲרִים רְשׁוּת וְזָכוּת לְכֶם קָרִינֵן בִּי ע"ש וּכְבָר הָאָרִיכוּ בְּזֶה הָאֲחֻרוֹנִים וּמְכַלְלֵם בְּשׁו"ת בֵּית הַלְלוּי ח"א ס' מ"ח וע"ש שֶׁפֶתַח דְּלִשְׁיטָה זֶה גָּאָמַר דְּהָא דְתַנְיָא מְכָרוּ אֵינוּ מְכוּר הַטַּעַם דְּהָוִי מְקַח טַעוּת דִּיהֵיב לִי מִיָּדִי דְלֹא חֲזִי לִי וּכְמַש"כ הַתּוֹס' בְּב"ק שָׁם בְּשֵׁם פֶּרֶש"י בְּמַהֲדוּרָא אַחַת ע"ש וְהָרִי לְהַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין דָּף פ' וּבִזְבָּחִים דָּף ע"א שֶׁפֶתַחוּ דְלִשְׁי' ר"ת שׁוֹר הַנֶּסְקֵל אֵיתָא בְּמַכִּירָה ע"כ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּמְכָרוּ אֵינוּ מְכוּר הוּא לְעֵנִין מְקַח טַעוּת וְכֵן אֵינוּ מְקַדְּשׁ ג"כ מִטַּעַם זֶה דְּכִינּוּן דְלֹא חֲזִי לְמִיָּדִי לֹא חָל הַהֲקָדָשׁ ע"ש, וְעִי' בְּשׁו"ת נו"ב מֵהַדוּ"ק ח' או"ח ס' י"ט לְעֵנִין יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה חֲמִיץ מְנָכְרִי בְּפֶסַח אִם עוֹבֵר בְּב"י וְכַתֵּב לְדוֹן בְּזֶה מִמַּש"כ הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין הִלֵּל דָּאָם שׁוֹה"נ גָּאָסֵר מַחֲזִיִּים א"כ אֵינוּ בְּמַכִּירָה הָרִי מוֹכַח דְּדָבָר הָאָסוּר בְּהִנְאָה אֵינוּ בְּמַכִּירָה וּמְכָרוּ אֵינָהּ מְכוּר וְא"כ לֹא זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל בְּחֲמִיץ כָּלֵל ע"ש וְלְכַאוּרָה מַה לוֹ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' וְלָמָּה לֹא הִבִּיא מִתְחִלָּה גַּמ' מְפֻנְרֶשֶׁת דְשׁוֹה"נ מְכָרוּ אֵינוּ מְכוּר וּבַע"כ צ"ל כְּנ"ל, אֲלָא דְבִאֲמַת דְּבָרֵי הַתּוֹס' מְקַשִּׁים מִיָּנִי וְבִי שֶׁהָרִי בְּקוֹשְׁיָתָם פֶּתַחוּ בְּפִשְׁטוּת דְשׁוֹר הַנֶּסְקֵל לֵיתָא בְּמַכִּירָה וּבַע"כ צ"ל דַּס"ל דֹּאִיָּה"נ הָוִי אֵינוּ שְׁלוֹ א"כ מַה זֶה שֶׁתִּירְצוּ דָּאָם יְמַכְרֵנוּ לְעַפּו"ם כּו' מַה לִּי מְכָרוּ לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לְעַפּו"ם, וְכֵן בְּשׁו"ת נו"ב הַנ"ל הִכְרִיחַ מִמָּה שֶׁפֶתַחוּ הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין וּבִזְבָּחִים הַנ"ל דְשׁוֹה"נ לֵיתָא בְּמַכִּירָה דְּדָבָר הָאָסוּר בְּהִנְאָה אֵינוּ שְׁלוֹ וְא"כ מַה לִּי מְכָרוּ לְעַפּו"ם.

וְהִנֵּה כ"ת פֶּתַח בְּכּוֹנֵת הַתּוֹס' בְּתִירוּצָם דַּס"ל דֹּאִיָּה"נ שֶׁאֵינוּ תּוֹפֵס דְּמִיָּו הָוִי שְׁלוֹ וְאֵיתָא בְּמַכִּירָה אֲלָא דַּמ"מ אֵין זְכִי' בְּאִיסוּרֵי הִנְאָה וְהִינּוּ דֹאִיָּה"נ הָוִי שְׁלוֹ וְהַמּוֹכֵר מְצִדוּ יוֹכֵל לְמַפְּוֹר אוֹלָם הַלּוֹקֵחַ לֹא יוֹכֵל לְזַכּוֹת בֹּאִיָּה"נ וּמִמִּילָא לֹא הָוִי מְכִירָה אוֹלָם בְּמוֹכֵר לְעַפּו"ם דְּעַפּו"ם יְכוֹל לְזַכּוֹת בֹּאִיָּה"נ שֶׁפִּיר הָוִי מְכִירָה בֵּין מְצִד הַמּוֹכֵר בֵּין מְצִד הַקּוֹנֵה, אֲלָא דְבִאֲמַת אֵין זֶה מְחַנּוֹר כָּלֵל דַּמ"מ אֵין גִּימָא דַּס"ל לְהַתּוֹס' כְּשִׁיטָה זֶה דֹּאִיָּה"נ הָוִי שְׁלוֹ א"כ מ"ט לֹא יוֹכֵל גַּם הַלּוֹקֵחַ לְזַכּוֹת בּוֹ.

אֲכֵן בְּשׁו"ת בֵּית הַלְלוּי הַנ"ל פֶּתַח סְבָרָא זֶה מִיְלֵתָא בְּטַעְמָא וְע"ש שֶׁהָאָרִיךְ בְּחֻקִּירָה זֶה אֵי אִיָּה"נ הָוִי שְׁלוֹ וְהַעֲלָה שָׁם לְהַחֲזִיק בְּמָה שֶׁפֶתַח הַנְּתִיבוֹת דֹּאִיָּה"נ הָוִי רַק כְּמוֹ יֵאוּשׁ דְּהָוִי כְּמוֹ אֲבִידָה שֶׁנִּתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה דְּמִיד שֶׁנֶּאֱסֵר בְּהִנְאָה נִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנָּה וּכְבָר הַסְּפִימוּ הָאֲחֻרוֹנִים דִּיאִוּשׁ לֹא נִפְקַ מְרִשׁוֹת בְּעָלִים עַד דְּאֵתִי לִיד זֹכָה וּלפ"ז נִהִי דֹאִיָּה"נ יְכוֹל כ"א לְזַכּוֹת בָּהּ מ"מ כ"ז שֶׁלֹּא זָכָה בָּהֶן אַחַר הָרִי הוּא שְׁלוֹ, וּמַש"כ הַתּוֹס' בְּזְבָּחִים הַנ"ל לְהוֹכִיחַ דְשׁוֹה"נ לֹא גָּאָסֵר בְּהִנְאָה מַחֲזִיִּים מְדַמְחִיב בְּדו"ה בְּגֵנֵב שׁוֹה"נ וּטְבָחוּ מְכַלֵּל דֹּאִיָּתָא בְּמַכִּירָה כְּנ"ל וּלפ"ז הָרִי מְוֹכַח לְכַאוּרָה דַּס"ל לְהַתּוֹס' דְּדָבָר הָאָסוּר בְּהִנְאָה אֵינוּ שֶׁל הַבְּעָלִים מְדֹאִינוּ בְּמַכִּירָה אֲכֵן י"ל דַּס"ל לְהַתּוֹס' דְּכִינּוּן דֹּאִסוּר בְּהִנְאָה אֵין הַלּוֹקֵחַ זֹכָה בּוֹ דְּנִהִי דְּדָבָר שֶׁהוּא שְׁלוֹ אֵינוּ יוֹצֵא מְרִשׁוֹתוֹ ע"י שֶׁנֶּאֱסֵר בְּהִנְאָה מִשׁוּם דִּיאִוּשׁ אֵינוּ יוֹצֵא מְרִשׁוֹת בְּעָלִים עַד דְּאֵתִי לִיד זֹכָה מ"מ הַלּוֹקֵחַ אֵינוּ יְכוֹל לְזַכּוֹת בּוֹ דֹּא"א לְזַכּוֹת בֹּאִיָּה"נ דְּגַם אֲצִלוּ הָא הָוִי כִּיאִוּשׁ ע"ש, וּלפ"ז לְכַאוּרָה י"ל דְּזִהוּ סְבָרַת הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת הַנ"ל דְשׁוֹה"נ אֵיתָא בְּמַכִּירָה לְנִכְרֵי דְהַנְּכָרִי שֶׁפִּיר יְכוֹל לְזַכּוֹת בּוֹ כְּנ"ל.

אֲכֵן בְּאֲמַת מַש"כ בְּשׁו"ת בֵּית הַלְלוּי בְּכּוֹנֵת הַתּוֹס' בְּזְבָּחִים וְסִנְהֶדְרִין הַנ"ל הוּא תְּמוּנָה מְאוּד דְּהָרִי הַתּוֹס' שָׁם הִקְשׁוּ קוֹשְׁיָא הַנ"ל לְשִׁי רַש"י דְשׁוֹה"נ גָּאָסֵר מַחֲזִיִּים א"כ לר"ל אֲמַאי חֲזִיב בְּגֵנֵב שׁוֹה"נ וּטְבָחוּ הָא לֵיתָא בְּמַכִּירָה וּמִנָּה הִכְרִיחוּ לְשִׁי ר"ת דְשׁוֹה"נ אֵינוּ

נאָסר מחיים, ולפ"ז אי נימא דמש"כ התוס' דשוה"נ ליתא במכירה היינו רק מצד הזוכה אף דמצד הפעלים איתא במכירה דעדיין הוא שלו פדין יאוש עד דאתי לרשות זוכה מ"מ הלוקח לא יוכל לזפות פנ"ל א"כ הרי בפשיטות איתא במכירה לנכרי דהנכרי הלא יוכל לזפות באיה"נ דלגבין לא שנייה יאוש ואיך הכריחו מזה כשי"ר"ת הרי אף לשי"ר שפיר איתא במכירה לנכרי וכי בעינו דוקא איתא במכירה לישראל, ובע"כ צ"ל דמש"כ התוס' דשוה"נ ליתא במכירה היינו משום דאיה"נ לא הוי שלו ולפיכך אינו במכירה בין לישראל בין לעכו"ם ובודאי דגם פנונתם בקושיתם בכתובות מתאימה לכנונתם בסנהדרין שם פנ"ל, ולפ"ז דוחק ג"כ לפרש בכנונת התוס' בכתובות הנ"ל בתירוץ דאיתא במכירה לנכרי דהוא משום דאיה"נ הוי שלו עד דאתי ליד זוכה אלא דמ"מ לישראל אין זכי' באיה"נ ורק לנכרי איתא במכירה פנ"ל דהרי התוס' בקושיתם שהקשו דשוה"נ ליתא במכירה בע"כ היינו משום דאיה"נ לא הוי שלו כלל פנ"ל ותו' כ"ד חזרו בהם וכתבו דאיתא במכירה לנכרי, שוב מצאתי בשו"ת בית שלמה להגאבד"ק סקאלא ח' או"ח סי' ס"ד שפתיב ז"ל הנה החמץ שפכר נאסר בהנאה בודאי שאינו במכירה כמ"ש המחברים בתשובותיהם והביאו ראי' מדברי התוס' בסנהדרין וזבחים ובתשו' א' פתבתי שאף שמדברי התוס' בכתובות דל"ג משמע דסברי דאיה"נ כמו שזר הנסקל איתא במכירה לנכרי ע"ש לא שבקינן פתימי חמץ חמץ עכ"ל ע"ש, אכן באמת הוא דוחק לומר דהתוס' בכתובות והתוס' בסנהדרין וזבחים סותרין זא"ז לענין דינא אי איה"נ איתא במכירה לנכרי, גם מלבד דלשון התוס' בתירוץ שפתיב דשוה"נ אם ימכרונו לעכו"ם לא משמע שחזרו בהם ממש"כ בתחלה פנ"ל עוד ביותר צ"ע ממה שפתיבו בלשונם וי"ל דהתם קדשים חמירי דליתנהו פלל במכירה אבל שזר הנסקל אם ימכרונו לעכו"ם אין תופס דמיו מזה נראה בעליל דגם שזר הנסקל אינו במכירה ממש רק קדשים ליתנהו פלל במכירה דאי נימא דס"ל להתוס' בתירוץ דאיה"נ הוי שלו עד דאתי ליד זוכה אלא דמ"מ אינו במכירה מצד דישראל הקונה לא יוכל לזפות באיה"נ נמצא לפ"ז דלנכרי הוי מכירה גמורה א"כ מה זה שפתיבו לחלק דקדשים ליתנהו פלל במכירה וביותר צ"ע דמה להם להזכיר פלל מקדשים בפשיטות הו"ל לתרץ דשוה"נ איתא שפיר במכירה לעכו"ם.

ולכן נלע"ד לפרש דברי התוס' דלעולם ס"ל גם בתירוץ דאיסורי הנאה אינו שלו וליתא במכירה פלל לא לישראל ולא לעכו"ם דלא יוכל למכור דבר שאינו שלו, אכן יסוד תירוץ הוא דנהי דמדינא איה"נ ליתא במכירה מ"מ לענין תשלומי דו"ה מקרי מכירה, והיינו דהנה לכל האמוראים דס"ל בב"ק דף ס"ח דתשלומי דו"ה איתא גם בגב ומוכר לפני יאוש ע"ש הנה מדינא המוכר לפני יאוש לא הוי מכירה פלל דאין הגב יכול למכור דבר שאינו שלו ואין הלוקח יכול לזכות אלא דמ"מ המוכר לפני יאוש חייב דאהכי חייבא רחמנא רק צריף שהלוקח יקנה בדרך הקנינים וכמבואר בב"ק דף ע' ע"ש, וליזאת בגב שזר הנסקל ומכרו אף דאיה"נ ליתא במכירה מ"מ אין זה מגרע פח המכירה ומשום דהרי לפני יאוש בלא"ה ליתא במכירה דהרי הוא מוכר דבר שאינו שלו (ור"ל גופין ס"ל בב"ק שם דחייבא דדו"ה הוא דוקא במוכר לפני יאוש ע"ש) א"כ מה לי שגם הוא אינו שלו מפח איה"נ דאין לה יותר ממה שאינו שלו ממש ומ"מ אהכי חייבא רחמנא ומה בכך שהוא אינו שלו ג"כ מצד איה"נ, ולכן ס"ל להתוס' אף דמדינא איה"נ ליתא

במכירה משום שאינו שלו מ"מ לענין תשלומי דו"ה חייב בגנב ומכר אף שהוא איה"נ ונראה להביא ראיה לזה מדברי התוס' בב"ק דף ע"א דפריף שם בגמ' שוחט לע"ז פיון דשחט בה פורתא אסרה אינף איסורי הנאה הוא ולא דמרי' קא טבח כו' וע"ש בתוס' ד"ה איה"נ שכ' וז"ל וא"ת ומה בכך דלא דמרי' קא טבח הא כל טובח נמי לאו דמרי' קטבח דמכי שחט בה פורתא קנייה בשינוי מעשה וי"ל דלא חשיב שינוי מעשה לקנותו בכך עכ"ל הרי מתבאר מדבריהם דאם איתא דחשיב שינוי מעשה הי' חייב בשוחט לע"ז אף דאינף לאו דמרי' קטבח דהוי איסורי הנאה מ"מ פיון דבלא"ה כל טובח לאו דמרי' קטבח א"כ אין נ"מ גם אם הוא ג"כ איסורי הנאה, ולפ"ז אפ"ל דזהו גם סברת התוס' בכתובות דגנב שור הנסקל ומכרו אף דאיה"נ אינו שלו וליתא במכירה מ"מ חייב פיון דכל מוכר לפני יאוש בלא"ה מוכר דבר שאינו שלו ומ"מ אהכי חייבא רחמנא ולכך אף אם הוא ג"כ איה"נ מ"מ מקרי מכירה וחיוב, וזהו מש"כ התוס' דהתם קדשים חמירי דליתנהו פלל במכירה דהנה בב"ק דף ע"ז אמר בגמ' והני קדשים הואיל דכי מזבין קדשים לא הוי במכירה ליתנהו בטביחה ע"ש ולכאורה לפי סברת התוס' בכאן דשוה"נ איתא במכירה אף שהוא איה"נ ואינו שלו מ"מ הא כל מוכר לפני יאוש בלא"ה אינו שלו פנ"ל א"כ לכאורה גם במוכר קדשים יהי נחשב מכירה וע"כ פתבו התוס' דהתם קדשים ליתנהו במכירה פלל דהנה רש"י בב"ק שם ד"ה לאהוי מכירה פתב דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין כו' והיינו דקדשים ליתנהו פלל במכירה דאין יוצאין מרשות הקדש פלל דמעיקרא הקדש והשתא הקדש ואין פאן שינוי רשות פלל משא"כ בשור הנסקל מצד איה"נ מקרי מכירה לענין תשלומי דו"ה אף שאיה"נ אינם במכירה בעצמם וכנ"ל.

ומש"כ מענין תפיסת דמים דאם ימכרו לנכרי אינו תופס דמיו היינו דאם הי' תופס את דמיו והדמים היו אסורין להמוכר לא הוי מכירה פלל אלא מתנה דגדר מכירה הוא שהמוכר מקבל דמים תמור המקח אולם אם הדמים יהיו אסורין להמוכר נמצא שלא שקיל מידי תמור השור והוי רק כמו מתנה ואף דלגבי תשלומי דו"ה מתנה הרי הוא פמכר וכמבואר בב"ק דף ע"ט ת"ר גנב והחליף גנב ונתן במתנה כו' משלם תשלומי דו"ה זה יתבאר לפנינו בס"ד.

ומש"כ התוס' אבל גבי שוה"נ אם ימכרו לנכרי כו' אף דלפמ"ש בכוננת התוס' ה"ה אם ימכרו לישראל, אכן י"ל ע"פ מש"כ בשו"ת בית אפרים או"ח סי' מ"א לזחות מש"כ הנו"ב להכריח מדברי התוס' בסנהדרין שפתבו דאי שוה"נ נאסר מחיים ליתא במכירה ש"מ דאין זכי באיה"נ וכתב ע"ז די"ל דאפי' אי נימא דשייך מכירה באיה"נ מ"מ לענין תשלומי דו"ה לא מקרי מכירה דלא נתחדש דבר בין רשות מוכר לרשות לוקח ששיניהם אין להם בו הנאה של פלום ע"ש, והנה אף דבדברי התוס' בסנהדרין וזבחים א"א לפרש כמש"כ הגאון הנ"ל ודבריו צ"ע דא"כ אפתי איתא במכירה לעפוי"ם דלעפוי"ם הרי מותר בהנאה אכן בדברי התוס' בכאן שפיר י"ל בכוננתם כמ"ש הגאון הנ"ל דאף דגם במכירה לישראל אין גרעון מצד שאיה"נ אינו שלו מ"מ לא מקרי מכירה משום דלא נתחדש דבר פנ"ל משא"כ במכירה לעפוי"ם.

ועתה נבוא לבאר מש"כ התוס' דאם ימכרו לעפוי"ם אין תופס דמיו וכתבנו בכוננתם דאי הוי תופס דמיו והדמים אסורין להמוכר אין זה גדר מוכר אלא מתנה דאפתי קשה

מה נ"מ בין מְכַר לְמִתְנָה הָא לְעֵנֵן תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה גַּם גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה חַיִּיב כְּמִבְּנָאָר בְּפִרְיָתָא פְּנ"ל.

אֲכַן נִרְאָה לִישָׁב בְּעו"ה דְּהִנֵּה בְּעִיָקָר הַדְּבָר הָא דְּתַנְיָ' גָּנַב וְהַקְדִּישׁ גָּנַב וְהַחֲלִיף גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה לְכְּאוּרָה י"ל דְּתַלְנָ' בְּפִלּוּגְתָּא דר"מ וְחֻכְמִים בְּבִכּוּרוֹת דָּף נ"ב אִם מִתְנָה הָוֵי כְּמִכָּר דְּתַנּוּ הֵתֵם וְאֵלוּ שְׂאִין חוֹזְרִין בִּיּוֹבֵל הַבְּכּוּרָה כּו' וְהַמִּתְנָה דְּבָרֵי ר' מֵאִיר וְחֻכְמִים אוֹמְרִים הַמִּתְנָה כְּמִכָּר וּבְגַמְ' שָׁם מ"ט דְּרַבְּנָן תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה ע"ש וְכֵן בְּגַמְ' עֲרַכִּין דָּף ל"א מְבַנְּאָר דר"מ וְחֻכְמִים פְּלִיגֵי גַבֵּי בְּתֵי עָרֵי חוּמָה אִי מִתְנָה הָוֵי כְּמִכָּר דְּלר"מ מִתְנָה לֹא הָוֵי כְּמִכָּר וְחֻכְמִים ס"ל דְּמִתְנָה כְּמִכָּר ע"ש וּלְפ"ז לְכְּאוּרָה י"ל דְּלְעֵנֵן תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה דְּכְתִיב אוּ מְכָרוּ תְּלִי' ג"כ בְּפִלּוּגְתָּא דר"מ וְחֻכְמִים הִנְיָ' לְ וְהַפְּרִיָתָא דְּגָנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה אֲתִי' אֲלִיבָא דְּחֻכְמִים דַּס"ל מִתְנָה כְּמִכָּר אֲכַן לר"מ דַּס"ל גַּבֵּי יוֹבֵל וְגַבֵּי בְּתֵי עָרֵי חוּמָה דְּמִתְנָה אִינְהָ כְּמִכָּר בְּאַמְתָּה ה"ה לְעֵנֵן תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה פְּטוּר.

אֲמַנָם בְּחִי הִרְשָׁפִ' א שָׁם כְּתִב וְנ"ל גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה כּו' תִּימָא מְהִיכֵי תִימֵי שְׁתָּהָא מִתְנָה בְּכָלֵל מְכִירָה פֶּאן מִשְׁא"כ בְּכ"מ לְעֵנֵן בְּתֵי עָרֵי חוּמָה וּלְעֵנֵן גְּנִיבִת נָפֵשׁ וְהִרְאָבִ' ד' ז' לְ כְּתִב דַּמ"מ נְשַׁתְּרֵשׁ בְּחֻטָּא כְּטִבִּיחָה וּמְכִירָה דּוּמִיָּא דְּטִבִּיחָה כָּל שְׁנֵשְׁתְּרֵשׁ בְּחֻטָּא עַכ"ל, וְהִנֵּה הַדְּבָרִים מְגֻמְגָמִין דַּמ"ש לְעֵנֵן גְּנִיבִת נָפֵשׁ לֹא מְצִינּוּ כָּלֵל לֹא בִּשְׁ"ס וְלֹא בְּרַמְבַּ"ם זָכַר לְמִתְנָה לְעֵנֵן גְּנִיבִת נָפֵשׁ וְנִרְאָה דְּהִיא טְעוּת וְצ"ל לְעֵנֵן חֲזַרְתָּ יוֹבֵל וְעִי' בַּמ"מ בְּפ"ב מֵה' מְכִירָה ה"י עַל מִשְׁ"כ הִרְמַב"ם גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְנָה שְׁכ' וְנ"ל וְכְתִבוּ הַמְּפָרְשִׁים הַטְּעַם שֶׁאֵע"פ שֶׁהַכְּתוּב לֹא הִזְכִּיר אֲלָא מְכִירָה שֶׁהַמִּתְנָה בְּכָאן בְּכָלֵל מְכִירָה מְשׁוּם דְּדוּמִיָּ' דְּטִבִּיחָה הוּא כ"ז שְׁנֵשְׁתְּרֵשׁ לוֹ ע"ש, וְהִנֵּה מֵה שֶׁהַקְּשׁוּ הִרְאִישׁוּנִים מֵהַכ"ת שְׁתָּהָא מִתְנָה בְּכָלֵל מְכִירָה מִשְׁא"כ בְּכ"מ לְעֵנֵן בְּתֵי עָרֵי חוּמָה וְחֲזַרְתָּ יוֹבֵל נִרְאָה דְּאִין פְּנִינָתָם לְהַקְשׁוֹת אֲלִיבָא דר"מ דַּס"ל לְעֵנֵן בְּתֵי עָרֵי חוּמָה וּלְעֵנֵן יוֹבֵל דְּמִתְנָה אִינְהָ כְּמִכָּר דְּהָרִי אִפ"ל דְּהַפְּרִיָתָא הוּא בְּאַמְתָּא שְׁלֹא אֲלִיבָא דר"מ אֲכַן צ"ל דְּקוֹשְׁיָתָם הוּא גַּם לְרַבְּנָן וְאִף דְּחֻכְמִים ס"ל בְּאַמְתָּא גַּם לְעֵנֵן יוֹבֵל וּבְתֵי עָרֵי חוּמָה דְּמִתְנָה הָרִי הוּא כְּמִכָּר מ"מ הָא זְהוּ רַק מְשׁוּם דְּמַרְבֵּי מִיתוּרָא דְּקִרְאֵי דְּגִלֵי בְּהַדְיָ' דְּמִתְנָה הָוֵי גַּבֵּיחָהוּ כְּמִכָּר אֲבָל בְּעֻלְמָא מוֹדוּ רַבְּנָן דְּמִתְנָה לֹא הָוֵי בְּכָלֵל מְכָר וּלְפִיכּוּד הַקְּשׁוּ שְׁפִיר אִפִּי' לְרַבְּנָן מֵהַכ"ת גַּבֵּי דו"ה שְׁתָּהָא מִתְנָה בְּכָלֵל מְכִירָה פְּנ"ל, אֲלָא דְּלְכְּאוּרָה צ"ע מִנ"ל דְּלְרַבְּנָן בְּעֻלְמָא לֹא הָוֵי מִתְנָה בְּכָלֵל מְכָר וְרַק גַּבֵּי יוֹבֵל וּבְתֵי עָרֵי חוּמָה הָוֵי כְּמִכָּר הָא אִפ"ל דְּיִלְפִינּוּ מִיְנִיחָהוּ בְּעֻלְמָא דַּבְּכ"מ הָוֵי מִתְנָה כְּמִכָּר וּמֵאִי קִשִּׁי' לְהוּ לְהִרְאִישׁוּנִים אֲכַן י"ל מְשׁוּם דְּשְׁנִיחָהוּ יִלְפִינּוּ מִיתוּרָא דְּקִרְאֵי דְּבִבְכּוּרוֹת שָׁם גַּבֵּי יוֹבֵל אֲמַרִּינּוּ דְּחֻכְמִים דְּרִשִּׁי תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה וּבְעֲרַכִּין שָׁם גַּבֵּי בְּתֵי עָרֵי חוּמָה דְּרִשִּׁינּוּ לְצִמִּיתוֹת לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה ע"ש וּלְפ"ז הָוֵי שְׁנֵי כְּתוּבִין הַפְּאִין פְּאָחַד וְאִין מְלַמְדִין וְנִרְאָה לְהִבִּיא רֵאִי' גַּם מְדַבְּרֵי שְׁאָר רֵאִישׁוּנִים דְּגַם לְרַבְּנָן בְּעֻלְמָא לֹא הָוֵי מִתְנָה בְּכָלֵל מְכָר דְּהִנֵּה בְּשֵׁט"מ ק"ב מ"ד דָּף מ"ו הִבִּיא דְּבָרֵי הָרִי' בְּתִשׁוּבָה שְׁכ' ז' לְ וְשִׁשְׁאֵלֶת אִם יֵשׁ בְּחִלְפִין אוֹנָאָה אִם לֹא מֵה שְׁנִירָאָה מִן הַתְּלִמוּד הוּא שְׂאִין בְּהוּ הוֹנָאָה כּו' וְהַתּוֹרָה ג"כ מְעִידָה ע"ז שְׁאֲמָרָה וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְּכָר כּו' כְּמִכָּר הוּא דְּאִזְהַר רַחֲמָנָא בְּכָל תּוֹנוֹ אֲבָל בְּחִלְפִין לֹא כּו' ע"ש, וְכ"כ הַכַּס"מ בְּפִי"ג מֵה' מְכִירָה ה"א עַל מִשְׁ"כ הִרְמַב"ם הַמְּחַלְפֵי פְּלִים בְּכָלֵל כּו' אִפִּי' מַחֲט בְּשִׁרְיוֹן אִין לוֹ הוֹנִיחָהוּ שְׁזָה רּוֹצֵה בְּמַחֲט יוֹתֵר מִן הַשִּׁרְיוֹן וְע"ש בַּכַּס"מ ד"ה כְּתִב ה"ה כּו' אֲבָל תְּלַמִּידֵי הִרְשָׁפִ' א פְּתִבוּ

שְׂפָדְבְּרִי רַבִּינוּ נִרְאָה עֵינֵקֶר שְׂאִין אוֹנָאָה בְּחֵלִיפִין לְעוֹלָם אֵלָא בְּמָכָר דְּמִמְכָּר פְּתִיב עַכ"ל וְהִנֵּה מְלִשׁוֹן תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א נִרְאָה דַּס"ל בְּשִׁי הֶרְמֵב"ם דְּהִטְעַם דְּאִין אוֹנָאָה בְּחֵלִיפִין מְשׁוּם דְּמִמְכָּר פְּתִיב וְעִי' בַּקְצוּה"ח סִי' קצ"ה וְכ"כ בְּשׁו"ת עֲבוּדַת הַגְּרִישׁוֹנֵי סִי' ק"ה דְּלִפִּי דְּבְרֵי תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א טַעַם הֶרְמֵב"ם הוּא דַּס"ל שְׂאִין בְּחֵלִיפִין דִּין אוֹנָאָה מְשׁוּם דְּמִמְכָּר פְּתִיב ע"ש עַכ"פ הֵרִי דַּס"ל לְהֶרְאִישׁוֹנִים דְּחֵלִיפִין אִינוּ בְּכָלֵל מְכִירָה א"כ מַכְש"כ דְּמִתְּנָה אִינוּ בְּכָלֵל מְכִירָה.

אֲמַנָּם הֶמְרָדְכִי בַּפ' הַמְקַבֵּל פְּתַב ז"ל שְׂאֵל ר' מְנַחֵם לר' מְאִיר אִם לְהַחֲלִיף בֵּית בְּבֵית עִם הַעֲפוּ"ם אִי מְקַרֵי זְבִינֵי אוּ לֹא כו' וְהַשִּׁיב דְּבָר בְּרוּר דְּחֵלִיפֵי בֵּית גְּמִי מְקַרֵי זְבִינֵי פְּדָאֵמֵר הָאֲחִין שְׂחָלְקוּ לְקוֹחוֹת הֵן וּמִחֲזִירֵין זֶה לְזֶה בְּיוֹבֵל דְּמְשׁוּם דְּקָאֵמֵר אִין בְּרִירָה וּמַעֲיָקְרָא זֶה נָטַל חֵלְקֵי הֶרְאִוִי לְזֶה וְזֶה נָטַל חֵלְקֵי הֶרְאִוִי לְזֶה וְהַחֲלִיפוּ הוּ"ל מְקַח וּמְמָכָר אֲמַר רַחֲמֵנָא דְּתַחֲזוֹר בְּיוֹבֵל כו' ע"ש, וּבְשׁו"ת עֲבוּדַת הַגְּרִישׁוֹנֵי שְׁם פְּתַב שְׁנַלְע"ד דְּחֵלִיפִין נִקְרָא מְכָר מְלַבֵּד הֶרְאִוִי בְּרוּרוֹת שְׁהִבִּיא הֶמְרָדְכִי אֲנִי מוֹסֵף נִנְפֵף מְשָׁלִי מִהַפְּתוּב חֵלְקֵי פְּחָלְקֵי לְבַד מְמָכְרֵי עַל הָאֲבוֹת וּפְרַש"י לְבַד כו' חוּץ מִמָּה שְׂמָכְרוּ הָאֲבוֹת דְּוֹד וְשְׁמוּאֵל שְׁנִקְבְּעוּ הַמְשָׁמְרוֹת וּמְכָרוּ זֶה לְזֶה טוֹל אֶתְהָ שְׁבִתָּה כו' וְע"ש שְׁפַתְבֵּי דְּהָא דְּמַמְעִטִין חֵלִיפִין מְאוֹנָאָה הוּא מְשׁוּם יִתּוּרָא דְּקָרָא דְּמִמְכָּר יִתּוּרָא הוּא וְע"ש שְׁדַחַק לִישָׁב דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם מַש"כ הַטְעַם שְׁזָה רוּצָה בַּמַּחֲטָה יוֹתֵר מִן הַשְּׂרִיּוֹן דַּל"ל טַעַם זֶה פִּינּוֹן דְּמִמְכָּר נִתְמַעֵט חֵלִיפִין, וּבְשׁו"ת שְׁבוּת יַעֲקֹב סִי' קס"ו הַשִּׁיג עַל דְּבְרֵי תְּשׁו"ג עֲבוּה"ג בַּמַּש"כ דְּחֵלִיפִין נִתְמַעֵט מִיִּתּוּרָא דְּקָרָא דְּמִמְכָּר דְּבָאֲמַת אִין פֶּאן יִתּוּרָא דְּקָרָא פְּלָל דְּבִתּוֹ"כ פ' בְּהַר דְּרִישׁ הָא דְּכַתִּיב מְמָכָר לְרַבּוֹת כָּל מִינֵי מו"מ ע"ש וּמַש"כ תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א לְמַעַט חֵלִיפִין מְאוֹנָאָה מְקָרָא דְּמִמְכָּר הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּחֵלִיפִין לֹא מְכָר הוּא אֵלָא דְּלַעֲנָן דִּינָא חוֹלֵק עַל תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א וְהִבִּיא ג"כ רֵאִי דְּחֵלִיפִין הוּא בְּכָלֵל מְכָר ע"ש, וְהִנֵּה פְּשׁוּטוֹת דְּבְרֵי תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א נִרְאָה כַּמַּש"כ בְּשׁו"י דְּלֹא מִיִּתּוּרָא דְּקָרָא מְמַעֵטִי חֵלִיפִין אֵלָא מְשׁוּם דְּחֵלִיפִין לֹא בְּכָלֵל מְכָר, וּמָה שְׁחוֹלֵק עֲלֵיהֶם כְּפִי הַנִּרְאָה לֹא רָאָה דְּבְרֵי הַשְׁטַמ"ק הַנִּזְ"ל שְׁגַם הֵרִי"ף בְּתְּשׁו"ת פְּתַב דְּבְרֵי תְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א הַנִּזְ"ל, וּמָה שְׁהִבִּיא רְאִוִי דְּחֵלִיפִין הוּא בְּכָלֵל מְכָר נִרְאָה לִישָׁב עַפ"י דְּבְרֵי הַשְׁטַמ"ק וְהֶרְשֶׁבֶ"א בְּב"ק גְּבִי גֻבֵּב וְנִתְּנָן בְּמִתְּנָה דְּחֵיבֵי בְּתְּשׁוּמֵי דו"ה אִף דְּמִתְּנָה אִינוּ בְּכָלֵל מְכָר מ"מ פִּינּוֹן דְּטַעֲמָא דְּטוֹבַח וּמוֹכֵר דְּחֵיבֵי מְפָנִי שְׁנַשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא וְה"נ הֵרִי נִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא הֵרִי דְּבְמִקּוּם דַּע"פ סְבָרָא מִתְּנָה הוּא פְּמָכָר אֲמַרִּינוּ דְּמִתְּנָה הוּא בְּכָלֵל מְכָר וּלְפ"ז נִרְאָה דַּה"ה לְגַבִּי חֵלִיפִין דְּבְמִקּוּם דְּמִן סְבָרָא לֹא גִרַע חֵלִיפִין מְמָכָר אֲמַרִּינוּ דְּבָאֲמַת חֵלִיפִין בְּכָלֵל מְכָר.

וּבְזֶה מִיָּשׁוּב דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם שְׁפַתְבֵּי דְּאִין אוֹנָאָה בְּחֵלִיפִין מְשׁוּם שְׁזָה רוּצָה בַּמַּחֲטָה יוֹתֵר מִבְּשְׂרִיּוֹן וְתְּלִמִּידֵי הֶרְשֶׁבֶ"א פְּתַבוּ דְּהִטְעַם הוּא מְשׁוּם דְּחֵלִיפִין לֹא מְכָר א"כ ל"ל לְוִמֵר שְׁזָה רוּצָה בַּמַּחֲטָה כו' אוֹלָם לְפִי הַנִּזְ"ל גִּיחָא שְׁפִיר דְּנָהִי דְּחֵלִיפִין לֹא בְּכָלֵל מְכָר הוּא מ"מ בְּלֹא דְּלֹא תוֹנוּ דְּהוּא מְשׁוּם לְתַא דְּגִזְלֵי מְמוֹן חֲבִירוֹ וְכַמְבֹּנָאָר בְּב"מ דָּף ס"א אֲמַר רַבָּא ל"ל דְּכַתְּבֵי רַחֲמֵנָא לֹא בְּגִזְלֵי לֹא בְּאוֹנָאָה וּפְרַש"י ל"ל כו' שְׁבְּכוֹלֵן חֲסָרוֹן מְמוֹן שְׁמַחֲסָר אֶת חֲבִירוֹ ע"ש וּלְפ"ז בְּוֹדַי גַּם חֵלִיפִין בְּכָלֵל מְכָר וְלִזְהָ פְּתַב הֶרְמֵב"ם שְׁזָה רוּצָה בַּמַּחֲטָה יוֹתֵר מִבְּשְׂרִיּוֹן וְכִינּוֹן שְׁיִשׁ לְחֵלְקֵי בֵּין חֵלִיפִין לְמְכָר מְמִילָא אֲמַרִּינוּ דְּחֵלִיפִין לֹא בְּכָלֵל מְכָר, וְכֵן בְּכָל מְקוּם דְּמְכָר הוּא גִזְה"כ אֲמַרִּינוּ בְּאֲמַת חֵלִיפִין לֹא בְּכָלֵל מְכָר, וְכֵן מָה

שְׁהִיָּא בְּתִשׁוּ' עֲבוּה"ג רַאִי' מְקַרָּא דְלִבְד מְמַפְרִיז עַל הָאָבוֹת הָרִי שָׁם ג"כ אִין נ"מ בֵּין שְׁמַכְרוּ זֶה לְזֶה בְּכֶסֶף אוֹ טוֹל אַתָּה שְׁבַתְּהָ כו' כַּמּוּבָן.

וּמַה שְׁכַתְּב הַמְרָדְכִי בְּשֵׁם רַבִּינוּ מְאִיר לְהִבְיָא רַאִי' מְהָא דַּא"ר יוֹחָנָן הָאֲחִין שְׁחֵלְקוּ לְקוֹחוֹת הֵן וּמְחִזִּירִין זֶה לְזֶה בְּיּוֹבֵל וּמִשׁוּם דְּאִין בְּרִיקָה וְנֵה נָטַל חֵלְקוּ שֶׁל זֶה כּו' וְהַחֲלִיפוּ הוּ"ל מְקָח וּמְמַפְרָר דְּחִזּוֹר בְּיּוֹבֵל, לֹא זְכִיתִי לְהִבִּין דְּהָא חֲכָמִים ס"ל דְּגַם מִתְּנָה הוּא כְּמַכָּר לְחִזּוֹר בְּיּוֹבֵל וּלפ"ז לֹא גָרַע חֲלִיפִין מִמִּתְּנָה וְהִנֵּה בְּנֻדָּאֵי קו"ל פְּחֲכָמִים לְגַבֵּי ר"מ דְּמִתְּנָה חִזּוֹר בְּיּוֹבֵל וְכֵן פֶּסֶק הַרְמַב"ם בפי"א מַה' שְׁמִיטָה יוֹבֵל ע"ש, וְהִנֵּה בַּגְמ' גִּיטִין דָּף כ"ה וְצָרִיכָא דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָא כּו' אֲבָל הֵתָם מְכָר הוּא דְּאָמַר רַחֲמֵנָא לְיַהֲדֵר בְּיּוֹבֵל אֲבָל יִרְוּשָׁה וּמִתְּנָה לֹא כּו' ע"ש וְצ"ע דְּהָא חֲכָמִים פְּלִיגִי עַל ר"מ וּס"ל דְּדוֹנָקָא יִרְוּשָׁה אִינוּ חִזּוֹר בְּיּוֹבֵל אֲבָל מִתְּנָה הוּא כְּמַכָּר וְצ"ע פְּעֵת, אֲבָל עכ"פ הַדִּין אֲמַת בְּנֻדָּאֵי דְקו"ל פְּחֲכָמִים דְּמִתְּנָה חִזּוֹר בְּיּוֹבֵל וְכִמוּ שְׁפֶסֶק הַרְמַב"ם ז"ל.

וּבס' קַהֲלַת יַעֲקֹב מַעֲנָה לְשׁוֹן ח"ג ס' תר"ך פְּתַב וְנ"ל חֲלִיפִין מְכִירָה מְקַרִי כְּדָאֲמַרְיָן בַּפ' מְרֻבָּה דַּע"ט לַעֲנִין טְבִיחָה וּמְכִירָה דְּחֲלִיפִין מְכִירָה נְמִי הָוִי ע"ש אֲכֹן דְּבָרֵי תַּמּוּהִים דְּמִשָּׁם אִין רַאִי' דְּהָא לְגַבֵּי טְבִיחָה וּמְכִירָה גַם גָּנַב וְנָתַן בְּמִתְּנָה חֲזִיב וּמַכְש"כ חֲלִיפִין וְהַטַּעַם כַּמ"ש בַּשֵּׁט"מ כַּנ"ל.

נְחִזּוֹר לַעֲנִין דְּמַדְבָּרִי כּוֹלָם נְלִמּוּד דְּמִתְּנָה בְּנֻדָּאֵי לֹא הָוִי כְּמַכָּר וְע"כ לֹא נִחְלְקוּ אֲלֵא בְּחֲלִיפִין כַּנ"ל וּלפ"ז הָרִי הַקְּשׁוּ הָרַאשׁוֹנִים שְׁפִיר לְכו"ע אַפִּי' אֲלִיבָא דְּחֲכָמִים דְּמַהֲיָכִי תִּיתִי לְגַבֵּי תַּשְׁלוּמֵי דו"ה שְׁיָהָא מִתְּנָה בְּכָלֵל מְכִירָה, וְעכ"פ לְפִי מַה שְׁתִּירְצוּ הָרַאשׁוֹנִים לְקוֹשְׁי' זֹו דְּלִפְיָה הָוִי מִתְּנָה בְּכָאן כְּמַכָּר מִשׁוּם דְּאָמַר ר"ע מְפָנִי מַה אָמַרְהָ תוֹרָה טַבַּח וּמְכָר מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי דו"ה מְפָנִי שְׁנַשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא אוֹ שְׁשִׁנָּה בְּחֻטָּא וּמַפְּחַ טַעַם זֶה גַם מִתְּנָה הָוִי בְּכָלֵל מְכִירָה כַּנ"ל, וּלפ"ז נִרְאָה דַּה"ה לר"מ דס"ל לְגַבֵּי יוֹבֵל וּבְתִי עָרִי חוּמָה דְּמִתְּנָה אִינְהָ כְּמַכָּר מ"מ לְגַבֵּי תַּשְׁלוּמֵי דו"ה דְּחֲזִיב מְפָנִי שְׁנַשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא מוֹדָה ר"מ דְּמִתְּנָה הָוִי כְּמַכָּר דְּמַה נ"מ בֵּין ר"מ לְחֲכָמִים דְּהָרִי לֹא פְּלִיגִי אֲלֵא לְגַבֵּי יוֹבֵל וּבְתִי עָרִי חוּמָה אֲבָל בְּעֻלְמָא גַם לְחֲכָמִים מִתְּנָה אִינְהָ כְּמַכָּר וּמ"מ לְגַבֵּי תַּשְׁלוּמֵי דו"ה ס"ל לְחֲכָמִים דְּמִתְּנָה הָוִי כְּמַכָּר כַּנ"ל א"כ ה"ה לר"מ.

אֲכֹן בְּאַמַּת נִרְאָה דְּלר"מ בַּע"כ גַּם גַּבֵּי תַּשְׁלוּמֵי דו"ה לֹא הָוִי מִתְּנָה כְּמַכָּר דְּהִנֵּה בְּעַרְכִּין שָׁם בַּגְמ' אִיתָא ת"ר לְצִמְיָתוֹת לְחֲלוּטִין דְּבָר אַחַר לְצִמְיָתוֹת לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה מ"ט צְמִית צְמִיתוֹת אַמְרוּהָ רַבֵּן קָמִי דְּרַב פֶּפְאָ כְּמַאן דְּלֹא כַר"מ דְּאִי כַר"מ הָאֲמַר מִתְּנָה אִינְהָ כְּמַכָּר אָמַר ר"פ אַפִּי' תִּימָא ר"מ שֵׁא"ה דְּרַבֵּי רַחֲמֵנָא לְצִמְיָתוֹת אָמְרוּ רַבֵּן לר"פ כּו' וְהָא גַבֵּי יוֹבֵל דְּכַתִּיב תַּשְׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה וּר"מ לֹא קָא מְרַבֵּי אֲלֵא הָא וְדָאֵי דְּלֹא כַר"מ, וְעִי' פַּרְשִׁי' הָאֲמַר בַּמַּס' בְּכּוֹרוֹת מִתְּנָה אִינְהָ כְּמַכָּר לְחִזּוֹר בְּיּוֹבֵל כּו' תַּשְׁוּבוּ אִישׁ אֶל אַחֲוֹנָתוֹ וְדַרְשִׁינן בְּכּוֹרוֹת לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה עכ"ל, וְהִנֵּה הָא דְּפָרִיף בַּגְמ' וְהָא גַבֵּי יוֹבֵל דְּכַתִּיב תַּשְׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה וּר"מ לֹא קָא מְרַבֵּי כּו' צַע"ג מַאי עֲנִין יוֹבֵל לְבְתִי עָרִי חוּמָה וּמַאי תְּלִי' זֶה בְּזָה וְכִי בְּשִׁבִיל דַּר"מ לֹא דְרִישׁ קָרָא דְּתַשְׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה לַעֲנִין יוֹבֵל לְכַף לֹא מְצִי לְמִיזְרֵשׁ לַעֲנִין בְּתִי עָרִי חוּמָה קָרָא דְּלְצִמְיָתוֹת דַּהוּ"ל לְמַכְתָּב צְמִית וּכְתִיב צְמִיתוֹת לְרַבּוֹת אֵת הַמִּתְּנָה מַאי עֲנִין תַּשְׁוּבוּ לְצְמִית צְמִיתוֹת דְּלִמָּא תַּשְׁוּבוּ לֹא דְרִישׁ וְצְמִית צְמִיתוֹת דְּרִישׁ וְלֹא נִמְצָא דְּוַגְמָתָה בַּשֵּׁט"ס.

אָמנם ראיתי בפּי רגמ"ה שם שפּתב ז"ל דְּהָא גַבֵּי יוֹבֵל כְּתִיב תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְּנָה וּר"מ לֹא קָא מְרַבֵּי דְתְּשׁוּבוּ תְּשׁוּבוּ לֹא מִשְׁמַע לִי לְרַבּוֹת ה"נ צְמִית צְמִיתוֹת לֹא מִשְׁמַע לִי לְרַבּוֹת הַמִּתְּנָה כּו' עכ"ל, וּבְכַוּוֹרֹת שָׁם לְעֵנָן יוֹבֵל דְּחֻכְמִים אוֹמְרִים מִתְּנָה כְּמָכָר וְאָמַר בַּגְמ' מ"ט דְּרַבְּנָן תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְּנָה פּי שָׁם רַגְמ"ה וְז"ל תְּשׁוּבוּ אִישׁ יְכוּל לְמִימַר שׁוּבוּ מִדְּקָאֻמַר תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת הַמִּתְּנָה עכ"ל וְהִינּוּ שְׁפִי רַגְמ"ה בְּעַרְכִּין כְּנ"ל, וְהִנֵּה אִם פִּי צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל פּי רַגְמ"ה בְּאַיְמָה אָמְנָם לֹא זְכִיתִי לְהִבִּין פְּרִיּוּשׁוֹ דְּסוּף סוּף קְשָׁה מְאִי עֵנָן תְּשׁוּבוּ אוֹ שׁוּב תְּשׁוּבוּ לְצְמִית צְמִיתוֹת, וְעוֹד דְּהִנֵּה רַש"י בְּכַוּוֹרֹת שָׁם לֹא פּי כְּרַגְמ"ה מְדַהֲוֵי לִי לְמַכְתָּב שׁוּבוּ וּכְתִיב תְּשׁוּבוּ אֲלֵא דְכּוֹלֵא קְרָא יִתִּירָא לְדַרְשָׁא וְע"ש בְּפִרְש"י וְז"ל תְּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻנְזָתוֹ קְרָא יִתִּירָא הוּא דְּהָא כְּבָר נֶאֱמַר וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻנְזָתִי וְהִלְכְּדָה לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְּנָה עכ"ל ע"ש וּלְפ"ז קְרָא דְתְּשׁוּבוּ וְצְמִית צְמִיתוֹת אֵינָם מְעֵנָן אַחַד כָּלֵל וְא"כ הָרִי צַע"ג דְּמְאִי תְּלִי זֶה בְּזָה כְּנ"ל.

וְלָכֵן נִלְע"ד לְפִרְשׁ דְּבָרֵי הַגַּמ' דַּס"ל לְהַגְמ' דְּהָא דְּלֹא דְרִישׁ בְּאַמַּת ר"מ תְּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְּנָה זֶהוּ מִשׁוּם דַּס"ל לְר"מ דְּמִתְּנָה אֵינָה כְּמָכָר וְהִינּוּ דַס"ל דְּכָל הֵיכִי דְּכְתִיב מְכָר הוּא דְּוִקָא מְכָר וְלֹא מִתְּנָה וְהוּי כְּמוֹ דְּנִתְּמַעַט מִתְּנָה בְּהִדְדָּא וְלִזְאֵת הוּא נִמְנַע לְרַבּוֹת מְאִיזָה קְרָא מִתְּנָה פִּינּוּ דְּכְתִיב בְּהִדְדָּא מְכָר הָרִי כְּבָר נִתְּמַעַט מִתְּנָה וּבְזָה פְּלִיגֵי ר"מ וְחֻכְמִים דְּחֻכְמִים ס"ל נְהִי דְּמִקְרָא דְּמָכָר אֵין לְלַמּוּד מִתְּנָה מ"מ אֶפְשָׁר דְּקָרָא מְרַבָּה דְּמִתְּנָה הוּא בְּכָלֵל מְכָר אוֹלָם ר"מ ס"ל דְּכָל הֵיכִי דְּכְתִיב מְכָר הוּא מְכָר דְּוִקָא וּלְפ"ז אִי אֶפְשָׁר לְרַבּוֹת מְאִיזָה קְרָא דְּגַם מִתְּנָה הוּי כְּמָכָר דְּכִינּוּ דְּכְתִיב מְכָר הָרִי נִתְּמַעַט מִתְּנָה בְּהִדְדָּא כְּנ"ל וְהִינּוּ דְּפִרְשׁ בַּגְמ' וְהָא גַבֵּי יוֹבֵל דְּכְתִיב תְּשׁוּבוּ וּר"מ לֹא קָא מְרַבֵּי וְהִינּוּ מִשׁוּם דַּס"ל דְּכָל הֵיכִי דְּכְתִיב מְכָר הוּי כְּמוֹ דְּנִתְּמַעַט מִתְּנָה בְּהִדְדָּא וְלֹא אֶפְשָׁר לְרַבּוֹת מְקָרָא א"כ הַכ"נ גַבֵּי בְּתִי עָרִי חוֹמָה דְּכְתִיב מְכָר לֹא אַפ"ל דַּר"מ מְרַבֵּי מִתְּנָה מְקָרָא דְּצְמִית צְמִיתוֹת.

וְעכ"פ לְפִי הַנְּ"ל הָרִי מְוִכְרָח דַּלְר"מ גַּבֵּי וְנִתְּנָן בְּמִתְּנָה פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי דו"ה מִשׁוּם דְּמִתְּנָה אֵינָה כְּמָכָר וְאֵין לֹאמַר דְּהָא שְׁאֵנִי מְכִינּוּ דְּהִטְעַם דְּחִיּוּבָה תּוֹרָה דו"ה בְּטַבַּח וּמְכָר מִשׁוּם שְׁנִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא וְה"נ מִתְּנָה הָרִי נִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא, דְּזָה אֵינוּ דְּהָרִי ר"מ ס"ל דְּכָל הֵיכִי דְּכְתִיב מְכָר הוּא דְּוִקָא מְכָר וְכְמוֹ דְּנִתְּמַעַט מִתְּנָה בְּהִדְדָּא וְלֹא אֶפְשָׁר לֹאמַר לְרַבּוֹת מְאִיזָה קְרָא מִתְּנָה א"כ מְכַש"כ גַבֵּי תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה אִי אַפ"ל מְכַח סְבָרָא דְּמִתְּנָה כְּמָכָר דְּנִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא דְּכִינּוּ דְּכְתִיב מְכָר גַבֵּי תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה הָרִי נִתְּמַעַט מִתְּנָה בְּהִדְדָּא וְאַף דְּגַם בְּמִתְּנָה אֵיתָא לְהָא דְּנִשְׁתַּרְשׁ בְּחֻטָּא מ"מ גִּזְה"כ הוּא דְּוִקָא מְכָר וְלֹא מִתְּנָה וּלְפ"ז הָא דְּתַנְי' בְּבִרְיָתָא גַבֵּי וְנִתְּנָן בְּמִתְּנָה מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי דו"ה בַּע"כ לֹא אֵתִי כַר"מ דַּלְר"מ בְּנִתְּנָן מִתְּנָה בְּאַמַּת פְּטוּר מְדו"ה וְאֵין זֶה דְּוִחַק לֹאמַר דְּהִבְרִיּוּתָא הוּא דְּלֹא כַר"מ דְּהָרִי גַם סְתָם מְשַׁנָּה בְּעַרְכִּין הַנְּ"ל גַבֵּי בְּתִי עָרִי חוֹמָה דְּתַנּוּ אַחַד הַמוֹכֵר וְאַחַד הַנִּיטָן בְּמִתְּנָה הוּא דְּלֹא כַר"מ וְכַמְבּוֹאֵר בַּגְמ' שָׁם.

וּמִעַתָּה מִיְּנֻשָׁב שְׁפִיר דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּכַתּוּבּוֹת הַנְּ"ל בְּמָה שְׁפָתְבוּ אֲבָל שׁוּר הַנְּסַקֵּל אִם יִמְכְּרוּנוּ לְעַכּוּ"ם אֵינוּ תּוֹפְסִים אֶת דְּמֵיו וּבְאַרְנוּ בְּכּוֹנְנָתָם דְּאִי הוּי תּוֹפְסִים אֶת דְּמֵיו וְהַדְּמִים הֵיוּ אֲסוּרִין בְּהִנְאָה נִמְצָא דְּאֵין זֶה מְכָר אֲלֵא מִתְּנָה דְּנִדְרָר מְכָר הוּא שְׁמַקְבֵּל דְּמִים תַּמּוּר הַמְּקַח כְּנ"ל, אֲלֵא דְּלְכַאוּרָה אֶפְתִּי קְשָׁה הָא בְּבִרְיָתָא מְבּוֹאֵר דְּגַם גַּבֵּי וְנִתְּנָן בְּמִתְּנָה חִיּוּב בְּתְּשַׁלּוּמֵי דו"ה אוֹלָם לְפִי הַנְּ"ל גִּיחָא שְׁפִיר דְּהָרִי הָא לַר"מ קִיּוּמִינוּ דְּהוּא אָמַר בְּבִרְיָתָא

גַּנְב שׁוֹר הַנְּסָקֵל וּטְבַחוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי דו"ה וְלִדְיָדָן מִקְשֵׁי הַתּוֹס' לר"ל וְהָא לִיתָא
בְּמַכִּירָה וּלפ"ז שְׁפִיר כְּתָבוּ הַתּוֹס' מִשּׁוּם דְּאִינוּ תּוֹפְס אֶת דְּמֵי דְּאִי הִי תּוֹפְס דְּמֵי הָוֵי
רַק כְּמַתְנָה וּלר"מ לְשִׁיטְתֵּי גַּנְב וְנָתַן כְּמַתְנָה פְּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחַמֵּשָׁה כְּנ"ל:
וּבְחַתִּימַת דְּבָרֵי אֲמַרְתִּי לְהַעִיר מַה שְּׁעָלָה עַל דַּעְתִּי עוֹד לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת
הַנְּ"ל בְּתִירוּצָם שְׁתִּירְצוּ דְשׁוֹר הַנְּסָקֵל אִם יִמְכְּרוּ לְעַפּו"ם אִינוּ תּוֹפְס דְּמֵי שְׁדַבְּרִיהֶם
אִינָם מוֹכְנִים דְּהָרֵי כְּתָבוּ בְּתַחֲלֵלָה דְּאִיהֵ"נ לִיתָא בְּמַכִּירָה כְּנ"ל, וְהִי נ"ל לְפָרֵשׁ בְּכַוְנַתְּם
דְּאָף דְּמַדִּינָא אִיסוּרֵי הַנְּאָה לִיתָא בְּמַכִּירָה וְאִם גַּנְב שׁוֹה"נ וּמְכַר לְעַפּו"ם אִינוּ מְשַׁלֵּם
תְּשֻׁלוּמֵי דו"ה מ"מ לְעַנְיָן טְבִיחָה בְּהָא דְּאָמַר בַּגְּמ' לר"ל דְּכַתִּיב וּטְבַחוּ וּמְכָרוּ כֹּל הַיְכִי
דְּאִיתָא בְּמַכִּירָה אִיתָא בְּטְבִיחָה וְכֹל הַיְכִי דְּלִיתָן בְּמַכִּירָה לִיתָן בְּטְבִיחָה כִּינּוּן דְּאִם יִמְכְּרוּ
לְעַפּו"ם אִינוּ תּוֹפְס דְּמֵי מְקָרֵי אִיתָא בְּמַכִּירָה לְעַנְיָן דִּיהֵ"נ אִיתָא בְּטְבִיחָה, אָף לֹא רְצִיתִי
לְהַחֲלִיט דְּבָר בְּזָה עַד שְׁמַצְאֵתִי בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה לְהַגְאָבֵד"ק סְקָאֵל חִי"ד ס' קפ"א
שְׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת הַנְּ"ל דְּמַשְׁמַע לְכַאוּרָה דְשׁוֹה"נ בְּרַ מְכִירָה הוּא אָף שְׁאָסוֹר
בְּהַנְּאָה וְכַתֵּב ו"ל וְעָלָה לַפַּע"ד דְּדַבְּרֵי הַתּוֹס' שְׁבַפְתְּנֻבוֹת אִינָם מְתַנְּגְדִים לְדַבְּרֵי הַתּוֹס'
שְׁבַסְנֵהֲדֵרִין וְזַבְּחִים רַק שְׁכַוְנַתְּם בְּכַתְּנֻבוֹת הוּא כִּינּוּן שְׁאִם עֶבֶר וּמְכָרוּ לְנְכָרֵי אִינוּ תּוֹפְס
דְּמֵי הַגֵּם שְׁאִין מְכִירָה שְׁיִיךְ בּו מ"מ כִּינּוּן שְׁעַכ"פ אִין תּוֹפְס דְּמֵי לֹא מְקָרֵי לִיתָא בְּמַכִּירָה
לְעַנְיָן זֶה שְׁנֵאֲמַר כֹּל דְּלִיתָא בְּמַכִּירָה לִיתָא בְּטְבִיחָה עַכ"ל ע"ש וְהוּא כְּמוֹ שְׁפַתְּבָנוּ כְּנ"ל,
אִכּוּ הַגָּאוֹן הַנְּ"ל דְּחָה פִּי זֶה דֹא"כ מֵאֵי חִזְקָה הַתּוֹס' בֵּין הָךְ דְשׁוֹה"נ וּבֵין הָךְ דַּפ' מְרוּבָה
גַּבֵּי קַדְשִׁים וְהָא בְּקַדְשִׁים תְּמִימִים דַּבְּפ' מְרוּבָה ג"כ הַיְכִי הָוֵי דְלֹא הָוֵי מְכִירָה וְהַמַּעוֹת
חֻלְיִין מֵה"ת כְּמַבְּנֵאָר בְּכַסְחִים כו' ע"ש, מִיְהוּ לַפְּמִש"כ לְמַעְלָה לְפִי דְרַכִּי לְחַלֵּק בֵּין
קַדְשִׁים תְּמִימִים לְשׁוֹה"נ דְּקַדְשִׁים תְּמִימִים לִיתְנָהוּ בְּמַכִּירָה מִשּׁוּם דְּגַם לְאַחַר הַמְכִירָה
לֹא נִפְיֵק מְרֻשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ דְּמַעֲיָקְרָא הַקֹּדֶשׁ וְהַשְּׁתָּא הַקֹּדֶשׁ כְּנ"ל וּלפ"ז מִיּוֹשֵׁב שְׁפִיר גַּם
לְסַבְּרָא זו דְּדוֹקָא שׁוֹר הַנְּסָקֵל מְקָרֵי אִיתָא בְּמַכִּירָה אָף דְּמַדִּינָא לֹא הָוֵי מְכִירָה דַּמ"מ שֵׁם
מְכִירָה עָלָיו אֲבָל בְּקַדְשִׁים לֹא מְקָרֵי מְכִירָה כֹּל כִּינּוּן דְּגַם לְאַחַר הַמְכִירָה הָרִי הוּא
בְּרֻשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ כְּמַתְחַלָּה, וְכֵן נִרְאֵה לְפָרֵשׁ מִש"כ הַתּוֹס' אִם יִמְכְּרוּ לְנְכָרֵי כו' דְּלִפִּי הַנְּ"ל
דְּגַם לְנְכָרֵי מַדִּינָא לֹא הָוֵי מְכִירָה וְאִינוּ חַיִּיב בְּתְשֻׁלוּמֵי דו"ה אֲלֵא דַּמ"מ שֵׁם מְכִירָה עָלָיו
וּלְגַבֵּי טְבִיחָה מְקָרֵי אִיתָא בְּמַכִּירָה וּלפ"ז מַה נ"מ אִם יִמְכְּרוּ לְנְכָרֵי אוּ לְיִשְׂרָאֵל, אִכּוּ גַם
לְעַנְיָן שֵׁם מְכִירָה יֵשׁ לְחַלֵּק וְאֲדַרְבָּה כִּינּוּן דְּמַדִּינָא לֹא הָוֵי מְכִירָה וְרַק שֵׁם מְכִירָה לַפ"ז
כְּמוֹכַר שׁוֹה"נ לְיִשְׂרָאֵל כִּינּוּן דְּלְיִשְׂרָאֵל אֲסוּר בְּהַנְּאָה וְאִינוּ שְׁנוּה אֲצִלוּ כְּלוּם לֹא מְקָרֵי
מְכִירָה גַם לְעַנְיָן אִיתָא בְּמַכִּירָה וְרַק בְּמַכִּירָה לְנְכָרֵי דְּהַנְּכָרֵי מוֹתֵר בְּהַנְּאָה שְׁפִיר שֵׁם
מְכִירָה עָלָיו וְעַפ"י הַנְּ"ל נִלְע"ד לְיֹשֵׁב דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּסַנְהֵדְרִין דָּף פ' שְׁהַקְשׁוּ ג"כ כְּקוֹנְשִׁית
הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת הַנְּ"ל וְזֶה לְשׁוֹנָם וַיֵּשׁ רֵאִי דְלֹא נֶאֱסַר מִחַיִּים מְהָא דְּתַנְּגֵ' בְּמְרוּבָה דָּף
ע"א גַּנְב שׁוֹה"נ וּטְבַחוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי דו"ה דְּבָרֵי ר"מ וְאֲמַאי הָא לִיתָא בְּמַכִּירָה וְקֹאֲמַר
ר"ל הֵתֵם בְּמְרוּבָה כֹּל שְׁיִשְׁנוּ בְּטְבִיחָה יִשְׁנוּ בְּמַכִּירָה וְכֹל שְׁאִינוּ בְּטְבִיחָה כו' וְהִי דְכֹל
שְׁאִינוּ בְּמַכִּירָה אִינוּ בְּטְבִיחָה כו' וְכִלְשׁוֹן הַזֶּה מִמֶּשׁ כְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּזַבְּחִים דָּף ע"א ע"ש,
וְהִנֵּה דְבָרֵיהֶם נִפְלָאוּ מְאוֹד דְּמָה הִנְצָרְכוּ לְהֵבִיא רֵאִי דר"ל ס"ל דְכֹל שְׁאִינוּ בְּמַכִּירָה אִינוּ
בְּטְבִיחָה מְדַקְאֵמַר ר"ל בְּמְרוּבָה כֹּל שְׁיִשְׁנוּ בְּטְבִיחָה כו' וְכֹל שְׁאִינוּ בְּטְבִיחָה אִינוּ בְּמַכִּירָה
וְהִי דְכֹל שְׁאִינוּ בְּמַכִּירָה אִינוּ בְּטְבִיחָה וְהָרִי שֵׁם בְּסוּגֵי מְפוֹרֶשׁ בְּהֵדֵי דַס"ל לר"ל דְכֹל
שְׁאִינוּ בְּמַכִּירָה אִינוּ בְּטְבִיחָה וְע"ש בְּסוּגֵי אֲלֵא ר"ל מ"ט לֹא קֹאֲמַר כר"י אֲמַר לָךְ וּטְבַחוּ

ומכרו כל היכי דאיתא במכירה איתא בטביחה וכל היכי דליתא במכירה ליתא בטביחה ולמה להו להתוס' להביא ראיה דכל שאינו במכירה אינו בטביחה מפח הא דאמר ר"ל כל שאינו בטביחה אינו במכירה אחרי דמפוךש שם בהדני' דס"ל לר"ל דכל שאינו במכירה אינו בטביחה, והנה התוס' בכתובות הקשו באמת קושני' זו בפשיטות ונ"ל תימה דתיקשי מהא דר"ל דאמר בפ' מרובה כל היכי דליתא במכירה ליתא בטביחה כו' ע"ש אולם דברי התוס' בסנהדרין וזבחים הנ"ל תמוה מאוד וכבר עמד ע"ז בשו"ת בית אפרים ח' או"ח סי' מ"א ולא תגרץ פלוג.

אכן עפ"י הנ"ל יש לישב בעז"ה דלפמש"כ בבאור דברי התוס' בכתובות מה שתיקרו אבל שוה"נ אם ימכרנו לנכרי כו' היינו אע"ג דמדינא לא הוי מכירה מ"מ לענין זה דכתיב וטבחו ומכרו כל היכי דאיתא במכירה איתא בטביחה מקרי איתא במכירה דשם מכירה עליו ואע"ג דעל מכירה כזו אינו חייב בתשלומי דו"ה פנ"ל והנה התוס' בסנהדרין וזבחים הנ"ל בנדאי דלא ס"ל סברת התוס' בכתובות הנ"ל דהרי הקשו קושני' זו ולא תיקרו פלוג רק הכריחו מזה כשי' ר"ת דשוה"נ אינו נאסר מחיים ולפ"ז מיושב שפיר מה שכתבו בקושיתם דמדקאמר ר"ל כל שאינו בטביחה אינו במכירה א"כ ה"ה דכל שאינו במכירה אינו בטביחה ולא הוכיחו בפשיטות מהא דקאמר ר"ל בהדני' כל שאינו במכירה אינו בטביחה, אכן זהו משום דלא נימא כסברת התוס' בכתובות הנ"ל דאף דמדינא לא הוי מכירה מ"מ שם מכירה עליו לענין דכל דאיתא במכירה איתא בטביחה ולכך הביאו התוס' הא דאמר ר"ל במרובה שם כל שאינו בטביחה אינו במכירה דשם אמר המוכר טריפה לדברי ר"ש ר"ל אמר פטור פינון דליתא בטביחה ליתא במכירה והלא התם הוא טביחה ממש פכל טביחות אלא מפיון דלר"ש פטור בטביחה זו מדו"ה משום דהוי שחיטה שאינה ראוי' לכך אף במכירה ליתא ולא אמרינו דלגבי מכירה מקרי איתא בטביחה דשם טביחה עליו ולפ"ז ה"ה דכל שאינו במכירה ממש שיהי' חייב בתשלומי דו"ה במכירה זו אינו בטביחה וא"כ בגנב שור הנסקל דליתא במכירה מדינא ופטור מתשלומי דו"ה ליתא גם בטביחה ואמאי חייב בגנב שוה"נ וטבחו, אמנם התוס' בכתובות מחלקין בין זה להא דאמרינו כל שאינו בטביחה אינו במכירה.

והנה אף דכפ"י דברי התוס' בכתובות נלע"ד דהעיקר הוא כמש"כ למעלה דבאמת הוי מכירה מדינא לענין תשלומי דו"ה מ"מ מה שכתבנו בבאור דברי התוס' בסנהדרין וזבחים הנ"ל הוא נכון דכוננתם הוא דלא נטעי לומר דסגי בשם מכירה אף שפטור מתשלומי דו"ה: סימן נו סימן נז בדין נאמנות עד אחד גבי אבידה אם מחזירין אבידה ע"פ עד אחד שאומר שמפיר בטביעות עין שהיא של פלוני, וכגון שבעל אבידה אינו יודע סימניה.

תשובה בס"ד. בגמ' חולין דף צ"ה אמר רבא מריש הוה אמינא סימנא עדיף מטביעות עינא דהא מהדרין אבידתא בסימנא ולא מהדרין בטב"ע השתא דשמעתינהו להני שמעתינתא אמינא טביעות עינא עדיפא דאלת"ה כו' אלא בטב"ע דקלא כו', ופרש"י דהא מהדרין אבידתא לכל אדם בסימנין ולא מהדרין אבידתא בטביעות עינא אלא לצורפא מדרבנן כו', בטב"ע דקלא כו' ומאבידה לא ילפינו דהתם משום חימוד הפמון חיישינו דלמא משקר דאמר מר גזל ועריות נפשו של אדם מתאנה להו ומחמתן עכ"ל ע"ש.

והר"ן ו"ל פתב שם וז"ל אמר רבא מריש הו"א כו' דהא מהדרין אבידתא בסימנא לכל אדם ולא מהדרין בטב"ע ונהו ס"ל לרבא דהא דמהדרין לצורבא מרבנן בטב"ע התם ה"ט משום דצורבא מרבנן מינדק דייק טפי ונהו טב"ע לגבין פסימן מובהק, השתא כו' אמנא טב"ע עדיף מסימנא ונהא דלא מהדרין אבידתא בטביעות עינא לאו משום דלא הוי סימן מובהק אלא דחיישינן לשקרי ובצורבא מרבנן דלא חיישינן דמשקר מהדרין, ודוקא בתורת אבידה הוא דלא מהדרין לע"ה בטב"ע משום דאיפא למיחש לרמאין אבל לגבי פשור שמה"ע לכו"ע שרי בטב"ע ונהא שלא פדברי ר"ח ו"ל שכ' וה"מ בצורבא מרבנן כו' השנה דין זה למציאה ולא מחנור דבמציאה ה"ט דלמא משקר אבל באיסורין אין לומר כן, והוא הדין דבמציאה נמי נאמן אדם לומר אלו פליו של פלוני דכיון דלית לי הנאה מיני' לא חיישינן דמשקר עכ"ל הר"ן ע"ש.

עכ"פ הרי מפורש בהדיא בדברי הר"ן דס"ל דעד אחד נאמן גבי אבידה לומר זהו פליו של פלוני ומהדרין לי על פיו בלא סימנים. ונהה האחרונים הבינו בטעמו של דבר דס"ל להר"ן דהא דעד אחד אינו קם לממון היינו דוקא לאפוקי מחזקת ממונא אבל היכא דליכא חזקת ממון שפיר עד אחד נאמן וילכך באבידה דאין שום אדם מוחזק בה וכמש"כ התוס' בספ"ק דכתובות לכו גם עד אחד נאמן ע"י בשו"ת חמדת שלמה שכתב כן בכמה תשובות וכ"כ בשו"ת ברית אברהם ח' חו"מ וע"ש מה שפלפלו בזה אם ע"א נאמן היכי דליכא חזקה דממונא, אמנם הקצוה"ח בס' שב שמעתא שמעתא ו' פ"ג כתב בפשיטות דעד אחד לא מהימן אפי' היכי דליכא חזקה כמו גבי אבידה וע"ש שהביא ראי' מגמ' ב"מ דף כ"ח דאמר רבא אתצ"ל כו' סימנין וסימנין ועד אחד ע"א כמאן דלית' דמי ויניח ומזה הכריח באמת דע"א אינו קם לממון אפי' היכא דליכא חזקת ממון כנגדה דהא באבידה ליכא חזקת ממון כלל ועפ"ז הקשה על המהרי"ק שכתב דהא דאין דבר שבערוה פחות משניי' היינו דוקא לאפוקי מחזקת איסור ומשום דגמרינן דבר דבר ממון מה התם להוציא ממון מחזקתו אף כאן להוציא אשה מחזקת איסור ונהרי באמת מוכרח גבי ממון אפי' היכא דאינו להוציא ממון מחזקתו נמי בעי שנים וכהיא דסימנין וסימנין וע"א יניח, וע"ש שלא הביא פלל דברי הר"ן הנ"ל דמפורש בדבריו בהד' דע"א נאמן גבי אבידה לומר אלו פליו של פלוני ועכ"פ הרי יקשה על הר"ן מהא דאמרו בגמ' סימנין וסימנין וע"א יניח וכן הקשו בשו"ת חמדת שלמה ובשו"ת ברית אברהם ע"ש.

וראיתי בס' שו"ת צמודי אור סי' פ"ז שכתב ג"כ בפשיטות דבממון אף שלא במקום חזקה כגון באבידה בעינן שני עדים ולא מהדרין אפומא דחד סהדא וע"ש שהביא דברי שו"ת חמדת שלמה מש"כ בשם הר"ן הנ"ל וכתב ע"ז וז"ל אלא שעיקר דברי הגאון אלו לא זכיתי להבינם שהמענין בדברי הר"ן שמיראה שלא נחית הר"ן שם לזה פלל רק שהשיג על ר"ח ותורף דבריו דודאי כל אדם יש לו טב"ע אלא לעם הארץ לא מהימנין לי להחזיר אבידתו עפ"י טב"ע דחשדינן לי דמשקר אבל אדם אחר המעיד ע"פ טב"ע שזו היא פלי של פלוני מהימן ורצה לומר בענין המועיל כגון שיש אחר עמו כו' ע"ש, אכן דבריו תמוהים מאוד מפמה טעמי דאי נימא דמש"כ הר"ן והוא הדין דבמציאה נמי נאמן אדם לומר אלו פליו של פלוני היינו בשני עדים כגון שיש אחר עמו ואשמעינן רק דסמכינן עפ"י טב"ע של עדים א"כ כ"ז אף למותר דהרי כבר כתב דכל אדם יש לו טב"ע אפי' ע"ה וא"כ פשיטא שמחזירין אבידה ע"פ שני עדים שמפירים בטב"ע ומאי ענין

לומר וה"ה, פשיטא דהיינו הך, גם מה זה שפטים ה"ן דכיון דלית ליה הנאה מיני' לא קיישינו דמשקר פשיטא מה צ"ל היכן מצינו חשש דמשקר בשני עדים, ועוד דמה צ"ל שמתזירין אבידה ע"פ שני עדים שמפירין בטב"ע שהיא של פלוני הא גמ' מפונקשת הוא בב"מ דף כ"ח א"ח אמר רבא כו' סימנין ועדים ינתן לבעל העדים וע"כ מיירי שהעדים מפירין בטב"ע דדוחק לומר דמיירי בעדי נפילה שראו החפץ שנפל מיד הבעלים ושהמוצא זה הגביה אותה, ועוד דאמר שם עדי אריגה ועדי נפילה תנתן לעדי נפילה דאמרינו זבוגי זבנה כו' הרי מבואר דעדי אריגה לא ראו את הנפילה ובע"כ שמפירין רק בטב"ע שראו שארג את הבגד הרי דדוקא נגד עדי נפילה אין עדי אריגה מועיל ומשום דאמרינו זבוגי זבנה כו' אולם ע"י עדי אריגה בלבד מתזירין על ידם הרי מפונקש בגמ' דמהדרינו אבידה עפ"י טב"ע של עדים דעדי אריגה ע"כ מפירין רק בטב"ע שזו היא של פלוני וזה בנדאי לא יתכן לומר דמיירי רק מעדים שהם צורכי מרבנו פמוכו.

ואין להקשות לפי הס"ד דרבא בחולין דהא דלא מהדרינו אבידה לכל אדם בטב"ע משום דע"ה אין לו טב"ע ורק לצורבא מרבנו יש טב"ע א"כ לכאורה ה"ה דאין מתזירין אבידה ע"פ עדים שמפירין בטב"ע וקא רבא גופי' אמר בב"מ דמתזירין עפ"י עדים שמפירים בטב"ע כנ"ל, דאפ"ל דדברי רבא בב"מ שם הוא לפי המסקנא בחולין שם דהדר בי' רבא וס"ל באמת דלכל אדם יש טביעת עין, ועוד נראה לומר דאפ"ל לפי הס"ד דרבא דהא דלא מהדרינו אבידה בטב"ע אלא לצורבא מרבנו ומשום דע"ה לא דייק ולא סמכינו אטב"ע דידקי' מ"מ ע"פ שני עדים שמעידים שמפירים בטב"ע בנדאי מתזירין אבידה אפומייהו דדוקא לבעל אבידה שאינו צורבא מרבנו לא מהדרינו בטב"ע דידקי' משום דע"ה לא דייק ויוכל להיות שאומר בדדמי אולם עפ"י שני עדים שמפירים בטב"ע בנדאי מהדרינו דע"פ שני עדים יקום דבר פתיב וקשאמרים דדייקי שפיר ומפירים בטב"ע סמכינו עליהו ועכ"פ נראה ברור דמש"כ ה"ן וה"ה דבמציאה נמי נאמן אדם לומר אלו פליו של פלוני כו' היינו אף עד אחד וכפשוטו דבריו נאמן אדם לומר כו' וכמו שהבינו האחרונים בדבריו בתשו' חמדת שלמה ותשו' ברית אברהם כנ"ל.

אלא דכבר הקשו האחרונים על ה"ן מגמ' מפונקשת דב"מ סימנין וסימנין וע"א ע"א פמאן דלית' דמי ויניח הרי מבואר דעד אחד אינו נאמן גבי אבידה וקמאן דלית' דמי וכן"ל, עוד הקשו האחרונים מגמ' שבועות דף ל"ב דאמר שם הפל מודים בעד אחד דר' אבא והיינו במשביע ע"א פהאי עובדא דנספא דר"א דהחוטף הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם חייב העד קרבן שבועה ע"ש וילדעת ה"ן הנ"ל דע"א נאמן גבי אבידה בפשיטות הו"ל לומר הפל מודים בע"א גבי אבידה דאם משביע ע"א להעיד לו שידוע שהאבידה היא שלו חייב העד קרבן שבועה, ע"י בשו"ת ברית אברהם ובשו"ת עמודי אור שהקשו מזה על ה"ן, אמנם גם בעיקר מה שהבינו האחרונים בשי' ה"ן דס"ל דע"א קם לממון היכי דליכא חזקה דממונא הוא דוחק ועיין בס' שב שמעתא שה"ר מדברי הראשונים דע"א אינו קם לממון אפ"ל היכי דליכא חזקה ע"ש, ועוד דלפ"ז נצטרך לומר דס"ל לה"ן דגם בדבר שבפירוה ע"א נאמן היכי דליכא חזקה איסור דהא דבר שבפירוה ילפינו דבר דבר מממון והרי ה"ן בעצמו בפ' התקבל פתב דאין דבר שבפירוה פחות משנים אפ"ל היכי דליכא חזקה איסור וכמו שהביא שם הכ"ש ע"ש, ועוד דגם גוף דברי ה"ן וילשונו אינם מכוונים פלל לפ"ז מה שכתב וה"ה דבמציאה נמי נאמן

אדם לומר אלו פלוגי של פלוגי דכיון דלית לי הנאה מיני לא תישינו דמשקר דפשוטות דבריו הוא דכמו דת"ח נאמן משום דלא משקר ה"ה דנאמן אדם לומר כו' ולפי דבריהם מאי ענין זה לזה הנה ת"ח דנאמן הוא רק בשביל דלא משקר ועד אחד נאמן מתורת עדות ומשום דהיכי דליפא חזקה קם הוא לממון נהרי הוא פשנים ומאי ענין לומר הוא הדין, ואין לומר בכוננתו דליפא ריעותא גבי ע"ה משום דמשקר דכמו דת"ח לא משקר פן גם עד אחד לא משקר משום דלית לי הנאה מזה מאי ענין זה לזה ועוד דכיון דע"א קם לממון היכא דליפא חזקה נהרי הוא פשנים מאי שייך גבי חשש משקר סוף דבר לפי הבנתם אין לדברי הר"ן שום ביאור והמשך פלל ולכן נלע"ד דלעולם ס"ל להר"ן דע"א אינו קם לממון אפי' היכא דליפא חזקה דממונא, אכן מש"כ דעד אחד נאמן באבידה לומר אלו פלוגי יש לזה יסוד אחר וכמו שזכר בעז"ה, ומתחלה אני אומר דמה שזכרנו מדברי כל האחרונים דדין תורת נאמנות אדם גבי אבידה שנה לשאר דיני ממונות ולכך פתבו דדין זה אם נאמן ע"א גבי אבידה תלי באם ע"א קם לממון היכי דליפא חזקה דאם גם היכי דליפא חזקה אינו קם לממון אין ע"א נאמן להעיד גבי אבידה ובעיני שני עדים דוקא, לפ"ז קשה טובא בהא דק"ל דמהדרינן אבידה לצורפא מרבנן בטביעת עין היאך נאמן בעל דבר בעצמו לומר ששלו הוא ואף דצורפא מרבנן לא תישינו דמשקר מ"מ היכן מצינו בכל התורה פולה תורת נאמנות בדיני ממונות בשביל שיהא צורפא מרבנן או חסיד דלא משני בדבורי, וכן היכן מצינו בכל התורה חילוק בנאמנות גבי דיני ממונות בין ת"ח לע"ה דת"ח יהי נאמן בשביל דלא חשיד דמשקר וע"ה אינו נאמן ועכ"פ קשה איך נאמן בעל דבר על עצמו ולו יהי צורפא מרבנן להחזיר לו אבידה על פיו דלהעיד לאחריני בעיני שני עדים וע"א יהי מי שיהי צדיק וחסיד אינו נאמן ואיך נאמן גבי אבידה אפי' על עצמו.

ואין לומר דהא דמהדרינן אבידה לצורפא מרבנן בטביעת עין אין זה מדין תורה דהוא רק מתקנת חכמים דכיון דלא חשוד לשקר ואין פנגדו הפכחישו מהימנין לי דזה אינו דבנדאי נראה דהא דמהדרינן לצורפא מרבנן בטב"ע הוא מה"ת דהנה בב"מ דף כ"ז אמר רבא אתצ"ל סימנין לאו דאורייתא היכי מהדרינן אבידתא בסימנים ופרש"י היכי מהדרינן פלומר מה תקנה ראו חכמים בדבר ליפנס בספק להחזיר ממון למי שאינו שלו ע"ש ומסיק בגמ' ניחא לי לבעל אבידה למיהב סימנין ולמשקלי ומימר אמר כו"ע לא ידעי סימנים מןבהקים דידה ואנא יהיבנא סימנים מןבהקים דידה ושקילנא לה ע"ש, והנה בנדאי דמן הסברא הוי סימנים בירור דשלו הם אלא פיון דמה"ת אין סומכין על סימנים פריך דמה ראו חכמים ליפנס בספק להחזיר ממון למי שאינו שלו א"כ הכ"נ אי נימא דמה"ת לא מהדרינן לצורפא מרבנן בטב"ע דאף דלא חשיד לשקר מ"מ אינו נאמן הרי תקשי ג"כ דמה ראו חכמים לתמן לאהדורי לצורפא מרבנן בטב"ע פיון דמה"ת אינו נאמן, ואין לומר בזה ניחא לי לבעל אבידה כמו שאמרו חכמים גבי סימנין דהא אם בעל אבידה אינו ת"ח בנדאי לא ניחא לי בתקנה זו לאהדורי לצורפא מרבנן בטב"ע דהא לדידין לא מהדרינן לי לעולם בטב"ע ובע"כ צ"ל דמה"ת מהדרינן לצורפא מרבנן בטב"ע, וביותר יש להביא ראי' ברורה מסוגי' דחולין שם דאמר רבא מריש הו"א דסימנא עדיף מטביעת עינא דהא מהדרינן אבידתא בסימנא ולא מהדרינן בטב"ע והיינו דלא מהדרינן בטב"ע אלא לצורפא מרבנן הרי דהנה קשה לי לרבא מ"ט לא מהדרינן

אַבְיָדָה לְכָל אָדָם בְּטַב"ע וּמִהֲדַר בְּתַר טַעְמָא וְהוּי ס"ד לְהַכְרִיחַ מִזֶּה דְרַק לְצוּרְבָא מְרַבְּנֵי
יֵשׁ טַב"ע דְּמִיָּדָק דְּיִינֵק טַפִּי וְע"ה לֹא דְיִינֵק וְאִין לֹו טַב"ע וּלְפ"ז אִי נִימָא דְכָל עֵינְקָר
דְּמִהֲדַרְיֵנִי לִי לְצוּרְבָא מְרַבְּנֵי בְּטַב"ע הוּא רַק מִתְקַנַּת חֲכָמִים בְּשִׁבִיל אֵיזָה טַעַם שְׂרָאוּ
לְתַקַּן א"כ מֵאִי קָשִׁי לִי מ"ט לֹא מִהֲדַרְיֵנִי לְכָל אָדָם בְּטַב"ע מֵאֵיזָה עֵנִין יִתְקַנּוּ חֲכָמִים
לְהַחְזִיר אַבְיָדָה לְכָל מִי שְׂיָבוֹא וַיֹּאמֶר שְׂמַפִּיר בְּטַב"ע שְׂהִיא שְׁלֹו וְכֵן בְּנֻדְאִי לֹא נִיחָא לִי
לְבַעַל אַבְיָדָה בְּתַקְנָה זֹו דְדוֹקָא גַבִּי סִימְנִים אֲמַרְיֵנִי נִיחָא לִי לְבַעַל אַבְיָדָה מְשׁוּם דְּמִיָּמַר
אֲמַר כו"ע לֹא יָדְעִי סִימְנִים מְוַבְהָקִים דְּיָדָה כו' אַבְל גַבִּי טַב"ע לֹא שְׂיָיָה זֶה וּבַע"כ צ"ל
דְּהָא דְּמִהֲדַרְיֵנִי אַבְיָדָה לְצוּרְבָא מְרַבְּנֵי בְּטַב"ע הוּא מַה"ת וְע"כ אַהֲדַר בְּתַר טַעְמֵי מְפָנִי
מַה לֹא מִהֲדַרְיֵנִי לְכָל אָדָם בְּטַב"ע דְּהָא מַה"ת אִין חִילּוּק בֵּין ת"ח לַע"ה, וְעַכ"פּ הָרִי קָשָׁה
טוֹבָא דַּמ"ט נְאָמֵן בְּעַל דְּבַר בְּעַצְמוֹ לֹוּמַר שְׂשָׁלֹו הוּא וּמַה בְּכֹה שְׂצוּרְבָא מְרַבְּנֵי לֹא מְשַׁקֵּר
מַה עֵנִין תּוֹרַת נְאֻמָּנוֹת מַה"ת בְּשִׁבִיל שְׂאִינוֹ חֲשׁוֹד לְשַׁקֵּר, וּבִיּוֹמֵר דְּהָרִי רַבָּא אַהֲדַר בְּתַר
טַעְמָא לְמַה לֹא מִהֲדַרְיֵנִי לְכָל אָדָם בְּטַב"ע הָרִי דַּס"ל דְּכָל אָדָם רָאוּי לְהִיּוֹת נְאָמֵן בְּאַבְיָדָה
לֹוּמַר שְׂמַפִּיר בְּטַב"ע שְׂהִיא שְׁלֹו וְצַע"ג דְּהָא מַהִּיכִי תִּיְתִי אִיָּהּ יְהִי נְאָמֵן מַה"ת בְּעַל דְּבַר
בְּעַצְמוֹ אַכֵּן לְכַאוּרָה י"ל דְּהַטַּעַם דְּצוּרְבָא מְרַבְּנֵי נְאָמֵן בְּטַב"ע הוּא מְשׁוּם בְּרִי וְשְׂמָא בְּרִי
עֲדִיף דְּהִנֵּה הַפְּנִי יְהוֹשַׁע בְּכַתְּוּבוֹת דָּף י"ב גַבִּי מְנַה לִי בְּיָדָה וְהִלָּה אֹמֵר אִינִי יוֹדַע דַּר"ה
וּר"י אֲמַרִי חֲיִיב מְשׁוּם בְּרִי וְשְׂמָא בְּרִי עֲדִיף הַקָּשָׁה ל"ל קָרָא לְאַהֲדוּרִי אַבְיָדָה בְּסִימְנֵי
תִּיפּוּק לִי מְשׁוּם בְּרִי וְשְׂמָא בְּרִי עֲדִיף וְכִינּוּן שְׂהוּא אֹמֵר בְּרִי שְׂהוּא שְׁלֹו וְהַמּוֹצֵא טוֹעֵן
שְׂמָא צְרִיכִין לְהַחְזִיר לוֹ אִפִּי בְּלֹא סִימְנִים אֲלֵא בְּטַב"ע וְתִיָּרֵץ מְשׁוּם דְּהוּי נְגִיד רֹבָא
דְּעֵלְמָא ע"ש, וְהִנֵּה לְפִי מַש"כ בַּס' שָׁב וְשִׁמְעַתְתָּא ש"ו פ"ז בְּהָא דְּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם
דְּבַמְקוּלִין אִיכָּא רֹוב טְרִיפּוֹת וּמ"מ נְאָמֵן ע"א לֹוּמַר אִיזוֹ הִיא כְּשִׁירָה וְלְכַאוּרָה אִיָּהּ נְאָמֵן
ע"א נְגִיד רֹבָא דְּהָא אִפִּי בְּמַקּוֹם חֲזָקָה אִינוֹ נְאָמֵן וְכַתּוּב דְּזֶה לֹא מְקַרִי נְגִיד רֹבָא דְּלְפִי
דְּבַרִי הֵעֵד שְׂמַפִּיר הַכְּשִׁירָה הָרִי הִיא כְּמִנְחַת בְּפָנֵי עֲצָמָה וְלֹא הִיְתָה בְּכָלֵל תַּעֲרוּבוֹת
נְמָצָא דְּלֹא הִיְתָה בְּכָלֵל רֹבָא מְעוּלָם וְדוֹקָא נְגִיד רֹוב שְׂבִטְבַע דְּגַם לְפִי דְּבַרִי הֵעֵד הוּא נְגִיד
רֹבָא אִינוֹ נְאָמֵן ע"ש, וּלְפִי דְּבַרִי לֹא שְׂיָיָה כָּלֵל גַבִּי אַבְיָדָה רֹבָא דְּעֵלְמָא דְּלְמִי שְׂמַפִּיר
הָאַבְיָדָה בְּטַב"ע הָרִי לֹא הִיְתָה בְּכָלֵל רֹבָא מְעוּלָם דְּלְמִי שְׂיָיָה לוֹ יְדִיעָה וְהַכְּרָה בְּהַמְצִיאָה
הָרִי הִיא כְּמִנְחַת בְּפָנֵי עֲצָמָה וְלֹא הִיְתָה מְעוּלָם בְּכָלֵל רֹוב וּלְזֹאת מִי שְׂמַפִּיר אֵת הָאַבְיָדָה
בְּטַב"ע אִין זֶה נְגִיד רֹבָא דְּעֵלְמָא כָּלֵל וּלְפ"ז שְׂפִיר י"ל דְּלְכֹה נְאָמֵן צוּרְבָא מְרַבְּנֵי בְּטַב"ע
מְשׁוּם בְּרִי וְשְׂמָא בְּרִי עֲדִיף וְנְאָפִי לַר"נ וְלַר"י דְּלֹא ס"ל בְּרִי עֲדִיף הִיְיֵנוּ רַק מְשׁוּם דְּאוּקִי
מְמוּנָא בְּחֻזְקַת מֵאָרְזִי אַבְל בְּאַבְיָדָה דְּלִיכָּא חֻזְקַת מְמוּן לְכוּ"ע בְּרִי עֲדִיף, וּמַה שְׂהַקָּשָׁה
הַפְּנִי דַּל"ל קָרָא לְאַהֲדוּרִי בְּסִימְנֵי תִיפּוּק לִי מְשׁוּם בְּרִי וְשְׂמָא בְּרִי עֲדִיף כְּנ"ל הִנֵּה
בְּאַמַּת לֹא קָשָׁה כָּלֵל דְּשְׂפִיר אִיְצְטְרִיף קָרָא בְּגוֹנוֹנָא שְׂאִינוֹ מְפִיר בְּטַב"ע אוֹ שֵׁא"א כָּלֵל
לְהַפִּיר בְּטַב"ע כְּגוֹן פְּלִים שְׂלֵא שְׂבַעְתָּן הֵעִין דְּמְבוֹאָר בַּגְמ' ב"מ כ"ג דְּאַף לְצוּרְבָא מְרַבְּנֵי
לֹא מִהֲדַרְיֵנִי לִי בְּטַב"ע מְשׁוּם דְּלֹא קִים לִי בְּגוֹנוֹיָהוּ וּלְפ"ז בַּכַּה"ג לִיכָּא בְּרִי כָּלֵל וְאִינוֹ
טוֹעֵן בְּרִי רַק עַפ"י הַסִּימְנֵי וּמ"מ אִם אֹמֵר סִימְנֵי וְהַסִּימְנֵי מְכוּוֹנִין מִהֲדַרְיֵנִי לִי וְשְׂפִיר
אִיְצְטְרִיף קָרָא לְאַהֲדוּרִי בְּסִימְנֵי דְּאִי סִימְנֵי לֹא מְהַנִּי הָרִי אִין כְּאֵן בְּרִי כָּלֵל, וְעַי' בַּגְמ'
שָׁם אִי דְּאִית בְּהוּ סִימְנֵי כִי לֹא שְׂבַעְתָּן הֵעִין מֵאִי הוּי כו' ע"ש אַכֵּן אִם מְפִיר בְּטַב"ע שְׂהִיא
שְׁלֹו וְאֹמֵר בְּרִי מְחֻזְרִין לוֹ בְּלֹא סִימְנֵי מְשׁוּם בְּרִי עֲדִיף אוּלָם כ"ז הוּא לְשִׁיטַת הַסּוֹבָרִים
דְּבַרִי וְשְׂמָא בְּרִי עֲדִיף אִפִּי הִיכִי דְּלֹא הו"ל לְמִידַע אוּלָם לְהַסּוֹבָרִים דְּהָא דְּבַרִי עֲדִיף

הוא רק בְּדַהְוֵי לִי לְמִידַע א"כ לא שִׁינָה פֶּאן בְּרִי עֲדִיף וּכְמִש"כ הַפְּנִ"י שָׁם, אֲכֵן בְּאַמַּת נִרְאָה דְּלִכּוּ"ע לא שִׁינָה פֶּאן פֶּלֶל הָא דְּבְרִי וְשָׁמָּא בְּרִי עֲדִיף דְּדוֹקָא הִיכִי שֶׁהִטְוֵעַן שָׁמָּא הוּא לְפָנֵינוּ וְטוֹעַן שָׁמָּא אַף דְּלֵא הוּ"ל לְמִידַע אֲמַרִּינוּ בְּרִי עֲדִיף אֲבָל גַּבֵּי אֲבִידָה דְּמִסְפָּקָא לָן שֶׁל מִי הוּא אִפִּי' אִם בָּא אֲחֵד וְטוֹעַן בְּרִי שֶׁשְׁלוּ הוּא שְׁמִפְרָה בִּטְב"ע מֵאִי שִׁינָה פֶּאן בְּרִי וְשָׁמָּא בְּרִי עֲדִיף הָא אֲנִן מְסַפְקִינוּ שָׁמָּא שֶׁל אַחַר הוּא שְׁאִינוּ שְׁלוּ וְשָׁמָּא יָבּוּא אַחַר וְיִטְעוּן ג"כ בְּרִי וְאִיךְ אֲפָשֶׁר לְהַחְזִיר לוֹ עִפ"י בְּרִי שְׁלוּ שֶׁהוּא לְבַדּוּ בְּפָנֵינוּ, וּמִש"כ הַפְּנִ"י דְּהַמוּצָא טוֹעַן שָׁמָּא וּלְהִכִּי בְּרִי עֲדִיף הִנֵּה עִם הַמוּצָא אֵין לָנוּ עֲנִין פֶּלֶל וְכָל הַסְפָּק הוּא שָׁמָּא שֶׁל אַחַר הוּא שְׁאִינוּ לְפָנֵינוּ וְדוֹקָא הִיכִי שֶׁהִטְוֵעַן שָׁמָּא הוּא לְפָנֵינוּ אֲמַרִּינוּ דְּטַעֲנַת הַבְּרִי טוֹב יוֹתֵר אֲבָל לא בְּכַה"ג שֶׁהַסְפָּק שָׁמָּא שֶׁל אַחַר הוּא שְׁאֲפָשֶׁר שְׁגָם הוּא יִטְעוּן בְּרִי כְּמוֹ זֶה וּפְשׁוּט.

אֵלָּא דְּאִף אִי נִימָא דְּשִׁינָה פֶּאן בְּרִי עֲדִיף וּלְהִכִּי מְהַדְרִינוּ לְצוּרְבָא בִּטְב"ע בִּטְב"ע מ"מ יְהִי קִשְׁיָה לְהִיפּוֹף בְּהָא דְּמְבוֹאָר בְּחֻלְיִין שָׁם דְּהָא דְּמְהַדְרִינוּ לְצוּרְבָא מְרַבְּנוּ בִּטְב"ע וְלֹא לַע"ה אֵין הַטַּעַם דְּאֵין לַע"ה טְב"ע אֵלָּא מִשׁוּם דְּחִינִישׁ לְשַׁקְרִי, וְקִשְׁיָה טוֹבָא דְּהָא מַה"ת בְּנֻדָּאִי אֵין חִילּוּק פֶּלֶל בֵּין ת"ח לַע"ה וּבְכָל הַתּוֹרָה דְּבְרִי וְשָׁמָּא בְּרִי עֲדִיף אֵין חִילּוּק בֵּין ת"ח לַע"ה וּלְפ"ז פִּינִין דְּמַה"ת בְּעֵי לְאַהֲדוּרִי לַע"ה בִּטְב"ע א"כ צ"ל דְּהָא דְּלֵא מְהַדְרִינוּ בִּטְב"ע לַע"ה הוּא רַק מְדַרְבְּנוּ מִשׁוּם דְּחִינִישׁ לְשַׁקְרִי וְקִשְׁיָה דְּהַפֵּל טַעֲמָא מֵאִי דְּאִמָּאִי הַפְּקִיעוּ חֻקִּים מְמוּנֵי שֶׁל ע"ה פִּינִין שֶׁהוּא נֶאֱמָר מַה"ת לְאַהֲדוּרִי לִי בִּטְב"ע וְכֵן בְּכָל עֲנִין שְׁנַאֲמַר דְּצוּרְבָא מְרַבְּנוּ מְהַדְרִינוּ לִי בִּטְב"ע מַה"ת קִשְׁיָה דְּמ"ט לֹא מְהַדְרִינוּ לִי לַע"ה ג"כ בִּטְב"ע פִּינִין דְּמַה"ת לֹא חִינִישׁ לְשַׁקְרִי וְלֹא חִלְקָה הַתּוֹרָה בְּכ"מ בֵּין ת"ח לַע"ה פְּנ"ל וְלָכֵן נִרְאָה לוֹמַר בְּעוֹ"ה בִּיסוּד הַדְּבָר דְּמְהַדְרִינוּ לִי לְצוּרְבָא מְרַבְּנוּ בְּטַבִּיעַת עֵין וְלֹא לַע"ה דְּזוּהוּ דִּין חֲדָשׁ בְּאַבְיָדָה וְנִלְמוּד מְהַפְתּוּב וְהִי עֲמָה עַד דְּרוּשׁ אַחִיָּה אֹתוֹ, דְּהִנֵּה בְּכ"מ דָּרַף כ"ז לַעֲנִין הָא דְּמַבְעֵי לְהוּ סִימְנִין דְּאוּרִיָּתָא אוּ דְּרַבְּנוּ מִיָּתִי בְּרִיָּתָא דְּתַנְג' וְהִנֵּה עֲמָה עַד דְּרוּשׁ אַחִיָּה אֹתוֹ וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעַתָּה שְׁיִתְּבוּ לוֹ קוּדָם שְׁיִדְרָשְׁנוּ אֵלָּא דְּרָשְׁהוּ אִם רַמָּאִי הוּא אוּ אֵינוּ רַמָּאִי מֵאִי לָאוּ בְּסִימְנִין וְדַחֵי לֹא בְּעֵדִים ע"ש, הִרִי מְבוֹאָר בְּהַדְר' דְּגִלִי קְרָא גַּבֵּי אֲבִידָה דְּצָרִיף רַק לִידַע אִם רַמָּאִי הוּא אוּ אֵינוּ רַמָּאִי אַף כִּיצַד יִדְעִינוּ אִם אֵינוּ רַמָּאִי וּס"ד בְּסִימְנִים דְּאִם מְכוּוֹן הַסִּימְנִים בְּנֻדָּאִי אֵינוּ רַמָּאִי וְאוּמַר אֲמַת וְדַחֵי בְּעֵדִים וּפְרַש"י שְׁיָבִיא עֵדִים שֶׁהוּא שְׁלוּ וְעַכ"פ כ"ז הוּא בְּסִתָּם בְּנִי אָדָם אֲבָל כָּל שְׁיִדְעִינוּ בְּנֻדָּאִי שְׁאִינוּ רַמָּאִי וּכְגוֹן צוּרְבָא מְרַבְּנוּ דְּלֵא מְשַׁנֵּי בְּמִלְלָה מְחַזְרִין לוֹ עִפ"י עֲצָמוּ נִמְצָא דְּגַזָּה"כ הוּא דְּאַבְיָדָה שְׁאֵנִי מְשַׁאָר דִּינֵי מְמוּנוֹת דְּהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה לְדְרוּשׁ רַק אִם אֵינוּ רַמָּאִי וְכָל שְׁאִינוּ רַמָּאִי נֶאֱמָר לוֹמַר שְׁמִפְרִי בִּטְב"ע שֶׁהִיא שְׁלוּ וּמְחַזְרִין לוֹ עַל פִּיו, וּמְצָאֵתִי בְּעוֹ"ה לְבַעַל הַמְּאוֹר שְׁפִי הַסּוּג' דְּדַחֵי לֹא בְּעֵדִים ע"ש מַה שֶׁהַקְּשָׁה עַל פְּרַש"י וְכַתּוּב ז"ל וְנ"ל לְפָרֵשׁ בְּעֵדִים שְׁיָבִיא שְׁאִינוּ רַמָּאִי אֵלָּא שֶׁהוּא צוּרְבָא מְרַבְּנוּ דְּלֵא מְשַׁנֵּי בְּדַבְרוּר' וְנוֹטֵל בְּטַבִּיעַת עֵין וְהִינֵנוּ דְּאֲמַרִּינוּ לְקַמֵּן מִשׁוּם דְּאִיכָּא לְמִימַר כְּדִמְשַׁנֵּינוּ לְאַהֲדוּרִי לְצוּרְבָא מְרַבְּנוּ בְּטַבִּיעוֹת עֵינָא וְכ"כ בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת בְּשֵׁם הַר"ח וְנ"ל וְר"ח פִּי בְּעֵדִים שְׁיָבִיא רֵאִי שֶׁהוּא צוּרְבָא מְרַבְּנוּ וְנִחְזוֹר לוֹ בְּטַבִּיעוֹת עֵינָא עַכ"ל, הִרִי דְּלְדַבְרֵיהֶם אִי נִימָא דְּסִימְנִין דְּרַבְּנוּ הִרִי מְפֹרֵשׁ בְּהַדְר' בְּקִרָא דְּצוּרְבָא מְרַבְּנוּ שְׁבִנְדָּאִי אֵינוּ רַמָּאִי מְחַזְרִין לוֹ אֲבִידָה בִּטְב"ע וְנֶאֱמָר לוֹמַר עִפ"י עֲצָמוּ שֶׁהוּא שְׁלוּ דְּאֵנוּ צְרִיכִין לְדַעַת רַק שְׁאִינוּ רַמָּאִי, וְנִרְאָה בְּרוּר דְּאִפִּי לְפִי מֵאִי דְּבַעֵי הַגַּמ' לוֹמַר דְּסִימְנִין דְּאוּרִיָּתָא וְהַקְרָא דְּדְרָשְׁהוּ אִם

רמאי הוא או אינו רמאי היינו בסימנין מ"מ אין חילוק לדינא דגם זה נדאי דלצורפא מרבנן דידעוין בנדאי שאינו רמאי מחזירין לו בטב"ע דהא קרא כתיב דרשהו אם רמאי הוא וצורפא מרבנן שבודאי אינו רמאי מהדרין לי בטב"ע אלא דנוח לו לומר בסימנין דלפ"ז מייגרי הפתוב גם בסתם בנ"א דנוכל לדרוש אם אינו רמאי כגון בסימנין אבל באמת צורפא מרבנן דלא משני בדבורי דידעוין שאינו רמאי מחזירין לו אף בלא סימנים רק בטב"ע ודחי בעדים היינו רק לצורפא מרבנן שיביא עדים שהוא צורפא מרבנן ואז מהדרין לי עפ"י עצמו דידעוין בי שאינו רמאי אבל בסתם בנ"א א"א לדרוש אם הוא אינו רמאי פי סימנין לאו דאורייתא, ובאמת נראה דאפי' לפרש"י שפי' בגמ' הא דדחי לא בעדים היינו שיביא עדים שהיא שלו מ"מ נראה דבזה כו"ע מודים דמקרא עד דרוש אחיה אותו דמפרשינן דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי ילפינן מזה דלצורפא מרבנן מהדרין לי בלא סימנים ובלא עדים רק נאמן עפ"י עצמו שמפיר בטב"ע פיון דהפתוב אומר דרשהו אם רמאי הוא ולפ"ז כל שידוע לנו בנדאי שאינו רמאי כגון ת"ח דלא משני בדבורי מחזירין לו בטב"ע בלבד אלא דהגמ' רוצה לפרש הקרא בכל אדם שאפשר לידע אם אינו רמאי ובעי למימר בסימנין ודחי לא בעדים.

ועפ"ז מיושב שפיר החילוק שבין ת"ח לע"ה לענין אהדורי לי אבידה בטב"ע אף דבכל התורה אין חילוק פלל לענין נאמנות בדיני ממונות בין ת"ח לע"ה, וכיותר גם בת"ח גופי' בין היכי דמשני במילי' ללא משני במילי' ולא מצינו כזה בכל התורה אמנם לפ"ז מבואר שפיר דבאמת אבידה שאני משאר עניני ממונות ומשום דהכא גלי קרא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי הרי דלא בעינן רק בירור לידע שבודאי אינו רמאי ולא משקר ואז נאמן אף בעל דבר בעצמו לאהדורי לי בטב"ע ולפ"ז דוקא צורפא מרבנן דלא משני בדבורי בזה ברור לנו בנדאי שאינו רמאי ולא ישקר ונאמן עפ"י עצמו אולם צורפא מרבנן דמשני בדבורי שוב אינו ברור לנו דלא משקר ולא מהדרין לי בטב"ע ומכש"כ לע"ה דלא מהדרין בטב"ע דשפא הוא משקר.

ובזה יתבאר ג"כ הגמ' בחולין הנ"ל דס"ד דרבא דהא דלא מהדרין לע"ה בטב"ע היינו רק משום דאין לו טב"ע והוא משום דהוי ס"ד דרבא דהא דכתיב דרשהו אם אינו רמאי הנה באמת סתם בנ"א אינם בחזקת רמאין וכמו שפי' הר"ח בעדים שיביא עדים שהוא צורפא מרבנן ס"ד דרבא בפשיטות שיביא עדים שהוא מסתם בנ"א שאינם רמאים ונחזיר לו בטב"ע וע"כ הא דאין מחזירין לכל אדם בטב"ע היינו משום דאין להם טב"ע בעצמם, והנה בלא"ה צ"ל דלפי הס"ד דרבא מהדרין לכל צורפא מרבנן בטב"ע אפי' היכי דלא ידעוין אי לא משני בדבורי דהא עיקר הטעם דצורפא מרבנן אית לי טב"ע וא"כ אין נ"מ אי משני בדבורי ולפ"ז אפ"ל דהוי ס"ל לרבא דראוי להחזיר לכ"א בטב"ע פנ"ל ועוד אפ"ל דגם לפי הס"ד הפנונה הוא דרשהו כו' שיביא עדים שהוא צורפא מרבנן ויש לו טב"ע ובודאי אינו רמאי אבל ע"ה אפשר דאין לו טב"ע ואמר בדדמי: ולפי הנ"ל נראה לפרש שיטת הר"ן שכתב דנאמן כל אדם לומר אלו פלוי של פלוני דלא כמו שהבינו כל האחרונים דס"ל להר"ן דע"ה א קם לממון היכא דליכא חזקה דממונא דלעולם אין ע"ה א קם לממון פלל אלא דלפי מה שנתבאר דצורפא מרבנן מהדרין לי אבידה בטב"ע מדאורייתא והוא מקרא עד דרוש אחיה אותו דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי הרי דלא בעינן באבידה תורת עדות פלל אלא ברור שאינו משקר וכל שבודאי אינו

משקר פגון צורפא מרבנו דלא משני במילי נאמן אפי' בע"ד בעצמו ולזאת ס"ל להר"ן דה"ה דנאמן אדם לומר זה פליו של פלוני דבשל אחרים דלית לי הנאה מיני לא חיישינו דמשקר ולא גרע מת"ח דנאמן ע"פ עצמו משום דלא משקר וה"נ פיון דבנדאי לא משקר ואינו רמאי נאמן לומר אלו פליו של פלוני, ובזה מדוקדקין מאוד דברי הר"ן מש"כ וה"ה דבמציאה נאמן אדם לומר אלו פליו של פלוני דכינו דלית לי הנאה מיני לא חיישינו דמשקר.

דלפי הבנת האחרונים הנ"ל בדברי הר"ן דהטעם הוא משום דע"א קם לממון היכא דליכא חזקה דממונא א"כ קשה מה זה שפכת וה"ה מאי עגנו זה לזה דאפי' אי ת"ח לא הי' נאמן ג"כ ע"א נאמן בתורת עדות דהוי פשנים ואי משום דאין ריעותא מצד משקר ומשום פיון דלית לי הנאה לא חיישינו דמשקר וכמו ת"ח דלא משקר מאי עגנו זה לזה ואיך מישף שינוי אהדדי כמוכן.

ולפי הנ"ל נחא שפיר דמש"כ הר"ן דע"א נאמן לומר אלו פליו של פלוני נלמוד רק מהא דמהדרינו אבידתא לצורפא מרבנו בטב"ע דאנו רואין מזה דלגבי אבידה אין אנו זקוקין כלל לגדר עדות ואפי' בעל דבר נאמן כל היכי דידעין דאינו רמאי ובנדאי אינו משקר א"כ ה"ה דע"א נאמן להעיד בשל אחרים ולא מדין עדות אלא פיון דלית לי הנאה מיני לא חיישינו דמשקר ובנדאי אינו רמאי ולכך נאמן נמצא דעיקר הטעם דע"א נאמן הוא רק משום דלא משקר ונהרי הוא כצורפא מרבנו דמהדרינו לי בטב"ע: ומעתה מיושב שפיר מה שהקשו כל האחרונים על הר"ן מסוגיא דב"מ הנ"ל דאמרין שם סימנין וסימנין וע"א ע"א כמאן דלית' דמי וניח ומתבאר מזה דאין ע"א נאמן אולם לפ"ז נחא שפיר דנדאי אי נמא בטעם הר"ן דע"א נאמן באבידה משום דהיכא דליכא חזקה דממונא ע"א קם לממון א"כ פיון דהוי פשנים הו"ל פסימנין ועדים דמבואר שם דינתו לבעל העדים אולם לפי מה שבארנו בטעם הר"ן דמה שנאמן ע"א באבידה אין זה מתורת עדות אלא רק משום דלא משקר וכמו צורפא מרבנו דנאמן ע"פ עצמו א"כ זהו רק היכי דליכא אחר כנגדו אבל היכא דאיכא אחר שאומר סימנין וכינון דסימנין ג"כ דאורייתא וכמו שאמר רבא אתצ"ל סימנין דאורייתא א"כ אין עדיפות לבעל העד על בעל הסימנין דגם סימנין הוא בירור שאינו רמאי ואף דהעד מסייע לבעל הסימנין מ"מ אין זה עדיפות כלל ולא מפעי לשי' הראשונים דהא דסימנין וסימנין ניח היינו אפי' סימן אמצעי נגד סימן מובהק ג"כ ניח פיון דגם סימן אמצעי הוא דאורייתא שוב אין נ"מ אם אהד נותן סימן מובהק יותר לפ"ז פשיטא דאין נ"מ במה שהעד מסייע לבעל הסימנין פיון שגם אחר נותן סימנין ונהרי אף סימן מובהק מוסף בירור יותר מ"מ לא מהני אחר שגם הבירור שכנגדו מספיק מה"ת, אולם אפי' להסוברים דסימן מובהק עדיף יותר לגבי סימן אמצעי מ"מ לא דמי להכא דהתם עצם הסימן הוא עדיף יותר אבל עד המסייע הוא עגנו אחר והחילוק מוכן.

והנה גם דברי השב שמתתא צדקו שהביא ראי' מגמ' זו דע"א אינו נאמן אף היכי דליכא חזקה דממונא דזה שפיר איכא למשמע מינה דאי ס"ד דע"א קם לממון היכי דליכא חזקה א"כ הרי הוא פשנים ונהוי פסימנין ועדים דינתו לבעל העדים, וכ"ז אינו סותר לדברי הר"ן דהיכא דליכא כנגד מי שאומר סימנין לעולם ע"א נאמן ולא בתורת עדות דע"א

אינו קם לממון כָּלֵל אֶלָּא בְּתוֹרַת בִּירוֹר מְשׁוּם דְּלֹא מְשַׁקֵּר וְהוּי פְּצוּרָבָא מְרַבְּנָן וּלְכַדָּה
 כְּנִגְדָּה סִימְנִין אִינוּ נְאָמְנָן כְּנִי, וְלַעֲנִי דְּמִגְמָ' זֶה יֵשׁ לְהִבְיָא רֵאִי לְהִיפּוֹדָה לְשִׁי הֵרָ"ן דְּבַעְלָמָא
 ע"א נְאָמְנָן גְּבִי אֲבִידָה דְּאִי ס"ד דַּע"א אִינוּ נְאָמְנָן כָּלֵל אֶפְי' שְׁלֵא בְּמִקּוּם סִימְנִים א"כ מַה
 צָרִיךְ לֹמַר סִימְנִים וְסִימְנִים וְע"א יְנִיחַ פְּשִׁיטָא פִּינּוּ דַּע"א אִינוּ נְאָמְנָן כָּלֵל אֶפְי' כְּשֶׁהוּא
 לְבַדּוֹ א"כ בְּוֹדָא אִינוּ מוֹעִיל לְהַכְרִיעַ וְאִין לֹמַר דְּזֵה גּוֹפְי' אֲשַׁמְעִינּוּ דַּע"א אִינוּ נְאָמְנָן
 א"כ הו"ל לְאֲשַׁמְעִינּוּ בְּפִשְׁטוֹת דַּע"א כְּמֵאן דְּלִיתָא וְאִינוּ נְאָמְנָן וּמִזְהָ מִשְׁמַע פְּשִׁיטַת הֵרָ"ן
 דְּבַעְלָמָא ע"א נְאָמְנָן גְּבִי אֲבִידָה כְּשֶׁהוּא לְבַדּוֹ וְאֹמַר זֵהוּ כְּלִיו שֶׁל פְּלוּנִי וְהִינּוּ דְּאֲשַׁמְעִינּוּ
 דַּמ"מ כְּשֶׁשְׁנַיִם אֹמְרִים סִימְנִין אִין ע"א מוֹעִיל לְהַכְרִיעַ וְכֵמֵאן דְּלִיתָי' דְּמִי וְיִנְיַח: וְכֵן
 מִינְשָׁב שְׁפִיר מַה שְׁהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים מִגַּמ' שְׁבוּעוֹת הַכֹּל מוֹדִים בַּע"א דַּר' אֲבָא בְּמִשְׁבִּיעַ
 ע"א כְּהֵאִי עֲבָדָא דְּנִסְכָּא דַּר' אֲבָא וְאִי יְנִימָא דַּע"א נְאָמְנָן גְּבִי אֲבִידָה הו"ל לֹמַר בְּפִשְׁטוֹת
 הַכֹּל מוֹדִים בְּמִשְׁבִּיעַ ע"א לְהַעֲיִד לֹו גְּבִי אֲבִידָה, וְלַפְמ"ש בְּפִי הֵרָ"ן נִיחָא שְׁפִיר דְּדוֹקָא
 הִיכִי דַּע"א נְאָמְנָן בְּתוֹרַת עֲדוּת אֲזַ מִשְׁבִּיעַ ע"א חֵיב אֹלָם גְּבִי אֲבִידָה הָא דַּע"א נְאָמְנָן אִין
 זֵה בְּתוֹרַת עֲדוּת כָּלֵל רַק בְּתוֹרַת בִּירוֹר מְשׁוּם דְּלֹא מְשַׁקֵּר וְכֵמוֹ צוּרָבָא מְרַבְּנָן שְׁנִימְנָמְנָן
 בְּעַצְמוֹ לְהַחְזִיר לֹו אֲבִידָה עַל פִּיו אֲף שֶׁהוּא בַּע"ד בְּעַצְמוֹ וּמְשׁוּם דְּלֹא מְשַׁקֵּר וְכֵן"ל וְכִינּוּ
 דְּלֹא הָוִי בְּגֵדָר עֲדוּת כָּלֵל לְפִיכָד לִיכָא בַּע"א בְּאֲבִידָה חֵיב קָרְבַּן שְׁבוּעָה: סִימְנָן נִזְ הָעֲרוּת
 שׁוֹנוֹת בְּדִינֵי סִימְנִים נְאָבִידָה בְּגַמ' ב"מ דָּף כ"ח אַתְצ"ל סִימְנִין דְּאוּרִייתָא סִימְנִין וְסִימְנִין
 יְנִיחַ וְעִינּוּ בְּשַׁטְמ"ק דַּע"א א' אֹמַר סִימְנָן מְוִבְהָק וְא' אֹמַר סִימְנָן שְׁאִינוּ מְוִבְהָק יְנִיחַ פִּינּוּ
 דְּתַרְנוּיָהוּ מַה"ת אֶלָּא דַּאִם סִימְנִין לֹאוּ דְּאוּרִייתָא וְסִימְנָן מְוִבְהָק בְּוֹדָא דְּאוּרִייתָא לְמִי
 שְׁאוּמַר סִימְנָן מְוִבְהָק יְהִיבִינּוּ לִי, וְשֵׁם גְּבִי א' אֹמַר מִדַּת אֲרַכּוּ וְא' אֹמַר מִדַּת רְחִיבּוֹ תִּנְתָּן
 לְמִדַּת אֲרַכּוּ כְּתַב בְּשֵׁם הֵרָאב"ד דְּזֵהוּ רַק אִי סִימְנִין דְּרַבְּנָן לְהַכִּי סִימְנָן מְוִבְהָק טְפִי עֲדִיף
 אֲבָל לְמ"ד סִימְנִין דְּאוּרִייתָא פִּינּוּ דְּשְׁנִיחָם מַה"ת אֲף זֵהֵאִי סִימְנָן יוֹתֵר מְוִבְהָק יְנִיחַ ע"ש,
 אֹלָם מִדְּבַרֵי הֵרָ"ן נִרְאָה דַּע"א אִי סִימְנִין מַה"ת נְמִי יְהִיבִינּוּ לְמִי שְׁאוּמַר סִימְנָן מְוִבְהָק
 יוֹתֵר דְּהִנֵּה הֵרָ"ן כְּתַב שֵׁם לְעַנְיָן מִדַּת אֲרַכּוּ דַּש"מ דְּמִדַּת אֲרַכּוּ הָוִי סִימְנָן מְוִבְהָק זֵהֵא גְּבִי
 גִּט אֲמַרִינּוּ בְּאוּמְרַת סִימְנִי הַחוּט מִדַּת אֲרַכּוּ יִנְתָּן לָהּ אַע"ג דְּבַעֲי שֵׁם סִימְנָן מְוִבְהָק כְּמוֹ
 נִקְבַּב בְּצַד אוֹת פְּלוּנִי וְע"כ דְּמִדַּת אֲרַכּוּ סִימְנָן מְוִבְהָק הוּא ע"ש וְלִשְׁי' הֵרָאב"ד תִּיקְשִׁי לַפ"ז
 מִהָא דַּא' אוּמַר מִדַּת אֲרַכּוּ וְרַחֲבּוֹ וְא' אוּמַר מִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו יִנְתָּן לְמִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו וְקִשְׁיָה
 נִהִי דְּסִימְנִין לֹאוּ דְּאוּרִייתָא מ"מ הָא פִּינּוּ דְּמִדַּת אֲרַכּוּ הָוִי סִימְנָן מְוִבְהָק וּמִדְּאוּרִייתָא הָוִי
 סִימְנָן כְּדִמְוִכַח מִגִּט דְּשֵׁם בְּעִי סִימְנָן מְוִבְהָק דְּמַהֲנִי מַה"ת א"כ אֲמַאי יִנְתָּן לְמִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו
 וּמַאי מַהֲנִי דְּמִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו הָוִי סִימְנָן מְוִבְהָק יוֹתֵר פִּינּוּ דְּשְׁנִיחָם מַה"ת, וְע"כ צ"ל לְדַעַת
 הֵרָאב"ד דְּמִדַּת אֲרַכּוּ לֹאוּ סִימְנָן מְוִבְהָק הוּא בְּכַד דְּאֲפִשֵׁר דְּמִשְׁעַר לָהּ אֲף דְּאֲמַרִי בְּגַמ'
 מִדַּת רְחִיבּוֹ שְׁעוּרִי קְמִשְׁעַר לִי מ"מ מִדַּת אֲרַכּוּ נְמִי מִשְׁעַר לָהּ קִצַּת וּמַה"ת לֹא הָוִי סִימְנָן
 רַק דְּעֲדִיף מִמִּדַּת רְחִיבּוֹ וְנִקְא בְּחוּט הָוִי סִימְנָן מְוִבְהָק דְּחוּט א"א לְשַׁעַר (וְעִינּוּ בְּשַׁטְמ"ק
 בְּשֵׁם תַּלְמִיד הַר"פ) וְהֵרָ"ן דְּלֹא ס"ל לְחַלְקָא כְּנ"ל ע"כ לֹא ס"ל כְּשִׁי הֵרָאב"ד.

אֲמַנְם בְּלֹא הַ קְשָׁה לְשִׁי הֵרָאב"ד בְּהָא דִּינְתָן לְמִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו ע"פ מַש"כ הָאֲחֵרוֹנִים
 דְּשְׁנֵי סִימְנִין לְכוּ"ע מַה"ת דְּהָוִי כְּסִימְנָן מְוִבְהָק וְא"כ בַּא' אֹמַר מִדַּת אֲרַכּוּ וּמִדַּת רְחִיבּוֹ וְא'
 אֹמַר מִדַּת מְשַׁקְלוֹתִיו פִּינּוּ דְּמִדַּת אֲרַכּוּ וּמִדַּת רְחִיבּוֹ כ"א הוּא סִימְנָן בְּפ"ע שְׁמַחְזִירִין
 אֲבִידָה ע"פ בְּמִקּוּם דְּלִיכָא אַחַר וְאִם א' מְצָא אֲבִידָה וּבַא' א' נְאָמַר מִדַּת אֲרַכּוּ אוּ מִדַּת
 רְחִיבּוֹ יְהִיבִינּוּ לִי וּלְפ"ז כְּשֶׁאוּמַר שְׁנִיחָם מִדַּת אֲרַכּוּ וּמִדַּת רְחִיבּוֹ אֲמַאי לֹא יִהִי כְּשְׁנֵי

סימנים דהוי מה"ת וא"כ אמאי ינתן למדת משקלותיו פיון דשניהם מה"ת לדעתם ו"ל ודחוק לומר מפיון ששניהם בדבר אחד דמה בכך הא מ"משני סימנין לעצמם הו וצ"ע.

ועיין בב"מ דף ע' בדקינון לאיש דאית לי דהבא פריכא והקשה הר"ן פיון דאיכא סימן במשקל נמי נחוש שמה יתיב סימנא ושקיל לי ותי' דמשקל לא הוי סימן אלא במציאה דלא אפוקי ממונא מפארי' אבל לאפוקי ממונא מזה לזה משקל לא הוי סימן וכ"כ הנמוק"י דמשקל הוא סימן כל דהו ולאפוקי ממונא סימן מןבקה בעי ע"ש, ולפמש"כ הר"ן דמדת ארכו הוי סימן מןבקה וכמו שהוכיח מהא דנותנין לה בסימן אורח החוט אלמא דסי' מןבקה הוא דמהני אפי' בגט וא"כ כ"ש דמדת משקלותיו הוי סימן מןבקה דהא עדיף ממתת ארכו ורחבו וא"כ ליהני אפי' לאפוקי ממילא פיון דהוי סי' מןבקה) וצ"ל דדוקא גבי בגד שאין דרכו לשקול הוי סימן מןבקה וכמ"ש התוס' בד' כ"ג דדבר שדרכו לשקול לא הוי סימן טוב (וכ"כ הר"ן שם) וא"כ ה"נ נספא דרכו לשקול ולכן לא מהני להוציא ממון אבל בבגד שאין דרכו לשקול לכו"ע הוי סימן מןבקה.

מיהו מדת ארכו לכאורה נראה גם מדעת התוס' דלא הוי סימן מןבקה וכמ"ש בד' כ"ז ד"ה ונאנא וז"ל לאו מןבקהים ממש אלא מןבקהים מסימני חבירו כמו זה אומר מדת ארכו וזה אומר מדת רחבו וכ"כ בשטמ"ק ע"ש אלמא דמדת ארכו לא הוי סימן מןבקה.

ועיין בשו"ת גוא"י חאה"ע סי' נ' ונהנה בחולין דף ע"ט דאמרין התם עייל לי הנה דדמנין להדדי אלמא קסבר כו' וסימנין דאורייתא ובה"ן הר"ן שם הביא בשם הרמב"ן להקשות על פרש"י דסימני אבידה קאמר דמאי ענין זה לזה דאפי' ת"ל סימנין אלו דאורייתא י"ל דאין מחזירין אבידה בסימנין דלמא מחזי חזי א"נ פסומא בארובה כו' ע"ש ומתבאר מזה דהא דמספקא לן אי סימנים דאורייתא מתרי טעמא י"ל דסימנין לאו דאורייתא ד"ל דארף שאמת הוא שאבד אבידה בסימנים פאלו מ"מ אין סומכים על הסימנים מה"ת שזהו שלו דלמא איתרמי סימנין פסימנין נאפי' אי נימא דלא חיישינו לאיתרמי סימנין פסימנין מ"מ דלמא לא אבד פלל אלא פסומא בארובה אמר אי דמחזי חזי.

ועי' בקצוה"ח סי' רנ"ט שכ' דהא דמבעי להו אי סימנין דאורייתא חיינו אי חיישינו למחזי חזי אבל היכי דלא חיישינו למשקר סימנין מה"ת ול"ח לאיתרמי סימנין פסימנין ומתריץ בזה מה שהק' המפרשים אהא דפריה הגמ' מאי לאו בסימנין לימא בסימן מןבקה, דלפי הסברא דחיישינו למחזי חזי גם סימן מןבקה לא מהני מה"ת ע"ש היטב שםבאר בזה פל הסוגי'.

ולפענ"ד נראה דגם לענין חשש משקר מהני סימן מןבקה וחינו דבסימן הנזכר ומצוי י"ל שראהו שמצוי הוא לראות או פסומא בארובה אבל בנקב יש בצד אות פלוני ל"ש דמחזי חזי דזה אין דבר מצוי שיוכל לראות כ"כ אצל חבירו באיזה מקום הוי הנקב ואף שאפשר הא גם בעיקר סימנין הרי אפשר שיהי' לשני דברים סימנים שונים וע"כ דלא חיישינו לדבר שאינו מצוי, ונהנה בגמ' שם הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה אלימא במדת ארכו דלמא בהדי דנקט לי חזיית' אלא נקב יש בצד אות פלוני ועי' ברי"ף שהביא ג"כ דבעינן נקב בצד אות פלוני דוקא דבגט סימן מןבקה בעי והא ה"כא עיקר החשש הוא שמה היא משקרת ולא משום דשמה גט של אחר הוא דכל הספק הוא אם כבר נתן לה בעלה הגט או שמשקרת וממנו נפל קודם נתינה ועי' ברא"ש

ואמרינו דבעינו שתאמר נקב יש בצד אות פלוני אלמא דלענו שקורי משקר נמי בעינו סימן מובהק וכו' לא חיישינו למחזי חזי ומשקר, ועי' בקצוה"ח שם שכ' על הגמ' דף י"ח דבעינו נקב בצד אות פלוני אבל נקב בעלמא לא דהתם ליכא למימר משום חשש משקר דא"כ סימן מובהק ביותר נמי לא מהני ע"ש נהרי הקא מבואר להקד' דגם לחשש משקר בעינו סימן מובהק ומהני מדאמרינו אלימא בארפו ורחבו דלמא בהדי דנקט לי' חזינן! אלא נקב בצד אות פלוני אלמא דכו' לא חיישינו דמשקר פיון שאינו מצוי לראות כ"כ וה"ה באבידה ה"נ דכונותי: עכ"פ בודאי דסימן מובהק מהני גם לענו שקורי משקר וחינו היכא שהסימן הוא כמו נקב בצד אות פלוני דלא שכיח למחזי כ"כ אלא דבכ"ז אין הסימנים מובהקים שוים בגדריהם לומר דמה דהוי סימן מובהק לענו דלא חיישינו למחזי חזי ומשקר או לסומא בארובה יהי' נמי סימן מובהק לענו דלא נחוש שמא איתרמי סימניו פסימניו (אי נימא דבכל סימן חיישינו לזה) או להיפך דיש סימן דהוי מובהק לענו דלא נחוש למחזי חזי ומ"מ אינו מובהק להא דנימא דאי אפשר שיתרמו שנים בסימן זה.

למשל הנה התוס' בדרף כ"ג אהא דמדמשקל הוי סימן מדה ומנו נמי הוי סימן הקשו הא לקמן אמרינו דמשקל עדיף ותי' דה"מ בבגד שאין דרכו לשקול ע"ש והנה בודאי חילוק זה אם דרכו לשקול שניה רק לענו אי נימא שקורי משקר ומחזי חזי לזה אמרינו בבגד שאין דרכו לשקול מנא ידע כמה הוא משקל הבגד פיון שאין דרכו לשקול ומי משקל פ"א לעצמו או שיודע מאיזה סיבה כמה הוא משקלו מ"מ רחוק הדבר שגם חבירו יודע מזה ולכך הוי סימן מובהק אבל לענו החשש שמא איתרמי סימנים פסימנים שני דברים במשקל אחד בודאי אין נ"מ אם דרכו לשקול או לא דכמו שיוכל להיות שתי חתיכות פספ' שדרכם לשקול במשקל שנה פן יכול להיות שקרה ב' בגדים שאין דרכן לשקול במשקל שנה אלא להא דחיישינו שמא ראה שפיר אמרינו לחלק, וכן אפ"ל להיפך דיש סימן דכלפי החשש שמא איתרמי שנים בסימן אחד הוא סימן מובהק ולא שכיח ולענו מחזי חזי אינו סימן מובהק כגון שני סימנים לדעת הסוברים דהוי סימן מובהק בודאי הדעת נוטה דרחוק הדבר שיארע שני דברים שוים בשני סימנים אבל לענו מחזי חזי לפעמים אפשר לחשוש גם בשני סימנים כמו אם ב' הסימנים הפה זה אצל זה דממ"נ מי שרואה את האחד רואה גם את השני הסמוך לו ואין ראי' יותר פשאומר שניהם דלא מחזי חזי.

והנה בגמ' סתם אמרו דנקב יש בו כו' דסימן מובהק הוי מה"ת אליבא דכו"ע אבל עכ"ז יתחלקו למחלקותם להיות מובהק כ"א לפי מה שהוא אם לענו מחזי חזי או לענו איתרמי סימניו פסימניו.

ובזה אפ"ל מה שהקשו על הך דיעה דשני סימנים שאינם מובהקים הוי פסימן מובהק מהא דפרכינו מהה דתנו מצא תכריף של שטרות כו' הכ"נ ניחא לי' ללוה וקא לפי מה דאמר הגמ' התי' שני סימנים מנו וכו' ומה"ת אולם לפי הנ"ל אפ"ל דלענו זה לא הוי מדאור' דהחשש הוא שמא משקר ולא לשמא הוא כמו אחר דהרי הקא לנה ומלנה אחד וענין, ולעיל הבאתי דעת הר"ן דארכו הוי סימן מובהק מדמהני גבי גט ולפי הנ"ל אין מוכרח אף דמהני גבי גט היינו דלא נחוש למשקר (דשם יש רק חשש משקר

כנ"ל אבל לענין איתרמי סימנים פסימנים מנים אפשר דארכו לא הוי סימן מובהק דאולי נמצאו הרבה באורף זה: והנה הקצוה"ח שם הביא דעת התוס' ב'חולין ד'לא מהני סימנין לאפוקי ממון והקשה מגמ' ב"ב דף ק"ח ה' יודע בעדות קרקע כו' ושמואל אמר פשר כו' אבל גלימא לא ור"ש אמר אפי' גלימא אפשר דמכונן מדת ארכו ורחבו אבל נסכא לא ור"פ אמר אפי' נסכא אפשר דמכונן מדת משקלותיו ומוכח דמהני סימנא לאפוקי ממון ותי' דמייירי באבידה וע"ש שכ' דלדעת הנ"י דמשקל לא הוי סימן אלא באבידה אבל לאפוקי ממוןא סימן מובהק בעי ולדבריו תיקשי הא דאמרין אפי' נסכא אפשר דמכונן משקלותיו וצ"ל נמי דמפרש לה באבידה ע"ש, אבל קשה האיה אפי' דמייירי באבידה א"כ איה קאמר ר"ש אבל נסכא לא הא ר"ש גופי' ס"ל בב"מ דף כ"ג דמשקל הוי סימן ומצאתי בשטמ"ק שעמד בזה וע"ש שמפרש הסוגי' לאפוקי ממון ושלא פדעת התוס' ב'חולין דאין מוציאין ממון ע"פ סימנים, ובקושית הקצוה"ח על הנ"י אפי' ע"פ מש"כ התוס' דמשקל גבי נסכא לא הוי סימן מובהק משום דדרף לשוקלו אבל גבי בגד דאין דרף לשוקלו הוי סימן מובהק (וכ"כ גם הנמוק"י בב"מ ע"ש) ולפי מה שביארתי לעיל דרף לשוקל לא הוי נ"מ אלא לענין שקורי משקר דאמרין מחזי חזי אולם התם בב"ב דמייירי שהוא עד וגבי עד לא חיישינן דמשקר אלא שמה יש אחרת שמשקלה כזו וכלפי זה לעולם הוי משקל סימן מובהק דאין דרף להיות שני דברים במשקלים שונים דאל"כ לא הי' גם בגד משקל סימן מובהק דלענין זה אין חילוק מה שאין דרף לשוקלו כנ"ל ור"ש ס"ל דמשקל לא הוי סימן מובהק אפי' לענין זה אי יש אחרת פמותה ותרנייהו ס"ל סימנין לאו דאורייתא אבל ארכו ורחבו ס"ל דהוי סימן מובהק שאין דרף להיות ארכו ורחבו שונים וכ"ז גבי עדות אבל לענין היכי דחיישינן למשקר בנדאי לא הוי ארכו ורחבו סימן מובהק וכדמוכח פל הסוגי' בב"מ ובתוס' שם, ובשטמ"ק פ"א הכי דשמואל ס"ל דסימנין לאו דאורייתא ובאבידה תק"ח הוא ולהוציא ממון בעי סימן מובהק ולפיכך ארכו ורחבו לאו סי' מובהק הוא ור"ש ס"ל ארכו ורחבו סי' מובהק אבל משקל לא הוי סי' מובהק ור"פ ס"ל סימנים דאור' ולא בעי סי' מובהק ע"ש ודוחק לאוקמי ר"פ דהוא בתרא דלא פהלקתאאלא דאפ"ל דר"פ ס"ל דגם משקל סימן מובהק לענין עדים היכי דלא שייך שקורי משקר ודוקא באבידה אמרינן דנסכא פינו דדרף לשוקלו לא הוי סימן מובהק דלמא מחזי חזי ומשקר אבל לענין.

עדות דליכא חשש משקר רק שמה איתרמי אחרת שמשקלה כזו ע"ז אפי' דס"ל לר"פ לענין זה גם בנסכא הוי משקל סימן מובהק וכנ"ל: ב'חולין דף צ"ו אמר רבא מריש הו"א סימנא עדיף מטב"ע דהא מהדרין אבידתא פסימנא ולא מהדרין בטב"ע, ובתוס' שם הקשו דשא"ה דחשדינן לי דמשקר דהא לצו"מ מהדרין בטב"ע ותי' דהכא מייירי בטב"ע פל דהו ונהא דמהדרין לצו"מ היינו בטב"ע גמור ע"ש, וא"כ פ"א הגמ' ולא מהדרין בטב"ע היינו בטב"ע שאינו גמור ואף לצורפא מרבנן ולפ"ז פינו שפל דברי רבא מריש הוי אמינא דסימנא עדיף מטב"ע היינו מטב"ע שאינו גמור וא"כ גם הא דמסיק השתא כו' אמינא טב"ע עדיפא היינו נמי טב"ע פל דהו ולפ"ז ע"כ גם הראי' שהביא דאלת"ה היאך בנ"א מותרים בנשותיהן בלילה אלא בטב"ע דקלא הכ"נ בטב"ע הוא משום דטב"ע דקלא לא הוי טב"ע גמור דהא לטב"ע שאינו גמור בעי לאתויי ראי' דמהני, ובזה ניחא דלא מיייתי ראי' מהא דבנ"א מותרין בנשותיהן אף ביום וע"כ בטב"ע אלא דזהו טב"ע

גמור ורְבָא מִיִּיתֵי רַאִי דְאָפּ טב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר מְהֵנִי וְלִכְאוּרָה מְוֹכְרָח הוּא, וּבְזָה נִרְאָה לְדוּן בַּמ"ש הַקְצוּה"ח וְהֵנָה"מ בְּסִי פ"א לְעֵנִן טב"ע דְקָלָא אִי מוֹצִיאִין מְמוֹן ע"י וְהַקְצוּה"ח הִבִּיא רַאִי דְאִין מוֹצִיאִין מְמוֹן מְהָא דְבְעֵי גַבֵּי מְסִית שְׂיָהִיו רוֹאִין אוֹתוֹ וְשׁוֹמְעִין אֵת קוּלוֹ וּמוֹכַח דְאִין הוֹרְגִין בַּטב"ע דְקָלָא וְעִי בְנֵה"מ שְׁחַלֵּק עָלָיו, וּלְפִי מַש"כ הַדְּבָר מְוֹכְרַע מְהָא דְטְבִיעַת עֵין דְקָלָא לֹא הָוִי טב"ע גְמוּר וּלְפִיכֻף אִין הוֹרְגִין ע"י טְבִיעַת עֵין דְקָלָא וְכֵן גַּבֵּי אֲבִידָה הָא פְתָבוּ הַתּוֹס' דְדוֹנָא בַּטב"ע גְמוּר מְחִזִּירִין אֲלֵמָא אָפּ בְּאֲבִידָה בְּעֵינֵן טב"ע גְמוּר א"כ הַכ"נ בְּנֵדָא דְאִין מוֹצִיאִין מְמוֹן בַּטב"ע דְקָלָא פִּינֵן שְׁהוּא טב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר: אָמְנָם יֵשׁ לְהַבִּין הָא דְקָאֵמַר שְׁם ר"י בְּרִי דְרַב מְשַׁרְשֵׁיא תַדַּע דַּטב"ע עֲדִיף דְאֵלוֹ אֲתִי תְרִי וְאָמְרִי פְלוֹנִי דְהָאִי סִימְנָא וְהָאִי סִימְנָא קְטִיל לֹא קְטִילִין לִי וְאֵלוֹ אָמְרִי אִית לָן טב"ע בְּגוּל' קְטִילִין לִי וְהָא בְּנֵדָא טב"ע גְמוּר הוּא וּמְסוּגְל' מְשַׁמַּע דְקָאִי עַל דְבָרֵי רְבָא וְרְבָא הָא בְּאֵמַת רְצָה לְהוֹכִיחַ דַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר עֲדִיף מְסִימְנָא, אוּלַם נִרְאָה דְהָא דְאָמַר רְבָא מְרִישׁ הו"א סִימְנָא עֲדִיף הֵינֵנוּ סִימְן שְׂאִינוּ מְוֹבָהֵק שְׁהוּא סִימְן אָמְצָעֵי דְבְּסִימְנִים יֵשׁ מְוֹבָהֵקִים שְׁהֵם נִדְאִי מַה"ת וְיֵשׁ שְׂאִינָם מְוֹבָהֵקִים דַּע"ז מְסַפְקָא לָן בַּב"מ אִי סִימְנִים דְאוֹרְיִיתָא וּבַטב"ע נְמִי יֵשׁ טב"ע גְמוּר וּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְהַשְׁתָּא רְבָא קָאֵמַר דְמְרִישׁ הו"א דְסִימְן שְׂאִינוּ מְוֹבָהֵק עֲדִיף מְטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְהֵינֵנוּ דַּס"ל סִימְנִים דְאוֹרְיִיתָא וּבַטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר לֹא יְהִיבִין אֲפִי לַת"ח וְשׁוֹב אָמַר שַׁטב"ע עֲדִיף מְמַה שְׁמַתִּירִין אִיסוּר בַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְכֵן מְמַה שְׁמִתִּירִין בְּנִשְׁוֹתִיהֶם בַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְאָמַר בְּרִי דְרַב מְשַׁרְשֵׁיא תַדַּע הֵינֵנוּ דַּטב"ע גְמוּר עֲדִיף מְסִימְן מְוֹבָהֵק אֲפִי מְדַקְטְלִין בַּטב"ע וְלֹא קְטִילִין בְּסִימְנִים אֲפִי מְוֹבָהֵקִים אֲלֵמָא דְגָדַר טב"ע עֲדִיף מְסִימְנִים וְכִינֵן דְסִימְן מְוֹבָהֵק גֵּרַע מְטב"ע גְמוּר הַכ"נ סִימְן שְׂאִינוּ מְוֹבָהֵק גֵּרַע מְטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר כְּנִלַע"ד לְפָרֵשׁ הַסּוּגְל' לְדַעַת הַתּוֹס' וְהָא דְלֹא מְהַדְרִין לַת"ח בַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר אָנוּ מְוֹכְרָחִים לְזִמְר דְלֵמָא מְשׁוּם חִימוּד מְמוֹן בַּטב"ע כֹּל דְהוּ אוֹמַר בְּדַמִּי וְנִדְמָה לוֹ שְׁמַפְיָרָה, וְהֵנָה הִיש"ש בְּחֻלִין שְׁם כ' דְלַמְסַקְנָא דַּטב"ע גְרוּעַ עֲדִיף מְסִימְנָא מְהַדְרִין לַת"ח אָפּ בַּטב"ע כֹּל דְהוּ.

וְלֹא נִרְאָה פֶּן דְמַדְאָמַר רְבָא דְהָא מְהַדְרִין בְּסִימְנָא וְלֹא בַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר הָרִי פְּשִׁיטָא לִי לְרְבָא מְמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם דְלֹא מְהַדְרִין לַת"ח בַּטב"ע גְרוּעַ וְאִיךָ נִימָא דְהַדְרַר רְבָא מְזָה אַע"כ דָּגַם לְפִי הַמְסַקְנָא פֶּן הוּא וּמְטַעַם אַחַר הוּא פְּנ"ל, וּלְפַמ"ש לְפָרֵשׁ הַסּוּגְל' נִדְחָה בְּזָה מַה שְׁהַעִיר הַקְצוּה"ח הַנְּל' לְעֵנִן טב"ע דְקָלָא וְכ' דְמְסוּגְל' זֵו מוֹכַח דְקְטִילִין בַּטב"ע דְקָלָא מְדַאֲמְרִין דַּל"כ אִיךָ סוּמָא מְוֹתַר כו' אֲלֵא בַּטב"ע דְקָלָא וְאָמַר בְּרִי דְרַב מְשַׁרְשֵׁיא תַדַּע דַּטב"ע עֲדִיף דְאֵלוֹ אֲתִי תְרִי כו' ע"ש וּלְפַמ"ש לֹא קָאִי פְלֵל אַטב"ע דְקָלָא דְבָרִי דְרַב מְשַׁרְשֵׁיא קָאֵמַר לְהוֹכִיחַ דַּטב"ע גְמוּר עֲדִיף מְסִימְן מְוֹבָהֵק וְא"כ ה"ה דַּטב"ע גְרוּעַ עֲדִיף מְסִימְן שְׂאִינוּ מְוֹבָהֵק אֲבָל לְעוֹלָם לֹא קְטִילִין בַּטב"ע דְקָלָא שְׁהוּא טב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְאֲפִי אֲבִידָה לֹא מְהַדְרִין בַּטב"ע שְׂאִינוּ גְמוּר וְכַמ"ש הַתּוֹס' פְּנ"ל: וְהֵנָה רַאִיתִי לְהַנּו"ב חַאה"ע (מַה"ק סִימְן ל"ח) שְׁכ' עַל הַגַּמ' דְאֵלוֹ אֲתִי בִי תְרִי וְאָמְרִי פְלוֹנִי דְהָאִי סִימְנָא קְטִיל נְפִשָׁא לֹא קְטִילִין לִי דְבְּסִימְן מְוֹבָהֵק קְטִילִין לִי וְע"ש שְׁתַּמָּה עַל הַרְמַב"ם שְׁלֹא הִבִּיא דִין זֶה דְלֹא קְטִילִין ע"י סִימְנִים וְתִי מְשׁוּם דְסוּגְל' קָאִי לְמ"ד סִימְנִים דְאוֹרְיִיתָא וְהַרְמַב"ם לְטַעַמִי דְסִימְנִין דְרַבְנֵן וּלְפִיכֻף בְּנֵדָאִי לֹא קְטִילִין לִי אֲבָל בְּסִימְן מְוֹבָהֵק קְטִילִין לִי, וְתַמָּה אֲנִי דַּאֲמַאי לֹא אֲשַׁמְעִינוּ הַרְמַב"ם דִּין זֶה דְקְטִילִין בְּסִימְן מְוֹבָהֵק

דְּבֻדָּאֵי חִידוּשׁ גָּדוֹל הוּא דְקַטְלִינָן ע"י סִימָנִים וּלְדַעְתִּי הוּא מִקְלָתָא דְתַמִּיהָא לֹא מֵר
דְּקַטְלִינָן ע"י סִימָנִים וְזֶה לֹא שְׁמַעְנוּ, וּמִשׁ"כ שֵׁם עוֹד דְּלִפְיָךְ אֶמְרִי בְּגַמ' דְּלֹא קַטְלִינָן
בְּסִימָנִים אֲף לְמ"ד סִימָנִים דְּאוּר' דְּסִימָנִין מְאַבְיָדָה יְלִפִּינָן וְדוֹקָא הֵתֵם שְׂאִין א' טוֹעֵן בְּרִי
כְּנִגְדוּ אֲבָל הֵיכָא שְׁהֵהוּרְג טוֹעֵן בְּרִי שְׁלֹא הֵרַג אֲלִים בְּרִי דִידִן' דְּלֹא נְסֻמוּ אֲסִימָנִין וְאֲף
אִם מוֹדָה שְׁהֵרַג מ"מ הָנִי הֵתְרָאֵת סָפֵק בְּעַת הֵהִתְרָאָה ע"ש וּג"ז תְּמוּהָ נְכִי לֹא עֲסָקִינָן
דְּבַעַת שְׁהֵתְרוּ בּוּ רָאוּ אוֹתוֹ הֵיטֵב בִּטְב"ע וְהֵתְרוּ בּוּ דְהָנִי הֵתְרָאֵת וְדָאֵי דְפְשִׁיטָא דְלֹא
חִיִּישִׁינָן שְׁמָא לֹא יִכִּירוּהוּ אוֹתוֹ אַח"כ בִּטְב"ע דָּא"כ בְּכ"מ הָנִי הֵתְרָאֵת סָפֵק שְׁמָא יִשְׁכַּחוּ
הַעֲדִים הֵטְב"ע וְלֹא יִכִּירוּהוּ אֲלֵא דְלִזְהָ וְדָאֵי לֹא חִיִּישִׁינָן וְאִם שְׁכַחוּ אַח"כ הֵטְב"ע וְיַדְעוּ
רַק דְּפִלוּנֵי דְהָאֵי סִימָנָא קַטְל בְּוֹדָאֵי לֹא קַטְלִינָן אֲף שְׁמוּדָה וְהֵכָא הָא לֹא הָנִי הֵתְרָאֵת סָפֵק
כְּנ"ל (וְעֵינֵין בְּשׁו"ת רַעַק"א סִי' ק"ז), וְגַם מִשׁ"כ דְּיִלְפִינָן מְאַבְיָדָה וְהֵתֵם אִין אַחַר טוֹעֵן
בְּרִי כְּנִגְדוּ יִקְשָׁה מְהָא דְאָמַר רַבָּא אַתְצ"ל סִימָנִין דְּאוּר' סִימָנִין וְסִימָנִין יְנִיח וְעִי' בִּש"מ
דְּאֶפְי' אִם אַחַד אוֹמַר סִימָן מְוִבְהָק וְהַשְׁנִי סִי' שְׂאִינוּ מְוִבְהָק כִּינָן שְׁשִׁנִּיהֶם מֵה"ת יְנִיח
וּמוֹכַח לְהִדְיָא דָּאִם א' אוֹמַר סִימָן וְהַשְׁנִי אִין לֹו סִימָן אֲף שְׁמַכְחִישׁוּ בְּבָרִי שְׁהוּא שְׁלוֹ מ"מ
אֲסִימָנִין סְמִכִינָן וּכ"נ בְּרוּר דָּאִם אוֹמַר סִימָן אֲף שְׁהַמוּצָא מְכַחִישׁ אוֹתוֹ בְּבָרִי יְהִיבִין לִי,
וּגְדוּלָה מְזוּ כ' הַש"מ בְּשֵׁם הַרְבֵּה רֵאשׁוּנִים לְהוֹכִיחַ דָּאִם מְבִיא עֲדִים שְׁחַפְּזֵן פְּלוּנֵי שְׁפָךְ
וְכָךְ סִימָנִין שְׁלוֹ מוּצִיאִין מִיַּד אַחַר וְכֵן הוֹכִיחוּ מַגְמ' ב"ב קכ"ח, וְאֲף לְדַעַת הַתּוֹס' חוֹלִין
דָּאִין מוּצִיאִין ע"פ סִימָנִים הוּא רַק מְשׁוּם חֲזַקְתָּ מְמוֹן דְּבִאֲבִיָּדָה דְּיִלְפִינָן מִיָּדָה לִיכָּא חֲזַקְתָּ
מְמוֹן וְלִשְׁי' הַתּוֹס' ג"כ פְּשוּט דְּלֹא קַטְלִינָן ע"י סִימָנִים מְשׁוּם דְּמוּצִיאִין אוֹתוֹ מְחֻזְקָתוֹ וְיֵמָה
דְּסְמִכִינָן בֵּא"א אֲסִימָנִין אֲף דְּאִיכָּא חֲזַקָה כְּבָר הָאֲרִיכוּ בְּזֵה הָאֲחֻרוּנִים וְעכ"פ גַּם לְדַבְּרִי
הַתּוֹס' פְּשוּט הוּא דְּוֹנְקָא לְהוּצִיא מְחֻזְקָתוֹ לֹא מְהִינֵי סִימָנִין אֲבָל בְּאַבְיָדָה אֲף שְׂאֵחַר אוֹ
הַמוּצָא מְכַחִישׁוּ בְּבָרִי עכ"ז יְהִיבִין לִי כְּדְמוּכַח בְּכ"מ כְּנ"ל, וּבְעֵיקַר הַדְּבָר אַמְאִי לֹא
קַטְלִינָן בְּסִימָנִין נ"ל דְּכָבֵר הַקְּשׁוּ הָרֵאשׁוּנִים אִיף יְלִפִּינָן אִיסוּרָא מְמֻנָּא לְאַהֲדוּרֵי גִט
אַשָׁה בְּסִימָנִין וַאֲפ"ל מְשׁוּם דְּיִלְפִינָן דְּבָר דְּבָר מְמֻנָּן וְיִלְפִינָן נְמִי לְקוּלָּא אֲבָל דִּינֵי נְפִשׁוֹת
בְּוֹדָאֵי לֹא יְלִפִּינָן מְמֻנָּן וְעֵינֵין.

וְהִנֵּה בְּהָא דָּאִם אַתִּי סְהַדִּי וְאַמְרִי פְּלוּנֵי דְהָאֵי סִימָנָא קַטְל לֹא קַטְלִינָן לִי קְשָׁה לְכָאוּ' בְּהָא
דְּאֶמְרִינָן בְּכ"מ ק"מ אַחַר דְּתֵם קַטְלִינָן לִי מוּעֵד הֵיכִי מְשַׁפְּחַת לֵה וּמְשַׁנֵּי בְּמִפְרִין בְּעַל
הַשׁוּר וְאִין מְפִרִין אֵת הַשׁוּר אֲלֵא הֵיכִי מְיַעֲדִי לִי דְאֶמְרִי תוּרָא נְגַחְנָא אִית לָךְ בְּבִקְרָךְ
כו' וּלְפ"ז בְּפִשְׁטוֹת מְשַׁפְּחַת לֵה שְׁהַעֲדִים מְפִרִין אֵת הַשׁוּר ע"י סִימָנִים שְׁזָהוּ הַנּוֹגַח דְּלֹא
קַטְלִינָן לִי דְהָא אֶמְרִי כְּמִיתַת בְּעָלִים כְּךָ מִיתַת הַשׁוּר אֲבָל מ"מ מְחֻנְיָב לְשְׁמוּר אוֹתוֹ דְהָא
אִפִּי מְמוֹן מְפִקִינָן ע"י סִימָנִים לְדַעַת הָרֵאשׁוּנִים כְּנ"ל וְנִגַּח אַח"כ עוֹד וּלְבִסוּף הַפִּירוּ
אוֹתוֹ וְצ"ע: בְּשׁו"ע חו"מ סִי' רס"ז פְּסָקִינָן בְּמוּצָא אֲבִיָּדָה שׁוּטְחָה לְצוּרְכָה אֲבָל לֹא
לְצוּרְכוֹ וּלְצוּרְכָה וְהוּא בְּעִי' דְּלֹא אִינְפִּשְׁטָא בְּכ"מ דָּף ל' וּלְפִיכָךְ אֲזִלִּינָן לְחוּמְרָא וּכ"כ
הָרֵאשׁוּנִים וְהָרֵא"ש ע"ש, וּבִס' תְּבוּנָה הַעִיר גָּאוֹן אַחַד דְּלֹאוּ מְשׁוּם חוּמְרָא פְּסָקִינָן הֵכִי
אֲלֵא מְעִיקַר הַדִּין וְהוּא ע"פ סוּגְי' דְּפִסְחִים כ"ה דְּפִלִּיגִי אֲבִי' וְרָבָא בְּלֹא אֶפְשָׁר וְקַמְכּוּנִין
וְאַמְרִינָן אֲלִיכָּא דַר"ש דַּס"ל דְּבָר שְׂאִין מְתַכּוּנִין מוֹתֵר כו' ע"ל"פ דְּאָסוּר כִּי פְּלִיגִי אֲלִיכָּא
דַר"י וְע"ש שְׁהַקְּשָׁה הַגְמ' מְאַבְיָדָה שְׁוּטְחָה לְצוּרְכָה נְזַדְמְנוּ לֹו אוּרְחִים לֹא יִשְׁטַחְנָה כו'
כִּין לְצוּרְכָה כִּין לְצוּרְכוֹ, וְעִי' בְּרִש"י וְשֵׁם וְז"ל אֲלֵמָא אַע"ג דְּלְצוּרְכָה הוּא וְהִינָנוּ לֹא
אֶפְשָׁר הוּאִיל וּמְתַכּוּנִין לְהַתְּכַד בְּשָׁל חֲבִירוֹ בְּאוּרְחִין חֲשִׁיב לֵה גְזֵל וְאָסוּר ע"ש וּמַעֲתָה

הרי מבואר דאי גימא דלא אפשר וקא מפונין אסור גם לצורכו ולצורך אסור וכיון דאנו קי"ל כר"ש דלדידין לא אפשר וקמכונן אסור א"כ הרי מעיקר הדין אסור לצורכו ולצורכה ע"ש אמנם אם איפה פן הוא קשה להלום שתי השמועות דפסחים וב"מ דהא בפסחים מוכח להדין דלצורכו ולצורכה אסור לר"ש וא"כ מאי קמבעי להגמ' בב"מ פיון דקי"ל כר"ש, ועוד הנה התוס' והראשונים שם כתבו דהאי בעי' הוא משום דחיישינן שפא גיחנה שטוחה יותר מפדי צורכה ותתקלקל ולפיכך בס"ת מותר לקרות פשפוחה ולא חיישי דכיון שקבעו לו זמן כו' וכן פלי נחנשת וכלי פסח אפי' לצורכו תני' לקמן דמותר להשתמש בו פיון שע"י אותו תשמיש לא יוכל לבוא לידי קלקול ע"ש ומתבאר מזה דהאי בעי' הוא משום שפא גיחנה שטוחה יותר מפדי צרכה אבל שם בפסחים דר"ל דאסור מפני דהוי לא אפשר וקמכונן והטעם הוא מפני שבעת מעשה הוי גזל כפי' רש"י ולא מפני שפא גיחנה אח"כ יותר מפדי צרכה וכיון שהאסור הוא בעת מעשה במה שפכונן להתכבד והו"ל גזל א"כ תיקשי הכ"נ בספר אמאי קורא בהן נהי שלא יוכל לבוא אח"כ לידי קלקול מ"מ בעת שקורא הרי נהנה משל חבירו והוי גזל ואסור וביותר גבי פלי פסח דמשתמש בהן אפי' לצורכו בלבד וכמ"ש התוס' הא בנדאי הוי גזל ואסור אבל לפענ"ד השמועות מתאימות שפיר דבעית הגמ' בב"מ נדאי הוא משום דחיישינן שפא גיחנה יותר מפדי צרכה עד שיתקלקל (והא דבעי לפשוט מהא דבשביל שתינוק ותידוש פסולה היינו משום דס"ד דגם התם לפיכך פסולה משום דחיישינן שפא גיחנה לידוש גם אחר ההנקה (וכן מבואר בשטמ"ק) ומשני דמה"ת אסור] ולפ"ז אי גימא דלצורכו ולצרכה מותר והיינו דלא חיישינן שפא גיחנה יותר מפדי צרכה א"כ ע"כ אין הבעלים מקפידים ע"ז כיון שהוא גם לצרכה ולשפא גיחנה יותר הא לא חיישינן ולהכי אפי' גימא לא אפשר וקמכונן אסור נמי מותר הכא דמאי שני' לאסור הואיל וקמכונן פיון שאין הבעלים מקפידים ע"ז ואין פאן גזל פלל ולפ"ז נמי בספר שפנדאי לא יבוא לידי קלקול וכן בכלי נחנשת כמ"ש התוס' אין הבעלים מקפידים בנדאי ולהכי אין ענין לאסור מטעם לא אפשר וקמכונן פיון שאין פאן גזל פלל והוי כמו שנתרצו הבעלים, אוכלם אי גימא דלצורכו ולצורכה אסור והיינו כמ"ש התוס' שפא גיחנה יותר מפדי צרכה וחיישינן שפא הבעלים מקפידים ע"ז במה שהוא ג"כ נהנה ממנה דשפא גיחנה יותר מדאי עכ"ז זה דוקא אם לא אפשר וקמכונן אסור אבל אם לא אפשר וקמכונן מותר גם זה מותר ואף שהבעלים מקפידים ע"ז במה שמתכבד בה מ"מ פיון דכל לא אפשר וקמכונן מותר ה"נ לא איכפת לן מה שהבעלים מקפידים ע"ז ואיכא איסור גזל פיון דלא אפשר, ולפ"ז הסוג' בפסחים קאי אי גימא דבעי' דב"מ הוא לאסור ומטעם שהבעלים מקפידים ומוכח מזה דלא אפשר וקמכונן אסור דאם מותר לא חיישינן במה שהבעלים מקפידים פנ"ל אבל אי גימא דלצורכו ולצרכה מותר והיינו דלא חיישינן שגיחנה יותר מדאי ואין הבעלים מקפידים א"כ אפי' לפי מה דקי"ל כר"ש דלא אפשר וקמכונן אסור נמי מותר הכא פיון שאין הבעלים מקפידים ואין פאן איסור פלל, ולפ"ז הפוסקים שפסקו דלצורכו ולצרכה אסור ע"כ משום דהוא בעי' דלא איפשטא ולחומרא דאי גימא דמותר אפי' לר"ש דס"ל לא אפשר וקמכיון אסור נמי מותר הכא פנ"ל אלא דכל הסוג' דפסחים הוא את"ל ובבעי' דב"מ אזלינן לחומרא ולפיכך פסקו הפוס' לחומרא דלצורכו ולצרכה אסור והיינו כמ"ש התוס' שפא גיחנה יותר מפדי צרכה ואף דלא אפשר מ"מ הא קי"ל כר"ש

דלא אַפְּשֵׁר וְקַמְכּוֹנֵן אָסוּר כּוֹן נ"ל לְכַוֵּן הַשְׁמוּעוֹת בַּעֲזוֹ"ה: סִימָן נח בְּדִין הַמוֹצֵא מְצִיאָה לָא יִשְׁבַּע.

כְּשׁוֹ"ע חו"מ סו"ס רס"ז פֶּתַח הַמוֹצֵא מְצִיאָה לָא יִשְׁבַּע מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם שְׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר יִשְׁבַּע יְנִיחַ הַמְצִיאָה וְיִלְךָ לוֹ פְּדֵי שְׁלֵא יִשְׁבַּע אִפִּי מְצֵא כִּיס וְטוֹעֵן בַּעַל הַמְצִיאָה שְׁשֵׁנִי כִּיסִים קְשׁוּרִים הָיוּ וְאֵי אַפְּשֵׁר שְׁיִמְצֵא הָאֶחָד אֵא"כ נִמְצָא הָאֶחָד הַקְּשׁוּר עִמּוֹ הָרִי זֶה לֹא יִשְׁבַּע עַכ"ל וְהוּא מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם סוֹף פִּי"ג מֵה' גְּזִילָה וְאַבְיָדָה ע"ש, וְהַסְמ"ע פֶּתַח וַ"ל וְאֵם טָעַן רְאִיתִי שֶׁהִגְבַּהַת שְׁנֵי כִּיסִים שְׁלִי נִרְאָה שְׁאִין זֶה פְּדִין אֲבִיָּדָה וּמְצִיאָה אֲלֵא כְּשֶׁאֵר טוֹעֵן וְנִטְעֵן וְצָרִיךְ לִישְׁבַּע שְׁלֵא מְצֵא אֲלֵא אֶחָד עַכ"ל, וְהַט"ז שֵׁם הַשִּׁיג עַל הַסְמ"ע וְע"ש שֶׁפֶתַח וַ"ל דַּמְש"כ הַסְמ"ע הוּא תְּמוּדָה דַּמ"ש מְטוֹעֵן הַחֲחֻרְתִּי לָךְ אֶחָד מֵהֶם דִּישׁ ג"כ חִילּוּק דְטוֹעֵן וְנִטְעֵן בִּינֵיהֶם וְאַפ"ה חֲשׂו חֲכָמִים שְׁמָא יִמְנְעוּ מִלְּהִגְבִּיָּה מְצִיאָה פֶּן יָבוֹא לִידֵי שְׁבוּעָה וְה"נ כּוֹן הוּא פִּינּוֹן שְׁזָה הַמוֹצֵא אִינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהִבְעֵלִים רוֹאִים אוֹתוֹ אִם תִּזְקִיקוּהוּ לִישְׁבַּע כְּשִׁטְעֵן רְאִיתִי שֶׁהִגְבַּהַת שְׁנֵיהֶם כ"א יִתִּירָא מְזָה פֶּן יִטְעוֹן עָלָיו הַבְּעֵלִים אַח"כ כּוֹן וּמִפְּתַח זֶה יִמְנְעוּ מִלְּהִגְבִּיָּה לְהַשִּׁיב וְקו"ח מִהַחֲחֻרְתִּי לָךְ אֶחָד דְשֵׁם יֵשׁ תִּיקוֹן בְּדָבָר דִּיחֻזֵּר לוֹ בְּפִנֵּי עֵדִים וְאַפ"ה חֲכָמִים חֲשׂו בְּדָבָר קו"ח בְּזָה ע"כ נִלְע"ד שֶׁבְּכָל גְּוֹנֵי שְׁמוֹצֵא בְּעֵנִין שְׁיֵשׁ עָלָיו שֵׁם מְצִיאָה אִין עָלָיו שׁוּם שְׁבוּעָה כְּנִלְע"ד עַכ"ל הַט"ז וְהִנֵּה מִתְחִילָה אוֹמֵר דְּכַדְבְּרֵי הַסְמ"ע מִפְּנֵי בְּהִדְיָ בְּדָבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְעֵינֵן בַּחֲ"ה הַרְשָׁב"א, גִּיטִין דָּף נ"א ד"ה אָמַר ר"י וַ"ל שְׁמוּעָה זֶה רַבּוֹ פִּירוּשׁוֹ וְעִיקְרוֹן שֶׁל דְּבָרִים דְּהָא דר' יִצְחָק בְּשֶׁהִלָּה טוֹעֵן בְּרִי כו' וְכֵן א"א לְפָרֵשׁ בְּשֶׁזָּה טוֹעֵנוּ בְּרִי גְּמוּר כְּלוּמַר אֲנִי רְאִיתִיךָ מִגְּבִיָּה שְׁתִּיָּהוּ אוֹ מוֹשֶׁף בְּשֵׁנֵי שְׁנוּרִים דַּא"כ כו' אֲלֵא בְּרִי גְּמוּרָה הִיא וְחִיָּב עָלֵי וְלֹא תִקְנוּ בְּזוֹ וְהָכִי אִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי תְּנִי יְכוּל אִם אָמַר לוֹ שְׁנֵי שְׁנוּרִים מְצֵאתָ לִי וְהוּא אוֹמֵר לֹא מְצֵאתִי אֲלֵא אֶחָד יְכוּל יְהֵא חִיָּב ת"ל אוֹ מְצֵא אֲבָדָה וְכַחֲשׁ בָּהּ פֶּרֶט לְזָה שְׁלֵא כַּחֲשׁ אֲבָל אִם א"ל עוֹמֵד הִתִּי בְּרֵאשׁ גְּגִי וְרֵאִיתִיךָ מוֹשֶׁף שְׁנֵי שְׁנוּרֵי שְׁנֵי שְׁנוּרִים קְשׁוּרִים מְשַׁכְּתָ לִי וְהוּא אוֹמֵר לֹא מְשַׁכְּתִי אֲלֵא אֶחָד לֹא בְּזָה תִקְנוּ אֲלֵא הָכִי פִירוּשׁוֹ כְּגוֹן שְׁאָמַר לוֹ עוֹמֵד הִתִּי בְּרֵאשׁ גְּגִי וְרֵאִיתִיךָ מוֹשֶׁף שְׁנוּרִים וְשְׁנֵי שְׁנוּרֵי קְשׁוּרִים הָיוּ פִּינּוֹן שְׁמִשְׁכַּת אֶת הָאֶחָד חֲזָקָה גַּם אֶת הַשְׁנֵי מְשַׁכְּתָ וְדַכּוּתָה גְּבִי כִּיסִין בְּאוֹמֵר רְאִיתִיךָ מִגְּבִיָּה אֲבָל אִינִי יוֹדֵעַ כְּמָה מְשׁו"ה גְּבִי כִּיסִים חֲשָׁבִינּוּ לָהּ בְּטַעֲנַת בְּרִי לִישְׁבַּע עָלֵי דְכִינּוֹן שְׁהוּא בְּרִי בְּאֶחָד מֵהֶם גַּם בְּשֵׁנֵי חוֹשְׁבִין אֲנִן אוֹתוֹ כְּבָרִי חֲזָקָה כִּיסִין לֹא מְנַתְּחֵי אֲבָל שְׁנוּרֵין פִּינּוֹן דְּמִנְתְּחֵי אֶהְדְּדִי כו' הַלְּפָךְ בְּכִיסִין הִי לוֹ לִישְׁבַּע אֲלֵא שְׁמִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם פְּטָרוּהוּ ור' יִצְחָק לִית לִי מִתְּנִי וְחִיָּב בְּכִיסִין כו' עַכ"ל ע"ש הָרִי מְבוֹאָר בְּהִדְיָ דְכְּשִׁטְעוֹן בְּרִי אֲנִי רְאִיתִיךָ שֶׁהִגְבַּהַת שְׁנֵי כִּיסִים חִיָּב שְׁבוּעָה אִפִּי לְמִתְּנִי וְכִמוֹ שֶׁהִבִּיא רֵאִי מִהִירוּשְׁלָמִי דְלֹא בְּזָה תִקְנוּ כו' וְכַמְש"כ הַסְמ"ע.

וְכ"כ בְּהִדְיָ בַחֲ"ה הָרִיטְב"א בְּגִיטִין שֵׁם וַ"ל בְּאַמְצַע הַדְּבוּר וְכֵן לִיכָא לְפָרֵשׁ כְּשִׁטְעוֹנוֹ שְׁנֵיהֶם כְּגוֹן שֵׁא"ל עוֹמֵד הִתִּי בְּרֵאשׁ הָהָר וְרֵאִיתִיךָ שְׁמִצְאָתָ שְׁנֵי כִּיסִים שְׁנִפְלוּ מִמֵּנִי וְהוּא אוֹמֵר לֹא מְצֵאתִי אֲלֵא אֶחָד דְּבָהָא אִפִּי תִנָּא דְּמִתְּנִיתִין לֹא הָוָה פּוֹטֵר מְשׁוּם תִּיקוֹן הָעוֹלָם דְּהָא מוֹדָה מְקַצָּת גְּמוּר הוּא פִּינּוֹן שְׁהוּא רְאָה הַפֶּל וְהו"ל כְּטוֹעֵנוּ מְנָה לִי בִּינְדָךְ וְהִלָּה אוֹמֵר אִין לָךְ בִּינְדֵי אֲלֵא נ' וְחִיָּב וְהָכִי מוֹכַח בִּירוּשְׁלָמִי דְּבַעֲיָנּוּ לְמִיכְתָב קָמֵן כו' וְע"ש דְּפִירוּשׁ כַּמ"ש הַרְשָׁב"א פַּנ"ל, הָרִי מְבוֹאָר בְּהִדְיָ כַּמ"ש הַסְמ"ע הַנ"ל דְּכְּטוֹעֵן בְּרִי רְאִיתִיךָ שֶׁהִגְבַּהַת שְׁנֵי כִּיסִים וְהוּא אוֹמֵר לֹא מְצֵאתִי אֲלֵא אֶחָד חִיָּב שְׁבוּעָה וְאִין כְּפִאֵן מְשׁוּם

תיקון העולם כולו, וכן הרמב"ן בחי' גיטין שם הביא דברי הירושלמי הנ"ל דאם א"ל עומד הייתי בראש גגי וראיתיך מושף שני שונרים קשורים והוא אומר לא משכתי אלא אחד לא בזה תקנו וע"ש שהאר"י בפי' דברי הירושלמי ומשמע שם דהכי ס"ל, וכ"כ המהרש"ל ביש"ש בגיטין שם וע"ש שכ' וראיתי להעתיק מחי' רש"י א' שכתב דברים נכונים בפי' המשנה והסוגיא וע"ש שהעתיק כל דברי הרשב"א הנ"ל ואח"כ סיים וקיי"ל כמתניתין שכל ענין אינו נשבע אם לא בברי גמור שאומר אני ראיתיך שהגבית וכו"ש דבזה לא הוי בכלל משיב אבידה ופשיטא שנשבע אפי' לדעת המשנה וכאשר כתב הרשב"א וכן עיקר עכ"ל ע"ש (וכן המהרש"ל בהגהותיו העתיק דברי הרשב"א ע"ש) עכ"פ הרי מבואר בהד"ל בחי' הרשב"א והריטב"א ובס' יש"ש ומשמעות הרמב"ן כמש"כ הסמ"ע, וגם מדברי הרמב"ם והטור וש"ע שכתבו המוצא מציאה לא ישבע כו' אפי' טען בעל המציאה ששני פיסים קשורים היו וא"א שימצא האחד אא"כ נמצא האחר הקשור עמו ה"ז לא ישבע ע"ש ואי ניא דגם בטוען ראיתי שהגבית שני פיסין ג"כ לא ישבע א"כ אמאי לא כתבו רבותא יותר אפי' כשטוען ראיתי שהגבית שני פיסין והוא אומר לא מצאתי אלא א' ה"ז לא ישבע ובע"כ מוכרח כדברי הסמ"ע דבכה"ג באמת צריך לישבע: ומה שהקשה הט"ז על הסמ"ע דמ"ש מטוען החזרתי לה אחד מהם דיש ג"כ חילוק דטוען ונטען ביניהם ואפ"ה פטור משבועה משום דחשו חכמים שפא ימנעו מלהגביה מציאה וה"נ כן הוא כו', תמהני מאד דמנ"ל להט"ז דין זה בפשיטות דבטוען החזרתי לה אחד מהם ובעל אבידה טוען לא החזרת לי דפטור משבועה מפני תיקון העולם דהנה הראשונים סתמו דבריהם בזה דהנה הרמב"ם והשו"ע לא הזכירו דבר מדין אם נחלקו בחזרה רק הטור כתב שניהם וז"ל המוצא מציאה לא ישבע כו' ואפ"ל אם טוען שני פיסים מצאת לי והן קשורין כו' וזה אומר לא מצאתי אלא אחד או שאומר שנים מצאתי והחזרתי לה א' מהם אין צריך לישבע ע"ש.

אכן נראה דמדברי הטור אין ראיה דמ"ש"כ דגם באומר שנים מצאתי והחזרתי לה א' מהם א"צ לישבע אין הטעם כולו משום תקון העולם דחשו חכמים שפא ימנעו מלהגביה מציאה דאפ"ל דבחזרה שהיא טענת ברי לא שייך תיקון העולם, אלא מפני דבאומר לא מצאתי אלא אחד מהם א"צ לישבע מפני תיקון העולם ממילא גם באומר החזרתי לה א"צ לישבע דנאמן במגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא א' והי' פטור משבועה ולהכי גם באומר החזרתי לה אחד מהם פטור משבועה מטעם מגו והטור לטעמי' אזיל דס"ל דאמרינן מגו לאפטורי משבועה וכשי' אביו הרא"ש שהביא בס' רצ"ו ע"ש, ובזה אפ"ל דמה שהשמיט הרמב"ם והשו"ע הדין באם אמר החזרתי לה אחד מהם משום דלטעמי' הוא אזלי דהרמב"ם ס"ל דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה וכ"כ הב"י בשו"ע סי' רצ"ו ולהכי באומר החזרתי לה א' מהם צריך לישבע דאין בזה משום תיקון העולם פנין שהוא טענת ברי והטור לשיטתו דס"ל דאמרינן מגו לאפטורי משבועה ולכן פסק דא"צ לישבע באומר החזרתי א' מהם דאף דליכא משום תיקון העולם מ"מ פטור מטעם מגו וכנ"ל אמנם בעיקר טענת חזרה באומר החזרתי לה אחד מהם אי נשבע הוא מחלוקת בירושלמי דגיטין שם וז"ל הירושלמי תמן תנינן כו' א"ר לעזר תקנה ביה פדרה שתקנו במציאה דתנינן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם א"ר בא מתניתין בשאמר לו שני שונרים מצאת לי אבל אם אמר לו שני שונרים מצאתי לה והחזרתי לה את

שניהם והוא אומר לא התזרת לי אלא אָחַד לֹא בָּזָה תִּקְנֹוּ וְגַי' הֶרִיטְבֵי"א אָבֵל אִם א"ל שְׁנֵי שְׁנוּרִים מְצֵאתִי לָךְ וְהִתְזַרְתִּי לָךְ א' מֵהֶם וְהוּא אֹמֵר לֹא הִתְזַרְתִּי לִי לֹא בָּזָה תִּקְנֹוּ וְעֵינַי בְּשִׁירֵי קִרְבֹּן מֵה שֶׁהִגִּיחַ וְכִינּוֹן לְגִי' הֶרִיטְבֵי"א] ר' פֶּדֶת בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן בָּזָה תִּקְנֹוּ אָבֵל בְּרֵאשׁוֹנָה דְּבַר תּוֹרָה הוּא כו' פֶּרֶט לָזָה שְׁלֹא פָחַשׁ אָבֵל אִם אָמַר לוֹ עוֹמֵד הֵיטִי בְּרֵאשׁ גַּי וְרֵאִיתִיךָ מוֹשֵׁף שְׁנֵי שְׁנוּרִים קְשׁוּרִים כו' וְהוּא אֹמֵר לֹא מְשַׁכְּתִי אֶלָּא אָחַד לֹא בָּזָה תִּקְנֹוּ עכ"ל.

וְעֵינַי בְּחֵי' הֶרִיטְבֵי"א שְׁפִי' לְהִירוּשָׁלַיִם בְּשֵׁם רַבּוֹ וְנ"ל דְּטַעַמָּא דַּר' בָּא מִשׁוּם דְּסִבֵּר דְּשְׁנוּרִים לֹא מִנְתַּחֲזֵי אֶהְדְּדִי וְהִכָּא פְּשָׁבָא זֶה נֶאֱמַר עוֹמֵד הֵיטִי וְרֵאִיתִי שְׁמַצָּא שׁוֹר א' שְׁלִי וְהוּוּ ב' קְשׁוּרִין וְכִינּוֹן שְׁמַצָּאתָּ הָא' אַף הַב' מְצָאתָּ זֹו הִיא טַעֲנַת בְּרִי וּמְדִינָא חֲזִיב אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקוֹן הָעוֹלָם פְּטוּרוֹהוּ כו' וּמִשׁוּם דְּאִינוּ בְּרִי גְמוּר פִּינּוֹן שְׁהוּא לֹא רָאָה מִמֶּשׁ שְׁמַצָּא שְׁנֵיהֶם מִיהוּ לְעֵנִין שְׁבוּעָה פְּבָרִי דְּמִי אִי לָאוּ מִשׁוּם תִּקְנָה אָבֵל בְּבָרִי גְמוּר כְּגוֹן דְּפְלִיגִי בְּחֻזְרָה חֲזִיב דְּלֹא תִּקְנֹוּ בּוֹ מִשׁוּם דְּמוֹדָה מְקַצָּת גְמוּר הוּא אַע"פ שְׁמַחְלָקוֹתֶם מְחַמַּת מְצִיאָה ר' פֶּדֶת בְּשֵׁם ר"י בָּזָה תִּקְנֹוּ פִי' כְּשִׁמְחָלָקוֹתֶם בְּחֻזְרָה אַע"ג דְּבָרִי גְמוּר וּמוֹדָה מְקַצָּת גְמוּר פִּינּוֹן מְחַלָּקוֹתֶם מִשׁוּם מְצִיאָה תִּקְנָה תִּקְנֹוּ בָּהּ אָבֵל הֶרֵאשׁוֹנָה דְּבַר תּוֹרָה כו' הוּא דְּפִטוּר וְלֹא מִשׁוּם תִּקְנָה מִשׁוּם דְּסִבֵּר דְּשְׁנוּרִים מִנְתַּחֲזֵי אֶהְדְּדִי וְלִיכָּא טַעֲנַת בְּרִי כו' אָבֵל אִם א"ל כו' רֵאִיתִיךָ מוֹשֵׁף שְׁנֵי שְׁנוּרִים קְשׁוּרִים וְהוּא אֹמֵר לֹא מְשַׁכְּתִי אֶלָּא אָחַד לֹא בָּזָה תִּקְנֹוּ פִי' וְנֶאֱפִי' ר"י מוֹדָה בְּהָא מִשׁוּם דְּזִהוּ כְּאוֹמֵר לְחַבְרִי מְנָה לִי בִּידָךְ וְהִלָּה אֹמֵר אִין לָךְ בִּידֵי אֶלָּא נ' דְּחֲזִיב כו' וְלִמְדֵנוּ מִהִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹא תִּקְנֹוּ בְּמְצִיאָה אֶלָּא כְּשֶׁהִבְרִי בָּא מְחַמַּת הַמְצִיאָה כְּלוּמַר שְׁהוּא אִינוּ בְּרִי אֶלָּא מְחַמַּת מֵה שְׁמוֹדָה לוֹ אוּ מְחַמַּת דְּבַר אַחַר אָבֵל כֹּל הִיכָּא שְׁהוּא בְּרִי מְחַמַּת עֲצָמוֹ כְּגוֹן שְׁרָאָה הָעֵנִין כְּכִי הָא וְדֵאִי לֹא תִּקְנֹוּ וְלִמְדֵנוּ ג"כ מִהִירוּ' אֶלִּיבָא דַּר"י דַּע"ג דְּפְלִיגִי בְּחֻזְרָה דְּהוּי בְּרִי גְמוּר פִּינּוֹן דְּעִיקַר דִּינָם בָּא מְחַמַּת הַמְצִיאָה דְּגַם בָּזָה תִּקְנֹוּ כו' וְרַמְבַּ"ן פִי' דַּר"א וְר"י לֹא פְלִיגִי אִי מִנְתַּחֲזֵי אִי לֹא דְּכוּלְהוּוּ ס"ל דְּשְׁנוּרִים מִנְתַּחֲזֵי אֶלָּא פְלִיגִי דַּר"א סִבֵּר נְשַׁבְּעִין עַל טַעֲנַת שְׁמָא כו' וְאִי לָאוּ מִשׁוּם תִּקְנָה הִי חֲזִיב ד"ת וְנֶאֱתָא ר"י לֹמַר דְּזִהוּ מְדִינָא פְטוּר דְּהוּי טַעֲנַת שְׁמָא וְכִי תִּקְנֹוּ בְּמְצִיאָה כְּשַׁחֲלוּקִין עַל הִתְזַרְתָּ דְּמְדִינָא חֲזִיב דְּהוּי טַעֲנַת בְּרִי וּמִשׁוּם תִּקְנָה פְטוּר עכ"ל הֶרִיטְבֵי"א ע"ש וְעֵינַי בְּפָנֵי מֹשֶׁה וּבְקִרְבֹּן עֲדָה שְׁפִירְשׁוּ מ"ש בִּירוּשָׁלַיִם מִתְּנִי' בְּשִׁאֲמַר שְׁנֵי שְׁנוּרִים מְצָאתָּ לִי וְהִינּוּ שְׁזָה אֹמֵר לֹא מְצָאתִי אֶלָּא אָחַד הִלְכֶךָ פְטוּר מִשְׁבוּעָה דְּזִהוּ טַעֲנַת שְׁמָא ע"ש וְדְּבָרֵיהֶם סְתוּמִים דַּלְפ"ז מְדִינָא פְטוּר וּמֵה צ"ל מִשׁוּם תִּיקוֹן הָעוֹלָם אָבֵל הַדְּבָרִים מְבוֹאֲרִין לְפִי' רַמְבַּ"ן דַּס"ל דְּנְשַׁבְּעִין בְּאֶמַת עַל טַעֲנַת שְׁמָא וְלִהְכִי רַק מִשׁוּם תַּק"ח פְטוּר וְר"י ס"ל דְּאִין נְשַׁבְּעִין עַל שְׁמָא וּמְדִינָא פְטוּר וְהֶרִיטְבֵי"א פִי' דַּס"ל דְּשְׁנוּרִים לֹא מִנְתַּחֲזֵי וְטַעֲנַת בְּרִי הוּי רַק מִפְּנֵי תַּק"ח פְטוּר, עכ"פ הֵרִי מְבוֹאֲרָא לְהַדְּיָא דִּישׁ מְחַלָּקַת בָּזָה דַּר' בָּא ס"ל דְּדוּקָא בְּשִׁאֲמַר לוֹ שְׁנֵי שְׁנוּרִים קְשׁוּרִים מְצָאתָּ וְהוּא אֹמֵר לֹא מְצָאתִי אֶלָּא א' הוּא שְׁתִּקְנֹוּ דְּלֹא יִשְׁבַּע אַף שְׁהוּא טַעֲנַת בְּרִי דְּשְׁנוּרִים לֹא מִנְתַּחֲזֵי מ"מ לֹא הוּי בְּרִי גְמוּר אָבֵל כְּאוֹמֵר שְׁנֵי שְׁנוּרִים מְצָאתִי וְהִתְזַרְתִּי לָךְ א' לֹא תִּקְנֹוּ בָּזָה דְּזִהוּ הוּי בְּרִי גְמוּר וְר"י ס"ל דְּגַם בָּזָה תִּקְנֹוּ אַף כְּאוֹמֵר רֵאִיתִיךָ מוֹשֵׁף שְׁנֵי שְׁנוּרִים וְהוּא אֹמֵר לֹא מְשַׁכְּתִי אֶלָּא אָחַד לֹא תִּקְנֹוּ בָּזָה וְצָרִיךְ לִישְׁבַּע עכ"פ הֵרִי נִתְבָּאָר בְּפִשְׁטוּת דַּלְר' בָּא גַם בְּטַעֲנַת חֻזְרָה כְּאוֹמֵר שְׁנֵים מְצָאתִי וְהִתְזַרְתִּי לָךְ א' מֵהֶם חֲזִיב לִישְׁבַּע וְנֶאֱפִי' לַר"י דַּס"ל דְּבְחֻזְרָה ג"כ תִּקְנֹוּ דְּלֹא יִשְׁבַּע הֵרִי מְפֹרֵשׁ בְּדְבָרָיו בְּהַדְּיָא דְּדוּקָא בְּחֻזְרָה תִּקְנֹוּ אָבֵל

כְּשֶׁאוֹמֵר בְּרִי בְּעֵיקָר מְצִיאָהּ כְּגוֹן שְׂאוֹמֵר הַיִּתִּי עוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַגַּג וְרֵאִיתִי מוֹשֵׁף שְׁנֵי שְׁוֹנִים וְהֵלָה אוֹמֵר לֹא מְשַׁכְּתִי אֶלָּא א' ה"ז יִשְׁבַּע וְכַמְּש"כ הַסְּמ"ע וְכַנ"ל וּמְכַל מִש"כ יֵשׁ לְהַפְּלִיא מְאוֹד עַל הַגָּאוֹן בְּעַל תְּרוּמַת הַפְּרִי בְּסִי הַנ"ל שֶׁהֵבִיא דְּבַרֵי הַסְּמ"ע וְכַתֵּב ע"ז וְנ"ל וְתַמְהֵנִי שֶׁדָּבָר זֶה הוּא מְחַלְּקֵת בֵּין הָרֵאשׁוֹנִים וְדַעַת רַש"י וּבַעֲהַמ"א בַּפ' הַגִּיזְקִין הֵכִי הוּא אֲבָל הַתּוֹס' וְהַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת וְרַשְׁב"א בְּחִידוֹשָׁיו ס"ל דְּאָפִי טוֹעֵן בְּרִי לְהַדְיָא אֵינוֹ נִשְׁבַּע שְׂאֵם נֶאֱמַר נִשְׁבַּע אִפִּי בְּכַה"ג יִנְיַחְנוּ וְיִלְךְ לֹו כֹו ע"ש וְדְבָרֵי תַמּוּהִים מְאוֹד דְּהַרְשֵׁב"א בְּחִידוֹ פֶּתַח בְּהַדְיָא לְהִיפֹף וְכַמוֹ שֶׁהֶעֱתִקְתִּי דְּבָרֵי לְמַעַלָּה וְכַמְּש"כ גַּם הַמְּהַרְשֵׁ"ל וְכַנ"ל וּמְדַבְּרֵי הַתּוֹס' אֵין שׁוֹם רֵאִי פֶּלֶל וְכֵן בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת אֵין זָכָר לְזֶה וְאֶדְרָבָה הַרְמַב"ן בְּחִידוֹ הֵבִיא הִירוֹשֶׁלַמִי הִי עוֹמֵד בְּרֹאשׁ גַּגוֹ כֹו וְכ"כ בַּח' הַרִיטְב"א פַּנ"ל.

וּמִסְקֵנַת הַדְּבָרִים דְּנִרְאָה עֵיקָר כַּסְּמ"ע וְכַמְּש"ש הָרֵאשׁוֹנִים וְכַמְּבֹאֵר בִּירוֹשֶׁלַמִי וְכַנ"ל: סִימָן נֹט לְבָאָר בְּהָא דְקִי"ל בְּדִין פְּרִיקָה וְטַעֲנָה דְאֵם בְּעַל הַבְּהֵמָה הוּא זָקֵן אוֹ חוֹלָה חֲזִיב לְטַעוֹן וְלַפְרוֹק לְבָדוֹ, אִיף הַדִּין אֵם בְּעַל הַבְּהֵמָה הוּא זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ.

הֵנָּה בְּס' יָד אֵלֶיהוּ שְׁנֵדְפָס מְחַדָּשׁ לְהַגָּאוֹן מוֹהַר"א מְקַאֲלִישׁ זַצ"ל בְּסִי קַט"ו נִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְנ"ל סִפְק לִי בְּזָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ שְׂרַבֵּץ חֲמוּרוֹ תַחַת מִשְׂאוֹ וְאָמַר לְחַבְרֵי עֲלִיף מְצֹנָה לְפָרוֹק פְּרוֹק שְׂאִינָה זָקֵן אֵם גַּם בְּזֶה שְׂיִיף הַמִּיעוּט דְעָמוֹ דְּנֹקָא דְלֹא דְמִי לְזָקֵן אוֹ חוֹלָה שְׂאִינוֹ בְּאֶפְשָׁרִי לְסִיעוֹ מַחְמַת חֲלִישוֹתוֹ וְתַשׁוּת פַּחוֹ דִּיכּוֹל הֵלָה לֹוֹמֵר אֵינָה יְכוֹל לְהַתְנַהֵג כַּת"ח וְלַהֲטִיל הַמִּשְׂאָ שְׂלָף עֲלֵי דְאוּלֵי דְנֹקָא מִשְׂאוֹ שֶׁל חַבְרֵי פְטָרְתוֹ הַתּוֹרָה אֵם לֹא הִי פּוֹרֵק בְּשָׁלוֹ מִשְׂא"כ לְחֲזִיב חַבְרֵי בְּשָׁל זָקֵן וְאֵינוֹ לַפ"כ לֹא דְהָא עֵיקָר הַמְצֹנָה הוּא דְנֹקָא עָמוֹ עַכ"ל.

אוּלָם מְצִאתִי הַדְּבָר מְפֹרָשׁ בְּשִׁטָּה מְקוֹבָצָת דָּף ל"א גְּבִי עֲזוֹב תַּעֲזוֹב עָמוֹ אֵין לִי אֶלָּא בְּעֲלִי עָמוֹ שְׂאִין בְּעֲלִי עָמוֹ מִנֵּין ת"ל עֲזוֹב תַּעֲזוֹב מ"מ וְכַתֵּב שָׁם בְּשֵׁם גְּלִיזוֹן וְנ"ל וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּלִשְׁתּוֹק מִתַּעֲזוֹב וּמִעָמוֹ דְּצָרִיף עָמוֹ לְמַעַט הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו, וְזֶה הֵבֵל לְהַקְשׁוֹת דְּלִשְׁתּוֹק מִעָמוֹ וְיִדְעִינוּ לְמַעַט הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו מְדַאֲצָטְרִיף תַּעֲזוֹב דְּאֵי לֹאוֹ עָמוֹ לֹא הֵנִי יִדְעִינוּ מַה לְדָרוֹשׁ מִתַּעֲזוֹב כֹו א"נ י"ל הַשְׁתָּא דְמִיעוּט הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו בְּהַדְיָא מְמַעֲטִים הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו אִפִּי יִשָּׁב לֹו מַחְמַת שְׂאִינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ אֲבָל אֵם הִי מַפְחַת מְדַאֲצָטְרִיף אֵז לֹא הֵנִי מְמַעֲטִינוּ בְּכַה"ג עַכ"ל הַשִּׁטָּה.

אֲכֵן דְּבַרֵי הַשִּׁטָּה צַע"ג דְּמַה נ"מ בֵּין אֵם מְמַעֲטִינוּ הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו מִעָמוֹ אוֹ מַפְחַת מְדַאֲצָטְרִיף תַּעֲזוֹב לֹאֵין בְּעֲלִי עָמוֹ וּמִש"כ הַשִּׁטָּה הַשְׁתָּא דְמִיעוּט הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו בְּהַדְיָא מְמַעֲטִים הֵלָף וְיִשָּׁב לֹו אִפִּי מַחְמַת שְׂאִינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ לֹא יִדְעִתִי שׁוֹם הַכְּרַח לְזֶה דְּהַרִי אִפ"ל דְּזָקֵן וְאֵינוֹ לַפ"כ הֵנִי כְּחוֹלָה וְזָקֵן שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְסִיעוֹ דְּמַרְבִּינוּ מִתַּעֲזוֹב לְשְׂאִין בְּעֲלִי עָמוֹ, וְאֵי נִימָא דְזֶהוּ מְסַבְּרָא דְלֹא מְקַרִי שְׂאִין יְכוֹל לְסִיעוֹ וְלֹא הֵנִי כְּחוֹלָה וְזָקֵן א"כ כָּף לִי הַיִּתִּי מְמַעֲטוֹ מְדַכְּתִיב תַּעֲזוֹב לְשְׂאִין בְּעֲלִי עָמוֹ וְלִזְאֵת דְּבַרֵי הַשִּׁטָּה צ"ע לְכַאוּרָה וְעֲצָם חֲקִירָה זֹו יֵשׁ לְחַקוֹר אִף אֵי נִימָא דְהַדִּין הוּא דְגַם בְּכַה"ג חֲזִיב לְפָרוֹק לְבָדוֹ מ"מ יֵשׁ לְחַקוֹר לַפְמ"ש בַּמְק"א דְמַצּוֹת פְּרִיקָה הוּא דְנֹקָא בְּשְׂאִין הַבְּעֲלִים יְכוֹל לְטַעוֹן וְלַפְרוֹק לְבָדוֹ הָא אֵם יְכוֹל לְטַעוֹן וְלַפְרוֹק לְבָדוֹ לִיפָא מַצּוֹת פְּרִיקָה וְיֵשׁ לְחַקוֹר בְּאֵם

הבְּעָלִים בְּאֵמֶת יְכוּלִין לְפָרוֹק לְבָדוֹם דְּבִכָּה"ג לִיכָא מְצוֹת פְּרִיקָה אִם בְּעַל הַבְּהֵמָה הוּא זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ אִם יֵשׁ מְצוֹת פְּרִיקָה בִּכְה"ג עַל הָאֲחֵר.

דְּאָף אִי נִימָא דְזָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ הָיִי כְּזָקֵן אוֹ חוּלָה וְהַפּוֹגֵעַ מְחַוֵּיב לְפָרוֹק מ"מ אֶפְשָׁר דְּזָקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ שְׂיֻכַל לְפָרוֹק לְבָדוֹ אִין הַפּוֹגֵעַ מְחַוֵּיב לְפָרוֹק, דְּהֵנָּה בְּהָא דְהֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב לּוֹ וְאָמַר לוֹ אִם רְצוֹנָה לְפָרוֹק פְּרוֹק דְּפִטוֹר יְלִיף מְהָא דְכְּתִיב עִמּוֹ הָרִי דְמִסְבָּרָא הַחִיצוֹנָה הוּא דְיֻכַל לֵאמֹר לוֹ אִם רְצוֹנָה לְפָרוֹק פְּרוֹק אֶלָּא דְגַזָּה"כ הוּא דְפִטוֹר דְכְּתִיב עִמּוֹ, וּכְבָר פְּתַבְתִּי בְּמִקְ"א דְלְכָאוּרָה צ"ע ל"ל קְרָא לְזָה מֵהַכ"ת יִטִּיל עֲצָמוֹ עַל הַפּוֹרֵק וְהוּא בְּעֲצָמוֹ יֵהִי יוֹשֵׁב בְּטַל וְכַתְּבִיתִי לְהַסְבִּיר דְּבַע"כ מִיְיָרִי דְהַבְּעָלִים אֵינָם יְכוּלִים לְפָרוֹק לְבָדוֹם דְּבִלָּא"ה לִיכָא מְצוֹת פְּרִיקָה כְּלָל וְכ"נ מִפִּי רַש"י שְׁם דָּף ל"א בְּד"ה צְעָרָא דְמָרָא הָעוֹמֵד שְׁם וְאֵינוֹ יְכוּל לְטַעוֹן לְבָדוֹ וְכֵן לְפָרוֹק ע"ש וְהַפּוֹרֵק בּוֹדָאִי מִיְיָרִי דְיְכוּל לְפָרוֹק לְבָדוֹ דְאִם גַּם הָאֲחֵר אֵינוֹ יְכוּל לְפָרוֹק לְבָדוֹ מַה עֲנִין לֵאמֹר אִם רְצוֹנָה לְפָרוֹק פְּרוֹק כִּיִּין שְׂאֵינוֹ יְכוּל וְבַע"כ מִיְיָרִי דְהַבְּעָלִים אֵינָם יְכוּלִים לְפָרוֹק לְבָדוֹם וְהָאֲחֵר יְכוּל לְפָרוֹק וְלְטַעוֹן לְבָדוֹ, וְלִפ"ז מְסַבָּרָא הַחִיצוֹנָה הֵייתִי אֹמֵר כִּיִּין דְהַפּוֹגֵעַ בּוֹדָאִי מְחַוֵּיב לְסִייעַ לְהַבְּעָלִים שְׂאֵינוֹ יְכוּל לְפָרוֹק לְבָדוֹ שְׂזָהוּ מְצוֹת פְּרִיקָה וְכִיִּין שְׂהָאֲחֵר הַפּוֹגֵעַ יְכוּל לְפָרוֹק לְבָדוֹ בְּלֹא סִייעַ שְׂהוּא מְשָׂא קַל שְׁל אָדָם אֶחָד ל"ל סִייעַ שְׁל הַבְּעָלִים וְכָא ע"ז גַּזָּה"כ עִמּוֹ דְאָף שְׂהוּא מְשָׂא קַל וְיְכוּל לְפָרוֹק בְּלֹא סִייעַ מ"מ אִם אֵין הַבְּעָלִים רוֹצִים לְסִייעַ פְּטוֹר מִלְפָּרוֹק וְעַכ"פ כִּיִּין דְזָהוּ רַק מְצַד גַּזָּה"כ אִפ"ל דְכָל שְׂהַבְּעָלִים הוּא זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ הָיִי כְּזָקֵן אוֹ חוּלָה וְחַוֵּיב לְפָרוֹק לְבָדוֹ, אוּלָם פְּשֵׁהַבְּעָלִים יְכוּלִים לְפָרוֹק לְבָדוֹ דְבָזָה מְצַד הַסְבָּרָא לִיכָא מְצוֹת פְּרִיקָה כְּלָל אֶפְשָׁר דְאָף אִם הַבְּעָלִים הוּא זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ מ"מ לִיכָא בִּכְה"ג מְצוֹת פְּרִיקָה כְּלָל דְמַה לּוֹ לְהַפּוֹגֵעַ מַה שְׂהוּא אֵינוֹ לְפ"כ לְהַבְּעָלִים וְדו"ק.

וְהֵנָּה לְפִי מִש"כ הַרְמַב"ם בְּגֵדֵר זָקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ דְזָהוּ לֹא דוֹקָא חֲכָם בְּתוֹרָה רַק אִפִּי זָקֵן מְכּוֹבֵד שְׂאֵין דְרַכּוֹ לִיטְוֵל פְּטוֹר נִרְאָה בּוֹדָאִי דְבִכָּה"ג אִם הוּא זָקֵן מְכּוֹבֵד אִין סָפֵק כְּלָל דְבִין בְּהֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב וּבִין בְּיֻכַל לְפָרוֹק לְבָדוֹ פְּטוֹר הַפּוֹגֵעַ מִלְפָּרוֹק דְמַה בְּכָף שְׂהוּא זָקֵן מְכּוֹבֵד שְׂאֵין דְרַכּוֹ לִיטְוֵל וְכִי בְשָׁבִיל כְּבוֹדוֹ מְחַוֵּיב הַפּוֹגֵעַ לְטַפֵּל בּוֹ דְמַה לּוֹ בְּזָה וְזָה בְּרוּר, וְרַק עֵיקַר הַסָּפֵק הוּא בְּמִי שְׂהוּא חֲכָם בְּתוֹרָה וְכֵן אִפִּי חֲכָם בְּתוֹרָה לְפִי מִש"כ הַרְמַב"ם דְלַפְנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין אָף נְשִׂיא שְׂבִי שְׂרָאֵל פּוֹרֵק הָרִי דְגַם חֲכָם יְכוּל לְמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ וּמְשׁוּם דְהָרַב שְׂמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מְחֻל וְכִמּוֹ שְׂכַתְּבוּ הָאֲחֵרוֹנִים נִרְאָה ג"כ דְאֵין סָפֵק בְּזָה דְמַהכ"ת נִימָא דְבְשָׁבִיל שְׂהוּא זָקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ יֵהִי מְחַוֵּיב הַפּוֹגֵעַ לְפָרוֹק וְאִם הַתּוֹרָה פְּטָרָה אֶת הַזָּקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ לְהַגְבִּיהַ אֲבִידָה וְלְפָרוֹק וְלְטַעוֹן אוּלָם מַה"ת לְחַוֵּיב אִישׁ אֲחֵר לְפָרוֹק בְּשָׁבִיל שְׂהַבְּעָלִים אֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹם וְדוֹגְמָא לְזָה מְמַה שְׂאֲמָרוּ אֲנָס רַחֲמָנָא פְּטָרִי אֲבָל לֹא אֲמָרִין אֲנָס רַחֲמָנָא חַוֵּיבִי וְה"נ אִם פְּטָר הַכְּתוּב זָקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ מֵהַכ"ת לְחַוֵּיב הַפּוֹרֵק בְּשָׁבִיל שְׂהַבְּעָלִים הֵם זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ.

אוּלָם עֵיקַר הַסָּפֵק לְפִי מִש"כ הָרֵא"ש בְּבַעַי דְדְרַכּוֹ לְהַחְזִיר בְּשָׂדָה וְאִין דְרַכּוֹ לְהַחְזִיר בְּעִיר דְכִיִּין שְׂפְטָרָה הַתּוֹרָה זָקֵן וְאֵינוֹ לְפ"כ אִיסוּרָא הוּא לְגַבֵּי דִידִי שְׂמְזַלְזַל בְּכְבוֹד הַתּוֹרָה בְּמִקּוֹם שְׂאֵין חַוֵּיב וְלִשְׂטִטּוֹ זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ ה"נ דְאִיסוּר לּוֹ לְפָרוֹק מְשׁוּם שְׂמְזַלְזַל בְּכְבוֹד הַתּוֹרָה וּבְזָה יֵשׁ לְסָפֵק כִּיִּין דְאִיסוּר לּוֹ מַה"ת לְפָרוֹק אֶפְשָׁר דְהָיִי כְּחוּלָה

או זמן שאינו יכול לפרוק בעצמו כלל אף ע"י סיוע ה"נ הא אינו יכול לפרוק או דלמא דשאני וכנ"ל.

ולפ"ז מ"ש בס' יד אליהו וז"ל ד"כזול הלה לומר אינה יכול להתנהג כת"ח ולהטיל המשא שלף עלי דבריו צ"ע דלפי שי' הרא"ש דאסור הוא לת"ח לזלזל בכבודו א"כ מה ענין לומר דאינה יכול להתנהג כת"ח פ"ינן שבאמת ת"ח הוא ואסור לו לפרוק לשי' הרא"ש.

והנה לפי מש"כ הכס"מ ס"ל להרמב"ם ג"כ דאסור לו לזלזל בכבוד תורתו אלא היכי שעושה לפנים משה"ד אין זה זלזול בכבודו שעושה לכבוד המקום ולפ"ז היכי שעושה בשלו יהי אסור לגבין גם לשי' הרמב"ם ולפ"ז גם לשי' הרמב"ם צ"ע פנ"ל אכן נראה דאפי' לפמ"ש"כ הרא"ש דכ"ינן שפטר התורה זמן ואינו לפ"כ אסור הוא לגבין דידן שזלזול בכבודו במקום שאינו חייב מ"מ נראה דזהו דוקא בשל אחרים דמכ"ינן שהוא פטור אסור הוא לגבין לזלזל בכבוד התורה אולם זמן ואינו לפ"כ בשלו אם רוצה למחול ולזלזל את פ"כודו אין עליו אסור מפני שזלזול בכבוד התורה, דהנה במשנה ב"מ דף כ"ט מצא שק או קנפה וכל דבר שאין דרכו ליטול ה"ז לא יטול ובגמ' ד"ל אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען, והב"י בס"י רס"ג כתב ונהו תמיהא לי מאי קמ"ל רבא מתניתין היא עד שלמדתי מדברי הרמב"ם ישובו של דבר שכתב מצא כו' ואומד את דעתו אלו הי' שלו אם הי' מחזירן לעצמו כ"י חייב להחזיר בשל חבירו ואם לא הי' מחל על פ"כודו אפי' הי' שלו כו' ע"ש ודבריו צריכין ביאור ובספרי (ע"ינן שו"ת פר"י ח"א סי' נ"ו) פתבתי להסביר דבריו ותוכן דברי שם דהנה עיקר מה שהוא לכבוד הזמן או אינו לפי פ"כודו יש ע"ז אומדן דעת העולם, אולם כל אדם בעצמו בהנהגתו התמידית אין כל דעות בני אדם שוות יש שמקפיד על פ"כודו הרבה ולא יחוס על ממונו, ויש שממונו חביב עליו ביותר ובשביל ממונו ימחול על פ"כודו וישא לביתו אף שק וקנפה מה שאינו לפי פ"כודו באמת ויפרוק ויטעון בשלו.

והנה ממתני' הו"א דכל שאין דרכו ליטול ה"ז לא יטול היינו שלפי אומדן דעת בנ"א אין דרכו ליטול שאין זה לפי פ"כודו לפי דעת העולם ואף כי מ"מ הוא בעצמו חס על ממונו ומחל על פ"כודו בנוגע לשלו בכה"ג מ"מ פ"ינן שבאמת אינו לפי פ"כודו פטור רחמנא פ"ינן שהוא זמן ואינו לפ"כ, וע"כ אשמעין רבא פללא דכל שבשלו מחזיר היינו פ"ינן שהוא בעצמו מחל על פ"כודו בשלו ומחזיר בכה"ג אף שבאמת אין זה לפי פ"כודו בשל חבירו נמי מחזיר וזה שכתב הרמב"ם ואומד את דעתו אלו הי' שלו הי' מחזירן כו' וטובא קמ"ל רבא, ועכ"פ נראה ברור דכל שבשלו מחזיר אף שבאמת אינו לפי פ"כודו וזלזול הוא לגבין מ"מ בשל חבירו נמי מחזיר, וכן נראה ברור מלשון הטור שכתב המוצא דבר שהוא מתבייש להחזירו אם הוא מחזיר בשלו כו' הרי דאף אם באמת אינו לפי פ"כודו ומתבייש להחזירו רק פ"ינן שבשלו מחל על בזיונו ומחזיר צריך להחזיר בשל חבירו.

ואי נ"מא דכל שלפי האמת אינו לפי פ"כודו אסור לאדם אף בשלו לזלזל בכבוד תורתו ולפ"ז הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר ומחל על פ"כודו באסורא הוא עב"ד בשלו וא"כ קשה היאך אפשר דבשל חבירו נמי מחזיר נהי דהוא לעצמו עושה אסור ומזלזל פ"כוד תורתו איך אפשר שיהא מחויב לעשות אסור בעד אחרים לזלזל פ"כוד

תורתו בשל חבירו ועוד אי נמא דבשלו עביד איסורא מנ"ל לרבא זה הכלל ובע"כ צ"ל דכל אדם בשלו יכול למחול על כבוד תורתו בשביל ממונו וליפא איסורא בזה ומש"כ הרא"ש דכיון דפטר התורה זמן ואינו לפ"כ איסור הוא לגבין שמזלזל בכבוד תורתו במקום שאינו חייב היינו רק בשל חבירו במקום שאינו חייב אבל בשלו בשביל עצמו מותר לפרוק ולטעון אף שאינו לפי כבודו.

ועיין בשיטה מקובצת דף ל' שכתב בשם הרא"ש לענין מה שאמרו בגמרא אלימא לכהן והיא בבה"ק פשיטא לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה וז"ל הרא"ש שם הקשו בתוס' דהאי לאו אינו שנה בכל וליתי עשה ולידחי ל"ת ועשה שאינו שנה בכל וי"מ דעשה דהשבה נמי לא עדיף מיני דאיהו נמי אינו שנה בכל דאינו נוהג לא בזמן ואינו לפ"כ ולא בנשים משום דכל פבודה כו' ולא מלתא היא דבין בזמן ובין בנשים נוהג שכל דבר שבשלו דרכו ליתול בשל חבירו חייב להחזיר עכ"ל הרי מבואר בהדי' דהא דאמרינן כל שבשלו מחזיר כו' היינו אף שבאמת אינו לפי כבודו מ"מ כיון שבשלו מוחל על כבודו פ' צריך להחזיר בשל חבירו ולהכי הוי עשה השנה בכל שנוהג אף בזמן ואינו לפ"כ בכה"ג דבשלו הי' מחזיר אף באינו לפ"כ, ובע"כ דבשלו ליפא איסורא משום זלזול פבוד התורה דאל"ה איך אפשר שיהי' מחזיר בשל חבירו כיון דבשלו ג"כ עביד איסורא ובע"כ דבשלו ליפא איסורא להכי כמו כן חייבו רחמנא להחזיר גם בשל חבירו בכה"ג דמחזיר בשלו רק בשל חבירו היכי שפטור להחזיר בזה איפא גם איסורא לזלזל בכבוד תורתו: ולפי כל הנ"ל נמצא לענין הספק אם הבועלים הוא זמן ואינו לפי כבודו ויכול בעצמו לפרוק ולטעון או שלא יוכל בעצמו אם חייב הפוגע לפרוק ולטעון לבדו אין ענין כלל לספק כיון שבאמת אף שאין דרכו לפרוק ולטעון מ"מ הלא אם ירצה מותר לו לפרוק ולטעון בעצמו או לסייעו ואין שום דבר מעכבו מהכ"ח נמא שאחר מחוייב במצות פריקה לחוס על פבוד חבירו וכי בשביל שפטר הפתוב זמן ואינו לפ"כ ממצות פריקה גלמוד מכאן לחייב את האחר לפרוק בשביל שהבועלים הוא זמן ואינו לפ"כ ופשוט דלא דמי כלל לחולה וזמן שלא יוכל במציאות לפרוק משא"כ זה שאפשר לו וגם מותר לו לעשות בשביל עצמו פנ"ל וז"ב: ובסוגי' דב"מ הנ"ל יש להעיר שם בדף ל"א ל"ל למכתב הגי' פריקה וטעינה ול"ל למכתב אבידה צריכי דאי כתב רחמנא הגי' פריקה משום דצערא דמרא איתא צערא דידה איתא אבל אבידה דצערה דמרא איתא וצערא דידה ליתא איתא לא כו' ועי' בשטמ"ק דגם בטעינה איפא קצת צערא דידה רק לא כמו בפריקה וכ"כ בס' מהר"ם שיף ע"ש.

וקשה לכ' למ"ד צעב"ח לאו דאורייתא א"כ אין נ"מ בין איפא צערא דידה או לא אפתי תקשי ל"ל למכתב אבידה גילף מפריקה וטעינה, ועיין בגמ' שם דף ל"ב דס"ל לרבנן פריקה בחנם טעינה בשכר ור"ש ס"ל דזה וזה בחנם ואמרינן מ"ט דרבנן לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא ומה טעינה דלית בה צעב"ח כו' חייב פריקה דאית בה צעב"ח לא כש"כ אלא למאי הלכתא פתבינהו רחמנא לומר לה' פריקה בחנם טעינה בשכר ור"ש מ"ט משום דלא מסיימי קראי כו' אמר רבא מדברי שניהם גלמד צעב"ח דאורייתא ואפי' ר"ש לא קאמר אלא משום דלא מסיימי קראי אבל מסיימי קראי דרשינן קו"ח לאו משום צעב"ח כו' ע"ש ומבואר דאי צעב"ח לאו דאורייתא לא דרשינן קו"ו

ופריקה וטעינה שקולין הן ולפ"ז קשה פנ"ל למ"ד צעב"ח לאו דאורייתא ל"ל למכתב
אבידה גילף מפריקה וטעינה ומה שיש שם צערא דידה אין נ"מ פלל פנ"ל.

ולכאורה י"ל נהי דלמ"ד צעב"ח לאו דאור' אין לדרוש ק"ו מ"מ יש לעשות פירכא
מצעב"ח אפי' אי צעב"ח לאו דאור' דפירכא יש לעשות אפי' פירכא פל דהו, אכן באמת
זה אינו דהנה בהא דאמר בגמ' שם אפי' ר"ש לא קאמר אלא משום דלא מסיימי קראי
אבל מסיימי דרשינו ק"ו הקשה בשטמ"ק בפשם הריטב"א וז"ל וא"ת ודלמא לאו משום
דאתא בק"ו ממש אלא משום דס"ל דשוין הן בחומר שלהן ולא עדיף הא מהא דצעב"ח
לאו דאורייתא וי"ל דהא לימא פלל דאם שוין הן בענינם אע"ג דלא מסיימי קראי לכתוב
חד מינ' ואתא חברי מינה אלא ודאי משום דטעינה לא חמירא בפריקה איצטריכי
תרוניהו דכיון דלא מסיימי פל היכא דליכא אלא חדא מוקמינו לי בפריקה דוקא דחמירא
ומאין חומרא דידה לאו משום דצעב"ח דאורייתא עכ"ל ע"ש ומתבאר מזה דאי צעב"ח
לאו דאורייתא אע"ג דלא מסיימי קראי אי הוי כתב חד הוי ילפינו אידה מינ' ואי אפשר
לומר דלמא מיירי בפריקה ולא ילפינו טעינה מינ' דשאני פריקה דאיכא צעב"ח, הרי
דאי צעב"ח לאו דאורייתא אין לעשות גם פירכא מצעב"ח ולפ"ז קשה פנ"ל.

ועוד קשה בהא דאמר שם ל"ל למכתב פריקה ול"ל למכתב טעינה צריכי דאי כתב
רחמנא פריקה הו"א משום דאיכא צעב"ח ואיכא חסרון פיס כו' ואי אפשר מעינן טעינה
משום דבשכר כו' ועיין בתוס' שפירשו דהא דאמר ל"ל למכתב פריקה היינו יתורא
דעזוב תעזוב והקם תקים דילפינו מינה לשאין בעליו עמו ע"ש, והנה קושיא זו קשה
ג"כ על קרא דעמו בהא דתנו הלך וישב לו ואמר לו אם רצונה לפרוק פרוק פטור שצאמר
עמו וקשה ל"ל למכתב עמו גבי פריקה ועמו גבי טעינה וצ"ל ג"כ פמו שאמרו בגמ' גבי
אין בעליו עמו רק להיפך היינו אי כתב רחמנא עמו גבי פריקה דפטור הו"א משום
דבחנם ואי כתב עמו גבי טעינה הו"א משום דליכא צעב"ח, אולם טעמא דחסרון פיס
נראה דלא שייך בזה דזה אין פירכא אהא דאין לומר דאי כתב טעינה הו"א דפטור בהלך
וישב לו משום דליכא חסרון פיס משא"כ בפריקה דאיכא חסרון פיס דזה לא יתכן פלל
דאיך אפ"ל דבשביל דיש להבעלים חסרון פיס יהי' עדיפותא אליו שיוכל לומר אם
רצונה לפרוק פרוק ובשביל חסרון פיס שלו לא יצטרך לסייע להפורק זה לא ניתן
להאמר ובע"כ דהצריכותא רק משום צעב"ח לבד וא"כ למ"ד צעב"ח לאו דאורייתא
ל"ל למכתב עמו גבי פריקה וגבי טעינה לכתוב עמו גבי טעינה ונילף פריקה מינה ועי'
בתוס' דף ל"ב ד"ה מפלל שהקשו לריה"ג דסבר צעב"ח לאו דאורייתא וטעינה בשכר
מ"ש טעינה מפריקה ותי' דדריש ק"ו מחסרון פיס ע"ש אולם ה"א לענין עמו ליכא
צריכותא מחסרון פיס פנ"ל רק מצעב"ח א"כ קשה למ"ד צעב"ח לאו דאורייתא ל"ל
עמו גבי טעינה וגבי פריקה וצ"ע: סימן ס בהא דקי"ל ד"ת עכו"ם יורש את אביו אם
הוא דוקא בן או אפי' בת ג"כ יורשת אבי' עכו"ם, ואת"ל דגם בת עכו"ם יורשת אם בן
קודם לבת פמו בישראל או דשניהם שוין הן בירושא.

תשובה בקצרה הנה הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' נחלות פתב העכו"ם יורש את אביו דבר
תורה אבל שאר ירושותיהן מניחין אותם לפי מנהגם. ועי' במ"מ שכ' וז"ל וכו' רבינו
ששאר ירושותיהן מניחין כו' והוא מפני שלא מצינו סדר נחלות אלא לישראל בלבד.

ובשו"ע סי' רפ"ג כ' ג"כ דהגוי יורש את אביו ד"ת וכ"ה בטור והשמיט הא דשאר
ירושומיהן מניחין אותו לפי מנהגם, עכ"פ מדברי הרמב"ם מבואר דשאר יורשין בנדאי
אין יורשין בעכו"ם ד"ת ולכן מניחין אותו לפי מנהגם, ויש לחקור אי בת יורשת אביה
הגוי ד"ת כבן או דוקא בן ובת הגוי פשאר יורשין.

אולם יש להביא ראי' ברורה דגם בת גויה יורשת אבי' ד"ת מברייתא מפנישת בפ"ק
דקידושין דף י"ז הנרצע והנמפר לעכו"ם אינו עובד לא את הדין ולא את הדין, ומפרש
בגמ' נמפר לעכו"ם מנין אמר חזקני' אמר קרא וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו,
אמר רבא ד"ת עכו"ם יורש את אביו שנא' וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מפלל
דאית לי' יורשים ע"ש הרי מפנישת בברייתא דנמפר לעכו"ם אינו עובד את הדין ומשום
דכתיב וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו ש"מ דבעלמא בת גויה יורשת היא כבן
דאל"ה פשיטא דנמפר לעכו"ם אינו עובד את הדין פנין דלאו בת יורשה היא.

איברא דצ"ע דמנ"ל באמת הא דבת יורשת אבי' ד"ת הא מוחשב עם קונהו ולא עם
יורשי קונהו לא ידעינן אלא מפלל דאית לי' יורשין ולפ"ז די לרבות את הדין דהא
בישראל בן קודם לבת אבל בת אימא דהוי פשאר יורשין כמו האב והאח דאין יורשין
ד"ת כמש"כ הרמב"ם ז"ל, וכן לרב חייא בר אבין דיליף מקרא פי לבני לוט נתתי את
ער ירושה נמי אין ראי' דבת יורשת את אבי' העכו"ם דאדרבה נימא בני לוט ולא בנות
לוט ומנ"ל לרבוני' בנות פנין דאין להם סדר נחלות ונתמעטו שאר קרובים וצ"ע אבל
עכ"פ מבואר בברייתא דבת עכו"ם ג"כ יורשת אבי' עכו"ם ד"ת וז"ב.

[ויבענין זה יש להעיר דרף אגב לענין מה שפכתבו האחרונים דבעכו"ם לא אזלינן בתר
רוב עינין בכמ"ג ליו"ד ה' אבמ"ה ובשער התערובות חקירה ג' (ועיני' בשו"ת נוב"י מ"ת
חאה"ע סי' מ"ב) והא ממה שבעכו"ם יורש את אביו ד"ת מוכח לכאורה דגם בעכו"ם
אזלינן בתר רובא דאל"ה היאך יורש את אביו ודלמא לאו אביו הוא אלא בנדאי דאזלינן
בתר רוב בעילות].

אולם היכא דאיכא בן ובת אי בן קודם לבת כמו בישראל או שניהם שוים הם בירושא
אין לזה הכרח מגמ' לכאורה ומן הסבא הי' נראה דלא עדיפי מבישראל דהא לא ילפינן
מקרא רק וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מפלל דאית לי' יורשים לכן אמרינן דבן
ובת יורשים את אביהם אבל מ"מ בן קודם לבת כמו בישראל פן הי' נראה לכאורה, אבל
אחר העיון הנה מצאתי ברש"י ביבמות דף ס"ב גבי הא דהי"ל בנים בהיותו עכו"ם
ונתגזיר ר"י אמר קיים פו"ר ור"ל אמר לא קיים פו"ר כו' ואזדי לטעמיהו דאיתמר הי"ל
בנים בהיותו עכו"ם ונתגזיר ר"י אמר אין לו בכור לנחלה דהא הו"ל ראשית אונן ור"ל
אמר יש לו בכור לנחלה גר שנתגזיר פקטן שנולד דמי וצריכי דאי אנשמעינן בקמיינתא
בהיה אר"י משום דמעיקרא נמי בני פו"ר נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו
אימא מודה לי' לר"ל ע"ש ופרש"י ז"ל בנכריותן לאו בני דין נחלה נינהו דבת כבן
ובכור כפשוטא אבל ירושה נהגא בהו פדאמרינן בקידושין עכו"ם יורש את אביו ד"ת
עכ"ל הרי מבואר בהדי' דבת ובן פהדדי נינהו ודוקא בישראל בן קודם לבת, הן אמת
דמגוף דברי הגמ' דקאמר דלאו בני נחלה נינהו אין הכרח למ"ש רש"י דבן ובת פהדדי
נינהו דהא אפ"ל דהא דקאמר דלאו בני נחלה נינהו היינו נחלת בכורה דככור כפשוטא

וכ"כ פְּאַמֶת הַתּוֹס' ע"ש וּבְהִכִי אֶתִי דְבָרֵי הַגַּמ' פִּפְשֵׁטֶן דְּכִינּוֹן דְּלֹאוּ בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ בְּגִיּוֹתָן
וּבְכוֹר פִּפְשׁוּט לְכֵן הוּ"א דְמוֹדֵי לִי לַר"ל דִּישׁ לּוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה אָבֵל מ"מ מְדַבְּרֵי רַש"י
מְבוֹנָאָר בְּהַדְלָ' דְבָן וּבֵת פֶּהֶדְדֵי נִינְהוּ בְּעַפּוֹ"ם וְשִׁנְיָהֶם יוֹרְשִׁין פְּאַחַד פִּנ"ל וְהִנֵּה סוּגְנֵי זֹ
אֵיתָא ג"כ בְּבְכוּרוֹת מ"ז וְשֵׁם לֹא מְפָרֵשׁ רַש"י פִּנ"ל וְע"ש בַּגְמ' דְּאֵי אֵיתָמַר קְמִיָּתָא בְּהָא
קְאָמַר ר"ל מְשׁוּם דְּבִהִיּוֹתוֹ עַפּוֹ"ם לֹאוּ בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ אָבֵל בְּהָא אֵימָא מוֹדָה לִי לַר"י
וּפְרַש"י עַפּוֹ"ם אֵינֶן בְּנֵי נַחֲלָה לִירֵשׁ אֶת אַבִּיהֶן עַפּוֹ"ם אַחַר שְׁנַתְּגִירוֹ בַּפ"ק דְּקִידוּשִׁין
עַכ"ל וּבִיאוּר דְּבָרֵי נִרְאָה דְּאַף דְּעַפּוֹ"ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו מ"מ בְּהִיּוֹתוֹ עַפּוֹ"ם לֹאוּ בְּנֵי נַחֲלָה
נִינְהוּ כִּינּוֹן דְּאֵם נִתְּגִירוֹ הַבְּנִים אֵינָם יוֹרְשִׁים אֶת אַבִּיהֶם עַפּוֹ"ם וְכַמְבוֹנָאָר בְּקִידוּשִׁין דְּגַר
אֶת הָעַפּוֹ"ם אֵינּוּ מַד"ת אֲלֵא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים וּלְפ"ז כִּינּוֹן דְּעַכ"פּ בְּנִיָּהֶם שְׁנַתְּגִירוֹ אֵינֶן
יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְפִיכָּה לֹא מְקַרֵי בְּנֵי נַחֲלָה פִּישְׁרָאֵל, וְהִינּוּ דְקָאָמַר אָבֵל בְּהָא אֵימָא מוֹדָה
לִי לַר"י דְּלֹא תוֹהוּ בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יֶצְרָה וְהָא עֲבַד לִי שֶׁבֶת ע"ש וּמְשׁוּם דְּלְשֶׁבֶת יֶצְרָה
מְקַיִם הָעַפּוֹ"ם אֵפִי' בְּבָנִים שְׁנַתְּגִירוֹ וְאֵף דְּאֵין יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ מַה"ת מְשׁוּם דְּגַר שְׁנַתְּגִיר
פְּקִטָּן שְׁנוֹלֵד דְּמִי וְאֵינּוּ מְתִיחַס אַחַר הָאָב מ"מ שֶׁבֶת מִיָּהָא קַיִם וּכ"כ הַתּוֹס' בְּגִיטִין מ"א
גְּבִי לִישְׁאָ שֶׁפְּחָה אֵינּוּ יְכוֹל דְּאֵי הִי' יְכוֹל לִישְׁאָ שֶׁפְּחָה וּלְקַיִם שֶׁבֶת כָּל דְּהוּ מְשׁוּם מְצַנֵּת
פ"וּר לֹא הִנֵּה כְּפִינּוֹן לַרְבִּי הָרִי דְּעֲבַד הַנוּשְׂאָ שֶׁפְּחָה מְקַיִם לְשֶׁבֶת יֶצְרָה אֵף דְּעֲבַד אֵין לּוֹ
יַחַס וְהַכ"נ מְקַרֵי וְהָא עֲבַד לִי שֶׁבֶת בְּעַפּוֹ"ם אֵף בְּבָנִים שְׁנַתְּגִירוֹ כֵּן נ"ל לְפַרְש"י, אֲדָ
בִּיּוֹתַר נִרְאָה לְהַגִּיהַ בְּפַרְש"י עַפּוֹ"ם אֵינֶן בְּנֵי נַחֲלָה לִירֵשׁ אֶת אַבִּיהֶן עַפּוֹ"ם אַחַר שְׁנַתְּגִיר
וְהִינּוּ דְהָא לְאַחַר שְׁנַתְּגִיר שׁוּב אֵין בְּנֵיו עַפּוֹ"ם יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְלֹאוּ בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ הַשְׂתָּא
וּלְפִיכָּה יֵשׁ לּוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה שׁוּב מְצַאֲתִי שְׁגַם בְּב"ח הַגִּיהַ כֵּן, וּבְתוֹס' שְׁם פְּתָבוּ וְנ"ל פִּי'
בְּקוּנ' עַפּוֹ"ם אֵינָם בְּנֵי נַחֲלָה מְשַׁנְּתְּגִירוֹ וּבַפ"ק דְּקִידוּשִׁין מְשַׁמַּע דְּהֵם בְּנֵי נַחֲלָה דְּאָמְרִינּוּ
בְּקִידוֹ דְּעַפּוֹ"ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו ד"ת אֲלֵא לֹאוּ בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ הִינּוּ תוֹרַת בְּכוּרָה עַכ"ל
וְדַבְּרִיהֶם נִפְלָאוּ מְאֹד דְּהָא בְּרַש"י מְבוֹנָאָר בְּהַדְלָ' דְּמְשַׁנְּתְּגִירוֹ אֵינָם בְּנֵי נַחֲלָה וְהִלֵּא
מְפִנְרֵשׁ כֵּן בְּקִידוּשִׁין בְּהַדְלָ' דְּעַפּוֹ"ם אֶת הַגַּר וְגַר אֶת הָעַפּוֹ"ם אֵינּוּ יוֹרֵשׁ ד"ת וְמָה הַשִּׁיגוּ
עַל רַש"י מְהָא דְּעַפּוֹ"ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו ד"ת וּכְבָר הָעִירוּ בְּזַה הַמְּפָר' וְצַע"ג, מִיָּהוּ עַכ"פּ
דְּעַת רַש"י בִּיבְמוֹת מְבוֹנָאָר בְּהַדְלָ' דַּס"ל דְּגַבִּי עַפּוֹ"ם בֵּן וּבֵת פֶּהֶדְדֵי נִינְהוּ וְכַנ"ל וְאַחַר
הָעִיוֹן יֵשׁ לְהַבִּיא רֵאִי' לְזַה מִירוּשְׁלָמִי סוּף שְׁבִיעִית עַל הַמְּשַׁנָּה לְזַה מִן הַגַּר שְׁנַתְּגִירוֹ
בְּנֵיו עֲמֹ לֹא יַחְזִיר לְבָנָיו וְאֵם הַחֲזִיר רֵוַח חֲכָמִים נוֹחָה הִימְנוּ וְנ"ל הִירוּשְׁלָמִי ר' לְעֶזְרָה
אוֹמַר וּבִלְבַד לְבָנָיו ר' יוֹסִי בְּעֵי מָהוּ וּבִלְבַד לְבָנָיו אֵם יֵשׁ לּוֹ בְּנִים מַחְזִיר לְבָנִים וְאֵם אֵין
לּוֹ בְּנִים מַחְזִיר לְבָנוֹתָיו שְׁלֵא תֹאמַר הוֹאִיל וְאֵין יְרוּשַׁת הַגַּר ד"ת יַחְזִיר לְבָנָיו פִּיּוּצָא בּוֹ
מִי שְׁמַתָּ סוּף מְשַׁפְּחָתוֹ וְאֵין לּוֹ יוֹרֵשׁ אֲלֵא אֲמוֹ לֹא יַחְזִיר וְאֵם הַחֲזִיר רֵוַח חֲכָמִים נוֹחָה
הִימְנוּ עַכ"ל וְעִי' בְּמְפָרֵשׁ, וּבִיאוּר דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי נִרְאָה דַּר' לְעֶזְרָה אוֹמַר וּבִלְבַד לְבָנָיו
הוּא דְּרוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הִימְנוּ וְדִיִּיק מְהָא דְּתַנּוּן בְּמְשַׁנָּה לֹא יַחְזִיר לְבָנָיו וְאֵם הַחֲזִיר כּו'
הָרִי דְּבָנָיו דְּנוֹקָא וּמְפָרֵשׁ ר"י דְּמָהוּ וּבִלְבַד לְבָנָיו לֹא דַר"ל דְּאֵם אֵין לּוֹ בְּנִים אֲלֵא בְּנוֹת
לֹא יַחְזִיר לְבָנוֹתָיו אֲלֵא דְבָא לּוֹמַר דְּאֵם יֵשׁ בְּנִים מַחְזִיר לְבָנָיו וְהִינּוּ דְּאֵם יֵשׁ לּוֹ בְּנִים
וּבְנוֹת לֹא אָמְרִינּוּ דִּיַחְזִיר לְכוֹלָם גַּם לְהַבְּנוֹת אֲלֵא יַחְזִיר רַק לְבָנָיו דְּנוֹקָא אָבֵל אֵם אֵין לּוֹ
בְּנִים רַק בְּנוֹת יַחְזִיר לְבָנוֹתָיו שְׁלֵא תֹאמַר הוֹאִיל וְאֵין יְרוּשַׁת הַגַּר ד"ת דְּהָא גַּר אֶת הַגַּר
אֵינּוּ יוֹרֵשׁ מַה"ת וְרַק מְדַרְבְּנָן אֵם הַחֲזִיר רֵוַח חֲכָמִים נוֹחָה הִימְנוּ לְכֵן דְּנוֹקָא יַחְזִיר לְבָנָיו
וְלֹא לְבָנוֹתָיו אֵם אֵין לּוֹ בְּנִים וְאַשְׁמַעִינּוּ ר"י דְּגַם לְבָנוֹתָיו מַחְזִיר וְעִינּוּ בְּקִידוּשִׁין י"ח

דְרָמִי מִמִּתְנֵי אֲבֵרֵי־תָא דִּתְנִיָּא אֵין רוּחַ חֲכָמִים נֹחָה הֵימְנוּ וּמְשַׁנֵּי כְּאֵן שְׁהוֹרְתוּ וְלִידְתוּ שְׁלֵא בְקִדְוִשָׁה כְּאֵן שְׁהוֹרְתוּ שְׁלֵא בְקִדְוִשָׁה וְלִידְתוּ בְקִדְוִשָׁה וְע"ש פִּרְש"י וְמָה שֶׁהָק' הַתּוֹסֵ' שֶׁם וּפִר"י דֵּהוֹרְתוּ וְלִידְתוּ שְׁלֵא בְקִדְוִשָׁה רֹו"ח נֹחָה הֵימְנוּ וְכֵן פִּי' הִר"ש בְּשִׁבְעֵית וְע"ש שֶׁכ' דֵּהֵיכָא דֵּהוֹרְתוּ וְלִידְתוּ שְׁלֵא בְקִדְוִשָׁה רוּחַ חֲכָמִים נֹחָה הֵימְנוּ שְׁמָא יַחְזוֹר לְסוּרוֹ דְּעַפּו"ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו ד"ת וְהָרִי מִתְחַלָּה הִי' רָאוּי לְיִרְשׁ ע"ש, וּלפ"ז אֵי נִימָא דְגַם גְּבֵי עַפּו"ם בְּן קוֹדֵם לְבַת ד"ת א"כ מֵאֵי אֲשַׁמְעִינָן ר' לְעֶזְרָא וּבְלִבְד לְבָנָיו אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים וְהֵינְנוּ דִּיחְזוֹר לְבָנָיו לְחוּד וְלֵא לְבָנוּתִיו פְּשִׁיטָא דְהֵכִי הוּא דְהָא בְּמָקוֹם בְּן גַּם בְּהִיּוֹתוֹ עַפּו"ם לָאו בַּת יִרְוֶשָׁה הִיא וּפְשִׁיטָא דַּמְכ"ש לְאַחַר שְׁנַתְגַּיְירוּ אֵינָם יוֹרְשִׁים בְּמָקוֹם בָּנִים וְכֵן שְׁמָא יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן לֹא שִׁינְיָה כִּינּוּן שְׁגַם בְּהִיּוֹתָם עַפּו"ם לֹא יִרְשׁוּ בְּמָקוֹם בָּנִים וְלָמָּה יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן וְבַע"כ צ"ל כְּפִי' דְּבַעַפּו"ם בְּן וּבַת כְּפִי' גִּינְהוּ וְיוֹרְשִׁין בְּשׁוּנָה וְלֵהֲכִי אֲשַׁמְעִינָן דַּמ"מ אִם נִתְגַּיְירוּ וּמַת הָאֵב יַחְזוֹר לְבָנָיו וְלֹא לְבָנוּתִיו וְאַף דְּמִתְחַלָּה הָיוּ גַם הֵם יוֹרְשִׁין עִם הַבָּנִים מ"מ לֹא חִיְיִשִּׁינָן שְׁמָא יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן וְהַטַּעַם נִרְאָה פְּשוּט דְּגַבֵּי גַר שְׁנַתְגַּיְירוּ בָּנָיו עִמּוֹ חִיְיִשִּׁינָן שְׁפִיר שְׁמָא יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן כִּינּוּן דְּבַעַפּו"ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו וְכֵן בְּיִשְׂרָאֵל בְּן יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו וּלפ"ז אַחַר שְׁנַתְגַּיְירוּ אִם לֹא יִרְשׁוּ אָבִיהֶם יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן דִּיבְּעָאוּ מְכַלְל עַפּו"ם וְגַם לְכָלל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ אֲבָל בְּבָנוּת בְּמָקוֹם בָּנִים דְּהָא גַם בְּיִשְׂרָאֵל אֵין בְּנוֹת יוֹרְשִׁין בְּמָקוֹם בָּנִים לֹא יַחְזוֹרוּ לְסוּרָן בְּשִׁבְלִי זֶה דְּלֹא עֲדִיפִי מִיִּשְׂרָאֵל וְרַק בְּמָקוֹם שְׂאִין בָּנִים דְּאֵז גַּם בְּיִשְׂרָאֵל הַבְּנוֹת יוֹרְשִׁין אָבִיהֶם לְכַף מַחְזוֹר לְבָנוּתִיו וּמוֹכַח כְּפִי' ל.

וְהִנֵּה הַמְּפָרֵשׁ פִּי' שְׁלֵא תֹאמַר הוּאֵיל וְאֵין יִרְוֶשׁת הֵגַר ד"ת כו' וְאֵין בָּנָיו שְׁהִיוּ לוֹ בְּגִיּוֹתָן יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ ד"ת יַחְזוֹר לְבָנָיו וְלֹא לְבָנוּתִיו אִם אֵין לוֹ בָּנִים וְאֲשַׁמְעִינָן ר' לְעֶזְרָא אִם הֵם רַק בָּנָיו אִפִּי' בְּנוֹתִיו יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְהוּא דְּוָחַק דְּהָא מְשַׁמַּע דַּר"ל מְדַקְדָּק וּבְלִבְד לְבָנָיו דְּוָקֵא וְעוֹד קָשָׁה טוֹבָא דְּהָא הִירוּשְׁלַמִּי מְסִיִּים כִּיּוֹצֵא בּוֹ אִם אֵין לוֹ יוֹרֵשׁ אֲלֵא אִמּוֹ מַחְזוֹר לְאִמּוֹ וְרו"ח נֹחָה הֵימְנוּ וְא"כ אֵיךְ אָמַר ר"ל וּבְלִבְד לְבָנָיו וּבְנוּתִיו דְּלִפְנֵי הַמְּפָרֵשׁ ע"כ צ"ל דְּהָא דְקָאֵמַר וּבְלִבְד הֵינְנוּ לְמַעוֹטֵי שְׂאָר יוֹרְשִׁין וְא"ל דַּר"ל פְּלִיג ע"ז בְּאַמַּת וּס"ל דְּוָקֵא בָּנָיו וּבְנוּתִיו דַּא"כ דְּבָרֵי הִירוּשׁ' סוֹתְרִין מִיְיָ' וְכִי' וְעוֹד הָא כִּיּוֹצֵא בּוֹ קָאֵמַר.

וְלָכֵן נִרְאָה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִּי כַּמ"ש דַּר"י מְפָרֵשׁ דְּבָרֵי ר"ל דְּהָא דְקָאֵמַר וּבְלִבְד לְבָנָיו הֵינְנוּ לְאֲשַׁמְעִינָן דָּאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים מַחְזוֹר לְבָנָיו דְּוָקֵא וְלֹא לְבָנוּתִיו אֲבָל אִם אֵין לוֹ בָּנִים מַחְזוֹר גַּם לְבָנוּתִיו וְהָא דְקָאֵמַר שְׁלֵא תִימָא הוּא דְּבָרֵי ר"י וְאֲשַׁמְעִינָן דְּגַם בְּנוֹת יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וּבְלִבְד לְבָנִים הוּא אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים כְּפִי' וְמְסִיִּים כִּיּוֹצֵא בּוֹ ל"ד בְּנוּתִיו אֲלֵא אִפִּי' אִם מִת סוּף מְשַׁפְּחָתוֹ וְאֵין לוֹ יוֹרֵשׁ אֲלֵא אִמּוֹ אִם הִחְזוֹר רוּחַ חֲכָמִים נֹחָה הֵימְנוּ וְכַמּוֹ שְׁפִי' הַמְּפָרֵשׁ דְּבָגַר מִיְיָרִי שְׁפָלָה סוּף מְשַׁפְּחַת אָבִיו וְחֻזְרָה הַנְּחָלָה לְאִמּוֹ וְאֵין אִמּוֹ יוֹרְשִׁת אוֹתוֹ ד"ת מ"מ רֹו"ח נֹחָה הֵימְנוּ וּבָגַר מִיְיָרִי דְּלֹא מְשַׁפְּחַת אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ יוֹרְשִׁין וְאַף דְּהֵכָא לִיכָא הַטַּעַם שְׁמָא יַחְזוֹר לְסוּרוֹ מ"מ רֹו"ח נֹחָה הֵימְנוּ, הֵן אַמַּת דַּמ"ש הַמְּפָרֵשׁ דְּבָגַר מִיְיָרִי שְׁמַת דִּיחְזוֹר לְאִמּוֹ לַפ"ז קָשָׁה לְכַ' תִּפְוֹק לִי' דְּגַם אָבִיו אֵין יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ ד"ת וְיוֹתֵר נִרְאָה לוֹמַר דְּבִיִּשְׂרָאֵל גְּמוּר מִיְיָרִי רַק שְׂאֵבִי אָבִיו הִי' גַּר וּבַכַּה"ג אֲפֻשֵׁר דְּכָלָה סוּף מְשַׁפְּחָתוֹ וְלָכֵן יַחְזוֹר לְאִמּוֹ וְרוּחַ חֲכָמִים נֹחָה הֵימְנוּ וְאַף דְּאִמּוֹ אֵין יוֹרְשִׁת אוֹתוֹ מַה"ת מ"מ תַּק"ח הוּא דְּאִינוּ בְּדִין שְׂאִם אֵין לוֹ יוֹרְשִׁין יַעֲזוּב לְאַחֲרִים חִילוֹ וְלֵהֲכִי יַחְזוֹר לְאִמּוֹ אֲבָל בָּגַר גְּמוּר אֲפֻשֵׁר לְבָנִים וְלְבָנוֹת הוּא מַחְזוֹר אֲבָל לֹא לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ

ומ"מ פ"ה הירושלמי נראה כמ"ש דהא דקאמר ר"ל ובלבד לבניו היינו דיתן לבנים ולא לבנות אם יש לו בנים וכו"ל, עכ"פ הרי נתבאר דבעפ"ם בן ובת ירתי פהדי, ולנה מעות מן הגר שנתגירו בניו עמו אם יש לו בנים ובנות לא יחזיר כ"א לבנים ואף דבגיומתן פהדי ירתי מ"מ אח"כ פשנתגירו יחזיר לבדו וטעם פנ"ל דבכה"ג לא חיישינן שמה יחזרו לסורן משום דלא עדיפי מישאל ורק אם אין לו בנים מחזיר לבנותיו פנ"ל: סימן סא בדין גזלן שעשה היזק שאינו ניכר בידיים אם יכול לומר הרי שלח לפניה.

הנה המשנה למלה פ"ג מה' גזילה ואבידה הביא דברי התוס' בב"ק דף מ"ה לענין הא דפליגי שם תנאי בסוגי' בשוה"נ שנגמר דינו אם החזירו שומר לבעליו מוחזר ומסיק דכו"ע אומרין באיה"נ הרי שלח לפניה והכא גומרין דינו של שור שלא בפניו קמפליגי דרבנן סברי אין גומרין דינו של שור אלא בפניו דאמר לי' אי אהדרתני' ניהלי הנה מערקנא לי' לאגמא וע"ש בפרש"י דלכו"ע אומרין באיה"נ הש"ל היכא דאיסורא ממילא אתי לי' כגון חמץ בפסח כו' אבל הכא משו"ה אמרי רבנן אינו מוחזר דאמר לי' אתפסתא לתנאי כו' והזיקא דבידיים הוא שהביאו לבי דינא כו' ובתוס' שם ד"ה השתא פתבו על פרש"י וז"ל וקשה לפי דאם זה ההיזק לא הוי היזק ניכר אפי' אתפסני' בידיים לא יתחייב כו' ע"ש, וע"ז פתב המל"מ וז"ל ולא הבינותי דברי התוס' הללו כלל דנהי דהיזק זה הוי היזק שאינו ניכר מ"מ פיון שההיזק עצמו בידיים פשיטא שאינו יכול לומר הש"ל דהא דתנן תרומה ונטמאת אומר הש"ל הוא דוקא בנטמאת מאלי' אבל אם טמאה בידיים אף שהוא היזק שאינו ניכר פשיטא דחייב וכ"כ התוס' בפ"ה הגוזל דף צ"ח ד"ה הצורם.

ועוד הדבר מצד עצמו הוא פשוט מי לא תנן המטמא והמדמע חייב אף שהוא היזק שאינו ניכר וכי בשביל שזה גזלו או שנעשה שומר עליו יהי' לו יתר שאת שיפטר בהיזק שאינו ניכר הא ודאי לא ניתן להאמר וע"כ לא פטרו לגזלן בהיזק שאינו ניכר אלא בהיזק הפא ממילא כו' וסבור אני לומר דאף דבהניזקין חלקו בהיזק שאינו ניכר בין שוגג למזיד ובשוגג פטור אף שעשה או בידיים היינו דוקא היכא דלא אתא לידני' בתורת שמירה וגם לא גזלו אלא שהלך וטמא טהרותיו של חברו בזה הוא דאמרי' דבשוגג פטור אבל בגזלן או בשומר שטמא בידיים תרומתו של חברו אף שהי' שוגג חייב משום דבעי למיעבד השקה מעליה וכוונן שהזיקו בידיים אף שהן שוגגים והוא היזק שאינו ניכר לא מצי אמרי הרי שלח לפניה עכ"ל המל"מ ע"ש.

והנה מדבריו מבואר דהיכי דהגזלן עצמו עשה היזק שאינו ניכר בגזילה בשוגג חייב מטעם גזלן דבכה"ג אינו יכול לומר הש"ל דמטעם מזיק בנדאי ליכא לחייבו פיון שהוא היזק שאינו ניכר ובשוגג, ונ"מ היכי דבשעת הגזילה שניא זוזא ובשעה שהזיק בשוגג היזק שאינו ניכר שניא ד' משלם רק זוזא אשעתא דגזילה ורק היכא שעשה היזק שאינו ניכר במזיד משלם ד' על שעת ההיזק והוא כמבואר בב"ק דף ס"ה ובב"מ מ"ג תבא או שתי' משלם ד' ע"ש, אלא דגוף הסברא צ"ע מה טעם יש בדבר פיון דעל שעת ההיזק אין לחייבו ופטור בדין עושה היזק שאינו ניכר בשוגג א"כ איהו אפשר לחייבו אשעת גזילה דהרי מצד הגזילה אם נטמא מאליה הי' יכול לומר הרי שלח לפניה ומה נ"מ בין נטמאת מאליה או טמא בידיים בשוגג אחרי שעל ההיזק בעצמו אי אפשר לחייבו ומאיהו טעם לא יוכל לומר הרי שלח לפניה ומ"ש מנטמא מאלי' פנ"ל.

אָלאַ דלכאַורָה יש להביא ראי' לזה מגמ' גיטין דף נ"ג בסוגי' דהיזק שאינו ניקר ושם במשנה המטמא והמדמע והמנסה במזיד חייב ובגמ' רב אמר מנסה ממש ושמואל אמר מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסה אמר לה מנסה קי"ל בדרבה מינני' ואינדי' כדר' ירמני' דאמר משעת הגבקה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוף וע"ש בתוס' ד"ה מנסה בסוה"ד ונ"ל ועוד י"ל דטעמא דשמואל אע"ג דהגבקה לאו צורה ניסוף הוא אפ"ה פטור פנין דאשעת ניסוף לא מחייב דקי"ל בדרבה מינני' אשעת הגבקה נמי מיפטור דאומר לו הרי שלח לפניה כמו תרומה ונטמאת דכמו דאם נסכו אחר אומר לו הש"ל ה"נ פי נסוף לי איהו אע"ג דמנסה לי בידים פנין דקי"ל בדרבה מינני' ורב סבר פנין דבשעת הגבקה לא שייך למימר דקי"ל בדרבה מינני' יש לחייב מחמת הגבקה אכל מה שיעשה בידים אחרי כן אע"ג דהיא שעתא קי"ל בדרבה מינני' עכ"ל התוס' ע"ש, עכ"פ מתבאר מדברי התוס' הנ"ל דלרב חייב מנסה משום דאגבקה קני' ונעשה גזלן משעת הגבקה ואע"ג דעל שעת ניסוף פטור משום קי"ל בדרבה מינני' מ"מ חייב על שעת גזילה אכל מה שיעשה בידים ולא יוכל לומר הרי שלח לפניה פנין שהוא בעצמו עשה ההיזק בידים א"כ ה"ה היכי שהגזלן עשה היזק שאינו ניקר בשוגג אף דעל שעת ההיזק פטור משום שהוא היזק שאינו ניקר בשוגג מ"מ פנין שהגזלן עצמו עשה ההיזק בידים לא יוכל לומר הרי שלח לפניה דמה חילוק יש בין אם הגזלן פטור על שעת ההיזק משום קי"ל בדרבה מינני' או משום שהוא היזק שאינו ניקר בשוגג דבשניהם אע"ג היכי דההיזק הי' נעשה ע"י אחר או ממילא הי' יכול לומר הש"ל מ"מ פנין שהגזלן בעצמו היזק בידים אע"ג דאין לחייבו על ההיזק מ"מ שוב אינו יכול לומר הרי שלח לפניה.

שוב מצאתי בס' תרומת הכרי להגאון מהר"י אחי הקצוה"ח בס' ש"ג שהביא דברי המל"מ הנ"ל מה שתמה על קושית התוס' דאם הוא היזק שאינו ניקר אפי' אתפסי' בידים לא יתחייב דהרי עכ"פ חייב משום מזיק כמו המטמא והמדמע והמנסה וכתב לי' שב דמשום מזיק פטור משום דקי"ל דלא ילפינו קנסא מקנסא וע"ש שהאריה בזה דאינו חייב רק מטעם שמירה ולפיכך הקשו התוס' אפי' אתפסי' בידים לא יתחייב דכיוול לומר הש"ל, וע"ש שכתב בטעמו של רש"י ז"ל שסובר דאף דקי"ל בכל היזק שאינו ניקר דמצי אמר הש"ל היינו היכי שנעשה ההיזק ממילא אבל אם עשאו בידים לא, ועפ"ז כתב לי' שב שם קושית התוס' בב"ק דף צ"ח בהא דאמר רבה הצורם אנון פרתו של חבירו פטור מ"ט כולהו שנוורים לאו לגבי מזבח קיימי והיינו דלהכי הוי פהיזק שאינו ניקר והקשו התוס' מהא דתנו גזל בהמה כו' ונפסלה מעל גבי המזבח והיינו שנפל בה מום ומשמע דוקא נפל מאליה הא הטיל בה מום בידים חייב וע"ש מה שהקשה על תי' התוס' ומסיק דע"פ דעת רש"י הנ"ל הקושיא מעיקרא ליתא דרבה דפטר בצורם ס"ל דלא ילפינו קנסא מקנסא והא דקתני ונפסלה דאילו הטילו בידים לא מצי אמר הש"ל אף שהוא היזק שאינו ניקר דכך הוא הדין דכל שפא ההיזק מידו של גזלן או שומר אף שהוא היזק שאינו ניקר לא מצי אמר הרי שלח לפניה אף דמתורת מזיק אין לחייבו ע"ש.

והנה דבריו בדעת רש"י הוא ממש כמו שכ' המל"מ מתחלה אף אפ"ל דכוננתו דוקא אם היזק במזיד דאף היכי שפטור מטעם מזיק משום דלא ילפינו קנסא מקנסא מ"מ שוב אינו יכול לומר הרי שלח לפניה אבל היכי שהיזק בשוגג אף דאדם מועד לעולם מ"מ

אפתי יכול לומר הש"ל אף אינו מוכרח ובאמת זה דוחק וע"ש שפתיב עוד וז"ל ונראה בעיני להביא קצת ראי' לדעת רש"י מהא דרב סובר מנסה ממש ולא קילב"מ משום דבשעת הגבחה קניא פלומר נעשה עליו גזלן ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת גיסוף וקלא אפתי תקשי נהי דמשעת הגבחה קני' ונעשה עליו גזלן למה יתחייב לשלם לימא לי' הש"ל כמו בכל היזק שאינו נזכר ואי משום דהוא בעצמו נסכו הא על הנסוף אין לחייבו מתורת מזיק דקילב"מ אלא ודאי ה"ט דלאו משום מזיק מחייבין לי' אלא מתורת גזילה הוא דמתחייב ולא מצי אמר הש"ל דכך הוא הדין דכל שבא ההיזק מידו של גזלן אף שהוא היזק שאינו נזכר לא מצי אמר הש"ל והתוס' ז"ל עמדו שם בזה ע"ש ולדעתי מזה סיוע נכונה לדעת רש"י ז"ל עכ"ל.

והנה לפי דברי הגאון הנ"ל צ"ל דזהו באמת פנונת התוס' במש"כ ורב סבר פיון דבשעת הגבחה לא שייך קילב"מ יש לחייבו מחמת ההגבחה אכל מה שיעשה בידיים אח"כ אע"ג דהיא שעתא קילב"מ והיינו דכל שהגזלן עושה היזק שאינו נזכר בידיים אף דאינו חייב על ההיזק מ"מ לא מצי למימר הש"ל, ולפ"ז צ"ל דלשמואל דאמר מנסה קי"ל בדרבה מיניה וכתבו התוס' פיון דאשעת גיסוף לא מחייב דקילב"מ אשעת הגבחה נמי מפטר דאומר לו הש"ל ע"ש ע"כ לא ס"ל סברא זו פנ"ל, ולפ"ז צ"ע דלדבריו נמצא דמ"ש רש"י בב"ק שם הוא דוקא אליבא דרב והיינו דאף דהא דאתפסי' בידיים הוי היזק שאינו נזכר מ"מ פיון שהשומר בעצמו עשה ההיזק אינו יכול לומר הש"ל א"כ קשה לשמואל היאך פרוס הפלוגתא דר' יעקב ורבנן, וע"ש היטב בדברי הגאון הנ"ל שהוא בעצמו הביא ראי' נגד המל"מ דע"כ אין זה מטעם מזיק דא"כ איך פרוש שמואל דס"ל דלא ילפינו קנסא מקנסא הפלוגתא דר"י ורבנן ודרי גם לפי פירושו קשה פנ"ל, והנה באמת סוף סוף דברי התוס' צריף הבנה וכבר יגעו האחרונים להבין דברי התוס' דמה נ"מ מה שהוא בעצמו עשה ההיזק אחרי שאין לחייבו על מעשה ההיזק.

אולם ביותר צ"ע דאי נימא דלרב חייב במנסה מטעם גזלן דהא דאין יכול לומר הש"ל אף דעל שעת ההיזק פטור מטעם קי"ל בדרבה מיני' היינו משום דכן הוא הדין דאם הגזלן בעצמו עושה היזק שאינו נזכר אף דפטור מטעם מזיק מ"מ שוב אינו יכול לומר הרי שלף לפניה, א"כ צ"ע דהרי הא דתנו המטמא והמזמאע והמנסה במזיד חייב בנדאי הוא משום דקנסו חכמים כדי שלא יהא כאו"א הולך ומטמא טהרותיו של חברו כו' ולפי הנ"ל הרי במנסה אין החיוב כלל משום שלא יהא כו' דאפי' אי לא קנסו חכמים כלל מזיק היזק שאינו נזכר במזיד ג"כ הי' מנסה חייב פיון שנעשה גזלן בעת ההגבחה ואח"כ עשה בעצמו היזק שאינו נזכר שוב אינו יכול לומר הש"ל וכמ"ש הגאון הנ"ל לישב קושיא התוס' בב"ק צ"ח לפרש"י דגזל בהמה והטיל מום בידיים אף דפטור מטעם מזיק לרבה משום דלא ילפינו קנסא מקנסא מ"מ שוב אינו יכול לומר הש"ל וא"כ ה"נ במנסה אפי' אי לא קנסו חכמים כלל מזיק היזק שאינו נזכר מ"מ פיון דאגב' נעשה גזלן וכשהזיק אח"כ בידיים שנסוף ונעשה היזק שאינו נזכר שוב אין יכול לומר הש"ל ומ"ש דכיל מנסה עם הנה, וכן קשה טובא הא דמבואר שם בסוגי' ואי אשמעינו מנסה משום דקא מפסיד לי' לגמרי תיפוק לי' דמן מנסה ליכא למילף כלל למטמא ומזמאע דקנסו חכמים בהיזק שאינו נזכר דשאני מנסה דמדינא חייב אשעת גזילה ולא יכול לומר הרי שלף לפניה משום שנעשה היזק בידיים ולא משום קנס וכו' דלא ילפינו מקנסא

ובשאר מקומות לא קנסו כלל בהיקף שאינו ניכר ומ"מ גזל בהמה והטיל בה מום בינדים
ארף דפטור גם במזיד משום מזיק מ"מ אינו יכול לומר הש"ל.

הרי נתבאר מפל זה היטב דמלבד שאין להביא ראי' מסוגל זו למש"כ המל"מ והתרומת
הפרי אלא עוד שמסוגל זו מבואר דאי לא מטעם קנסא מדינא הי' יכול לומר הש"ל ארף
שבעצמו עשה ההיקף וכנ"ל והנה בס' תורת גיטין פתב שם על דברי התוס' הנ"ל ונ"ל
לכאורה אין הבנה לדברים אלו כיון דאם נסכו אחר הי' פטור מטעם גזלן מה"ת יתחייב
מטעם שעושה בינדים הא על מה שעשה בינדים פטור מטעם דקלב"מ ולכן נראה בכונת
דבריהם דרב לשיטתו דס"ל בסנהדרין דף ע"ב הבא במחמתר ונטל פלים ויצא דאפי'
הן בעין אינו מחויב להחזיר דבדמים קניניהו וכיון דקנה אותן והו' שלו ממש שוב אינו
יכול לומר הש"ל כמו באם נשתנה מעצמו שאינו יכול לומר הש"ל כיון דכבר קנאו
בשנוי וה"נ כיון שנסכו קנאו ושוב לא יכול לומר הש"ל כו' ע"ש.

והנה לפי דברי התו"ג הי' אפשר לתרץ בזה קושית התוס' בתולין דף מ' בהא דא"ר הונא
היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עכו"ם כיון ששחט בה סימן א' אסרה ופרש"י לא מיבעי
עומדת דכשהגביהה והרביצה קנאה בהגביהה ונעשית שלו אלא ע"ג דרבוצה כו' והקשו
בתוס' שם דהא פי הגביהה נמי לא קנה לה לענין שתחשב שלו אם אין אדם אוסר
דשא"ש דהא גזל ולא נתיאשו הבועלים כו' ולקמן נמי דאר"נ אין אדם אוסר דשא"ש
פריה לי' מהמנסה ומאי פריה והא מנסה מפי אגביהה קני' כו' ע"ש, אולם לפי דברי
התו"ג הנ"ל מיושב שפיר סברת רש"י דהיכי דהגביהה והרביצה קנאה בהגביהה ונעשית
שלו ויכול לאסרה דנהי דלא קנאה רק בתורת גזילה מ"מ עכ"פ לרב שסובר דבדמים
קניניהו היכי שנעשה עלי' גזלן וארף פשהו בעין א"צ להחזיר דקונה אותן ממש א"כ אם
הגביהה מתחלה ונעשה עלי' גזלן וקנאה בתורת גזילה והנה פשחט אח"כ סימן אחד
לעכו"ם הרי חייב מיתה דארף אם אינו יכול לאסור מ"מ חייב מיתה פמבואר בגמ' גבי
המשפתחה להר דהר מותר ועובדו בסיני (וע"ש ברש"י דף מ"א ד"ה ואי ומיהו איהו
מחייב כו' ע"ש) ולפ"ז כיון דחייב מיתה א"כ קונה את הבהמה לגמרי דבדמים קניניהו
וא"כ ממילא שוב יכול לאסור הבהמה דהרי הוא אוסר דבר שלו וארף דהקנין שקונה
בדמים לא קדים לשעת איסור מ"מ חלו שניהם בבת אחת דברגע השחיטה נעשה שלו
ונאסר הבהמה מפת תקרובות עכו"ם וכמבואר בב"ק דף ס"ז גבי הגנב והגזלן והאנס
שהקדישו הקדישו הקדש דאיכא שינוי השם מעיקרא חולין והשתא הקדש וחלו שניהם
בב"א הקנין וההקדש וכמ"ש הראשונים וה"נ חלו שניהם בב"א דקנאה בדמים ונאסר
משום תקרובות עכו"ם ולפ"ז אפ"ל דר' הונא פרב רביה ס"ל דבדמים קניניהו וא"צ
להחזיר ארף פשהו בעין ולכך נקט רבוצה דלא מיבעי הגביהה והרביצה דנעשה גזלן
עלי' ובדמים קניניהו והו' שלו ויכול לאסור ולפ"ז שפיר פרש"י פנ"ל (והא דפריה לקמן
לר"נ ממנסה וע"ש בתוס' דלמ"ד מנסה ממש פריה וארף דרב גופי' הא ס"ל דבדמים
קניניהו אפ"ל דאליבא דידן פריה דלא ס"ל הא דרב דבדמים קניניהו).

אולם בעצם דבריו של התורת גיטין לבד דרחוק הדבר בכונת התוס' וגם מהסוגל מוכח
שלא כדבריו פמבואר להלן הנה הדבר מצד עצמו הוא תמוה מאד דבעיקר דס"ל לרב
בדמים קניניהו לא משפחת לה אלא בגזילה עם חיוב מיתה פאחת פמבואר בסנהדרין שם

הטעם משום דס"ל לרב דכל גזלן קונה את הגזילה בשעה שגוזלה ולא הוי כמו פקדון גבי אלא ברשותו קיימי ונהרי הן לו כשאר נכסיו ורק שנתחייב בתשלומין ולהכי אפי' פשהוא בעין שמחויב להחזירה הוי כמו שגובין משאר נכסיו בעד חיוב התשלומין שנתחייב בעת הגזילה, ע"ש בפרש"י ולהכי בא במחירת הוי מיתה ותשלומין פאחת וכ"ז הוא התם דעל שעת הגזילה יש חיוב מיתה אבל הכא דבשעת הגזילה ליכא חיוב מיתה וכל עליו חיוב תשלומין ואח"כ כשמונסה הוי רק כמזיק ואיך יקנה בדמים שאחר הגזילה ודו"ק.

ועיין בס' מהר"ם מינץ להגאון מאוכן ישן סי' י"ב שעמד ג"כ על דברי התוס' הנ"ל וכתב דמה שפירשו בדברי שמואל דבריהם נכונים ומתובלין בתבלין כו' אולם מה שפירשו בדברי רב דבריהם בלתי מוכנים כלל דממ"נ אם אתה באת לחייבו אשעת גזילה י"ל הש"ל ואם אשעת ניסוף פטור מצד קי"ל בדרכה מינץ' כו' ומה לי אם נסכו הוא או אחר פינון שאין יכול לחייבו מצד הניסוף וע"ש שכתב ונ"ל והי' נראה לומר דאפשר אליבא דרב לא אמרינו כלל זה דהש"ל דהרי עיקר הטעם דאמרינו גבי גזלן הש"ל הוא משום דגזלן אינו קונה גוף הגזילה וכל היכי דאיתא ברשותא דמרא איתא ולא אוקמא ברשותא דידן' כ"א לענין אונסין דאם נאנס חייב לשלם כו' אבל כ"ז דלא נאנס והגזילה בעין לא קנאה הגזלן א"כ מה"ט היכי דלא נשתנה הגזילה מכמות שהיתה מתחילה כו' מקיים שפיר מצנת השבחה דאומר הש"ל אמנם בסנהדרין אמר רב הבא במחירת כו' וע"ש בפרש"י ומסוג' זו נלמד דאליבא דרב כל גזלן מיד שגזלה קמה ברשותן' לכל מיגלי כמו לדידן לענין אונסין וא"כ אליבא דרב ל"ש לומר הש"ל דהיאך יפטור א"ע באיה"נ פינון שגזילה ברשותא דידן' לכל מיגלי עומדת כו' ורב ע"כ ס"ל כר"ח דאוקי מתניתין דפ' הגזל גזל חמץ ועבר עה"פ בפלוגתא דתנאי עכ"ל ע"ש, והנה מש"כ דרב ע"כ ס"ל כר"ח דתנאי פליגי אי אמרינו באיה"נ הש"ל תמוה טובא דא"כ מאי פריה בגמ' גיטין שם לחזקיה ממשנה דגזל חמץ ועבר עה"פ ומסיק בתיובבא נימא ג"כ דחזקין' מוקי מתני' פתנאי ומשנה הנ"ל ס"ל דהיזק שאינו ניקר ל"ש היזק אולם למ"ד אין אמרינו באיה"נ הש"ל ס"ל באמת דהיזק שאינו ניקר שמי' היזק ובע"כ דזה אינו דהרי ר"ח אתותב שם בב"ק מברייטא מפנרשת דלכו"ע אמרינו באיה"נ הש"ל ע"ש וא"כ זה לא יתכן כלל.

אמנם באמת דברי הגאונים הנ"ל תמוהים מאוד דלפי דבריהם א"כ הא דחייב במנסה משום שעת גזילה אינו ענין כלל להא דחייבו חכמים היזק שאינו ניקר משום שלא יהא א"כ מאי ענין כלל למנסה במשנה זו דכ"ל עם מטמא ומדמע דאפי' אי לא קנסו כלל בהיזק שאינו ניקר ג"כ חייב להתורת גיטין משום דקונה בדמים ומה גם לפי דברי הגאון מהר"ם מינץ דס"ל לרב בקל איה"נ שאינו יכול לומר לו הש"ל א"כ בנדאי אינו ענין לכייל מנסה עם מטמא ומדמע דאינו יכול לומר הש"ל דהא גם בקל איה"נ אף שנעשה ממילא אינו יכול לומר הש"ל, ומה זה דאמר בגמ' שם ואי אשמעינן מנסה משום דקא מפסיד לי לגמרי הלא בלא"ה לא נוכל ללמוד כלל מנסה וכן"ל ודבריהם צע"ג.

וכעין זה תמוהים לי גם דברי הגאון ברוך טעם ע"ש מש"כ דטעמא דרב דאינו יכול לומר הש"ל על שעת הגבהה ומשום דמיד פשרואה בעל היין שהגזלן מכניס ידו לשכשוך היין לעפוש ויהי' נאסר בהנאה מתיאשים הבעלים וקונה הגזלן ביאוש ורב לטעמין

דס"ל יאוש פדי קונה ולכך שוב אין יכול לומר הש"ל וכמו שאמרו בב"ק ס"ו גזל חמץ כו' והאי פינן דמטא עידן איסורא כו' ואי ס"ד יאוש קונה אמאי אומר לו הש"ל ע"ש, אולם גם דבריו צע"ג פנ"ל דא"כ הוי מנסה דינא ולא קנסא וכנ"ל, ואי קשיא דבאמת מ"ט לא נימא דקונה המנסה ביאוש ויהי' חייב מדינא אולם נראה דדוקא בב"ק שם אמרינן והאי פינן דמטא עידן איסורא מניאש משום דהחמץ בנדאי יהי' נאסר לעידן איסורא לכך פרגע קודם מיאש אולם לענגן מנסה כ"ז שאין רואה שהתחיל לנסה איננו מניאש דדלקא יחזור בו ולא ינסה ואח"כ אין יאוש מועיל עוד שיקנה הגזלן וכ"כ האחרונים דהא דאמרינן והאי פינן דמטא עידן איסורא כו' היינו בשעת היתר עוד רגע אחת קודם שנגאסר וכמ"ש גם בס' ב"ט בעצמו שם.

אכן העיקר בפ"י פוננת התוס' הוא כמש"כ במקום אחר (עיין בפר"י ח"א סי' נ"ח) דסברת רב הוא ע"פ מש"כ התוס' שם בראש הדבור מנסה קילב"מ ומטעם שלא יהא כל אהד וא' כו' אין לחייבו דמהאי טעמא לא מחייבינן לי' טפי אלא פאלו הוא הניזק ניכר ע"ש הרי דחכמים קנסו משום שלא יהא כאו"א לעשות הניזק שאינו ניכר פהניזק ניכר אלא מנסה אף דעשאו אותו פהניזק ניכר מ"מ הא קילב"מ אף פהניזק ניכר פטור, ולפ"ז מבואר שפיר סברת רב פינן דמטעם שלא יהא עשו אותו פהניזק ניכר ממילא שוב חייב על שעת הגבחה ואינו יכול לומר הש"ל ואף דעל מעשה הנסוה גופי' פטור משום דקילב"מ מ"מ פינן שעכ"פ עשאו אותו פהניזק ניכר נהי דאין לחייבו על הנסוה אבל ממילא שוב חייב על הגבחה דבהניזק ניכר אינו יכול לומר הש"ל פמבואר שם בסוגי', ולפ"ז מןשלב שפיר כל הסוגי' דגם מנסה קנסא הוא דהא דעשאו אותו פהניזק ניכר משום קנס הוא שלא יהא כאו"א נדמי שפיר למטמא ומדמע פנ"ל ועתה נחזור לדברי המל"מ במש"כ דהיכי דהגזלן בעצמו עשה הניזק שאינו ניכר אפי' בשוגג שוב אינו יכול לומר הרי שלח לפניה, והנה מש"כ המל"מ בתחלת דבריו לתמוה על התוס' דנהי דהוי הניזק שאינו ניכר מ"מ פינן שעשה הניזק בינדים אינו יכול לומר הש"ל דהא דתנן תרומה ונטמאת אומר הש"ל דוקא בנטמא מאלי' אבל טמאה בינדים אף שהוא הניזק שא"נ פשיטא דחייב פנונתו מבוארת דיהא חייב מטעם שמירה דבכה"ג שעשה הניזק שא"נ בינדים אינו יכול לומר או גזלן לומר הש"ל אלא דאח"כ כתב דבלא זה יתחייב מטעם מזיק כמו המטמא והמדמע ובסוף חזר לתחילת דבריו למ"ש דגזלן העושה הניזק שאינו ניכר בינדים במזיד אינו יכול לומר הש"ל ומוסיף דכסבור לומר דאפי' אם הגזלן עושה הניזק שאינו ניכר בשוגג ג"כ אינו יכול לומר שוב הש"ל, ועכ"פ מ"ש בס' תרומת הפרי בדעת רש"י דהוא משום גזלן דכיון דעושה הניזק שאינו ניכר בינדים חייב מטעם גזלן זהו ממש מש"כ המל"מ בתחלת דבריו דזהו פוננת רש"י וס"ל דכן הוא בפשיטות עד שתמה על התוס' וגם מה שהביא ראי' בתרומת הפרי מהא דאמר רב מנסה ממש ורואה לפרש דטעמא דרב דכיון שעשה בינדים שוב לא יוכל לומר הש"ל דכך הוא הדין בגזלן פבר פתבנו דאדרבה דמשם עוד קשיא לסברא זו דא"כ אינו ענגן פלל להא דחייבו חכמים להניזק שאינו ניכר ומאי ענגן מנסה לכאן וכנ"ל, אכן אפי' אי נימא דבמזיד פשעושה הגזלן הניזק שאינו ניכר שוב אינו יכול לומר הש"ל מ"מ מה שהוסיף המל"מ לומר דאפי' אם הגזלן עשה הניזק שאינו ניכר בשוגג ג"כ אינו יכול לומר הש"ל הוא תמוה טובא ממשנה מפורשת דהמטמא והמדמע והמנסה בשוגג פטור במזיד חייב וס"ל לרב מנסה ממש ואף דקי"ל בדרבה מינ' משום

כִּינּוֹן דְּאֶגְבֵּהּ קִנִּי וְהִינּוֹ שְׁנַעֲשֶׂה עָלָיו גְּזֵלָן וּמ"מ הָרִי מְפֹרֵשׁ בְּמִשְׁנֵה דְּבִשׁוּגָא פְּטוּר וְאִף שְׁכַבְר נַעֲשֶׂה גְּזֵלָן ע"י הַגְּבֵהָה מ"מ פְּטוּר הָרִי לְהִדְנָה דִּיכּוֹל לֹאמַר הַש"ל, וּמָה גַם לְפִי שִׁי הַמ"ל דְּכָל הֵיכִי שְׁהַגְזֵלָן עֲשֶׂה הִיזְק שְׁאִינוּ נִיפְרָר בְּיָדִים אִפִּי הֵיכִי דְּפְטוּר מִצַּד מִזִּיק מ"מ שׁוֹב לֹא יָכוֹל לֹאמַר הַש"ל א"כ מִתְפָּרֵשׁ מִתְּנִיתִין דַּס"ל לְרַב מְנַסֵּף מִמֶּשׁ פְּפִשְׁטִין דְּאִף דְּעַל הַהִיזְק פְּטוּר מִשׁוּם קִילַב"מ מ"מ חֲזִיב מִטַּעֵם גְּזֵלָן דְּשׁוֹב אִינוּ יָכוֹל לֹאמַר הַש"ל וְכִמוֹ שְׁכַתְבַּת בַּס' תְּרוּמַת הַפְּרִי וְהָרִי מ"מ תִּנּוּן בְּמִשְׁנֵה בְּשׁוּגָא פְּטוּר הָרִי דְּאִף דְּנַעֲשֶׂה גְּזֵלָן מ"מ כִּינּוֹן שְׁעֲשֶׂה אַח"כ הִיזְק שְׁאִינוּ נִיפְרָר בְּשׁוּגָא פְּטוּר גַּם מִשׁוּם לְתַא דְּגְזֵלָן וְיָכוֹל לֹאמַר הַש"ל.

אַלְא דְּלְכַאֲרָה אִפ"ל דְּהָא דְּאֶמְרִינּוּ מְכִינּוֹן דְּאֶגְבֵּהָה קִנִּי הִינּוּ דְּוָקֵא בְּמִזִּיד אֲבָל בְּשׁוּגָא לֹא נַעֲשֶׂה גְּזֵלָן כְּלָל בְּהַגְבֵּהָה וְכ"כ בְּהִדְנָה בַּס' יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב חִיו"ד ס' ד' לְיִשָּׁב קִנְשִׁית הַתּוֹס' עַל רַש"י בְּחֻלְיִין דְּרַף מ' בַּד"ה רְבוּצָה בַּמֶּש"כ לֹא מְבַעֵי הַגְּבִיהָה דְּנַעֲשֶׂה גְּזֵלָן וְיָכוֹל לְאַסְוֹר וְהַקְשׁוֹ בַּתּוֹס' דַּא"כ מֵאֵי פְּרִיף בַּגְּמ' מְמַנְסֵף וְהָא מְכִינּוֹן דְּאֶגְבֵּהָה קִנִּי וְשׁוֹב יָכוֹל לְאַסְוֹר וְתִי הַיְשׁוּי"ע דְּקִנְשִׁית הַגְּמ' הוּא מְשׁוּגָא דְּתִנּוּן בְּשׁוּגָא פְּטוּר אֲלֵמָא דְּהִינּוּ נְאַסְר וּבְשׁוּגָא הָא לֹא נַעֲשֶׂה גְּזֵלָן דְּלֹא נִתְפְּוִין לְקִנּוֹת בְּהַגְבֵּהָה דְּלֹא יָדַע כְּלָל שְׁהוּא שְׁל חֲבִירוֹ וְכִסְבוּר שְׁהוּא שְׁלוֹ וְכ"כ בַּס' לַב אַרְיָ בְּחֻלְיִין שְׁם וּלְפ"ז יְהִי מִינְשָׁב גַּם דְּבָרֵי הַמַּל"מ דְּשַׁא"ה דְּלֹא נַעֲשֶׂה גְּזֵלָן כְּלָל וְלֵהֲכִי מְצִי לְמִימַר הַש"ל.

אוּלַם בְּאַמַּת הוּא תְּמוּהָה לֹאמַר דְּבִשׁוּגָא דְּמִיָּרִי בְּמִתְנִיתִין לֹא שְׁיָיָה מִדְּאֶגְבֵּהָה קִנִּי דְּאִי נִימָא דְּבִשׁוּגָא לֹא נַעֲשֶׂה גְּזֵלָן עָלָיו א"כ מְמִילָא פְּטוּר עַל הַנִּסְוֵף מִשׁוּם קי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָ וְהִנֵּה בַּגְּמ' שְׁם מִיָּתִי בְּרִייתָא דַּר"מ ס"ל הַמְטַמָּא וְהַמְדַּמַּע וְהַמְנַסֵּף אַחַד שׁוּגָא וְאַחַד מִזִּיד חֲזִיב וּר' יְהוּדָה ס"ל בְּשׁוּגָא פְּטוּר וּבְמִזִּיד חֲזִיב וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמ' דְּפִלְיָגִי אִי קִנְסוּ שׁוּגָא אִטּוּ מִזִּיד ע"ש וְהִנֵּה הַתּוֹס' בַּד"ה מְנַסֵּף קִילַב"מ פְּתַבּוּ לְהַק' וְנִימָא דְּחֲזִיב מִשׁוּם שְׁלֹא יְהִי כַּאֲו"א וְתִי דְּמִשׁוּם שְׁלֹא יְהִי עֲשׂוֹ רַק כְּהִיזְק נִיפְרָר ע"ש וּלְפ"ז אִי נִימָא דְּבִשׁוּגָא לֹא שְׁיָיָה מִדְּאֶגְבֵּהָה קִנִּי וּמְמִילָא פְּטוּר עַל הַנִּסְוֵף מִשׁוּם קי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָ דְּהָא חֲזִיבִי מִיתוֹת שׁוּגָאִין פְּטוּרִין וְא"כ קִשָּׁה הַיָּאָה אֲפִשְׁר לַר"מ לְקַנּוֹס שׁוּגָא אִטּוּ מִזִּיד דְּהָא אִפִּי בְּמִזִּיד גּוּפִי הֵיכִי דְּהוּי קִילַב"מ פְּטוּר עַל הִיזְק שַׁא"נ מִשׁוּם דְּלֹא עֲדִיף מְהִיזְק נִיפְרָר וְא"כ בְּשׁוּגָא הֵיכִי דְּהוּא בְּאַמַּת קי"ל בְּדַרְבָּה מִינְיָ אִיף אֲפִשְׁר לְקַנּוֹס אִטּוּ מִזִּיד דַּא"כ עוֹד חֲמוּר שׁוּגָא מְמִזִּיד שְׁיָיָה חֲזִיב יוֹתֵר מֵאִילוּ הִי הִיזְק נִיפְרָר דְּהָא גַּם בְּהִיזְק נִיפְרָר פְּטוּר הֵיכִי דְּקִילַב"מ וְכִן מֵאֵי פְּרִיף הַגְּמ' שְׁם לַר' יְהוּדָה וְהָא מְנַסֵּף דְּאוּרִייתָא וְלֹא קִנְיָס אִיף שְׁיָיָה לְקַנּוֹס בְּשׁוּגָא כִּינּוֹן דְּקִילַב"מ וְאַפִּי מִזִּיד פְּטוּר בַּכַּה"ג פְּנ"ל וְכִן צ"ע בְּמִשְׁנֵה דְּקַתְנִי הַמְנַסֵּף בְּשׁוּגָא פְּטוּר וּלְפִי הַנְּל' הָרִי אִין הַפְּטוּר מִשׁוּם שְׁנִינְסֵף בְּשׁוּגָא דְּהָא בַּכַּה"ג שְׁלֹא קָנָה בְּהַגְבֵּהָה אִפִּי נִסְפָּה בְּמִזִּיד פְּטוּר מִשׁוּם דְּקִילַב"מ, וְעוֹד דְּלְפ"ז לֹא דְּמִי מְנַסֵּף לְמַטְמָא וּמְדַמַּע דְּהַתֵּם פְּטוּר בְּשׁוּגָא מִשׁוּם דְּלֹא שְׁיָיָה שְׁלֹא יְהִי וּבְמַנְסֵף פְּטוּר מִשׁוּם דְּקִילַב"מ.

וּבַע"כ צ"ל דְּבַדְוֵאִי הָא דְּקַתְנִי בְּמַנְסֵף בְּשׁוּגָא פְּטוּר אַא"ל דְּמִיָּרִי הֵיכִי דְּשְׁיָיָה קִילַב"מ דַּא"כ הוּא פְּטוּר אַחַר וְלֹא מִשׁוּם דְּבִשׁוּגָא לֹא קִנְסוּ מִשׁוּם שְׁלֹא יְהִי וְע"כ דְּגַם בְּשׁוּגָא מִיָּרִי בַּכַּה"ג דְּנַעֲשֶׂה מִתְחַלָּה גְּזֵלָן עָלָי וְהִינּוּ שְׁמִתְחַלָּה גְּזֵל מִמֶּשׁ לְהִינּוּ וְאַח"כ נִסְפָּה בְּשׁוּגָא וּלְפ"ז אִינוּ פְּטוּר מִשׁוּם דְּקִילַב"מ וְרַק מִשׁוּם דְּבִשׁוּגָא לֹא קִנְסוּ וּבְמִזִּיד חֲזִיב, וְעַכ"פ הָרִי מְוַכְרַח דְּגַם הָא דְּתִנּוּן בְּשׁוּגָא פְּטוּר מִיָּרִי בַּכַּה"ג שְׁנַעֲשֶׂה מִתְחַלָּה גְּזֵלָן וּמ"מ כְּשִׁנְיָסֵף אַח"כ בְּשׁוּגָא פְּטוּר אִף מִשׁוּם לְתַא דְּגְזֵלָן הָרִי נִתְפָּרֵר דְּהֵיכִי דְּנַעֲשֶׂה הַגְּזֵלָן הִיזְק שְׁאִינוּ

גיפר בשוגג יכול לומר הרי שלף לפניך ודלא כמ"ש המל"מ וכן"ל: סימן סב בדין גזול חביתא דחמרא ותברה או שתי' לאחר גאוש ובדין איתבר בפשיעה.

בגמ' ב"מ דף מ"ג תנן השולח יד בפקדון בש"א ילקה בחסר וביתר ובה"א פשעת הוצאה, ובגמ' שם מאי פשעת הוצאה אלימא פשעת הוצאה מן העולם ובמאי אי בחסר מי איפא למ"ד והא תנן כל הגזלנין משלמין פשעת הגזילה ואי ביתר היינו ב"ש אלא פשיטא פשעת הוצאה מבית בעלים לימא רבה דאמר כב"ש ופרש"י אלא כו' פשעת הגזילה וביתר פליגי דקאמרי ב"ש אם הוקרה ילקה לשלם פשעת הוצאה מן העולם וב"ה אמרי פשעת הוצאה מבית בעלים עכ"ל הרי דס"ד דגמ' דב"ש וב"ה פליגי בדרבה והיינו בהוקרה ותברה או שתי' דב"ש ס"ל כרבה דתברה או שתי' משלם ד' והיינו ילקה ביתר וב"ה ס"ל דמשלם זוזא פשעת הגזילה, וצ"ע דמאיזה טעם פלוגו ב"ה אדרבה הא סברת רבה היא פשוטה דתברה או שתי' משלם ד' דמי גרע ממזיק דעלמא דאם לא גזול מתחילה ותברה או שתי' משלם ד' מדין מזיק וכי בשביל שגזול מתחילה ונעשה גזלן ישלם רק זוזא פשעת הגזילה כיון שהזיק בידים, ועי' תוס' שם ד"ה לימא שהקשו לוקי פלוגתיהו באיתבר ממילא ורבה כב"ה ותי' דא"כ לא הוי פליג ב"ש ע"ש, וקשה דכי מוקי פלוגתיהו בתברה ושתי' מ"ט פליגי ב"ה, וכן בב"ק דף ס"ה פי קאמר רב ביוקרא וזילא היכי דמי אילימא דמעיקרא שוין זוזא וילבסוף שוין ד' קרן פועין שגוב לימא פליגי דרב אדרבה ע"ש ומשמע ג"כ דיש סברא לומר דפליג אדרבה וצ"ע מאיזה טעם: ונראה לי שב ע"פ המבואר בפ' הגזול ומאכיל דפליגי ר"ח ורמב"ח בגזול ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו דר"ח ס"ל רצה מזה גובה רצה מזה גובה ורמב"ח ס"ל דאינו גובה אלא מן הראשון וע"ש בתוס' ד"ה גזול בסוה"ד דס"ל לרמב"ח דהנגזל אינו יכול לתובעו כולל שהרי אין לגמרי ברשות מרי' שהרי אין יכול להקדישו וגם הגזלן יכול לקנותו בפשיטוי מעשה ע"ש, ולפ"ז נראה דלרמב"ח דס"ל דגזול ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו אינו גובה מהשני אף דכל היכי דאיתא ברשותא דמרי איתא והשני הוא מזיק גמור מ"מ כיון שפבר יצא מרשות הנגזל שהרי אין יכול להקדישו ע"כ לא יוכל לתבוע רק מהגזלן הראשון ולכך נראה דה"ה דהגזלן גופי' אי תברה או שתי' פטור מדין מזיק לרמב"ח כיון שפבר יצא מרשות הנגזל עוד קודם שאכלו וכמו דאם בא אחר ואכלו דפטור מדין מזיק או גזלן פן ה"ה הגזלן גופי' אם אכלו חייב רק לשלם פשעת הגזילה ולא על שעת האכילה ולזה ס"ד דהגמ' דה"ט דפליגי ב"ה אדרבה.

ועיין בקצוה"ח סי' ל"ד שפכת דאפי' לר"ח דבא אחר ואכלו לפני גאוש רצה מזה גובה כו' היינו דוקא אם אכלו ומטעם מזיק דאפתי דנגזל הוא אכל מחמת גזלן לא מחייב דלאו שמי' גזלן דבעלים כיון שאינו ברשותו ותדע דהא אפי' גזלן ראשון אינו חייב לשלם אלא פשעת גזילה ואי גזול חביתא דחמרא מעיקרא שוין זוזא וילבסוף שוין ד' תברה ושתי' משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזא ולא סגי דלא אגבי' לחביתא פתר דשוין ד' ועוד דהא בחצירו הוא וכל שעטא ושעטא גזלני' אע"כ כיון דכבר גזלני' ואינו ברשותו דנגזל תו לא מחייב משום גזילה אלא מתורת מזיק כו' ע"ש הרי דדמי להדדי אם אחר או הגזלן גופי' וה"ה בנ"ד דאין נ"מ בין אם אכלו אחר או הגזלן גופי' דלרמב"ח אין לחייבו על האכילה רק על שעת הגזילה פנ"ל ולזה שפיר י"ל דס"ד דגמ' דה"ט דב"ה דפליגי אדרבה דס"ל כרמב"ח אמןם רבה ס"ל באמת כרב חסדא ודו"ק.

ומכאן יש לפשוט מה שיש לחקור להלכה לדין דקי"ל כר"ח דגזל ולא נתיאשו הבועלים
רצה מזה גובה רצה מזה גובה אכן לאחר גובה מודה ר"ח דאינו גובה אלא מן הראשון
ועי' בתוס' שם שכ' דמסברא מחלק ר"ח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דלא הוי כ"כ
ברשות מרי' אחר יאוש כמו לפני יאוש ואין זה דוחק דכי הוי מפקיענן נמי מקרא צריף
סברא זו כו' ע"ש והיינו דבגמ' ילפינן מקרא והשיב כו' מה ת"ל אשר גזל אם פעין שגזל
יחזיר מפאן אמרו הגזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ופרש"י פעין שגזל כו' אבל
אין גזילה קנימת פטור ובדידן' ליפא לאוקמא אלא בבניו ע"ש וכן פסק הטור והשו"ע
בסי' שס"א דאם נתיאשו הבועלים ובא אחר ואכלו פטור נהי שאם הי' בעין הי' חייב
להחזירו עתה שאכלו פטור עכ"ל.

ויש לחקור בגזל חביתא דחמרא מחבר' דמעיקרא שוין זוזא ולבסוף שוין ד' ולאחר
יאוש תברה או שתי' פמה משלם, דאם אחר תברא או שתי' הי' פטור פלל מדין מזיק
מגזה"כ או מסברא דלאחר יאוש אינו ברשות הבועלים כ"כ מי נימא דלענין חיוב מטעם
מזיק אין נ"מ בין הגזלן לאחר דכיון שהיא לאחר יאוש פטור מתורת מזיק על השבירה
וסייב רק מדין גזלן על שעת הגזילה ומשלם רק זוזא, ומה שפי' רש"י אם פעין שגזל
יחזיר אבל אין גזילה קנימת פטור דבדידן' ליפא לאוקמי כו' היינו משום דאף אם יהי'
פטור פשאכלו מדין מזיק מ"מ הרי עכ"פ חייב מדין גזלן על שעת הגזילה ובע"כ קאי
על בניו דפטורין לגמרי אבל לעולם גם הגזלן גופי' פטור לאחר יאוש מדין מזיק.

או דרק אחר פטור אבל הגזלן גופי' חייב ד' גם מדין מזיק. אולם לפי הג"ל דלפי ס"ד
דב"ה פליגי אדרבה היינו משום דס"ל כרמב"ח דאף לפני יאוש פשאכלו אחר ואכלו פטור
וה"ה דהגזלן גופי' פטור מתורת מזיק על מה שתברה או שתי' ולכך אין משלם רק זוזא
לפ"ז נראה דה"ה לדין לאחר יאוש הגזלן פטור מתורת מזיק כמו אחר, ואם תברה או
שתי' לאחר יאוש אינו משלם רק זוזא כשעת הגזילה ודו"ק: והנה בגמ' שם דאמר רבה
האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבר' מעיקרא שוין זוזא השתא שוין ד' תברה או שתי'
משלם ד' כו' מ"ט פיון דכי איתא הדרא למרא בעיני' ההיא שעתא דקא שתי' לי' או דקא
תבר לי' קא גזל מיני' ותנון פל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ע"ש ויש לעיין מאי ענין
המשנה לכאן הרי בלא הא דגזלנין משלמין כשעת הגזילה הרי בפשוטו חייב מטעם מזיק
דהלא אף אי לא גזל פלל מתחלה ותברא או שתי' הי' חייב פשאור מזיק ומי גרע ממזיק
דעלמא ולמה הוצרך להא דכל הגזלנין, וביותר צ"ע לפי מ"ש הקצוה"ח בסי' ל"ד המובא
לעיל דבתברה או שתי' פיון דכבר גזלו ואינו ברשותו דנגזל תו לא מחייב משום גזילה
אלא מתורת מזיק כו' ע"ש הרי מבואר מדבריו בהדנ' דאי אפשר לחייבו פלל משום גזלן
וקא דמשלם ד' הוא ע"כ רק מתורת מזיק לפ"ז צע"ג דא"כ מאי ענין לזה הא דכל הגזלנין
משלמין כשעת הגזילה: הנה ביוקרא זולא קיי"ל דשומרין משלמין כשעת הפשיעה
והיכא דמעיקרא שוין זוזא ולבסוף שוין ד' משלמין ד' וכמו שהביא הקצוה"ח בס' רצ"א
בשם הה"מ וכ"כ בפ"י סי' רצ"ה, אמנם הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וכמבואר בב"מ
מ"ג ובב"ק ס"ה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבר' מעיקרא שוין זוזא ולבסוף שוין
ד' איתבר ממילא משלם זוזא ועי' ברא"ש שכתב דאפי' איתבר בפשיעה דגזלן לא מקבל
עליו שמירתה ואשעת גזילה קמחייבת לי' כו' ע"ש (וכ"כ בקצוה"ח ונתה"מ סי' שנ"ד
ע"ש).

אָמָנָם בּס' שַׁעַר מִשְׁפֹּט סִי שֵׁנִי דְּכַתֵּב דָּאִי אֵיִתְּבַר בְּפִשְׁעָה חֲיִיב כְּשַׁעַת הַפִּשְׁעָה וְע"פ
הַמְּבֹרָךְ בַּחוּ"מ סִי שֵׁמ"ח בְּרֵאוּבֵן שְׂרָאָה שְׁשֻׁמְעוֹן גָּנַב חֲפֵץ מִבֵּית לִוִי וְכָא הַחֲפֵץ לִיד
רֵאוּבֵן וְהַחֲזִירוּ לִיד שְׁמְעוֹן הַגָּנָב חֲיִיב רֵאוּבֵן לְשַׁלֵּם לְלוֹוִי וְהוּא מְדַבְּרִי הַמְּרַדְכִי בַּפ'
הַסְפִּינָה בְּשֵׁם מַהֲר"מ וּמְשׁוּם פִּינּוֹן דְּהַחֲפֵץ אָבוּד מִבֵּית הַבְּעָלִים נַעֲשֶׂה כְּשׁוֹמֵר אַבְיָדָה
וְכַשְׁמֶסְרוּ רֵאוּבֵן לִיד הַגָּנָב אֵין לֵה פִּשְׁעָה גְדוּלָה מְזַה וְחֲיִיב מְדִין שׁוֹמֵר אַבְיָדָה וְעפ"ז
כְּתִב הַשַּׁעַר הַשְּׁפֹט דַּה"ה דְּהַגְזֵלָן גּוֹפְנִי פִּינּוֹן שְׁהַחֲפֵץ אָבוּד מִיַּד הַבְּעָלִים נַעֲשֶׂה כְּאַבְיָדָה
וְהַגְזֵלָן גּוֹפְנִי נַעֲשֶׂה כְּשׁוֹמֵר אַבְיָדָה וְהִכִּי שְׁפִשַׁע חֲיִיב מְדִין שׁוֹמֵר כְּשַׁעַת הַפִּשְׁעָה, וּמִש"כ
הָרַא"ש אִפִּי אֵיִתְּבַר בְּפִשְׁעָה הִיָּנוּ כְּעִין גְּנִיבָה וְאַבְיָדָה דַּש"ש בְּוֹדָאִי לֹא הָוִי דְּלֹא שְׁנִיָּה
מִגּוּ דְּלֹא בְּעִי לְמִיתָב רִיפְתָּא לְעַנְיָ אַבְל בְּפִשְׁעָה מִפְּשַׁע חֲיִיב כְּשַׁעַת הַפִּשְׁעָה מְדִין שׁוֹמֵר
אַבְיָדָה כְּשַׁאָר שׁוֹמֵר, וְע"ש בַּס' שַׁעַר מִשְׁפֹּט סִי ס"ו שְׁהַקְשָׁה לְפִי שִׁי מְהַרְשָׁ"ל דְּשׁוֹמֵר
אֵינוּ יָכוֹל לֹמַר הָרִי שְׁלָהּ לְפָנֶיהָ א"כ קָשָׁה בְּהָא דְתַנּוּ גְזֵל חֲמִץ וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח תְּרוּמָה
וְנִטְמָאת אֹמֵר לוֹ הַש"ל וְקָשָׁה הָא גְזֵלָן ג"כ נַעֲשֶׂה שׁוֹמֵר מְדִין שׁוֹמֵר אַבְיָדָה וְאַמְאִי יָכוֹל
לֹמַר הַש"ל.

אוּלָם לְעַנְיָ דְּלֹא נִרְאָה כְּדַבְּרִיו, דְּגִזְלָן אֵינוּ בְּדִין שׁוֹמֵר אַבְיָדָה כְּלָל דְּהֵנָּה שׁוֹמֵר אַבְיָדָה
בְּוֹדָאִי צָרִיף מְשִׁיכָה אוֹ הַגְּבָהָה לְהַתְּחַיֵּיב מְדִין שׁוֹמֵר, דְּאִם רוּאָה אַבְיָדָה וְלֹא הַגְּבִיָה אוֹתָהּ
עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תוּכַל לְהַתְּעַלֵּם אַבְל אֵינוּ חֲיִיב כְּלָל בְּשִׁמְרָה, וְלפ"ז בְּגִזְלָן שְׁבָא לִידוֹ
בְּתוֹרַת גְּזִילָה הָרִי לֹא הֵיָתָה מְשִׁיכָה כְּלָל אֲדַעְתָּא דְּהַשְׁבָּה וּמִמִּילָא לֹא נַעֲשֶׂה שׁוֹמֵר כְּלָל
וְעִינּוּ בְּשִׁטָּה מְקוֹנְבָצַת ב"מ דָּף ל' מ"ש הַרמ"ד לְעַנְיָן פֶּסֶק דְּאִם הַפִּישָׁה וְהַלְכָה מְעַט
נִתְחַיֵּיב בָּהּ וְאִם אַבְיָדָה מְשַׁלֵּם וְכֵן אִם הִנְהִיגָה בְּקוּל אוֹ שְׁזַרְק לֵה צְרוּר וְהַלְכָה נ"ל פִּינּוֹן
שְׁעָקְרָה יָד וְנִרְגַל כְּקִנְיָה ע"ש הָרִי מְבֹרָךְ דְּלְעַנְיָן לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר אַבְיָדָה שְׁאִם אַבְיָדָה מְשַׁלֵּם
בְּעִינּוּ קִנְיָן כְּמוֹ בְּקִנְיָה וּבְגִזְלָן אֵין כָּאֵן מְשִׁיכָה כְּלָל עַל דַּעַת הַשְׁבָּה, וְע"ש בַּגְמ' ד"ל אָמַר
רַבָּה הַפִּישָׁה נִתְחַיֵּיב בָּהּ וּפְרַש"י הַפִּישָׁה הַכָּאָה לְהַשִּׁיבָה נִתְחַיֵּיב בָּהּ לְאַהֲדוּרִי הָרִי דְּדוֹקָא
אִם הַפִּישָׁה כְּדִי לְהַשִּׁיבָה אַבְל אִם הַפִּישָׁה שְׁלֵא ע"מ לְהַשִּׁיב לֹא נִתְחַיֵּיב וְכַש"כ גְזֵלָן
שְׁמוּשָׁף ע"מ לְגִזְלָן דְּאֵינוּ מִתְחַיֵּיב כְּלָל מְדִין שׁוֹמֵר אַבְיָדָה.

וְעִינּוּ ב"מ כ"ו נְטִלָה ע"מ לְגִזְלָה עוֹבֵר בְּכּוֹלָן מְשׁוּם לֹא תַגְזוּל וּמְשׁוּם הַשֵּׁב תְּשִׁיבָם
וּמְשׁוּם לֹא תוּכַל לְהַתְּעַלֵּם הָרִי דְּאִם נְטִלָה ע"מ לְגִזְלָה עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תוּכַל לְהַתְּעַלֵּם
דְּהוּי כְּמוֹ שְׁלֵא נְטִלָה כְּלָל וְהַעֲלִים עֵינָיו מְזַה, וְלפ"ז אֵינוּ עִנְיָן כְּלָל לְמִש"כ הַמְּרַדְכִי בְּשֵׁם
מַהֲר"מ דְּאִם בָּא הַחֲפֵץ לִיד רֵאוּבֵן חֲיִיב מְדִין שׁוֹמֵר אַבְיָדָה כְּמוֹכֵן.

וּגְדוּלָה מְזַה יֵשׁ לְסַפֵּק בְּשׁוֹמֵר הַשׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן דְּנַעֲשֶׂה גְזֵלָן וּמַעֲיָקְרָא שְׁוִיָא זוּזָא
וּלְבִסּוּף שְׁוִיָא ד' וְאֵיִתְּבַר בְּפִשְׁעָה אוֹ שׁוֹאֵל הַשׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן דְּמְדִין גְזֵלָן מְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת
הַגְזִילָה אוּלָם מְדִין שׁוֹמֵר חֲיִיב כְּשַׁעַת הַפִּשְׁעָה, דְּלַכְאוּרָה נִרְאָה דְּלֹא נִתְבַטַּל מִמְּנוּ חֲיִיב
הַשְּׁמִירָה אוּלָם אַפ"ל דְּכִינּוֹן דְּנַעֲשֶׂה גְזֵלָן כָּל דֵּינוּ כְּגִזְלָן, וְהוּא ע"פ מִש"כ הַשְּׁטַמ"ק בְּשֵׁם
הָרִיטְב"א ב"מ מ"ג הַחֲזִילוּק שְׁבִין שׁוֹאֵל לְגִזְלָן וּמְשׁוּם דְּשׁוֹאֵל לֹא קִנִּי כְּלָל וְלֹא אַפְקִי'
מְרֻשׁוֹת בְּעָלִים כִּי הַבְּעָלִים יָכוֹלִים לְמִוְכְרוּ וּלְהַקְדִּישׁוּ הֵילְכָף חֲיִיבוּ עַל שַׁעַת הָאֲוָנָס אַבְל
גְזֵלָן מְשַׁעַת גְזִילָה אַפְקִי' מְרֻשׁוֹת בְּעָלִים לְמַכְרָה וְהַקְדֵּשׁ וְכִינּוֹן שְׁכּוֹן עַל הָאִי שַׁעַתָּא בְּעִינּוּ
לְחֲיִיבוּ כָּל הִכָּא דְּלֹא עָבַד בָּהּ מַעֲשֶׂה אַחְרֵינָא ע"ש יַלפ"ז י"ל דְּהַשׁוֹלֵחַ יָד בְּפִקְדוֹן מְכִינּוֹן
דְּכָבֵר נְפָקָא מְרֻשׁוֹת בְּעָלִים וְאֵין הַבְּעָלִים יָכוֹלִים לְהַקְדִּישׁוּ אֲנָתְק לִי חֲיִיב הַשְּׁמִירָה וְקָם

כְּעֵין שְׁגוֹל דְּלִכְאוּרָה מִנ"ל דַּע"י שְׁיֻנּוּי לֹא מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל וְכִי בְּשִׁבִיל שְׁנִשְׁתַּנָּה צוּרְתוֹ נַעֲשֶׂה כְּגוֹף אַחַר דְּדוֹקָא גַּבֵּי אֲתַנּוּ מִפְּרֻשׁ בְּקֵרָא בְּהֶדְנָ' הֵם וְלֹא שְׁיֻנּוּיָהֶם דְּשִׁנּוּי הֵנָּה כְּגוֹף אַחַר אֲבָל הֵכָא דְכְּתִיב רַק כְּאֲשֶׁר גְּזוֹל דְּבַעֲיִנּוּ כְּעֵין שְׁגוֹל אֲבָל מִנ"ל דַּע"י שְׁיֻנּוּי לֹא מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל, וְלִכְּנֹן נִרְאֶה דְּהַעֲיָקֵר סְמִיךְ עַל קֵרָא דְּהֵם וְלֹא שְׁיֻנּוּיָהֶם גַּבֵּי אֲתַנּוּ דְּמִקְרָא הַנ"ל יְדַעֲיִנּוּ דְּדָבָר שְׁנִשְׁתַּנָּה נַעֲשֶׂה כְּגוֹף אַחַר וַא"כ מִמִּילָא כִּינּוּן דַּע"י שְׁיֻנּוּי נַעֲשֶׂה כְּגוֹף אַחַר לֹא מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל וּבְקֵרָא כְּתִיב אֲשֶׁר גְּזוֹל אִם כְּעֵין שְׁגוֹל יַחְזִיר מִזֶּה יְדַעֲיִנּוּ דְּדָבָר שְׁנִשְׁתַּנָּה דְּלֹא הוּי כְּעֵין שְׁגוֹל לֹא יַחְזִיר דְּקוּנָה בְּשִׁנּוּי אֲבָל בְּלֹא קֵרָא דְּהֵם וְלֹא שְׁיֻנּוּיָהֶם לֹא הוּי יְלַפִּינּוּ כְּלָל מִקְרָא דְּאֲשֶׁר גְּזוֹל דְּשִׁנּוּי קוּנָה דְּנָהִי דְּבְקֵרָא כְּתִיב כְּאֲשֶׁר גְּזוֹל דְּאִם אִינוּ כְּעֵין שְׁגוֹל לֹא יַחְזִיר אֲבָל מִנ"ל דַּע"י שְׁיֻנּוּי לֹא מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל.

אַלָּא דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַשִּׁיב ע"ז דְּבִשְׁלֵמָא אִם הוּי יְלַפִּינּוּ רַק מִמְשַׁמְעוֹת הַפְּתוּב דְּאֲשֶׁר גְּזוֹל אִם כְּעֵין שְׁגוֹל יַחְזִיר דְּמִשְׁמַע אִם אִינוּ כְּעֵין שְׁגוֹל לֹא יַחְזִיר שְׁפִיר הוּי אַפ"ל דְּגַם שְׁיֻנּוּי מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל אֲבָל בְּאַמְתָּהּ הָא דְּרִישׁ זֶה מִיַּתּוּרָא דְּקֵרָא כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ מַה ת"ל אֲשֶׁר גְּזוֹל אִם כְּעֵין שְׁגוֹל יַחְזִיר וְאִם לֹא כו' א"כ מִזֶּה גּוֹפִי' מוֹכֵרָח דְּדָבָר שְׁנִשְׁתַּנָּה לֹא מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל דַּל"כ מַהוּ שְׁאִינוּ כְּעֵין שְׁגוֹל אִם גַּם הִכִּי שְׁנִשְׁתַּנָּה מִקְרֵי כְּעֵין שְׁגוֹל וּלפ"ז מִיַּתּוּרָא דְּקֵרָא יְדַעֲיִנּוּ דְּבַע"כ שְׁיֻנּוּי אִינוּ כְּעֵין שְׁגוֹל, אֲכֹן זֶה אִינוּ, דְּהֵנָּה בְּב"ק דָּף קי"ב מִיִּיְתִי בְּרִיִּיתָא ת"ר וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גְּזוֹל מַה ת"ל אֲשֶׁר גְּזוֹל יַחְזִיר כְּעֵין שְׁגוֹל מִכָּאן אֲמְרוּ הַגְּזוֹל וּמֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו פְּטוּרִין מִלְּשֵׁלֶם וְעַי' פֶּרֶש"י כְּעֵין שְׁגוֹל כְּלוּמַר אִם גְּזוּלָה קִיִּימַת יַחְזִיר אֲבָל אִין גְּזוּלָה קִיִּימַת פְּטוּר וּבְדִידָנָ' לִיכָּא לְאוּקְמִי אֲלֵא בְּבָנָיו עַכ"ל וְע"ש דָּף קי"א בְּתוּס' ד"ה גְּזוֹל דַּר' חֲסֵדָא וּרְמַב"ח דַּס"ל דְּגְזוֹל וּבָא אַחַר וְאֲכָלוּ פְּטוּר לַר"ח לְאַחַר יָאוּשׁ וְלַרְמַב"ח אַף לִפְנֵי יָאוּשׁ דְּזָהוּ ע"פ הַבְּרִיִּיתָא מִקְרָא הַנ"ל דְּפְטוּר בָּאִין גְּזוּלָה קִיִּימַת כְּמוֹ הַגְּזוֹל וּמֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו וְע"ש בְּתוּס' דַּע"כ ס"ל לְהַבְּרִיִּיתָא דְּשִׁנּוּי קוּנָה דְּדְרִישׁ אֲשֶׁר גְּזוֹל כְּעֵין שְׁגוֹל ע"ש וְעַיִן בַּס' נְתִיבָה מ"מ ס' ש"א שְׁכַתְּבָ דְּמִקְרָא דְּאֲשֶׁר גְּזוֹל מוֹכַח שְׁנֵי דְּרִשׁוֹת א' דָּאִם בָּא אַחַר וְאֲכָלוּ פְּטוּר ב' דְּשִׁנּוּי קוּנָה.

וְהֵנָּה רְאִיתִי מִקְשִׁים עַל פֶּרֶש"י שְׁפִי דְּבְדִידָנָ' לִיכָּא לְאוּקְמִי אֲלֵא בְּבָנָיו דְּמִנ"ל שְׁהוּן פְּטוּרִין לְגַמְרֵי דְּהָא גַּם גַּבֵּי בְּנָיו י"ל דָּאִם אִין גְּזוּלָה קִיִּימַת מְחַוְּיָבִים לְשֵׁלֶם הַדְּמִים כְּמוֹ בְּדִידָנָ' לְעַנְנֵן שְׁיֻנּוּי, אֲכֹן נִרְאֶה דְּנִיחָא שְׁפִיר דְּפִשְׁטֵי' דְּקֵרָא דָּאִם כְּעֵין שְׁגוֹל יַחְזִיר וְאִם לֹא כו' הִיִּינוּ שְׁאִינָה בְּעוֹלָם כְּפֶרֶש"י וְהֵנָּה עֵיקֵר הַפְּתוּב לְעַנְנֵן גְּזוּלָה עֲצָמָה דָּאִם אִינָה כְּעֵין שְׁגוֹל לֹא יַחְזִיר אֲכֹן אִם כְּפֶר אִינָה בְּעוֹלָם כְּלָל מַה צ"ל שְׁאִינוּ מְחַזִּיר וּבְהַכְרַח צ"ל דְּאִינוּ מְחַזִּיר הַדְּמִים וּבְדִידָנָ' לִיכָּא לְאוּקְמִי אֲלֵא בְּבָנָיו אֲלֵא דְּמַכִּינּוּ דְּמִבְּנֹאֵר בְּפְתוּב דָּאִם אִינָה כְּעֵין שְׁגוֹל לֹא יַחְזִיר יְלַפִּינּוּ מִינָּה גַּם לְשִׁנּוּי שְׁאִינָה כְּעֵין שְׁגוֹל דְּלֹא יַחְזִיר וְהָא דְּאָמַר בְּגַמ' וְאִם לֹא דְּמִים בְּעֵלְמָא בְּעֵי שְׁלוּמִי אִין זֶה נְלַמַּד מִן הַפְּתוּב רַק זֶה יְדַעֲיִנּוּ מִמִּילָא דְּהָרִי הַגְּזוּלָן חֲזִיב בְּאֲוֹנְסִין וּמַה נ"מ מַה שְׁנִשְׁתַּנָּה הָא זֶה גּוֹפִי' לֹא עֲדִיף מֵאֲוֹנְסִין וְעַי' בְּפֶרֶש"י סְנֵהֲדָרִין ע"ב דְּגְזוּלָן חֲזִיב בְּאֲוֹנְסִין יְלַפִּינּוּ מֵאִם לֹא שְׁלַח יְדוּ דָּאִם שְׁלַח יְדוּ נַעֲשֶׂה גְזוּלָן וְהָרִי הֵתֵם כְּתִיב וּמַת אוּ נְשַׁבֵּר וּמ"מ אִם שְׁלַח יְדוּ דְּנַעֲשֶׂה גְזוּלָן חֲזִיב אַף דְּמַת אוּ נְשַׁבֵּר קוּנָה בְּשִׁנּוּי וְדו"ק.

וְעַכ"פ לְפִי הַנ"ל הָרִי מְבִנְאֵר דְּמִיַּתּוּרָא דְּקֵרָא דְּאֲשֶׁר גְּזוֹל אִם כְּעֵין שְׁגוֹל יַחְזִיר כו' אִין לְלַמּוֹד מִזֶּה דְּבַע"כ שְׁיֻנּוּי לֹא הוּי כְּעֵין שְׁגוֹל דְּהָא שְׁפִיר אַפ"ל דְּגַם שְׁיֻנּוּי לֹא הוּי כְּגוֹף

אחר וְעַד־יָיִן מְקַרֵּי כְּעֵין שְׁגֹל וְקָרָא דְאֲשֶׁר גָּזַל כְּעֵין שְׁגֹל נִימָא דְהֵיִינוּ אִם אֵינָה בְּעוֹלָם כָּלֵל שְׁכַבְרָא נְאֻכְל אִם ע"י בְּנֵי אוֹ אַחַר דְּפִטוּרֵין לְשַׁלְּמֵם הַדְּמִים וְכַהֲבְרֵיִיתָא הַנָּ"ל אֵלָא מְשׁוּם דִּילְפִינָן מְהֵם וְלֹא שִׁינּוּיֵיהֶן דְּשִׁינּוּי הוּי כְּגוּף אַחַר מִמִּילָא יְדַעִינָן דְּגַם שִׁינּוּי לֹא מְקַרֵּי כְּעֵין שְׁגֹל וְלֹא יַחְזִיר גּוּף הַחֲפִיץ דְּקֻנָּה בְּשִׁינּוּי וְעַפ"ז מִיְנוֹשֵׁב שְׁפִיר הָא דְסִתְמָא דַּגְמ' ס"ל דְּלִב"ש שִׁינּוּי אֵינוֹ קוּנָה אִף דְּבִנְדָאֵי גְבוּהָ שְׁאֵנִי מְשׁוּם דְּמֵאִיס אַכְּן הָרִי בְּנִדָאֵי גַם לְרָבָא דְדַחֵי דְדִלְמָא ס"ל לִב"ש דְּשִׁינּוּי קוּנָה וְאַתְנָן שְׁאֵנִי מְשׁוּם דְּמֵאִיס צ"ל דִּב"ש יְלִיף מְקַרָא דְאֲשֶׁר גָּזַל דְּשִׁינּוּי קוּנָה דְּכֵלָא קָרָא מִנ"ל דְּשִׁינּוּי קוּנָה נְהִי דָאִין לְלַמּוּד מְאַתְנָן דְּשִׁינּוּי אֵין קוּנָה מ"מ גַּם לְהִיפָּהּ מִנ"ל דְּהָרִי אֵין הֶכְרַח לְזֵה דְּגְבוּהָ שְׁאֵנִי וְאוּלִי גַם הֶדְיוּט כֵּן הוּא דְשִׁינּוּי אֵינוֹ קוּנָה וְיִלְפִינָן מְגַם דַּע"י שִׁינּוּי לֹא נַעֲשֶׂה כְּגוּף אַחַר וּבַע"כ צ"ל דִּילְיָף זֹאת מְקַרָא דְאֲשֶׁר גָּזַל כֵּן"ל אֵלָא דְלֹא תִקְשֶׁה דִּבְכ"מ שִׁינּוּי קוּנָה וּבְאַתְנָן לֹא מְהַנִּי ע"ז אָמַר שְׁאֵנִי לְגְבוּהָ דְמֵאִיס.

וְהִנֵּה לְפִי מַש"כ בְּפִי הַגַּמ' דִּילְפִינָן שִׁינּוּי קוּנָה מְכַעִין שְׁגֹל יַחְזִיר הֵיִינוּ מְשׁוּם דְּלִב"ה יְדַעִינָן מְקַרָא דְהֵם וְלֹא שִׁינּוּיֵיהֶן דְּשִׁינּוּי הוּי כְּגוּף אַחַר מִמִּילָא לֹא הוּי שִׁינּוּי כְּעֵין שְׁגֹל וְלֹא יַחְזִיר, אוּלָם לִב"ש נְהִי דְנִימָא דְגְבוּהָ שְׁאֵנִי מְשׁוּם דְּמֵאִיס אַכְּל הָרִי אֵין הֶכְרַח לְהִיפָּהּ דְדוּקָא לְגְבוּהָ לֹא הוּי כְּגוּף אַחַר דְּהָרִי שְׁפִיר אַפ"ל דְּגַם לְהֶדְיוּט כֵּן הוּא בְּלֹא קָרָא דְלְהֶדְיוּט שְׁאֵנִי וּמְכִינָן דְּלִיכָא הֶכְרַח דְלְהֶדְיוּט הוּי כְּגוּף אַחַר מִמִּילָא אֵין לְלַמּוּד כָּלֵל מְקַרָא דְאֲשֶׁר גָּזַל דְּשִׁינּוּי קוּנָה דָאִף דְּמִן־כְּרַח דְ מְקַרָא דָאִם אֵינָה כְּעֵין שְׁגֹל לֹא יַחְזִיר מ"מ הָרִי אַפ"ל דְּשִׁינּוּי הוּי כְּעֵין שְׁגֹל וְהָא דְמִן־כְּרַח מְקַרָא דָאִם אֵינָה כְּעֵין שְׁגֹל לֹא יַחְזִיר הֵיִינוּ כְּשִׁאֲכַלוּם בְּנֵי אוֹ אַחַר וּלְפִיכָּהּ ס"ל לְסִתְמָא דַּגְמ' דְּלִב"ש שִׁינּוּי בְּמִקוּמוֹ עוֹמֵד אִף דְּגְבוּהָ שְׁאֵנִי דְמֵאִיס.

וְרָבָא דְדַחֵי שְׁאֵנִי לְגְבוּהָ דְמֵאִיס אַפ"ל דַּס"ל דְּהַבְרֵיִיתָא דָאִמַר כְּעֵין שְׁגֹל יַחְזִיר מְכָאֵן אָמְרוּ הַגּוֹזֵל וּמֵאֲכִיל כּו' הוּא רַק אִסְמִכְתָּא בְּעֻלְמָא וְעֵינָן בְּתוּס' שָׁם וּלְפ"ז אֲשֶׁר גָּזַל מִיְנוֹתֵר רַק לְדַרְשָׁא אִם כְּעֵין שְׁגֹל יַחְזִיר וְאִם לֹא הֵיִינוּ שְׁנִשְׁתַּנְּהָ וּמִמִּילָא מְגוּפִי' דְקָרָא שְׁמִיעַ לָן דְּבַע"כ שִׁינּוּי לֹא מְקַרֵּי כְּעֵין שְׁגֹל כֵּן"ל אוּלָם אַבְיֵי וְשִׁאֵר אַמּוּרָאֵי ס"ל דְּהַבְרֵיִיתָא דְרָשָׁה גְמוּרָה הִיא וּלְפ"ז בַּע"כ ס"ל לִב"ש דְּשִׁינּוּי בְּמִקוּמוֹ עוֹמֵד כֵּן"ל עוֹד נִלְע"ד לְיִשְׁבֵּי הַשְּׁמוּעָה בְּדַרְשָׁה אַחַר בְּהָא דְאַבְיֵי ס"ל דְּלִב"ש שִׁינּוּי בְּמִקוּמוֹ עוֹמֵד וְרָבָא דַּחֵי שְׁאֵנִי הֵתֵם לְגְבוּהָ מְשׁוּם דְאִימָאִיס דַּאֲפ"ל דְאַבְיֵי וְרָבָא לְטַעֲמִיָּהּ אֲזֵלִי, דְהִנֵּה בְתַמּוּרָה ד"ד פְּלִיגִי אַבְיֵי וְרָבָא דְאַבְיֵי ס"ל כֵּן מִקְלָתָא דָאִמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אֵי עֵבִיד מְהַנִּי כּו' וְרָבָא ס"ל עֵבִיד לֹא מְהַנִּי וְע"ש בְּסוּגֵי' דְפָרִיף וְהָרִי גָזַל דְרַחֲמָנָא אָמַר לֹא תִגְזוּל וְתִנּוּן הַגּוֹזֵל עֲצִים וְעֲשָׂאֵן פְּלִים צָמֵר וְעֲשָׂאֵן בְּגָדִים מְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגְּזִילָה תִיּוּבְתָא דְרָבָא אָמַר לָהּ רָבָא שְׁאֵנִי הֵתֵם דָאִמַר קָרָא אֲשֶׁר גָּזַל כְּמָה שְׁגֹל וּלְאַבְיֵי הָאֵי אֲשֶׁר גָּזַל מִכְּעֵי' לִי עַל גְזִילוֹ שְׁלוֹ מוֹסִיף הִנְמֵשׁ עַל גְזִילוֹ שֶׁל אָבִיו אֵינוֹ מוֹסִיף הִנְמֵשׁ עַכ"ל הַגַּמ' וְע"ש בְּפִרְש"י, וְהִנֵּה בַּס' קְצוּה"ח ס' ש"ס כְּתִב לִישָׁב ע"פ סוּגֵי' זֹה קוֹשֵׁיַת הַתּוּס' בַּב"ק שָׁם דַּל"ל תְּרִי קָרָאֵי הֵם וְלֹא שִׁינּוּיֵיהֶם וְאֲשֶׁר גָּזַל וְהֵיִינוּ דְלְפִיכָּהּ אִיִצְטְרִיף אֲשֶׁר גָּזַל דְמְהֵם וְלֹא שִׁינּוּיֵיהֶם אַפְתִּי לֹא יְדַעִינָן בְּגֹזֵל דַּס"ד דְכִינּוּן דָאִמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אֵי עֵבִיד לֹא מְהַנִּי וְכַד ס"ד בְּש"ס דְמַה"ט רָאוּי לִזְמַר דְשִׁינּוּי אֵינוֹ קוּנָה אֵלָא מְשׁוּם דְכְּתִיב אֲשֶׁר גָּזַל יְלְפִינָן דְשִׁינּוּי קוּנָה בְּגֹזֵל וּלְאַבְיֵי דַס"ל אֵי עֵבִיד מְהַנִּי וְשִׁינּוּי דְקוּנָה מְאַתְנָן מְצִינָן לְמִילָף ל"ק אֲשֶׁר גָּזַל ל"ל דַּס"ל דְאֲשֶׁר גָּזַל לְמַעוּטֵי גָזַל אָבִיו שְׁאֵינוֹ מוֹסִיף הִנְמֵשׁ, וְהִנֵּה בַּב"ק ס"ז פָּרִיף לְמֵאֵן

דיליף שינוי קונה מאשר גזל וְהָא מְבַעַי לִי לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו שְׁאִינוּ מוֹסִיף חֲנוּמֵשׁ וּמִשְׁנֵי א"כ נִיכְתוּב רַחֲמָנָא אֵת גִּזְלוֹ אֲשֶׁר גִּזְלֵי ל"ל כּו' וְאִיפָא דְאֶמְרֵי אֶמְרֵי ר"ח אֶמְרֵי ר"י מִנִּין לְשִׁינוּי שְׁאִינוּ קוֹנֵה דְכִתִּיב וְהִשִּׁיב אֵת הַגִּזְלוֹתָ מִמֶּנִּי וְהָא פְתִיב אֲשֶׁר גִּזְלֵי הָאֵי מְבַעַי לִי עַל גִּזְלוֹ שְׁלוֹ מוֹסִיף חֲנוּמֵשׁ וּמִתְבָּאָר מִזֶּה דְלִכּוּ"ע ס"ל לְדַרְשָׁא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו אֲלֵא לְמָאן דִּס"ל לְלַמּוּד שִׁינוּי קוֹנֵה הוּא מְדַלָּא פְתִיב אֵת גִּזְלוֹ, אוּלָּם לְמַ"ד דְהִקְרָא קֵאֵי רַק לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו שְׁאִינוּ מוֹסִיף חֲנוּמֵשׁ וְס"ל דְאִין לְלַמּוּד גַּם לְשִׁינוּי קוֹנֵה בַע"כ דְלֵא ס"ל לְדִיִּיק דְלִכְתוּב רַחֲמָנָא אֵת גִּזְלוֹ וּמַעֲתָה י"ל דְאֶבְיֵי וְרַבָּא לְטַעֲמִיָּהוּ אֲזֵלִי דְלֵאבְיֵי דִס"ל אֵי עֶבֶיד מְהֵי וְיִלִּיף שִׁינוּי מֵאֲתָנָן ס"ל דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי הוּא לְמַעוּטֵי שְׁאִינוּ מוֹסִיף חֲנוּמֵשׁ עַל גִּזְלֵי אָבִיו וּבַע"כ דְלֵא דִיִּיק פְּלֵל דְלִכְתוּב אֵת גִּזְלוֹ וְעַכ"פ לְאֶבְיֵי לְשִׁיטְתוֹ קְרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי הוּא רַק לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו וּלְפ"ז לִיפָא לְדַחוּיֵי דְב"ש ס"ל שִׁינוּי קוֹנֵה בְּעַלְמָא וְרַק לְגְבוּהַ מִשׁוּם דְאִימָאִיס דְהָא פְּכַר נְתַבָּאָר לְמַעְלָה דְגַם לְב"ש אֲצִטְרִיף קְרָא לְשִׁינוּי קוֹנֵה וְלֵאבְיֵי לְשִׁי א"א לְלַמּוּד מְקָרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי דְמְבַעַי לִי לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו רַק לְדִידָן דִּס"ל כּב"ה יִלְפִינָן שִׁינוּי קוֹנֵה מֵאֲתָנָן אֲכֹן לְב"ש דְגַם בְּאֲתָנָן אֲסוּר שִׁינוּי מְמִילָא אִין שִׁינוּי קוֹנֵה בְּגִזְלֵי דְלִיפָא קְרָא ע"ז.

אוּלָּם רַבָּא לְטַעֲמֵי דִס"ל אֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי וּבַע"כ דִּילְפִינָן שִׁינוּי קוֹנֵה מְקָרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי פְּכַבְנָאָר בְּגַמ' וּלְפ"ז אִפ"ל דְגַם ב"ש יִלִּיף דְשִׁינוּי קוֹנֵה מְקָרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי וּבְאֲתָנָן דְאֲסוּר ע"י שִׁינוּי הֵתֵם שְׁאִנֵי מִשׁוּם דְמָאִיס לְגְבוּהַ: בְּעִנְיָן הַנֶּ"ל.

הִנֵּה בְּהָא דְאֶמְרֵי רַבָּה שֶׁם שִׁינוּי קוֹנֵה פְתִיבָא וּתְנִינָא פְתִיבָא אֵת הַגִּזְלוֹתָ אֲשֶׁר גִּזְלֵי מֵה ת"ל אֲשֶׁר גִּזְלֵי אִם פְּעִין שְׁגִזְלֵי יַחְזִיר כּו' תְּנִינָא הַגִּזְלוֹתָ עֲצִים כּו' ע"ש בְּפִרְש"י וְנ"ל שִׁינוּי קוֹנֵה הִיכִי דְשִׁנֵּי לְהוּ בְּיָדִים פְּשִׁיטָא לִי דְמְדַאֲוֵרֵיִתָּא וְדָאֵי קִנְיָה כּו', וּבַס' קִצּוּהַ"ח ס'י שֶׁנ"ד הַקְּשָׁה דְמִשְׁמַע מְפִרְש"י דְנִקְא שִׁינוּי בְּיָדִים קוֹנֵה וּבְאֲמַת פְּשׁוּט בְּכֹלָא תְלַמּוּדָא דְאֶרֶץ שִׁינוּי מְמִילָא קוֹנֵה וְכֹן מְפִרְשׁ בְּמִשְׁנֵה גִזְלֵי בְּהִמָּה וְהַזְקִינָה מְשַׁלֵּם פְּשַׁעַת הַגִּזְלוֹתָ וְהוּא מְטַעֵם שִׁינוּי קוֹנֵה וְהוּא שִׁינוּי מְמִילָא ע"ש שְׁהַנִּיחַ בַּצ"ע.

וְנִרְאָה לִישֵׁב עַפ"ד הַקִּצּוּהַ"ח בַּסִּי ש"ס הַמּוּבָא לְעִיל שְׁכ' לִישֵׁב קו' הַתּוֹסֵף דִּל"ל פְּאֲשֶׁר גִּזְלֵי הָא מְהֵם וְלֹא שִׁינוּיִיָּהוּן יְדַעִינָן דְשִׁינוּי קוֹנֵה וְתִי ע"פ הַסּוּגָיָא דְתַמּוּרָה הַנֶּ"ל דְלִהִכִּי אֲצִטְרִיף אֲשֶׁר גִּזְלֵי דְמְהֵם וְלֹא שִׁינוּיִיָּהוּם לֹא הָוֵי יְדַעִינָן לְגִזְלֵי דִס"ד פִּינָן דְאֶמְרֵי רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי וְלֵאבְיֵי דִס"ל אֵי עֶבֶיד מְהֵי וְשִׁינוּי דְקוֹנֵה מֵאֲתָנָן מְצִינָן לְמִילָף אֶמְרֵי בְּגַמ' דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי מְבַעַי לְמַעוּטֵי גִזְלֵי אָבִיו שְׁאִינוּ מוֹסִיף חֲנוּמֵשׁ ע"ש וּלְפ"ז צ"ל דְמָאן דִּילִיף שִׁינוּי קוֹנֵה מֵאֲשֶׁר גִּזְלֵי כְּמוֹ רַבָּה וְר"ח שֶׁם דָּף ס"ז ס"ל אֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי וְלִיפָא לְמִילָף מֵאֲתָנָן וְלִכְּוּ יִלְפִי מֵאֲשֶׁר גִּזְלֵי.

וְהִנֵּה שִׁינוּי דְמְמִילָא בְּנִדָּאֵי שְׁפִיר יִלְפִינָן מֵאֲתָנָן דְלֵא שִׁיף ע"ז אֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי דְהָרִי לֹא עֶבֶיד הַשִּׁינוּי בְּיָדִים וְהָא דְאֲצִטְרִיף לְלַמּוּד מֵאֲשֶׁר גִּזְלֵי הִינֵינוּ דְנִקְא עַל שִׁינוּי בְּיָדִים דְעֶבֶר עַל לֹא תִגְזוּל (וְע"ש פִּרְש"י שְׁשִׁינָה וְעֶבֶר עַל דַּעַת הַמְקוּם) וְהוּ"א דָּאֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי לְזֶה אֶמְרוּ דִּמ"מ קוֹנֵה מְקָרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי, וּלְפ"ז מִיְנִישֵׁב לְנִכּוֹן פִּרְש"י מֵה שְׁפִי בְּהָא דְאֶמְרֵי רַבָּה שִׁינוּי קוֹנֵה הִיכִי דְשִׁנֵּי לְהוּ בְּיָדִים דְכָל עִיקָר דְבִרֵי רַבָּה דְאֶמְרֵי שִׁינוּי קוֹנֵה פְתִיבָא וְהִשִּׁיב אֵת הַגִּזְלוֹתָ אֲשֶׁר גִּזְלֵי כּו' הִינֵינוּ רַק הִיכִי דְשִׁנֵּי לְהוּ בְּיָדִים דְלֵא נִימָא אֵי עֶבֶיד לֹא מְהֵי אֲבָל לְשִׁינוּי מְמִילָא לֹא אֲצִטְרִיף קְרָא דְאֲשֶׁר גִּזְלֵי דְזֶה שְׁפִיר יִלְפִינָן מֵאֲתָנָן

דכתיב הם ולא שינוייהו: והנה בס' נתה"מ סי' שס"א הקשה על הגמ' דתמורה ה"ל דפריה לרבא דאמר אי עביד לא מהני ממשנה דהגוזל עצים כו' דקונה בשינוי והרי התוס' בתמורה שם ד"ה רבא אמר הקשו לרבא דא"כ צורם אוןן בכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס ות"י דלא גרע מאלו נפל בו מום מעצמו דשרי ע"ש ולפ"ז מאי פריה הגמ' משינוי היא גבי שינוי גם שינוי דממילא נמי קונה א"כ לא שייך אי עביד לא מהני דלא גרע מאלו נשתנה מאיליו ע"ש והיא קושיא עצומה, ולענ"ד נראה לישיב ע"פ מש"כ המח"א בהגהות על הרמב"ם פ"ב מה' גזילה דשינוי קונה דוקא אם רוצה לקנות וכמו שאמרו בב"ק ס"ו גבי יאוש האי זה מתאש נזה אין רוצה לקנות ע"ש ולפ"ז אפ"ל כיון דשינוי בעינו רצונו שיהא רוצה לקנות להכי כיון דאמרינו אי עביד לא מהני א"כ מעשה השינוי ורצונו לקנות לא מהני כלל והוי כמו שאינו נמצא דהוי כמו שנשתנה מאילו בלא רצונו כלל ולא מהני.

והנה סמוכין לדברי המח"א נראה ע"פ מש"כ התוס' בב"ק ס"ח ד"ה מה טביחה ובב"מ צ"ו ד"ה זיל שלים דר' אלעזר ס"ל דשינוי מעשה קונה דוקא בשני בידים אבל שינוי ממילא לא קנה ע"ש ולכאורה דבר זה צריך ביאור ומה טעם בזה כיון דע"י שינוי נעשה כגוף אחר מה נ"מ בין ממילא לשני בידים, ונראה לומר דס"ל לר"א נהי דגלי קרא דשינוי הוי קנין אבל מ"מ הוי ככל הקנינים דהקונה צריך שיעשה מעשה הקנין כמו הגבחה וחתקה אבל אם נעשה הקנין מאילו אם כי אמת הוא דשינוי הוי קנין אבל הרי הגזלן צריך לעשות מעשה הקנין, ועכ"פ נהי דלדין לא ס"ל כן אלא דקי"ל דגם שינוי ממילא קני מ"מ עכ"פ צריך דעתו שיהי' רוצה לקנות ודו"ק וראיתי בס' תרומת הכרי סי' רס"ב שהביא ראי' דשינוי קונה בע"כ מגמ' גיטין נ"ג דפריה ל"מ"ד הניק שאינו ניקר שמי' הניק ממשנה ב"ק גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל ואי אמרת שמי' הניק דמי מעליא בעי שלומי לי ופי' שם התוס' דאי אמרת הניק שאינו ניקר שמי' הניק הוי שינוי וקנה הגזלן ובגמ' אסיק בתויבתא והקשה אמאי לא משני פדמשני במרובה לענין יאוש דפריה מגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל ומשני האי זה מתאש נזה אינו רוצה לקנות ומוכח מזה דשינוי קונה בע"כ, אולם לענ"ד אין מכאן ראי' כלל דנדאי חמץ שעה"פ אינו רוצה לקנות דל"ל לקנות איסורי הנאה אולם ה"ן במשנה ה"ל דחמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל חשיב ג"כ שאר מקלי מהניק שאינו ניקר בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה מע"ג המזבח היינו ע"י מום דהניק הוא רק מה שנפסלה מע"ג המזבח דהוא הניק קטן וכדאמר בגמ' שםפוליהו שנונים לאו לגבי מזבח קיימי ומ"מ אומר לו הש"ל ומדוע לא ירצה לקנות וכי בשביל שנפסלה מהקרבה ובנדאי קונה בשינוי והגמ' רישא דמתניתין נקט וסמיה על סיפא, ועי' בנה"מ סי' שנ"א שכתב ג"כ דשינוי קונה בע"כ דהא חייב באונסין בע"כ אולם צ"ע להבין פוננתו דמאי ענין זה לזה עוד נלע"ד לישיב קושית הנתה"מ בהא דפריה הגמ' בתמורה לרבא והרי גזל כו' והא לא גרע מאלו נשתנה ממילא וכמ"ש התוס' גבי צורם אוןן בכור, ונראה לישיב דהנה לולי דברי התוס' הי' אפ"ל דכי אמרינו עביד לא מהני לבטל המעשה הוי כאלו לא הי' בעולם כלל אלא דהתוס' גבי צורם אוןן בכור כתבו דלא גרע מאלו נפל מום ממילא, אכן יש לחלק דגבי שינוי שאני דבעיקר הא דפריה הגמ' והרי גזל דכתיב לא תגזול ותנן הגזל עצים ועשאן פלים כו' הנה עיקר הגזילה הוא משום שלקח עצים של חבירו ונעשה

מהן כלים דאלו אם עשה מהן דבר שאינו שנה פלל לא הוי רק פמזיק וכבר פתב שם בנתה"מ דהגזילה הוא מה שקונה ע"ז עבר על לא תגזול ולפ"ז פיון דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אם נאמר דהוי כמו שנעשה שינוי ממילא הנה הרי באמת מה שנעשה שינוי ממילא הוא ע"י מעשיו וקונה ע"ז נמצא סוף סוף הרי אהני מעשיו דמפחו נעשה שינוי ממילא וקנה ונעשה גזל והתורה אמרה לא תגזול בזה אמרינו דלא מהני היינו כמו שלא נעשה המעשה ולא הי' גם שינוי מאליו פלל.

אבל גבי צורם אונן בכור האיסור של עשיית מום אין שייך פלל להאיסור של אכילה שלאח"כ בזה י"ל דהוי כמו שנפל בו מום מאיליו ואף דמפחו הי' מום מאיליו זה אין נ"מ פלל ודו"ק היטב פי לע"ד הוא נכון מאוד: סימן סד בסוגיא דיאוש קונה.

ב"ק דף ס"ו אמר רבה כו' יאוש אמרי רבון דנקני מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן אי דאורייתא מידי דהנה אמוצא אבידה מוצא אבידה לאו פיון דמיאש מרה מינה משמי דתימי לידן' קני לי' האי נמי פיון דמיאש מרה קני לי' או דלמא לא דמי לאבידה אבידה הוא דכי אתאי לידן' בהיתרא הוא דאתאי לידן' כו' וכתבו התוס' בד"ה הכ"נ פיון דמיאש אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בטר דאתא לידן' פדקאמר לאו פיון דמיאש מרה מינן' משמי דתימי לידן' קני לי' וכדאמר באלו מציאות בהדן' מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזל בטר דאתי לידן' דבמציאה נמי נהי שלא הי' קונה לענן זה שלא יצטרף להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשבה מ"מ הי' קונה לענן זה שלא יתחייב לשלם פי אם דמים כמו לגבי גזל עכ"ל.

והנה בשו"ת עטרת חכמים להגאון בעל פרוף טעם בחי' לב"ק תמה על דברי התוס' ה"ל וז"ל לכאורה תמוה מאוד למה מדייק הגמ' ואמר לאו פיון דמיאש מרה מינה משמי דתימי לידן' כו' דהא לפי התוס' אין ללמוד מזה לענן גזילה דהיאוש הוא לאחר דאתי לידן' והכי הול"ל אבידה לאו פיון דמיאש מרה מינן' קני כו' והי' נכלל בזה דגם אי לא מתיאש אלא אחר שמצאו יש קני' להמוצא וא"צ אלא לשלם דמים לבעל האבידה וה"ה לענן גזל שיהא קנוי לגזלן ע"י יאוש שלא יצטרף להשיב גוף הגזילה ונפטר בתשלום דמיהם להנגזל עכ"ל וע"ש שהאריך לישוב בפלפול רחוק.

והנה מדבריו מבואר שהבין בד' התוס' דזהו החלט דבאבידה לעולם קונה גוף החפץ אף היכי דאתי לידן' קודם יאוש מ"מ לאחר יאוש קונה גוף החפץ ונסתפק לי' לרבה אי ילפינן גזל מאבידה בטר דאתי לידן' שיקנה גוף החפץ אולם א"כ הוא תמוה טובא מ"מ לא הביאו הפוסקים פלל והטושו"ע שי' התוס' ה"ל גבי אבידה דאף היכי דאתי לידן' קודם יאוש מ"מ אחר יאוש קונה גוף החפץ אלא שחייב לשלם דמיהם.

אולם באמת פונת התוס' פשוט הוא דאין חילוק פלל בין גזל לאבידה לענן היכי שנתיאש בטר דאתי לידן' דאי נימא דגבי גזל קונה ביאוש גוף החפץ אף דאתי לידן' באיסורא היינו קודם יאוש דילפינן מאבידה מהיכי דמיאש מרה משמי דתימי לידן' א"כ פשיטא דגם באבידה גופי' אם אתי לידן' קודם יאוש ונתיאש א"כ קונה גוף החפץ עכ"פ וזהו שכתבו התוס' אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בטר דאתי לידן' כו' מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזל בטר דאתי לידן' דבמציאה נמי כו' ור"ל דאם גילף בגזל

בְּתֵר דְּאִתִּי לִידְנָא מְאֻבְיָדָה שְׁנִיתִינְאֵשׁ מְקַמֵּי דְּאִתִּי לִידְנָא א"כ בְּנֻדְאֵי גַם בְּמֻצִינְאָה יְהִי הַדִּין כֹּן דְּגַם בְּנִתְיָנְאֵשׁ בְּתֵר דְּאִתִּי לִידְנָא קוֹנָה גּוֹף הַחֲפֵץ, אֲבָל אֵי נִימָא דִּיאֹוִשׁ אֵינּוּ קוֹנָה בְּגִזְלָה מְשׁוּם דְּבְאִיסוּרָא אִתִּי לִידְנָא הֵינּוּ קוֹדֵם יֹאוֹשׁ שְׂפֵכֶר נְתַחֲזִיב בְּהִשְׁבָּה גַם בְּאֻבְיָדָה אִם אִתִּי לִידְנָא קוֹדֵם יֹאוֹשׁ שְׂפֵכֶר נְתַחֲזִיב בְּהִשְׁבָּה צְרִיף לְהַחְזִיר גַם גּוֹף הַחֲפֵץ וּז"ש בְּתוֹס' דְּבְמֻצִינְאָה נְמִי כו' כְּמוֹ לְגַבֵּי גִזְלָה דְּהֵינּוּ דְּאִם יֹאוֹשׁ קוֹנָה בְּגִזְלָה ה"ה בְּאֻבְיָדָה בְּתֵר דְּאִתִּי לִידְנָא וּלְפ"ז לְדִידֵן דְּפִסְקִינֵן דְּאִין יֹאוֹשׁ קוֹנָה בְּגִזְלָה ה"ה בְּאֻבְיָדָה דְּהִיכִי דְּאִתִּי לִידְנָא קוֹדֵם יֹאוֹשׁ לֹא קִנִּי וְצְרִיף לְהַחְזִיר גַם גּוֹף הַחֲפֵץ, שׁוּמ"צ בְּשִׁלְטֵי הַגְּבוּרִים ר"פ אֱלוֹ מְצִיאוֹת שְׁכ' וְז"ל דַּע כִּי לְמ"ד יֹאוֹשׁ כְּדִי קִנִּי בְּגִנְיָבָה וְגִזְלָה ה"נ קִנִּי בְּמֻצִינְאָה אַע"פ שְׁבִּאת לִידֵן מְקַמֵּי דְּמִינְאֵשׁ מְרָה לְעֵנִין זֶה שְׂמַחְזִיר דְּמִים וְקִנִּי הַחֲפֵץ וְלְמ"ד יֹאוֹשׁ כְּדִי לֹא קִנִּי בְּגִזְלָה וּבְגִנְיָבָה ה"נ דְּלֹא קִנִּי בְּמֻצִינְאָה הִיכִי שְׂבִיבָה לִידֵן מְקַמֵּי דְּמִינְאֵשׁ בְּעַל הָאֻבְיָדָה כו' ע"ש וְהִנֵּה דְּבְרִיו בְּנֻדְאֵי הוּא ע"פ דְּבְרֵי הַתּוֹס' הַנֶּ"ל וּמְבֹאֵר בְּהַדְנָא דְּמ"ש הַתּוֹס' דְּבְמֻצִינְאָה נְמִי הֵינּוּ לִס"ד דְּאִם יֹאוֹשׁ קוֹנָה בְּגִזְלָה אֲבָל אִם יֹאוֹשׁ לֹא קִנִּי בְּגִזְלָה ה"ה בְּאֻבְיָדָה בְּאִתִּי לִידְנָא קוֹדֵם יֹאוֹשׁ וְקוֹשְׁתֵי הַעֲטָרַת חֲכָמִים לֹא קָשָׁה מִיָּדִי וּז"ב: הִנֵּה בְּסוּגְלָה דִּיאֹוִשׁ קוֹנָה דְּנַחֲלָקוּ כְּפָה אֲמוּרָאֵי וְעֵינֵן בְּגַמ' דָּף ס"ח דְּפְלִיגֵי ג"כ ר' יוֹחָנָן וּר"ל דְּר"י ס"ל דִּיאֹוִשׁ אֵינּוּ קוֹנָה וּר"ל ס"ל דִּיאֹוִשׁ קוֹנָה וּאִפ"ל דְּר"י וּר"ל לְטַעֲמִייהוּ אֲזִלִּי, דְּהִנֵּה בְּהָא דְּאָמַר רַבָּה יֹאוֹשׁ אֲמַרֵּי רַבְּנָן דְּנִקְנִי כו' מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲמוּצָא אֻבְיָדָה כו' אִו דִּילְמָא לֹא דְּמִי לְאֻבְיָדָה אֻבְיָדָה הוּא דְּכִי אִתִּי לִידְנָא בְּהִיתְרָא אִתִּי לִידְנָא אֲבָל הָאֵי פִּינּוּ דְּבְאִיסוּרָא אִתִּי לִידְנָא כו' וְע"ש בְּתוֹס' ד"ה פִּינּוּ וְז"ל מְפָאֵן מְשַׁמַּע שְׂיֹאוֹשׁ אֵין כְּהַפְקֵר גְּמוּר דֹּא א"כ אִפִּי בְּתֵר דְּאִתִּי לִידְנָא בְּאִיסוּרָא יוּכַל לְקַנּוֹת מִן הַהַפְקֵר כו' וְעִי' בִּס' פְּנ"י בְּחִי' לְגִיטִין ל"ח שְׂפֵתָב דְּלִפְיָכָה לֹא הִנֵּה יֹאוֹשׁ כְּהַפְקֵר מְשׁוּם דְּהַנְּגִזְלָה אֵינּוּ יְכוּל לְהַפְקִיר דְּבָר שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וְיִסוּד דְּבְרִיו הִבִּיאוּ כְּפָה אַחְרוּנִים וְעִי' בִּס' נַתְה"מ ס'י שְׁנ"ג שְׂהִבִּיא סְבֵרַת הַפְּנ"י הַנֶּ"ל וְהִנֵּה כְּב"ק שָׁם דָּף ס"ח פְּלִיגֵי ר"י וּר"ל אִם הַנְּגִזְלָה יְכוּל לְהַקְדִּישׁ וְלְהַפְקִיר פִּינּוּ שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ דְּר"י אֲמַר גִּזְלָה וְלֹא נִתְיָנְאֵשׁוּ הַבְּעָלִים שְׁנִיחָם אֵין יְכוּלִים לְהַקְדִּישׁוּ זֶה לְפִי שְׂאֵינּוּ שְׁלוֹ וְזֶה לְפִי שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וּר"ל ס"ל כְּצִנּוּעִין דְּאִית לְהוּ דִּיכּוּל לְהַקְדִּישׁ וְלְהַפְקִיר דְּבָר שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וְיִמְעָתָה י"ל דְּר"י וּר"ל דְּפְלִיגֵי אֵי יֹאוֹשׁ קוֹנָה לְטַעֲמִייהוּ אֲזִלִּי דְּר"י לְטַעֲמִי' דְּס"ל דְּהַנְּגִזְלָה אֵינּוּ יְכוּל לְהַפְקִיר דְּבָר שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ א"כ בְּע"כ יֹאוֹשׁ אֵינּוּ כְּהַפְקֵר גְּמוּר כְּנ"ל לְכָה ס"ל יֹאוֹשׁ אֵינּוּ קוֹנָה דְּלֹא דְּמִי לְאֻבְיָדָה דְּשָׁם בְּהִיתְרָא אִתִּי לִידְנָא וְגִזְלָה בְּאִיסוּרָא אִתִּי לִידְנָא.

אוּלָם ר"ל לְטַעֲמִי' אֲזִיל דְּס"ל דְּהַנְּגִזְלָה יְכוּל לְהַפְקִיר דְּבָר שְׂאֵינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ א"כ י"ל דִּיאֹוִשׁ הָוֵי כְּהַפְקֵר גְּמוּר וּמְמִילָא אַף דְּגִזְלָה בְּאִיסוּרָא אִתִּי לִידְנָא מ"מ הָרִי יוּכַל לְקַנּוֹת מִן הַהַפְקֵר וְכַמ"ש הַתּוֹס' וְלְכָה ס"ל דִּיאֹוִשׁ קוֹנָה: שָׁם בְּסוּגְלָה.

יֹאוֹשׁ אֲמַרֵּי רַבְּנָן דְּנִקְנִי מִיְהוּ לֹא יִדְעִינֵן אֵי דְּאֹרְיָתָא אֵי דְּרַבְּנָן אֵי דְּאֹרְיָתָא מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲמוּצָא אֻבְיָדָה מוּצָא אֻבְיָדָה לֹא פִּינּוּ דְּמִינְאֵשׁ כו' קִנִּי לִי וּפְרַש"י דְּאֻבְיָדָה קִנִּי בְּיֹאוֹשׁ דְּתַנְיָא בְּאֱלוֹ מְצִיאוֹת מְנִין לְאֻבְיָדָה שְׂשֻׁטְפָה נְהַר הוּאִיל וְנִתְיָנְאֵשׁוּ הַבְּעָלִים שְׁהִיא מוֹתֵרַת ת"ל אֲשֶׁר תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ שְׂאֻבּוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְצוּיָה לְשֶׁאֵר בְּנ"א יִצְתָה זֹו אֲלֵמָא קִנִּי כו' ע"ש, וְהִנֵּה בְּשׁו"ת עֲטָרַת חֲכָמִים בְּסוּגְלָה זֹו הַקָּשָׁה דְּרַש"י סוֹתֵר א"ע דְּבְכָאֵן פִּירַשׁ דְּהָא דִּיאֹוִשׁ קוֹנָה בְּאֻבְיָדָה יְלִפִּינֵן מְאֲשֶׁר תֵּאבֵד וּבְב"מ דָּף כ"ז בְּמִשְׁנָה אַף הַשְּׁמָלָה כו' מַה שְּׁמָלָה מִיִּחוּדָת שְׂיִישׁ בָּהּ סִימְנִין וְיִישׁ לָהּ תוֹבְעִין אַף כָּל כו' שְׂיִישׁ לָהּ תוֹבְעִין חֲזִיב לְהַכְרִיז וּפְרַש"י

אף פל שיש לו תובעין למעוטי מידי דידעין ב' דמיאש ע"ש ומבואר מזה דיאוש ילפין משמלה שיש לה תובעין ע"ש בשו"ת הג"ל, והנה התוס' שם בב"מ פתבו ג"כ דיאוש ילפין משמלה כפרש"י שם ואח"ז פתבו מיהו הירושלמי יליף מנין ליאוש מה"ת א"ר יוחנן אשר תאבד ממנו מי שאבדה ממנו ומצונו' אצל פלאדם יצתה זו כו', והנה עכ"פ רש"י בב"מ פ"י דיאוש משמלה ילפין ובב"ק פ"י דיילפין מאשר תאבד ע"פ דרף הירושלמי וצ"ע לכאורה, ונראה לי שב דהנה התוס' בב"ק שם גבי הא דאמר בגמ' או דלמא לא דמי לאבידה אבידה הוא דכי אתאי לידן' בהתירא אתא לידן' אבל האי פיון דבאיסורא אתאי לידן' כו' פתבו בתוס' מפאן משמע שיאוש אין פהפקר גמור דא"כ אפי' בתר דאתי לידן' יוכל לקנות מן ההפקר ע"ש, אמן רש"י בגיטין דף ל"ח ס"ל בהדנ' דיאוש הוי מטעם הפקר ולפ"ז קשה לכאורה קושית התוס' דא"כ אף בתר דאתי לידן' באיסורא יקנה מן ההפקר, והנה בס' פנ"י לגיטין שם הקשה על ד' התוס' הג"ל דלמא לא הוכיחו דיאוש אינו מטעם הפקר דהרי הגזל אינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו דהא גזל ולא נתיאשו הפעלים שניהם אין יכולים להקדיש כו' זה לפי שאינו ברשותו ויסוד דבריו הביאו פל האחרונים פנ"ל, ולכאורה צ"ע דלפי הנראה הבין הפנ"י בכוננת התוס' דאי יאוש הוא מטעם הפקר היינו שהפעלים הם מפקירין ולפיכך הקשה הא אין הגזל יכול להפקיר אולם הא אפ"ל דכוננת התוס' הוא דאי יאוש הוי פהפקר לא שהפעלים מפקירים אלא שגזה"כ הוא דיאוש נעשה הפקר מצד עצמו דהא אף אי יאוש אינו פהפקר גמור ג"כ הוא גזה"כ א"כ הא אפ"ל דגזה"כ הוא דיאוש נעשה הפקר והתורה אמרה שפיון שנתיאשו הפעלים נעשה הדבר הפקר, אכן נראה דהוכחתם מדברי התוס' הוא פן דלכאורה דבריהם צ"ע מה שכתבו דאי יאוש הוא פהפקר גמור אפי' לאחר דאתי לידן' באיסורא יכול לקנות מן ההפקר וצ"ע דאפי' אי נימא דיאוש אינו פהפקר גמור מ"מ הרי גזיה"כ הוא דלאחר יאוש רשאי פל אדם לזכות בו ואין הגזל יכול לעכב ואפי' לפמש"כ הנתה"מ והאחרונים דיאוש לא נפק מרשות פעלים עד דאתי ליד זוכה מ"מ הרי הוא בתור הפקר לכל שפל אדם יכול לזכות שלא בידיעת הגזל ועי' בתוס' שם דס"ט ד"ה פל שלקטו דאפי' אי יאוש פדי לא קני פלל מ"מ פל המחזיק בה זכה בה ע"ש ומ"מ למ"ד יאוש לא קני אינו יכול הגזלן לזכות משום דבאיסורא אתא לידן' והינו משום שפבר נתחייב בהשבה א"כ אפי' אי נימא דיאוש הוא פהפקר גמור מ"מ אפשר דהגזלן בעצמו אינו יכול לזכות בזה משום שפבר נתחייב בהשבה ומה נ"מ בין אי נימא דיאוש לא הוי פהפקר או דהוא פהפקר פיון דלעולם הפל רשאין לזכות בה ומכש"כ לפמש"כ איזה אחרונים דגם יאוש נפיק מרשות פעלים קודם דאתי ליד זוכה עי' בשו"ת באר יצחק סי' כ"ג, ומוכרח מזה דכוננת התוס' דאי יאוש הוא פהפקר גמור היינו שהפעלים מפיון שנתיאשו מפקירים הם לכל וכעין שכ' הקצוה"ח לענין איה"נ ולפ"ז דברי התוס' ניחא שפיר דאי נימא דיאוש אינו פהפקר גמור אלא דהתורה נתנה רשות לזכות לכל מי שירצה אפ"ל דהגזלן אינו יכול לקנות משום שפבר נתחייב בהשבה, אכן אם נימא דיאוש הוי פהפקר גמור והינו דביאוש הפעלים מפקירין לכל העולם א"כ ע"כ מפקיר גם לגבי הגזלן דאל"ה לא הוי הפקר פלל וכמבואר בב"מ דף ל' גבי ר' ישמעאל בר"י לכו"ע אפקרינהו ולך לא אפקרינהו ופריף מי הוי הפקר כה"ג ע"ש ועכ"פ פיון דהגזלן מפקיר לכל אף לגבי הגזלן א"כ מדוע לא מצי הגזלן לזכות מן ההפקר ומה בכך

שנתחייב בהשבה פינון שהבעלים הפקירו לכל אף להגזלן ולפ"ז שפיר הקשה הפנ"י דאיה אפטר להיות פהפקר גמור דנימא שהבעלים מפקירים הא אין הגזלן יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו, ומינשב בזה שי' רש"י בגיטין דס"ל דיאוש הוי הפקר גמור ולא קשה עליו קו' התוס' דא"כ אפי' אחר דאתי לידי' באיסורא יקנה מן ההפקר דלשי' רש"י מה שאיפש הוי פהפקר אין זה מצד שהבעלים מפקירין אלא מצד גזה"כ דיאוש נעשה הפקר לכל א"כ שפיר י"ל דהיכי דאתא לידי' באיסורא שפבר נתחייב בהשבה אין הגזלן יכול לקנות וכנ"ל.

ועתה נבוא לבאר יסוד שי' רש"י דס"ל דיאוש הוי הפקר דהנה בב"מ כ"ב מיייתי הא דא"ר יוחנן משום ר"י בן יהוצדק מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב כו' אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו ומצוי' אצל כל אדם יצאת זו כו' ואיסורא דומיא דהתיירא כו' ועי' בתוס' שכ' דמה שמתיר אבודה ממנו ומכל אדם ע"כ לא איצטרף קרא ביזע ומתיאש דהא אפי' במצוי' אצל כל אדם מותרת ביאוש ע"ש והיינו דיאוש משמלה ילפינן וכ"כ הראשונים בהד"י שהקשו דלמא שטפה נהר היינו מטעם יאוש ותי' דיאוש ילפינן משמלה עי' בשטמ"ק, ולפ"ז הירושלמי דיליף יאוש מאשר תאבד פליג על מתני' דילפי יאוש משמלה, אכן בשי' רש"י נראה דס"ל דהירושלמי לא פליג כלל אמתניתין דילן דס"ל דיאוש ילפינן משמלה דתרונייהו צריכי דאי משמלה הו"א דיאוש אינו פהפקר גמור אלא דהתורה נתנה רשות לזכות לכל מי שירצה וממילא הוי שלו עד דאתי ליד זוכה ולכן איצטרף קרא דאשר תאבד ממנו ומצאתה לומר דיאוש הוי פהפקר גמור והראשונים הקשו דלמא אשר תאבד הוא מטעם יאוש ותי' דיאוש ילפינן משמלה כנ"ל אולם שי' רש"י הוא דגם אינו מצוי' אצל כל אדם הוא מטעם יאוש אלא דמשמלה לא ידעינן דיאוש הוי הפקר לכה איצטרף קרא דומצאתה והיינו דאמר מנין ליאוש מה"ת היינו שנעשה הפקר מצד גזה"כ וכנ"ל, ועפ"ז מינשב שפיר דברי רש"י בב"מ וב"מ דלא סתרון אהדדי דבב"מ במתני' אף השמלה כו' שיש לה תובעין פי' רש"י הפשט למעוטי מיד' דידעינן בי' דמיאש אולם בב"מ ק לענין יאוש קונה פרש"י דזה ידעינן מאשר תאבד ממנו ומצאתה דיאוש הוי הפקר כנ"ל: וע"פ ה"ל לשי' רש"י יש לבאר דברי הירושלמי פ"ד דב"ק ה"ח תני שור שהוא יוצא לסקול ונמצאו עדיו זוממין ר' יוחנן אמר פל הקודם בו זכה ר"ל אמר יאוש טעות הוא וכן עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין ר"י אמר זכה עצמו ור"ל אמר יאוש טעות הוא והנה בש"ס דילן בכריתות כ"ד איתא אר"י שוה"נ שהנזמו עדיו פל המתזיק בו זכה בו ע"ש אולם בירושלמי פליגי בה ר"י ור"ל ויש לבאר במאי פליגי, גם הנה האחרונים הקשו בהא דאמר ר"ל יאוש טעות הוא הא פל יאוש הוא בטעות דאילו ידע איפה היא האבידה לא הי' מתיאש, הן אמנם דמש"כ פל יאוש הוא טעות זה אינו דזה לא מקרי טעות מה שאינו יודע היכן היא האבידה דהרי הוא יודע שאינו יודע ולכה מתיאש מיהו בע"כ משפחת לה גם יאוש טעות פגון שהניח סמוך לבייתו והוא סבר שאבד זאת וכדומה עכ"פ יאוש דאבידה אף יאוש טעות הוי יאוש ונראה ע"פ מש"כ הנתה"מ בסי' רס"ד דהחילוק בין יאוש להפקר הוא דהפקר יוצא תיכף מרשותו אף קודם שהגיע ליד זוכה אולם יאוש לא נפק מרשות בעלים עד דאתי לידי זוכה ולכן פתב דהיכי דכלה היאוש קודם שהגיע ליד זוכה א"צ לחזור ולזכות בו אלא מפנין שפלה היאוש ממילא הוא של הבעלים ע"ש, ועפ"ז י"ל דזהו הפי' בירושלמי מה

שְׁאָמַר ר"ל יְאוּשׁ טְעוֹת הוּא הֵינּוּ מִכִּיּוֹן שְׁהֵיאוּשׁ הִי בְטְעוֹת שֶׁהִי סְבוּר שְׁהַמְעֵשָׂה אָמַת
א"כ עֵתָה שְׁהוֹזְמוּ עֲדָיו וְכָלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁהַגִּיעַ לִיד זֹכָה אֵין שׁוּם אִישׁ יָכוֹל לְזַכּוֹת בּוֹ
וּבְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים קָאֵי, אָכֵן ר"י דְאָמַר כָּל הַמְחֻזֵּק זָכָה בּוֹ לִפְמ"שׁ לְשִׁי רַש"י לְטַעְמֵי
אֲזִיל דְיִלְיָף יְאוּשׁ ד"ת מְאֹשֵׁר תְּאָבֵד וּמְצִאָתָהּ וְהֵינּוּ דְמִזְהָ יִלְפִינּוּ דְיְאוּשׁ הָיִי פְהֶפְקֵר גְּמוּר
דְּזָה לֹא יִדְעִינּוּ מִשְׁמָלָה וְכִיּוֹן דְיְאוּשׁ הָיִי הֶפְקֵר וְיִצָא מִיַּד מְרִשׁוֹתוֹ א"כ גַּם כְּשֶׁפָּלָה הֵיאוּשׁ
קוֹדֵם שְׁהַגִּיעַ לִיד זֹכָה כָּל הַמְחֻזֵּק בּוֹ זָכָה, אָבֵל ר"ל ס"ל דְיְאוּשׁ לֹא הָיִי פְהֶפְקֵר לְכֹן
אָמַר דְיְאוּשׁ טְעוֹת הוּא וְהָרִי פָּלָה הֵיאוּשׁ קוֹדֵם שְׁהַגִּיעַ לִיד זֹכָה פְנ"ל: וְהִנֵּה בִירוּשְׁלָמִי
שָׁם אֵיתָא גַם הָא דְעֵבֵד הֵינְצָא לִיקְרָג וְנִמְצָאוּ עֲדָיו זֹמְמִין ר"י אָמַר זָכָה עֲצָמוּ כו' וְכֹן
הוּא בִירוּשְׁלָמִי סְנֵהֲדָרִין פ"ו ה"ב וּפ"י ה"ז ע"ש אוֹלָם בְּש"ס דִּילֵן בַּגְמ' דְכָרִיתוֹת לֹא
הוֹנְכֵר כָּלֵל מִדִּין עֵבֵד הֵינְצָא לִיקְרָג וְכֹן הֶרְמַב"ם ז"ל בְּפִי"א מֵה' נִזְקֵי מְמוֹן הִי"ג הִבִּיא
לְהָדָּ דִינָא דְשׁוֹה"נ שְׁהוֹזְמוּ עֲדָיו כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה אוֹלָם הָדָּ דִינָא דְעֵבֵד הֵינְצָא לִיקְרָג
הַשְּׁמִיט וְלֹא זָכַר כָּלֵל וְכָבֵר תְּמָה ע"ז בְּמִרְאָה הַפְּנִים בְּב"ק שָׁם וְע"ש מֵה שְׁתִּירְצֵן אָמְנָם
דְּכָרִיו צַע"ג.

וּנְלַע"ד לִישָׁב דְהִנֵּה בְב"מ כ"א אָמַרְיָ בְּדָבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ סִימָן כו"ע לֹא פְלִיגֵי דְלֹא הָיִי יְאוּשׁ
וְאֵע"ג דְשְׁמַעִינֵי דְמִיְאוּשׁ לְבִסּוּף לֹא הָיִי יְאוּשׁ דְכִי אָתָא לִידְיָ בְּאִיסּוּרָא הוּא דְאָתָא לִידְיָ
וְעִינֵן לְהֶרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת בְּדָף כ"ז גְּבִי רָאָה סָלָה שְׁנִפְלָה וְע"ש שְׁכ' דְמִטְעָם אָבִיזָה כו'
אִי אָפְשֵׁר לְקַנּוּתוֹ בְּיְאוּשׁ מִפְּנֵי שְׁיָדוּ כִּיד הַבְּעָלִים וְשׁוּמֵר שְׁכָר שְׁלָהֶם הוּא הַלְכָּף לְעוֹלָם
אֵינָה נִקְנִית בְּיְאוּשׁ הוֹאִיל וְיִשְׁנָה בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וּבְקִצוּה"ח ס' רנ"ט הִבִּיא לְד' הֶרְמַב"ן
הַנִּזְל וְכ' דְלְדָבְרֵיו צ"ל דְהָא דְאָמַרְיָ אֵע"ג דְשְׁמַעִינֵי דְמִיְאוּשׁ כו' בְּאִיסּוּרָא אָתִי לִידְיָ אֵין
הַטְעָם מִשׁוּם דְבְּאִיסּוּרָא אָתִי לִידְיָ דְאָבִיזָה לְעוֹלָם חָשׁוּב בְּהִתִּירָא אָתִי לִידְיָ אֲלֵא הַטְעָם
דְבְּאִיסּוּרָא אָתִי לִידְיָ הֵינּוּ קוֹדֵם יְאוּשׁ וְכָבֵר גַּתְחִיב בְּהַשְׁבָּה וְתוֹ לֹא מְהִנֵּי יְאוּשׁ דִּש"ש
שְׁלוֹ הוּא וְיָדוּ כִּיד הַבְּעָלִים, וְכֹן מְבִנְיָר לְהֶדְיָ בְּשִׁטְמ"ק ר"פ א"מ בְּשֵׁם הָרִיטְבָ"א ע"ש
וְעִי וּבְקִצוּה"ח שָׁם.

שְׁכ' דְמִדְבְּרֵיהֶרְמַב"ן מְשַׁמַּע דְלֹא מְהִנֵּי יְאוּשׁ אֲלֵא בְּאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וְהַקְּשָׁה מְסוּגֵי דְכָרִיתוֹת
שׁוֹה"נ שְׁהוֹזְמוּ עֲדָיו כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה וּמְשַׁמַּע אִפִּי הַשׁוּר עוֹדְנֵוּ בְּבִיתוֹ וּבְרִשׁוֹתוֹ מִיְהוּ
הֶתָם י"ל דְמִצַּד הֶפְקֵר אָתִינּוּ עֲלָה כו' וְהֶפְקֵר בּוֹדָאֵי מְהִנֵּי אִפִּי בְּרִשׁוֹתוֹ מִמֶּשׁ כו' וְע"ש
שְׁהִבִּיא עוֹד רְאִיוֹת דְיְאוּשׁ מְהִנֵּי אִפִּי בְּרִשׁוֹתוֹ וּמְסִיק שָׁם וְז"ל וְלכ"נ דְהֶרְמַב"ן לֹא אָתִי
לְאִפּוּקֵי רִשׁוֹת בְּעָלִים אֲלֵא בְּרִשׁוֹתוֹ נְמִי מְהִנֵּי יְאוּשׁ כו' אֲלֵא דְכַתְּבוּ לְהָא שְׁיָדוּ כִּיד
הַבְּעָלִים וְשׁוּמֵר שְׁלָהֶם הוּא הַלְכָּף אֵינָה נִקְנִית בְּיְאוּשׁ הוֹאִיל וְיִשְׁנָה בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים הֵינּוּ
כִּיּוֹן דְהַשׁוּמֵר אֵינוּ מִיְאוּשׁ שְׁהָרִי הוּא תַּחַת יָדוּ וְיָדוּ כִּיד הַבְּעָלִים א"כ יְאוּשׁ דְבְּעָלִים לֹא
מְהִנֵּי כו' ע"ש.

וְהִנֵּה לְפִי מֵה שְׁהַסְבִּיר הַקְּצוּה"ח דְבָרֵי הֶרְמַב"ן שׁוּב לֹא קָשָׁה ג"כ מְהָדָּ דְכָרִיתוֹת וְשׁוּב
ל"צ לִזְמַר דְהוּא מִטְעָם הֶפְקֵר וְשְׁפִיר אִפ"ל שְׁהוּא רַק מִטְעָם יְאוּשׁ וְכ"כ בְּס' תְּרוּמַת הַכָּרִי
ס' רס"ב וְז"ל שָׁם וְכֹן הָאֵי דְאָמַרְיָנּוּ בְּכָרִיתוֹת שׁוֹה"נ שְׁהוֹזְמוּ עֲדָיו כו' הוּא נְמִי מִתּוֹרַת
יְאוּשׁ וְלֹא מִתּוֹרַת הֶפְקֵר דְבִשְׁבִּיל שְׁנַגְמַר דִּינוּ לְסָקִילָה אֵין הוֹכְחָה שְׁהַפְקִירוּ בְּעָלֵיוּ אֲלֵא
דְאָמַרְיָ דְאִסּוּחֵי אִסּוּחֵי לְדַעְתֵּי מִינְיָ וְאֵיְאוּשֵׁי מִיְאוּשׁ כו' וְע"ש מֵה שְׁהַקְּשָׁה עַל הֶרְמַב"ן
אָמְנָם עִם מֵה שְׁהַסְבִּיר הַקְּצוּה"ח מִיְשָׁב שְׁפִיר ע"ש וְעִי בְּשׁוֹ"ת בֵּית הַגְּלוֹי ס' מ"ח

שְׁהָאָרִיף בְּדִין אַה"נ אִי הָוֵי הַפְּקָר אוּ יְאוּשׁ וּמְסִיק שָׁם דַּאֲה"נ הָוֵי רַק יְאוּשׁ וְשׁוּה"נ
שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו הָוֵי ג"כ רַק יְאוּשׁ ע"ש.

וּלְפִי הַנ"ל דְּשׁוּה"נ שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו הוּא מְטַעַם יְאוּשׁ אֲפִי לְשִׁי הַרְמַב"ן לִפ"ז מִיְנֻשָׁב שְׁפִיר
הָא דְּבַש"ס דִּילֵן לָא נָקֻט דִּין עֶבֶד שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו דְּהֵנָּה בְּכַרִּיתוֹת שָׁם אָמַר רַבָּא מְסַתְּבָרָא
טַעְמָא דַּר' יוֹחָנָן פְּגוֹן דְּאָמְרֵי לִי נְרַבְעֵ שׁוּרוֹ אֲבָל אָמְרוּ רַבְעֵ שׁוּרוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ מִידַע יָדַע
דְּלֵא רַבְעֵ וְלֵא מְפָקֵר לִי וְטָרַח וּמִיָּתִי עֲדִים וְע"ש פֶּרֶש"י, וְהֵנָּה לִפְמ"ש דְּשׁוּה"נ שְׁהַוְזָמוּ
עֲדִיו הָוֵי רַק יְאוּשׁ צ"ל דְּהָא דְּמַבְנֵאָר בַּגְּמ' לְשׁוֹן הַפְּקָר הוּא לָאוּ דְּנוֹקָא וְהַפְּנֵנָה רַק לְיְאוּשׁ
וְדְנוֹקָא נְרַבְעֵ שׁוּרוֹ דְּסַבְרֵ שְׁהֵם עֲדִי אָמַת מִיָּאֵשׁ מִיָּנָה אֲבָל אָמְרוּ רַבְעֵ שׁוּרוֹ שְׁיִוְדַע שְׁהוּא
שְׁקָר דְּטָרַח וּמִיָּתִי עֲדִים לְהַוְזָמָם וְאִינוּ מְתִיבָאֵשׁ עֲדִינָן.

וְהֵנָּה לִפְמ"ש הַרְמַב"ן בְּמַלְחָמוֹת דְּלִפְיָקָה בְּאֲתִי לִידָן' קוֹדָם יְאוּשׁ לָא מְהַנִּי אַח"כ יְאוּשׁ
הַבְּעָלִים מְשׁוּם שְׁיָדוּ פְּיַד הַבְּעָלִים וְשׁוֹמֵר שְׁכָר שְׁלֵהֶם הוּא וְהִינְנוּ ע"כ כְּמוֹ שְׁהַסְבִּיר
הַקְצוּה"ח דְּכִינּוֹן שְׁהַשׁוֹמֵר אִינוּ מִיָּאֵשׁ שְׁהָרֵי הוּא תַּחַת יָדוֹ וְיָדוֹ פְּיַד הַבְּעָלִים א"כ יְאוּשׁ
בְּעָלִים לָא מְהַנִּי כְּנ"ל, וְלִפ"ז לָא מְשַׁפְּחַת כְּלָל לְהָךְ דִּינָא דְּעֶבֶד שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו דְּאָרְף
דְּמַשְׁנַגְמָר דִּינוֹ הַבְּעָלִים מְתִיבָאֵשׁ מִיָּנָה מ"מ פִּינּוֹן שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו הָרֵי הַמְעַשֶּׂה שְׁקָר הוּא
וְא"כ הֵנָּה הָעֶבֶד גּוֹפֵי' שְׁיִוְדַע שְׁהַמְעַשֶּׂה שְׁקָר בְּנֻדָּאֵי אִינוּ מְתִיבָאֵשׁ מְעַצְמוֹ דְּטָרַח וּמִיָּתִי
עֲדִים לְהַכְחִישָׁם וְכְמוֹ בְּאָמְרוּ לוֹ רַבְעֵ שׁוּרוֹ כְּנ"ל וְהָרֵי הָעֶבֶד יָדוֹ פְּיַד הַבְּעָלִים וְהוּא אִינוּ
מְתִיבָאֵשׁ מְעַצְמוֹ א"כ שׁוֹב אֵין מוֹעִיל יְאוּשׁ הַבְּעָלִים וְזֶה עֲדִיף טְפִי מְהִיכִי דְּאֲתִי לִידָן'
קוֹדָם יְאוּשׁ דְּלֵא מְהַנִּי יְאוּשׁ מְשׁוּם דְּשׁוֹמֵר פְּיַד הַבְּעָלִים וְהַשׁוֹמֵר אִינוּ מְתִיבָאֵשׁ דְּהָעֶבֶד יָדוֹ
פְּיַד הַבְּעָלִים טְפִי מְשׁוֹמֵר וְכִינּוֹן דְּהָעֶבֶד אִינוּ מְתִיבָאֵשׁ לָא מְהַנִּי יְאוּשׁ בְּעָלִים כְּלָל וּלְכָךְ לָא
הִבִּיא בַּש"ס דִּילֵן דִּין עֶבֶד שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו מְשׁוּם דְּכַה"ג לָא מְהַנִּי יְאוּשׁ בְּעָלִים כְּנ"ל, אֲכֹן
הִירוּשְׁלַמִי אֲפָשֵׁר דְּלֵא ס"ל כַּש"ס דִּילֵן לְחַלְקֵ בֵּין נְרַבְעֵ שׁוּרוֹ לְרַבְעֵ שׁוּרוֹ אֲלֵא דְּגַם
בְּרַבְעֵ שׁוּרוֹ אָמְרִינּוּ דְּמִיָּאֵשׁ וְא"כ גַּם הָעֶבֶד מִיָּאֵשׁ מְנַפְשִׁי' וְעִי' בְּכַרִּיתוֹת שָׁם דְּפָרִיף
לְרַבָּא מְעִיר הַנְּדַחַת שְׁהַוְזָמוּ עֲדִי' כָּל הַמְחַזִּיק בְּהַ זְכָה וּמְחַלֵּק שָׁם בֵּין רַבְעֵ שׁוּרוֹ לְעַה"נ
וְעַכ"פ אֲפ"ל דְּהִירוּשְׁלַמִי אִינוּ מְחַלֵּק בֵּין רַבְעֵ שׁוּרוֹ לְנְרַבְעֵ שׁוּרוֹ וּלְכָךְ אָמְרוּ גַם גְּבִי עֶבֶד
שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו זְכָה לְעַצְמוֹ.

אוּלָם לְפּוּם סוּגִיַת הַגַּמ' דִּידֵן לָא מְשַׁפְּחַת לָהּ לְהָאֵי דִּינָא דְּיְאוּשׁ הַבְּעָלִים אִינוּ מוֹעִיל כְּלָל
וְכֹן הַרְמַב"ם ז"ל שְׁכ' ג"כ לְחַלְקֵ בֵּין נְרַבְעֵ שׁוּרוֹ לְרַבְעֵ שׁוּרוֹ וְכַסְנִי' הַגַּמ' דִּילֵן לְכָךְ לָא
הִבִּיא דִּין עֶבֶד שְׁהַוְזָמוּ עֲדִיו כְּנ"ל.

וְהָא דְּמַבְנֵאָר בְּגִיטִין נְתִיבָאֵשׁתִּי מְפֻלְוֵי עֶבְדוֹ יֵצֵא לְחִירוֹת הָרֵי דְּמְהַנִּי יְאוּשׁ הַבְּעָלִים
מְהָעֶבֶד הִינְנוּ מְשׁוּם דְּשָׁם מִיָּרֵי דְּהָעֶבֶד בְּרַח מְרַבּוּ וְאִינוּ בְּרִשׁוֹת רַבּוּ א"כ לָא שְׁיָיָף לּוֹמֵר
יָד עֶבֶד פְּיַד רַבּוּ דְּהָא דְּאָמְרִינּוּ דְּלִפְיָקָה לָא מְהַנִּי יְאוּשׁ הַבְּעָלִים בְּתַר דְּאֲתִי לִידָן' מְשׁוּם
שְׁהַשׁוֹמֵר אִינוּ מְתִיבָאֵשׁ הַכְּנָנָה הוּא דְּהַשׁוֹמֵר אִינוּ מְתִיבָאֵשׁ מְזָה שְׁהַחֲפֵץ יָשׁוּב לִיד
הַבְּעָלִים אֲבָל עֶבֶד שְׁבָרַח הָוֵי כְּמוֹ הַשׁוֹמֵר בְּעַצְמוֹ רוֹצֵה לְגֻזֵּל הָאֲבִידָה וְאִינוּ רוֹצֵה לְהִיּוֹת
שׁוֹמֵר וְהָוֵי כְּמוֹ שְׁמֻנָּח ע"ג קַרְקַע וְקוֹנָה בְּיְאוּשׁ וְעִינָן.

סִימָן סָה [נְעַתְקָ מְקוּנְטֵרַס אֲחַד מִיָּמֵי חוֹרְפוֹ] שְׁאֵלָה בֵּא' שְׁנֵאֲבָדָה לוֹ פָּרָה וּכְבָר חֲדַל
מְלַבְקָשָׁה עוֹד וְהַמְעַשֶּׂה הִי' שְׁמַצָּאָה לָהּ עַפּו"ם אֲחַד וְשְׁהַתָּה אֲצִלוֹ זְמַן רַב וּבְהִיּוֹתוֹ אֲצִלוֹ

בפרה וילדה זכר' וכשנודעה להבעלים לקח הישראל ממנו את פרתו עם וילדה ויש להסתפק אם חל על העובר קדושת בכור או לא וזה החלי בישיע צורי וגואלי.

תשובה בס"ד. א' הנה לכאורה הדין פשוט מאחר שנתיאשו הבעלים ממנה כאשר אמר בפ"י וני לחרון פיס ונהוי כמו הפקר שפטור מן הבכורה כמו שהעלה הגאון בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' שע"ז שהוא תוספתא מפנרשת בפ"ב דבכורות ודלא פדעת הגאון בשו"ת עבודת הגרשוני סי' כ"ה והגאון בטו"א בר"ה די"ג, אולם יש לעיין לכא' פיון שפא ליד העפוי"ם לפני יאוש לא יועיל אח"כ יאוש דבעלים וכסוגית תלמודא בב"מ כ"א דהיכא דאתא לידן' באיסורא דלא הוי יאוש אף ע"ג שנתיאשו הבעלים אח"כ, לא מהני פיון דבאיסורי אמת לידו, ולא עדיף עפוי"ם מישראל לענין זה דלא קני ביאוש היכא דאתי לידן' באיסורא, אמנם בטעמא דמילתא דבאתא לידן' באיסורא לא מהני יאוש אח"כ כתב הרמב"ן במלחמות משום דכיון דאתא לידן' קודם יאוש והמוציא נעשה ש"ש של הבעלים ונהוי כמו שמונח ברשותו ולכן לא מהני יאוש, וכ"כ הריטב"א הובא בשטמ"ק שאין היאוש מפקיע ממון של אדם שהוא ברשותו ע"ש והינו הך משום דנעשה שומר על האבידה, א"כ לכא' זה דוקא בישראל דמחויב בהשבת אבידה ונעשה עלי' שומר ולכך אינו מועיל היאוש אח"כ אבל העפוי"ם שאינו מחויב בהשבת אבידה וא"כ אף שהגביה קודם יאוש לא נעשה שומר עלי' וא"כ שפיר אם הבעלים נתיאשו אח"כ קני ביאוש ונהוי כמו אם מצאה אחר יאוש דהא לא שייך גבי' טעם הנ"ל ולפ"ז אין לכא' על הבכור שום קדושה דמפיון שנתיאש ממנה א"כ קנאה העפוי"ם מדין יאוש דאבידה ונפטר רחמה בעפוי"ם, אכן לכא' לא תעלה ארוכה להבכור הנ"ל דהא סתם עפוי"ם גזלני נינהו ובנדאי נטלה לגזולה וגזלן לכו"ע לא קני ביאוש וכמ"ש פל הפוסקים פרב יוסף דיאוש בגזילה לא קני אפי' בישראל מלבד הרא"ש דפסק דיאוש קונה לחומרא אבל לקולא ליכא מ"ד, וא"כ לא קנאה העפוי"ם כלל ביאוש מצד דאין יאוש קונה בגזילה, ובאנו בזה במחלוקת בין גדולי הראשונים כאשר נבאר אי"ה.

ב דהנה בב"מ כ"ו איתא אמר רבא רבא נטלה לפני יאוש ע"מ לגזולה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם, ואע"ג דחזרה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ואיסורא דעבד עבד, והק' בתוס' והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה כו' וי"ל דלא קאי אלא אלאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש עכ"ל וכ"כ הרא"ש עי"ש, וכן הוא בטור סי' רנ"ט ובשו"ע, והתוס' בב"ק ס"ז פתבו וז"ל והא דאמר רבא בפ"א מ"מ נטלה לפני יאוש כו' עובר בכולן ואע"ג דאהדרן' בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב לי' אע"ג דיאוש לא קני פיון דהועיל יאוש למוכרה או להקדישה חשיב גזלן עכ"ל, עכ"פ דעת התוס' והרא"ש ונהטור והב"י דלאחר יאוש אינו עובר אלא על לאו דלא תוכל להתעלם בלבד, אמנם הרמב"ם בפ"י דהל' גזילה ואבידה פתב ואע"ג דחזרה לאחר יאוש פבר עבר על האסורים משמע דעל לא תגזול והשב תשיבם נמי לא תקו, וכן כ' הסמ"ג ועי' בש"ף סי' רנ"ט ולידיהו יק' באמת קושית התוס' דמאיזה טעם הוא, וברמב"ן במלחמות העלה בה טעמא וז"ל והכא הוא סברא דגאון וז"ל דגזילה ואבידה היא זו ואבידה נקנית ביאוש היכא שלא נטלה וגזילה אינה נקנית ביאוש מדאורייתא ואם תמ"ל נקנה דמים מיהו משלם וזו פיון שנטלה ע"מ לגזולה ולא ע"מ להשיבה הרי היא כמנוחת בקרקע ונקנית ביאוש מטעם אבידה ולא ע"מ לגזולה קודם

יאוש א"א לקנותו ביאוש מפני שיזדו פינד הבעלים ושומר שכר שלהם הוא הלפף לעולם
אין נקנית ביאוש הואיל וישנן ברשות הבעלים אבל בזו שע"מ לגזולה נטלה הרי
היא לבעלים כמנחת בקרקע ונקנית ביאוש לגמרי כדין מוצא מציאה לאחר יאוש ואין
חייב לשלם דמים כלל כדי לקיים והשיב הגזילה שהרי נקנית לו לגמרי ביאוש מדין
אבידה הלפף אע"פ שהחזירה עובר בכולן וזה הפירוש ברור ונכון עכ"ל.

ג) למדנו מדברי הרמב"ן תרתי חדא דהא דאינו מועיל יאוש באבידה בתר דאתי לידן'
ה"ט משום דכיון דנעשה ש"ש של הבעלים לכך לא מהני היאוש משום דידו פינד
הבעלים, ועוד דאע"ג דגזילה לא נקנה ביאוש משום דבאיסורא אתא לידו מ"מ בגזילה
דאבידה פגון באבידה שנטלה ע"מ לגזולה מקרי בהיתרא אתא לידו, ונקנית ביאוש
משום אבידה, וראיתי להגאון בקצוה"ח סי' קס"ג שכ' וז"ל ועי' ר"פ איזהו נשף כו'
ומסיק דקאי לאו דלא תגזול לכו"כ שכר שכיר ולעבור עליו בשני לאוין וה"ק בתוס'
ולוקמי בגזל ולעבור בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דהוי גל"ע,
ורבים נתקשו בזה הא כוכ"כ ש"ש נמי ניתק לעשה, ולפי מה שביארנו דיאוש בחוב מהני
א"כ כוכ"כ ש"ש שפיר משפחת לי' מלקות לאחר יאוש דכי אהדרני' מתנה בעלמא הוא
דהדר וכדאמרינו גבי אבידה שנטלה ע"מ לגזולה וכיון דקי"ל כמ"ד קיימו ולא קיימו כו'
אבל בגזל דהוא באיסורא אתא לידן' ויאוש אין קונה ואפי' למ"ד קונה דמים מיהות
משלם משום דבאיסורא אתא לידן' כו' וא"כ לעולם ליכא דין מלקות בגזל אבל בעושק
ש"ש דכיון דחוב מקרי בהיתרא אתא לידו וכמ"ש וא"כ שפיר משפחת לי' מלקות עכ"ל,
ונפלאתי על דבריו דהא כל יסודו דיאוש בחוב מהני הוא ע"פ דברי הרמב"ן במלחמות
הנ"ל ולידידן' הא גם באבידה אם נטלה ע"מ לגזולה מקרי בהיתרא אתא לידן' וקונה
ביאוש לגמרי ומ"מ בלא תגזול עובר א"כ קשה דלוקמי בגזל גופי' ולעבור בשני לאוין
ואי משום דלא לקי אלאו דלא תגזול משום דהוי גל"ע הא משפחת לה מלקות באבידה
אם נטלה ע"מ לגזולה דעובר משום לא תגזול ולאחר יאוש לקי שפיר וא"כ איך קאמר
אבל בגזל דהוא באיסורא אינו קונה יאוש הא מ"מ באבידה דגזילה דעובר משום לא
תגזול וע"ז לקי שפיר, באופן דיקשה מפאן באמת לשי' המלחמות לוקמי בגזל גופי'
לעבור בשני לאוין דבאבידה אם נטלה ע"מ לגזולה לקי שפיר, ועוד אגני תמה על הגאון
הנ"ל דהא אפי' אי יאוש בחוב לא מהני מ"מ למ"ד קיימו ולא קיימו משפחת מלקות אם
ב"ד הנהירו להחזיר ולא החזיר מקרי לא קיימו ולקי עלה ועי' בתוס' מכות ט"ו, וכן
באמת בגזל גופי' איכא לאוקמי' בכה"ג, שוב מצאתי להגאון מהר"ש לנדא בנו"ב
מהדו"ת חיו"ד סי' ע"ז שהרגיש בזה ותי' באמת דקונשי' הגמ' אגלה אליבא מאן דס"ל
בטלו ולא בטלו ולידידן' מוקמינו כוכ"כ ש"ש אבל למאן דס"ל קיימו ולא קיימו באמת
מוקי בגזל גופי' ולעבור בשני לאוין, ובאמת יקשה על דבריו דהא במכות שם מבואר
דקיימו ולא קיימו תלי' בפלוגתא דהתראת ספק ולמ"ד לא שמי' התראת ס"ל קיימו ולא
קיימו והא רבא גופי' ס"ל בחולין פ"א הת"ס לא שמי' התראת ע"ש ד"פ בתוס' א"כ ע"כ
ס"ל קיימו ולא קיימו ומ"מ ס"ל בב"מ קי"א שם רבא אמר זהו עשק זהו גזל ולא חלקו
הפיתוב אלא לעבור בשני לאוין א"כ קשה לוקמי' בגזל גופי' ולעבור בשני לאוין.

ד) והתראה בזה דבאמת הרמב"ם והרי"ף והרמב"ן דס"ל דהיכא דנטלה ע"מ לגזולה
אפי' חזרה לאחר יאוש אינו מקיים העשה דנהשב תשיבם לשיטתיהו אולי דגרסי שם

בסוגי' להיפך דלמ"ד התר"ס לאו שמי' התראה ס"ל בטלו ולא בטלו ומאן דס"ל הת"ס
שמי' התראה ס"ל קיימו ולא קיימו דהוי התראת ספק דלמא יקיימי וא"כ ניחא דהכא קאי
למ"ד בטלו ול"ב ובטלו לא משפחת בגזל ולפ"ז לא מצי לאוקמי בגזל ולעבור בשני
לאונו, וכן רבא דס"ל התראת ספק לאו שמי' התראה ס"ל בטלו ול"ב ולכך קאמר דלאו
דגזל קאי אפובש ש"ש, ובזה אפ"ל בב"מ ד"ה לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו
וה"ק בתוס' תיפוק לי' מלא תגזול ות' לעבור עליו בשני לאונו, והעירו רבים בזה ממ"ש
התוס' בא"נ דגזל לא שנייה לעבור בשני לאונו משום דהוי לאו הנל"ע, ולפ"ד אפ"ל
דריבנא יסבור כמ"ד התר"ס שמי' התראה וס"ל קיימו ולא קיימו וא"כ מצי לאוקמי
בגזל גופי' ולעבור בשני לאונו ואי משום דהוי לאו הנל"ע הא משפחת לה קיימו ולא
קיימו כשב"ד הנהירו להחזיר ולא החזיר אי נמי פגוונא שכ' לעיל בנטלה ע"מ לגזולה
ולכך בעינן תרי לאונו, תבנא לדינא דשאלתן זו תלי' ברבנותא בפלוגתא התוס' והרמב"ן
דלשי' התוס' דס"ל דגם הכא לא קני ביאוש משום דמקרי באיסורא אתא לידן' וא"כ
הכא בנ"ד לא קנה העפוש את פהמת ישראל ביאוש פיון שנטלה ע"מ לגזולה ובגזולה
לא קני ביאוש, ולשי' הרמב"ן דהיכא דנטלה ע"מ לגזולה קני ביאוש מדין אבידה ונפטר
רחמה אצל הנכרי ולא חלה עליו קדושת בכור, והנה במה שכ' הרמב"ן בטעמא דבתר
דאתי לידן' באיסורא לא קני ביאוש משום דנעשה שומר של הבעלים ואשר לזה הסכים
גם הריטב"א שהבאתי לעיל, אפשר לישב קושית הפנ"י בב"מ כ"ז ולכתוב רחמנא שור
דאפילו לגיזת זנבו וכ"ש שיה לגיזותיו כו' וה"ק דנימא דשה לגיזותיו אתיא לגיזות
שנעשה אחר שמצאה לאחר יאוש דכל הטעם דלאחר שפא לידו אינו מועיל הוא משום
שנתחייב בהשבה וא"כ בגיזות שנעשה אחר יאוש ולא הי' בעת שמצאה ע"ז לא נתחייב
בהשבה בשעה שמצאה והו"א דקונה ביאוש וע"ז איצטריה קרא דמחויב להחזיר, או למ
לש' הרמב"ן ניחא דכיון דאתא לידן' באיסורא ונעשה שומר אין מועיל יאוש פלל והוי
פמו שלא נתיאש מעולם ומה"ת נאמר דהגיזות יהא שלו ובנדאי שמחויב להחזיר אף
שנעשו אחר יאוש וז"ב, וכן בב"מ נ"ה המוצא שו"פ חייב להכריזו אע"ג דזל וכן הוא
בשו"ע סי' רס"ב סק"א ועי' בסמ"ע שם משום דכיון דנתחייב בהשבה תו לא פקע אע"ג
דבנדאי נתיאש הבעלים אח"כ פיון שאינה שו"פ פיון שפא לידו כששונה פרוטה אע"ג
דאח"כ זל ונתיאש ממנה חייב ולכא' קשה על לוי מ"ט לא תני הך דינא ומצאתי
בשטמ"ק שהביא בשם הריצב"ש שתי' דלוי ס"ל דאם זל אח"כ אינו חייב להכריזו,
ולכא' מאיזה טעם פליג על רב פהנא בזה, אמנם לפ"ד הנ"ל ניחא דהנה המח"א בה'
חצר סי' ח' כתב דאם הי' לאחד פקדון ביד חברו ושכח ונתיאש דאין יאוש משום
דהוא ביד שומר וכמ"ש הרמב"ן וכו' לדון דלפ"ז יש לומר דע"כ לא קאמר הרמב"ן אלא
דוקא בשומר אבידה משום דהוי ש"ש והוי כפועל דידו ביד הבעלים אבל בש"ח מועיל
יאוש, ולפי דבריו צריכין לומר דהא דקאמרינן דהיכא דבאיסורא אתי לידן' אינו מועיל
יאוש היינו דוקא אליבא מאן דס"ל שומר אבידה הוי ש"ש ולפ"ז אפ"ל דלוי יסבור
דשומר אבידה הוי ש"ח ולכך אף דאתא לידן' קודם יאוש לא נעשה שומר ולכן כשהוזלה
ונתיאש הבעלים פטור מלהכריזו, ברם דברי הגאון הנ"ל נפלאים בעיני דהא פל טעמא
דאבי' דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש משום דבאיסורא אתא לידן' ועי' בקצה"ח סי'
רנ"ט דאבי' ס"ל דישל"מ לא הוי יאוש משום דנעשה שומר ולכן אין יאוש מועיל משום

דבאיסורא אתא לידן' ואבי' לשיטתו ס"ל בב"ק נ"ז דשומר אבידה ש"ח הוי עי"ש דקא"ל אבי' לרב יוסף ואת' לא תסברא דשו"א הוי פש"ח כו' ומ"מ ס"ל דהיכא דבאיסורא אתא לידו לא מהני יאוש משום דנעשה שומר וכמ"ש, וקא דכתב הרמב"ן שומר שקר הוא משום דאנן קיי"ל הכי דשומר אבידה הוי כש"ש אבל באמת אף אי שומר אבידה הוי פש"ח מ"מ פיון דבאיסורא אתא לידן' הוי שומר ואין יאוש מועיל לאפקועי ממון שהוא ברשותו ונה ברור.

ה והנה בב"ק ס"ו יאוש אמרי רבון דנקנה מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן מידי דהנה אמוצא אבידה כו' או דלמא לא דמיא לאבידה אבידה הוא דכי אתא לידן' בהיתרא אתי' לידן' כו' והתוס' פתב אע"ג דבאבידה גופי' אין יאוש מועיל בטר דאתי' לידן' ותי' דמ"מ הי' קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם פי אם דמים כמו לגבין' גזל ע"ש דעת התוס' דגם באבידה נמי קונה לענין זה היכא דאתי' לידן' באיסורא שא"צ להחזיר החפץ, ויש להקשות מגמ' ב"מ כ"ו גבי פותל ישן מחציו ולחזו' כו' דהקשה התוס' דליקנו' לי' חצירו ותי' הרא"ש דכיון דבא לחצירו קודם יאוש לא קני אפי' אם נתיאש אח"כ דבאיסורא אתא לידן' דלא עדיף חצירו מידו לענין זה וכן הוא דעת הראב"ד והרשב"א והר"ן ו"ל, ובה תי' הר"ן בגמ' דף כ"ג ההוא גברא דאשכח פופרא בי מעצרתא אתא לקמי' דרב א"ל זיל שקול לנפשך וה"ק דלקני לי' פופרא לבעל מעצרתא מתורת חצר ותי' ג"כ פנ"ל דכיון דאתי' לחצירו קודם יאוש לא קנה אח"כ אפי' אם נתיאש פיון דבאיסורא אתי' לידן' ולפי התוס' הכא דמאן דס"ל יאוש קונה ויליף מאבידה בהכרח דבאבידה נמי היכא דאתי' לידן' באיסורא קונה את גוף החפץ אלא דצריף לשלם דמים א"כ רב לשיטתו בב"ק ס"ז דס"ל דיאוש קונה ולדידן' ע"כ דיליף מאבידה וא"כ גם באבידה קונה את גוף החפץ ואמאי קא"ל רב זיל שקול לנפשך הא גוף החפץ עכ"פ קונה בעל מעצרתא, אולם לפי הרמב"ן אין הכרח למ"ש התוס' וכמ"ש הגאון בקצוה"ח סי' שס"א דלפי' הרמב"ן דלהכי אין קונה ביאוש בטר דאתי' לידן' משום דהוי שומר ואין יאוש מועיל לדבר שהוא ברשותו א"כ שפיר קאמר הגמ' דילפינן ממוצא אבידה וקא דבאתי' לידן' אין יאוש מועיל ה"ט משום דהוי שומר אבל בגזלן דלא הוי שומר כמ"ש התוס' בב"ק נ"ו ולכך אע"ג דמיאש בטר דאתי' לידן' באיסורא קונה ביאוש או דלמא לא דמי' לאבידה אולם גם גבי אבידה אם מיאש בטר דאתי' לידן' באיסורא אינו קונה אפי' גוף החפץ ולכך ניחא שפיר דלא קני לי' לפופרא לבעל מעצרתא משום דאתי' לחצירו קודם יאוש אינו קונה אפי' גוף החפץ וכו"ל, (ובמ"ש הקצה"ח הטעם בגזלן משום דלא הוי שומר וכמ"ש התוס' בב"ק שם, באמת ראיתי בס' שער המשפט סי' שנ"ד שהעלה דגם בגזלן חייב משום שומר אבידה ע"ש ולדידן' שוב ישאר הקושל' מדוע תועיל יאוש בגזילה באתי' לידן' באיסורא הא גם גזלן הוי שומר, אמנם באמת תמיהני על הקצוה"ח בה דאפי' אם נימא דגזלן נמי הוי שומר מ"מ ל"ש בגזלן לומר דלא תועיל יאוש משום זה, וזיל בטר טעמא דהטעם הוא משום פיון דנעשה שומר ידו פיד הבעלים והוי כמו שמונח ברשותו דאין מועיל יאוש וזהו דוקא בשומר אבל בגזלן נהי נמי דמחויב בשמירתה מ"מ לא שייף לומר דיד הגזלן פיד הבעלים דהא גזילה מקרי אינה ברשותו בכ"מ משום דהוא מחזיק בה ואינו רוצה ליתן ומה נפ"מ במה שמחויב בשמירתה, ופשוט), והרב במחנה אפרים בה' חצר

סי' ה' פתב דלהרמב"ן הנ' לא שייך הך סברא בחדר דלא יקנה ביאוש אח"כ דהא לא נעשה שומר ע"ש.

ולפ"ז לכאן לא העלתי ארוכה גם להרמב"ן מ"ט לא קני בעל מעצרתא את הפנפרא פיון דלדידן לא שייך פלל הך סברא פיון דאתי לחצירו קודם יאוש לא קני ביאוש אח"כ דהא לא נעשה שומר, ובאמת גם לשי' התוס' טעמא בעי מדוע אם בא לחצירו קודם יאוש דלא קני ביאוש אח"כ, אמנם לפי הרמב"ן מצאנו בה טעמא והוא עפ"מ שהקשה הקצה"ח בסי' רנ"ט דלפי' הרמב"ן משמע דלא מהני יאוש בדבר שהוא ברשותו ובאמת מצינו דמהני יאוש אפי' ברשותו ע"ש וכן הק' הנה"מ מתוס' ב"מ כ"ו דמשמע דאפי' בביתו אם שמענו דמיאש מהני והעלה בזה דבר נכון דבאמת כמו שגזילה מקרי אינו ברשותו כמו כן אבידה וזה דוקא אם מונח שלא ברשותו אבל היכא דמונח ברשותו במקום המשתמר לא מקרי אבידה פלל ולהכי כ' הרמב"ן דכיון דנעשה שומר של הפעלים ומשתמר אליו לא מקרי אבידה ולא מהני יאוש, אבל במקום שאין משתמר שפיר מועיל יאוש אפי' ברשותו ולהכי גבי תאינה וכן גבי עבד וכן במ"ש התוס' ב"מ כ"ו פיון דאין משתמרת אליו שפיר מהני יאוש, וכן הדין נמי בחדר אם בא לידו קודם יאוש פיון דחדר המשתמר הוא ואם ימצא הבעה"ב יחזיר לבעליו נמצא דהאבידה משתמרת לבעלים היא לכה אין מועיל יאוש דהאבידה הוי כמו שמונח ברשותו דלא מהני יאוש פנ"ל, וכן מצאתי בשיטה בשם הרשב"א מחציו ולחזין הרי הוא שלו כו' וי"ל דאין יאוש מפקיע ממון של אדם שהוא ברשותו וכו' חצירו פידו והוי כאילו הפקיד אצל אחד ושכח ונתיאש דאין יאוש, ונראה דשי' הרשב"א הוא כשי' הרמב"ן דאין יאוש מועיל לדבר שהוא ברשותו אם משתמרת ולכן גם אם הפקיד אצל אחד הוי כמו שמונח ברשותו ולכן גם גבי חצר אם שכח בחדר חבירו ונתיאש אין יאוש מועיל פיון דהחדר משתמרת וכמ"ש בעה"י, ובזה נפשט ספיקו של המח"א שהבאנו לענין אם שכח פקדון ביד חבירו ונתיאש ומדברי הרשב"א מפורש הוא דאין מועיל יאוש ועי' היטב במח"א מה דמסיק בזה.

ובזה נסתפקתי לדעת הרמב"ן באם אחד מצא שטרות או עבדים קודם יאוש ואח"כ נתיאש הפעלים אי מהני יאוש, דבעבדים וכן שטרות דאבידה מהני יאוש ועי' בנה"מ סי' ס"ו וסי' שע"א ובקצה"ח סי' הנ"ל ובעבדים ושטרות הרי מעיטה הפתוב מדין שמירה, ולכאן הדין גם בשטרות דאבידה דלא הוי שומר עלי' ואם נגנבו אפי' בפשיעה פטור וא"כ פיון דלא הוי שומר מהני היאוש בטר דאתא לידי או דלמא פיון דבכ"מ מחויב הוא בשמירה להחזירה לבעליו אין היאוש מועיל משום דהוי כמו ברשותו, והנה לכאן מהני היאוש אח"כ דהנה התוס' בב"ק נ"ד הק' שם לענין חמור דבור לר"י ושה דאבידה לד"ה קשיא נימא דחמור אתי למעוטי שטרות דאם נפל לבור דפטור מלשלם ותי' דהא אפי' שורף שטרותיו של חברו פטור דגרמי לא הוי אלא מדרבנן ובתשו' הרדב"ז סי' תת"ז הקשה אפרונייהו דנימא דחמור דבור ושה דאבידה אתי למעוטי שטרות דאם נפל לבור פטור מלשלם וכן אם נאבד שטרות דפטור מהשבתו, ותי' פנ"ל דמפנין שאפי' שורף שטרותיו ש"ח פטור מכ"ש דאם נפל לבור דפטור וכן אם נאבדו שאין מחויב לטפל בהשבתו ורק מדרבנן חייב בהשבתו ע"ש, הרי ברור דעת הרדב"ז דגבי שטרות אינו מחייב בהשבתו מה"ת ולפ"ז בודאי שמועיל יאוש לאחד שקא לידו ואף דמדרבנן מחויב

בהשקפה מ"מ נ"מ דהוי יאוש מדאורייתא אמןם לענ"ד דברי הרדב"ז תמוהים דנהי דמיצט
הכל שטרות ואם שרפן פטור מנ"ל דאין מחויב להשיב אבידה פיון דאם איתא בעינא
מחויב להחזיר וכמ"ש התוס' בשבועות ל"ז דמשו"ה הו"א דחייב על שטרות ק"ש, ועוד
דקא בב"מ אמרינן ומצאת פרט לאבידה שאין בו שו"פ ופי' התוס' שם דהו"א דחייב
מכל אבידת אחיה אלמא אף דבגזל פחות משו"פ אין חייב להחזיר מ"מ איצטריף קרא
למעט באבידה משום דהו"א דחייב מכל אבידת אחיה ולפ"ז קשה גם גבי שטרות דנימא
דשה אתי למעוטי שטרות משום דהו"א דחייב מכל אבידת אחיה, והנ"ל ב'שוב קוש' זו
דהנה הא דממעטינן בכ"מ שטרות משום דאינו גופו ממון אבל בגוף הנזיר מחויב בכ"מ
וכן אם שורף שטרות של חבירו חייב לשלם גוף הנזיר, א"כ ליפא למימר דשה אתי
למעוטי שטרות הא מ"מ מחויב בהשקפה את השטר משום גוף הנזיר ואיך ימעט הכל
שטרות באבידה, אמןם אפ"ל דנ"מ אם הנזיר אין בו שו"פ והו"א דמ"מ מחויב בהשקפה
משום החוב הפתוח בו ולהכי ממעט הכל משום דאין גופו ממון, אולם ז"א דא"כ יקשה
למאי איצטריף קרא למעט פחות משו"פ הא מדאיצטריף קרא דשה למעוטי שטרות
וע"כ בדליפא שו"פ מתוקמא דאי לא"ה מחויב בהשקפה משום הנזיר וממילא ידעינן
דפחות משו"פ אין מחויב בהשקפה וע"כ מדאיצטריף קרא דנמצאתה למעט פחות משו"פ
ש"מ דשה לאו למעוטי שטרות אתא, אמןם עדיין יקשה דאיצטריף למעט שטרות ואף
אי פחות משו"פ חייב בהשקפה דהא אמרינן אם הי' מלאכה שלו מרובה משל חבירו אינו
מחויב בהשקפה וא"כ איצטריף קרא למעט שטרות ואי משום דבלא"ה מחויב בהשבת
השטר משום גוף הנזיר פיון דפשו"פ חייב מ"מ בכה"ג דנגד גוף הנזיר מלאכתו שלו
מרובה ורק נגד החוב מלאכתו שלו מועטת והו"א דמחויב בהשבתה משום דמי החוב
ולהכי איצטריף קרא למעט שטרות מדין השקפה פיון דדמי החוב אין גופו ממון לכה אינו
מחויב בהשקפה וצ"ע פעת, אולם בזה י"ל דגם שטרות מחויב בהשקפה מה"ת וכן משמע
מסתימת הפוסקים שלא הזכירו דין זה ולכן נשאר לנו ספיקתנו בזה אי מועיל היאוש
בטר דאתי ליד' פיון דמחויב בשמירה מה"ת או דלמא פיון דאם יגבנו או יאבדו יהי
פטור שפיר מהני יאוש פנ"ל ז) והנה במ"ש הרמב"ן דבאבידה אם נטלה ע"מ לגנוזלה
לא מקרי באיסורא אתי ליד' וקונה לגמרי מדין יאוש דאבידה בזה לא מצאנו לו חבר,
והרמב"ם והסמ"ג שכ' דבאבידה אם נטלה ע"מ לגנוזלה אף דחזרה לאחר יאוש עובר
בכולן שפזה הספימו לשי' הרמב"ן מ"מ טעמא דידהו לא פרושוהו וכבר נאמרו בזה תי'
הרבה ועי' בתשו' הרדב"ז סי' תת"ו שכ' לישוב שלא ע"פ דרף הרמב"ן, וכן הר"ן
בחי'דושיו כתב על דברי הרמב"ן ואין מחנור בעיני דהא כל הטעם דיאוש לא קני הוא
משום דבאיסורא אתי ליד' וכיון דהקא עובר בשעצה שנטלה אפי' על לא ועשה דאבידה
גופי' א"כ באיסורא אתי לידי מקרי ע"ש, וכן הרדב"ז בתשו' שם נגרר אחריו וז"ל ומה
שתי' הרמב"ן פבר דחאו הר"ן ז"ל בחי'דושיו עכ"ל, וכן קי"ל מגמ' ב"ק ס"ז אמר עולא
מזין ליאוש שאינו קונה שנאמר ונהבאתם גזול את הפסח גזול דומיא דפסח מה פסח לית
לי' תקנתא אף גזול דלית לי' תקנתא ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש, ובכלל דגזול
איתא נמי אבידת הגזול שנטלם ע"מ לגנוזלה דהא לפני יאוש בנדאי פסול להקרבה וא"כ
גיליףנמי מה פסח לית לה תקנתא אף האי לא יהא לי' תקנתא דלא יקנה ביאוש, תבנא
לדינא מאחר דדעת התוס' והרא"ש וכל הראשונים דבאבידה אם נטלה ע"מ לגנוזלה לא

קנה ביאוש וכן האחרונים הר"ן והרדב"ן, ודעת הרמב"ן יחידאי היא ומאן תשיב להכריע בזה, וגם הרמב"ם והרי"ף והסמ"ג דמשמע מדבריהם דאף לאחר יאוש עובר בכולן מ"מ אין הכרח דס"ל פסברת הרמב"ן הנ"ל וא"כ קיימינו בזה דהעפום פיון דנטלה ע"מ לגזילה לא קני ביאוש פדיו ישראל דלא קני גזילה ביאוש משום דבאיסורא אתא לידיה וחל עליו קדושת בכור ח) ובעינא מילתא ומסתפינא מחבראי דהנה באמת סברת הרמב"ן דחוקה היא דמדוע יהי מקרי בהיתרא אתי לידן' פיון דעובר על לאו דאבידה ועל לאו דלא תגזול, ובהכרח צ"ל פיון דבאמת ישראל הרואה אבידה מחויב הוא להגביה לאסוף אל תוך ביתו להשיבה לבעל אבידה, ואם נתפגין ע"מ לגזילה עובר משום לא תגזול ומשום ל"ת להתעלם וא"כ הנטילה באמת לא בא לו באיסורא דמחויב הוא ליטלה אלא דדעתו אינו יפה שפיון לגזילה דמשום כף עובר בלא תגזול אבל עפום הנטילה לא מיקרי באיסורא דמחויב הוא להגביה וליטלה, וכן כ' הקצה"ח בסי' קס"ג דהא דאבידה דגזילה מקרי מטו לידן' בהיתרא דנטלה בהיתר אלא שדעתו אינו יפה, וכיון שפן נ"ל דדוקא בישראל אם נטלה ע"מ לגזילה הוא דמקרי בהיתרא אתי לידן' משום דמחויב ליטל את האבידה, אבל העפום דאין מחויב כלל בהשבת אבידה ואינו מחויב להגביה וליטלה ומגביה ע"מ לגזילה א"כ בודאי מקרי באיסורא אתי לידן' דמה לי אם גזול מביתו או משדה כ"ז שלא נתאש, ונ"ל להביא ראיה לזה דהנה בב"ק אמרינו דדוקא יאוש ואח"כ שינוי רשות קני אבל שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני וכן פסקו הפוסקים, ולכ' לשי הרמב"ן באבידה אם נטלה ע"מ לגזילה קונה ביאוש דמקרי בהיתרא אתי לידן' וא"כ בגזילה ממש נהי דלהגזול דאתי לידן' מיד הבעלים לידן' באיסורא אתי לידן' מקרי אבל בלוקח מיד הגזול פיון דלגבי הבעלים הוי אבודה ממנו ואם בא באמת ליד אחר ויודע שחפץ הנה הוא של הגזול מחויב להחזיר להבעלים מדין אבידה וא"כ גם אם נטלה שלא ע"מ להשיבה לבעלים מ"מ פיון דלגבי הבעלים הוי אבידה א"כ לא בא לידן' באיסורא כלל, אמנם לפ"מ שפיארנו ניחא דכיון דהא אין מחויב ליקח מן הגזול ולהשיב לבעלים רק אם אתא לידיה מחויב בהשבתה אבל אין עליו חוב ליקח מן הגזול פיון דהגזול מחויב בהשבתה ולכן פיון שאינו מחויב לקחת מיד הגזול א"כ הנטילה מקרי באיסורא אתי לידן' וגם אינו לוקח ע"מ להשיבה לבעלים תשיב באיסורא אתי לידן', ולפ"ז פן גם ה"א בעפום פיון שאינו מחויב בהשבתה מקרי באיסורא אתא לידן' ולא קנה הגזילה ביאוש ט) אמנם לכאן נ"ל דבר חדש בזה דבעפום יועיל יאוש פדי דהנה בגיטין ל"ח אבל בחזקה לא ופרש"י ששפאי קנאו בחזקת יאוש פשהפקירו רבו כו' והגאון בפ"י הק' בזה דמ"ט קנה ביאוש הא קי"ל דיאוש פדי לא קנה בלי שינוי רשות משום דבאיסורא אתי לידן' וע"ש מה שתי, ועי' בנוב"י מהוד"ת חאה"ע סי' ע"ז מה שתמה עלי, והנ"ל בזה עפ"מ שראיתי להנה"מ בסי' שע"א לענין יאוש בקרקע ותמה באמת נהי דבירושלמי אמרינו דיש יאוש בקרקע מ"מ מדוע מועיל יאוש לחוד הא לא עדיף ממטלטלין דיאוש פדי לא קנה וכ' דטעמא דיאוש פדי לא קנה הוא משום שמחויב בהשבה וכמ"ש התוס' בב"ק וא"כ בקרקע דלא מחויב בהשבה א"כ קני יאוש בכדי, ולפ"ז לשי רש"י בעירובין ס"ב דעפום נתמעט מנהשב וכיון דאינו מחויב בהשבה להכי קנה ביאוש פדי, ע"ש שהעלה ע"פ דברי התוס' בב"ק דלמאן דס"ל יאוש פדי לא קנה כל המחזיק בה זכה אלא דאסור ליטלה משום דצריך לגזול לקניי השבה ולפ"ז גבי

קרקע דלא מחויב בהשבה מותר לאחר ליטול ולפ"ז ניתקא דמשו"ה קני השבאי את העבד ביאוש פדי דליתא בהשבה וכן הקא בנ"ד לא חל על הבכור שום קדושה.

אמנם המעין שם בתוס' יראה דלא כ' פן אלא אי נימא דיאוש הוי הפקר לכל ולמ"ד יאוש קני דוקא אם הגזילה ברשות הגזלן אבל אם הוא בר"ה בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה ולכן גם למ"ד יאוש ל"ק משום דנתחייב בהשבה מ"מ כל המחזיק בה זכה בה ורק דאסור ליטלו משום דצריך הגזלן לקיים והשיב אבל לפי הסברא הראשונה שבתוס' דיאוש הוי כמו מתנה להגזלן ומשו"ה קני הגזלן אפי' אין הגזילה ברשותו א"כ גם למ"ד יאוש לא קני א"כ גם אחר אין יכול לזכות בה, והנה בין אי נימא דיאוש הוי הפקר ולא קנה הגזלן אלא א"כ מונח ברשותו ובין אי נימא דיאוש הוי מתנה להגזלן וקני אפי' פשמונח בר"ה היינו דאין אחר יכול לזכות בה אבל מ"מ גם הגזלן בודאי צריך אח"כ קנין חצר או משיכה, ולפ"ז קשה מאי מקשה הגמ' על רב דס"ל יאוש קנה ממתניתין גב וימכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי דו"ה כו' ה"ד אילמא לפני יאוש כו' אלא לאחר יאוש נאי ס"ד יאוש קונה כו' ולפ"ז משפחת דמייירי דבשעת יאוש לא הי' ברשות הגנב וא"כ לא קני ביאוש וכשם כר משלם דו"ה.

אח"כ מצאתי בנה"מ סי' שנ"ג שהרגיש בזה, ותי' דלרב דמוקי מתניתן לפני יאוש משמע דלאחר יאוש פטור בכ"מ אפי' אינו ברשותו והיינו משום דיאוש הוי מתנה להגזלן, ובאמת אין זה מוכרח דלרב יאוש פטור אפי' אינו ברשותו וכן מה שכו' דע"כ דס"ל יאוש הוי מתנה להגזלן ז"א דאפי' אי הוי מתנה להגזלן זה רק שאין אחר יכול לזכות בו מ"מ גם הגזלן לא קנה בלא קנין אח"כ דבמה יקנה פשהיא ברה"ר, י' ונ"ל בזה דהנה בסנהדרין ע"ב אמר רב בא במחמתרת ונטל פלים ויצא פטור מ"ט בדמים קנהו אמר רבה מסתברא כו' ואלקים אמר רב אפי' נטלו דהא יש לו דמים כו' אלמא ברשותו קיימי ולא היא כי אוקמי רחמנא ברשותו להתחייב באונסין אבל למקנא לא מידי דהנה אשואל ע"ש ועי' בפרש"י דרב ס"ל הא דגזלן חייב באונסין ה"ט משום דהגזלן קנה להגזילה והוי כשאר נכסיו והא דצותה התורה והשיב זהו הוי תשלומין וא"כ אפי' איתא בעינא כשמתחזיר הוי תשלומין ולכן אמרינו דקנהו בדמים אבל רבה ס"ל דהגזלן אין לו שום קנין להיות כשאר נכסיו והא דמחויב באונסין מידי דהנה אשואל ולפ"ז נראה דנהי דכו' לעיל בש"י התוס' דבין אי נימא דיאוש הוי הפקר או יאוש הוי מתנה להגזלן מ"מ בעי לקנות אח"כ בקנין חצר או משיכה היינו דוקא לדידן דס"ל דבעין לא אמרי' דקנה בדמים והיינו דהגזלן ל"ק פלל הגזילה אלא להתחייב באונסין וא"כ אח"כ פשמתאש בעי קנין, אבל לרב דס"ל דהגזלן קנה לגזילה וא"כ אם נתאש הגזלן אי נימא דיאוש הוי מתנה להגזלן כשמתאש הוי מחילה וא"צ קנין וא"כ אם יאוש הוי הפקר קנה הגזלן את הגזילה ביאוש אפי' אם היא בר"ה דהא הגזילה הי' להגזלן כשאר נכסיו ואין עליו רק תשלומין וקנה אפי' ברה"ר ביאוש דהוא קודם דבלא"ה הוי שלו וז"ב ובזה ניתקא הא דלא פריף הגמ' על רבה דס"ל נמי דיאוש פדי קונה וע"ש בנה"מ, דלרבה לשי' בסנהדרין דבעינו לא קנה בדמים וס"ל דהגזלן אינו קונה את הגזילה וא"כ נהי דיאוש קונה מ"מ צריך אח"כ קנין ול"ק מהברייתא דאיכא לאוקמי' שאינו ברשותו בשעת היאוש, אבל לרב לשי' דהגזלן קונה את הגזילה ולדידן' פשמתאש אח"כ א"צ קנין ולדידן' מקשה שפיר דליכא לשנוי' דמייירי כשאינו ברשותו, והנה בקצה"ח סי' שס"א העלה בטעמא

דבאיסורא אתי לידן' ל"ק ביאוש משום דהגזלן בעי אח"כ לקנות הגזילה בתורת קנין וכמ"ש התוס' הג"ל, וקמ"ד ד"ת מעות קונות משו"ה במתנה קונה במשיכה כ' הראשונים דבמציאה ובמתנה דליפא דמים קונה במשיכה ולפמ"ש התוס' בע"ז ע"א דבגזל דבאיסורא אתי לידן' אם אינו קונה במקח אינו קונה בגזל ומשו"ה אינו קונה בגזל במשיכה, ובזה העלה דלר"י דד"ת מעות קונה משו"ה ס"ל דביאוש אינה קונה ור"ל דס"ל דמשיכה מפורשת מה"ת ס"ל שפיר דביאוש לחודא קונה ע"ש, וק"ל ע"ז הא ר"ש ס"ל דביאוש קונה בגזלן בב"ק קי"ד ומ"מ ס"ל דד"ת מעות קונות ע"י בב"מ מ"ז דקאמר ר"ל אליבא דר"ש לא קאמינא כו', אמנם לפ"ד הג"ל ניחא דר"ש יספור פרב דבעין נמי בדים קנהו ולידידן' פשמתאש הגזל א"צ שום קנין דהוי פמחילה דא"צ קנין וס"ל שפיר דביאוש קונה ומ"מ משיכה לא קני, ובעיקר מש"כ הקצה"ח להדמות לדברי התוס' בע"ז שם צ"ע דלא כ' התוס' ה"תם דאם מעות א"ק במקח אינו קונה נמי בגזל אלא דה"תם ר"ל דקונה ב"מ שגזל דבעכו"ם לא פתיב והשיב ע"ז כ' התוס' דב"מ שגזל אינו קונה אם אמרינן דמעות א"ק במקח א"ק נמי בגזל משום דבאיסורא אתי לידן' אבל הכא לענין יאוש בין אי נימא דביאוש הוי מתנה לגזלן ובין אי נימא דביאוש הוי הפקר מ"מ שפיר קונה אח"כ בקנין משיכה כמו אחר, וכי בשביל שעשה עבירה מתחילה שגזל ולאח"כ אם הפקיר הבעלים או נתן להגזלן במתנה לא יקנה במשיכה.

וז"ב.

ועוד דלשי' הרמב"ן אפי' אי משיכה אינה קונה קונה בחצר אח"כ ועי' בקצה"ח סי' קצ"ח מה שהק' על הרמב"ן בזה ועי' בשו"ת ח"ס יו"ד סי' ש"י, י"א) והנה אם נימא דביאוש מטעם מתנה לגזלן הוא יש להעיר עפ"מ שהבאתי סבר' הרמב"ן דמשו"ה בנטלה ע"מ לגזלה עובר בכולן אע"ג דגזלן מקנים והשיב את הגזילה אפי' לאחר יאוש ה"ט משום דגזלן מחויב בדים אפי' לאחר יאוש אבל בנטלה ע"מ לגזלה פ"ן דקני לגמרי שאין מחויב אפי' בדים לכך אם חזרה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דעביד, ואם נימא דביאוש הוי מתנה להגזלן אמאי לא נימא דביאוש גופי' יקנים מצנת השבה דהא הוי מתנה להגזלן, בשלמא בגזלן פ"ן דמחויב בדים א"כ לא שייך לומר דביאוש יקנים מצנת השבה פ"ן דאינו מתיאש רק מן החפץ אבל הכא פ"ן דקונה ביאוש לגמרי אמאי לא נאמר דביאוש יקנים מצנת השבה, וכיוצא בזה צ"ל בהא דאין לוקין על פחות משו"פ אע"ג דהלא נאמר גם על פחות משו"פ וא"כ פ"ן דלא ניתן להשבון לא הוי גל"ע, ובע"כ הוא משום דפחות משו"פ הוי מחילה ולהכי אין לוקין על פמשו"פ משום דכ"ן דהבעלים מחלו לו כהשבה מקרי, (וכן הערנו בהא דהפ"ה הכאה שאין בו שו"פ לוקה וכ"ן דטעמא דפחות משו"פ הוא משום מחילה אמאי לא יפטור ממלקות מטעם מחילת המזון, ועי' בקצה"ח סי' תכ"ד, ועי' להרב במח"א ה' גזילה שהעלה דפטור פחות משו"פ הוא משום דלאו דמים מקרי בכ"מ, ובמק"א הארכנו בכל זה, ואכמ"ל,) והנראה דאפי' אם נימא דביאוש הוי מתנה להגזלן זהו דוקא ביאוש דגזילה אבל יאוש דאבידה לא הוי מתנה וכ"ן דהכי משום יאוש דאבידה אתאן עלה בזה לא הוי מתנה למוציא אבידה, וטעמא דמלתא משום דבגזלן דמייאש הוא מחמת אלוותו של הגזלן שסובר שיהי' ביד הגזלן עולמית הרי אינו מתיאש אלא להגזלן והוי כמו מתנה להגזלן, אבל יאוש דאבידה הוא מפני שאינו יודע היכן היא האבידה א"כ הוי יאוש לכל אדם ולא דוקא להמוציא, ולפ"ז לכא'.

בגידון דידן דכשהבעלים נתנאשו מפני שלא ידע היכן היא האבידה ולפיכך הוי הדינא אוש
הפקר לכל לכאורה.

ב ונהנה אם אוש מטעם הפקר הלא יגוי הפקר לכל וא"כ אפי' אי אוש לא קונה מ"מ
כל המחזיק בה זכה בה והוי אבידה זו הפקר לכל, א"כ לכאז' הי' מקום להתיר כמ"ש
לעיל דהפקר פטור מן הבכורה וא"כ אפי' אם העכו"ם לא קנה נמי פטור מן בכורה
מטעם הפקר, אמנם כל האחרונים תמהו בזה האידך אפ"ל דיאוש מטעם הפקר והא אין
יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו פסוג' הגמ' בב"ק שם ובראשם הגאון פנ"י בגיטין
ל"ח וכן הק' שם אי אוש הוי הפקר מ"ט אינו מועיל אוש בקרקע, ולפ"ז תמה על התוס'
בב"ק ס"ו שהוכיחו דאין אוש מטעם הפקר מ"ט לא הוכיחו מהא דאין אוש מועיל
בקרקע, וע"ש מה שתי' פיון דלא נתנאש אלא מפני אלמותו שג גזלן א"כ לא אפקרין
אלא אדעתין דידן, וזהו דוחק דכיון דנתנאש וסובר דלעולם לא יבא לידו נימא ג"כ
דלכו"ע הפקיר דניחא לי' שיהנה אחר ממה שיהנה הגזלן, והנ"ל בזה, בהקדם מה מה
שיש להעיר במאי דפליגי שם בב"ק אם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו וה"ה להפקר
וטעמא דמשום שאין לו פח להקדיש או להפקיר דבר שאינו ברשותו, וקשה למאן דס"ל
יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו נהי דס"ל בהקדש דיש לו פח להקדיש אפי' אם אינו
ברשותו זהו דוקא בהקדש, אבל בהפקר דילפינו משמיטה או מפאה הרי בעינו שיהי'
הפקר לכל ושיהא כ"א יכול לזפות בה אבל הכא שהוא ת"י הגזלן והגזלן אינו מניח
לשום אדם לזכות בו א"כ נימא דלא יהי' הפקר, וכן כ' הגאון בח"ס סי' שט"ז דאם
הבהמה פורעת לילד והוא מפקיר וסוגר הדלת בעדה דאינו פלום משום דלא יכול שום
אדם לזפות בה, וכן הוא ברמב"ן לענין ביעור דבשעת הביעור היה כ"א מוציא פירותיו
בשוק ע"ש כמו כן הכא פיון שהוא ת"י הגזלן ושו"א לא יכול לזפות בו נימא דלא הוי
הפקר פיון דילפינו משמיטה הוי כמו שמונח בביתו וסוגר הדלת בעדו דאינו הפקר,
אמנם י"ל דדוקא אם הוא מניח הדבר בתוך ביתו וסוגר הדלת בעדה ומפקירה אינו פלום
פיון דמצדו לא נתרוקן רשותו דהוא עדיין ברשותו ושום אדם לא יכול לזפות בו לכך
לא מהני, משא"כ כשהוא ת"י הגזלן הרי יצאה הדבר מרשותו, והא דאין אחר יכול
לזפות בו אין המניעה מצדו אלא ארי' דרביע עלה הוא הגזלן שאינו מניח לאדם לזפות
שפיר מהני ההפקר, וכן בשמיטה החיוב הוא שיוציא את פירותיו לחוץ שלא יהי' עיכוב
להזוכה מצד רשותו, ורק למאן דס"ל דאינו יכול להפקיר מה שאינו ברשותו הטעם הוא
משום שאין לו פח להפקיר מה שאינו ברשותו כמו הקדש ובזה פליגא אמוראי שם.

ומסתעינא לזה, דהנה בירושלמי הובא במ"ל פ"ה מה"ל עבדים לענין הפקר מהיום
ולאחר שלשים דקאמרינן התם אף בהפקר שדי מפקרת מהיום ולאחר שלשים ע"ד
דרכי הרי זה הפקר ע"ד דרבנן אינו הפקר, ובמל"מ ה"ק אמאי לא נימא דגופא מהיום
הפקיר ופירות לאחר שלשים ע"ש שהניח בקושא, ועי' בקצה"ח סי' רנ"ח שכ' טעם
הדבר משום דהפקר בעינו דומיא דשמיטה שיהי' מופקר לכל וכיון דשפיר פירי לעצמו
אין זו נטישה גמורה וכן כתב הרשב"א ז"ל בחידושי וכתשו' שהביא דברי הירושלמי
הנ"ל אף בהפקר כן פלומר שאי אפשר שיהי' השדה הפקר והפירות לבעלים, אמנם הק'
הקצה"ח להר"פ בשו"ע סי' רמ"ו דמתיר להשפיר להעכו"ם אף ליום השבת בהבלעה
ולהפקיר ליום השבת, והא בשכירות הפירות לעכו"ם ואידך מועיל הפקר להגוף בלבד

ע"ש, ולפמ"ש החילוק מבואר לנכון דדוקא דמפקיר את הגוף ושייר הפירי לעצמו לא הוי הפקר פנין דלא הוציא לגמרי מרשותו ול"ה דומי' דשמיתא, אבל הכא גבי עפוי"ם שאין לו רק הגוף והא דאין הזוכה יכול לזכות בפירות משום שהוא ת"י העפוי"ם והוא המעכב אבל מצדו הוא מפקיר לכל אדם שפיר מהני ההפקר.

ובל"ז נראה דל"ק קושני' הקצה"ח משום דבאמת לענין זה לא ילפינן משמיתא וכמ"ש הגרע"א בתשו' סי' קמ"ה דדוקא אם משייר להזוכים כמו אם הפקיר לעשירים ולא לעניים, אבל אם הפקיר לכל אלא שאינו מפקיר אלא הגוף לבד בזה שפיר מהני, אלא למ"ד קנני פירות קנני הגוף דמי וא"כ פשימשייר הפירי לעצמו ואין הזוכה יזכה אלא הגוף וכינן שאין הגוף עומד אלא לפירותיו וא"כ הוי כמו שהפקיר ע"מ שלא יכול שו"א לזפות בו אבל למ"ד קנני פירות לאו כקה"ג דמי וכינן שהגוף הוי הפקר לכל ומצי כ"א לזפות בו א"כ הרי הפקיר לכל והוי הפקר, ולפ"ז אפ"ל דסתם ירושלמי הוי ר"י ור' יוחנן לשיטתו' בתלמודא דידן דקנני פירות כקה"ג דמי ולכך פנין שהזוכה לא יזכה בפירותיו אינו פלוג' כמו שמפקיר ע"מ שלא יוכל שו"א לזפות בו, אבל בשו"ע שפיר פסק דמהני הפקר משום דאנן פסקינן כר"ל דקנני פירות לאו כקה"ג דמי וכדפסק רבא פותי' בס"פ החולץ ולכך פנין שהגוף הוי הפקר מהני י"ג) אולם היותר מרנוח נ"ל בזה דבר נכון, דהנה במל"מ פ"א מה' מכירה כתב וז"ל ושמעתי שחכמי הדור שלפני נסתפקו במשפיר בית לזמן קצוב ואח"כ רצה להשפירה או למוכרה לאחר שתכלה הזמן הראשון אי מהני לשני קנני חזקה דנעל גדר ופרץ פנין שנה הבית קנוי' לראשון לכל תשמשי' ומטו בה מתשו' הריב"ש הביאה מרן בסי' שי"ב ושמעתי שחזקו בזה חכמי הדור עכ"ל, והנה במ"ש אי רוצה למוכרה אי מהני קנני חזקה ע"כ פי' אם רוצה לקנות בחזקה הגוף לאחר, אבל ל"ל דיחזיק עתה ע"מ לקנות פשיכולו ימי השכירות של ראשון דזה בנדאי לא מהני וכדפסקינן בשו"ע סי' קצ"א דלא מהני חזקה לקנות לאחר שלשים והוא מתוס' ונ"י ע"ש, וע"כ באם רוצה לקנות בפשעת החזקה את הגוף מתוקמא חקירת המל"מ אי מהני קנני חזקה, והנה בקצה"ח סי' רט"ז הביא בשם תשו' מוהר"מ מינץ בפשיטות דלא מהני ע"ש, ולפ"ז אני אומר בהפקר דלהכי לא מהני להפקיר הגוף בלבד משום דמהפקר אינו יכול לזכות אלא בחזקה וכינן שמשיר פירי לעצמו א"כ לא יכול הזוכה לקנות בחזקה את הגוף מאחר שהשדה לכל תשמשי' קנויים הם לבעלים עצמם וכמו אם השפירה לאחר דלא מהני קנני חזקה וכמו דפשי' למוהר"ם מינץ ולפיכך פנין שאין הזוכה יכול לזפות כ"ז שהפירי הם ת"י הבעלים להכי לא מהני ההפקר פנין שאין שום אדם יכול לזפות בו, וניחא בזה קושני' הקצה"ח משו"ע דמהני הפקר ליום השבת אעפ"י שהפירות לנכרי, אחרי דכל הטעם דלא מהני הפקר לגופא משום שלא יכול אדם לזפות בחזקה, והא פבר כתב הב"י דבשבת שום אדם לא יזכה אלקא דמשום לאפקועי איסור שבת שפיר מהני הפקר אפי' כי לא מצי למזכי' בי' וא"כ ל"ק פלג גם ממה דמצינו דלא מצי להפקיר הגוף בלבד פנין דהכי בלא"ה אין אחר יכול לזפות ומ"מ מועיל ההפקר לפי דברינו ה"ל נוכל לומר דה"ה דאם קרקע מושפרת לאחרים דלא מהני ההפקר פנין דהפקר לא נוכל לקנות אלא בחזקה וכינן שפירות ביד אחרים לא מהני חזקה, והנה בב"מ ט"ז אמר רב האומר לתברו שדה זו לכשאקחנה קנויה לה מעכשיו קנה, משום דס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם והתוס' ביבמות צ"ג הקשה למה צריך מעכשיו

פינון דאית לי' אדם מקנה דבר שלב"ל פאילו בא לעולם ובדבר שבא לעולם א"צ מעכשיו וכו' ותי' דהכא איצטרך מעכשיו משום דסתם קנין שדה הוא בתליפין או בשטר ובחזקה כו' דאפי' בדבר שבא לעולם אי אמר קנה בחזקה או בתליפין לאחר ל' ולא אמר מעכשיו לא קנה הואיל ובשעה שיש לקנין לחול דהיינו לאחר ל' פבר פסקה החזקה כו' ע"ש, ולפי' דעת המל"מ וכן המוהר"מ מינץ דאם הבית שכורה לאחד אין מועיל קנין חזקה קשה האיה מהני פאן חזקה פינון דבשעה שמחזיק עודנה השדה וכל תשמישי' קנינם להמוכר והאיה מהני קנין חזקה, ומוכח מזה דעת התוס' דגם אם הפירות לאיש אחר מהני קנין חזקה לקנות הגוף.

אח"כ מצאתי בד"מ סי' קצ"ב שהעיר בזה, ולכאן' הי' אפ"ל דמיירי דמי שהשדה שלו נותן רשות להחזיק וכמו שחקר באמת במל"מ שם אי מהני נתינת רשות של השוכר הראשון לשני וא"כ איפא למפשט מיהו חזקא דנתינת רשות מהני, אמנם באמת לא שייך בזה נתינת רשות דדוקא התם שהגוף הוא למשכיר אלא שהפירות ת"י השוכר בזה יש מקום לספק אי מהני רשות השוכר, אבל פאן שבשעה שמחזיק הגוף והפירות הם פולם לאחר מה מועיל נתינת רשות בזה.

י"ד) אמנם נ"ל דזה אינו ענין לחקירה הנ"ל דאפילו אי נימא דמהני קנין חזקה לקנות הגוף היכא שהפירות הם ת"י אחר מ"מ אפתי תקשה פינון דבשעה שמוכרה לזה עודנה לא לקחה מן המוכר והגוף והפירות המה של מוכר והאיה מועיל קנין חזקה לקנות, וע"כ צ"ל דכיון דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם והוי כפא לעולם א"כ הוי נמי כמו ברשותו הקרקע ומהני שפיר קנין חזקה פינון דבידו לקנותה כמי שברשותו דמי, וכן צ"ל גבי האומר לאשה התקדשי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחרר קשה לכאן' לפי דעת הסוברים דבקדושין נמי פוסל טלי מע"ג קרקע ועי' בא"מ סי' ל"ו מ"ש בזה, וא"כ פינון דבשעה שנותן לה הקידושין הוי הוא עדיין עבד או היא שפחה ואין להם יד ואח"כ לאחר שחרור הרי אלו כמקבלתו מע"ג קרקע, וכן גבי עבד בלוקח ע"מ לשחררו וכותב לו הרי גופה קניי לה מעכשיו יקשה ג"כ נהי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ להנה שטות דבעבד נמי פסול טלי גיטף מע"ג קרקע ועי' בא"מ סי' קל"ט סעי' י"ח ובשעה שנותן לו השטר אין לו יד שהוא עדיין ת"י אחר ולאח"כ פשקונה אותו הוי כטלי מע"ג קרקע, אלא ע"כ פינון דבידו לקנותו הוי גם כמו ברשותו ולכך מהני בקדושין ובשטר שחרור, וכן גבי קנין חזקה הוא ג"כ כנ"ל פינון דבידו לקנותו הוי כמו שפבר הוא ברשותו ומהני קנין חזקה שפיר באופן דדעת התוס' הוא ג"כ כפשו' המוהר"מ מינץ וכמ"ש: טו) ואחרי שביארנו דלפיכך לא מהני הפקר הגוף בלבד משום דאין שו"א יכול לזכות בו דהא בהפקר קונין רק בחזקה וכמ"ש.

נחזה אנו האיה הוא בשכירות היכי שהשכיר לא' לאכול את הפירות אי מהנה ההפקר, דלכאן' מוכח דמהני הפקר, דהנה בגיטין כ"א אמר אבני מפדי חצר איתרבי מידה מה ידה דאיתא בין מדעתה ובין בעל פרה כו' ואבע"א שליחות לקבלה נמי אשפחן בע"כ שפן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל פרה והק' בתוס' ותימא דחצר מתנה נמי אע"ג דליתא בעל פרה ניהוי דומיא דידה פינון דאשפחן חצר בע"כ פגון חצר שהי' לה קודם לכן ואומר ר"י דחצרה דמקודם לכן לא הוי בע"כ כמו שליחות דאב דיכולה להפקירה

ולא תתגרש עוד על ידו עכ"ל התוס' וקשה לכאז' הא פיון דקיי"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה א"כ פיון שהפירות הם של בעל עד שעת הנתינה א"כ לא מהני פלל ההפקר, דהא אין שום אדם יכול לזכות בו, ואף אי לא הוי הפירות לבעל מ"מ הרי משפחת לה חצר בע"כ באופן דאינה יכולה להפקיר אם הפירות הם לא שלא ובהקדש נמי ליפא למימר דהא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל, וכיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה וגיטתה נחצרה באין פאחד הרי לא תוכל להקדישו וע"כ דוקא בהפקר מתוקמא.

ומוכח מינה דהפקר מהני שפיר היכי שהפירות המה ת"י אחר, וכן מדאמרין בכ"מ מגו דאי בעי מפקר לנכסי' כו' ב"מ ט' ונדריים פ"ד ואם נימא דהיכא דיש לו קרקע מושפרת לאחרים אין יכול להפקיר וא"כ באם יש לו קרקע והיא מושפרת לאחרים ל"ל האי מגו דאי בעי מפקר לנכסי' ומ"מ עני לא הוי וא"כ ישמנה הדין בכה"ג, וכל פי האי לא הוי לי' לתנא למסתם, מפל הלין נ"ל דאף דאמרין בירושלמי דאם הפקיר הגוף ושייר הפירי לעצמו דלא הוי הפקר מ"מ אם יש לו קרקע מושפרת לאחרים שפיר מהני ההפקר.

ולכאז' מב"מ מ"ו דמקשה הגמ' ונקנינהו אגב קרקע ופרש"י: תן לו הקרקע בחזקה ועמיהם המעות ועי' בתוס' דאדרב פפא פריף פיון דקרקע אין לו וגם סוּדָר אין לו א"כ הוי גברא ערטילאי ולפ"ז יש להוכיח מפאן דקרקע השכורה יכול להקנות בחזקה דא"כ קשה מאי קא פריף נימא דקרקע שלו הוא אף היא מושפרת לאחרים והמשפיר נתן לו רשות להחזיק תבואתו שם ולכך פיון דקרקע שכורה הוא אינו יכול להקנות בחזקה וכנ"ל אף פיון דגוף הקרקע הוא שלו א"כ לא הוי גברא ערטילאי, ודלא כשי' המוהר"ם מינץ הנ"ל, אמנם י"ל דכיון דיש לו רשות להניח תבואתו א"כ המקום שמונח פרוטיו קנויה לו בשאלה, ועי' ב"ק מ"ח, וא"כ המקום הזה פיון דהגוף הוא שלו וגם קנוי לו בשאלה שפיר מהני קנין חזקה לקנות הגוף: ט"ז) נחזור לדברינו דלהכי מהני הפקר במטלטלין הגזולין אף על גב דהפקר ילפינן משמיטה וא"כ נימא דכיון דאין שו"א יכול לזכות בו לא יועיל ההפקר, פיון דיצאה מרשותו לגמרי אלא דארז' רביע עלי' ומצדו אין פל עפוב להזוכה לזכות בו וכיון שפן אפ"ל דזהו דוקא מטלטלים הגזולים יכול להפקיר למ"ד יכול להקנות אפי' אינו ברשותו, אבל בקרקע דלעולם הוא ברשותו וא"כ פיון שהגזולן אינו מניח לשום אדם לזכות הוי כמו שמונח בחצרו וסוגר הדלת בעדה ומפקירה דלא הוי הפקר, וכמ"ש בח"ס, וה"נ בקרקע דבאמת הוא ברשותו וכיון שהגזולן עומד ומחזיק בה ואינו מניח לשו"א לזכות בה לא הוי הפקר ולהכי ניחא דלא מהני יאוש בקרקע מטעם הפקר דאפילו הפקר גמור לא מהני פנ"ל, ואע"ג דאמרין לעיל דלענין הפקר מהני במושפרת לאחרים התם ה"ט דמתחילה השפירה לאחר א"כ הפח הזה אשר מסר להשוכר וקנה בחזקה כבר מסר לו ואין לו עתה רשות בזה וכשמפקירה לכל העולם אע"ג דהזוכה לא יכול לזכות אלא הוא אלא דכיון שאין לו פח להקנותו שפיר מהני הפקר אבל אם הקרקע הוא בגזילה דבאמת היא שלו וברשותו ויש לו פח להקנותו והגזולן סוגר הדלת בעדה דלא מהני הפקר, ועיין בזה.

ובזה אפשר לישיב קושיות הח"ס או"ח סי' קכ"ד מהא דאמרין בשבת קל"א דר"א ס"ל דמכשירי ציצית ומזוזה אינו דוחה שבת משום שפידו להפקירו, ולפמ"ש התוס' בפסחים דמי שאין לו קרקע פטור מפסח א"כ אמאי ס"ל לר"א דמכשירי פסח דוחה שבת הא גם

פסח ביזו להפקיר את הקרקעות ויהי פטור, והטעם הואיל ואי בעי מפקיר הוא פמו יכול לקיים שניהם, ולפמ"ש אפ"ל דמייירי שיש לו קרקעות שגזלו ממנו ומחויב בפסח דהרי יש לו קרקע והכא לא שייך הואיל וביזו להפקירן דלא מצי להפקיר וכמ"ש ולכאז' סבור הייתי לומר דלר"א לשיטתו דס"ל קרקע נגזלת וא"כ בלא"ה קרקעות הגזולין אינו יכול להפקיר פמו במטלטלין דגם לנותנו ולמוכרו לאחר אינו יכול פינו דקרקע נגזלת מקרי אינו ברשותו, והדרנא בי דבשבועות ל"ג והאמרי נהרדאי לא פתבינו אורכתא אמטלטלין ה"מ היכא דכפרי כו' והק' בתוס' ל"מ"ד במרובה אפי' לא כפרי לא פתבינו ות' דאיפא לאוקמי במקרקעי וכמ"ד משביע עדי קרקע חייב, דעל קרקע מצי למכתב אורכתא דמקרי ברשותו וכן ת' התוס' בב"ק ע"ש ולכאז' הא מבוואר ה"מ דדף ל"ז דמאן דס"ל משביע עדי קרקע חייב ס"ל דדרשינו ריבוי ומעוטי וס"ל דקרקע נגזלת וא"כ אמאי יכול למכתב אורכתא אקרקעות, הא גם קרקע אינו ברשותו, וע"כ דלא תלי' זה בזה דאפי' ל"מ"ד קרקע נגזלת מ"מ יכול להקנותו לאחר ומיקרי ברשותו: יז) עכ"פ הדרינו לישב הקושיא דלפיקה לא מהני יאוש גבי קרקע אע"ג דהפקר מהני פמו שהעלנו דגם הפקר לא מהני בקרקע הגזולין וכמ"ש, אמנם לפ"ז דוקא בקרקע הגזולין לא מהני אבל אם הלא אחד מעירו ונתיאש מקרקע שלו לכאז' יהני יאוש שפיר ודלא כמ"ש הגאון מוהר"ם חביב, דס"ל דאם אחד נתיאש מקרקעותיו דלא מהני ועי' בקצוה"ח סי' שע"א מ"ש בזה, ובנה"מ כתב דלפיקה לא מהני יאוש בקרקע משום דהוי ברשותו דלא מהני כמו"ש הרמב"ן במלחמות דברשותו לא מהני יאוש, וגם ע"ז יקשה מדוע לא יאוש מועיל יאוש ברשותו מטעם הפקר, וכן משמע מתוס' בב"ק שם ד"ה כל שקלטו, וע"כ צריכין לומר בזה דיאוש הוא דבר דחידית לן קרא וילפינו משמלה כמ"ש התוס' בב"מ כ"ז וב"ק ס"ו, ולהכי אמרינו דוקא אם מצא במקום שאין משתמר אבל אם מצא במקום המשתמר לא מהני יאוש לאפקועי ממון הבועלים שברשותו, ולפ"ז הי' אפ"ל אנו דילפינו משמלה לא מהני יאוש בדבר שהוא ברשותו אבל לשי' הירושלמי דיאוש ילפינו מןמצאת מי שאבודה הימנו ומצוי' אצל כל אדם יצאתה זו כו' וילפינו יאוש מהדיוק דומצאתה דאם אבודה הימנו ואין מצוי הוי יאוש ומותר ולהכי אפ"ל דגם בדבר שהוא ברשותו באופן שנתגלגל הדבר למקום שבאמת יכול להיות שם שנים רבות ולא ימצא הוי שפיר אבודה הימנה ואין מצוי אצל כל אדם ומהני יאוש, אמנם ז"א דלפ"ז גם בלא נשתקע שם הבועלים יהי' יאוש פינו דמהני אפי' בדבר שהוא ברשותו, ועכ"פ משמע דגם להירושלמי בעינו שיהי' אבודה ממנו וכינון שהוא בביתו או ברשותו לא מקרי אבודה ממנו, ולכן משמע מזה דיאוש דאבודה הוא דחידית לן ולא מטעם הפקר הוא: י"ח) והנה מתחילה נראה הפקר גופי' מהו, הגאון בקצה"ח סימן רע"ג עמד במ"ש הרמב"ם הפקר הרי הוא פמו נדר שאסור לחזור דלפ"ז נראה דהפקר אין עושה קנין דאי עושה קנין מה ענין נדר לכאן, וכונתו דאם אמרינו דהפקר עושה קנין אף דאם אומר לחבירו ליתן לו מתנה יכול לחזור כ"ז שלא משו' מ"מ הפקר הוי קנין ואינו יכול לחזור אבל אם נאמר דאינו עושה קנין הוי פמו שנותן לחבירו מתנה דכ"ז שלא משו' יכול לחזור בי, וע"ש דדעתו דעושה קנין והעלה בזה לישב שי' רש"י דלא מהני ביטול מטעם הפקר משום דס"ל הפקר אינו עושה קנין ומוכח משיטת התוס' דס"ל מטעם הפקר דהפקר עושה קנין דאי לאו הכי אמאי מועיל ביטול הא פינו דיכול לחזור בו הוי ברשותו וכמו הואיל דאי בעי

מיתָשֶׁל עֲלֶיהָ, וְעַי' בַּח"ס חֲא"ח ס"א ס"ב מ"ש עַל הַקְצָה"ח הַנ"ל וּבַח' יו"ד ס"א שֵׁט"ז, אֲמַנְם בִּירוּשָׁלַיִם פ"ק דְּקִדּוּשֵׁינָא אֵימָא הִילְךָ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְחִירוֹת מֵהוּ א"ל יִצְאָת הִילְךָ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְהַבְקִיר א"ל לֹא יִצְאָת וּמֵה בֵּין זֶה לְזֶה זֶה זִיכָּה לְבֹן דַּעַת וְזֶה לֹא זִיכָּה לְבֹן דַּעַת, וְעַי' בַּפ"מ דָּאֵם הֵימְתָה שְׂדָה מִן שְׂפָנָת אֲצֵל הַמְלִיחָה וְא"ל הִילְךָ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְחִירוֹת יִצְאָת, וּלְפ"ו קָשָׁה דָּאֵם אֲמַרִינָן דְּהַפְקָר עוֹשֶׂה קִנְיָן וּמַדִּינָא אֵין יָכוֹל לְחַזֹּר בּוּ וְא"כ אֵם נָתַן לוֹ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְהַפְקָר וּמִסְתַּמָּא אֲמַר גַּם שְׂדָה זֹו יֵהִי הַפְקָר וְאֲמַאי לֹא יֵהִי הַפְקָר הָא גַּם בְּלֹא מְעוֹת כָּלֵל אֵם הִי אֲוֹמַר שְׂדָה זֹו יֵהִי הַפְקָר הַנִּי הַפְקָר וּמֵה הַפְסִיד בְּנִתְיַנַּת הַכְּסָף, וְע"כ דְּהַפְקָר אֵינוֹ עוֹשֶׂה קִנְיָן וּמַדִּינָא יָכוֹל לְחַזֹּר בּוּ וְהִכָּא אֵם א"ל הִילְךָ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְהַפְקָר וְיֵהִי קִנְיָן מִצַּד הַכְּסָף שְׁלֹא יָכוֹל לְחַזֹּר בּוּ, וְא"ל לֹא יִצְאָת דְּבִשְׁבִיל הַכְּסָף אֵין יִנְצָא לְהַפְקָר מִדִּין קִנְיָן כְּסָף מְשׁוּם שְׁלֹא זִכָּה לְבֹן דַּעַת אֲלֵא הַפְקָר הוּא לְכָל.

י"ט) וּבְזֶה יִצְאָתִי לְיִשְׁע הַרְמַב"ם בְּפִנֵי הַגָּאוֹן אֶלְגָּאזִי בַּה"ל בְּכוֹרוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי שְׁהַקְשָׁה לְשִׁי הַרְמַב"ם בַּפ"א מֵה' מְכִירָה דְּבַמְכָר אֵם אֲחַד נוֹתֵן לְחַבְרִירוֹ כְּסָף שְׁיִקְנֶה קָרְקַע לְפִלוֹנִי דְלֹא קִנְיָן וְדוֹקָא גַבֵּי קִדּוּשֵׁינָא מֵהַנִּי אֵם א"ל הִילְךָ כְּסָף וּתְהֵא מְקַוְדָּשָׁת לְפִלוֹנִי מְשׁוּם דְּיִלְפִינָן מִדִּין עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְלִהְיֵי הַשְּׂמִיט הַרְמַב"ם זֶה הַדִּין לְעַנְיָן מְמוֹנָא, וְעַי' בַּכ"מ שָׁם וּבַר"ן קִדּוּשֵׁינָא וְהַקְשָׁה הַגָּאוֹן הַנ"ל מִירוּשָׁלַיִם הַדִּין דָּאֵם א"ל הִילְךָ כְּסָף ע"מ שְׁתַּצָּא שְׂדָה לְחִירוֹת יִצְאָת אֲלֵמָא דְמֵהַנִּי גַּם לְעַנְיָן מְמוֹנָא אֵם אֲחַד נוֹתֵן הַכְּסָף בְּשִׁבְלֵוֹ, וְלַעֲנִיד אֵין כָּאֵן קוֹשִׁיָא דְהִכָּא אֵינִירִי בְּשְׂדָה מְמוֹנָשְׁפָּנָת אֲלֵיו וְאֵין עָלָיו אֲלֵא שְׁיַעֲבֹד וְגַם בְּלֹא הַכְּסָף בְּכַחוֹ לְמַחֲלוֹ לֹא אֵת הַשְּׁיַעֲבֹד וְאֵם נוֹתֵן לוֹ כְּסָף ע"מ שְׁיַמְחֹל לוֹ אֵת הַשְּׁיַעֲבֹד וְהוּא מוֹחֵל אֲמַאי לֹא תְהֵי, אֲבָל לְעֲשׂוֹת קִנְיָן אֵין מוֹעִיל הִכָּא דְלֹא קִחְסַר לִי, וְכֵן יֵהִי גִסְתַּר מְזִיָּה מֵה שֶׁהָק' שָׁם עוֹד מְגִיטִין י"ג גַבֵּי מַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן וְטַעֲמָא אֲמַר אֲמִימַר נַעֲשֶׂה כָּאֲוֹמַר לוֹ בְּשַׁעַת מַתָּן מְעוֹת שְׁעֵבְדָנָא לָךְ וְלְכָל דְאֵתִי מַחְמַתָּךְ, וְהִכָּא בְּשִׁבְלֵי הַמְעוֹת שְׁנַתֵּן הַמְלִיחָה לְהַלְוִי הוּא מְשַׁעֲבֵד נַפְשִׁי אֲלֵמָא דְבַמְקַח נְמִי מֵהַנִּי אֵף דְלֹא קִחְסַר לִי מִדִּין ע"כ, וּלְפ"ד אֵין מְכָאֵן שׁוּם רֵאִי דְדוֹקָא קִנְיָן הוּא דְאֵינוֹ מוֹעִיל אֵם אַחַר נוֹתֵן אֵת הַכְּסָף דְכִינּוֹן דְלֹא קִחְסַר לִי אֵין הַכְּסָף נַעֲשֶׂה קִנְיָן אֲבָל שְׁיַעֲבֹד בְּוֹדֵאֵי מְצִי לְשַׁעֲבֵד נַפְשִׁי בְּשִׁבְלֵי הַהַנְּאָה, וְכֵן לַר"ל דַּס"ל ד"ת מְשִׁיכָה קוֹנֶה וּבַכ"ז גַּם לְדִידֵי הִכָּא מֵהַנִּי דְבִשְׁבִיל הַהַנְּאָה שְׁהִלְוֶה לוֹ הַכְּסָף הוּא מְשַׁעֲבֵד נַפְשִׁי.

כ) וְכֵן יֵשׁ לְהַבִּיא רֵאִי מַגְמ' ב"מ ט"ז חֲזַר וְלִקְחָה מִבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים מֵהוּ א"ל מֵה מְכָר לוֹ רֵאשׁוֹן לְשָׁנִי כָּל זְכוֹת שְׁתַּבָּא לִידּוֹ וְע"ש בַּשְּׂמ"ק דְּבְשַׁעֲה שְׁלִקְחָה הַגְזֵלָן מִיַּד הַגְזֵלָן אֲדַעַתִּי דְהִכָּא קִנְאוֹ שְׁתַּקְנִים בְּיַד הַלּוֹקֵת, מִתְקִיף לֵה רְמִי ב"ח מְכָדִי הֵאֵי לּוֹקֵת בְּמַאי קִנְאוֹה לְהֵאֵי אֲרַעָא בְּהֵאֵי שְׁטָרָא הֵאֵי שְׁטָרָא חֲסִפָּא בְּעֵלְמָא הוּא וְא"ל רְבָא תְהֵא בְּמַאֲמִינוֹ כּו' וְהַקְשָׁה בַּשְּׂמ"ק שָׁם דְמַאי ק"ל הָא אֲמַרִינָן לְעִיל מֵה מְכָר כּו' דְהַגְזֵלָן לְקַחְהָ עֲבוּר הַלּוֹקֵת וְקִנְיָן לוֹ זֶה בְּתוֹרַת כְּסָף ע"ש, אֲמַנְם לְפ"ד הַרְמַב"ם אֵין כָּאֵן קוֹשִׁיָא כָּלֵל דְלִיכָּא לְמִימַר דְקוֹנֶה בְּכְסָף שְׁנַתֵּן הַגְזֵלָן לְהַגְזֵל הָא בְּמַקְחָ לֹא מֵהַנִּי אֵם אַחַר נוֹתֵן מְעוֹת מְשׁוּם דְלֹא קִחְסַר לִי וְאֲפִלִּי אֵם בְּפִירוּשׁ מַתְנֵה שְׁלּוֹקֵת לְאַחַר וְקוֹנֶה עֲבוּרוֹ לֹא קִנְאוֹ לִי מְשׁוּם דְבַעֲיָנָן דוֹקָא מְמוֹנָא דְקִחְסַר לִי, וְא"כ רְבָא גּוֹפִי' דְמִשְׁנֵי תְהֵא בְּמַאֲמִינוֹ וְלֹא נִיחָא לִי לְשַׁנוּי' דְמְשׁוּם דְלוֹקֵת עֲבוּר הַלּוֹקֵת מְשׁוּם דַּס"ל דְבַמְקַח לֹא מֵהַנִּי אֵם אַחַר נוֹתֵן כְּסָף וּמוֹכַח דְרְבָא ס"ל דְבַמְמוֹן בְּמַקְחָ לֹא יִלְפִינָן מַעֲבֵד כְּנַעֲנִי וְהֵא דְקִאֲמַר רְבָא בְּקִדּוּשֵׁינָא וְכֵן

לענין ממונא ע"כ הוא דוקא לענין ערב ולא לענין ע"כ ולהכי פסק הרמב"ם דבמקח אין בו דין ע"כ והשמיט מהלכה, ועי' בכ"מ שם.

כ"א) ובזה נסתר מ"ש הקצה"ח בסי' קצ"ו לענין דקונין הסוּדָר בשבת אם העדים נותנין הסוּדָר הוי אשדל"ע ע"ש שכ' דהא דסוּדָר שנותנים העדים לאו בתורת שליחות מן הקונה הוא דל"ש שליחות אלא אם הי' הקונה נותן סוּדָר שלו ע"י שלוחו אבל סוּדָר שנותנים העדים מעולם לא זכה בו הקונה אלא הא דזינפה הקונה ע"י סוּדָר העדים ה"ט מדין עבד פנעני פהא דקידושין ד"ח וכן לענין ממונא והתם לא מטעם זכי' הוא דהא מפניו שמקבל הרב את הפסוף יוצא העבד לחירות אפ"י בע"כ של עבד וה"ה בקנין סוּדָר שנותנין העדים שיקנה אותו פלוני את השדה קנה בלא שליחות כל שנותרצה דבע"כ אינו מזופה ולפ"ד ז"א דהא הדין ברמב"ם והרמב"ם לשיטתו ל"ל מדין ע"כ גפי מקח דלהרמב"ם אם א"ל הילך מנה ותהא שדה קנוי' לפלוני כמ"ש דלא מהני, וע"כ מדין זכי' אמתא עלה ואין מקום לדבריו אמנם ראיתי כי כפר הקדמו' בזה המח"א בה"ל שלוחין ושותפין סי' ט"ו שכתב בא' ששכר בית מחבירו ונתן מעות למשפיר כדי שיקנה המשפיר ביתו לעפוי"ם, אע"ג דאין שליחות וזכי' לעפוי"ם מ"מ קונה העפוי"ם מדין עבד פנעני וככהיא דקדושין ד"ח, ולפ"ז תמה על התוס' בריש קדושין שר"ת הא שולח הרשאה בידי עפוי"ם ומקנה לו בק"ס אמנם צריך ליזהר שיהא הסוּדָר של העפוי"ם ולא מיד העדים דאין זכי' ושליחות לעפוי"ם, ולפ"ד אפ"י אי אין הסוּדָר של עפוי"ם קונה מדין ע"כ, אמנם להרמב"ם כפר הוכחנו דלא ס"ל דין דע"כ במקח וע"כ מדין זכי' אמתא עלה וגם מהתוס' קדושין הנ"ל שכ' דאם אין הסוּדָר של עפוי"ם דלא קנה משמע דלא מדין ע"כ הוא אלא מטעם זכי' ושליחות ודלא כמ"ש המח"א והקצה"ח הנ"ל, ובאמת הקוש' במקומה עומדת דמאי שייך זכי' אם אחר נותן את הסוּדָר דלא שייך זכי' אלא דהמעשה הוי כמו שעשה הוא אבל האיך נעשה החפץ פשלו וכאשר העיר הקצה"ח וכמ"ש להרמב"ם דלא ס"ל במקח דין עבד פנעני בענין דוקא שלו והאיך מהני סוּדָר של אחרים, והנ"ל בזה משום דבחליפין עיקר הקנין הוא ההנאה וה"ט דחליפין איתנהו בפחות משו"פ א"כ אפ"י אחר נותן את הסוּדָר בשבילו והוי כמו שנותן הוא דמפחו בא לו ההנאה זו והוי כמו שנותן הוא, אבל לגבי מִכָּר דבעינן פסוף ועיקר הקנין הוא הפסוף שנותן ומקנה לו עבור זה א"כ אם אחר נותן הפסוף לא מהני, אבל חליפין דעיקר הוא ההנאה א"כ גם אם אחר נותן מכ"מ ההנאה בא לו מפחו דאם לאו הוא לא הי' נותן לו, ובזה שפיר אפ"י אם הוא שלא בפניו מ"מ מהני מדין זכי', ולפ"ז מיושב קושית הקצה"ח דלהכי מהני הסוּדָר שנותנים העדים עבורו אפ"י בשבת דכיון דההנאה בא לו בגללו הוי כמו שנותן הוא ומהני אפ"י בשבת דהטעם הוא משום שהוא נותן ההנאה, וניחא סברת הרמב"ם דלאו מטעם זכי' אמתא עלה, והא דכתב התוס' דלא לכתוב בקנינו מיינ' אפ"ל דמיינ' שלא בפניו דשלא בפניו מטעם ז' הוא ולהכי בעפוי"ם אין קונין לו שלא בפניו ועי' בתוס' קידושין כ"ו שהוכיחו דקנין סוּדָר מהני שלא בפני הקונה ממה שכ' וקנינו מיינ' ע"ש ולפיכך לא מהני בעפוי"ם שלא בפניו אבל בפניו לעולם מהני כמ"ש, והרמב"ם פתב דלהכי מהני בסוּדָר שנותנים העדים דהם מקנים הסוּדָר להקונה בשביל המקנה אלמא ג"כ דלאו מטעם זכי' הוא, דזה לא שייך בע"כ דהם מקנים לעבד בשביל הבעה"ב דאין יד לעבד והרבה יש להאריך בענינים אלו ואכ"מ כ"ב) נחזור לדברי הירושלמי אשר אנו עוסקים

בו, וז"ל הירושלמי הילך פסך זה שתצא שךך לחירות א"ל יצאת שתצא שךך להפקר
א"ל לא יצאת מה בין זה לזה זה זיפה לכו דעת וזה לא זיפה לכו דעת הגע עצמה שהי'
חרש א"ל איש הגע עצמה שהי' קטן א"ל דרכו להגדיל, ועי' בפ"מ א"ל איש פתיב בזכיה
ואפ"י חרש, והנה מה שדחינו לעיל ראית האלגאזי מהילך פסך שתצא שךך לחירות
דמהני וביארנו דהכא משום מחילת שייעבוד הוא ויכול למחול לו שייעבודו, אמנם מסיפא
דקא"ל הגע עצמה כו' אלמא דה"ק לו אם מקנה בכה"ג וא"ל הילך פסך שתצא שךך
לחירות לחרש או לקטן דר"ל דלא מהני הרי דס"ל דבגדול דמהני לאו מטעם מחילת
שייעבוד הוא, וקשה להרמב"ם פנ"ל, ואם נימא דמדין ע"כ הוא יקשה במה שאמר לי'
איש פתיב וקפ"י הפנ"מ איש פתיב בזכ"י ואפ"י חרש ולפ"ז בע"כ לאו מדין זכ"י מהני,
וקשה ג"כ מה הקשה הגע עצמה שהי' חרש דאם נימא דמדין ע"כ הוא אמאי לא יועיל
בחרש וכאשר כ' לעיל דאם הוא נותן גם עבור עכו"ם מהני וכנ"ל בלתי אם נימא דנותן
המעות הוא חרש, ועוד דמדין מחילת השייעבוד הוא מקילתא דפשיטא דמהני ומה
איצטריך לאשמועינו, ולכן נראה כמו שגרסי בזה האחרונים הילך פסך שתצא עבדך
לחירות וא"ל יצאת הילך פסך שתצא שךך להפקר א"ל לא יצאת כו' א"ל הגע עצמה
הרי שהי' העבד חרש א"ל איש הרי שהי' עבד קטן כו' ולגרסא זו לא קשה מידי קושית
האלגאזי דבעבד נדאי מהני וכו' הוא פ"י הירושלמי א"ל הילך פסך שתצא שךך להפקר
א"ל לא יצאת שהי' סובר לומר דבהפקר ג"כ מהני אם אומר דע"י הפסך תצא השדה
להפקר ואומר פן בפ"י דהשדה יהי' קנויה להפקר א"ל לא יצאת דדוקא אם מזכה לכו
דעת מהני אבל אם אינו מזכה לכו דעת לא מהני, ולדעת הרמב"ם אפ"ל דהוי סבור
דהפקר עדיף משום שמפקיר לכל העולם וגם נותן הפסך יכול לזכות עדיף דמהני אם
אחר נותן הפסך, ואומר בפ"י דע"י הפסך יהי' קנויה להפקר וא"ל דלא מהני משום דאף
במקום דמהני כמו גבי ע"כ היינו דווקא אם זוכה לכו דעת, ונהי דזה עדיף מאם נותן לו
פסך ואמר תהי' קנויה לפלוני מ"מ לא מהני מפני שלא זוכה לכו דעת, ודו"ק וצדין צ"ע
ובזה יש להעיר על דברי הגאון בא"מ סי' מ"ג סעי' ב' שכ' לדון בקטן שמקדש אשה
אמאי לא יועיל מדין דעת אחרת מקנה אותו דהא דעת אחרת מקנה לו והיא האשה,
והעלה עפ"י הר"ן בנדרים כ"ט דאין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל והיא
פינון שהיא מספקת ומבטלת רצונה לקדושי האישה הרי משוית עצמה כהפקר והבעל
מכניסה לרשותו וא"כ תלוי בפלוגתא דרש"י ותוס' אי חשיב הפקר דעת אחרת מקנה
ע"ש, ולפמ"ש שאשה כהפקר גמור דמיא יקשה מירושלמי הדין דאם א"ל הינה פסך
שתצא שךך להפקר דלא יצאת הא קמן גבי אשה אם א"ל הילך פסך ותהא מקודשת
לפלוני דמהני אף דלא מהני בהפקר, וביותר יקשה איך יליף רבא בקדושין שם קדושין
מעבד פנעני דלמא דוקא בע"כ מהני משום דהנה דעת אחרת מקנה אבל גבי קדושין דלא
הוי דעת אחרת מקנה אותו אימא דלא מהני אם אחר נותן בשבילו, ולכן נראה כמ"ש
הח"ס בסי' שי"ז דאם מפקיר באפי תרי הוי כמתנה וע"ש בפ"י הגמ' נדרים מ"ה דאדעת'
דידהו סילק רשותו והוי כמתנה, וכן כ' בנו"ב מהדו"ת סי' קנ"ד וה"נ אם מסלקת רשותה
לגבי הבעל בלבד לכ"ע מקרי דעת אחרת מקנה וע"ש היטב.

כ"ג) אמנם לא זכיתי לעמוד על דברי הגאון הקצה"ח הנ"ל דהאיך נימא דהפקר אינו
עושה קנין ואם הפקיר ומת אין היורשים מחוייבין לקיים פדין נדר ומת מגמ' מפורשת

בגדרים מ"ג דר"י ס"ל דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וכ"ז שלא פא ליד זוכה יכול לחזור בו ולרבנן הוי הפקר ויצא מרשותו ואין יכול לחזור בו ע"ש בר"ן וכן המפקיר שזדהו פל שלשה ימים יכול לחזור בו מפאן ואילה לא ע"ש פל הסוגיא דמוכח דלרבנן מפיון שהפקיר אין יכול לחזור בו ולר"י יכול לחזור, ול"ל דטעמא משום נדר הוא דא"כ מאי טעמא דר"י ובמאי סברא פליגי, עי' שם היטב באופן דאפשר לומר דבזה גופא פליגי ר"י ורבנן דר"י ס"ל דהפקר אינו עושה קנן וא"כ יכול לחזור בו מדינא דהוי כמו שנותן מתנה לחבירו דכ"ז שלא משוה הוי ברשותו, ורבנן ס"ל דהפקר עושה קנן ותו"מ שהפקיר יצא מרשותו דילפינן משמיעה דהפקר הרי הוא כקנן, והא דסתמו בשו"ע דהפקר הרי הוא כנדר היינו דנדר נמי איתא אבל מ"מ מן הדין אין יכול לחזור בו ורבנן שם בגדרים.

והנה ה"ר"ן בגדרים פ"ה פתב דאין שאלה בהפקר, ובאמת יש להבין דמ"ט לא יועיל שאלה בהפקר פיון דהוא מדין נדר, ולפי דברינו ניחא דקנן נמי איתא ואינו יכול לחזור מצד הדין וזה שכ' ה"ר"ן דקנן ממונו של זה אינו בטל שאינו מוצא שאלה בהפקר, ועוד נ"ל בזה עפ"מ שכ' הגאון בח"ס סי' שט"ז וז"ל ובקצה"ח פתב בזה דברים שאין ראויים לגאון פמותו דהכא מפיון שהפקיר הרי נתקיים הנדר ולא דמי לאומר הריני מקבל עלי ליתן פה לעניים שאין בניו מחויבים לקיים נדרו מפני שלא נתקיים הנדר אבל כשהפקיר פבר הם מןפקרים וכבר נתקיים נדרו ומה לבניו עם הנכסים עוד ע"ש, ולפ"ז אני אומר דלפיכך לא מהני שאלה בהפקר עפ"י מה שפתבתי בחידושי דלפיכך בתרומה פאתי ליד פהו לא מצי למיתשל עלה ועי' ברא"ש בגדרים נ"ט, ובנוב"י מהד"ת סי' קנ"ד פתב משום דהפקהו זכה מן ההפקר ואף דל"ה הפקר רק לחז מ"מ מהני ול"ד להפקיר לעניים ולא לעשירים ע"ש, ואפי' לדעת הגאון ח"ס שהבאתי דאם הפקיר לאחד הוי פמתנה מ"מ ניחא ה"כא לומר דאינאושי מינ' וזכה הפהו מטעם יאוש, ואנכי אמרתי בזה עפ"מ דאמרינו בשבועות כ"ח לענן נשבע על הפקר ואכלה פולה אין נשאלין עליו מ"ט פיון דנגמר הדבר תו ליתא בשאלה ולפ"ז נמי בתרומה פיון דאתא ליד פהו ונגמר הדבר שפבר קיים מצותו שוב ליתא בשאלה, אח"כ מצאתי שכ"כ בס' קהלת יעקב ונהניתי שפנונתי לדעתו ת"ל, ולפ"ז ניחא דמשו"ה לא מהני שאלה בהפקר וכבר פתבנו לעיל דהפקר עושה קנן ואפי' אם לא זיכה בו אדם מ"מ פיון דעושה קנן אינו יכול לשאול עליו וכמ"ש ה"ר"ן דקנן ממונו של זה אינו בטל, אמנם משמע דאפי' לנדר נמי אין מועיל שאלה ולפ"ד ניחא כמ"ש הגאון חת"ס דהפקיר נתקיים נדרו בשעשה שהפקיר ולהכי לא שיעו שאלה בהפקר דנהי דהוי נדר מ"מ שהפקיר הרי פבר נתקיים הנדר מפל וכל והוי כמו תרומה שפא ליד פהו וכמו פכר שאכלה פולו דאין נשאלין עליו וזה נכון בעה"י, עכ"פ נראה ברור דהפקר עושה קנן מסוג' דנדרים וכן מצאתי בדרישה שהק' פן על הרמב"ם דמרמב"ם משמע שאינו אלא נדר ובאמת מפיון שהפקיר א"כ מדינא לא יכול לחזור בו וכדמשמע בגדרים שם ותו' דהרמב"ם קאי אפי' בתוך ג' ימים דאין יכול לחזור בו מטעם נדר ע"ש, והירושלמי שהבאתי לעיל הי' לכא' מקום לומר דמייירי באמת שלא אמר שיעו' הפקר אלא דקובל הפסוק ושתק דגבי מכירה מהני כה"ג אמנם א"א לומר פן לפי מה שפתבנו דהגירסא בירושלמי הוא הילך פסוק שמתצא עבדך לחירות וגבי עבד אם קבל בסתם בנדאי שאינו מועיל, ולכן נראה דהירושלמי ס"ל כר"י דהפקר אינו עושה

קנָנְו וּלְפִיכָךְ כ"ז שְׁלֵא בָּא לִיד זֹכָה אֵינֹו כְּלוּם וְלִכֵּן אִם נָתַן לוֹ כֶּסֶף שְׁתַּצֵּא שְׂדֵהוּ לְהַפְקֵר לֹא יֵצֵאת כְּנ"ל כ"ד) וְאַחֲרֵי שֶׁבִּיאָרְנוּ דְהַפְקֵר עוֹשֶׂה קִנְיָן וְאָרְף ע"ג דָּאָם נֹוּתָן אָדָם לְחִבְרֹו מִתְּנָה כ"ז שְׁלֵא מְשִׁיךְ יָכוֹל לְחַזֵּר אֲבָל הַפְקֵר עוֹשֶׂה קִנְיָן מִיָּד שְׂיֹוּכַל כ"א לְזַפּוֹת בּוֹ וְשׁוֹב לֹא מְצִי הֶדֶר בִּי וְיֹוֹצֵא לוֹ כְּנֹוּגָה דַּעַת הֶגְאוֹן בְּנֵה"מ בְּסִי' רַס"ד דְּבִיאוֹשׁ לֹא מְהַנִּי אֲלֵא בְּאַתִּי לִיד זֹכָה וּלְפ"ד הוּא הֶהֱבִדֵל שְׁבִין יֵאוֹשׁ לְהַפְקֵר דְּהַפְקֵר עוֹשֶׂה קִנְיָן וְשׁוֹב לֹא מְצִי הֶדֶר בִּי אֲבָל יֵאוֹשׁ לְכוּ"ע אֵינֹו עוֹשֶׂה קִנְיָן אֲלֵא הָוִי כְּמוֹ שְׁנוֹתָן מִתְּנָה דְכ"ז שְׁלֵא מְשִׁיךְ אֵין כְּלוּם.

וְכֹן נִמִּי אִם מְיֵאֵשׁ אֵינֹו עוֹשֶׂה קִנְיָן וְזֵהוּ הַחִילּוּק שְׁבִין יֵאוֹשׁ לְהַפְקֵר דְּיֵאוֹשׁ אֵינֹו עוֹשֶׂה קִנְיָן וְהַפְקֵר עוֹשֶׂה קִנְיָן וּלְפ"ז אִפ"ל דְּמִשׁוּם הָכִי מְהַנִּי יֵאוֹשׁ בְּדָבָר שְׁאֵינֹו בְּרִשׁוֹתוֹ אֵע"ג דְּהַפְקֵר לֹא מְהַנִּי בְּשֵׁאֵינֹו בְּרִשׁוֹתוֹ מִשׁוּם דְּהַפְקֵר עוֹשֶׂה קִנְיָן וְכִינּוּן שְׁעוֹשֶׂה קִנְיָן לְכָל הָעוֹלָם וְזֵה יִלְפִינּוּ מִבֵּיתוֹ דָּאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ דְּבָר שְׁאֵינֹו בְּרִשׁוֹתוֹ וְכֹן לְמַפְרָר וְה"ה לְהַפְקִיר דְּהַפְקֵר אִפִּי קוֹדָם שְׁזִיכָה בּוֹ אָדָם הָוִי כְּקִנְיָן לְכָל הָעוֹלָם וְאֵינֹו יָכוֹל לְהַקְנוֹת בְּדָבָר שְׁאֵינֹו בְּרִשׁוֹתוֹ, אֲבָל יֵאוֹשׁ דְּלֹא הָוִי קִנְיָן אֲלֵא שְׁמִסְלַק נְפִשְׁוֹ מִזֵּה וְלֵהֲכִי מְהַנִּי גַם בְּדָבָר שֶׁאֵ"ב מִשׁוּם דְּסִילּוּק מְהַנִּי וְכֹן מוֹכַח מֵהַרְדֵּב דְּב"ב מ"ג וְלִיסְלָקוּ בִּי תָרִי מְנִיגֵיהּ כּו' ע"ש, וְעִי' בַקְצֵה"ח בְּסִי' ל"ז שְׁהַעִיר בְּזֵה, וְכִינּוּן דְּיֵאוֹשׁ לֹא פְהַפְקֵר גְּמוּר הוּא לְפִיכָךְ שְׁאֵנִי גַם בְּזֵה דְּבְרִשׁוֹתוֹ לֹא מְהַנִּי יֵאוֹשׁ וְכִמ"ש הַרְמַב"ן, וְכֹן פִּינּוּ דְּיֵאוֹשׁ אֵינֹו עוֹשֶׂה קִנְיָן וְכ"ז שְׁלֵא זָכָה בּוֹ אַחַר יָכוֹל לְחַזֵּר וְכִמ"ש הַנֵּה"מ הַנְּ"ל א"כ אֵין לְכַאוּרָה מְקוּם לְהַתִּיר הַבְּכוּר הַנְּ"ל מִשׁוּם פִּינּוּ דְּעַכּוּ"ם אֵינֹו מְחַנּוֹב בְּהַשְׁבָּה א"כ כָּל הַמְחַזִּיק בּוֹ זָכָה דְּנֵהִי דִּיכּוֹל כ"א לְזַפּוֹת בּוֹ מ"מ פִּינּוּ שְׁלֵא זָכוּ וְיֵאוֹשׁ כ"ז שְׁלֵא זָכָה בּוֹ אַחַר אֵינֹו כְּלוּם וְכִמּוֹ הַפְקֵר לְר"י וְא"כ פִּינּוּ דְּהַגְזֵלָן לֹא קָנָה אוֹתוֹ א"כ גַּם בְּמָה שֶׁהִי בְּיַד כ"א לְזַפּוֹת בּוֹ לֹא מְפָטֵר מִן הַבְּכוּרָה.

כ"ה) וְבָהָא דָּאֵין יֵאוֹשׁ מוֹעִיל בְּקַרְקַע, אִפ"ל קו' הַתּוֹס' בְּב"ב מ"א רַב עֲנָן שְׁקַל בְּדָקִי בְּאַרְעָא כּו' וְהָא אַחִיל מְחִילָה בְּטַעוֹת הוּא, וְהַק' בְּתוֹס' וְהָא רַב נַחְמָן ס"ל בְּב"ב דְּמַחִילָה בְּטַעוֹת הָוִי מְחִילָה דְּאָמַר אֵי שְׁמִיט וְאֲבָל לֹא מְפָקִינּוּ מִינְיָן וְכֹן הַק' הַתּוֹס' בְּב"ב מ"ס"ו מֵהָהוּא דְּאַפְקִיד פִּיפִי דְּאִמְרִינּוּ הַדְּרָא אִפְדָּנָא לְמִרְוִי שׁוּמָא בְּטַעוֹת הוּא ע"ש, וְהֵנָּה בַהֲג"א כָּתַב בְּטַעַם דְּמַחִילָה בְּטַעוֹת הָוִי מְחִילָה מִשׁוּם שְׁזָכָה בְּיֵאוֹשׁ בְּעָלִים וְא"כ נִיחָא שְׁפִיר בְּהָא דְּב"ב דְּמַחִילָה בְּטַעוֹת הוּא מִשׁוּם דְּבַקְרַקַע לֹא מְהַנִּי יֵאוֹשׁ, וְע"פ דְּבָרֵי הֶגְאוֹן בְּנֵה"מ יְנוֹמְתַק מְאֹד דְּהַטַּעַם הוּא מִשׁוּם דְּהָוִי בְּרִשׁוֹתוֹ וְה"נ פִּינּוּ דִּיכּוֹל לְהוֹצִיא בְּדִינְיָן הָוִי כְּבְרִשׁוֹתוֹ וְלֹא מְהַנִּי בִּי יֵאוֹשׁ, וְכֹן נִיחָא גַבִּי אִפְדָּנָא פִּינּוּ דְּהָוִי בְּרִשׁוֹתוֹ לֹא מְהַנִּי יֵאוֹשׁ וְכִמּוֹ גַבִּי קַרְקַע דְּל"מ יֵאוֹשׁ, וְמָה גַם לְשִׁי הַפּוֹסְקִים דְּתַלוּשׁ וְלְכַסּוּף חִבְרוּ הָוִי כְּמַחְנוּבֵר לְקַרְקַע וְלֹא מְהַנִּי בִּי יֵאוֹשׁ, וְבִזֵּה אִפְשָׁר נָמִי לִישַׁב קוֹשְׁיַת הָאַחֲרוֹנִים בְּהָא דְּקַדוּשִׁין ס"ג דְּרַבִּי ס"ל אָדָם מְקַנָּה דְּבָר שְׁלַבְל"ע מְדַתְנָן רַבִּי אוֹמֵר לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו בְּלוֹקַת עֶבֶד ע"מ לְשַׁחֲרָרוּ הַכְּתוּב מְדַבֵּר ה"ד אָמַר רַב נַחְמָן ב"ר יִצְחָק כְּגוֹן דְּכָתַב לִי לְכַשְׁאֲקַתְהּ הָרִי עֲצָמָה קִנּוּי לָהּ מְעַכְשָׁיו וְהַקְשׁוּ הָא אִמְרִינּוּ בְּב"ב מ"א אֵי שְׁמִיט וְאֲכִיל לֹא מְפָקִינּוּ מִינְיָן וְא"כ הָכִי ה"ט מִשׁוּם דְּהַעֲבָד זָכָה בְּעַצְמוֹ וּלְפִיכָךְ אֵינֹו יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, אֲבָל לְעוֹלָם ס"ל אֵין אָדָם מְקַנָּה דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, אֲמַנָּם לְפַמְש"כ טַעְמָא דַּהֲג"א דְּמַחִילָה בְּטַעוֹת הוּא מִשׁוּם יֵאוֹשׁ וְלֵהֲכִי אֵי שְׁמִיט וְאֲכִיל לֹא מְפָקִינּוּ מִינְיָן א"כ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּס"ל דְּבַעֲבָד לֹא מְהַנִּי יֵאוֹשׁ וְעִי' בְּש"ף סִי' ש"ג, וְהָא דְּאִמְרִינּוּ בְּגִיטִין דְּמְהַנִּי יֵאוֹשׁ ה"ד יֵאוֹשׁ שְׁל

חזקת מלחמה ועי' ב'רשב"א בחי' לגיטין שם, ומשו"ה ניחא פ'ין דבעבדים לא מהני יאוש אי אפ"ל הטעם משום דתפיס וע"כ צ"ל דס"ל אדם מקנה דבר שלא ב"ל והא דאמר ר' יוחנן בגיטין ל"ט אמרו לפני רבי אמר נתיאשתי מפלוני עבדי מהו כו' אלמא דמהני יאוש בעבדים, אפ"ר לומר ע"פ מ"ש הגאון מוהרז"א מרגליות בתשו' נוב"י מהדו"ת ס"י ע"ז וכן בשו"ת בית אפרים האה"ע סי' נ' ש'העלה לדון ד'יאוש מפ'רש פ'הפקר הוא ע"ש.

כ"ו) עכ"פ אין להתיר את הבכור הנ"ל מטעם דהפל' הי' יכולים לזכות בו אפילו שלא קנה העפ"ם כפ"ר ביארנו ד'יאוש אינו עושה קנין ולפיכך כ"ז דלא אתא ליד זוכה אין היאוש מועיל וכמ"ש הנה"מ בסי' רס"ד, וכן כ' הגאון בקצה"ח סי' ת"ו והביא ראי' מהא דאמר ר' יוחנן ב"ק ס"ו זה מתיאש.

וזה אינו רוצה לקנות וא"ת יאוש יוצא מרשות הבעלים נהי דאינו רוצה לקנות מ"מ אמאי י"ל הרי שלף לפניה פ'ין שאינו של הבעלים, וכן י"ל בב"ק צ' שהק' הגמ' וכי קדמוהו ונדנו אותו ד"נ ליהדר ולדייני אותו דיני ממונות, ונהעירו האחרונים לפי ה"רא"ש דנגח ואח"כ הפקיר לכו"ע בנזקין פטור א"כ הכא מכ'ין שנגמר דינו הרי נתיאש ונעשה הפקיר והוי כמו נגח ואח"כ הפקיר, ולפ"ז אפ"ל דהכא מטעם יאוש הוא וכ"ז שלא אתי ליד זוכה לא מהני יאוש להפקיע ולהכי שפיר מצי לדייני דיני ממונות אפי' אח"כ כשנתיאשו הבעלים דלא הוי הפקיר כ"ז שלא אתי ליד זוכה אמנם בגמ' דכריתות כ"ד א"ר פרוספדאי אר"י שור הנסקל שהוזמו עדיו פל המחזיק בו זכה בו, ומשמע לכאורה דמטעם הפקיר הוא וכן הוא ברמב"ם פי"א מה' נזקי ממון שכ' מפני שאם נגמר דינו הפקירוהו בעליו ועי' בקצה"ח סי' רל"ט, ואם נימא דמטעם הפקיר הוא יקשה לכא' מ"ט דוקא פל המחזיק בו זכה בלתי אם נימא דהמחזיק בו זכה הוא אפי' לאחר שהוזמו עדיו, ובירושלמי ב"ק פ"ד תני שור שהוא יוצא לסקול ונמצא עדיו זוממין ר' יוחנן אמר פל הקודם זכה ר"ל אמר יאוש טעות הוא, וכן עבד היוצא ליהרג ונמצא עדיו זוממין ר"י אמר זכה עצמו ור"ל אמר יאוש טעות הוא ע"ש.

משמע מירושלמי דהטעם הוא משום יאוש ול"ל דדוקא לר"ל הוא משום יאוש ולא לר"י דלא משמע פ'ן בירושלמי, וכן צריף להבין מ"ט י'הא הפקיר הא אין בו רק יאוש דלא הפקירו בפה אלא פ'ין דאסור בהנאה ולכן נתיאש ויש נ"מ לדינא ד'יאוש כ"ז שלא אתי ליד זוכה לא הוי יאוש פלל וא"כ לאחר שהוזמו עדיו ושוב אין יכול אחר לזכות בו, משא"כ אי הוי הפקיר א"כ אפי' לאחר שהוזמו עדיו פל המחזיק בו זכה בו.

כ"ז) והנראה בזה דכל יאוש ילפינו מאבידה ולגבי אבידה אמרינו בב"מ כ"א מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב כו' אשר תאבד ממנו ומצאת מי שאבדה ממנו ומצוי' אצל כ"א יצאת זו כו', ויאוש ילפינו משמלה וכמ"ש התוס' שם כ"ז, ובב"ק ס"ו ובאבודה ואין מצוי' אצל כ"א הוי אפקעתא דמלכא והתורה התירה מטעם הפקיר, וכזוטו של ים דר'חמנא שר'א, ולפ"ז ניחא דהירושלמי לשיטתו' אגזיל דיליף יאוש מןמצאת וז"ל הירושלמי מנין ליאוש מה"ת א"ר יוחנן אשר תאבד ממנו ומצאת מי שאבדה הימנו כו', וע"ש בתוס' ב"מ כ"ז, וא"כ אבודה הימנו ואין מצוי' אצל כ"א מטעם יאוש הוא וא"כ גם הכא אם נגמר דינו ונעשה איסור הנאה אינו אלא יאוש ולא הפקיר, ולפ"ז אפ"ל דהרמב"ם ס"ל פתלמודא דידן ד'יאוש משמלה ואבודה הימנו ומכ"א מטעם

הַפֶּקֶר הוּא וְלִכּוֹן גַּבִּי שׁוּה"נ דְּנַעֲשֶׂה א"ה וְהוּי פְּאָבוּדָה הַיְמָנוּ וּמכ"א דְּהוּי הַפֶּקֶר וְכּוֹן אפ"ל דְּבִאֲמַת ר"י בְּתַלְמוּדָא דִּידָן דְּאָמַר כָּל הַמְחֻזֵּיק בְּהַ זְכָה לְשִׁיטְתֵּי בִירוּשְׁלָמִי דִּילְפִינָן יֵאוּשׁ מִןמִצְאָתָהּ וּלְכֹף בְּאֲמַת מִטְעָם יֵאוּשׁ נִגְעוּ בְּהַ, אוּלָם הַרְמַב"ם ס"ל בְּתַלְמוּדָא דִּידָן דִּילְפִינָן יֵאוּשׁ מִשְׁמֵלָה, וּמִצְאָתָהּ לְאָבוּדָה הַיְמָנוּ אֶפְקַעְתָּא דְּמַלְכָּא הוּא וּלְפִיכֹף ה"נ פִּינָן שְׁנַגְמַר דִּינוּ הוּי הַפֶּקֶר כְּזוּטוּ שְׁל יָם, אַח"כ מִצְאָתִי בְּנֵה"מ בְּסִי' רס"ד ש"כ וְז"ל דְּוִקָּא גַּבִּי אֲבִידָה שְׁאָבוּד מְכָל אֲדָם כְּגוֹן שׁוֹר הַנְּסָקֵל שְׁהוּזְמוּ עֲדִיו יֵשׁ לוֹ דִּין הַפֶּקֶר מִמֶּשׁ, וְנִהְיִיתִי שְׁפּוֹנָתִי לְדַעְתּוֹ בַּע"ה.

כ"ח) ולפ"ז נראה דאפי' לתלמודא דידן דילפינן יאוש משמלה נאבוודה הימנו ואין מצוין אצל כל אדם הוי הפקר מ"מ היינו דוקא גבי שור הנסקל הוי הפקר דכיון שנגמר דינו ונאסר בהנאה מיז הוי הפקר כמו זוטו של ים, ועי' ברא"ש ב"ק קט"ז, ולפ"ז גבי עבד דאין הגמ"ד אוסרתו א"כ פשנגמר דינו פיון דעדיין לא נאסר ל"ש בו הפקר אלא דהוי יאוש פיון דעומד להרג, ובזה ניחא לישוב במה דהשמיט הרמב"ם הדין דעבד שהוזמו עדין ולפ"ד ניחא דכיון דבעבד מטעם יאוש הוא ואפ"ל דהרמב"ם יספור כשי' הרשב"א דבעבדים אין מועיל יאוש אלא דוקא יאוש של חזקת מלחמה וכמ"ש לעיל, ולפ"ז הירושלמי לשיטתו אגיל דיש יאוש בקרקע וא"כ מכ"ש דיש יאוש בעבדים ולכן ס"ל דהעבד זכה בעצמו וכנ"ל אבל הרמב"ם לשיטתו פתלמודא דידן דאין יאוש בקרקע וכן גמי אין יאוש בעבד ולהכי לא מהני היאוש לזכות בעצמו, ועוד נ"ל דלפיכך בעבד לא הוי אלא יאוש משום דלא מקרי אבוודה הימנו ואין מצוין אצל כ"א דאדם אינו מתיאש מעצמו ועי' בב"ק ס"ח גניבה בנפש תוכיח ע"ש.

עכ"פ מפיון שפיארנו דלשי' הירושלמי דגבי אבוודה הימנו ל"ה אלא יאוש ולכן גבי שוה"נ שיהוזמו עדין ל"ה אלא יאוש ולהכי אמר בירושלמי דיאוש בטעות הוא, א"כ יקשה לכאן לדעת הנה"מ דיאוש לא הוי אלא באתא ליד זוכה ואיך קאמר פאן כל המחזיק בה זכה בה ומשמע אפי' אם מחזיק אחר שהוזמו עדין ולפי הג"ל א"כ אם הוזמו עדין קודם שהחזיק בה אחר הרי פלטה היאוש ואין הבעלים צריכין לזכות בו וכמ"ש הגאון הג"ל, ולכאורה הי' אפ"ל דאף דלהירושלמי ילפינן יאוש מןמצאת מ"מ תמוה דממעט אבוודה הימנו ואין מצוין אצל כ"א דדמוטר מטעם יאוש דלמאי כתב קרא לרבות באופן דאין מצוין אצל כ"א יותר הי' לרבות באופן דמצוין אצל כ"א ואבוד רק ממנו ומ"מ מתיאש הבעלים משום דאין לו סימן, ולכן אפשר לומר דבאבוודה הימנו ואין מצוין אצל כל אדם עדיף טפי מיאוש גרידתא ויאוש פנה התירה התורה דתומ"י יצא מרשותו ומשו"ה קרי לה בירושלמי יאוש טעות דבאמת מטעם יאוש הוא אף יאוש פנה התירה התורה דיצא מרשותו מיז כ"ט) ובזה הי' אפ"ל דהירושלמי ותלמודא דידן לענין יאוש בקרקע כ"א לשיטתו אגלא.

ועי' בתוס' סנפה ל' וב"ב מ"ד דשי' הירושלמי דיש יאוש בקרקע, עפ"י מה שהערוטי דבקרא פתיב וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד כו' ובב"מ ל"א אמר רבא לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע וא"כ פשפתיב אשר תאבד ודרשינן אשר תאבד הימנו כו' משמע אפי' בקרקע אם הוא אבוודה הימנו מותרת, ולכן לתלמודא דידן דילפינן יאוש משמלה והא דהתירה התורה אבוודה הימנו משום דהוי הפקר גמור ולפיכך מהני אפי'

בְּקִרְקָע אָבֵל יֵאוֹשׁ בְּקִרְקָע לֹא מְהִי אֲכֹן לְהִירוּשְׁלָמִי דְאַבוּדָה הֵימְנוּ מִטַּעַם יֵאוֹשׁ וּמוֹכַח מִינְיָה דְיֵאוֹשׁ מְהִי גַבֵּי קִרְקָע וְלִכְּוֹן אִפִּ"ל דְּהִירוּשְׁלָמִי ס"ל דְּיֵשׁ יֵאוֹשׁ בְּקִרְקָע, וּמִפִּ"ז יֵהָא נִסְתָּר מ"ש הַמֶּלֶךְ מִפִּ"ד מַה' שְׂכָנִים לְעַנְיָן נְעָקְרוּ עִם הַגּוֹשְׁיָן דְּהַ"ק הַכ"מ עַל תְּיָרוּצוֹ שְׁל הַ"ה פִּינּוֹן דְּמִטַּעַם יֵאוֹשׁ אֲתִי עֲלָה א"כ גַּם אִם נְעָקְרוּ עִם גּוֹשְׁיָהוֹן לְמַה יִתְלַקּוּ הַרִי הֵם כְּהַפְקָר וּע"ז תִּי הַמֶּלֶךְ מִדְּכִינּוֹן דְּנְעָקְרוּ עִם גּוֹשְׁיָהוֹן דְּפִטּוּרִים מִן הַעֲרָלָה דִּין קִרְקָע אִית לְהוּ וְקִרְקָע אִין בּוֹ דִּין יֵאוֹשׁ ע"ש וּלפ"ד דְּכִינּוֹן דְּהֵתֵם מִטַּעַם זּוּטוּ שְׁל יָם אֲתֵאֵן עֲלָה וּבְאַבוּדָה הֵימְנוּ וְאִין מְצוּיָא אֲצֵל כָּל אָדָם גַּם גַּבֵּי קִרְקָע מְהִי וְכַנ"ל.

וְעוֹד אִפִּ"ל דְּלֵהֲכִי אִם אָבוּדָה הֵימְנוּ וְאִין מְצוּיָא אֲצֵל כ"א גַּם גַּבֵּי קִרְקָע מְוִתֵּר לִפְמ"ש הַנְּהַ"מ הַטַּעַם דְּאִין יֵאוֹשׁ בְּקִרְקָע עִפ"י הַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת הַנָּ"ל דְּבִרְשׁוֹתוֹ לֹא מְהִי יֵאוֹשׁ וְא"כ קִרְקָע דְּהוּי בְּרִשׁוֹתוֹ אִין יֵאוֹשׁ מוֹעִיל בְּהַ, וּלפ"ז בְּאַבוּדָה הֵימְנוּ וְאִין מְצוּיָא אֲצֵל כָּל אָדָם דְּלֹא הוּי בְּרִשׁוֹתוֹ שְׁפִיר מוֹעִיל גַּם גַּבֵּי קִרְקָע (וּעִפ"י דְּבִרֵי הַרְמַב"ן הַנָּ"ל, נ"ל לִישָׁב קוֹשְׁיַת הָאֲחֻרּוֹנִים גַּבֵּי טַעָה בְּדַבֵּר מְשָׁנָה חוּזֵר הָא הַבְּעָלִים נְתִיאָשׁוּ מִמְּנָה וְא"כ אִמְאִי חוּזֵר, וְכֵן קִשָּׁה גְּמִי מְפָל קִנְיָן בְּטַעוֹת דְּחוּזֵר, בְּשִׁלְמָא הֵיכָא דְּלֹא יָדַע כָּלֵל שְׁנִתְאַנְהָ ל"ש בְּזָה יֵאוֹשׁ אָבֵל הֵיכָא דִּיְדַע שְׁמַכֵּר אֵת זֹו אֲלֵא דְּהִי טַעוֹת מְסַבָּה אֲחֵרַת גִּימָא דְּנְתִיאָשׁ הַבְּעָלִים מִמְּנָה וְלֹא יִחוּזֵר, וּע"פ הַנָּ"ל דְּבִרְשׁוֹתוֹ לֹא מְהִי יֵאוֹשׁ וְהַטַּעַם פִּינּוֹן דְּיֵאוֹשׁ יִלְפִינּוּ מְאַבְיָדָה וְא"כ אִם הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ ל"ה אָבִיָּדָה וְלִכְּוֹן בְּשׁוּמֵר דִּידּוּ כִּיֵּד הַבְּעָלִים וּמְחֻיָּב בְּשִׁמְרִתָּהּ וְלִכְּוֹן לֹא מְהִי יֵאוֹשׁ וּלפ"ז נִרְאָה דְּכִמוּ כֵן אִם אֲחֵד מְכַר לְחַבְרִי חֶפְץ בְּטַעוֹת א"כ הִיא מְשִׁתְּמֵרַת אֲצֵל הַלּוֹקֵחַ וְאִם יִתְנוּדַע הַטַּעוֹת יִקַּח הַמוֹכֵר מִמְּנוּ אֵת שְׁלוֹ א"כ ל"מ יֵאוֹשׁ מְשׁוּם דְּהוּא דְּבַר הַמְשִׁתְּמֵר לֹא מְקַרֵי אָבִיָּדָה כָּלֵל, אִוְלָם בְּמַחְזִילָה בְּטַעוֹת שְׁהַבְּאִתִּי לְעִיל שִׁי הַנ"א מְשׁוּם דְּהוּי יֵאוֹשׁ בְּעָלִים ה"ט פִּינּוֹן דְּהַלּוֹקֵחַ שְׁמִיט וְאָכִיל א"כ הַרִי נְתִיאָשׁ מְדַבֵּר שְׁאִינּוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וּלְכַף שְׁפִיר מְהִי יֵאוֹשׁ, (ל) וְהִנֵּה הַגָּאוֹן בְּנוּב"י מִהַד"ת חֵא"ה ע ס' ע"ז כְּתִב דְּאָרְף ע"ג דְּקִרְקָע מְקַרֵי בְּרִשׁוֹתוֹ הֵינּוּ דְּוָקֵא בְּיָכוֹל לְהוֹצִיא בְּדִינֵינּוּ אָבֵל אִם אִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּדִינֵינּוּ גַם קִרְקָע מְקַרֵי אִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ כַּמ"ש בְּחוּ"מ ס' שֵׁנ"ד וְכַדְמוּכָה בְּב"מ ד"ז שְׁם וְכַתֵּב דְּגַם מְשׁוּם אֲלָמוֹת מְחָשִׁיב אִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ אִם הַגְּזֵלָן הוּא אֲלָם וְאִינוּ צְיִית דִּינָא וְאֵע"ג דְּיֵשׁ לוֹ עֵדִים וְיָכוֹל לְהוֹצִיא בְּדִינֵינּוּ (וְעֵינִי בְּשִׁטְמ"ק ב"מ ד"ז שְׁם) וּלפ"ז תְּפָה עַל מ"ש הַפְּנ"י דְּעָבָד כְּקִרְקָע דְּמִי וּמְקַרֵי בְּרִשׁוֹתוֹ כְּמוֹ בְּקִרְקָע וְלִכְּוֹן שְׁפִיר מוֹעִיל הֵיאוֹשׁ מִטַּעַם הַפְּקָר דְּבְקִרְקָע יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ וּלְהַפְקִיר גַּם כְּשֵׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְתַמָּה ע"ז דְּמָה לִי אִם אִין יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּדִינֵינּוּ מְשׁוּם שְׁאִין לוֹ עֵדִים אוֹ מַחְמַת אֲלָמוֹתוֹ שְׁל גְזֵלָן דְּלֹא אִיבְרוּ סְהַדֵי אֲלֵא לְשַׁקְרֵי, וְלַעֲנ"ד דְּבִרֵי הַגָּאוֹן הַנָּ"ל תְּמוּהִים לִפְמ"ש הַתּוֹס' ב"ב מ"ה בְּמָה דְּנוּהֵגִין לְכַתּוּב בְּהַרְשָׁאָה וְהַקְנִיתִי לוֹ ד' אֲמוֹת בְּחֻצְרֵי אַע"ג דְּלִית לִי קִרְקָע מְשׁוּם שְׁאִין לָהּ אָדָם שְׁאִין לוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל דְּקִרְקָע אִינָה נְגִזְלַת וְלִכְאוּ נְהִי דְּאִינָה נְגִזְלַת מ"מ פִּינּוֹן שְׁהוּא ת"י הַעֲפוּ"ם וְהֵם אִינָם נוֹתְנִים לָנוּ וְהֵם אִינָם בְּרִשׁוֹתוֹ מַחְמַת אֲלָמוֹתָם הַאִיף יָכוֹל לְהַקְנוֹת אַע"כ פִּינּוֹן דְּבָדִין הוּא שְׁלָנוּ וּבְדִינֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיאָה מְקַרֵי בְּרִשׁוֹתוֹ וְיָכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ וְדֵלֵא כַּמ"ש הַנוּב"י הַנָּ"ל.

וּמִשֵּׁה"ק הַתּוֹס' שְׁם מְהָא דְּאֲמַרִינּוּ דְּלֵא הִי לוֹ קִרְקָע לְעוֹלָם וְכֵן מְקַדְוִשִׁין ע"מ שְׁיֵשׁ לוֹ קִרְקָע מְשִׁמַּע שְׁאֲפִשֵׁר שְׁאִין לוֹ קִרְקָע, נוּכַל לִישָׁב דְּלִכְאוּ אִמְאִי אֲמַרִינּוּ דְּאִין לָהּ אָדָם שְׁאִין לוֹ קִרְקָע בַּא"י דִּילְמָא מְכָרוּ אָבוֹתֵינוּ כָּל הַקִּרְקָעוֹת וְצ"ל מְשׁוּם דְּחוּזְרַת בִּיזְבֵּל אֲמָנָם עֲדִינּוּ יִק' דְּלִמָּא נִתְּן בְּמִתְּנָה וּלפ"ז תְּלִיָא בְּפִלּוּגְתָא דְּר"מ וְרַבְּנָן בְּבַכּוֹרוֹת י"ב אִי מִתְּנָה

חוזר ביובל ור"מ ס"ל דמתנה אינה חוזרת ביובל ע"ש ולפ"ז ל"ק מקדושין דסתם משנה ר"מ ולשיטתו דמתנה אינה חוזרת ביובל א"כ אפ"ל דאין לו קרקע דלמא אבותיו נתנו במתנה ולא חזרה להם ביובל וכן הכא אתי' כר"מ ולכן אמרינן דאין לו קרקע, אמנם לכאז' אפ"ל דהפקיר פל גכסיו ובהפקר יש לספק אי חוזר ביובל, שוב ראיתי בס' פרוף טעם שפקר בזה אי הפקר חוזר ביובל או לא ואז"ה בסוף הקונטרס נדבר מזה, לא) נחזור לדברינו למה שהעליתי לעיל לחדש דעפוי"ם יקנה ביאוש פדי ומשום דאינו מחויב בהשבה וכמ"ש לעיל, אולם לפע"ד לא משמע פן מש"ס, חדא מסופה ד"ל גבי אונופרי דאמר ר"ה פי זבניתו אסא מפותים לא תגזלו אתון כו' פי היכא דליהוי יאוש בידניהו ושינוי רשות בידניהו אלמא דיאוש פדי אפי' בעפוי"ם לא קני דאל"כ תיפוק לי' דאם יגזול העפוי"ם יקנה ביאוש פדי א"כ אפי' בלא שינוי רשות מותר, ועוד בב"ק ס"ו דמקשינן לרב יוסף דס"ל יאוש פדי לא קנה ממתניתן עורות של ב"ה כו' של גנב כו' אלמא דיאוש פדי קונה ואם נאמר דבעפוי"ם לכו"ע יאוש לחודא קונה נימא דפלוגתתם הוא בגנב וגזלן עפוי"ם אי הוי יאוש בעלים, וכן מגמ' ב"ק קי"ג אמר רבא תדע דדינא דמלכותא דינא דקטלי דיקלי וגשרי גישרא כו' היכי מייאשי כו' וע"ש בפרש"י מי הוי יאוש וקא אין פאן רק יאוש פדי אע"ג דשם בעפוי"ם איירינן, ובזה ה"א אפ"ל בדעת הרמב"ם בפ"ה מה' גזילה שכ' בהמה גזולה אסור לרפוב עלי' נאפי' לאחר יאוש וכן הוא בשו"ע סי' שס"ט, והטור פתב ואינו נראה דלאחר יאוש מותר מהא דב"ק קי"ג דפריף אביי' ודילמא משום דאינאש מרייהו אלמא לאחר יאוש שרי, ועי' במ"מ שם, ולפי' רש"י ל"ק פלל.

ולכן אפ"ל משום דהתם הוא גבי עפוי"ם ועפוי"ם קונה ביאוש פדי אכל בישראל אסור גם לאחר יאוש פיון דיאוש לא קנה וכמ"ש הרמב"ם, אכל מטור שהק' על הרמב"ם מזה משמע דס"ל דגם בעפוי"ם לא קנה יאוש פדי פנ"ל.

והי' נראה לכאורה בטעמא דהרמב"ם והטור מחולקים בשינוי שיטות התוס' בב"ק ס"ט דהא דיאוש קונה הוא משום דהוי מתנה להגזלן ולכן למ"ד יאוש ל"ק א"כ גם אחר אסור להנזות מזה, אולם הטור ס"ל כסברת התוס' דיאוש הוי הפקר לכל נאפי' למ"ד יאוש לא קני וכל המחזיק בו זכה בו והוי הפקר לכל אלמא אף דיאוש לא קני היינו הגזלן לא קני ביאוש משום דמחויב הוא בהשבה אכל אחר פל המחזיק בו זכה בו וזהו נמי שי' הטור ולכן פתב דלאחר יאוש מותר לאחר לרפוב על הבהמה, ואי משום דהוי גזילה מן הגזלן וכמ"ש בתוס' זהו דוקא אם הוא נוטל פולו לעצמו אז אסור משום דצריף הגזלן להשיב להנגזל אכל אם אינו רק להשתמש מותר דהא מצד הנגזל הפקר הוא והגזלן יכול אחר פן להשיב להנגזל פנ"ל ולכן פתב הטור דלאחר יאוש מותר.

מפל ה'ן נראה ומבואר פי גם עפוי"ם לא קנה ביאוש פדי בישראל וא"כ גם לא קנה העפוי"ם את הבכור הנ"ל ביאוש פדי ועדין בקדושתו קיימא כמ"ש, האמנם דיקשה פיון שכל הטעם דיאוש פדי לא קנה הוא משום דנתחייב בהשבה וכמ"ש התוס' שם וא"כ בעפוי"ם דאין מחויב בהשבה וא"כ הוא פאחר מ"ט לא יקנה ביאוש פדי וכמ"ש הנה"מ דגם קרקע קונה ביאוש פדי מטעם זה, ועוד ק"ל על שי' הגאון נה"מ דעפוי"ם דנתמעט מוהשיב מ"מ לא קנה לה להגזילה משום אי עביד לא מהני, נמצא לפ"ז לאביי' דס"ל אי

עבד מְהַי א"כ קְנָה הַעֲפוּ"ם אֶת הַגְּזֵלָה וְאֵצֶל לְתַת אֶלָּא דְמִיָּה דְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל גּוֹפָא אִי לְאוּ דְכְתִיב וְהָשִׁיב ה"א דָּאִין מְחֻנְיָב בְּהַשְׁבָּה וְאִיִּסוּרָא דְעֵבֵיד וְכַמּוּ שְׁפִי הַגְּאוֹן הַגְּ"ל בְּסִי' שְׁמ"ח לְעַנְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִזְלַת עֲפוּ"ם דְלִפְיָךְ קְדָשָׁה בְּגִזְלַת עֲפוּ"ם מְקוֹדְשָׁת מְשׁוּם דְיִשְׂרָאֵל בְּעֲפוּ"ם אָסוּר מְחֻנְשָׁב וְלֹא פְתִיב גַּבֵּי וְהָשִׁיב ע"ש וְעִי' בְּסִי' קְהֵלֶת יַעֲקֹב לְהַגְּאוֹן הַגְּ"ל, וְאֵכ"כ יֵשׁ לְהַק' מְהַדְּ דב"ק קו"ג דְפָרִיף אַבְיֵי וְדִלְמָא מְשׁוּם דְאִיִּצְטְרִיף מְרִיָּהוּ וְאֵכ"כ אַבְיֵי לְשִׁי דְס"ל אַע"מ א"כ אִפִּי' בְּלֹא יֵאוּשׁ קְנָה הַעֲפוּ"ם אֶת הַגְּזֵלָה, וְעִי' בְּנֵה"מ שְׁם שְׁהַק' עֲפ"י דְבָרֵי הַס' יִרְאִים דְאֵף דְגִזְלַת עֲפוּ"ם מְחֻנְשָׁב מ"מ לֹא מְקַרֵּי לְכֶם וְאִין יוֹצְאִין בּוּ בְּאֶתְרוּג וְאִמְאֵי מְקוֹדְשָׁת וְתִי' דְכִינּוֹן דְהִיא מְחֻנְשָׁת כּו' וְהוּא הַמְצִיא לָהּ הַהֲנָאָה זֶה לְכָף מְקוֹדְשָׁת, וְלִפ"ז הִי' אִפ"ל גַּבֵּי עֲפוּ"ם שְׁגִזְלַת מִיִּשְׂרָאֵל אֵף שְׁאִין מְחֻנְיָב בְּהַשְׁבָּה וּמְחֻנְשָׁת לּוּ לְיִשְׁחָ אֶת הַגְּזֵלָה מ"מ לֹא הָוֵי שְׁלוֹ וְיִשְׂרָאֵל אַחַר אָסוּר לְהַנּוֹת מְזִיָּה.

אָבֵל בְּאַמְת א"א לֹמַר כֵּן דָּאִי גִימָא דְיִשְׂרָאֵל אִינוּ מְחֻנְיָב בְּהַשְׁבָּה א"כ קְנִיָּלָה לְגַמְרֵי דָּאִין צָרִיף לְיִתְּנֵן אֶלָּא דְמִים וְעִי' בְּרִש"י סְנֵהֲדָרִין ע"ב אִם בָּא לְעַכְב וְלֹמַר דְמִים אַנְי נֹתֵן דְכְתִיב וְהָשִׁיב כּו'.

וְכ"כ הַגְּאוֹן הַגְּ"ל בְּקַה"י עַל הַקְּוִשְׁי' הַגְּ"ל דְקִדְשָׁה בְּגִזְלַת עֲפוּ"ם מְסַבְרַת הַסו' וְתִי' מְשׁוּם דָּאִין מְחֻנְיָב בְּהַשְׁבָּה דְלֹא פְתִיב וְהָשִׁיב אֶלָּא דְמִים הוּא דְמַהֲדָר וְקְנָה בְּאַמְת גּוּף הַגְּזֵלָה ע"ש וְכִינּוֹן שְׁכֹן גַּם עֲפוּ"ם בְּיִשְׂרָאֵל כְּנֻנְתִי' אֵלִיבָא מֵאֵן דְס"ל אִי עֵבֵיד מְהַי דְקוֹנָה אֶת גּוּף הַגְּזֵלָה וְהִדְרָא קוֹשְׁיָתְנוּ לְדוֹכְתָא.

וּבְזֵה הִי' אִפ"ל בְּמָה שְׁהַקְשִׁינוּ לְעִיל לִפ"מ דְסַבְרָנוּ דְעֲפוּ"ם קוֹנָה בְּיֵאוּשׁ פְּדִי א"כ מֵאִי הַק' לִי אַבְיֵי לְרַב יוֹסֵף מְעוֹרוֹת שְׁלַ גְזֵלָן מְחֻנְשָׁבָה כּו' וְלֹקְמֵי בְּגִזְלָן וְגַבֵּי עֲפוּ"ם וְלִפְמ"ש אִפ"ל דְאִבְיֵי לְשִׁיטְתִי' דְכָל מִקְלָתָא דְאָמַר רַחֲמֵנָא ל"ת אַע"מ וְא"כ קְנָה הַעֲפוּ"ם אֶת הַגְּזֵלָה א"כ ל"ש בְּעֲפוּ"ם אִי מְחֻנְשָׁבָה מְטַמְאָתָן דְהָא אִפִּי' בְּלֹא יֵאוּשׁ קְנָה וּבְנֻדָּאֵי דְבִיִּשְׂרָאֵל פְּלִיגֵי וְלִפ"ז הַק' שְׁפִיר, דָּאִם לֹא כֵּן אִמְאֵי צָרִיף לֹמַר מְשׁוּם יֵאוּשׁ בְּעֵלִים, וְדוֹחֵק לֹמַר דְאִבְיֵי לְשִׁי דְרָבָא שְׁם הַקְשָׁה דְלִדְיָדִי' ל"מ וְלֹא קְנָה.

ל"ב) וּבְהִיּוֹתִי בְּזֵה לֹא אוֹכַל לְהַתְעַלֵּם בְּמָה דְתַמּוּהָ לִי שִׁיטַת הַס' יִרְאִים דְאֵף דְגִזְלַת עֲפוּ"ם מְחֻנְשָׁב מ"מ לֹא הָוֵי לְכֶם מְהַדְּ דב"מ פ"ז בְּכָרֵם רַעְדָּה וְלֹא בְּכָרֵם עֲפוּ"ם הַנִּיחָא לְמ"ד גְּזֵל עֲפוּ"ם אָסוּר הִיָּינוּ דְאִיִּצְטְרִיף קְרָא לְמִשְׁרֵי פּוֹעֵל אֶלָּא לְמ"ד גְּזֵל עֲפוּ"ם מְחֻנְשָׁב הַשְׁתָּא גְזֵלָה מְחֻנְשָׁב פּוֹעֵל מִיְבְעֵי וְע"ש בְּפִרְש"י כְּרָם רַעְדָּה וְאֵל פְּלִיף לֹא תִתֵּן אָבֵל כְּרָם עֲפוּ"ם תִּתֵּן.

וְאִם נֹאמַר דְגִזְלַת עֲפוּ"ם אֵף דְמְחֻנְשָׁב מ"מ לֹא הָוֵי לְכֶם א"כ שְׁפִיר אִיִּצְטְרִיף קְרָא בְּזֵה דְהַתּוֹרָה זִכְרָתָהּ לּוּ שְׁיָהֵי' שְׁלוֹ לְגַמְרֵי דְמִשְׁלוֹ הוּא אוֹכַל וְיִכּוֹל לְעַשׂוֹת בְּזֵה מַה שְׁיִרְצָה, וְכֵן בְּבִכּוֹרוֹת י"ג הַנִּיחָא לְמ"ד גְּזֵל עֲפוּ"ם אָסוּר הִיָּינוּ דְאִיִּצְטְרִיף קְרָא לְמִשְׁרֵי אוֹנָאָה אֶלָּא לְמ"ד גְּזֵל עֲפוּ"ם מְחֻנְשָׁב אוֹנָאָה מִיְבְעֵי, וְלִשְׁי' הַס"י הַגְּ"ל שְׁפִיר אִיִּצְטְרִיף קְרָא לְמִשְׁרֵי אוֹנָאָה דְהָוֵי שְׁלוֹ, מִיָּהוּ לְכָאו' בב"ק קו"ג מְנִיִּין לְאַבְיָדַת הַעֲפוּ"ם שְׁהִיא מְחֻנְשָׁבָה שְׁנֵאמַר לְכָל אַבְיָדַת אַחִיף וְקָשָׁה לְמ"ד גְּזֵל עֲפוּ"ם מְחֻנְשָׁב גְזֵלָה מְחֻנְשָׁב אַבְיָדַת מִיְבְעֵי וְלִשְׁי' הִירְאִים גִּיחָא דְאִיִּצְטְרִיף קְרָא דְאַבְיָדַתוֹ מְחֻנְשָׁב וְהָוֵי לְכֶם, וְלִפְמ"ש הַתּוֹס' בְּבִכּוֹרוֹת וּבב"מ שְׁם דְבְמִקוֹם דְאִיִּפָּא ח"ה לְכוּ"ע אָסוּר א"כ שְׁפִיר אִיִּצְטְרִיף קְרָא לְמִשְׁרֵי אַבְיָדַתוֹ, וְיֵשׁ לְהֵאָרִיף בְּכ"ז וְאִכ"מ.

והרמב"ן במלחמות בסופה גבי אונןפרי על מה דמקשה הגמ' וליקנינהו בשינוי מעשה
הא הוי מהב"ע ונ"ל דארעתא דעפון"ם הוי גזלי ומשום לךם איתמר דליקני בעי יאוש
ושנוי רשות, אלקא דגם הרמב"ן ס"ל כשי' הס"י דארף דגזל עפון"ם מותר מ"מ לא הוי
לךם אם פי יקשה טובא הא ר"ה ס"ל בב"ק שם דגזל עפון"ם אסור אולם גם ב"ז האיר
נימא דהרמב"ן ס"ל משום דגזל עפון"ם מותר ומשו"ה לא הוי מהב"ע ומ"ה ל"ה לךם
דא"כ אמאי קאמר דלמקני מינייהו בעי יאוש ושינוי רשות שינוי רשות מאי בעי הקא
הא הטעם הוא דיאוש לא קנה משום דבאסורא אתא לידן' והכא בגזל עפון"ם שמוותר
א"כ לא הוי באסורא אלא דלא מקרי לךם כ"ז שהוא של עפון"ם אבל אם נתאש בודי
דמקרי לךם גם ביאוש לחודא וז"ב ועוד נ"ל דאם נאמר דס"ל דגזל עפון"ם מותר א"כ
מאי מקשה הגמ' וליקנינהו בשינוי מעשה משום דלסברת הס"י דארף דגזל עפון"ם מותר
מ"מ לא מקרי לךם נראה דאפי' אם שנה בה הישראל לא יקנה לענין זה דיהוי לךם,
משום דדוקא גזלן קונה בשינוי משום דגלי בי' קרא ונהשיב את הגזילה כו' אבל אם אינו
גזלן לא קנה בשינוי, וכיון דגזילת עפון"ם מותר א"כ לא הוי גזלן פלל על החפץ ולא קני
בשנוי, וא"כ לא מצוי למימר דהרמב"ן ס"ל דגזל עפון"ם מותר וכמ"ש, אבל כבר מבואר
במג"א סי' תרל"ז שהביא דעות דאפי' למ"ד גזל עפון"ם אסור מ"מ לא הוי מצוה הבמ"ע
ע"ש וזהו נמי דעת הרמב"ן הנ"ל דארף דגזל עפון"ם אסור לא הוי מהב"ע ואין דברי
הרמב"ן מכווננים לדברי הס"י הנ"ל כמו"ש, ובב"ק נ"ג מאי חזית דנהמת יהי' לו דשור
מפקת לי' לבעלים מטפלין בנבילה ונהמת יהי' לו דבור מפקת לי' למי שהמת שלו איפוד
אנא כו' ובתוס' הק' וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי לאפוקי הקדש ובמהרש"א
כ' לא ידענא מה הקשה הא איצטריך למעוטי נכרי, ונהנה לעיל ז אילימא דנגח תורא
דידן לתורא דהקדש שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש וק' דילמא ס"ל לר"ע
דשור רעהו אתי למעוטי עפון"ם אבל הקדש חייב דעפון"ם הוא סברא יותר למעט
וכדמשמע בב"מ פ"ז הניחא למ"ד גזל עפון"ם אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל
אלא למ"ד מותר השתא כו' מוקי לה בכרם רעהו ולא של הקדש, אבל למ"ד גזל עפון"ם
אסור סברא הוא למעט עפון"ם ולא הקדש, ומוכח מזה דאפי' למ"ד גזל עפון"ם אסור
מ"מ לא צריך קרא למעט עפון"ם מנזקין דהחויב הוא מה שלא שמר שורו ולא עביד לי'
בידים ואפי' בישראל או לאו דגלי קרא מכה בהמה ישלמנה לא הוי ידענין מגזילה וכ"ש
נזקי בהמה וא"כ אף דגלי קרא בישראל לא ילפינן עפון"ם מיני' ואינו ענין לגזל עפון"ם
ולא איצטריך קרא למעוטי עפון"ם ושפיר קאמר הגמ' רעהו ולא של הקדש ואתי' קו'
התוס' בפשוטו, עכ"פ דברי הס"י הם רופפים בידי, ל"ג) ובדין ישראל בגזילת עפון"ם
דאין מחויב בהשבה כמ"ש הנה"מ והקדימו הגאון מוהר"ם ו' חביב ז"ל, נ"ל דנדאי אי
עביד לא מהני לא קני את הגזילה דנהי דנהשיב לא כתיב גבי' מ"מ אי עביד לא מהני,
וכמ"ש הגאון הנ"ל לענין עפון"ם דאין מחויב בהשבה מ"מ לא קני לה משום אעל"מ
נמצא דזה תלי' בפלוגתא דאפיי ורבא אי עביד מהני או לא דאם אמרינן אע"מ קנה
ישראל את הגזילה ואינו מחויב לתת לו אלא דמי' ואם ל"מ לא קנה אלא דאין מחויב
בהשבה, וכן לענין עפון"ם בגזילת ישראל תלי' נמי בזה, האמנם מדעת הרמב"ן במלחמות
מבואר לכאן' דישראל בעפון"ם מחויב בהשבה כמו בישראל ממ"ש ומשום לךם אתמר
דלמיקני מינייהו בעי יאוש ושינוי רשות אף לפ"מ שביארנו אפ"ל דר"ה יסבור פל

מקלמא דא"ר ל"ת אעל"מ ולהכי לא קנה הישראל, אלא למ"ש לעיל דאם אינו מקוּיב בהשבה יקנה ביאוש פדי א"כ אמאי איצטריף יאוש ושוני רשות או דיהני מוכח דאף דאין מקוּיב בהשבה לא קנה ביאוש גרידא וכמ"ש לעיל וא"כ דעת הרמב"ן לא מכרעת בזה ועי' להגאון בשעה"מ ה' גזילה מ"ש בזה.

ומה שהק' שם על שי' מוהר"מ בן חביב הנ"ל דבגזל מן העפוי"ם אינו מקוּיב להשיב מה"ת ממש"כ הרמב"ם דאם פפר לעפוי"ם בפקדונו דאינו משלם חומש דכתיב בעמיתו והוא מהתוספתא, ואמאי איצטריף קרא ת"ל דבעינן פפירת ממון וליכא דפטור מלהשיב ולפ"מ שביארנו ניקח דהרמב"ם ס"ל פרכא דאי על"מ וכללא דתלמודא דר"ק ביע"ל קג"ם הילכתא פאפיי ולכן נהי דאינו מקוּיב בהשבה מ"מ לא קנה לה ואם פפר בפקדונו הו"א דנשבע עלי' דהא פפר פפירת ממון והו"א דגם עפוי"ם מקוּיב ולכן איצטריף למעט מבעמיתו פנ"ל, ואם כי בדעת הרמב"ם בסוגיא פמאן ס"ל פאפיי' או פרכא יש דעות שונות מ"מ רובם הסכימו דהלכה פרכא, ועי' במל"מ ה' מלנה פ"ח.

ועי' בנוב"י מהדו"ק ס"י ע"ז ושו"ת רעק"א סי' קכ"ט, ובזה יש ליישב קושית התוס' בפסחים כ"ט עפ"י רש"י דבאכילה יזהא מותר בפסח וזהא אמ נתן הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריות דהוי פשלו, ולפ"ז ניקח דלרבא דס"ל אעל"מ וכינן דאין מקוּיב להשיב ומ"מ לא קני לה ואין חייב באחריות ונפיר קאמר דמותר באכילה, המורם מדברינו דזה תלוי בפלוגתא דאפיי' ורבא דלאפיי' דס"ל אע"מ א"כ ישאל בגזילת עפוי"ם קונה לגמרי פנין דלא פתיב גבי' והשיב אכל לרבא דס"ל ל"מ לא קנה לה אלא דאינו מקוּיב להשיבה ולפ"ז מ"ש הנה"מ פריש ה' גניבה לישב הא דקידישה בגזל עפוי"ם מקודשת משום דאינו מקוּיב בהשבה ק' דהא לרבא בנדאי לא מהני ולא קנה לה להגזילה כמ"ש ל"ד) והנה יש לבאר דאפי' לאפיי' דס"ל אע"מ מ"מ במאי קני להגזילה למאן דס"ל ד"ת משיכה קונה וא"כ בעפוי"ם מעות קונה ועי' בתוס' ע"ז ע"ב דבמצאיה ומתנה דליכא מעות לכו"ע קונה משיכה גם בעפוי"ם אבל היכא דבאסורא אתי לידן' כגון גזילה אי לא מהני משיכה במקח לא מהני גם בגזל, ולפ"ז האידן הישראל קונה את הגזילה דהא אין משיכה קונה, ובשטמ"ק לב"מ פ' הנהב הק' בשם הרמב"ן דלמ"ד מעות קונות א"כ מתנה במאי יקנה ותי' דקונה בחליפין ונחצר ואגב ע"ש נמצא דעת הרמב"ן דג"כ אינו קונה משיכה אפי' במתנה וכ"ש בגזל דגם התוס' מודה בזה דל"ק במשיכה משום דבאסורא אתי לידן' אלא דנמצא למדנו מדברי הרמב"ן דאף דמשיכה אינו קונה מ"מ נחצרו קונה לו, א"כ יכול להיות גם גבי ישראל מן העפוי"ם או להיפך דקונה את הגזילה בחצר.

והנה בקצה"ח סי' קצ"ח הקשה על דברי הרמב"ן ונ"ל ותמהני פנין דנחצרו אינו אלא מטעם יד או שליחות וכינן דידו ממש אינו קונה לו למ"ד מעות קונה מאי עדיפא דנחצר, וכן למ"ד משום שליחות נמי מודה היכי דלא שייף בו ידו לא מהני נחצר ע"ש.

ועי' בח"ס סי' ש"י שהק' ג"כ פנ"ל פנין דמשיכה אינו קונה האידן יקנה לו נחצר מטעם יד, ולענ"ד נראה לשי' הרמב"ן דאף דמשיכה אינו קונה מה"ת מ"מ קונה לו נחצרו ומשום דנראה ברור דהא דנחצר קונה מטעם יד אין זה יד משיכה או הגבהה אלא הוא יד ממש וכל מה שתופס בתוך ידו קונה בלי משיכה והגבהה, וכן נחצר דקונה מטעם יד הוא ג"כ

מטעם יד ממש דהוי כמו דמנח פולו בידו, ועיל בתוס' פתובות ל"א ונ"ל פ"א בקונט' למטה מג' דלא הוי הגבחה וקשה לר"י דמה שייך הגבחה בדבר שהוא תופס בידו או בפיו דונתן בידה אמר רחמנא כו', וכ"כ שם בע"ב בד"ה רב אשי אמר והמתבאר דמה שהוא בתוך ידו ממש קונה בלי הגבחה פלל ונהו אנו לומדים מקרא דונתן בידה דיד קונה, והדברים ארוכים אצלנו במק"א, והרב במח"א בקונן משיכה הביא דברי השטמ"ק לב"מ ונ"ל וק"ל לר' יוחנן מתנת מטלטלין דליכא מעות במה קונה תירצו בתוס' דמודה ר' יוחנן במתנה פינו דליכא מעות קונה משיכה והרמב"ן ו"ל אומר דאף מתנה מטלטלין אינו קונה אלא בחליפין או בחצרו או באגב עכ"ל ולפי סברת הרמב"ן צריף לומר בההיא דסופה מ"א מעשה בר"ג ולא הי' לולב אלא לר"ג נטלו ויצא בו ונתנו לר' יהושע כו' צ"ל דאחר שהניחו ברשותו ר' יהושע חזר ונטלו ויצא בו עכ"ל המח"א.

והיינו דכיון דמשיכה אינו אלא קנין דרבנן והאיך יצא ידו לולב והרמב"ן בעצמו הוא מפת הסוכרים דקנין דרבנן אינו מועיל לדאורייתא, וכדעת רבנו ירוחם הביאו הרב ב"י כ"ה.

ובאמת דוחק הוא דמנח הי' להם רשות, אמנם לפום מה דפירשנו ניחא שפיר דהכא לא במשיכה זכו האתרוג אלא דלקחו כל האתרוג בידו וקני מדין יד דזה קונה אפ"ל למ"ד מעות קונה וכמ"ש וזהו יד אשר הוא מטעם חצר ושניהו הוא דרשותו של אדם קונה לו דכל מה דתופס בידו שלו הוא פן נלענ"ד ברור בעה"י, ובזה יש לומר בהא דב"מ מ"ו שם ד"ת מעות קונות ופרש"י כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו, והוא דלשיט' אזיל דס"ל בכתובות דלפיקה קני' לי' ידו מטעם דידו חשובה ולא מטעם יד ממש כשי' התוס' וא"כ יקשה במה קנה המוכר את המעות דלפ"ד צ"ל דקונה את המעות מטעם ידו דאוחז הכסף בידו אולם לפרש"י יקשה פנ"ל ולהכי פ"י דילפינן מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו וגבי הקדש נמי אין יד להקדש ומ"מ גלי קרא אם יתן הכסף דמהני לכן גם גבי הדיוט אם נותן הכסף להמוכר או בידו או בחצירו מקני לי' החפץ אף דמשיכה אינו קונה כמו גבי הקדש פנ"ל, ל"ה) והנה במ"ש הרמב"ן דבמתנה לא קנה במשיכה יש לעיין לכאן מהו דקדושין כ"ו מעשה באדם אחד כו' שהי' לו מטלטלין הרבה ובקש ליתנם במתנה כו' מה עשה הלה ולקח בית רובע ואמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן כו' ומשני לדמי ה"נ מסתברא דאי ס"ד מאה צאן ומאה חביות ממש ניקנינהו וניהל' בחליפין ואלא מאי לדמי ניקנינהו וניהל' במשיכה כו', ולכאן לפי סברת הרמב"ן דגם במתנה לא קני' במשיכה מה"ת א"כ דלמא משו"ה לא הקני וניהל' במשיכה משום שהי' רוצה להקנות לו בקנין דאורייתא, ולשי' הרמב"ן גופי' דרבנן אינו מועיל לדאורייתא ויש נ"מ טובא ולכאן א"א לומר פן דלהכי לא הקנה לו במשיכה משום דלא הוי אלא קנין דרבנן דהא הקנה לו באגב וקנין אגב נמי אינו אלא דרבנן.

אולם הרמב"ן לשיטתו ס"ל דאגב הוי מה"ת דהא אמר אינו קונה מה"ת אלא בחליפין חצר ואגב, ועי' בח"ס חאו"ח סי' קי"ז שפכת מריש הו"א דהרמב"ן הוא מהסוכרים דקנין אגב הוא קנין דאורייתא כדמשמע מסוג' דהרהינו והדרנא בי ע"ש, ובאמת מהרמב"ן הנ"ל מפורש בהד"ל דס"ל דאגב הוא מה"ת, ובע"כ צ"ל דהקני' וליקנינהו במשיכה היינו שיצבור לו כל המעות לתוך ידו ויקנה בתורת יד ממש כאשר בארנו

לעיל, והוא נגד פשטות הגמ' וצ"ע פעת, ובס' פנ"י הקשה אמאי דאמרי אין לו תקנה הא יכול להקנות לו בקנן הודאה וכעובדא דאיסור גיורא ע"ש ולפמ"ש התוס' בב"ק ק"ד דבההיא דהזקב הי' עומד בגרן אינו מועיל אודיתא דמדאורייתא בעינן שיהי' לו קרקע, משמע דאודיתא אינו אלא דרבנן א"כ ניחא הכא, אם כי מסוגלי' דב"מ שם לא מוכח דפריה וליקני לי' אגב קרקע ולישי' התוס' גם אגב אינו אלא דרבנן, ואין פאן המקום להאריה.

ועי' בח"ס חיו"ד סי' שי"ד מ"ש בדברי התוס' בב"מ ובב"ק דנראה פסותרים זא"ז ע"ש. ל"ו) אולם הנה לכאוי' יש לצדד היתר להבכור הנ"ל פיון דילדה אצל העפוי"ם קנאה העפוי"ם בשנוי דלידה דחשיב שנוי לקנות הנולד לדעת הרבה פוסקים הרב"ד ובעה"מ לבד הרמב"ם והב"י דס"ל דאינו קונה בשנוי דלידה לחודא בלא יאוש עי' בס' שנ"ד, וא"כ קנאה העפוי"ם בשנוי דלידה פדיו גנב דקנו בשנוי ולא חל עליו קדושת בכור, וראיתי בס' עמודי אור סי' ס"ז שכ' בנידון פזה לדון דשנוי דלידה לקנותו לא הוי אלא ביציאת רבבו וא"כ תליא בפלוגתא דר"ה ורבה בחולין ס"ט ביצא שלישי ומכרו לעפוי"ם ר"ה ס"ל למפרע הוא קדוש ורבה ס"ל מפאן ולהבא הוא קדוש וא"כ למ"ד למפרע הוא קדוש חלה קדושת בכורה קודם קנייתו ולמ"ד מפאן ולהבא הוא קדוש תרנוייהו בהדי הדדי קאתו וע"ש דעתו דהיא דאתי כהדדי חל קדושת בכור ע"ש.

ומה דפשיטא לי' דשנוי לא הוי אלא ביציאת רבבו לדידי אפ"ל דשנוי הוי גם ביציאת מיעוטו דהא מה שיצא לחוץ הוא שנוי ממה שהיה בפנים וכל היצא הוי שנוי, ולפ"ז נמצא דלהיפך הוא דלר"ה דס"ל למפרע הוא קדוש איגלאי מילתא אח"כ דבהדדי קאתינן, ולרבה דס"ל מפאן ולהבא הוא קדוש א"כ חל קנית השנוי קודם קדושת הבכור ולא חל קדושת בכור.

והנה דעת הרא"ש בפסקיו לחולין וברמב"ן ה"ל בכורות פ"ג לפסוק כרבה דהוא בתרא א"כ לפי שיתם בודאי קנה העפוי"ם בשנוי ולא חל עליו קדושת בכור, וכ"ה דעת הגאון מוהרי"ט אלגזי לפסוק כרבה, אלא דמ"ש שם להדמות להא דהחולץ למעופרת והפילה אי אמרינן איגלאי מילתא למפרע לענ"ד אינו ענין לכאן להמעין היטב.

ל"ז) ברם נ"ל דאפי' להרמב"ם דפסק כר"ה דלמפרע הוא קדוש מ"מ הכא לא חלה עליו קדושת בכור דהנה בבכורות ד' גבי רב מרי בר רחל הוי מקנה לאודנייהו לעפוי"ם והתו"ס וקרא"ש פי' דרב מרי הי' מקנה בהמה לאזני עופר ועי' בקצה"ח סי' ר"ט דהוכיח מזה דעובר ליתא במקירה דהוי דשלב"ל ובנה"מ סי' הנ"ל העלה בדיני עובר דעופר גופי הוי כאחד מאיברים וחשיב דבר שפא לעולם ורק פשמקנה העופר פשתלד אז הוי דשלב"ל, ומה שהוכיח הקצה"ח מתוס' וקרא"ש ריש בכורות דגם להקנות תיקף העופר הוי דשלב"ל לא נלפע"ד דשם בלא"ה הי' יכול להקנות אנון הבהמה לפוטרו מהבכורה וע"כ לא רצה להקנות להעפוי"ם שיהי' לו חלק בגוף הבהמה רק שיהי' לו חלק בהולד ואם הי' מקנה להעפוי"ם שיהי' לו תיקף חלק בהעופר הדר הוי לי' פאילו הי' להעפוי"ם חלק בגוף הבהמה ויכולין לכוף זא"ז לחלקה בגוד או אגוד או לשחיטה וזה לא רצה כמו שלא רצה להקנות לו שאר אבר מהבהמה ולא רצה להקנות לו רק פשתלד ובזה שפיר הוי דשלב"ל ע"כ, ובזה ניחא לי' קושית הטו"א בר"ה דהעלה להוכיח דהפקר לא

מהני דאל"כ אמאי לא הפקיר רב מרי את בהמתו ועי' בח"ס חיו"ד סי' שט"ז מ"ש בזה, אמנם לפי הג"ל הן הוא גופי' לא רצה להפקיר כמו שלא רצה להקנותה אלא דהי' לו להפקיר את העובר, והנה בסברתו של רב מרי שעשה כן ולא חניש למיטעי אינשי נראה משום דרב מרי סבר דמאן דחזי יאמר שמכר העובר כמו שהוא עתה ובהו הוי דבר שבא לעולם ולא אתי למיטעי, אבל בהפקר רב מרי גופי' חניש לתקלה דמאן דחזי ידע שמפקיר לכשתלד דכמו שהוא עתה הן לא שיניד הפקר ואתי למטעי דמצי להפקיר את העובר לכשתלד בלא הפקר הבהמה לעוברת ואתי לידי תקלה, אבל מכירה סבר דהרואה יאמר שמוכר אותה כמו שהוא עתה כנ"ל, עכ"פ קשיא האיך מהני מכירה לכשתלד דכיון דבשעה שיצא רובו איגלאי מילתא למפרע דחלה עליו קדושת בכור בתחילת יציאתו ודומיא לה דאמרינן בתמורה כ"ה אמר על הבכור עם יציאת רובו עולה ומסיק דהוי בכור פיון דבהדי הדדי אתיא אמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וה"נ פיון דאיגלאי למפרע דחלה קדושת בכור ביציאתו האיך חל המכירה ודברי הרב כו'.

ל"ח) לכן נ"ל בזה דאפי' לר"ה דאמר למפרע הוא קדוש מ"מ בכה"ג חל המכירה ואע"ג דאיגלאי מילתא למפרע שחל עליו קדושת בכור מ"מ כמו דאמרינן דברי הרב כו' אלמא דכל היכא דאיתא צד עדיפות חל וא"כ הכא דהמכירה לנכרי חל מיד ואין מחוסר שום דבר וקדושת בכור לא מצי לחול מיד כ"א לאחר שיצא רובו אז חל למפרע וא"כ פיון שלקדושת בכור מחוסר מעשה הליתה ואף דבכור הוי דברי הרב מ"מ פיון דדברי התלמיד המכירה חלה מיד ואין מחוסר שום מעשה לחול וקדושת בכור לא מצית לחול מיד ביציאת מיעוטו אלא דמחוסר מעשה הליתה ואז תחול למפרע א"כ דברי התלמיד עדיפא וכל המכירה ומפקיע קדושת בכור, וה"נ בנידון דידן דכ"ש הוא דקניית השנינוי הוא נמי דברי הרב שאמר ששנינוי קונה שפודי שקניית השנינוי שחלה מיד ואין מחוסר שום מעשה עדיפא מקדושת בכור שא"א לחול אלא אח"כ כשיצא רובו וא"כ חל השנינוי שפיר, והתוס' שם בחולין פ"ב וז"ל וכן הא דא"ל רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה הוא או בכור הוי ההיא נמי דלא כר"ה דמשמע דפשי' לי דקודם יציאת רובו יכול להפקיע ממנו קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה לעפוי"ם להנהו עכ"ל, אולם התוס' בתמורה שם כ' בפשיטות וז"ל ודוקא עם יציאת רובו אבל אמר עם יציאת מיעוטו לא מיבעיא לי דנדאי עולה חל עלי דאפתי לא חל עלי קדושת בכור פלל ע"ש, וסתמו הכא אי פנונתם משום דהגמ' אולא אליבי' דרבה כדבריהם שם בחולין או דאפי' לר"ה נמי הדין כן, וביותר יקשה לדעת הרמב"ם שפסק כר"ה דלמפרע הוא קדוש א"כ איך הוא דאם אומר עם יציאת רובו יהא עולה דהוי בכור דלשי' אפי' אם אמר עם יציאת מיעוטו יהא עולה נמי בכור הוי וכמ"ש התוס' בחולין, ומזה נראה כמו שפתיבתי דאם אמר עם יציאת מיעוטו פיון דעולה חל עלי מיד ובכור לא מצי לחול כ"א אחר הליתה דאז חל מעיקרא א"כ חל עלי עולה ולא בכור ומינשב דעת הרמב"ם וכן סוגית הגמ' אתיא אליבא דר"ה נמי וכמ"ש, וכן הדין לענין שנינוי דחל עלי קניית השנינוי ולא חל קדושת בכור עלי פלל דכבר קנאה העפוי"ם כנ"ל.

ל"ט) והנה בדברי התוס' יש לעיין לכאורה דלפי סברתם דהוכיחו דהסוגי' דתמורה אתיא דלא כר"ה משום דמשמע דקודם יציאת רובו יכול להפקיע ממנו קדושת בכור, אבל בל"ז ניחא להם לר"ה אמאי מיבעיא פלל דהא בכור חל למפרע, ובע"כ צ"ל דהאיבעיא

איזה עדיפא עולה או בכור הוא דאם אמרינן דקדושת עולה עדיפא א"כ לא שביק לה לקדושת בכור לחול וא"כ ל"ש שתחול למפרע פינו דלא חל השתא דקדושת עולה לא שביק לבכור לחול וא"כ קשה ג"כ בציצא שליש ומכרו לעפוי"ם למ"ד אפי' למפרע הוא קדוש נימא ג"כ פינו דכבר חל מכירת העפוי"ם א"כ שוב לא אתי בכור ותייל ואי משום דאיגלאי מילתא למפרע מה בקה פינו דכבר חל מכירת העפוי"ם א"כ לא חל הבכור פלל והמכירה לא שביק לקדושת בכור לחול וכמו דמשמע מדברי התוס' דלר"ה ניחא הגמ' אף דלר"ה בלא"ה חל אפי' אי בכור קלה קדושתו דלמפרע הוא קדוש וע"כ דלא חל למפרע משום דלא חל עכשיו וא"כ גם אי מכר לעפוי"ם קודם יציאת רובו נימא נמי דחל המכירה ומשום דלא שביק לה לקדושת בכור לחול ול"ש לחול למפרע, וצ"ע פעת.

(ע"כ מצאנו.) סימן סו בשבועות מ' בתוס' ד"ה והודה לו בשעורין פטור כתבו ונ"ל בס"פ המניח מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי שעורין ותימא דמנ"ל הא דהא לר"ג חייב בדמי שעורין דאי לא"ה אין פאן הודאה פלל וא"כ מנ"ל דלרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין דילמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החיטין דלמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה ולמר לא בעי ליה כו' ושמא משמע לי' לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי א"נ אף דמפטור מדמי שעורין אפ"ה חשיב לי' הודאה עכ"ל, והקשה אדמו"ר זצוק"ל לסברא ראשונה שבתוס' דאם איתא שפטור מדמי שעורין ל"ש חייב שבועה דאין פאן הודאה פלל א"כ אמאי איצטריף לרב"נ קרא דכי הוא זה למודה ממין הטענה דאם טענו חיטים והודה לו שעורים פטור כמבואר בב"מ ה' תיפוק ל' דכיון דלרבנן מסברא פטור מדמי שעורין א"כ אין פאן הודאה פלל ולא שייף חייב שבועה, וכבר הרגיש בזה בשטמ"ק לב"מ שם ומה שתי' שם צ"ע.

ונראה לי שישב דלעולם לרב"נ לא צריף קרא למודה ממין הטענה והא דס"ל לרבנן דטענו חיטין והודה לו בשעורין פטור משבועה היינו באמת משום דכיון דפטור מדמי שעורין ממילא ליפא הודאה פלל והא דמבואר בב"מ שם דקרא דכי הוא זה הוא למודה ממין הטענה היינו דס"ל דעיקר סברת התוס' אם בפטור מדמי שעורין לא מקרי הודאה תליא בפלוגתא דהילף דלמ"ד הילף פטור דאף כשמודה לו במקצת מ"מ פינו דהנה זוזי הוי פמאן דנקיט לי' בינדי' א"כ מכש"כ בכה"ג דהנה זוזי דמודה לו פטור מלשלם, ואולם למ"ד הילף חייב גם בכה"ג מקרי הודאה אעפ"י שפטור מלשלם, ולפ"ז ניחא דשם קאי הגמ' אליבא דר' חייא דס"ל דכי הוא זה קאי למודה ממין הטענה ונהרי ר"ח בתרייתא ס"ל דהילף חייב ולר"ח לשיטתו' בכה"ג מקרי הודאה שפיר אף שפטור מדמי שעורין ולכה"ג איצטריף קרא למעוטי משבועה אכל לדנדן דס"ל דהילף פטור באמת א"צ קרא למודה ממין הטענה דבלא"ה פטור משום דכיון דפטור מדמי שעורין אין פאן הודאה פלל כמ"ש.

שם ואר"נ אמר שמואל טענו חיטים ושעורים והודה לו באחת מהן חייב כו' לימא מסייע לי' כו' טעמא דטענו חיטין והודה לו בשעורין הא חיטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב, לא ה"ה אפי' חיטין ושעורים נמי פטור והאי דקמפלגי בחיטין להודיעה פחו דר"ג ע"ש, והקשה אדמו"ר הגאון זצ"ל דלפמ"ש התוס' דלר"ג ע"כ חייב בדמי שעורין דאל"ה אין פאן הודאה אלא דס"ל לרב"נ דלשון פטור משמע לגמרי נמצא דרבנן ור"ג פליגי

בְּתַרְתִּי א' בְּדַמִּי שְׁעוֹרִין ב' לְעַנְנֵי חַיִּיב שְׁבוּעָה דר"ג מְחַיִּיב בְּתַרְתִּי וּלְרַבָּנָן פְּטוֹר לְגַמְרֵי א"כ ל"ל לומר דְּקַמְיַפְלִיגֵי בְּחִיטִין לְהוֹדִיעָהּ פָּחוּ דר"ג תִּפְּוֹק לִי דְקַמְיַפְלִיגֵי בְּחִיטִין מְשׁוּם דְּרַבָּנָן וּלְאִשְׁמַעִינָן דְּלְרַבָּנָן טְעֵנוּ חִיטִין וְהוּדָה לֹא בְּשְׁעוֹרִין פְּטוֹר לְגַמְרֵי אִף מְדַמִּי שְׁעוֹרִין וּלפ"ז יֵשׁ בְּזֶה חִידוּשׁ דִּין וּל"ל לְמִימַר מְשׁוּם לְהוֹדִיעָהּ פָּחוּ דר"ג, שׁוֹב מְצַאֲתִי בַס' תּוֹרַת חַיִּים שֶׁהָק' פֶּן.

וְנִרְאֶה לְיֵשֵׁב דָּאִף לִפִּי הַתּוֹס' דְּלר"ג חִיב בְּדַמִּי שְׁעוֹרִין א"כ אִין הִכְרַע אִם לְרַבָּנָן ג"כ חִיב בְּדַמִּי שְׁעוֹרִין וּפְטוֹר רַק מְשׁוּבְעָה אוּ דְפְטוֹר ג"כ מְדַמִּי שְׁעוֹרִין וְרַק דְּלְרַבָּה ב"נ מְשַׁמַּע לִי דְלִשׁוֹן פְּטוֹר הוּא פְּטוֹר לְגַמְרֵי, אוּלָם אִי נִימָא דְטְעֵנוּ חִטִין וּשְׁעוֹרִין וְהוּדָה לֹא בְּאַחַת מֵהֶן פְּטוֹר בַּע"כ צ"ל דְטְעֵנוּ חִטִין וְהוּדָה לֹא בְּשְׁעוֹרִין פְּטוֹר לְגַמְרֵי, דָּאִם נֹאמַר דְטְעֵנוּ חִטִין וּשְׁעוֹרִין וְהוּדָה בְּאַחַת מֵהֶן פְּטוֹר בַּע"כ דְּהַטְעַם הוּא מְשׁוּם דָּאִין זֶה מִמִּין הַטְעֵנָה וּבַע"כ דְּנִלְמֹד מְקַרָּא דְכִי הוּא זֶה, אִף לְכָאוּ יִקְשָׁה מַנ"ל בְּאַחַת דְּבַכָּה ג"כ לֹא מְקַרָּי מִין הַטְעֵנָה נְהִי דְמְקַרָּא יִלְפִינָן דְּבַעֲי מִין הַטְעֵנָה נִימָא דְנֹקָא טְעֵנוּ חִטִין וְהוּדָה לֹא בְּשְׁעוֹרִין לֹא מְקַרָּי מִין הַטְעֵנָה אֲבָל בְּטְעֵנוּ חִטִין וּשְׁעוֹרִין וְהוּדָה לֹא בְּאַחַת מֵהֶן מַנ"ל דְּבַכָּה ג"כ לֹא מְקַרָּי מִין הַטְעֵנָה דְּמִן הַסְּבָרָא בְּכָה"ג הָיִי מִין הַטְעֵנָה לְכָּה"צ"ל דְּלִפִּי סְבָרָא זֶה בְּטְעֵנוּ חִטִין וְהוּדָה לֹא בְּשְׁעוֹרִין פְּטוֹר אִף מְדַמִּי שְׁעוֹרִין לפ"ז לֹא צָרִיךְ קָרָא לְהַכִּי דְפְטוֹר מִן הַשְׁבוּעָה דָּאִין פֶּאן הוּדָאָה כָּלֵל וּבַע"כ דְּקָרָא דְכִי הוּא זֶה לְמַעוּטֵי מִין הַטְעֵנָה קָאִי לְמַעוּטֵי טְעֵנוּ חִטִין וּשְׁעוֹרִין וְהוּדָה לֹא בְּאַחַת מֵהֶן דְּגַם בְּכָה"ג לֹא מְקַרָּי מִין הַטְעֵנָה, וּלפ"ז נִיחָא שְׁפִיר קְוִשְׁיַת אֲדַמּוּ"ר וְהַתּוֹ"ח דְּאִפִּי אִי פְּלִיגֵי בְּטְעֵנוּ חִטִין וּשְׁעוֹרִים וְהוּדָה לֹא בְּאַחַת מֵהֶן דְּפְטוֹר ג"כ מִמִּילָא יִדְעִינָן דְּבְטְעֵנוּ חִטִין וְהוּדָה לֹא בְּשְׁעוֹרִין פְּטוֹר אִף מְדַמִּי שְׁעוֹרִין כְּמוֹ שְׁפַתְכֵנוּ, וְדו"ק.

וּבְעַנְנֵי מַה שְׁהַעִיר כ"ת בְּעַנְנֵי אֶשְׁלֹד"ע דְּדַעַת הַתּוֹס' בַּב"ק דָּף ע"ט דְּהִיכָא דְלֹא יִדַּע הַשְּׁלִיחַ שֶׁהוּא דָּבַר עֲבִירָה יֵשׁ שְׁלִיחַ, אוּלָם דַּעַת הַגְּנִימוּקֵי יוֹסֵף דְּאִפִּי לֹא יִדַּע הַשְּׁלִיחַ נְמִי אִין שְׁלֹד"ע, וְעִי בַּש"ף ס' ש"מ"ח, וּבַקְצָה"ח ס' ש"מ"ח הִבִּיא רֵאִי מֵהָא דְאָמְרוּ בַב"ק ל"ב הוֹסִיף לֹא רְצוּעָה אַחַת וְנִתְּ הַר"ז גּוֹלָה עַל יְדוֹ וְהָא הִכָּא דְשׁוּגָא קְרוּב לְמִזִּיד הוּא וְקַתְנֵי הַר"ז גּוֹלָה כּו' אָמַר רַב שִׁמְיִי מִנְהַרְדְּעָא דְטְעוּ בְּמִנְיָנָא טְפַח לִי רַבָּא בְּסַנְדְּלָא א"ל אִטּוּ הוּא מְנוּ וְהַתְנִי גְדוּל שְׁפַדְיִינִין קוּרָא וְהַשְּׁנִי מוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמַר הִפְהוּ אֲלָא אָמַר רַב שִׁמְיִי מִנְהַרְדְּעָא דְטְעָה דִּינָא גּוּפָא, וְאִי נִימָא דְהִיכָא דְהַשְּׁלִיחַ לֹא יִדַּע יֶשְׁלֹד"ע א"כ שְׁלִיחַ ב"ד אִמְאִי גּוֹלָה פִּינּוּן דָּאִינוּ אֲלָא שְׁלִיחַ ב"ד אֲלָא וְדָאִי דָּאִף בְּשׁוּגָא נְמִי אֶשְׁלֹד"ע וְעִי בְנֵה"מ ש"כ עפ"י דְּבַרֵּי הַש"ף דָּאִף בְּמִקּוּם שְׁיֵשׁ שְׁלֹד"ע לֹא חֲדָשָׁה רַק לְחַיִּיב הַמְשַׁלַּח וְלֹא לְפְטוֹר הַשְּׁלִיחַ אֲלָא דָּאִם בְּשׁוּגָא יֵשׁ שְׁלֹד"ע הַב"ד יְהִי גּוֹלִין ע"ש, וְלַעֲנַ"ד נִרְאֶה דְהַב"ד אִינָם גּוֹלִים דְּהָא קִי"ל עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם שֶׁהִפְהוּ בְּעֲשֶׂרָה מִקְלוֹת בֵּין בַּב"א בֵּין בְּזֶה אַחַר זֶה פְּטוֹר, וּבְנוּדָאִי דַּה"ה בְּגִלּוֹת נְמִי פְּטוֹר אִם הִפְהוּ עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּשׁוּגָא דְאִיִּתְקַשׁ לְמִיתָה א"כ נִיחָא דְהַב"ד אִינָם גּוֹלִים דְּרַבִּים הֵם וְאִם הָיוּ כְּנֹלָם מִפִּים אוֹתוֹ הִי פְּטוֹרִים מִגְּלוֹת א"כ גַּם שְׁלוּחָם פְּטוֹר דְּשְׁלִיחַ הִי מְכֻלָּם וְהָיוּ כְּאֵלוּ הַרְגוּ כְּנֹלָם וּמִי אִיכָּא מִיָּדִי דָּאִלוּ עֲבִיד אִינְהוּ וְלֹא מְחַיִּיבֵהוּ וְעֲבִיד שְׁלִיחַ וּמְחַיִּיבָא.

אֲמָנָם נְעִמִים לִי בְּזֶה דְּבַרֵּי מוֹרֵי הַגָּאוֹן שְׁתַּמָּה עַל, קו' הַקְצָה"ח וְאָמַר יְכִי הַשְּׁלִיחַ ב"ד אִינוּ כָּלֵל שְׁלוּחָם שְׁל הַב"ד, הַב"ד פּוֹסְקִים דִּינָם וְכַפִּי מַה שְׁיַפְסְקוּ לְהַלְקוֹתוֹ שׁוֹב מוּטָל

על כל ישראל להלקותו וכי עבד לא בשליחותא דבי דינא עבד ואין ענין זה לשליח, ודבריו מתוקים מנפת והנה הגאון בנוב"י מהדו"ק חאה"ע סי' ע"ה האריך לדחות שי' התוס' דבשוגג יש שלד"ע, וע"ש דה"ר מסנג' דקדושין מ"ג דס"ל לשמאי הזקן דאמר לשלוחו צא והרוג את הנפש דחייב שולחיו ואיך אפשר לדונו והא הוי התראת ספק שמא לא ישמע לו השליח אלא ודאי דמייירי שלא ידע השליח ובזה מחייב שמאי ובע"כ דחכמים פטרו אפי' בלא ידע השליח שהוא ד"ע, ונראה דזה לא מקרי התראת ספק כמו דלא מקרי התר"ס אם אמרינן לי' שלא יעבור אם לא ירג שמא לא יעבור אלא דמתרינן לי' אם יעשה וה"נ שלוחו של אדם כמותו מתרינן לי' שאם יצוה לשליח ושלוחו יהרוג אח"כ עפ"י יהי' הוא חייב ואין נכנס זה בגדר התראת ספק.

ומה שהעיר עוד מהא דמודה שמאי באומר לשלוחו צא בעול את הערנה ואכול את החלב שהוא חייב משום דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, ואם נימא דבשוגג יש שלד"ע הי"ל לאשמעינן גם לדין דאם עשה שליח בשוגג לאכול חלב ולבעול את הערנה אף דבשאר איסורים יש שליח הקא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, אמנם נראה כמ"ש הנה"מ בסי' שמ"ח דבמיתה מודה דלא אמרינן בשוגג יש שלד"ע דהטעם הוא משום דכל דלא ידע דמי לחצר ובחצר הוא דוקא גבי מלקות ומיתה ממלקות לא אמרינן ע"ש, ודבריו נראים בזה, ולק"מ קושית הנוב"י דבחלבים ועריות לענין מיתה או פרת ל"ש בשוגג יש שלד"ע ולכן קאמר הא דשמאי תם ונשלם שבה לאל בורא עולם: